

ANDHRA MAHABHARATAMU

BY K. V. RAMANUJAN

Vol. V

Karna, Salva, Saupthika and Stri Parvas

ANDHRA MAHABHARATAM

(Critically edited for the first time)

శ్రీ
కృష్ణ
భగవాన్

Editorial Board

PROF. K. LAKSHMI RANJANAM (Chairman)

PROF. D. VENKATACHARI

శ్రీ
కృష్ణ
భగవాన్

Advisory Board

RALLAPALLI ANANTA KRISHNA SASTRY

VEMPARALA SURYANARAYANA SASTRY

DEEPALA PITCHAI SASTRY

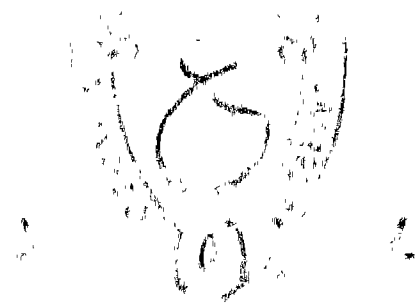
Published with the Financial assistance of the Government of India
and the Government of Andhra Pradesh, by the Department of
Telugu, Osmania University, Hyderabad-India

1972

ANDHRA MAHABHARATAMU

Karna, Salya, Sowptika and Stri Parvas

VOL. V

critically edited by

PROF. K. LAKSHMI RANGANAM

PROF. D. VENKATAYADHANI

PROF. B. RAMA RAU

SRI C. RANGACHARYULU

TELUGU DEPARTMENT

OSMANIA UNIVERSITY

HYDERABAD - INDIA

1972

FIRST EDITION

Copies 2,000

Price Rs. 15/- (Rupees fifteen only)

All rights reserved

PRINTED AT THE OSMANIA UNIVERSITY PRESS

Osmania University

Hyderabad-7 (A.P.)

Acc. No. 1441

ఆంధ్ర మహాభారతము

సంశోధితముద్రణము

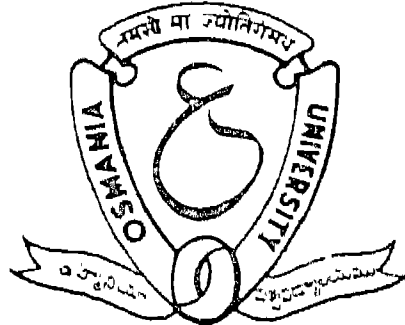
అయిదవ సంచిక

కర్త, శిల్పి, సాక్షి, పరిష్కారములు.

ఆంధ్ర మహాభారతము

సంశోధితముద్రణము

ఆంధ్ర. సం. 1441

కార్యవర్గ సంపాదకులు

ఆచార్య భండవల్లి లక్ష్మీరంజనం [అధ్యక్షులు]

ఆచార్య దివాకర్ల వేంకటావధాని

సలహా సంఘము

శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ

శ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణ శాస్త్రి

శ్రీ దీపాల పిచ్చయ శాస్త్రి

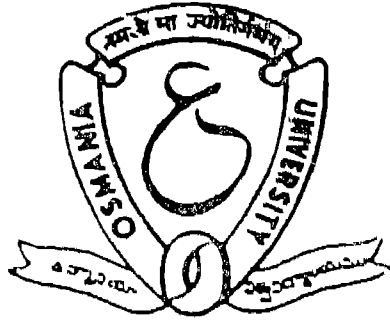
భారత ప్రభుత్వ — ఆంధ్ర ప్రభుత్వముల

ధనసహాయముతో ముద్రితము

1972

ఆంధ్ర మహాభారతము

సంశోధితముద్రణము

సంపాదకవర్గము

ఆచార్య ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం

ఆచార్య బిరుదురాజు రామరాజు

ఆచార్య దివాకర్ల వేంకటాచార్యులు

శ్రీ చెలమచెర్ల రంగాచార్యులు

అయిదవ సంపుటము. కర్ణ, శల్య, సౌప్తిక, స్త్రీ పర్వములు

తెలుగు శాఖ

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము

హైదరాబాదు

1972

ప్రథమ ముద్రణము

ప్రతులు. 2,000

వెల. రూ, 15/— (పదిహేను రూపాయలు)

సర్వస్వామ్యములు ఉస్మానియా
విశ్వవిద్యాలయము వారివి

ముద్రాపకులు

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ ముద్రణాలయము

హైదరాబాదు

1972

FOREWORD

The Telugu Department of the Osmania University undertook the preparation and publication of a Critical Edition of the Andhra Mahabharata and the first volume was released in October 1968 during the Golden Jubilee Celebrations. The Second, Third and Fourth volumes have also been published and released. The fifth volume is under print, and this publication, Santi Parva, is the sixth volume. Two more volumes complete the publication by March 1973.

The Mahabharata is the most popular epic in Telugu language and it is a matter of pride for the Osmania University whose staff has been mainly responsible in undertaking this stupendous job. After all the volumes are published, scholars would be able to get a full picture of the amount of work done and its usefulness to Telugu literature.

I take this opportunity to thank the Government of India and the Government of Andhra Pradesh for having provided funds for this work, and we hope that they would continue such help to enable the University to complete the publication of all volumes as per schedule.

I congratulate all the editors and their colleagues who have done a scholarly job.

N. NAROTHAM REDDY,
Vice-Chancellor.

13-4-1972.

ANDHRA MAHABHARATAMU

CRITICAL EDITION

VOLUME V

Karna, Salya, Saughtika and Stri Parvas

P R E F A C E

The Editorial Board of the Andhra Mahabharata Project, Osmania University has pleasure in presenting to the Assemblies of Learned men of Andhra the V Volume of the Critical Edition consisting of Karna, Salya, Saughtika and Stri Parvas. In the over-all scheme of Mahabharata these Parvas are not shining examples of story interest like Adi, Virata Parvas and of lofty philosophical interest like Shanti Parva. Nor do they compare favourably with the heroic setup of Bhishma and Drona Parvas. Still they are significant as they bring the Great War to a close and the leading trio Duryodhana, Karna and Sakuni along with all their minions meet the fate which they deserve. Though Karna pales into insignificance before the mighty warriors Bhishma and Drona, he is the pivot of the whole drama of rivalry and enmity of the Kurus and Pandavas. There is the popular saying there is no Mahabharata without Karna. The undeclared son of Kunti Mahadevi, Karna is a combination of the lofty and the mean. Self esteem seems to be the basis of his whole character. Knowing that Pandavas are invincible both by their prowess in battle and the statesman-like vigil of Sri Krishna, their guardian angel, Karna should have honestly advised Suyodhana of the futility of confrontation with the sons of Pandu. It is inexplicable why Karna did not give the correct advice unless we assume that he is a warrior of presumptuous self-esteem and the vein of fatality that runs through the whole of Mahabharata. Even a hot headed and rash fighter like

Aswathama relents occasionally though he had a genuine grievance against Pandavas for bringing about the death of his venerable father Drona by a stratagem. Seeing that Dussasana, the brother of Duryodhana was killed in a ghastly manner by Bhima within the sight of Kaurava hordes, Aswathama thought 'discretion is the better part of valour' and sincerely advised his king to make peace with Pandavas even at that late stage. Karna should have pressed this wise counsel. He did not do so. He made a fatal mistakes. By choosing Salya as his charioteer he blindly walked into the trap laid for him by the calculating statesman Yudhisthira. Long before the Kurukshetra war, the eldest of the Pandavas anticipated certain situations and made suitable provisions for them. The commissioning of Salya, king of Madras to accept charioteership of Karna and bring down his morale in the thick of battle, was the device of Yudhisthira. And it worked wonderfully well. Telugu language has a proverb to answer this situation. 'Salya Sarathyamu' means undermining morale and to lead a man astray.

Karna's pivotal role in Mahabharata and his inveterate hatred to Arjuna were recognised even by the Gods. When mighty Bhishma fought, the supernatural beings did not interest themselves in the sequel to the battle. Nor did they honour better the great Brahmin Drona. But when Karna took the field, the divine beings were moved to interest. Indra, Brahma, Lord Siva and others ran to the skies to witness the stupendous battle. Siva was decidedly in favour of Arjuna. Indra was naturally partial to the Pandava due to paternal feelings. Brahma wavered but the other two brought him round to their view. Karna was undoubtedly a great warrior but he was weighed down by many curses, one pronounced by his Guru Parasurama and another by an enragged Brahmin. His defeat and death were foreknown. The courage and self-confidence of Karna are amazing and did not forsake him to the end. When Salya with the evil intent of distracting Karna's marksmanship while discharging the deadly serpent arrow — when Salya asked him to correct the aim the hero in Karna rose to his heights. He exclaimed bitterly:

“ न सन्धत्ते द्विः शरं शल्य कर्णः न मादृशाः शाठ्ययुक्ता भवन्ति ”

‘Karna does not aim an arrow twice. Men of our calibre are above wiliness.’

Karna fell like a mountain. The prince of Kurus Duryodhana has the quality of supreme self-deception. He hoped to defeat the Pandavas with the feeble help of Salya. This drunken old warrior fell in a few hours. The ocean-like army of Kauravas is reduced to the size of the hoof of a cow. Duryodhana still fights on to entire destruction. His uncle, Sakuni, the evil genius of Kauravas, tried to manipulate the cavalry and attack the Pandavas from the rear. Sakuni belongs to the country of Gandhara, the land of Warhorses. He seems to be skilled in wielding the cavalry force. But it is too late in the day. Nakula and Sahadeva on the Pandava side seem to have some knowledge of cavalry movement. They are the nephews of king of Madra. Sakuni died at the hands of Sahadeva.

The imperial master of eleven Akshauhini - Duryodhana had to flee the battle field with none to follow him, with his terrible mace only as a second. Here onwards the sentiment of pathos reigns supreme in Mahabharata, marred only now and then by ghastliness. The son of Dhritarastra hid himself in the waters of a lake by an occult process. The Pandavas traced him out and drew him from his hiding by piercing words. He came out. Then raged a thundering battle with the mace between Bhima and Duryodhana wherein the Kuru prince was felled like a mighty tree by Bhima, having recourse to a stratagem again. The son of Gandhari is unrepentent even now. He exclaims proudly, "I read all the Vedas. I performed many sacrifices. I enjoyed wealth and pomp with the kings of the earth doing me homage. I vanquished invincible foes. Finally is it not a fitting end to such a glorious life to ascend to heaven along with kith and kin, dying on the field of battle."

If a stormy career like that of Duryodhana ended here it would have been really noble. His thirst for revenge against Pandavas was insatiable. Three of his warriors who escaped death in battle - Aswathama, Kripa and Kritavarma - met him secretly before his death. The first among them, the Brahmin warrior Aswathama was hungry for revenge against Pandavas as his father was ignominiously slain on the battle-field by the Panchala prince, Drishtadyumna. Dying Duryodhana anointed him his commander to kill the Pandavas by any means. Aswathama conceived the vile plan

of killing the Pandavas while they were asleep in the night. Sri Krishna advised Pandavas not to rest in the camp as it looked deserted, They removed themselves to a distance. Aswathama and his accomplices fell on the camp at dead of night and mercilessly slaughtered the Panchala princes, the young sons of Draupadi and the rest.

In the earlier parvas we pointed out how dear the action of Mahabharata is to the hearts of Andhras. The warriors of Palnadu, national heroes of Andhra, enacted the great incidents of the ancient epic in their lives. The Sauptika Parva in which Aswathama destroyed his enemies by nocturnal attack was rehearsed in the history of Andhra, in the battle of Bobbili. King Vijayarama Raju of the principality of Vizianagaram (Vizag District), was jealous of the prowess and prosperity of the neighbouring estate of Bobbili. He conspired with the French soldier Bussy and the Hyderabad forces. Together they attacked Bobbili in an unprovoked manner and destroyed the smiling fort of Bobbili. The noble men of Bobbili fell to a man, preferring death to ignominy. The women perished in fire to save their honour. Even the Gods must have been moved at such wanton destruction. King Vijayrama Raju was celebrating his cruel victory. One of the Bobbili warriors, Thandra Paparayudu, brother of Queen Mallamma, vowed to deny the Raja the fruits of his treachery like Aswathama, Papayya entered the Vizianagar camp in the night and killed Vijayarama Raju with the same ferocity. Sauptika Parva is thus re-enacted.

The Stri Parva is the scene of all - round sorrowing and wailing. The Kauravas were completely ruined. The Pandavas were no less ruined. The five brothers, Sri Krishna and his brother Satyaki were the only survivals. Gandhari, Queen of the blind king Dhritarashtra dominates the scene. Sri Krishna was sent to the old king to console him and avert the danger of Gandhari cursing Pandavas for killing her sons en-masse. That lady was not only a paragon of virtue, she stood for Dharma. When her son Suyodhana was going to the war-field he sought her blessings. Gandhari, true to her faith in righteousness said "My son, victory will go to the party where Dharma stands." Her anguish now is 'could not Bhima spare one fellow' one son at least to the aged blind king. "Should he kill the

whole lot ” so she wept. Finally she turned to Krishna and said “ you were capable of saving this universal destruction by sincere efforts. You were bent upon ruining Duryodhana. Since you failed in your duty to save the Kuru family, may your kinsmen the Yadavas die like this of mutual slaughter ” so she cursed the greatest warrior and statesman of the ancient world. Sri Krishna protested and said ‘ Oh great lady how can you forget the stone-like obstinacy of your son. Did not all the venerable men Bhishma, Drona, the several Maharshis advice him to desist from the path of war. He brought this destruction on himself.’ ”

At the time of offering libations, Kunti, mother of Pandavas revealed in public that Karna was her eldest son, born in her maidenhood. King Yudhisthira who came to know it for the first time was all remorse. He killed his own eldest brother not knowing that he was the son of Kunti. This added to the sorrow of Pandavas. They all repaired to Hastinapura taking the blind king with them.

One of the peculiar features of Stri Parva is that poet Tikkana Somayaji employed in this portion a large variety of new metres. Critics often question themselves why the poet showed unusual interest in metrical variety. The stock answer is that he wanted to show off his skill in manipulating unused metrical schemes. This is doing less than justice to the great artist, Tikkana Somayaji. He might have felt that the situation demanded considerable variety of expression. Several of the Kaurava ladies went to the battle field to look out for the dead bodies of their husbands, sons, fathers, other kith and kin. Some times the head was severed from the body and was lying elsewhere. Similarly other limbs. These poor ladies had to piece together the bodies of their near and dear. The way in which they wailed for them is heart rending. In order to depict the babel of voices, lamentations of mourning ladies, the yells of carnivorous animals and birds prowling in the battle field, Somayaji might have adopted the device of metrical variety.

We are glad to inform the world of scholars and literary men that the ship of the Project of Critical Edition of Andhra Mahabharata is fast steaming into the haven. This is the V Volume. The VI Volume consisting of Shanti Parva is already placed in the hands

of scholars. The VII Volume consisting of Anusasanika Parva—the text of it is printed. Introductory matter is in progress. The VIII and final volume consisting of Aswamedha to Swargarohana Parvas is ready for the press. Altogether by the end of March 1973 the whole scheme will have been fully implemented. The anticipated denouement will be smooth and unimpeded if the Government of Andhra Pradesh is pleased to release the additional financial assistance applied for.

We are grateful to the Vice-Chancellor, Shri N. Narotham Reddy for purposeful direction and advice.

We are thankful to our Editors and office workers who lent a helping hand in giving shape to this volume. The University Printing Press deserves congratulations for neat printing.

30th October, 1972.

K. LAKSHMI RANJANAM
Executive Officer

CRITICAL APPARATUS

KARNA PARVA

1. ☞ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 227/16. (O.U. 131). Palm leaf. Except Aranya Parva and Santi Parva, the manuscript contains Adi to Anusasanika Parvas. Condition good. Date: Plavanga Jyestha Bahula 14 Thursday which corresponds to 14-6-1787. Scribe: Devalraju Venkatesam copied for Sri Narasimha Apparayaningaru.
2. ☞ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat Kakinada. No. 143/16. Palm leaf. Complete. Leaves 181. Karna Parva 103-138. Condition good. Scribe: Pattabhiramudu son of Maturu Ramachandrudu, pays homage to the deities (1) Anjaneyulu of Vengolanu, (2) Rajanarendra of Maturu—perhaps he is connected with those villages. Date: Prabhava Sravana Suddha Ekadasi Saturday which corresponds to 14-8-1807. (This manuscript described under ‘☞’ of the Critical Apparatus No. 23 Volume 4, Bhishma and Drona Parvas).
3. ☞ Karna Parva—Sri Kanyaka Parameswari Temple Library, Vayalpad, Chittoor Dist. No. O.U. 193. Complete. Palm leaf. Leaves 384, Karna Parva 231-294. Condition good. No details of the scribe are given.
4. ☞ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat Kakinada. No. 159/15. Palm leaf. The manuscript contains Bhishma, Drona, Karna, Salya and Sowptika Parvas. Scribe: Kopparti Venkanna. Date: 12-8-1821. (For further details see Volume 4, Bhishma Parva Critical Apparatus under ☞).
5. ☞ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 145/15. Scribe: Appanna son of Kondappa. Date:

Promoduta Jyestha Bahula Panchami. Week day is not given. (For further details see Volume 4, Bhishma Parva Critical Apparatus No. 2 under ఊ).

6. ఊ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 11/16. No details of the manuscript are available.
7. ఎ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 55/15. Complete. Leaves 169. Condition good. Writing good and legible but leaves look modern. Scribe: Jonnalagadda Vyasulu, second son of Vyaghri copied Karna Parva on Nala, Sravana Bahula 5 Wednesday (20-8-1856).
8. ఏ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 62/15. Complete. Leaves 104. Condition fair. Akalamkam Applacharyulu copied Karna Parva completely on Magha Suddha 8. (No year is given). His guru (Preceptor) is one Singana. At the end of the manuscript a verse is found.....

అరయంగా గౌరియిచ్చు నంచిత శుభముల్
భారతి యోగ్యము లిచ్చును
భారత రామాయణములు పాయకవిన్నన్.

9. ఐ Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 203/16. No details regarding the manuscript are available.
10. ఒ Karna and Salya Parvas—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 50/15. Palm leaf. Leaves 2-95. Karna Parva starts from 2nd leaf. (Verse 1-29). Complete. Condition damaged. No details of the scribe are given.
11. ఓ Drona, Karna, Salya, Sowptika and Stri Parvas—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 63/15. Palm leaf. Leaves 299. Karna Parva starts from leaf 123 and ends with 195. Complete. Condition damaged. The follow-

ing dates are found in the manuscript but nowhere the week day is given. The name of the scribe is not known.

Sowptika I canto—Angirasa Phalguna Bahula 13.

Sowptika II canto—Srimukha Chaitra Suddha 7.

Stri I canto—Srimukha Chaitra Bahula 5.

Stri II canto—Srimukha Ashada Bahula 6.

12. $\overline{\text{E}}$ Karna Parva. No. 160/15 —Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No details of the scribe and date are available. (For further details see Volume 4 Bhishma Parva Critical Apparatus No. 12 under $\overline{\text{E}}$).
13. E Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada No. 73/15. Complete. Condition good. Leaves 1-81. Manuscript also contains Virata Parva. At the end of Karna Parva the following note is found, Ummam Ramaiah copied for self-reading as per the copy of Gollamudi Sessaiah on Dhurmati Vaisakha Suddha Thursday (16-5-1861).
14. E Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 29/15. No details of the manuscript are available.
15. E Karna Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 249/16. No details of the manuscript are available.
16. E Karna Parva—Osmania University Library. No. 685. Palm leaf. Complete. 269 Leaves. Condition fair. Manuscript also contains, Bhishma Parva, Karna Parva 128-269. Gandluri Kondalarayadu, Karnam of Chinna Marruru copied the manuscript for Rajasri Janampalli Ranga Reddy. Date: Ananda Sravana Suddha 10. (No week day is given).
17. E Karna Parva—Osmania University Library, Hyderabad. No. 1038. Palm leaf. Condition good. Leaves 124. First two leaves are lost. Writing clear. The following note is found at the end of Karna Parva. Completed on

Monday Vikriti Kartika Suddha Panchami (17-11-1890).
In Fasli 1179 (1770 A.D.) crops dried up for want of rains.

18. ௪ Karna Parva—Osmania University Library, Hyderabad.
No. 509. Palm leaf. Manuscript also contains Salya
and Mousala Parvas. Leaves 164. Karna Parva occu-
pied 1-83 leaves. Complete. At the end of Karna
Parva it is said that Gantla Venkanna copied as per the
copy of Boddupalli Ramanna on Vijaya Margasira
Bahula Dasami Thursday (28-12-1773). At the end of
Salya Parva it is mentioned Vijaya Magha Bahula Das-
ami Sunday which corresponds to 6-2-1774. Last leaves
are damaged.
19. ௪ Karna Parva—Osmania University Library, Hyderabad.
No. 553. Palm leaf. Condition Good. Complete. The
manuscript also contains Salya Parva. Karna Parva
completed in 66 leaves. The last leaves of Salya Parva are
not numbered. Scribe: Janyavula Rama Swami copied
Karna Parva on Kalayukti Magha Bahula Ekadasi. (No
week day is given). At the end of 2nd canto of Salya
Parva it is found that the copying was completed on Kala-
yukti Magha Bahula Saptami Wednesday (24-2-1859).
20. ௪ Karna Parva—Theosophical Society Library, Adyar,
Madras. No. 75077. Complete. Condition injured.
The left hand side of the leaves containing numbering
are damaged. Leaves are lost here and there. At the
end of 2nd Canto of Karna Parva it is stated that Gunturu
Lakshmi Narasaiah copied Karna Parva 2nd Canto
Vijaya Chaitra Bahula Shasti Monday (12-4-1773). At
the end of 3rd Canto it is state that Pudala Sessaiah
copied 3rd Canto of Karna Parva on Vilambi Aswija
Bahula Panchami Saturday (10-10-1778).
21. ௪ Karna Parva—Theosophical Society Library Adyar
Madras. No. 75051. No information regarding scribe
and date is available. (Also described No 32 under ௪
of Volume IV Bhishma Parva).

22. Karna Parva—T.M.S.S.M. Library, Tanjore. No. D. 103/M 72. Condition good. Complete. Leaves 44. Palm leaf. No details of the scribe or date are given.
23. Karna Parva—T.M.S.S.M. Library, Tanjore. No. D. 104/M 74. Condition not good. Complete. Leaves 66. No details of the scribe or date are given.

SALYA PARVA

1. ॐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 11/16. No details of the manuscript are available.
2. ॐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 249/16. Palm leaf. No details of the manuscript are available.
3. ॐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 29/15. Palm leaf. No details of the manuscript are available.
4. ॐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 160/15. Complete. Condition fair. Leaves 326.
Besides Salya Parva the manuscript contains Bhishma,
Drona, Karna, Sowptika, Stri to Swargarohana Parvas.
Salya Parva spread over leaves 177 to 208. No details of
the scribe are found.
5. ॐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 63/15. Leaves 299. Salya Parva extends from leaf
196 to 256. The name of the scribe is not found. (For
further details see Karna Parva, Critical Apparatus No. 11
ॐ).
6. ॐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 203/16. No details of the manuscript are available.
7. ॐ Salya Parva—Sri Kanyaka Parameswari Temple Library,
Vayalpad, Chittoor. No. 193. No details of the scribe
and date are found. (For further details see Karna
Parva, Critical Apparatus No. 3 ॐ).
8. ॐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 142/15. Details of the manuscript are not available,

9. ∞ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 143/16. Scribe: Pattabhiramudu son of Maturi Ramachandrudu. Date: 14-18-1807. (For further details see Karna Parva, Critical Apparatus No. 2 'e').
10. & Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 145/15. Scribe: Appanna son of Kondappa. Date: Promoduta Jyestha Bahula Panchami. No week day is given. (For further details see Karna Parva, Critical Apparatus 5 'a').
11. & Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 159/15. Scribe: Kopparti Venkanna. Date: 12-18-1821. (For further details see Bhishma Parva, Critical Apparatus No. 2 'e').
12. ⌘ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 235/16. Palm leaf. Complete. Condition injured. Leaves 76. Manuscript also contains Karna, Sowptika, Mahaprasthana and Swargarohana Parvas. The manuscript is much damaged at the end. Leaves are broken. Salya Parva extends from leaf 31 to 76. Leaves 49 and 50 are missing. Nadimpalli Narsappa copied Salya and Sowptika Parvas for self-reading. The dates of the scribe are as follows:

(i) At the end of 2nd Canto of Sowptika Bhava Sravana Bahula Dwadasi Friday (12-8-1814).

(ii) At the end of Salya Parva — Bhava Nija Bhadrapada Suddha Dwitiya Sowmya Vasara (Wednesday).

One interesting correction may have to be made here with regard to the copying of Sowptika Parva as noted earlier (Critical Apparatus Bhishma Parva, Volume 4. No. 2 under e). The descriptive sheet does not actually mention the year Chitrabhanu. The scribe says Hama Samvastara Aswija Suddha Saptami Thursday. The word Hama here may be Persian word means the same or

identical. This means that Sowptika Parva was written by Vrisha Aswija Suddha 7 Thursday.

13. క Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada-
No. 127/15. Palm leaf. Incomplete. Condition damaged.
Leaves 116. Manuscript also contains Karna Parva.
Last leaves of Salya Parva are broken. Chagantipati
Appaya copied for Nagendra Naganna son of Ramaiah.
The date portion is damaged.
14. ఖ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 140/15. Palm leaf. Condition good. Leaves 252.
Manuscript also contains Sowptika and Santi Parvas upto
5th Canto. Salya spread over 1-68 leaves. Chincepu Rama-
subbanna son of Narayanappa copied the manuscript.
A date is found at the end of Salya Parva Canto II.
Siddarthi Pushya Suddha Tadiya. (No week day is given)
The following slokas are found at the end of the manuscript.

కరకృత మపరాధం తుంతు మర్హంతి సంతః
యాదృశం పుస్తకం దృష్ట్వాతాదృశం లిఖితం మయా
అబద్ధం వా సుబద్ధం వా మమదోషో నవిద్యతే
దృష్టిప్రదోషాత్ స్మృతి విభ్రమాద్వాచ దర్థ
హీనలిఖితం మయాత్ర తస్మర్జయిత్వా
పరిశోధనీయం కోపోనకుర్యాత్ ఖలులేఖనస్య.

In the colophon of every aswasa the word 'Yuddha Panchaka' is added. This is not found in the printed texts.

15. గ Salya Parva—Osmania University Library, Hyderabad.
No. 553/S. Scribe: Janyavula Rama Swami. Date:
24-2-1859. For further details see Karna Parva, Critical
Apparatus No 19. 'యు'.
16. ఘ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 150/15. Palm leaf. Manuscript contains Karna,
Salya and Stri Parvas and a Yakshagana called Garu-
dachalam. Condition damaged. Leaves 142. Salya

Parva extends over 56-100 leaves. The dates are as follows:

(i) At the end of Salya Parva: Iswara Pushya Suddha Ekadasi Sunday (18-1-1818).

(ii) At the end of Stri Parva: Iswara Magha Suddha 3, Sunday (8-2-1818).

17. ॐ Salya Parva—Osmania University Library, Hyderabad. No. 509/S. Scribe: Gantla Venkanna. Date 6-2-1774. (For further details see Karna Parva, Critical Apparatus No. 18. ॐ).
18. ॐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 226/16. (131 O.U.). Scribe: Devalaraju Venkatesam. Date: 14-6-1787. (For further details see Karna Parva, Critical Apparatus No. 1. ॐ).
19. ॐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 13/16. No details of the manuscript are available.
20. ॐ Salya Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 154/16. Palm leaf. Condition fair. Leaves 236. Manuscript contains Karna to Swargarohana Parvas except Santi and Mousala. Leaves 101-166 contain Salya Parva. Some leaves are missing in the middle. No details of the scribe are found.
21. ॐ Salya Parva—Theosophical Society Library Adyar, Madras. No. 75051. Palm leaf. Condition injured. Leaves 354. Manuscript contains Bhishma, Salya, Drona and Karna Parvas. Leaves 86-146 contain Salya Parva. No details of the scribe are found.
22. ॐ Salya Parva—Theosophical Society, Library Adyar, Madras. Palm leaf. No. 75078. Condition good. Leaves 250. Manuscript contains Salya, Sowptika and Stri Parvas. The portion that contains the numbering is damaged. Scribe: Guntur Lakshmi Narsu copied the

manuscript on Vijaya Ashada Bahula Chaviti Bhargava Varam (Friday 8-7-1773).

23. ॐ Salya Parva—T. M. S. S. M. Library, Tanjore. No. 77/D. 108. Palm leaf. Condition good. Complete. Leaves 91. Scribe: Peddiraju son of Ayyapa Raju, grandson of Carikonda Gurva Raju copied as per the copy of Vanagaram Lakshmaiah on Prajotpathi Pushya Bahula Padyami (No week day is given). The scribe pays homage to Sri Vanagaram Vaikunta Raya and Sivabhutam Alagha Perumal. Probably Vanagaram may be the place of the scribe.
24. ॐ Salya Parva—T. M. S. S. M. Library, Tanjore. No. 78/D. 109. Palm leaf. Complete good. Leaves 61. Scribe Palagiri Venkata Satya Kumarudu copied as per the manuscript of Rachalappa on Angirasa Caitra Bahula 14 Angaraka Varam (5-4-1692).

SOWPTIKA PARVA

1. అ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 63/15. (For further particulars see Karna Parva
Critical Apparatus No. 11 ఓ).
2. అ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 159/15. Scribe: Venkanna son of Kopparti China
Ramesam. Date: 12-18-1821. (For further particulars
see Karna Parva, Critical Apparatus No. 4 ఓ).
3. ఇ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 45/16. Palm leaf. Leaves 28. Condition not bad.
Complete. Scribe: Bhuvanapalle Adinarayadu. Date:
Rudhirodhgari Caitra Bahula Tuesday. Tithi is not
given. The following defective verse is found at the end.

అరుదైన భీష్మపర్వము
సరసముగను ద్రోణకర్ణశల్య సేపికం (?)
బిరుదైన యుద్ధ పంచక
మరహరి కల్పించె వ్రాసె మోదము మీరన.
4. ఈ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 140/15. Scribe: Chinepu Rama Subbanna. (For
further particulars see Salya Parva, Critical Apparatus.
No. 14 ఖ). Sowptika Parva extends over leaves
68-98.
5. ఉ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 36/15. Palm leaf. Leaves are not numbered,
Condition fair. Details of the scribe and date are not
available.
6. ఊ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 14/16. Palm leaf. Leaves 64. Condition good.

Complete. Jonnalagadda Vyaghri, second son of Vyasulu copied Sowptika Parva on Rakshasa Aswija Suddha Panchami Jayavaram (16-10-1855).

7. a Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 186/15. Palm leaf. Leaves 198. Manuscript also contains Sowptika and Anusasanika Parvas. Sowptika Parva extends from leaves 182-198. Complete. Condition fair. The following note is found at the end of Anusasanika Parva. Bapiraju son of Nandivada Suryanarayana copied Anusasanika Parva for Venkatadri son of Kannini Ramanappa on Pingali Sravana Suddha Panchami Saturday (26-7-1857).
8. ā Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 122/15. Palm leaf. Leaves 137. Manuscript also contains Drona Parva. Condition injured. Sowptika Parva starts from leaf 137 and ends with 149. No details of the scribe or date are available.
9. ∞ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 241/16. Palm leaf. Leaves 44. Condition good. At the end of 2nd Canto Vaddiparthi Seshaiyah (Venkataraju) copied for self as per the copy of Venkataraju Adiraju Mangaiah on Rakshasa Bhadrapada Bahula Wednesday (The tithi is not given).
10. a Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 250/15. Palm leaf. No details of the manuscript are available.
11. & Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 143/16. Palm leaf. Scribe: Pattabhiramudu, son of Maturu Ramachandrudu. Date: 14-18-1807. (For further particulars see Karna Parva Critical Apparatus No. 2).
12. ∞ Sowptika Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 143/15. Palm leaf. No details of the manuscript are available.

13. ५ Sowptika Parva -Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 154/16. Palm leaf. (For further details see Salya
Parva Critical Apparatus No. 20 ५).
14. ७ Sowptika Parva -Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 160/15. Palm leaf. Leaves 326. The manuscript
also contains Bhishma to Stri Parva and Aswamedha to
Swargarohana Parva. No details of the scribe or date
are available.
15. ४ Sowptika Parva -Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 11/16. Palm leaf. No details of the manuscript are
available.
16. ७ Sowptika Parva -Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 249/15. Palm leaf. No details of the manuscript are
available.
17. ५ Sowptika Parva -Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 203/16. Palm leaf. No details of the manuscript are
available.
18. ३ Sowptika Parva -Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 145/15. Palm leaf. Scribe: Appanna son of Konda-
appa. (For further particulars see Karna Parva Critical
Apparatus No. 5 ६).
19. ७ Sowptika Parva -Sri Kanyaka Parameswari Temple,
Vayalpad, Chittoor District. No. 193. Manuscript
contains Bhishma, Drona, Karna, Salya and Sowptika
Parvas. Sowptika spread over in leaves 363-384. No
details of the scribe and date are available.
20. ४ Sowptika Parva--Andhra Sahitya Parishat, Kakinada.
No. 131. Scribe: Devalraju Venkatesam. Date: 14-6-1787.
(For further details see Karna Parva No. 3 ७).
21. ३ Sowptika Parva -Andhra University, Waltair. No. 141.
Palm leaf. Leaves 234. Condition good. Besides Sowp-

tika, this manuscript contains Salya, and Anusasanika Parvas. Sowptika spread over leaves 75 to 109. The scribe Garbham Jagannadham copied Salya Parva on Parabhava Magha Suddha Dasami Wednesday (26-1-1847.) At the end of Sowptika Parva there is this note: Parabhava Phalguna Suddha Dasami Wednesday (24-2-1847). It was stated at the beginning of Sowptika Parva that the scribe commenced copying it on Parabhava Phalguna Suddha Saptami Sunday 21-2-1847. By this it can be stated that the scribe took 4 days to copy Sowptika Parva. He copied and submitted the manuscript to Maharajahsri Raja Venkata Ranga Rao Bahadur—Probably of Bobbili, Srikakulam District. It is stated that the manuscripts of the Rajahs of Bobbili were transferred to Andhra University Library. The Anusasanika Parva was copied by the same scribe on Kilaka Magha Suddha Panchami Monday.

22. ॐ Sowptika Parva—Theosophical Society Library, Adyar, Madras. Palm leaf. No. 75075. Condition fair. Complete. Leaves 267. Besides Sowptika the manuscript contains Bhishma, Aswamedha Mousala, Mahaprasthanika and Swargarohana Parvas. Leaves 248-267 contain Sowptika Parva. Butchi Reddy son of Chattu Parvata Reddy copied the manuscript. The scribe belongs to Chadrapalagotra. No information regarding date.
23. ॐ Sowptika Parva—Theosophical Society Library, Adyar, Madras. No. 75078. Palm leaf. Scribe: Gunturu Lakshmi Narsu. Date: 8-7-1773. (For further details, see Salya Parva Critical Apparatus No. 22 ॐ).
24. ॐ Sowptika Parva—T.M.S.S.M. Library, Tanjore. No. 80. Palm leaf. Leaves 37. Condition not bad. Complete. Date: Angirasa Bhadrapada Bahula 13 Wednesday (28-9-1692).

STRI PARVA

1. ☪ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 63/15. (For further particulars see Karna Parva Critical Apparatus No. 11 ‘&’).
2. ☪ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 14/16. Palm leaf. Leaves 65-117. Complete. Condition very good. Scribe: Maddirala Subba Rao. Date: Rudhirodhgari Bhadrapada Bahula Dasami Jayavaram. (The date is not verifiable).
3. ☪ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 124/15. Palmleaf. Complete. Condition good. Leaves 85. Besides Stri Parva, this manuscript contains Asramavasa Parva. The 3rd Canto of Asramavasa is incomplete. Stri Parva is included from leaf 70 to 85. At the end of Asramavasa Parva Maddali Lakshminarayadu copied on Vijaya Kartika Bahula Padyami Wednesday (not verifiable).
4. ☪ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 155/15. Palm leaf. Condition good. Complete. Leaves 357. Stri Parva is included in leaves 1-28. Besides Stri Parva, the manuscript also contains Santi and Anusasanika Parvas. Writing good but no details regarding scribe or date are given. Invocations to Sri Nettikanti Anjaneya and Nanjundeswara are found.
5. ☪ Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 174/15. Palm leaf. Condition fair. Complete. Leaves 229. Leaves 157-184 contain Stri Parva. Besides this the manuscript contains Santi, Asramavasa, Mousala, Mahaprastanika, and Swargarohana Parvas. The following information is found in the manuscript:

1. At the end of Santi, and Stri Parvas: Vellala Seshaiah copied for self the six Cantos of Santi and two Cantos of Stri Parva on Parabhava Margasira Suddha Panchami Monday (23-11-1846).

2. At the end of Asramavasa: The same scribe completed copying of Asramavasa Parva on Viswavasu Magha Suddha Panchami Sthiravaram (31-1-1846).

అక్షణ మెరుగను ప్రతిదగ
వీక్షించి లిఖించినాడ నిందుల తప్పుల్
అక్షరలోపము లొదవిన
అక్షణవిదులార సై చిల దిద్దుడొగిన్.

3. Mousala Parva: Viswavasu Magha Suddha 15 Tuesday (10-2-1846).

4. Mahaprasthanika: Viswavasu Magha Bahula Panchami Monday (16-2-1846).

5. Swargarohana: Viswavasu Magha Bahula Ekadasi, Bahnuvaram (22-2-1846).

తైలార్ద్రాద్రతే జలాద్రతే చోరాదగ్ని జయోత్తథా
భగ్నపృష్ఠ కటిగ్రీవ సబ్దదిప్తి రథోముఖః
మూర్ఖహస్తే న నోపే యాదేవం వదతి పుస్తకం.

6. Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 173/15. Palm leaf. Complete. Condition good. Anusasanika is also included in this manuscript. No further details are available.

7. Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 160/15. (For further details see Salya Parva, Critical Apparatus No. 4 ఈ).

3. Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 11/16. Palm leaf. No details of the manuscript are available.

9. ௪ Stri Parva—Osmania University Library. No. 395. Palm leaf. Condition good. Complete. Leaves 134. Stri Parva extends over leaves 1-34 and Santi Parva starts and ends abruptly with 4-24. Name of the scribe is not given but the date is as follows: Pingali Phalguna Bahula Saptami. (No week day is given).
10. ௮ Stri Parva—Sri Kanyaka Parameswari Temple Vayalpad, Chittoor District. (O.U. No. 192). Palm leaf. Scribe: Patibanda Pitchaiah. He belongs to the Aruvelasakha, a sect among Telugu Niyogis. Date: Vikari Puhsya Suddha 4. (No week day is given). But the date of the manuscript can be ascertained from the 3rd and 4th Cantos of Santi Parva which is also included in this. It corresponds to 3-2-1840. (For further details of the manuscript see Aranya Parva, Volume 2, Critical Apparatus ௪.)
11. ௌ Stri Parva—Andhra Mahabharata Project, O.U. No. 42. Palm leaf. Condition injured. Leaves concerning Mahabharata are 118. Stri Parva is included in leaves 217-238. Besides Stri Parva, the manuscript also contains Santi Parva, Kuchelopakhyanam, Rukmangada Caritra, Padmapuranottara Khandamu. Ure Krishnaiah copied it by Sadharana Magha Bahula Vidiya Monday (17-2-1851). At the end of Padmapurana of Madiki Singana which is complete the scribe adds the following information. Ure Krishnaiah started copying on Sowmya Margasira Bahula Saptami and concluded on Phalguna Bahula Amavasya Wednesday for Bhadramraju Seshachalam Pantulu garu.
12. ௫ Stri Parva—Sri Kanyaka Parameswari Temple, Vayalpad. Chittoor District. No. 194. Palm leaf. Complete. Condition good. Leaves 279. Stri Parva spread over 260-279 leaves. Besides Stri Parva the manuscript contains Santi Parva and Anusasanika Parva. At the end of the 2nd Canto of Anusasanika Parva a note is found as follows:

Peddibhatlu son of Munipalle Subba Sastrulu copied 2nd Canto of Anusasanika Parva on Kilaka Kartika Suddha Ekadesi. (No week day is given). At the end of the 2nd Canto of Stri Parva a date is found as follows. Parabhava Aswija Suddha Dwadasi. (No week day is given). The scribe pays homage to Sri Rangeswara.

13. § Stri Parva—Andhra Sahitya Parishat, Kakinada. No. 227/16. (O.U. 131). Scribe: Devalraju Venkatesam. Date: 14-6-1787. (For further details see Karna Parva Critical Apparatus No. 1 'ॐ').
14. ⌘ Stri Parva—Andhra University, Library Waltair. No. 356. Palm leaf. Complete. Condition good. Leaves 273. Stri Parva is included in leaves 160-198. Besides this Parva, the manuscript also contains Udyoga, Asramavasa and Mousala Parvas. Scribe: Devulapalli Venkayya. He copied Udyoga Parva by Plavanga Ashada Suddha Panchami Sthiravaram and submitted it to Maharaja Sitaramachandra Rangarayanimgaru. Stri Parva was copied in the year Plavanga as per the copy of the Mamid-anna Venkanna. There are no further particulars of the date. He copied Asramavasa Parva by Plavanga Ashada Bahula Panchami Friday (1-8-1847).
15. ⌘ Stri Parva—Theosophical Society Library, Adyar, Madras. No. 75052. Palm leaf. Condition fair. Complete. Stri Parva extends over leaves 1-33. Besides Stri Parva the manuscript includes Udyoga, Virata, Sowptika Parvas. No details of the scribe and date are given.
16. ⌘ Stri Parva—Theosophical Society Library, Adyar, Madras. No. 75078. Palm leaf. Scribe: Gunturu Lakshminarsu. Date: 8-7-1773. (For further details see Salya Parva Critical Apparatus No. 22 ⌘).
17. ⌘ Stri Parva—T.M.S.S.M. Library, Tanjore. No. 81/D112. Palm leaf. Condition not bad. Complete. Leaves 35.

No further details are available. Scribe: Peda Ayyaparaju son of Gurava Raju and grandson of Ayyaparaju copied the manuscript by the evening of Monday Prajot-patti Margasira Bahula Panchami. This corresponds to 30-11-1691. The scribe mentions the Saka year 1613. He belongs to Apastambasatra Yuzurveda, and Koundinya gotra.

ఉ పో ధా త ము

కర్ణ, శల్య, సౌప్తిక, శ్రీ పర్వములతో గూడిన ఈ యైదవ సలపుటమును ఆంధ్రావళిమోల ఉంచుటకు సంతసించుచున్నాము. మహాభారత యుద్ధము ఈ పర్వములలో దావాగ్నివలె ప్రజ్వరిల్లి ఉభయస్కంధావారము లందలి శ్రీ జనము శోరాశ్రు వర్షముచే నిశ్శేషముగ చల్లారినది. పేరునకిది పాండవుల విజయమే కాని అశ్వత్థామ చేసిన దారుణవధచే పాండవపక్షముగూడ ఆయన్నదమ్ములై దుగురును శ్రీ కృష్ణుడు, సాత్యకి మున్నగు మరికొందఱును వెలిగా నిర్మూలమైనది. భారతవర్షము పీరి హాస్యమై వట్టిశ్మశానమువలె నున్నది. దీని నుద్దేశించియే దుర్యోధనుడు ధర్మరాటు గొట్టుధిక్షేపించెను.

ఓడివచ్చినాడ నుద్ధతి నాకేల

యుడుకుమాని నీవ యుర్వియేలు

గుఱ్ఱములును నేనుగలు లేని బయలు నీ

తలనె కట్టికొనుము ధర్మతనయ

శల్య. 2-72

భీష్మపర్వము నందు శుద్ధవీర కృత్యముగా నడచిన కురుక్షేత్ర సంగ్రామము, ద్రోణపర్వము నందు రౌద్రమున కాలవాలమయి, అనంతరపర్వములందు వీరత్వచింత రితమై శ్రీ పర్వమునందు కరుణసాగరమై శాంతించినది. జయించిన వారును ఓడినవారును తుదకు ఏదియు గెలువలేదు. మహాభారతసందేశ మదియే. ఐనచో కురుక్షేత్రసంగ్రామము వ్యర్థ ప్రయత్నమా అన్నచో కాదు. అచ్చట ఎవరోడినను ఎవరుగెల్చినను ధర్మము జయించినది. ధర్మమును రక్షించు యత్నములో సభర్ములును అధర్ములును గూడ నిహతులు కాక తప్పదు. అందుచే ధర్మరక్షకమైన సంగ్రామము విధివిహితమే అగుచున్నది. పదునెనిమిది అక్షౌహిణుల నైన్యనాశనమునకు స్థానమయ్యును కురుక్షేత్రము ధర్మక్షేత్రమని ప్రశంసింపబడుట కిదియే కారణము. ధర్మము యొక్క జయమును సాధించుట మానవుని కర్తవ్యమని శ్రీ కృష్ణుడు ఎన్నడో చాచెను.

సారపు ధర్మమున్ విమలసత్యముఁ బాపముచేత బొంకుచేఁ
 బారముఁ బొందలేక చెడ బాటిన దై నయవస్థ దక్షు లె
 వ్వార లుపేక్ష నేసి రది వారలచేటగుఁ గాని ధర్మని
 స్తారకమయ్యు సత్య శుభదాయకమయ్యును దైవముండెడున్

ఉద్యో. 3-273.

కర్ణపర్వము — కథాసారము

అది మహాభారతయుద్ధము పదునేనవ దినము పూర్వరాత్రము. ఆచార్యుడు ద్రోణుడు నాటి సాయంతనమున సంగ్రామహతు డయ్యెను. సుయోధనుడు కొలువుచేసి తమ ముందు కర్తవ్యమేమని దొరలను అడిగెను. అశ్వత్థామ యిట్లు పలికెను “ఆదరము (రాజభక్తి), ఉత్సాహము, ధార్మ్యము, నీతి అను సద్గుణములు దైవ సహాయమున్న చో విజయమును కలిగించును. ఇట్టి సద్గుణములకు నిలయులై న ఉజ్జ్వలాత్ములు (భీష్మద్రోణులనుట) చనిరి. అయినను నీవు తొంటి శౌర్యము వీడనేల. శేషించిన రథికులుమాత్రము తక్కువవారా. మనము కర్ణుని సేనాముఖము చేసికొని విజృంభితము” రారాజున కిది నచ్చిన యుపదేశము. అతడు దైవోపహతబుద్ధి గురు భీష్ములు పక్షపాత మనస్కులై పాండవులను చెయిజార్చిరనియు, కర్ణుడు తనకు పరమాప్తుడగుటచే కౌంతేయులను నిర్దయగా మర్దించుననియు, విజయము తనకు తథ్యమనియు ఆతని విశ్వాసము. సూర్య నందనుని మహావైభవముతో సేనాధిపత్యమునం దభిషేకించెను. కేతువునందు హస్తీ కక్ష్య మెరయగా, హంస వర్ణములై న యశ్వములం బూన్చిన రథమెక్కి కర్ణుడు సమరా భీలుడై వెలిగెను.

ఆతడంత తన సేనను మకరవ్యూహముగా పన్నెను. తుండంబున తాను నిలిచి, కన్నుల యందు శకుని ఉలూకులను నిల్పెను. శిరస్సున అశ్వత్థామయు, కంఠమున దుర్యోధన సోదరులును, ఉదరమున రారాజును, ముందటివారు పాదమున నారాయణ గోపాల బలముతో కృతవర్మయు, దక్షిణ పాదమున ద్రిగర్త దాక్షిణాత్య బలములతో కృపాచార్యుడును, వెనుక భాగమున నానాదేశసేనతో శల్యుడును ఇతర రాజులును మోహరించిరి. అంత యుధిష్ఠిరుని యనుమతిపై సవ్యసాచి తమ నైన్యమును అర్థచంద్ర వ్యూహముగా నమర్చెను. అందు తాను మధ్యప్రదేశమున నుండి భీమధృష్టద్యుమ్నులను రెండు శృంగములను నిలిపెను. యుధిష్ఠిర నకుల సహదేవులు వీరి వెన్నున నుండిరి. ఇట్లు పన్నిన యుభయబలములు భూరి భేరి ముఖతూర్వములు మ్రోయు

చుండ భయంకరముగ తలపడెను. ఆ తుముల యుద్ధమునందు దుశ్శాసనుడు సహదేవునితో పోరి మూర్ఛిలైనాడు. కర్ణుడు నకులుని దాకి వానిని విరథుని జేసి యవమానించెను. తన చాపమును మాద్రి పెద్దకొడుకు కంఠమునకు తగిలించి, లాగి పడవై చెను. అట్లు చేజిక్కిన నకులుని కర్ణుడేల సంహరింప డాయెను అనువ్రాశ్చ పొడమును. ఇచ్చట మనము కర్ణుడు కుంతీదేవికి చేసిన బాసను స్మరింపవలెను. అర్జునుడు తప్ప పాండవు లెవ్వరైన తనకు యుదమునందు చిక్కినచో వారిని చంపక విడుతునని మాట యిచ్చెను. సవ్యసాచిని సంహరించుటయో, ఆతనిచే తాను చచ్చుటయో తప్పదని పలికెను (ఉద్యోగ-4-68,69). దీని కనుగుణముగ సహదేవాగ్రజుని విడిచి పుచ్చెను. ఇంతలో దుర్యోధనుడు ధర్మరాజుతో తలపడి యోడిపోయెను. కర్ణుని తొలినాటి యుద్ధ మట్లు ముగిసెను.

రెండవనాడు సంగ్రామమునకు నడచుచు కర్ణుడు తన రథమును సుయోధనుని రథమునకు దగ్గరగా తెచ్చి యుత్సాహ వాక్యములు పలికెను తనకును అర్జునునకును గల పరాక్రమ సామర్థ్యముల భేదములు, అస్త్రతారతమ్యమును వివరించి పార్థునకు (శ్రీ) కృష్ణునివంటి మహాయోధుడు సారథిగా నున్నాడు. తనకట్టి మహాసారథి లేకుండుట లోపమనియు, మద్రాజును తన సారథ్యమునకు ఒప్పించినచో రణనాడు తాను సవ్యసాచిని కూల్చుట తథ్యమనియు ఉపన్యసించెను. కర్ణసారథ్యమునకు శల్యుడు ఒకమాత్రమున అంగీకరింపక ఆగ్రహమును నటించెను. వాస్తవమునకు ఉపప్లావ్యమునందున్నప్పుడే యుధిష్ఠిరుడే సన్నివేశమును ఎదురుచూచి, కర్ణసారథ్యమున కంగీకరించి, యుద్ధములో వానిని నిరుత్సాహపరచి తమకు తోడ్పడవలయునని శల్యుని ప్రార్థించి యొప్పించెను. (ఉద్యోగ-1-110) దురదృష్టవంతుడైన కర్ణుడు విధిప్రాతిరూల్యముచే శల్యుని సారథిగా కోరుకొని తన చావునకు తానే పునాదివై చెను. ధర్మనందనుని జీవగ్రాహముగా పట్టుకొనుమని పేరాసతో దుర్యోధనుడు తన మిత్రుని యుత్సాహపరచెను. శల్యసారథి కముగ కర్ణుని రథము పాండవబలముల కురుకుచుండెను. మహాస్త్రములు ప్రయోగించి కౌంతేయుల నింతలో రూపుమాపుదునని కర్ణుడు శల్యునితో దంధములు పలుకుచుండెను. దానిని సహింపక మద్రరాజు అర్జునుని పరాక్రమకృత్యముల నుగ్గడించి ఆతనికి నీపుదీటుగావని నిరసించెను. కర్ణుడు రోషించి మద్రదేశాధీశ్వరుని, ఆతని దేశమును తూలనాడెను. శల్యుడు హంస కాకియోపాఖ్యానమును ఉపన్యసించి కర్ణునికి మనోవేదన కలిగించెను. కర్ణుడు పరశురాముని యాగ్రహమునను, బ్రాహ్మణశాపముచేతను తనకు గలిగిన యస్త్రవైకల్యాదులను చింతాక్రాంతుడై స్మరించెను. ఐనను శ్రీ కృష్ణపార్థుల నెదిరించి విజయమో వీరస్వర్గమో చూరగొందునని సూతసుతుడు దీక్షతో ప్రకటించెను.

ఇట్లు విజృంభించిన కర్ణుడు పాంచాలకుమారుల పెక్కండ్రను చంపి, అర్జునుడు లేనియదను చూచి పాండవముఖ్యునిపై కలిసి ఆ మహారాజును మిక్కిలి చికాకు పరిచెను. యుధిష్ఠిరుడును హతసారథియై చేయునది లేక రణపరాజ్ఞులుడై వెడలిపోవుచుండ అంగరాజాతనిని వెంబడించి నీచపుమాటలచే నొప్పించెను. “నీవు క్షత్రియుడవు కావు బ్రాహ్మణాచారవేదివి. యాగములు చేసికొనుచు ఇంటనుండుము.” అని కారులు పలికి కుంతీదేవి కిచ్చిన బాసను తలచి య్రాతనిని విడిచిపెట్టెను. ఆరాజోత్తముడు శరీరమును మనస్సును మిక్కిలి నొవ్వగా తన చిన్నతమ్ములైన నకుల సహదేవులను వెంట నిడికొని ఒకింత నేదతేరుటకై స్కంధావారమునకు పోయెను. భీముడు, అర్జునుడు, దృష్టద్యుమ్నుడు, సాత్యకి మున్నగు మహారథులు రణభారమును తలమునకలుగా వహించుచుండిరి. ఇంతలో వాయునందనుడు మహోద్రేకముతో రారాజును చేరి భయంకర యుద్ధము చేయుచుండెను. కర్ణుని దృష్టిని పాండవాగ్రజు నుండి మరల్చుటకు కాబోలు శల్యుడు దుర్యోధనుని యాపన్నస్థితిని కర్ణునకుచూపి నీ మిత్రుని ముందు కాపాడుకొనుమని హెచ్చరించగా రాధేయుడు ఆ వంకకు మరలెను.

ఆహవరంగము నందు అన్నగారు కాన్పించకపోవుటచే అర్జునుడు కలతచెంది యాయనన క్షేమమును విచారించుటకై స్కంధావారమునకు శ్రీకృష్ణ సహితముగా పోయెను. పార్థుడింకను కర్ణుని సంహరింపలేదని తెలిసికొని యుధిష్ఠిరుడు తమ్ముని చాల కోపగించెను. గాండివమును శ్రీ కృష్ణునికై ఇమ్మనెను. అగ్రజుని శిరస్సు ఖండింతునని యర్జునుడు ఖడ్గము దూసెను. చిలికి చిలికి గాలివానయైనట్లు అత్యంతప్రమాద భూయిష్టమైన సన్నివేశ మేర్పడగా మహాసీతివిడుడైన వాసుదేవు డడ్డుపడి కష్టముమీద ఆ యన్నదమ్ములను శాంతింపజేసెను. అగ్రజుని ఆశీస్సులుగొని సన్యసాచికర్ణ సంహారమునకు కృతనిశ్చయుడై వెడలెను. తమ్ముడు సంగ్రామక్షేత్రమున కనిపించకపోవుటచే భీముడు ఆతురతచెంది విశోకుడను తన సారథిని పార్థుని వార్త లరయుటకై పంపెను. ఈ లోపల నాతని యదృష్టదేవత వాయునందనుని అనుగ్రహించినట్లు ఖలుడైన దుశ్శాసనుడు భీముని యగ్రస్థలికి వచ్చెను. పెక్కు సంవత్సరముల నుండి ఎదురుచూచుచున్న శుభ సమయ మాసన్నమయ్యెనని సంతసించి దుర్దాంతక్రోధ కృతాంతుడై బకవైరి దుశ్శాసనుని పొదివి తప్పించుకు పోసీయక లోకభీకరముగ వానిని వధించి నెత్తురుత్రావి రౌద్ర నృత్యము చేయుచుండెను. కౌరవబలమంతయు భయావిష్టమై పారిపోజొచ్చెను. కర్ణుడు కాని దుర్యోధనుడు కాని దుశ్శాసనుని రక్షింపలేరైరి. అశ్వత్థామవంటి తీవ్రవాది కూడ రారాజును చేరి ఇప్పుడైన సందికి ఒడబడుమని హితవు చెప్పెను.

పాండవుల యట్లు రాధాసుతుండునాదు
 పలుకులకు నియ్యకొను నీవు బ్రదుకుతెరువు
 పట్టు బ్రదికిననెల్ల శుభములుఁ గలుగు
 నీసు మానుము చచ్చిననేమి గలదు.

కర్ణ. 3—272.

మూర్ఖచిత్తుడగు గాంధారేయుడు మిత్రుల హితోక్తులను వినడయ్యెను.

కర్ణార్జునులు చరమయుద్ధమునకై తారసిల్లిరి. తోకోత్తరమైన యా సంఘట్టన
 మును కవి యిట్లు వర్ణించెను.

కరి కరి గిరి గిరి నంభో
 ధర మంభోధరముఁ బెలుచఁదాఁకిన క్రియఁ దా
 కిరి కడఁగి గగనతటియును
 ధరణీయు మ్రోయుచు వడంక ధరణీనాథా.

కర్ణ. 3—277

ఎన్నడు లేనిది దేవతలుకూడ ఆమహావీరుల దారుణ సంగ్రామమును పీక్షించు
 టకై బారులుకట్టి యాకసమున నిలిచిరట. తనకుమారుడు గెలువవలెనని ఇంద్రుడు బ్రహ్మ
 రుద్రాదులను ప్రాధేయపడెను. చాలనేపు కర్ణార్జునులు సరిసమముగాపెసగిరి. అంత కర్ణుడు
 సర్పముఖాస్త్రమును అప్రతిహతమని భావించి యర్జునిపై ప్రయోగింప ధనువున తొడగెను.
 శల్యు డాతనికి లక్ష్యవై కల్యము కలిగించుటకై గురిసరిచేయుమని హెచ్చరించెను. రాధే
 యుడు మండిపడి 'కర్ణుడు ఒకబాణమును రెండుమారులు సంధించునా' అని రసనడించి
 ప్రయోగించెను. శ్రీకృష్ణుని సారథ్యపు నైపుణిచే సర్పముఖాస్త్రము పార్థుని శిరస్త్రిణ
 మును మాత్రము పడవై చి యుపశమించెను. ఇది గొప్ప యవమానముగా భావించి
 యర్జునుడు కర్ణసంహారమునకు మనస్సును నూల్కొలిపెను. విప్రశాపముచే సూత
 సూనుని రథము భూమిలోనికి క్రుంగెను. ఆతడు కన్నీరొలుక దాని నెత్తుకొనుచుండ
 ఇంద్రతనూజుడు శపథపూర్వముగ విడిచిన దారుణాస్త్రము కర్ణునిశిరస్సును భూమిపై
 పడవై చెను. కర్ణుని మరణమును విని నిర్మత్సరుడైన యజాతశత్రుడుకూడ పౌలికలనికి
 పోయి సూతనందనుని శవమునుచూచి సామ్రాజ్యము తనకు స్థిరపడెనని యానం
 దించెనట.

శల్కపర్వము - కథాసారము

కర్ణమరణముతో దుర్యోధనుడు నడుములు విరిగి నట్లయ్యెను. పాండవుల జయింతునను ఆశ తుదముట్టెను. ఐనను ఆతడు తన మొండివైఖరిని విడువలేదు. దురభిమానమే ఆతని చేటునకు కారణము. మానదుర్యోధనా ! అని యనంతరకాలపు రాజులు తమ్ము సగర్వముగ పిలిపించుకొనుట ప్రసిద్ధము. రాధేయుడు కూలినరాత్రి కతిపయ స్కంధావారముతో రారాజు మంతనము నలిపెను. వృద్ధుడైన కృపాచార్యుడు ఇంక యుద్ధము లాభము లేదనియు సంధికొడంబడుమనియు చెవినిఇల్లుకట్టుకొని పోరెను. దీర్ఘక్రోధము రాజునకు కీడొనర్చుననియు, ఆత్మవినాశము పాపమనియు ఎంతయో బోధించెను. గాంధారేయుడు పట్టువీడలేదు. ఆతని వాదమును యుక్తముగానే యున్నది. పాండవుల కిన్నిసంవత్సరముల నుండి విప్రియములు చేయుచు సంగరము నందోడి ఇప్పుడు వారినెట్లాశ్రయింతునని వాని వాదము. 'ఒక్కని దయంగను రాజ్య సుఖంబులేటికిన్' అని ఈవిపత్సమయమునందును చాటుట కౌరవేశ్వరునకే చెల్లినది. అశ్వత్థామ యుపదేశము ననుసరించి సుయోధనుడు శల్కుని సర్వసేనాపతిగ అభిషేకించెను, అనాటిరాత్రి శిబిరమునందు నిల్చినచో పాండవులు దాడిచేయవచ్చునని శంకించి వారందరును సరస్వతీనదీతీరమునకు పోయి అక్కడ పటకుటీరములతో రాత్రివేగించిరి. కౌరవులు తమ యుద్ధపద్ధతిని సమయానుకూలముగ మార్చుకొనిరి. ఎట్టి పరిస్థితులలోను పాండవులలో ఒక్కరొక్కరుగ తలపడరాదనియు, పలువురువీరులు కలిసి ఒక్కమ్మడి పెనగ వలయుననియు సమయము చేసికొనిరి.

కురుక్షేత్ర మహాసంగ్రామము వదునెనిమిదవనాడు కమలబాంధవు డుదయించుచుండగా కౌరవ పాండవ వాహినులు అభిముఖము లయ్యెను. శల్కుడు సర్వతో భద్రవ్యాహమును పన్నెను. అందుముఖమున తాను నిల్చెను. వలపట శకయవన సమేతుడై కృపాచార్యుడును దాపట త్రిగర్త సహితుడై కృతవర్మయు వెనుక కాంభోజ సహాయుడై అశ్వత్థామయు, నడుమ కౌరవేశ్వరుడును ఆతనిముందట కరిఘటలతో శకునియు మోహరించిరి. పాండవులీనాడు తమసేనను మూడు వ్యాహములుగ అమర్చి నట్లు కాన్పించును. శల్కుని విజృంభణోద్ధతిని చూచి కౌరవు లాతడు పాండుసూనులను జయించునని పేరాస వహించిరట. గురుభీష్మకర్ణులు సాధింపలేని దానిని శల్కుడు సాధించునను నమ్మికవట్టి మౌర్యము ఇందువలననే 'శల్యోజ్జేష్యతి పాండవాన్' అను నానుడి ఏర్పడినది. కాని యుద్ధమారంభించిన కొలది సమయమునకే కౌరవవీరులు ఒక రొకరుగా సంహరింపబడుచుండిరి. శల్కుడు భీమునితో దారుణగదాయుద్ధము చేసి

మూర్ఖపోయెను. కృపాచార్యు డాతనిని దూరమున గొనిపోయి సేదతీర్చెను. అనాటి మధ్యాహ్న సమయమునకు శల్యుడు యుధిష్ఠిర ప్రయుక్తమైన శక్తిచే నేలగూలెను.

అప్పటికిని రారాజు ధైర్యమును వీడక నై న్యముల కుత్సాహము చెప్పుచు పోరుచుండెను. పాండవబలము అల్పముగా నున్నది. కృష్ణార్జునులు డప్పి చెంది యున్నారు. జయముగొనవచ్చును. మనము బెండువడనేలయని యాతడు మూకలను ఎచ్చరించెను. ఇంతలో ఆశ్వకసహాయుడై శకుని పాండవనై న్యములను వెనుకనుంచి తాకెను సుబలనందనుడు ఆశ్వకబల సంచాలనమునందు నేర్పరిగా కాన్పించును. పాండవపక్షమున అశ్వవిద్యయందు నిపుణుడు నకులుడు మాద్రేయులిరువురును గుట్టపు దళమును ప్రయోగించు నేర్పు కొంతకలవారు. దీనిని వారు మేనమామల దేశమున అలవరచుకొని యుందురు కృష్ణార్జునులు దుర్యోధనుని మౌర్ఖ్యమునకు ఆశ్చర్య పడు చుండిరి. యుద్ధారంభమునందు పదునొకండక్షాహిణులు కలిగి మహాసాగరము వలె వ్యాపించి యున్న నై న్యము నేడు గోష్పాదమంతయైనది. ఐనను ధార్తరాష్ట్రుడు మత్సరము నీడడాయెనని వారు చింతించిరి. శకునికుమారుడు ఉలూకుడును శకునియు సహదేవునిచే చచ్చిరి. కౌరవనై న్యములు నిలువక పారిపోవుచుండెను. తనచుట్టును గుప్పెడు మందియైనను లేకుండుటచే దుర్యోధనుడు నిరుత్సాహుడై ఇప్పటికి తొలగి పోయి, సేదతేరి మరల విజృంభింతునని తలపోసి, గుట్టమునుదిగి, గదాదండము భుజమున దాల్చి యేకాకియై రణాంగణమునుండి తొలగిపోయెను. ఏకాదశాక్షాహిణీపతి పరివారశూన్యుడై వెడలిపోయి ద్వైపాయన హ్రదమునందు దాగుకొనెను.

ఇప్పటినుండియు దుర్యోధను చరిత్రము వటి తెగింపుతోను దై న్యముతోను సాగి యాతని మరణముతో ముగిసినది. హతశేషులలో సంజయుడును, కృపాశ్వత్థామ కృతవర్ములును ద్వైపాయన హ్రదము చెంత గాంధారేయుని రహస్యముగ కలిసి కొనిరి, పాండవులు దుర్యోధనుని వెదకికొనుచు వచ్చి, మడుగులో దాగియున్నాడని తెలిసికొని వానిని మానభేదకములగు మాటలచే నొప్పించి నీరు వెడిలించిరి. అప్పుడును ఆతడు ధీరత్వమును వీడకుండెను. తమలో ఒకనిని కోరుకొని వానితో ద్వంద్వ యుద్ధము చేయుమని ధర్మరాజు పలికినదానికి భీమునివరించి వానితో భయంకర గదా యుద్ధము సాగించెను. శ్రీకృష్ణుని సూచన మేరకు అర్జునుడు చేసిన సంజ్ఞను గుర్తించి భీముడు గాంధారేయుని తొడలు విరుగ గదా దండముతో మోదెను. తొడలు విరిగిపడి పోయిన రారాజును భీముడు ఎడమకాలితో తలదన్ని తన లఘువృత్తిని చూపెను. ధర్మరాజు చాల నొచ్చుకొనెను. బలరాముడు మహాగ్రహము చెందెను. దుర్యోధనుడు తనకు

అన్యాయము జరిగెనని వాపోవ శ్రీకృష్ణుడు ఆబాల్యము వాని దుర్ణయములను పేర్కొని యూరకుండుమనెను. సుయోధను డట్టి దీనావస్థయందును పేదమాటలాడక పరమ ఆత్మ విశ్వాసముతో నిట్లుపలికెను.

చదివినెల్ల వేదములు జన్నము లొప్పగజేసితిన్ రమా
స్వదమగు వృత్తిఁ బొల్చి నర పాలకులెల్లను గొల్వఁగంటి దు
ర్మదరిపు గాఢగర్వపరిమర్దనకేళి యొనర్చి తిందగం
దుదినని మిత్రబాంధవులతోఁ ద్రిదివంబునకేఁగు తొప్పదే

శ్రీ కృష్ణుడును పాండవులును దుర్యోధనుని వీడి కౌరవశిబిరమునకు నడచిరి ధృష్టద్యుమ్నాదులును కొందరు రాజులును విశ్రాంతికై పాండవ శిబిరమునకే వెడలిరి. ఇదియే వారి దుర్మరణమునకు మూలమైనది. ఇంతలో అర్జునునకు అగ్నిదేవు డిచ్చిన రథము, తురగములతోగూడ అద్భుతముగ కాలిపోయెను. పాండవులు దుర్యోధనుని భాండా గారమును వశముచేసికొనిరి. కౌరవస్కంధావారము పాడువడి శ్మశానమువలె నుండుటచే ఆరాత్రి యిచ్చట విశ్రమించుట క్షేమముగాదని శ్రీ కృష్ణుడు పాండవులను ఓఘవతీ నదీ తీరమునకు గొంపోయెను. కుమారుల నందరను రణమునందు చంపుటచే మహాపతివ్రతయైన గాంధారి కుంతీతనయులను శపించునని వెరచి, యుధిష్ఠిరుప్రార్థనపై శ్రీకృష్ణుడు స్వయముగా హస్తినాపురమునకు పోయి గాంధారి ధృతరాష్ట్రులను నేర్పుతో ఓదార్చెను. ఈ దారుణ సంగ్రామము సుయోధనుని మూర్ఖత్వఫలమని మెల్ల మెల్లగా వివరించెను. వారును తత్కాలోపశమనముచెందిరి. కోపనుడైన యశ్వత్థామ పాండవుల కేమి యపకారము చేయునోయని చింతించుచు శ్రీ కృష్ణుడు ఓఘవతీతీరమునకు మరలెను.

పాండవులు తొలగిపోవగనే సంజయుడును, రథికత్రయమును తొడలు విరిగి మరణవేదన చెందుచున్న దుర్యోధనుని చేరి యాతనికై కడు విలపించిరి. నేల నాలుగు చెఱగులు ఏలినవానికి ఇట్టిదుర్దశ కలిగెను 'కాలసంప్రాప్తమేరికిఁ గడపవచ్చు' అని వాపోయిరి. పాండవులు కపట ధర్మకంచుకము ధరించినవారు కాని నిక్కపు ధర్మపరులు కారని దుర్యోధనుడు వారి నుద్బోధించెను. ఈ సన్నివేశమంతయు కరుణరసపరాకాష్ఠను ప్రదర్శించును. భీముని అధర్మగ దారణమునకును, పడిపోయినవానిని తలదన్ని నందుల కును అశ్వత్థామ నితాంతక్రోధోజ్జ్వలుడై పాండవులపై ప్రతీకారము సలుపుదునని ప్రతిజ్ఞచేసెను. దుర్యోధనుడును ప్రహృష్టుడై కృపాచార్యునిచే సరస్వతీ నదీజలములు తెప్పించి అశ్వత్థామను సేనాధిపత్యమునం దభిషేకించెను. అంతనారథికత్రయము తమ దారుణ సంకల్పమును కార్యరూపము నందించుటకై వెడలిపోయిరి.

సౌప్తికపర్వము - కథాసారము

అట్లు వెడలిన కృపాశ్వత్థామ కృతవర్మలు పాండవ శిబిరమువైపు నడచిరి. అక్కడ విజయోత్సాహము కోలాహలముగా సాగుచుండెను. తాము గుర్తింప బడుదురను భయముచే రథికత్రయము చీకటియగు నంతకు సమీపారణ్యమున గడపిరి. కృప కృతవర్మలు పరిశ్రాంతులగుటచే నిద్రాభిముఖులై రి. పరాభవ దందహ్యమానమానసుడగు అశ్వత్థామకు రెప్పవాలుటలేదు. పాండవులపై నెట్లు పగదీర్చుకొనుట యను నాలోచనలోపడి యాతడు సతమతమగుచుండెను. ఇంతలో నాతడు మేనువ్రాల్చిన వటువృక్ష శాఖల యందొక క్రూరదృశ్యమాతనికంట బడెను. అక్కడ భయంకరమైన యొక గుడ్లగూబ చెట్టుమీద ఆదమరచి నిద్రించుచున్న వాయసములు మొదలగు పక్షులను నిద్రతో ఆక్రమించి కంఠములు కొరికి, తెక్కలుచీల్చి దారుణముగ సంహార మొనర్చుచుండెను. ఇది యే శత్రుసంహారమునందు తన కుపదేశమని గురునందనుడు సంతోషిత స్వాంతు డయ్యెను. నిద్రాముద్రితులైన పాండవవీరుల నాక్రమించి చంపవలెనను నిశ్చయమునకు ఆకఠోరవ్రతుడు వచ్చెను. వెంటనే తనమిత్రులను మేల్కొల్పి తన క్రూరనిశ్చయమును ప్రకటించెను. వృద్ధుడును పార భీరువునగు కృపాచార్యుడు దానికి సమ్మతింపక మేనల్లునకు నీతులు చెప్పెను.

వినుము కురుక్షీతీశుఁడు వివేకవిదూరుఁడు క్రోధలోభముల్
మనమున బేర్చినన్ దురభిమానమునన్ హితులెంత చెప్పినన్
వినక బహుప్రకారముల నిందకు నోర్చి పరాభవించె న
జ్జనులగు పాండు పుత్రులన సత్పథవృత్తికి జేటు తప్పునే.

ఇప్పుడు మన కర్తవ్యము ధృతరాష్ట్రుని గాంధారిని సందర్శించి వారెట్లు చెప్పిన నట్లు చేయుట అని గురుపుత్రుని పాప వ్యవసాయమును నిలువరింప యత్నించెను. కాని మత్సరగ్రస్తుడగు నాతడు వినకనే నొక్కరుడనే ఈ కార్యము నిర్వహింతునని పట్టుదల పట్టగా విధిలేక ఆ యిద్దరును వాని ననుగమించిరి.

ఇట్లుపోవు అశ్వత్థామ స్థిరసంకల్పమును పరీక్షించుటకు కాబోలు మహాదేవుడు ఒక భయానక భూతరూపమున ఆతనిమార్గము నరికట్టెను. గురునందనుడు ఆ పెను భూతముపై విడిచిన బాణములన్నియు వ్యర్థమాయెను తుదకా తీవ్ర స్వభావుడు ఆత్మోపహారమునకు సంసిద్ధుడు కాగా శివు ప్రత్యక్షమయి వానికొక మహనీయ ఖడ్గమును

ప్రసాదించెను. అశ్వత్థామ సంతోషించి అప్రతిహతమైన ఆ ఖడ్గ సహాయముతో పాండవ సంహారమున కుద్యమించెను. ఆస్కంధావారము గుట్టుమట్లు ఇంతకు ముందే తెలిసికొనిన వాడగుటచే మున్నుండు ద్రోణవ ధా పాతకియైన ధృష్టద్యుమ్నుని శిబిరము చొచ్చి, నిద్రించువానిని తన్ని లేపి ఆక్రమించి ధనుస్సు అల్లె త్రాడును వానికంతమునకు బిగించి ఉరిపోసి చంపెను. పిశాచోన్మత్తుడైన యావీరుడు క్రమముగా పాంచాలు రందరను, ద్రౌపదేయులను అసంఖ్యాకయోధులను ిద్రావశులైన వారిని నిర్దయుడై ఖండించెను. మేలుకొని పారిపోవజూచు అభాగ్యులను కృపకృతవర్మలు శిబిరముఖమున నిలిచి ప్రిదిలిపోనీకుండ చంపివేసిరి. అశ్వత్థామ చెప్పినట్లు 'మాటలు పెక్కల మానిసిగుట్టమేనుంగను పేరెల్లద్రుంగె' పాండవులును కృష్ణసాత్యకులును మాత్రము ఆ శిబిరములో దొరకనందుకు గురుపుత్రుడు విచారించెను వాని రాక్షసావేశమున కును నీచపరాక్రమమునకును కుందుచు కృపకృతవర్మలు తలలు వాంచి యూర కుండిరి.

అంత నా ముగ్గురు యోధులును తాము నడపిన సంహార వృత్తాంతమును దుర్యోధనునకు వినిపించుటకై పరుగెత్తిరి. ఆతడును ఆసన్నమరణుడై తీవ్రవేదన పొందుచుండెను. ఆతని దీనస్థితిచూచి వారు మరల బిట్టుశోకించిరి. అశ్వత్థామ కురు రాజు నిట్లు ఉద్బోధించెను.

కౌరవ నాయక నీడు గ
దారణ గౌరవము సకల ధరణీజన చే
తో రంజనమై నిర్మల
సారయశోధనము నీకు సంపాదించెన్.

నీకునై వగపు పుట్టదు. పుణ్యలోకమునకు పోయినపుడు ద్రోణుని చూచి ద్రోహియైన ధృష్టద్యుమ్నుని నీ తనయుడు వధించెనని చెప్పుము'. అని విన్నవించెను. ఉపపాండవ పాంచాలాది మరణమును విని దీర్ఘక్రోధియైన గాంధారేయుడు సంతసించి వారి నిట్లభినందించెను. భీష్మద్రోణులు కాని కర్ణశల్యులు కాని మీరుచేసిన మేలు చేయ రైరి. “మీరు కృతకృత్యులరు సుఖులరై యుండుడు. పునర్దర్శనంబు త్రిదివంబున నయ్యెడు గాక పొండు” అని పల్కి ధృతరాష్ట్రనందనుడు ప్రాణములు విడిచెను. రథికత్రయమును దుఃఖముతో ఆతనికి ప్రదక్షిణముచేసి ‘మరలి మరలి చూచుచు’ రథారూఢులై వెడలిపోయిరి.

మరునాడు సూర్యోదయ సమయమునకు ధృష్టద్యుమ్నుని సారథి పాండవుల కడకు వచ్చి రాత్రి జరిగిన దారుణవధ క్రమమును తెల్పెను. ధర్మరాజాదులు మూర్ఛ మునిగి, తెలిసి మిక్కిలి పలవించిరి సముద్రమంతయు గడచివచ్చి చిన్న క్రయ్య యందు మునిగిపోయె నట్లయ్యెనని యారాజు దుఃఖించెను. ద్రౌపదికి రః దుఃఖవార్తను తెలుపుటకై నకులుని పంపిరి. ఆమెయు ద్రుపద విరాటులు మరణించిన నాటిరాత్రి వారి భార్యలను ఓదార్చుటకై సుభద్రతోను ఉత్తరతోను కలిసి మాతస్యనగరమునకు పోయియుండెను. నకులుడు ఉపస్థావ్యమునకు పోయి ద్రౌపది కీ దురంత వార్త చెప్పి ఆమెను ఇతర స్త్రీజనమును గొనివచ్చెను. ఉత్రియకాంత సంతానము సంగ్రామనిహతు లగుట యుక్తమే కదా అని పలువురు ఆమెను ఆత్మపుత్ర నాశనమునకై ఊరడించిరి. దురాత్ముడైన అశ్వత్థామను వధింతుమని క్రోధముతో పలికిరి. ద్రౌపదియు గురునంద నుని శిరస్సు నందలి రత్నమును తెచ్చి చూపినచో జీవముతో నుందునని భీముని హెచ్చరించెను. వెంటనే యాతడు నకుల సహాయుడై రథమెక్కి అశ్వత్థామను వెదకు టకు బయలుదేరెను గురునందనుండు దుస్సాధ్య విక్రముడు. క్రూరుడు. వానిపద్ద బ్రహ్మశిరోనామకమను లోక సంక్షయకరమైన మహాస్త్రమున్నది. భీము నొక్కనిని పంపుట క్షేమము కాదని శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజునకు చెప్పెను. అంత సహదేవ సాత్యకు లను స్కంధావారరక్షణకై నియోగించి ధర్మరాజును శ్రీ కృష్ణుడును అర్జునుడును భీమ సహాయమునకై వెడలిరి. పలాయితుడై ద్రోణపుత్రుని కృష్ణద్వైపాయ నాశ్రమ సమీప మున తపస్సును పూనియుండ పట్టుకొనిరి. పాండవవీరులను జూచి భయక్రోధములతో వాడు తన తండ్రి యిచ్చిన బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రమును ఒక గడ్డిపరకయందు ఆపహించి ప్రయోగింపగా అది భయంకర జ్వాలలతో పాండవుల నాక్రమింపవచ్చెను. శ్రీకృష్ణ ప్రేరితుడై పార్థుడును ఆత్మరక్షణకై అదే యస్త్రమును ప్రయోగించెను. నారద వేద వ్యాసులు ఆ మహాస్త్రములచే లోకసంక్షోభముగాకుండ ఎవరియస్త్రము వారుపసంహరించు కొనవలెనని బోధించిరి. సత్త్వస్వభావుడును గురుభక్తియుక్తుడును అగు పార్థుడు తన యస్త్రముపసంహరింప గలిగెను. తామసనృత్తియగు అశ్వత్థామయట్లు చేయలేకపోయెను. ఆయస్త్రము లక్ష్యము లేనిదై నచో ప్రయోగించిన వానినే సంహరించునను నియమము కలదు. క్రూరుడైన యశ్వత్థామ దానిని పాండవ స్త్రీగర్భములపై విడుతుననెను. పాం డవ వంశాంకురము నిల్చుటకై యొక్క గర్భమును మాత్రము పదలుమని శ్రీ కృష్ణా దులు ఎంతచెప్పినను వినక సకలగర్భ విధ్వంసకముగా ఆతడు తన యస్త్రమును విడ చెను. వాసుదేవుడలిగి అశ్వత్థామ యస్త్రప్రభావమున ఉత్తరాగర్భ గతశిశువు మరణించి నను తన తపశ్శక్తిచే వానిని జీవింపజేయుదుననియు వాడు పరీక్షిన్నామము ధరించి

ధర్మోత్తరముగా దీర్ఘకాలము భూమినేలుననియు శపథము చేసెను. అంతట పాండవేయులు అమోఘ ప్రభావము కల శిరోరత్నమును అశ్వత్థామ వద్దనుండి గ్రహించి వానిని వెడల నడచిరి. గురు నందనుడగుటచే వానిని చంపగూడదని అర్జునుడు విడిచి పుచ్చెనని చెప్ప నైనది. చూడారత్నమును దెచ్చి భీముడు ద్రౌపది కీయ ఆమె దానిని ధర్మరాజున కర్పించెను శ్రీకృష్ణుని అభయము కలుటచే ఊరడిల్లియు ఉత్తర గర్భమున కేమి కీడుకలుగునోయని వారు భీతిల్లజొచ్చిరి.

శి వ మా హా త్మ్య ము

అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు మహాయోధులైన శిఖండి భృష్టద్యుమ్నాదు లందరను ఒంటరిగాడైన అశ్వత్థామ యెట్లు సంహరింప గలిగెను. వాని కట్టి శక్తి యెట్లు వచ్చెనని శ్రీ కృష్ణు నడుగగా నాతడు రుద్ర ప్రభావముచే గురునందనున కట్టి శక్తి కలిగెనని ఉపన్యసించెను.

యుద్ధపర్వములందు ఎడనెడ శివునిమహాత్మ్య కీర్తనము మహాభారతములో చేయబడినది. మహేశ్వరుడు అనాది కాలము నుండియు శివశంకరుడుగను, భయంకరుడుగను సంభావింప బడెను. ఆయన దయామయుడై సర్వ శోభనముల నిచ్చును. అలిగినచో రుద్రుడై సంహారక్రియ యొనరించును. నిగ్రహానుగ్రహములు రెండును పరమేశ్వర లక్షణములుగ వర్ణింపబడినవి. ఇది వేదకాలమునుండియు ఉన్నది. 'నమస్తే రుద్రమన్యవ ఉతోత ఇషవేనమః' ఓ రుద్రుడా నీ కోపమునకు నమస్కారము. నీజాణమునకు నమస్కారము. అని ఆయన వందనము లందుకొనెను. యుద్ధ విజయమును కలిగించుట మహేశ్వరుని పరమప్రసాదము. అర్జునుడు ఎంత నారాయణభక్తుడో అంత ఈశ్వర భక్తుడు. మహేశ్వర ప్రసాదముచే ఆతనికి పాశుపతాస్త్రలాభము కలుట ఆరణ్య పర్వమునందె చెప్ప నైనది. ఈశానుడు పౌరాణికులైన త్రిమూర్తులలో నొక్కడై, సంహార క్రియ మాత్రము చేయు పాక్షినమూర్తి కాడని నన్నయ భట్టారకుడు భావించెను. కిరాతార్జునీయ ఘట్టమునందు ఆతడు పార్థునిచే చేయించిన శివస్తోత్ర దండకమునందు మహేశ్వరుడు లోకేశుడనియె స్తుతి చేయించెను. "శ్రీకంఠ లోకేశ లోకోద్భవ స్థాన సంహారకారీ పురారి మురారి ప్రియా" మహేశ్వరుడు లోకము యొక్క సృష్టి స్థితి సంహారములు చేయువాడు.

నైందవ వధకు శపథము చేసిన నాటి రాత్రి కృష్ణార్జునులు మహేశ్వరానుగ్రహము వడయుటకై యత్నించిరి. స్వప్నమునందు కైలాసమునకు పోయి ప్రమథ

గణపతివృత్తుడైన శంకరుని సందర్శించి ఆయన ప్రసాదించిన అమోఘమణిబాణాని
సనములను పాండవేయుడు గ్రహించెను. పాశుపతాస్త్ర ప్రభావముచేతనే యాతడు
మరునాడు కారవసేనా సముద్రమును తరించి సూర్యాస్తమయ సమయమునకు
జయద్రథుని సంహరింపగల్గెను ద్రోణపర్వారమున తిరిగి మహేశ్వర ప్రభావము
ప్రసక్తమైనది. తండ్రి మరణమునకు కుపితుడై అశ్వత్థామ పాండవులపై అగ్నేయాస్త్ర
ప్రయోగముచేసెను. దివ్యాస్త్ర వేది అర్జునుడు బ్రహ్మాస్త్రముచే దానిని శమింపజేసెను
అశ్వత్థామ ఖిన్నుడై వేదవ్యాసమునీంద్రుని కడకుబోయి తన యస్త్రముల వ్యర్థ
త్వమునుగ్గడించి, కృష్ణార్జునులు తనకంటె యెట్లధికులై రని దీనుడై యడిగెను. అంత
నామహర్షి యాతనికి పరమేశ్వర ప్రాభవమును తెల్పి, ఆయన యనుగ్రహవంతు
లగుటచే వారంతవారు అమరని వివరించెను. ఒకప్పుడు విష్ణువు మహేశ్వరుని గూర్చి
తపస్సుచేసి సర్వదేవతలకంటె అధికుడగునట్లు శివునిచే వరము వడసెననియు, నరనారా
యణు లశేయులనియు కృష్ణద్వైపాయనుడుచెప్పెను. ఇంకొక సూక్ష్మమును తెలియ
బరచెను. అశ్వత్థామయు శివారాధకుడే. ఆతడు పరమేశ్వరుని ప్రతిమను మృత్తికతో
చేసి యారాధించెనట నరనారాయణులు లింగాధిష్ఠానమునందు పరమశివుని కొలిచిరి.
అన్యరూపారాధనములకంటె లింగనిష్ఠారాధన మేల్తరమని వేదవ్యాసుడు నుడిపెను
ఇదేసందర్భమున ధనంజయుడు సాత్యవతేయ మునీంద్రునితో నిట్లనెను. మహాత్మా!
నేను యుద్ధము చేయుచుండగా నా ముందొక దివ్యపురుషు శూలపాణియై పాదము
లతో నేలనంటక నడచుచు శత్రువులను సంహరించుచున్నట్లును, ఆ వెనుక నేను బాణ
ముల ప్రయోగించివారిని కడతేర్చినట్లుండును ఆ మహాపురుషుడెవ్వరో ఆనతిండు.
“దీనికి కృష్ణద్వైపాయనుడు సమాధానము చెప్పెను.” అర్జునా! నీవు అదృష్టవశాలివి.
అట్లు నీ ముందు శూలపాణియై రిపుసంహారము చేయువాడు భక్తవత్సలుడైన మహేశ్వ
శ్వరుడు.

అదికి నాదిలోకముల కన్నిటికిం బ్రభుడవ్యయుండవే
దాది పవిత్ర వాచక సహస్ర పరిస్ఫుట వాక్యరూపుడం
హోదశన ప్రకారక శుభోదయ కారణ దివ్యనాముడం
బాదయితుండు దృఙ్మహిత పాలుడు లోలుడు భక్తియుక్తికిన్.

ద్రోణ. 5. 425

నీతపస్సునకు మెచ్చి నీకు దివ్యాస్త్రములొసగి, భక్తవరదుడు నీకై శత్రుసంహార
మును చేసెను అని తెలిపెను.

మహేశ్వర సంస్కరణము కర్ణపర్వమునందు తిరిగి జరిగినది. రాధేయునకు సారధ్యము నిర్వహింపుమని కోరగా శల్యుడు కుపితుడై మూర్ధాభిషిక్తుడనగు నన్ను ఇట్టి నీచ కృత్యమునకు నియోగింతువా యని దుర్యోధనునితో అసమ్మతి పూర్వకముగా పలికెను. సారధి కృత్యము అల్పము కాదు. అది మహాత్తర నియోగమని విన్నవించుచు ఈశ్వరుడు త్రిపురాసుర సంహారము చేసిన వృత్తాంతమును ప్రసంగించెను. తారకాసురుని కుమారులు పరమేష్ఠి వరముచే దుర్భేద్యములైన త్రిపురములను సంపాదించుకొనిరి. వారిలో నొక్కని కుమారుడు బ్రహ్మను గూర్చి తపస్సుచేసి మృతులైన వీరులను బ్రతికించు జలములు గల యపూర్వపు బావిని సాధించెను. ఇట్లు వర గర్వితులైన రాక్షసులు సురలను నిర్దయగా బాధింప వారు వారిజానను అగ్రేసరుని చేసుకొని ఈశ్వరుని శరణు వేడిరి. మహేశ్వరు డిట్లనెను.

అమరులకు నసురులకు నె

సముద్ర శివంబుల భూతజాలంబులకున్

సమత నొనరింప శివనా

మము నాకుం జెల్లు లోకమాన్యం బగుచున్.

అయినను ధర్మవర్తనులైన మిమ్ము బాధించు చుందురు గావున అసురులను వధింతునని బాసయిచ్చెను. దేవతలు రుద్రునికై అపూర్వరథము కల్పించి తెచ్చిరి. విష్ణువు బాణమయ్యెను. కాని రథమును నడపుటకు సమర్థుడైన సారధి లభింప డాయెను. నాకంటె నధికుడైన వానిని మీరు వెదకి సారధిత్యమునకు ఒప్పింపుడని శివుడు కోరగా వారు బ్రహ్మదేవుని ప్రార్థించి శివసారధ్యమున కొప్పించిరి. అట్లు సర్వసన్నద్ధుడై మహేశ్వరుడు త్రిపురముల దహించి దేవతలకు రాక్షసబాధ తొలగించెను. రథికుడైన కర్ణునికంటె నీవు కొండొకవిధమున అధికుడవను వ్యంగోక్తిచే సుయోధనుడు శల్యుని ప్రశంసించి కర్ణసారధ్యమున కంగీకరింప జేసెను.

కర్ణాక్షుల చరమ యుద్ధసందర్భమున తిరిగి రుద్రుని ప్రశంస వచ్చినది. లోకోత్తరులైన ఆవీరుల సంగ్రామమును చూచు కుతూహలముతో పరమేశ్వరుడు బ్రహ్మతో కూడ సన్నిధి చేసెను. ఇంద్రాదులును వచ్చిరి. నరనారాయణుల జయము తథ్యమని లోకహితకరమని శివుడు ప్రకటించెను. బ్రహ్మయు వల్లెయనెను. శల్యపర్వము ద్వితీయాశ్వాసమునందు బలరాముడు తీర్థయాత్రలు చేయుచు సోమతీర్థమును ప్రదేశమునకు వచ్చెను. ఇచ్చట దేవతలు కుమారస్వామిని దేవసేనాధిపత్యము

వందభిషేకించిరి. ఈ సందర్భమున కుమారస్వామి జన్మవృత్తాంతము వివరింప బడినది. హరుడు తన కుమారున కర్తామైన పదము ప్రసాదింపుమని విష్ణువును వేడెనట ఆతడు బాలుడైన కుమారునకు దేవసేనానిత్యమును కటాక్షించెను. శివకేశవులు ఒండొరుల గూర్చి తపస్సుచేయుటయు ఒండొరులకు వరప్రదానము చేయుటయు కథలలో విన వచ్చును. దీనివలన నామభేదమే కాని ఈ దివ్యమూర్తులయందు వస్తుభేదములేదనియు వారిద్దరును ఏకమూర్తియేయని వేదవ్యాస మునీంద్రుని భావముగా తోచును. వీరి ఏకత్వము కంఠోక్తిగా చెప్పిన స్థానములును మహాభారతమున గలవు కుమారస్వామి దేవసేనా సమన్వితుడై వెడలి తారకాసురుని సంహరించెను.

సౌప్తికవర్ణము నందు మహేశ్వరుడు భూతనాథుడగుట సూచింపబడెనది. కృపకృతవర్ణమును అశ్వత్థామయునిశాసమయమున పాండవ శిబిరముపై బడి వారిని చంపుటకు పోవుచుండిరి. మార్గమునందు గజశోణితముతో తడిసిన చర్మమును ధరించి, పాములు జందెములుగా వైచికోని భయంకర దంష్ట్రితోడి ముఖము తెరచుకొని యొక ఉగ్రమందరరూపము అశ్వత్థామ నెదుర్కొనెను. గురునందనుడు మనస్సుతో ఆవంతయు భయపడక యా ఘోరమూర్తిశరములను ప్రయోగించెను. పరిష్కముత్తైన యా బాణము లా భూతము నేమియు చేయలేకపోయెను. ఆ భూతము నుండి పెక్కు జనార్దనరూపములు ప్రభవించి అశ్వత్థామను అలతపెట్టెను ఇదియసాధారణ దివ్య మూర్తికాని సామాన్యభూతముకాదని గ్రహించి ద్రోణనందనుడు మహాదేవుని ధ్యానించి శరణువేడెను. శివుని ప్రసన్నునిచేసికొనుటకై ఆత్మోపహార మిచ్చుటకును ఉద్యుక్తుడాయెను. కృత్తివాసుడైన భూతనాథుడు అనుగ్రహముతో వానికి దర్శన మిచ్చి ఇట్ల నెలవిచ్చెను. “కృష్ణుడు నాకు నిశ్చలభక్తి నేయును నేను మురారిప్రియుడను అతనికి సన్మానము చేయుటకై నీవు పాంచాలరపై పోకుండ అడ్డుకల్పించి తిని అయినను పాంచాలురకు కాలమాసన్నమైనది. పొమ్ము అని యొక మహనీయ భద్రమును దయచేసి వానిని విజయిని కమ్మనిపంపెను. మహేశ్వరుడు కాలస్వరూపుడనుట దీనిభావముగా తోచును.

సౌప్తికవర్ణము చివర యుధిష్ఠిరుడు శ్రీకృష్ణుని ప్రశ్నించెను. ధృష్ట ద్యుమ్నుడలోక వీర్యుడు. వానిని అశ్వత్థామ ఎట్లు సంహరింపగల్గెను అని. అది యంతయు లోకనాథుడగు పరమేశ్వరుని అనుగ్రహఫలమని వివరించుచు శ్రీకృష్ణుడు సృష్టివృత్తాంతమును వర్ణించెను. జగత్సృష్టి చేయదలచిన వారిజాననుడు పరమేశ్వరుని కడకుపోయి సృష్టినిర్మాణ సూత్రమును పృచ్ఛించెను. మహేశ్వరుడు తపస్సు

చేసి సృష్టియారంభింపదగునని తపోమగ్నుడయ్యెను ఆయన యెంతకును రాకుండుట గని బ్రహ్మదేశుడు దతుడను వానిని సృజించి సృష్టినిర్మాణము నందు నియోగించెను. ఆతడును భూతసృష్టి చేసెను. తాను తపస్సు నుండి రాకుండగనే సృష్టి జరిగిపోవుటకు శంకరుడు కోపించి మరల తపోమగ్నుడయ్యెను. దతుడును దేవతలును యజ్ఞము తలపెట్టి మహేశ్వరును పేక్షించిరి. చంద్రశేఖరుడు దత్తాధ్వర ధ్వంసముచేయ రుద్రుని పంపెను. దేవతలందరును పార్ధింపగా కరుణించి యజ్ఞ సంరక్షరణము చేసెను.

స్త్రీపర్వము- సంక్షేపవృత్తాంతము

నూరుగురు కుమారులను శత్రుహస్తముల పోగొట్టుకొని కొమ్మలు నరుక బడి మోక్షదైవడియున్న వృక్షమును బోలిన ధృతరాష్ట్రుని విదురసంజయాదులు శోకము విడిచి కర్తవ్య పరుడవగుమని పెక్కు విధముల ప్రబోధించిరి. వృద్ధుడును దీనుడును అగు నా మహారాజు పశ్చాత్తాపముచే దహింపబడుచుండెను. జ్ఞానియగు విదురుని పలుకులు ప్రశాంతములై వేదాంత బోధకములుగ ఉండెను. స్త్రీ పర్వము రాబోవు శాంతి, ఆనుశాసనికము మొదలగు ధర్మోపదేశ సంభరితములై న పర్వములకు గడపవంటిది. ఇచ్చటినుండియే వైరాగ్య బోధకములగు ప్రసంగములు తరచగును. విదురుడు సంసారపు అసారతను బహుభంగుల చెప్పుచు ఇట్లనెను.

తేరు శరీరము దానికి

సారధి సత్త్వంబు, తురగచయ మింద్రియముల్

దారుణతర బుది వ్యా

పారము లొనరంగ గనప పగ్గము లధిపా.

సంజయుడు రాజనీతిజ్ఞు డగుటచే ఈ నాశనమంతయు నీ యుపేక్ష వలనను నీ కుమారుని దుర్మార్గత్వము చేతను సంభవించినది. ఎవ్వరేమి చేయుదురు అను ఘోరణిలో నుండెను.

అంతవారందరును యుద్ధమృతులను చూచుటకై పాలికలనికి పోయిరి. కృపాచార్యుడు మున్నగు వృద్ధులు గాంధారి నోదార్చిరి. ఈ లోపులో యుధిష్ఠిర మహారాజు కూడ శ్రీకృష్ణాదులతో గూడి చనిపోయిన బంధువులను చూచుటకై యుద్ధభూమి కేగెను. విగత భర్తృకలు హత పుత్ర బాంధవులును అగు కౌరవ స్త్రీల

రోదన ధ్వనులు మిన్నముట్టెను. వారు ధర్మరాజును చూచి మా బంధువులందరను క్రూరుడై యుద్ధములో చంపించెను. ఇతడేటి ధర్మాత్ముడు అని ఆయన ముందరనే నిందించిరి. ఆ రాజు నిరుత్తురుడును దుఃఖితుడును అయి మిన్నకుండెను. పాండవులు ధృతరాష్ట్రుని చూడబోయిరి. అంధ నృపతికి భీమునిపై ఆరని క్రోధము రగులు చుండెను. ఆలింగనము పేరుపెట్టి వాయుచందనుని నలిపి చంపుట కా వృద్ధరాజు వెనుదీయ లేదు. అతని దుర్వృత్తి నెరిగిన శ్రీకృష్ణుడు భీముని స్థానములో ఇనుప విగ్రహము పెట్టించి పాండవేయుని కాపాడెనట. తనకుమారుల నందరను సంహరించి నందులకు కుపితయై గాంధారి ధర్మరాజును శపించునని ఎఱిగిన కృష్ణద్వైపాయ నుడు సన్నిధిచేసి ఆమహాపతివ్రతను ఊరడించెను. వాస్తవమునకానీ తిలకము వృద్ధ రాజుకన్న ధర్మశీలయు ధర్మపక్షపాతనియుగా కాన్పించుచున్నది. కురుక్షేత్రము నకు వెడలుచు తన కుమారుడు సుయోధను డామె యాశీస్సుల గొనుటకై వచ్చెను. అప్పుడా వనితా రత్నము పలికిన పలుకులు అమూల్యములు.

‘కొడుక యెక్కడ నుండు ధర్మ మక్కడకు జయము పేరు’

(స్త్రీ) -1-151

గాంధారి కోపము తనపై ఒడకుండుటకై భీముడెన్ని యో వినయోక్తులు వలికెను. నిజమునకు ఆఖాల్యము పాండవులు ధార్తరాష్ట్రుల వలన పడిన బన్నములను ఎవరు కాదందురు. పక్షపాతబుద్ధి లేని గాంధారి అది యంతయు ఒప్పుకొని విధివిలసిత మట్లుండెనని భీముని తమించెను.

గాంధారిదేవి యుద్ధభూమికి తరలి ధూళిధూసరిత గ్రాత్రులై పడియున్న కుమారులను చూచి ఎంతయో దురపిల్లెను. తన కోడండ్రు సౌభాగ్యము పోగొట్టు కొనుటకు వగచెను. ద్రోణాది మహావీరుల శవములను చూచి పలపించెను. ఆచార్యుని మరణముచే భూమి ‘అపగత శరవిద్య యయ్యెను’ అని ఆమె శోకించెను. తనకు ఆ మహాపతివ్రత శ్రీకృష్ణుని వంకకు మరలి “కౌరవవంశమునకు జరిగిన ఈ వినాశనము నాతను సమర్థుడ వయ్యును నీవు తప్పింపని వాడవై తివి. కురురాజును చెఱుచుటకే కృషిచేసితివి. దీనిఫలముగ మీజ్ఞాతులును ఇట్లే అన్యోన్య కలహముచే తెగుదురు. నీవును దిక్కులేనిచావు పొందుదువు” అని శపించెను. యాదన వంశోన్మూలనమునకై మహర్షుల శాపముండనే యున్నది. నీవు వేరే శ్రమపడి శపింపనేలినను నీకుమారులు చేసిన దుర్మయములు స్మరింపుము. భీష్మాదులగు పెద్దలును నేనును ఎంతచెప్పి

నను నీతనయుడు పెడచెవినిపెట్టి తన్నును వశమును దురంతదుర్గతికి లోనుకావించెను. అని సమాధానము చెప్పెను.

ధర్మరాజు యుద్ధమృతులందరకు అన్నిసంస్కారమును కొందరకు జలాంజలులను ఆదేశించెను. పురోహితుడగు ధౌమ్యుడు వేదోక్తముగా పెద్దలకు అంత్యక్రియలు చేయించెను. ఉదకదాన సమయముగ కుంతిదేవి వరుగెత్తివచ్చి కర్ణుడు కౌంతేయుడగుట అందరిముందర ప్రకటించెను. ధర్మనందనాదులు నిర్మిణ్ణులయిరి. ఆ మహారాజు పశ్చాత్తాపము ఇనుమడించెను. రాధేయుని అవరోధజనమును రప్పించి వారిని గారవించి కర్ణునికై ఎన్నియో ధర్మములు చేసెను.

స్త్రీపర్వమునందు తిక్కన సోమయాజి పెక్కువిశేష ఛందస్సులను వాడెను. వీనిని మేము పట్టికచేసి క్రింద ప్రదర్శించుచున్నాము. ఇందు కొన్ని దేశీయవృత్తములు పెక్కువృత్తములు మార్గసంప్రదాయమునకు చెందినవి. దేశీయ ఛందములగు తరువోజ, ఉత్సాహ, వంటివి అపురూపము కాకపోయినను వానిని కూడ పట్టికలో చేర్చితిమి. తిక్కన సోమయాజి ఎన్నడును లేనిది ఈ పద్యమునందే ఇంత ఛందోవైవిధ్యమెందుకు ప్రదర్శించెను అని విమర్శకులు ప్రశ్నించుకొని తమ తమకు తోచిన సమాధానములు చెప్పుచున్నారు. ఇతరపర్వము లందన్నిటను పరిచితమైన మార్గదేశీయ వృత్తములనే వాడుటచే విశేషవృత్తరచన యందాతని కౌశల్యమును సమకాలిక పండితులు శంకించిరనియు, ఆయనకీర్తిని బాపుకొనుటకై స్త్రీపర్వము నందాతడు వృత్తవైవిధ్యమును ప్రదర్శించెననియు ఒక కథ చెప్పబడుచున్నది. ఈ కథకు కాళ్ళులేవు. ఉభయకవి మిత్రుడని సమకాలము వారిచే సంభావింపబడిన సోమయాజి వృత్తరచనా కౌశలమును ఎవరో శంకించిరనుట విశ్వాస్పార్థము కాదు. దీనికొకలోతై న కారణమే ఉండి యుండదగును అదియేది అనియే మనము అన్వేషింపవలెను.

తిక్కన సోమయాజి కవికాశిల్పమును సూక్ష్మముగ ఎఱిగినవాడనుట అందరును అంగీకరించిన విషయమే. 'శిల్పమున్ పారగుడన్ గళావిదుడ' అని యాయనయే వాకొనెను. స్త్రీపర్వము ఒక విశిష్ట సన్నివేశము కారవ స్త్రీలందరును దుఃఖములై తమ భర్తలను, సోదరులను, బాంధవులను పోగొట్టుకొని రోదన ధ్వనులతో రణాంగణమునకు వచ్చిరి. అక్కడ దృశ్యము హృదయ విదారకముగా నుండెను. వారి ఆప్తజనుల శరీరములు గుర్తించుటకు వీలు లేనంతగా ఖండితములై పడియున్నవి. ఒక్కొక్క కళేబరము శిరస్సు ఎచ్చటవో నిరస్తమై యున్నది. దానిని వెదకితెచ్చి శరీర

మునకు చేర్చి ఒక వనిత దుఃఖించు చున్నది. ఒక కళేబరమునకు చేతులు లేవు. ఒక దానికి కాళ్ళు లేవు. ఇట్లు బీభత్సమై యున్న జన్యావనియందు హతభాగినులైన ఆ స్త్రీలు తీరుతీరుల మృతులతో తమ అనుబంధములు స్మరించుకొనుచు రోదించుచుండిరి. గజాశ్వశవములను మానవకంకాశవములను తినుటకై మాంసాశనములైన మృగ వక్షి సంకులము వికృత రావములు చేయుచుండెను. యుద్ధరంగము పెక్కు విధములైన అమంగళ ధ్వనలతో సంకుభితమై యున్నది. ఈ పరావ సంఘాత విశ్లేషములను కవిత్వము ద్వారా వ్యంజితము చేయుటకై శిల్పి మూర్ధన్యుడగు సోమయాజివృత్త వైవిధ్యమును సాధనముగా గైకొనెనని యూహింప దగి యున్నది. ఒక్కొక్క శ్లోక భావము యొక్క సంకీర్ణత, సంక్షిప్తత—వీనిని బట్టి వృత్తములు చిన్నవియు పెద్దవియు నిక్షిప్తములైనవి. వృత్తనామో చిత్వముతో తిక్కన సోమయాజి చమత్కారములు చేయలేదు. కరుణరసబహుళమైన సాంద్ర సన్నివేశము నందిట్లు చేయుట శిల్పవై యర్థమగును. లఘు కవి వ్యాసార మగును. కావుననే మంగళ మహాశ్రీవంటి విపుల వ్యాసము గల వృత్తములును వచ్చినవి. మితవ్యాసము గల తోదకమువంటి వృత్తము లును విశ్యస్తమైనవి. అన్నియు శ్లోక వ్యక్తికరణమునకే సాధనములైనవి. చెప్పదల చిన భావము యొక్క సంకీర్ణతా సంకీర్ణతలు. సమాస వ్యాసస్థితులు మాత్రమే మహా కవి హృదయమున భాసించెను. వర్ణనాత్మక దృశ్యములకు మంగళమహాశ్రీ, సరసిజ వృత్తము, లయగ్రాహి, లయనిభాతి మున్నగు విస్తృత ఛందములను కవి యుపయోగించెను. చిన్న చిన్న సంభాషణలు, వేదాంత భావములు ఆవిష్కరించుటకు చిన్న వృత్తములు ప్రయోగింప నైనవి. దుర్యోధనుని శవము చూచి శోకించుచు గాంధారి దీర్ఘవృత్తములలో భావ ప్రకటన చేసినది. విదురుడు ధృతరాష్ట్రునకు దుఃఖోపశమనము చేయుచు ఇట్లు తత్వచింతనమును ప్రేరేచెను.

ఇంద్రవజ్ర

చింతా పరత్వంబునఁ జెందు దుఃఖా
క్రాంతత్వ ముర్వీశ్వర కానఁ గీడుం
జింతింపఁ డార్యాత్ముఁడ చింతనుండె
యతః పరీతాపము నార్పఁ జాలున్.

స్త్రీపర్వము - విశేషవృత్తము

వృత్తము	గణములు	అక్షా-పద్య
అంబురుహము	భ,భ,భ,భ,ర,స,వ.	1 - 177
ఇంద్రవజ్ర	త,త,జ,గ,గ	1 - 29
ఉత్సాహ	7 సూర్య 1 గురువు	1 - 48
"	"	1 - 66
"	"	1 - 85
"	"	2 - 94
"	"	2 - 101
"	"	2 - 142
"	"	2 - 153
ఉపజాతి	సరిపాద జ,త,జ,గ,గ, జిహ్వ త,త,జ,గ,గ,	1 - 64
ఉపేంద్రవజ్రము	జ,త,జ,గ,గ	1 - 136
కవిరాజవిరాజితము	న,జ,జ,జ,జ,జ,జ,వ	1 - 51
"	"	1 - 55
"	"	2 - 84
"	"	2 - 132
కౌంచపదము	భ,మ,స,భ,న,న;న,య	1 - 166
జలదము	భ,ర,న,భ,గ	1 - 148
"	"	1 - 164
తరలము	న,భ,ర,స,జ,జ,గ,	1 - 4
"	"	2 - 27
"	"	2 - 64
"	"	2 - 80
"	"	2 - 175

తరువోజు	3 ఇంద్ర 1 సూర్య 3 ఇంద్ర 1 సూర్య	1 — 43
„	„	2 — 59
„	„	2 — 148
„	„	2 — 182
తోటకము	స,స,స,స	1 — 45
„	„	2 — 122
తోదకము	న,జ,జ,య	1 — 81
దోదకము	భ,భ,భ,గగ	1 — 62
„	„	1 — 71
ద్రుతవిలంబిత	న,భ,భ,ర.	1 — 119
నర్కుటము	న,జ,భ,జ,జ,వ.	1 — 113
„	„	2 — 146
పణవము	మ,న,య,గ	1 — 145
ప్రహరణకలిత		1 — 185
బంధురము	న,న,న,న,స,భ,భ,భ,గ	1 — 115
భాస్కరవిలసితము	భ,న,జ,య.భ,న,న,స,గ.	2 — 50
భుజంగ ప్రయాతము	య,య,య,య.	1 — 88
„	„	2 — 107
మంగణమహాశ్రీ	భ,జ,స,న,భ,జ,స,న,గగ	2 — 29
మంజుభాషిణి	స,జ,స,జ,గ.	1 — 63
మందాక్రాంతము	మ,భ,న,త,త,గగ	2 — 185
మణిగణనికరము	న,న,న,న,స.	2 — 3
మణిమాల	త,య,త,య.	1 — 108
మత్తకోకిల	ర,స,జ,జ,భ,ర.	1 — 21
„	„	1 — 41
„	„	1 — 175

..	..	2 — 69
..	..	2 — 109
..	..	2 — 139
..	..	2 — 145
మానిని	భ,భ,భ,భ,భ,భ,భ,గ.	1 — 90
..	..	2 — 12
..	..	2 — 31
మాలిని	న,న,మ,య,య.	1 — 189
..	..	2 — 187
మేదిని	న,జ,భ,జ,ర,గ.	1 — 152
లయగ్రాహి	భ,జ,స,న,భ,జ,స న,భ, య	2 — 5
..	..	2 — 6
..	..	2 — 7
..	..	2 — 8
లయవిభాతి	..	1 — 131
..	..	2 — 73
వనమయూరము	భ,జ,స,న,గగ.	1 — 110
వసంత తిలక	త,భ,జ,జ,గగ,	1 — 10
శిఖరిణి	య,మ,న,స,భ,వ.	1 — 187
శుద్ధవిరాటి	మ,స,జ,గ.	1 — 125
సరసిజము	మ,త,య,న,న,న,న,స.	2 — 37
స్రగ్వణి	ర,ర,ర,ర.	1 — 140
స్వాగతము	ర,న,భ,గగ.	1 — 109

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత సంశోధిత ముద్రణము

ఉ పో ధా త ము

తిక్కన సోమయాజి ఇతివృత్త నిర్వహణము, రసపోషణము

“ఇతి వృత్తంతు కావ్యస్య శరీరం పరికీర్తితమ్మని భరతాచార్యుఁడు. ఆయన మతమునఁ గావ్యమున కాత్మ రసము, ఇతివృత్తము శరీరము. దేహాత్మలకు వలెనే వస్తురసముల కాధారాధేయ భావమున్నది. రసపోషణమున కితివృత్త మనలంబము, భిత్త్యభావమునఁ జిత్రరచన కవకాశము లేనట్లే వస్తుభావమున రసపోషణమున కవకాశముండదు. అందుచేఁ గవులు రసపోషణమున వలెనే ఇతివృత్తనిర్వహణము నందును ఆవహితచిత్తులై యుండవలసిన యావశ్యకమున్నది.

జగత్ప్రసిద్ధమైన మహాభారతేతి వృత్తమునకు సౌప్యవోపేతమైన రూపుదిద్దినవాఁడు వ్యాసభగవానుఁడు. కవిత్రయమువారు సంస్కృతభారతము నాంగ్రీకరించు పట్ల నితివృత్త విన్యాసమున నెట్టిమార్పులును గావింపక మూలమునే యథాతథముగా ననుసరించి యుండిరి. కాని భారతమూర్తిని భావించుటలో వ్యాసునికిని గవిత్రయము వారికిని ఇంచుక దృష్టిభేదముండుటచే మూలానువాదములను బోల్చిచూచునప్పు డెడనెడఁ గొన్ని సంకోచవ్యాకోచములు కానిపించుచుండును. వ్యాసునిది ప్రధానముగాఁ జౌరాణిక నైతిక దృష్టి ; కవిత్రయము వారికి కావ్యకళాదృష్టి. ఈదృష్టిభేదముచేఁ గవిత్రయమువారు ధర్మనీతి తత్త్వ ప్రధానములైన కొన్ని ఘట్టములను సంకోచపఱచిరి ; రసపాత్ర పోషణానుకూలములైన కొన్ని ఘట్టములను విస్తరించిరి. కీచకవధాభిమన్యు వివాహాది ఘట్టములు వ్యాకోచమునకును, భగవద్గీతా సనత్సుజాతీయాదులు సంకోచమునకును నిదర్శనములు. ఇట్టి స్పల్పములైన కొన్నిమార్పులు తప్ప మూలానువాదములందుఁ బ్రధానకథాప్రవర్తన విధానమున గణింపఁదగిన వ్యత్యాస మేమియుఁ గానరాదు. అందుచే మహాభారతేతివృత్త నిర్మాణమునందలి కౌశలమంతయు వ్యాసభట్టారకునిదే.

మహాభారతేతి వృత్తమునకు బీజములు వేదవాఙ్మయముననే గోచరించునని యభియుక్తుల యభిప్రాయము. సుమారు ముప్పదియైదు సంవత్సరములకుఁ బూర్వము కి. శే. కావ్యకంఠ గణపతిశాస్త్రిగారు మహాభారతేతి వృత్తమునందలి కొన్ని సన్నివేశములు వేద

వాఙ్మయమున విశదముగా వర్ణింపఁబడియున్నవని తెల్పుచు నుదాహరణపూర్వకముగా మహా పాతకము మొసంగియుండిరి. చరిత్రజ్ఞులు కూడ వేదకాలమున కురుపాంచాలాది రాజ్యములు విలసిల్లియుండెనని చెప్పుచున్నారు. అప్పుడు కురు పాంచాలవంశములు ప్రముఖములై యుండె ననియు, ఆసందీపతము, కాంపిల్యము అనునవి వారికిఁ గ్రమముగా రాజధానులై యుండెననియు, కురువులు కాలక్రమమున సరస్వతీ దృషద్వతీనదులనడుమ నుండిన కురుక్షేత్రమును ప్రదేశమును, ఇప్పుడు ఢిల్లీ మీరట్ మండలములున్న ప్రదేశములను ఆక్రమించిరనియు, పూరు భరతాద్యన్య వంశములవారి కలయికచే కురువంశము విస్తరిల్లి యుండుననియు వారి యభిప్రాయము. బాహ్యికప్రతిపీయ, పరీక్షిజ్ఞనమేజయాదులగు సుప్రసిద్ధకురువంశరాజులు కొందఱు వేదభాగము లందుఁ బేర్కొనఁబడియున్నారు. అధర్వవేదమందలి యొక మంత్రమున పరీక్షితుఁడు మహావీరుఁ డుగా స్తుతింపఁబడియున్నాఁడు. అతఁడు విశ్వజనీనుఁడైన రాజనియు (రాజా విశ్వజనీనః) నతని రాజ్యము మధుక్షీరసమృద్ధమై యుండెననియు నందు వర్ణింపఁబడియున్నది. అతని కుమారుఁ డైన జనమేజయుఁడన్ని దిక్కుల రాజులను జయించుచుఁ బ్రపంచ జైత్రయాత్ర కావించెనట! అతని తరువాత వచ్చిన రాజులంత సమర్థులు కాకపోవుటచే కురుక్షేత్రమును విడిచిపోవలసి వచ్చెననియు, నందొకఁడు కౌశాంబిలో రాజ్యమును స్థాపించి జౌద్ధమత మభ్యుదయము చెందు వఱకును బాలించెననియుఁ చెలియుచున్నది.

వీరావదానములస్తుతియు, రాజులయు మునులయుఁ గథలును వేదవాఙ్మయమునఁ గానిపించును. రాజసూయాశ్వ మేధాదులగు మహాయజ్ఞములు జరుగు సమయమున నారాశంసు లనఁబడు నీ స్తుతులను బఠించుటయుఁ గథలను జెప్పటయుఁ బరిపాటగా నుండెను. పరీక్షిజ్ఞనమే జయాదులగు కురువంశరాజులయు, నిత్వాకు హరిశ్చంద్రాదులగు సూర్యవంశ రాజులయుఁ గథలట్టి వానిలో ప్రాముఖ్యము వహించి యుండు ననుటలో నాశ్చర్యములేదు. రాజసూయ యాగ సమయములం దిత్వాకు హరిశ్చంద్రకథయు, కురువంశచరిత్రకథయుఁ జెప్పఁబడు చుండెనట ; అట్లే పాండువంశీయుల కథ జాతకకథలందు గోచరించుటయే కాక కీర్తి. పూ. 4వ శతాబ్దియందలి గ్రీకుల రచనలలో గూడఁ బేర్కొనఁ బడియున్నది. పాణిని కాత్యాయను లును పతంజలియు నాకథను సూచించి యుండిరి. అశ్వలాయన గృహ్యసూత్రము లందును పాణిని అష్టాధ్యాయి యందును మహాభారతము పేర్కొనఁ బడియున్నది. అప్పటికందు శత సహస్రశ్లోకము లుండెనో లేదో చెప్పఁజాలము. నీతిధర్మబోధకములైన యుపాఖ్యానంబులు కొన్నియందు దరువాతి కాలమునఁ బ్రతేపింపఁ బడియుండునని కొందరు విమర్శకుల యభి ప్రాయము. యజుర్వేదమునందును శతపథ బ్రాహ్మణమునందును అర్జునునిపేరు కానవచ్చు చున్నది. ఆబ్రాహ్మణమునందతనికిని ఇంద్రునికిని అభేదము చెప్పఁబడినది. ఛాందోగ్యోప నిషత్తునందును, శ్రాతసూత్రములలో నొకదానియందును కురువుల వినాశము సూచింపఁ బడి నది. శృంజయులు కురువులకుఁ బ్రధానశత్రువులై యుండిరను విషయము శతపథ బ్రాహ్మణ మునఁ గానవచ్చుచున్నది. వేదభాగములందు కురుక్షేత్రసంగ్రామ మెచ్చటను పేర్కొనఁ బడక పోయినను కురువంశీయులకును ఇతరవంశముల వారికిని గల వైరము బ్రాహ్మణము

లందును ఉపనిషత్తులందును శ్రౌతసూత్రములందును సూచింపఁబడినది. ఇట్లే పాండువంశము నకుఁ జెందిన అర్జున పరీక్షిజ్ఞనమేజయుల నామములు వేదవాఙ్మయమున గోచరించును. టోలెమీ పాండువంశమువారు పంజాబునంగలి కొంతభాగమును బాలించుచుండిరని చెప్పి యుండుటచే వారి చారిత్రకతను గూర్చి సందేహింపనవసరము లేదు.

మహాభారతమునకు యమను పేరున్నది. యమసఁగా జయసూచక కావ్యమని యర్థము. అది పురాణసంహిత యనికూడఁ జేర్కొనఁ బడుచున్నది. అందుఁ బ్రాచీనములైన గాథలును, మహనీయులైన రాజులయు నునులయు, పూజనీయులైన పతివ్రతలయుఁ గథలును ఉండుటయే యందుకుఁ గారణము. ఉపనిషత్సాగభూతమైన భగవద్గీత యంపంశర్గతమై యుండుటయు ధర్మనీతి తత్త్వబోధకములైన కథోపాఖ్యానములందుఁ బ్రపంచింపఁ బడుటయు దానికిఁగల మోక్షశాస్త్రమును నామమును సార్థక మొనరించుచున్నవి. అది చతుర్వర్గ ఫలప్రాప్తికి సాధనమని పెక్కుచోట్లఁ జెప్పఁబడియున్నది. వేదబ్రాహ్మణాదులందు బీజప్రాయముగా నుండిన కథలను గాథలను ఐతివృత్తములను గ్రహించి నడుమనడుమఁ బురుషార్థప్రాప్తి సాధనములైన ధర్మనీతి తత్త్వ విషయములను సంపర్భానుగుణముగాఁ జేర్చుచు వ్యాసభట్టారకుఁడు మహాభారతమును నిర్మించియుండెను.

మహాభారతము వందలి యితివృత్తము జగత్ప్రసిద్ధము. ద్యూతమునంచేర్పఱుచు కొనిన సమయము ననుసరించి పాండవులు ద్రౌపదితోఁ గూడఁ బండ్రెండేండ్లు వనవాస మాచరించి పరమూకవయోఁ డజ్ఞాతవాస మొనరించుటకై విరాటునగరము చేరుటతో విరాటు పర్వ మారంభించు చున్నది. అజ్ఞాతవాసానంతరము పాండవుల కర్ధరాజ్యము మాట యటుండ నై దూత్యైస నొసంగుటకు దుర్యోధనుం డంగీకరింపక పోవుట కురుక్షేత్ర సంగ్రామమునకుఁ గారణమయ్యెను. పదొకొండఁజూహిణులతో కౌరవులును ఏడఁజూహిణులతో, పాండవులును యుద్ధమునకుఁ దలపడిరి. ఆ కాలమున భారతదేశమునందుండిన రాజులెల్లరు నేదో యొకపక్షము నవలంబించి భారతయుద్ధమునఁ బాల్గొనియుండిరి. యుద్ధము పదునెనిమిదిరోజులు జరిగెను. ఇరుపక్షములందును మహావీరులు పలువురు మడిసిరి. తుదినాఁటిరాత్రి అశ్వత్థామ కోపోద్దీప్తి తుండై ధృష్టద్యుమ్నపురోగములైన పాంచాలురను ప్రతివింధ్యాది ద్రౌపదేయులను పాండవామాత్యులను సుఖసుప్తులైన వారిని వధించెను. శ్రీకృష్ణుని యనుగ్రహమున పాండవు లేవురును సాత్యకియు రక్షింపబడిరి. ధృతరాష్ట్రునితో గాంధారియు స్త్రీ జనమును బొలికలని కేగి మృతులైన వీరులకై దుఃఖించిరి. ధర్మజుఁడు రణనిహతుల యధావిధి సంస్కరింపఁ దగువారలఁ బంపి భాగవతవీరుల కుదకదాన మొనరించెను. కుంతి కర్ణుఁడు గూఢోత్పన్నుఁడని యెఱిగింప ధర్మజుఁడు దుఃఖించెను. బంధుజన మరణ నిర్వేదన పరుండై కృష్ణు వచనములనూఱు డిల్లిన ధర్మజునకుఁ బట్టాభిషేకము జరిగెను. శరత్కాలమున భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు రాజధర్మములు, ఆపద్ధర్మములు, మోక్షధర్మములు; దానవిధులు, ఆచారవిధులు నెఱిగించెను. భీష్మ స్వర్గారోహణానంతరము ధర్మరాజశ్వమేధ యాగముచేయ నారంభించెను. అశ్వత్థామాస్త్ర దగ్ధుఁడయ్యు శ్రీకృష్ణుచే సంజీవితుండై ఉత్తరగర్భమున పరీక్షిత్తు జన్మించెను. అర్జునుఁ డశ్వ

మేధాశ్వము సనుసరించి యేగుచు నెడనెడఁ బలువును రాజులతో యుద్ధమాచరించెను. గాంధారి ధృతరాష్ట్రులు వినుర సంజయ సహితముగా నాశ్రమవాసమునకుఁ జనుచుండ కుంతీదేవియు గురుశుశ్రూషాపరయై వారితోఁజనెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు వ్యాసప్రసాదమున సమరనిహతులైన పుత్రప్రేతులనెల్లఁగాంచి విగతశోకుఁడై గాంధారి కుంతీ విదుర సంజయులతోఁ బరమసిద్ధికిఁ జనెను. యాదవులెల్ల మదిరాపానవశులై శాపవశమున ననుద్రతీరమందుఁ దమలోఁదాము పోరిపొడుచుకొని పరలోకగతులైరి. అర్జునుఁడు ద్వారకకరిగి, వసుదేవాది యాదవులనెల్ల సంస్కరించి, యాదవకళత్రములను దోడ్కొనివచ్చుచు గాండీవ దివ్యబాణములశక్తి తఱుఁగుటచే వనచరభయమువలన వారిని రఠింపనోవక ధర్మరాజు కడకు వచ్చి వ్యాసవాక్యప్రబోధితుఁడై సన్యసించెను. తరువాతఁ బరీక్షిత్తునకు రాజ్యఽట్టాభిషేక మొనరించి పాండవులు ద్రౌపదితోఁ గూడ మహాప్రస్థానము గావించిరి. ధర్మరాజు నరకమున నున్న యన్నసమ్ములఁగని పరితపింప నింద్రుఁడును యముఁడును అతని నుచితవచనముల నూటడించి సంభావించిరి ధర్మజుఁ డాకాశగంగావగాహన మొనరించి దేవభారము నొందెను. ఇంద్రు డాతనికి దేవత్వ మొందిన స్వజనముఁజూపి సంతోషము కలిగించెను.

మానవ జీవిత క్రమమునకును మహాభారతకథా విధానమునకును జాలసామ్యశ్యము గోచరించును మానవజీవితమున దైవీశక్తులకును ఆసురీశక్తులకును నిత్యము పోరాటము జరుగుచుండును. ఈశక్తులనే ధర్మాధర్మములకుఁ బ్రతిరూపములని చెప్పవచ్చును. అధర్మ మప్పుడప్పుడు ధర్మమునడంచి విజృంభించునట్లు కనిపించినను జివరికి ధర్మమునకే విజయము లభించుననుట నిర్వివాదము. మహాభారత కథలో నట్లేజరిగినది. అధర్మవరులైన కౌరవులు ధర్మమార్గానువర్తులైన పాండవులను బెక్కిడుమల పాలుచేసిరి; అనేకవిధముల నవమానించిరి; చంపుటకుఁగూడ యత్నించిరి. దైవము వారిని గాపాడెను అంతమున జరిగిన మహాయుద్ధమున దైవబలసంపన్నులైన పాండవులు కౌరవుల సహరించి జయలక్ష్మితోపాటు రాజ్యలక్ష్మిని గూడఁ జెట్టవట్టిరి దైవమెప్పుడును ధర్మమునకును సత్యమునకును విజయము చేకూర్చుననుట కిది నిదర్శనము. శ్రీకృష్ణుఁడు పాండవులు చెప్పినమాటలు ధృతరాష్ట్రునితోఁ జెప్పుచు వారు సభ్యులకుఁ జెప్పుమనిరని యీక్రిందిపద్యమును పినిపించెను.

సారపు ధర్మమున్ విమల సత్యముఁ బాపముచేత బొంకుచేఁ
బారముఁ బొంద లేక చెడఁబాటినదై న యవస్థ దక్షు లె
వ్వారలుపేక్ష చేసిరది వారల చేటగుఁగాని ధర్మ ని
స్తారక మయ్యు సత్యశుభ దాయకమయ్యును దైవముండెడిన్.

ఉ; 2- 273

ఇది ధర్మసత్యములు చివరికి విజయము పొందునని చెప్పుటయే కాక వానికి భంగము వాటిల్లు నప్పుడు శక్తులయ్యునుపేక్ష వహించువారు తామును జేటుపొందుదురని నిరూపించు చున్నది. ధృతరాష్ట్రుఁ డధర్మము నాపుటకు దక్షతకలవాడయ్యు నుపేక్షించి యపారమైన దుఃఖము

నకు గుఱియయ్యెను. కృష్ణుడు ధర్మపక్షము నవలంబించి యధర్మమును వారించుటకు యత్నించి కృతకృత్యుడయ్యెను. అతడు మానవమూర్తిని ధరించిన భగవంతుడే.

“ఇది ధర్మము -- ఇవధర్మము” అని నిర్ణయము చేయుట అత్యంత కష్టసాధ్యము. ఎవరుచేయుచున్నది వారికి ధర్మముగాఁ గనిపించును. ఆదృష్టితోడనే వారు తీవ్రముగా వాదించుచుఁ గార్యమునకుఁ గడంగుచుందురు. దుర్యోధనాధు లట్లే వర్తించిరి. శ్రీకృష్ణుడు సంజయుని రాయబారమంతయు విని, దుర్యోధనాదులే క్రిందుమీఁదెలుఁగక చెడుతెరువునఁ బోవుచుండుట నిరూపించి.

రోషమయమహాతరువు సుయోధనుఁ డుగ

స్కంధమందులోనఁ గర్ణుఁ డలరు

గొమ్మసౌబలుండు గుసుమఫలములు దు

శ్వాసనుండు మూలశక్తితండ్రీ.

ధర్మజుండు ధర్మతరునర్జునుఁడు ఘన

స్కంధ మనిలసుతుఁడు శౌఖ్య కవలు

పుష్పఫలములేను భూసురులును వేద

ములుఁ దదీయమైన మూలచయము.

ఉద్యో ౧-౪౪౪ ; ౪౪౪

అని యిరుపడుముల తత్త్వమును విశదీకరించెను. భారతాంభమున దేవదానవ ప్రముఖుల యుత్పత్తిక్రమమును వారియంశములచే భూమియందుఁ బుట్టినవారిక్రమమును వర్ణింపఁ బడినవి వానినిబట్టి కూడఁ బై యిరుపడుముల తత్త్వమును గ్రహింపవచ్చును. ధర్మా ధర్మములకును, దైవాసురశక్తులకును మాటట రూపులని చెప్పఁదగిన యిరుపడుములకుఁ దీవ్రమైన పోరుచేకూరుటయు. నందుధర్మపక్షమునకు జయము వాటిల్లుటయు మహాభారతేతి వృత్తమునందలి సారాంశము. ఈవృత్తాంతమును విశదముగా వర్ణించుచు వ్యాసుఁడు ప్రసక్తానుప్రసక్తముగా ధర్మనీతి తత్త్వబోధకములైన యెన్నోయుపాఖ్యానములను గథలను గూడఁ జెప్పియుండెను.

అనుశాసనిక పర్వమున భీష్ముడు ధర్మరాజునకు దైవపౌరుషముల తెలుంగెఱింగించుచు

వినుపౌరుషమును దైవము

ననరెండును గార్యఫలము నందింపఁగ నె

ట్టన కారణములు గావున

జననాయక సదృశములు విచారించంగన్.

అను ౧-141

పౌరుషము దైవంబు తోడ్పాటు లేక
ఫలముఁ బొందంగ నేరదు పార్థివేంద్ర
విత్తుసహకారి గాకున్న రిత్తనేల
వంధ్యమగుఁగాక తా ఫలవంతమగునె.

142

అని తెల్పియుండెను. దైవపౌరుషములు రెండును గూడినఁగాని కార్యము సాఫల్యము నొందనేరదు. మహాభారతకథలోఁ గౌరవు లపారమైన పురుషకారము నొనరించిరి. కాని దైవబలము లేమిచే వారభీష్టప్రాప్తి నొందఁజాలక పోయిరి. పాండవుల విషయమునఁ బౌరుషమునకు దైవము తోడ్పాటు కూడఁ జేకూరియుండుటచే వారు విజయమును బొందఁజాలిరి. శ్రీకృష్ణుని యవతారమునకుఁ గారణములలో భూభారమును తగ్గించుట కూడ నొకటి. అందుకుఁ గురుక్షేత్రసంగ్రామ మొక సాధనమయ్యెను. ఆ సంగ్రామ మెట్లైనఁ జరుగునని కృష్ణుఁ డెఱుంగును. ఎఱిగియుండియు ధర్మజుని ప్రీతి కొఱకును లోకముకొఱకును అతఁడు సంధిఁ బురుషకార మొనరించెను. దైవానుకూల్యము లేని కారణమున సంధియన్నము సఫలముకాలేదు. మహాభారతేతి హాసము కార్యవిజయమునకు దైవపౌరుషముల కూడిక యెంత అవసరమో చక్కగా నిరూపించును.

తిక్కన విరాటపర్వారంభమున "ఈ ప్రబంధమండలి కథినాథునిఁగానే పురుషునిఁ జేర్కొను వాఁడనొయను తలంపు గూరిన మదితోఁ" దా నించుక నిద్రించుసమయమున హరి హరనాథదేవుఁడు కలలోఁ బ్రత్యక్షమయ్యెనని వాసియుండెను. దీనినిబట్టి యాతఁడు తాను రచించు భారతమును ప్రబంధమండలిగను, అందలి యొక్కొక్కపర్వము నొక్కొక్క ప్రబంధముగను భావించినట్లు తెలియుచున్నది. ఆయాపర్వములం దంతర్గతములై యున్న కీచకవధాది ఘట్టములను గూడ నాతఁడు ప్రబంధములుగా భావించి యుండిన నుండవచ్చును. ఇచ్చటఁ బ్రబంధమఁగాఁ గావ్యమని యర్థముచెప్పు కొనవలయును. ఈ ప్రబంధపదమునకును తరువాత నల్లసాని పెద్దనాదులు రచించిన మనుచరిత్రాది ప్రబంధములకును లక్షణ స్వరూపస్వభావము లందుఁ గొంత భేదముకానవచ్చును. పెద్దనాదులు ప్రబంధశబ్దమును బ్రత్యేకమును రూఢము నైన యర్థమున వాడియుండిరి. తిక్కన దాని నిచ్చట సామాన్య కావ్యవాచిగా వాడియుండెను. ఈ ప్రబంధమండలి యనువాదమే కావున నిందలి యితివృత్తము ప్రఖ్యాతమని వేఱుగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. పీని యందొక్క శృంగారమేకాక యన్నిరసములును వర్ణింపఁబడినవి; ధీరోదాత్తులే కాక యన్య నాయకులును గనిపింతురు; ఎడనెడ నష్టాదశసంఖ్యగల వర్ణనలలోఁ కొన్ని చూపట్టును. ఇవి చంపూరూపమున రచింపఁబడినవి. ఇంద చ్చటచ్చట నప్రయత్న సిద్ధములైన శబ్దార్థాలంకారములు కనిపించును. తిక్కన కథాప్రారంభమునకు ముందు ప్రవేశ పెట్టిన పవ్యంతములను బలుపురుకవులు తరువాతఁ దమకావ్యములందుఁ గూడఁ జొప్పించి యుండిరి. దేవుఁడు కవులకుఁ గలలోఁ గనఁబడి తనవేరఁ గృతిరచింపుమని యాదేశించుట

యాంధ్రప్రబంధములలోఁ బెక్కింట గోచరించును. అట్టి సన్నివేశమును బ్రహ్మమముగాఁ గావ్యారంభమున వర్ణించినవాఁడు తిక్కన సోమయాజియే.

పాంచాలీ పాండవు లజ్ఞాతవాసమునఁ దామెట్లెట్లు సంచరింపవలయునో నిశ్చయించు కొని విరాటుని కొలువునకేగుటతో విరాటపర్వ మారంభించి యుత్తరాభిమన్యుల వివాహో వృత్తాంతముతో ముగియుచున్నది. ఇందు జరిగిన సన్నివేశములన్నియు విరాటనగరములో సంబద్ధములై యున్నవే. కీచకపథ, గోగ్రహణము, అజ్ఞాతవాసపరిసమాప్తి, అభిమన్యు వివాహము ఇందలి ముఖ్యఘట్టములు. ఉద్యోగమనఁగాఁ బ్రయత్నము. దీనినధికరించి వాఁనిఁ బడినది ఉద్యోగపర్వము. పాండవులు తొలుత సందిరిని తరువాత యుద్ధమునకును గావించిన ప్రయత్నమిందు వర్ణింపఁబడుటచే దీనికుద్యోగపర్వమను నామము సార్థకమగుచున్నది. పదు షేత్ర సంగ్రామము పదునెన్నిదిరోజులు జరిగెను. అందుఁ పదిరోజులు భీష్ముఁడును, ఐదుదిసములు ద్రోణుఁడును, రెండుదిసములు కర్ణుఁడును, పదునెనిమిదవనాటి పగలు శల్యుఁడును కౌరవసేనకు నాయకులుగా నుండిరి. నాయకత్వమును బట్టి యాయాపర్వములకు నామములు పెట్టఁబడినవి. పదునెనిమిదవ నాటిరాత్రి అశ్వత్థామ సుఖసుప్తులైన ధృష్టద్యుమ్నాది పర్వ పాంచాలురను, ప్రతివింధ్యాది ద్రౌపదేయులను, పాండవామాత్యులను వధించిన వృత్తాంతమును వర్ణించు పర్వమునకు సౌప్తికపర్వమనిపెరు. సౌప్తికమన నిద్రతుల్యమైనది మార్కొనుట. స్త్రీలకు సంబంధించినపర్వము స్త్రీపర్వము. గాంధారియు నితర స్త్రీలును ధృతరాష్ట్రానితోఁ బొలికలని కేగి తమతమ వారిని గాంచి విలపించుట యిందలివృత్తాంతము. పదు వాతిరెండుపర్వములు శాంత్యాను శాసనికములు యుద్ధమున జరిగిన బంధుమిత్ర ద్వయమును గాంచి విషణ్ణుడైన ధర్మజుని వ్యాసాదులను నయవాక్యములచే నూటించి వట్టాభిషేకమున కంగీకరింపఁ జేసిరి. రాజైనవాఁడు సకల లౌకిక పార లౌకిక ధర్మముల నలుంగవలసిన యావశ్యక మెంతైన నున్నది. ధర్మజుఁడి రెండుపర్వములలో భీష్మునివలన సకలధర్మములు నెఱింగి యాచర్యప్రాయుడైన రాజు కాఁగలుగుటయే కాక యపారమైన మనశ్శాంతినిగూడఁ బొందెను. ఆనుశాసనికమనఁగా (అనుశాసనాయహితం) ననుశాసనమునకు సంబంధించినదని యర్థము. ఆనుశాసనమున ధర్మబోధ. భగవద్గీతా సనత్సుజాతీయది తత్త్వప్రతిపాదకములైన భాగములతో పాటి రెండుపర్వములునుకూడ మహాభారతమునకు శాస్త్రకావ్యమనియు మోక్ష శాస్త్రమనియుఁ బంచమవేదమనియు నామములు కలుగుటకుఁ గారణములైనవి. ఇది భారత కథాగతికిఁ గొంత యాటంకము కలిగించినమాట వాస్తవమేయైనను ఆధ్యాత్మికముగా దాని కప్రతిమానమాహాత్మ్యము నావహించినవనుటలో సందేహములేదు. ధర్మజుని యశ్వమేధ యాగాచరణమును వర్ణించున దశ్వమేధపర్వము. ఇది ధర్మజుని చక్రవర్తిత్వమును సూచించును. సప్రాప్తైనవాఁడె యశ్వమేధయాగాచరణమున కర్హుఁడనుటయు నది సకల పాపాఘ నిబర్హణమగుటయుఁ బురాణప్రసిద్ధము. వార్ధకమున వాసప్రస్థాశ్రమము స్వీకరించి ముని వృత్తి నుండుట పూర్వపురాణుల సంప్రదాయము. ఆ సంప్రదాయము ననుసరించి ధృతరాష్ట్రుఁ డడవికేగి యాశ్రమవాసమును గావించుటను వర్ణించు పర్వమాశ్రమవాస పర్వము. మౌనల

పర్వము ముసలచూర్ణ ప్రభూతమైన తుంగకాడలచే యాదవులు పరస్పరోపహతులై మరణించుటయు కృష్ణబలరాముల నిర్యాణమును వర్ణించును. ఇందలికథ పూజ్యులయినవారి నవహేళనము చేయుటవలని దుష్ఫలమును విధిబలీయ స్త్వమును జక్కగా వివరించును. మహాప్రస్థానికపర్వము ద్రౌపదీ భీమార్జున నకుల సహదేవులందలి యల్పదోషములను సూచించుచు బాండవుల మహాప్రస్థానమును వర్ణించును. ధర్మరాజనన్య సామాన్యమైన తన మహానుభావత్వముచే సశరీరముగా స్వర్గమున కరిగి యాకాశగంగా జలావగాహనమున దివ్యత్వముఁ బొందెను. అతఁడు కించితకాలమైన నరకమును దర్శింపవలసివచ్చుట “రాజ్యాంతే నరకంధ్రువ” మ్మను నారోక్తిని దృఢపఱుచుచున్నది. స్వర్గారోహణపర్వమునఁ జివరఁ బాండవులు స్వర్గారోహణము కావించుటయు నితర కౌరవవీరులు తమ మూలప్రకృతులందు వీనమగుటయు వర్ణింపఁబడినది.

మానవ జీవితమున బాల్య యౌవనాది వయోవస్థలు నాలుగు గోచరించునట్లే భారతకథాక్రమమునఁ గూడ ముఖ్యములైన నాలుగుదశలు గోచరించును. పాండవుల జననము మొదలు ద్యూతాంతమువఱకును బ్రథమదశ. అరణ్యాజ్ఞాతవాసములు ద్వితీయదశ. ఉద్యోగయుద్ధములు తృతీయదశ. ధర్మజుని పట్టాభిషేకము మొదలు పాండవుల స్వర్గారోహణము వఱకును జతుర్థదశ. దశరూపకాదులయందు రూపకవస్తువునఁ బంచసంధులుండవలెనని నిర్దేశింపఁబడినది. దృశ్యకావ్యములందే కాక ఐక్యమతోఁ గూడిన యేకావ్యమందైనను ఈ పంచసంధి విభాగము ప్రస్ఫుటమగుచునే యుండును. ముఖ్యాదిసంధులను దశరూపకాదులందు నిర్వచింపఁబడిన విధముగా భారత కథయందు నిరూపించుట క్లేశకరమేయైనను అందు స్పష్టములైన యైదు పరిణామదశలను గుర్తింపవచ్చును. ధర్మజుని యౌవరాజ్యప్రాప్తి, ద్యూత ద్రౌపదీపరాభవములు, అరణ్యాజ్ఞాతవాసములు, యుద్ధము, ధర్మజు పట్టాభిషేకము, అనురవియాయైదుదశలందలి ముఖ్యాంశములు. వీని నవలంబముగాఁ జేసికొని వ్యాసుఁడు జగద్ధితకాంతతో ధర్మనీతి తత్త్వోపదేశకములైన కథోపాఖ్యానముల నెన్నిటిలో చేర్చి మహాభారతమును విశిష్టమైన శాస్త్రకావ్యముగాఁ బరిణమింపజేసెను.

వైశంపాయనుండు వ్యాసాజ్ఞానుగుణముగా జనమేజయునకు భారత కథ నంతను వివసించి చివర.

వినుము పాండవ కౌరవ విషయమైన యిట్టి యితిహాసమే నుపాఖ్యాన జాత
సహితమగునట్లుగా సమస్తంబు మహితవిస్తరంబుగఁ జెప్పితి విశదభంగి

స్వ. 74

అని తెల్పియుండెను. అతఁడెఱింగించిన కథలోఁ బ్రధానమైన కౌరవ పాండవ వృత్తాంతమే వివిధములైన యుపాఖ్యానములుకూడ నున్నవి. వీనిలోఁ గొన్ని ధర్మమునకుఁ గొన్ని నీతికిఁ గొన్ని తత్త్వమునకు సంబంధించినవి. భారతవీరుల జీవితముతో సంబంధించిన యుపాఖ్యానములు

కూడఁ గొన్నికలవు. వీని నన్నిటిని వ్యాసుఁడు ప్రసక్తాను ప్రసక్తముగా బ్రధానకథతోఁ జొప్పించి దానికి గాంభీర్యమును విస్తృతిని గల్గించి యుండెను. తిక్కన ప్రధానకథా భాగమునేకాక యుపాఖ్యానములందలి కథలనుగూడ రచించుటలో మిక్కిలి నేర్పు ప్రదర్శించెను. మూల కథకును ఉపాఖ్యానములకును గల సన్నిహిత సంబంధము నాతఁడు నిపుణముగా నిర్దేశించి యుండెను.

ఉద్యోగపర్వ ప్రథమాశ్వాసమున శల్యుఁడు ధర్మరాజున కెఱింగించిన పురందర విజయోపాఖ్యానమున్నది. “కౌరవనాథుఁడా నహుషుకై వడి నాశముఁబొందు వాసవశ్రీ రమణీయుఁడై జయము చేకొని ధర్మజుఁడు — — — సన్నతికక్కెడుఁ దాను దమ్ములున్” అను పద్యము దీనికిఁ బ్రధానకథతోఁ గల సంబంధమును వ్యక్తీకరించుచున్నది. మఱియు ధర్మజుఁడు శల్యుని యుపచార ప్రియత్వమెఱిగిన వాడగుటచే నీకథ నాతనివలన వినుట ద్వారా అతనిని దనయెడఁ బ్రసన్నుని గావించుకొని యున్నాఁడు. ఉద్యోగపర్వము నందలి తృతీయాశ్వాసమున జామదగ్న్యు కణ్వులు దుర్యోధనునికిఁ దెల్పిన దంబోద్భవ గరుత్మచరిత్రలు గర్వము కొఱగాదనుటకు దృష్టాంతములుగాఁ జెప్పబడినవి. అవి యతి సండిప్తములుగా నున్నవి. చతుర్థాశ్వాసమునందలి అంబోపాఖ్యానము భీష్మునికి సంబంధించినది. దానివలన నతఁడు శిఖండిని జంపమికిఁ గారణము వెల్లడియగుచున్నది. భీష్మపర్వారంభమున సంజయుఁడు భూపరిమాణమును, భారతవర్షముఁగల విశేషములను ధృతరాష్ట్రునికిఁ దెల్పియుండెను. “పార్థివులు సంతృప్తులై నచో నష్టులగుదు” రను న్యాయము ననుసరించి రాజులు తండ్రి. యన్న. తమ్ముఁడు అను నాలోచనలేక యొందొరులపై నెత్తిపోయి భూమిఁగొందురని తెల్పి సంజయుఁడాతనికి దుఃఖోపశమనము కావింపనెంచుటయే యిచ్చటి యీవివరణమునకుఁ గారణము.

ద్రోణపర్వ ద్వితీయాశ్వాసమున నభిమన్యు మరణానంతరము ధర్మజుఁడు దుఃఖించు చుండఁగా వ్యాసుఁ డరుదెంచి మృత్యువుననివార్యత నెఱింగించుటకై నారదుఁడకంపనునికిఁ దెల్పిన మృత్యుప్రకారము వివరించెను. తరువాత నతఁడు సృంజయ సువర్ణస్థీవుల వృత్తాంతమును దానికంగముగా నారదుఁడు సృంజయునికిఁ దెల్పిన షోడశమహారాజ చరిత్రమును విశదీకరించెను. అభిమన్యుఁ డెట్టి పుణ్యపరులకుఁగూడఁ బడయనలవిగాని యుత్తమపదంబు గొనెనని సూచించి ధర్మజునికి దుఃఖోపశమనము కావించుటకై యీవృత్తాంతములు తెల్పఁ బడినవి. ద్రోణపర్వాంతమున వ్యాసుఁడు తన యాగ్నేయాస్త్రంబు కృష్ణార్జునులయందు వృథయయ్యెనని దుఃఖించు నశ్వత్థామకు కృష్ణార్జునుల మహిమానుభావముల నెఱింగించెను. తరువాత నతడర్జునునకుఁ బరమేశ్వరుని మహిమను; అతనికి భక్తుడైన యర్జునునిపైఁగల యపార కృపాతిశయమును వివరించెను.

కర్ణపర్వ ప్రథమాశ్వాసమున శల్యుని కర్ణరథసారథిగా నుండ నంగీకరింపఁ జేయుటకై దుర్యోధనుఁడతనికిఁ ద్రిపురాసుర సంహార సందర్భమున బ్రహ్మపరమేశ్వరునికి సారథియైన

తెలుగును, పరశురాముడు కరుణాళువై శివుడు తనకుఁ బ్రసాదించిన దివ్యాస్త్రము లెల్లఁ కట్టునీ కువచేరించిన విధమును విశదీకరించెను. శిష్యుడు కట్టనీక సుప్రసిద్ధమైన హంసకాకీ యోషాభ్యాసము చేజేరించి కాకిమువలె వెక్కిడువారల ధిక్కరింపవలదని మందలించినది కూడ నీయోశ్చాసముననే. శిష్యుడప్పు ద్వివీతీయాశ్వాసమున భీమదుర్యోధనులు గదాయుద్ధమొన రించ నుద్బుక్తులై యున్న సమయమున ఒకరాముఁ డచ్చటికిరిగి కృష్ణుడు పాండవులయెడఁ బ్రభావము కల్గెయుండు తెలిసిగి తీర్థయాత్ర కరిగెను. ఈసందర్భమున నతఁడు సేవించిన ప్రభాసాది తీర్థముల మహిమయు, మంత్రముని మాహాత్మ్యమును, సోమతీర్థ మహాత్వమును, కుమారస్వామి ప్రభావమును, ప్రభావతి యను ముని కన్య మహిమయు, కురుక్షేత్ర ప్రభావ మును వర్ణింపఁ బడినవి. వీనికి ప్రధాన కథతోఁ గల సంబంధ మత్యల్పము. సౌప్తికపర్వారంభ మున కృప కృత వర్ణులు వట విటవము క్రింద నిద్ర పోవుచుండ నశ్వత్థామ మేల్కొని యుండి యొక యులూక మరుదెంచి యా చెట్టు శాఖల నిద్రించుచుండిన కాకముల వధించుటగాంచెను. ఈ వృత్తాంత మశ్వత్థామను నిద్రపోవు శత్రువుల నిగ్రహించు పనికిఁ బ్రేరేచెను. స్త్రీపర్వమున విదురుఁడు వృతరాష్ట్రునకు సంసార గహనము తెఱంగెఱింగించుచు దుర్గమారణ్యమున నరుగు నెడ భీకర మృగముల చేతను జోరులచేతను వాక్రిమింపఁ బడిన విప్రుని వృత్తాంతము తెలిపెను. ఈ కథ చిన్నదయ్యు తత్త్వ విషయ గర్భితమై సంఖ్యరార్థ స్ఫోరకముగా నున్నది.

యుద్ధానంతరము బంధుమిత్ర మరణ ఖిన్నుడైన ధర్మజునకు నుత్సాహము కలిగించు లక్షై వ్యాసుఁ డతనికి దండనీతిచే నవవర్గంబు వడిసిన సుద్యముని చరిత్రముతెల్పెను. ఈసందర్భ ముననే కృష్ణుఁ డద్భుత ప్రేరితుడై ధర్మజునకు మున్నభిమన్యు మరణానంతరము నారదుఁడు వివరించిన పోడశ మహారాజ చరిత్రమును మరలఁ జెప్పెను. అచ్చటి పద్యములే మరల నిచ్చటఁ బునరుక్తము లైనవి. తరువాత ధర్మజుఁ డడుగఁగా నతఁడు పర్వత నారదుల వృత్తాంతము కూడ వివరించెను. శాంతి పర్వ ద్వివీతీయాశ్వాసమున కృష్ణుడు ధర్మజునకు పరశురాముఁడు పృథివిని నిక్షత్రము గావించిన వృత్తాంతము తెల్పెను భీష్ముడు ధర్మజునకుఁ బెక్కునీతి ధర్మ తత్త్వము లుపదేశించుచు ననేకములైనసంవాదములు, ఇతిహాసములు వివరించెను. వీనిలో లుబ్ధకపోతోపాఖ్యానమును, గృధ్రజంబుకోపాఖ్యానమును ముఖ్యము లైనవి. వీనిని రచించుటలో తిక్కన ప్రదర్శించిన నేర్పప్రతిమానమైనది. లుబ్ధక పోతోపాఖ్యానము శరణాగత సుకృతమును బోధించు కథారత్నము. ప్రభువున కార్తజన బాష్ప ప్రమార్జనము కర్తవ్యమనుటకును నిజ కార్యార్థులగు కపటుల నేర్పు మాటల థెరువు లెఱుంగుట యావశ్యక మనుటకును నుదాహరణ మైన గృధ్రజంబుకోపాఖ్యానము ప్రబంధధ్వనికి నిధానమై మిక్కిలి హృద్యముగా నున్నది.

అనుననిశాక పర్వమందలి యుపాఖ్యానములలో గరుత్మంతుని చరిత్రమును, నృగచరిత్ర మును ముఖ్యములైనవి. అందుఁ జతుర్థాశ్వాసము చివర నారంభించిన ఉమామహేశ్వర సంవాద మును నితిహాసము పంచమాశ్వాసమున నర్థభాగమునకుఁ బై గా వ్యాపించినది. ఇందు పార్వతి

యడుగ శివుడనేక ధర్మతత్త్వ ప్రకారముల తెజంగెజింగించెను. అశ్వమేధపర్వము తృతీయాశ్వాసమున నుదంకుని చరిత్రమున్నది. ఆపర్వము హింసాత్మకమైన పశుయజ్ఞముకంటె నహింసామహితమైన తపోయజ్ఞమే యధికమని సూచించు సక్తుప్రస్తుతి చరిత్రముతో ముగియుచున్నది. ఈయుపాఖ్యానము ధర్మబోధన ధురీణతచేతనేకాక కథాకథన కామనీయకముచే గూడ నతిప్రసిద్ధిగాంచినది. ఈవిధముగా తిక్కన ప్రధాన కథారచనమందేకాక యుపాఖ్యాన నిర్వహణమందుగూడ నఖండమైన నేర్పుప్రదర్శించెను. శాంత్యానుశాసనీకాశ్వమేధపర్వము లందలి ధర్మసీతి తత్త్వబోధకములైన సంవాదేతిహాసములు ప్రధాన కథాగమనమున కాటంకములైన విషయము నిజమేయైనను అన్యవిధమున నవి భారతమనకుఁగలిగించిన వైశిష్ట్యము నిరుపమానమైనది.

కురుక్షేత్రమున కౌరవపాండవసేనలు రెండును విడిసి కయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్య సమయమున సంజయ ద్వితీయుడై నిర్వేదించు దృతరాష్ట్రుని కడకు వ్యాసుడరుదెంచి దాని నాలోకింపఁ దలచినచో దివ్యదృష్టి నొసంగెదనని పలికెను. ధృతరాష్ట్రుడు తనకు వినుకోరికయే కాని క్రూరమైనపోరు చూచు కోరిక లేదని చెప్పెను. అంతవ్యాసుడు సంజయునకు రెండు తెఱంగులవారి దివారాత్ర వర్తనములును, రహస్యప్రకార భాషణములును, మనోవృత్తములును ఎఱుఁగునట్లుగా వరమిచ్చి యతనిని యుద్ధక్రమమంతయు ధృతరాష్ట్రునికి వినిపింప నియోగించి యరిగెను. తిక్కన యుద్ధపర్వములైదింట కథాకథనమునఁ గ్రొత్తమార్గము నవలంబించెను. సంజయుడు యుద్ధభూమినుండి వచ్చి యాపర్వముల మొదట భీష్ముడో, ద్రోణుడో, కర్ణుడో, శల్యుడో యుద్ధమున మడిసిరిని చెప్పెను. ధృతరాష్ట్రుడా దుఃఖవార్తవిని బిట్టుశోకించి యాయావీరుల పరాక్రమముల సగ్గించి యట్టివారు మడియుట యెట్లు సభవిల్లెనో తెల్పుమని యడుగును, సంజయుడు వివరముగా, జెప్పఁదొడంగును. ఈ విధముగా సౌప్తికపర్వ ప్రథమాశ్వాసాంతమున దుర్యోధనుడు ప్రాణములు విడుచుపలుకు బరిగిన వృత్తాంతమును సంజయుడు ధృతరాష్ట్రుని తెరిగించెను. సౌప్తికపర్వ ద్వితీయాశ్వాసము నారంభమున ధర్మరాజు సోదర శౌరిసాత్యకి పరివేష్టించి యుండ భృష్టద్యుమ్నుని సారథియరుదెంచి కృప కృతవర్మలతో నరుదెంచి రాత్రి యశ్వత్థామ వీడెల్లఁ బీనుఁగు పెంటగావించిన యుదంతము నెఱింగించెను.

యుద్ధపర్వము లందు తిక్కన చూపిన వర్ణనపాటవమును, సూక్ష్మాంశ పరిశీలనమును అప్రతిమానములైనవి. అతఁడు కేవలకవియే కాక దండనాధుఁడు కూడ నైన కతమున యుద్ధమునందలి పూహములను, అస్త్రశస్త్ర ప్రయోగక్రమమును విశదముగా వర్ణించి ఆయాయుద్ధ దృశ్యగులను బరితల మనోనేత్రములకు సాక్షాత్కరింపఁజేసి యుండెను. పూహనిర్మాణము సంస్కృత భారతమునందుఁ గంటెఁ తెలుఁగున నెక్కువ స్పష్టముగను హృద్యముగను వర్ణింపఁబడియున్నది. తిక్కన యిరుపడుములందలి ప్రధాన వీరు లెవరెవరితో తలపడి

యెట్లు యుద్ధము సాగించిరో నిపుణముగా వర్ణించియుండెను. అతఁడు పక్షైక వీరవిజృంభణమును, జంట పీరుల యుద్ధక్రమమును కంకులసమరమును, ద్వంద్వ యుద్ధమును, సౌప్తిక వధను, శస్త్రోత్తరగా యుద్ధములను ప్రత్యేక నిపుణతతో విశదీకరించి యుండెను. ప్రతిదిన యుద్ధాంభావసానముల నతఁ డొక్కొక్కయెడ సూర్యోదయాస్తమయముల వర్ణనతో సూచించుట రమణీయముగా నుండును. మహాపీరులయ స్తమయము నాతఁడు సాధారణముగా సూర్యాస్తమయముతో సూచించుచుండును. మఱియును అతఁడు ఘోరమును భయావహమును కీభత్సాకరమునునైన యుద్ధదృశ్యములను వర్ణించు నప్పుడుకూడ అలిత సుందరోపమావస్తు వర్ణన సాహాయ్యమున నొక సౌందర్యమయి వాతావరణమును గల్పింప యత్నించుచుండును. అందుచేతనే యాతఁడు తఱచు యుద్ధములు దారుణ రమణీయములను రెండింటిని సూచించుచుండును. ఆంధ్రవాఙ్మయమున కవితాకౌశలము నందువలెనే యుద్ధవర్ణన చాకచక్యము నందును తిక్కనతో సాటి చెప్పదగిన కవులెవరో కానిపింపరు.

కథాకథనమున మూఁడు ముఖ్యవిధానములున్నవి. అందొకటి కవియే కథను వివరించుట. రెండవది యాయాపాత్రలచే జెప్పించుట. మూడవది నాటకమున వలెఁ బాత్రల సంభాషణము ద్వారమునఁ గథను సాగించుట. తిక్కన భారతమున నీ మూఁడువిధములును గానిపించును. యుద్ధపర్వము లన్నియు వర్ణనాత్మకములు. ఇచ్చట వైశంపాయణుఁడో సంజయుఁడో కవిస్తానము నాక్రమింతురు. శాంత్యానుశాసనిక పర్వములం దధికభాగమున భీష్ముఁడో, కృష్ణుఁడో, వ్యాసుఁడో, శివుఁడో ధర్మజునికో, పార్వతికో మత్సర్యునికో ధర్మతత్త్వాదులు వివరించుచుండురు. ఈవివరణ సందర్భమునఁదొల్లినివసించిన వ్యక్తులకు జరిగిన సంవాదములు విశదీకరింపఁ బడుచుండును. విరాట మౌసల, మహాప్రస్థాన స్వర్గారోహణ పర్వములు ప్రాయీకముగాఁ గథనమార్గమున నడచినవి. ఉద్యోగపర్వమందలి కథాభాగమంతయుఁ గొంచె మించుమించుగా సంభాషణలద్వారా సాగినది. ఇందు మూఁడు రాయబారములు వర్ణింపఁ బడినవి. సంజయుఁడును కృష్ణుఁడును రాయబారముల సందర్భమున చూపిన వాగ్మితావైభవ మద్వితీయ మైనట్టిది. సంజయునితోఁ బ్రసంగించు సందర్భమున ధర్మజుఁడు చూపిన వాక్పాతుర్వము సాటిలేనిది. ఈ పర్వమునందలి సంభాషణలలోఁ గొన్నిచోట్ల రమ్యములును బరిమితములునైన సంవాదములును, గొన్నిచోట్ల పద్యమయములైన దీర్ఘోపన్యాసములును, గొన్నిచోట్ల చమత్కారముతోఁ గూడిన యుత్తర ప్రత్యుత్తరములును గానిపించును. ఈఘట్టములందు తిక్కన హేమవాదముతోఁ గూడిన చర్చాకౌశలమును; వ్యాఖ్యాన వైదగ్ధ్యమును, ఉపసంహరణ కళాప్రగల్భ్యమును బ్రకటించుచునే సంభాషణలద్వారా కథాభాగమును సాగించి యున్నాడు.

నన్నయ రోమహర్షణ పుత్రుఁడైన యుగ్రశ్రవసుఁడు శౌనకాది మహర్షులకుఁ దెల్పినట్లుగా భారత కథను వక్కాణించెను. వ్యాసుఁడు భారతమును రచించి దానిని మనుష్యలోక

మున జనమేజయున కెఱింగింప వై శంపాయను నియోగించెను. ఉగ్రశ్రవసుడు వై శంపాయన మునివలన నాకథ విని శౌనకాదుల కెఱింగించెను. తిక్కన వై శంపాయనుడు జనమేజయునకుఁ జెప్పినట్లే కథ సాగించెను. కాని స్వర్గారోహణ పర్వాంతమున,

పూతాత్మలార! ఈ పుణ్యేతిహాసంబు జనమేజయుడు సేయు సర్ప ముఖము
కాలంబు నందట్లు కారుణి కోత్తముం దైన వేద వ్యాసుఁ డాచరమున
నాజ్ఞాపనము సేయ నతని శిష్యుఁడు లోక నుతుఁడు వై శంపాయ నుండు చెప్పె
నన్నరేంద్రుఁడు విన నా సభ నిలిచి సవినయ భక్తి కముగ వినిన వాఁడఁ
గథన శక్తియు నమ్ముని కరుణ వలనఁ కలిగె నా కిత్తెఱంగున గారవించి
మీరు వినుచుండఁ జెప్పెడు మేటి పదము గంటి మంటి మీదయ పెంపుకతనఁ జేసి.

అని యుగళివ శౌనకాదుల వృత్తాంతము నుటంకించెను. సర్పయాగ సంసర్పమునఁ గృష్ణద్వైపాయను నాజ్ఞచే నతని ప్రియ శిష్యుఁడైన వై శంపాయనుడు భారతేతిహాసమును జనమేజయునికిఁ దెల్పెను. మహాభారత కథ తక్షకాప కృతుఁడైన యుదంకుఁడు జనమేజయుని కడ కరిగి యాతనికి సర్పయాగాచరణ బుద్ధి పుట్టించుటతో నారంభించు చున్నది. ఆ సర్పయాగ మాస్తీక ప్రార్థనచే నడుమనే యాగిపోయెను. తిక్కన జనమేజయుఁ డాస్తీకు నభ్యర్చనమున నత్యంత సంతుష్టునిఁ గావించి, ఋత్విజులాదిగా నఖిల బ్రాహ్మణులకు బహు ధనము లొసంగి యామంత్రితులఁ జేసి, వై శంపాయను సవిశేష పూజనమ లఁ బరితోషితు నొనర్చి, సకల జనములు ప్రస్తుతింప వై భవమునఁ బురము ప్రవేశించెనను వృత్తాంతముతో భారత కథ ముగించెను. సర్ప యాగోపక్రమణముతో నారంభించిన కథ నిట్లు ముగించుట యాచిత్య శోభితమై యొప్పురు చున్నది.

రసపోషణము :

కాశీఖండమునఁ గృతిపతి శ్రీనాథుని కవితాకౌశలమును గూర్చి ప్రశంసించుచు “వాక్రుత్తు తిక్కయజ్వప్రకారము రసాభ్యుచిత బంధముగ నొక్కొక్కమాటని చెప్పియుండెను. దీనినిబట్టి తిక్కన రచనయందు రసాభ్యుచితబంధత్వము ప్రధానగుణమని శ్రీనాథుఁడు భావించి నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. అదిగాక తిక్కనయే విరాటపర్వారంభమున “హృదయాహ్లాది చతుర్థ మూర్జిత కథోపేతంబు నానారసాభ్యుదయొల్లాసి విరాట పర్వ”మని యాపర్వమును బ్రశం సించి యుండెను. ఇందలి విశేషణము లొక్క విరాటపర్వమునకే కాక భారతమున కంతటికిని అన్వయించును. తిక్కన తానురచించిన పదునైదు పర్వములను రసమయముగా నిర్వహించు టకు యత్నించి కృతార్థుండయ్యెను”. రసే నైవ జీవతికావ్యం. నహిరసశూన్యం కావ్యం కించిదస్తి, రసపవవస్తుతః ఆత్మా. వస్త్యలంకారధ్వనీతు పర్వధార సంప్రతి పర్వవస్యేతే” అని అభినవగుప్త పాదుఁడు త్రివిధధ్వనులలో రసధ్వనికే యెక్కువప్రాధాన్యము నొసంగియున్నాడు. ఈసిద్ధాంతమే విశ్వనాథుని” వాక్యం రసాత్మకం కావ్యమ్మను నిర్వచనమునకు మూలమైనది.

విరాటపర్వమందలి కథాభాగములలో కీచకవధయు దక్షిణోత్తర గోగ్రహణములును ముఖ్యములైనవి. ఇందు కీచకప్రణయమేకత్ర నిష్ఠానురాగముతోఁ గూడినదగుటచే శృంగార రసాభాసమున కాలవాలమై యున్నది. కీచకవధఘట్టము వీరరౌద్ర రససంకలితము. ఉత్తరాభిమన్యుల వివాహవృత్తాంతము శృంగార రసపూరితము. దక్షిణోత్తరగ్రహణములందలి యుద్ధఘట్టములందు వీరరౌద్రభీభత్సములను, ఉత్తరుఁడు కౌరవవీరులను జూచి పాణిపోవు ఘట్టమున భయానకహాస్యములను తిక్కన చక్కగాఁ బోషించియుండెను. పాండవులను ద్రౌపదియుఁ దాము ధరింపవలసిన వేషములను నిర్ణయించుకొని విరాటుని కొల్వున కేగు సంవర్భమునను, గోగ్రహణ సంవర్భమునను వీరమును, అర్జునుఁ డుత్తరునకుఁ దన్నెఱింగించిన సందర్భమున నద్భుతమును గోచరించును. ద్రౌపది తన భంగపాటు భీమునితోఁ జెప్పి పరితపించు ఘట్టమునఁ గరుణమును, ధర్మజుఁడుసన్నాహి వేషమున విరాటునికొల్వు ప్రవేశించు ఘట్టమున శాంతమును బోషింపఁ బడినవి. ఈ విధముగాఁ దిక్కన విరాటపర్వమును నానారసాభ్యుదయోల్లాసిగా సంతరించెను.

ప్రబంధ రస స్వరూపమును వివరించు సంవర్భమున మహా భారతమునందు శాంత మంగిరసమని యానందవర్ధనాచార్యులవారు ధ్వన్యాలోకమున నిశ్చయించి యున్నారు. వారందుఁ జూపిన యుపపత్తులే యిచ్చట సంగ్రహింపఁ జడుచున్నవి. అవి సంస్కృత భారతమునకు వలెనే యాంధ్ర భారతమునకును అన్వయించును “మహాభారతము శాస్త్రకావ్యము. అనఁగా నిందు శాస్త్రమునందు వలెఁ బురుషార్థ నిరూపణమును, కావ్యమునందువలె రసస్ఫోరకత్వమును గాననగును. వ్యాసుఁడు మహాభారతమును వృష్టిపాండవ విరసావసానముతోఁ బరిసమాప్తి నొందించి దానికి వైరాగ్య జనకత్వమే ప్రధాన తాత్పర్యమనియు, మోక్ష పురుషార్థమును శాంత రసమును వివక్షావిషయములనియు సూచించెను. వృష్టులు ముసలచూర్ణోద్భూతమైన ముయ్యించుట తుంగతో నొండొరులఁ బ్రహరించుకొని మడిసిరి. పాండవులు మహా ప్రస్థానకైక మనుభవించిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు వ్యాధునివలన విద్వంసమును బొందెను. ఈవిధముగా భారతావసానము విరసమే యనుటలో సందేహము లేదు. దీనిని బరించినప్పు డెంత బలమున్నను ఎంత సంపద యున్నను అవి యపసానకాలమున నుపయోగింపవనియు, మహానుభావులైన వృష్టికృష్ణ పాండవుల గతియే యిట్లైనప్పుడు మన గతి వేటవచింప నక్కఱ లేదనియు, ధన కనకవస్తు వాహనాదులును వాని యందలి తగులమును వ్యర్థములనియు వైరాగ్య బుద్ధి పుట్టక మానదు. ఈ వైరాగ్యమున కనుబంధియైన పురుషార్థము మోక్షము; రసము శాంతము. వ్యాసుఁడు తన కావ్యమున వీనినే సూచించెను. ఇతర వ్యాఖ్యాతలు కూడ నీ యంశమునే వివరించి యుండిరి. అది యటుండ వ్యాసుఁడే

యథా యథా వివర్యేతి లోక తంత్ర మసారవత్
తథా తథా విరాగోఽత్ర జాయతే నాత్ర సంశయః

అని లోకులచేఁ బ్రయత్న పూర్వకముగా సంపాదింపఁ బడు ధర్మార్థ కామములును, దత్సాధన ములును అర్జున రక్షణ క్షయాది ప్రకారములచే తుచ్చమైన యింద్రజాలమువలె వై పరీత్యమును బొందుకొలంది లోకతంత్రమునందు విరాగముకల్గుననుటలో సందేహములేదని చెప్పియున్నాఁడు. అతఁడొకవిధముగా విరాగపదముచే తత్త్వజ్ఞానోత్థితమును శాంతరసస్థాయియైన నిర్వేదమును సూచించి యున్నాఁడు. ఎంతగా వర్ణితములైనను ఇతర రసము లంగములుగానే యుండు ననియు శాంతమే అంగియనియు, బురుషార్థాంతరము లుపసర్జనములుగా మోక్షము ననుసరించి యుండుటచేఁదన కావ్యమున మోక్షమే ప్రధాన పురుషార్థ మనియు నతని యభిప్రాయము.

“శాంతోరసశ్చ ముఖ్యతయా వివక్షా విషయత్వేన సూచితః” అను మూలమునందలి ముఖ్యతయా అను పదమును వివరించుచు లోచనకారుఁడు “ధర్మే చార్థేచ కామేచ మోక్షేచ భరతర్షభ యధిహాస్తి తదన్యత్ర యన్నేహాస్తి నతత్ క్వచి” అను భారతశ్లోకము నందలి చకార చతుష్టయము వలన ధర్మార్థ కామముల సర్వస్వ మన్యత్ర లేని దిచ్చట లేకున్నను పర్యంత విరసత్వ మిచ్చటనే యవలోకింపఁ బడుచున్నదనియు, మోక్షయాపముయొక్క సారవత్వ మిచ్చటనే విచారింపఁ బడవలెననియు వ్యక్తమగుచున్నదని తెల్పియున్నాఁడు.

మహా భారతాను క్రమణిక యందీ విషయము చెప్పఁ బడి యుండకపోవుటయే కాక దానికి విరుద్ధముగా భారతమున నన్ని రసములును అన్ని పురుషార్థములును ఇమిడి యున్నవని తెల్పఁబడియుండుటచే నందు శాంతరసమునకును మోక్షపురుషార్థమునకునుగల ప్రాధాన్యమును గూర్చి శంక యుదయింప వచ్చును. కాని యందు శాంత మోక్షములకుఁ గల ప్రాధాన్యము స్వశబ్దములచే నాచ్యముగాఁ జెప్పఁ బడకున్నను వ్యంజనామార్గముచేఁ జెప్పఁ బడియున్నది. చరిత్రాను కీర్తనానంతరము “భగవాన్ వాసుదేవశ్చ కీర్త్యతేఽత్ర సహతనః” అను వాక్యము వ్రాయఁబడినది. ఈ సందర్భమున నన్నయ

భక్తియుక్తులైన భాగవతులకు శ్రీ
వల్లభుండు భక్తవత్సలుండు
భవభయంబులెల్లఁ బాపియిష్టార్థ సం
సిద్ధికరుణతోడఁ జేయుచుండు.

నని వ్రాసియున్నాఁడు. వీనివలన మహాభారతమున కీర్తింపఁబడు పాండవాది చరిత మవసాన విరసమును అపీద్యా ప్రపంచరూపముననియు, పరమార్థసత్యస్వరూపుడైన వాసుదేవుడిందు కీర్తింపఁబడుచున్నాడనియు, నందుచే ఓలోకులారా! మీరు పరమేశ్వరుడైన యీ వాసుదేవు నందే భావితము చేతస్కులుకండు. నిస్సారములైన విఘాతులందుఁగాని నయవినయ పరాక్రమాది గుణములందుఁగాని యభినివేశము నొందకుండనియు వ్యంగ్యముగాఁ జెల్పఁబడుచున్నది. ఇవి సంసారము యొక్క నిస్సారతను జక్కగా వ్యక్తము చేయుచున్నవి. “సహిత్య”మిత్యాద్యనంతరశ్లోకములు సహితము గర్భితమైన యీయర్థమునే వెల్లడిచేయుచున్నవి.

మహాభారతావసానమున హరివంశమును వర్ణించి కృష్ణదైవపాయనుఁడు నిగూఢ రమణీయమైన యీయర్థమునే స్ఫుటికరించి యున్నాఁడు. సంసారాతీతమైన తత్త్వాంతరము నందు శక్త్యతీతయమును బ్రవర్తింపఁజేయు నీయర్థముచే సకలమైన సాంసారిక వ్యవహారమును సంపూర్ణముగా పూర్వపక్షీకృతమై ప్రకాశించు చున్నది. దేవతాతీర్థ తపః ప్రభృతుల యొక్కయు ప్రధానాతిశయవర్ణన మా పరబ్రహ్మప్రార్థిత్వపాయమును దద్విభూతియునై యున్నది. పాండవాది చరితవర్ణనము వైరాగ్యము మోక్షమూలమగుటచేతను, మోక్షము భగవత్ప్రార్థిత్వపాయమని శీతాదులందు ప్రదర్శింపఁబడియుండుటచేతను పాండవాది చరితవర్ణనము కూడ పరంపరా సంబంధముచే మోక్షప్రార్థిత్వ సాధనముగాఁ బర్యవసించుచున్నది.

వాసుదేవుడైన శ్రీ కృష్ణుని మహత్త్వము భారతమున వర్ణింపఁబడినంతమాత్రమున నందు పరబ్రహ్మతత్త్వమును తత్ప్రార్థిత్వపాయమును ఎట్లు సూచితములగునని కొందఱు సంశయింపవచ్చును. అట్టి సంశయమునకుఁ దావులేదు. అపరిమిత శక్త్యాస్పదమైన పరబ్రహ్మము పరంపరా గతవాసుదేవాది సంజ్ఞాభిదేయత్వమును గలిగియున్నది. గీతాదిగ్రంథములందు వాసుదేవాది శబ్దములు పరబ్రహ్మభిధానములై ప్రసిద్ధినందియున్నవి. వాసుదేవునికి వాడఁబడిన సనాతనాది విశేషణములు మాధురప్రార్థిదుర్భావానుకృత సకల స్వరూపమగు బ్రహ్మమునే కాని మాధురప్రార్థిదుర్భావాంశ మాత్రమును వివక్షించుట లేదు. (మధుర యందుఁ గృష్ణుఁడుగాఁ బుట్టుట మాధుర ప్రార్థిదుర్భావము) రామాయణాదులందు రామాది శబ్దములు భగవత్సమర్ప్యంతరమందు వ్యవహరింపఁ బడుచున్నట్టిచట వాసుదేవశబ్దము పరబ్రహ్మమందే వివక్షితమగుచున్నది.

భారతానుక్రమణి యందు భగవద్వ్యతిరేకమైన దంతయు ననిత్యమని వ్యక్తముచేయు వాక్యముచే శాస్త్రమార్గమున మోక్షలక్షణమైన పరమపురుషార్థమును కావ్యమార్గమున తృప్తాక్షయ సుఖపరిపోష లక్షణమైన శాంతరసమును బ్రధానముగా వివక్షితములై నట్లు ప్రతిపాదించఁ బడినది. అత్యంత సారభూతమగుటచే నీయర్థము వాచ్యముగాఁ గాక వ్యంగ్యముగాఁ జెప్పఁ బడినది. సారభూతమైన యర్థము స్వశబ్దానభిదేయత్వ రూపమునఁ బ్రకాశితమైనచో మిక్కిలి శోభను నహించును. అభిమతతరమైన వస్తువు వ్యంగ్యముగనే కాని సాక్షాచ్ఛబ్ద వాచ్యముగా ప్రకాశింపఁ జేయఁ బడదని విదగ్ధ విద్యత్పరిషత్తులందుఁ బ్రసిద్ధమైన విషయమే. ఈ విధముగా నానందవర్ధనుఁడు మహాభారతమున శాంతమే అంగిరసమని ధ్వన్యాలోకమునందు నిపుణముగా నిరూపించి యున్నాఁడు.

మహాభారతము నందలి శాంత్యానుశాసనికపర్వములును అశ్వమేధపర్వ మందలి కొంతభాగమును నీతి ధర్మ తత్త్వోపదేశములతోఁ గూడి మోక్ష పురుషార్థమున కనుగుణముగా మున్నవి. ఆశ్రమవాస పర్వాంతమున నారదుఁడు పాండవులకు ధృతరాష్ట్రాదుల నిర్మాణము నెఱింగించెను. విదురుఁడు యోగమార్గమున ధర్మరాజునందుఁ గలిసిన వృత్తాంతముకూడ నంచే చెప్పఁ బడినది. మౌనలపర్వము వృష్టివీరుల యొక్కయు మహానుభావులైన కృష్ణబల రాములయొక్కయు మరణమును వర్ణించు చున్నది. ఈ భాగములను బఠించునప్పుడు పఠితల

మనస్సులం దాయా పాత్రల మహత్త్వమును వారు చివరికిఁ బొందిన విరసావసానమును దలం పునకు వచ్చి వైరాగ్యముతోఁ గూడిన నిర్వేదము కలుగక మానదు. మహాప్రస్థానిక పర్యము కూడ నిట్టి భావమునే కలిగించును. ఈ విధముగా నీ చివరిపర్యములన్నియు మహాభారతమున నంగీరసము శాంతమే యను విషయమును బలపఱచుచున్నవి.

కల్పిణుఁడు రాజతరంగిణి యందనేక భూమిపతుల యుచ్ఛ్రియ పతనములను వర్ణించి యుండుటచే నా కావ్యారంభమున నదియు మహాభారతమువలెఁ బలువురు రాజవరేణ్యుల విర సానమును వివరించుచు శాంతరసప్రధానమై యున్నదని తెల్పి యున్నాఁడు.

ఉద్యోగపర్యమున మూఁడు సంది రాయభారములు నడచినవి. కౌరవులకును పాండవులకును సంది పొసగించి జగత్ప్రళయమునకు దారిచూపు యుద్ధమును నివారింపవలెనను నుత్సాహము రాయబారుల యందుఁ గనిపించును. అందుచే నీ పర్యమంతయు వీర రసమయమై యున్నదని చెప్పవచ్చును. శ్రీకృష్ణుఁడు విశ్వరూపము ప్రదర్శించిన ఘట్ట మద్భుతభయానకముల కాలవాలమై యున్నది. ద్రౌపది కృష్ణునితోఁ దన భంగపాట్లు చెప్పుకొనునప్పుడు కరుణరౌద్ర ములును కర్ణుఁడు భీష్మునితోఁ గలహించి యస్త్రశస్త్రాస్త్ర మొనరించు సందర్భమున రౌద్రమును గోచరించును.

యుద్ధపర్యము లైదును వీరరౌద్ర బీభత్స భయానకర సమయములై కన్పట్టును. యుద్ధమునకుఁ బోవు వీరుల యుత్సాహ వాక్యములు వీరరసాకరములై యుండును. తిక్కన యుద్ధ భూమి యందు నిహతులైన వీరుల ఖండితములైన యవయవములను, సత్తురులేర్లను వసామాంసాదులను వర్ణించుపట్ల బీభత్సము గోచరించును. శ్రీకృష్ణుఁడర్జునునకు గీతబోధించిన ఘట్టము శాంతరస ప్రచురమై యొప్పారును. అభిమన్యునికై ధర్మజుఁడు విలపించు ఘట్టము కరుణరస నిలయము. అట్లే స్త్రీపర్యమునందలిది ద్వితీయాశ్వాసమున గాంధారి మృతవీరుల కళేబరములను జూచి విలపించిన ఘట్టము కరుణరసనిర్భరముగా నుండును. దుఃఖతులైన వారిని వ్యాసుఁడో నారదుఁడో, మఱెవ్వరోవచ్చి యోదార్పు సన్నివేశములు తాత్త్విక విషయ మయములై శాంతరసమును స్ఫురింపఁ జేయును.

అశ్వమేధమున కృష్ణుఁడు మృతజాతుఁడైన పరీక్షితుని లబ్ధజీవు నొనరించుట, ఆశ్రమ వాసమున వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకు భారతరణమృతులను రావించి చూపుట, స్వర్గారోహణమున ధర్మజుఁడు గంగావగాహన మొనరించి దివ్యత్వమునొందుట మున్నగు ఘట్టము లుద్భుతరసమున కునికిపట్టులై యుండును. ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రాదులు మృతులగుట విని శోకించుట, తనసోదరులు నరకమున నుండుట యెఱింగి తపించుట మున్నగు ఘట్టములందుఁ గరుణరసము గోచరించును. ఈవిధముగా భారతమునందలి యాయాపర్యములం దాయారస ములు స్ఫురించుచున్నను మొదటినుండి తుదిదాక మోక్షపురుషార్థమును, శాంతరసమును

పరివర్తములై యే యుండును. శాంత్యాదిపర్వములందలి పరోక్షములందలి పరోక్షమును గర్భితమునుగాక ప్రత్యక్షముగనే స్ఫురించుచుండును.

తిక్కన ప్రసక్తానుప్రసక్తముగా భారతమునః ఔక్కుపాఖ్యానములను రచించి యుండెను. వస్తుపాత్కామల స్వభావమునుబట్టి యందలి రసములు మాటుచుండును. తిక్కన యెచ్చట నేరసమును వర్ణించినను దదనుగుణమైన విభవానుభావ సాత్త్వికవ్యభిచారి భావము లను నిపుణముగా వర్ణించి పరితల కాయారసముల నాస్వాద్యమానములు కావించును. అంగి రసమునకు భంగము రాకుండఁగను, స్ఫూర్తిమంతముగను, రసపోషణము కావించుటలో నాతఁడు మిక్కిలి సమర్థుఁడు. అందుచేతనే శ్రీనాథుఁడాతని రచనమున రసాభ్యుచిత బంధత్వమును బ్రముఖ గుణముగాఁ జేర్కొని యుండెను.

దివాకర్ణ వేంకటాచార్యుని.

విషయ సూచిక

— : 0 : —

కర్ణ పర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

విషయము.

పుట.

సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుఁ గర్ణునితెగుటం జెప్పట	8-1-25	...	1
ధృతరాష్ట్రుండు గర్ణమరణంబు విని పలవించుట	8-5-10	...	4
దుర్యోధనుండు కర్ణునకు సర్వ సేనాధిపత్యంబు గట్టుట		...	10
కర్ణుని మొదటినాటి యుద్ధము	8-7-14	...	12
తేమధూర్తియను రాజు భీమునితో యుద్ధము చేసి చచ్చుట	8-8-25	...	15
ప్రకీర్తింబుండు చితుఁ డను రాజుం జంపుట	8-10-15	...	19
దుశ్శాసనుండు సహదేవునితో యుద్ధంబు సేసి మూర్ఛిల్లుట	8-17-30	...	22
కర్ణుండు నకులుని విరథుం జేసి యవమానించుట	8-17-91	...	25
ధృష్టద్యుముండు కృపాచార్యునితోఁ గలపడి యోడిపోవుట	8-18-41	...	29
దుర్యోధనుండు ధర్మజునితో యుద్ధము సేసి విరథుఁ డగుట	8-19-35	...	33
దుర్యోధనుండు ధర్మజుతో యుద్ధము సేసి మూర్ఛిల్లుట	8-20-50	...	36
కర్ణుని రెండవనాటి యుద్ధము	8-22-10	...	40
దుర్యోధనుండు శల్యునిఁ గర్ణునకు సారథ్యంబు సేయు నుని ప్రార్థించుట	8-23-1	...	44
దుర్యోధనుండు శల్యునకుఁ ద్రిపురాసురుల వృత్తాంతంబు సెప్పుట	8-24-1	...	47
త్రిపురసంహారముకొఱకు బ్రహ్మానులు రుద్రునిం బ్రార్థించుట	8-24-37	...	50
రుద్రుండు త్రిపురంబుల సంహరించి సురల సంతోష పఱచుట	8-24-37	...	55
శల్యుండు కర్ణునకు సారథ్యంబుసేయ నొడంబడుట	8-25-8	...	59

కర్ణ పర్వము — ద్వితీయాశ్వాసము

శల్యుండు కర్ణునుత్సాహంబునకు విఘ్నకరంబు లగు వాక్యంబులు సెప్పుట	8-26-16	...	63
శల్యుఁ డర్జునుపరాక్రమం బుగ్గడించి కర్ణునిఁ దూలం బలుకుట	8-26-61	...	67
కర్ణుండు శల్యునివైఁ గోపించి యతని దురాచారంబు లుగ్గడించుట	8-27-63	...	72
కాకము హంసముతో సముద్రము మీదఁ బఱచి భంగపడుట	8-28-27	...	75
కర్ణుండు శల్యునితోఁ దనకుఁ గలిగిన శాపంబుల తెఱంగు సెప్పుట	8-29-3	...	78
కర్ణుండు హంసకాకీయోపాఖ్యానము విని కోపించి శల్యుని దూఱుట	8-30-3	...	81

విషయము.

పుట.

శల్యుడు కర్ణునితో నప్పుడు దోచు నుత్పాతంబులు సెప్పుట	8-31-38	...	85
కర్ణుడు ధర్మజుపై గవిసి విజృంభించుట	8-31-5	...	89
కర్ణుడు పాంచాలకుమారుల ననేకులం జంపుట	8-43 (కుంభ)	...	92
భీమసేనుడు కర్ణనందనుం డగు సత్యసేనుం జంపి విజృంభించుట	8-43-24 (కుంభ)	...	95
కర్ణుడు ధర్మరాజు నొప్పించి యవమానించుట	8-44-72 (కుంభ) 8-33-36 (భండా)	...	100
భీముడు కర్ణుని మూర్ఛితుం జేసి నాలుక గోయం బూనుట	8-45-48	...	104
భీముడు శ్రుతవర్మాది కురు కుమారులఁ బెక్కండ్రఁ జంపుట	8-35-4	...	105
సంశప్తకు లందఱు నొక్క పెట్ట యర్జునురథంబుపైఁ బడి యాగుట	8-37-11	...	109
కృపాచార్యుండు సుకేశుం డను పాంచాల కుమారునిం జంపుట	8-38-32	...	112
ధృష్టద్యుముండు దుర్యోధనుం దాకి విరఙ్కునిఁ జేయుట	8-40-21	...	116
అశ్వత్థామ యర్జునుం జేర్కొని మార్కొని సంగ్రామంబు సేయుట	8-40-110	...	120
దండధారుం డను రాజు వేదండంబుతోడ నర్జునుచేఁ జచ్చుట	8-54-1 (కుంభ)	...	123
మలయధ్వజుం డను పాండ్యమహారా జశ్వత్థామచేతఁ జచ్చుట	8-56-1 (కుంభ)	...	125
కర్ణుడు పాంచాల సైన్యంబు దైన్యంబు నొందించి విజృంభించుట	8-57-1 (కుంభ)	...	130
దుర్యోధనుండు భీమసేనుం దలపడి పోరుట	8-44-3	...	134
అశ్వత్థామ యర్జునుం దలపడి మహాహవంబు సేయుట	8-45-1	...	136

కర్ణపర్వము — తృతీయాశ్వాసము

కర్ణవిజృంభణము	8-66-63	...	141
కృష్ణార్జునులు ధర్మరాజు సేమం బరయ నతని శిబిరంబునకుఁ బోవుట	8-45-64	...	147
ధర్మరాజు కర్ణుండు బ్రతిఃయున్నవాడని విని యర్జునుం గినిసి పలుకుట	8-43-1	...	152
అర్జునుండు తన్ను ధర్మజుఁ డాడినపలుకులకుఁ గోపించి యతనితల నలుక వాలు	పెటికికొనుట 8-49-1	...	155
కృష్ణుఁ డర్జునుఁ బ్రతిజ్ఞాభంగంబు గాకుండ ధర్మజు దూఱు మని చెప్పుట	8-48-64	...	158
ధర్మరాజు కృష్ణుని వాక్యంబులం గలంకదేటి ప్రసన్నుఁ డగుట	8-49-113	...	162
అర్జునుండు కృష్ణుని వాక్యంబులచేఁ గర్ణునివధ కుత్సహించుట	8-52-11	...	167
భీముఁ డర్జును రాకం గోరి విశోకునితో విచారించుట	8-54-11	...	169
శకుని భీమసేనుం దలపడి మూర్ఛితుండై తన రథంబుమీదఁ గూలుట	8-55-65	...	173
కురుకుమారులు పదుగు రర్జునుం దాకి మృతు లగుట	8-58-23	...	177
దుశ్శాసనుండు భీమసేనునితోఁ బోరి చచ్చుట	8-60-29	...	180

విషయము.

పుట.

భీమసేనుఁడు దుస్ససేనునియురంబు వ్రచ్చి రక్తపానంబు సేయుట	8-61-1	...	184
అర్జునుఁడు వృషసేనుని మృతిఁ బొందించుట	8-62-59	...	189
కర్ణార్జునుల ద్వంద్వయుద్ధకాలమున బ్రహ్మరుద్రేంద్రుల ప్రశోన్నతరములు	8-63-46	...	190
అశ్వత్థామ దుర్యోధనునకు హితోపదేశంబు సేయుట	8-64-20	...	194
కర్ణార్జును లొండొరులమీఁద దివ్యబాణంబు లేయఁ బూనుట	8-65-12	...	197
దుర్యోధనుఁడు తన యోధుల నర్జునుం దలపడఁ బురికొలుపుట	8-65-42	...	201
సర్పముఖశరంబున నర్జున కిరీటంబు భూమిపైఁ బడుట	8-66-11	...	204
బ్రాహ్మణశాపంబునఁ గర్ణ రథ చక్రంబు భూమిం గ్రుంగుట	8-66-42	...	208
అర్జున ప్రయుక్త బగు ఘోరశరంబున కర్ణశిరంబు ద్రుించుట	8-67-24	...	213
శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజుతో సరసస్థలాపంబు సేయుట	8-69-16	...	217

శల్య పర్వము — ప్రథమాశ్వాసము

కృపాచార్యుఁడు దుర్యోధనునకు హితోపదేశంబు చేయుట	9-3-8	...	231
దుర్యోధనుఁడు శిఖరంబు విడిచి సరస్వతీతీరంబు చేరుట	9-4-49	...	238
దుర్యోధనుఁడు శల్యుని సేనానాయకుంఁగాఁ జేయుట	9-6-5	...	242
కౌరవసైన్యంబు యుద్ధసన్నద్ధంబై వెడలుట	9-7-10	...	246
కురు పాండవుల పదునెనిమిదవనాఁటి యుద్ధప్రారంభము	9-7-43	...	251
కర్ణకొడుకులు చిత్రసేనసత్యసేన సుశర్ములు నకులుని చేతఁ జచ్చుట	9-9-12	...	256
శల్య భీమసేనుల గదా యుద్ధము	9-10-42	...	263
గదాయుద్ధమున మూర్ఛితుఁడైన శల్యునిఁ గృపుఁడు తొలంగం గొనిపోవుట	9-11-23	...	266
ధర్మరాజు శల్యునిబాణంబులచేత మూర్ఛితుం డగుట	9-11-66	...	272
సురథుఁడను పాంచాలకుమారుం డశ్వత్థామచేఁ జచ్చుట	9-13-35	...	278
శల్యధర్మనందనులద్వంద్వయుద్ధము	9-15-54	282
విరథుఁడయిన శల్యుని నశ్వత్థామ దనరథముపై నిడుకొనిపోవుట	9-15-65	...	285
ధర్మరాజు శక్తి ప్రయోగించి శల్యునిం జంపుట	9-16-50	...	292
శల్యచుట్టంబు లొక్కపెట్ట ధర్మరాజుం జుట్టు ముట్టుట	9-17-3	...	295
ధృష్టద్యుమ్నసాత్యకులచేత సాశ్వఁ డేనుంగుతోడఁ బీనుంగై పడుట	9-19-24	...	299
శకునిసహదేవు లాశ్వికసహాయులై ఘోరంబుగాఁ బోరుట	9-21-32	...	308
దుర్యోధనుమార్ఖ్యం బుద్దేశించి కృష్ణార్జునులు సంభాషించుట	9-23-18	...	309
దుర్విషహాప్రభృతికురుకుమారులు భీమునిచేఁ జచ్చుట	9-24-41	...	314
ఉలూకుడు సహదేవుచేత మృతుం డగుట	9-26-23	320

విషయము.

పుట

శల్యపర్వము — ద్వితీయాశ్వాసము

దుర్యోధనుడు ద్వైపాయనం బను మడుగున డాగియుండుట	9-23-51	...	33
కృపకృతపర్మాశ్వత్థామలు దుర్యోధనుం గని సంభాషించుట	9-29-41	...	33
ధర్మరాజు మడుగున డాగియున్న దుర్యోధనుని దూఱనాడుట	9-30-6	...	34
దుర్యోధనుడు నీతిలోన యుండి ధర్మజున కు త్తరం బిచ్చుట	9-30-35	34
దుర్యోధనుడు గదామండితుండై హ్రదంబు వెడలివచ్చుట	9-31-45	...	35
శ్రీకృష్ణుడు భీము నగ్గించి దుర్యోధనుతోడి గదాయుద్ధంబునకుబనుచుట	9-32-15	...	35
భీమదుర్యోధనులగదాయుద్ధము చూడ బలరాముడు వచ్చుట	9-33-2	...	36
ప్రభానతీర్థప్రభావవర్ణనము	9-33-36	...	36
మంకణమహాముని మహాత్మ్యాభివర్ణనము	9-37-1	...	36
కుమారస్వామిప్రభావాభివర్ణనము	9-43-56	...	37
కుమారస్వామి తారకాసురుం జంపి దేవతలకు ముదంబు సేయుట	9-45-63	37
ప్రభావతి యను మునికన్యక మహిమాభివర్ణనము	9-47-2	...	38
కురుక్షేత్రప్రభావాభివర్ణనము	9-52-4	...	38
పాండవదుర్యోధనాదులు ద్వైపాయనహ్రదంబువిడిచిపొలికలనికిఁబోవుట	9-54-3	38
భీమసేన దుర్యోధనుల గదాయుద్ధము	9-56-1	...	39
శ్రీకృష్ణు డర్జునునితో భీమదుర్యోధనుల తారతమ్యంబు చెప్పుట	9-57-2	40
దుర్యోధనుడు భీముగదాదండమునఁ దొడలు విఱిగి పడుట	9-57-45	40
శ్రీకృష్ణుడు బలరామునకుఁ గోపోపశమనంబు చేయుట	9-59-7	40
తొడలు విఱిగిపడిన దుర్యోధనుడు కృష్ణు నాక్షేపించుట	9-60-27	...	41
పాండవులు కృష్ణసాత్యకులతోఁ గౌరవశిబిరంబునకుఁబోవుట	9-61-3	41
అగ్నిదత్తంబైన యర్జునురథంబు కాలిపోవుట	9-61-14	41
శ్రీకృష్ణుడు గాంధారి నూఱడింపఁ గరిపురంబునకుఁ బోవుట	9-61-40	42
శ్రీకృష్ణుడు కరిపురంబుననుండి పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	9-62-72	42
కృపకృతపర్మాశ్వత్థామలు దుర్యోధనుం జేరి విలపించుట	9-64-3	...	43

సౌప్తికపర్వము — ప్రథమాశ్వాసము

అశ్వత్థామ యులూకంబు కాకంబులఁ జంపుట నాలోకించుట	10-1-39	44
కృపాచార్యు డశ్వత్థామకు నీతివిశేషంబు లెఱింగించుట	10-2-1	...	45
అశ్వత్థామ కృపాచార్యకృతవర్షులతోడన పూన్కి స్థిరీకరించుట	10-3-1	45

విషయము.

పుట

కృపాచార్యుడు నిద్రాసక్తులఁ జంపఁ దగదని యశ్వత్థామకు హితవు చెప్పట	10-5-1	...	462
అశ్వత్థామకు శివుఁడు భూతాకృత్యమై తోచుట	10-6-1	...	466
అశ్వత్థామ శివున కాత్మోపహారం బొసంగ నిశ్చయించుట	10-7-4	...	470
అశ్వత్థామకు శివుఁడు ప్రత్యక్షంబై ఖడ్గంబొసంగుట	10-7-59	473
అశ్వత్థామ నిద్రాపరవశుం డగు ధృష్టద్యుమ్నుం జంపుట	10-8-21	479
అశ్వత్థామ కరితురంగంబులపై కుఱికి నఱకుట	10-8-39	483
అశ్వత్థామ శిఖండిం బొదివి చంపుట	10-8-66	...	488
అశ్వత్థామ పాండవశిబిరంబు వెడలి కృపకృతవర్మల గూడికొనుట	10-8-140	...	493
అశ్వత్థామాది రథికత్రయంబు దుర్యోధనుం గనుంగొనుట	10-9-1	...	495

సౌప్తికపర్వము — ద్వితీయాశ్వాసము

ధర్మరాజు తనపుత్రు లశ్వత్థామచేఁ జచ్చుట విని పలవించుట	10-19-9	505
ద్రౌపది యశ్వత్థామం బరిశింప భీమసేను నియోగించుట	10-11-21	...	512
ధర్మజధరంజయ కృష్ణు లశ్వత్థామమేదికిఁ బోవుట	10-03-1	517
అశ్వత్థామార్జునుల బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రంబు లొండింటిం దాకుట	10-15-1	519
శ్రీకృష్ణుఁడు తరగర్భంబు దగ్ధంబుగాకుండఁ జేయ నిశ్చయించుట	10-16-1	524
భీమసేనుఁ డశ్వత్థామశిరోరత్నంబు ద్రౌపది కిచ్చుట	10-16-25	527
ధర్మరాజునకుఁ గృష్ణుఁడు శివప్రభావంబు చెప్పుట	10-17-6	530
కుదుర్కొడు దేవతలుచేయు యజ్ఞంబు సేయుట	10-18-1	...	533

స్త్రీపర్వము — ప్రథమాశ్వాసము

విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రునికు దుఃఖోపశమనంబు చేయుట	11-12-1	...	544
విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రునికు సంసారగహనంబుతెలుం గెఱింగించుట	11-5-1	549
కృష్ణుడైవపాయనముని ధృతరాష్ట్రునికు దుఃఖోపశమనంబు చేయుట	11-8-12	...	554
ధృతరాష్ట్రుఁడు సపరివారంబుగాఁ బొలికలనికిం బోవుట	11-9-5	...	561
కృపాచార్యుఁడు గాంధారి నూరార్చినప్రకారము	11-10-9	...	564
ధర్మరాజు దమ్ములతోడ ధృతరాష్ట్రనొద్దకుఁ బోవుట	11-11-1	...	566
ధర్మజుని శపింపఁ బూనిన గాంధారిని వ్యాసుఁడూరార్చుట	11-13-6	...	573

విషయము.

భీముడు గాంధారికిఁ గోహావళమంబుగా నుత్తరంబు లిచ్చుట	11-14-1	...
పాండవులు కుంతీదేవికడకు గాంధారిపంపునం బోవుట	11-15-9	...

ప్రవర్ణము — ద్వితీయాశ్వాసము

గాంధారి పొలికలను చూచి కృష్ణునితోఁజెప్పి దుఃఖించుట	11-16-18	...
గాంధారి దుర్యోధనునిక కేబరంబు చూచి పలవించుట	11-17-1
గాంధారి దుశ్శాసనుని క కేబరంబు చూచి పలవించుట	11-18-19	...
గాంధారి యభిమన్యుక కేబరంబు గనుంగొని ప్రలాపించుట	11-20-21	...
గాంధారి సైందవుని క కేబరంబు చూచి వాపోవుట	11-22-7
గాంధారి శరతల్పగతుం డగు భీష్ము నుద్దేశించి శోకించుట	11-23-14	...
గాంధారి శకునిక కేబరము గాంచి యతనిచేత లుగ్గడించి శోకించుట	11-24-21	...
గాంధారి శ్రీకృష్ణునకు శాపం బిచ్చుట	11-25-36	...
కుంతి ధర్మజునకుఁ గర్ణుండు దనకొడుకగుట దెలుపుట	11-27-1	...

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

కర్ణపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

- 1 శ్రీ పరిణామ ¹స్థితి వి
ద్యా పారీణ²త్వ కారితానిరతా పాం
గా పరమనై స్థికత్వ
వ్యాపార ప³రానుషక్త హరిహరనాథా.

—: సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునికుఁ గర్జుని తెగుటం జెప్పుట :—
సం. 8—1—25

- 2 వ. దేవా వై శంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు మహా ప్రాజ్ఞుండగు
సంజయుండు దండుననుండి హస్తీపురంబున కరుగుదెంచి ధృతరాష్ట్రు
మందిరంబు ప్రవేశించి యంతఃపురంబున నున్న యన్నరనాథుం గనుంగొని
కృతప్రణామముం డగుటయు నతం డాదరించిన నాసీనుండై .
- 3 క. బలవిక్రమములు వినుతం, బులుగా మనమొనలుఁ జాండు పుత్రానీకం
బులు ¹రెండునాళ్లు వోరుట, దెలియంగాఁ జూచి వచ్చితిం గురునాథా.
- 4 వ. అని పలికి కర్జునిం బ్రశంసించి.
- 5 చ. సరకు గొనండు పాండు సుత సైన్య నికాయము నించుకేనియుం
గరులు రథంబులు¹ హరులుఁ గాల్చులముల్ దనవీర విచ్చియున్
మరలియుఁ దూలియుం బిలుకు ¹మాటియు నల్గడఁజాటియు² వియ
చ్చరులకు వేడ్కసేయ భుజసారము ²శౌర్యముఁ జూపె నేపునన్.

- 1 1. స్థిత - ప.డ. 2. ప్రకాశితా - అ.ఆ.ప.ఐ.ఝ.డ.ల. 3. రానురక్త - పెక్కుప్రతులు.
- 3 1. రెన్నాళ్ళును (లు) - ఉ.ప.ఐ.ఘ.జ.ట.డ.త.ద.ల.వ.
- 5 1. మాలియు - ఖ.బ.ర.ల.శ. శర.ష. 2. పెంపును - అ.ఆ.ప.ఐ.ఝ.డ.ల ;
నేర్పును - వ.

- 6 వ. చూపి యక్కాంతేయులం గలంచి యాడి పదంపడి.
- 7 తే. తనకుఁ ¹బిమ్మిటయైన యర్జునుని బాహు
 లీల నెమ్మొయిఁ ద్రోవంగలేక ²తెగియె
 నధిప యాఁబోతు బెబ్బలి కగ్గమైన
 పగిది³యై పాండవులకును బగ యడంగె.
- 8 వ. అనుచు ¹శోకోపహతుండై సూతసూనుండు నిట్టూర్పు నిగిడించి డగ్గుతిక
 వెట్టి యిట్లనియె.
- 9 చ. అది యొకఁడేల కౌరవచయంబు జయాశ యడంగిపోవ బె
 ట్టిదుఁడగు భీమసేనుఁడు గడింది మగంటిమి దుస్ససేను దు
 ర్మదమడఁగించి పేరురము వ్రచ్చి మహోగ్రతఁ ద్రావె నెత్తు ర
¹య్యది దుదినింత వుట్టునని యాప్తజనంబులు మున్న చెప్పరే.
- 10 తే. కొడుకులంత రాజ్యంబును గొనఁగళక్తు
 లను దురాశ¹ను వారల యవినయములు
 నీవు పేడింతు మానునే యావిరుద్ధ
 కర్మ²మున ఫలమొందక కౌరవేంద్ర).
- 11 వ. అనినవిని యాంబికేయుండు దుర్యోధనుండును దెగియెనకాఁ దలంచి ¹విహ్వా
 లించి మూర్ఛిల్లినం దల్లడిల్లి ²యార్తనాదంబులతో వివశం³బులయి వనితా
 జనంబులు గన్నీరు⁴గ్రమ్మ వసుంధర నొఱగిన నంతకుమున్న వచ్చియున్న
 విదురుండును నా సూతనందనుండును జేరి చేసేత శీతలజలసేచన మృదు

7 1. బిమ్మటయైన - బీ; మిక్కుటయైన - ఆ.ఉ.ఘ.జ.ఝ.ఞ.ద.న; మిమ్మటయైన -
 ల.వ. 2. యీలై - ఈ.త.వ. 3. యయ్యెపాండవులకుబగ - కొన్ని ప్రతులు.

8 1. శోకదండహ్యామానమానసుండగుచు - కొన్ని ప్రతులు.

9 1. య్యదియును-ట.

10 1. ల - కొన్ని ప్రతులు. 2. ఫలమొందకిప్పుడు - కౌరవేంద్ర - ఝ.ల; ఫలమున
 జొందక - కొన్ని ప్రతులు; ములు ఫలమొందక - వ; మను భవమొందక - వ.

11 విహ్వాలుండై - జ. 2. హాహానినదంబులతో - ఈ.జ.త.వ. 3. బై నవనితా -
 ఆ.ఆ.ప; వివశవై వనితా - కొన్ని ప్రతులు. 4. దొరుగ - ఆ.ఇ.ఎ.ప.ఐ. ఇతర

వ్యజన⁵వీజనంబుల నన్నరనాథుని నారీ సముదయంబును సేదదేర్చిన నాసీనుండై
యతండు దీర్ఘనిశ్వాసంబు లడరం జింతిల్లి యంతర్గతంబున దైవంబు
గర్హించి పాండవుల నగ్గించి తన బుద్ధియు శకుని వెరవును నిందించి తన్నుం
దాన యుపశమించుకొని ధైర్యం⁷బు సిక్కింబట్టి.

12 క. తెలియ విన నీవు సెప్పిన, పలుకులు దుర్యోధనుండు వడఁడుగదా వై
రుల విక్రమమున సంజయ, కలరూపెఱుఁగంగఁ జెప్పు క్రమ్మఱ నాకున్.

13 చ. అనుటయు నాతఁడిట్లనియె నమ్మనుజేంద్రున కాజిఁ గర్ణుఁడుం
దనయులుఁ దమ్ములుం బడిరి దారుణ విక్రమకేలి సల్పి నె
ట్టన బలుపారఁ బట్టి వికటంబుగ వక్షము వ్రచ్చి దుస్ససే
నుని రుధిరంబు మారుత తనూజుఁడు ద్రావె మదం బెలర్పఁగన్.

14 క. ¹అనిన విని యంత ²కేమియు, నన కూరకయుండు సంజయా నీమాటల్
విననేరదు విభ్రాంతిని, మునిఁగినయది చిత్తమని విమూఢాత్మకుఁడై .

15 వ. ధృతరాష్ట్రుండు మ్రానుపడి యుండి కొండొకసేపునకు సేదదేఱి యాసూత
నందనున కిట్లనియె.

16 క. నా దుర్జయమునఁ జేసియు, నా దుర్యోధనుని బుద్ధి హానివలననుం
గాదె యిటులగుట మర్మవి, భేదన మగుశోక మింత పెల్లయియున్నే.

17 వ. దుఃఖంబు నిస్తరింప నోపుదునొకో యని తలంచుచున్న నాదు సంశయంబు
వాయ నింతకుమున్ను కయ్యంబునం గడచనిన మనవారిని వారి వారిని
నేర్పడం జెప్పు మనిన నతనికి సంజయుం డిట్లను మనయందు భీష్మద్రోణ
కర్ణ వికర్ణ వృషసేన దుశ్శాసన లక్ష్మణాదులును వారలలోన విరాట ¹శతా
నీక ద్రుపద ఘటోత్కచాభిమన్యు ²పాండ్య ప్రముఖులును బేరువేర నిట్టిట్టి

ప్రతులు ; దొరంగ - పీ. 5. విలసనంబులు - అ.ఆ.ఘ.ఝ.ల ; 6. యతండు కుంభ
నిక్షిప్తంబైన భుజగంఢ చందంబున నిశ్వాసంబులడర - ఎ.గ. 7. బవలంబించి -
ఊ.బ.పీ.వ.

14 1. అనవిని యంతటనేమియు - శ ; అనవిని యింతకు నేమియు - పీ.వ. ; అనవిని
యుత్తరమేమియు - ఈ.ణ.త.వ. 2. కేనియు - ప.స.

17 1. శతానీక - పెక్కుప్రతులు ; శంఖోత్తర - వా. 2. పాండవ - కొన్ని ప్రతులు.

వారిచేత నిట్టిట్టివారు దెగిరని ³యేర్పడ నెఱింగించిన నమ్మహిపతి గురుసేన
నింక నెవ్వరు గలరని యడుగుటయు నతం దశ్వత్థామ కృతవర్మ శల్య శకుని
కృపాచార్యులం బేర్కొని బ్రదికియున్న కురుకుమారులను గర్జుకోడుకులతో⁶
నున్నవారలను మఱియుంగల యోధులను జెప్పి వీరలంగొని ⁴యునికి నుత్స
హించి పొనుఁగువడ్డ యుగ్గివేడిమి వోని వాడిమితో దుర్యోధనుండు
ధైర్యం బవలంబించి జయార్థియై యున్నవాడనిన విని కోడుకుకడిమికి
వెడవెడ యూఱడిల్లిన యుల్లంబునం దనవారు పెక్కండ్రు పొలిసిన యల
మట మునింగి యొక్కింత ప్రొద్దురకుండి రాధేయు దెగుట దలపోసి
యమ్మునుజనాథుండు.

18 తే. ఆలలోని యాబోతుచుబోలె నొప్పు, గురుబలంబుతో ¹నున్నదద్విరదమూర్తి
సింహసంహననుండు నిస్సీమవిక్ర, మాభిరాముండు ²వోయెనే యక్కటకట.

19 వ. అని తొడంగి హాహాకారంబు లెసంగ రోదనంబు సేయుచు.

20 క. సంజయ మురభంజనుని ధ,నంజయునిం జీరికిం గొనఁడు కర్ణుం డిం
ద్రుం జెనకియైన గెలుతున, నుం జచ్చెనె యట్టివాఁడునుం గయ్యమునన్.

—: ధృతరాష్ట్రుఁడు గర్జ మరణంబు విని పలవించుట :-

సం. 8-5-10

21 సీ. పాండుసూనులతోడి పగకోర్చె నెవ్వని యుత్సాహ మూఁది సుయోధనుండు
వై దేహపాండ్రాదివసుధేశు లెవ్వని కడిమి సొంపున నరిగాఁపుతెరి
మనమూఁక లెవ్వని పెనుఁ జ్రాపు గాంచి గర్వితములై సంగరక్రీడ సలుపు
నద్భుతం బొనరించు నమరుల కెవ్వని యసమాన వివిధ దివ్యాస్త్ర మహిమ

ఆ. యట్టికర్ణు డీల్గె ¹నట్టె యింకెక్కడి, బ్రదుకు మనకు నేటి భండనంబు
దీని వినియు నాదు మానసం బేమియుఁ, గాదు వజ్రమయము గాఁగనోపు.

3. నిరూపించిన :- డి. 4. యునికి - ల.పి.

18 1. నున్నదద్విరద - ట.వ, 2. పొలిసెనే - కొన్ని ప్రతులు.

21 1. నంటివింకెక్కడి - పి.శ.ప.

- 22 వ. అని ¹విలాపించి మఱియును.
- 23 క. పొరి బంధుపుత్త్రమిత్తుల, ¹పరిభవములు వించునిట్లు ప్రాణముతో నె
వ్వరు ²నుండుదురేయేనొ, క్కరుడును దక్కంగ నింత ³కష్టంబగునే.
- 24 వ. అని పలికి మరణోద్యక్తుండై జలాగ్ని విషప్రాప్తయోపవేశాదు లుగ్గడించిన
విని సంజయుం డతని కిట్లనియె.
- 25 చ. కులమును శ్రీయుఁ దేజము నకుంతితకీర్తియుఁ జూడఁ దొంటి రా
జులకెనవత్తు నీ విటులు శోక సమాకుల చిత్తవృత్తిమైఁ
గలఁగుట యొప్పునే శ్రుతము గౌరవముం బొగ డొందు నట్లుగా
నిలుపుము ధీరతాతిశయనిష్ఠఁ జలింపక యుండు భూవరా.
- 26 వ. అనుటయు నాంబికేయుండు సంజయున కిట్లనియె.
- 27 తే. శోకవారిధిపారంబు నాకుఁ బొంద, నేల వచ్చుఁ జిత్తంబునఁ గీలుకొని య
సహ్యమై కర్ణమరణోపజనితమైన, పరిభవం బను శల్య మాతురతఁ జేయ.
- 28 క. పొరుష మేటికి దైవం, బేరూపునఁ జూడ ఫలదమే¹ మందము దో
స్సారనితాంతోజ్జ్వలుఁ డగు, నారాధేయుండు సచ్చె ²నర్జునుచేతన్.
- 29 క. అలఘుతరాయువు నాకుం, గలదది యెట్లనినఁ బోరఁ గర్ణునిపాటేఁ
దెలియవినఁగ నాడెందము, పలువఱియలు గాక యున్నభంగి నెఱిఁగితిన్.
- 30 క. మునులోకముచే సత్కృతి, గని నెగడెడు వాడ నాకుఁ గలవారెల్లం
జన¹శూచ్యుడనై దుర్దశ, నునికి మనికి యగునె దీని కోర్వఁగ వశమే.

-
- 22 1. పలవించి, శోకమగున్నండగుచు — అని పాఠములు.
- 23 1. పరాభవము వించు — కొన్ని ప్రతులు. 2. నుండగలరె యే । నొక్కరు — వ.
3. కష్టముకలదే — కొన్ని ప్రతులు.
- 25 1. మేమందును — కొన్ని ప్రతులు — శ.ప. మున్నగు 2. నటియర్జునుచేతన్ —
వ.వీ.స.
- 30 1. శూచ్యుడనై — ఇ.త.వ.

31 సీ. దుఃఖ పరంపర ¹ద్రొక్కునఁ బెట్టె నా
 చిత్తంబు ననిమిషసింధు తనయు
 పడుటయుఁ ద్రోణుండు పరలోకమున కేఁ
 గుటయు సూత²జుని తెగుటయును వినియు
 నందుఁ ³గర్జుడులేమి యత్యంత దుఃఖంబు
 సేసె దుర్యోధను నాస⁴మానె
 నతఁ డేడుగడయును నైయుండు నతనికి
 నెవ్వరు గలరు దిక్కింకఁ జెపుమ

ఆ. మనబలంబుచేవయును వైరి సైన్యంబు
 భయముఁజెడఁగ రాధపట్టి గొంతి
 పట్టిచేత సమసి పడి యున్న వాఁడె వా
 సవుని కడిమిఁ బడిన జంభునట్లు.

32 క. విను ¹పిచ్చుకకుం టతిరయ, మునఁ బోకకుఁ బడుట పేదముదుకఁడు వేశ్యా
 జనముంగోరుట దుర్యోధనుఁడింక జయంబు గొనఁగఁ దలఁచుట యరయన్.

33 క. మనలోఁ గయ్యం ¹బేటికి, నని ధర్మసుతుండు నెప్పె నది మీ పతి గై
 కొనఁడయ్యె ²రోగి పథ్యా, శనమునకుం జొరని భంగి సంజయ యెట్లున్.

34 సీ. శరతల్పముననుండి శాంతనవుండు బీభత్సు దివ్యాస్త్ర వైభవము దెలుపఁ
 దివిరి జలంబట్లు ¹దెప్పించుకొనియెట్లు పాండుసూనులతోడి బాంధవంబు
 నడపుము సిరి పంచి కుడుచుట మే లింతతోఁ గయ్యముడిగి శాంతుఁ డవుగమ్ము
 బ్రదుకుము నీవన్న పసుపు సేయఁడు సుయోధనుఁ డిట్లు శోకాబ్ధిమునుఁగకున్నె

ఆ. పడుచు లీకలూడ్చి పట్టియాడెడు నట్టి, పులుఁగు చందమయ్యెఁ దలఁప నాయ
 వస్త్ర యెందుఁ జొచ్చువాఁడ నీయలమట, దీర్ప నెవ్వరింక దిక్కు గలరు.

31 1. ద్రొక్కున బడియెనా చిత్తమయ్యనిమిష — ఈ.ఉ.వ.వీ. 2. సుతుడీలుటయు —
 కొన్నిప్రతులు. 3. గర్జునిలేమి — కొన్నిప్రతులు. 4. మాలె — కొన్ని ప్రతులు.

32 1. పిచ్చుకకుం టతిరయమున — ఇ.గ.ఘ.త.వ ; పిచ్చుకుంటి యతిరయమున — స.

33 1. బేమిటికని — వ. 2. వెడ (ణ) గు — కొన్ని ప్రతులు.

34 1. దెప్పించికొని — వీ.శ.ష.

35 వ. అని పెక్కు భంగుల నివ్వటిలు నెవ్వగలు బయలు పడం బలు మాట లాడి
రాధేయు తెగిన తెఱంగు తెలియ వినం దలంచి యిట్లనియె.

36 మ. విజయుం దాఁకి పెనంగుచో నతని దోర్వీర్యంబు సైరించె నో
భుజ దర్పద్ధతిఁ జూప నోపెనొ చలంబుం జేవయున్ సై న్యయు
గృజనంబుల్ వినుతింపఁ జేర్చెనొ తొలంగం బాఱెనో తెంపు న
క్కజపుంబెంపును ¹దీఱడింపఁడు గదా కర్ణుండు దీనాకృతిన్.

37 క. ¹తక్కట్ల సైనికు²లనిన, యొక్కని దిగ విడిచి పాటిరో లావుంజే
రుక్తును మెఱయఁగఁ దోడ్పడి, ³పెక్కండ్రురు వడిరో⁴ బెరసుఁ బీనుంగులుగాన్.

38 వ. అని మఱియును.

39 క. ముందర శిఖండి నిడి సం, క్రందన నందనుఁడు సేరి గంగా తనయున్
మృందించెఁ గపటమున నా, చందమొకటి కర్ణునందుఁ జర్పించిరోకో.

40 క. సామజము వడిన నశ్వ, త్థామవడియెననఁడె ధర్మ తనయుఁడు గురు నిం
దా మడియించుటకై య, ట్టే¹మేని యొనర్చి రొక్కొయితఁడు వడుటకున్.

41 క. మాయోపాయంబుల గాం, గేయుండును గురుఁడు ననిఁ ¹దెగిరకాక రణ
న్యాయంబు దప్పకుండఁగ, నా యిరువుర నోర్వ²నెవరికై నను వశమే.

42 పీ. పరశురామునిచేతఁ బడసినవాఁడు బ్రహ్మాస్త్రంబు సర్పముఖాస్త్రమలఁతిఁ
బోవునె దివ్యాస్త్రములు పెక్కు మఱియును గలవు రాధేయున కలవు మెఱసి
యభిమన్యు విల్ దునుమాడఁడె నాగాయుతత్రాణు ననిలనందనుని బాడు
దలఁబట్టె సహదేవుఁ జులుకన మర్దించి మందల విడువఁడే మాయలాని

తే. మేటిమగని ఘటోత్కచు గీటడఁపఁడె, యట్టిజెట్టికిఁ బోరఁ జావెట్టి భంగి
నయ్యెఁ దేరికి సూతునకంచితాస్త్ర, ములకుదై వోపహతిఁ జేటు మూఁడెనొక్కొ.

36 1. తెంపు - ఉ.పి.శ.శర.ప. 2. దీఱడింపడుగదా - శర ; వీరడింపడుగదా - ఆ. .ల.

37 1. తక్కిన - కొన్ని ప్రతులు. 2. లాతనినొక్కని - స. మున్నగు ప్రతులు.
3. పెక్కండ్రుటవడిరో - శ.ప. 4. బెరసి, పెనగి, పోర, పెనచి, బిరుసు - అనిపాఠములు.

40 1. మేనినొనర్చి - పీ ; మైనొనర్చి - ఇ.గ.ద ; మేమేమి - ల.

41 దెగిరిగాక - కొన్ని ప్రతులు. 2. హరునకై నను - ఇ.ఉ.పి, వశమే హరునకు
నెనన్ - కొన్ని ప్రతులు ; నేరికై నను వశమే - శ.ప.

43 క. ¹రథ మవితథమైనను సా, ²రథిపని ³నెఱసిన మహాస్త్తరాజి ⁴విధి కృతిఁ
వృథగాకున్నను గర్జునిఁ, బ్రథనంబున ⁵గెల్వ దేవపతికిఁ వశమే.

44 ఉ. సారథి యెవ్వఁడాతనికి శల్యుఁడు ద్రోణ తనూభవుండు గాం
ధార విభుండునుం గృపుఁడుఁ దత్సమయంబున నేమి భంగిఁ దో
డైరి సుయోధనుండు హృదయంబునఁ దాఁ గృత వర్మ దర్పము
స్థిరము నచ్చియుండుఁ దగ నెయ్యము సూపెసె యాహఁ డత్తఁడనె.

45 క. ¹వారలు గెలఁకుల నడవఁగ, రారాజు పిలుందఁ గదిసి రా నెబ్బంగిం
గారణము లేదు చావఁగ, నారాధేయునకుఁ జోద్య మయ్యెడుఁ ²దలఁపన్.

46 ఉ. పాండవ¹కోటి సూతసుతుపై నడతెంచిన చంద ²మెట్టు లా
ఖండలసూతి సర్పముఖ కాండము తాకున రూపు మాసి పో
కుండుట యెట్లు కల్గె సమరోద్ధతి దక్కటి నల్వరంపు నె
ట్లుండె ³బలద్యయంబు నెటు లోపి పెనంగె దిన ద్యయంబునన్.

47 వ. అనిన విని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియెఁ గయ్యంబు తెఱంగు
మొదలుకొని చెప్పెద నాకర్ణింపుము. ద్రోణుండు దెగిన నశ్వత్థామ దనయోధి
¹నంత సమరంబు సేసి చాలించి ²సేనలఁ దివియించి మరలి వచ్చిన దుర్యోధనుం
డప్పుడు గొలువిచ్చియుండి యశ్వత్థామ లోనగు దొరలం గలయం గనుంగొని
మనకు నిటమీఁదఁ ³జేయం గల పని యెయ్యది యని యడుగుటయు నగ్గురు
సుతుండు.

43 1. రథమువితథ — సారథి.....గెడసిన — అ.అ.జ.ర్పు ; రథమువితథ.....సారథి
ధరగూలిన — ట. 2. రథినెరసిన నస్త్రశస్త్రరాజి — ఇ. 3. సమితియున్ — క ;
యుదనకుఁ — ఉ. నెఱసిన మరచిన, దెరలిన, సమసిన — గెడసిన — అని పాఠములు.
4. మిగుల — అ.అ.ల.వ ; మిగుల నమరపతికిన్ ఈ.జ్.జ.ణ.త.వ ; గూల్ప — ఇ.

45 1. వారిరు గెలకుల — క.వ ; వారు గెలంకుల — జ.వ. 2. నాకున్ — కొన్ని ప్రతులు.

46 1. సేన — ఇ.ఉ.ట.వ. 2. మెట్టిదాఖండల — కొన్ని ప్రతులు. 3. భవద్బలంబు
లెటు — ఇ.

47 1. నంతయుజేసి సమరంబు చాలించి — కొన్ని ప్రతులు. 2. సేనలనెల్ల దివియ
నియమించి — అ.ఉ.ర్పు.ద.న. 3. జేయవలయుపని — కొన్ని ప్రతులు.

- 48 క. విను మాదర ముత్సాహం, బనూన ¹ధార్మ్యంబు నీతి యను సద్గుణముల్
²పని సఫలం బగునట్టుగ, జననాథ యొనర్చు దై వ సాహాయ్యమునన్.
- 49 చ. తలఁపఁగ ¹సద్గుణంబులకుఁ దావలమై పెనుపొందు నుజ్జ్వలా
 త్ములు ²సనిరై న ³చేభరము దోపఁగ నీదగు దొంటి శౌర్యముం
 దలకొని నిర్వహింపు ముచితంబుగ దై వము తోడుపాటు నుం
 గలిగెడుఁ గాక యున్న రథికప్రవరుల్ దలపోయ నల్పులే.
- 50 క. మనము బల శౌర్యఘనుఁ గ,ర్ణుని సేనాముఖము సేసి నూల్కొని యరిమ
 ర్దన ¹మొనరింత మితనియం, దనూనతం బొల్చు సద్గుణావలియు నృపా.
- 51 క. వై వస్వతు చందంబున, నీ వీరుఁడు ¹రిపుబలంబునెల్ల ²నడంపం
 గావలఁతి దివ్యశర శి, ఙ్గావై భవ పరమ³నిష్ఠ కలిమి నరేంద్రా.
- 52 వ. అని సూతపుత్రుం జూపిన భవత్పుత్రుండు ప్రీతుండయి యతండు పాండవుల
¹జయించు నను నాన యగ్గలంబై న యంతరంగంబుతో నయ్యంగపతి కిట్లనియె.
- 53 శా. నీవిక్రాంతియు నా పయిం గల యతి స్నేహంబుఁ బ్రఖ్యాతముల్
 గావే భీష్ముఁడు ద్రోణుఁడుం దెగుట ¹నీ కౌరవ్య నై న్యంబు లం
 గావంగాఁ దగు నీకు వారల యుపేక్షం గాక యిన్నాళ్లు లే
 లావైరం ²బడఁగింప నీ వయిన లీలఁ గెల్తు కాంతేయులన్.

- 48 1. చడతయునీతి — కొన్ని ప్రతులు. వాక్యంబు నీతియు — ఆ.ఇ.ఘ.ఝ.వ. 2.
 2. గనిసఫలంబగు — ఎ.ప.ఐ.భ.గ.వ.పి.
- 49 1. సద్గుణంబులకు—జ్.చ.ద. పద్గుణంబులకు—జ. 2. దెగిరై న - ఉ.ఘ.ణ.న.శ.ష.
 3. సేభరము దోపగనక తొడంగి / శౌర్యమున్ — ఉ.ప.భ.గ.న. (కడంగి); సేభరము
 తోపఁగ నీదగనోపి శౌర్యముం — ష ; పామరము దోపఁగనీదగ దోపి శౌర్య
 మున్ — శ ; దెప్పరముదోపగ నీకను — ఊ ; దెప్పరముదోపక యుండగనోపి — క ;
 దెప్పరముదోపగ నీదగుతొంటి — వ.వ ; నెవ్వగలదోపగనీదగదోపి — బ.
- 50 1. మాచరింతమీతని కనూనతం — ఉ.న.
- 51 1. పాండుపుత్రుని కరముబొడువం — అ (ఇచ్చట అఖండ యతిగా చూడవలెను)
 2. ఓర్వన్, పొడువన్ — అనియు పాఠములు. 3. నియతి — ఇ.క.ప.వ.
- 52 1. గెల్చునను — కొన్నిప్రతులు.
- 53 1. యీ కౌరవ్యులం — కొన్నిప్రతులు. 2. బుడిగింప — ద.న.

54 వ. నీవు ప్రాజ్ఞుండవు ప్రబలుండవు విశేషించి నాకేడుగడయు నీవ కావున నీకు మదీయ హితం బవశ్యకర్తవ్యం బట్లుం గాక మన మా భీష్మద్రోణుల నవమా నింతుము వారలు భండనంబునం బడిన నొదిగి యుండనేర్తుమే కడంగుఁము పగఱకు నీకడంక చీకటికి సూర్యునుదయం బెట్టిదట్టి ¹దయ్యెడుంగాక బృందా రకసేన సేనాని నడపిన కై వడిం గౌరవనై న్యంబు నడపి నన్ను ²గెలిపింపుము నిన్ను నీవ సర్వసేనాధిపత్యంబునకుఁ బట్టంబు గట్టికొమ్మనినం బీతిండయి రాధేయుండు గాంధారేయునకుం బ్రహర్షంబుగా భూవల్లభు లెల్ల నాకర్ణింప నిట్లనియె.

55 మ. విను నీ కిచ్చిన శాస యే ¹మఱతునే వీరంబు శాహాబలం బును ధైర్యంబును నస్త్రవీర్యమును నీ భూలోక సంచారు లెల్లను గీర్తింపఁగఁ జాండు పుత్రుల మదోల్లాసంబు మర్దింతు నీ వనుమానింపక నిల్చి చూడుము మదీయంబై న సంగ్రామమున్.

—: దుర్యోధనుఁడు గర్జనకు సర్వసేనాధిపత్యంబు గట్టుట :—

56 వ. నన్ను సర్వ సేనాధిపత్యం బునకుఁ బట్టంబు గట్టు మనవుడుఁ బొంగి రారాజు దగు రాజులుం దానును శాతకుంభకుంభంబులం బవిత్రజలం¹బులు దెప్పించి మహానీయమణి కుసుమౌషధి²గంధాక్షత మంత్రకలనం జాచరించి నమున్న తొ దుంబరపీఠంబునం బరమాస్తరణం ³బొనర్చి యంగపతి నందు నిలిపి పుణ్యాహ ఘోషంబులుఁ దూర్యనినదంబులు వందిజనస్తుతులును జెలంగ నభిషేకించి యలంకరించి పట్టంబు గట్టిన నతండు ⁴భూసురోత్తములకు నర్థిజనంబులకును వివిధార్థంబులు దాన త్యాగ రూపంబున నొసంగుచు వెలింగె నప్పు దుబ్బిన ⁵శూర యోధుల జయ జయ శబ్దంబులును భూపతుల యభినందన వాక్యంబు లును గృష్ణ సమేతులగు పాండవుల గెలుపుమని దీవనలిచ్చు మాగధుల యెలుం గులును నింగిముట్ట ⁶నవోదితుండైన భానుండునుం బోలె శోభిల్లు నాకర్ణుండు నముదీర్ణుండై యక్కురుపతి యాననం జాలోకించి.

54 1. దయగుంగాక — ఇ. 2. రక్షింపుము — ఎ.భ.గ. (ధీరోచితముగ లేదు)

55 1. మరువదోర్వీర్యంబు — ఆ.ప.ఐ.ఝ.డ.

56 1. బులు నినిచి శ.ష. మున్నగుప్రతులు. 2. మంత్రాక్షత—ఓ. 3. జాచరించి—కొన్ని ప్రతులు. 4. సురసమూహంబులకు—కొన్ని ప్రతులు. 5. భూసురుల జయజయ—శ.ష. ; దుర్యోధనాది సకలయోధుల-వ. 6. నభోదీపితుండయిన-వ;నభోవిరహితుండైన-శ.ష.

- 57 తే. బంధుమిత్ర యుతంబుగఁ బార్థురూపు, మాపి యే నిత్తు నీకు సామ్రాజ్యలక్ష్మి
ధాత్రిఁ బాలింపు సుస్థితిఁ బుత్రపౌత్ర, గాఢ భోగార్హమగునట్లు గాఁగ నధిప.
- 58 క. విను ¹సత్య ధర్మ రతుఁ డగు, మనుజునకుం గార్యసిద్ధి మసలక యగు చా
ద్పున శౌర్య బాహువిక్రమ, ఘనుఁడగు నా కాజి జయము గలుగుం జులుకన్.
- 59 వ. అని పలికె నితైఱంగున రాధేయు సర్వసైన్యముఖ్యుంజేసి యతని మందిరం
బునకు మహావిభవసమేతంబుగాఁ బుచ్చి సమస్త పరిజనంబులను నిజ నివాసం
బులకుఁ బోవం బనిచి సంతోషం బంతరంగంబు నిండి వదనంబున వెల్లిగొన నీ
కొడు కభ్యంతరావాసంబున కరిగె. రాత్రి యే నీట వచ్చి ద్రోణ వృత్తాంతం
బంతయు నీకుం జెప్పి నీ వనుప మగిడి చని సూర్యోదయ సమయంబున మన
శిబిరంబు ప్రవేశించితి నయ్యవసరంబున.
- 60 సీ. ¹తళతళ మనియెడు ²దంతప్రభలతోడ ఘనకేతువున హస్తీకక్ష్య మెఱయ
హంస వర్ణములై న హయముల పటుగతి నర్కప్రభం బగు నరద మొప్ప
దీప్తకాంచనరసలిప్తమై చెలువొందు సజ్యకార్ముకము హస్తమున వెలుఁగ
³వీటికి సమర సమాటోప మొదవ నాభీలశంఖము దనమ్రొల ⁴మోయ
- తే. రణసముత్సాహలక్ష్మి వక్త్రమున వింత, చెన్ను⁵వెలయింప నాపులుసేరి రెండు
పక్తియలయందు బవరంపుఁబలుకులెసఁగ, నడవ సొంపాటి కర్ణుండు వెడలె నధిప.
- 61 వ. అతండు పడవాళ్ళం బనిచి వెడల నియమించిన నెల్ల దొరలును దురంబునకు
వెడలి రట్లు సకల బలంబులు కలనికి నడవం దొడంగిన.
- 62 సీ. తురగ రింఖాముఖోద్ధూతధూళీపటలములు నల్లిక్కు లలంకరించె
మాతంగ ¹కటిగళన్మదజల బహుల ప్రవాహ విలాసంబు వాని నడఁచె
బహువిధవాదిత్రభైరవారావంబు పెల్లంబరము పిక్కటిల్లఁ జేసె
శింజినీటంకార సింహనాదంబుల పెక్కువ యామ్రోతఁ ²బిలుచుకొనియె

58 1. మాతిధ్య రతుండగు — స.

60 ధళధళ—కొన్ని ప్రతులు. 2. ధవళప్రభల—పెక్కుప్రతులు. 3. వీరరసాటోప విభవంబు
లెసగనాభీల — ఇ.ఉ.క.ద.స.వ. 4. మెరయ — కొన్ని ప్రతులు. 5. నీలయింప —
పెక్కు ప్రతులు.

62 1. ఘట — శ.ప. మున్నగు ప్రతులు. 2. బీల్చుకొనియె — ఝ.శ.

ఆ. రథిక భూషణముల రశ్ములఁ గేతన, చ్చత్రచామరోపసక్తములు
రుచుల సుభటపేతి రోచులఁ బవలింటి, దివియచందమయ్యె దినకరుండు.

63 వ. అట్టియెడ.

64 క. జనములు భీష్మ ద్రోణులు, సనిన వగలు డిగ్గఁ ¹ద్రావి సంతోషము నె
క్కొనియెడు మనములతోఁ గ, ర్ణునిఁ గనుఁగొని ²రతివికాస రుచిరసయనులై.

—: కర్ణుని మొదటినాటి యుద్ధము :—

సం. 8-7-14

65 వ. ఇవ్విధంబున బలంబులకుం బ్రమోదం బెసంగ నడచి రాధేయుండు ¹దుస్సహం
బుగా మకర వ్యూహంబు సమకట్టునెడ నందుఁ దుండంబునఁ దాను నిలిచి
నయనంబుల శకునియు నులూకుండును శిరంబున నశ్వత్థామయుఁ గంఠంబున
దుర్యోధనానుజులును ²నుదరంబున దుర్యోధనుండును ముంగిట వాసుపాదం
బున నారాయణ గోపాలయుతుండై కృతవర్మయు దక్షిణపాదంబునఁ ద్రిగర్త
దాక్షిణాత్య సంవృతుండై కృపాచార్యుండును వెనుక ³డాకాల నానాదేశ
సేనతో శల్యుండును ⁴వలకాల ననేకరథకరితురగసమేతుండై సుషేణ జననా
థుండును బుచ్చంబున మహానైన్యసమగుండయి చిత్రుండను ధాన్వీపతియు
నతని తమ్ముండగు చిత్రసేనుండును నిలుచునట్లొనర్చి ⁵తక్కిన వారల నెడ
⁶నెడం బన్నించె నటమున్న యుధిష్ఠిరుం దుద్దామసామజాది చతురంగోల్లాస
భాసితుండయి నడతెంచె నట్లు నడతెంచి యమ్మనుజ విభుండు మనమొనం
జూచి సవ్యసాచి కిట్లనియె.

66 చ. కనుఁగొనఁ జుల్కనైన యది కౌరవనైన్యము గంటె సూతనం
దనుఁ డొక యొడ్డుగా నిలిపి తాను ముఖంబున నిల్చి కయ్య మె
ల్లను దనమీఁదఁ బెట్టికొని లావును బీరముఁ జూపఁ బూని యే
పున ¹నటిమెన్ భవద్విశిఖ పుంజములం దెగటార్చు మీతనిన్.

64 1. ద్రోచి — కొన్నిప్రతులు. 2. రథికహర్షరుచిర — శ.ష.

65 1. దుస్సాధంబుగా — అ.ఆ.ప.గ.శ.ష. 2. మధ్యంబున — పెక్కు ప్రతులు.
3. డాకేల — ఎ.గ.శ.ష. 4. వలకేల — ఇ.ఎ.శ.ష ; వలకేలన — ట. 5. తక్కిటి
వారల — కొన్నిప్రతులు. 6. నెడనిలువంబంచె — వీ.ప.ఖ.గ.

66 1. దరిమెన్ — కొన్నిప్రతులు.

- 67 క. వనమునఁ బండ్రెం¹దేడులు, మనముత్కట దుఃఖవార్ధి మగ్నుల మై యి
ట్లునికికిఁ దగ నితని భవ, త్సునిశిత బాణాబ్ధి ముంపు ²దుర్దమ లీలన్.
- 68 ఉ. ¹వీడొకరుండె యింక బలవిక్రమ సంపద గల్గి పోరిలో
వాడిమి ²సొంపు సూపఁ గల వాడు సుయోధనుపాలఁ జేర్చు నీ
వేడిమి సూపి రూపడపు వీనిఁ బురందరపుత్ర యంతతోఁ
బోడిమి ³మాలు నాతఁడు ప్రభూత జయోన్నతి ⁴నిల్చు నీకడన్.
- 69 వ. నీకుం బోలిన మొగ్గరంబు గావింపు మనవుడు నర్జునుం డర్థచంద్రవ్యాహ
విధానంబున మోహరించి తాను మధ్యప్రదేశస్థుండై వామదక్షిణ శృంగం
బుల భీమ ధృష్టద్యుమ్నుల నిలిపి యుధిష్ఠిర నకుల సహదేవులం బింగలిగా
నొనర్చె నతని చక్ర రక్షకులగు యుధామన్యుండును నుత్తమౌజుండునుం
గయ్యంపువేడుక మొగంబులం జిగురొత్తఁ బొలిచిరి తక్కిన యోధులుం
దగినచోట్ల నిలిచి రిట్లీరువాగును బన్నియున్న సమయంబున.
- 70 చ. హరియును బాండునందనులు నాజి నవశ్యము నేడు ¹సూడఁ బో
దురు జమునంచు నాత్మఁ బరితోషముఁ బొందె భవత్తనూజుఁడున్
దురమునఁ గర్ణయుక్తముగఁ ద్రుంగు సుయోధనుఁ ²డన్ తలంపుతోఁ
³బరమ సముద్యమస్ఫురణఁ బాండవముఖ్యుఁ డెలర్చె భూవరా.
- 71 ఆ. ఒకటి కొకటికంటె నుబ్బుచు వర్తించు, చాడ్పుదోష రెండు సైన్యములను
²బొలిచె నపుడు నెలఁగె భూరి భేరిముఖ, తూర్యములు నభంబు దూఱుకట్ట.
- 72 వ. చిందంబుల మ్రోతకు నిందు నందునుం దమకించి భటులు గెలంకులం దాఁకఁ
¹దోడ్తోనెఱవిన యగ్గలిక నొండొంటి బెరయ మొగ్గరంబులు రవడించి.

- 67 1. డేండును — శ.ష. మున్నగు ప్రతులు. 2. సుఖతరలీలన్ — ఖ ; సుస్థిరలీలన్ — గ.
- 68 1. వీడొకరుండు దక్క..... సుయోధను పాలలేమి — ఈ.డి.బ.ప.వ. 2. యొప్పు ఎ.ఖ.గ. 3. దూలు — అ.ప.ఐ.క.చ.శ.ష. 4. నీకుజేకురున్ — ప.
- 70 1. గూడబోదురు — పెక్కుప్రతులు. 2. డంచువేడ్కతో — జ.ణ.త. 3. బరుష సముద్యమ — కొన్నిప్రతులు.
- 71 1. నుభయసైన్య — ఈ.చ.జ.ణ.త. 2. బొదలినట్లు — స.
- 72 1. దోడ్తోడ నేచినయగ్గలిక — కొన్నిప్రతులు.

73 సీ. నిబిడ ఘంటా¹వళి నిక్వణంబులతోడ భీషణ బృంహిత ఘోషములును
ఘననేమి నిష్ఠుర ధ్వనుల² పొందులఁ గేతు నిర్భర కింకిణీ నినదములును
జటుల ఖురవ్రాత పటురవంబులతోడ నాభీలపేషా మహాస్వనములు
భూరిభుజాస్ఫాలనారావములతోడ మేదురతర సింహనాదములును

ఆ. బరఁగి దిక్తుటములఁ బగిలింప ననిమిష, ఖచర సిద్ధ యక్ష గరుడ గణము
లంతరంగములు నితాంత కౌతుకభరి, తములుగాఁగఁజూడ్కి గములు వఱపె.

74 వ. ఇట్లు దలపడి యిరువాఁగును¹ బేరువాఁడిఁ ²బోరునెడ గరుడ ప్రహారంబుల
³నొచ్చిన పంచాస్య పన్నగంబులం బోని బాహువులను గాంతత్వరుచి సౌరభం
బుల⁴ పెంపున సంపూర్ణ చంద్రార్క కమలంబులం గ్రేణీసేయు నాననంబులను
సంగ్రామరంగం బలంకృతం బయ్యె వాహనంబుల మీఁద నుండి భూషణకిరణం
బులు మెఱయ నై నికులు నేలం గూలునప్పుడు పుణ్యావసానకాలంబున
నాక లోక పరిభ్రష్టంబగు మహాత్మలోకంబు చందంబు దోఁచెఁ బతురంగంబులు
నుం దమ తమ జాతిచేతం బడుటయు నేనుంగు లడరిన నరదంబులు సదియు
టయు నాశ్వికులు వొదివినం గరులు ధరం దొరంగుటయు భటు లురవడించినం
దురంగంబులు గడికండంబు లగుటయు రథంబులు గవిసినం⁵ గాల్వరు దుము
రగుటయుఁ గ్రొందున నెల్ల తెఱంగులు నన్ని దెఱంగులం గలయ బడలువఱు
చుటయు రౌద్రరసంబుఁ⁷ బెనిచె నా సమయంబున సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్న చేకి
తాన ద్రౌపదేయులు ప్రభద్రక చేది పాండ్య చోళ మగధ వంగాది దేశంబుల
బలంబులతోడ బరవసంబు సేసి తఱిమి రట్టియెడ.

75 ఉ. దంతిఘటల్ మహాగ్ర సముదగ్రతతో నడతేర దర్ప దు
ర్దాంత గజాధి రోహణ నితాంత సముజ్జ్వల భంగిఁ బ్రౌఢ వి
కాంతి విలాస మొప్పుఁగ నఖండిత పౌరుషుఁ డైన భీముఁ డ
త్యంత సముద్ధతిం గవినె నస్మదనీకము సంచలింపఁగన్.

73 1. రవ (రావ) నిక్వణంబు — ఈ.ఊ.జి.ణ.ద.వ. 2. పొందిన — పెక్కు ప్రతులు;
పొందున — వీ.ష; మున్నగుప్రతులు.

74 1. బేరువాడుచు — ఈ.జ.త.స. బేరువారుచు — వ. 2. బోరాడ — ఊ.క.ఖ.
3. నోర్చిన — ఏ.ఒ.క.త.వ. 4. సొంపున — పెక్కు ప్రతులు. 5. సానంబున —
కొన్ని ప్రతులు. 6. పదభ్రష్టంబగు — ఈ.ఒ.జ.ణ.త.వ; పరిభ్రష్టంబగు — వా.
మున్నగు ప్రతులు. 7. గాల్బలంబులు — కొన్ని ప్రతులు. 8. బువేర్చె — వీ; బున
వేర్చె — ఊ.ట; బునిగుడ్చె — వ.శ.ష.

76 క. ఉదయాచలమున రుచి సం, పదఁబొలుచు పతంగు పగిదిఁ ¹బ్రసర త్తీవ్ర
ప్రదరములు నెఱయమెఱయఁగ, మదావళముమీఁద వెలిఁగె మారుతి యధిపా

:- షేమధూర్తియను రాజు భీమునితో యుద్ధము సేసి చచ్చుట :-

సం. 8-8-25

77 వ. అమ్మహావీరు నాలోకించి కులూతదేశాధీశుండయున షేమధూర్తి నిజబలం
బులం బురికొల్పికొని యేచిత్రోచి యాహ్వనంబు సేసి తన ²కరటిం గొలి
పిన నది గిరి గిరిం దాఁకు తెఱంగున నతని మాతంగంబునకు మార్కొనియె
నయ్యిరువురు నొం³డొరులపై దోమర స్తోమంబు లడరించి యార్పుచు
నుద్దండ ⁴పరాక్రమంబులగు వేదండంబుల పటు ప్రచారంబులు చారు భీష
ణంబులుగా నొకళ్లొకళ్లం జుట్టుకొని వచ్చుచుం బెనంగి.

78 క. కోదండంబులు గొని బా, హోదర్పము లెసఁగఁ బోరి యన్యోన్య ధను
శ్చేదంబులఁబోరిఁ బోరినా, పాదించిరి ¹రయము జనులు ప్రస్తుతి సేయన్.

79 వ. దానం గోపం బగ్గలించి.

80 తే. శక్తులను దోమరంబుల సరభసముగఁ, బోరుచో భీమసేనుని పేరురమున
షేమధూర్తి సముజ్జ్వల తోమరంబు, లేడు నాటించె దర్పంబు ¹రూఢికెక్క.

76 1. బ్రస్ఫురిత శితప్రదర - వీ.ఈ.ణ.త.శ.ష ; బ్రస్ఫురతీవ్ర - కొన్నిప్రతులు.

77 1. యులూక - అ.ఆ.ఇ.ఈ.శ.ష. మున్నగు ప్రతులు ; కరూశ - ఐ.ఘ.జ.ట.డ.
ఇచ్చట మూలమునందును, సోరన్నను భారత నామానుక్రమణిక యందును షేమ
ధూర్తి కులూతాధిపతి యనియె యున్నది.

“తం హతం నృపతిమ్ దృష్ట్వా కులూతానాం యశస్కరమ్” చిత్రశాలా ప్రతి -
కర్ణ - 12-45.

కుంభకోణ ప్రతియందు ఈ సందర్భమున కరూతాధిపతియని కలదు “తం హతం నృప
తిమ్ దృష్ట్వా కరూతానాం యశస్కరమ్” కర్ణ - 9-46.

2. కరింగొల్పిన - కొన్నిప్రతులు. 3. డొరువులిపె - కొన్ని ప్రతులు. 4. పతా
కంబులగు - ఇ.ఈ.ఉ.బ.ఓ.ద.న ; ప్రచారంబులగు - క.గ.

78 1. రణము జనులు - కొన్నిప్రతులు ; ఖచరజనులు - ఈ.జ.ణ.త.

80 1. నేపు దక్క వీ.ఎ.గ.ద.శ.ష ; వేడు - రూఢి (రూడి) చూ. 1-1-69 (నన్నయ)

- 81 చ. అనిల తనూభవుండు ¹దపనాంశు నిభంబగు శోమరంబు వై
చిన నడుమం గరూశపతి చిత్రముగాఁ దునుమాడి పీఠ నా
తనిఁ బటువష్టికాండపరితాడితదేహునిఁ జేయ మేటివిల్
గొని యతఁ ²డక్కులూతవతికుంజరము వెనఁ ³గప్పె నమ్ములన్.
- 82 వ. అట్లు భీమసేనుండు గరూశపతి విక్రమంబు ¹సరకుసేయక యతని దిక్కుసం
జూడక టేమధూర్తి సామజంబును సాయకమయంబుఁ జేసిన నది మొగ
తిరిగి పఱచినం బోవనీక యప్పావని వెనుకొనుటయు ²నక్కులూతపతి
ప్రయత్నంబున నమ్మాతంగంబు మరల్చి యతని యంగంబునను దద్గజంబు
శరీరంబునను నిశాత శరపరంపరలు ³వఱపిన.
- 83 చ. ఉఱక సమీరసూనుఁడు దదుగ్ర ధనుర్దశనం బొనర్చి యే
డైఱఁ గరి నొంప నాతఁడు గడిందిమగంటిమి నొండువింట ను
నైఱుఁగులు గ్రమ్ము ¹కోల నతనిం గడునొంచి తదీయహస్తీ పొ
ల్పటి మహి ²మ్రొగ్గనేసిన ధరాధిప నీబలమార్చె నుబ్బునన్
- 84 మ. గదసేతంగొని చంతి డిగ్గి చని యా కౌంతేయుఁ డవ్వీరు ను
న్మద మాతంగముఁ గూల నేసినఁ గృపాణస్ఫార దోర్దండుఁడై
కదియన్ వచ్చె నతండు నిష్ఠురగదా ఘాతంబునం గూల్చె నే
పు దలిర్పన్ వెన నామరుత్తనయుఁ డాభూమీశు భూమీశ్వరం.

- 81 1. తరుణార్క నిభంబగు — ఏ. 2. డక్కురూశపతి — ఐ.ఘ.డ ; డయ్యులూతపతి — పెక్కుప్రతులు. 3. ముంచె — ఈ.ఐ.త వ.
- 82 1. సరుకుగై కొనక — పెక్కుప్రతులు. సై రాపక — ట. 2. నయ్యులూత దేశాధి పతి — శ.వ. కొన్ని ప్రతులు. 3. పరపినదాన కోపంబగ్గలించి — ఇ.డి.ఐ.ఘ.వ.వ.
- 83 1. కోనతనిమేనడు — స. 2. మ్రొగ్గనేసిన — కొన్ని ప్రతులు ; మ్రొగ్గనేసిన — ఐ.న. 3. నుబ్బుచున్ — ల.
- 84 1. చేసిన — కొన్నిప్రతులు.

85 వ. ఇవ్విధంబున నేనుంగు పీనుంగుకడన పడిన తేమధూర్తివజ్రప్రహారంబునం
గూలిన కుల్మశైలంబు సమీపంబున నిర్ఘాతపాతపతితంబయిన కంఠీరవంబు
¹కరణి నొప్పె నతనిం గనుంగొని మన మొన వెఱచఱచి పఱచినఁ బాండవ
బలంబులు వెనుకొనుటయు.

86 మ. పటు ¹బాణప్రకరంబు లంబరముఁ గప్పం గర్జుఁ డాసేనఁ దాఁ
కుటయున్ సై న్యము దై న్యముం దొఱఁగి మార్కొన్న భుజాసంపదు
త్కటగర్వోద్ధరభంగిఁ బాండుసుతులున్ దర్పంబు సొం పేర్పరిం
చుటకుం జొచ్చినఁ బేర్చె బో రనిమిషస్తోమాద్భుతాపాదియై.

87 వ. అందు.

88 క. సూతతనయ నారాచ, సూతములై వారణంబు లొఱలును సొగయున్
భూతలమునఁ బొరలు దెరలు, వే తూలును జిట్టఁ దిరుగు విచ్చుం జచ్చున్.

89 వ. అప్పుడు నకులుం డతని మార్కొనియె భీమసేనుం డశ్వత్థామను, సాత్యకి
గై కేయు లగు విందానువిందులను, జిత్రసేనుండనురాజు ¹శ్రుతకర్మను, బ్రతి
వింధ్యుండు చితుండను మనుజనాథుని, ధర్మపుత్రుండు దుర్యోధనుని, ధనంజ
యుండు సంశప్తకులను, ధృష్టద్యుముండు గృపాచార్యుని, శిఖండి గృత
వర్మను, శ్రుతకీర్తి శల్యుని, సహదేవుండు దుశ్శాసను²నిం దలపడి రట్టియెడఁ

90 సీ. శై నేయుతోడ విందానువిందులు మహాహవము సేయంగ నయ్యాదవోత్త
ముఁడు పేర్చి వారి కార్ముకములు రెంటిని దునిమి యంగంబుల నినిచెఁదూపు
లవ్వీరు లన్య ¹శరాసనోద్ధారులై యతనిపైఁ బఱపిరి శితశరంబు
లతఁడును వారు నన్యోన్యచాపచ్చిదావై చిత్రి నొప్పారి రేచి దొడ్డ

తే. విల్లు గొని యతిరయమున భల్లనిహతి, నాతఁ డనువిందు తలద్రుంప నదిప్రదీప్త
రత్నకుండలశోభాభిరామపతన, భంగిఁ దదనీకశోకసంపాదియయ్యె.

85 1. కై వడింగూలిన — ల. కొన్నిప్రతులు.

86 1. భల్ల — ఇ.వ.

89 1. శ్రుతవర్మను — పెక్కు ప్రతులు. 2. నియుయుత్సుం డులూకుని, శతానీకుండు
శ్రుతవర్మను, శ్రుతసోముండు శకునిని దలపడిరి — వ.శ.ష.

90 1. రాసనధారులై ; రాసనోద్ధారులై అని పాఠములు.

- 91 మ. కని విందుండు ప్రదీప్తచాపధరుడై కాండప్రసారంబులఁ
శినివీరుం గుసుమాధ్యకింశుకసముం జేయంగ నయ్యోధుఁ డా
తని యంగంబులఁ బంచవింశతిశితాస్త్రంబుల్ వడిం గుచ్చె నే
పున వారొండొరుసూతులం దునిమి నిప్పుల్ రాలు కన్దోయితోన్.
- 92 తే. ఒకళు తొకళులహాయముల నుర్విఁగూల్చి
యొందొరుల కార్ముకమ్ములు ఖండితములు
సేసి తేరులు డిగ్గి రుద్ధాసితాసి
చర్మశోభిత హస్తులై సరభసముగ.
- 93 వ. ¹ఇట్లు పాదచారులై మండలప్రచారంబుల మెఱయుచు.
- 94 క. చేరి బహుచిత్రగతులం, బోరంగా నొడ్డనములఁ బొలిపిం బలకల్
నేరిమిమై ¹గెళవున శిని, వీరుం డిరు²పటియగాఁగ విందుని వ్రేసెన్.
- 95 వ. ఇత్తైఱంగున నయ్యిరువురం జంపి సాత్యకి యుధామన్యు తేరెక్కి యుక్కున
వేఱొక్కరథంబు సన్నద్ధంబు గావించుకొని కై కేయబలంబులం బఱపెఁ
జిత్రసేనుండును నీమనుమండగు శ్రుతకర్మయుం బెనంగునెడ నాశ్రుత
కర్ముండు.
- 96 క. ఆరాజు నై దువాళిక, నారసముల నొంప నతఁడు నవశరముల న
క్కొరవుని నేసి నొంచెను, సారథి నై దింట నధికసంరంభమునన్.
- 97 సీ. శ్రుతకర్మ కోపించి కూరనారాచ మజ్జననాధుజత్రుదేశమున నాటఁ
బడి ¹మూర్ఛపోయినఁ బై పయి వెండియు నేయఁ దెప్పిటి ²యతం డెనక మెసఁగ
నుక్కునఁ దునుమాడె నక్కుమారుని శరాసన మతఁ డొండొకచాప మెత్తి
తఱచుటమ్ముల నేదు వెఱిగినచందంబు నేసె రయంబునఁ జిత్రసేను
తే. నాతఁ డాతనియురమున శాతశరము, దూఱ నేయ నబ్బాలుండు ³తోన వివిధ
బాణముల నాన్యపుని ముంచి శోణితమున, భల్లమొక్కటఁ దల నేల దొల్లసేసె.

93 1. ఇత్తైఱంగున — వీ.శ.ష.

94 1. వాలున — వీ.శ.ష ; గెడవున — స. కొన్ని ప్రతులు. 2. పటియలుగను — వీ.శ.ష.

97 1. వీరుపోయిన — త.వ. 2. విభుండు — పెక్కు ప్రతులు. 3. తోనవివిధ
ములనాన్యపుని ముంచి — వీ.శ.ష.స.

—: ప్రతివింధ్యుడు చిత్రుడను రాజుం జంపుట :—

సం. 8—10—15

- 98 ఉ. ఏలినవానిపాటు గని యే దైటఁ దద్బల మొక్కపెట్ట యా
భీలతఁ జుట్టు ముట్టుటయుఁ ¹చేర్చినయుద్ధతిఁ దీవ్రసాయక
జ్వాలల నేర్చి యుద్భటభుజావిభవం బలరంగ నల్గడం
దోలె నుదాత్తవిక్రమకుతూహలి నీ మనుమండు భూవరా.
- 99 సీ. అప్పుడు ప్రతివింధ్యుఁ డై దుశాణములఁ జిత్రుని మేను నొంచి తత్సూతు వక్ష
మునఁ గ్రూరశరములు మూఁడు నాటించి యొక్కమ్మునఁ గేతు వల్లార్చి పేర్చి
యతఁడు దన్నుగ్రనవాస్త్ర పీడితుఁ జేయ విలుద్రుంచి వెనఁబంచ విశిఖనిహతుఁ
గావించి శక్తి యుగ్రమ్ముగ వై చినఁ జెలుచ నాలుగుదునియలుగఁ జేసె
తే. నలిగి యాతండు గద వైచి యక్ష్మమారు, ఘోటకంబుల సూతునిఁ గూల్చెనదియ
పట్టుకొని వైచె మగుడ నప్పొందుపాత్రు, చేయి వడి నుచ్చిపోవ నచ్చిత్రుఁ డధిప.
- 100 ఉ. బాహువు నొచ్చినం గినిసి భాసురతోమర మెత్తి కారవ
వ్యూహము సంచలింప నతఁ డుగ్రత వై చినఁ గంకటంబుఁ ద
ద్దేహము నుచ్చిపోవుటయుఁ ద్రెల్లె నరేశ్వర యవ్విభుండు వ
జ్రాహతిఁగూలు పర్వతమునాకృతి నుత్కటవై కృతంబుగన్.
- 101 వ. ఇట్లు ¹చిత్రుండు దెగటాఱినం గసుంగొని మనయోధులు ప్రతివింధ్య
వై నడరి యనేకాస్త్ర శస్త్రంబులం బొదివినం బొలివోని ²కలితనంబున
³నేలకుఱికి యక్కుమారుండు గోదండటంకారంబున నంబరంబు పూరిం
చుచు బాణాసారంబు వరగింపఁ బాండవసైనికులు బెట్టిదంపుటరవడిం
గదిసి యతనికిం దోడ్పడుటయు మనవారలు విచ్చి వెన్నిచ్చి పఱచి రప్పు
డశ్వత్థామభీమసేనుల సంగ్రామం⁴బు భీమంబయి చెల్లె నందు.

98 1. చేర్చినముద్దతి — అ.ఇ.ఝ.ట.డ.ల.

101 1. చిత్రుం దెగటార్చిన — అ.ఐ.ఒ.ఝ.డ ; దెగటారి — శ.ష. 2. భీరంబున — డ .
కర్మితనంబున — ద. 3. నిలకెరిగి — కొన్ని ప్రతులు. 4. బభిరామంబయి — డౌ.జ;

- 102 క. గురుపుత్రుఁడు దొంబదిశిత, శరములఁ బావని¹రథంబు సంవృతముగఁ జేసి రయం బారఁగ సాయక, పరంపరలు ²వఱపె నతనిపై నతఁడలుగన్.
- 103 వ. వాని మగిడించి.
- 104 క. అనిలజుఫాలము గురునం, ధనుఁడు పట్టుప్రదరకీలితము నేయుడు నా తని నిటలంబున నతఁ డేపున బాణత్రయము నాది భూవరముఖ్యా.
- 105 వ. మఱియును.
- 106 చ. గురుసుతభీమసేను లతిహోరవిధంబులఁ బోరి యొండొరుం దెరలుపలేని ¹సామ్యమున దీపితులై లయకాల విస్ఫుర త్తరణియుగంబుఁ బోలే శరధామనమగ్రశఁ బ్రవ్వరిల్లి యొప్పిరి రథచిత్రచారులఘు భీషణసంచరణంబు లొప్పగన్.
- 107 తే. వారి వీక్షించి ఖచరులు పోరులెందుఁ జూడమే దీని కెన యని యాడఁ¹గలదె కలుగ వింకను వీరలబలముఁ జలము నలపు వెరపు నిట్లుండునే యనుచు²నుండ.
- 108 ఉ. ఒండొరుకేతువుల్ దునిమి యొండొరుసూతుల నొంచి యొప్పుమై నొండొరుతేరివాహముల యుబ్బడఁగించి నిశాతవిస్ఫుర త్కాండచయంబు లొండొరులకాయముల³ వడిఁగ్రుచ్చి వ్రాలి ర ప్పొందుసుతుండుఁ గుంభజునిపట్టియు మూర్ఖులు దమ్ముఁ¹గ్రమ్మినన్.
- 109 వ. ఇట్లు రథంబులపై నొఱగి మూర్ఛిల్లిన.

102 1. యురంబు సంశ్రితముగ — త.వ. 2. గురిసె — ఇ.గ.వ.

106 1. శార్యముల (న) — డ.ప.ల.న.

107 1. గలమె — కొన్ని ప్రతులు. 2. బొగడ — ఖ.ఘ.ఝ.డ.ల.

108 1. గప్పిన³, ముంచిన³ — అనియు పాఠములు.

- 110 క. అనిలజుసారథియును గురు, తనయునిరథచోదకుఁడు నతని నాతనినిం
¹గొనియుల్లంబుల బలితపుఁ ²దునుకుసొరఁగ ననికిఁ దొలఁగఁ దోలిరిరథముల్.
- 111 ఉ. క్రిడితనూజుఁడైన శ్రుతికీర్తియు శల్యుఁడు నేచి దిక్కుల
 ల్లాడఁగఁ బోరుచో శరము లాటయిదుల్ శ్రుతికీర్తి శల్యమై
 గాడఁగ నేయ మూఁడుపటుకాండము లాతనిమేనఁ గుచ్చి సం
 తాడితుఁ జేసె సూతు నిశితప్రదరంబున నాతఁ డుద్ధతిఁ.
- 112 చ. నరతనయుండు దత్తనువు నాటఁగఁ దొమ్మిదియమ్ములేసి స
 త్వరముగ సూతునంగమున వాలికతూపులు మూఁడు నాటి ని
 ఘ్నరశరపంచకస్ఫురణ సూపిఁ ¹గోప మెలర్ప నమ్మహీ
 శ్వరుఁడు గడంగి విల్ దునిమి సప్తశరంబుల నొంచె నాతనిన్.
- 113 వ. అట్టియెడ.
- 114 సీ. వేటొక్క విల్లెత్తి వివ్వచ్చుకొడు కలువదినాలుగమ్ములు వఱపె మద్ర
 సతిమేన నతఁడు దొంబదితుంపు లడరించి యేసె నవ్వీరుశరాసనంబు
 ఖండంబులుగ వాఁడు గం డడంగక గద వై చినఁ బొడిసేసి యేచి శక్తి
 నిగిడింపఁ దునుమాడె నిశితభల్లంబునఁ ద్రుంచెఁ దదీయసూతునిశిరంబు
 ఆ. వాయు ¹జవమ్ములైన వాహంబు లప్పుడు, గలఁగియరద మనికిఁ దొలఁగ ²నీడ్యె
 దెఱపిగాంచి శల్యుఁ డఱిముఱి జొచ్చి క, లంచెఁ బాండుసుతుబలంబు నధిప.
- 115 సీ. కమలాకరములీలఁ గలఁచి యాడెడు గంధదంతావళము సముద్గండతయును
 దరమిడి మృగనముత్కరము ఘోరంబుగా వధియించు కంఠీరవంబునేపు
 నీరసారణ్యంబు నిర్భరాటోపతఁ గాల్చుదావాగ్నియుగ్రకృమంబుఁ
 బ్రకటవికాంతిఁ బురత్రయంబును సమయించు ఫాలాతునియే డైటయును
 ఆ. బోల్పఁ ¹బట్టు నయ్యె భుజగర్వశౌర్య, ప్రతాపదుర్దమప్రకోపములకు
 మద్రవిభుఁడు గోలుమనఁగి శాత్రువైనన్య, హననకేలి సల్పునవసరమున.

110 1. గనుగొని యుల్లంబులబలుఁ దొనకు సొరఁగ - పీ.శ.మ.సూ.శర.స. 2. తునియ
 లుగా - డ.

112 1. యేపుదలిర్ప - వ.

114 1. వేగులైన, వేగమైన - అని పాఠములు. 2. విపిచె - ఏ.

115 1. బడియె నపుడు - పి.గి.ప.

—: దుశ్శాసనుఁడు సహదేవునితో యుద్ధంబుసేసి మూర్ఛిల్లుట :—

సం. 8—17—30

- 116 ఉ. ధీరజనోత్తముండు సహదేవుఁడు ¹మైగలి దుస్ససేనుఁడు²
వీరులు పిచ్చలింపఁ బ్రజ విన్నదుగ్రివం బొరి³నార్వఁ బోరుచో
వారక సాయకత్రయము వాఁడిమి నయ్యువరాజు నొంచె వి
స్తారమనోజ్ఞ హోరలసితం బగు ³నాఘనబాహువళముల్.
- 117 చ. ధృతి వొగడొంద నేచి సహదేవుఁడు నీసుతు శాతదీప్తస
ప్తతిశరవిద్ధు జేసి వడిఁ దద్రథచోదకు మార్గణత్రయా
హతుఁడుగఁ జేయ నల్గి వెస నాతనిచాపము ద్రుంచి యాతఁ డు
ద్ధతి యలరఁగ డెబ్బదిశితప్రదరంబుల మేను నొంచినన్.
- 118 సీ. నకులానుజుఁడు గృపాణంబున వైచిన దుస్ససేనునివిల్లు ¹దునియలయ్యె
నెడ గని యవ్వీరుఁ డేచి బల్వింట మంటలుగ్రమ్మున మ్మేయుటయు నతండు
గడువెస నెత్తిన కరవాలమునఁ ద్రుంచి యతనిమై లఱించి యదియైవెవ
నడుమన యాతండు నఱికినఁ బ్రసీతచాపంబుగొని చతుష్షష్టినిశిత
- అ. కంకపత్తములను గడఁక నయ్యువరాజు
పరగఁ జేయుటయును బాండుతనయుఁ
డడఁచె నొక్కటొకటి నై దై దుతీవ్రశి
లీముఖముల బాహులీల మెఱయ.
- 119 వ. ఇట్లు విక్రమవిజృంభితుండై సహదేవుండు శతశాతశిలీముఖంబు లడరించిన.

116 1. మైగరి — కొన్ని ప్రతులు ; మైగలి — శూరుడు — సూ. చూడు — కర్ణ — 2. 186.
శూరుడు — వీ.ష.స ; వేగమ — శ ; డమేయుడు — ణ.వ ; డజేయుడు — వ ; మైగల — క.
2. పోరానర్పుచో — డ.ల. 3. నాతని — ఎ.ద.న.వ.

118 1. దునుకలయ్యె—ఇ.ఖ.డ.వ.

- 120 చ. రయమున వాని నన్నిటి శరత్రితయంబునఁ ద్రుంచి సాయక
ద్వయమున నాతనిం బటునవప్రదరంబుల సారథిన్ భవ
త్ప్రియతనయుండు నొంచి దివి ¹దీటుకొనంగఁ జెలంగి యార్వ న
త్యయసమవర్తిచాడ్పున నతం డుదితభుక్తుటీవిలాసుడై .
- 121 మ. పటునారాచముదీ ప్తిజాలము నభోభాగంబునం బర్వ ను
త్కట వేగంబున నేయఁ గంకటము వక్షఃపీఠముం దూటి నె
త్తుటిపొం దేమియులేక యుచ్చి చనినం దూగాడి యాతండు వ్రా
లుటయుం దేరు దొలంగ సూతుఁడు భయాలోలాకృతిం దోతినన్.
- 122 క. అస్మాదీపుత్రుఁడు వా, లమ్ముల దుశ్శాసనుని మహానై న్యము రౌ
ద్రమ్ముగఁ గలంచె దివిజగ, ణమ్ము వినుతిసేయఁ దమమొనలు ¹నతి నార్వన్.
- 123 చ. నకులుఁడు సూతపుత్రుఁడుఁ బెనంగునెడన్ నకులుండు సూతపు
త్రకునకు నిట్లనుం దలఁచి దై వము నేఁడు నిజప్రసన్నదృ
ష్టికి ననుఁ బాత్రభూతుఁడుగఁ జేయుట గానఁగవచ్చె నాదుచూ
డ్కికి నిను ¹గోచరంబుగ ఘటించిన యాచతురత్వసంపదన్.
- 124 క. కౌరవ పాండవులకు నీ, వైరము నీవలనఁగాదె వచ్చెను నిను మ
ద్వోరశరనిహతిఁ బడఁ గ, న్నారఁ గనుంగొనక కోప మాటునె యొంటన్.
- 125 చ. అనవుడు రాజసూతివి మహాస్త్రవిదుండవు నై న నీకు ని
ట్లనుట దలంప నర్హమగు నై నను జెన్నఁటిపల్కులేల నె
ట్టన ¹భుజశక్తి మార్తురకడంక యడంచినఁ బల్కు టొప్పుగా
క నిలిచి ²చూపు నీచలముకల్మియుఁ జేతులబల్మియుం దగన్.
- 126 వ. అని పతికి కర్ణుఁడు.

120 1. పిక్కటిలింగ—ఇ.ఎ.ఐ.ట.వ.

122 1. గనియార్వన్ — శ.ష.

123 1. గోచరుండుగ — వ.

125 1. నిజశక్తి — ఖ.వ. 2. చూపుమాచలము — గ.వ.

127 సీ. ఉబ్బిమాద్రీసుతు డెబ్బదిమూడుదూపులఁ గప్పటయు నతఁ డలిగి యతని
¹పై డెబ్బదినిశితబాణంబు లేసిన నా సూతనందనుఁ డక్కుమారు
 ధనువు నుగ్గుగఁ జేసి తనువున ముప్పది కాండముల్ సొనిసిన నొండువిల్లు
 గొని డెబ్బదింట నాతని నొంచి మూడుమార్గణములు సూతునంగమునఁబఱపి

తే. భల్లమున విల్లుదునుమాడి యెల్లజనులు, నద్భుతంబందఁ ²ద్రీశతసాయకపరీతుఁ
 జేసి నకులుండు నిష్ఠురహాస ³భాసి, తాననాంభోజుడై పొలువొరె నధిప.

128 క. సూతసుతుఁడు బలువిలు గొని, యాతని¹వక్షమున నా య నై దమ్ములు ని
 ధ్వాత ²సమనస్తశరముల, నాతఁ డతని నొంచివిల్లు నటిముఱిఁ ద్రొంచెన్.

129 వ. మఱియు నొక్కమహనీయకార్ముకంబు గొని కర్ణుండు గడంగె నప్పు
 డయ్యిరువురు నొండొరులతూపులు ద్రుంచుచు నిజమార్గణంబుల నొక
 క్లోకశ్ల నెత్తుట ముంచుచుం బేర్చి వివిధవిశిఖజాలంబు లడరించిన నంబరంబు
 శలభపటల ¹సంవృతంబునుంబోలె నుండె నా సమయంబున నకులునగ్గి
 భాగంబునకు వచ్చిన సోమకబలంబులు గర్జకుంఠనారాదాది బహుళ
 బాణపాతంబులఁ బలాయితంబులయ్యెఁ గర్ణునకు బాసటయై తఱిమిన
 కారవసై నికులు మాద్రీయు రౌద్రవిజృంభణంబున దూరవిఘటితులై
 రట్లీరువాఁగును నెడగలిగి చూచుచుండ నారథికోత్తము యదాత్త హోరా
 కారంబుల నుల్లసిల్లి భల్లప్రముఖ ప్రదరంబులఁ బరస్పరాంగంబులం బొదిపి
 యంబుద²పిహితమూర్తులగు మార్తాండ శశాంకుల చందంబునొంది
 యనోన్యద్యదివ్యాస్త్ర తేజోవిలాసంబుల నయ్యైయస్త్రంబుల వారించు
 చుం బోరి రట్టియెడ.

127 1. పై డెబ్బదినిశిత — ణ.త.వ ; పై నశీతినిశిత — పై నవతినిశిత — ప; పై నధి
 కనిశిత — ద.న. పై నూరు సునిశిత — ట; పై నిశితనిశిత — వా. 2. ద్రిశత — ర.జ.డ.
 3. భాసురాననాంభోజ — ఏ.డ.ణ.త.ద.న.

128 1. యశ్వముల — వీ.ట.శ.ష.న. 2. పటుశక్తి — ల.

129 1. పరివృతంబును — కొన్ని ప్రతులు. 2. విరహితమూర్తులు — వ ; యంబరవిహార
 మూర్తులగు — డ.

130 క. అలుక వొడమి కర్ణుండు న, కులు చాపము¹ద్రుంచి సూతుఁగూల్చి తురంగం
బులఁ జంపి చక్రరతుల, తలలు నటికి సిడముద్రుంచి దరహాసముతో².

131 వ. మెఱసినం గుపితచిత్తుండై .

132 చ. పలకయు వాలునుంగొనియెఁ బాండుకుమారుఁడు ¹రెండుచెక్కలై
యిలఁ ²దొరఁగంగ నేసె గదయెత్తినఁ ద్రుంచె రథంబు డిగ్గి యు
జ్వలపరిఘాభిరాముఁడయి వచ్చిన నప్పరిఘంబు రూపుమా
పి లసితలాఘవస్ఫురణపెంపునఁ గర్ణుఁడు ³నొంచె నాతనిన్.

133 ఆ. మర్మ¹భేదులై న మార్గణంబుల కోహ, టించి సిగ్గుఁ జలము డిగ్గ²ద్రావి
యెల్లజనులుఁ జూడఁ బొల్లఁదనంబున, కోర్చి యక్కుమారుఁ డోడిపాఁటె.

—: కర్ణుఁడు నటలుని విరఘంజేసి యవమానించుట :—

సం. 8—17—91

134 క. వెనుకొని రాధేయుఁడు నిజ, ధను వాతనికంధరమునఁ దగిలిచి నలిఁ బ
ట్టిన నింద్ర)చాప¹పరిగత, ఘనావృత్తిని బొలిచె నతఁడు కారవనాథా.

135 వ. ఇట్లు పాండుశనయుబాడుదలఁ బట్టి మందస్మితసుందరాననుండై .

136 క. పలుకులు వృథగా నన్నుం, బలికితి మున్నింక నెన్ని పలుకవలసినం
బలుకుము నీకేఁ దగనా, యలవుఁ జలము నీ వెఱింగి తంతియ చాలు².

137 క. అలవెఱింగి పెనఁగు పెనఁగం, దలఁచిన నదిగాక సిగ్గుదలకొని యనికిం
దొలఁగుట యింకిట దగు వి, చ్చలవిడి నర్జునునికడకుఁ జనుము కుమారా.

130 1. దునిమి—కొన్ని ప్రతులు.

132 1. పెక్కు చెక్కలై — వా ; రెండు చెక్కలై — పెక్కు ప్రతులు. 2. దొరుగంగ—
కొన్ని ప్రతులు. 3. ముంచె — ఖ.వ.

133 1. భేదికర్ణ(ర్ణ)మార్గణంబుల — ఉ.క.ణ.త.ద.న.వ. 2. నాడి — ఝ.డ.ల.వ.

134 1. పరివృతఘనా -- ఏ.ద.న.వ.న. ; నిలసిత — బ.

- 138 క. అని విడిచె నకులుఁ గుంతివ,చనములు దృఢవృత్తి చిత్త సంకలితములై
యునికిం గర్జుం డతఁడును, జని ధర్మజునరద మెక్కె సప్రీడముగఁ.
- 139 వ. ఎక్కి నిట్టూర్పు¹నిగుడం గుంభనిక్షిప్తభుజంగంబుచందంబున నుండె
నవ్విధంబున మాద్రీపుత్ర మాన²మథనవిజృంభితుం డగునవ్వీరుం డప్పుడు
మధ్యందినగతంబై న మార్తాండబింబంబునకుం బ్రతిబింబంబునుంబోలె
బ్రదీప్త మూర్తియై వెలిమాపులును దెలి³పడగయు నుల్లసిల్ల శో⁴భిల్లు తన
రథంబు⁴రయంబున దర్శనీయంబుగాఁ జాంచాలబలంబు దాటిసి పెక్కు
తెఱంగుం మెఱుంగుటమ్ములగములు⁵గదియింది.
- 140 సీ. సూతులఁ దెగటార్చి కేతనంబుల వీటతాటంబుసేసి రథ్యములఁగూర్చి
చామరచ్ఛత్త్రభూషణములు పొడిసేసి¹రథికజనములశిరములు దుగ్రించి
కొమ్ములునటికి యంకుశములుదునిమి తొండములుఖండించి కుంభములువ్రచ్చి
జోదులతనువులు భేదించి మోరలు గళ్యాలతోడఁ జెక్కలుగఁ జేసి
- అ. ²కంధరములుడుల్చి కాళ్లులుద్రొంచి యా, శ్వికులఁజంపి చర్మవిశిఖకుంత
ముసలముద్గరప్రముఖసాధనములు³భ, గ్నములుసేసి భటుల సమయఁ జూచి.
- 141 వ. శాహు¹విలాసంబు మెఱయ నెఱయంబొలిచె భవత్సుతుఁడగు యుయు
త్సండు పర్వతప్రతిముం డగు నులూకుపయిం గవిసి కులిశనిభం బగు
విశిఖంబుననొంచిరఁ గోపించి యాబల్లిదుండు విల్లువిలుగ నేయుటయు
నక్కుమారుండు.
- 142 తే. మేలువిలుగొని యటువది నాలుగమ్ము
లతనిమెయిఁ గుచ్చి సాయకత్రితయనిహతి
సూతు నొప్పించి మఱియు నిశాతశరచ
యమ్ము¹వరగించె నధికరయమ్ము మెఱయ.

139 1. నిగుడించి — ల. 2. మర్దన — త.ద.న.ల.వ. 3. గొడుగు — ల. 4. రయంబు
దర్శనీయంబుగా—వ. 5. గవియించి—కొన్ని ప్రతులు ; నినిచి—డ ; పరగించి— ఊ.ఖ.

140 1. రథికశిరంబులు. పృథివిగూర్చి — క.స. 2. కంధరములుడుల్చి — వీ.ర.శ.స ;
కందములు వగిల్చి — వా. 3. భంగములుసేసి — ఖ.వ.

141 1. బలంబు — కొన్ని ప్రతులు.

142 1. నిగుడించె — ఈ.చ.జ.ణ.త.

- 143 వ. దానం గనలి.
- 144 క. బలువిడి నులూకుఁ డిరువది, శిలీముఖము లొడలఁ జొనిపి సిడము రయముమై
నిలఁ గూల్చిన నీసుతు డు, జ్వలవిశిఖము లయిదునాటె వానియురమునన్.
- 145 వ. ఇట్లు ¹నాటించిన నొచ్చి యాసౌబలనందనుండు రౌద్రంబు రూపంబు
దాల్చిన రుద్రునిధంబున విజృంభించి.
- 146 శా. భల్లం బొక్కటఁ ¹జంపె సూతునిఁ జతుర్బాణాహతిన్ వాజులన్
దొల్లం జేసె నిశాతపంచవిశిఖాతోపంబునం జించె ²వీ
రోల్లాసంబు వికాసముం బొరయ మే నుక్కేది నీనందనుం
డెల్లం జూడఁగఁ జాటి యొండొకరథం బెక్కెం గురుగ్రామణి.
- 147 క. గెలుపున మెయివొదలఁగ సౌ, బలసూనుఁడు రథమువఱపి పాంచాలబలం
¹బలుగులపడఁ బలుదెఱంగుల, ²యలవుల ³విహరించె నుద్భటాటోపమునన్.
- 148 సీ. ¹శ్రుతకర్మ నకులునిసుతుని శశానీకుఁ
దాకి యశ్వంబుల ధరణిఁ గూల్చి
సూతునిఁ ²బరిమార్చె నాతఁడు గదవై చి
రథవాహనముల సారథిని గేత
నముఁ బొలియించె భూరమణ యిమ్మెయి నీదు
తనయుండు నకులనందనుఁడు విరథు

- 145 1. నాటించిన — ప. (అరసున్నలో రూపము)
- 146 1. ద్రుంచె — వా. 2. ధీరోల్లాసము — వీ.ష.
- 147 1. బలుగులగఁ బలు—ఇ. ఈ. గ. ఘ. ణ. వ ; బలుగులగ బలుదెఱంగుల—కొన్ని ప్రతులు.
బిల్వపై బడబలుదెఱంగుల — వ. 2. యలుగుల విహరించె — వీ. శ. ష. సూ. న. వ.
మరియు కొన్ని ప్రతులు. 3. బొలియించె — అ.
- 148 1. శ్రుతకర్మ — వా ; శ్రుతవర్మ — శ. ష. కొన్ని ప్రతులు. 2. బొరివుచ్చె—ఈ. త. వ ;

లై యొండు³దేరుల కరిగిరి ⁴శ్రుతసోముఁ
దలపడి కడిమి గాంధారనాథుఁ

తే. డతని యడరించి వివిధసాయకములెల్లఁ
దునిమి జాణత్రయంబునఁ దనువునొంది
తురగముల నరదమ్ముఁ గేతువుఁ దిలపి
మాణశకలంబులుగఁ జేసె మద మెలర్ప.

149 మ. విరధుండై పొలివోని ¹భీరమునఁ బృథ్వీభాగసంచారియై
శరజాలంబుల భీమసేనసుతుఁ డాశ్చర్యంబుగా నీమఱుం
దిరథం బేడైఱఁ గప్పినం దునిమె సుత్యేకోగ్రుండై యష్మపీ²
వరుఁ డబ్బాలునిచాపదండము భుజివష్టంభ మేపారఁగఁ.

150 చ. అతఁడు ప్రదీప్తఖడ్గము రయంబుమెయిం గొని యావ్యవాయిఁ డు
ద్ధతిఁ బరగించు సాయకశతంబులు ద్రుంచుచు సుల్లసిల్ల న
వృత్తి పటాభల్లఖండిత కృపాణునిఁ జేసిన ¹నీడఁబోక చే
తితునియ బెట్టువెచ్చె జగతీవర యాశనివిల్లు రెండుగఁ.

151 న. ఇట్లు కోదండంబు ¹దుండంబులుసేసి తొలంగి యగ్గు-మాగుండు శ్రుతసోము
స్యందనం బెక్కె సౌబలుండు వేటొక్కనిల్లెత్తి యత్తైఱసి సురవణిని
పాండవరథికులం గలంచెఁ గృపాచార్యధృష్టద్యుమ్నములు పనంగునేడ
గౌతముండు పాంచాలవరుం బొదువునాటోపం బాటోకించి యుక్తోం
తేయసై నిరులు దమలోన.

బొరిమార్చె — అ.ఉ.ప.బ.ప. సి. తెగవుల — ప. 4. శ్రుతసోమునలపడి — శ.ప.సి.
మున్నగు పెక్కు ప్రతులు ; సితసోము — పా.

149 1. ధైర్యమున — ప.గ.వ.

150 1. సంతబోక — ఆ.రు.

151 1. తుమురుసేసి — ప ; ఖండంబులు — ణ.త.

—: ధృష్టద్యుమ్నుడు గృహచార్యునితో, దలపడి యోడిపోవుట :-

సం. 8—18—41

- 152 ఉ. ద్రోణు పరాభవం బధికరోషముసేయఁగ నున్న యీశఁడ
క్షీణ పరాక్రమంబు విలసిల్లఁగ నీద్రుపదాత్మజున్ గత
ప్రాణునిఁ జేయ కేలుడుగుఁ బైకొను నంతటఁ ¹బోక విస్ఫుర
ద్బాణవిలాసముల్ నెఱపుఁ దా మననై న్యము దల్లడిల్లఁగన్.
- 153 వ. అని వెండియు.
- 154 మ. వరదివ్యాస్త్రవిదుండు బాహుబలి గర్వ¹స్థేమ నిర్వాహకుం
డరులం జీరికిఁ జేకొనం డితఁడు ²క్రోధాత్మాత్ముడై నేడు ని
ర్భరశౌర్యంబు నుదాత్తదైర్యము నుదగ్రీష్ణార్తి శోభిల్ల దు
స్తరదర్శోద్ధతిఁ దేక యున్నె మానలం దా నేలకుం గోలకున్.
- 155 వ. ధృష్టద్యుమ్నుండును బెండువడి యున్నవాడనుచు నుండి రట్టియెడ
బెట్టిదంబు¹లగు గృహచార్యులతూపులయేను రథ్యంబుల నొంచి సారథి
కొవ్వడంచి యాద్రుపదనందనుతనువు నెత్తుటం దోచి యుల్లంబు గలంచె
నప్పు దాతనిసూతుం డతనితో నిట్లనియె.
- 156 చ. విసుము కుమార విప్రభుజవీర్య మవార్యతఁ దేజరిల్లెడుం
జనవు భవత్సమగ్రశరజాలము లీతనిమీఁద దైవసం
జనితము సువ్వె యియ్యెడరు సంగర మిట్టిది తొల్లియెందు నా
కనినది లేదు లేరు దొలఁగం గొనిపోవుట కార్య మిత్తటిన్.

152 1. బోడు — పెక్కు ప్రతులు.

154 1. స్థేమ — ఇ ; స్థేమ — వా. కొన్ని ప్రతులు. 2. క్రోధాబిష్టుడై — వీ.న.న.
క్రోధాంధాత్ముడై — ఇ.ఎ.ప.ద.ప.శ.ప ; క్రోధానిశుడై — కొన్ని ప్రతులు.

155 1. గా గృహచార్యుం దేవునూపి రథ్యంబుల నొప్పించి — వీ.శ.ప.స. 2. జొత్తిల్ల — జ.

- 157 వ. నీయట్టివాని విక్రమంబునుం దిట్టినయట్లు ¹సమయటంజేసి యిమ్మహాత్ముం
డవధ్యుండని నిశ్చయించితి నామాట ²కియ్యకొను మనవుడు నాప్యషత
పౌతుం డిదియట్టిద యని నిశ్చయించి పలికి మఱియు హీనస్వరంబున
నిట్లనియె.
- 158 చ. చరణములుం గరంబులును ¹సంచలభావము నొందఁజొచ్చె మేఁ
విరవిరఁబోవుచున్నయది విహ్వలమయ్యె మనంబు నీతలం
పరయఁగ మేలు మారుతసురాధిపసూనులలోన నల్ల నొ
క్కరుదెసకై రథంబు దొలఁగం గొని²పొ వ్వుడిబీర వేటికిన్.
- 159 చ. అనవుడు సూతుఁ డెంతయు రయంబునఁ దేరు వృకోదరాంతికం
¹బున కెగవంగ శంఖరవముఁ గుణనిస్వనమున్ నిగిడ్చియే
పునఁగృపుఁ డుజ్జ్వలప్రదరపుంజములం బరగంగఁ జేయుచున్
వెనుకొనిపొల్చి నిల్చె గిరి వెన్నొని నిల్చిన వజ్రికై వడిన్.
- 160 తే. కడఁగి కృతవర్మతోడ శిఖండిపెనఁగు, చుండి శరపంచకంబున నురచు నొంప
నతని నయ్యాదవోత్తముఁ డలఘుషష్టి, విశిఖవిద్ధునిఁ జేసి విల్ విలుగ నేసి.
- 161 క. ఒండు శరాసనమెత్తి శిఖండి గురియు నవతి సాయకమ్ములు పెలుచఁ
ఖండించె నతఁడు తతోక్, దండం బాద్రుపదన్యపతితనయుఁడు నటకెన్.
- 162 క. ధనువు దునిమి కొమ్ములు ¹మురి సికవృషభము చందమగుడు శీఘ్రస్ఫురణం
దనువున శితశరములు వడిఁ, జొనిపి యతం డతని గళితశోణితుఁ జేసెన్.
- 163 చ. అలుక మనంబునం గదిరి యాదవసత్తముఁ డొందువింట దో
ర్బల మెసఁగంగ డెబ్బదిశరంబుల ¹నాతని మేన రక్తధా
రలు ²దొరఁగించి పెక్కుప్రదరంబులు పైపయి నేయు చుండ న
గ్గలికఁ బెనంగె వెండియు శిఖండి విచిత్రరథప్రచారుడై.

157 1. సమయంజేసెనిమ్మహా — వీ.శ.ష. 2. వినుము — కొన్ని ప్రతులు.

158 1. సంచలభావము — అ.ఐ.చ.ణ.ద.ల. 2. పొమ్మికబీర — కొన్ని ప్రతులు.

159 1. బునకు దొలంగ దోలిన ప్రభూత గుణస్వనముఁ — అ.అ.ఐ.ఒ.ఖ.ఝ.ల.

162 1. దునిసిన — ఉ.ప.గ.న.

163 1. వాడిమి—వా. కొన్నిప్రతులు ; నాతనిమేన—అ.అ.ల.వీ.శ.ష.స. 2. వెడలంగ — ఇ.

- 164 వ. ఆ ద్రుపదనందనుండు జత్తుదేశంబున నంబకత్రయము నాచించిన.
- 165 శా. కూరోల్లాసము పల్లవింపఁ గృతవర్మం దుగ్రదీప్తిఁచుర
 న్నారాచంబులు పెక్కు లొక్కమొగి మేనం¹గువ్వ మూర్ఛిలై న
 వీరాగ్రేసరుఁ డప్లు సారథి భయావిర్భావదీనాత్ముడై
 తేరచ్చోటు దొలంగఁ దోలుటయు భీతిం జాఱఁ దత్సేనయున్.
- 166 వ. వివ్వచ్చు విక్రమవిహారంబున కోర్చి శిఖి¹త్రిగర్తసాల్యసంశ్చకనైన్య నారా
 యణ గోపాలోపేతుండై సత్యసేన ²చంద్రదేవ మిత్రదేవ ³మిత్రవర్మ
 సౌశ్రుతి సువర్మ సుశర్మాదు లగు సోదరసుతులు జానటగాఁ ద్రిగర్తపతి
 పెనంగునప్పుడు.
- 167 సీ. సత్యసేనుఁడు మూఁడు సాయకంబుల మిత్రదేవుండు పప్టిసందీప్తమార్గ
 ణంబులఁ గూరజాణంబులు మూఁటను జంద్రదేవుఁడు శరసప్తకమున
 మిత్రవర్మఁడు గంకపత్త్రిత్రిన ప్తతి సౌశ్రుతి యేడునిశాతవిశిఖ
 ములను శత్రుంజయుఁ డలఘువింశతికాండములను సుశర్మఁ డుజ్జ్వలనవాస్త్రు
 తే. ములను గప్పిరప్పార్థు నాబలియుఁ డంబు,దములధారలు వొదువనుదాత్తరేఖ
 గరము పొలుపారు మేదిసీధరముభంగిఁ, దలఁపఁ బట్టగుధీరతఁ బొలిచె నధిప.
- 168 వ ఇట్లు సుస్థిరుండై మిత్రదేవు నంగంబునఁ గంకపత్త్రీశతంబును సత్యసేను
 తనువున మార్గణత్రయంబును ¹సుశర్మమిత్రవర్మల శరీరంబుల శిలీ
 ముఖాష్టకనవకంబులను బఱపి శత్రుంజయు ²శిలాశితశరంబులం బడవైచి
 సౌశ్రుతిం బంచవింశతికాండంబుల గీటదంగించియుఁ జంద్రదేవుని నెని
 మిదియమ్ములం దునిమి యుల్లసిల్లిన.
- 169 చ. కనకపుఁగామతోమరము గర్వ మెలర్పఁగ నెత్తి పద్మనా
 భునిభుజశాఖ యుచ్చించన భూరిబలుం డగుసత్యసేనుఁ¹డు
 క్కున నిగిడింపఁ జేతిమునికోలయుఁ బగ్గములున్ మహీతలం
 బున నొగలందునుం బడిన భూవర పార్థుఁడు గోధదీప్తుడై.

165 1. గప్ప - ఆ.త.వీ.శ.ప.

166 1. వ సాతి - కొన్ని ప్రతులు. 2. సత్యకీర్తి, మిత్రసేన - పెక్కు ప్రతులు. 3. మిత్ర
 వర్మ, సౌశ్రుతి, సువర్మ - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

168 1. మిత్రవర్మ సుధర్మ - కొన్ని ప్రతులు. 2. బహుశరంబుల - పెక్కు ప్రతులు.

- 170 క. హరిదేవఁ గన్గొని యాతని, యరదముఁ గదియంగ ననపు మరద మనుఁడు నెచ్చెర నొండొక మునికోలం, గరముద్ధతిఁడపె ఘోటకంబుల ననఁడున్.
- 171 క. తే రతని యరదమునకుం, జేరువ యగుటయును గ్రీడి శితబహుభల్ల స్ఫారగతుల గాత్రశిరో, దారణ మొనరించి యొప్పె చరహాసముతోన్.
- 172 వ. ఇట్లు సత్య సేనునిఁ జిత్రవధంబు చేసి.
- 173 చ. ఘనతర¹వత్సదంతశరఘాతమునం బడవై చి మి త్త్ర²వ
ర్ముని రథసూతు ²నట్టిదొక కూ³రపుఁదూఘన సుర్వి³గూత్పు నా
తని సముదీర్ణ⁴మై పెలుచఁ దాకి త్రిగ ర్తబలంబు సుట్టుము
ట్టిన వివిధోగ్రసాయక పటిష్ఠత⁵ నొప్పి కలంచె నేఘనన్.
- 174 వ. వెండియు ¹సుశర్మునిజ్ఞాతులు వోక పెనంగిన.
- 175 ఆ. వెండిపింజరబొలుచు వెడఁదయమ్మున విత్త, సేనధరణినాథుశిరముఁ ద్రుంచి
వాడినారసము ¹సువర్మవతుంబున, నాటె నయ్యఘర్త్యనాథసూతుఁడు.
- 176 వ. అట్టియెడ సంశప్తక గణంబులన్నియు నార్పులు నింగిముట్ట నలుదిక్కులం
గిట్టి బెట్టిదంబులగు నస్త్రశస్త్ర పరంపరలు గురిసిన నమ్మేటివిలుకాఁ దలుక
మానిన యలంతి నవ్వుచెలువంబు మొగఁబునకు వింతచెన్నొసంగ విజృం
భించి యొంద్రాస్త్రంబు ప్రయోగించిన నది ప్రదీప్త భల్లాంజలిక ప్రముఖ
¹విశిఖరూపంబులం బరగుటయు.

173 1. సత్య, సర్ప — అని పాఠములు. 2. బిట్టదురక్రూరపు — స; బెట్టిదపు — ఒక; నట్లతన + క్రూరశరంబున — ఈ.జ.త.వ. 3. గూల్పు — వీ.శ.ష; గూల్చి — కొన్ని ప్రతులు. 4. తంబెలుచ — ఆ.ఒ.ఝ.వీ.శ.ష. 5. సూపి — పెక్కు ప్రతులు.

174 1. త్రిగ ర్తజ్ఞాతులు — ఇ.ఊ.ణ.ల.

175 1. సువర్మ వతుంబున నాటి—ఆ.ఝ.వీ.శ.ష; కుత్తుక—స; యలికము—ఇ.ఎ.బౌ.వ; నట్టిరు — అ.ల; పెడతల — ఖ.గ.వ; సువర్మునికునికిట — వా. ఇట్టిశబ్దము శర. సూ. నిఘంటువులలో కానరాలేదు.

176 1. విశిఖరూపంబులం — వీ.శ.ష; ఖంబులం బరగుటయు — వా; విశిఖరూపంబులం — పెక్కు ప్రతులు

177 సీ. తేరుల ¹చెక్కలు వారణంబుల ఖండ

ములు భూషణంబుల పొడియు ఘోట

కంబుల తునియలుఁ గరవాలతోమర

శరపరిఘాదుల శకలములును

రథికజనంబుల వ్రయ్యలుఁ జామర

చ్చత్రకేతువుల యంశములు భటుల

తుమురును రౌసుల తుండంబులును గంక

టముల భాగములుఁ జిందములనుఱుముఁ

తే. గలసి నెత్తుటమునిఁగి ప్రేవులఁబెనంగి

మెదట బ్రుంగి వియచ్చర హృదయములకు

నద్భుతంబు బీభత్సంబు ²నావహింప

సంగరాంగణ మతిఘోరభంగియయ్యె.

178 వ. అప్పుడు.

179 క. కరిహాయశవముల పిటిగిన, యరదంబుల విషమమైన యాజిక్షితి నె
త్తురు కొంపిలోన ¹రథ్య,స్ఫురణకతనఁదవులఁబడక ²ఛోభిష²గతియై.

—: దుర్మోధనుఁడు ధర్మజానితో యుద్ధంబుసేసి విరఘుఁడగుట : —

సం. 8—19—35

180 తే. నరుఁడు దీవ్రశరార్చులు వరగఁజేయఁ

గలఁగి హతశేషసంశప్తకవ్రజంబు

పలుగడల విచ్చుటయుఁ బొగ వాసి ¹మెఱయు

నగ్నియునుబోలె ²వెలుఁగొందె నాతఁ డధిప.

177 1. చెక్కులు — పి.శ.ష. 2. నావహిల్ల — కొన్ని ప్రతులు.

179 1. రథవిస్ఫురణంబునదవుల — వ. 2. మతియై — ఆ.వ.

180 1. వెలుగు — కొన్ని ప్రతులు. 2. వెలుగారె, పొలుగారె — అని పాఠములు.

- 181 ఉ. కౌరవరాజు ధర్మజుఁడు గయ్యము సేయునెడం గడంకమైఁ
 గౌరవరాజు ధర్మజునికాయమునన్ నవసాయకంబులన్
 సారథిమేన నొక్క పటుసాయకమున్ నిగిడింప నాతఁ డు
 స్తోరతరాతుఁడై యతని నొంచెఁ ద్రయోదశ¹సాయకాహతిన్.
- 182 వ. నొంచి తోడన.
- 183 తే. తునియలుగఁ జేసె హరులఁ జతుశ్చరముల
 సూతుఁ బంచమమున ఘనకేతుయష్టి
 షష్ఠమునఁ జూపదండంబు సప్తమవసున
 నలిగి యెత్తినకరవాల మష్టమమున.
- 184 క. ఆలోనన యజ్ఞనపతి, వాలికనారసములై దు వక్షమున వడిం
 గీలించి ధైర్యసారము, దూలించినఁ దొలఁగి నీసుతుం డిల ¹కుటికెన్.
- 185 చ. వికల¹రథప్రయత్నుఁ బృథివీపతిఁ గన్గొని ద్రోణపుత్రక
 ర్ణకృపులుఁ దక్కునుం గలుగు నాయకులున్ రయమూర వచ్చి కూ
 డికొనుట సూచి ²యెంతయు వడిం జనుదెంచిరి ధర్మసూనుపొం
 తకు సముదగ్రులై యతనితమ్ములు సంగరకౌతుకంబునన్.
- 186 వ. ఇతైఱంగున నపరాహ్ణంబున దొరలమొత్తంబు లొక్కదెసకుం దార్కొనిన
 సుభయబలంబులు నురవడించి కలయన్ బెరసినం గ్రందుకయ్యం బయ్యె
 నందుఁ ¹జిందంబుల మ్రోతయు నార్పుల యులివును బాణకృపాణాది హేతి
 సంఘట్టనంబునం బుట్టు రణనంబును ²రథావయవాస్థికపాలభంజనంబున
 నెసంగు నినదంబునుం గూడి పరగిన దిక్కులుపిక్కటిల్లెఁ గరులకొమ్ము
 లం జిక్కివ్రేలు తురంగంబులును ³సందుకొని చొచ్చిన సుభటులు ⁴సెరివిన

181 1. మార్గణాహతిన్ - అ.ఆ.ఐ.ఝ.డ.ల.

184 1. కొరగెన్, కెరగెన్ - అని పాఠములు.

185 1. తరప్రయత్ను - కొన్ని ప్రతులు. 2. యంతయు పడిన్ - కొన్ని ప్రతులు.

186 1. తూర్వంబుల-ఖ.ఘ. 2. దాశ్వావయవహస్తి-కొన్ని ప్రతులు. 3. గ్రందుకొని-
 బీ.ష. 4. వాచవిన - పి.శ.ష; చేరినరికిన - కొన్ని ప్రతులు.

నొటగి కూలు శుండాలంబులును నాశ్వికుల మొగంబునంబడి లులాయం
బులు సొచ్చిన సరోవరంబులచందం బగు కాల్బలంబులును రథికులు వోక
పెనంగిన నటవటలయిన యరదంబులును నెత్తురుకాలువలును గండల తిట్ట
లును బ్రేవులప్రోవులును నెమ్మలరాసులును నత్యంతరౌద్రంబు నావ
హించె ననుటయు నాంబికేయుండు.

- 187 చ. సమరము ¹పెంపు సెప్పెదవు సంజయ చెప్పపు నీవు మీమహీ
రమణునిభంగి ధర్మజుశరంబులచే విరథత్వ మొంది మా
నముఁ జలముం ²దెగం దొలఁగెనా మగుడం బురికొంట లేదె ని
క్కము సెపుమా తనూజు భుజగర్వవిహీనత నొంచెఁ జిత్తమున్.
- 188 వ. అనిన నాసూతనందనుం డమ్మానవపతి కి ట్లనియె.
- 189 తే. విరథుఁ డయ్యెన కాని యవ్వీరుఁ డాహ,వంబు¹దక్కక యొండురథంబు వన్ని
కొని సముద్ధతివచ్చి సక్రోధమైన, మనముతో సూతునకు నిట్టు లనియె నధిప.
- 190 ఆ. తెల్ల¹సీవిరులును వెల్లనిగొడుగు నై
యల్లవాఁడె పాండవాగ్రజుండు
మెఱసియున్నవాఁడు వఱపు మచ్చోటికి
రథము ఘోటకములరయముమెఱయ.
- 191 వ. అనుటయు నతండు నట్లచేయ నయ్యుధిష్ఠిరుండు నిజసారథి నాలోకించి
యహి¹కేతుమహింతంబై వచ్చుచున్న ధృతరాష్ట్రనందనస్యందనంబునకు
సమ్ముఖంబుగా మనరథంబు నడపు మనుటయు నాతం డవ్విధం బాచరింప
నయ్యిరువు రతిరథికులకుఁ బ్రకట ప్రథనంబయ్యె నట్టియెడ.

187 1. సొంపు, భంగి - స. 2. దిగందొలగెనా - కొన్ని ప్రతులు.

189 1. దక్కడొండొక్క - ఇ. ఈ ఉ.న. కొన్ని ప్రతులు.

190 1. తెల్లహరులరథము-డి.గ.పి.శ.ష.స. తెల్ల నైన సిడము-తెల్లని-స ; పెల్లుమిగుల
హరులు తెల్లని - ఇ.త.

191 1. కేతుమంతంబై - వ.

- 192 సీ. పాండవుచాపంబు ఖండించె నీకొడు కొండకథనువెత్తి యుజక యాతఁ
డక్కురునాథువిల్ గ్రక్కునఁ దునుమాడె నతఁడు వేటొకవింట నతని నేయ
నయ్యుధిష్ఠిరుఁడు నానాస్త్రంబు లేసిన నాచ్ఛాదితంబయ్యె నంబరంబు
వారొండొరుల రక్తధారా¹ప్లుతులఁ జేసి పుల్లకింశుకభంగిఁ బొలిచి రేచి
- ఆ. ఘోరశక్తివైచెఁ గౌరవపతి యది, నదుమఁ దునిమి ధర్మనందనుండు
నొంచె నిశితవిశిఖపంచకమ్మున నమ్మహీశు నురము దర్ప మెసకమెసఁగ.
- 193 వ. ఇట్లు కౌంతేయముఖ్యుచేత నొచ్చియు గాంధారీనందనుండు.
- 194 చ. బరవసమొప్పఁగ్రూరనవభల్లవిదారితుఁ జేసె నమ్మహీ
శ్వరు నతఁ డల్లి బల్బిడుగుచాడ్పు ¹శీతీముఖ ముచ్చిపోవ న
క్కురుపతి నేయఁ గయ్యమునకుం దుది యప్పుడ చేయువాఁడు గా
నరదము డిగ్గె నాతఁడు గదా కలసోద్భట బాహుదండుఁడె.
- 195 క. ¹డిగి రయమునఁ గదిసిన నా, జగతీపతి యేచి యుగ్రశక్తి నురము బె
ట్ట గ వైచిన నీతనయుఁడు, ²మగుడఁగ రథ మెక్కి వింటమార్గొనువాఁడె.

—: దుర్యోధనుఁడు ధర్మజుతో యుద్ధముచేసి మూర్ఛిల్లుట :—

సం. 8—20—30

- 196 క. అత్తఱి గడుఁ బెల్లుగఁ ¹గ్రొన్నెత్తురు వడియుటయు నతఁడునిర్భరమూగ్గా
యత్తుఁ డగుడుఁ గృతవర్ముఁ డుదాత్తత నెడసొచ్చె బాహుదర్పము నెఱయన్.
- 197 ఉ. ఆతనిఁ దాఁకె వీక ననిలాత్మజుఁ డప్పు బలంబు మారుతో
ద్ధూతపర్యాధివోలె వడిఁ దోడ్పడియెం గృతవర్మ కంత ను
ద్వ్యోతితభంగి వచ్చి విజయుం¹డు వెసం దునుమాడె లీలమైఁ
జేతులతీటవోవ రథసింధుర²వాజి భటోత్కరంబులన్.

192 1. ప్లుతుల - పెక్కు ప్రతులు.

194 1. నసాయక - ఈ.ణ.త.వ.

195 1. డిగి - కొన్ని ప్రతులు. 2. మగుడి (డ) రథంబెక్కి - కొన్ని ప్రతులు.

196 1. మైనెత్తురు - ఎ.వ.

197 1. దెలిమిం దునుమాడె - ఇ.క.వ. 2. ఘోటభటో - కొన్ని ప్రతులు.

- 198 వ. అంత.
- 199 క. కురుపతి దెప్పిటి బాహు,స్ఫురణంబు దలిర్ప నిండ్రజుని మార్కొని ని
ఘరవివిధవిశిఖవినిహత,శరీరుఁ జేయుటయు నతఁడు సక్రోధుండై.
- 200 తే. కార్ముకముఁ గేతువును ఘోటకముల సూతు
వెడఁదబలుతూపు లేడింటఁ బుడమి గూల్చి
శల్ల మొక్కట నతని ¹పెన్నిల్లు దునిమి
ప్రాణముతో గొనఁ జాలెడు బాణ మేసె.
- 201 క. కని యాఱుమ్ముల నెడనది
దునియలు గావించె గురుసుతుం డాతనివి
ల్లును హరులఁ దునిమి పార్థుఁడు
దనుమార్కొను కృపుని చాపదండము ¹ద్రుంచెన్.
- 202 చ. వడిఁ గృతవర్మ దాఁకిన నవారణఁ దద్దనువున్ హయంబులన్
సిడమును రూపుమాపి విలసిల్లి యెదిర్చిన దుస్ససేనువిల్
నడమికిఁ ద్రుంచి గాండివగుణధ్వని దిక్కులు పిక్కటిల్ల నె
త్తుడు మదమొప్పఁ గర్ణుఁదెసకుం జన నారథికుం దుదగ్రుండై.
- 203 క. అన్నరుని మూఁడుశరముల, వెన్నుని నిరువదినిశాతవిశిఖముల వెసన్
భిన్నాంగులఁ జేసి విజయు, మున్నేసినయన్ని బాణముల ¹బిట్టేసెన్.
- 204 వ. అంతకుమున్ను సాత్యకితోడం బోరిపోరి యారాధేయుండు దనదెస కడరిస
కవ్వడిం గని యక్కడమొగం బయి యిటుపరాక్రమించినం జూచి యేచి
యాసవ్యసాచి కడ్డపడి యక్కేళవానుజుండు
- 205 తే. నవతిశరముల నవమార్గణముల శతశి,శీముఖంబుల నేసి దోర్గీల మెఱయ
సారథిధ్వజహయరథసహితముగ ను,దీర్ఘదర్పుండై కప్పె నక్కర్ణుఁ డధిప.

200 1. తేరెల్ల - జ.ణ.శ.న.వ.

201 1. దునిమెన్ - క.జ.త.వ ; నరికెన్ - ట.ణ.

203 1. బెట్టేసెన్, బెట్టేసెన్ - అనియు పాఠములు

- 206 వ. అప్పుడు యుధామన్యుండును శిఖండియు ద్రౌపదేయులు ¹నుత్తమౌజుం
డును యుయుత్సుండును గవలును ధృష్టద్యుమ్నుండును జేకితానుండును
బ్రభద్రకచేదికరూశమాతస్యకేకయవత్సబలసమేతంబుగా ధర్మనందనోత్సాహ
దీపితాటోపశోభితులయి కవిసి వివిధాస్త్రశస్త్రవ్రాతము లాసూతసూసు
పయి నడరించి²న నవ్వీరుండు
- 207 మ. అవి వేగంబ మరల్చి భూరిపవనవ్యాపారనిర్మర్దితా
టవులం బోలఁగఁ జేసి దంతిభటఘోటస్యందనశ్రేణులఁ
దివిజవ్రాతము పిచ్చలింప రథసోద్రేకంబు రౌద్రంబుఁ బెం
ప విజృంభించె ధనుర్గుణధ్వని నభోభాగంబు భేదింపఁగన్.
- 208 మ. కని గాండీవధరుండు దర్ప మెసఁగం గర్ణాస్త్రజాలంబు నీ
సున వారించి శిలీముఖార్చులు పరిస్ఫూర్జితప్రభం బర్వఁ బే
ర్చినఁ గార్చి చ్చడరఁ మృగంబులు భయోద్రేకంబునం బాటుచా
డ్చున నీమూఁకలు నల్గడం బఱచె ¹నుద్యూతత్రభమార్తంబులై.
- 209 వ. అంత నంశుమంతుం డవరగిరియవులకుం జనుటయు ధరాధూళికిఁ దోడు
సంధ్యారాగ మిశితంబైన తిమిరంబు గవిసిన నెద్దియుం గానతామిం
జిత్తంబులు గలంగ రాత్రియుద్ధంబునకు నోహటించుటంజేసి మనదొరలఁ
బాండవ సైనికులు దఱిమినం దాల్చి వాటింపక తిరిగిపోయిరి జయంబు
సేకొని ¹వీరి నవ్వుచు వారు గవ్వడిం గమలనాభునిం బ్రశంసించుచుం జని
రవ్విధంబున నుభయసైన్యంబులు నిజశిబిరంబుల కరిగి విశ్రామంబు నొందె
నని చెప్పటయు సంజయునకు ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె.

- 206 1. నుత్తమౌజుండును - శ.మ. పెక్కు ప్రతులు. 2. ననవ్వి యవ్వీరుండు - అ.ఆ.
ప.ఐ.డ.
- 208 1. నిర్దూతాంబుదాభంబులై - ఈ.ఘ.వ; నుద్దూతాంబుదాభంబులై - ప(యతిభంగము)
నిష్కూతాంబుదాభంబులై - స.
- 209 1. వావిరినవ్వుచు - త.వ.

- 210 ఉ. తెల్లము మిమ్ము నందఱ వధింపఁగ నయ్యమరేంద్రవందనుం
¹డొల్లక ²పోక వాఁడు ³దనయుగ్రత సూపెద నన్న మీమహీ
 వల్లభు ⁴వారికేల యమవహ్నుల కై నను రూపుతోడఁ బోఁ
⁵జెల్లదు గాన తద్భుజవిశేషము రూఢము గాదె సంజయా.
- 211 సీ. యాదవ వీరచయంబునాటోపసముద్రేక ముడిపి సుభద్రఁ దెచ్చె
 భాండవం బాహుతిగా లీల నొనరించి సప్తార్చి నత్యంత తృప్తుఁజేసె
 శబరవేషముఁ దాల్చి చనుదెంచి తొడరిన శివునితోఁ జెనఁగి¹మెప్పించె నతని
 గంధర్వుచే పడ్డ కౌరవసత్తము విడిపించె లావును వెరవు మెఱయఁ
- ఆ. గాలకేయకులముఁ గాలునిప్రోలికి, ననిచె నఖిలనృపుల ²ననికి నియ్య
 కొలిపెఁ గ్రీడి జగము గొనియాడ నేకకో, దండచండవిలసితమునఁ గాదె.
- 212 వ. కావున మనవారికి నోటమి యక్కిరీటివలనం గలిగె నను కలుచ వారి గర్హిం
 పం దగ దట్టి జెట్టితోడం బెనంగుటఁ బ్రశంసకుం దగుదురు పదంపడి వారేమి
 సేసి రనిన ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుం డిట్లనియె.
- 213 ఆ. అట్లు ¹దివిసిపోయి ²యాటుఁ బోటు నొడళ్లఁ
 గలయఁగలిగి డప్పి గదిరి ³సొలయు
 దొరలుఁ దాను నపుడు దుర్యోధనుఁడు విచా
 రాభి యుక్తినున్న యవసరమున.
- 214 వ. పార్థదేశఁ బలుకుపుట్టినం గ్రోధంబున నూర్పులు సందడింపఁ గర్ణుఁడు
 భగ్నదంష్ట్రంబయి విషంబులేని భుజంగంబునుం బోల్పం దగి పరాజయంబు
 నొంది దీనదశకు వచ్చి యున్న యారథికవరులం గలయం గనుంగొని కౌర
 వేశ్వరున కిట్లనియె.

210 1. డొల్లఁడు గాక వాఁడు - స. 2. పోయెగాక - క.ఖ.జ ; యుండె గాక - ఉ.న ;
 పోయెవాడు - స ; మానెగాక తనియుగ్రత - స.వ. 3. ధనుపుగ్రత - ల.వ. కొన్ని
 ప్రతులు (పంథి చింత్యము). 4. డొప్పనే, శమనవహ్నులకై స. త త. జెల్లనె - ప.

211 1. మెప్పించె-కొన్నిప్రతులు. 2. ననికినియ్యకొలిపె-ఆ.ఈ.ఎ.ద.బ.ల. కొన్నిప్రతులు;
 ననికినియ్యకొలిపె - వా. మున్నగు ప్రతులు. 3. సనుండుగాదె - కొన్ని ప్రతులు.

213 1. విడిచిపోయి, విరిగిపోయి, దిగి (వి) చిపోయి - అనియు పాఠములు. 2. యేటు
 పోటు - స. మున్నగు ప్రతులు. 3. సొలయు - పీ.శ.ప. మున్నగు ప్రతులు;
 సురియు - వా.

- 215 ఆ. అలవు ¹వెరవుఁ దలఁపఁ గలఁ డితం డన²వాసి, కెక్కినట్టి రథికుఁ డక్కిరీటి
వలయు నెడల నతని చాసుదేవుండు బో,ధించు నెల్లతెఱఁగుఁ దేటపడఁగ.
- 216 క. అనిమిషనాథుం డిచ్చిన, మనశక్తికి సమర నొడ్డి గాండివిఁ దొలఁగిం
చివహరి వంచన పదపడి, మన మెల్లను దెలియ వినమె మనుజాధీశా.
- 217 క. అగుఁ గాక యతని నాతని, మగఁటిమియును నేర్పునెల్లి ¹మానెద నీకుం
బగ యనియెడుమాటయు ని,జ్జగమునఁ గలుగంగ నీను జగతీనాథా.

—: కర్ణుని రెండవనాటి యుద్ధము :—

సం. 8—22—10

- 218 వ. అనినం బ్రియం బంది నీనందనుం డతనిం దగువారలను నిజనివాసంబులకుం
బోవం బనిచి తానును నభ్యంతరమందిరంబున కరిగె నారాత్రి సుఖనిద్ర సేసి
రేపకడ సమస్తజనంబులు సంగ్రామంబునకు నడచి రంత నక్కడ నుక్కు
మిగిలి పాండవబలంబులుం దోతెంచె ధర్మనందనుండు బృహస్పతి మతం
బున దుర్జయవ్యూహంబు వన్నించినం జూచి మనవారును దానికిం బ్రతిగా
మోహరించుటకై రాధేయు రాకకు ¹నెదురుచూచుచు నొకభంగిం
²బన్ని రనిన విని యాంబికేయుండు.
- 219 క. ¹శీతార్తజనంబులు ప్ర,ద్యోతను నుదయంబు గోరు²చున్న కరణి తా
³నేశరఁ గోరుజనులకు, నాతఁడు నిజతేజమునఁ బ్రియం బొసఁగెనొకో.
- 220 ఉ. అమ్మెయి ధర్మనందనుని యగ్గలికం దొలునాఁడు రాజు బ
న్నమ్ములపాటు సూచుచు రణంబుకడంక దొఱంగి చన్నబం
టెమ్మెయి ¹నద్దినంబున నహీనపరాక్రమ²లీల సూపెనో
తమ్ము నెఱుంగ రేమియు నతండును నాతఁడు నేమిసేయుదున్.

215 1. జలము, వెరవు - అ.ఆ.ఐ.ఝ.డ.ల. 2. రాసికెక్కినట్టి - కొన్ని ప్రతులు.

217 1. వెల్లమానెద - డ.వ.

218 1. నెదుళ్ళు చూచుచు - కొన్ని ప్రతులు. 2. బన్నించిరి - వ.

219 1. శీతార్తి - కొన్ని ప్రతులు. 2. నోజనువేసతా - అ.ఆ.ఝ.ల. 3. దోతెంచుట
గోరుజనుల కాతడు - గ.వ; * నేతెంచుటగోరు - వెక్కు ప్రతులు.

220 1. నట్టియుబ్బున - ణ.త. 2. కేలి - ఖ గ.వ.

- 221 తే. ¹కర్ణుఁ డట్టె కలనఁ గౌంతేయవర్గంబుఁ, గృష్ణయుతము గాఁగ గెలువఁ జాలు
నేమిదివృఁగలదు మీ మానవేంద్రుని, చిత్తమాంధ్య మతనిఁ జెలుపకున్నె.
- 222 క. సౌబలు నీతియుఁ గర్ణు భు,జాబలమును గూడి తనకు సామ్రాజ్యం బీఁ
గా బలిగి వెలయువాఁడై, యాజేలుగాఁడు మనంబునం దేప్రాద్దున్.
- 223 క. జూదంబు¹నాఁడు మొలచిన, యాచుర్దశ పెరిగి సంజయా ²నిర్భరదుః
ఖోదయవరంపరాసం,పాదినియై మనసునిట్లు పఱిగొనియెడినే.
- 224 క. దుర్యోధనుచేసిన యవ, కార్యంబున వచ్చినట్టి కష్టంబులు దా
త్పర్యంబున వినియెదఁ బ్రతి, కార్యంబులు గామి మనసు గందుచు నుండన్.
- 225 క. పాండున్యపునుతులలో¹నొ,క్కొండై నను నొవ్వఁ డింతకును మును వనితా
మండలి ²చేరువ మెలఁగెడు, గండున మెలఁపెదరు కురునికాయము³నడుమన్.
- 226 వ. ¹దై వంబు బలవంతం బనిన విని సంజయుం డజ్జననాథునితో దేవా వినుము
వగచినం గృతపడిన కార్యంబు గ్రమ్మఱుం బొడమునే డెందము గుందు
సంతియకాక యట్లుంగాక నీస్థపీసిన యదియ ²చూపె ఫలించె ఛండనంబు
వలదని యెన్నిభంగులం జెప్పినం బాండవులకుం గీడు దలంది యప్పులుకులు
గైకొనవై తివి వారల³పలన మున్న నేకపాపంబు లాచరించితి నీవల⁴న జన
క్షయంబు వాటిల్లెంగావునఁ గడవంబడిన దానికి వగవం బనిలేదు దారుణం
జైన గణప్రకారంబు వినుమనుటయు నతండు కర్ణుం డట్లు నడచిన కారణంబుఁ
దొడంగి యెఱింగింపు మనుటయు నమ్మనవేశ్వరునకు నా సూతనందనుం
డిట్లనియె.

221 1. కర్ణుడెట్లు (డట్టి) కలన - అనియు పాఠములు.

223 1. నందు మొలచి - అ.ఆ.బ.ఝ.ల ; నందుమోచిన - వ. 2. దుర్భరదుఃఖ-కొన్ని ప్రతులు.

225 1. నొక్కొండై నను నొవ్వడింతగను - అ.ఆ.ఇ.వ.పీ.ష. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు
నొకఱుండై నను నొవ్వడందఱును - శ. 2. నడుమపెరింగెడు - ఇ.ప.శ.ష;శీ.
3. నెదురక - అ.ఆ.ఇ.ఈ. మున్నగు ప్రతులు ; మునుముక - ప.

226 1. దై వబలంబె బలవంతం బని - ఊ.చ ఇ.ద. 2. చూపెఫలించె - ఈ.వ. 3. యెడ -
పీ.శ. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు. 4. సహస్రజన, సనీజన - అని పాఠములు.

- 227 క. రేపకడ సకలబలములు, భూపాలురు వెడలి నడువఁ బోరికి బిదపన్
 నీపుత్తుఁడు వెడలెను సా,టోపతఁ దమ్ములును గర్జుఁడును దో నడవన్.
- 228 వ. అయ్యవసరంబున.
- 229 సీ. రథము రథమ్ము జేరఁగఁ దెచ్చి యమ్మేదిసీశ్వరుతోఁ గర్జుఁ డిట్లు లనియె
 నాకుఁ గృత్యంబు లనేకముల్ గలిగె ము న్నాధనంజయునకు నట్ల కాన
 యీరసంబున మాకు నిద్దఱ కొండొరు విడువక పెనఁగఁ జొప్పడద యింకఁ
 గల¹హ మొక్కమొగంబు గావున నేఁ డేము దలపడి పోరుదు మలవుఁ జలము
 ఆ. నుల్లసిల్ల నొక్క²రొకరుని నొంపను, జంపఁ జూతు మానిలింప శాధు
 వలనఁగన్నశక్తి వొలియుట నామీద నలుకు లేక తఱుము నాతఁ డధిప.
- 230 వ. అప్పుడు చే నెత్తురు గా కుండ నక్కిరీటి గీ టడంగించు విధం బూహింపుము.
- 231 చ. సరి యగు నాకు దివ్యశరజాలములూ దలపోసి చూడ న
 న్నరుఁడు దృఢత్వ లాఘవగుణంబులఁ దక్కువ దూరపాత వి
 స్ఫురణఁ గరంబు ¹వట్రపడు భూవర సౌష్ఠవరేఖ నేమియున్
 దొరయఁడు ధైర్య²శౌర్య పటు దోర్విభవంబుల హీనుఁడెంతయున్.
- 232 క. మును విశ్వకర్మ ¹దేవేంద్రునకై నిర్మించె మహిత రూపము విజయం
 బను చాపము దానను బహు, దనుజుల మర్దించె నతఁ డుదగ్రస్ఫూర్తిన్.
- 233 చ. పరిచయసక్తచిత్తుఁడయి భార్గవరామున కాతఁ డిచ్చినం
 బరుష పరాక్రమమ్మున నృపాలుర నెల్లను నమ్మహాభుజుం
 డిరువదియొక్కమాటు సమయించెఁ దదీయ నితాంత శక్తి న
 పృరమదయాపరుం దొసగెఁ జార్థివ నాకది గూర్చి పెంపునన్.

229 1. మొసమొగియదు — వీ. 2. రొకఁళుల — ఉ.బ.వ.

231 1. తొట్రపడు — పీఠ ; పట్టువడు — శ.ప. 2 సార — ఈ.ణ.త.వ.

232 1. యుకుమారునకై — ఐ.బ.క.ఖ. విజయమనుధనుస్సును విశ్వకర్మ ఇంద్రునికొఱకై
 నిర్మించినట్లు మూలమున కలదు.

“ఇంద్రార్థం ప్రియ కామేన నిర్మితం విశ్వ కర్మణా” — చిత్రశాలాప్రతి - 8 - 031-42.

- 234 ఉ. ఆ మహనీయ చాపమున నర్జును ధర్ప మడంచి నేడు సం
గ్రామము ¹నుజ్జగించెద నకంటక సుస్థితి గల్గి మేటివై
భూమి ²యమర్చెదం గొనుము భూవర నీదగు పుత్ర ³పౌత్రుల^౪
శ్రీమహి⁴మ^౫ సమస్తజన సేవ్య మహాన్నతిఁ బొందు నట్లుగన్.
- 235 వ. అని పలికి వెండియు నిట్లను నా విజయంబును విజయు గాండీవంబును
నొక్కరూప యతనికి నక్షయతూణీరంబులు నగ్ని దేవుం డిచ్చిన యభేద్య
రథంబును ¹నవధ్య రథ్యంబులుం గల వని యెక్కు డయినను దానికంతఁ
జింతింప.
- 236 క. నారాచము లాదిగఁ గల, మోరప్రదరములు బండ్లఁ గొని వచ్చెద బల్
తేరులు ధృఢవాజులు నా, తేరివెనుకఁ బె క్కమర్చి తెచ్చెద నధిపా.
- 237 వ. మఱియు నొక్కం డాకర్ణింపుము భువనప్రవర్తకుం డయిన కృష్ణుండు
సారథ్యంబు సేయుట నప్పార్థు పరాక్రమం ¹బసాధ్యంబై యుండు నట్లగు
టం జేసి.
- 238 తే. భండనము నేర్పుమెయిఁ గృష్ణపాటియనఁగ
మహిఁ బొగడ్తకు నెక్కిన మద్రనాథు
నాకు సారథిగాఁగ నొనర్ప వలయు
గెలుతు నట్లైన నన్నరు నెపు మెఱయ.
- 239 క. హరి కెక్కు డరయ మద్రో, శ్వరుఁ డశ్వజ్ఞానమున నసంశయ మే న
న్నరునకు మిక్కిలి బలవి, స్ఫురణంబునఁ గర్మకుశలబుద్ధిఁ దలంపన్.
- 240 క. కావున నవ్వర ¹మిమ్ముటు, గావించుట యెల్లహితముఁ గావించిన య
ట్టవెలయు నింత సేసి మహివరననుఁ జూడు పోర ²నెట్లెచెదనో.

234 1. సంజరించెన, సంజయించెద - అని పాఠములు. 2. యుసర్చెద - ఇ.ఉ.ఎ.ప. ల.ప. 3. పౌత్రులు - కొన్ని ప్రతులు. 4. మోన్నతి - వెలయజేయుము రాజ్య మఖండధీరత - బ.

235 1. రన వధ్య రథ్యంబును - కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

237 1. బసాధ్యమంబై యుండు - స.

240 1. మిమ్మెయి గావించుట - కొన్ని ప్రతులు. 2. నెట్లెచెదనో - త.వ.

- 241 క. విను¹మిత్తైఱఁగున నే న, య్యనిమిష వర్గంబునై న నాజి జయింతున్
మనుజులు పాండుతసూజులు, జననాయక నాకు నొక్క సరకే తలఁపన్.
- 242 వ. అనిన విని నీపుతు¹ండు ప్రీతుం డయి రాధేయు నగ్గించి నీకెల్ల భంగిని
శల్యు సారథిం గావించెద నని పలికి యుత్సాహాదీప్తుం డై.
- 243 క. అమ్ముల బండ్లును రథర,ధ్యమ్ములునుం బెక్కు దెత్తు నవనీశులు నా
తమ్ములు నేనును నీపా,ర్థ్యమ్మున నడచెదము బర¹వసంబు గ్రముగన్.
- 244 క. అని చెప్పి పీ¹తుఁ డగునా,తనిఁ దోడ్కొని నడచి సముచితంబుగ శల్యుం
గని భక్తిఁ బ్రణతుఁడై యి, ట్లను దుర్యోధనుఁడు నవినయముగ నతనితోన్.

—: దుర్యోధనుఁడు శల్యునిఁ గర్జునకు సారథ్యంబు నేయు మని ప్రార్థించుట :—

సం. 8—23—1

- 245 సీ. సత్యవ్రతంబును శాత్రవదుర్దశాపాదనంబును మహాభాగతయును
నీకు నై జంబులు నాకుఁ బెద్దయుఁ గూర్తు గావున నిన్నేను గారవించి
వినతుండనై వేడికొనియెద రాజుల నడుమ నీ దగు సౌమనస్య మెఱిగి
యర్జును ననిఁ దెగటార్పఁగ వలయుట¹ యూహించి ¹సంభృతోత్సాహాలిఁ
ఆ. గావు మితని ననుచుఁ గర్జునిఁజూపి యీ, తనిరథంబు గడపు మనఘ యిట్టు
లై న నితఁడు వగఱఁ బో నీక పొదివి య, స్థలితగతుల నొంపఁ జంపఁ జూలు.
- 246 చ. గురుఁడును భీష్ముఁడుం ¹జనినఁ గొంచెపు మూఁకలతోడ నేను సం
గరవిజయంబు గోరి భుజగర్వమునన్ సడి సన్న పాండుభూ
వరసుత²వర్గముం ²దొడరు వాఁడనకా మది నిశ్చయించు తె
వ్వరిగొని యింత నీ వెఱుఁగవా నినుఁ గర్జునిఁగాదె ³నమ్మితిన్.

241 1. మిత్తైఱఁగుననునే (సనిమిష — న ; వినుమట్టులెనను నే) సయ్య నిమిష — వ.

243 1. వసముదగ్రముగన్ — ఊ.వ.వీ శ.వ ; వసముగ్రమ్ముగన్ — వ.

245 1. సంగరోత్సాహ — ఊ.వీ.

246 1. బడిన, దెగిన — అనియు పాఠములు. 2. గర్వముం దొడరు — వ. 3. దునుము
వాడనకా — ఊ.న. 4. నమ్మితిన్ — అ.

- 247 క. ¹ఇ మ్మివ్వరమ్ము సార,ధ్య మ్మితనికిఁ జేయు ²మినున కరుణఁడు సాహా
య్యమొనరించినట్లుగఁ దిమి,రమ్ముక్రియన్ రూపుపెడి యరాతు ³లడంగన్.
- 248 క. ¹అనిన విని కెంపుసొంపునఁ
గనుఁగవ యుగ్రముగ బొమలు గదియఁగ ఫాల
మ్మునఁ జెమటవొడమ నీసుతుఁ
గనుఁగొని యిట్లనియె నతడు ²కటము లదరఁగన్.
- 249 పీ. ననునింత నీచపుఁ బనికిఁ ¹బంపఁగ నీకుఁదగునె భూవర ²వర్ణధర్మవిధము
తెఱుఁగవే శూద్రుల కేనాఁటఁ బరిచర్య సేసిరి మూర్ధాభిషిక్తులైన
రాజులు సూతజు రాధేయు దొరఁజేసికొని యేను సారధ్యమునకు జొరఁగఁ
జాల నీతని ³బల⁴శాలిఁగాఁ దలఁచెదు ⁵నాకంటె నిట్టిబన్నంబుఁ గలదె
ఆ. పగలుతోననొకనిఁ జాల్పెట్టు ⁶మెట్టివాఁ, ⁷డై నసమయఁజూచి యరుగువాఁడ
నట్టిభంగి ⁸సాలదం⁹తేనిఁ దరవాయి, గొని వధిఁతా శత్రుకోటి నెల్ల.
- 250 క. విను మేను విక్రమింపఁగఁ, గనుఁగొనియెడు ¹నంతవాఁడుఁ గలఁడే కుల్లశై
లనికాయం²బుల వగలుతు, వననిధులు గలంతు ధరణి ³ప్రత్తుం గలయన్.

- 247 1. ఇమ్మివ్వరమ్మితనికి సహజమ్ముగ నునునకు ననూరు సారధ్య సహాయ మొందచి - ప. 2. వివేక తనయు సహాయత్వ మొనరిన గతిగతి - ప. 3. యేను సమ్ములు సహాయ మొనరవ నర్కుఁగని తమిరమ్ము - ప ; మీపుచర్కుని సహాయ్యమొందచినట్లుగా - పీ. 3. లుచనగాన్ - కొన్ని ప్రతులు.
- 248 1. అన విని రూపు పొంపున (గొంపున) - త.వ. 2 కటకటబడుచున్ - అ.అ.బ. ఝ,బ.ల ; గర్వస్ఫూర్తిన్ - త.వ.
- 249 1. జెప్పగ - ద. 2. వినుధర్మ - అ.ఝ ; ధర్మవశ్యవిధము - త.త.వ. 3. బహు శాలి - పెక్కు ప్రతులు. 4. శాలిదలంతెనాకంటెను నీతండు ఘనుడె చెప్పుమ - ల ; 5. నాకింతకంటె బన్నంబుగలదె - ప. 6. మేవాన్నికెన - ద. 7. డై నసమయ జూచి కొనియుడుగ - క.డ. 8. పోలి - ప. 9. తేనితరువాయి - శ.ప (ఏనిని పీరుద్రుతాంతముగా గొనలేదు).
- 250 1. వాడొకండు గలదే - త.వ ; నంతవారు గలదే - పీ.శ.ప. 2 బువగుల్తును - శ.ప.వ. మున్నగు ప్రతులు. 3. ప్రక్కలు జేతున్ - వ.

- 251 చ. నరవర చూడవే తెలియ నాదగు¹ బాహులు మద్భలంబు నీ
వరయక పల్కితే నొకని కక్కట సారథినై ²రథిష్ఠ వి
స్ఫురణము ³దక్కనోపుదునె సూతతనూజుఁడు పోడశాంశమున్
దొరయఁడు నాకు వాసవసుతున్ ముర⁴మర్దనుఁ జీరికిం గొనన్.
- 252 వ. ఇట్లగుటెఱుంగక చెప్పితి వెఱింగియుం గర్జుపక్షపాతంబున నన్నవమానించె
దేని మాఖూమికిం¹ బోయివచ్చెడ ననిపలికి రాజమధ్యంబుననుండి వెనలిదోవం
జూచినం గురు²పతి సప్రణయబహుమానంబునం జని ³నిలువరించి సాంత్యన
స్వరంబున మధురాక్షరవిన్యాసంబుగా నతనితోఁ గర్ణుండ యేల ⁴తక్కు
నీకెక్కుడయిన రథికులుం గలరే కడిందిపగఱకు హృదయ⁵శల్యం బగు⁶టఁ
గాదె నీకు శల్యుండను నభిధానం బయ్యె నాయభిప్రాయంబు వినుము
ధనంజయునకు రథికుగుణంబులం గర్ణుండు ⁷మిక్కిలి కృష్ణునకు నశ్వ
హృదయజ్ఞానంబున నీ వధికుండవు ధనంజయునకుఁ బ్రతివీరుంగా మనషు
కర్ణుం జూలించితి మది కృష్ణుఁడు సెల్లనీ కునికిం జేసి కృష్ణవర్తనంబునకుఁ
ప్రతివిధానం బాచరింప నిన్నుం ⁸గోరితి నింతపని నీకుండక్క నొరులకు
శక్యం బగునే యనిన విని ముదితహృదయుం డయి మద్రేశ్వరుడు.
- 253 క. ననుఁ గృష్ణుకఁటె నధి¹కుం, డని యిమ్మునుజేంద్రకోటి యాకర్ణింపం
గొనియాడితి విమలయశోఃఘనుఁ డగు ²కర్ణునకు రథము గడపెద ³నధిపా.
- 254 వ. అని యాసూతనందను నుద్దేశించి వెండియు నిట్లనియె.

- 251 1. శౌర్యము — ఈ.జ.ణ.త.వ. 2. రథాధ్యవిస్ఫురణ — అ.ఆ.బ.ల ; భుజాగ్రవి
స్ఫురణ — శ.వ. 3. లేక ద(త)క్కుదునె — అ.బ.ఝ.ల. 4. భంజను — అ.ఆ.
బ.ఝ.ల ; ఘశ్మరు — ఎ.వ.
- 252 1. బోయెద — ఖ.గ.జ.వ. 2. పతిప్రణయన బహుమానంబు — ల ; పతిప్రణామ
బహుమాన పూర్వకంబున — జ. 3. నూరడించి — ఈ.జ.చ.త.వ. 4. తక్కువ —
కొన్ని ప్రతులు. 5. శల్యం బవగుట — కొన్ని ప్రతులు. 6. టం జేసి — ఇ.బ.క.
ఝ.డ.ల ; టగదానీకు — డి. 7. డెక్కుడు — ఖ.గ. 8. కోరుకొని వచ్చితి
నీ పనికి నీవు దక్క — జ.
- 253 1. కుడువని యిమ్మునుజేంద్ర — అ.ఆ.న.ల. మున్నగు ప్రతులు. 2. రాధేయు
రథము — ద. 3. ననఘా — ఇ.జ.ట.వ.

- 255 క. జనవల్లభ యొకసమయము, విను మీతనితోడ నేను విచ్చలవిడిఁ దోఁ
చినమాట లెల్ల నాడుదు, ననునెగ్గులు ¹వట్ట కుండినం ²బొందొనరున్.
- 256 క. అనుటయు ¹గారవముననీ, తనయుఁడు రాధేయుఁ జూచి తగు నిట్లగుఁ గా
కని పలికి శల్యునిం గనుఁగొని యిది గడులెస్స యనియెఁ గురువంశనిధి.
- 257 వ. ఇట్లభినందించి యన్నరేంద్రుం డమ్మ¹ద్రవతి మనం బురియాడునో యని
శంకించి యతనితో మఱియు నిట్లను నివ్విధం బాచరించుటకు విచారంబు
వలవదు తొల్లింటిపెద్దలవృత్తాంతంబు వినుము మార్కండేయమహాముని
మాతండ్రి ²కేనువిను చుండఁజెప్పిన యది నీకుం జెప్పెద సురలతోడి దురం
బున నసురవరుం డగు తారకుండు దెగినపిదపఁ దదీయతనయులు విద్యు
న్మాలియుఁ దారకాక్షుండును ³గమలాక్షుండును ననువారలు వారిజాసను
నుద్దేశించి.

-: దుర్యోధనుఁడు శల్యునకుఁ ద్రిపురాసురుల వృత్తాంతంబు సెప్పుట :-

సం. 8-24-1

- 258 క. దమమున నియమంబున ను, త్తమమును ఘోరంబు నైన తప మతినిష్ఠం
బ్రముదితులై చేయఁగ నక్కమలభవుఁడు ¹దోచి పరమకారుణ్యమునన్
- 259 వ. పరంబులు ¹గోరికొం డనవుడు వారందఱు నొక్కమాటయకా సకల
భూతంబుల వలనను సర్వకాలంబుల యందును నవధ్యష్టంబు మాకు నీయ
వలయు నని యడుగుటయు నయ్యజుండు.
- 260 క. ఆ చంద మెందుఁ గల దది, గోచరమే ¹యిచ్చుటకును గొనుటకుఁ దగుమై
సూచి యడుగుండు శుభదం, బై చెల్లెడునట్లుగాఁ బ్రియంబున నిత్తున్.

255 1. వల్కకుండినన్ - ప.స. 2. బోరడనున్ - ఇ ; బొందమరున్ - వ.

256 1. గారవమున - పెక్కు ప్రతులు ; గౌరవమున - వా.

257 1. ద్రేశ్వరుచిత్తంబురియాడు - పీ.శ. 2. కేనేము - కొన్ని ప్రతులు. 3. కనకా
క్షుండు - ఇ.

258 1. వారి మెచ్చి (జూచి) - అనియు పాఠములు.

259 1. వేడికొనుం డనవుడు - కొన్ని ప్రతులు.

260 1. యిచ్చువరముగొనడుతగవుమై - ప.

261 వ. అనపుడు నయ్యసుర లక్ష్మేని మాకు మువ్వరకు మూఁడు పురంబు తెల్ల
సుఖంబులుం గలిగి కామగమనంబులై దేవదానవయక్షోరగాది జాతులకుం
జెలుపరాక విలసిల్లునట్లుగా నొసంగు మేము భవత్ప్రసాదంబు సొంపున
నిర్భయులమై పెంపొంది సంచరించెద మచుటయుఁ బద్మభవుం ¹డిదితెన్న
దీనికిఁ దుది యిట్టిద యని నుడివి యట్టిది గా కుండ నప్రమత్తులరై వర్తిలుం
డనిన నద్దనుజేంద్రు లప్పరంబు తెప్ప దొక్కెగం గూడె నప్పుడు బలియుం
²డగువాఁడు జెలుపం గలంచినం జెడునదిగా నొడంబడితిమి త్రిపురంబులు
సంగతంబులుగాకున్న నసాధ్యంబులై వెలయవలయు నని పల్కిన నద్దేవుండు
మీరు పురత్రయంబు³ను సంపాదించు కొనుం దేనమ్మహానుభావంబులం
బొందునట్లుగానిచ్చితి నని నిజస్థానంబునకుం జనియె నితైఱంగున.

262 తే. వరము వడసిన యాదై త్యవరులు దమకుఁ
బురము తొనరింప దానవపూజ్య మయుని
వేడికొనుటయు నాఁడు ¹విపులతపము
కలిమి ²నొప్పారు పురవర్మములు ఘటించె.

263 వ అవియుం బ్రాకార గోపురప్రాసాదప్రముఖ ¹వివిధావయవంబులు పసిండియు
వెండియు నినుమును నై నాల్గుదిక్కులు నూతేసియోజనంబులు గలిగి
యుండు నందుఁ బసిండిం జేసినయది దివంబునను వెండి నొనరించిన యది
యంతరిక్షంబునను నినుమునం గావించిన యది భూమిని ²సంచరింపను
వరుసన వానికిం దారకాకుండును గమలాకుండును విద్యున్నాలియు రాజు
లయి దివ్యంబులగు నంబరంబులను నాభరణంబులను మాల్యానులేపనంబు
లను మణియు ననేకవిభజనంబుల సుజ్జ్వలులై నెగడుదురిట్లు పురత్రయ విహా
రంబున జగత్త్రయంబును నాక్రమించి యసురత్రయం బప్రతిహత విభూ
తిమై వర్తించు నమ్మృత్పరుం దన్పు నాశ్రయించుటంజేసి వారల యోగ
జేమంబు లరసికొని యెవ్వరికి నెయ్యది యిష్టం బయ్యది యెల్లం దన

261 1. డిట్లనునిదితెన్న — కొన్ని ప్రతులు. 2. డెవ్వాడు, డై నవాడు — అనియు పాఠములు. 3. గావించుకొనుండేనప్పుడు — అ.ఆ.డ.ల.

262 1. విమల — వ. 2. సొంపారగా పురంబులు ఘటించె — కొన్ని ప్రతులు.

263 1. వివిధోపవనయవంబులంజేసి పసిండి — ఊ; వివిధోపమాన భవనంబులు — కొన్ని ప్రతులు ; వివిధోపేతంబులం జేసి — ఇ. 2. సంచరించునట్లుగా వరుస — ఎ.బి.బి.శ.ష.

మాయాబలంబున మయుం ³దొడవించుచుండు నవ్విధంబునఁ బరమ
⁴సౌఖ్యంబు లనుభవించుచుండ బహుకోటి సంవత్సరంబులు ననియె
 నట్టియెడ.

264 సీ. తారకాతున కొక్క తనయుండు హరియన

¹జనియించి వారిజానను గుఱించి

తపము సేయంగఁ బ్రత్యక్షమై యద్దేవుఁ

డదుగుము పరమన్న నతఁడు త్రిపుర

ములవార లాయుధంబులు దాఁకి చచ్చినఁ

బీనుఁగుల్ నీరితోఁ జెట్టి తడుప

నొక్కఁడు వదుగురై యెక్కుడు లావును

బీరంబు మెఱయ సంప్రీతి నుల్ల

ఆ. సిల్లునట్టి బావి నిరశరతోయమై

మా పురములఁ జిత్రమహిమ ²వెలయ

నావహిల్ల వలయు ననిన నిచ్చితి నని

యమ్మహాత్ము డరిగె నదియుఁ గలిగె.

265 వ. ఇట్లు మహాప్రభావంబైన ¹యబ్బావి వడసి యప్పురంబులవారు పోరికి
 శంకింపక నిర్జర భయంకరులగుచు భువనంబులన్నియు బాధించుచుం బెరిగి
 లోభ మోహ వశతం బొంది విచ్ఛలవిడిం దిరుగం దొడంగిన దేవపితృముని
 జనస్థానంబులకు హానిపుట్టినం బురందరుం డఖిల బృందారకులుఁ బరివేష్టింప
 నప్పురంబులపై నెత్తిచని పెనంగి భేదింపంజాలక విషణ్ణుం డయ్యె నంత
 నతండు దివిజులుం దాను సంయమి ²సహితుండై చతురానను పాలికిం
 బోయి ప్రణామపూర్వకంబుగా నద్దానవుల తెఱంగెఱింగించి తద్వధో
 పాయం బడిగిన నతండు వారలకిట్లనియె.

3. దొసరించు — కొన్ని ప్రతులు. 4. సౌఖ్యంబుల — కొన్ని ప్రతులు.

264 1. జన్మించి — అ.ఆ.ఐ.బ.ల. 2. మెరయ — ఐ.త.వ.

265 1. యవ్వరంబువడసి — ఏ.జ.ద.వ.స. మున్నగు ప్రతులు ; యవ్వారివడసి — ట.బ.
 2. సహితులై చతురానన — శ. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు. చూడు. బాల. వ్యా.
 క్రియ. 120.

- 266 ఉ. ఏచిన యా పురత్రయము నేకశరంబున రూపుమాపఁగాఁ
జూచినఁ బోవుఁగాని పెఱచొప్పునఁ బోవదు సంగరోష్ఠ్మఖుం
డై చనుదెంచె నేని మదనాంతకుచేనది సెల్లు ¹నొండ్లకు
²స్గోచర మెట్లగుం జనుఁడు గొబ్బున నమ్మహితాత్ము పాలికిన్.
- 267 ఆ. అనిన నట్లకాక యని దివ్యవర్ష సహస్రకంబు వార లధిక నిష్ఠ
నతుల తపముసేసి యత్యంత శుద్ధాత్ములై మహేశుకడకు నరుగు నపుడు.
- 268 వ. అవ్విరించి జార్జించి పురస్సరుం జేసికొని యరిగి
- 269 క. వరదు శరణ్య శశాంక, స్ఫురితశిరోభాగు సర్వభూతేశ్వరు శం
కరు సాంఖ్యయోగనిష్ఠా, పరసులభు ననంగ¹దమనుఁ బరమాత్ము శిష్యున్.

—: త్రిపుర సంహారము కొఱవ బ్రహ్మాదులు రుద్రునిం బ్రార్థించుట :—

సం. 8—24—37

- 270 వ. కని ఫాలంబులు భూమిసోఁకం బ్రణమిల్లిన నద్దేవుండు లెండు మీరాకకుం
గారణం బేమి యనవుడు లేచి నిలిచి వారు కరకమలంబులు భక్తి మొగిడ్చి.
- 271 క. స్తుత్యానుభావ నిర్మల, నిత్యానందస్వరూప నిగమవిరోధి
స్థిత్యపనయనోన్ముఖ చిత్సత్యాత్మక భక్తలోక దౌర్గత్యహరా.
- 272 వ అని మఱియు ననేక ప్రకారంబుల బ్రస్తుతించినం బ్రసన్నుడై భవుండాద
రించి మీకు భయంబు వలవదు మీచెప్పినయట్ల చేసెద వలయుకార్యం
బెయ్యది యనిన దేవమునిసంఘంబులు ప్రహర్షంబు నొందె నరవిందభవుం
డప్పరమేశ్వరున కిట్లనియె.

266 1. నొడ్లకున్ — పెక్కు ప్రతులు; నొర్లకున్ — త.వ. 2. స్గోచర మెట్లగుంజనుడు
గొబ్బున మీరు మహాత్ము పాలికిన్ — స. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు; స్గోచర మట్టి
యింతలు పనుల్ సనుడమ్మ — వా.

269 1. మథను — కొన్ని ప్రతులు.

- 273 సీ. ప్రజల¹కుఁ బతిగాఁగఁ బనిచితి నీవు నన్నట్లు పదస్థుండ నగుటఁజేసి
విచ్చలవిడి వరం బిచ్చితి ²నసురత్రయమునకు దుర్గత్రయంబు గలిగి
యిమ్మువ్వురును దారుణాక్రమమున భువన³త్రయ సంబాధనం బొనర్చు
చున్నారు ⁴వారల నొరులకు నుడువ శక్యముగాదు నీవు శీఘ్రంబ చెఱుప
ఆ. వలయు మునులు దేవతలు నేను శరణుచొ, చ్చితిమి నిన్నుఁగరుణజేకొనంగ
వలదె ⁵మమ్ము నొరులు గలరె ⁶జగంబులు, గావ భూతనాథ నీవుదక్క.
- 274 వ. అనవుడు నద్దేవుం డయ్యసురులు సెఱు¹పవలయువా రగుదురు వారల బల
వంతు లేనొంటిమై నాపనికి సుత్యహింపనేర మదీయంబులయిన తేజోబలంబు
లం ధర్ధంబు వుచ్చికొని మీరందఱుం గూడి యాదుష్టదైత్యుల మర్దించుట
కార్యం బనిన నద్దివిజులు మాకందఱకుం గల తేజోబలంబులకు న²ద్దనుజుల
తేజోబలంబులు రెట్టియయి యుండు నట్లగుటంజేసి మాచేతం జెడరదియు
నుం గాక భవదీయ తేజోబలంబులు భరియింప మేము శక్తులముగాము మా
యందఱ తేజోబలంబు³లలో నగంబు వుచ్చికొని నీవ యాశత్రుల సమయింపు
మెల్లభంగిని నీకు రక్షణీయుల మగు మమ్ము రక్షింపు మనుటయు నజ్జగన్నా
ధుండు.
- 275 క. ఆమరులకు నసురులకు నే, సముండ శివం బఖిల భూతజాలంబులకు⁴
సమత నొనరింప శివనా,మము నాకుం ¹జెల్లు లోకమాన్యం బగుదున్.
- 276 వ. అయినను.
- 277 చ. అనయముఁ గూర్కకర్ములగు నట్టి విమూఢులఁ బిల్కుమార్పఁ బూ
నన తగు ధర్మ¹వర్తను లనంజను మీయెడ ద్రోహులై న య
ద్దనుజులఁ ద్రుంచి మీకుఁ బ్రమదం బొనరించెదఁ దేజము² బలం
బును ²నగపాలు వెట్టి ననుఁబొందఁగఁ జేయుఁడు మీరందఱున్.

273 1. నుస్యజియింప — ఇ. 2. నేనసురత్రయంబునకు దుర్గత్రయంబు — శ.ప.
3. త్రయంబును బాధ నలుచుచున్న — కొన్ని ప్రతులు (అఖండవడి చూడవలెను);
4. వారలనుడువ, నెవ్వారికి శక్యంబు తరిగాదు శీఘ్రంబ చెరువ నిపుడ — ఆ.బౌ.
క.ఖ.గ.ల.స. 5. యింక — ఎ.గ.వ. 6. యీ త్రిజగంబు గావ — కొన్ని ప్రతులు.

274 1. పందగినవారలు — ఆ. 2. ద్దితిజుల — ఎ ఖ.గ. 3. లందర్ధంబు — డి.

275 1. జెల్లు — ల. మున్నగు కొన్ని ప్రతులు.

277 1. వర్తులరునాజను — ఇ.ఐ.క.ల. 2. నగబాలు — కొన్ని ప్రతులు.

- 278 వ. అని మఱియు నొక్కటి నెచ్చెద లోకంబులకెల్లను బశుత్వంబును నాకుం
బశు¹పతిత్వంబునుం గావలయు నట్లయినఁ బశుహాసనంబునం బాపంబు
లేకుండు.
- 279 క. ఒనరింపుఁడు దివ్యరథం, బును దచ్చోదకుని నశ్వముల విల్లును న
మ్మును నాకు నట్టులైనను, దనుజుల దుర్గములు వినిహతములగు నాచేన్.
- 280 ఆ అనిన విని పశుత్వమునకు శంకించి పి,షణ్ణులైన సురల చందమెఱిగి
భయము గొనఁగవలదు పశుభావమోక్షణ, ¹విధియుఁగలదు దాని వినుఁడుమీరు.
- 281 వ. అని పలికి హరుండు వారలతోఁ బాశురత వ్రతానుష్ఠానంబునం బశుత్వ
మోక్షణంబగు నదియును ద్వాదశాబ్దంబులు నడపవలయు నిష్ఠానురూపం
బుగా సంవత్సరంబునఁ దదర్థంబున ఋతువున మాసంబునఁ బండ్రెండు
దినంబుల మాత్రను ఫలించుననుటయు నట్లకాక యని వారలందఱును
లోకంబులకు లోకేశ్వరునకుఁ బశుత్వంబుఁ బశుపతిత్వంబు గలుగుటకు
నొడంబడి యమ్మహాత్మునిఁ బశుపతివని పేర్కొని నిజతేజో బలార్థంబులు
సమర్పించినం గైకొని యత్యధిక బలుండై తొల్లించికంటె వెలింగె నప్పు
డదేవునకు దేవతలు విభవం బెసఁగఁ బరహాసనంబునకయి యభిషేకంబుసేసి
త్వష్ట నాలోకించి మహాదేవునకు దివ్యరథంబును దగియెడు సాధనంబులను
గల్పింపు మనవుడుఁ దపఃప్రభావమహనీయుం డగు విశ్వకర్మ యవ
హితుండై .
- 282 సీ. పామర్థ్య మొప్పు విశ్వంభరా చక్రింబు రథముగఁజేసి చంద్రముని నుష్ణ
కరునిఁ జక్రంబులుగాఁ బెట్టి ¹వారిధి నక్ష మొనర్చి హిమావనీధ
రంబున వింధ్యనగంబున నస్తాచలంబున నుదయ²శైలమున బలుపు
టవయవంబులు దీర్చి యగ్నులమూఁటఁ ద్రివేణుకరచనఁ గావించి మేరు

278 1. పశిత్వంబు. — ద.

280 1. మనగగలదు — అ.ఆ.ఐ.ద.ల.

281 1. బశుత్వంబు లోకేశ్వరునకు బశుపతిత్వం బొసంగుటకు — శ.ష.

282 1. యిరుసుగానభినోనర్చి — ఊ.ప ; మందర పర్వతము అక్షముగా చేయబడినదని
మూలము. “మందరః పర్వతశ్చాక్షో జంఘాతస్య మహా నదీ” 8-34-20 చిత్రశాలా
ప్రతి. 2. శైలంబునవయ / వంబులు దీరిచి వర్గత్రయమునం ద్రివేణూ — పీ.స.

ఆ. పర్వతమున నాతపత్రాంబుఁ గల్పించి, హరులువేదములు శరాసనంబు
వత్సరంబు శరము ³వాసుదేవుండును, గాఁగ సంఘటించె గౌరవమున.

283 వ. ఇట్లు చరాచరాత్మకంబై తేజరిల్లు నత్తేరు వీడించి ఫాలాకుండు గ్రహ
మండిత వ్యోమ మండలం బు¹పాదాన కారణంబుగా విశ్వకర్మ గావించిన
కవచంబు దొడిగి శరాసనంబు ధరి²యించి శరంబు పుచ్చికొని దానవ సం
త్రాసనోత్సాహం డగుచు రథారోహణంబు సేసి వృషభధ్వజంబునం
బొలుపొంది.

284 ఆ. అప్పరోగణంబు లాడుచుఁ బాడుచు, సంతసమునఁ జెలఁగ సకల మునులు
బహువిధములఁ దన్నుఁ బ్రస్తుతిసేయంగ, నమరవరులఁజూచి యల్లనగుచు.

285 క. సారథి యెవ్వం డనుటయు, వారలు నీ చిత్తమునకు నచ్చినవానిం
గారుణ్యంబునఁ గై కొని, తేరునడపఁ బనుపుమనిరి ధీరచిచారా.

286 వ. అనవుడు నద్దేవుండు.

287 తే. అరయనెవ్వఁడు నాకంఁఁ నధికుఁడతని
మీరయెఱిఁగి యొనర్పుఁడు సారథిత్వ
మునకు ననిచెప్పటయు మహామునులఁ గూర్చి
కొని యమర్త్యులు ¹సంభృత వినయు లగుచు.

3. వాసు సోమాగ్నులు — వీ.న. వాసుదేవుడనుటకు 'వాసు' అను ప్రయోగము
నూతనముగా నున్నది. ఇచ్చట మూలము "ఇషుశ్చా పూభ వద్విష్ణుర్జ్వలన సోమ
ఏవచ" గీ-34-49 — చిహ్నశాలా ప్రతి.

283 1. ప్రధానకార (క) ణంబుగా — ప.ఐ.వ.
2. యించి విష్ణుసోమాగ్ని సంభవంబై వెలుంగు శరంబు. — వీ.న.

287 1. సంజాతవినయు — ఎ.భ.గ.వ.

- 288 వ. కమలాసను కట్టెదిరికిం జని భక్తిం బ్రణమిల్లి దేహ నీవలన నీలగ్రీవుండు
ప్రసన్నుం డయ్యె భవదాజ్ఞ నేమితనికి రథంబుం దగు సాధనంబులు సమ
కట్టితిమి సారథి దొరకకున్న వాఁడది¹యెట్లనిన సారథ్యం బొచరించు పురు
షుండు బల²సత్త్వంబుల రథికునకథికుండు గావలసియుండు రథంబు పృథ్వి
రథ్యంబులు వేదంబులు రథికుండు రుద్రుండు రథచోదకుండు సులభుం
డగునే గుణాధికుండ వగు నీ విప్సనికిం బూనవలయు దానవ భయశ్రాంతుల
మైన మమ్ము రక్షింపుము మా కేడుగడయు నీవ భవదీయ ప్రసాదంబున
బ్రదికెద మని వాఁగిలి మొక్కినం బరమాదరంబున నెత్తి యప్పరమేష్ఠి
వారలఁ గారుణ్యంబునం గనుంగొని.
- 289 ఉ. మీరు నిజంబ చెప్పితిరి మిక్కిలి నేర్పును లావుగల్గినన్
సారథి పోరులన్ రథికసత్తముఁ దాగెలిపించు బుద్ధి దో
స్సార విలాస భంగులకు శర్వుఁడు మెచ్చఁగ నాగమాత్మకో
దార హయంబులన్ నడపెదన్ దనుజుల్¹ వెఱఁగందు నట్లుగన్.
- 290 వ. అని పలికి సురగణంబు ముదంబునం బొదలఁ దనచేతి కమండ¹లు వొక్కెడ
నిడి జడముడి బిగియించి²యజిన పరిధానంబు దృఢంబుగా బంధించి
ప్రణవంబునం ద్వష్టయొనర్చిన మునికోల వుచ్చికొని నొగ తెక్క నిట్లు
తోకపితామహుని సురలు శంకరునకు సారథ్యంబు నేయించి రని చెప్పి
దుర్యోధనుండు వెండియు నిట్లనియె.
- 291 క. హరులమ్మహాత్ము లిరువుర, ధరియించుట కోర్వలేక పడుటయు నెత్తెన్
¹వెరవున ²లావున ³వాగెలు, ధరియించుచుఁ బద్మభవుఁడు ధరణీనాథా.

288 1. యల్ల వినుము - అ అ.బ ర్పు. 2. సత్త్వస్ఫురణంబుల - అ.అ. మున్నగుప్రతులు.

289 1. వెగడందునట్లుగన్ - కొన్ని ప్రతులు.

290 1. లంబొక్కెడ - కొన్ని ప్రతులు. 2. యజినవ పరిధానంబు - త.వ.

291 1. ఉరుసత్త్వంబున వాగెలు - ఎ.గ. 2. వాఙ్మల - స. 3. వాగలు - ఏ.బ.ల.

292 వ. ఎత్తి యత్తురంగఁబులకు వెండియు వీర్యశౌర్యంబులు గలుగ ననుగ్రహించి
రథంబు ¹గడపం దత్కొశలంబు గొనియాడి కాసుదనుసుం డాదనుజుల
దుర్గంబుల దెసకు నరదంబు పఱపుము నేడు జగంబుల యలజడి మానెద
నాచేతి ²బలుపు సూడుమని పలికిన నప్పరమ సారథి మనోమారుత జవ
సత్త్వంబులు గలుగు నవ్వేదాశ్వంబులం బఱప ³నధర్వాంగిరసులు చక్ర
రక్షకులయి చనుదేర నత్తే రాపురంబుల ⁴కడరిన నయ్యారిమరథికుండు.

—: రుద్రుఁడు త్రిపురంబుల సంహరించి సురల సంతోషపఱచుట :—

సం. 8—24—117

293 సీ. కోవసందీప్తుఁడై చాపంబు నజ్యంబు గావించి మౌర్వి మార్గణముఁ గూర్చి
పాశుపతాస్త్ర ¹సంబద్ధంబుగాఁజేసి పురములు మూఁటిని బుద్ధినిలుప
నవి యొక్కచోటికి నప్పుడకూడిన మునులును సురలును ముదము బొంది
గెలుగెలుమంచు నగ్ని²ప నయ్యుగ్రుండు దెగవాపి దోసిన³దితిజయుతము

ఆ. గాఁ బురత్రయంబు కాలి నీతై పశ్చి,మాఖ్దిఁ దొరఁగ నమ్మహాగ్ని లోక
ములు దహింపఁజొచ్చెఁ బురహరుఁ డదిమా న్నె, సంతసిల్లె సకలజంతు⁴పులును.

294 వ. అప్పు డనిమిషమునిజనంబులు గృతకృత్యులయి భూతనాథుం బ్రణా
¹తించి యతం డనుమతిసేయ నంబుజాసనుండు లోనుగా నందఱు నిజ
²స్థానంబులకుం జని రివ్విధంబున లోకహితార్థంబుగా నప్పర మేష్ఠి శివునకు
సారధ్యం బనుష్ఠించె నీవు నట్లపోలెఁ గౌరవ రక్షణార్థంబుగా రాధేయు
రథంబు గడపు మిక్కర్ణునకు నక్కిరీటికిఁ గృష్ణునకుఁ బలశౌర్యంబుల

292 1. సడపం - కొన్ని ప్రతులు. 2. బరువు - బలుపు అని పాఠములు. 3. నవ్వడాంగీ
రసులు - కొన్ని ప్రతులు. 4. (కడ) కరిగిన - అ. 5. ఉ. మున్నగు ప్రతులు.

293 1. సంబంధంబు - పెక్కు ప్రతులు. 2. చిరయ్యు గుండు - అ. 3. 4. 5. మున్నగు
ప్రతులు. 3. దితిజరిపుయుతం బుగాఁ బురత్రయంబు నీతై - స. 4. సమితి,
చయము - అని పాఠములు.

294 1. తించి నమస్కరించిన - కొన్ని ప్రతులు. 2. నివాసంబులకు - కొన్ని ప్రతులు.

³నెక్కుడయిన వాడవు ⁴మదీయజీవితంబును రాజ్యంబును భవదధీనంబులు వానిం గలిగింపను జయంబును ⁵సుఖంబును గావింపను నీవ యొడయుండ విక్కార్యం బాచరించి నన్ను రక్షింపుమని పార్థింపి నీ పుత్రుండు మద్ర పతికి మఱియు నిట్లనియె.

295 సీ. ఇదియొక్క యితిహాసమే నొద్దనుండ భర్మప్రవీణుండగు బ్రాహ్మణుండు. ధృతరాష్ట్ర వసుమతీపతికిఁ జెప్పినయది వినుము భార్గవవంశమునఁ బ్రసిద్ధుఁ డగు జమదగ్నికి నత్యంతనిర్మలమతి రాముఁ డుదయించె నతనిచేయు తపమున హరుఁడు ప్రత్యక్షమైనిలిచిన నతఁడు దివ్యాస్త్రంబు లడుగుటయు

ఆ. నమ్మహాత్ముఁ డశుచు లై న వారలనవి, నిర్దహించుఁగాన నీవు పరమ శుచివిగమ్ము నీకుఁ జొప్పడు నఖిల ¹మహాస్త్రవీర్య మనియె నాదరమున.

296 వ. అనినవిని జామదగ్నుండు వినతుండై నాకెప్పుడు ¹పాత్రత్వంబు గలిగె నప్పుడ ²నీవుతలంచి దయ³సేతువు గాక నీకు శుశ్రూష సేయుచుండు నట్లుగాఁ బ్రసాదింప వలయునని విన్నవించిన విని కరుణాయుత చిత్తుం డగు భవుం డవ్వరం బిచ్చిన నమ్మహాత్ముండు నియమ నిష్ఠాపరుండై పూజోపహార ప్రముఖ విధానంబుల నద్దేవు నారాధించు చుండ ననేక సం వత్సరంబులు సన నొక్కనాఁడు పరమేశ్వరుండు ⁴ప్రసాదలసితాననుండై గౌరీదేవికి నశనిం జూపుచు.

297 క. రాముఁడు ¹విమలవ్రతచ, ర్యామహితుఁడు ²నాకు భక్తుఁడని పలుమాటలుం దాముద్దుసేసి మృదువచ, నామృత సంసిక్తుఁడైయు నాపమయమునన్.

3. మిక్కిలి యయిన - కొన్ని ప్రతులు. 4. మదీయాభి మతంబును - ఈ.ఓ.బి.త.గ.వ. 5. యశంబును - త.వ.

295 1. దివ్యాస్త్ర వీర్య - ట.వ.పి శ.వ.

296 1. శుచిత్వంబు - అ.ఆ.ఐ.ఝ.డ.ల. 2. నీ తలంచినట్లదయ - పి. 3. సేసెదవు గాక - పెక్కు ప్రతులు. 4. ప్రమోదవికసితాననుండై - టె.త.ప ; ప్రహృష్ట లలి తాననుండై - ప.

297 1. నియమవ్రత — క.ట. 2. మాకు భక్తు — ల.

- 298 వ. బలవంతులగు దనుజులదేశ బాధితులయు బృందాంకు లయ్యుండుధనువుని
భయసంభ్రమంబులతో నడుగుదూది తమయలఱగడి యురింగించిన.
- 299 ఆ. బామదగ్గుర్నబూది నయ్యనఁ జని దాన
పుల సథించి దేవశలకుఁ బ్రీతి
యాచరింపు మనియె హరుఁడు దానికి మది
ముదము బొంట కేలుమొగిచి యుశఁడు.
- 300 క. అకృతాస్తుఁడ నగు నాకుం, బ్రకటభుజుబలులు నస్త్రి¹పొరీఁబులన్
సకల సురనికర సంబా,ధకులగు దానస్థుల గెలువఁ దగవే యునుడోన్.
- 301 తే. అంబికానాథుఁ డిట్లను నతనితోడఁ,దలఁపు నీదన విఖిపెద దానఁ జని
పగఱ ని¹ర్జింప నగుఁ బదంపడి మనోరథంబు సిద్ధించు నరుగుము దెడయ దవస్థు
- 302 చ. అనవుడు నట్లకాకయని యా బామదగ్గి నుడుండు ధీరసం
జని సమద¹గుగ్రితై న సురశత్రులఁ దీవ్ర²శరాయుధోష్కరం
బున వధియించి వారి బలుపోటుల కొచ్చినవే నితోడ వ
చ్చినఁ బురపైరి నిర్వృణునిఁ తేసెఁ గరంబున ³శంబి యుశనిన్.
- 303 వ. ఇవ్విధంబునం ¹బ్రదీప్తస్థశరీరుం గావించి ధర్మం దాధార్మ్యపు పయిం ప్రీతి భీత
లంబగు నాలోకం బొలయ నాతని కిట్లనిరెను.
- 304 క. అనివర్తన¹మతిఁ గవయగ, ననినీదగు తమపు నునిశితాయుధులులు దా
కిన ²సోవ్వదు శత్రులువ, న్నిన నుడుపుము గర్జవండుఁటి నిర్మలమతా.

- 300 1. పరిణతులునునై — అ.బ.పె.
- 301 1. ర్జింపఁ జనుఁ బదంపడి — పి.శ.ప.
- 302 1. గ్రతఁడివిజశత్రుల — అ.బ.వ.శ.ప. 2. తరాశుగోష్కరమున — అ.బ.పె. ;
శరాయుధోష్కరం — కొన్ని ప్రతులు. 3. ముట్టెయనెని — అ.బ.పె. ; బట్టియనె
నిన్ — ఇ.
- 303 1. బ్రదీప్త — పి.శ.ప. కొన్ని ప్రతులు ; బ్రదీప్తి — ఇ.
- 304 1. గలిగవయగ — అ.బ.పు.డ.అ.ప. 2. సోవ్వకుండ నీదన / వినుమానుమదర్శముడని
వినుల చరిత్ర — ఈ.ఉ.ప.పు.వ.ప. ; పోర్వ శూర్ధు దేవనిమ మునుం గర్జవండుఁటి
నిర్మల తేజా.

- 305 వ. కావున వరప్రతిగ్రహంబున కిది¹య సమయంబు.
- 306 క. కొను మని ది¹వ్యంబగు న, స్త్రునికాయము శస్త్రచయము దద్దయు దయని
చ్చిన నవి యాతఁడు సాష్టాంగనమ²స్కారంబు సేసి కైకొనియె నృపా.
- 307 వ. తదనంతరంబ లోకగురుండగు నా హయసిచేత ననుజ్ఞాతుండై యతండు
నిజస్థానంబునకుం జనియె నయ్యితిహాస ప్రకారం బిట్టిది యివిధంబున
వివిధదుష్కరసత్కర్మానుష్ఠాన¹ ఫలంబులై వచ్చిన సర్వ²దివ్యాస్త్రం
బులు నారాముండు రాధేయునకుఁ బ్రీతచేతస్కుండై యొకరిగె నట్టి
మహాత్ములు³ హీనకులజాతుల నాదరింతురే యస్పృహ్యపురుషుండు గయి
కొనుటఁ గర్ణం దుత్కృష్టయోనిజాతుండని తలంచెద వదన వక్షో బాహు
ప్రముఖాంగంబులు సూడ దేవక మారుండుంబోలె నున్నవాఁడు ప్రకృతి
కాంత కాంచనకుండలవజ్రకవచంబులతోడ నాదిత్యసన్నిభుండగు కొడు
కుం గాంచునే సింగంబు లేడి⁴ కెట్లు వుట్టు నితనికి సూతోసంవర్ధితుండై న
కీడుదొడరె నింతియ కానోపు రుద్రశిష్యత్వంబున విశ్రుతుడగు భార్గవ
రామునకుఁ బ్రియశిష్యుండగు సంగరాజు ననంగ దమనుం బరిగ్రహిం
చిన విరించిభంగిఁ బరిగ్రహించి నీవు సారథ్యం⁶ బాచరింపు మఖిల గుణంబు
లను సారథి రథికున కథికుండు గావలయు నను నీతి కలదు నీవు ప్రసన్నుండ
వగుటండెని⁷ నాకోర్కె సిద్ధించె ననుటయు.
- 308 తే. క్రుచ్చి మద్రవిభుండు నీకొడుకుఁ గౌఁగి
లించి ప్రియ మాననమునఁ దలిర్ప నృపకు
మార నీవు నాకొలఁది యిట్లరయ వెలుఁగు
దేని యిది తెస్స నీకోర్కి యేకు దీర్తు.

309 వ. అని మఱియును.

305 1. యవగరంబు - అ. ఆ. ఐ. ఋ. ఉ. ల.

306 1. వ్య రథమునస్త్ర - ట. 2. స్కృతిసేసివేడ్కైకొనియె - ఈ. జ. ణ. త. వ.

307 1. ఫలదంబులై - కొన్ని ప్రతులు. 2. విద్యాస్త్రంబులు - చ త. 3. హీనకులుల - గ వ. 4. కడుపునం బట్టునే - పి శ. ష. వ. మున్నగు ప్రతులు. 5. సంభవుండను - ఖ. వ ; తనూభవుడను - కొన్ని ప్రతులు ; సంవర్ధితంబైన - జ. శ. ష ; సంవర్ధితుండను - ఇ. పి. 6. బుభరియింపుము - కొన్ని ప్రతులు. 7. నాకు జయంబు (శుభంబు) - కొన్ని ప్రతులు.

—: శల్యుఁడు కర్ణునకు సారథ్యంబు నేయ నొడంబడుట :-

సం. 8-25-6

- 310 క. వీనులకుం బలుకులుసేఁ,దై నను జెప్పుదు హితంబులగు ¹కార్యంబుల్
దానికి నోర్వఁగ వలయుం, గాని ²యలుక వలదు నీకుఁ గర్ణున కధిపా.
- 311 ఆ. అనినఁ గర్ణుఁ డిట్లు లను మద్రపతితోడ, హరున కజుఁడు నరున కచ్యుతుండుఁ
బోలె హితుఁడ వగుము బుద్ధిసరాక్రమ,శాలి నాకు నీపు సంగరమున.
- 312 వ. అనవుడు నట్ల కాక యని శల్యుండు వెండియు.
- 313 క. తగువార ¹లొరుల దెగడుట, పొగడుట యగు పలుకుపొంతఁ బోవరు హితకా
ర్యగతుల సెప్పఁగఁ ²దెగడగుఁ, బొగడగు నెదురోర్వవలయు బుద్ధిగలిగినన్.
- 314 తే. ¹శక్రుతేరై న నడపంగఁ జాలువాఁడ
²సొఱపు సెప్పుదు రధికునేమఱఁగ నీసు
గృష్ణసారథ్యఘనుఁ డగుక్రీడిగెలువఁ
దలఁచు నీ కేను గడపుట దగురథంబు.
- 315 చ. అన పని భూవిభుండు ప్రియమారఁగఁ గర్ణునిఁజూచి దేవకీ
తనయుఁడు మద్రనాథునకుఁ దక్కువ మాతలియుం దలంప నీ
నని కెన¹రాఁడు భాగ్యము కతంబున సారథియయ్యె నీకు ²నీ
యనఁ గొని నీపు పార్థునియహంకృతి మాన్పుము ధీరమానసా.
- 316 క. అని యతఁడు శల్యుఁగనుఁగొని, వినతుండై ¹నీవు లాపువెఱువును మెఱయం
దనుఁగావ నంగపతి య, ర్జునుఁ గలన జయించువాఁడు రూఢిగ ననుడున్.

-
- 310 1. వాక్యంబుల్ — కొన్ని ప్రతులు. 2. కనల దెగదు — పెక్కు ప్రతులు.
- 313 1. లొరుల దెగడుట — శ.ప. మున్నగు ప్రతులు ; లొరులు దెగడుట — వా. 2. దెగ
డగ బొగడగ — కొన్ని ప్రతులు.
- 314 1. శక్రుతేరై న నడపగజాలు — కొన్ని ప్రతులు ; శక్రుప్రతియైన నడుపంగ — అ ;
2. సొఱపు సెప్పుదు — ఇ.ఈ.ల.శ.ప.శర.సూ.
- 315 1. గాదు — అ.ఆ ; గాఁడు — కొన్ని ప్రతులు. 2. నయ్యనగొని — ఈ.ఇ.శ.ప.
- 316 1. నీదులాఘు — వ.

317 వ. అ ట్లయ్యెడుం గాక యని పలికి మద్రదేశ్యురూడు సారథ్యంబున కనురూపం
బగు సన్నాహంబున నుత్సాహంబు వాటించి నగ్రీతుం డగుచు సూతనంద
నుండు దన సూతు నాలోకించి తగు రథంబునకుం గల్పన యొనర్చు మని
సత్వరంబుగాఁ బనిచిర వాఁడును రయంబున దృఢ సుందరంబగు స్వంద
నంబు సుకల్పితంబునేనె తెచ్చి దీవించి యిచ్చివ నయ్యరచంబుఁ బూజింపఁ
బురోహితు నియమించి తదీయమంగళ విధానాంతరంబ తాను నర్పించి
కృతప్రదక్షిణుండై ప్రణమిల్లి భాస్క¹రోపస్థానం జూచరించి సవినయంబున
శల్యు నారోహణంబునేయు మనుటయు నతం డచలతటంబునకు లంఘించు
సింగంబు చందంబుగ నొగలెక్కిన.

318 ఆ. మెఱుంగుతోడి ¹లలిత మేఘంబుమీఁదికి, బోయి వెఱుంగు భాను పొలుపుదోవ
మద్రరాజసహితమైయొప్పు న, త్తేరు కర్ణుఁడెక్కి తేఱిరిల్లె

319 వ. అని యిట్లు కర్ణసారథిత్యంబు శల్యుండు మెయికోనుట సంజయుండు ధృత
రాష్ట్రు¹నకుం జెప్పె ననిన విని యటమీఁది వృత్తాంతం జెఱిఁగింపు
మనుటయు.

320 చ. ¹అవిరళ దర్శన²స్థిర మహాముని ³మానస⁴వాస భేలనో
త్సవరసికా రసాత్మక నితాంతకృపాకర దివ్యచిత్తస
త్త్వ విభవ సంభృతై క్య సుఖతామయదేహా నిరామయా శృన
ర్భవ పరిహార ⁵హారోపద బద్మయుగస్తవ హృద్యసంస్తవా.

321 క. కమల¹వన సదృశదృగ్రుచి, సముదయశమితార్తి భక్త ²సంఘాలక్ష్మీ
రమణత్వ శివాప్రియతా, సమవా³ యాలంబ్యమాన సౌందర్యనిధి.

317 1. భాస్కరోపాస్తి — శ.ష.

318 1. యసిత, నీల — అని పాఠములు.

320 1. అవిరళ — బ. బౌ. క. ఖ. 2. స్థిత — ప. చ. వ. 3. వాఙ్మనసః సుభేలన(?) — ఐ. బ.
ఝ. ల. 4. భేలనోజ్జ్వలతోత్సవ — స. 5. మూర్తి — ఊ. వీ; సార — శ. ష. మున్నగు
ప్రతులు; హేతు — ఉ. న. 6. హార — చ.

321 1. దశసదృశ — వీ. ప. ణ. 2. సంభృతలక్ష్మీ — వీ. శ. ష. స. ల. మున్నగు ప్రతులు.
3. యాలంబమాన — కొన్ని ప్రతులు; యాలంబ్యమాన — శ. ష. స. మున్నగు ప్రతులు.

322 మాలిని. అనుభవశమరమ్యా ¹హంస భావై కగమ్యా
 వినమదఘవిదారీ విశ్వలోకోపకారీ
 దినకరశశినేత్రా ²ధీపరిస్సందచిత్రా
 దనుజమధన ³శీలా ధర్మ తత్త్వానుకూలా.

గ ద్య ము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్రా కొమ్మనామాత్యపుత్ర
 బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతంబయిన
 శ్రీ మహాభారతంబున కర్ణపర్వంబు నాదుఁ
 బ్రథమాశ్వాసము.

322

1. యాశ్రితాత్మైకసోమ్యా — ఈ.ణ.శ. 2. దివ్యశీలా విచిత్రా-వ; దివ్యసంపూజ్య
 గాత్రా — ట. 3. శీలా — కొన్ని ప్రతులు.

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

కర్ణపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

1. శ్రీ నిష్పాదన ¹నిపుణ కృపా నిరతి ²శయార్ద్ర భావ భావాతీతా
భానుసహస్ర ప్రభరమ్యానంతవపుఃప్రకాశ హరిహరనాథా.

-: శల్యుఁడు గర్జ నుత్సాహంబునకు విఘ్నకరంబులగు వాక్యంబులు నెప్పుడు :-

సం. 8-26-16

2. వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున డిట్లనియె నట్లు దన సుతుండు సూత
సుతు¹కోర్కీ దీర్ఘంబూనియతిప్రయత్నంబు సేయుట ²యాకర్ణించి యాంక్ష
కేయుండు.
3. ఆ. ఎట్లుప్రియమొనర్చె నట్లు సంప్రార్థితుం, దైన మద్రనాథుఁ ¹డంతఁ గోరి
తేరు ²నడవ నతని తెచ్చికొన్నట్టి య, వీరుఁ డేమి భంగి విక్రమించె.
4. వ. అని యడిగిన సంజయుం డిట్లనియె నట్లు రథికసారథులు విలసిల్లి వందిమాగధ
ప్రస్తాయమానులగుచుఁ దనవలను గౌరవంబునం గనుంగొనుటయుఁ గురు
రా జయ్యంగరాజు నుద్దేశించి.
5. చ. గురుఁడును భీష్ముఁడు¹ నరునకూ² బక్వవైరిని నగ్గలంబు ¹పి
రిరువురు వారి నిద్దరి నహీన పరాక్రమలీల గీటడం
తురు ధృవ మంచు ²నాత్మఁ బరితోషముఁ బొందుదు నట్లు³గాక ని
ర్భర బలశౌర్యముల్⁴మెఱయ గ్రక్తున నా పని నిర్వహింపుమీ.

1. నిష్పాదన - ఈ.జ.చ.త.ల.వ. 2. శయప్రభావ - ఈ.బ.ణ.త.న.వ.

2. 1. కోర్కె - పెక్కు ప్రతులు. 2. యు సంతసించి - కొన్ని ప్రతులు.

3. 1. డంతకోరి - న.స.ల ; 2. నడవ - కొన్ని ప్రతులు ; నడవబూని - శ.ప.

5. 1. న/గ్గరు నటవారి నిద్దరి నఖండిత విక్రమలీల గీటడం / చి రిక బయంబటంచు దుది
చేరుట గాగ దలంతుగాన ని/ ర్భరబల - ఈ.త.న.వ. 2. భూరి పరితోషము -
పెక్కు ప్రతులు. 3. గాన నిర్భర - కొన్ని ప్రతులు. 4. నెరయ - కొన్ని ప్రతులు.

- 6 తే. ¹పాడుదలనొండెఁ బట్టుము పాండుతనయన
²ముఖ్యు వీరువారననేల మునుమువట్టి
 వై రివర్గంబు నెల్లను బారి³సమరి
 సైన్యయుతముగ నద్భుత జయము గొనుము.
- 7 వ. నడపునుటయు నమ్మాటఁ గైకొని కర్ణుండు శత్రునిం దేరు నడపు మనిన
 నతం డట్లచేసె నప్పుడు శంఖభేరిప్రముఖతూర్యనాదంబులు రోదసిగహ్వరంబు
 విహ్వలంబు గావించె నవ్విధంబునం జని చని గర్వాగ్రహవిధేయుండగు రాధే
 యుం డస్మద్రపతి కిట్లనియె.
- 8 శా. ¹నారాచాది మహోగ్రబాణపటలీ నానా విధోల్లాసముల్
 సై రింపన్ ధృతి లేక పాండుతనయుల్ సంభ్రాంతి నొందంగ వి
 స్మేరంబై ఖచరవ్రజంబు వొగడన్ మెచ్చంగ నీచూడ్చిదు
 ర్వారోదగ్రత నేడు సూపెద భుజావష్టంభ²సంరంభినై.
- 9 సీ. అన విని మద్ర రాజాతని కిట్లను
 సత్యపరాక్రముల్ శౌర్యఘనులు
 భుజవీర్య మహితులు భూరి తేజోధను
 లఖిలాస్త్రవిత్తము లార్యు లమర
 పతికై న రణమున భయము పుట్టింపంగ
 నోపుదు రప్పాండుభూపతనయు
 లేల వారల నింత దూల పోఁబలికెద
 విప్పుడు వల్కరా³ దెట్లు నీకు
- తే. గాండివజ్యానినాదమ్ము గ్రమ్మి కర్ణ
 విదళనము సేసినను భీముగద మెలుంగు
 లొలసి చూడ్కులు మిలుమిట్లు గొలిపినను భ
 యంబుపెల్లన నపుడు వా యడఁగుఁ గాక.

6 1. పాడుదల — శ.ష. 2. ముఖ్యుడెదిరించినను మొగమోటలేక (ఇచ్చట అఖండ
 యతిగా చూచుకొన వలెను). 3. సమరు — బ.చ.జ.ల. మున్నగు ప్రతులు.

8 1. 'న' ప్రతిలో నీ పద్యము లేదు. 2. మేపారగన్ — డి.

10 వ. అని వెండియు.

11 చ. నరుని శరంబులఁ రథగణంబులు గూలఁగ భీమునుల్లస
త్పరిఘమునన్ ¹గజవ్రజము భగ్నముగాఁ బెఱవమ్ములున్ యుధి
ప్తిరుడును దాఁకినం జలము డించి దొరల్ గలఁగంగఁ జూచియుం
దిరమయి నీవు నాలుకకుఁ దెచ్చినమాట గదా విశందగున్.

12 క. అను పలుకులు వినియుం దా, వినని చెవులుసేసి మద్రవిభుతో రాధా
¹తనయుఁడు నా చేతిబరువు, గనుఁగొనియెడ విపుడ యనియె గండమరంగన్.

13 వ. ఇట్లు సంగరోత్సాహదీప్తుండై ¹నడతెంచు నతని నుపలక్షించి.

14 చ. కురుబల ముబ్బియార్చెఁ బటుఘోటక హేషిత నిస్వనంబులుం
గరివరబృంహిత ధ్వనులు గాఢములై విలసిల్లె ¹నెత్తురుల్
గురిసె నభంబు ²మ్రోయఁ బిడుగుల్ మొరసెం బొరి నుల్కు లెల్లడం
దొరఁగెఁ బ్రదీప్తమారుతము ధూళిఁ ³గడువడిఁ జల్లె భూవరా.

15 వ. మఱియు బహు విధోత్పాతంబులు గౌరవులకు నాశంబగుటం ¹దెలుపుచుం
దోఁచెఁ దోఁచిన నవి యెల్ల సరకుగొనకవారు ²దైవ మోహితులు గావున
శల్య సహితుండైన కర్ణుం గనుంగొని కుంతీనందను లతనిచే నిర్జింపఁ ³బడు
దురకాఁ దలంచి సంతోషించి రతండు భీష్మద్రోణుల దోర్వీర్యంబులు పాండు
తనయులచేతఁ గోలుపోయెనని మనఁబున వారల మెచ్చక ⁴ముంగలియై
మెఱసి నడచుచుండీ పార్థపరాక్రమస్మరణంబునం గోధంబు జనియించి
యూర్పులు సందడింప మానదర్శోన్మాదంబున మద్రపతి కిట్లనియె.

11 1. కరివ్రజము - పెక్కు వ్రతులు.

12 1. తనయుండు మాట లేటికిగను - పి.శ.ష.స.

13 1. తనర్పు - శ.ష.

14 1. నత్త రిన్ - కొన్ని వ్రతులు. 2. నందు బిడుగుల్ - కొన్ని వ్రతులు. 3. వడిన్
వెసగప్పె - కొన్ని వ్రతులు.

15 1. దెలుపుచుండినను సరకుగొనక. 2. దైవోప హతులు గావున - అ.ఆ.డి.ఎ.ప.
ఐ.ర్పు. 3. బడువారుగా - పెక్కు ప్రితులు. 4. వెంగలియై నడచుచుండీ - ఆ ;
మగటిమియై నడచుచుండీ - ఇ, ముంగరి, మైగరి అనియు పాఠములు. అర్థము
విచార్యము.

- 16 మ. ఆరదంబెక్కి శరాసనంబుగొని ¹తెంపారంగ నే నేచి సం
గర సంక్రీడకుఁ జొచ్చినం దృణసముం గాఁ గొందు నద్దేవతా
వరునై నఁ గురు నాపగాతనయుఁ జావం ²జూచుటఁ వైరు ³లే
తరు చెండాడెద నుగ్రతం దలల నాదోర్ధ్వముం జూడుమీ.
- 17 వ. అని పలికి యనంతరంబ గాంగేయకుంభసంభవు ¹లంతటి మానసులు నిట్లు
రిత్తసావు సత్తురేయని యుగ్గడించి మఱియు నిట్లనియె.
- 18 ఉ. వారల లోకవీరుల ¹నవద్యుల గీటడఁగించి పల్వరఁ
వారల యట్లయెందు ²నని వాయులనం³జను మేది నీశులం
బోర వధించి రౌద్రమునఁ బొంగి క్రమాగత మృత్యువొక్కొ నాఁ
గా రణకేళికిం గడఁగు గాండివి ⁴నేనయెదిర్చి ⁵యోర్చెదన్.
- 19 ఉ. పాండు¹నృపాగ్రనందనుఁడుఁ జావనియుం గవలుం జలంబుమై
నొండొరు ²మూదలించుకొని యొక్కటఁ దాఁకినఁ దీవ్రవిస్ఫుర
త్కాండవిదారితాంగకులఁగా నొనరించి యలంచి లీలమై
గం డడఁగింతుఁ బోకపెనఁగం గలచంద మెఱింగి చెండుదున్.
- 20 క. ¹అని పలికి వెండియును నిట్లను భీష్ముఁడు దెగిన ద్రోణు నతులిత దివ్యా
స్త్రనిచయము దోర్విలాసంబును జాలం గలిగియుండె భూనుత మగుచున్.

-
- 16 1. 'తెంపారంగ — ఈ.క.ఖ.జ.యు. 2. జూచియవై వైరులే — కొన్ని ప్రతులు. 3. వేఁ
తురు — స. సార్థబిందు రూపము. ఏచు = విజృంభించు అను నర్థమున దీనియందు
శర. లో అరసున్న లేదు.
- 17 1. లంతంత మానుసులు — కొన్ని ప్రతులు.
- 18 1. నువంద్యుల — కొన్ని ప్రతులు. 2. బలవంతులనం — బౌ.ణ. 3. దగుమేది నీ
శులం — కొన్ని ప్రతులు. 4. కేనయెదిర్చి — ఇ.వ.శ.ష. 5. యోర్చెదఁ — కొన్ని
ప్రతులు.
- 19 1. నృపాల — ఇ.ఐ.ద. 2. మూకలేర్చుకొని — జ.
- 20 1. పైపద్యము పి.శ.ష.స. మొదలైన పెక్కు ప్రతులందు కలదు. దీని స్థానమున
వావిళ్ళ ప్రింట్రిలో నీ క్రింది వచన మున్నది.
వ. "అని వెండియు నిట్లను భీష్ముఁడు దెగినను ద్రోణుదుర్విలాసంబు నాసగలిగియుండె" —
వా. కొన్ని ప్రతులు.

21 సీ. ద్రోణుండు బహు దివ్యబాణ¹దీప్తుఁడు భుజా
 బలశాలి శౌర్య సంపన్న హృదయుఁ
 డక్షిణ విక్రముఁ డతిరథశ్రేష్ఠుఁ డ
 వీరుండు పార్థుచేఁ బోరఁ ²బడిన
 ధార్తరాష్ట్రుల యేపు దఱిఁగెఁ దదాప్తమై
 నికులుగం డడఁగిరి ³నీ వెఱుంగ
 నై నను రాముకృపాతిశయంబునఁ
 గనిన యీ రథమును గార్ముకాది

ఆ. దారుణాస్త్రశస్త్రప్రతితులును గలిమినే
 నతనిఁ దొడరి దివిజు లడ్డపడినఁ
 గూల్తు నెల్ల భంగిఁ గురురాజు మన్నన
 యప్పు దీర్తుఁ బ్రాణ మాసపడక.

—: శల్యుఁడర్జును పరాక్రమం బుగ్గడించి కర్ణునిఁ దూలం బిట్టకుట :—
 సం. 8—26—61

22 వ. అనిన విని శల్యుండు గర్జన కిట్లనియె.

23 చ. వినినజనంబు లీతఁ డవిపేకియనన్ వలదింత రజ్జు ల
 ర్జును బలశౌర్యసంపదలు సూచి యెఱుంగమె మున్ను నిన్ను నా
 తనిఁ గలనన్ జగం బెఱుంగదా యతఁ డద్భుత విక్ర మోజ్జ్వలం
 డెనయుదె నీవు పౌరుష విహీనుఁడ వద్దివిజేంద్రనందనున్.

24 సీ. రాత్రిమైఁదాకి క్రూరతఁబోరి మగఁటిమి వాసిన యంగారపర్ణకంఠు
 ఘోషయాత్రావిధిఁ గురురాజుఁ బెఱపట్టిమాన¹మేదిన చిత్రసేనుకంఠె
 భాండవోద్యానంబుఁ గావ ²నేటక సిగ్గువడి చన్న నిర్జర ప్రభునికంఠుఁ
 గ్రీడాకిరాతుఁడై క్రోడంబునకుఁ గాఁగఁ బెనఁగి చిక్కిన త్రిలోచనునికంఠె

21 1. సందీప్తుండు భుజ బల శాలి — కొన్ని పోతులు. 2. దెగియె — కొన్ని పోతులు.
 3. నీవెరుంగు దై నను — కొన్ని పోతులు.

24 1. యెడలిన — ఆ.ఇ.ప.యు ; మీగిన — ఈ. 2. నేటక — ఆ.పి.శ (సాధు రేఫతోడి
 చూపము) శ.ర. లో సాధు రేఫమే యాయబడినది.

ఆ. పెక్కుడై న పీరుడే నర్జునునితోడఁ
బొడుతు నొడుతుననినఁ బోలుఁగాక
వినుము సూతతనయ మనబోటు లాతనిఁ
జెలుతుమనుట నోరి చేటుగాదె.

25 చ. నృపుఁడును భీష్ముఁడుం గృపుఁడు నీవు గురుండును దత్సుతుండు ను
గ్రపు బలమేచి తోనడవఁగా ¹జెనుదాడిగఁ బోయి మత్స్య నా
థు పసులఁబట్టి యద్దొరలతోఁ జెడి పాటితికర్ణ యప్పు క
య్యపు బలు²పాడె³దిప్పు మన యర్జును నమ్ములు ద్రుప్పువట్టె⁴నే.

26 ఉ. ముంద¹రి యట్లుగాదు జనముల్ దెగడన్ వెఱఁబాట నేఁడు సం
క్రందనసూతి మార్కొని తిరఁబయి²పోరెద దాఁవఁ బ్రాణముల్
నిందకుఁజాల నింకనను నిక్కపుఁ³బల్కులు పల్కుటొప్పు దా
వం దుదిఁ జచ్చినం జనుమొనన్ నరుఁదాఁకు రిత్తవోవునే.

27 వ. అనవుడు నలుకవొడమిన నడంచికొని రాధేయుండు మద్రవతి కిట్లనియె.

28 చ. నరునకుఁ ¹బూని పల్కితి వినం జవిమూలిన ²దొడ్డపల్కు లే
నరగలి లేక బెట్టడరి నప్పుడు సూడుము ³నన్న నాతనిం
దిరమయి బాహుశక్తియును ధీరతయున్ వెరవుం జలంబు నె
వ్వరిదెసఁ ⁴గాంచి తెక్కుడుగ వారి నుతిపుము మానుమంతకున్.

29 వ. అనుటయు నట్ల చేసెదనని సరికి శల్యుం డూరకుండెఁ దేరువోనిమ్మని
రాధేయుఁడు దఱిమ పలికిన సమ్మద్రేశ్వరుండును దురంగంబుల సత్వరంబుగా
నడపె నివ్విధంబునం జని మనమొన సొచ్చి సైనికులు సంతసిల్ల వారలం
గలయం గనుంగొని కర్ణుం డిట్లనియె.

25 1. వెస - పెక్కు ప్రతులు. 2. దీవిపుడు ; దీవుమన - కొన్ని ప్రతులు. పాడవిట్టె -
శ.ష (భావము స్పష్టము కాలేదు) 3. నే. అనిన కర్ణుం డిట్లనియె - ఎ.గ ; అయినను
నది యట్లుండె - ఖ.

26 1. టి యట్ల - పెక్కు ప్రతులు. 2. నిల్చెద - ఏ. 3. భాషణలొప్పుగాక - అ.
ఆ.ఐ.ఒ.జ.ఝ.డ.ల.

28 1. జాలి - వ. 2. యట్టిపల్కులే - శ.ష, 3. నరవయి - స (అరవాయిపరిచిత
రూపము. 4. గాంచె దెక్కుడు - వీ.

30 సీ. వలను శోభిల్ల నెవ్వఁడైన వీఁడె య
 ర్జునుఁడని నాకిష్ట సూపెనేనిఁ
 బసదనం¹బేనిచ్చు భంగి యందఱకును
 వివరించి చెప్పెద వినుఁడు మీరు
 మౌగడంగఁ దగు రథములతోడి సౌవర్ణ
 రథములు వలసిన రయములావు
 బొలుపును గలుగు కాంభోజ హయంబుల
 వలసిన ²బేర్చు సత్త్వంబునందుఁ

తే. బరిణతములగు సుందర కరివరముల
 వలసినను జారు లావణ్యవతుల వలసి
 నను మహాగ్రామములు వలసినను గోర్కి
 కెక్కు డమ్మేటి మగని కే నిచ్చువాఁడ.

31 క. మఱియొక్కటి నెప్పెద నిద్దఱు కృష్ణులఁ జంపి వారి ధనములు నాకి
 త్తఱిఁ దద్రథ మిదియేయని, యెఱిఁగించిన¹యతని కిత్తు నేను ముదమునన్

32 వ. అని వలికి శంఖం బొత్తిన దుర్యోధనుం డనుజసహితంబుగాఁ బ్రమోదంబు
 నొందె నప్పుడు నిస్సాణాది తూర్యని¹స్వనంబులు దిక్కులం బిక్కటిల్లె మన
 యోధవరులును వరూధినియు నుబ్బునఁ జేర్చియార్చిన నినదంబులు నింగి
 ముట్టె నయ్యెడఁ ప్రహాసభాసురముఖుండై మద్రవిభుండు రాధేయున
 కిట్లనియె.

33 ఉ. ఎవ్వరు సూపనేల నరు నిప్పుడ కాంచెదు రిత్తవారికిం
 గ్రొవ్వున నుజ్జ్వలార్థములు గొండని యీవల దిట్టులిచ్చినన్
 నవ్వు జనంబు మిక్కిలిధనంబులు గల్గినఁ జేయరాదె నీ
 కెవ్విధి నైన సద్యయము ¹లెందు నపాత్రపు టీవి యొప్పునే.

30 1. బేనిత్తు పట్టు డందరకును - జ. 2. బెక్కు శ్రవంబులందు - న.బ.వ.స ; పెక్కు
 జవంబులందు - పెక్కు ప్రతులు.

31 1. మేటి మగని కిత్తు ముదమునన్ - ఇ.త.

32 1. కృష్ణంబులు - కొన్ని ప్రతులు.

33 1. లింతయపాత్రపు - ప.ఘ.ప.

34 వ. అని యంత నిలువక.

35 క. కొలఁది యెఱుంగక కృష్ణులఁ, గలనగెలుతుననియెదీపు గంఠిమె సింగం
బుల నెత్తఱినై నను నే, పొలమున నేనియును నక్క¹పోరి గెలువఁగన్.

36 ఉ. అగ్గి పొరం దలంచునటు లర్జును నెక్క¹టి దాఁకఁ గోర్కి నీ
కెగ్గిది ¹మాను మీపలుకు తెవ్వరుఁజెప్పఁగ లేరు రూపఱ
న్మృగ్గఁగఁ గాలమయ్యెనొకొ నా వచనంబు లొకింత కర్ణము
ల్లిగ్గఱనిచ్చి యోధులు బలంబులుఁ దోడుగఁ బోరుటొప్పగున్.

37 ఆ. ఏను ధార్తరాష్ట్రహిత మాచరించుట, కై ¹పెనంగి చెవుల కప్రియంబు
తైన ²నిన్నిమాటలాడితి నాబుద్ధి, ³విని దురాగ్రహంబు విడువవలయు.

38 చ. అనవుడు నల్లి సూతసుతుఁ డాతని కిట్లను మద్బలంబు న
మ్మిన నను నిత్తెఱంగునకు మేకొనకుండఁగ మాన్ప వజ్రహ
స్తునకు వశంబుగాదనినఁ జొప్పడునే నినుబోఁటి ¹కాప్తి జె
ప్పిన క్రియఁ జెప్పి నీవు వెఱపించిన ²నే వెఱపెక్కువాఁడనే.

39 వ. అనుటయు నతని నగ్గలంబు కోపింపం జేయుటకై శల్యుండు మఱియు
నిట్లనియె.

40 తే. ఇప్పు డే నీకు బుద్ధులు నెప్పనేల, నరుఁడు గాండీవ గుణనిక్వణంబు నెలఁగఁ
గదిసి నీమెయి బలుతూపుగములునిగుడఁ, జేసి నిను బుద్ధిమంతునిఁజేయుఁగాక.

35 1. పోరంగెలువఁ - కొన్ని ప్రతులు ; పోతుగెలువగఁ - జ.ణ.శ.శర.ష.సూ.

36 1. మాను మప్పలుకు - ల.పి.ష.స.

37 1. కడంగి - జ. 2. నిట్టిమాట - ఖ ; నన్న - ల. 3. విను - ఐ.ణ.స.

38 1. కాపు చెప్పిన - వీ.స ; వాని చెప్పిన - జ.త.న.వ ; కార్తి జెప్పిన - డ. 2. నేనిక
మానువాడనే - వీ.శ.ష.స ; నేనొక వెఱ్ఱవాడనే, నేనిక జిక్కువాడనే - అనియు
పాఠములు.

41 వ. అని యంతం ¹దనివోక యశఃదు.

42 సీ. రోషమహోటోపభీషణహరితోడ సమగంబునకు హరిణము గడంగి
దానధారాభీల దాతావళము¹తోడ సంగ్రామమునకు శశంబు గడంగి
చండ స్వభావోగ్ర పుండరీకముతోడ నాజికి సారమేయంబు గడంగి
దారుణతుండాతిహో²ర గృధ్రముతోడఁ గలహంబునకు నురగంబు గడంగి

ఆ. యడరునట్లుగాదె యస్త్రకళాసము, జ్వలుఁడు పార్థతోడ ²సంగరమున
కీపు గడంగి ³యడరుచెల్ల రాధేయ నీ, కెట్టిబలము నమ్మ నెందుఁ గలదు.

43 వ. అనియె నివ్విధంబున ¹నధిక్షేపింపబడి కర్ణుండు గోపించి కెంపారు కన్నుల
నాశయ్య నాలోకించి.

44 క. గుణవంతుల గుణములు ని, ర్గుణు డెఱుగమి చెల్ల మీవు గుణహీనుఁడ వీ
గుణ మితనియందుఁ గలదని, గణుతింపఁగ నైపుణంబు గలదే నీకున్.

45 సీ. అర్జును నస్త్ర విద్యా ¹ప్రమాణంబు నా యెఱిగిన యంత నీవెఱుఁగ వతని
కొలఁదియుపనమాలికొలఁదియుఁగాంచి నాకొలఁదియునెఱిగివారలమదీయ
దివ్యాస్త్ర బలమునఁ దెగటార్చ నగునని యే నిశ్చయించితి నెట్లు లనినఁ
గడుఁ బెద్దకాలంబు గంధపుష్పదుల నర్చించు చున్నాఁడ ²నను³దినంబు

ఆ. దొనఁ గరంబుభక్తి నునిచిననున్నది, యహి⁴మయంబు దారుణాస్త్ర మింత
యంతయనక యెదిరి నాహుతి గొనుదాన, జిష్ణునోర్తునొండెఁ గృష్ణు నోర్తు.

41 1. దనివిసనక - కొన్ని ప్రతులు.

42 1. తోడి - కొన్ని ప్రతులు. 2. సమరమునకు - కొన్ని ప్రతులు. 3. యెదురు
చెల్ల - డ.

43 1. నాక్షేపింపబడి - డ.ఐ.న.ల. మున్నగు ప్రతులు.

45 1. ప్రభావంబు - ఐ.న.వ ; నైపుణంబునా యెరిగిన - బ. 2. గలంబు (పు) పెక్కు
ప్రతులు. * నగ్గలంపు - ఊ.బ.బ. 3. శరంబు - ఈ.బ.వ. 4. దీర్తు - కొన్ని ప్రతులు.

46 వ. భార్గవాశ్రమంబున నొక్కనిం బొరిపుత్తు నట్లుఁగాక యాదవ పాండవ నివహంబులోనం గృష్ణార్జునులయందు లక్ష్మీవిజయంబులు సుప్రతిష్ఠితంబులై యుండు నయ్యగువురం బొదివి పెనంగం గనుటకంటె మేలునుం గలదే వారల గరుడకపిధ్వజంబులుఁ జక్ర గాంఢీవంబులు బెండుమానుసులకు భీషణంబులు గాని నాకుఁబరితోషణంబులు వేవురుగోవిందులుఁ బదివేవురు పార్థులుఁ బన్నినంబోరెద నీవు మహాయుద్ధకోవిదుండవు గామింజేసి వెఱచఱచి కాఱు ¹లఱచెద వక్కడి పక్షసాతంబునఁ బ్రేతెదవో యెఱుంగ నింక నిట్టి మాటలాడి²తేని ప్రాణంబుల³ కొఱయొల్ల వనిపలికి వెండియు.

—: కర్ణుఁడు శల్యునిపైఁ గోపించి యతని దురాచారంబు లుగ్గడించుట :-

సం. 8-27-68

47 సీ. విచుపాప¹చేశ సజనితుండ వగునీకు దుర్బుద్ధి గాక సద్బుద్ధి గలదె షక్రియాధమ నీచ కలదు లోకంబున నాబాలగోపాలమైనవాక్య మతికుటిలుండు సంగతుఁడుగాఁ డేమిటఁ జెలికిఁ గీడొనరించుఁ జెట్టవలుకు దుష్టాత్మకుఁడు గడుఁగట్టుఁడు మద్రకుం డనునంతవట్టుఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె ఆ. వానిలేక యెల్లవనితలుఁ బురుషులుఁ, గలయమీకు ²నెగ్గుగాక యుండు మున్నగల్లు పిదపఁ జన్నఁబాలై పెరు, గుదురు నెప్పనేల గుణములింక.

48 క. పలువురకుఁ బుట్టి నిచ్చలుఁ, గలుద్రావుచుఁ జెరిగి ¹యెట్లు గఱతురు శీలంబులు నుచితములగు భాషణములు నీ విమ్మాట లుడిగి పొదపొదమనికిన్.

49 చ. మఱియొకఁ డేను జెప్పద నమానుష విక్రమలీల నల్లడం బఱపియు జంపియు¹ రిపునృపాలక సైన్యము రూపడంచి మైదొఱఁగుట ¹యొప్పుదే తనువు దూటులుగాఁ ²బెఱవారి గెల్పుకోలుట దొకొ నాదుపెం పుడుప నోపుదురే నినుబోటు లెమ్మొయిన్.

46 1. లాడెద వక్కడి - కొన్ని ప్రతులు. 2. తేనిఁ బ్రాణంబుల - వీ. 3. లుకోగనెల్ల - గ.వ ; లొల్లవని - శ.ప.

47 1. జాలి - వ. 2. సిగ్గుగాక - ణ.

48 1. యెట్లు గడుమశ్శీలం / బలుననుచితభాషణములు / బలుమరుబలుకంగనేల పద పద మనికీ¹ - స.

49 1. యొప్పుగాక ననుదూరగబల్లుట పేరు వాడియె-జ. 2. గడుపేరువాడికోలురధైత.

- 50 వ. కినియించి గదం దల వగుల వ్రేటువడక యూరక తేరు వోని మ్మనవుడు
మద్రపతి యతని నవతోకించి.
- 51 అ. హితము సెప్పఁ¹దగనె యే నీకు నదియును, గాక నీ రథంబు గడపుచుండి
కౌరవాధినాథ కార్యార్థి నగు నాకు, నున్నరూపు²సెప్పకుండ నగునె.
- 52 ఉ. సారథి దక్షుడై రథి¹కసారము రథ్యబలంబు నాయుధో
దారత మానమున్ రణవిధంబు నిమిత్తశుభాశుభత్వ ని
ర్ధారణమున్ మదిం గని హితం బెఱిగించుట నీతి గాన నీ
వీరస²మెత్తనోఁ బలికి తేనియుఁ జెప్పుదు సూతనందనా.
- 53 వ. ఏ నేమితప్పు¹సేసిన గదం దల వగులవ్రేసెదవు నీవిట్లంటివి గదా యని
హితోపదేశంబు సేయ మాననేర్తునే యిది యొకదృష్టాంతంబు వివరించెద
వినుము విని నీవు నాచెప్పినట్ల చేసితేనియు మేలు సేయ²కుండినం గడుమే
లని యిట్లనియె.
- 54 సీ. అంబుధి¹లో నొక్క యలఘుతరద్వీపమున ధర్మవర్తి²నాఁ జను నరేంద్రు
పురమున నొకవై శ్యవరుఁ డధ్వరాదిసత్తర్మ³రుడును శాంతిదాంతియుతుఁడుఁ
గరుణాపరుఁడు దాననిరతుండు ధనధాన్యశోభియు బహుపుత్రలాభ విలసి
తుండు నై వర్తించు చుండఁగ నిలుసేరె నొకకాకి యతని పుత్రకులు దాని
తే. కెంగిళులుపెట్టి కొనియాడ నెలమిఁ బెరిఁగి
³క్రొవ్వి కడు మీటి యెట్టి పక్షులును దన్నుఁ
బోల వనియెడు దుర్మానమునఁ దృణీక
రించి యది పెక్కు భంగులఁ గ్రీడ సలుపు.

- 51 1. దగుదు యేను నీ కదియును — కొన్ని ప్రతులు. 2. సెప్పకుంటదగునె — వ ; సెప్ప
కుండఁ జనునె — శ.ప.
- 52 1. కుసారము — ఉ; కసాధ్యము — వ. 2. మెత్తి — అ.జ.త.నీ.
- 53 1. సేసితిగదం — పీ. 2. యకున్నను — ఉ.త.ద.న.ల.వ.
- 54 1. లోపల — న.వ. 2 పరుండును దాంతియుతుడు — ఉ.ఐ.క.ల ; రతుండును
దాంతి — త.ద.వ ; నిరతుడును దాంతి — చ.జ.ణ.వ. 3. క్రొవ్వుపెంపున నెట్టిపక్షు
లును దన్ను — ఉ.ల.

- 55 వ. ఇట్లు విహరించుచుండ నొక్కనాఁడు గొన్ని హంసంబులు పక్షబలంబున సుప
ర్ణతో ¹సగసేయం దగునట్టివి సముద్రంబు చేరువఁ జనం గని యా కోమటి
కొడుకు లక్కాకంబునకు వానిం జూపి యిట్లనిరి.
- 56 క. పులుఁగులలో నీ వెక్కుడు, విలసద్గతి నంచ లిట్లు వినువీధిఁ గరం
బెలమిం జనియెడు వీనిం, గలసి పఱిచి గెలువవలదె ¹గతులబహులతన్.
- 57 వ అని తారతమ్యజ్ఞానహీనులగు నయ్యల్పబుద్ధులు పెప్పిన నుచ్చిష్టదర్పి
తంబగు నదియును మౌర్ఖ్యంబునం దా నంతటిదాన నని తలంచి వానిదెసకుం
జని మనఁబున వీనిలో మేటి యెయ్యదియో యనుచుంజేరి తన చూడ్కికి
వచ్చిన యంచం ¹బురుడించి పఱతము రమ్మని పిలిచిన నయ్యంచ లన్నియు
నిలిచి బెలుచనవ్వి యవ్వాయసంబున కిట్లనియె.
- 58 క. మానససరసి ¹వసింతు మ, హీనబలముఁ జవముఁ బతులెల్లను బొగడం
గానెందుఁ దిరుగుదుము ద, వైవనను భేదంబు లేదు హంసల మగుటన్.
- 59 వ. ఇట్టి మాయందును.
- 60 క. బలశాలియైన హంసముఁ, బిలిచితి పురుడించి పాఱ ¹బేలతనమునన్
గలవే యింతకు మును హం,సలతో బురుడించు వాయసంబులు జగతిన్.
- 61 నీ. అమటయుఁ గాక మిట్లను హంసములతోడ గతులు నూటొక్క టి గలవు ¹వాన
నొక్కటొక్కట శతయోజనవ్యాప్తి నే మెఱయుదుఁ బొడవుగా ²మీఁదికెగసి
చనుట యచ్చటనుండి చక్క నేలకుఁ జోడువట్టి డిగ్గుట దూరపాతభంగి
³సంగతి పరువడి చారులీలాగతి వక్రయానము పలయక్రమంబు

55 1. నొరయ నట్టివి - స.

56 1. గతిబహుగతులన్ - స.

57 1. నీక్షించి, రూపించి - అని పాఠములు.

58 1. జనింతుము - న.

60 1. బేలు తనమునన్ - కొన్ని ప్రతులు ; పెలుచదనమునన్ - ఐ.క.సం.గ.చ.జ.ణ.త.ల.

61 1. దాన - కొన్ని ప్రతులు. 2. మింటికెగసి - యు. 3. సంగడి - ఉ.ణ.ద.న.ల.స.

ఆ. లోనుగాఁగ నెట్లు లై నను మీకోరి, నట్ల పఱచి మేటి⁴యంచ యైన
దాని నిపుడ గెలుతుఁ దక్కటియంచలు, భయమువొందఁ గాకోవదువు వొంగ.

—: కాకము హంసముతో సముద్రముమీఁదఁ బఱచి భంగవడుట :-

సం. 8-28-27

62 వ. అనుటయు విని మున్నాహూతంబై న హంసం బక్కాకంబు నాలోకించి.

63 ఆ. నూలుగతుల నీవు వాఱు దే నన్నియు, నెఱుఁగఁ బులుగులెల్ల నెట్లువాఱు
నడరి యాకసమున ¹నిడుపాటు నట్ల పా, టుదము రమ్ము జలధిచదల ననిన.

64 వ. అయ్యెడం గూడిన కాకంబు లపహసించి శతప్రకారగతి యగు దీనితో
నేకయానపర్యవ¹సానహీన సముత్సాహదోహాలి నగు నీ వెట్లు మచ్చరించె
దవు పఱచి భంగవడియెదవుగాక యనుటయు నమ్మరాళం బాగమిం బాసి
పఱవఁదొడంగినం దోన యవ్వాయసంబునుం బఱచె నిట్లు రెండును మున్నీ
టి²పై మిన్నుదఱిసి పాటునట్టియెడ.

65 క. రాయంచ మందగతిఁజను, వాయస మతితీవ్రభంగి వలను మెఱసి లీ
లాయితము లొప్ప బహుగమ,నాయాసము నొంది పఱచు నగ్గలికమెయిన్.

66 ఆ. ఎలమిఁ గడచిపోవుఁ బిలుచుఁ గ్రమ్మటివచ్చి ముక్తు ముక్తుమీఁద మోపు బట్టు
నేచి తిరుగు నీఁక లీఁకలతో ¹రాయు నొరయుఁ జిత్రగతుల మురియు నవ్వు

67 వ. ఇన్విధంబునం గాకం బనేకప్రకారప్రసరణచతురంబై సంచరించుటం జూచి
ముదితంబులైన వాయసంబు లధికస్వరంబుల మెఱయుచు హంసంబుల గేలి
గొని నవ్వుచుఁ దరువులపయిం ద్రుశ్చిత్తుశ్చి యాడుచు మరాళంబు పరాభ
వంబుఁ బొందెడుఁ జూడుం డని పెద్దయెలుంగునం బలుకుచుండఁ దదీయ
కలకలం బాలించి హంసంబు భరితోత్సాహంబై.

4. హంసయైన - పి.శ.ష. 5. బలము పొంగ - ణ.

63 1. నిడుపాటు - స.

64 1. సానవై ననుసముత్సాహ - పి. 2. మీనంబరచుచుండె - కొన్ని ప్రతులు.

66 1. రాయుఁ జిత్రగతుల మఱియుఁ జీరనవ్వు - పి.

- 68 క. పొడవునకు నెగసి యెప్పటి, పడమటిదెస నిగిడి పెలుచఁ బఱచినఁ గూడం
గడురయమునఁ జని యంచం, గడ¹వంగా కీలకఱచి కాకము పాటున్.
- 69 వ. పాటి పాటి డయ్యుటయు నయ్యంచ యుదంచిత త్వరితగమన కళ్ళావైడ
గ్ద్యంబు మెఱయఁ బఱచిన¹ బీటువడి కాకం జాతులాంతరంగంబును విక
లాంగంబును నై యిట్లని వితర్కించు.
- 70 క. నేరక తొడరితిఁగాల్గొన, భూరుహములు లతలు¹గిరులుఁ బొడలేమియు వే
వారయ బహుసత్త్వమయము, వారిధి డిగి సోకినపుడ వలయుం బొలియన్.
- 71 వ. అనుచు దీన మానసంబయి భయంబునం గడంగి డప్పి సొగసి యవశత నంత
కంతకు డిగుచు చున్న యక్కాకిం గనుంగొని కలహంసం బిట్లనియె.
- 72 ఆ. నీ వనేకగతులు ¹నే ర్తిదియేగతిఁ జనుట చెప్పుమ వాయసంబ యేను
గడవ నరిగి పిలువఁ గానేల తడసెద, ²వెఱక లేటి కిట్టు లెడల విడువ.
- 73 వ. అలియె నట్టియెడ.
- 74 క. ¹తలకొని జలములు పక్షం,బులు దుండము²దోక సోక బొరఁబొరి నెగయన్
బలనుటి మెయిదిగఁబడఁగా, సొలసియెగయలేక వాయసుఁడు వెగడొందెన్.
- 75 వ. ఇట్లు మున్నీటి నీటిపయి బడి ¹యగ్గలం బగు దురవస్థకు బెగ్గలంబు నొందు
కాకంబు నాలోకించి పలుక నగుం గాక పలికినట్ల యెవ్వరికిఁ జేయఁ దీరుఁ
బని తీరెంగదాయనిన రాయంచకు నక్తాకం బిట్లనియె.

68 1. వఁగలేక - వీ ; వఁగఁ జనుకినుక నేచికాకము పాటున్ - స.

69 1. నఁ బరువిడి - వీ.

70 1. గట్లు - డ.న.ల.

72 1. నేర్పితియేగతి - ఏ.ఐ ; నేర్పితివేగతి - గ.డ. 2. వింతమాత్రనలయికెట్లుగలిగె - ఈ.న.ప.

74 1. తలరుచు - ఇ.ఊ.వ.శ.ష.వీ ; తలరుజలంబులు - ద.ల. మున్నగు ప్రతులు.
2. సోకనీక - ఊ ; సోకబారి - క ; సోకిజోకి - ఘ ; జోకజోక - కొన్ని ప్రతులు.

75 1. బెగ్గలంబగు - నగ్గంబగు - వీ.శ.ష.

76 క. ¹ఎంగిళులు గుడిచి క్రొవ్వునఁ బొంగిన మెయితోడగర్వము²నఁ దిరుగుచునా
కుంగలదె యెందు నెదురు వి, హంగమపత్తి నైన గెలుతు నని మునుదలఁతున్.

77 క. నాకొలఁది యిప్పు డెఱిగితి, నీ¹కరుణా లోకనంబు నిగిడించి శర
ణ్యా కావు నన్ను మగుడం, గాకులలోఁ గలుపఁ ²దగవు గాదే నీకున్.

78 వ. అని యితైఱంగున.

79 క. ఆకులతఁ బొంది పలుకుచుఁ, గా కాయని చంచుఁ ¹దెఱచి కడు నటచుచు నీ
రాకరమున మునిఁగెడు న, క్కాకింగని హంస పరమ కారుణ్యమునన్.

80 క. వెర¹వునఁ దత్త నువుందన, చరణంబు ²నిటికి యెత్తి చావుడిపి బల
స్ఫురణంబు మెఱయ వీవున, ధరియించుచు వచ్చెఁబక్షితతులు నుతింపన్.

81 వ. ఇవ్విధంబునం దెచ్చి యెప్పటి ¹నెలవున డించి రాయంచ యక్కాకి దెప్పి
ఱిన దానితో నచ్చటికాకులు పిన నింక నిట్టి యవినయంబు తెన్నండును
జేయకుమని పలికి నిజసహచరంబులగు మరాళంబులుం దానును పలయు
చోటికిఁ జనియె నీవు నా కోమటికొడుకుల యెంగిలికూటం బెరిగిన
యక్కాకంబు చందంబునఁ గురుకుమారుల యెంగిళులు గుడిచి క్రొవ్వి
యెక్కుడువారల ధిక్కరించెదవు నీకొలఁది యెఱుంగవు దీనం జేటు
వాటిల్లుఁ గాన తేటపడ నెఱింగించెద నాకర్ణింపుము.

82 చ. విరటుని గోవులన్ మరల ¹వెల్చి మదంబున నీదు తమ్మునిం
బొరిగొనఁ బార్థుఁదాఁక కెటపోయితి నాఁ డల ఘోషయాత్రలోఁ
గురుపతి డించి క్రీడి కృపకుం దగుపాత్రము సేసి యెక్కడన్
సురిగితి చెప్పుమా నిజము సూతతనూభవ నాకు నేర్పడన్.

76 1. ఎంగిళ్లు - పెక్కు ప్రశులు. 2. నమెలగుచు - ఈ.చ.త.వ ; తిరుగుదు - ణ.

77 1. కారుణ్యామృతంబు పీ.శ.ష. 2. దరముగాదే - కొన్ని ప్రతులు.

79 1. నెఱపగానటచుచు - వా ; దెఱచికడు - పీ.శ.ష. పెక్కు ప్రతులు.

80 1. వొనరదత్త నువు - కొన్ని ప్రతులు. 2. బట్టియెత్తి - జ.

81 1. బోటన - పెక్కు ప్రతులు.

83 వ. అని వెండియు.

84 చ. పనివడి జామదగ్నఁడు సభన్ ¹వినిపింపఁడె మీకు నెల్ల న
ర్జును భుజవై భవంబు మధుసూదను పెంపును నాఁడ ద్రోణశాం
తనవులుఁ జెప్పరే బహువిధంబుల వారల గెల్వరామి ²మున్
వినమె యెఱింగియున్ మఱియు వీఁటిఁడి మాట³లు వేయునే⁴గిన్,

85 క. ఒంటిమెయిఁదాఁక నాము, క్కంటికి వశమగునె కృష్ణగాండివుల ని
ట్లంట యుడిగి తగురథికుల, జంటగొని రణమ్ము సలుపు శత్రులు దలఁకన్.

86 తే. గొంతికొడుకును దేవకికొడుకు మనము
గనియెదము దినకరనిశాకరులుఁబోలె
వెలుఁగ నయ్యెడ ఖద్యోత విలసితంబు
తోడి దగుఁగాక నీ ¹సొంపు దోవఁగలదె.

87 వ. అనినవిని కర్ణుండు గమలనాభుని పెంపును బార్థ బలిమియు నెఱుంగక
యేనేల వారిఁ దొడరెద నీవెట్లు చెప్పినను దొడరుదుఁ దొడరి వారొండె
నే నొండె నగుదు నింతియ నీవు వెడమాటలాడక యుడుగు మనిపలికి
యచ్చటి మహిపతులు విన నమ్మద్రవతి కిట్లనియె.

—: కర్ణుండు శల్యునితోఁ దనకుఁగలిగిన శాపంబుల తెఱంగు సెప్పుట :-

సం. 8-29-3

88 సీ. తలఁచిన నెదకు సఁతాపంబు సేయరిగ జాలెడునట్టిని జామదగ్నఁ
కోపంబు బ్రాహ్మణ శాపంబు గాక యే సరకుగొందునె మురహారుఁ ¹గిరిటిఁ
జెప్పెద వినుమస్త్ర శిక్షార్థినై మహేంద్ర నగంబునకు జమదగ్ని సుతునిఁ
గోరిపోయినఁ కృపాంభో రాశియగు నమృహాముని కులము నన్న డుగుటయును

84 1. వినుతింపడె — శ.ప. మున్నగు ప్రతులు. 2. నాడు మీకు న/ర్జును — వ.
3. మీ వినమి యెఱింగియున్—పెక్కుప్రతులు. 4. అ బుద్ధి సెప్పెదన్ — పెక్కుప్రతులు.

86 1. సొంపు — కొన్ని ప్రతులు.

88 1. వినరుని — ఆ.

తే. బొంకునకు నోర్చి బ్రహ్మస్త్రమునకుఁ గాఁగ
బ్రాహ్మణుఁడ ననిచెప్పి తత్పాదభక్తి
గలిగి మెలఁగంగ శిక్షించె నలఘుబహువి
ధాస్త్రశస్త్రసంవేదిఁగా నతఁడు నన్ను.

89 వ. భార్గవాభిధానంబగు ¹మహాస్త్రంబు లోనుగా ననేక దివ్యాస్త్రంబు లిచ్చెఁ
బదంపడి బ్రాహ్మంబగు నస్త్రంబు నొసంగె నొసంగి సమరంబున నాపత్సమ
యంబున దీనిం బ్రయోగింపుమని యానతిచ్చె మఱునాఁడ త్తపోధనసత్త
ముండు మదీయాంక తలంబున నొఱగి నిద్రించుచుండ నొక్కజంతువు
నా ²క్రిందితోడం దొలిచిన నమ్మహాత్మునకు నిద్రాభంగం బయ్యెడునని
కదలకుండితిఁ దదనంతరంబ మేలుకని యతఁడు నెత్తుబోపెల్లువఁగని తత్ప్ర
కారం బడిగి యేను జెప్ప విని మద్దైర్యంబున కచ్చెరువడి నీవు బ్రాహ్మణుం
డవు గావెవ్వఁడవని యొత్తి యడుగుటయు వెఱచి సూతసుతుండనని
చెప్పితిఁ జెప్పునప్పు డక్కిటకంబు నాలో³కించిన నది యవృష్టసూర్య వికృ
తాకారంబై యుండె నర్జున హితంబుగోరి యింద్రుం డమ్మునీంద్రునకు
నన్నుఁ దేటపఱచి యతనిం గోపింపఁ జేయువాఁడై కీటతనువు దాల్చి
యట్లు సేసెంగానోపు నా సంయమి గోపించి కపటంబున బ్రహ్మస్త్రంబుఁ
బరిగ్రహించి తది నీకు వలయు కాలంబున దోషమియు మృత్యువాసన్నం
బై నం దోఁచుటయు నాపద ముట్టినయెడ భార్గవాస్త్రంబు దోషకుండుట
యుం గలిగెడుమని శపించె నిది జామదగ్న్య ⁵కోపంబు తెఱంగు బ్రాహ్మణ
శాపంబు తెఱంగెఱింగించెద నాకర్ణింపుము

90 సీ. ¹శ్రమమునకై యేను సకలాంబ²కములు నెక్కుడు వెస నేయ నయ్యెడకునొక్క
యాఁబెయ్య యుటికి నాయజ్ఞానమున సంపతాకునఁ ³గూలుడు దానిఁగలుగు
బ్రాహ్మణుం డధికకోపంబున నిది హోమధేనువత్సా బిట్లు దీని శల్య
నిహతంబుఁ జేసితి నీవు ⁴నాపచన శల్యంబున నిహతుండ వగుము నీకు

89 1. నమ్మహానీ యాస్త్రంబు లోనుగా — కొన్ని ప్రతులు. 2. పెందొడ — ఎ.గ.
3. పెల్లుగని — కొన్ని ప్రతులు. 4. కించిలి — పెక్కు ప్రతులు. 5. శాపప్రకారంబు —
ఆ.ఇ.న.వ.

90 1. శ్రమమునకై యేను వివిధాంబకంబు లెక్కిడి — పెక్కు తాళపత్ర ప్రతులు ;
దీరుండ నైయేను వివిధాంబకంబు — ఎ.గ. 2. కంబులు / పెక్కుడు వెసనేయునొక్క
చిరుత — ఈ.క.న. 3. గూలినదానికలిగి — కొన్ని ప్రతులు. 4. మద్వచనశల్యంబున — వ.

తే. సమర మేకాగ్రనిర్భరోత్సాహవృత్తి
 నడవ నరదంబుచక్రంబు పుడమిఁ గుఱింగ
 వలయు నెవ్వరుమార్కొనిగెలువఁగోరి
 శ్రమము సేసెద వతనిచే 5జావుమీవు.

91 చ. అనుటయు భీతి వేడికొని యావులు వేయును 1నెడ్ల నాటునూ
 టును రథముల్ శతంబును మెఱుంగుల మొత్తముఁ బోనియంగనా
 జనశతకంబు దంతిశతసప్తకముం గొని శాంతిఁ బొందవే
 యనినను మాన దయ్యె వసుధామరుకోపము తీవ్రరూపమై.

92 వ. మానక యున్న మఱియును.

93 క. నాకుఁ గలసొమ్ము లెల్లను, నీ కిచ్చెద ననుఁ బ్రసాదనిరతకటాక్షా
 లోకితుఁ జేయు మనుఁడు నతఁ, డీకాటులు మానుమన చు నేఁగెం బెలుచన్.

94 వ. 1ఇట్లగుచు నలుకపెంపునం గన్నుల నిప్పులు కాల మరలి కనుంగొని నా
 పలుకులకు బొంకునుం గలదే నీ కీదుష్కర్మంబు పరలోకంబునకు బాధకంబు
 గాకుండ నిదియ ప్రాయశ్చిత్తం బయ్యెడుంగాక పొమ్ము సూతనందనా యే
 నెట్లంటి నట్లగుట దప్ప దరుగు మనియెం గావున నాజామదగ్న్యశ్రాహ్మ
 ణుల శాపంబులకు వెఱుతు సత్యంబ పలికితి నీయున్న రాజులును నాతోడి
 సుఖదుఃఖంబులకుం 2గలవారగుటం జేసి కృష్ణార్జునులకు నే వెఱవ నింద్ర
 యమవరుణకుబేరులు వజ్రదండపాశగదాహస్తలై 3బెట్టు ముట్టిననుబెదర
 నని యాడుదుఁ దక్కినవారిం జెప్పనేల యిప్పుడు బ్రహ్మాస్త్రంబునుం
 దోచుచున్నది యన్నరుని 4యున్నెడకు మనరథంబు నడపుము పుడమి
 జనంబులు మదియ కోదండపాండిత్యం బొందొరులకుం జెప్పికొని యచ్చెరు
 వందు చుండునట్లు సేసెద నమ్మేటిమగని మృత్యు⁵నివాసంబు నొందించెద.

5. నిజము - ఇ.క.

91 1. నెడ్దులా - పీ.శ.ప.శర.

94 1. ఇట్లారక యరుగుచు - కొన్ని ప్రతులు. 2. కియ్యకొని వారలగుట - ఇ.
 3. బిట్టు ముట్టినను - కొన్ని ప్రతులు. 4. యున్నకడకు - ల. 5. విలాసంబు,
 నిలయంబు, వాసంబు - అని పాఠములు.

95 సీ. కాండమహాశరంగముల వైరుల ముంచు విజయాంబురానికి వేల నగుదు
 బాణరశ్ములఁ బరిపంథులఁ బొందెవెడు నర్జునాదిత్యునకభ్ర మగుదు
 ఓశి¹భోగ్రశిఖల విద్విషుల ²నోర్పు కిరీటిఘోరదావాగ్ని కాసార మగుదుఁ
 బ్రదరవేగమున నరాతులఁ గూల్చి పార్థాతివాయువునకు నచల మగుదు
 తే విల్లువట్టెడువారికి నెల్ల నెక్కు,డనఁగ ³నెగడిన గాండీవి నాహవమునఁ
 దొడరఁ బ్రాణంబు⁴లకు నానపడు,లఘుప్రకారులకు వచ్చునే నాకుఁగాక శల్య.

96 వ. అని వలికిన విని యమ్మద్రపతి వీనియంశరంగంబు ¹గలంగెఁ దానర్జును²చేతం
 జచ్చుట నిర్ణయించె నెట్లనిన నిట్టి యప్పుడు జనులు దనమీఁదం జాలిమివెట్ట
 కుండుటకుం గాదె బామదగ్గర్న బ్రాహ్మణులశాపంబులు భూపాలురు విన
 నుగ్గడించె నిక్కలంకయే నీరజ్జలానికి నర్జును గుణవిశేషంబు తెఱింగించి
 మదం బడంచిన కశంబునం గలిగెఁ గౌంతేయాగ్రజునకు నాయుచ్చినవరంబు
 సఫలంబయ్యెని మనంబునం దలంచి సంతోషించె మనుజేశ్వర వినుమా
 శల్యుండు సెప్పిన యాభ్యుసంబునం జిత్తం ³బెరియు చునికిం జేసి యాసూత
 నందనుం దతనితో గనలుచు మఱియు నిట్లనియె.

—: కర్ణుఁడు హంస కాశీయోపాఖ్యానము విని కోపించి శల్యుని దూఱుట :—

సం. 8-30-3

97 క. దృష్టాంతము సెప్పెదనని, కష్టాత్మానీవు నన్నఁగాకము నరు ను
 త్కృష్ట మరాళము గాఁగ ని,కృష్టంపుఁ గథఁజెప్పి తిది సఖిత్వము తెఱఁగే.

98 ఆ. నీచులకు బలంబు నెట్టన పరుసని, కాటు లఱచు చున్ని గాన యిట్లు
 వలికి తింతఁ¹జేసి భయ మయ్యెనే నాకు, నట్టిమాటలింక నాడ కుడుగు.

95 1. భాగ్నిశిఖల - అ.ర్పు ల. 2. నొంచు, నోర్పు - అని పాఠములు. 3. నెగడెడు (డి) - వ. 4. దీపనియెడులఘు - అ.అ.ర్పు.డ.ల.

96 1. గలంగెఁదాన - వీ.శ.ష. మున్నగు ప్రతులు 2. చేతనొచ్చుటయుజచ్చుటయు - ల. మున్నగు ప్రతులు. 3. బురియాడుచునికి - ఈ.ట.జ.ణ.త.న.వ.

98 1. లోన - క.ఖ.

99 క. అడిగితినే నిను నాక, వృడిభుజబల మెట్టిదని యవారణ నీ వి
ప్పుడు నృపులెల్లను విన వా, విడిచి పొగడె దిట్లు వందివిధమున నతనిన్.

100 చ. అని మొన శత్రులం బొగడు టారయ మూర్ఖతగాదె యిట్టి దు
ర్జనుల సహింతురే పెలుచఁ జంపక సై రణ సేయుకాల మై
నినుఁ దెగఁ జూడనై తి ధరణీపతి ¹కయ్యముపై భరంబునన్
గొనకొని సూతకృత్యమునకుం దగఁ బంచినవాఁడు గావునన్.

101 వ. అని వెండియు.

102 తే. అకుటిలుం డగు నాకు నత్యంతకుటిల
వృత్తి సహితంబు సేసెద విత్తైఱంగు
మిత్త్రవంచన మారయ మైత్రి సప్త
పదకృతోద్భూతి యనియెడు పలుకు ¹వినవె.

103 క. జనులెట్టిది మిత్త్ర¹విధం, బని చెప్పుదు రట్టిచంద మఖలము దుర్యో
ధనునందుఁ గలదు నాయెడ, మన మూఱడియుండు నా కమందప్రీతిన్.

104 క. జను లెట్టిది శత్రు¹విధం, బని చెప్పుదు రట్టిచంద మారయఁగా దు
²ర్జనుఁడవగు నీకు నాయెడ, వినుము కలిగె దీన మనసు విచ్చెం గుటిలా.

105 ఉ. కావున నీకు నప్రియముఁ గౌవ³రాజునకుం బ్రియంబు²నుం
గా విధి మెచ్చ తాహుబలగర్వ మఖర్వము గాఁగ లక్ష్మికిం
జేవయుఁ గీర్తి ²కున్నత విజృంభణముం గలుగన్ ముకుందగాం
డీవులఁ దాఁకి గెల్చెదఁ గడిందిమగంటిమి యుల్లసిల్లఁగన్.

100 1. కయ్యపునాదరంబునన్ — ణ ; కయ్యపువైభవంబునన్ ; కార్యపువైభవంబునన్
అనియు పాఠములు.

102 1. వినమె — కొన్ని ప్రతులు.

103 1. పథంబని — ఏ.

104 1. పథంబని — ఏ. 2. ర్జనితుడగు — శ.ష.

105 1. నాథునకుం — వ. 2. గా/దావిధిమెచ్చ బలవర్పమఖర్వ — అ.ఆ.ల. 2. కిన్నవ
విజృంభణము — పెక్కు తాళపత్ర ప్రతులు.

106 వ. అని పలికి మఱియును.

107 తే. భండనంబునఁ బార్థుడేఁ బడక నేఁడు, మేలుచే యైతి నేనియు న్మృత్యువునకు నెన్నఁడును నగపడ నాకు నివ్విధంబు, సందియములేక చిత్తంబునందుఁదోఁచె.

108 చ. వినుత మహాస్త్రముల్ వజ్రపి విక్రమసంపద నాకుఁజూపు న
ర్జునుభుజలీల కోర్చెద వసుంధరఁ జక్రము గ్రుంగి నారథం
బునకు ¹నవార్యమై యెడరు పుట్టక తక్కిన శల్య చూడుమీ
నను విశిఖావలీలిసనంబున నాతని యేపు మాపెదన్.

109 వ. నీకు వెఱపింప నయ్యెడుకొలంది ¹వారిని వెఱపింపుము కర్ణుండు విక్రమం
బునకుం గీర్తికి నాస్పదం బగుటకు జనియించినవాఁడు గాని భయంబు
గొనుటకుం గాదు కురుపతి²సన్నిధి నీవు సారథ్యంబునకుం బూనుచుండి పలికి
కొన్న బాసకతంబున బ్రదికిపోయి తలిన విని శల్యుం ³డీయనర్థప్రలాపంబు
లం బ్రయోజనంజేమి వినుము కర్ణ కరులు వేపుర నం గిరిటిని గెలువంజాలు
దురే యనుటయు నతుడు గినుక నెఱ్ఱునైన కన్నుంగవతోడి నవ్వు నస్వచు
నిట్లను ధృతరాష్ట్రమహీపతి సన్నిధి నుత్తమద్విజుల గోష్ఠి నఖిల దేశాచార
విదుండై నవృద్ధబ్రాహ్మణుండు సెప్పవింటి బాహ్లిక దేశంబున ⁴వారుగోమాం
సంబు నంజికొని మద్యపానంబు సేసి ⁵నగ్నులై యసంగత దురాలాపంబు
లాడుచుఁ దిరుగుదు రని తొడంగి యనేకప్రకారంబుల బాహ్లికదేశనిందోప
న్యాసంబు సేసె నట్టి బాహ్లికుల కొడయుండవు తత్త్వతంబు లగు పుణ్యపా
పంబుల నాటవపాలు నిన్నుం ⁶జేరు నట్లుం గాక వారి యనాచారంబులు
వారింపమింజేసి యాకల్మషంబు లెల్లను నిన్నుం బొందు బాహ్లికులకంటెను
మద్రదేశ⁷జాతు లవినీతు లని యార్యులు సెప్పుదురు ని స్సేమి సెప్పంగల
దింతవట్టు నెఱింగి నాలుక యడంచి యుండు మనవుఁడు నమ్మద్రేళ్వరుండు.

108 1. నపాయమై యెడరు - అ ఆ.ల. మున్నగు ప్రతులు.

109 1. వారి వెఱపింపుము - కొన్ని ప్రతులు ; వారిన వెఱపింపుము - వ. 2. సన్నిధి
యగుటను నీవు - కొన్ని ప్రతులు. 3. డీయార్యప్రలాపంబులు - కొన్ని ప్రతులు.
4. బువారు - పెక్కు ప్రతులు. 5. యజ్ఞులై - ఈ.ఉ.ద.న.వ ; మత్తులై - డ.
6. జేందు - కొన్ని ప్రతులు. 7. రాజులు - ఉ. ఉ.ద.

- 110 క. బావులు రథాతిరథసం, భ్యావేళం దెలియఁజెప్పెఁ గాదే భీష్ముఁ
డావచనమ్ములు మనమున, భావింపుము క్రోధమేల బలియుఁడ నీకున్.
- 111 తే. విడుతు రాప్తుల బంధుల వెలలుగన్న, నమ్ముదురు కులకాంతల నంగదేశ
జనితు లగువారు విభుఁడ వజ్రనుల¹కిట్టు, లేతొకో నొడ్లచరితంబు లెన్న నీకు.
- 112 క. పరదోషము సెప్పఁగ నేర్తురు గా కాత్మీయమైన దోషంబు మదిం
బరికింపఁగ నధములునేర్తురె తలఁపక యంటి వలుకతో నుండకుమీ.
- 113 వ. అని యుల్లసం బాడి మఱియును.
- 114 ఆ. సకలదేశములను ¹సన్మార్గవర్తులుఁ, గలరు దుష్టతతియుఁ గలిగి యుండు
మది నెఱుంగ నేర్చుమధ్యస్థు ల²దియును, నదియు నుగ్గడింతురెదురు మెచ్చ.
- 115 వ. ఒక దేశంబు దాఁ¹గీడయగుట కలుగునే యట్లుంగాక సదాచారదురాచారం
బులు దైవం బెఱింగెడు నీ²వనాత్మజుండ పూరకుండు మనియె నట్లయ్యిరు
వురు వివాదంబుసేయుట యాలించి చేరి కౌరవపతి సఖిభావం బుపన్యసించి
³రాధేయు ⁴రాజత్వగౌరవంబు గొనియాడి మద్రవిభుని వారించిన నాసూత
నందనుండు నగుచు శల్యు నుద్దేశించి ⁵పొదపొద రథమ్ము పోనిమ్ము పోని
మ్మని పలికె నట్లరిగి శల్యుండు సస్మితుం డగుచు వెండియు నర్జును ⁶నుగ్గ
డించి కృష్ణుండు సారథియును గాండీవంబు సాధనంబునునై యప్రతిహత
మనోరథుం డగు నారథికుతోడం బెనంగ ⁷నోపుదేని నీవ మాకెల్లసు⁸ రాజ
వమ్మేటిమగని యరదంబు మన మొగ్గరంబు సొచ్చి చిక్కువలుచుట గలుగునని
యెఱుంగ నయ్యెడు మన మేమటక యుండవలయు నీతోచు దుర్ని
మిత్తంబు లనుసంధింపుము.

111 1. కెల్లనొడ్ల చరితంబు లెన్న నీ కుచితమగునె — వీ.స.

114 1. సన్మార్గవర్తనులీగలరు — ల; సన్మార్గవర్తనుల్ — అ.ఐ.బ.ఝ. 2. లెల్లెడ — ఎ.ఐ.వ.

115 1. గీడగుట — పెక్కు ప్రతులు. 2. నీవు సూతాత్మజుండవు — కొన్ని ప్రతులు.
3. ధేయును పరాజ్ఞత్వంబు — ఒ.క.ఖ.ల. 4. సఖిత్వ — ఇ. 5. పదపద — ఆ.ఉ.డ.
ఐ.త.చ. 6. నగ్గించి — పెక్కు ప్రతులు. 7. నోపుదేని — వీ.శ.ష. 8. నయవ
రాజువు — ఆ.ప.ఝ.ల.

-: శల్యుఁడు గర్జనితో నప్పుడు దోచు నుత్పాతంబులు సెప్పుట :-

సం. 8-31-38

- 116 క. ¹వఱకులు మవచేరువఁ బె, ల్లఱచుట బెట్టెదురు గాలియడరుట గ్రద్దల్
తఱచయి యాడుట వికృతపు, టఱపులతో రేఁగి కాకు ²లఱచుట గంఠే.
- 117 వ. ¹అని వెండియు.
- 118 ఆ. సిడము¹కామ సూడు పడఁకెడు మనతేరి, చుట్టుమెఱయఁ గట్టినట్టి చిఱుత
పడగలందుఁ గంఠె వెడలెడు మంట లు, గ్రంబుగాఁగ నోపు రణము నేఁడు.
- 119 వ. అనియె నప్పుడు రాధేయుండు ధృష్ట¹ద్యుమ్నాభిరక్షితం బయిన ధర్మ
తనయవ్యూహంబు గనుంగొని రథికవరులం దగిన యెడల నమర్చి తన
మోహరం²బాయితంబు సేసికొని యురవడింప నమ్మద్రపతి యఱైత్తి
యాలోకించి.
- 120 ఉ. అల్లదె యర్జున ధ్వజవిహారము గానఁగ నయ్యెడుం గపిం
ద్రోల్లసనంబున³ మెఱసి యుద్భటు లైన త్రిగర్తు లేపు శో
భిల్లఁగ వారె యన్నరుని బెట్టుగఁ దాకి రతండు నంప పె
న్వెల్లి ¹నిగిడ్చి ముంచె నదె నింగి గుణధ్వని వొంగ వారలన్.
- 121 ఆ. అనిన గర్జుఁ డిట్టులనియె సంశప్తక, బలముచేతఁ బొదువఁబడి కిరీటి
మేఘపిహితుఁ డైన మిహిరునిచాడ్చున, వాఁడి లేక యున్న వాఁడు గంఠె.
- 122 వ. అనుటయు శల్యుఁడు.

116 1. వఱకులు — అ.ఆ.ఈ.బ.వ. 2. లాడుట — పీ.శ.ష. మున్నగు ప్రతులు.

117 1. ఈ వచనము కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

118 1. కర్ణసూడు — వ.

119 1. ద్యుమ్నాది — ఖ.జ.ల. 2. బుమహితంబు — అ.ఆ.బ.ఝ.ల.

120 1. నిగుడ్చి — పెక్కు ప్రతులు.

- 123 చ ¹వరుణుఁడు నీళ్ళచేఁ జెడునె వాయుసఖుండు మహేంద్ర నోత్తర
స్ఫురణ నడంగునే నరుఁడు పోరుల ²నేపలు తేల కల్లు నె
వ్వరికిని వానిఁ గీడ్పలువ వచ్చునె గాలిఁ బరాభవింపఁగా
దొర³కొనినం జలంబుమెయిఁ దోయధి యంతయుఁ ద్రావ పద్మినన్.
- 124 ఆ. దేవతలకునై న దేవేంద్రపుత్రుని, నాహవమున గెలువ నలని గాదు
మనము గెలుతు ¹మిట్టిమాట లాతనిఁ జేరఁ. జనక యాడి దీన సంతసింపు.
- 125 ఉ. మేరువువోలె నొప్పిన సమీరణపుత్రినిపేర్మియున్ మహా
దారుఁడు ధర్మనందను నుదాత్తతయున్ విజయానుజన్ము లే
పారఁగ నున్న సొంపును నహంకృతి యేర్పడ ద్రౌపదీసుతు
త్వీగల మీటి పొల్పెసఁగు¹లీలయుఁ జూడుము సూత నందనా.
- 126 వ. పాండవులు ధర్మపగు లెవ్వలన ధర్మంబు గలుగు నవ్వలనిరి జయంబు గలు
గుట దప్ప దను సమయంబున సంశ్చక్తులంబుం గనుంగొని మన సైన్యం
బును నవ్యసాచిం జూచి వారిసేనయును గడంగి యొండొంటితోఁ దాఁకిన
గంగాయమునల ¹సంపాతంబుచందంబు దోఁచె నట్టియెడం గురురాజు
రాధేయుని మద్రరాజుం దగురాజులను సాదరావలోకనంబున సంభావించి
యిట్లనియె.
- 127 ఆ. ఎద్ది ప్రియము సేయు నేపారుశూరుల
చిత్తములకు నది యుదాత్తభంగి
నొదవె మీకు బాహుమదమునఁ గొనియాడుఁ
దుగ్ర శౌర్యమహిమ యుల్లసిల్ల.
- 128 క. బలుపెసఁగఁ బాండుపుత్రులఁ, బొలియించిన నతులరాజ్య భోగంబును వా
రలచేతం బొలిసిన ను,జ్జ్వలనాకసుఖంబు గలుగు వ్రాలుఁడు పోరన్.

123 1. ఈపర్వము 'వ' ప్రతిలో లేదు. 2. నేమరుతేలగల్గు — ఖ.జి. 3. కొనునేచలంబు....
వచ్చునే — పీ.స.

124 1. మనెడి — కొన్ని ప్రతులు.

125 1. పీకయు — వ.

126 1. బలంబులంగనుంగొని — పీ.శ.ష. 2. సంవాదము — కొన్ని ప్రతులు.

- 129 వ. అనిన వార లందఱు నుబ్బి సింహనాదంబులు సేయఁ దూర్యనినదంబులు
సెలంగ సైన్యంబులు సంతసంబునం బొదలె నప్పు డశ్వత్థామ రథికజనంబుల
మనంబులం బ్రగుదం జెసంగ నిట్లనియె.
- 130 క. ఆయుధము విడిచి యుండఁగ, సాయకగురు మీరు సూడఁ జంపినకష్టో
పాయుని ధృష్టద్యుమ్నుని, మాయించియ కాని ¹తొడిననుటు వే నూడ్చన్.
- 131 క. కడువడి వడముడియును గ, వ్వడియు నతనిఁ గావఁ బూని వచ్చిరయేనిం
¹జెడుదురు నుచ్చాపంబున. వెడలు వివిధవిశిఖిశిఖల వేడిమిచేతన్.
- 132 చ. అన విని యవ్వరిష్ఠ రథికావలి పెల్లుగఁ బాండుపుత్రయో
ధనులపయిన్ వెసం గవియు దర్పము వార లుదగ్రవృత్తి మా
ర్కొనిన మహోగ్రభంగియును ఘోరపులీలల విస్మయం బొన
రె సనిమిషాంతరంగములఁ జెల్లె రణంబు నుదీర్ణ రాద్రమై.
- 133 క. జనసంక్షయంబు పెల్లె, మనవచ్చుం బ్రళయకాల మయ్యెనొ కా కెం
దును నిట్టివి గలవె యని, మనమునఁ దలపోయ వలసె మముబోటులకున్
- 134 వ. అట్టియెడ.
- 135 ఉ. ప్రీతియెలర్ప వీరుల వరించుటకుం జనునెంచి యప్పరో
వ్రాతము గంధపుష్పపరివర్షణకేళి యొనర్ప సౌరభం
పాతటి సంచరించు ¹లలితానిలుఁ డెక్కుడు సేసి ²వీచె సం
జాతనవీనఘర్మ ³జలజాలక సై నికలలనీయుఁడై .
- 136 ఉ. ఆసమయంబునం గురుకులాగ్రణి భీమునిఁ దాఁకె బై రిసం
త్రాసఁగ మత్త వారణకదంబసముద్భటుఁ డై యతండునుం
జేసె రణంబు దత్ప్రబలసేన దలంకెడునట్లుగా సము
ద్యాసితదుర్ని ¹వార్యబహుపాణ ²విసారణదారుణోద్ధతిన్.

130 1. యొడలిమరుసు - ప.శ.ప. కొన్ని ప్రతులు.

131 1. బగుదురు - పెక్కు ప్రతులు.

135 1. మలయానిలుడు - ఇ.ఈ.ఉ.ఎ.ప.ఐ.గ.వ. 2. యిచ్చె - కొన్ని ప్రతులు. 3. కణ
జాల - పీద.శ.ప.

136 1. వారబహు - పెక్కు ప్రతులు. 2. విహారణ - ఇ.ఈ.ఉ.ద.న.వ.శ.ప ; విదారణ -
క.జ.ఉ.త.వ.

- 137 క. పదపడి రాధేయుం డు, న్మదవృత్తిం గవిసె గుణ ని నాదంబును బె
ట్టిదమగు రథనిస్వనముం, జదల నిగుడఁ బాండవాగ్రజన్ముని దెసకున్.
- 138 వ. ఇట్లు గవిసిన మన సై నికు లిట్లని రివ్వధంబున ధర్మనందనుం గదియ నడరిన
నరుండు వచ్చి యడ్డంబు సొచ్చునపుడు.
- 139 చ. నరునకు సూతసూతికి రణంబగు నేఁ డతి ఘోరభంగి నం
దరయ నితండు గీ టడఁచు నాతని నన్నటు లున్నవాఁడు దు
ర్భరరెపుబాధ దక్కి కురురాజు సుఖిత్వముఁ బొందు నిష్ఠు రం
డరదము సేరి ¹యీతని మహాస్త్రవిలాసము సూత మేర్పడన్.
- 140 క. గెలు పెల్లభంగి నితనికిఁ
గలుగుచను ¹తలంపు వుట్టఁ గా² నిపుడు మరం
బుల జనియించు మనోరథ
మాలనడుట³యుఁ బోర నెఱుఁగ నయ్యెడు నదియున్.
- 141 వ. అనుచుఁ గూడుకొని రథకరితురగ సమ్మర్దనిర్దళితభూభాగంబుగా నురవ
డింప రాధేయుం ¹డరిభీషణంబగు ²రథంబున.
- 142 తే. మిగిలి యప్పాండవాగ్రజు మగఁటిమియును
¹జలముఁ గోల్పుచ్చి తూలఁ బోఁ బలికి మెఱసె
నధిప యతనికి వీఁకమై నడ్డపడఁగఁ
గడఁగు నద్దెస యోధుల గర్వ మడఁచి.

139 1. యిద్దరి మహాస్త్ర - ఒ.క.ఖ.వ.

140 1. విధంబుదోఁచెఁగతమిపుడు - శ.ష. 2. యొఁపోర నెఱుఁగనయ్యెడునదియు - శ.ష.

141 1. డరిభీషణంబగు - అ.ఇ.ఉ.క.వ. మున్నగు ప్రతులు ; డడరిభీషణంబగు - ఆ.ఈ. ఒ.ఁ. మున్నగు ప్రతులు. 2. రణంబున - అ.ఆ.ఇ.ఈ. మున్నగు ప్రతులు.

142 1. బలము - కొన్ని ప్రతులు.

* -: కర్ణుండు ధర్మజుపైఁ గవిసి విజృంభించుట :-

సం. 8-31-5

- 143 వ. అనిన విని సంజయునకు దృతరాష్ట్రం డిట్లనియెఁ గర్ణుండు ¹దన మొన
యెట్లాయితంబు సేసెఁ గౌంతేయముఖ్యుపై న్యసన్నాహం బెట్టి దతం డతనిం
బొదివిన యప్పుడు గవ్వడి యెవ్వలన నుండె నవ్విరుం డన్నకడ నున్న నా
సూతనందనున కట్లు సేయ వశంబగునే వాసవుండు సకలసురగణంబులతోఁ
బన్ని యన్నరుసిపై వచ్చి భాండవంబు గాల్చుకుండఁ గావం జాలెనే ²బ్రదు
కున కాసపడు మగల కతని మార్జొనవచ్చునే రాధేయునకు వచ్చుంగాక
యనుటయు.
- 144 తే. ఇట్లు లను సంజయుం డమ్మహీశ్వరునకు
నంగపతిమోహరంబు తెఱంగు ధర్మ
సుతునియొడ్డువిధంబు నర్జునుఁడు వారి
పోరునెడ లేమియును మీఁది పోరువినుము.
- 145 వ. కృపాచార్యుండును గృతవర్మయు మాగధులు వలపట శకునియు సులూ
కుండును గుట్టపు ¹దడంబులతో వారికెలనను సంశక్తగణం బిరువది
నాలుగువేలు రథికముఖ్యులగ్గరిక నుల్లసిల్లి దాపటను నీ కొడుకులందుఁ
గొందఱు కాంభోజశకయవనపై న్యసమేతంబుగా వారియపులను బహు
బల భాసితుండై దుశ్శాసనుండు వెనుకనుం గతిపయసోదరపరివృతుండై
కురురాజు పిలువందను నశ్వత్థామప్రముఖయోధులు గరినికరకృత
సన్నాహాలై యన్నరపతి నియోగింప నతనిపజ్జ నిలువ నిజపుత్రులుఁ
దనచుట్టునుఁగడిసి యెసక మెసఁగు బరవ ²శంబున మెఱయ సూతనూనుండు
సేనాముఖంబునకుం దిలకంబై నిలిచి పొలిచె నట్లు మోహరించి మద ³కల
మాతంగంబుల తఱచుకతంబున ⁴మొయిళ్ల మొత్తంబుల కై వడిం గాఱు
కొను నమ్మొన నురవడి నడిపించు నాకర్ణునిం గనుంగొని కౌంతేయాగ్ర
జుండు గాండీవి రావించి యిట్లనియె.

* ఈ రథాసందర్శమున భండార్కరు ప్రతియందున్న క్రమమునకును తిక్కనసోమ
యాజి అనుసరించిన క్రమమునకును భేదము కాన్పించుచున్నది. తిక్కన కథన పద్ధతి
కుంభకోణప్రతిక్రమమును సన్నిహితముగా సనుసరించినట్లున్నది.

143 1. మనమొన - త.వ. 2. బ్రతుకు - పెక్కు ప్రతులు.

145 1. దశంబులును - పెక్కుప్రతులు 2. సంబున - కొన్ని ప్రతులు. 3. గళస్మాతంగం
బుల - ఊ. 4. మొగుళ్ళ - పెక్కు ప్రతులు.

- 146 ఉ. సూతతనూజు మోహరము సూచితై యెంతయు ¹గట్టియై సము
ద్ద్యోతితభంగిఁ దోచె నది యుక్కునఁ బై వడి యిబ్బలంబు ని
ర్దూతముసేయకుండఁగ నెదుర్కొని యెమ్మెయి నిల్వరింత మ
న్నీతి విధింపుమా బలుపు నేర్పును దజ్జలు ²పిచ్చలింపఁగన్.
- 147 వ. అనుటయు సంక్రందన నందనుండు.
- 148 తే. సారవంతమై కర్ణుని సైన్య మురవ
ణించుఁ గా కేమి దీనికి నృపవరేణ్య
పూనిచేయంగవలయుఁ బ్రధానకార్య
మతని ¹సమయించుటయ నాకు ²నది భరంబె.
- 149 వ. అనినవిని యమ్మనుజపతి యతని కిట్లను నట్లేని నీవు రాధేయుని గెలు
పుము భీమసేనుండు సుయోధనుని నకులుండు వృషసేనుని సహదేవుండు
సౌబలుని శతానీకుండు దుశ్శాసనుని సాత్యకి గృతవర్మను ధృష్టద్యుమ్నుండు
ద్రోణపుత్రుని ద్రౌపదేయులు శిఖండియుం దారును దక్కటిధార్త
రాష్ట్రులం తలపడువా రేను గృపాచార్యునితోడం బెనంగెద ననుటయు
నట్లకాక యని యతండు మున్ను దన¹నిలిచిన ²నెలవునకుం జనునెడ
నయ్యుధిష్ఠిరు పనుపుతెఱంగు వారలందఱకు నెఱింగించె నతండు వల
పటివలన సైన్యాగ్రవర్తి యయ్యును వృకోదరుండు వామపార్శ్వ
³వర్తియయ్యును శైవేయద్రౌపదేయసమేతంబుగా నప్పాండవాగ్ర
జుండు మధ్యభాగస్థుడయ్యు నున్న యమ్మోహరం జాసూతనందను
మొక యురవడి సరకుగొనక మార్కొనియె ననవుడు నాంబికేయుండు,
- 150 మ. నరుఁ డమ్రై విని వచ్చె నన్నరునకు న్సంశక్తశ్రేణికి
న్దర ¹మత్యుద్భటభంగిఁ జెల్లుటయు మున్నుచించి తీ వయ్యుధి
ష్ఠిరునిం గర్ణుండు దాకి యొరై ననియుం జెప్పంగ వింటిన్ రణం
బరయం జిత్రము సెప్ప మత్తెఱంగు సుశ్యక్తంబుగా సంజయా.

146 1. సూటియై - వ. 2. నిచ్చమెచ్చగన్ - చ.

148 1. మాయింతుటయ - ద. 2. సభిమతంబు - ఊ.

149 1. విడిచి వచ్చిన-బౌ. 2. యెడకుం - కొన్ని ప్రతులు. 3. గతుడయ్యు-పెక్కు ప్రతులు.

150 1. త్యద్భుత - కొన్ని ప్రతులు.

151 వ. అని యడిగిన ¹సంజయుం డమ్మానవపతి కి ట్లను నట్లు ధర్మజుండు ²సెప్పె
కాని యయ్యిరువాఁగుం గదిపినప్పు డన్నియమంబు నడవక కయ్యంపు
³తాచిత్తంబున నొందుదెఱుగు సెల్లె నది యెఱిగించెద నవధరింపు మవ్వి
ధంబున మొసలు రెండును నొండొంటిం దార్కొను సమయంబున సవ్య
సాచి గర్జునడచు చక్కటికి ⁴నడరం గడంగినఁ గ్రాలు కపికేతనంబు గనుం
గొని తెంపుపెంపునఁ బొంపిరివోవుచుఁ ద్రిగర్తాది సంశస్త్రకులు సరభ
సంబుగా నడ్డపడి పైకొని తఱిమి పొంగినపయోనిధిం బోలిన నబ్బలి
యుండు సెలియలికట్టంబోలి నిలువరించి మాతంగప్రముఖ సేనాంగ
సకలాంగశకలంబుల నిలాతలంబు గప్పుచుండ నొండొండ పేర్చి యాబలం
తాబలమర్దననందను నరదంబు ముంచికొనిన నవ్వీరుండు విజృంభిత విక్ర
ముండై బడబాగ్ని కీలాకలాపంబుచందం బగు సాయకనికాయంబు నిగి
డించుచు నెక్కుడు మదంబున నమ్మాకలం ⁵ద్రెక్కొనుచుండఁ దత్ప్రకా
రంబాలోకించి రాధేయునకు శఱ్ఱం డిట్లనియె.

152 ఉ. అల్లదె యర్జునధ్వజవిహారము గానఁగ నయ్యెడుం గపీం
ద్రోల్లసనంబునన్ మెఱసి యుదృఢులైన త్రిగర్తు లేపు శో
భిల్లఁగ వారె యన్నరుని బెట్టుగఁదాకి రతండు నంప పె
స్వెల్లి ¹నిగిడ్చి ముంచె నదె నింగి గుణధ్వని వొంగ వారలన్.

153 వ. అని చెప్పిచూపెఁ బదంబడి భారద్వాజపుత్రుని ¹బరవసంపుమాటల
నాటోపంబు మిగిలి మనరధికులు గవిసిన దారుణరణం బయ్యె నని
యాకర్ణించి తది యేర్పడ వినుము వివరించెద.

151 1. సూతనందనుడు, సూతసూనుండు — అనియు పాఠములు. 2. సెప్పటయుకాని —
పెక్కుప్రతులు. 3. విధంబొందు తెరంగు సెల్లె — కొన్ని ప్రతులు. 4. నడవంగ
డంగిన — కొన్ని ప్రతులు. 5. దెరల్పుచుండ — రుణత ; సెదుర్కొనుచుండ — ఏ.

152 1. నిగిడ్చి — పెక్కు ప్రతులు.

153 1. బరవసంపుమాటల — కొన్ని ప్రతులు.

154 సీ. కృపుఁడు సౌబలుఁడును గృతవర్మయును నలిఁ
 జెలఁగుమూఁ కలతోడ బెలుచఁగవిసి
 కాశ ¹కై కయ మాతస్య ²కోసల పాండ్యాది
 బలములఁ దాఁకి రగ్గలిక మెఱయ
 నారెండు వాగుల నాయుధంబుల యెఱ
 మంటలుఁ బొళ్లును మింటఁ బుడమిఁ
 జూడ నక్కజముగ శోణితధారలు
 ప్రచురధూళి ³తిమిరముల నడఁప

తే. భగ్నరథములు నిపతితేభములు నిహత
 హయములును మృతభటులును రయమునకు వి
 ఘాత మొనరింప నున్నద గమనభంగు
 లందు ⁴వెరవులు మెఱయఁ బోరాడి రధిప.

155 వ. ఆలోన.

—: కర్ణుఁడు పాంచాలకుమారుల ననేకులం జంపుట :—

సం. ౪—43 (కుంభ)

156 ఉ. మేలిమదావళంబులును మేటిహయంబులుఁ ¹దమ్ముపిండు నా
 భీతిఁ జుట్టిరాఁగ రథబృందముతోఁ గురురాజు కర్ణు దో
 గ్గిలకుఁ దోడ్పడం గ²డఁగె రేణువుదీర్ఘముగా నతండు పాం
 చాల బలంబుపై నడరె శౌర్య సముద్భట బాహువీర్యుడై .

154 1. కేకయ — పెక్కు తాళపత్ర ప్రతులు. 2. కాశ్మీర — ఎ.గ. 3. తమః పటల
 మణప — ఇ.వ. 4. వెరవులుమెఱయ — వీ.శ.ష ; బలుపెరవొలయ — వా.

156 1. గాల్పలంబు — క.ఖ.ఘ. 2. రథరేణువు — త.

157 వ. అబ్బలంబునకు బాసట¹యై చేదిపై న్యంబును బెను²బ్రాపై పాండవా
నీకంబునుం దటిమినఁ బెటిగిర దర్పంబునం బ్రదీప్తుం డయి యక్కర్ణం
డాగట్టిమూఁ కలం దటిసి మెఱుంగు వాలమ్ములు వఱప నవిపీనుంగు పెంట
లగుచుండ నుఱకయుక్కునం బొదివిన బలుమగలకుం గీర్తియు స్వర్గం
బును నొసంగి తమవారికంటెఁ బ్రమోదభరితులం జేయుచు సాయకా
సారంబులు వరఁగించుచు బహువిధరథప్రచారంబు లుల్లసిల్ల నాసేనలును
గృహకృతవర్మాది యోధబృందంబులతోఁ బెనంగు మొనలును నొక్క
టిగాఁ గలంచి యందు శోణితజలంబును మాంసమజ్జామస్తిష్కకర్ద
మంబులను బతితాతపత్రహంసంబులనుం బొలుచునట్టి నదీవ్రవాహంబులు
వఱపె ననుటయు ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మనందనుం గర్ణుండు గదియునప్పు
డతని కక్కడ నడ్డపడుట కెవ్వరు గడంగి రిక్కడ నితనికిఁ దోడ్పడ నెవ్వారు
³గలిగి రనుటయు సంజయుం డవ్విభున కిట్లనియె.

158 తే. ఇవ్విధంబున సేనల క్రొవ్వడంచి
సూతసూనుండు ధర్మజుకేతనంబు
దెసకు ¹నడర ధృష్టద్యుమ్నుఁ దెసకమెసఁగ
బంధులును దాను²వడి నడ్డ నడియె నధిప.

159 క. వారలఁ గడచి ప్రభద్రకు, లారాధేయుపయిఁ గవియ నాతండు మహా
దారుల నేడ్వర భద్రా, కారుల నారావన ప్రకంబున గూల్చెన్.

160 క. కని పాంచాలురు ¹రోషం, బునుదర్పము నెఱయఁ మెఱయఁ బొదివిన రాధా
తనయుం డిరువదియేవరఁ, దునిమె నిరువదేనువెడఁదతూపులఁ బెలుచన్.

161 క. వెండియు నేపునఁ బై కొని, చండ ¹శం²ప్రకరములు వెనం గురియఁగ ను
ద్దండతఁ బాంచాలురఁ గర్ణుండేవురఁ ³జంపె నై దుక్రూరాస్త్రములన్.

157 1. యైనచేది — పి.శ.ష. 2. బ్రాపై నపాండవ — పి.శ.ష. 3. గదిసిరి — శ.ష
మున్నగు ప్రతులు.

158 1. నరుగ — ఎ.బె.గ.వ ; నడువ — జ.డ. 2. వెస — కొన్ని ప్రతులు.

160 1. రోషంబున — ఉ.ద. 2. యేడ్వర — ఎ.గ.వ.

161 1. తరప్రదర్శములు — ఇ.ఎ.గ. 2. ప్రదరాశనులు — క.ఖ ; ప్రచయములు —
ఉ.ద.శ.ష. 3. దునిమె — శ.ష.

162 వ ఇట్లు భానుదేవ చిత్రసేన సేనాబిందు తపన శూరసేనులం గీటడంచి యా
టోపదీపితుం డయి చక్రరక్షకులగు సుషేణ సత్యసేనులు వెనుక బలసివచ్చు
వృషసేనుండు నిమ్మివ్వురు గొడుకులుఁ గడిమి రూఢి కెక్కందనకు రణ
క్రీడకుం దోడుపడియెడు నుల్లాసంబున నుల్లంబువల్లవింపం బాండవబలంబు
లం ¹గలంచు నయ్యంగవతిమీఁద ధృష్టద్యుమ్న శిఖండి బనమేజయ ప్రముఖ
పారిచాలకుమారులును సాత్యకినకులసహదేవద్రౌపదేయులును గీకయ
మాత్యయోధవీరప్రాతంబును భీమసేన పురస్సరంబుగాఁ దోతెంచిన
బహుళ జలధరంబులు ధరణీధరంబువయిం గురియు పెనుసోనచందంబు
దోఁవ వివిధాస్త్ర ²శస్త్రంబు లతనిపయిం ³బరఁగింపం గనుంగొని కౌరవేశ్వ
రుండు దుశ్శాసనశకునితదీయతనయులు దశకెలఁకులం దఱుమం గరిఘ
టతతోడం గడంగి యవ్వడముడిని మార్కొని.

163 క. తానును వారును దూపుల, వాన పయిం గురియ నతఁడు వారించి గళ
దానాంబులోలమధుర, మై నగజప్రజముఁ బటుశరార్చులఁ బొదివెన్.

164 క. పొదివెడు నప్పుడు శారో
నృదుఁడగు నయ్యనిలతనయు మార్గణములు బె
ట్టిదముగఁ ¹గవియుడు నోటటి
యెదురుపలే రైరి కురు ²నరేంద్రు డువారున్.

165 మ. బలుగాఢి నలుదిక్కులం జెదరు నభ్రశ్రేణి చాడున్సము
జ్వల ¹సూర్యాంశులచేత విచ్చు నిబిడధ్వాంతంబు నందంబుఁ జూ
డ్కులకుఁ దోఁచెఁ బ్రచండసంగరపటిష్ఠుం డైన యాభీము తూ
పులమొత్తం బడరం గరిప్రకర ముద్భూతా. రియై తూలినన్.

162 1. గలగించు - కొన్ని ప్రతులు. 2. ప్రాతంబులు - ఓ.చ.ణ.వ. 3. దొరగింపం -
పెక్కు ప్రతులు.

164 1. గవియుట - కొన్ని ప్రతులు. 2. నరేంద్రుండు - వీ.శ.వ. మున్నగు ప్రతులు.

165 1. సూర్యార్చుల - ఎ.త.వ.

166 వ. అట్టియెడం గృహప్రముఖరథికులు రాధానందనభవన్నందనులకుం దలకడచి
పవనసంచను పార్శ్వబులం దలుము ధృష్టద్యుమ్నాదియోధులం దలపడిరి
దుశ్శాసన¹ప్రభృతులును వారిం గూడికొనిరి కర్ణనందను లక్కి-క్కిర
మర్దనుం దొకి రందు సుషేణుండు.

167 క. ఖరభల్లంబున నాతని, శరాసనము గ్రుంచి నారసములు రయముమై
నురమున నేడు సొనిపి ని, మురనిసదం దెసఁగ నార్య సురలు నుతింపన్.

—: భీమసేనుఁడు కర్ణనందనుఁ డగు సత్యసేనుం జంపి విజృంభించుట :-

సం. 8-43-24 (కుంభ)

168 సీ. కనలి యొండొకవిల్లుగోని కీచకాంతకుఁ
డక్కుమారుని హాసయష్టివిలుగ
నేసి మ్రొ బట్టువు ¹లిరేడు నాటించి
త న్నన్లు డొడరు రాధాతనూజు
నుబ్బు వాలమ్ములు డెబ్బదిమూట వా
రించి తత్సతుఁడు దోర్లొల మెఱయఁ
జేరిన నాసత్యసేను రథ్యంబుల
సూతుఁ గార్ముకమును గీతనంబు
తే. నేడు తూపులఁ దునుమాడి యేచి మూఁడు
నారసము లంగమునఁ గ్రుచ్చి నాశమునకు
వికసితాంభో²రుహముఁ బాపు ²వెరపు దోఁపఁ
దునిమె దెసఁ గత్తివాతియమ్మున శిరంబు.

169 వ. తునిమి డోస్సారంబు ¹దుర్వారంబుగా నుక్కునం దక్కటిరథిక జనంబుల
పయి నడరి కృపకృత²వర్మాది రథికవరుల కోదండంబులు దుండంబులు
నేసి వారిం గ్రూరమార్గణంబుల మర్దించి దుశ్శాసనుని సాయకత్రయంబు
నను సౌబలునిఁ దద్విగుణబాణంబులను స్రుక్కించి యులూకుని నతని

166 1. ప్రముఖులును — డి.త.శ.ష.

168 1. లిరుపడి నాటించి — ఎ,గ ; లిరుదెసనాటించి — ఏ. 2. వెరపు — కొన్ని ప్రతులు.

169 1. దుర్నివారంబుగా — చ.ఎ.గ. 2. కృపవర్ముల కోదండంబులు — 'స' మున్నగు

తమ్ముని నొక్కుమ్మడి విరథులం గావించి కర్ణుకొడుకుం గనుంగొని యోరి
సుషేణా పొలిసితి పొమ్మనుచు బలునారసంబు నిగిడించిన నది నడుమన
కర్ణుడు నఱకి మెఱుంగుటమ్ములు మూఁడు మేనంబఱప నుఱక మఱియు
నట్టి మార్గణం బక్కుమారు నుపలక్షించి యేసిన నా సూతనందనుం డది
యునుం ద్రుంచి యన్వడముడిమీఁదఁ ద్రి³సప్తతి⁴ప్రప్రదరంబులు వరఁ
గించెనప్పుడు నకులుండు గవిసిన.

- 170 ఆ. చిత్రచాపముక్త శితశరపంచకా, హతశరీరుఁ జేసె నాసుషేణుఁ
డేచి నకులుఁడతని నిరువది యమ్ముల, నొంచి కర్ణమనము ¹నొవ్వనార్చె.
- 171 చ. అలిగి సుషేణుఁ డెంతయు రయంబునఁ దొమ్మిది దొడ్డ¹వాఁడితూ
పులు మెయిఁ జొన్ని విల్ దునిమి పొంగిన నొండొక దీప్తచాప మ
గ్గలిక డిల్పనెత్తివెసఁ గార్ముక దండము ద్రుంచి నొంచె దో
ర్బలవిభవం బుదాత్తముగఁ బార్థునితమ్ముఁడు సూతు నాతనిన్.
- 172 ఆ. అన్యచాపలసితహస్తుఁ డై కడఁగి సు, షేణుఁ డతని ¹షష్ఠిబాణ²గాఢ
నిహతదేహుఁ జేసె సహదేవుఁ డడరిన, మేటి తూపు లేడు మేరఁ గుచ్చె.
- 173 క. అయ్యిరు¹వుర యబ్బాలుని, కయ్య మమరదైత్యరణముకరణి మహా⁶గ్రం
బయ్యె వృషసేనుఁ డత్తఱి, నియ్యని సాత్యకి నెనిరెచ్చ నిషుచయ మడరన్.
- 174 సీ. సాత్యకి వృషసేను సప్త¹సప్తతిమార్గణంబులఁ బొదివి బాణత్రయంబు
సూతుమైఁ బఱపిన నాతఁడాతని పెను²గడఁతవారికయమ్ము గాఁడ నేయఁ
గోఁపించి మూఁడు బల్లూపుల సారథి నొకభల్లమున ³విల్లు నుజ్జ్వలాస్త్ర
సప్తకనిహతి నశ్వంబుల నేకకాండ స్ఫూర్తిఁగేతుదండంబుఁ దునిమి

పెక్కు ప్రతులు. 3. సప్తకదీప్తప్రదరంబులు — అ.ఝ. 4. ప్రదీప్తప్రదరంబులు —
ఖ.ట.వ.

170 1. సునొవ్వ — శ.ష.వ. మున్నగు ప్రతులు.

171 1. నారసంబులు — వీ.

172 1. షష్ఠిబాణ — కొన్ని ప్రతులు. 2. ఘాతనిహత — ఓ.ట.వ.

173 1. వురునబ్బాలుని — పెక్కు ప్రతులు.

174 1. వింశతి — వ. 2. గణత — స. మున్నగు ప్రతులు. 3. తేరును — అ.ఆ.ఝ.ఐ.

ఆ. ఇనివరుండు వడుమున మూడుచరములు, నాట⁴సొగసి కర్ణనందనుండు
దెలిసి కనలి వాలురలుకయుఁ గొని వేరు,⁵డిగ్గి కవియ నవియు నుగ్గునేసె.

175 వ. ఇచ్చిధంబున విరధుండును నిరాయుధుండును నగు నక్కుమారుం గనుం
గొని దుశ్శాసనుండు రయంబున నెయిది చెయిగా చి నిజరథంబు మీదికిం
దిగిచికొని తొలంగం గొనిపోయిన నతండు వేలొక్కయరదం బెక్కి
యెప్పటియట్లు కర్ణుభీరివనుక వత్తించె నయ్యంగవతి తొమ్మిది యమ్ము
¹లడరించి శై నేయుసూతావ్య చాపంబులు రూపడంచి యతని ఫాలమ్మున
మూడు పాలికయమ్ములు నాటింపె నా సత్యకనందనుం డన్యస్యందనా
రూధు డయి కపటోద్ధునకుఁ దోడుపడుబలంబులం గలంచి యతని తను
వున నేడునారసంబులు నిగిడింపఁ గూడికొని శతానీకుం డన్నియ శరంబు
లేన నెప్పుడురువడించి తక్కట ప్రావదేయులు దెబ్బదిమూడును భృష్ట
ద్యుమ్నుండును శిఖండియుం బడిపదియు భీమసేనుం డబువదినాల్గును సహ
దేవుం నేడును నకులుండు ముప్పదియును ²యుయుధానం డేమను బాండ
వాగ్గిండు మూలును బాణంబు లుసూతపుత్రు³పయిం గుప్పించి
నొప్పించిన.

176 క. ముదమున నతడందఱు బది, పడినూపు ¹నో పడంచి బహువిధగతులం
దదనీకంబునఁ దేరి, ప్పదమ గ పడి నంచలంపఁ బెద్దయు ²మెఱుగెన్.

177 శా. శై నేయుండును భీమసేనుండును భృష్టద్యుమ్నుండు¹ ప్రావదే
సూనుల్ ¹మున్నుడగంగఁ గట్టి విశిఖిట్టిమంబు లొక్కుమ్ముడిన్
మీసం ²గ్రువ్వ శిఖండియున్ భూబల³ స్త్రీసంబు యావనో నెసం
దా నయ్యోధుల సూతసూతి విరథ³త్వత్తబులం నీసినన్.

4. పోగిన - అ.గ. ముప్పగు ప్రతూలం, ప. డిగి కవియనవియునుగ్గునేసె - పి.న.వ.

175 1. లువణపి - పి.శ.న. 2. యుయుధానుండేడును - పుష్టు వృత్తులలో లేదు.
3. య నడరించిన - అ.

176 1. పొంచిపోంచి బహువిధ - వ. 2. మెఱుగెన్ - క.

177 1. మున్ను డగంగ బట్టి - అ.గ.ము; మున్ను గట్టి బట్టి - డ.అ; మున్ను గట్టి ముట్టి - శు.
2. గుచ్చి - ప; గుప్ప - అ.బ.గ.ర. 3. భృష్టత్వంబులం - పి.శ.ప.ప. ; ప్పులలోం
దగాలేది - పి.న.వ.

- 178 వ. వియచ్చరు¹లు వెఱుఁ గండిరి వెండియు నవ్వీరుండ వారల నందఱు నస్త్ర
ధారలం బొదువుచు నే డైఱం బెఱవారని జాణాంధకారంబునఁ గప్పినం
²ద్రిప్పికొనియును దొలంగియు, దెరలియు మరలియు నారథిక³సంఘంబు
దైన్యంబు నొందె నంత ధర్మనంద⁴నుని జా దింపఁదలం పెట్టున.
- 179 క. ఆ రాధేయుం డాతని, పైరయమునఁ గవియు ఘోరభంగిఁ గని మహా
దారంబుగఁ జేదిబలము, ¹భోరన నెడసొచ్చెఁ దూర్వములు మొరయంగన్.
- 180 ఉ. సూతతనూజుఁ డబ్బలము సొచ్చి శతత్రయయోధవీరులం
¹జేతులతీట వో నులుము సేసి విశ్వఁఖలదర్పదుర్దముం
దై తఱుమంగఁ గల్పిత²రథాక్రమ మొప్పఁగ వచ్చి ధర్మజుం
బ్రీతుని జేయుచుం గడిమిఁ బేర్చిరి సాత్యకియున్ శిఖండియున్.
- 181 క. వారికిఁ డోడ్పడి యక్కడి, వీరులు గొందఱు గడంగి వివిధోగ్రశరా
సారము లంగాధీశ్వరు, పై రయమునఁ గురిసి రుగ్రభంగిఁ జెలఁగుచున్.
- 182 క. కురుపక్షయోధులును స,త్లుగులై యారథికవరులఁ దాఁకి భుజావి
స్ఫురణము సూపిన నద్భుత, కర మయ్యెఁ దదవసరమున కయ్యం బధిపా.
- 183 వ. ఆ సంకులసమరంబునందు.
- 184 శా. జాణజ్ఞులలు బెట్టుపర్వ గగనప్రక్షోభణజ్ఞులతా
క్వాణస్ఫూర్తిఛటచ్చటారవముగాఁ గర్ణోగ్రదావాగ్ని య
క్షీణోదగ్రతవై రిసైన్యవసభస్మీథావ¹ని ర్వాహపా
రీణం బై వెలుఁగొందె నిర్జరులు వర్ణింపంగ నే ముబ్బఁగన్

178 1. లచ్చెరువొంది — వీ.ఉ.ఉ.ద.శ.ష ; లువెగదొంది — ట. 2. ద్రిప్పికొనియును — పెక్కు తాళపత్ర ప్రతులు. 3. సైన్యంబు — ఉ.గ.డ.ల.శ.ష. 4. నుండుదలపడిన — వీ. మున్నగు ప్రతులు ; నుం బాటింపఁదలపేదిన — ఇ.ద.వ.శ.ష ; ధర్మనందనుం దలపడం దరివేచి తరమిని — ఇ. 5. దలిపెత్తిన — క.ణ.ల.

179 1. భోరున — పెక్కు తాళపత్ర ప్రతులు.

180 1. ప్రితిపురీనివాసులుగ బేర్చి — జ. 2. రథక్రమ మొప్పగ — శ.ష. మున్నగు ప్రతులు ; (యతి భంగము) రథావలియొప్పగ — జ.

184 1. నిర్దాహ — అ ప ఐ.బ.డ.

- 185 వ. అమ్మహోగ్రవిజృంభణంబున.
- 186 క. ఆటోస ¹ముడగి యచ్చటి, మేటిమగలు తిచ్చవడిగి ²మెయిగలి గర్జం
³డోటవిడిచి గవిసె ధను, ర్జ్యాటకృతి సెలంగఁ బాండవాగ్రజు ⁴మీదన్.
- 187 వ. ఇత్తైఱంగునం గవిసిన నతనిమీద నమ్మేడినీనాయకుండు సాయకజాలం
 బులు వరగించిన నతండుఱక యతిరయంబున నవి వారించి.
- 188 సీ. నవ్వుచుఁజావంబు నడిమికిఁగ్రుంచి మై ¹మరువుఁ దొంబదిశితమార్గణముల
 భేదింప రత్నప్రభాదీప్త మగునది సా ²దామనీచారుజలద మంబు
 జాప్తుని ³తనువున కడ్డమై యుండి వాతాహతంబై పాయునట్లువోలెఁ
 బడుటయు మణిమయాభరణసుందరమైన యతినిగాత్రము సతారాంబరంబుఁ
 తే. బోలి యప్పుడ యాసూతపుత్రుచేత, రక్తమయమయి పల్లవోద్రిక్తకల్ప
 తరువుచందంబునొందె నతండు రాజ, ధర్మమూఁది చలింప కదలె ⁴నధిప.
- 189 వ. ఇట్ల దల్పుచు.
- 190 క. చదల మెఱుంగులుపర్వం. గొదమపిడుగు నట్ల నిగుడఁ గుంతీసుతుఁడు
 బ్బు దలిర్ప శక్తివై చిన, నది కర్ణుఁడు సప్తభల్లహతి ¹నెడఁ ²దునిమెన్.

- 186 1. ముడిగి - కొన్ని ప్రతులు. 2. మేగలి, మైగలి - అనియు పాఠములు; మెయి
 వడి - వీ.ఎ.భ.గ.త. 3. డోటవిడిచి - ఎ.త.వ. 4. జుఁబెలుచన్ - వా; మీదన్ -
 ఆ.ప.ప.ఒ.ర్పు.ట.ల.
- 188 1. మైమరువు - ఐ.డ.వ. 2. దామినీ - కొన్ని ప్రతులు. 3. తేరికి నడ్డమై - శ.ష.
 4. బెలుచ - పెక్కు ప్రతులు.
- 190 1. వడి - కొన్ని ప్రతులు. 2. దుగించెన్ - ట.

- 191 సీ. పాండవాగ్రజుఁడు దర్పంబును వేగంబునొప్ప నవ్వీరుని యురమునందుఁ
గరముల ఫాలభాగంబున నాల్గుతోమరములు ¹సొనిపి నెత్తురులు వఱపి
యార్చినఁ బేర్చినయగ్గలికంబున నాసూతనందనుఁ డతని సూతుఁ
జంపి కేతువుఁడ్రుంచి శాతశరంబుల నంగంబు నొప్పించె నపుడు సాత్య
తే. కియు శిఖండియు నెడ సొచ్చి రయము బలువు
మెఱయ రాధాతనూజుని మేన నమ్ము
²లోక్క మొగినింప నయ్యోధుఁ డుఱక వారి
విరధులుగఁ జేసి విండులు విఱుగ నేసె.
- 192 క. తనువులఁ బటుబాణంబులు, నినిచి వెగడుపఱచి కడచి నిరతిశయరయం
బునఁ గదిసి ధర్మనందను, ననేకసాయకపరిక్షతాంగుం జేసెన్.
- 193 వ. ఇవ్విధంబున రాధేయుండు నొప్పించినం దదీయ సంరంభంబు ¹నై రింపం
జాలక యమ్మహీపతి హతసారథికంబగు నిజరథంబు దొలంగం దోలుకొని
పోయినం దోడనతవిలి పొదివి నిలువరించి హాసభాసితుండగుచు నయ్యొగ
పతి యతనితో నిట్లనియె.

—: కర్ణుండు ధర్మరాజు నొప్పించి యవమానించుట :-

సం. 8-44-72 (కుంభ)

8-33-36 [భం]

- 194 సీ. ఊత్రియకుఁముస జన్మించి యిది ధర్మ మిది యధర్మం బని యెల్ల నెఱిఁగి
నట్టి¹నీ కిట్టి మహాహవమునఁ బ్రాణములు డాచికొన శాత్రవులకుఁ దొలఁగి
పోవుట దగునె నీబుద్ధి ²గానఁగ నయ్యె నృప నీతి యెఱుఁగవు నీవు బ్రాహ్మ
ణాచారవేదిని యాగాధ్యయనముల వర్తింపు కయ్యంబు వలవదుదుగు
తే. మింక ననుబోఁటిఁ దొడరిన నింతకంటె నెడరు వాటిల్లు వేగ పొమ్మింటికడకు
హరియుఁ బార్థుఁడు నున్నెడకై ననరుగు మేనుదెగ నీదుప్రాణాన కింతనిజము.

191 1. నాటి — పీ.ఎ.భా.గ.వ. 2. లొక్క మొగిదొరగింప నయ్యోధువారి — శ.ష ;
నిగుడింప — కొన్ని ప్రతులు.

193 1. సహింపజాలక — పీ.శ.ష.

194 1. కిట్లు మహా - ప. 2. విచారింపు — ఈ.ణ.న.వ.

- 195 వ. అనిపలికి గొంతివచంబులు మనంబున నునికింజేసి వధియింప నొల్లనివాడై
యప్పొండవాగ్రణ విడిచి యా పురుషసత్తముండు తదీయ సేనాసముద
యంబు నానాస్త్రినిహంబుసేసి లజ్జాకుల మానసుండగు నమ్మానవపతి
యును దశ్శ్రీదేశంబున నిలువక తొలంగిపోయెం బోవుటయు.
- 196 క. విను మతనియోధజనములు, ¹మొగయుఁ దిరిగెనట్లు సమరమున విముఖంబై
చను నబ్బితిముం గని వెనుకొనియెం గట్టుండు నీదుకొడుకులుఁ దానున్.
- 197 క. పటుసింహ నాదహూర్యోత్కటరవగుణనిస్వనములు గలసి యఖిలది
క్తట¹దారణ కేలినను, వృటము లగుచుఁ గురుబలమునఁ బరఁగె నరేంద్రుఁడ.
- 198 ఉ. ఇమ్మొయి సూతనందనుని యేడ్వైత కోడిన యోధవీరసం
ఘమ్ములఁ బొందవాగ్రణఁడు గన్గొని పేర్కొని పేరెలుంగునం
¹గ్రమ్మరిపేర్చి కౌరవనికాయము గర్వమడంపుఁ డన్న ధై
ర్య మ్మిగులొత్తపే తిరిగి రా రథికుల్ మరలెన్ బలంబులున్.
- 199 వ. ఇబ్బిధంబున వృకోదర పురస్సగంబుగాఁ బొండ¹వబలంబులు మార్కొనిన
మన మూఁకలుం గూడికొని తిరంబై త్రోచి తలవడుటయు నయ్యిరువాఁగు
నందు.
- 200 మ. కరిబందంబులు బ్రెల్లెఁ బెల్లుగఁ దురంగస్తోమముల్ ¹పెక్కు గూ
లె రథానీకము లగ్గలంబు గెడసెన్ లెక్కింప బెక్కెన కా
ల్వర మొత్తంబులు రూపడంగె సిడముల్నుగ్గయ్యె నన్నేల నె
త్తుగుబెల్లిన్ మునిగెన్ మరుత్తచర ²పంక్తుల్ వెక్కసం బందఁగన్.

196 1. మునుకొని బెదురుచు సమరమున విముఖంబై - ఈ.ఐ.వ.

197 1. దారుణ - శ.ష. మున్నగు ప్రితులు.

198 1. గ్రిమ్మరిపేర్చి, గ్రిమ్మరపేర్చి, గ్రిమ్మరుడేచు, గ్రిమ్మరుడంచు - అని పాఠములు;
గ్రమ్మరిమారు - శ.ష.

199 1. వానీకంబు - అ.ఆ.ప.ఐ.బ.బౌ.ర్పు.

200 1. కుప్పగూలె - వ. 2. పంక్తుల్ - (వర్ణక్రమము) శ.ష. మున్నగు ప్రితులు.

201 వ. అట్టి సందడిగయ్యంబున భీమసేనుండును శై నేయుండును జెట్టిదంపు¹టుర
వడిం గవిసిన ధృష్టద్యుమ్నాది రథికప్రకరంబును బరవసంబు సేయం
గురుబలంబు వెఱచఱచి పఱచినఁ గర్ణుం డదల్చి కరతలం బెత్తి నిలునిలుమని
²పలికిన నమ్మోహరంబు ³నిలునదయ్యె నవష్టంభవిజృంభితుండై న
యా సూతసూనుండు వెండియుం గౌరవుల ⁴వేఱువేఱ పురికొల్పి మర
ల్చిన నమ్మొనయును మొగకట్టి నిలిచె నంతం బవమానసూనుం దాను
మార్కొన నగ్గరించె నతం డతని నాలోకించి యంతకుమున్న శ్రుతకీర్తి
స్యందనం జెక్కి యున్న తమయన్న వలను సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్నులకుం
జూపి వారలతో నిట్లనియె.

202 ఉ. ఈతఁడు దుర్దశంబొంసె నేను గనుంగొనఁగర్ణుఁడేచి దు
ర్నితిపరున్ సుయోధనునిఁ బ్రీతునిఁజేయుటకై ¹కడంగెఱి
చేతికిసిచ్చి ²యిట్లరువు నేసెద నిన్నరనాథు ³నాకు నా
సూతతనూభవున్ సమయఁ జూడక పోదు విషాద మెమ్మొయిన్.

203 క. ఏ నొండె నశనిచే నా,చే నొండె నతండు దెగుట సిద్ధముగ మడిం
బూని కడంగెద మీ రీ, భూనాథునిఁ గాచికొనియ పోరు నడపుఁడీ.

204 చ. అని పటుసింహనాదమున నంబరముం బగిలించి తేరు క
ర్ణునిదెసఁ బోవ నిచ్చినఁ గనుంగొని శల్యుఁడు కర్ణతోడ ని
ట్లను మనమీద వచ్చుననిలాత్మజుఁ జూచితె యంతరంగ మే
ర్చునలుక కామిషం ¹బిడఁగఁ జూచినచందము గాన నయ్యెడున్.

201 1. టురువడి — (వర్ణక్రమము) — పెక్కుప్రతులు. 2. పురికొల్పిన — ఉ. 3. మగల
దయ్యె — కొన్నిప్రతులు. 4. వేరువేర — ఆ.ఈ.ఉ ; వేరువారి — స; వెరపులు
డిపి పురికొల్పి — న.వ.

202 1. కడంగి — కొన్నిప్రతులు. 2. ఇట్లడము నేసెద — వీ.ష.స ; ఇట్లెరవు — స.
మున్నగుప్రతులు. 3. గావుడీ — జ.

204 1. బడుగజూచిన — ఇ.ఔ.ల.స.

- 205 చ. అలిగిన మూడులోకముల నై నను జీరికిఁ జేకొనఁ డితఁ
డలఘుపరాక్రమస్ఫురణుఁ డర్జునసూనుఁడు నాత్మ పుత్రుఁడు
బొలిసిర కాని కోపమునఁ ¹బొంగఁడు ²నాఁడును నాఁడు నింత దో
ర్బలమును శౌర్యపాఠముఁ దిరఁ బయి చూపలుమెచ్చఁ బొపుమీ.
- 206 చ. అనవుడు భీముఁ డూచి యతఁ డాతని కిట్లను నట్టివాఁడకా
కనిలబాఁ డల్పుఁ డెట్లు నమరాగ్ర¹మునఁ భవమక్తియట్ల ²యిం
తను వగునే కిరీకిఁ జగటార్సగ నీతని హంపఁజంపఁదాఁ
గని వెడ వచ్చునాతఁ డధికం బగు మద్బల మిప్పు సూడుమీ.
- 207 చ. తరమిడి చంపఁ గీచకశతంబు నితం డది ¹యేల యెల్లెడన్
విరు దనఁగా బలాఢ్యుఁ డనఁ బద్ధయుఁ బేర్చినవాఁ డగున్ వృకో
దరుఁ డట్లు ల్లన నీతని మదం బడఁ గించుట లీల నాకు నీ
వరదము ²సమ్మఖంబుగ రయంబునఁ బోవఁగ నిమ్ము శూవరా.
- 208 ఉ. నావుడుఁ బేరు మద్రవరనాథు డు భీముని దిక్కుదగ్రతం
బోవఁగ విప్పఁ డూర్వరవముల్ నెలఁగెన్ దివి పిక్కటిల్ల న
ప్పావని నవ్వుచున్ బలముపాయ పడం గడుబెట్టు గిట్టినం
జీవ దలిగ్న నారథిఁ సింహునిఁ గర్ణుడు గప్పెఁ దూపులన్.
- 209 వ. కప్పియాలోన.
- 210 క. నెన నశనియురముబలునా, రసమున నొంచుటయు నతఁడు రాధేయతను
ప్రసరన్నననారాచో, ల్ల¹సనుండై మెఱసెఁ గురుబాంబు దలఁకన్.
- 211 ఉ. సూతసూనివుం డనిలసూచుని నాపము ద్రుంచి యేచి యు
ద్వ్యోతితమార్గణంబు మెయి నుచ్చి చనన్ నిగిడింప నొందువి
ల్లాతఁడు ధైర్యసారము రయంబును బాపలు మెచ్చ నెత్తి సం
స్పృశశరోత్కరం బితని¹పేరుర నూడఁగ నేసి యార్చినన్.

205 1. బొంగఁడు — శ.మ. మున్నగుప్రశులు. 2. నాడు నితండు సంత — స.

206 1. నమరాగ్ర సముద్రప శక్తి యట్టులిం — గ. 2. యింతనదగునే — స.

207 1. యెల్లభంగులన్ — ఉ. 2. తన్ముఖంబునకు నాదట — ఘ.

210 1. సనుండై — పి.శ.మ.ద.

211 1. పెన్నురమునె్వసనాటి — అ.ఐ.బ.ద.ల.

212 తే. ఈడబోక గాధాసుతుఁ డేసె నిరువ

దేనునా రాచములు పవమానతనయు

కత్తళము తూటి యంగంబు¹గాఁ డిపాటి

నిలువ కటచని మేదిని తలముసారఁగ.

213 మ. అలుకం గెంపు గనుంగవం గదరఁగా నప్పాండవుం డేసినం

గులిశంబో యనఁ బ్రజ్వరిల్లి నిగిడెన్ ఘోరంపుభల్లం బుర

స్థలి భేదిల్లఁగఁ దేరిమీఁదఁ బడి మూర్ఛం బొంది కర్ణుండు ని

శ్చలతం జచ్చినయట్టు లుండె వెఱఁ దత్తైన్యంబుఁ దులెం గడున్.

—: భీముండు గరుని మూర్ఛితుండేసి నాలుక గోయం బూసుట :-

సం. 8-45-48

214 వ. అప్పు డయ్యానిలతనయుండు దనయరదంబు గదియం దెచ్చి యా సూత
నందనుం గనుంగొని యిన్నిచు వాలుకం గోసిన ననుచుం¹గట్టినయలుగు
వెఱికి యతనియరదంబుమీఁది కరుగ నుత్సహించిన బాచి మద్రవిభుండు
వారింపి యిది మూర్ఛ గాని పురణంబు గాదీ యవస్థ వాలుక గోసినం జచ్చు
నితనిం జంపుటకుఁ బార్థుండు ప్రజినవట్టినవాఁడు నీవు సంపిన నతండు నెవ్వ
గం బొందు ననిన విని యప్పీరుండు మీ డిప్పుడు పాండవాగ్రజుని బాధించి
నం గ్రోధాంధుండ నై యది మఱచితిం గాని చావు గామియు నిట్టియెడ
నాలుక గోయం దడవఁ జచ్చుటయు నెఱుంగుదు నిత్రైఱంగు²నీవు దలం
పించి లెస్సచేసి తిద్దు గాత్ముండు సభలోన నసభ్యంబు లగు మాటలు ద్రోఁది
నుద్దేశించి యాడిన నుద్దీపించినకోపం బజాతశత్రునకుఁ బ్రయంబుగా
నడంచికొని యుండితి నేడు తద్వేదన వెలార్పం జూచితి నట్ల చేసితినేని
మానధనుం డైన ధనంజయుండు³దన చేసిన పూనిక నెఱవంగానక మనం
బునం గుంది మడియుఁ గృష్ణయుధిష్ఠిరులు నాశనితోడివార యింత
ప్రమాదంబు నీవు గలి⁴మిం దెలిసితి మే లయ్యె మాశులా నీయాజ్ఞ యుల్లం
ఘింప నని పలికి నిలిచె శల్యుండును సంతసిల్లి తేరు దొలంగించె ననుటయు
నాంబికేయుండు సంజయున కిట్లనియె.

212 1. గాడిపాటి — శ.ప.శ.ర. (విరనునాసికము).

214 1. గట్టియలుగ — ఉ. 2. వెరింగించి — కొన్నిప్రతులు. 3. దనచేసిన — పెక్కు
ప్రతులలో లేదు. 4. మింజేసి తెలిపితి — ఉ.శ.ద.న ; మింజేసి తప్పించితి — బ.

215 క. పాండవుల నాటి ¹హోద్యు ని, తండ్రిని మీరాబ సూతతనయునిఁ బొగడున్
గం డగండ భీముఁ డిట్లను, గండు గలఁడె పిదప నెట్లు గమ్యము నెల్లెన్.

-: భీముఁడు శ్రుతవర్మాదికురుకుమారులఁ బెత్కొండ్ర జంపుట :-

సం. 8-35-4

216 వ. అశవుడు సంజయుం డొంటి కీయున కిట్లను నట్లు బాధితుం డయిన రాధీయుం
గండుగొని కురువతి ¹తమ్ములతో నిట్లను భీమసేను చేత సూతసూనుండు
గడు హోద్యు గావలయు పేగం ²బెయిదుఁ డనుటయు శ్రుతవర్మాదికుమా
రులు గొందఱు పలుగతిం గవిసి యక్ష్మం తీయుం జుట్టుముట్టిన నతండుఁ
దదనుచుల ³తేనూటయేఁబండ్రుపీరరథకులం బిలుకుమాగ్ని శ్రుతవర్మ
శిరంబు భల్లంబునం ద్రుంచిన నది ముఖకాంతి మెఱయం జంద్రమండలంబు
⁴మహిళలఁగు తెఱంగు టివం బడియెఁ బటుబాణ ద్వయంబున వికటాని
సముని బట్టిన బడివంపుగాలిం దూలుతరువులకరణి ధాణిం దెల్కిరి తద
నంతరంబి ⁵వీరనారాచంబునఁ ⁶గ్రాధుం గూల్చి ⁷నందోపనందుల నొక్క
పట్ట ⁸పక్కమ్ములం దొరిపుచ్చ నిట్లు నీ కొడుకు లార్వురుం దెగినఁ దక్కటి
వారు ⁹వచ్చి దైన్యంబు పొందిన పైన్యంబు గలంగె నంతకుఁ దెప్పిటి
యెప్పటివరవసంబు ¹⁰భిల్లం గట్టండు గడంగి దగ్గటి.

ACC NO. 1000

217 చ. అనిల¹బాహిడ నేయ నతఁ డాశరముల్ దునుమాడి సప్తకాం
డనిహతుఁడైన నాశని దృఢప్రదరంబులఁ గట్టి నాతఁడున్
²వినుము సముజ్జ్వల ప్రదరవిద్దునిఁ గా నొనరించి యమ్మరు
త్తనయుఁడు పేర్చి యార్వ పసుధావర యారథికుం డుదగ్రుఁడై.

294.59209
LAK

V-5-తి.

215 1. గెలుచునితండని - ఇ.

15200

216 1. యనుజవర్గంబుతో - వ. 2. గదియుడు, పొదుపుడు, అరుగుడు - అనియు
పాఠములు. 3. కొదగిన - కొన్నిప్రతులు. 4. క్రోధింగూల్చి - పెక్కుప్రతులు.
5. నుందోప నుందుల - కొన్ని ప్రతులు. 6. విచ్చి - పెక్కుప్రతులు ; పరచి - వ;
విరిగి - వ.

217 1. తనూబ నేయ - కొన్ని ప్రతులు. 2. విసగ సముజ్జ్వల - కొన్నిప్రతులు.

- 218 మ. పదిబాణంబుల నొంచి విల్లు దునుమం బ్రస్ఫీత¹దీప్త్యజ్వల
 ద్దదవైచెం బవనాత్మజం డది యెడ² ఖండించె నవ్వీరుఁ డు
 న్నదుఁ డై పాండవుఁ డొందువిల్లు గొని ³నానాకంకపత్రంబు లం
 బొదునం గర్జుఁడు ⁴నొంచె దత్తను వతి స్ఫూర్ణదళాస్త్రంబులన్.
- 219 వ. దానం గోపించి.
- 220 చ. పటుతర మైన నారసము పాండు నృపాత్మజుఁ డుగ్గుఁ డై యుర
 స్తటమున బెట్టుగ్రువ్వ ¹బెడిదం బయి వీపున నుచ్చిపోవ ను
 త్కట ధరణీప్రకంఠ²చలితం బగు శైలముఁ బోలి తాల్మి మి
 క్కుటముగ రోషరంజితముఖుండయి కర్జుఁడు ఘూర్ణితాకృతిన్.
- 221 చ. రయమునఁ బంచవింశతి శరంబులు మేన ¹నిగిడ్చి శల్ల సం
 చయహతి విల్లు సక్కడఁచి నస్మితవక్త్రసహస్ర పత్రల
 ష్మి యతిశయిల్ల రథ్యములఁ జెండిన మారుతి ²యేచి విద్విష
 ద్భయదగదారుచిస్ఫురితబాహు విలాసవిభాసమానుడై.
- 222 వ. అరదంబు డిగ్గనుటికి కర్ణుచిదెసం గవియం గురువతిసేనంగల యేనుంగులం
 బదియేడింటిం బురికొల్పిన నని దివాకరు బొదువు నంబుదంబులచందం
 బున నాజెట్టిమగనిం గిట్టిన నతండు జోదులతోడం గూడ నగ్గజంబులం
 జదుపుటయు సౌఖ్యునిఘోటకంబు లాటోపంబున మూడువే లొక్కట
 సురవడించిన వానిప్రాపున నరదంబులుం గాలుబలంబులుం గవిసి కూడి
 కొని పొడివిన మదంబొదవి యమ్మహాబలచందనుండు దారుణరణవిహా
 రంబున నొండొండపేర్చినయబ్బలం బుజ్జ్వలానలంబున వైచిన చర్మంబు
 చాడ్చున ముడిఁగి యొదిఁగె నప్పు డాశకునియోధులు పంచశతరథికులు
 రథసంబున నడరినవారల సూతాశ్వకేతుస్యందనసమేతంబుగా నటిముటి
 నుటుమాడి యగ్గలిక మెఱసినం గని యగ్గాంధారరాజు వనుపం గడంగిన
 యవనదేశీయులగు నాశ్వికులం ద్రిసహస్రసంఖ్యుల నవ్వడముడి పొడిసేయు

218 1. దీప్తోజ్వలఘు — పెక్కు ప్రతులు. 2. తానానాస్త్ర ఖండంబులన్ — రూ.వ ;
 నానాస్త్ర సంఘంబులన్ — త. 3. నానె — అ.ఐ.బ.ల.

220 1. బెడిదంబయి.— ఎ.గ.ఘ.ణ ; సుగతంబయి — వా. మున్నగు ప్రతులు. 2. భరి
 తంబగు — అ.ఐ.ఝ.డ.ల.

221 1. నిగుడ్చి — పెక్కు ప్రతులు. 2. యోర్చి — ట.

చప్పుళ్లు గాగ్గిచ్చువెదురుటడని నేర్పుతెఱంగునం దోచె నిట్లుగదపండువు
నేసి యొండురథంబెక్కి యక్కాంతేయుండు భండనంబుసేయ రాధే
యుండు పాండవేయాగ్రజుం దాకి తీవ్రప్రకాండంబులం గప్పి సారథి
సమయించినఁ దేరు తురంగంబులు దొలంగ నీడ్చికొని పాటిన వెనుకొను
నయ్యంగపతిం గనుంగొని.

- 223 ఉ. భీముఁ డదల్పుచున్ రథము భీమగతిం గవియింప నాతఁడు
ద్దామత మాటుకొన్న వివిధస్ఫురదస్త్రపరంపరాధ్వయ
శ్రీమొన లప్పు డచ్చెరువుఁజెంది నుతించె మురాంతకానుజుం
డామరుదాత్మజుం గడచి యంగపతిన్ వెనఁ దాఁకె దాఁకినన్.
- 224 క. ఆయురువుర నిబిడకన, త్సాయకపటలములు నిగుడ సరి మధ్యాహ్న
స్ఫాయత్రభాధ్యుడయ్యుం దోయజబాంధవుఁడుమింటఁదోచకయుండెన్.
- 225 వ. వా రొం¹దొరుల శరపరంపర లడఁగించి రాసమయంబున.
- 226 చ తనకరముల్ నిగిడ్చి యుచితంపుమెయిం గొనియాడి యంతటం
దనియక లీలఁ జేరి ¹సముదంబుగఁ బద్మినిఁ బొందె భాస్కరుం
డనుటకుఁ దావలం బయి జనాధిప చూడ శమంతపంచకం
బున విరిదమ్మితేనియలఁ బొల్పెసఁగెం బ్రతిబింబ మెంతయున్.
- 227 వ అప్పుడు కృప సౌబల కృతవర్మాశ్వత్థామల యుద్దామ సాహాయ్యంబున
సమధికోత్సాహుండగు నాసూతఁడనుని సంరంభంబునం గౌర¹వా
నీకంబు దర్పోద్రేకంబునం గడంగినం బాండవబలంబునుం బొంగె నివ్వధం
బున నిరువాఁగును గలయన్ బెరసిన నార్పుల నదల్పులం బొగడుటలం
దెగడుటల నెసగు మలిపు ఊర్వరవంబుల గెలువ నమ్మేదిని నెత్తుటన్
జొత్తిల్లి కెంజాయరంజిల్లు పుట్టంబు ముసుంగువెట్టిన ²యంగనచందంబు
నొందె మస్తక ప్రముఖావయవంబులును గోదండా : యుధంబులును
మకుటప్రభృతి భూషణంబులును నాతపత్రధ్వజచామరంబులుం దునిసిపడి
భీమాభిరామంబుల గాఁ గరిహయనరసమూహంబులు రక్తసిక్తంబు లైన
నకాల³బాలాతపలీల యావహిల్లం దక్కినసేనాంగంబుల మిగిలిన మాతం

225 1. దొరువుల — శ.ప. మున్నగుప్రతులు.

226 1 సముదంబున బొందినయట్టి — ఈ ; ప్రమదంబునఁబద్మిని — త.న.వ.

227 1. పనికాయంబు — ఈ. 2. దోచె — ఊ.శ.ప. 3. ఫాలలో చనులీల — ఆ.యు;

గంబులు పెనంగిన కనకలిప్త కాండంబు లూడికొనఁ దాకిన ⁴నెరగళ్లు
 వోవు కొండలకై వడిం బోలుచునవియును నస్త్రశస్త్రపాతంబులం
 గ్రమ్మురుధిరమ్ముల గై రికన్విర్వరంబులతోడి ధరాధరంబుల ననుకరించు
 నవియును మెయిమఱువు లఱువుబట్టె నానానిశితశరంబులు నోనాటినం
 జేష్ఠలు దక్కి టెక్కలుదెగియున్న శైలంబులం బోలునవియును నగు
 చుండఁ జెఱంగి చతురంగంబులును బెరయఁ బెనంగు నుల్లాసంబున శోణి
 తం కడంగ మట్టవిసి రేణువు లెగసిన జూడ్కులు నిగుడ కున్ననుం దఱియ
 నుటికి నిజాభిధానంబులను జననీజనకనామంబుల బిరుదాంతంబులం దమ్మె
 టింగించికొనుచు వీరుఁ పోరుచక్కటికిం బొచ్చి ప్రాప్త⁵వీరువాడు
 తదీయ బంధుమిత్రులం బొగడునమరుల యెలుంగులు నింగినిండం ⁶బెల్లు
 దొరఁగు కీచాలం బాధూళి నడంచినకొలది నిలువక యేలులయిపాట నుబ్బి
 భూపజేతాశక్రవ్యాదంబు లోలలాడుచుం ద్రావుచు మదించి నృత్తంబులు
 సేయ నంబరంబున నట్టలాడ వెక్కసపాటొనర్పం జూలు నాసమయంబున
 మనంబు లెప్పటి తమకంబున ననిం దనివి సనమిం గవిసి కయ్యంబుసేయు
 నైసికోత్తముల సింహనాదంబులు దిక్కులం బిక్కటిల్ల నాకలనికెలన నట
 మున్న తన్నఁ బొదివిన త్రిగర్తకోసలనారాయణగోపాలబలంబుల
 నబ్బలసూదనసూనుండు గాండీవారావం బాకసంబు ⁷వగిలింప ⁸హృప్పించి

228 చ. తఱిమి సుశర్మఁ దాకిన సతండుఁ దదంగము¹నన్ దశాస్త్రముల్
 వఱపి మురాసురాంతకుని బాహువునం బటుమార్గణత్రయం
 బఱిముటిఁ జొస్పి బల్వెడఁదయమ్మున నుజ్జ్వల కేతుదండ మే
 డైఱఁ జలియింప నేసిన నుదీర్ణతఁ దత్కపి యార్చె నార్చినన్.

పాలాశ పుష్పకాంతి నావహిల్ల — జ ; పాలాశ తరులీల — ఘ ; సంధ్యా సమయ
 లీల — శ.ష. 4. నలుపుళ్ళు — శ.ష. నెరగళ్ళు వీ.అ.ఇ.ఈ.ఉ.వ. మున్నగు పెక్కు
 ప్రతులు ; నెరకళ్ళు — వా. 5. చెలువారు — బౌ. 6. బెలుచందొరంగు —
 కొన్నిప్రతులు. 7. నిండ — కొన్నిప్రతులు. 8. నెదిర్చి — ఎ.క.ఖ.గ.వ.

—: సంశప్తకు లందఱు నొక్కపెట్ట యర్జును రథంబుపైఁ బడి యాఁగుట :-

సం. 8-37-11

229 సీ. వెగడునఁ ¹జె య్యేది వేగంబు తేటి

సంశప్తకు అర్జునుసాయకముల

కోహటింపక సముత్సాహంబు వదల కం

దఱు నొక్కపెట్టతద్రథము వొదిలి

హరులతోఁ గాడియు హరికేలు నొగలును

²బలుగాఁడియును గండ్లుబట్టి మోలఁగ

మిడుక రా కుండ నవ్వేటివిల్చానిమే

నును నిగ్రహించుట గనుఁ గొనంగ

తే. నద్భుతం బయ్యె సపుడు సేయార్చి శౌరి

లీల గొందఱు మత్త శుండాభంగి

మెఱయఁ దూలించెఁ గాలను గుఱుచతూపు

గములఁ బార్థుండు వలువుర సమయఁ జేసె.

230 వ. అంతఁ గొంత ¹యూరుపు బోయినం జిఱునవ్వు నవ్వి కవ్వడి కమలనాభున
కిట్లనియె.

231 ఆ. తేరు గదల నీక వైరులు బలువిడిఁ

బొదివిపట్ట రాచపొల్ల నైన

యేను దక్క నృపతిసూనుఁ డిట్లొరుఁడు స

హించు నెట్లు విక్రమించుఁగాక.

232 క. అని పలికి చూడు మీ న,న్ననుచు భుజంగాస్త్ర మేయనది యరులకు గ్ర
క్కునఁ బాదబంధ మొనరించి న ముంచె నతండు వారి శితవిశిఖమున్.

233 వ. ఇవ్విధంబున.

229 1. జేడ్పడి — ఈ.బ.ఖ.స. 2. వై బండి కండ్లును బట్టి తొలఁగ — స.

230 1. యూరటం బోయి — జ.త ; యులివోయి — ఎ.గ.త.ణ.వ ; తెరిపి యిచ్చినం
జిఱునవ్వు — వ.

- 234 అ. నాగ¹పాశబంధనంబుల²గుదివడి, వారు వివిధజాణదారంగాంగు
లై రథంబు విడిచి రప్పు డాసంశప్త, కవ్రజంబు గని త్రిగర్త విభుండు.
- 235 క. గరుడాస్త్రం బేసిన న, చెరువుగ గరుడములు గవిసి చీరం జంచు
స్ఫురణము మెఱయఁగ¹వెసన, య్యురగాత్మక బంధ మూడ నుర్వీనాథా.
- 236 క. తన కడిమి బంధమోక్షము, ¹గనిన రథికకొట్టి ²గడఁగి గాండివిపయి నే
పునఁదూపులు ³దొంగింపఁగ, ఘనభుజుడు సుశర్ముఁడే నఁ గనదస్త్రమునన్
- 237 చ. అది నరు¹డెంద మాడుటయు నాతఁడు మూర్ఛ మునింగి పేరిపైఁ
జదికిలఁబడ్డ నుబ్బియదె చచ్చె సుశర్మునియేటు దాకి బ
ల్లిదుఁ డగుపార్థుఁడంచు మదలీలల నార్చిరి నీదుసై నికుల్
సదలను దిక్కులం బరఁగె శంఖ²ముఖోద్భట³తూర్యనాదముల్.
- 238 సీ. అంతఁదెప్పిటి విలయాంతకుకై వడిఁ గవ్వడి యేచి మార్గణచయంబు
పెల్లడరించిన బీటువోయె సుశర్మ యాసేనమీఁద నైంద్రాస్త్ర మక్కి
రీటి నవ్వచుసేయ నాటోపమున నది వివి¹ధజాణాకృతిఁ గవిసి నుఱుము
గావింపఁగాఁ బదివేపురు సంశక్త ²కాగ్రేసరులు దెగటాణి రప్పు
అ. డుక్కుదక్కి ³తలగి తక్కుటియోధులు, చేష్టితంబు లెడలఁటిత్రయాపు
లట్టులైరి ధూమమడఁగిన వెలుఁగొందు, ననలుచంద మయ్యె నన్నరుండు.

234 1. జాణ — వ. 2. సుడిచడి — కొన్నిప్రతులు ; బొందియు — అనిపాఠము.

235 1. నందఱయురగంబుల బంధ — పీ.శ.ష.

236 1. కనుగొని రథికాళి గడగి — వ. 2. కనలి — ట. 3. నిగిడింప — పీ ; నిగు
డింప — అనియు పాఠములు.

237 1. మేననాటుటయు — పీ. ఈ. ఇ. త. న. వ. స ; గాడిదూరుటయు — ఇ ; దూఱనాడు
టయు — ష ; డెందమాడుటయు — వ. 2. రవోద్భట — త. న. వ. 2. సింహ
నాదముల్ — అ. జ. ట.

238 1. ధాస్త్రరూపత — శ. ష. 2. కాతిరథులు — ఈ. న. 3. తెరలి, తొలగి, పరచి —
అని పాఠములు.

- 239 వ. హతశేషులైన సంశ్లేషకులు చతుర్దశసహస్రయోధముఖ్యు లవ్విజయు
విజయంబు సహింపక యొండొరులం బురికొల్పికొని బలంబులతోడం గడం
గిన నతం డతి దారుణంబగు రణంబుసేయ దక్కటి పాండవులదెసఁబోరు
కౌరవబలంబు దద్బలశౌర్యంబు లోర్వక భీతిఁ గలంగి పఱచినం గృతవర్మ
కృపగురుపుత్రకర్ణులు నులూకసౌబలసుయోధనులు దుశ్శాసనాది
కుమారులును బరవసంబుసేసి యానై న్యంబు దై న్యంబు వాయ విక్రమించి
రట్టియెడఁ గృపుని యపరిమిత శరజాలంబు పాంచాలపుంజ బుంబొదివినం
గనలి శిఖండి యమ్మ¹హీసురవరుని మార్కొనియె నయ్యిరువుర సమరంబు
రామరాక్షసుల రణంబుకరణినొప్పె నట్లు పోరిపోరి గౌరద్యతుండు
- 240 చ. హరులను సూతుఁ గంపిన నుదగ్రత నాదు¹సదాత్మజుండు వి
స్ఫురిత కృపాణచర్మపరిశోభితుడై యరదంబు డిగ్గి స
త్వరముగ నేఁగుదేరశరవాహినిపై ¹నిగిడించె నాతఁ డ
య్యరి వె²ఱఁగందుచున్ నిలుచునట్టుగ జోదులు పిచ్చలింపఁగన్.
- 241 వ. అట్లేచిన కృపాచార్యుపై ¹నురవడించిన ధృష్టద్యుమ్నం గృతవర్మయు
ధర్మతనయద్రౌపదేయుల నశ్వత్థామయుఁ గవలం గురుపతియును వృకో
దరుం గర్జుండునుం దలపడి నిలువరించి రగ్గౌతముండు శిఖండిపలక పఱి
యలు సేసిన నతండు ²దెరలక కేవల కరవాలంబున విక్రమింపం గడంగిన
సయ్యతిరథుండు.
- 242 క. వాలిక తూపులు మేనం, గీలుకొలిపి నొంపఁ గని సుకేతుఁడు బాణ
జ్వాలలు నిగుడ నడరి యా, భీలత నాకృపునితోడఁ బెనఁగె నరేంద్రా.

239 హావీరు — పెక్కుప్రతులు.

240 1. నిగుడించె — అని పెక్కు తాళప్రతులు. 2. గడొందుచున్ — అ.ఆ.

241 1. నుర (రు) వడించిన — పెక్కుప్రతులు. 2. తెరలి తరవాలంబున — ఎ.ఖ.గ.ణ.
త.వ ; కేవలంబ కరవాలంబున — శ.ష.

- 243 తే. తనకు నెడ సొచ్చి యిట్టు లనందు తెనఁగ
ద్రుపదనందనుఁ డల్లన తొలఁగి పోయె
నాసుకేతుండు గృపునిమై ¹నాట నిరువ
దాఱుశరములు వఱపి రయఁబు మెఱయ.
- 244 వ. ధనువు దునిమి యొందుకోదండం బెత్తిన నదియును ఖండించి.

- 245 క. తోడన హయసూతుల ¹మెయిఁ
గాడఁగ నేయుటయు నతఁడు ²గనలుచు బలువిత్
క్రీడయపోలెం గొని ³మే
నాడఁగ నిగిడించెఁ ద్రిదశనారాచంబుల్.

-: కృపాచార్యుండు సుకేతుం డను పాంచాలపుమారునిం జంపుట :-

సం. 8—38—82

- 246 తే. అట్లునొప్పించఁ దూఁ గాడు నా సుకేతు
కంధరము మెఱుఁ గారెడు కత్తివాతి
దొడ్డతూపున నేపునఁ ద్రుంచుటయును
శిరము ధర డొల్లఁ గుండలస్ఫురణ మెఱయ.
- 247 వ. ఇట్లు సుకేతుండు సచ్చిన నతనిమూఁకలు విచ్చె ధృష్టద్యుమ్నుండు గృత
వర్మయుం బోరునెడ ధృష్టద్యుమ్నుండు గృత¹వర్మ వక్షస్థలంబు విశిఖనవ
కంబున నొప్పించుటయు నప్పాంచాల వరు నతండు సూత²కేతు హయ
స్యందన సమేత³బుగా నిబిడ శరజాలంబునం బొదివిన నవ్వీరుండు బలాహ
కపిహితమూర్తి యగు మార్తాండు ననుకరించి తాను సైంధవవధదినంబు
నం బారావత వర్ణంబు లగు రథ్యంబు లగ్గురు నరుణాశ్వంబుల⁴ బెరయం
బఱపిన తెఱంగున.

243 1. నాటి నిరువ — వీ. శ. ప ; గాడ — చ జ ; నాడ నిరువ — వా.

245 1. మెయిగాడఁగ — ఆ. ఝ. ట. నోగాడఁగ — వీ. మున్నగుప్రతులు ; నోనాడఁగ —
నలిగికడఁ కవిల్ — ట. శ. ప. శర. (ఈ పాఠమున అఖండయతి) 2. గనలి కడిదివిల్ — ద.
3. మెయినాడఁగ, మైనాడంగ — అనియు పాఠములు.

247 1. వర్మని — కొన్నిప్రతులు.

- 248 తే. అలిగి నొగ నొగతోఁదాఁక నతిరయమునఁ
దేరు వఱపి కృపాణప్రదీప్తపాణి
యగుడు గద వుచ్చికొనియును నలుమ లేక
చలము ¹డిగఁ ద్రావి కృతవర్మ యిలకు దాఁటె.
- 249 వ. అక్కుంభసంభవుచందంబు గాక సంచకుండై యప్పరునున నబ్బలుమగండు
దొలంగిన నయ్యరదంబుమీఁదికి లంఘించి యాధృష్టద్యుమ్నండు.
- 250 క. ఆరథికు నచటఁగానక, సారథితల దుసుముటయును సంతసమునఁ బొం
గారి ¹తనశబ్ద మిచ్చిమ, హారవమున నిక్క డిక్క డనియె నతండున్.
- 251 చ. విని కృతవర్మఁగాంచి పటువిక్రమకేలి యొనర్ప నాత్మవా
హనమున కేఁగి యేచి ద్రుపదాత్మజుఁ డాత డు లోనుగాఁగ న
మ్మొనఁ గల మేటిజోదుల సముద్ధతి యేడ్చెఱ నిల్వరింప వి
ల్గొనెఁ బటుశౌర్యశోభితబలుం డగు నయ్యదుముఖ్యుఁ డొక్కఁడున్.
- 252 వ. అట్టియెడ నొక్కరథికుండు రయంబున నిజరథంబుమీఁదికిఁ గృతవర్మం
దిగిచికొని యనికిం దొలం¹గం గొనిపోయెఁ బాంచాలోత్తముండును దన
మునుము బలంబు గలంగం బరాక్రమించు చుండె.
- 253 పి. ధర్మపుత్రుఁడు గురుతనయుతోఁ బెనఁగుచో పాసటయై శినిపాత్రుఁ డడఁచె
నాయుద్ధటును ద్రౌపదేయులు వెఱఁగందు నట్లు వారలను పై న్యంబుఁ బొదివి
బహుశాంధకార మాపాదించి యమ్మేటి విలుకాని సాయకవితతి నింగి
¹ఘనమయంబుగఁ బర్వ జననాథవా రల్లి యొక్కొక్కరుం డనేకోగ్రబాణ
ఆ. నిహతుఁడేయ నతఁడు ప్రహసితవదనుడై, యొకనినొకని బహుసముజ్జ్వలాస్త్ర
విద్ధుఁడేసి కడఁగి వివ్వచ్చుకొడుకుచా, పంబు దునిమెఁ గ్రూరభల్లనిహతి.

248 1. డిగద్రావి — త.డి.ప ; డిగనాడి — ల ; డిగద్రోచి — ఎ.గ.

250 1. తలశబ్ద — కొన్నిప్రతులు.

252 1. గింఛెఁ బాంచాల — పెక్కు ప్రతులు.

253 1. చదలనిండగఁ బర్వ — త.న.వ.

- 254 క. ధృతి నొందువిల్లుగొని యా, శ్రుతకీర్తి దణియతనవు సొనిపెం బ్రదర
త్రితయంబుఁ గనలి యాతం, డతనిం దత్పార్శ్వచరుల నమ్ముల ముంచెన్.
- 255 క. ముంచు మహాధృతియాలో, కించి తనదుచూడ్కి ¹దట్టకెం పినఁగం గో
పించి శరనికరములు గుప్పించుచు ధర్మజుఁడు గవిసే భీషణధంగిన్.
- 256 చ. కదిసిన నమ్మహాభుజుఁడు గార్ముకముం దునుమాడి మూఁడు తె
ట్టిదపు మెఱుంగు తూపులఁబట్టివృత్త సూపిన నా నృపాలుఁడు
నృదుఁడయి మేటివింట బలుమార్గణముల్ వెన నేసె మూఁడు న
ర్వదియును నద్దరామరునిపై శినివంశవరుండు ¹దోడ్పడన్.
- 257 వ. ఇట్లు పోపై కడంగి.
- 258 ఆ. అర్ధచంద్రబాణహతి గురుపుత్రుని, ధనుషశినివరుండు దునుముటయును
శక్తివైచి యతఁడు సారథిఁగూర్చిబల్, వింటఁగురినె బహుళవిశిఖవృష్టి.
- 259 క. సారథిలేమిని సాత్యకి, థే గీఁచెఁదురంగమములు ¹దే రటు వాఱన్
భూరమణ ధర్మనందను, వారు వొదిలి రంపగముల వడి గురుతనయున్.
- 260 క. భీమాస్త్రశిఖల నశ్వ, త్థామాగ్ని దహించె ధర్మతనయానుచర
స్తోమాటవి నొకప్రేమ్మిడి, నామెయి జనవిస్మయావహం బయ్యె నృపా.
- 261 వ. అప్పుడు కురురాజు పాండవుల నాచార్యనందనుచేతం దెగిన వారలంగాఁ
దలంచె నంతఁ దఱిమి యుధిష్ఠిరుండు ప్రచండకాండంబుల నవ్వివ్రవగుం
¹బ్రీడితుంజేసి.

262 సీ. అలవును ¹వెరవును గల²వు కృతాస్తుండ వని నిన్ను నెఱుఁగుదు నైన నెల్ల
సొంపుపార్షతునకుఁ జూప నోపినఁదెల్లమగు నది యట్లుండె నరయనీకు
నెయ్యంబువాటించు నేర్పుకృతజ్ఞత యనునివి లేవు బ్రాహ్మణుఁడు దపము
దమమును గల్గువర్తనమున నుండుఁ గా కని నేయునే యెంత యడిచిపడినఁ

ఆ. బడితి గాని యడ్డపడలేవు కౌరవ, కులము నెల్లభంగి³గెలుతు మేఁము
నీవ చూడ ననుడు నావీరుఁ డేమియు, ననక నగుచుఁ బఱపె నంపవెల్లి.

263 వ. ఆవెల్లికి నోర్వలేక యాభూవిభుండు దొలంగె నిట్లంతటిమానిసిం గెలిచిన
వాఁడై నిలిచి నిజపార్శ్వంబులమూఁకలం గనుఁగొని గురుపుత్రుండు
గ్రూరవిహారంబునకు నమరి మెఱసె మారుతితోడం బోరు కర్ణుండు దదను
చరంబులగు కరూశచేదిస్సంజయ పుంజంబులుం దన్నుంబొదివిన నబ్బలం
బునకు బాహుబలంబు సూపు చుండ నతని విడిచి యాభీమసేనుండు గౌరవ
సేనపయిం గవిసి కనుపుగొట్టె నారాధేయవృకోదరులమునుములు ధనం
జయుమునుము ధంగిం బ్రజాక్షయం బగు చుండె నీదు¹ర్మంత్రంబున ననేకుల
కుం బొలియ వలసె నయ్యవసరంబున.

264 సీ. కవలతోఁ బెనఁగెడు కౌరవనాథుఁడ

న్నకులు నంగంబున నవశరములు
సొనిపి యాసహదేవు కనకపుసిడము ద్రుం
చినవార లిరువురు నెనిమిదింటఁ
బదితూపులను నొంపఁ బతిరెండు¹విండులుఁ
డునుమాడుటయు నన్యధనువు తెత్తి
యన్నయుఁ దమ్ముండుఁ దన్నుఁ బెక్కమ్ములఁ
బొదివినఁ గనలి యాభూవిభుండు

తే. వారి ²దివ్యాస్త్రములఁ గప్ప ఘోరభంగి
గాంచి జను లక్కుమారులు గాలవశతఁ
బొందుదుర కాఁ దలంప నప్పుడు గడంగి
యడ్డపడియె ధృష్టద్యుమ్నుఁ డతిరయమున.

262 1. జలమును — త.న.వ. 2. యుగ్రహస్తుండవని — త.వ. 3. గూల్తుమేము — ఊ.

263 1. ర్మంత్రితంబున — ఊ.బొ.న ; ర్మంత్రంబు కితంబున — క.ఖ.

264 1. విండ్లును — పెక్కుప్రతులు. 2. దీప్తాస్త్రముల — ఊ.బొ.బ.ద.వ.

265 వ. ఇట్లు పాండవసేనాపతి భూనాథుం ధాకి యేసిన నతండు.

-: ధృష్టద్యుమ్నుడు దుర్యోధనుం ధాకి విరథునిఁ జేయుట :-

సం. 8-40-21

266 అ. ఇరువదేను నిశితశరముల పొప్పింప, నలిగి యాతఁ డతని యంగకముల నలువదేనుతూపు లడరింప నటకె న, క్కొరవేశ్వరుండు గార్ముకంబు.

267 మ. బలువిల్లుగ్రత నెత్తియొక్క మొగి నప్పాంచాలవర్యుండు డి
పులు గ్రమ్మం బదియేను మార్గణము లాఘామీశుపై నేసినం
గలయం బూచిన కింశుకంబు చెలు ¹వంగం బొందఁ దచ్చాపముం
బెలుచం ద్రుంచి యతండు ఫాలమున గుప్పించెన్ దశోగ్రాస్త్రముల్.

268 క. కాలాయసనారాచము, లోలి నుదుట నాటి యున్న నొప్పాగెం బాం
చాలవరుముఖము మధుకర, మాలికచేబొలుచు తమ్మిమాడ్కిం జూడన్.

269 ణి. కనలి యవ్వీరుండు గార్ముకాంశరమునఁ గ్రూరభల్లంబుల ఘోటకముల
సారథిఁ జూపంబుఁ దేరును గొడుగును దునుమాడఁగా భవత్పుత్రుఁడేపు
గుండక శక్తి ¹నిగుడ్చిఁగద్రుంచె నెడైఱఁ గృపాణము గొన నులుముసేసి
గదయెత్తఁ బటియలు గావించె నుబ్బి రత్నమయాహికేతువు నటకిట్టె చె
తే. నిట్లు హయసూత ²దండ హీను దళిత, రథుని విగతాంతపత్రు ³నిర్భగ్నశక్తి
ఖడ్గముద్గర కేతువిఖం ³డితాపి, ధానుఁ జేసె నప్పార్షతుం డాన్తేంద్రు.

270 తే. వికలసాధనుడైన యవ్విభుని నతని
తమ్ముఁ డగు దండధారుండు దనదుతేరి
మీఁద నిడుకొని శత్రుసమీపభూమి
వాయఁగొనిపోయెఁ జూచి రాధేయుఁ డపుడు.

271 క. శినివంశవరునితోడం, బెనఁగిపెనఁగి యతని విడిచి ¹పెలుచ ద్రుపదనం
దనునిరథమునకు నెదురుగఁ, దనయరదము సనఁగనిచ్చె ధరణీనాథా.

267 1. వుంగావించె — కొన్ని ప్రతులు.

269 1. నిగుడ్చిన — పెక్కు ప్రతులు. 2. నిర్దళిత శక్తి — ఇ; నిరస్తశక్తి — వ.
3. దనాతిదీను — ఎ.గ.పి.శ.ష; డితాతిదీను — కొన్ని ప్రతులు.

271 1. బిట్టు — కొన్ని ప్రతులు.

272 వ. సాత్యకియును శరంబులు గురియుచుఁ 1దోన తవితె నుభయసేనాపతు లగు
నా సూతనందన ధృష్టద్యుమ్నులట్లు దార్కొనిన నయ్యిరువాఁగునందు
నొక్కరుండైన నోలమాసగొనక కడంగినం బోరు ఘోరంబయ్యె నట్టియెడ,
బాంచాలకుమారులు వ్యాఘ్రకేతు సుశర్మ శుక్ల చిత్రోగ్రాయుధులును
జయ రోచమాన సింహసేనులును బలుదేరుల మొత్తంబులతోఁ దన్నుం
గవినం గర్జుం డయ్యెనమండ్రుపీరుల నెనిమిదిభల్లంబులం దునిమి తత్సహ
చరుల బహుసహస్రరథికుల సమయించినం జేదిరథికప్రవరులు జిష్టు జిష్టు
కర్మ దేవాపి భద్రులును దండ చిత్ర చిత్రాయుధులును హరి సింహకేతు
రోచమాన శలభులును సబలంబుగాఁ దలపడిన నాపదు²నొక్కండ్ర నొక్క
పెట్ట బెట్టిదంపుటంపట పాలుచేసి మఱియును బిరుదులయి పయిం బడిన
దొరలను వారిపరివారంబులను వసుధం గూల్చియు నలంచియుం గలంచి
యుం గడిమి మెఱయుచు నిట్టిచందంబు భీష్మద్రోణులయందుఁ జూడ మని
జనంబులు వెక్కసపడ వివిధసమరవిహారంబు సలిపి వెండియు.

273 సీ. సింహంబుబారిఁ జొచ్చిన గజంబుల భంగిఁ
బులికగ్గమైన జింకల విధమున
జ్వలనంబుఁ గిట్టినశలభంబులట్లుఁ జాం
చాలయోధులుఁ జేదినై నికులును
దనుఁదాకి పొలియ రాధాతనూభవుఁ డనిఁ
దనివోక ధర్మనందనుని యున్న
చక్కటి కడర ధృష్టద్యుమ్నుఁడునుద్రౌప
దీపుత్రులును సహదేవుఁడును శి

తే. ఖండియుచు సాత్యకియు నకులుండుఁజేయఁ
గలమహీశులుఁ బొదివి రక్కర్ణు నతఁడు
పెక్కుపాములు వొదిలినఁ బెనఁగు¹గరుడు
ననువు దోఁపఁగఁ బోరాడె మనుజనాథ.

272 1. దోడన తగితె — కొన్నిప్రతులు. 2. నొకళ్ళ — కొన్నిప్రతులు.

273 1. తార్జ్య — గ.త. న; గరుడియనువు — అ అ.ఐ.ర్పు.ల.

- 274 వ. ఆసమయంబున భీమసేను బారింబడిన కౌరవ సైన్యంబునం బ్రబలచతురం
గంబు లొక్క మొగిన్ బడలువడి రణాంగణంబు ¹మూసికొనియెం బెఱ
మూఁకలు వెఱఁగునం జెయ్యేది కరళ్ళడంగిన మున్నీటి యట్లుండె గాండీవి
సంశప్తకుల ననేకుల మేటిమగల గీటడంచి హతశేషంబగు బలంబు విచ్చు
టయు వాసుదేవు నాలోకించి.
- 275 ఆ. అమరులకు ¹నజయ్యు లగునట్టి సంశప్త, కులు మదీయ బాణ. ఘోరభంగి
కోహటించి పాటుచున్నారు భీముని, మునుముకౌరవులును మొనయ లేరు.
- 276 క. కర్ణుం డొక్కరుఁడును సము, దీర్ఘుండై సిడము మెఱయఁ దిరిగి బలువిడిన్
ఘూర్ణితము నేడె మనపై, న్యార్ణవ¹మున మంథనగము నను వమరంగన్.
- 277 చ. అరదము వోవ నిమ్మ రయ మారఁగ నాతనిదిక్కు నాపుడున్
దరహాసితంబుతో నలిననాభుఁడు భీమునిచేతఁ బోదు నీ
శరముల¹వేడిఁ గౌరవులసంగర వాంఛ యడంపు మన్న న
న్నరుఁడును నియ్యకొన్నఁ గురునాథుని యోధులు బెగ్గడిల్లఁగన్.
- 278 ఆ. అమ్మరారిధవశహాయములు మెఱయ న, ద్దిక్కు సత్వరముగఁ దేరు వోవ
నిచ్చుటయును జూచివిచ్చె నబ్బలము సిం, గంబుఁ గనిన¹లేడి గమియుఁ బోలే.
- 279 వ. అప్పుడు నీ కొడుకు సంశప్తకులం బురికొల్పిన రెండుపేలరథంబులును
మున్ను జేనుంగులును జతుర్దశసహస్ర తురంగంబులును లక్షద్వయపదాతు
లును నప్పార్థుపయిం గవిసిన నతండు శింబినీటంకారంబునం బటుశరా
సారంబున నింగి నించి పదిపేవురు దృఢతత్త్రియులం బొలియించి యక్కెల
నం గాంభోజబలంబు దోచిన నం దుటికి తదీయసైనికులకరంబులు శిరం
బులు నటికిన నది మహావాతనిహతవిటపం బైన యారామంబుచందం
బయ్యె నట్టియెడ.

274 1. ముసురుకొనియె ; ముసుంగువడియె - బ.క.ఖ వ.స.

275 1. నజేయులగు - పెక్కు తాళపత్ర ప్రతులు.

276 1. మునుజేర్పు మంథరాద్రియుభోలేన్ - వ. కొన్నిప్రతులు.

277 1. నేడు - ఇ.డి.

278 1. లేటిగమియు - ద.ల.శ.ప. కొన్నిప్రతులు.

- 280 క. అడరి సుదక్షిణతమ్ముడు, గడువ¹డి నేయుటయు నతని కరశాఖలు గ
వ్వడి యర్ధచంద్రీశరముల, వెడందఱాపున శిరంబు వ్రేల్మిడి²ద్రుంచెన్.
- 281 క. యవ¹నశకనై న్యములుపైఁ, గవిసినఁ దద్రుధిరజలము గాలువలై పా
ట వెసం బటపెను వివిధా, స్త్రవితానము లక్కిరీటి ధరణీనాథా.
- 282 మ. కని సంశస్త్రకు లేచి యొక్కమొగి నాకౌంతేయునిం జుట్టు ము
ట్టిన సేనాంగచతుష్టయాంగములు ఖండిభూతముల్ సేసె నా
తనిజాణో¹త్కరవేగ ²ముత్కటమరుత్సంక్తి³డజీమూతపా
టనముం జేసినభంగిఁ జిత్ర³బల గాఢస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగన్.
- 283 క. హరివెరవున ధవళాశ్వ, స్ఫురణమున రథంబు మెఱయఁబొలుపారెడు న
న్నరు నత్యద్భుతవిక్రమ, పరిణతి ¹సూడఁ గనుదోయి పది వేల్వలయున్.
- 284 క. ననుబోటల మనములు మెచ్చునఁ గరఁగె ననంగ నేల సురతతి¹ గృష్ణా
ర్జునులం గని దుందుభిని, స్వనములతోఁ గురిసె²విరుల³వాన వొగడుచున్.
- 285 వ. ¹అయ్యవసరంబున నాకసంబున నశరీరవాణి ²యయ్యిరువుర నుద్దేశించి
యఖిలజనంబులు నాకర్ణింప వీరు చంద్రార్కులం గడచినకాంతి³దీప్తుల
నుల్లసితైదరు తొల్లి యేకరథస్థులైన బ్రహ్మేశానులవిధంబున వెలింగెదరు
గంటిరే వీరలు పరమమునులగు నారాయణుండును నరుండును జుండి
యనియె నిట్లు మహనీయాశ్చర్యంబులు గనియును వినియును మాత్సర్య

280 1. డిఁదాఁకుటయు — శ.ప. 2. దునిమెన్ — అ.ఆ.ర్పు.

281 1. నేశనై న్యములు — త ; నకురు — చ.

282 1. త్కట — బ.క.ఖ. 2. ముద్భట — పెక్కు ప్రతులు. 3. పటుగాఢ — కొన్ని ప్రతులు.

283 1. సూడంగ చోద్యపడి రావేల్పుల్ — బ.బౌ.క.ఖ ; చూడంగ వేడ్క పడుదురు
జోదుల్ — కొన్ని ప్రతులు.

284 1. పతికృష్ణా — పెక్కు ప్రతులు. 2. నలరు వాన — పెక్కు ప్రతులు. 3. వానొక
రూమున్ — చ.

285 1. ఇచ్చట యశరీరవాణి వాక్కులును, అశ్వత్థామ అర్జునుని సంగ్రామాతిధ్యము
యిమ్మని కోరుటయు భండార్జున ప్రతియందు కానరావు. ఉంభకోణస్తోతి 8-52-17
నుండి యీ ఘట్టము కాన్పించుచున్నది. 2. గృష్ణార్జునుల — పి.శ.ప. 3. దీధితుల —

ధుర్యుండగు నాచార్యనందనుం ⁴డరిగి యమ్మహాత్ముల మార్కొని మార్గ
తోజ్జ్వలం బగు దక్షిణకరంబున నాఫలునుఁ బిలిచి హాసభాసితములుం
డగుచుఁ గుపితుండగు నతని కిట్లనియె.

—: అశ్వత్థామ యద్దనుం జేర్కొని మార్కొని సంగ్రామంబు నేయుట :—

సం. 8-40-110

286 క. ననుఁ దగియెడు నతిథింగా, మనంబునఁ నలంచి నీవు మన్నించెదవే
నిని వచ్చెద నీపాలికి, ననఘా సంగ్రామ మొసఁగు మాతిథ్యముగన్.

287 ఆ. అనినఁగృష్ణుఁజూచి యద్దనుఁ డాచార్య
తనయు గెలువ కునికి దైన్య మిపుడు
సమయఁ జూడ వలయు సంశయములను నీ
మనసువచ్చుననికిఁ బనుపు మనుడు.

288 ఉ. తేరు మురారి ద్రోణసుతుదిక్కునకుం జననిచ్చి మేలుమేల్
¹పోరు ఋణంబు దీర్చు కురుభూపతికిన్ ²నరబాహులీలకు
నైరణ గల్గి నిల్వ మనినన్ విని యట్టుల కాక యంచు న
వీరుఁడు పృష్టిభాణముల వెన్నుని నేసె నుద్రగుండై వెనన్.

289 ఉ. అమ్ము¹లు మూఁడు పార్థుతను ²వాడగ నేసిన ద్రుంచి వైచెఁ జా
ప మృతఁ డమ్మహాద్విజుఁడు ³భారవహమ్మగు నొండువిల్లు శీ
ఘ్రమ్మున నెత్తి చేతులను గాళ్ల⁴ను మోమున వింటి⁵కొమ్మునం
గ్రమ్మినభంగిగా శివశరప్రతతుల్ ⁶నిగుడించెఁ బై పయిన్.

290 క. కడుఁ బెక్కు¹వేలు దూపుల, వడిఁగృష్ణార్జునుల ²సరథవాహంబుగ నె
క్కుడు మదమునఁబొదివిన జె, య్వెడలి వెఱఁగుపడిరి వారలిద్దలు నధిపా.

అ.ర్పు. 4. డరిగి — కొన్ని ప్రతులు.

288 1. పోర (రి) ఋణంబు — పెక్కు ప్రతులు. 2. నరుబాహులీలకున్ — పెక్కు ప్రతులు.

289 1. అ మూటఁ గీడి — అ.ఆ. 2. నంటగనేసి — అ.చ.ర్పు. 3. భాసుర లీలను నొండు
విల్లు — అ.ఆ. బ.ర్పు. 4. నుర్ంబున — ఉ.ధ.వ. 5. కొప్పునం, కోపునన్ — అని
ప్రతులు. 6. నిగుడించె — పెక్కు ప్రతులు.

290 1. మార్గణంబులు — అ.ఆ.ఐ.బ.ర్పు.డ. 2. రథము వాహనముల — అ.ఆ.ఐ.బ.ర్పు.

- 291 వ. ఇన్విధంబున వివిధవిశిఖజాలంబులఁ గాలుసే యార్పరా కుండఁ గప్పి
యార్చిన నప్పార్థుం డతనిచేతఁ దనవిక్రమం¹బు ప్రతిహతం బయ్యె నని
తలంపఁ దత్తై న్యంబున హాహాకారంబు లెసంగం జారణసిద్ధగణంబు లట్లు
నిశ్చేష్టితులై న యాలోకరక్షకుల నాలోకించి లోకంబులకు బ్రదుకు గలు
గునో యని పలుక నప్పద్మనాభుండు గనలి యక్కవ్వడి నుద్దేశించి.
- 292 క. గురుసుతుఁడు నిన్ను మిగులుట, గర మాశ్చర్యంబు ముష్టి గాండివము దాఁ
దిరమయి యుండదొ జాహుల, వెరవు¹బలుపు గుండెనో వివేకింపు ²మెడన్.
- 293 క. గురుని¹కొడుకను తలంపునఁ, బరునఁదనంబునకుఁ జొరక భంగపడితొ యు
ద్ధరతఁ గడుఁ జెడియె ననవుడు, ²సరోషసంరంభుఁ డై విజయుఁ డాతనితోన్.
- 294 క. వెనఁబెక్కమ్ములు మనపై, ముసుఁగువడం బఱపి యతఁడు మురభంజన సం
తస మందె¹డు నింతన యే, గసిమనఁగెదఁ జూడు నన్ను గాండివంబున్.
- 295 మ. అని భల్లప్రకరంబుల¹ గురుతనూజాస్త్రప్రతానంబుఁ ద
ద్ధనువుం గేతువు నాతపత్రమును జిత్రస్ఫూర్తిఁ దున్నాడి గ్ర
క్కున నవ్విప్పుడు శక్తియున్ గదయు నుక్కుం¹దాల్మియుం దోష నె
త్తినఁ దోడొ నవి ద్రుంచి వైచె సమరస్థేమాభిరామాకృతిన్.
- 296 ఆ. ఇట్లు దోణసుతునియేపు పార్థుఁడు దుహి
నంబుఁ జెలుచు నిసువిధంబు మెఱయ
జెఱచె నంతఁ బొదివె నుఱకయారధికు సం
శక్తకవ్రజంబు సరభసముగ.

- 291 1. బు ప్రతిహతంబయ్యెనని - ప.గ.ఘ.ణ వ ; బపహృంతంబయ్యెనని - వా. కొన్ని ప్రతులు.
- 292 1. బలిమి - డ ; బలము - కొన్నిప్రతులు. 2. మెడన్ - పెక్కుప్రతులు.
- 293 1. సుతుండను తలపున - ఉ.ప.శ.ప. 2. సరోషుడై క్రిడియనియె జకాగ్రియుధతోన్ - స.పి ; నరుదారగననియె విజయుడాతనితోన్ - ణ.త.వ.
- 294 1. దవంతననేగసి - గ.పి.
- 295 1. తేనగము - శా.

- 297 క. ఎందఱు వొడి¹విరి వారల, కందఱకును దమక తమక యర్జునచటుల
స్యందన మెదు రై నట్లు మ,దిం దోఁచెఁ దదీయజాణతీవ్రబహులతన్.
- 298 క. అప్పుడు గురు¹తనయాదిం, గప్పఁగ వజ్రో¹పమానకాండములు వెనం
గుప్పనఁగూర వఱప నరుఁ, డప్పరునఁదనమున కోర్చి యతఁడుఁ బెనంగెన్.
- 299 వ. అ ట్లశ్వత్థామ పెనంగు చుండ సంశ¹ప్తక¹వ్రజంబు నందు.
- 300 క. చేతులు దలలును బహువిధ, హేతులఁ దునియలుగఁ జేసి యిలఁదొరఁగించెం
జేతులకసి వోవంగ న,రాతులు బెగ్గిలఁగఁ గ్రీడి ¹ప్రకటస్ఫురణన్.
- 301 క. తురగద్విపరథతూర్యా,భరణధ్వజచామరాతపత్రశకలముల్
పొరిఁ బొరి ధరఁ గప్పఁగ నె,త్తురుటేఱులు వానిఁ దొలఁగఁద్రోచుచు వచ్చెన్.
- 302 వ. అట్టియెడ.
- 303 తే. అంగ¹వంగనిషాదకళింగబలము, లర్జుచునిమీఁదఁ బెల్లుగ నడరుటయును
గురుతనూభవుఁ డతనిని మురవిరోధి, నంపపెనువెల్లి ముంచి బెట్టార్చిపేర్చి.
- 304 వ. అ వ్యక్రమ¹విశేషంబునకు రోషంబు నొంది.
- 305 క. అవ్వీరుం డవ్వీపుని, క్రొవ్వను వాపై న్యసమితి కూ¹రోద్ధతియున్
నివ్వటీల నీక ఖచరులు నివ్వెఱపడ సమరకేళి నిపుణత మెఱసెన్.
- 306 వ. మెఱసిన నెఱసిన¹రోషంబున మఱియును.

297 1. విన — కొన్ని ప్రతులు.

298 1. పుత్రాదింగప్ప — శ.ప.శర,కొన్ని ప్రతులు.

299 1. పైన్యంబునందు — పెక్కు ప్రతులు.

300 1. రౌద్రస్ఫూర్తిన్ — ఇ; ప్రకటస్ఫూర్తిన్ — అ.ఆ.బ.ఝ.

303 1. వంగనేపాళకళింగ — అ.

304 1. విహారంబునకు — ఊ.బ.ట వ.

306 1. రోషంబున — కొన్ని ప్రతులు.

- 307 మ. గురుపుత్రుం డసురాంతకుఁ విజయునిం గ్రూరాస్త్రసంతానని
 ఘోరపాతం¹బున నొంప నాహరి దదాటోపంబు నైరింప క
 న్నరుతో ఘోషధ మూఁది చేసి తెవులు స్మర్దింప కున్నం దుది
 న్భరమై యుండదె యే సడంపుము రిపు న్సంరంభివై నావుడున్.
- 308 వ. అతండు విజృంభించి గుణంబు సారించి.
- 309 చ. శిరమునఁ గంతదేశమునఁ జేతులయందు నురస్థలంబునం
 జరణములఁ శరంబులు వెసఁ నిబిడంబుగఁ గిలుకొల్పుచుఁ
 వెరవునఁ బగ్గముల్ దునుమ వేగమ యీడ్చెఁదురంగమంబు ల
 గ్గురుసుతుతేరు గయ్యమునకుం గడుదవ్వు దొలంగ భూవరా.
- 310 వ. ¹ఆ భూదేవుండును భగ్నోత్సాహం డై యల్లన సూతనందను సమీపంబునకుం
 జనియె నప్పుడు శౌరి సంశప్తకసైన్యంబుదెసకుం దేరు నడపుచుం దమసేన
 దిక్కు కోలాహలం బాకర్ణించి చూడ్కి యట నిగిడించి యర్జును నుద్దేశించి
 వేదండా²రూఢుండైన దండధారుండు మనబలంబులం గలంచు చున్నవాఁ డమ్మ
 గఢోత్తముండు భగదత్తు²నంతవాఁడ యతని మడియించి మఱిచేయంగలపని
 సూచికొంద మని పలికిన నక్కవ్వడి యొడంబడ నక్కడ కరదంబు వోవ నిచ్చె
 నట్టియెడ.

—: దండధారుం డను రాజు వేదండంబుతోడ నర్జునుచేఁ జచ్చుట :—

సం. 8—54—1 [కుంభ]

- 311 క. పాండవ సైన్యంబుల వేదండంబుల ఘోటముల రథంబుల భటులం
²జండగతి మగధపతి నిజ, శుండాలముఁ బఱపి యేపుఁ జూపి తెరల్పెన్.

- 312 వ. అవ్యక్రమ విహరంబు¹ వీక్షించి.

307 1. బులనొంప — పెక్కు ప్రతులు.

310 1. దండధారుడను మగధరాజుతో అర్జునునికైన యుద్ధము భండార్కరు ప్రతియందు
 కాన్పించ లేదు. దీనికి మూలము కుంభకోణ ప్రతియందు (8-54-1) కాన్పించు
 చున్నది. 2. నట్టివాఁడ — పెక్కు ప్రతులు.

311 1. ఘోటకముల తతుల సుభటులం — ఖ. 2. చెండాడి — ట.

312 1. బులలక్షించి — అ.అ.ఇ.ఐ.బ.ఘ.డ.ణ.వ.

- 313 తే. మాగధుని కోల్తలకుఁ గాక మనబలంబు
విఱిగెఁ ¹బొద పొద మని తాను దఱిమెఁ దేరు
హరియుఁ బఱవంగ నర్జునుం డడ్డపడియెఁ
జండచేష్టితోద్దండవేదండమునకు.
- 314 క. అగ్గలిక దండధారుఁడు, దిగ్గజనిభ¹నిజగజంబుఁ దీవ్రత ²మెఱయఁ
డగ్గఱఁగఁ బఱపి హంతుముల, నగ్గరుడధ్వజుని నరుని నమ్ములఁ ³గప్పెన్.
- 315 చ. అలిగి కిరిటి మాగధసరాధిపు శాహులు ¹ద్రెంచి గ్రక్కు నం
దలయును ద్రుంచి యేనుఁగు నుదగ్రతఁ బీచుఁగుఁ జేసి నట్లు గొం
దల మొకయింత లే కతని తమ్ముఁడు దండుఁడు దాకి తోమరం
బులు వరగింప ²గేలు శిరముం ³గరటిం దునుమాడె ⁴నుగ్రతన్.
- 316 క. ¹తదనీకం²బు గజంబులు, వొదివిన ³బలుగాలి మేఘములఁ దీవ్రగతిం
జెదరించు ⁴పగిది నరు డు, న్నదుఁ డై నలు దెసలఁ దోలె మనుజాధీశా.
- 317 వ. ఇ వ్యిధంబున మగధపై న్యంబు మర్దించి సంశప్తకపై న్యంబుపైఁ గవిసి కపికేత
నంబు మెఱుంగులు మెఱయ ¹మధుమధను వెరవున వెలిమావులగతు లక్క
జంబుగా నుక్కున శార్థుండు భల్లనారాచప్రముఖప్రదరపరంపరల సొం
పును శాహువీర్యధైర్యంబుల పెంపును నిలింపనికరంబు వర్ణింప నందుమహోర్ణ
వంబునం దిరుగు మంధరనగంబుచందంబున నిజస్యందనం బొప్పనప్పటప్పటి
²కెక్కుడొదవు మదంబునం దిగర్తాదు లగు నమ్మార్తురు పై పయిం గ్రమ్మి
కురియునస్త్రశస్త్రంబులు విదళితచ్ఛిన్నచూర్ణితంబులు సేయుచుఁ దదీయ

313 1. పదపదమని — ఈ.ఊ క.ఖ.గ.ఘ.ఙ.త.న.వ.

314 1. గజముగొల్పి — ఈ.క.ఖ; మగుగజంబు — ఇ.వ. 2. తీవ్రయమునన్ — పెక్కు ప్రతులు. 3. నొంచెన్, పొదివెన్ — అని పాఠములు.

315 1. ద్రుంచి — అ.ఆ.ఇ.ఈ. కొన్ని ప్రతులు. 2. వాని — ఇ.న.వ. 3. దునుమాడె కిరిటియుగ్రతన్ — ట. 4. గ్రక్కునన్ — కొన్ని ప్రతులు.

316 1. తదనీకరంబులు గజములు — ఇ.బ. ఈ ప్రతులలో నిట్టి పాఠము కన్పట్టును. 'ద ధ పాప్రసగా చూచుకొని యుందురు. కాని 'రథ' శబ్దమునందు త వర్గ ద్వితీయాక్షర ముండుటచే ఈ పాప్ర నిరాకరింప దగినది. 2. బలగజములు — కొన్ని ప్రతులు. 3. పెనుగాలి — కొన్ని ప్రతులు. 4. మాడ్చి-వ.

317 1. మురమర్థను — అ.ఆ.ఇ.ఐ.బ.క.ఖ.వ. 2. శీశక్తుడొదవు — కొన్ని ప్రతులు.

గాత్రంబులుం గరటిఘోటకతనువులుం దునియ లయ్యును సుగ్గు లయ్యును
బటియ లయ్యును గుదు లయ్యును ధరం దొరగఁదామర³బావిం గేలి సల్పు
సామజంబుచాడ్చున విహరించి యవిహతధృతివ్రత⁴మహితు లగు నహితుల
నత్యుత్తమ లోకంబులకుం బుచ్చినం గొంచెపు మూఁక విచ్చినం బెద్ద వెను
కొనక యరదంబు మరల్చి వచ్చునెడ నచ్యుతుం డర్జును నుద్దేశించి భవద్విక్రమ
విహారస్థలంబు సూచితే యని పలికి వివిధాయుధఖండంబులను వేదండాశ్వ
రథ పదాతి శకలంబులను భూషణాతపత్రకేతు ఛామ⁵రాంశంబులనుః జటుశ్చ
మత్కరణపరిణతం బగు రణస్థలంబు సూపె నప్పుడు గొఱప్రాణంబులతో
నొఱలు నరతురగద్విరదంబులను గొందఱు దమ⁶వారిం గానక కన్నీళ్లు నిం
చుచు నాలింగనరోదనప్రముఖంబులైన కరుణాభాషణంబు లగు నవస్థావిశే
షంబులం బొందువారలం⁷గృపాళు రై యాలోకించుచు నయ్యిరువురుఁ
దమ మోహరంబున నెసంగు కలకలంబు విని యుదీర్ణ గమనంబునం జను
దెంచు చుండి రటమున్న⁸కౌరవుల మొనయును గర్జుని మొగ్గరంబును
రెండుముఖంబులం బెనంగు చుండి కయ్య పు⁹టుచితత్వంబునం గలసె
నట్టియెడ రారాజు పురికొల్ప రాధేయునకుఁ బ్రాపయి పుళిందబాహ్నిక
తేంకణాంధ్ర భోజానీకంబు గవినినం గొంతేయబలంబునకు భరం బగుటయుఁ

—: మలయధ్వజుండను పాండ్య మహారాజశ్వాత్మామచేతఁ జచ్చుట :—

సం. 8-56- 1 (కుంభ)

318 సీ. ¹పాండ్యుఁ డాసేనలపై బెట్టిధంబుగ

నడరి బాహోబల మక్కజముగఁ

3. వారింగేలి, కొలనింగేలి - అని పాఠములు. 4. తమహితులగు నహితుల - పెక్కు ప్రతులు. 5. రాంశంబులను - కొన్ని ప్రతులు; రమరాణంబులను - ఎ.గ.ఘ.వ. 6. వారికి నీళ్ళిచ్చుచు - కొన్ని ప్రతులు. 7. కరుణాపరులై - కొన్ని ప్రతులు. 8. కౌరవుల - కొన్ని ప్రతులు. 9. టుచితంబున - పెక్కు ప్రతులు.

318 1. మలయధ్వజుండను పాండ్య మహారాజశ్వాత్మామచేతఁ జచ్చుట. ఈ కథా భాగము భండాల్తరుప్రతియందు కాన్పించలేదు. కుంభకోణప్రతియందు (8-56-1) కాన్పించు

²బేరిచి పీనుంగుపెంటగాఁ జతురంగ

ముల రూపుమాపె నయ్యలఘుభుజుఁడు
ద్రోణభీష్ములు దనతోఁబాటి యనుపలు
కున కోర్వఁ డచ్యుతార్జునులు దనకు
నెక్కుడు నా విన్న నేవగించుచు నుండు
నవ్వీరుఁ డమ్మెయి నాకృమింపఁ

ఆ. గని కడంగి యెదురు చని గురుతనయుండు
నగుచుఁ బగఱ నీవు మృగ³కులంబు
గలఁచుహరియుఁబోలె ⁴గలచెదు నాదిక్కు
మొగము సేసి యనికి మొనయు మనియె.

319 చ. అన విని మేను వొంగ మలయధ్వజుఁ డుగ్రపు నారసంబుఁ ద
త్తునువునఁ ¹గ్రుచ్చి మౌర్ఖినినదంబు నభంబునఁ బర్వ నంపవె
ల్లి నిగుడఁజేయఁ దొమ్మిదిశిలీముఖముల్ వెస నమ్మహీశుపై
ననిమిషవర్ణనీయగతి నగ్గురునందనుఁ డేసె నేసినన్.

320 వ. అత్తొమ్మిదింటిలోన.

331 క. ప్రతిశరములు పాండ్యమహీ, పతియును బరగింప నైదు భగ్నము లయ్యెన్
గతి సెడక నిగిడి రథ్య, ప్రతతి ధరం గూల్చె నాలుబాణము లధిపా

322 తే. మఱియు గురుపుత్రుఁ డేయ నమ్మలయకేతుఁ
డాశరంబులుఁ దద్దనుర్జాలతయును
దునిమెఁ దునిమిన నతిరయంబున నతండు
నారి సంధించి యమ్ముల నభముఁ గప్పె.

చున్నది. 2. బేర్చిన — పెక్కు ప్రతులు. 3. గణంబు — పెక్కు ప్రతులు. 4. నల
చెదునాదిక్కు — పెక్కు ప్రతులు.

319 1. గూర్చి, నొంచి — అని పాఠములు.

323 వ. అప్పాండ్యమహీపతి పరివారసామర్థ్యంబున రథ్యవంతుం డయి వాయు
వ్యాస్త్రంబున నయ్యంపపరంపరఁ బ్రతిహతంబు సేసి తడియచక్రరక్షకులం
దెగటార్చి యార్చినం¹గెరలి యగ్గురునందనుం దత్సహచరుల²నుఱుమాడి
రత్నమయాగురుచందనసుందరం బైన మలయగిరి ప్రకారంబునంబొలుచు
కేతనంబుగూల్చి గుఱ్ఱంబుల గీ టడంగించి సూతుప్రాణంబులు గొని
చాపంబు ద్రుంచి తేరు దుషురు సేసి యతండు వొలివోని పౌరుషంబునం
బ్రయోగించునస్త్రశస్త్రంబుల నుఱక నఱికి యగ్గ మై యున్నను గయ్యంబు
³వలని వేడుక నతని సమయింపనొల్లక యరవాయి గొనినయాలోనఁ
⁴బరితయోధం బైన సుకల్పిత మాతంగంబు నెక్కి గిరిశిఖరంబు నలంక
రించుకేసరియ ట్లొప్పి యాద్రవిడేశ్వరుండు సామజంబు నుద్దామగతిం
దఱిమి⁵భీమాభిరామం బైన తోమరంబు వైచిన మణిగణోజ్జ్వలం బైన
యాద్రోణిశిరోభూషణంబు ధరణిం బడినఁ ద్రొక్కంబడినభుజంగంబు
పోలికం గనలి యబ్బలుమగండు తత్పార్శ్వవర్తుల⁶నూర్వురరథికవరులఁ
దద్వేదండంబుఁ తుండంబును చరణచతుష్టయంబును నమ్మేదిసీపతి పాదం
బులుఁ గరంబులు శిరంబును నతితీవ్రభల్లంబులం దునుమాడిన నద్దిక్కుమూఁ
కలు విచ్చేసిం గురుభూవరుం డమ్మహీసురవరుం జేరంజని యగ్గించె నప్పుడు.

324 క. నిలు నిలు మని తమమూఁకల, నిలిపి వృకోదరుండు గవినె నీబలములపైఁ
దలకొని ధృష్టద్యుమ్నా,దులు¹సంగంభోద్భటముగఁ దొడ్పడి రథిపా.

325 క. వారల¹పడి కోర్వక య,క్తౌరవసైన్యంబు²దెరలఁ గర్ణుండు దర్ప
స్ఫారత³నదల్చి నిలిపియు, దారగతి⁴వైరి రథికతతి మాఝొనియెన్.

323 1. గనలి - ఇ. 2. అందునుమాడి - ఇ.డి.బ. 3. మీది వేడుక - కొన్ని ప్రతులు.
4. బరితయోధం బైన - ఆ.ఝ.న ; ప్రతియొడ్డనంబు సుకల్పితంబుసేసి మాతంగంబు
నెక్కి - వ ; చతుర్దంత శుండాల సన్నిభంబగు వేదండంబు నెక్కి - ఊ ; హతరథుం
డయ్యును సు కల్పిత - బ. 5. భీమాభిరామం బైన - వ.శ.వ. ; యుద్దామాభిరామం
బైన - ఓ.ఖ.బౌ.వ. 6. నూర్వుర - కొన్ని ప్రతులు.

324 1. సంగంభోత్కటముగ - ఆ.చ ఝ.డ ; కరముదృట్టముగా - ఇ.

325 1. అయరవడికోర్వక / కౌరవ - అ ఆ ఇ.ఐ ఝ.డ.న. 2. దెరలె - ఊ.శ.ష.
3. నెదిరె - ఎ.గ.వ. 4. జెలగిరథికతతి - ఐ.ఝ.డ.

326 వ. అతనికి బాసట యై ¹యడరిన యశ్వత్థామచేతం బలువురు పాంచాలురు వొలి
సిరి కృష్ణుండు గ్రీడికిం బాండ్యమహీపతి సవయుట సూపి సమీరనందన
కర్ణాదులగు నిరువాగురధికుల పరాక్రమంబును వేలువేలు నిరూపించి
చూపిన నతండును రథంబు మనసేనలోనికిం బోవనిమ్మనిన నచ్యుతుం డట్లు
చేయ నుబ్బిన పాండవానీకంబునకును రాధేయగురుపుత్రుల రథసంబునం
జేర్చిన మనమొనకును సంకుల సమరం బయ్యె నం దా కర్ణునకు ధృష్టద్యుమ్ను
నకుం బరస్పరశరకర్తనంబును నితరేతరచ్ఛత్త² కేతుఖండనంబును ననోన్య
వర్మ విదారణంబును ³మిథశ్శరీర³పాత³ంబును నగు సాగ్రామంబు నెల్లె నట్టి
యెడ నా సూతనందనునకుం దలకడచి గురునందనుండు ద్రుపదనందనుం
⁴గవిసి బ్రహ్మఘ్న నిలు నిలు మేను గలుగ నెట్లు బ్రదికె నవని పలికి వెండియు.

327 క. మాతండ్రియె¹డం జేసిన, పాతకము కతంబు గాంగ బాంచాల నిక్య
ప్తా తునిమెద నిను నరు డిట, కేజేరక²యున్న³ బాట కీవు నిలిచినన్.

328 వ. అన విని ధృష్టద్యుమ్నుం డతని కిట్లనియె.

329 క. మీతండ్రి ¹కుటికి నటికిన, హేతియ నీ²కొఱకు నునిచి తిప్పుడ నలుకుదున్
నీతులువపలుకులకు నీ, డై తోచినయుత్తరంబు నదియ దురాత్మా.

330 వ. అని యంత నిలువక.

331 తే. వినుము బ్రహ్మఘ్నుఁ డన నీకుఁ జనునె బాహ్మ
¹ణబ్రవఘ్నుఁడ నై సమున్నతి వహించు
నన్నుఁ గిల్చిపపరుఁ డనునిన్ను జనకు
కడకుఁ బుచ్చెద వేగిరపడక నిలుము.

326 1. తరిమిన - కొన్ని ప్రతులు; వెడలిన - న. 2. నమిత శర పాతనంబును - కొన్ని ప్రతులు. 3. శాంతనంబును - డౌ.చ.బ. 4. గదిసి - కొన్ని ప్రతులు.

327 1. నట్లుజేసిన - కొన్ని ప్రతులు. 2. మున్న - చ.ట. 3. బోరనీవునిలిచినన్ - వ.

329 1. కోర్కరినరికిన, కోర్కరినలిపిన - అని పాఠములు. 2. కోరికయును నిప్పుడనరకున్ - పెక్కు ప్రతులు.

331 1. చాళికి ఘనుడనై సమున్నతి - డౌ.

332 వ. అనియె నట్లయ్యిరువురు నొండొ¹రులం బరుషంబులు వలికి తలపడి వియత్త
లంబు విశిఖశిఖాకలాపంబులం గప్పిరి రాధేయుండు యుధామన్యునుత్త
మాజోద్రాపదేయశై నేయులను మఱియుం జేయంగల పాండవపాంచాల
యోధులను బొదివి భండనంబు సేయుచుండె నా ధృష్టద్యుముండు గురు
పుత్రు²కోదండంబు దుండంబులు సేసినం గుహిషుం డై యొందువిల్లు గొని
యవ్వీరుండు.

333 క. సూతతురంగస్యందన, కేతనగాపములు నఱికి కేలిమెయిన్ ను
గై¹తొరంగ నేసెఁ దోడ్తో, నాతతశక్తియును గదయు నతఁ డెత్తంగన్.

334 వ. అప్పాంచాలోత్తముండు వాలునుం బలుకయుం గొని కవియం గడంగిన
నవియును దుమురు సేసి పెట్ల¹సి పడకున్న నశ్వత్థామ² వేగిరపడి పెఱుఁ
గందుచు చేతిబాణాసనంబు విడిచి కృపాణంబు గొని భుజంగంబుదెస కడరు
విహంగపతివిధంబునఁ జనుట సూచి సవ్యసాచితో శౌరి ధృష్టద్యుముండు
గురుపుత్రుబారిం బడియెం గావవలయు ననుచు నద్దిక్కుసూపిన నతండు
సత్వరుండై యవ్వీరుం డాదు³పదపుత్రుం గవిసినకొలందిఁ గూ⁴రంబు లగు
నారాచంబులు గుప్పించి నొప్పించిన నమ్మహీసురవరుం డయ్యుత్సా
హం²బు వదలి మరలి యరదంబున కరుగ సహదేవుండు దనతేర్పికి
నప్పార్వతుం దిగిచికొని తొలంగం గొనిపోయె నక్తుంభసంభవసంభవుం డగ్గాం
డివి మార్కొని పెనంగి³ బెట్టిదంబుగాఁ ⁴గనుకనిం దాకి యతండు నాటిన
సునిశితశరంబున సోలె సారథి రథం బొందువలనికిం దోలె నర్జునుం డట్లు నిజ
సేనానాథు రక్షించి ద్రోణిమదం బడంగించుట గనుంగొని కౌంతేయ
పై నికులు సింహనాదంబులు సేయ నక్కడ నిస్సాణాదుల నాదం బెసంగి
నింగి నిండిర.

332 1. రువులం బరుషంబులు — పీ.శ.వ. కొన్ని ప్రతులు.

333 1. తొరుగ — పెక్కుప్రతులు.

334 1. పెరగుపడి — పెక్కు ప్రతులు. 2. పెదలి — ఎ.ప. 3. బెడిసంబుగా — బ.ప.
4. పెనంగి సునిశిత శరంబేసిన సోలె — ఎ.ప.వ. దార్కొని కిరీటం దాకి సునిశిత—కొన్ని
ప్రతులు.

- 335 తే. సూతసుతుఁడు ధనంజయుఁ జూచి రోష
కలుషి తా¹తుఁడై తలవడఁ దలఁచె నపుడు
²తత్క్షణమున సంశప్తకతతియుఁ దోఁచె
రెండుఁ గని యిట్టు లనియె నా క్రీడి హరిః.
- 336 వ. కర్ణుండు మరల. మార్కొనం గడంగెడు సంశప్తకులు గ్రుమ్మఱం ¹బొదివిరి
కర్ణచేతం దగులువడితిమేని సంశప్తకుల కోహటించినవాగ మగుదుము
వారలదిక్కు చేరు వోవ నిమ్ము.
- 337 చ. అన విని యట్ల చేసె నతఁ డర్జునుఁ డారిపుకోటి ముట్టి యే
పున నులుమాఁడు చుండెఁ గురు భూవర యప్పుడు ధర్మసూతనం
దనులు సముద్ధతింగడఁగ దందడి ¹క్రాంతగ వారిసేనయు
మనమొనయుంబెరంగె నుపమారహితం బగువిక్రమంబునన్.
- 338 ఉ. సంగర మేను పెక్కుదివసంబులు సూచితిఁ గాని యెప్పు నా
భంగి మునుంగ దచ్చెరువుపాటునఁ జిత్తము వోరు చున్ని యో
త్తుంగు¹చు నున్చియో యెలుఁగఁ దూలక పై పయిఁ గ్రమ్ముఁ గూలు నే
నాంగము లందు నిందుఁ గలహంబునుహోగ్రత యేమి సెప్పుదున్.

—: కర్ణుండు పాంచాలసైన్యంబు దైన్యంబు నొందించి విజృంభించుట :—

సం. 8—57—1 (కుంభ)

- 339 తే. అందుఁ బాంచాలవీరుల నశ్వసూత
రథసమేతంబుగా నంగరాజు దర్ప
మెసఁగ ¹నేవురఁ బదువుర ²నేడువురను మ
హాస్యమార్గణములఁ దునుమాడె నధిప.

- 335 1. తాత్పర్యము — అ. ఆ. ల. శ. ప. 2. సమరమునకు సంశప్తకసమితిదోచె — ప.
- 336 1. బొడిమిరి — పెక్కు ప్రతులు.
- 337 1. బోరగవారి — ఇ. క. ఖ.
- 338 1. టయోయనంగపెస దూలక — ప.
- 339 1. యేవుర యిరువది యేను ఘన మహాస్య — ప. 2. నేడువురను / నలిశితాంబకముల — కొన్ని ప్రతులు.

- 340 క. పదపడి పాండవయోధు, ల్వాదివినఁ బెనుఁదుంగమడుపులో గజపతి యు
న్మచవృత్తిఁ గేలి సలుపువ, గిది నాతఁడు ¹బోరె సురలు నీర్తన సేయన్.
- 341 వ. అట్టియెడ.
- 342 చ. ద్రుపదతనూజులుం గవలు దోవది పుత్రులు శౌరితమ్ముఁడుం
గుపితమనస్కులై బలుపుఁ గోల్తులఁ దాఁకి రతం డదల్చి యు
గ్రపురభసంబునన్ శరపరంపరలం బరగించెఁ గౌరవా
ధిపుహృదయంబు మోదమునఁ దేలఁగ నందఱయంగకంబులన్.
- 343 వ. వారలపై నక్కురుభూనాథుం డేనుఁగుకయ్యంబునకు వెరవుగల కళింగ
వంగాంగమగధ ¹సుహృపాండాదిదేశంబులబలంబులం గవియించిన నవి
తదీయ చతురంగబలంబుల మట్టి మల్లాడి చిత్రవధవిహారంబు సలుప నగ్గజ
ప్రధానసేన లగ్గలికం జించి చెండాడుచు నాపండిమగలును జీకితాన
ప్రభద్రకులును రౌద్రసంబునం బెనఁచినం గనుంగొని మదంబునంబొదలి
యొత్తరించి యురవడించిన.
- 344 శా. వంగాధీశుఁ గరింద్రుతో నడఁగ గర్వస్ఫూర్తి వై నేయుఁ డే
యం గేలిగతి మాద్రి లేగొడుకు పాండ్రాధీశ్వరుం గిట్టి యా
భంగిం గూల్చుఁ దదగ్రజుం డటులదర్పం బొప్ప సుహృధినా
థుం గోపంబునఁ ద్రుంప నేచెఁ గరటిస్తోమంబు లంతంతకున్.
- 345 క. విను మ స్త్రేచి నకులుఁ బొది
వె నుదగ్రధ్వని ననేక వేదండములం
దెనిమిదిటిఁ గూల్చె బాణము
తెనిమిదియెనిమిదులఁ దమ్ముఁ డేడ్డెఱ నధిపా.
- 346 క. ఆధృష్టద్యుమ్నాదులు, గోధాంధత నడరి యేనుఁగుల ¹నస్త్రహతిన్
వ్యాధూతములుగఁ జేయుచు, రాధేయుం గదియ సంగరముపేర్చె నృపా.

340. 1. దోరెసురలు - కొన్ని ప్రతులు ; బొల్చెసురలు - ఇ.ఐ.ద.

343 1. సుహృ - శ ; సుహృ - ప ; సోవీర, సుహసేన - కొన్ని ప్రతులు. 2. యొత్తరించి - పెక్కు ప్రతులు ; యొత్తరించి - వా.శ.ప.

346 1. శరనిహతిన్ - అ.ఆ.ఐ.బ.ఝ.డ.

347 వ. ఆ సమయంబున శోణితంబు పెల్లన ము న్నెగసిన రేణుపడంగిన నిరువాఁగు
 నై నికులును దమతమయడియాలంబులతోడిగొడుగులును సిడంబులును
 బెద్దయు మెఱయఁ జెనంగుచుండ సంశ్చక్¹సంచయంబు గించిదవశిష్టం
 బుగా నష్టంబుసేసిన సవ్యసాచికి శౌరి యక్కారవపాండవబలంబులపోరు
 సూపి యప్పుడు దుర్యోధనుండు దనయందుఁ జేయంగలవారును దానును
 ధర్మనందనుం బట్టు తలంపున బెట్టుపొదువుటయు నమృతంబున కాసపడి
 యడరు నసురుల మరల్చు శక్తిగ్నులచందంబున భీమసేనుండును సౌత్య
 కియు వారలం బ్రతిహతులం జేయుటయు నంత నిలువక యక్కురువిభుం
 డును గర్ణకృపాశ్వత్థామలును నుద్దామగతి నయ్యిరువుర శరజాలంబుల
 నమ్ముల జడియుచుం గదిసి యక్కఱతేయాగ్రజుకంకటంబు ద్రుంచివై
 చుటయుఁ గర్ణు నుత్సాహంబునం² గడంగు ధార్తరాష్ట్రుల సింహనాదంబుల
 కుం దెరలక మరుత్సుతుండు మండలప్రచారుం డగుటయు నాసూతనంద
 నుండు మొదలగు నమ్మేటిమగల మార్గణమ్ము లమ్మనుజపతిపైఁ బరగు
 టయు నకులసహదేవసౌత్యకిధృష్టద్యుమ్న ద్రౌపదేయప్రభృతులైన పాండ
 వేయపాంచాలాదియోధులం గలంచి యక్కర్ణుండు కమలాకరంబునం
 గేలి సలుపుశుండాంబు³లీల నటించుటయు నవ్వీరుం డగ్గలిక నక్కవ్వడి
 రాకగోరి కపికేతనం బాలోకించుటయుం గలిగిన యప్పరిపాటి యంతయు
 నేర్పడం జెప్పి యా రాధేయురభసం బుగ్గడించి మఱియు నిట్లనియె.

348 క. నినుఁ దలపడఁ¹జూచినయీ, తనియే డైట మంట సొరఁగఁ దలఁచు మిడుతయు
 బ్బున కెన యై నాకుం దోఁచినయది² మ్రదింపు మితని శితవిశిఖములన్.

349 వ. అని పలికి యతని కప్పుడు దోడ్పడ నుత్సహించుభవత్సుతు నుపలక్షించి
 బీభత్సనకుం జూపి.

350 ఉ. ఇత్తటిఁ ద్రుళ్లు సూపి నిను నేపున మార్కొని గెల్తు నన్ తలం
 పెత్తి సుయోధనుం డదె యహీనబలంబులఁ గూర్చె గర్ణతో
 మత్తగజంబులీల నెలమామిడిఁ గూల్చిన భంగిఁ బాండుపు
 త్రోత్తమవీనిఁ గూల్చు మతఁ డొంటిగ రాజ్యము నీకుఁ జేకులున్.

347 1. నై న్యంబు — కొన్ని ప్రతులు. 2. జెలంగు — కొన్ని ప్రతులు. 3. పోలి —
 కొన్ని ప్రతులు.

348 1. తలచిన — ఉ.ద. 2. మ్రదింపు మితని — ఈ.ఉ.ట.ద.న.వ.పి.శ.ష.

351 వ. అనునవసరంబున.

352 మ. సమదాటోపత వాయునందనుఁడు ధృష్టద్యుమ్నశై నేయు లే
కమనోవృత్తిఁ గడంగి తో ¹నడర దోర్గర్వంబు శోభిల్ల శా
ర్యము సొంపార నిలింపకోటి వొగడన్ రారాజుపై న్యంబు లొ
²క్కొ మొగిం బెల్లగిలంగ బెట్టడరె సక్రోధాంతరంగంబుతోన్.

353 క. ¹అడరి పటుజాణజాలం, బడరింపఁగ వారిబలము లధికరయము నె
క్కుడుమదము నొలయఁ బైకొని, బడలువడఁగఁ జేసె నీదుబలముల నధిపా

354 క. వడిఁ బొదిలి భీముఁ డార్చినఁ, జెడ విటిగినసేన నేమి సెప్పుదుఁ దనదొం
దడిఁ దాన చదిసె వెనుకొను, కడిఁదిమగలచేత గాసి గాదె నరేంద్రా.

355 ఉ. ప్రొంగైదువాహనంబులును ¹మోములు వాడఁగ వాహనంబుల
న్దిగి ²తలంగుపై నికులు నేలకుఁ గప్పపుఁజొప్పు సొప్పడం
³ద్రగ్గుసిడంబులుం గులముఁ దన్నుఁ దలంచి యెదిర్చి యొంటిమై
ప్రొంగైదువారు నై కురుధరావరుపై న్యము రూపు మాయఁగన్.

356 ఆ. పావనికి నిషాదపతినందనుఁడు మాలు, కొనిన నాతఁడతని కుంజరంబు
కరముతోఁ దదీయకరములు శిరమును, నటకె శితశర¹ములు నాలుగింట.

357 క. మూఁడ టౌహిణు లిమ్మొయిఁ, బోఁడిమి సెడి పాటఁ బవనపుత్రుని యెదురన్.
వేఁడిమి సూపఁగ నొకఁడు, న్వాఁడిమగఁడులేడ ¹యే మనం గల దధిపా

352 1. నడవ - క.ఖ.ద.ల. 2. క్కొ మొగింబెల్ల గిలంగబెట్టడరెన క్వాథాంతరంగంబుతోన్ - పి.

353 1. కడఁగి - శ.మ.

355 1. ముందట నిల్వక భీతివాజులన్ - బ.బౌ.క.ఖ.త.వ ; ప్రమోయుచు బారుగజంబులున్
మహిన్ / డిగ్గి - గ.ఘ.ణ.వ ; మోములు ద్రిప్పకపోరు దంతులున్ - ఆనం.
2. తొలంగు - పెక్కు ప్రతులు. 3. దగ్గుసిడంబులున్ - పి.శ.ష.

356 1. ములనాలుగింట - కొన్ని ప్రతులు.

357 1. యపుడు వసుధాధీశా - ప.గ.ణ.వ.

- 358 వ ఇవ్విసంబున విక్రమించిన భీమసేనుబరవసంబును దదీయ సైనికుల సంతం
భంబునుం బద్మనాభుండు ఫల్గునునకుం జూపి చెప్పె ననిర విని సంజయునకు
ధృతరాష్ట్రుం డి ట్లనియె.
- 359 క. నీ చెప్పెడుమెయి సూడఁగ, నీచత వాటిల్లె మనయనీకమునకుఁ దా
రేచేటు సెడిరొ కౌరవు, లాచరిత ముపన్యసింపు మంతయుఁ దెలియన్.
- 360 క. అనవుడు నతఁ డిట్లచు న,మ్మనుజపతికి ¹హితులు సెప్ప మానక నీచే
సిన దుర్ణయమునఁ జేటొం,దెను వగవక రణము వినుము ధీరవిచారా.
- 361 వ. ఇట్లు భీముకడంక గని కవ్వడి దనమునుషు కొంచెపు మూఁకలం దోలి మగిడి
మనసేనల మర్దించుటకుం దమవారిఁ జేరం జనఁ గౌరవపతి యమ్మారుతి
మార్కొని.

—: దుర్యోధనుండు భీమసేనుం దలపడి పోయెట :—

సం. 8—44—3

- 362 తే. ఎందు వచ్చెడు నిలునిలు మేను గలుగఁ, గడిమిసెల్లనె నీకు నీక్షణమ నిన్ను
నంతకుని ¹పాలి కనిచెద ననుచు రోష, రక్తతోచనరుచుల శరములు వఱపె.
- 363 క. రాధేయుండు ను¹దీర్ఘ, క్రోధుం డై గర్జతోడి గుణరవము నభో
²బాధం బొనర్పఁగా నిజ,యోధులఁ బురికొల్పికొని సముద్ధతిఁ గడఁగెన్.
- 364 వ. అ ట్లయ్యిరువురు సుత్సాహంబు వాటించి నిజానీకంబు నిలువరించిన నది
పురికొని పోరి¹కి నమరుటయుఁ బాండవబలంబును దిరం బయి పునంగం
దొడంగె నట్టియెడ నక్కడ నిక్కడఁ జేయంగల దొరలు దలపడి యుక్కున
నక్కజంబగు సమరక్రీడ సలిపి రందు.

360 1. హితవుసెప్పగ — చ.బ.వ.

362 1. ప్రాళికనిచెద — ల.

363 1. దీప్తక్రోధుండై — ఇ.ఎ.బ.ఓ.ఔ.న.ల.వ. 2. వేధియగుచునిగవుగనిజ — పీ ; వీధి
పయిన్నిగుడ — క.ఖ.శ.ష. వీధిపయి సెట్టగా నిజ — కొన్ని ప్రతులు ; వీధిఁ దొలు
పారగా నిజ — స.

364 1. కరుగుటయు — కొన్ని ప్రతులు.

365 సీ. కర్ణుఁ డేపారి శిఖండిరధ్యముల సా
 రథిఁగేతువును గూల్చి రయము మెఱయ
 విగతాయుధుఁడు బాణవిహతాంగుఁడును గా ను
 దగ్రుఁడై తఱుమ నతండు దొలఁగఁ
 బాటె దుశ్శాసనపార్షతు లొండొరు
 తనువులు నొంచుచు ననిమిషులకు
 నచ్చెరు వగునట్టియని సేయ వారల
 యనుచరు లెడసొచ్చి పెనఁగి రంగ

తే. రాజుసూడఁ దత్పుత్రుసారథిశిరంబు
 నకులుఁ దొకభల్లమునఁ ద్రుంపఁ జకితమై క
 లంగు నచ్చటి మూఁకఁ జలంబు ¹మెఱయ
 నిలిపె నాసూతసూనుండు నృపవరేణ్య.

366 వ. అట్లు సారథి¹రహితుం డైన వృషసేనుండు వేఱొక్కసూతు ²నమర్చికొని
 తండ్రికిం జక్రరక్షకుం డై నిలిచె నకులుండు నొందుడెస కడరె సహదేవుం
 డులూకుని విరధుం జేసి పఱపె సాత్యకి సౌబలు లసోద్యోగ్య కేతుపాతనంబును
 బరస్పర కంకట³కర్తనంబునుం జేసి రా సమయంబున శై నేయుండు
 దురంగంబులం జడిపిన నరదంబు డిగ్గనుటికి యోసరించు నగ్గాంధార విభుం
 గని యులూకుండు.

367 క. మును సహదేవుం డెగువం, జనినప్పుడ యొందుదేరు సవరించుకొనం
 గనుట నది పేర్చి యతనిం, గొనిపోయెను సంగరమునకుం ¹దొలఁగంగన్.

368 ఉ. అచ్చటిమూఁక నల్గడల ¹నాతురతం జెడి పాటె భీముచేఁ
 జచ్చెఁ గురుక్షిత్తిశ్వరునిసారథి కూలె హయాళి నుగ్గు గాఁ
 జొచ్చె రథం బతండు వెఱ సొచ్చి ధరిత్రికి దాఁటి పోయి వె
 న్నిచ్చిన నీదు యోధవరు లేడ్డెఱ మార్కొని రమ్మరుత్సుతున్.

365 1. నెరయ - కొన్ని ప్రతులు.

366 1. హీనుండై - అ.ఐ ; విరహితుండైన - త.న.వ. 2. నమర్చికొని - తాళవత్ర
 ప్రతులు. 3. చేర్చినదంబును ; ఖండినదంబును, విదళనదంబును - అని పాఠములు.

367 1. తలగంగన్ - ఉ.

368 1. నాతులమందుచు - అ.ఆ.ఐ.ఉ.ల.

- 369 వ. యుధామన్యుండు గృహచార్యుధనువు దునిమిన నమ్మహాత్ముండు వేటొక్క విలెత్తి.
- 370 ఆ. కేతనంబు గూల్చి యాతపత్రము ¹దును,మాడి సూతుఁ జంప నధికభయము గదిరి తేరు దాన కయ్యంబునకుఁ దొలఁ,గంగఁదోలె నతఁడు కౌరవేంద్ర.
- 371 క. శిశశరము లుత్తమౌజుఁడు, గృతవర్మునిమేన నింపఁ గినుక గదిరి మూర్ఛితుఁడుగఁ ¹జేసె నతఁడు పెస,నతనిం దహ్నుతుఁ ²డెగచె నరదముఁ దొలఁగన్

—: అశ్వత్థామ యర్జునుం దలపడి మహాహవంబు సేయుట :—

సం. 8-45-1

- 372 చ. గురుతనయుం డనేకరథికుల్ దనపార్శ్వములం దుదగుల్లై దురముకడంకమైఁ దలుమ దోర్బలశౌర్యము లుల్లసిల్ల నిష్ఠురశరవృష్టి ముంచె సుధుసూదను మన్యమపొండవు వియ చ్చరులు ప్రశంస సేయఁగ నిజధ్వజినీనయనోత్సవంబుగన్.
- 373 క. అలిగి నరుఁ డైంద్రమాదిగఁ, గలదివ్యాస్త్రంబు లేయఁ గా నయ్యైయు జ్వలమార్గణంబులను న, క్కలశభవసుతుండు మాన్చెఁ గౌరవ¹ముఖ్య.
- 374 వ. ఇవ్విధంబున వివిధాస్త్ర జాలంబులం బోరిపోరి.
- 375 సీ. ఉటక యశ్వత్థామ యుగ్రబాణంబులు విజయుని దక్షిణభుజము దూఁలు మూఁడేయ నొచ్చియుఁ బోడిమిపెడక యబ్బలియుం డదల్చెఁ దత్పార్శ్వవర్తులగుపెనుమూఁకల నమ్ములవెల్లిఁ బేరల్క నక్కుంభజనాత్మజుండు రథ్యచయంబు నారాయణు వానర ధ్వజము నవ్వీరుగాత్రమును బొదివె
- తే. మెఱుఁగువాలంపగముల నమ్మెయినరుండు ద్రాణితోడ భరంపడి రణమొనర్చుచుండ నట మున్నధర్మజుఁ డురవడించి చిత్రసేనుని నమ్ములఁ జిక్కు¹వటిచి.

370 1. నురుమాడి - పెక్కు ప్రతులు.

371 1. నేసె - కొన్ని ప్రతులు. 2. డెగిచె - కొన్ని ప్రతులలోని రూపము.

373 1. నాథా - కొన్ని ప్రతులు

375 1. వటిచి - పీ.

- 376 క. తటిమితనమునుము నై న్యము
నులుమాడఁగఁగని సుయోధనుఁడు మున్నుగ నే
డైఱ నీయోధులు మార్కొని
యటిముఱి నొప్పించి¹పట్ట నమరి పొదివినన్.
- 377 ఉ. పావనిఁ మున్నుగాఁ గవలుఁ బార్షతుఁడు² వెస వారిఁ దాఁకినం
జేవ దలిర్ప నచ్చటికిఁ జెచ్చెరఁ గర్ణుఁడు వచ్చి తీవ్ర బా
ణావృత మూర్తిఁ జేసె మనుజాధిప యారధికావలి³ ధను
ష్ట్యావితతస్వనంబున వియ¹ద్వివరంబు ²ప్రపూరితంబుగన్.
- 378 క. అట్టియెడ మాద్రి పిదపటి, పట్టి కురునృపాలు రెండుపదు లమ్ములు దా
బెట్టుగ నేసిన వేదన, ముట్టుడుఁ జేడ్పడియె నతఁడు మొనయును ¹దలఁకెన్.
- 379 మ. కని రాధేయుఁడు ¹దివ్యశాణ ²నిహతిం గొంతేయపై న్యంబు నె
ల్లను నొప్పించిన బీటువోయె నది ³యుల్లాసోగ్రుఁడై ధర్మనం
దను నమ్మేటిమగండు గిట్టటయు నాతం డల్లి పె త్లేసిన⁴
విను మందస్మితసుందరుం డగుచు నవ్వీరుండు ధీరోద్ధతిన్.
- 380 వ. అనేకచండకాండంబు లంగంబునం గీలించి.
- 381 ఆ. వలుఁదనారసంబు వక్షంబుఁదూఱంగ, నేయుటయును బాండవేయుఁ డార్త్తిఁ
గూరి నిలువలేక కూర్చుండఁబడి సూతు, నరద మెగపు తొలఁగ ననియె నధిప.
- 382 వ. అనుటయు వాఁడట్ల చేయం గౌరవులు గడంగి పో నీక పొదువుం డనునెలుం
గులతో నక్కొంతేయాగ్రజు వెన్నాడి కవిసినం గేకయపాంచాలబలంబు
లడ్డపడిపెనంగె భీమసేనుండు సుయోధను నిలు నిలు మని¹యదల్చి యమ్ము
లం గప్పె నప్పుడు రాధేయుండు రథసంబున.

376 1. పట్టనటిమి పొదివి వినన్ - శ.ష ; పట్టనటిమి - శర.

377 1. త్తలమెల్లఁ బ్రపూ - వీ.స ; 2. ప్రదీపితంబుగన్ - ల.

378 1. గలఁకెన్ - వీ.శ.ష.

379 1. తీవ్ర - ఎ.వ. 2. వితతిన్ - డ.ల. 3. యుల్లాసంబునన్ - వీ.శ.ష.

382 1. నొప్పించి - అ.ఆ.బ.

- 383 క. పాంచాలురఁ గేకయుల ను, దంచితగర్వమున ¹వాలురమ్ములవెల్లిఁ
ముంచిన నోటటి యరికరి, పంచాననమూర్తి భీముపజ్జ ²కొదిఁగినన్.
- 384 వ. ¹అక్కర్ణుండు నిజరథంబుమెఱయ ధర్మనందను వెనుకొనియె నతండు
విశిఖవేదనం జేడ్పడినచిత్తంబుతోడ నిజ శిఖిరం²బున కల్ల నల్లన పోవు చుం
డియుఁ దన్ను నాసూతనందనుండుమూఁడుదూపుల నేసిన మరలి యమ్మేటి
మగనిమేనం బలుమార్గణంబులు సొనిపి తత్సారథి సాయకత్రయంబునచు
హయంబుల శరచతుష్టయంబువను స్రుక్తించె నట్టియెడ.
- 385 క. ఇరుదెసలనున్న కవ ల, న్నరపతి దురవస్థ సూచి నారాచపరం
వరలు వరఁగించుచును జె, చెప్పరఁ గర్ణునిఁ దాఁకి రతఁడు చిలుస వోలయన్.
- 386 తే. వార లిరువుర నుగ్రంపునారసములఁ
గప్పి ¹దంతవర్ణములును ²కాలవాల
సుందరంబులు నగు ధర్మనందనుని తు
రంగమంబులఁ బడ నేసి రయముమెఱయ.
- 387 క. అతనిశిరస్త్రాణంబును
శితవిశిఖనిపాతితంబు నేసి యుదారో
ద్ధతి నకులుకార్ముకము హయ
తతియుం దునుమాడుటయు నతండును నతఁడున్.
- 388 క. సహదేవునితే రెక్కిన, సహితాంతకుఁ డైన కర్ణుఁ డమ్ముప్పుర సం
విహిత శరీరులఁ జేసెను, బహువిధ బాణములఁ జలము బలమును మెఱయన్.

383 1. వాలుటమ్ముల — ఈ.క.ఖ గ.న.వ. 2. పునేగెఁ, పుజనియెన్ — అని పాఠములు.

384 1. ఈ ఘట్టమున కర్ణుడు ధర్మరాజును వెనుకొనుటయు నతని సహదేవులను ధర్మనందనుని ముగ్గురిని బాణపీడితులను జేయుటయు, శల్యుడతని నివారించి అర్జునుని ఇయించుట నీ ముఖ్య కర్తవ్యమని హెచ్చరించుటయు మొదలగు గొన్ని వేదములు భండార్కగుప్రతియందు కాన్పించ లేదు. ఈంభకోణ ప్రతియందు కన్పించుచున్నది. 8-66-10.
2. బుదెసకు నల్లనల్లన — కొన్నిప్రతులు.

386 1. హంసవర్ణములును — వ. 2. మూలమునందు కాలవాలమునియె యున్నది. “దంతవర్ణాంస్తురాధేయో నిజసూస మనో బవాన్ / యుధిష్ఠిరస్య సంగ్రామే కాలవాలాన్ హయోత్తమాన్” కర్ణ - 63-11. చిత్రశాలాప్రతి.

- 389 చ. కనుఁగొని శల్యుఁ డిట్లనియెఁ గర్ణునితో నిదియేల ధర్మనం
దనుపయి నాగ్రహించెదు హితంబగు కార్యమె యిమ్మహీశు నీ
వనిఁ దెగటార్చిచట్లయిన నర్జునుఁ డుత్కటశోకరోషముల్
పెనఁగొన నిన్నుఁ గౌరవులఁ బీనుఁగుపెంటలు సేయకుండునే.
- 390 తే. ఇతఁడు దెగటాఁజెనేనియు సేమిఫలముఁ
గలదు నరుఁబొలియించుట యలఘుశౌర్య
మది కురుక్షితిపాలున కఖిలరాజ్య
సిద్ధియును ¹జేయు నింక నా బుద్ధి విసుము.
- 391 వ. అదియునుం గాక.
- 392 క. వాఁడె కురుక్షితిపాలుఁడు, పోడిమి సెడి భీముచేతఁ బొదువఁబడియె న
వ్వాడిమగని కడ్డము నీ, పోడిమి దక్కంగఁ గలదె వేటొకఁ డరయన్.
- 393 క. పవనసుతుచేత నాభూ,ధవుఁ¹డిల్గినయేని నీవు ధర్మతనయునిం
గవలన్ సమయించుట దలఁ, ప వృథా స్ఫురణంబు గాదె పరబలభేదీ.
- 394 క. అరవిని యత్తైత్తిభవ
త్తనయునిదెసఁ జూచి వాయుతనయునిచే నా
తని పొదువఁబడుట యేర్పడఁ
గని రాధాతనయుఁ డతనిఁ గావఁగఁ జనియెన్.
- 395 క. చనుటయు నజాతశత్రుఁడు, దనశిబిరంబునకుఁ బిన్నతమ్మునియరదం
బున నతని నతనియన్నను, గొనిచనియెను సత్వరముగఁ గురు¹కులముఖ్యా.
- 396 వ. అని యిట్లు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మనందనుపలాంయనం బెఱిం
గించె ¹ననుటయు.

390 1. జేత నీవు నా బుద్ధి - కొన్ని ప్రతులు.

393 1. డిలిగెనేని - పి.ప.

395 1. వంశనిధి - య.

396 1. ననవుడు - పెళ్ళి ప్రతులు.

397 ఆ. మొదలి రాజు సభయముగ నిట్లు సమరంబు, దొంగి చని యె నట్టె పెఱబలంబు
దొరలు నిలిచిపోరు టరిది యనంతర, వర్తనంబు విప్రవర్య చెప్పుమ.

398 వ. అని యడుగుటయు.

399 చ. అనిమిషవంద్యమాన ఘనసాదరశీల సుధాయమాన స
త్త్వనలినగంధరూప విబుధద్విషదంతకరప్రతాప సం
జనిత నిరస్తకామ ముని సంఘమహోర్ణవపూర్ణ సోమ వే
దనికరసంవిధేయనిజ¹తత్త్వ పరిష్కీయ నిత్యనిష్కీయా.

400 క. ¹ప్రమితివిదూరా సుమన, స్సమితిసమారాధనప్రసన్నాకారా
గమనాగమననిరసనా, శమన దమనసాధ్యపరమ సారోల్లసనా.

401 మాలిని. ద్విజపతివృషభాంకోదీర్ఘ కారుణ్య పూర్ణా
భజన నిరత రక్షా ప్రాథ నిర్భేద¹రూఢా
గజ²దురితసముత్సేకఘ్న హృత్పద్మ³నిఘ్నా
యజన విధి ఫలత్వ వ్యాప్త నిత్య ప్రదీప్తా.

గ ద్య ము

ఇతి శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్య పుత్ర

బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన

శ్రీమహాభారతంబున కర్ణ పర్వంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము.

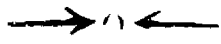
399 1. తంత్ర - ఆ. ఐ. డ. ల.

400 1. ప్రమద - వీ.వ; ప్రముదితవిదూర - ఝ.ల; ప్రమితాఖిల విబుధమనస్సమితి - ఎ.ఐ.వ.

401 1. దక్షా - ద. 2. హరణసము - త.వ. 3. సీమా - అ.బ.డ; సద్మా - వ;
ధర్మా, దఘ్నా - అనియు పాఠములు.

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

కర్ణపర్వము - తృతీయాశ్వాసము

- 1 శ్రీ మచ్ఛరణాంబుజ యుగ
1శీ మధుమూర్తిప్రభా²విలీనవిమలచే
తోమత్తభృంగభక్తజ
నామృతసరసీస్వరూప హరిహరనాథా.

—: కర్ణ విజృంభణము :—

సం. 8—66—33 (కుంభ)

- 2 వ. దేవా వై శంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె ¹నట్లు కర్ణుండు గౌంతే.
యాగ్రజు విడిచి దుర్యోధనసంరక్షణంబునకుం జనుట విని ²ధృతరాష్ట్రుండు
దనమనంబున.
- 3 క. అనిలజునకుఁ జాలఁడె నా, తనయుఁడు మోసంబుగాక ధర్మజుఁ డట్ల
బ్రీనఁ బో నిచ్చుట రాధా, ¹తనయునకు ²బుద్ధియగునె తప్పెం దప్పెన్
- 4 వ. అని వగచి యుధిష్ఠి¹రుండు సనిన²పిదప నెత్తెఱంగున ³సంగరంబు నెల్లె నని
యడిగిన సంజయుం డతని కిట్లనియె నట్లు సని యాధర్మతనయుండు రథావ

1 1. శీమయ — డ.ల. 2. భీలీన — స.

2 1. నట్లు — కొన్నింటలేదు. 2. యాంబికేయుండు — కొన్నిప్రతులు.

3 1. తనూజునకు — ఉ.త.ద. 2. గార్యమగునె — ఊ; బుద్ధియగునె — స.

4 1. రుచనిన — కొన్ని ; రుచిచనిన — స. 2. మీదట — వ. 3. సమరంబు — ఎ.

తరణంబుసేసి ⁴మందిరంబు ప్రవేశించి సజ్జ నొడలు సేర్చి నాటియున్న
యమ్ములు వెలికించుకొని హృదయంబున నమ్మెయి నున్న పరిభవంబు
⁵పీడ యొనర్ప విషాద ⁶వివర్ణుండగుచుఁ గవలం గనుంగొని మీరు సమీరనందను
కడకుం జనుం డని చెప్పెనట మున్న నకులుం దొక్కయరదం బొయ్యింబు
సేసి⁷కొని యుండుట నయ్యిరువురుఁ ద్వరితగతిం జని యంబుదంబుదందం
బున గర్జిల్లుచుఁ గౌరవులతోడంగయ్యంబు సేయుచున్నభీమ⁸సేనుఁ జేరం
జని యవప్తంభవిజృంభణంబునం బొలిచి ⁹రంత నప్పొండవాగ్రజుతెఱుం
గేమియు నెఱుంగక నరుండు ద్రోణితోడ ¹⁰భరంపడి రణం బొనర్చుచుండి.

5. క. ¹నెటి ²దగఁ దేజితమై గమి, మెఱుంగు లడరునారసమున మిక్కిలివడినే
దైట మెఱయ నురము నొంచిన, నుట కవిప్రభుండు వై చెనుగ్రంథగదన్.

6 వ. వై చిన నవ్విరుండు.

7 చ. అది దునుమాడి మేనఁ బదియమ్ములు ¹గ్రమ్మఱఁ గ్రుచ్చి సూతు బె
ట్టిద మగుకోలఁ గూల్చినఁ గడిందిమగంటిమి దాన రథ్యసం
పదయును నూలుకొల్పికొని పార్థునిఁ గృష్ణుని నొంచె విస్త్రయం
బొదవఁగ దేవకోటికి నృసి²త్తమ ³యగ్గురుపుత్రుఁ డుగ్రుండె.

8 వ. అట్లద్భుత విక్రమంబున నశ్వత్థామ ¹విజృంభించిన సహింపక.

9 చ. హయము¹లు పగ్గముల్ పెడఁదయమ్మున నుగ్గుగఁ గ్రీడి యేయుడున్
రయమున నీడ్యె ²దే రటు దురంబునకుం దొలఁగంగ నెంతయున్
భయమున నీమొసల్ ³గలఁగి పాఱె నరేశ్వర వారిపై న్యసం
చయ ⁴మెగవన్ మహితలము సంభృతకంపము గాఁగ నల్లడన్.

4. శిఖరంబు — చ. 5. పీడ — ట.త.న.న.ప ; వేదన — డ.ల. 6. వివర్ణుడగుచుం — న. 7. కొనియె నయ్యిరువురు — పెక్కు ప్రతులు. 8. సేను సేనం
బొచ్చియవ — కొన్నిప్రతులు. 9. రప్పొండ — కొన్నిప్రతులు. 10. బదంపడి —
డ.ణ.త.ద.వ.

5 1. ధర తేజితమై దిక్కుల/మెఱుంగులడరు — ప. 2. దెగనంచితమై — బ.ల.

7 1. గ్రన్నన — ణ.త.వ. 2. యారథికుండుదగ్రుండె — ప.

8 1. విక్రమించిన — ఈ.

9 1. అ పగ్గముల్ - ణ.త. 2. దేరవి — ప. దేరుసమరంబున — కొన్నిప్రతులు.
3. దలఁగి — చ ; విఱిగి — ప. 4. మెగువన్ — ప.త.ల.

- 10 ఉ. పాటినఁ జూచి కౌరవన్మపాలుఁడు సూతతనూజుతోడ ¹నీ
కాటియ మద్బలంబునకుఁ ²గాఁ దగునే వివిధాస్త్రసంపదన్
మీటిన ³నీవె సూడఁగ నమేయపరాక్రమ నీకుఁ బాండవు
⁴ల్మాటె తలంప నీదగు⁵బలంబును జేవయుఁ జూపు మిత్తటిన్.
- 11 వ. అనిన విని యబ్బలుమగండు ¹మదోద్రేకంబున వద్రపతి ²నాలోకించి
యిట్లనియె.
- 12 చ. కనుఁగొను మిప్పు డేను ముర¹ఘస్మరుఁ బార్థుని భీమసేనునిం
దునిమెద నస్త్రసంపదయు దోర్విభవంబును శౌర్యసారము
న్జనులకు నెల్లఁ దెల్లముగ నా దగుపూనిక పార ²మెయ్య మే
దినిఁ గురునాథుఁ ³డొక్కఁడె యతిస్థిరసౌఖ్యత నేలునట్లుగన్.
- 13 వ. ¹రథ్యగతులు నెఱయ మెఱయ వలయుం జుమ్మి యని పలి²కి విజయంబు
వీక్షించి గుణంబు సారించి గాండీవంబు ³నీకెదురే యని యగ్గిం⁴చి యప్పుడు
పై పయి నురవడించు⁵పరనై నికులం జే యెత్తి యదల్చి భార్గవాస్త్రంబు
ప్రయోగించిన నమ్మహనీ⁶యసాధనంబు.
- 14 శా. ఘోరానేకశరాకృతిం ¹బరగి సఁక్షోభంబు గావించుచుం
దేరుల్ ²ద్రుంగఁగ ³వారణంబులు ధరం ద్రెళ్లంగ నశ్వాలి ను

- 10 1. న (ని) క్కాటియ — పెక్కుప్రతులు. 2. గానగునే — య. 3. నీవుగల్గ — య.వ. 4. ల్మాటుమనంగనీ — న. 5. చలంబు — య.వ.
- 11 1. మహోద్రేకంబున — కొన్నిప్రతులు. 2. యాననంపాలోకించి — జ.
- 12 1. ఖండను — ఎ.గ.వ. 2. మొంద — ఊ.రు.శ.ప ; మేద — పెక్కుప్రతులు. 3. డొక్కడ — కొన్నిప్రతులు ; డొక్కరుడతిస్థిర — ఆ.క.ఖ.రు.
- 13 1. రథ్య — పెక్కింట లేదు. 2. కితనకు విజయంబొనర్చు కోదండంబు — వీ.శ.ప ; బపేక్షించి — ఈ.బ ; బుపలక్షించి — య. 3. దీనికెదురే — కొన్నిప్రతులు. 4. చుచుఁ బై పయి — కొన్నిప్రతులు. 5. పాండవబలంబులకుం జేయెత్తి — జ. 6. యాయుధంబు — ఊ ; యాస్త్రంబు — య.
- 14 1. భువన — ఆ.రు; బొదివి — క.ఖ.ప. 2. ద్రుగ్గఁగ — పెక్కుప్రతులు ; ద్రొగ్గఁగ — కొన్నిప్రతులు. 3. వాహనంబులు ధరం — త ; వాహనంబులు ధరిత్రింద్రెళ్ళ — య.

గైర క్తంబునఁ దేలఁగా భటచయం బత్యంత ⁴ఘోరీకృతా
⁵కారత్యంబు భజింపఁ గేళి నలిపెం గొంతేయపై న్యంబునఁ.

15 వ. ¹ఇప్పరుసున భార్గవాస్త్రపాధిశం బై యప్పొండవబలంబు పటచటచి
 మరలి పటచిన మనమూఁకలు ²పెన్నడిం దలుమ నానూనందసుం ³డ
 త్లేచి యార్చి ⁴యంటం దాకి విశిఖిఖిలు నిగిడించుచుఁ బొగ లేనిమంట
⁵పగిదిఁ బ్రదీప్తుండయినఁ దదుత్సాహంబున ⁶కోటవడి యాస్త్రన్యంబు⁷ను
 జనంబులు హాహాకారంబు తెసఁగ దీనదశం బొంది ముకుందస్థారందరనందను
 లం బేర్కొని ⁸యాక్రందించి రట్టియెడ.

16 ఉ. గాండివి శౌరి ¹కిట్టు లనుఁ గర్ణునిఁ జూచితె యేకవిక్రమో
 ద్దండతఁదెంపు సేసి ²పటుదర్పము సూపుచుఁ దేటి చుండ రా
 కుండెడునట్లుగా నలుక నుగ్రత ³మండెడు నిప్పు నేర్పుమై
 నుండక యీసునం దొడరి యోటమి నెచ్చికొనంగ నేటికిన్.

17 క. చచ్చిన మఱి గెల్పుగొనన్, వచ్చునె తనయొడలు గలుగ వైరుల ¹గెలువన్
 వచ్చుం దటి వచ్చిన నది, మెచ్చుజయార్థులకు ²మరుదమిత్ర³ధ్వంసీ.

4. ఘోరీకృతా — శ.ప. కొన్నిప్రతులు. 5. కారంతై చలియింప — కొన్ని
 ప్రతులు.

15 1. ఇత్తెరంగున — ఇ.ప. ; ఇవ్విధంబున — కొన్నిప్రతులు. 2. పెన్నాడి — కొన్ని
 ప్రతులు. 3. డంటనార్చి — కొన్ని ప్రతులు. 4. యవరంటందాక — ఉ.డి.
 ట.ప. 5. చందంబున — కొన్నిప్రతులు. 6. కోటరి — పెక్కు ప్రతులు; కోహ
 టించి — క.ఖ. 7. ను — పెక్కింటలేరు. 8. యాక్ర⁸శించి — ప. ; యాక్రందించు
 నప్పుడు.

16 1. కిట్లనియె — పెక్కుప్రతులు. 2. బలుదర్పము — ద.న. 3. చూపెడువాడు
 నేర్పుమై — కొన్నిప్రతులు.

17 1. జెలువన్ — పెక్కుప్రతులు. 2. నంద్రమిత్రధ్వంసీ — స. ; కరుదెయమిత్ర
 ధ్వంసీ — ఈ.ట. 3. విఘాతీ — డ.

- 18 తే. ¹పట్టపగలింటిసూర్యుని²పగిదిఁ గర్జుఁ
 డుగ్ర³మూర్తి యై⁴వెలుఁ ⁵గుచు నున్నవాఁడు
 మనరథం బిప్పు మాధవ ⁶మరల నిమ్ము
 బ్రదికియుండిన శుభములు వడయవచ్చు.
- 19 వ. ¹అనిన ²విని వాసుదేవుండు వడముడిదిక్కు విలోకించునెడ నతండు ³కర్ణ
 నకు మార్కొని పరాక్రమించి పాండవపై న్యంబు నిలువరించి ధృష్ట
 ద్యుమ్న ⁴శిఖండి⁵సాత్యకిద్రౌపదేయాదిరథికు లారథికునిం దలపడఁ
 దానును గౌరవులపయిం గడంగె నట్లమ్మేటిమగనియాటోపం బప్పటికి
 వైరి⁶నివారణంబునకుఁ జాలియునికి యనుసంధించి రాధేయుం డొరులతో
 డయ్యం బోరుటయుఁ జార్థుండు డప్పి ⁷దీర్చుకొనుటయు మేల్ కాక యని

- 18 1. ఈ పద్యమునుబట్టి అర్జునుఁడు కర్ణునకు వెఱచి పలాయితడైనట్లు కొందరు అన్వ
 యింపగా బ్రౌనుగారు దానికి అంగీకరింపక అర్జునుని పాత్రపోషణకు న్యూనత
 కలుగనివిధముగా అన్వయించుటకు యత్నించుచు ఇట్లువివరించిరి.
 “బ్రౌను వివరణము”

ఈ సందర్భము వేర్వేరు ప్రతులలో వేర్వేరు విధముల నున్నది. (చిత్రశాలా ప్రతియందు
 అర్జునున కిట్టి అపవాదు అంటగట్టుటకు పీలు లేనివిధముగ నున్నది చూడు. కర్ణపద్యము
 64వ. అధ్యాయము) అర్జునుడు శ్రీకృష్ణునితో నిట్లనియె “ఓ వాసుదేవా ! కర్ణుడు
 దుస్సహపరాక్రమోపేతుడై విజృంభించు చున్నాడు. బ్రతికియున్నచో పురుషుడు
 జయాపజయములను పొందగలడు. మరణించినవానికి ఇకజయాశయేముండును.”
 ఈ మాటలను విని ప్రాప్త కాలజ్ఞుడైన శ్రీకృష్ణుడిట్లు పలికెను. “ధర్మరాజు కర్ణునిచేత
 తీవ్రప్రహారములకు గురియై నందున అతనిని మనము చూచిరావలెను” అర్జునుడు
 దాని కంగీకరించెను.

దీనికి కొంచెము భిన్నమైన కథనరీతి కుంభకోణప్రతియందు కాన్పించు చున్నది.
 అర్జునుడు స్వయముగా యుద్ధాపనయనమును శ్రీకృష్ణునితో ఉపన్యసించినట్లు
 కలదు “ఏషకర్ణో రణే భాతి మధ్యాహ్న ఇవ భాస్కరః / నివర్తయ రథం కృష్ణ జీవన్
 భద్రాణి పశ్యతి”. తిక్కనసోమయాజి కుంభకోణప్రతికి సమీపముగా అనువదించినాడు.
 2. భంగి — గ.ణ. 3. తేజుడై — వ. 4. మందుచు — గ.వ.వి. 5. గొందు
 చున్నవాడు — కొన్నిప్రతులు. 6. మగుడ — చ.ణ.త.వ.

- 19 1. అప్పుడు — ఏ. 2. విని — ఖ.ట. ప్రతులయందులేదు. 3. కర్ణుడెస — శ.ష.
 4. శిఖండి — కొన్నింటలేదు. 5. సాత్యకి — కొన్నింటలేదు. 6. విదారణంబు
 నకు — ఆ.ఐ.ఝ.ణ. 7. యార్చికొనుటయు — పెక్కుప్రతులు. మాన్చికొనుటయు—

యూహించి యమ్మురారి దేరక్కురు సేనా⁸ధిపతి సంగ్రామంబు సేయు
చక్కటి కెడ గలుగం గొని చని యన్నరు⁹నితో మన మశ్వత్థామతో⁶డిపెనం
కువం జిక్కినసమయంబున ధర్మనందనుండు సూత¹⁰నందనున కగ్గమై
యుండె నాతం డతనియమ్ముల ¹¹నొచ్చెనో⁶ యని తలంచెద నయ్యవసీశు
నవస్థ యెఱింగి మఱి నీ వయ్యంగరాజు సమయింపం గలవాడ వనుటయు.

20 అ. అన్న ¹నొచ్చె నన్నయమ్మాట చిత్తంబు, గలంప నిజబలంబు గలయఁ జూచి
యన్న రేంద్రుఁ గాన కనిలనందనుకడ, కేగి ²యడిగె నపఁడు నిట్టులనియె.

21 ఉ. కౌరవకోటి నేఁ బొదివి క్రందుగఁ గయ్యము సేయఁ గర్ణుఁ డా
భూరమణు^౬ వడిం ¹గదిసి భూరిశరంబులు మేన ²నింప నొ
³వ్వారుటయుం దొలంగె నతఁ డాహవరంగమునందు లేడు నీ
వారయు మింత కెట్లగునొ యచ్యుతుఁ డుండఁగ నట్టులే లగున్.

22 వ. ¹అనిన ²వివ్వచ్చుండు వృకోదరున కిట్లనియె.

23 క. కూరము లగుసూతసుతుని, నారాచము లొడలఁ పెక్కునా^౩నఁ జేత
స్సారము నెడి ¹శిఖిరమునకు, నారా జేగెనొకొ యకట యటు గా నోపున్.

24 క. ద్రోణాచార్యుని యుగ్రపు, బాణంబుల కోర్చి యతఁడు వదునంతకు న
క్షీణ¹ధృతి ²నసమసమర, ఊణి నిలిచి కర్ణచేతఁ ³గోల్పోయెఁ గదే.

ఘ.చ. కొన్ని ప్రతులు. 8. ధి — పెక్కింటలేదు 9. ని — కొన్నింటలేదు. 10. సూతున
కగ్గమై — కొన్ని ప్రతులు. 11. నొచ్చునని — పెక్కు ప్రతులు.

20 1. నొచ్చునన్న — కొన్ని ప్రతులు. 2. యడుగ నాత డిట్టు — పెక్కు ప్రతులు.

21 1. గదిసి — కొన్ని ప్రతులు. 2. నొంప — అ.ఇ.ఐ. 3. వ్పారుట — పెక్కు ప్రతులు.
(నొప్పి + అరుట).

22 1. అనినవిని — కొన్ని ప్రతులు. 2. ఫల్గునుండు — కొన్ని ప్రతులు ; భీశత్సుండు —
కొన్ని ప్రతులు.

23 1. శిరంబున కా రా జరుగంగ వలయు నటు — ఐ.బ.డ.

24 1. గతి — కొన్ని ప్రతులు. 2. మెరయ — కొన్ని ప్రతులు. 3. గోల్పడియె గదే —
వీ.శ.మ.స.శర.సూ.

25 వ. అని పలికి యనిలగందను నాలోకించి య¹న్నరుం డాన్యపాలుతెఱం ²గె
ఱుంగుటకు నీ వరుగు మేను ³సేనమొగంబున నిలిచెద ననిన విసి యవ్వీరుం
డవ్విధం⁴పునడవడి నీకఁ జనుం గాని జనంబులు నన్నయినం బోరి కోహ
టించి పోయె నని యాడుదు రని చెప్పిన నప్పార్థుండు.

26 ఆ. సరభసము¹గ నన్ను సంశప్తకులు పీఠె, ²తొడరు చున్నవారు దొలఁగి నాకు
నరుగ నెట్లు వచ్చునని చూపె నతనికి, నపుడు గడఁగి ³వచ్చు నబ్బలముల

27 క. చూపుటయు నగ్గలం బగు, నేపునఁ గిట్మిరవై రి యే¹న కలఁచెదన్
రూపు సెడఁగ నిమ్మొనలను, భూపతి నరయంగ నీవ పొమ్మనియె నృపా.

—: కృష్ణార్జునులు ధర్మరాజుసేమం బరయ నతనిశిబిరంబునకుఁ బోవుట :—

సం. 8—45—64

28 వ. అనిన నట్ల కాక యని యర్జునుం డచ్యుతు నాలోకించి ¹యామహిపాలుం
గనునంతకు నామనంబు ²గలం గెడు ³రథంబు రయంబునం బోవ ని మ్మని
బలుకుటయు నతండు భీముం జూచి యేము మీయన్న సేమం బర⁴యుట
వలయుపని గావునం జనియెదము నీవు కురుసైన్యంబుల జయించుట
యరుదె గెలుపుగొను మని ⁵యగ్గించు తెఱంగున దీవన లిచ్చి తురంగమంబులం
ద్వరితగతి నడపె నివ్విధంబున మాధవధనంజయులు సమరంబునకు సమీర
నంద⁶నుం జూలించి శిబిరంబున కరిగి ధర్మనందనుమందిరంబు ప్రవేశించి
యేకతంబ శయ్యాతలంబున నున్నయన్నరపతిం గని యాతండు గుశలి
యయి యుసికికి ముదంబు నొందుచుం దదీయచరణంబులకుఁ బ్రణతులయి
రాధరణీనాథుండు వారలు రాధేయు వధించి ⁷వచ్చిరకాఁ దలంచి డెందం బలర
మందస్మితంబుతో నభినందించి వారలవదనంబులు వీక్షించి యి ట్లనియె.

25 1. న్నరపాలు — పెక్కుప్రతులు. 2. గరయుటకు — ల. 3. సేనాముఖంబున —
పెక్కుప్రతులు. 4. బున నడవడి — కొన్నిప్రతులు.

26 1. నగర్జ — క.ఖ.ఝ.డ.వ. 2. బొదువుచున్నవారు — బోవనాకు — ట 3. కదియు—
కొన్నిప్రతులు ; కవియు — కొన్నిప్రతులు.

27 1. నదలిచెదన్ — ట.

28 1. యా — పెక్కింటలేదు. 2. గనుంగొనునంతకు — అ.ప.బ.ల. 3. రథ్యంబు
లరయం — అ.ప.ఐ.ఝ.డ. 4. యవలయు — అ.ఊ.డ.ణ. 5. యెఱింగించు—ద.
6. ను నియమించి — ద. 7. వచ్చినవారిగాఁదలంచి — ఇ.ప.ఓ.ఘ.త.వ.

- 29 మ. సుర లై నం జలమై త్తి కర్ణుని రథక్షోణి జయింపంగ నే
 ర్తురె యవ్వీరుఁడు జామ¹దగ్గ్యకలితాస్తు²ం డిద్దతేజంబునన్
 దొర సప్తార్చికి లావునం బవనుతోఁ దుల్యుండు ²కల్యుండు సం
 గరసంక్రీడలయందుఁ బేర్కొనఁ దగు³ గాంభీర్యధైర్యంబులన్.
- 30 తే అట్టిబల్లి దు ననిఁ దెగటార్చి మీర, లేమియును గాక వచ్చితి రింతసంత
 సంబు దొరకొనునే ¹నామనంబుచింత, వంత²యెల్లను జెడ నరవర్యులార.
- 31 చ. అతనికి నాకునుం గలిగె నాహవ ¹మింతకు ముంద రందుఁ జా
 ర్షతుఁడును సత్యకాత్మజుఁడు శాంతనవాంతకరుండు ద్రౌపది
 సుతులును జూడఁగా నతఁడు సూతహయధ్వజపాతనంబుసే
 సి తనువు దీప్రకాండములఁ జెండఁగ నే వెగ డందితిం గడున్.
- 32 వ. అప్పుడు దుర్యోధన¹ప్రభృతిధార్తరాష్ట్రులకు భీమసేనుప్రభావంబున బ్రదు
 కరానియంత వుట్టిన నన్ను విడిచి యాతం డట వోవ నేనిట వచ్చితి నని దెప్పి
 వెండియు గాండివి నుద్దేశించి,
- 33 సీ. పదుమూఁడువర్ష ముల్ పగ¹లును రేయును
 గర్జుదర్పం బెట్లు గడతు నొక్కొ
 యనుచింతఁ జేసి యాహారనిద్రలు లేక
 పరితాప మందితిఁ బశువుఁజేయ
 విప్రులు ²పట్ట రా వెఱ సొచ్చి యొదిఁగెడు
 గవయంబుచాడ్పునఁ గర్ణభీతి
³నుల్లల నుడుకుచు నుండుడు⁴గర్జుండు
 విడువక మోమున వ్రేలు నాకు

29 1. దగ్గికలితా — శ.ప. పెక్కు ప్రతులు. 2. కల్యుండు — ద.బ.వ.స. కొన్ని ప్రతులు, గణ్యుండు — కొన్ని ప్రతులు.

30 1. మానసంబుచింత — ద.స. 2. యంతయుఁజెడ — కొన్ని ప్రతులు.

31 1. ముద్ధతియొప్పనందుఁజా—న.

32 1. బ్రముఖ — పెక్కుప్రతులు.

33 1. శులు ; లునురేయును — కొన్ని ప్రతులు ; లునురేలును—వా. 2. వెంటరా—ణ.ద ; నంటరా.—ఝ. 3. నుల్లము — ద.; నుల్లంబు — వ.శ. 4. తన్మూర్తి — ఉ.శ.ప.స.

తే. సురనదీసుతుచేతను గురునిచేతఁ

బడనిపరిభవము⁵న వాఁడు⁶వటిచె నన్ను
నంతయును నీఁగఁ ⁷గాంచి నీ యట్టియనుజు
వలనఁ⁸ దేజంబు వడసితి నలఘుచరిత.

34 చ. వెరవును లావు దివ్యశరవీర్యము ¹శౌర్యముఁ గల్గుకర్ణు నె
²వృరుసునఁ జంపి తీవతని బంధులు మిత్తులుఁ బుత్తులు³ సము
ద్ధురబలు లాజికేలినిరతుల్ ధృతరాష్ట్రునిపుత్రు లెల్లఁద
త్పరిజను ³తెట్టు లట్టు లనిఁ బ్రాణము లిత్తురు వాని కడ్డ మై.

35 చ. అరు దిది నీవు నొవ్వక మహాబలుఁ గర్ణు వధించి తాతఁ డ
క్కురుపతి సంతసింప న్నరుఁ గూల్చెద సంగరభూమి సేన యొ
¹క్కురుఁడను వీరఁ దాఁకి యనుగర్వపుమాట సనంగ నీక నేఁ
టిరణములోన ²నిట్లు ప్రకటింఁతె ³భవద్భుజవీర్యశౌర్యముల్.

36 చ. పలికిన నేమి బీరములు వల్కుట సేవకనీతి యాసభం
బలుకునె యట్లు ¹జూదపునెపంబున ద్రౌపది నింతకాల మ
ప్పలుకు లలంచుచుండె మదిఁ జాయవు ²గీటినయమ్ము లట్లదో
ర్బలదృఢబీల నిప్పు ³డవి వాపితి ⁴తీర్చి తలంత యంతయున్.

37 చ. అతిగర్వసమున్న¹త మగు, నతనిశిరము వానివార లందఱు బాష్పో
²ద్ధతితోఁ జూడఁగ సమర, ఊతి డొల్లెనె విజయ నీదుశితభల్లము³నన్.

5. ను — కొన్ని ప్రతులు ; లు — కొన్ని ప్రతులు. 6. వఱపె — పెక్కు ప్రతులు.

7. గంటి — కొన్ని ప్రతులు. 8. విజయంబు గాంచితి — క.

34 1. తేజము — క.ఖ.ద ; దైర్యము — ప.బ.వ. 2. వృరును జయింపరీవతని — డ.
3. తెల్లయాజిమొనఁ బ్రాణము — ఇ ; తెల్లనేమరకఁ బ్రా—బ ; తెల్లయాతనికి—ట ;
తెల్లనెట్లయని — అ.డ ల ; తెల్లయ (న) ట్లయనిఁ బ్రా — కొన్ని ప్రతులు ; తెల్ల
యేమరక — బ.

35 1. క్కురుఁడన (ని) — పెక్కు ప్రతులు. 2. నాతని కడిందిమగంటిమితో వధించితే — ల.
3. భుజాబలశౌర్యసారముల్ — ట.

36 1. జూదము — పెక్కు ప్రతులు. 2. నాటిన — వ. 3. డెడపాపితి — త.వ.
4. చిత్తమువంతయంతయున్ — ఇ.వ ; తీర్చితివంతయంతయున్ — కొన్ని ప్రతులు.

37 1. తుఁడగునతని — ఔ.ఘ.వ.స. 2. ధృతి జూడంగా — కొన్ని ప్రతులు. 3. లక —
కొన్ని ప్రతులు.

- 38 క. ఈరసమునఁ గదిసి శరా,సారము పైఁ గురియ నీవు సక్రోధుఁడ వై
పేరురమున వెప నాటిన, తోరం బగునారసమునఁ ¹ద్రుశ్లి కెడఁపిసి.
- 39 వ. ¹అనిన ధర్మనందనునకుఁ బురందరనందనుం ²డి ట్లను నేను సంశస్తికులతోడఁ
బెనంగు చుండ ననేకరథ ³సమూహసమేతుం డయి యశ్వత్థామ ⁴వచ్చి నన్నుం
బొదివిన.
- 40 క. ఏనూ¹ఋరథంబులు వెసఁ, బీనుఁగు పెంటలుగఁ జేసి పేర్చినఁ గుపితుం
డై నిప్పు ²లురులుకన్నుల,తో నక్కోదండగురుసుతుఁడు నామీఁదన్.
- 41 క. ఉఱకయడరి ¹మెఱసినయే
డైఱ ²నెఱ యఁగ గుడుసువడి యతిస్ఫురిత³రుచిన్
మెఱసి ధను ⁴వనలవలయము
తెఱఁగునఁ జతుర్గతి ప్రతి⁵హతిం చేసెన్.
- 42 క. ¹స్వాతి²గతుం డగుశుక్రకుం,డేతెఱఁగునఁ బరఁగఁ జేయు ³నెసకపువర్షం
బాతెఱఁగున సాయకవ,ర్షాతి⁴యం బావహించె నతఁడు నరేంద్రా
- 43 క. తనయరదం బెద్దెసఁ జూచిన మొగమున వ్రేల దీప్తశితవిశిఖములన్
ననుఁ గృష్ణుం గప్పిన నే, ననఘా ¹కెల నరయఁజాల నైతి పెగడునన్.

- 38 1. ద్రుశ్కడసెనొకొ — ఈ.
- 39 1. అని యిట్లు కర్ణుండు మడియుట కాదలంచి సంహోషచి తంబున నాడుమాటలు
విని ధర్మ — బ. 2. డిట్లనియె — కొన్ని ప్రతులు. 3. సమూహ — ఎ.రు.వ.
ప్రతులలోలేదు. 4. వచ్చి — కొన్నిప్రతులలోలేదు.
- 40 1. రరదంబులు — ఓ. 2. లొలుకు — ఆ.
- 41 1. నెఱసిన — పెక్కు ప్రతులు ; యేసిన — న.వ ; యేచినతోడైఱ — ఏ. 2.
మెఱయగ — అ.ఆ.రు. 3. గతిన్ — కొన్నిప్రతులు. 4. నెల్లవలయము — బ.వ.
5. హతిగావించెన్ — బ ; తిహాసియైనరెచ్చన్ — చ.
- 42 1. స్వాతీగతు — చ.ల. 2. గతుడైన శుక్రకు — ఏ.బి.క.ఖ.వ. 3. నెసయగ — ద;
నెసగగ — త.వ. 4. యంబడరజేసె — ఓ.ఇ.ద.వ.
- 43 1. కలనరయ — ఉ బ.

- 44 క. పదపడి యొక¹భంగి నతని, మద మడఁచినఁ దొలఁగఁ జాతె మానముదూలం
దదనంతరంబ నిన్ను, న్వెదకితి నరనాథ మన యనీకములోనన్.
- 45 క. ఆలోఁ గర్ణునిచేతం, దూలనిచతురంగములను దొరలను ధరణీ
పాల మనమొనల గానను,¹ వ్రాలినదర్పమున మెఱయువడముడిఁ దక్కన్.
- 46 క. ఆతనిచే నీ విక్కడ,¹కేతెంచుట ²వింటి సేమమెఱుఁగుతలఁపు మై
నేతెంచితి నవ్వీరుని, చేతులలా వస్మదీయసేన నిలుపుటన్.
- 47 క. మనుజేంద్ర కుశలివగునినుఁ
గని నామన మూఱడిల్లెఁ గావున మగుడం
జనియెదఁ గొనియెద రాధా
తనయునితల ¹చలము నెఱయ ²దర్పము మెఱయన్.
- 48 క. ననుఁ జూడుము వేడుకకుం
జనుదెంచి భవద్బలంబు సంతస ¹మందం
దునిమెదఁ గర్ణుని దుర్యో
ధనుకోర్కియు నీమనంబు ²తాపముఁ దీఱన్.
- 49 మ ధనురాచార్యునిచావు సూచి ¹తగ రాధానందనుం డాసుయో
ధనునిం దమ్ముల వారిపై న్యములనుం దాఁ గాచువాఁ డై రణం
బునకుం బూనుట నింత సేయ వలదే భూపాల యే పారి మం
²డునె యాటం గలదీపమ ట్లతఁడు మండుం గాక యే నార్యేదన్.

44 1. క్రియనాతని — ఈ.క.వ.

45 1. వాలిన — కొన్నిప్రతులు.

46 1. యేతెంచుటవింటి — స. కొన్నిప్రతులు. 2. యెరిగి — ఏ.

47 1. నమ్ము — బ. 2. దర్పంబెసగన్ — ఊ ; దర్పస్ఫురణన్ — ఏ.

48 1. పడగ ర్ణుని తలదునిమెద దుర్యో — ఐ.డ. 2. తాపముమగుడన్ — ఐ.డ.ల ;
తాపంబడగన్ — ఝ ; తాపమువాయన్ — క.ఖ.న ; తాపమువోవన్ — బ.

49 1. వెస — ఈ.బ. 2. డిన...మండెం — చ.ద.వ. మండున యారంగల — ఏ.ఐ.ఓ.
జె.ఘ.ఝ.డ.

50 చ. నరవర పంపు మేను బ్రథనంబున ¹కేగిన సూతసూనుఁడు
 ద్ధురత నెదిరెచ్చెనేనిఁ గలద్రుంపక తక్కిన విస్మృతోడ ని
 ప్పరుసున నిచ్చువాఁడ నని పల్కి పదంపడి యొక తక్కుదు
 మ్పురుషునిఁ జూచు²చూడ్కి ననుఁ ³జూడుఁడు నీవును వాసుదేవుడున్.

51 వ. భీమసేనునకు సేనాముఖంబునఁ దాన నిలుచుట భరంబయి యుండు సేనునుం
 దడయుట గర్జంబుగాదు పోయెద ననిన విని యమ్మనుజుపతి గర్జుండు
 గుళలి యై ¹యుండుట యెఱింగి యతనిజాణంబు²ల నొచ్చినవాఁడగుట
 నలుకగదిరి యక్కిరి³తో నిట్లనియె.

— ధర్మరాజు కర్ణుండు బ్రతికియున్నవాఁడని విని యర్జునుం గిరిసి వలుకుట

సం. 8-48-1

52 క. అనితోఁ ¹దెరలుట దొలఁగుట
 యనునివి సనుఁ గాక నొచ్చియైనను గల నె
³ల్లను వెడలఁ జనునె యే న
 ట్లును గా కిట వచ్చుటం జులుక నై తిఁ గడున్.

53 క. విను కర్ణున కేనోడితి, నన నేనికి నీవు నోడి తనిలజమాద్రీ
 తనయులు ¹మున్నేయొడిరి, మనతోఁ గూడంగఁ గంస²మర్దనుఁ డోడెన్.

50 1. కుం జని — ఊ ఏ.ఘ. కేగెద — ఇ. 2. చూడ్కిననుఁ — కొన్నిప్రతులు ; నట్లు
 ననుఁ — కొన్నిప్రతులు ; చందమునఁజూడుఁడు — ఏ.వ. 3. జూడుము నీవును —
 అ.ఆ.ఏ క.ఖ.జ.ఝ.ట.ణ.

51 1. యనికి యెఱింగి — పెక్కు ప్రతులు. 2. లచే (త) — కొన్ని ప్రతులు.
 3. కినిట్లనియె — కొన్నిప్రతులు.

52 1. దొరలుట దెరలుట — అ ; దొరగుట దొలఁగుట — ట ; దెరలుట దొరఁగుట — ద.
 యునునివి — కొన్ని ప్రతులు ; యునునది ... యునునెడలందా ; జనుగాక యిట్లు
 నెటుగా కని కోరివచ్చి జులకనై తింబిదపన్ — ఇ. 3. ట్లును — కొన్నిప్రతులు.

53 1. నుమున్న — ఆ ఉ బ.ఖ. 2. మర్దనుఁడోడెన్ — స. పెక్కుప్రతులు. చ. ప్రతి
 యందలి అధికపాఠము (53వ పద్యము తరువాత).
 క. కర్నుని దోర్బలశక్తియు, నిర్నయపరచంగ దరమె నీబలమున కా
 దుర్నయబలమున కీడుగ వర్షింపంగ హస్తమశక వైఖరి దలపన్.

- 54 క. కావున ¹మన మింక ననికిం
బోవం బని లేదు విపినభూమికిఁ జని య
చో వె²ఱపు దక్కి తపసుల
మై విచ్చలవిడిఁ జరింత మందఱముఁ దగన్.
- 55 క. కాదేని బిరుదు లాడక, సాదుల ¹మై వినయమొప్పఁ జని కురునాథుం
డే²ది పనిచిననుజేసి ద,యాదృష్టి నతండు సూచు నట్లుండఁ దగున్.
- 56 వ. అని కెంజాయ రంజిల్లుకన్నుల నన్నరు ¹నాలోకించి.
- 57 ఉ. నీతెఱఁ గిట్టి¹దేని రణనిష్ఠకుఁ బూనక కార్య²వాది వై
ద్వైతవనంబునంద సముదగ్రభుజాబల³దుర్జయుండు రా
ధాతనయుండు వాని ననిఁ దాఁక నశక్యము నాకు నన్న నే
నీతెరు వేల వత్తు మహి యేల నశక్తుఁడు ⁴వాంఛ సేయునే.
- 58 తే. అని వధించెదఁ గర్ణ¹నే నని ప్రతిజ్ఞ, సేసి యిటు దెచ్చి ²నన్నిట్లుచేసి తింత
కెట్లు నేర్పితి పొడవుగా నెత్తి ³నేల, వై వ నోర్పితి ననుఁ బగవారినడుమ.
- 59 ఉ. పంకజనాథుఁడు¹ వినఁగఁ బల్కిన యప్పలు కిమ్మెయిం దుది²
¹బొం కగు టోర్చి ²తిట్టిననుఁ బుట్టినయప్పు నుతించెఁ బోరికి³
శంక గొండు గెల్పుఁ ³గురుసంఘము నీతఁడు పుణ్యుఁడన్నయా
బొంకరి దివ్యవాణియుఁ దపోధనులు⁴ మము ని ⁴ట్లలంతురే.

54 నింకంబోరికి - పెక్కుప్రతులు ; నీవికబోరికి - క.ఘ.వ. 2. అవుదక్కి - కొన్ని ప్రతులు.

55 1. మని - ఈ. 2. దియు పనిచినఁజేసి - ఉ.

56 1. నవలోకించి యిట్లనియె - ఏ.

57 1. దైన - జ.ఁ. 2. వేదినై - పీ ; వాదినై - కొన్ని ప్రతులు. 3. దుర్జముండు - కొన్నిప్రతులు. 4. వాంఛ - పెక్కుప్రతులు; కాంక్ష - వా.

58 1. నినని - పెక్కుప్రతులు. 2. యిట్లులసేసి - పెక్కు ప్రతులు ; యిట్లుఁజేసేతివి యింక - ఁ.త. 3. బయలవై వ నేర్పితి - స. కొన్నిప్రతులు.

59 1. బొంకుగజేసితట్టి - ఘ. 2. నట్టి - పెక్కు ప్రతులు. 3. నరిసంఘము - కొన్ని ప్రతులు ; గురుసైన్యము - ట. 4. ట్లొనర్తురే - ట.

- 60 క. విను మప్పలుకులు¹ పాటిగఁ, గొని దుర్యోధనునితోడఁ గొంటిని బగ ము
న్ను నిజంబుగ నెఱుఁగను పీఁడని రాధేయునకు వెఱచు నని ²యే నిన్నున్.
- 61 సీ. దేవత లిచ్చినతేరు నశ్వంబులుఁ గపికేతనంబును గలవు దైవి
కంబుచే నున్నది గాండీవ మనఁ దాటియంతవి ల్లది గాక హరి రథంబు
గడపెడు ¹నట పరికరమిట్టి దై యుండ నెట్లు కర్ణున కోడి యిట్లు పలియఁ
జాటు తెంచితి నీవు భండనంబునఁగర్ణుఁ గని పాటు దని సుయోధనుఁడు నెప్పి
తే. నది నిజంబుగఁ గొనక బేల్తె తినాదు, ¹జేలుతనమునఁ గాదె పాంచాలమాత్యు
పాండులూదిగఁ గలిగిన బంధుమిత్ర, జనులు దెగటాటి రప్రయోజనముగాఁగ
- 62 వ. అని పలికి కృష్ణునాననం బాలోకించి కర్ణు నిగ్రహించుట యశక్యం బయ్యె
సుయోధనాదికౌరవులు గనుంగొన వానిచేతం బరిభవింపఁబడి యేను
జీవఃబుతోనునికిం గడచినకష్టంబునుం గలదే యదియ ట్లుండ నేను జూపు
దప్పివచ్చుట వడముడికతంబునం గలిగె నతం దొక్కరుండును బ్రాణంబులు
దాఁపక పరబలంబులు బడలువడం బోరు చున్న వాఁడు.
- 63 క. అని పార్థుఁ జూచి యతఁ డిట్లను నేఁ డభిమన్యుఁ డొండె హైడింబుం డొం
డెచు గలిగిన ని ట్లగునే, విను మును చేసినది యనుభవింపఁగ వలదే.
- 64 ఆ. నిన్నుఁ దృణముఁ జేసి నన్నాదురాత్తుండు బంధుహీనుఁబోలె ¹బలుప నెడరు
²దోచి నప్పుడొడవి ³తోలఁగించువానిఁ గా కన్య నేల బంధుఁ డంద్రు⁴జనులు.
- 65 చ. హరి గలుగంగ నేటికి భయంబున వచ్చితి నీదుగాండివం
బెరవుగ నిచ్చి నీవు నొగ లెక్కి హరిక రథిఁ ¹జేయఁ గన్న ని
ఘోరభుజవిక్ర²మోగ్రుఁ డగు సూతతనూభవుఁ దత్సహాయులం
బొరిగొనఁడే సుయోధనునిపోడిమి ³దూలఁగ నొక్క ⁴మాత్రతోన్.

60 1. పాడిగఁగొని — అ.భా.చ.ల. 2. యనునిన్నున్ — కొన్నిప్రతులు.

61 1. నట — కొన్నిప్రతులు. 2. జేలుతనము — కొన్నిప్రతులు.

64 1. బరచె — పెక్కుప్రతులు. 2. దోచినపుడు దొడరితొలగించు — ఆ.ఝ.ల. 3.
త్రుంగించువాని — ఎ.గ.వ. 4. బంధులు — ఒ.చ.

65 1. జేయుమెప్పు — ఐ. 2. మోన్నతుని — అ; ముండయిన — ఆ.ఐ.ఝ.ల. కొన్ని
ప్రతులు. 3. మాలగ — ఈ.బ.స. 4. వ్రేల్చిడిన్ — వ.

66 ఆ. గొంతికడుపునందుఁ ¹గొడుకుచూలై నీవు, దోఁపకుండ వైతి తోఁచినట్టి
పిండ మెడలి యైనఁ బిదప దిగంబడ, దయ్యె ²నింత వుట్ట దట్టు లైన.

-: అరునుఁడు తన్ను ధర్మజుఁ డాడినపలుకులకుఁ గోపించి
యతనితల నటుక వాలు పెఱికి కొనుట:-

సం. 8-49-1

67 సీ. అనినఁ గృపాణంబు గొని సవ్యసాచి య
వ్విభు వేయఁ¹దలఁచిన ²విష్ణుఁ డెఱిగి
వాలు గేల నమర్ప వలసిన³కత మేమి
కొరవు లియ్యెడ ⁴లేరు మనము
ధరణీశ్వరునిసేమ మరయంగ వచ్చితి
మీతనికుశల మి యేర్పడంగఁ
గంటిమి సంతోషకాలంబు గా కిది
క్రోధకాలమె నధ్యకోటి యిచట

ఆ. నేది గాఁగ ⁵నలిగి తీ వని పలికిన
రూక్షభంగి యగుకటాక్షదృష్టి
యానరేందుమీఁద నడరంగ నర్జునుఁ
డమ్మురారి కిట్టు లనియె నధిప.

68 క. విను మొరులకు గాండివ మి,మ్మని న న్నెవ్వండు వలికె సతనిశిరము గ్ర
క్కున బగులవ్రేయుటకుఁ జేసినవాఁడఁ బ్రతిజ్ఞ నాదుచి త్తములోన౯.

69 తే. ఇట్టికష్టపుఁ ¹గేలికై యిట్లు సేయఁ
బ్రతిన వట్టుట దగదె యిప్పలుకు నీవు
వినఁగ నితఁ²డాడ నిమ్మహీవిభుఁడు ధర్మ
వంతుఁ డగుఁ గాక చంపన వలయుఁ గృష్ణ.

66 1. గొడ్డుచూలై - కొన్నిప్రతులు. 2. రేలపుట్టునిట్టులైన - ఏ.

67 1. గడగిన - శ.ప. మున్నగుప్రతులు. 2. వెన్నుఁడెరిగి - కొన్నిప్రతులు. 3. పని
యేమి - పి.వ.శ.ప.న. 4. గలరె - పి.డి.ఐ. 5. నలిగెదీవు - పెక్కుప్రతులు.

69 మాటకై - వ ; పలుకునీట్లు - శ. 2. డాడె - పెక్కుప్రతులు.

- 70 వ. చంపి పాలితప్రతిజ్ఞుండ నైననాకు నసత్యంబు రా కుండఁ బరిహరించెద నీనికి
నీవేమి నెప్పెదవు నెప్పుము నీవు ¹జగత్కృత్య సాకల్యవేదివి నీ చెప్పినట్ల
చేయంగలవాఁడ ననుటయు నచ్యుతుండు పోపొమ్మొక్కడి పాఁడ పని
యదల్చి వెండియు నిట్లనియె.
- 71 ఆ. నీకు వృద్ధసేవ లే కున్ని యెఱుంగంగ, నయ్యె రిత్త యిట్లు లడిచిపడుటఁ
బట్టి ధర్మవిధివిభాగజ్ఞు లైనవా, రేల చేయఁ జొత్తు రిట్టిదాని.
- 72 క. చేయంగ వలయు వానిం, జేయుట యిట్టివియె కొన్ని చేయ కునికి ధ
ర్మా¹య త్తచిత్తుఁ డై నా,నాయోగ్యస్థలము లేఱిఁగి ²నడవఁగ పలదే.
- 73 క. సత్యంబు నహింసయు నను; నత్యుత్తమ ధర్మా¹యుగళమందు నహింస
సత్యము గాచుట ధర్మ మ,సత్యమున నహింస గావఁ ²జను నంద్రు బుధుల్.
- 74 ఆ. కర్మసూక్ష్మభంగి గానక యిమ్మొయి, సత్యరక్షణంబు నలుపుపొంట
భ్రాత ధర్మా¹పరుఁడు రా జిమ్మహాత్ముఁ జం,పఁగఁ దలచుట ధర్మపథముగాదు
- 75 క. విను పిన్ననాఁడు నీ వీ
యనుచిత మగువ్రతము వట్టితది గాకయు బె
ట్టనృతము సూనృతమును నీ
కనియెడు చందంబు బుధులు గయికొనరెందున్.
- 76 వ. అది యె ట్లంచెని.

70 1, జగత్కర్తృపు, సాకల్యవేదివి — ఎ.గ.

72 1. యత్తుడవై కని — అ అ.ఐ.బి.ఝ.డ. 2. నడవగవలదే — కొన్నిప్రతులు.

73 1. యుగ్మమందు — పెక్కువ్రతులు. 2. జనదండు — ఊ.న. కాని, అసత్యముచే
నైనను అహింసను రక్షింపవలె ననియే మూలము.

“ప్రాణినా మవధ స్తాత సర్వజ్ఞాయా న్మతో మమ
అన్యతాం వా వదే ద్వాచం.నతు హింస్యా త్కథంచన”

కర్ణ . 69-23 చిత్ర శాలాప్రతి.

74 1. రతుడు — పెక్కువ్రతులు.

- 77 అ. ప్రాణహాని వచ్చుపట్టున సర్వధ, నాప¹హార వేశయందు నడపు
సత్య మన్యతమం ద్రసత్యంబు సూన్యత, మనిపరిగ్రహింతు రార్యజనులు.
- 78 వ. ¹విను పెద్దయు వినికి లేనివాడు కౌశికుం డనునొక్కవిప్రుం డొక్క
విశిష్ట గ్రామంబున కనతిదూరంబున సరిత్యంగమపుణ్యక్షేత్రంబున వసి
యించి సత్యంబ పలుకువాడ నని వ్రతంబువట్టి సత్యవాది యనం బ్రసిద్ధుం
డయి తపంబు సేయుచుండ నొక్కనాడు మ్రుచ్చులం గని వెఱచఱచి
పఱతెంచినజనులు గొందఱ అయ్యాశ్రమంబుచేరువఁ బొదలఁ దూటిరంత
వెనుతగిలివచ్చుముచ్చు లత్తపోధనుని కడ కేతెంచి యిప్పు డిట వచ్చినవార
²తెట వోయిరని యడిగిన నతండు సత్య³విభాగవిధిజ్ఞుండు గామింజేసి తన
కసత్యంబువాటిల్లు ననుశంక నీగుల్మలతాగహనంబు సొచ్చి రని చూపి చెప్పిన
నత్తెక్కలికాటు వారలం జరిపి ధనమ్ము గొనిరమ్ముని తద్వచనదోషంబున
నరకప్రాప్తుం డయ్యె ననునితిహాసంబు ⁴విందుము హింసాకరంబగు సత్యంబు
ధర్మంబు గాదు తొలుత వినిన దానినపట్టి మూఢుండు పెద్దల నడిగి తెలిసి
కొనక వర్తించి దుర్గతిం బొందు నింతవట్టు విచారించి యజాతశత్రుండు
వధ్యుం డవుం గాఁ డని నిశ్చయింపుమనుటయు నర్జునుం డి ట్లనియె.
- 79 తే. తల్లిదండ్రులమాడ్కి హితంబు సెప్పి
నన్ను ననుచితకృత్యంబునకుఁ దొలంగ
ద్రోచితివి లోకమున నీకు గోచరంబు
గానిధర్మ ¹నిబోధంబు గలదె కృష్ణ.
- 80 క. జనములు వృథాప్రతిజ్ఞం, డని నను నిందింప కుండ నగ్రహిండు సుఖం
¹బునికియు గలిగెడునట్లుగ, ననుగ్రహముఁ జేసి చేయునది పనుపు దగన్.
- 81 వ. అనిన నతం డతని కిట్లనియె.

77 1. హరణ — అశ్వ.భౌ.ట.వ.

78 1. వినుము పెద్దలవినికి — కొన్నిప్రతులు. 2. తెటవోయరి — వీ.ష. 3. విచార
జ్ఞుండు — కొన్నిప్రతులు. 4. గలదు — బ.జ.

79 1. విచారంబు, విభాగంబు — కొన్నిప్రతులు.

80 1. బునయునికి గలుగునట్లుగ — ఎ.ప. క.భ.గ.వ.

—: కృష్ణుఁ డర్జునుఁ బ్రతిజ్ఞాభంగంబు గాకుండ ధర్మజు నూఱు పుని చెప్పుట :—

సం. 8—48—64

- 82 చ. ¹అతిశితకర్ణజాణమాతి నంగము నొచ్చినదాన నల్లి యి
 ప్పతి నిను నొవ్వఁ బల్కు టిది ప్రాభవ మింతియె కాక నీయెడ²
 మతిఁ బట్టు²కోపముం గలదె మారుతసూనుఁడు నీవుఁ దమ్ములుం
 జతురవిసీతి నీతనివశంబునఁ గాదె చరింతు చెప్పుడున్.
- 83 క. కావునఁ బ్రభుత్వసంపద, నీవిభుఁ డాడి¹నది యెల్ల నెగ్గుగొనక నా
 చే వినుము నీదుప్రతి²నకు, నేవిధి²సేయనగు దాని నేర్పడ ననఘా.
- 84 క. నీ విట్టివాఁడ వని ధర, ణీవిభునిం బలుకు మదియ నీ చంపుట సం
 భావించి పిదపఁ బ్రణతుండ, వై వినయము సేయు చిత్త మలర నతనికిన్.
- 85 వ. అట్లయిన నసత్యదోషంబునకు గురువధపాతకంబునకుం దొలంగి ¹సమాహి
 తుండ వగుదు తదనంతరంబ కర్ణుని సమయింపఁ జనుటకు నమ్మనుజపతి
 యనుమతి వడయుద మనుటయు నప్పలుకుల కభినందించి పురందరనంద
 నుండు ధర్మనందను నుద్దేశించి.
- 86 మ. ¹కనదస్త్రంబుల నుజ్జ్వలోద్భటగదాఘాతంబులం గాలఁ గే
 లను విద్విట్పతురంగసంఘములు గూలం గేలి సల్పంగఁ జా
 లినయాభీముఁడు వల్కుఁగాక నను దోర్జీలాసమగ్రుండ వై
 యనిలో ²నిర్వ్యగ³తేని నీ ⁴విటుల కీ డాడంగ నర్హుండవే.
- 87 క. న న్నెఱిఁగి యెఱిఁగి యిట్లనఁ జన్నే నీజిహ్వా పెక్కుశకలము తై పో
 కున్నది యేలొకొ రణమున, నెన్నఁడు ¹నీ వేమి సేసి తింత యనుటకున్.

82 1. అతిశితకర్ణ — చ. 2. కోపముంగలదె — ఎ.గ జ.ణ.వ.

83 1. నవియెల్ల — పెక్కుప్రతులు. దగుదాని — పెక్కుప్రతులు.

85 1. సమాహిత చిత్తుండవగుదు — ఊ.డ.

86 1. ఘనశస్త్రంబుల — ఈ.ట. 2. నోర్వగతేని — ఇ. 3. తేక — వీ.శ.ష.స. 4. పునను — ఆ.ఆ.ప.ఐ.క.ఖ.ల.

87 1. నిన్నేమి; నీకేమి — కొన్నిప్రతులు.

88 క. నకులుఁడు సహదేవుండును, బ్రకటభుజాస్ఫురణమున నరాతిబలము నే
లకుఁ గోలకుఁ దెత్తురు నో,రికి వచ్చినయట్టు లాడిరే యిబ్బంగిన్.

89 సి. నీవు జూదం బాడఁగావై రబంధంబు
కారవ¹జాతితోఁ గలిగె మనకు
రాజ్యనాశంబు నరణ్యవాసంబును
²దాస్యదైన్యంబు నత్యంతదుఃఖ
ములుఁ³దెచ్చికొంటి సి గ్గొలయదు నీమనం
బున నించుకేనియు ననికిఁ జాల
కున్న వానికిఁ చాల్మియొప్పగుఁ ⁴గాకప్ర
ల్లదములు వలికినలాఘవంబు

తే. సెందు ము న్నేమి సేసినఁ జేసి తింక
వై న దుర్బుద్ధితనములు మాని తగిన
పౌరుషము లేముసేయఁగ నూర కుండు
మిడుమవడువారు సైతురే⁵ యివ్విధం⁶బు.

90 వ. అని యగ్రజునప్రియంబులు వలికి యంతరంగంబు సంతాపంబు వొంద
నిట్టూర్పు నిగిడించి యంతకుము న్నొఱఁజెట్టినవాలు ¹వెఱికినం గనుంగొని
పద్మనాభుండు గ్రమ్మఱ నిది యేమి యని యడిగిన నతండే నిన్నరనాథు
²నో నాడిన పలుకులకుఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు దల³ద్రెంచుకొనుటయకా నిశ్చ

89 1. కోటితో — చ. 2. దైన్యంపు బ్రతుకునత్యంత — న ; దాసదైన్యంబు — ఇ.ఐ.
చ.జ. 3. దెచ్చుకొంటి — పెక్కుతాళవత్రప్రతులు. 4. గాని — కొన్నిప్రతులు.
5. యివ్విధంబు — పెక్కుప్రతులు ; యంతవట్టు — వా. 2. దీనితరువాత 'వ'
ప్రతిలో క్రిందిపద్యమున్నది.

ఆ. వె. ఇప్పుడు మేనిరోగ మెడలించుటకు గాని
పల్కు లిట్టియెడల పల్కినాడ
గాని కోర్కె మాడ కష్టమవని నన్న
నంగ వలదు పద్మనాభుఁ డెరుగు.

90 1. గై కొనం గనుంగొని—ఆ.ఝ. 2. నొవ్వనాడిన—కొన్నిప్రతులు. 3. గోసికొనుట,

యించితి ⁴ననుటయు నమ్మహాత్ముఁ డాత్మప్రశంస సేయు మది మరణంబని
పెద్దలు సెప్పదురనుటయు నీచెప్పినట్ల చేయ కునికికిం గడచిన యధర్మం
బును గలదె యిట్లు సేయువాఁడన కాక యని యా ధనంజయుండు ధను
ర్దరుండై ధర్మనందనున కిట్లనియె.

91 ఆ. హరుఁడుదక్కఁ జాపధరుఁ డొరుఁడెన నానుఁ

ద్రిభువనముల¹ లేఁడు దిశలు గెలిచి
తెచ్చి నీకుఁ బ్రీతి నిచ్చితిఁ జెనుపారు
ధనము రాజసూయదక్షిణలకు.

92 వ. దీప్తప్రతాపం బగు ¹సంశక్తకసంచయంబు ²నడఁగించి కించిదవశిష్టంబుగా
నష్టంబు సేసితి గురు సేన నాచేతంగూలి యెట్లున్నదియో యటు ³సూడుమని
పలికి మొగంబు బిగువుడిపికొని సవినయంబుగా దండప్రణామంబు⁴సేసి
నిలిచి చేతులుమొగిడ్చి యజాతశత్రున కప్పురుహూతపుత్రుం డిట్లనియె.

93 క. నను ¹సుప్రసాదదృష్టిం, గనుఁగొను మే నిపుడు కొన్ని కాటు లఱచితిన్
మనుజేంద్ర వానిఁ బెడచెవు,లను బెట్టుము వేలుగాఁ దలం²పక దయతోన్

ద్రుంచుకొనుట — అని పాఠములు. 4. సవినవిని — పెక్కు ప్రతులు.

91 1. గలదె — కొన్ని ప్రతులు.

92 1. సైన్యంబు — ఇ.డి. జ. 2. గీటడంగించి — కొన్ని ప్రతులు. 3. సూడుము
మాతలిరధంబు గడప నేనొక్కరుండ నివాతకవచ కాలకేయాదులం జరపితి నకాదె .
చిత్రసేనాధి గంధర్వుల జయించి కురురాజు విడిపించితి నదియునుంగాక విరాటు
గోవులంబట్టిననాడు గురుసేనంగల మహాయోధవరులం బెక్కండ్రగెల్చి గోవులం
గ్రమ్మరించితి మరియును పెక్కుచోట్ల నేనొక్కరుండన చేసినవిక్రమంబులు మీ రెరుం
గరె. నాలావు కొలందులకు నాకు నెదురనెందు రధికుండు లేకున్కి రెవ్వరెరుంగ
రెట్లనిపలికి మొగంబు బిగువు — న. 4. సేసితేచి నిలుచుండి — కొన్ని ప్రతులు.

93 1. సప్రసాద — ఆ. 2. పకు దయతోన్ — కొన్ని ప్రతులు.

- 94 తే. వినుము సత్యంబు పలికెదఁ దనువుఁ బాణ
ములును నీసొమ్ముగా ¹మదిఁ దలఁతు నేను
నాదు²వృత్తంబు భవదధీనం బనంగ
నేల ³పనుపుము నను భీముపాలి ⁴కధిప.
- 95 క. ఓపి యతనిరణభారము, వాసెదఁ గౌరవ్యసేన బడలువఱచి సా
టోపతఁ గర్ణునిఁ దునిమెద, మాసెదఁ గురురాజుదురభిమాన¹ము బలమున్.
- 96 వ. ఎల్ల భంగుల నేఁడు రాధం బుత్త¹రహిసం జేసెదఁ గాదేని గొంతియైన
నట్టిదయగుం గాక.
- 97 చ. అన విని యమ్మహీరముణుఁ డాతని కిట్లను మీకు నాకతం
బున బహుదుఃఖముల్ గలిగె ¹భూరికులంబున కప్రియం బొన
ర్చిన యవినీతుఁ బాప²పరు ప్రేయఁ దగుం దల ద్రెవ్వ నీమనం
బునఁ గృప పుట్టి కాచినను బోయెద నిప్పుడ యేను గానకున్.
- 98 క. ననుఁ దొఱఁగి నీవు సౌఖ్యం,బున ¹నుండుము సమరభీతు భుజబలహీనుఁ
జనపతిఁ గాఁ జేయుట యొప్పునె కట్టుము పట్ట మనిలపుత్రునిఁ బ్రీతిన్.
- 99 వ. అని పలికి నెజ్జ డిగ్గి పనవాసగమనోస్మృఖుండయినం గనుంగొని కమలనాభుం
డాభూపతిచరణంబులకుం బ్రణతుం డై యిట్లనియె.

94 1. నేనుదలతు నెప్పుడు — పెక్కుప్రతులు. 2. చిత్తంబు — అ. హ. డి. ప ; హృద
యంబు — గ. ణ. వ. 3. పనుపపు ననుభీముని — ఓ. క. జ. 4. కనఘ — కొన్ని
ప్రతులు.

95 1. ముజలమున్ — వీ. శ. ప. కొన్నిప్రతులు.

96 1. హీనంజేసెద — కొన్ని ప్రతులు.

97 1. పూరుకులంబున — ఖ. 2. రతు — కొన్నిప్రతులు.

98 1. సంతసమందు భీతు — పెక్కుతాళపత్ర ప్రతులు.

- 100 సీ. నరునిప్రతిజ్ఞ భూవర ము న్నె¹ఱుంగని యింతియ కా దేను నితఁడు నిప్పు
డాడినమాటలు నంతరంగంబునఁ ²బట్టవు పేర్చుకోపమున నీకుఁ
దను ³నెవ్వఁ డుఱక యన్యునకు గాండీవమిమ్మని ధిక్కరించె నాతని వధింప
ప్రతిన వట్టినవాఁడు భావ్యంబు గాని యప్పులు కీవు వలికితి పరమధర్మ
ఆ. మైన సత్యనిష్ఠహానిఁ ⁴బొందుట కోర్వ, కునికిఁ జూచి యేన యుల్లమునఁ ద
లంచి యట్లు వలుకఁ బంచితి గురునిఁ గీ, డాడుటయ వధించుటగుటఁ జేసి.

- 101 క. శరణము వేఁడెదను భవ, చ్చరణంబులు వట్టికొని నిసర్గదయాని
ర్భరబుద్ధిని గావుము మ, మ్మిరువుర నీతప్పు'నైపు మెల్లవిధములన్.

- 102 క. సూతసుతునిమెడనెత్తురు, భూతలమున నివురునేఁడు భూనాయక నీ
వాతనికి నలిగినప్పుడ, చూ తెగియెం బూని ¹యేన చుమ్ము పలికెదన్.

- 103 క. విను సత్యం బాడెదఁ బా, ర్థునిచే నేఁడెల్లభంగిఁ దునుమం బడు క
ర్ణుని దెసఁ జింతయు వంతయు, మనుజేశ్వర విడువు పంపు మమ్ముఁ దెలివితోన్.

—: ధర్మరాజు కృష్ణునివాక్యంబులం గలంక దేజీ ప్రసన్నుఁ డగుట :—

సం. 8-49-113

- 104 ప. అనుటయు ధర్మసూనుండు ససంభ్రమంబుగాఁ ¹గృష్ణు నెత్తి యతండు
²ప్రాంజలి యై యుండ నతని కి ట్లనియె.

- 105 క. ఇది యట్టిద మోసంబునఁ, బదిలుఁడఁ గా కేను మున్ను ¹పదరినకతనన్
హృదయము గలఁగిన నా² కె, య్యదియును దో³పమి వికారి నై తి మహాత్మా.

- 100 1. ఎఱుంగవ యింతియ — వీ. 2. బట్టకు నీవు — కొన్నిప్రతులు. 3. నొవ్వనాడి
యన్యునకు — డ. 4. కి నిత డోర్వ — ఎ.గ.వ.

- 101 1. నై చియెల్ల — ఈ.శ.ప.

- 102 1. యేనుసుమ్ము — పెక్కుప్రతులు.

- 104 1. గృష్ణుని గుచ్చియెత్తి — అ.ఎ.గ.ణ.వ. 2. కృతాంజలియై — కొన్నిప్రతులు.

- 105 1. పలికిన — కొన్నిప్రతులు ; బడలినకతనన్ — జ.ణ.వ. 2. కిది యది యని తోప
మి — న. 3. పకును గాని యైతి — వ.

- 106 అ. ఇట్టి నన్ను ననునయించి బోధించితి, కరుణపేర్మిఁజేసి గారవమున
నజ్జులై నమమ్ము నాపత్పయోనిధి, మునుఁగ కుండఁ గాచి తనఘ¹మూర్తి.
- 107 వ. అనియె నప్పుడు ¹వివర్ణం బగు వదనంబు వాంచి యున్న వాసవిం జూచి
వాసుదేవుండు నీ విట్లు విషణ్ణుండ వగుట గర్జంబుగా దిమ్మేది నీపతిముఖ
ప్రసాదం బభినందించి యనుమతి వడసి చని రాధేయవధవిహారంబున నితనికిం
బ్రయంబుపొందింతుగాక యింకఁ దడయ నేల యని వల్కి వెండియు.
- 108 ఉ. ఈతని నొవ్వఁ బుట్టుట¹న యీదురవస్థకు వచ్చి తక్కటా
శాతమహాని నీనృపతిఁ జంపిన నెట్లగు²దో ³విపత్తికిం
బాంధకఘోరవృత్తికిని బాసితి దైవ మనుగ్రహించుట⁴
⁴నీతెలి వాప్తబంధుజన నిర్మిత పుణ్య విపాక మర్జునా.
- 109 వ. అనిన నతండు గన్నీ రొలుక ¹నన్న పాదంబులపైఁ బడిన నప్పాండవాగ్ర
జుండును బాహ్మ²ప్రార్థితముఖుం డగుచు నతనిమీఁదనొఱగె నిట్లయ్యిరువురు
నొండొరులం బట్టికొని యేడ్చి రచ్యుతుం డుడువ నుడిగి తత్కాలోపగత
సముచిత³పరిజనానీతజలంబుల ముఖప్రతాపనంబు నేసికొనిరి తదనంతరంబ
ధర్మనందనుండు దమ్మునిం గొంగిలించుకొని మూర్ధాఘ్రాణంబు నేసి చిటు
నవ్వుతో మనల నింత వలుచునే కర్ణుం డని పలికి మఱియును.
- 110 అ. ¹ఎల్లఁ జూడ సిడము విల్లు నశ్వంబుల, సూతుఁ దునిమి నన్ను నాతఁ డలవు
²నెఱయ గెలిచె నతని నీ విష్ణుసంపక, యున్న నాకు బ్రదికియుండఁదగునె.

106 1. చరిత - బ.

107 1. విషణ్ణంబగు - ఇ.ఉ.

108 1. కు నీదురవస్థ - కొన్ని ప్రతులు. 2. నో.తో అని పాఠములు. 3. ప్రపత్తికిన్ - వ.
4. నీతప మాప్త - ఔ.

109 1. నన్నరనాథుని పాదంబుల - ఓ.త.ద.వ. 2. పూరితముఖుం డగుచు - ల.వీ.శ.వ.
పెక్కు ప్రతులు. 3. పరివారక జనోపనీత శీతలజలంబుల - ఎ.గ.వ.

110 1. ఎల్లవారుజూడవిల్లు - ఈ.వ. నెఱయ (సాధురేఫముతో రూపము) - శ.ష ;
మెఱయ గెలిచె... మృతిబొంద చేయక - వ.

- 111 చ. అనవుడు నమ్మహిపతికి నర్జునుఁ డిట్లను నేఁడు కర్ణు నే
 ననిఁ బడ వైతు నీయడుగు లాన తదీయసుహృద్గణంబుతో⁶
 విను మటు సేయ కే మగిడివెల్వెలఁబాఁజెడుమోముతోడ వ
 త్తునె యిట కృష్ణసారథియుఁ దూలునె మానవిహీనవృత్తియై.
- 112 వ. అని గోపాలదేవు నాలోకించి నీమనంబునం గర్జుండు దెగటాట వలయు నని
 యించుక దలంపుము దాన నే నతని వధియింతు ననిన నమ్మహాత్ముం డట్టి
 పనికిం జూలుదు వని యుత్సాహదీప్తుం డై పలుకుటయుఁ బార్థుండు నిజ
 రథంబు సవిశేషకల్పితంబు సేయించి రథ్యంబుల జలపానఖాద్య²భాద
 నంబులం బ్రబలంబులఁ గావించి శూన్యించి యగ్రజు వీడ్కొని³ని⁴గమనోన్ము
 ఖుం డగుటయు నచ్యుతం డవ్విభు⁵వీడించి నీశమ్మునిం⁶గారుణ్యార్ద్ర
 కటాక్షంబుల నిరీక్షింపుము దీవన యిచ్చి పనుపుమని చెప్పిన నన్నరవరుండు
 గిరిటిం⁷దిగిచి బిగి⁸యారు కాఁగిటం జేర్చి నీవు కృష్ణపసుపునం దగు
 మాటలాడి తత్తెఱుగు నేనునుం దెలిసితి నాయెఱుం⁹గమి నిన్నుం బలికిన
 పలుకులకు సుమ్మలింపకుమీ యనుటయు నతండు వికసితవదనుం డగుచుఁ
 దత్పాదద్వయంబు ఫాలంబు సోకం బ్రణ¹⁰తుం డయిన నమ్మానవపతి యెత్తి
 పునఃపునరాలింగనంబుసేసి కర్ణుని గెలుపు విజయ నీకు విజయంబు శాశ్వతం
¹¹బయ్యెడు మని దీవించిన నమ్మేటిమగండు¹²సాటోపంబుగా దేవ నిన్ను
 నొప్పించిన¹³యప్పాపకర్ము మత్కార్ముకము క్తశిలీముఖంబులం బొలి
 పుచ్చి యిదె వచ్చెద ననుచు నంజలిపుటంబు నిటలంబునఁ గదియించి వీడ్కొ
 నియెఁ దదనంతరంబ దామోదరుండును నన్నరుండును నరదంబెక్కి యలరు
 నుల్లంబులతో నరిగి యరిగి శుభప్రదంబులగు నిమిత్తంబులకుం బ్రమోదంబు
 నొందిరి పదంపడి రాధేయవధప్రకార చింతాక్రాంతుం డై న గాండివితనువునం
 బ్రస్వేదకణములు¹⁴గ్రమ్మినం గనుంగొని కమలనాభుం డతని కిట్లనియె.

111 1. జ్ఞనంబుతో — ఓ.ణ.త.ద.వ.

112 1. పంబుగా కల్పనంబు — శ.ప. 2. భాణంబుల — అ.ఆ.ఎ.ప.ఐ. కొన్ని ప్రతులు.
 3. న నున్ముఖుం డగుటయు — వ. 4. సుముఖుం డగుటయు — కొన్ని ప్రతులు.
 5. వీడించి, ఉపలడించి — అని పాఠములు. 6. కరుణార్ద్రకటాక్షంబుల — పెక్కు
 ప్రతులు. 7. దిగిచి — డ. 8. యార గొగిటం — కొన్ని ప్రతులు. 9. గమింజేసి
 నిన్ను బలికిన — వ. గమి నేనేమియుం బలికిన — శ. 10. మిల్లిన — అ.ఆ.గ.జ.ఝ.
 11. బయ్యెడు మనియె — కొన్ని ప్రతులు. 12. సాటోపంబుగ — కొన్ని ప్రతులు.
 13. యప్పాపాత్ము — కొన్ని ప్రతులు. 14. బొడమినం — ప.

- 113 అ. అమరులకు ¹నజయ్యు లగువారిఁ బెక్కండ్ర
గెలది తీపు నీకుఁ గల యుదాత్త
దివ్యజాణములు నుద్ధిర్ణధనుర్యేద
కౌశలంబు బలముఁ గలదె యెందు.
- 114 చ. అమరనదీతనూభవుఁడు నస్త్రగురుండు భవన్మహాస్త్రది
వ్యమహిమలో నడంగిరి జయద్రథుఁడా వధికాద్భుతంబు మ
ర్త్యమునన కాదు తోకముల నన్నిట నీ కెదు రెవ్వ రేల చి
త్తమునఁ గలంక యూఱడుము దర్పము నెక్కెడు నంత¹కంతకున్.
- 115 క. బలమును శౌర్యముఁ దేజముఁ, ¹గలఁడని కౌరవులు నమ్మి కర్ణుని నీతోఁ
దలపెట్టిరి నీజాణం, బులఁ గూలెడు నతఁడు కీర్తివొందెడు నిన్నున్.
- 116 క. గురువతి యాశలు ¹మూలఁగ, దురమున రాధాతనూజుఁ దునుమాడి జయ
²స్ఫురణంబునఁ గృతకృత్యతఁ, బొరయుము నీవారు మోదమునఁ దేలంగన్.
- 117 వ. అని వెండియు.
- 118 ఉ. కౌరవ సైన్య మగ్గలము గాదె కడున్ భవదీయసేన క
వ్యారణకోటు లాతురగవర్గము లారథసంచయంబు లా
వీరభట్టావళుల్ బహుశవిక్రమకౌతుకి వై ననీశరా
సారముల్ బడల్పడఁ గృశం బగు టిప్పుడు నీకుఁ దోపఁదే.
- 119 క. కురుసేనలకుం బతి యై, సరిత్సుతుఁడు పదిదినములు సమరము సేసెన్
శరమహిమ నతఁడు నీచేఁ, ¹బరిరక్షితుఁ డై నసైన్యపాలు మిగిలెనే.

113 1. నజేయులగు — శ.ష. పెక్కు ప్రతులు.

114 1. కంతకున్ . పచనము. అని వెండియు — ఎ.ణ.వ.

115 1. గలదని — కొన్ని ప్రతులు.

116 1. దూలగ, మాసగ — అని పాఠములు. 2. స్ఫురణము నెగడుము పూనికె/చరితా
ర్థము బొంద నీడు సైన్యము వొంగన్ — వ.

119 1. స్థిరశరచల్పగతుడయ్యె ధీరవిచారా — ఎ.గ.

- 120 చ. అతని శిఖండిబాణముల క ల్లెర సేసితి ద్రోణునిం జమ్మా
పతియుఁగ జేసెఁ గౌరవన్యపాలకుఁ డగురుఁడున్ భవచ్ఛమూ
పతి నడఁగించెనే దివఃపంచక మమ్మెయిఁ బోరి తావకా
ప్రతిహతబాహు¹రక్ష యిరువాగును జూడదె పాండవోత్తమా.
- 121 క. ¹భీమునిరథవిహరణ ముద్ధామం బగు లెల్ల నీదుదర్పంబునఁ గా
దే మా టు లేనిభవదస్త్రామేయబలంబు దెలియు నంతయు నాకున్.
- 122 వ. కృపాశ్వత్థామకృతవర్మకర్ణశల్యులు నీచేతం ¹బోయెడువారు కృపా
శ్వత్థామలదేశం గృప సేసితేనియుం జంపక గెలిచి విడువుము చుట్టం బని
యర వాయిగొనుట కర్జుంబు గాదు కృతవర్మను సమయింపుము శల్యుండు
మేనమామ యైనను బగవారింగూడి పరాక్రమించు మన్నవాఁడు గావున
నతని వధించుట పాపం బని తలంపవలదు కర్ణుండు ²జతుగృహదాహంబును
గపటద్యూతోత్సాహంబును లోనుగాఁ గల దుర్యోధను దుర్నయంబులకు
మూలం బట్లుఁ గాక జూదంబునప్పు డాసభలోన ద్రౌపది నుద్దేశించి యప్పా
పాత్ముండు.
- 123 క. లే రిచట ¹మగలు నీకును, పీఠలు జూదమున నోడి విడిచిరి నిన్నున్
వారిజలోచన నీపైఁ, గూరిమి గలమగని ²వెదకి కొను మొరు ననఁడే.
- 124 శే. ఏను సంధికిఁ బోయినఁ దాను ధార్తరాష్ట్రమానసములఁ బగ రాజుఁబెట్టి
నన్నుఁ బట్టింపఁజూడఁడె యెన్నఁ దైన, నాదికారణ మతఁడ మీయాపదలకు.
- 125 చ. వినుము సుభద్రపట్టి బలు¹విల్ మును వంచన వాఁడు డాసి శ్రుం
చిన మఱి కాదె యందఱును జేరి వధించుట యాపరాధవం
బనలమఘోరె సున్నది యహర్నిశముం బరితాపకారియై
మనమున నస్త్రవృష్టి నది మాన్పుము బంధులు మోద మందఁగన్.
-
- 120 1. శక్తి - అ.ఐ.ఝ.డ.ల.
- 121 1. భీము రణవిహారంబు / ధ్దామ - ఏ.ఐ.త.ద.బ.వ.
- 122 1. బొలియు వారు (రె) - అ. 2. జతుగృహదాహంబును - వీ.శ.ష. కొన్ని | పతులు.
- 123 1. బతులు నీకును - చ.ఐ.త.ద.వ. 2. నేరికొనుము - వ.
- 125 1. విల్లును వంచన - కొన్నిప్రతులు.

- 126 క. అసభ నాదుష్టాత్ముఁడు, నేనినదుర్నయము సూచి చిత్తమునఁ గడున్
 1నోసినబంధులు వానిని, గాసిన గ్రద్దగమి 2దొలువఁ గనుఁగొన వలదే.
- 127 ప. వాఁడు వడినం దక్కటి రాజులుం గౌరవులు నీకు 1మొన2కట్ట రని చెప్పె
 నిట్టు నిప్పుచు సమరస్థలంబున కనతిదూరంబుగాఁ జని యత్తైత్తి చూచి
 కర్ణుఁడు సంగరంబునేయుసంరంభం బుగ్గడించి యగ్గాండీవికిం జూపి
 పుండరీకాక్షుం3డు వెండియు.
- 128 క. కేతనము రథముఁ దురగ, వ్రాతముఁ బొడిచేసి నీ1శరంబులఁగర్జున్
 వే తునిమినఁ గని శల్యుఁడు, వాతెట యెండంగఁ బాటవలదె కిరీటీ.
- 129 ప. పూనిక నెటపి శోకం బు1జ్జగించి లోకంబు సంస్తుతింప సుఖవి గమ్మనినం
 2బ్రముదితహృదయుం డై .
- 130 శా. నీతోడ్పాటున నేఁ ద్రివిష్టపముల న్నెల్వంగ 1నూఁకింతు నా
 నేతం 2గర్జుఁడు రూపు 2మాలిచను మెచ్చింతున్ ననుం జూడు మీ
 దై తేయాంతక యంచు శీననిభహస్తం బుద్ధతిం జూచి ని
 ర్ఘాతారాతిబలుండు వుచ్చికోనియెన్ దుర్దాంతకోదండమున్.

—: అర్జునుఁడు కృష్ణునివాక్యంబులచేఁ గర్జునివధ కుత్సహించుట :—

సం. 8-52-11

- 131 ప. ఇట్లు గాండీవం బె తి యెక్కువెట్టి యన్నరుండు నేఁడు నాబాణంబులు
 బాణాసనంబును నరదంబునుం జూచి సుయోధనుండు శకునిచేతియడ
 సొల్లును 1బలకయు 2నమ్మండపంబును దలంప వలయుఁ దన నమ్మినబంపైన

- 126 1. రోసిన - ఎ.గ.న.వ.పి.శ.ష ; మ్రోసిన - స. 2. బొదువ - ల ; పొదువ-ఆ.ఐ.ఝ.
- 127 1. మొగకట్టరు - కొన్ని ప్రతులు. 2. కట్టలే రని - కొన్ని ప్రతులు. 3. డు వెండియు-
 పెక్కు ప్రతులు.
- 128 1. శరావలి - ట.
- 129 1. పై రించి-క.ఖ. 2. బ్రహ్మోదితుం డై -అ.ఆ.ఝ.త.ల; ప్రహ్మోదితహృదయుం డై -న.
- 130 1. నుంకింతు - న.బ.శ.ష ; నూహింతు - కొన్ని ప్రతులు ; నూరెత్తు - త.వ.
 (అర్థము చింత్యము). 2. గర్జుండె రూపుతో నిలుచు - శ.ష. పెక్కు ప్రతులు.
 3. మాయునిను మెచ్చింతున్ - త.వ.
- 131 1. పలుకయు - పెక్కు ప్రతులు. 2. నమ్మంటపంబును - పెక్కు ప్రతులు.

కర్ణుండు నేనేయు చూపుల తాఁకున రూపడంగినం గని యవ్వెంగలి దాసు
విదురుబుద్ధి వినమికి వగం బొందవలయు ధృతరాష్ట్రుండు దనకుం ³గార్వ
దర్శనంబు లేమి యుగ్గడించి తన్నుందాన నిందించుకొనవలయు నశండు
గొడుకులదెసను వారు రాజ్యంబుదెసను విగతాశులు గావలయు నని పలికి
మఱియును.

132 ఆ. రాజరాజుఁ బాసి రాజ్యసంపద ధర్మ,తనయుఁ జేరు¹పెంపు దారు దెలియఁ
గాంచి సాత్యకియును గవలును భీముండు గారవించువారు గాక నన్ను.

133 క. సురగరు¹దోరగవిద్యా, ధరాదిభూతములు సూతతనయుని నేఁ డేఁ
బొరి వుచ్చిన నను బొగడుచు, నరుగుం గా కునికిపట్ల కంబుజనాభా.

134 వ. అని యిట్లు సల్లాపంబు సేయుచుం గృష్ణార్జునులు నిజసేనఁ జీరి రంతకు మున్న
యిరువాఁగునం జేయం గలదొరలు దలపడినం బోరు ఘోరం బయ్యె నందు.

135 సీ. కర్ణసూనులతో నొకం డుత్తమౌజుని
చేతఁ జచ్చుటయు శోకాతురుండుఁ

గ్రోధ¹దీప్తుండు నగుచుఁ గర్ణుఁ డాతని
తురగకేతనములఁ దునుమ నాతఁ
డడిచంబు సేకొని యరదంబు డిగి కృపా
చామ్య రథ్యంబులఁ జంప భీష్మ
వైరి తే రెక్కె నాశారద్వతుం డట్లు
విరథుఁ డయ్యును బలువిడిఁ గడంగ

ఆ నతఁడు పాదచారి యని యాశిఖండి య
వ్విప్రుసేయఁ డయ్యె వేగమెయ్ది
ద్రౌణి యతనిఁ దనరథంబుపై నిడికొని
యనికిఁ దొలఁగి చనియె మనుజునాథ.

3. గార్వంబుదెసన యంబు — క.ఖ.

132 1. నొప్పు — పెక్కు ప్రతులు ; సొంపు — ప.శ.

133 1. డసిద్ధ — పెక్కు ప్రతులు.

135 1. సందీప్తుండగుచు — శ.

136 వ. యెట్టియెడ.

137 వ. అనిలసుముందు తీవ్రవిభిఖాంశులు పర్వంగ నేచి యంబరం
బునదుముఁ దేజరిల్లరవిఁ బోలెడు పేడిమి కోహటించి నీ
మొన దెరలంగ నారథకముఖ్యుఁడు పార్థుఁ దలంచి సారథిం
గనుఁగొని మానసంబు దలఁకంగ రణోగ్రత దక్కి యిట్లనున్.

138 క. నరుఁ డన్న వర్తనముతెఱఁ, గరయుట కై మది గలంగ నట చనినాఁ డ
న్నరపతి¹దుర్దళ గని దు, స్తరశోకం బడరి తాను²దదవస్థుఁడగున్.

139 ప. అయ్యిరువురకు పోకటి యె నట్టిదై న
మనము కౌగవసంఘంబు మ్రగ్గఁ జేసి
గలుపుగొంటినుఁదేనియు ఫలముదాన
నేమి గల దను వగఁ బితృమేరియఁ జొచ్చి.

—: భీముఁ డర్జును రాక గోరి విశోహనితో విచారించుట :—

సం. 8—54—11

140 క. ఐనను నిప్పటిదుఃఖము, ¹మానింపఁగ మనకు నొందు మం దెయ్యది యీ
నేనల దొరలను గెరవ, భూనాథుని సమయఁ జూచి పోవుట దక్కన్.

141 వ. అని పెరిగి యవ్విశోకునకు మనదిక్కు సిడంబులు సూపి యవి యెవ్వ రెవ్వరి
చిహ్నంబు లేర్పడం జూచికొనుము మనశరంబులకొలది యెట్లున్న
దరయు మనపుడు నడందు వీ ¹రెవ్వరై రేమి నీవలిగినఁ బడక పాఱక నిలువం
జాలువాఁ డిం దెవ్వం డస్త్రశస్త్రంబుల సంపద యడుగ ²వలదు నేడు
దెచ్చిన వానితోన నొత్తెట్లు వ్రేగుపడి పూని వచ్చుబండి యొక్కటి
యింనుకయు పెలితిగాకయున్నయది గాకున్న నేమి భవద్బాహుదండంబునకు
మూలధనం బైనగదాదండంబెల్ల ³పనులకుం జాలునని చెప్పినఁ బవమాన
సూతి యాసూతు చేసేత నప్పశించి.

137 1. బ్రథవోగ్రత దక్కి — ప ; కరుణార్ద్రతతోప (డ) నిట్లనున్ — ఇ.ట.

138 1. పడుదుర్దళ — ప 2. దపుండగుచున్ — ట.

140 1. మానుపగా మనకు — ఎ.గ.

141 1. రెవ్వ రైన నేమి—కొన్ని ప్రతులు. 2. సంపద—పెక్కు ప్రతులు. 3. పనినిని--వా.

- 142 ఉ. వేడుకఁజూడు మేను బటువిక్రమ ¹కాతుకలీలఁ బేర్చి చెం
డాడెద వైరులక విదురుఁ డప్పుడు సెప్పఁడె జూద మిట్లు గా
నాడెనె రాజరా జకట యాప్రతినల్ గడతేర్పుఁ గాక బొం
కాడునె ధర్మజావరజుఁ డంచుఁ దదాప్తులు వంత బొందఁగన్.
- 143 వ. అని వెండియు.
- 144 ఉ. ¹ఉత్తమ ²కర్మ మిట్టి దని యొక్కరుఁడుం దగఁ జెప్ప³లేడనా
కిత్తటి నేన ⁴పోలుతెఱఁ గెల్లను జేసెద నట్లుఁ గాక నా
చిత్తము మార్గవ ర్తియుఁగ ⁵శిక్షక మయ్యెడు దైవ మంచు న
జైత్తి భవద్బలంబుపయి నెల్లను జూ పడరించె నేపునన్.
- 145 వ. ఇట్లు గలయం గనుంగొని ¹యద్దిక్కు గలగుండు గొనుట యెఱింగి విశో
కునితోఁ గౌరవపై న్యంబు మనము దఱుమకయ తాన కలంగెఁ గెలనం
గవ్వడి గదిసెనొ కాక యను²టయు వాఁడు నిపుణంబుగా నిరూపించి
ముదంబునం బొదలుచు.
- 146 క. నరుఁడదె ¹కంటే కౌరవ, కరిసేనం గవిసెఁగేతు కపిరుచు లంభో
ధరబృందముపైఁ గలయం, బరగుతటిల్లతలఁ దలఁపఁ ²బట్టయి నిగుడన్.
- 147 క. హరిమేనికాంతియును నరు, కిరీటరత్నాంశు¹వులును గిటిగొన రథర
థ్యరుచులు బెరసి విచిత్ర, స్ఫురణంబునఁ దేజరిల్లెఁ జూడు కుమారా.

142 1. కార్ముక మేర్చిపేర్చి - వ.

144 1. ఉత్తరకర్మ-ఎ.గ.వ. 2. ధర్మమిట్టిదని-న.బ.ల.శ. 3. రైరి, నేల, లేర-అనియు పాఠములు. 4. పోరు తెరగు - ఇ.ట. 5. ఇచ్చట మూలము-“అశాస్తా రః కర్మ చాప్యుత్తమంయే/తస్మేదేవాః కేవలం సాధయంతు”.చిత్రశాలాప్రతి. కర్ణ-76 - 22.

145 1. యదికలగుండుగొనుట - న.శ.ప ; యది గుండు గొనుట - కొన్నిప్రతులు. (చుటు కొనుట అను సర్థమున. 2. డు నిశ్చయంబుగా నిరూపించి - ట.

146 1. కౌరవపై న్యో/త్కరముగదిసెగంటికేతు - ఇ.ఊ.ట. 2. బట్టయియుండెన్ - కొన్ని ప్రతులు.

147 1. తతులుగిరికొన - కొన్ని ప్రతులు ; రుచులు - ద.

- 148 వ. అనిన విని యంతరంగంబు సంతోషమయంబు గా నంగంబు వొంగ నేర్పడ నాలోకింది విశోకునకు వ్యకోదరుం డిట్లనియె.
- 149 తే. ¹వరపుడుల నూర్పురను మేలి వాబలిరువ, దింట సూకులు పదునాల్గు నిత్తు నీకుఁ ²బసదనము నీవు నాకు భీభత్సురాక, సూపి ³ముద మొనరించితి సూతవర్య.
- 150 వ. అనియె నప్పుడు వార¹ణఘటావిదారణంబు సేసి వాసవి వాసుదేవుతో మనలేరు భీమసేనుఁ జరం బోవ నిమ్మనుటయు.
- 151 క. అనఁడు హరులఁ తలుమఁగ నుద్ధతిఁ జనునెడ మనబలంబు దర్పమహోగ్రా కృతిఁ బోడివిరఁ బతురంగ, ప్రతతుల నన్నరుఁడు నేలపాలుగఁ జేసెన్.
- 152 ఆ. మందరంబుచేత మధిష్ఠై తిరుగుసా, గరము¹నులిపు గెలిచె ధరణినాథ పొద్దుఁ దురవణింపఁ బలువడిఁ ²గలఁగెడు, కౌరవేంద్రుసేన ³కలకలంబు.
- 153 వ. కేతుచాసురాతప్తభూపణ శకలంబుల నాశౌర్యభూషణుండు రణ¹క్షోణికి విభూషణం ²బానరించె నట్లు కర్ణవధంబునకు వేగిరపడి తలుమ నుటుక మనమొన నొండియు నొండొండవయిం గ్రమ్మిన నమ్మేటిమగండు.
- 154 క. పేరు గలరథిరముఖ్యుల, సారథిరథరథ్యకేతుసహితంబుగ దు ర్వారవిశిఖ¹విస్ఫురణవి, హారంబున శతచతుష్టయము పొడి చేసెన్.

- 149 1. వరపుడుల నూర్పుర — ఇ.ట.శ.మ; మేచ్చువరపుళ్ళనూర్పుర మేలివాబు — క.ఖ. వరుల నీవుల నూటిని వాబు లిరువదింటి — చ. 2. పశుధనము — ట. 3. ప్రియ మొనరించితి — పి.శ.మ.
- 150 1. ణాటోపనిదారణంబు — అ.ఆ.వి.ఝ.ట.డ.బ.ల.
- 152 1. తెరుగుదోచె — గ; నీలబొలిచె — ప. 2. మెలగెడు — ద; కడగెడు — న.స. 3. కళవళంబు — ఇ.ఉ.స.
- 153 1. డితికి — ఆ.ఇ.వి.బ.ఝ.డ.ల. 2. బొనరించునట్లు, ఆ పొదించునట్లు — అనియు పాఠములు.
- 154 1. విస్తరణ — ఈ.ఉ.బ.ట.ద.వ.వ.స.

- 155 వ. అవ్వేడిమికి వెఱచఱచి యచ్చటిమూఁక విచ్చుటయుఁ గర్ణముందటి
మోహరంబుత్సాహతీవ్రం బయి ¹యురవణించినం గని యన్నరుం డురగని
కరంబునకుఁ గవియు గరుడుని కై వడి నద్దెసకడరె నట్లడరుట యాలోకించి
తన కట్టె²దుటి మొన ³బెట్టు దాఁకి.
- 156 తే. వాయుసత్త్వండు వాయుజవప్రదీప్తి
తనుఁడు వాయుతనూజుఁ ¹దుదగ్రవృత్తి
నేచి బాహాసముల్లాస మెసక మెసఁగఁ
గనుపుగొట్టె. వాలమ్ములఁ గౌరవేంద్ర.
- 157 వ. అవ్వీరునాలోపంబు సూచి కురుభూపతి ప్రధానస్తనికుల¹కుం బాపి
యితండు సమసిన నక్కడ నకలంబు సమయు మీరొక్కుమ్మ²డిం బొటివి
పొరిపుచ్చుం డనిన వారును వారణాడిచతురంగంబులయగ్గలిక నుఱయ
నతనిం జుట్టుముట్టి యస్త్రశస్త్రంబులం బొదువుటయు నతండు.
- 158 ఆ. వానినెల్ల ద్రుంచివల వ్రచ్చికోని లీల, నిగుడు¹చొఱవోల వెగడుపడక
తఱిమి రక్తనదులు వఱపె మస్తకకూర్మ, హస్తభుజగతతుల నతిశయిల్ల.
- 159 క. కురువిభుఁ¹డు సూచి శకునిం, బురికోల్పిన నాతఁ డుగ్రముగ మార్కొని పే
రురమున ²నారాచంబులు, గురిసినఁ బవనజుఁడు సరకుగొన కారధికున్.
- 160 క. బలునారసమున నేసిన
నలఘులఘుత మెఱయ నాతఁ డది యిరుమూఁడ
మ్ములఁ దునియలుసేయుడు నతఁ
డలిగి యతనిధనువు దునిమె నల్లన నగుచున్.

155 1. యురవడించిక-కొన్ని ప్రతులు. 2. దిరి-పెక్కు ప్రతులు. 3. బెట్టుదాడి-శ.ష.

156 1. దుద్దండవృత్తి - పి.శ.ష.

157 1. నాలోకించి - పి శ.ష. 2. డి సమయించుడు - ఎ.గ.వ.

158 1. మకరివోలె - ఈ ప ; చొరయుబోలి - కొన్ని ప్రతులు.

159 1. డప్పదుశకునిం - ల.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 2. బలునారసములు - క.ఖ.

161 ఉ. ఒంఁకొకపొల్లు ¹సొచ్చి²ని యుజ్జ్వలబోడశశ్శల్లముల్ పము
ద్దండత నేన నీమూలఁది తత్తను వాడఁగఁ జంపకేతువుల్
ఖండముల్ పడంగఁ దురగంబు²లు పొవ్వఁగ సూతుమేనఁ బె
గండలు వత్తురుల్ దొరఁగఁ గౌరవపుంగవుఁ డిచ్చ మెచ్చఁగన్.

162 వే. అలిగి అమలనాళియొడ బోసి యమలాశక్తి
వాయుసైన్యము దొరగిక్కుప్ప ప్పచె నతఁడు
వెరసొమ్మఁ బట్టి దాన పట్టియు బాపము
సొచ్చి¹ని ²మహామేను యుజ్జ్వలయాశ్చె.

—: అతని భీమనేనున నలపన మూర్ఛితుండై తనరథంబుమీదఁ గూలుట :-
సం. 8-55-65

163 వ. అపిలూఁ చట్లు పల్లవఁగు నార్పులు ప్పచక మేలివిల్లు వే
బోసి కనుదోయి గంపగ నకుంజిత విక్రమ మొప్పఁ ద్రుంచె నా
తని ఘనకంఠగంబు నిశిప్ప్రదరంబులు నేననిపె నిం
దిన నతఁ దుర్బఁగులఁ గురుసేనకు బెగ్గల మగ్గలంబుగన్.

164 వే. అలిగి మూర్ఛ మునింగినఁ గురువిభుండు
దనరథంబు ప్ప నిడి¹ని యునికె దొలఁగఁ
బోసి²యొడ¹బాని తమతమబోగు మాని
దొరలు దెరశిన మూఁకలు ²పరలి పలుచె.

165 వ. ఇట్లు ¹నలుచలుచి యుపసినకలంబుజనంబులు దీవి నేరిక యట్లు కర్ణుం జేరి
²కలంబుని నిలి³చెననవిని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కిట్లనియె.

161 1. పుచ్చి¹ని - పెక్కు ప్రతులు. 2. అమేనులుసూతుమేను - అ.ఆ.ఐ.ఒ.ఔ.ర్ష.డ.ల.

162 1. నీ బల ముజ్జ్వలయాశ్చె - ఇ.ప.ఇ.న.వ.

164 1. వర పమపమబోగు - అ.ఆ.ఐ.ఘ.ఇ.డ. 2. వెరచి వరచె - వ.

165 1. చరచియనిపిచ - కి.శ.ప.ప. కొన్ని ప్రతులు. 2. కాలూతనిలిచె - వ. 3. చిరనిన
విని - కొన్ని ప్రతులు.

- 166 తే. అట్టియెడఁ గృతవర్మ ద్రోణాత్మజుండుఁ
గృభుఁడు నృపతియుఁ గర్ణుండుఁ గినియఁజాల
రయిరె కిమ్మిరవై రికయ్యంబుకడఁక
యిట్టులుండునె పదపడి యెట్టు లయ్యె.
- 167 వ. అనిన సంజయుం డమ్మహీపతి ¹కి ట్లనియె నప్పుడు కరుణకవింబులు
పైన్యంబులఁ దఱుముటయుం గని కర్ణుండు గడంగిన మనముఁకల
బురికొని పవనతనయునిశోడం బోరె నప్పొండవసేనానమొదయుం
రభసఁబున నారాధేయుం బొదివిన.
- 168 క. అతఁడు వివిధోగ్రవిశిఖ, ప్రతడులు నిగిడించి ఘోరభంగి నుదాగో
ద్ధతి సూపినఁ జేడ్పడి తచ్చతురంగంబులును గలఁగె జగతీనాథు.
- 169 చ. కనుఁగొని భీమసేనుఁడు శిఖండియు ప్రన్యవిభుండు ప్రసవదీ
తనయులుఁ గేశవానుజుఁడుఁ దాఁకిన నందఱు కన్నిరుంపు లై
తనువులు సంచుచున్ హయవితానము నొంచుచుఁ గేతుదండ ఖం
డన మొనరించుచుం బెనఁగె డయ్యక క్రూర్య కతండు గండునన్.
- 170 క. నకులసహదేవులును వా, రికిఁ దోడ్పడి నిశితశరపరితునిఁ జేయం
బ్రకటితబలశౌర్యుఁడు సూ, తకు ²లోద్భవుఁడ డిది వారిఁ దలకం జేసెన్.
- 171 క. పెక్కండ్రతోడఁ గర్ణుం, దొక్కండ పోరాడి యెక్కు దుక్కున వారిం
జిక్కువడం జేయుట గడు, నక్కజ మై యుండెఁ గోరవాధిప చూడన్
- 172 వ. ఇవ్విధంబున నద్దెసఁ జేయంగలమేటి మగల పెగ డందించినం బోక ¹పొదు
పాంచాలచేది మాత్యాదివర్గంబులపై నతం డనర్గళ²ప్రసారంబు ల
శరాసారంబులు నిగిడించినం గరిరథఘోటక³భటవయవ ఖం డంబులు
వివిధాస్త్రశస్త్రశకలంబును జామరచ్చత్త కేతు భూషణభాగంబులు

167 1. కిట్లను - అ.ఆ. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు.

170 1. రివృత్తుజేయం - కొన్ని ప్రతులు. 2. లోద్భవుడు - కొన్ని ప్రతులు.

172 1. పెనగు - ఊ.ఘ. 2. వాహంబుగ - ఇ. 3. వకులయవయవ - అ.త.ప

ఘాభాగంబునం ⁴దొరఁగం బెరిఁగి నెత్తురుచేటులు ⁵వాటమటియుం బాండవ
యోధవరులు ⁶వరుసం బోఁపొరి యంత కంతకు నివ్వబీల్లు నాకర్ణకృష్ణున
నివ్వెఱపడిన నప్పీరుండు గోవులందోలుకోల్పులి⁷కై వడిఁ గాంతేయ
బలంబులం బఱపఁ బాంచాలురు వెండియు దండితనంబున నతనిం దలపడిన
నాతండు పంచవింశతి రథికులం దునిమి వైవస్వతుచందంబునం బేర్చినం
దుర్యోధనంబులు సెలంగం ⁸దత్పుత్రులును దుర్యోధనకృపదుశ్శాసనులు
నశ్వత్థామశకునికృతపర్మలుం ⁹బైకొని యాధర్మనందనుపై న్యంబు
సమయింప నడి విచ్చిన నెలుగ గిచ్చి పో నీక నిలిపి భీమ నకుల సహదేవ ధృష్ట
ద్యుమ్న శిఖండి ద్రౌపదీయులు గడ్డంగి కారవనై నికులం గనుపుగొట్టం
దొడంగినం బోరు ఘోరంబయ్యె ని తైఱంగున రెండుదెఱంగులమూఁకలు
దెగటాఱుచుండ గాండివి దమ¹⁰మోహరంబున కుత్సాహం జెసంగ నొక్కవలన
మనమొనల నెత్తుటం ¹¹దోచుచుం గదిసి దలయెత్తి చూచి శౌరి నుద్దేశించి.

173 సీ. కర్ణుని కేతువు గ్రాలెడుఁ ¹జూచితే భీ
మాచు లై నయుద్ధామరథిక
జనులు పెక్కుండ్రతోనని సేయుచు వాఁ
డితనిప్రాపున గురుసుతుఁడుఁ గృపుడుఁ
గృతవర్మయును గురుపతి సురక్షితుఁ జేసి
కొని వీఁకఁ బాంచాలకోటి బడలు
²వరచెద రురవడి దలమి యారాధేయు
గీటడఁగింతము ఘోటకములఁ

తే. బటురయమునఁ ³బోనిమ్మని పలుకుటయును
శౌరి యట్టులు సేయంగ శల్యుఁ డమ్మ
హోగ్రరథవేగమును నరునుజ్జ్వలంపు
తేవుఁ గని సూతపుత్రతో నిట్టులనియె.

4. దొరుగు - పెక్కు ప్రతులు. 5. వారశిశివలిపి - ఇ.ఈ.ఘ.జ.ట.వ. 6. చలంబునం
బొరి - కొన్ని ప్రతులు. 7. కరణి - అ.డ. 8. భవత్పుత్రులును - అ.ఆ.ఝ.ట.డ.ల.
9. జీర్కొని - కొన్ని ప్రతులు. 10. మొన కుత్సాహంబు - శ.ష. 11. జొత్తిల్లం
జేయుచు దరిసి - గ.జ.

174 క. కేతనకపిభయదం బై, తోఁ తేరగఁ జక్రధరచతురసారథ్య
ద్యోతితవల్లనచారు, శ్వేతహరులు మెఱయ వచ్చు వీరునిఁ గంటే.

175 వ. అని మఱియును.

176 సీ. నవ్వెడుతలలను గ్రొవ్వారుచేతుల
బిరుదులు పెట్టిన చరణములను
వాతులు దెఱచిన వాజిమస్తకముల
గిరిశృంగములఁ బోని కరిశిరముల
నవయవభేదంబు లడఁగెడునట్లుగఁ
దుము లై న¹బహుగాత్రసముదయముల
భయదంబు లై మహిఁ బడువిమానములట్ల
యఱవఱ లై నట్టి యరదములను

తే. నేలఁ గప్పుచుఁ దనజాణజాల మడర
నెవ్వ రడ్డము సొచ్చిన నించకయును
²దవులఁబడక సముద్ధతిఁ ³దివిరి మనలఁ
దేఱి చూచుచుఁ బార్థుఁ డీదిక్కు గవిసె.

177 క. తోడై ¹రాపట వలపటఁ, గూడి తఱుమువారు లేరు కోపంబున నీ
తోడిబరమున కడరెడుఁ, గీడి ²మనతలంపు గూడె గెలుపుము గడఁకన్.

178 ఆ. పాయ వడియె సేవ బరవస మలరంగ, మార్కొనంగ మేటిమగఁ ¹దొకండుఁ
²గలుగ నోపఁ డేపు దలకొన మనమ యి, బృలియుఁ దలపడంగ వలయుఁ గర్ణ.

179 వ. అనిన విని కర్ణుండు గవ్వడి¹బాహుబలంబును శౌర్యసారంబును దవఃప్రభా
వంబును ముక్కంటితోడ ²నెక్కటి పోరుటయును బాశుపతాది దివ్యా
స్త్రంబులు వడయుటయును బురందరప్రముఖబృందారకులకు నజయు
లగుకాలకేయులనిర్జించుటయు విరాటుపసులం ²బెట్టించు కొనుటయు

176 1. భటగాత్ర - ఉ.ఊ.న.పి.శ.ష. 2. దగులువడక నిగిడి-పి.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

177 1. రాపట - పెక్కు ప్రతులు. 2. ని నీ తలపుగూడ గెలుపుము - అ.ఆ.ఐ.డ.ల.

178 1. దొరుండు - కొన్ని ప్రతులు. 2. గలడె యిప్పుడేపు - అ.ఆ.ఐ.రు.

179 1. బాహుబలంబును - కొన్ని ప్రతులు. 2. నొంటిపోరుటయును - ఐ ; నొక్కండు

లోనుగాఁ గలవిశేషంబులుగ్గడించి కృష్ణమాహాత్మ్యంబు వొగడి యిట్టి వారల నేనొక్కరుండన మార్కొని మదం బడఁగించెద మద్రనాయక మన తేరు వారియరదంబునకు సమ్ముఖంబుగాఁ జనని మ్మనిన నతం డట్లచేయఁ గనుంగొని కురుపతి పురికొలుపఁ గృప కృతవర్మ గురుపుత్ర గాంధారవిభు లును గొందఱు కుమారులును విక్రమాటోపంబు దీపింప నయ్యంగరాజుం గడచి యడరి యా ఫల్గునుం బొదివిన నమ్మహాభుజుండు హరిణకులంబు గనినసింగంబువిధమున విజృంభించి యారథికులపైఁ గలయ వివిధవిశి ఖంబులు నిగిడించి ధనువులు దునిమియు ఘోటకలబులఁ ³గూల్చియు సార థుల సమయించియుఁ దత్సేనాచతురంగంబుల బడలువఱిచియు నబ్బలు మగలం ⁴చెరల్చి యొత్తరించి కెలసన దురంబు సేయు నమ్మరుత్తనయుం జేరంజని బహువిరోధిజనపయోధి⁵మగ్నుం డగుచున్నయతని ⁶నుద్ధరించి సంప్రీతుం డగునతనికి నగ్రజుకుశలం బెఱింగించి సంతోషసాగరంబునం దేల్చి నీ విఁక డప్పి యార్చికొమ్మని పలికి రాధేయరథసోత్సాహసహితం బగు నీబలంబుమీదం గవిసిన.

—: పరుకుమారులు వదుగు రద్దనుం దాఁకి వృతు లగుట :—

సం. 8—58—23

180 చ. తొడరి భవత్తనూజులు పదుండు సముద్భటసింహనాదు లై వడిఁ దనుఁ జుట్టు ముట్టుటయు వారల సూతహయధ్వజంబులం బొడి పొడి సేసి యాతఁడు రిపుల్ ¹వెగడంద వెడందతూపులన్ మెడలు చెగంగ నేసి రణమేదినికిన్ బలిసేసె²నత్తలల్.

181 వ. అట్టియెడ.

పోరుటయును—చ. 3. మరల్చుటయు—వ ; బెట్టిన విడిపించుటయు — ఉ.బ.ట.న.ల.శ.

4. లగ్గించి — పెక్కు ప్రతులు. 5. విదళనండు — అ.బ.బ.బ.రు డ.ల. 6. నుద్దేశించి— పెక్కు ప్రతులు.

180 1. వెరగంద — కొన్ని ప్రతులు. 2. నెత్తుట, నంతట — అని పాఠములు.

182 తే. నవతి కౌరవరథికులు గవిసి కడిమిఁ

బొదువుటయు నన్నిశరముల భూరిరయము

మెఱయ నందఱఁ దెగటార్చి తరుమునతనిఁ

చాఁకె వేయుమున్నాఁటదంతావళములు.

183 వ. ఇట్లు చాఁకిన యాఖిరాద్యమైచ్చ¹నికరంబుల నతం డనేకవిధవిశిఖంబుల²
²విరియింపం జైపైఁ గరితురగసుఖటరథసమూహమ్ములు గ్రమ్మినం గని
 కడంగిన వడముడితోడ్పాటునం జేర్చడియు నవి వోక పొదివి పెనంగిన
 గదగొని యరదంబు డిగ్గి యగ్గలిక నప్పవనతనయుండు దారుణరణవిహారం
 బున ³నెఱయమెఱయం దఱుచుగా మెఱుంగువాలంపగములు గాండివి
 గుప్పింప నప్పు డమ్ముఖంబు చతురంగంబులయం దొక్కఁడేనియు రక్తంబు
 నం దోఁగని ⁴యట్టిది ⁵లేక యుండె నట్లు గార్చిచ్చు వొదిలినకాననంబు
 చందం బయి యాసైన్యంబు రూపఱ విఱిగి 'కర్ణ కర్ణ కాపు కాపు'
 మను నెఱుంగులతో నతని వెనుక కొదిఁగిన నీ కొడుకు లబ్బలుమగని
 బలిసి నిలువ నావీరుండు దీవికై వడి సమరార్ణవంబున మునుంగ నీక
 యమ్మోహరంబు సుద్ధరించి మార్విఁ ⁶దాటిం⁷చి కిరీటిదెసకు నడరె నంతకు
 మున్న యరదం బెక్కి యనిలతనయుం డాధనంజయునిం గూడుకొనిన
 నయ్యిరువురకుం దలకడచి పాంచాలు రాసూతనందనం దలపడుటయు.

184 తే. ద్రాపవీ నందరులును సాత్యకియులొను

గాఁగ బాండవసై నికోత్కరము గవిసి

కూడికొనియెఁ బాంచాలురఁ గురువరేణ్య

యందఱకు నన్నిరూపు లై యతఁడు ¹పెనఁగె.

185 వ. అప్పుడు.

186 1. నివహంబుల — వీ.మ.న. 2. విదళింప — వీ.ఊ. 3. మెరయ — పెక్కు ప్రతులు.
 4. చాడు — య; రథికుండు — చ. 5. లేకుండ — పెక్కు ప్రతులు. 6. మ్రొయించి,
 పోరించి, వాటించి — అని పాఠములు. 7. చి యమ్మేటిమగండు కిరీటి — కొన్ని
 ప్రతులు.

184 1. వోలె — కొన్ని ప్రతులు.

186 సీ. జనమేజయుని సూతుఁ దునిమిరధ్యంబున
 నో నేసి భీమతనూజనకుల
 సుతులఁచాపములు ఖండితములుసేసి ధృ
 ష్టద్యుమ్నుమావుల సమయఁ జూచి
 మెయి ¹వెంచి సాత్యకిహయములఁ గూల్చి కే
 కయకుమారుని జముకడకు ²ననుపఁ
 దజ్జనకుం డల్గి తన్ను నొప్పించి ³ప్ర
 సేనునిఁ దాఁ జూడఁ జెలఁగి చంపు

తే. టయును బుత్రశోకంబు గిన్కయు మనంబు
 నందుఁ ⁴బిరిగొని రాధేయుఁ డతని నఱకె
 శినివరుం దొండువాజులఁ దనరథమునఁ
 బూన్చికొని వచ్చి తత్సతుఁ బొదివె నధిప.

187 వ. ఇట్లు సూతపాత్రుం డగు సుషేణుం బొదివి శినిపాత్రుండు.

188 చ. హయమ లఁ జంపి ముప్పదిశితాస్త్రములు దెగటార్పఁ జూచి తం
 ద్ర యమునిచంద మై తెగి¹తిరే శినివీరుడ యంచు నేయుడు
 న్భయదమహోగ్రతన్ నిగుడునారసమున్ నడుమన్ శిలీముఖ
 త్రయమునఁ ద్రుంచి మేనఁ బ్రదరత్రితయంబు శిఖండి గుచ్చివన్.

189 తే. కనలి యాసూతపుత్రుఁ డాతనిసిడంబు
 ధనువుఁ దునుమాడి పార్ష తతనయుఁ డగుసు
 దేవుఁ దంద్రులు గనుఁగొనం గా వధించి
 యేసె సుతసోముఁ ¹డడరిన నేపు దలుఁగ.

186 1. నొంచి — పెక్కు ప్రతులు. 2. ననిచె, ననిచి — అని పాఠములు. 3. సుదేవుని
 జూడగా వధించు — పెక్కు ప్రతులు. కర్ణుని కుమారుని పేరు ప్రసేనుడని చిత్రశాలా
 ప్రతియందును, సోరస్థ^౩ మహాభారత నామావళి యందును కలదు. సుదేవుడని
 కుంభకోణప్రతి — కర్ణ — 86 — 4. 4. బెనగొన — అ.ఆ.బ.ర్పు.డ.ణ.చ.ల ; మెలిగా
 న — చ.

188 1. తతేశినివీరుడ — వీ ; తిదేశిని — శ ; తివేశిని — ఇ.ఉ.ఐ.న.శ.

189 1. డలిగిన — కొన్ని ప్రతులు.

190 వ. వెండియుఁ బాంచాలరథికసంఘంబులు రాధేయుమీఁద నురవణింప నమీ
రణసుతసహాయుం డగు నవ్యసాచి వానిం గడిచి యక్కర్ణనరదంబున
కడఁచె నట్టియెడ నుత్తమౌజుండును జనమేజయుండును యుధామన్యుం
డును విఖండియు ధృష్టద్యుమ్నుండును నతనిం దలమిగిలి యబ్బలుమగనిం
చొదివి యింద్రియంబులు ¹దృఢాత్మునిం గలంపం జాలని చందంబున
నాసూతనందనుఁ ²దెరల్పం జాల రైరి వారలకేతుచ్చత్రుసూతతురగధను
స్తూణీరంబులు రేణువులు సేసి బహుబాణంబులఁ దనువులు నో సేసి సింహ
నాదంబు సేసిన యయ్యంగపతిపై సుసంగతులై ద్రౌపదికొడుకులు గవిసిరి
వారిం గూడికొని శినివరుం డాసేనాపతి వారి నేయుసాయకంబులు ద్రుంచి
యాతనికిం దోడ్పడుటకుం గడంగిన కౌరవపతియంగంబున నెనిమిదిసుని
శిత విశిఖంబులు గ్రుచ్చి పేర్చిన.

191 క. అలిగిన యన్పరనాథుని, కెలఁకులవెనఁ దఱిమికర్ణ కృపగృతవర్ముల్
బలుతూపుల సేయఁగ న,న్నలువుర సుక్రిక్రించె నతఁడు నారాచములన్.

192 తే. దొరలఁ గడఁచి బలంబు లుద్ధరత నిగుడ
వారిమొనలు నెదిర్చిన ఘోరతుముల
సంగరం బయ్యె నయ్యవసరమునందుఁ
దాఁకె దుశ్శాసనుఁడు వాయుతనయుతోడ.

:- దుశ్శాసనుఁడు భీమసేనునితోఁ బోరి చచ్చుట :-

సం. 8-60-29

193 తే. సారథుల యుబ్బ వాజుల చటులతయును
మెఱయనొప్పారు తేరులమీఁదఁ బొలిచి
రపుడు గయ్యంపు వేడుక ¹నాతడును న
తండుఁ జూపఱకన్నుల పండు వగుచు.

194 క. ఒందొరులమీఁద నుజ్జ్వల, కాండము లడరించు చట్లు గదిసినయెడ భీ
ముండు వ్రమోదభరిత చిత్తుం డయి తగనిట్లు లనియె దుశ్శాసనుతోన్.

190 1. నియతాత్ముని, కృతాత్ముని-అని పాఠములు. 2 గదల్పం జాల రైరి-పెక్కుప్రతులు.

193 1. నతడునితడు / వ్రజల చూడ్కి కన్నుల పండువగుచు - అ.ఆ.ఐ.ఒ.త.ల.వ.

195 ఉ. ఆ సభలోనఁ ¹గొన్నఋణ మంతయు నీగఁగఁగంటి వడ్డితో
బాస కొకింతయుం దొలఁగఁ ²బాఱకతీర్చెద ³నిష్ఠ నేఁడు నా
చేసినపుణ్య మెవ్వరును జేయరు నిన్నిటు సేరఁ దెచ్చుటం
జేసి విధాత నాకుఁ గృప సేయుట గానఁగ పచ్చెఁ దమ్ముఁడా.

196 వ. అనిన విని యతఁ డతని కిట్లనియె.

197 సీ. ఎఱుఁగుదు మఱచితి నే లక్కయింటఁ జి
చ్చిడి మిమ్ముఁ బరచిన యిడుమలవియుఁ
గాక¹యు నమ్మెయి గాంధారరాజు మీ
యన్నతో వెడఱువ²మాడి రాజ్య
లక్ష్మిఁ జేకొని కానలకుఁ బోవ ³నడిచితి
మంధుఁ బెక్కావద లనుభవించి
యజ్ఞాతవాసార్థ మవ్వెరాటునిప్రోలి
కరిగి యత్యంతదై న్యంబు నొంది

ఆ. యట్ల మీర లునికి యప్రసిద్ధమె యివి
యేల రిత్తమాట లేటు పోటు
⁴దలకు వచ్చి యనుడు దరహోపమునఁ గెంపు
గదురఁ బవనసుతుఁడు గడఁగి డాసి.

198 క. భల్లము¹లుమూఁటసిడమును, విల్లునటికి సూతకంఠ విదళనమున శో
భిల్లి నిటలమునఁ బటుద, రోల్లసితుం డగుచు నాటె నొకనారసమున్.

195 1. ఇచ్చట భీమ దుశ్శాసనుల నడుమ జరిగిన సంవాదమునకు మూలము భండార్కరు ప్రతియందు కానరాదు. కుంభకోణ ప్రతియందు కాన్పించు చున్నది. 8-86-36.
2. గొన్నఋణము - అ.ఆ.ఝ.ట.వ. 3. బారట - వా.సూ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు
4. నిష్ఠ - ఏ.ఐ.ఒ.డ.

197 1. యిమ్మెయినభ గాంధారరాజు-ఎ.గ.ణ.వ. 2. మార్చిరాజ్య-వా; మాడిరాజ్య-
శ.ష.న. పెక్కు ప్రతులు. 3. నడచిదు-ఏ వ; బంచితిమందు - ట.ణ. 4. వచ్చి
యనుడు నగుచు పటుకోపమున గెంపుగదుర - చ.

198 1. ను (ల) బరపి - పెక్కు ప్రతులు.

- 199 వ. దాన బీటువోవక దుశ్శాసనుండు.
- 200 క. తురగములదాన¹నడపుచు, వెరవురయము మెఱయ నొందువిలు గొని గాఢ
స్ఫురణమున భీముతనువునఁ, బరగించె మెఱుంగు లడరఁ బండ్రెండమ్ముల్.
- 201 క. తోడన కోదండము¹దును, మాడెను సూతుమెయిఁ గుచ్చె నాటమ్ములు సం
క్రీడయపోతెను ముప్పది, యాడించెను మఱియుఁ దూపు లనిలజుమేనన్.
- 202 మ. ధను వొం¹దుగ్రతనెత్తి యేఁబదిశతాస్త్రంబుల్ మరుత్సూనుఁ డా
తనిగాత్రంబునఁ గుచ్చినం గినుకమై ధైర్యంబు శౌర్యంబు నొ
ప్ప నతం దుజ్జ్వలభల్లయుగ్మయుగళస్ఫారాహతిఁ వాజులం
దునిమెం జూపలు పిచ్చలింప విలసద్దో²ర్గర్వదుర్వారుఁ డై.
- 203 వ. ఇట్లు విరథుం డై వృకోదరుండు మెయివెంచి.
- 204 మ. గద¹లీలం గొని తేరు డిగ్గి మెఱుంగుల్ గ్రమ్మంగ సారించి యు
న్మవయానంబునఁ గిట్టి ఘోటకముల² మర్మించి బాహోబలం
బు దలిర్పన్ భవదీయసూనునరదంబు ³ద్రెళ్లఁ ద్రోవంగ బె
ట్టిదపుందోమరమెత్తికొం చతఁడు దాఁచెన్ నేలకున్ గ్రక్కునన్.
- 205 వ. అట్లు దాఁటి¹బెట్టు వైచిన యత్తోమరంబు²నం గాడనేసి యక్కిచకారాతి
పదుమూఁడు వత్సరంబులు దమపడిన పాట్లును బ్రతినచందంబును డెంద
మున నావహిల్ల నుద్దండగదాదండంబున దుశ్శాసను వైవ నతండు తద్గదా
ఘాతంబున నెత్తురు దొరఁగ ధరణిం బడిన బెబ్బలి ³లేడికొదమం బొందువు
పోలికం బొదివి మెడ సిక్కిందొక్కి యెక్కుడుమదంబున నక్కుమారు
నితో నిట్లనియె.

200 1. కడపుచు - కొన్ని ప్రతులు.

201 1. దున్నాడెను నారసములు సం - ఆ.ఇ.జ.

202 1. దుర్జతి - క.శ.మ. 2. ర్దర్పదుర్వారుడై - అ.ఎ.ప.ఐ.శో.ఝ.ట.ల.

204 1. చేతంగొని - కొన్ని ప్రతులు. 2. మర్మించి - అ.డి.ప.ఘ.చ.ట.న.ల. 3. ద్రెళ్లి
పోవంగ - అ ; ద్రెళ్ళ ద్రొక్కంగ - ఎ.గ.ణ.

205 1. బెట్టివంబగునత్తోమ - అ ఆ ఐ ఘ.ఝ.డ.ల. 2. లేటిం బొందువు, లేటి కొదమం
బొందువు - అని పాఠములు.

- 206 క. మును సభఁ బలకినదానం, దని వోవక యిచ్చటేకి వెదకి వచ్చితి యే
¹మనియె దనుము నీమాటలు, విసుటకు నా²కినుక సాల వేడ్కవడియెడున్.
- 207 వ. అని ¹యమ్మహాబలకందనుండు మాహాగ్రలోచనప్రభలు నిగుడ మనబలంబు
 లం జూచిన.
- 208 క. నిగుడుదవాగ్నిజ్వాలల, వెగడందిన మృగకులంబువిధమున ¹నతిభీ
 తి² గదిరి నలుగడ విచ్చిన. జగతీశ్వర యతఁడుమెఱసెఁ జక్కనిబయలన్.
- 209 వ. అప్పుడు నీయందుఁ జేయంగల ¹నైనికులసూచి తత్తేజోవిశేషంబునం
 జూడ్కులు మిఱుమిట్లు గొన వెఱచఱచి యంతంత టిచ్చవడియుండ.
- 210 శా. లీలం గేల నమర్చి మత్తగజకేళీసుందరోల్లాస మా
 భీలత్వం ¹బలరింపఁ ద్రిప్పఁ జలదం బృథ్వీస్థలిన్ వైచు ముం
 గాలం ద్రోయు మొగంబు వ్రేయు ²దెస లుగ్రస్ఫూర్తి వీక్షించు మోఁ
 కా³ లూఁదుం బయిఁగ్రుమ్మఱంగ మెడ ⁴చిక్కం ద్రొక్కి నిల్పున్ నగున్.
- 211 వ. ఇవ్విధంబున ఘోరవిహారంబు సలిపి భీమవిక్రముం డగునా భీమసేనుం
 డయ్యువరాజు నాననం బాలోకించి.
- 212 క. ఏ నురము వ్రచ్చి నెత్తురు, తేనియ ¹యిదె ద్రావెదం గదిసి ననుఁ గడిమిన్
 మానుప దిక్కుగలిగిన, న్రానిమ్మెలుఁగింపు ²మీమునం గలవారిన్.
- 213 వ. అని పెలుచం బలికి కుఠారంబు వెటికి యతనిమొగంబుమీఁద జళిపించి.

206 1. మనియెనవను నీమాటలు - ఇ.ఈ.ఉ.ఘ.ష. 2. కోర్కిచాల - అ.ఆ.ఇ.ఝ.డ.ల.

207 1. చుబ్బలియుండు - ఏ.

208 1. సేసల్ వెగడుచు - జ. 2. గదుర - కొన్ని ప్రతులు.

209 1. దొరలు, నైనికోత్తములు - అని పాఠములు.

210 1. బలరంగ - అ.ఆ.ఎ.ఏ.ల ; బడరంగ - ఇ.వ. 2. దిశలు - పెక్కు ప్రతులు.
 3. లూరుంబయిగ్రమ్మనెక్కుమెడ నిక్కుంద్రొక్కు లేచున్ నగున్-ఆనం ; లూరుంబయి -
 ఐ.ఓ క.ఖ.వ. 4. చక్కంద్రొక్కు - ఇ.ఈ.ఉ.న.స.

212 1. వలెద్రావెన - వీ.ష.స ; క్రియద్రావెన - ఇ. 2. మొనసిరాగలవానిన్ - ఎ.గ.

—: భీమసేనుడు దుస్ససేనుని యురంబువ్రచ్చి రత్తపానంబుసేయుట :-

సం. 8-61-1

- 214 మ. నరసంహుం డనురేంద్రు వ్రచ్చు¹కరణి న్రౌద్రం బుదగ్రంబు గా
నుర మత్యగ్రతఁ జీరి క్రమ్మురుగిర మ్ముల్లాసియై దోయిట
నైరవారం గొని త్రావు మెచ్చుఁ జవికి న్నేను² మొగంబు³ భయం
కర⁴రేఖం బొరయంగఁ జల్లికొను నక్కారవ్యుఁ బూచుం బొరిన్.
- 215 వ. ఇట్లు దారుణభంగిం బ్రతిజ్ఞాకరణపూరణం బాచరించి.
- 216 తే. తల్లి చన్నలపా లేను ద్రావ నెట్టు లాననే వలుతెఱుగుల తేనియలును
ఖండశర్కరతోడిదుగ్ధంబు లనుభవించ¹బడవే యవియు నింతయుంపు గావు.
- 217 చ. అని యెలుగెత్తి¹పల్కు నలి నాడు మహోద్ధతిఁ ద్రుళ్లు నార్పుఁ బె
ల్చ²భుజమప్పశించుఁ దమసైనికులు³ మనవారు రక్కసుం
డని⁴పెఱ గందువారు గళితాయుధులయ్యెడువారు భీతి మూ
ర్ఖును బడువారునై రణవిరామముఁ బొంద⁴మదోత్కటాకృతిన్.
- 218 వ. పదంపడి.
- 219 మ. గద సేకం గొని యంత్యకాల¹యమరేఖం²బేర్చి రత్తంబుచా
య దలిర్పం దను వుగ్రసుందరముగా నవ్వీరుఁ డేతెంచి యు
న్మదమాతంగములీల దోప మనసేనం³బొల్పటం దోలి వే
పొదివెం గ్రమ్మట దుస్ససేను వికటస్ఫూర్తి⁴స్ఫురన్ముద్రియై.
-
- 214 1. పగిది¹ - ఇ.ఐ ; కడిమి² - ద. 2. లీలం బొరయంగ - కొన్ని ప్రతులు.
- 216 1. బడియె నే నవి యింత యింపు గావు-కొన్ని ప్రతులు ; బిడ్డను యింతటియింపు-
వ ; బడునెట్టియును నింతనింపు - వ.
- 217 1. పాడు - ఎ.గ.వ. 2. యురమప్పశించు - ఓ.చ.త.ద.వ ; నడరించుత్తంచు - ద.
3. మెదొందువారు - పెక్కు ప్రతులు ; వెగడందిపాద - ఈ.ప. 4. మహోత్కటా
కృతి¹ - కొన్ని ప్రతులు.
- 219 1. విచరత్కలాకృతించేర్చి - జ. 2. బొల్చి - ఏ.ట. 3. బారగాదోలి - ఈ.బ.క.ఖ.
4. న్మహోదగ్రుడై - అ.ఆ.ఎ.ఐ.గ.ఝ.డ.ల.

- 220 వ. ¹చలంబు నెఱయ నతనికాలు గేల నమర్చి మొగంబు గనుంగొనుచు నక్కి
మ్మిరవై రి యి ట్లనియె.
- 221 క. ఏమిర పసు లని యార్వపు, నీమాటలు నిలువఁబడియెనే పసరమ మి
మ్మేము మగుడ నిదె యార్చెద, మీమాటకు ¹మాటు పల్క రెవ్వరుఁ గంటే.
- 222 ఉ. నెట్టన యల్గినం ¹దగునె నీళ్లను ద్రోచుటయున్ విషాన్నముం
బెట్టుటయున్ మహాభుజగభీషణదంష్ట్రలపాలు సేతయుం
జుట్టులుఁ ²బెద్దలుం జెలులుఁ జూడ సభన్ ³సెఱిమాలి యమ్మొయిం
దిట్టిన కోర్పుఁబెందుఁ గలదే విను గెల్వరె జూద మెవ్వరున్.
- 223 క. అని పలికి క్రమ్మఱఁగ మన
మొనఁబిఁదన్ బ్రమరివాటి ముద్గరలలితం
బునఁ కేలుమెఱయఁ ¹జని తన
కన²లడఁగక దుస్ససేనుఁ గనుఁ గొని పలుకున్.
- 224 ఉ. ¹ప్రేవడి పోయెఁ గాన ధృతరాష్ట్రుఁడు గన్నది యేమి యాసభం
దా వల దన్నఁ గీ దుడుగదా పతి ²లేఁ డనఁబడ్డకాంత నేఁ
డివు గనుంగొనంగఁ బతియేఁడైఱ నొప్పెఁ బతుల్ విజృంభిత
శ్రీ విలిపిల్లుకామినులు సేడ్పడి రి ట్లపతిత్వ³దీనతన్.
- 225 క. విను మేను జేయఁ బూనిన. పనులం దొకటి గడతేఱఁ బాపాత్ము సుయో
ధనుఁ బొరిగొని తల¹దన్నుదు, ననురెండవపనియుఁ దీర్చ నరిగెద నెలమిన్

-
- 220 1. ఇట్లు పొదివి కాలుగేల - జ.
- 221 1. మగుడపలుక డెవ్వడు - ట.
- 222 1. మగుడ నీళ్లను - ఇ.ఉ. 2. మాన్యులుం - ఘ.వ. 3. దూలి (ల) - కొన్ని ప్రతులు. 3. మిట్టలనే యుగంబులన్ - చ.
- 223 1. చిత్తముకనలడగ - గ.వ. 2. లడరగ - ఉ.గ.ప.
- 224 1. ప్రేవడిపోయె - ఇ.బౌ.ఘ.న.బ.శ.ప ; రావడి - పి.ఎ.బ.ణ.శర. 2. మేనబడ్డ కాంత - ఇ.ఉ.ఘ.చ.ల ; నేరమిబడ్డ - జ. 3. హీనతన్ - చ.
- 225 1. దునుముదునను - ఘ.జ.ట.

- 226 చ. అని యెలుగెత్తి దెప్పి యతఁ డాతనిగీటడగించి యార్చెఁ గ
ర్జునకును లోను గా మనవరూఢినియోధులకు మహాభయం
బున మనముల్ గలంగఁబడి పోకి నూల్కొన ¹నీనిటిచ్చపా
టున సకలాంగకంబులు గడున్ శిథిలంబులుగా మహోగ్రుఁడై .
- 227 క. జనపతియుఁ గృపప్రముఖులుఁ
గనుఁగొన నిట్లనిలసుతుఁడు గ్రౌర్యమొడల్ గై
కొనినట్లు పేర్చి దుశ్శా
సనుఁ ¹జపుటఁజూచి రోషసంరంభమునన్.
- 228 వ. నీకొడుకులు కవచియు నిషంగియుఁ జాళియు దండధారుండును ధను
ర్గ్రహుండును ¹నలోలుపుండును సహుండును పండుండును వాతవేగుం
డును సువర్చసుండు గూడి కవిసి వివిధవిశిఖంబుల నశనిం బొదివిన నంతకు
మున్న దుశ్శాసక రక్తపానకౌతుకాధీనమానసుం డై నయాభీమసేను పై
నెవ్వరు ²గడంగుదురో యని కన్నిడియుండి యతం డప్రతిహతంబుగాఁ
బ్ర³న దీర్చుటకుఁ బ్రీతచిత్తుం డగుఫల్గునుండు భల్ల³దశకంబున నక్కుమార
⁴దశకంబుశిరంబులు దునుమాడె నట్టిభీమార్జునుల యాటోపంబున కోటటి నీ
పై న్యంబు సమరః ముఖంబయ్యె నా సూతనందనుండును భీతుండై పద
నంబు వెలవెలఁ జాఱ నూరకుండె నప్పుడు శల్యుం డతని నాలోకించి
యిట్లనియె.
- 229 తే. ఉగ్రుఁడై దుస్ససేనుని యురము వ్రచ్చి
రుధిర ¹ముగ్రతఁ ద్రావుమగు త్తనూజుఁ
జూచి చేడ్పడి ²చెయ్యెదె జూచితే సు
యోధనుని సీవు నట్లైన నొప్పు నెట్లు.

226 1. లేక — పీఠ ఈ.యు ల.శ ; లేని — బౌ.ప ; రైరి — ఉ.ఉ.ద.

227 1. జంపగ — పెక్కు ప్రతులు.

228 1. అలంబసుడు, జలసంధుడు అను పేర్లు మూలమున లేవు. 2. దొడరుదురో — ఈ.
3. నవకంబున — పెక్కు ప్రతులు. 4. నవకంబు — పెక్కు ప్రతులు.

229 1. మునుచేడ్క — ఎ.వ; మమరంగద్రావు — ఏ.క.ఖ ; మందంద — ఐ.బ ; జలములు —
ఆ.యు. 2. యుండుట — వ.

- 230 క. బలియు రగు¹రాజులునుగాల్, నిలువక²తెరలంగ వీరె నీప్రాపున శ
త్రులఁ దాఁకఁదలంచి కృపా, దులు నిలిచిరి కూర్చికొను మతులదై ర్యమునన్.
- 231 చ. కడు¹ వెగ డంది యున్న నినుఁ గన్గొని²పీ.డె యుదార³దై ర్య మే
ర్పడ వృషసేనుఁ డొక్క⁴రుఁడుఁ బాండుతనూజుల మార్కొనంగఁ బో
యెడు నరు నీవు దాఁక వలదే రణభారము నీభుజంబునం
దిడియె సమస్తముం గురునరేంద్రుఁడు దానిఁ దలంపు మిత్తటిన్.
- 232 వ. అనిన విని యతండు సమరోన్ముఖుం డయ్యె వృషసేనుండు భీమసేనుపై
నురవణింప నకులుం డడ్డపడి యక్కుమారునిసిడంబును గొడుగును గోదం
డంబును¹ ఖండించిన.
- 233 వ. అలిగి యతండు వెటొకశరాసన మెత్తి రథమ్ము హోటక
మ్ముల నిలఁ గూల నేయఁ బొలివోవనిదై ర్యముపేర్చి వాలునుం
బలకయుఁ గొంచు మాద్రితొలు¹పట్టి ధరిత్రికి దాటి బెట్టుగో
ల్తులఁజని తత్సహాయభట దారుణకేలి యొనర్చి²పేర్చినన్.
- 234 ఆ. కర్ణసుతుఁడు పలక ఖండించి కృష్ణస,గ్పంబుఁ బోనీపటుకృపాణ ముఱక
నటిగి సారసములు నాటించె నయ్యర్జు, నానుజన్ము¹మేన నల్ల నగుచు.

-
- 230 1. రథికులును - అ.ఆ.ఐ.బ.ఝ.డ.ల. 2. తెరలెవరువీరె - ఇ.ఈ.ఊ.ఔ.జ.ట.వ.
- 231 1. వెగగంది - కొన్ని ప్రతులు. 2. యుద్ధతిపీడె - అ.ఆ.ఎ.బ.ఓ.గ.ఝ.డ.ల.
3. వీరమేర్పడ - జ.ల; వీరమేర్పడ - కొన్ని ప్రతులు; దర్పయేర్పడ - ఏ.
4. దును పార్థుని భీముని - క.ఖ.
- 232 1. దునుమాడిన - అ.ఆ.ఐ.బ.ఝ.డ.ల; దునిమివైచిన - ఎ.గ.వ.
- 233 1. పట్టిలకొప్పుగ - అ.ఆ.ఐ.బ.ఝ.డ.ల. 2. యార్చినన్, నిర్చినన్ - అనియు
పాఠములు.
- 234 1. మీక - కొన్ని ప్రతులు.

- 235 వ. అప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నుండు యుధామన్యుండును ను త్తమౌజుండును శిఖం
డియు జనమేజయుండును సాత్యకియు ద్రౌపదేయులును రౌద్రంబు
శోభిల్ల రుద్రులకై వడి వృషసేనుపయిం ¹గవిసినఁ గృతవర్మకృపద్రౌణి
డ ర్యోధనులును శకునియుఁ దత్సోదరులు గొందఱు²ను గ్రందం దఱిమి
దుర్వారవిశిఖ³వర్షంబుల వారలం గప్పినం గని గజసాధను లగు⁴కుళిందు
లురవణించి.
- 236 క. కృతవర్మ సిక్కువడ భూ,వతిసేడ్పడ శకుని ¹వెగడుపడఁ దదవరజ
ద్వితయము ధరఁ బడఁ దీవ్రో,²ద్ధతిఁ బోరిరి చాపటంకృతంబులు సెలఁగన్.
- 237 వ. ఇతైఱంగునం బోరినం గనలి కడంగి కర్ణుండు.
- 238 క. ఆ మువ్వరుఁ జలమున ను,ద్దామద్విషసహితచిత్రదశనంబున సం
గ్రామతలము ¹రక్తాక్షం, బై మెఱయ బలాధిపత్రయముఁ బోరిగొనినన్.
- 239 క. తక్కటిరథికజనులు సే
రుక్కున నయ్యభచయంబు ¹నొడిఁగించియునుం
జిక్కు²వజ్జిచియుం దునిమియు
నెక్కుడుమద మొప్పమెఱిసి రిభపురనాథా.
- 240 వ. మెఱసినం జూచి.

- 235 1. బొదివిన - కొన్ని ప్రతులు. 2. నుగ్రతం దరిమి - ఉ.ఎ.ఓ.గ.ణ.న.వ. 3. వేగంబున -
ఎ.గ.ణ. 4. కుళిందు లురవణించి - కాళింగులు కౌరవుల పక్షమువహించి యుద్ధము
చేసినవారగుటచే ఇచ్చట కళింగులనుట పొసగదు : మూలమునందు 'కుళిందు' అని
యున్నది. "నవజల దనవర్ణై ర్హస్తీభి స్తానుదీయుః/గిరిశిఖరనికాశై ర్భీమవేగైః కులిం
దాః" చిత్రశాలాప్రతి. కర్ణ - 85 - 4. కుంభకోణ ప్రతియందు (కుళిందు) అనుటకు
మారుగా 'కుళిందు' అని కలదు. కర్ణ - 88 - 55.
- 236 1. వెగడుపడ - కొన్ని ప్రతులు ; వెడగుపడ - కొన్ని ప్రతులు. 2. ద్ధృతిపోరిరి....
టం కృతుల సెలగంగన్ - వీ.స. 3. మెరయన్, నిగుడన్ - అనియు పాఠములు.
- 238 1. రక్తాక్షంబై మెరయ - ష ; రక్తోగ్రంబై - ఎ.ణ.వ ; రక్తార్థంబై - ష ; రక్తం
వజ్రమై మెరయ - ఏ.
- 239 1. నుడిఁగించియు - అ.డ. 2. వరపియుగ్రముగా - ణ.త.వ.

241 ఆ. లడర మెక్కి తటిమె ననిల తనూజుఁ డ,వ్విగుతోన పాండవేయసేనఁ
జేయఁ గలుగు¹దొరలు శిశరాసారంబు, లడర వారిమీఁద నడరుటయును.

242 వ. రణంబు దారుణం బయ్యె నందు.

243 సీ. కర్ణుని యగ్రభాగంబున గరిఘటల్
దునుమాడు నకులనందనునిఁ గిట్టి
వృషసేనుఁ డమ్ములవెల్లి పైఁ ¹బరగించి
శితభల్లమున సూతుశిరము ద్రుంప
గనుఁగొని యక్కర్ణ తనయునిమీఁద బా
ర్థులు గవిసిన నతఁడు పార్థు
ననిలబా మూఁడు మూఁడమ్ముల నొప్పించి
యాశతానీకుని నట్లచేసి

తే. నకులు తనువున బాణసప్తకము సొనిపి
శార్జధరుమేనఁ బండ్రెండు సాయకములు
వఱపి పేర్చినఁ గౌరవప్రతిమెచ్చి
పార్థువేడిమి యూహించి భయముఁబొందె.

244 చ. కెలఁకుల ¹యోధులంగడచి క్రిడి వడిన్ వృషసేనుమీఁద న
మ్ములు నిగిడింప నారథికముఖ్యునిమూపున నక్కుమారుఁ డే
వలరఁగ వాఁడిఞ్మాపులు గయంబుమెయిం బది బెట్టు గ్రుచ్చి య
గ్గలిక ముకుందు నేసె నవకాండములన్ దివి ముట్ట నార్పుచున్.

245 వ. ఇట్లు విజృంభించిన.

—: అర్జునుఁడు వృషసేనుని పృథిఁబొందించుట :—

సం. 8-62-59

246 మ. భ్రుకుటిస్ఫూర్జితఫాలభాగుఁ డగుచుం బొంగారి యాసూతపా
త్రకుకోదండము బాహుదండములుఁ జిత్రస్ఫూర్తిఁ దున్నాడి మ

241 1 వారుశితశరాసారంబు - ఈ.ఓ.త.ద.వ.

243 1. నిగుడించి - డ.ద; దొరగించి - ఏ. 2. ద్రుంచె - పెక్కు ప్రతులు.

244 1. రెంటనుం గడిచి - ద.

స్తక ముగోర్ధతిః గ్రాశభల్లవిలసద్ధారాహతిం ద్రుంచె బా
ణకళామర్దముఁ వన్నరుఁడు పతియునాధేయుఁడుం జూడ గన్.

247 వ. క్షిప్రదంబున వృషసేను ¹సమయించుటం జూచి కర్ణుఁడు శోకవ్యాకుల
చిత్తుండై కన్నీ రొలుకం గొప్పాటోపంబున నుదృఢుం డగుచు నమ్మహా
²రథునితేరికి సమ్ముఖంబు గాఁ దనయరదంబు ³వటపించి యర్జున యర్జున
యని యాహ్వానంబు సేసిన నశండును సవిశేషోత్సాహంబునం బొదలి
యడరె నట్టియెడ దురంబు దక్కియిరువాఁగునుం బరమకౌతుకంబునం
గమంగొను చుండ నయ్యిరువురు రామసన్నిభంబులు నాదిత్య సంకా
శంబులుఁ ద్రినయనప్రతిమంబులు నగునాకారంబుల నుల్లసిల్లిరి వారల
యెక్కటికయ్యం బాలోకించు కుతూహలంబున సుర పితృ విద్యాధర
సంయమిసంఘంబులును శచీపతి ప్రజాపతి పశుపతులును లోనుగా ననేక
దీప్య లేతెంచి నభోభాగంబున నిలిచి రప్పుడు బ్రహ్మరుద్రున కిట్లనియె.

—: కర్ణార్జునుల ద్వంద్వయుద్ధకాలమున బ్రహ్మరుద్రేంద్రుల ప్రశ్నోత్తరములు :-

సం. 8-63-46

- 248 క. ఇరువురు పతిరథులు సహ, ¹స్ఫురణులు వికాశింతుపరులు శూరులు వీ రొం
డొరువులతోఁ బెరఁగంగ న, శ్వరమగు జగ ముడుపరాదె సమరం బనఘా.
- 249 క. అన విని యాదేవుం డ, వ్వనజభవున కిట్టు లను నవార్యోద్ధతు లీ
ఘనభుజులు వీరిరణ మెట్లును జెల్లుం దప్ప దప్పలుకు విడు మింకన్.
- 250 వ. అని యిట్లమ్మహాత్ములు సల్లాపంబులు సేయ నాకర్షించి పాకశాసనుండు
సప్రణయంబుగా బ్రహ్మ కిట్లనియె.
- 251 చ. తనము నుదాత్తశౌర్యము నుదగ్రబలంబును గల్గుక్రీడిక
య్యపువెర వెక్కు డై గెలుచు¹నట్లు గ నీవు దలంపవే పురా
ణపురుషులైనకృష్ణుల రణంబున శాత్రవు లాక్రమించుటం
గుపితమనస్కులైన నిలకున్ బ్రదు కెమ్మొయిఁ గల్గనేర్పునే.

- 247 1. వధియించుట—న.శ.ప. 2. వీరుని—కొన్నిప్రతులు. 3. నడపించి—కొన్నిప్రతులు.
- 248 1. స్ఫురణంబుల వికాశముల శూరులు - వ.
- 251 1. నట్టులుగాగ - ణ.త.ద.వ ; నట్లుగనాత్మదలంప - క.ప.వ.

252 వ. నరనారాయణుల¹కు నెందును జయంబు ²ద్రువం బని తొల్లియుం జెప్పితి
రిమ్మహాత్ములు జయించుట లోకహితంబు గర్జుండు ³ద్రోణ భీష్మప్రాప్తం
జైన పుణ్యలోకంబు వడయుఁ గిరీటీ చిరకాలం బిడుమలం బడినవాఁడు
గావున రాజ్యసుఖంబు లనుభవించుం గాక యనిన నప్పరిమేష్టి వీరల
జయాపజయంబులు నిశ్చయించి పలుకనేల యనుటయు నీశానుం డతని
నాలోకించి నిశ్చయించుట మేలకాక యె గ్గేమి నిశ్చయింత మని కలిసికొని
యతఁడునుం దానును వాసవువలను విలోకించి కృష్ణార్జునుల నుద్దేశించి.

253 తే. మహితమును లగుపి రెందు మాటు లేక

మెలఁగువా రయి కాదె జన్మించినారు

వినుము నీచెప్పినట్టుల మీ నొరు ¹ల

ధఃకరించుట లోకహితంబు గాదు.

254 వ. వీరికి ¹జయంబు ద్రువం బని పలికి యంత నిలువక వీరిజయంబు ద్రువంబయ్యెడు
మనవుడు నయ్యమరవిభుండు సు²మునిప్రభృతులం గలయం గనుం గొని
చేవదేవు లిరువురు ³నేకమతంబు గా ⁴నిశ్చయించిన లోకహితం బగు⁵నానతి
యాకర్ణించితిరే మీచిత్తంబులితైఱఁగున కనుకూలంబులు గావలయు
ననిన నందఱు సది యిట్టిద కాక యెం డగునే యని రనిమిషులు గుసుమ
వర్షంబులు గురియించుచు దివ్యదుంధుభిధ్వానంబులు సెలంగించి రయ్యవస
రంబున నఖిలభూతంబులును విస్మయోత్ఫుల్లనయనంబు లగుచు నమ్మహా

252 1. కెమ్మెయి జయంబు — ఈ.ఉ.ఎ.ప.ల. కొన్ని ప్రతులు. 2. ప్రసిద్ధంబని — అ.ఐ.డ.
3. భీష్మద్రోణ — కొన్ని ప్రతులు.

253 1. లధఃకరించుట — ఊ.వ.సూ ; లు. ధిక్కరించుటలోకహితంబుగాదు — వా.పీ.శ.ష.
మున్నగు పెక్కు ప్రతులు. యతిభంగ మేలకో వీరిదృష్టికి రాలేదు — లు. తక్కరిం
చుట — ఇ.ప. తత్కరించు అని ధాతువుగా ప్రయోగము నిఘంటువులలో కాన్పించదు.

254 1. జయంబయ్యెడు మనవుడు — ఆ; జయంబయ్యెడు మనవుడు — ఖ. 2. మునిబృం
దారక ప్రభృతులం — అ.ఝ.డ. 3. నేకతంబుగా నిశ్చయించిన — అ.ఆ.ఘ.డ; నేక
వాక్యంబుగా — క.ఖ.గ.ప. 4. నిర్భిన — కొన్ని ప్రతులు. 5. నాలాపంబు — ఊ;

ద్వంద్వయుద్ధంబు వీక్షించువేడుక నొందుదలంపులు దక్కి⁶యుండె నట్లు
దార్జునిన మహానీయరథంబులు రెంటియందును సన్నాహసముజ్జ్వలు లై
యొప్పు వాసుదేవార్జునులును గర్ణశల్యులును దమతమశంఖంబు లొత్తి
రప్పుడు.

255 తే. రెండుసేనల శంఖభేరి¹ముఖంబు,లైన బహుతూర్యముల పటుధ్వాన మడరి
నింగివొంగారె నత్యంత²నిశ్చలంబు, అయ్యెనై నిక నికరంబు లద్భుతముగ.

256 పీ. కపికేతనము హస్తీకత్యయు నమ్మహా
బలు లిద్దలును దపోబలము¹వలనఁ
గన్నవి యై బుద్ధిగల్గి శోధిల్లును
ర్యీశయప్పుడు కపియై²రఁగి హస్తీ
కత్యుపై నడరినఁగయ్య మా రెంటికిఁ
గలిగె నం దాహస్తీకత్య దెరలె
నంబుజాతుండు మద్రాదినాథుండును
దృక్కలహంబునఁ దేజరిల్లి

తే. రర్జునుండును గర్జుండుఁ దర్జనంబు
లైనచూడ్కు లొండొరువుల యాననములఁ
బటపి రాకృష్ణపార్థులబలుపు శల్య
కర్ణచిత్తదౌర్బల్యముల్³గానవచ్చె.

257 వ. అట్టియెడ నాసూతనందనుండు మద్రాపతి నాలోకించి.

258 తే. అర్జునుఁడు నన్ను¹నోర్చిన యట్టులైన
నెట్లునెప్పుమ యనుడు మద్రదేశుఁ డెను
గృష్ణు లిద్దఱ నొక్కటఁ గిట్టి తీవ్ర
బహుశశరజాలముల²పాలుపలుతు ననియె.

పాక్యము — వ. 6. యుండి రట్లు — కొన్ని ప్రతులు.

255 1. రవంబులైన — ఏ.ఐ.త. 2. నిశ్చలంబు — ఆ.డ.ల.

256 1. వేర్చి — బ. 2. యేగి — ఇ.ఖ.వ. 3. గాననయ్యె — జ.వ.శ.ప.

258 1. గలిచిన — వ. 2. బడల్పరతుననియె — ఎ.గ.వ.

259 ఆ. అట్ల సవ్యసాచి యడిగిన మురవైరి
నగుచు నినుఁడు గూలినను ధరిత్రి
పఱియలైన మేరు వొఱగినఁ గర్ణుచే
నీవు గోలుపోవు తేల కలుగు.

260 వ. అని వెండియు.

261 ఉ. అట్టి¹ద లోకపర్యవస మాదురవస్థకు ²స్రస్కనేర్తునే
కిట్టుదుఁ గర్ణశల్యు లనుకీటములం ³గరతాడనంబులం
బెట్టుదు ⁴నేలఁ గౌరవులఁ బీనుఁగుపెంట⁵లు గాఁగ ధర్మజుం
గట్టుదుఁ బట్ట మన్న నగి గాండివి యద్దనుజారి కిట్లనున్.

262 ఉ. నవ్వుల కంటిఁ గాక ¹యది నాకు నశశ్యమె కర్ణశల్యులం
గ్రొవ్వడఁ²గించుతే ద్రుపదుకూఁతురు గొల్వునఁ బడ్డపాటునన్
నెవ్వగఁ బొందుచున్ సమయనిష్ఠ నడంగితిఁ ³గాని యింక నా
మువ్వురు⁴బూని వచ్చినను ముట్టెదఁ గర్ణుని నేలఁ బెట్టెదన్.

263 మ. అరదంబున్ సిడమున్ హయవ్రజము శల్యాంగంబులుం జాపముం
గరకాండంబులఁ బెక్కుభల్లముల నుగ్రస్ఫూ¹ర్తిఁ దున్నాడి ని
ష్ఠురభల్లం బొకటన్ సుయోధనునిచూడ్కుల్ ²నీరుగా నిష్ఠ యు
ద్ధరగర్వోన్నత మైన కర్ణుతలఁ ద్రుంతుం జూడుమీ వేడుకన్.

264 ఆ. కర్ణనుద్రపతులకాంతల విధవలఁ, జేయువాఁడ నీవు సెన్ను మిగిలి
నగుచు నేఁడు ద్రుపదనందనవీనుల, ధర్మసుతునిచెవులఁ ¹దనుపు నినుపు.

261 1. విపర్యయంబయిన నద్దర - పీ ; అట్టిదలోకపంద్య (వర్య)వినుమాదుర - ప.ల ;
ఇట్టిద లోకపర్యవసమీదుర - స. 2. నోర్వవచ్చునే - ఊ. 3. బగతాడనంబులన్ - ద.
4. నెల్లకౌరవుల - ఖ.జ. 5. గజేసి - కొన్ని ప్రతులు.

262 1. యని - పీ.సూ.ద.ల.ష. కొన్ని ప్రతులు. 2. గింతునా ద్రుపదు - ఇ.ఈ.ఎ.ఫ.
కొన్ని ప్రతులు. 3. గాకయింక - కొన్ని ప్రతులు. 4. గూడి - కొన్ని ప్రతులు.

263 1. ర్తిమున్ ద్రుంచి - పెక్కు ప్రతులు. 2. నిండగా - వ.

264 1. దనుపు - పీ.శ.ష. పెక్కుప్రతులు ; దనిపు - వా.

265 క. సంతసపువార్తపుచ్చుము

కుంతికి నే దంతి దరువుఁ గూల్చిన¹క్రియ దు

ర్దాంతగతిఁ గర్ణఁ గూల్చుట

యంతయుఁ గన్నారఁజూచి యచ్యుత యెలమిన్.

266 వ. అని పలికె నా సమయంబున నుభయనైన్యంబులజనంబులకు నంబరంబున
నున్న దివ్యసమూహంబులు నందు గీతవృత్తంబుల నుల్లసిల్లు నప్పరో
గణంబులుం గాననై న నద్భుతంబున వారు ననిమిషులై యుండి రప్పు
డేకనిశ్చయు లగుకర్ణుండును దుర్యోధనుండును నచ్చెరువాటునం బొర
యక దురంబుమీఁది ¹భరంబునం బొలిచి రిరువాఁగునై నికులు గిరిటికిఁ గర్ణ
నకు నభిముఖంబుగాఁ దలమిగులఁ దగ దనుబుద్ధిని భయంబునను దద్రథం
బులు రెంటిని బలసి నిలిచి రమ్మహావీరులు ధనుర్ద్యుతులను బాణప్రభలను
²దీప్రతేజంబులును బ్రదీప్తులై కల్పాంతసూర్యులచందం బగుచు నొండొరుల
నోర్చుకడంకలఁ ³బేర్చి రయ్యవసరంబున నశ్వత్థామ గురుపతిఁ జేరంజని
కరంబు ⁴సేతం దెమల్చి సాంత్వనోన్వయరంబున ని ట్లనియె.

—: అశ్వత్థామ దుర్యోధనునకు హితోపదేశంబు సేయుట :—

సం. 8-64-20

267 చ. ¹కలన గురుండు భీష్ముండును గాండివిచేఁ బడి రంగరాజు వా
రల కధికుండె యాతని దురంబున నోర్వఁ గలండె ²పూని యే
వల దని బుద్ధి నెప్పిన నవశ్యము నాతఁడు నిల్చు నీతనిన్
నిలుపుము నీవు ధర్మసుతునిం దగుమాటలఁ దేర్పఁ జొప్పడున్.

268 వ. ¹తెలిపిన దామోదరుండునుం దెలివి నొందు.

265 1. గతి — అ.ఆ.ఐ.బ.ల.

266 1. కడంకం బొలిచిరి — అ.ఆ.ఐ.ల.శ. 2. తేజోబింబంబులనతిదీప్తులై — ఇ. 3. నుల్ల
సిల్లిరయ్య — ఎ. 4. చేజేతన్ — ఇ.గ.వ. 5. పూర్వంబున — స.

267 1. కలశభవుండు — ఈ.ఘ. 2. క్రిడిదేవలదని — ఈ.

268 1. దేర్చిన — అ ; అతడు తెలిపిన — వ ; ఇచ్చట ప్రానుగారి వివరణము. “అతండు
అనుమాట సంస్కృత వ్యతిరేకము. ఇక్కడ మూలమునం దిట్లున్నది. అహంత్వ
వధ్యో మమ చాపి మాతులః / ప్రశాధిరాజ్యం సహ పాండవై శ్చిరమ్ / ధనంజయః
శామ్యతి వారితోమయా/జనార్దనోనై వ విరోధ మిచ్ఛతి”, చిత్రశాలాప్రతి—

కర్ణ—88—22.

- 269 క. భీముఁడుఁ గవలును ధర్మజుఁచే మరలెడువార లేను జెప్పెడిపలుకుల్
భూమీశ కురుకులమునకు, నీమొనరాజులకుఁ ¹బ్రజకు హిత మూహింపన్.
- 270 చ. వలవదు నన్నునుం గృపు నవధ్యులఁగాఁ గొని క్రీడి గెల్వ శ
క్తు లని తలంప భీష్ముఁడును ద్రోణుఁడు లోక మెఱుంగఁగా నవ
ధ్యుల హరికర్మ నారథికు దోర్బలశీల నడంగి ¹పోరె య
చ్చలమొ ఫలంబొ యిం కయిన సంధి యొనర్చుట మేలు వారితోన్.
- 271 చ. హరి సనుదెంచినట్లు మన మమ్మొయిఁ బల్కితి మింక సంధికి
న్వెర వగు తేల గల్గు నని నీవుదలంపకు మాంబికేయు భూ
వరుఁడుఁగఁ జేయు ధర్మజుఁ డవశ్యముఁ జాండున్మపాలుపాల యే
వురకు నమర్చుఁగాని చనవున్ వెలి ¹మెచ్చును నొల్లఁ డేమియున్.
- 272 తే. పాండవులయట్ల రాధాసుతుండు నాదు
పలుకులకు నియ్యకొను నీవు బ్రమకు తెరువు
పట్టు బ్రదికిన నెల్లశుభములుఁ గలుగు
నీసు మానుము చచ్చిన నేమి గలదు.
- 273 క. వెడతలఁపు లుడిగి సంధికి
నొడఁబడు మిది తెస్స దీని కొడఁబడమి గడుం
జెడుతెరువిప్పటి ¹పదనున్
గడవఁ ²బడుట ³ద్రాటఁ దప్పుకరణియ చుమ్మి.
- 274 చ. అన విని యమ్మహీరమణుఁ డాతని కిట్లను నిష్ఠ దుస్ససే
నుని ¹పని దీర్చి మారుతతనూభవుఁ డాడినమాట యేర్పడ
న్వినియును సంధి సేయుటకు నీ వభిలాషము ²సేత యొప్పునే
పెనఁకువ కర్ణుఁ డేలుదుగు బేలవె మానుము ద్రోణనందనా.

269 1. బరమహితము వహింపన్ — డ.

270 1. పోవరే / చలమొ — స. పెక్కుప్రతులు.

271 1. బుచ్చును, బుచ్చును — అనిపాఠములు.

273 1. పదనన్ — కొన్ని ప్రతులు. 2. బడిన—వీ. 3. దాటు తప్పు కరణియు — ఉ.ఘ.న.శ.

274 1. పగడిరెచ్చ — డ. 2. సేయుటొప్పునే — జ.

- 275 శా. శ్రాంతిం బొందినవాఁడు పార్థుఁడపరిశ్రాంతుండు గర్జుండు దు
ర్దాంతోదగ్రత నేఁడు గీటడఁచు నీతం డాతని¹ వహ్ని య
త్యంతంబు² శిశిరత్వ మొందినను ¹గోత్రాశుల్ వడం కాడినం
గుంతీసూనునిచేతఁ గర్జున కనిం గోల్పాటు వాటిల్లునే.
- 276 వ. అని వలికి యజ్జనపతి తన్ సైనికుల నాలోకించి సమరసముత్సాహ¹పోష
ణంబులగు భాషణంబుల ముఖరుం డగుటయు నఖిలతూర్యంబు లొండొండ
మో²సెఁ పాండవబలంబునను భేరిపణవాదుల²రణసంబులు నిగిడె నప్పుడు
కర్జుండును నర్జునుండును.
- 277 క. కరి కరి గిరి గిరి నంభో, ధర మంభోధరముఁ బెలుచఁ దాఁకినక్రియఁ దాఁ
కిరి కడఁగి గగన¹తటియును, ధరణియు ²మో²యుచు వడంక ధరణీనాథా.
- 278 క. మెఱ¹య వెలిమావులును గడు
మెఱుఁగారెడు నరదములును మింటను మంటల్
వఱపెడు వాలమ్ములుఁ జూ
పఱ నత్తొలుతాఁకు వెఱఁగుపడఁ జేసె నృపా.
- 279 వ. ఇవ్విధంబున నవ్వీరోత్తము లుదాత్తభంగిం దలవడి పెనంగం దొడంగిన
నుభయసేనల¹వారలు నార్పులు నింగి ముట్టఁజెలంగి రట్టియెడ.
- 280 మ. భరితోత్సాహతఁ బేర్చి దీప్తు లడర² భల్లమ్ము లొక్కుమ్మడిం
బరగంజేయుము కర్ణగాత్రములలోఁ జార్చుండ వే¹త్రుంపు మి
క్కురు భూపాలకు రాజ్యకాంక్ష దొరయే కోదండపాండిత్యవి
స్ఫురణం గర్జుఁడు నీకు నీబలుపు నేపుం జూపు మత్యుగ్రత³.

275 1. గోత్రాదుల్ - పెక్కు ప్రతులు.

276 1. దోహలంబు - ఆ.జ.ల. 2. రవంబులు, రావంబులు - అని పాఠములు.

277 1. తలమును - ఝ.ణ.న.ప.ల. 2. దిక్కులు - ఆ.ఇ.క.ఖ.

278 1. యువెలిమావులును - కొన్ని ప్రతులు.

279 1. వారు నుబ్బిన నింగి ముట్ట - ఇ.ఔ.ప.వ.

280 1. తెంపు - జ.త.వ ; ముంపు - కొన్ని ప్రతులు.

281 వ. అని పాంచాలురు పార్థజయార్థసంభాషణంబులు సేసిరి కౌరవులును గర్జుడగ్గటి.

282 చ. కడఁగుము ¹నీదుబాణములఁ గవ్వడి గూలినఁ జాలు నంతతోఁ జెడుదురు పాండవుల్ ²రణము సేయునుదగ్గిత యెల్లఁ దక్కి పేరడవుల కేఁగి సాధు³మునులై చరియింతురు కౌరవేంద్రుఁ డిపుడమి సమస్తముం బొగడు పొంపిరి వోవఁగ నేలు లీలతోఁ.

283 వ. అని తఱిమి పలికిరి ప్రౌద్ధునుం జాలవ్రాలెఁ గాలాంతకప్రతిము లగు నప్పార్థకర్ణులనోవ్యజయార్థులై పెనంగునప్పుడు.

—: కర్ణాదును లొండొరులమీఁద దివ్యబాణంబు లేయఁబూనుట :—

సం. 8-65-12

284 సీ. కర్ణుండు పదిచండకాండంబు లగ్జును
తనువునఁ జొనుప నర్జునుఁడు దీప్త
ఘనబాణములు పదునెనిమిది కర్ణ మైఁ
బరగింప నయ్యంగపతి దశోగ్ర
చక్రమార్గణముల సరభసంబున నొంచె
నన్నరు నాతండు నట్టి వన్ని
శరములు రాధేయునురమున నాటించె
నతఁడు దొమ్మిది ¹వాలుటమ్ములతని

తే. వక్షమునఁ గ్రుచ్చి సాయకద్వయము శౌరి
మేననిగిడింప బీభత్సుఁ డేనుమెఱుఁగుఁ
తూపు లాసూతపుత్రు నెత్తుట ముసుంగ
నేసె బాహుసముల్లాస మెసకమెసఁగ.

282 1. దివ్యబాణముల — ఎ.వ. 2. దురము — వ. 3. జనులై — ఇ.త.వ.

284 1. వాలురమ్ములు - వీ. కొన్ని ప్రతులు.

- 285 చ. అలిగి కడంగి సూతసుతుఁ డచ్యుతపార్థులఁ దీవ్రబాణవం
 క్తులఁ బొందువం బరాక¹మకుతూహలి యవ్విజయుండు పిన్నన
 వ్యాలసి ము¹ఖాంబుజంబునకు నొప్పుగఁ దద్రథరథ్యకేతుసూ
 తులను దదీయగాత్రమును దూపులవెల్లి మునుంగఁ జేసినన్.
- 286 క. అతఁడును దురగసారథి, కేతుయుతము గాఁగ ముంచె¹గ్రీడయపోలె²
 శాతశరవృష్టి నన్నరు, నీతెఱఁగున మఱియుఁ బెనఁగి రిద్దఱుఁ గడఁకన్.
- 287 శా. ఆయుగ్రాహవకేలి నిట్లు నిపుణుం డై యొప్పు నప్పార్థుఁ డా
 గ్నేయాస్త్రం బరివోసి దారుణమహాగ్నిజ్వాలికల్ భీషణ
 స్ఫాయద్భంగి నభస్థలి³ నిగుడ దర్పస్ఫూర్తి శోభిల్ల రా
 ధేయాంగోద్దహనాభిలాష మెడఁద³ దీపింప బె ట్టేసినన్.
- 288 ఉ. అంత కోపవహ్ని విపులాకృతి గై కొని వచ్చినట్లు మి
 న్నంతయుఁ దాన యై కవియు నవ్వెళిఖంబు మనంబులోన నా
 వంతయు శంక లేక నముదగ్రత వారుణమార్గణాహతిన్
 శాంతముఁ జేసె విక్రమవిశాలుఁడు గర్జుఁడు మాకు సుబ్బుగన్.
- 289 ఆ. ఫల్గునుండు మేఘబాణమేసిన భూన భోంతరంబు సంభృతాంధకార
 మయ్యె సూతసూనుఁ డనిలాస్త్ర మేయుడు నాతమంబు ¹విరిసె నాక్షణంబ.
- 290 ఉ. అర్జునుఁ డైంద్ర¹బాణము సమంచిత¹శక్తి²ధరించి మంత్రవి
 స్ఫూర్జితగాండివుం డయి రిపుప్రకరంబులు సంచలింప న
 త్యూర్జితశక్తి నేయుడు మహోగ్ర¹బహుప్రదరప్రకారణా
 దుర్జయలీల నిర్మథనదోహలి యై యదికర్ణుఁ గిట్టిన³.
- 291 క. అతఁ డభిమంత్రితబాణ,ప్రతతిఁ దదుద్రేక ¹మడఁచి పార్థునిమేనన్
 శితశరములు నిలిచిన మా,రుతపుత్రుఁడు గనలి యన్నరున కిట్లనియె³.

285 1. ఖంబు చెల్వనకు నొప్పుగ — అ.ల.

286 1. గేలియబోలెన్ — కొన్నిప్రతులు.

289 1. విడిచెన — అ.త.

290 1. శక్తి — అ. 2. దలంచి — వ.స.

291 1. మడపి — అ.ఉ.

292 ఉ. సూతసుతుండు నీయెదుర స్రుక్కక నిల్చుట కాక నీశర
వ్రాతము నిల్వరించి యనివారణ నొంపఁదొడంగె భాండవం
బేతెలి వొంది కాల్చితి మహేంద్రుడు నివ్వెఱఁ గంది యుండఁగా
నాతెలి వాత్మ నూల్కొలిపి యగ్గలికం చెగటార్పు మీతనిన్.

293 చ. తెగి మన కగ్గ మైయరుగుచెంచినవాఁ డితఁ ¹డల్కి యింక నొం
డుగడకుఁ బోవ కుండఁగఁ గడువ వెన డగ్గటి యేఁ గపాలముం
బగులుతునో గదానిహతిఁ శార్థ భవత్ప్రకటప్రతిజ్ఞకై
తగ దని మాన్చె దేని నిశితప్రదరంబులఁ ద్రుంపు కంఠమున్.

294 వ. అని పలికెనప్పుడు.

295 సీ. పుండరీకాక్షుండు గాండివితో నీదు
దివ్యబాణములు రాధేయుచేతఁ
దూలపోవుటయు బల్ దూపుల నాతండు
నినునొంచి యిట్లుపేర్చినవిధంబు
నుత్సాహ మెడలి నీ వునికియుఁ గనికురు
సంతతి యార్వఁ బాంచాలకోటి
పిలుసని ¹పోవంగ నెఱుఁగవో యెఱిఁగియుఁ
దగఁ జేయునదిలేక వెగడుపడితొ

తే. చక్ర మిచ్చెద నతని మస్తకము దునుము
మనిన నగుచుఁ గిరిటి బ్రహ్మస్త్ర మధిక
నిష్ఠ మై నేయ నది బహు నిష్ఠురప్ర
దీప్తశరమూర్తిఁ గర్ణునిచెనకు ²నడరె.

296 క. ఆరథికుఁడు దలఁకక నియ,మారూఢప్రాధభావుఁ డగుచుఁ దదస్తో
దారతరబలమునన త,ద్దారుణసంరంభ ముడిపె ధరణీనాథా.

293 1. డింకభీతి - ప.వ; డట్టురాక - క.సం.

295 1. పోవుటయెరుగవో - ఉ.న.శ.ష. 2. నిగుడె - పెక్కుప్రతులు.

- 297 తే. ఉడిపి తోడన కవ్వడి యొడలఁ గృష్ణు
మేన మూఁడుమూఁ డడరించె మెఱుఁగుఁదూపు
లన్నరుఁడు గర్జుతనువు శల్యాంగకములుఁ
జించెఁ దొమ్మిదితొమ్మిది శితశరముల,
- 298 ఆ. మొనసిక్రీడి మరియు మూఁడు నెనిమిదియు
రెండు నాల్గు పదియుఁ జండమార్గ
ణములు గ్రుచ్చె సూతనందను¹మై నతఁ
డుఱక యతనిమౌర్వి యూడనేసె.
- 299 వ. పసి మఱియు శితశరంబులం బొదువం బొలి వోవక పార్థుం డాగుణంబు
సమాహితంబు సేసి పె ల్లెసిన రయంబున రాధేయుం డతనిశింజిని శిథిలంబు
గాద కాక యని తలంచె నాధనంజయుం డతనివింటినారి వికలంబుఁ¹గాఁ జేసి.
- 300 క. చిఱునగవుతోడ మైమఱు, వఱువుళ్లుగఁచేసి యతని యంగము దోఁగం
బఱపె రుధిరంబు బెడివపు, మెఱుఁగువెడఁద యంపగమి నమిత్తులు దలఁకన్.
- 301 చ. తెరలక కర్ణుఁ డవ్విజయుఁ దీవ్రశరత్రయవిద్ధుఁ జేసి మం
దరధరు నస్త్రపంచకనితాంతహాతిం గడు నొంచె నాశరో
త్కరము¹వరప్రభావకలితం బగుటన్ మగుడంగ వచ్చె ని
ష్ఠుర రభసం బెలర్ప మధుసూదనుఁ గ్రమ్మఱ నేసె² నాతఁడున్.
- 302 క. అలఘుపటుభల్లపంచక
ములరెంటం గ్రీడి చిత్రముగ¹నయ్యస్త్ర
మ్ములు మూఁడు మూఁడు శకల
మ్ములుగాఁ దునుమాడె జనులు పొగడ నరేంద్రా.

298 1. మొయినతండురక - ఎ.

299 1. గాగనేసి, గానేసి - అని పాఠములు.

301 1. వరప్రసాద - శ ; తపః ప్రభావ - ల. 2. నుగ్రతన్ - జ.

302 1. నై దైదమ్ములు - పెళ్లు ప్రతులు.

- 303 క. కర్ణునిమెయి నాలోనన, కర్ణాంతాకృష్ణచండకాండము లధికో
దీర్ఘక్రోధంబున నభ్యర్ణగతుండగుచుఁ గ్రుచ్చె నతఁ డే పలరన్.
- 304 చ. మఱియు నరుండు నూతనుతు మగ్మవిభేదన మాచరించిన
నైఱుఁగులు గ్రమ్మునమ్ముల వినిశ్చలదైర్యముపేర్చి నాతఁ డు
క్కఱక పెనంగె దానఁగన లగ్గల మై వెన నమ్మహాభుజుం
డఱిముఱిఁ జీకటుల్ గలియు నట్లుగ రోదసి నించెఁ దూపులన్.
- 305 తే. ¹వెగడుపడి చక్రరక్షకుల్ వెనుక దిక్కు
గాచురధికులుఁ బార్శ్వసంగతులుదమ్ము
విడువఁ జాలక లజ్జ వో విడిచి రపుడు
గర్జువారలు వాటుట గని విభుండు.
- 306 క. ¹ఆ దిక్కువారు భీముం, డాదిగ నని సేయ కుండు నన్నియతియెడం
దాదై న్య మొంది ²తప్పం, గా దని యూహింప నీనికలఁకకతమునన్.

∴ దుర్యోధనుఁడు తనయోధుల నర్జునుం దలవడఁ బరికొలుపుట :-

సం. 8-65-42

- 307 వ. ఇరుగెలంకులనూఁకలం గలయం గనుంగొని యెలుం గెత్తి.
- 308 క. తొడరుఁడు పొదువుం డేయుఁడు, పొదువుఁడు భీభత్సుఁ బ్రిదిలి పో నీకవెసం
బడ వై వుం డొక్కుమ్మడిఁ, గడఁగి యనుచుఁ జేయి వీచెఁ గౌరవనాథా.
- 309 క. విను మతఁ డిమ్మొయిఁ బరికొలిపిన రథకరితురగసుభటబృందములు రయం
బున నురవణించె నయ్యర్జునుపైఁ దగువారు నిలిచి చూచుచు నుండన్.

305 1. వెరగుపడి - ఈ.వ.

306 1. కర్ణునిగాచుట కై దుర్యోధనుడు తన వీరులను ప్రోత్సహించె నను భావమునకు మూ
లము నందు ఆధారము కాన్పించదు. ఇనను “దుర్యోధనేనానుమతానరిఘ్నః”
అను శ్లోకపాదమును మూలముగా గొని తిక్తన సోమయాజి దీనిని విపులీకరించి యుం
డును. 2. కర్ణము గాదని - ఆ.ఐ.ల. పంపంగాదని - వ.

- 310 వ. ఎదిరి పై న్యంబు సమరంబు దొఱంగి యుండట యెఱింగి కడంగుట ¹పాడి
గా దని దొరలు దురంబునకుం జొర కుండిరి గాండీవి కోదండగుణ ²రణన
భరితభూనభోంతరుం డగుచు వివిధవిశిఖజ్వాలాకలాపంబులవేడిమి సూపి
న³ నేపటి వెఱచి యమ్మాఁకలు వఱచినం గనుంగొని యక్కురునాథుం
డద్దొరల నుద్దేశించి.
- 311 క. బీరమును లావుఁ గల్గిన, మీరందఱుఁ గర్ణ నొకనిమీఁదన యిమ్మైఁ
బో రెల్లఁద్రోచి ఫల్గునుఁ, జేర కునికి యాయుధోపజీవు¹లతెఱఁగే
- 312 వ. అనిన విని యుల్లంబుల లేనియుత్సాహంబు దెచ్చికొని వా రొక్కుమ్మడి
మరవడించిన.
- 313 మ. భరితక్రోధమహోగ్రవృత్తి సిడముల్ భంజించుచుఁ సూతుల
న్దరణిం గూల్చుచుఁ జాపముల్ నఱకుచు న్రథ్యంబులం జంపుచుఁ
నరుఁ డాభీలపరాక్రమం డగుడు దై న్యం బంది వెన్నిచ్చి వి
చ్చిరి వా రందఱు దివ్యసంఘము నుతించెం జూచి యవ్వీరునిన్.
- 314 చ. కురుపతి వెండియుం దఱుమఁ గోల్తల సేయర క్రమ్మఱంగ నె
వ్వరు నతిభీతి నిట్లు మనవా రెడ గాఁ జని చూచు చుండి ర
ప్పరుసున నాసమిద్ధరణిభాగము శూన్యతఁ బొందఁ గర్ణుఁ డ
న్నరుఁ దలవడ్డ నప్పటిరణంబు మ¹హోద్భుత మయ్యె భూవరా.
- 315 చ. శ్రమమున సోలు చుండియుఁ బరాక్రమ¹సంపదసొంపు మీఱ దు
ర్దమవివిధాస్త్రజాల తిమిరంబుల నొండొరు గప్పి కప్పి శా
ర్యములును బాహువీర్యములు రాజుల సచ్చెరు వందఁజేయ ను
గ్రముగఁ బెనంగి రయ్యమర రాజతనూజుఁడు సూతసూనుఁడున్.

310 1. కర్ణముగాదని - ఇ; పాటిగాదని - ఎ.గ.త.వ. 2. రవభరిత - పి.ల.వ.స.
3. వెరచరచి - కొన్ని ప్రతులు.

311 1. లు గారే - వ.

314 1. హోగ్రతయమిచెప్పుదున్ - ఏ.

315 1. మొప్పుగ - అ.రు.

316 వ. అట్టియెడఁ దక్షకునపత్యం బై తత్తోదరుం డగు¹నై రావతుండు పెనిచి
యుపలాలింప నుల్లపిల్లిన యశ్వసేనాభిధానుండగు నాగకుమారుండు
సర్పముఖశరాకారంబుగైకొని తనయొద్ద నుండఁ దాను బసిండియొలుం
బెట్టి యనుదినంబును గరిధపుష్పంబుల నడుతంబుల నర్చించుచు నయ్యర్జును
మీఁదం బ్రయోగించువాఁడై ²యున్న యట్టి యమ్మహానీయాస్త్రంబు
రోషావేశనివళుం డగుచుఁ బుచ్చికొని తలదెగ వ్రేయుటకై యక్కర్ణుండు
సముదీర్ణజ్వాలాజాలంబు లంబరంబునం బర్వఁ³ జూపలులు హాహాకారం
బులు సేయం గార్ముక గుణంబున సంధించి తెగవాపినం గని యారధికు
⁴చూపు కంఠంబుచక్కటికిం గాక తప్పియపాంగప్రదేశంబుకొలంది యగు
టంజేసి యది నెపంబుగా శల్యుం డతనికిఁ ⁵జిత్తవై కల్యం బాపాదింపం
దలంచి యీ సంధానంబు మెడ దునుముట కనుగుణంబు గాదు నిపుణం
బుగా నిరూపించి యొండుభంగి సంధింపు మనినఁ గర్ణుండు గనలునఁ గనుఁ
గవఁ గెంపు గడలుకొన నమ్మద్రవతిం జుఱచుటం జూచి.

317 క. నసుబోఁటి¹జోదు²నుం గా
దని పలుకఁగ నేర్పు నీకు నంత గలదె య
ట్లును గాక వినుము³ కర్ణుం
డినుమా తొకశరము దొడుగునే పరులు నగన్.

318 వ. ఆని పలికి కలు¹షం బగుచిత్తంబుతో నెలుం గెత్తి ఫల్గున ఫల్గున పొలిసి
తంచు నేసిన.

316 1. అశ్వసేను డను నాగుడు ఐరావతునిచే బెంపబడినట్లు తిక్కన వర్ణించెను. మూలము నందు అశ్వసేనుడు ఐరావత వంశ్యు డని చెప్పబడినది. “ప్రదీప్త మైరావతవంశసంభ వం” కుంభకోణ ప్రతి - కర్ణ - 97 - 22. 2. యునిచిన - వీణ.త.ద.వ.స. 3. జూపలు లాహాకారంబు - వీ.ల.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 4. చూపుకంఠంబు - ప.క.ఘ.చ. 5. మూలమునం దీభావమునకు ఆధారము కానరాదు.

317 1. జోదులం గాదని - పెక్కు ప్రతులు. 2. నౌగాదని - ణ.త.వ. 3. ఇచ్చటమూలము “నసంధతై ద్విః శరమ్ శల్యకర్ణో”.

318 1. కలుషాయత్తంబగు - అ.ఆ.ఉ.ఝ.ట.ల.శ. 2. సితిపొమ్మంచు - క.ఖ.

319 క. ¹వలుదెస మంటలు ²ప్రబ్బుగ
 నలఘుస్ఫుర³ణమున నిగుడు నయ్యస్త్రంబున్
 జలజాతుఁడు గని పంచాం
 గుళమాత్రము రథము ధరణిఁ గ్రుంగ నదుముడున్.

320 క. సురగరుడ¹ఖచర విద్యా
 ధరభేచరు లంబరం బుదాత్తధ్వనిసం
 భరితముగఁ బొగడి రమ్మర
 హరు దివ్యప్రసవవిరచితార్చనతోడన్.

—: సర్పముఖశరంబున నర్జునుకిరీటంబు భూమిపైఁ బడుట :-

సం. 8-66-11

321 మ. కురువంశోత్తమ వారిదిక్కు ప్రజ సంక్షోభింప నప్పాఁవతూ
 పురయం బుగ్రము గాఁగ బిట్టడరి దంభోశివభగ్నక్షమా
 ధరశృంగాకృతి గా హరించె బహురత్నస్థితరశ్మిచ్ఛటా
 స్ఫురితం బై నకిరీటమున్ విజయునొప్పుం దేజముం గుండఁగన్.

322 తే. జనులు విహ్వలు లగునట్టి ఘనరవంబు
¹దిశలయందు నాకసమున దీటుకొనఁగఁ
 గర్జుఁ డట్లు భేదించె దిక్పతులచేత
 నైనఁ జెడనికిరీట మయ్యహిశరమున.

323 క. సురపతి తపంబు నేసినఁ
 బరమేష్ఠి ప్రియంబుఁ బొంది బహుమానపుర
 స్సరముగ నిచ్చినయది య
 క్కిరీట మరిభీషణ¹త్వ²కి ర్తిదము నృపా.

319 1. వలుదెసల మంటలుమియుచు — జ. 2. క్రమ్మగ — అ ; పర్వగ — అ.క.ఖ.చ.ద.వ.
 3. ణంబు మెరయు — ఏ.ఐ.

320 1. సిద్ధవిద్యా — పెక్కుప్రతులు.

322 1. దెలయందు — కొన్ని ప్రతులు.

323 1. ప్రకీర్తితము — ఎ.గ.ట.ఐ. 2. కీర్తితము — కొన్నిప్రతులు.

- 324 ఆ. వనధివాసు లగుని వాతకవచు లను
దనుజు లాపురందరున ¹కజయు్యు
లై న నతఁడు వనుప నర్జునుఁ డోర్చిన
మెచ్చి యక్కిరీట మిచ్చె నధిప.
- 325 చ. వినుము నరేంద్ర చూడ విన షస్మయ మిట్టిది ¹పాఁపరమ్మువా
త నెగయు ఘోరరూపభయదప్రథమానవిషాగ్నిజిహ్వాకల్
దనికినఁ బెల్చ మండుచు నిలాస్థలి² డొల్లె నినుఁడు పశ్చిమాం
బునిధి నితాంతదృశ్య³రుచి పొల్పెనఁగం బడుభంగి దోఁపఁగన్.
- 326 వ. అప్పుడు.
- 327 ఉ. శృంగము లేనినీలగిరి చెల్వునఁ గ్రీడి కిరీటహీనుఁ డ
య్యుం గనుపట్టె వెల్లతల యొల్లియ మౌళి దృఢంబు గా నమ
రైం గురునాథ పూర్ణ శశిచెన్నునఁ బూర్వమహీధరంబు కాం
తిం గడచన్న యందము ప్రతీతము ¹గాఁగ నటించు చాడ్పునన్.
- 328 వ. అట్లు రాధేయకరప్రముక్తం బై కిరీటంబు నిర్దహించి ¹నేలం గలపిసయమ్మ
హోరగంబు గ్రమ్మ²ఱం గవిసిసం గని కమలనాభుండు గవ్వడితో మనమీఁద
మగుడ నిమ్మహోసర్పంబు సనుదెంచు చున్నయది యనిన నతం డిది యెక్కడి
పామిట్లు వచ్చుటకుఁ ³గతం బేమి యని యడిగిన దీని నెఱుంగవే ఖాండవం
బేర్చునప్పుడు ⁴దనతల్లిని రక్షించికొని యనలంబునకుఁ దప్పిపోవం బోవ
నీక నీ వేసిన నన్నాగాంగన మృతిం బొందె నప్పగ వాటించికొని కర్ణకడ
నమ్మెయి నున్న యశ్వసేనాభిదాన⁵భుజంగంబు.

324 1. కజేయు — శ.ప. కొన్ని ప్రతులు.

325 1. పాముటమ్ము — ఉ.ట.న.వ.శ.ప.స ; పామురమ్ము — ఇ.ఎ.ప.గ.ఘ.చ.జ.వ.స.
2. వ్రాలె — ఈ.క.ఖ.ప. 3. రతి — ఈ.క.ఖ.

327 1. గానటియించు — కొన్ని ప్రతులు.

328 1. నేలంబడినయమ్ము — ట. 2. రనెగసి — కొన్ని ప్రతులు. 3. కారణంబేమి — పెక్కు
ప్రతులు. 4. తమ తల్లిని — పెక్కు ప్రతులు. 5. భుజంగమంబు — కొన్ని ప్రతులు.

329 తే. ఆతఁ డేయఁ గిరీటంబు నపహరించి

దానఁ గోపంబు వోవక తాన కడఁగి

నిన్ను¹ బరిమార్చఁ గడఁగెడు నన్న నెఱిఁగి

యాటుపటుభల్లములఁ దునుమాడె నతఁడు.

330 వ. అత్తైఱంగున

331 సీ. ఉరగంబుఁ దునిమి వే మరలి కర్ణునిమీఁదఁ

బదియుఁ బండ్రెండును బటుశరములు

నిగిడించి యుజ్జ్వలం బగుదొడ్డనారసం

బేసిన నది రుధిరాసవంబు

పానంబు సేయుచు మే నుచ్చి చనిన దం

డాహతం బై న మహాహివోలె

నాసూతనందనుఁ డత్యుదగ్రుం డయ్యు

నంతకు మును పాఁపరమ్ముచేత

తే. నర్జునుఁడు సావమికి వెఱఁగంది¹యాతఁ

డటులుగెరలి పండ్రెండువాలమ్ము లేసి

పద్మనాభుని నొప్పించి పార్థు నొకటి

కొఱఁతగా నూటుశరముల నుఱక నొంచె.

332 క. వెండియు బలువిడి నయ్యా

ఖండలసుతునురము గ్రూరకాండంబుల నొం

దొండ కడు నొవ్వ నేసియ

తం దుబ్బున నారౌ గగనతల మద్రువంగన్.

333 గీ. ఆఘ్రి పెలుచ నట్టహాసంబు నేసిన

¹నలిగి యతఁడు భల్లములఁ దదీయ

భూరికంకటంబు పొలు పఱ నఱకి యు

ల్ల సితమకుటకుండలములు డులిచె.

329 1. బాధింప నిగిడెడు (నడరెడు) నన్నదిరిగి — కొన్ని ప్రతులు.

331 1. యనికి (యుండి) యటులు — కొన్ని ప్రతులు.

333 1. కనలియతఁడు భల్లమున తదీయ — కొన్ని ప్రతులు.

334 వ. దులిచిన నబ్బలుమగండు.

335 క. శిరమునఁ గర్ణంబుల నె
త్తు రొలుక బరిమేనితోడఁ దూలక బాహు
స్ఫురణంబు మెఱయ సాయక
పరంపరలు నరునిమీఁదఁ బఱపెం బెలుచన్

336 తే. వాని దునుమాడి యాపాండుసూనుఁ డలఘు
శరచతుశ్శతః బొదివి నెత్తురులు మేనఁ
బఱప గై రిక నిర్ఘ్నర ప్రకరశోభి
తాచలము వోలి పొలిచె నయ్యంగరాజు.

337 ఉ. అమ్మెయి నుగ్రుఁడై మఱియు నర్జునుఁ డుజ్జ్వల ¹వత్సదంతకాం
డమ్ములు పెక్కు సత్వరదృఢస్ఫురణం బలరంగ నేసి ర
ధ్యమ్ముల సూతుఁ గేతనము నాతనితేరును గూడఁ గప్పెమే
ఘమ్ములు గ్రమ్మి భూధరము గప్పినభంగిఁ దలంపఁ బట్టుగన్.

338 వ. ఇవ్విధంబున విక్రమకుతూహలి యై విజృంభించె నవ్పడు.

339 ఉ. నెత్తుటఁదోఁగి మేను కమనీయరుచిం గొమ రార బాణసం
పత్తి యుదగ్రతన్ మెఱయ భాస్వరుఁడై యరదంబుమీఁద భూ
పోత్తమ కర్ణుఁ డొప్పె నరుణోజ్జ్వలవ ండలకాంతిపూరము
నొత్తపుదీప్తులుం దగ నినుం డపరాద్రి వెలుంగుచాడ్చునన్.

340 వ *ఇట్లు సూతనందనుండు నొచ్చియుఁ ¹బొలివోనిబంటుతనంబున ²జంట
మెఱుంగులు చదలం బరఁగ శరంబు లడరించుచు బహుబాణంబులు రేణు
వులు గాఁ జేయు చుండ సవ్యసాచిది వ్యాస్త్రువిలాసంబు భాసమానం బయ్యె
నయ్యవసరంబునఁ గాలుం డదృశ్యాకారంబున.

337 1. దంతవత్స)కాండ — క.ఖ. మూలమునందు 'వత్స దంత' అనియె యున్నది.
“సాశ్వంతు కర్ణం సరథం కిరీటీ / సమీచినోద్భారత వత్సదంతైః”.

340 1. బొలివోవని — కొన్ని ప్రతులు. 2. బిట్టుమెరుంగులు — ఈ.వ ; మింటమెరుం
గులు — కొన్ని ప్రతులు. * కాలు డదృశ్యు డై కర్ణుని రథము క్రుంగిపోవుటయు నాతని
మరణమును గూర్చి పల్కుట భండార్కరుమూలపాఠమున లేదు. పాదసూచి యందుకలదు.

—: బ్రాహ్మణశాపంబునఁ గర్జ రథచక్రంబు భూమిం గ్రుంగుట :-

సం. 8-66-42

341 క. భూసురశాపంబున నిదె

యీసూత¹జరథముచక్క² మిలఁ ²గ్రుంగెడు వీ

తాసుఁ డగు నీతఁ డని సే

నాసముదయయుగ్మకము వినం బలికె నృపా.

342 వ. పరశురాముడత్తం బయినభార్గవాస్త్రం బను పేరిటీమహానీయసాధనం
బప్పుడురాధేయునకుం బ్రతిభాసింప కుండె ¹డాపటికల్లు ²గ్రుంగినఁ దేరు
ఘూర్ణితై నట్లుజామదగ్న్యమహీసురులశాపంబు లస్త్రబలంబునకు రథంబు
నకు వై కల్గ్యం బాపాదించి చిక్కువఱచుటయును సర్పముఖశరం బాభంగి
నిష్ఫ³లప్రయత్నం బగుటయును డనమనంబున ⁴నొప్పిడరి యక్కర్ణుండు
గరంబు⁵లు విదుర్చుచు.

343 తే. ధర్మవాదులు ధర్మతత్త్వప్రధాన

చిత్తు లగువారిఁ బూని రక్షించు ధర్మ

మందు రది బొంకుఁ గావించె నతులధర్మ

శీలుఁ డగు¹నాకు ధర్మవు²సెలవు లేద.

344 క. అని ధర్మంబును దూఱఁగఁ

దను నర్జునుజాణవితతి ¹తద్దయు వడిఁ దాఁ

కినఁ గర్ణుండు విషాదం

బున వెండియుఁ బెద్ద దూఱు భూవరముఖ్యా.

341 1. తనూజ చక్రమిల - వీ.న. 2. గ్రుంగెడు - ప.ల.

342 1. డాపటికల్లు - పెక్కు ప్రతులు. 2. డించిన - కొన్ని ప్రతులు ; డిగ్గిన - ఊ ;
డిందిన - న. 3. లంబైపోవుటకు - జ. 4. నొప్పియడరి - కొన్ని ప్రతులు ; నొప్ప
డరి - వ.శ. 5. లువిదళించుచు - ఊ ; వగచుచు - డ.

343 1. నన్ను - పెక్కు ప్రతులు. 2. చెలిమిలేదు - జ.

344 1. డాకిన నొవ్వా (ప్ప) రి న కర్ణుడు - పెక్కు ప్రతులు.

345 క. కన లధిక ¹మైన లావె

క్కిననయ్యంగవతి నొంచెఁ గృష్ణార్జునులన్

సునిశిత²శరములు మఱియుం

జొనిపెను దనఁదై ర్యమహిమ ³సుర లగ్గింపన్.

346 వ. అలిగి యర్జునుం డాశీవిషంబులుం బోని¹విశిఖంబు లాఱు కర్ణమే ²నుచ్చిచన
నేసినం గ్రోధభాసితం దై యతండు బ్రహ్మాస్త్రంబు ప్రయోగించుటయు
నప్పార్థుం దైంద్రాస్త్రంబు ప్రయోగించిన.

347 క. అమితబలం బగుబ్రహ్మ

స్త్రముచే నయ్యస్త్ర మపహృతం బగుటయుఁ జి

త్తమున విషాదము దనుకఁగఁ

గమలాక్షుఁడు గారవమున గాండివితోడన్.

348 వ. నీయస్త్రం బిప్పుడు కర్ణాస్త్రంబుచే ¹విధ్వస్తంబయ్యె నిట్లు గా నేల యన
వుడుఁ గవ్వడి బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగంబున నమ్మహానీయసాధనంబు ²బాధి
తంబుసేసి రాధేయాంగంబు బాణజాలంబులం బొదివి నొప్పించిన నమ్మేటి
మగండు గాండివంబు ³మౌర్వికోటిఁ బాసి పో నేసిన నాసవ్యసాచి మగుడ
నమర్చి మార్గణంబులు నిగిడించిన రయంబున నాసూతపుత్రుఁడొక్క
మౌర్వి యూడుట దోఁప కుండె నవ్వీరుండు వివ్వచ్చువిశిఖంబులు వారించి
యతని తనువునొంచిన వెండియుఁ బుండరీకాక్షుండు సహస్రాక్షనందను
నుద్దేశించి.

349 క. నిను ¹నొంచువాఁడె కర్ణుం, డనితరసులభప్రకారమగుభుజవీర్యం

²బున ³నసమానోజ్జ్వలభే, లనమునఁ⁴ దెగటార్పు శరవిలాస ⁵నిరూఢా.

345 1. మగుడు - కొన్ని ప్రతులు. 2. శరంబు లురమున జొనిపెను - పెక్కు ప్రతులు ;
రయమున - ఇ.కె.ఘ.ట.ణ.వ. 3. సురలు నుతింపన్ - పెక్కు ప్రతులు.

346 1. శిలీముఖంబులు - ఊ.ణ.త. 2. గుచ్చిపోవ - ఒ ; నుచ్చిపోవ - కొన్ని ప్రతులు.

348 1. త నపహృతంబయ్యె - ఎ.గ.శ.నీ. 2. ప్రతిహతంబు - వీ.శ.ష. 3. గుణంబు -
కొన్ని ప్రతులు.

349 1. నోర్చువాడె - ఘ.ణ.త.వ. 2. బనల సమానోజ్జ్వల, బనల ప్రభావోజ్జ్వ - అని
పాఠములు. 3. లసమానోజ్జ్వల - ఐ.ఝ.శ. 4. బరిమార్పు - పెక్కు ప్రతులు.
5. ప్రౌఢిన్ - ణ ; ప్రౌఢా - త.వ ; నిరూఢిన్ - ఏ.న.న.

350 డ. అనునప్పుడు విషవిస్ఫురద్భుజంగభంగికం బైనజాణంబు రౌద్రమంత్ర
¹మహితంబు నేసి కర్ణుండు పార్థుప్రాణంబులు గొన నప్పశించి సంధింప
మున్ను కొండొకక్రంగినచక్రంబు ²కుండ మునుంగం దిగఁబడిన నొడ్డగెడ
వై యరదం జేటునకు నను వీక తక్కిన నుక్కటి యక్కర్ణుం డప్రతీకారంబు
లగు రోషవి³షాదంబులఁ గన్నీ రొలుక ⁴రథంబు డిగ్గి కవ్వడిదెసఁ గనుం
గొనుచు నిట్లనియె.

351 శీ. అరదంబుచక్రంబు ధరఁ జాలఁ ¹క్రంగిన
²నెత్తెద నంతకు నేయ కుండు
మేను భూమిస్థుఁడ వీవు రథస్థుండ
వియ్యెడఁ దగ వగు నేయ కునికి
³విరిదలవానిని విరథుని నాయుధం
బిడిన⁴వానిని శూరు లేయ⁵ రెందు
⁶మహితశూరుఁడ వనుమాత్రగా దుత్తమ
కులుఁడవు రణధర్మకోవిదుండ

ఆ విట్టి నీవు దగినయట్టిభంగిన యని
నేయ వలయు నిట్లు నెప్పు టెల్ల
బాడి యేర్పడంగఁ బలుకుట గాని గో
విందునకును నీకు వెఱచి కాదు.

352 వ. అనిన విని యచ్యుతుం డతని కి ట్లనియె.

353 క. ఏమీ తగవును ధర్మము, నీమనమున¹ నేడ పుట్టెనే గర్వము ను
ద్దామదురభిమానము నే,లామఱచితి కర్ణయాచలం బెటఁవోయె.

350 1. మహితంబు - కొన్ని ప్రతులు. 2. నిండ మునుంగం - ఆ.ర్పు ; కుండు, గుండు - స.
3. కారంబున (ల) - కొన్ని ప్రతులు. 4. నత్తేరు - పెక్కు ప్రతులు.

351 1. క్రంగెను - కొన్ని ప్రతులు. 2. నెత్తెడు నంతకు - ఆ.ఊ.ర్పు.ట. 3. విడిదల
వానిని - కొన్ని ప్రతులు. 4. యోధుని - కొన్ని ప్రతులు. 5. రందు - ఓ.త ద.వ.
6. మహిత - పెక్కు ప్రతులు ; మహిని - వా.శ.ప.

353 1. నేడు పుట్టెనే - పెక్కు ప్రతులు.

354 అ. పరమధర్మపరులు పాండుభూవల్లభ, సుతులు వారి నతుల శుభము¹లొందు
ధర్మహీను లైన ధార్తరాష్ట్రులకుఁ బా, టిల్లు నివ్వధమున నెల్లచేటు.

355 వ. దీనికి నీవు¹ కటకటంబడినం బోవునే యని పలికి వెండియు.

356 సీ. గొంతియు నందఱు గొడుకులు సుప్తులై
యుండంగ లక్కయిల్ మండఁజేసి
కపటంపుజూదంబు¹ ఘటియించి ధర్మాత్ముఁ
డగుధర్మసుతుసిరి యపహరించి
యంతఁబోవక ద్రుపదాత్మజఁ దెచ్చి న
భాస్థలి నమ్మెయి భంగపఱచి
యమ్మహాత్ములఁ జంప నడవికి ఘోష యా
త్రావిధినెపమున దాడి వెట్టి

తే. బాలు నభిమన్యు నొక్కని బహురథికులఁ
బనిచి చంపించె మీసుయోధనుఁడు దలఁపఁ
గాని యిప్పాపముల కాదికర్తవీవ
యిన్నియెడలను నీపాడి యెందుఁబోయె.

357 వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు గర్జు¹తో నాడు²మాటలఁ దోడ్తోడం బెరిగిన యద్ధ
నంజయుమనంబు రోషానలంబు రోమకూపంబులఁ బటుజ్వాలా³రూపం
బుల వెడలుట యతివిస్మయప్రదంబై యుండె నయ్యుగ్రమూర్తి సముదగ్గి
పరాక్రమంబునం గురియుపటుబాణాసారంబు వారించి యవ్వీరునంగం
బున నయ్యంగపతి నిశితాస్త్రంబులు నిగిడించుట మహాద్భుతం బయ్యెనతై

354 1. పొందు - కొన్ని ప్రతులు; పొదువ - ట.

355 1. సంకటబడినం - పెక్కు ప్రతులు.

356 1. కల్పించి - ఎ.గ.ణ; గడియించి - ఘ.

357 1. దూలనాడు - వ. 2. వాక్యంబుల - కొన్ని ప్రతులు. 3. రూపంబున - కొన్ని

అంగున నీడంబోక పెనంగునతం డతిరయంబున నన్నరు⁴నిం బదిదొడ్డ
 నారసంబుల నొప్పించిన నత్తేజోధనుం డాజ్యధారాచ్ఛటాసేకంబున
 నుద్రేకంబు నొందినహుతవహుండునుం బోలె మండి శత్రు⁵సంతా⁶సనం
 బును మిత్రో⁷ల్లాసనంబును బ్రగుణమణిజాంబూనదమయంబును జనప్రస్తుతి
 పాత్రంబును హస్తీకశ్యాత్మకంబును నగునతని కేతనంబును గనకపుంఖ
 వ్రాభాభాసితం బై నభల్లంబునఁ బడనేసినం గౌరవులు నిజయశోబలదర్ప
 ప్రియంబుల మొత్తంబులు వడుటగాఁ దలంచుచు హాహాకారంబులతో
 నారాధేయునిదెస నిరాశు లై రట్లు ప్రసీ⁸తకేతుపాతనం బాచరించిన
 దానం గనలి కర్ణుం డతినిశితకూ⁹రనారాచజాలంబులు గృష్ణార్జునుల
 మీఁదం గురిసి వెగడుపటచి యరదంబుపిఱిందికొమ్ముక్తి¹⁰ందికి ⁷మూపు
 సొనిపి లావున నెత్తిన రథచక్రంబు విడువక భూమి గులపర్వతకానన
 సముద్రసహితం బాఅంగుళంబు లెగసె నట్లు ⁸కర్ణుండు రథంబు నిలిపి మీఁదికిం
 జని యెప్పటిబాణంబు సంధింప వెండియుఁ జక్రంబు ⁹క్రంగినఁగ్రమ్మఱ
 రథంబు డిగ్గి యెత్త నమరె నయ్యవసరంబునఁ గృష్ణుపనుపునం గ్రీడి దోడన.

358 మ. కులిశప్రస్ఫురణావహా¹సనవిభాగుచ్ఛంబులం గల్గి యాఁ
 కలిమై వచ్చుకృతాంతవక్త² మన నుగ్రం బై మురారాతిరు
 ద్రుల చక్రంబును శూలముం దెగడుచుం గ్రూరంపు టొప్పారు నం
 జలికం బై నమహాస్త్రముం దొడివి ²కర్ణం బుబ్బనం జేయుచున్.

359 క. ఓను దపశ్చరణంబున, దానంబున గురుజనాభితర్పణమున ని
 త్యానూనవ్రతశీలుఁడ, నేనియుఁ గర్ణుతలఁ ద్రెంచు నీశర మనియెన్.

360 క. అని తెగ నిండఁ ¹దిగిచి యేసిన నయ్యస్త్రంబు రోదసీకుహరంబుం
 దనమెఱుఁగుల నించుచునిరు, మొనల జనుల గాఢమూర్ఛ²ముంచుచునిగి డెన్

ప్రతులు. 4. ని తొంబది-ఏ. 5. సంతాపంబును-అ.ట.ణ.త.వ. 6. విగతాశులైరి - ఇ.
 7. మూపు సొనిపి - శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. (అర్థానుస్వారము లేని రూపము).
 8. కర్ణుం దొడుకరచుచు - జ. 9. దిగంబడిన - ఇ.ట; డించిన - కొన్ని ప్రతులు.

358 1. కులిశవిభాగుచ్ఛంబులం-వీ.స. సితవిభా-కొన్ని ప్రతులు. 2. యాకర్ణంబునం(నుం)-
 డి.ఎ.ట.గ.ణ.త.

360 1. దివిసి - అ.ఐ.బ.శు. 2. మునుగగ నిగిడెన్ - ఈ.బౌ.వ.

—: అర్జునప్రయుక్తం బగుఘోరశరంబున కర్ణశిరంబు ద్రుంచుట :—

సం. 8-67-24

- 361 చ. నినదసముద్భటస్ఫురణ నింగి వగుల్పఁగ సర్వభూతకం
పన ¹మగు చమ్మెయిన్ నిగిడి పార్థివ²సత్తమ యేమి సెప్పుదుం
దునిమె శిరంబు రక్తమునఁ దోఁగుఁచుఁ గర్ణనియట్ట వజ్రఘో
రనిహతిఁ గూలుగై రికధరాధరముం దలఁపిం³పఁ బట్టుగన్.
- 362 క. చరమగిరినుండి పడియెడు, తరణికరణి సూతపుత్రుతల వడఁ గాంతి
స్ఫురణోజ్జ్వలంబు నతిసుం,దరమును నగుకాయ మట్లు ధరణిం బడియెన్.
- 363 తే. అధిప ¹యంతన గను విచ్చి యఖిలజనులు
గనుఁగొనంగ నయ్యుజ్జ్వలతనువు విడిచి
చని ²సముదీప్త మైనతేజంబు వారి
జూప్తబింబంబు సొచ్చె నత్యద్భుతముగ.
- 364 వ. అట్టియెడ.
- 365 క. వినుము మహీసురుశాపము, మనుజేంద్రా సూతపుత్రమరణాంతం బై
యునికినొ రథచక్రము మే,దినిఁ గ్రుంగుట లేక తొంటి తెఱఁగున నుండెన్.
- 366 తే. దారు¹ణాస్త్రజాలాంశుల వై రిసైన్య
తాప మొనరించి యాసూతతనయతరణి
పార్థదు స్తరకాలవై భవము గడవ
ననువు లేమి నవ్విధమున నస్తమించె.

361 1. మొనరించుచున్ — అ.ఆ.ప.ఐ.ఝ.ల. 2. కుంజర — ట. 3. చు చాడ్పునన్, చు నట్లుగన్ — అని పాఠములు.

363 1. యంతయు గంపించి — ఉ.న ; యంతట గనువిచ్చి, యత్తరి గనువిచ్చి — అని పాఠములు. 2. యె సముదీప్తయైన — ఆ.ఝ; యు సముదీప్త — ఎ.గ.

366 1. ణపద్రాంశుల — ఆ.ఐ.ఝ.ల.

- 367 క. సూతనూజుఁడు వడినం, బ్రీతిం బాంచాలు రార్వఁ బెల్లుగఁ దూర్య
వ్రాతంబు నెలఁగ నమ్మో,దాతిశయము వొందె బాండ వానీకంబుల్.
- 368 క. నిడుఁ¹గేలుక బలుతొడలు, నె్వడఁదయురము నై రణావనిం గర్జునొడల్
పడి యున్నఁ గని విషాదం, బడరి తొలఁగుమాడ్కిఁ గ్రుంకె నర్కుం డంతన్
- 369 తే. నిర్గతప్రాణు రాధేయు నిజకరములఁ
గరుణపెంపున ¹నంటుట కారణముగఁ
బావనస్నాన మొనరింపఁ బోవు²నట్లు
లపరజలనిధిలోనికి నరిగె నినుఁడు.
- 370 వ. అప్పుడు.
- 371 తే. కామఁ బాసిన కమలంబుకరణిఁ బొలుచు
కర్ణతల ¹యిలఁ బడియు నుదీర్ణకాంతి
నొప్పునట్టయుఁ జూచి శల్యుండు సిడము
²ద్రెస్సి మో డై నయరదంబు ద్రిప్పె నధిప.
- 372 క. బలితపువెస నాబోతుం, బులిగొనినం బసులు వాటుపోలికిఁ గ్రోధో
జ్వలుఁ డగుపార్థుఁడు గర్జునిఁ, బొలియించిన నీదునై న్యములు వెఱఁ బఱచెన్
- 373 తే. దీనశృత్తి శల్యుండు నీసేనజనులు, నట్లుపాంచాలు రుబ్బున నార్వ సిగ్గు
వడక పాండవమధ్యముసిడము మరలి, మరలిచూచుచుఁ బాటిరి మనుజనాథ.
- 374 ఉ. గాండివము క్తబాణమునఁ గర్ణుఁడు గూలుటయుం ¹గడంగి శ
ల్యుం డరదంబు దోలుటయు నొక్కమొగిన్ భవదీయసేన లోం
డొండ కలంగి పాటుటయు నుల్లసితుం డయి చూచివాయుపు
త్రుండు మహా²విరావమున రోదసి పిక్కటిలంగ నార్చినన్.

365 1. కేతులు - అ.ఇ.ఝ.ల.శ.ష.

369 1. నంటిన కారణమున - కొన్ని ప్రతులు. 2. కరణి నపర - ఐ.ట.త.వ.

371 1. యునుబడియు - ఎ.గ.జ.త.వ ; నేలబడియును దీర్ఘ-ట.వ ; పడియును సము
దీర్ఘ-వ. 2. ద్రెళ్ళమోడైన-ఎ.ప.క.వ ; దీసిమోడైన - అ.ఈ.ఝ. (కర్ణుని రథ
ముసిడమును అర్జునుడు కూల్చేనేకాని శల్యుడు తానై తీసినట్లు లేదు.)

374 1. కడంగి - వ ; దలింక - పెక్కు ప్రతులు. 2. నినాదమున - ఏ.ట.

—: అర్జునప్రయుక్తం బగుఘోరశరంబున కర్ణశిరంబు ద్రుంచుట :—

సం. 8-67-24

- 361 చ. నినదసముద్భటస్ఫురణ నింగి వగుల్పఁగ సర్వభూతకం
పన ¹మగు చమ్మెయిన్ నిగిడి పార్థివ²సత్తమ యేమి సెప్పుదుం
దునిమె శిరంబు రక్తమునఁ దోఁగుఁచుఁ గర్ణనియట్ట వజ్రఘో
రనిహతిఁ గూలుగై రికధరాధరముం దలఁపిం³పఁ బట్టుగన్.
- 362 క. చరమగిరినుండి పడియెడు, తరణికరణి సూతపుత్రుతల వడఁ గాంతి
స్ఫురణోజ్జ్వలంబు నతిసుం,దరమును నగుకాయ మట్లు ధరణిం బడియెన్.
- 363 తే. అధిప ¹యంతన గను విచ్చి యఖిలజనులు
గనుఁగొనంగ నయ్యుజ్జ్వలతనువు విడిచి
చని ²సముదీప్త మైనతేజంబు వారి
జూప్తబింబంబు సొచ్చె నత్యద్భుతముగ.
- 364 వ. అట్టియెడ.
- 365 క. వినుము మహీసురుశాపము, మనుజేంద్రా సూతపుత్రమరణాంతం బై
యునికినొ రథచక్రము మే,దినిఁ గ్రుంగుట లేక తొంటి తెఱఁగున నుండెన్.
- 366 తే. దారు¹ణాస్త్రజాలాంశుల వై రిసైన్య
తాప మొనరించి యాసూతతనయతరణి
పార్థదు స్తరకాలవై భవము గడవ
ననువు లేమి నవ్విధమున నస్తమించె.

361 1. మొనరించుచున్ — అ.ఆ.ప.ఐ.ఝ.ల. 2. కుంజర — ట. 3. చు చాడ్పునన్, చు నట్లుగన్ — అని పాఠములు.

363 1. యంతయు గంపించి — ఉ.న ; యంతట గనువిచ్చి, యత్తరి గనువిచ్చి — అని పాఠములు. 2. యె సముదీప్తయైన — ఆ.ఝ; యు సముదీప్త — ఎ.గ.

366 1. ణపద్రాంశుల — ఆ.ఐ.ఝ.ల.

పాంచజన్య దేవదత్తంబులు పూరించిన నింగి వగుల్చు నమ్మ³హారవంబున
గుండియ లవిసి కురుబలంబు లత్యంత వికలంబు⁴ లయి వినిపాతిత రావణ
నందనుఁ డగుసుమిత్రానందను సింహనాదంబున భయంబంది పఱచు దానవ
సేనలచందంబున నీకొడు కున్న నెలపు విడిచి ⁵వలియంబాటిన వెలవెలం
బాటు నక్కురుపతితో నాశల్యండు సంధ్యాసమయం బయ్యె నేటికిఁ
గయ్యంబు ⁶సాలింపుము ⁷వేగుటయుఁ జేయవలయుకర్ణంబు సూచికొంద
మనియె నట్టియెడఁ గృపాశ్వత్థామ కృతవర్మ శకుని సుశర్మప్రభృతు లగు
దొరలు పాండవజయంబునకు ధైన్యంబునొందినయాననంబులతో నిశ్వాసం
బులు నిగుడ నక్కురుపతిఁ జేరం జనుదెంచిన నతండు మూఁకల మరల్చి
రామియు దొరల యుత్సాహవై కల్యంబును శల్యమాటలతెఱంగు
నూహించి మరలి కర్ణుం జేర్కొని విలాసంబుసేయుచు హాకర్ణ హాకర్ణ యను
నెలుంగులతో బలంబులఁ దివియ నియమించిన దివిసి కౌరవులు దోడం జను
దేర నిజశిబిరంబునకుం బోయె నప్పోవుట పాపజూదంబున నోడి పాండునృప
కుమారులు హస్తినాపురంబు వెడలి యడవికిం బోవునప్పటిభంగి యై యుండె
నయ్యవసరంబున.

351 చ. తనువులఁ గర్ణబాణము లుదాత్తగతిం జెలువొందఁ గౌరవుల్
కనుకనిఁ బాట శౌరియును గవ్వడియున్ వెలుఁగొంది రొక్కెడ
న్వినత మరీచు¹త్రై²పొడిచి నిర్భరసంతమసంబు నల్గడం
జన నభిరామమూర్తు లగు³చంద్రుని సూర్యునిఁ బోల్పఁ బట్టుగన్.

352 వ. కట్టొప్పి యమ్మెఱుంగుటమ్ములు పెటికి వైచి యొండొరులయాననంబు
లాలోకించి రాత్రి¹ముఖం బయ్యె విరోధుల వెనుకొనుటకు సమయంబు
గాదని సంభాషణంబులు సేసి తమసేనలం ²దివియ నియమించి.

అనియు పాఠములు. 3. హారావంబున — కొన్ని ప్రతులు. 4. లయరావణ నంద
నాంతకుడగు — కొన్ని ప్రతులు. 5. విరియంబారిరి — ఘ ; కలయంబారిరి — ణ, త. వ.
6. సాలింతము — కొన్ని ప్రతులు. 7. వేగుటయు — పెక్కు ప్రతులలో లేదు; ఇట
మీద వలయు కర్ణంబు లేవు — ట.

351 1. కెవవరి — ఈ.జ.ప. 2. పొలిచి — వ ; పొడమి — ఊ. 3. చంద్రుడు సూర్యుడు —
పెక్కు ప్రతులు.

352 1. సమయం బయ్యె — అ.ఆ.ఐ.బ.యు. 2. దివియించి — కొన్ని ప్రతులు.

383 తే. బలునిఁ దెగటార్చి మరలు గోపతియు హరియుఁ
బోలెఁ గర్ణుని సమయించి లీల మెఱయ
మరలి రత్యంతమోదసంభరితు లగుచుఁ
గవ్వడియుఁ గృష్ణుఁడును బంధుగణము లలర.

384 వ. అప్పుడు దివ్యు లన్నరనారాయణుల సనేకప్రకారంబులం బ్రశంసించుచు
నిజనివాసంబులకుం జనిరి పాండవసేనాజనంబులు సంతసంబునం దేలుచు
ధనంజయుం ¹జెలంగి పొగడుచుం బోయి రివ్వధంబున జయంబునం
బొంపిరివోవుచుఁ బాండవులు విడిదల కరిగి ధర్మనందనునగరిమొగసాలఁ
బొచ్చి రట్టియెడ.

385 క. నెన్నునఁ బాంచాలురుమును, మున్నానృపు కడకు నేఁగి ముదితాత్మం డై
యున్నయతనిఁ గని దీవన,ల న్నతులను సమ్మదానులాపములఁ దగన్.

386 వ. గారవించిరి వివ్వచ్చుండు వేగంబ యరదంబు డిగ్గించని యజ్ఞనవతిచరణంబు
లకుఁ బ్రణతుం డైన నతం డెత్తి యాలింగనంబును ¹మూర్ధఘ్రాణంబును జేసె
భీమ నకులసహదేవు లన్నరదేవోత్తమునకుఁ బ్రణమిల్లి పార్థుం గౌఁగిలిం
చిరి కృష్ణసాత్యకు లప్పాండవాగ్రజునకు సవినయప్రణామంబు లాచరిం
చిన నమ్మహీవరుం డత్యాదరంబున నభినందించె నప్పుడు కృష్ణుం డతని
కి ట్లనియె.

-: శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజుతో సరససల్లాపంబు చేయుట :-

సం. 8-69-16

387 క. భువనము లన్నియు నొక్కటఁ
గవిసియుఁ గర్ణుఁ బరిమార్పఁగానోవునె భూ
ధవ భవదీయ క్రోధా
గ్నివిహతుఁడై ¹క్రాగై గాక నిక్కం బరయన్.

384 1. జెలరేగి పొగడుచు - కొన్ని ప్రతులు.

386 1. మూర్ధ్విఘ్రాణము - పెక్కుప్రతులు.

387 1. తుంగై - ఎ.గ.వ.

- 388 ఆ. రథికవర్ష్యుడై న రాధేయుపొలిసిన, ¹యపుడ యెల్లఁ బొలిసె నని తలంపు
కౌరవులకడంగె వైరంబు నీ కింక, నెదురులేదు ²ప్రీతిఁ బొదలు మధిప.
- 389 చ. అన విని యమ్మురాంతకున కాన్మపుఁ డిట్లను నీవు చక్కఁజూ
చిన సులభంబు శోభనము శ్రీధర నీదగుకూర్మికేను భా
జన ¹మఱు నాకు దుష్కరమె శత్రుజయంబు భవత్ప్రసాదజీ
²వసులము మాకు సంపదలు వచ్చు నవశ్యము నింత నమ్ముదున్.
- 390 ఆ. అఖిలరక్షకుండ వగు¹నీకు భక్తుల, మైనమమ్ముఁ గాచు టరుదె తలఁప
భయము నెవ్వగయును ²బాసి నాకంటికి, నిదుర వచ్చు నేడు నీరజాక్ష
- 391 వ. అనవుడు నచ్యుతుండు.
- 392 చ. మనమునఁగూర్తు ¹గాన తగుమాటల నాకుఁ బ్రయం బొనర్చు టొ
ప్పును విను మీజయంబునకు భూవర యేను నిమిత్తమాత్ర మీ
యనుజులు నీమఱుందులు మహాద్భుతవిక్రమశీలు రిట్టి ని
న్ను నొకఁడు పోర మార్కొనఁగ నూర్కొని రూపఱు కుండ నేర్చునే.
- 393 వ. ఆని యిట్లు మధురసల్లాపసౌఖ్యంబు నొంది ధర్మనందనుండు పౌలికలను
సూచువేడుక దనకుం బుట్టినఁ గృష్ణునితోడం జెప్పి యతం డనుమతిసేయం
గాలవాలంబులు దంతవర్ణంబులు నగురథ్యంబులఁ దనరథంబునఁ బూన్పించి
యారోహణంబు సేసి కరదీపికాసహస్రంబులు వెలుంగ సమస్తబంధుమిత్ర
¹సోదరపరివృతుం డై యరుగునప్పుడు కృష్ణు నాలోకించి.

- 388 1. యప్పుడరయ పొలిసిరని — కొన్ని ప్రతులు; యపుడ యంత పొలిసి రని—ఎ.గ.జ.
యపుడ యంత పొలిసె నని — ష. 2. పృథివియేలు మధిప — అ.ఆ.ప.ఐ.ఝ.ల.
- 389 1. మగులెంత దుష్కరమె — వ. 2. వనమున — కొన్ని ప్రతులు. 3. అవశ్యము
వచ్చునటంచు నమ్ముదున్ — న.శ.
- 390 1. నీవు — ఎ.ప.గ.వ.శ.ష. 2. బాసె — కొన్ని ప్రతులు.
- 392 1. గానఁదగ — వీ.ష. (కాన. ద్రుతాంతముగా గ్రహించిరి); గాకతగు — ద.వ.శ.
- 393 1. పరిజన — కొన్ని ప్రతులు.

- 394 అ. సకలధరణివలయసామ్రాజ్య¹మునకు నేఁ, డేను భర్త నైతి నెల్లపెంపు
గలిగి నీదు కరుణఁ గడిఁదిమగం డగు, పగతుఁ డశ్రమమునఁ ²దెగుటఁ జేసి.
- 395 క. అని కీర్తించుచు నరుఁ గనుఁ, గొని యగ్గించుచు ముదంబు గూరినమదితోఁ
జని కర్ణుని¹శిరమును ద, త్తనయులగాత్రములుఁ జూచె ధరణీనాథా.
- 396 వ. చూచి తన్నప్పడు గ్రమ్మట ¹జన్మించినవానిఁ గాఁ దలంచి యాపదలకుం
బాసి సంపదలకు భాజనం²బ నై తినని ³యూఱడిల్లి యుల్లాసంబున మరలె
నిట్లు కర్ణసాగరంబు గడవ నీఁది పాండునందనులు పరమానందంబు నొంది
రని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుం జెప్పెనని జనమేజయునకు వై శం
పాయనుం డిట్లనియె.
- 397 చ. ¹అనలుఁడు భాస్కరుండును సుధాంశుఁడు నధ్వరసంప్రవర్తకుల్
వినుము నరేంద్ర యీక్రతువు విష్ణుమయం బిది నిర్వహించి ర
ర్జునుఁడును గర్ణుఁడున్ సమరరూపమునం దగ నీప్రబంధ మిం
పొనరఁ బరించినన్ వినిన నొందు నరుం జిరసౌఖ్యసంపదల్.
- 398 వ. అనుటయు.
- 399 చ. ప్రకటమ¹హార్దసౌరభపరాశరనందనవాక్యమంజరీ
ప్రకరసమర్చితా పరమపావననామ జగత్ప్రయీవిధా
యక పరిరక్షక ప్రతిసమాహృతికారకచిత్తవృత్తిభా
వక భవబంధమోచన దివాకరచంద్రకృశానులోచనా.

- 394 1. పదమున కేను - ట. 2. పడుటఁజేసి - ఎ.జ.ద.
- 395 1. శరీరముద త్తన - కొన్ని ప్రతులు.
- 396 1. జన్మించిన వానిగా-కొన్ని ప్రతులు. 2. బై తినని-కొన్ని ప్రతులు. 3. తలంచి-న.
- 397 1. ఈ పద్యమునకు మూలమైన శ్లోకము నందు పాఠభేదము కలదు. (అ) “మఖోహి విష్ణుర్భగవాన్ సనాతనః — వదంతి తచ్చాగఖ్యునిలేందు భానవః — చిత్రశాలాప్రతి-
కర్ణ — 96 - 60. (ఆ) మఖోహి విష్ణుర్భగవాన్ సనాతనో వహంతి యం చాప్యని
లేందు భానవః — కుంభకోణప్రతి — కర్ణ — 101-60. అనిలుడు - ఉ.ణ.త.వ. ఈ
ఫలశ్రుతి శ్లోకములు భండార్కరు ప్రతియందు ప్రధాన పాఠమున లేవు. పాదసూ-
చికలో నీయబడినవి.
- 399 1. హార్ద్ర - కొన్ని ప్రతులు.

400 క. వినతదురితనిరసనశుభ, జనన¹కలా²కల్పచరణసంభావన పా
వనతటిసీమాల్య సమ, స్తనిగమసంవేద్య పరమసంయమి హృద్యా.

401 మాలిని. కరణఫలపరిత్యాగవ్రతో¹దాత్తచేతః
పరిణతసుఖ²పీఠభ్రాజమానా నతాంహో
నిరసన చర³ణాబ్జోన్నిద్రితారాజమానా
నిరవదిపరిణాహో నిర్భరానందదేహో.

గ ద్య ము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధన
విరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబునఁ
గర్ణపర్వంబునందు సర్వంబును తృతీయాశ్వాసము.

400 1. సకల కల్పచరణ — వ. 2. కల్ప — కొన్ని ప్రతులు.

401 1. పాంత — ఎ.గ ; పాత్త — వ.శ.ష. 2. తావిభ్రాజ — ఐ.ఒ.క.ఖ.యు.ద, పి.శ.ష ;
తాదిభ్రాజ — ల. 3. ణాబ్జానిద్రితా — అ.ఆ.శ.ష.

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

శల్యపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

1 క. శ్రీ గిరిజా¹సమవాయమ
హ²గురుతర³శుభగ సంప⁴దాలంబసదా
యోగిజన⁵క్షేమ⁶సమీ
హ⁷గర్భితదివ్యచిత్త హరిహరనాథా.

2 క. దేవా జనమేజయథా
త్రీ¹వల్లభుఁ డుత్సుక²త్వరేఖా³సౌమ్య
శ్రీవిలసితుఁ డై యిట్లనుఁ
దా వై శంపాయనున కు⁴దాత్తవినితీన్.

3 క. దురమున¹నమ్మెయిఁ గర్ణుఁడు
పరిమార్పంబడిన నల్పపరిజనుఁ డై య
క్కురుపతి²యజయు్యు లగున
య్యరులయెడం బిదప³నెట్టులయ్యె మునీంద్రా.

1 1. సమపాయ, సదుపాయ - అని పాఠములు. 2. గురుతాశుభ - పెక్కు ప్రతులు.
3. నిత్యపదా - ట; నుపవసం - ఆ.త. 4. దాలంబ్య - శ. 5. ధ్యేయ - ట.వ.
6. సమోహ - ఘ. 7. గర్విత - బ.వ.

2 1. వరణుండు - చ. 2. త్వరితా - గ. 3. సౌమ్యా, రమ్య, విభవ, సమ్యక్ -
అని పాఠములు. 4. దాత్తప్రీతిన్ - ఆ.ఈ.ఊ.త.బ.వ; దాత్తవిఘాతీన్ - ఖ.

3 1. నిమ్మెయి - కొన్ని ప్రతులు. 2. కజయు్యు - అ. 3. నెట్టిద, నెట్టిడ - నెట్టివా
డయ్యెడగన్ - అని పాఠములు.

4 తే. ¹ఏను మును విన్న యక్కారవేంద్రపాండు
విభుతనూజలచరితంబు వేడ్కఁ ²బెంచెఁ
జెవులతియ్యంబు దళుకొత్తఁ జెప్పు మనఘ
వారి దైన యనంతర³వర్తనంబు.

5 వ. అని యడిగిన వై శంపాయనుం డమ్మహీనాయకున కిట్లనియె నట్లు కర్ణుండు
దెగిన దుర్యోధనుండు హతావశిష్టవసుధావరులు పరివేష్టింపం గొంచెపు
మూఁకలతోడ విడిదలకుం జని సుహృజ్ఞనంబులు దేర్ప విషాదం¹బుడిచి
²సముత్సాహదోహలి యై శల్యునిం ³దనకు సేనాపతిఁ గావించి వేగు
టయు ⁴బలుపు బొలుపును వెలయఁ ⁵బొలికలనికి నడచెఁ బాండవేయు
లును ⁶బలంబుతోడం బన్ని యేతెంచిన ⁷నయ్యిరువాగునకు సురాసుర
సమరంబునుం బోనిసంగ్రామం బయ్యె ⁸నంతమధ్యాహ్నంబున నమ్మద్ర
పతి యుధిష్ఠిరుపరాక్రమంబునం దెగియెఁ బదంపడి తన⁹భటులుం జెలులుఁ
జుట్టంబులును సమసిన నుక్కుదక్కి యక్కురునిభుం డనిపని సాలించి
¹⁰వెఱం బొందెడుడెందంబుతో నొక్కరుండునుం దొలంగం బాటి యొక్క
మడుపు సొచ్చి ¹¹దాఁగి యుండె ¹²నట గెలుపునుబ్బునం బొంపిరివోవు
పాండవేయు లతం డం దునికి యెఱింగి యయ్యెడకు నరిగి ¹³నలిరేఁగి
చుట్టుముట్టి పిలిచిన వెడలి వడముడి¹⁴తోడిపెనంకువం బెద్దయుంబొద్దు
పెనంగి యాఘానాథుండును బ్రొద్దు సాల వాలినప్పుడు భీముగదా
ఘాతంబునఁ దొడలు విటిగి పడియె నంత నిశాసమయంబున నశ్వత్థామ

4 1. ఏము — వ. 2. బెనిచె — పెక్కు ప్రతులు ; గదుర, జేసె, జేసి — అని పాఠములు.
3. వర్తనములు — ఘ.

5 1. బుడిగి-వా ; బువిడిచి పెక్కు ప్రతులు. 2. సముత్సాహ-వ ; సమరసముత్సాహ-వ.
3. తనకు — కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 4. బలుపునుం బొలుపును — కొన్ని ప్రతులు.
5. బొరి — ఈ.ఉ.ప.ఐ. 6. బలంబుతోడం — పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 7. నయ్యిరు
వాగునకు — కొన్ని ప్రతులలో లేదు ; నమరాసుర — కొన్ని ప్రతులు. 8. నంత —
కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 9. బంట్లు — ఈ.గ.త.వ ; బంధులు — ఉ.ఎ.ట ; తన భటు
లుం — కొన్ని ప్రతులు. 10. వెరగు బొందు — ఖ. 11. దాగి — ఆ.ట. 12. నట —
పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 13. నలిరేగి — కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 14. తో పెనంకువం -

కృపకృత¹⁵వర్మలు దనకుం ¹⁶దోడుగా ధర్మనందనస్కంధావారంబుఁ
¹⁷బొదివి పాంచాల¹⁸ప్రభద్రక మాతస్యప్రభృతిశేష¹⁹నై న్యంబుల ²⁰సమ
 యించె మఱునాఁడు సంజయుండు కురుక్షేత్రంబుననుండి పూర్వాహ్లాంబునఁ
 గరినగరంబున కరుగుదెంచి.

6 చ. పొరిఁబొరి మోము బాష్పజలపూరము ¹గ్రమ్మఁగ నూర్ధ్వబాహుఁ డై
 చరణయుగంబు దొట్రువడ ²సంభృతశోకత రాజవీధి నె
 వ్వరిఁ గని యైన హామహిత³వై భవ హాధృతరాష్ట్రపుత్ర హా
 కరిపురనాథ యం చెలుఁగు గద్గదికం దగులంగ నేడ్చుచున్.

7 క. జననయనచకోరానం
 దనుఁ ¹డగున్యపచంద్రుఁ డనుచితం బయినవిధం
 బున నస్తమించె నంచుం
²దనుడోలన³భరితభూరిదై న్యం డగుచున్.

8 వ. చని ధృత¹రాష్ట్రమందిరంబు ప్రవేశించి లోపలికొలుపున గాంధారి²యుం
 గోడంద్రును విదురుఁడును ³మఱియును దగుచుట్టంబులునుం ⁴బరివేష్టించఁ
 గర్జితమికిఁ ⁵జేముడించుపలుకులు సెల్ల నుల్లంబు దురపిల్ల నున్న
 యన్నరనాథుం గని డగ్గుతిక ⁶వెట్టుచుఁ దనపేరు సెప్పికొని చేరి ⁷పాద
 ప్రణామం బాచరించి యేడ్పు⁸బెరయు నెలుంగుతో నిట్లనియె.

ఇ.జ.ట ; తోడి బె (పె) నుకువ — ఎ.ఓ.క.గ. 15. వర్మలు — కొన్ని ప్రతులు.
 16. దోడుగా — కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 17. నడు రేయి సొచ్చి పొదివి — అ.ప.
 18. ప్రకటప్ర — ఇ ; ప్రకరప్ర — కొన్ని ప్రతులు. 19. సముదయంబు — ఆ.
 20. సమయించిరి — పెక్కు ప్రతులు.

6 1. గప్పంగ — ఊ.ఎ. 2. సంవృత — చ. 3. వల్లభ — త.

7 1. డాన్యప — చ. 2. దనలోనన — పెక్కు ప్రతులు. 3. భూరిభరిత — ఉ.ఐ.గ.చ.

8 1. రాష్ట్రుని మందిరం — ఇ.ఐ.గ. 2. ప్రముఖ దేవీజనంబును, గోడండ్రిను — ప.
 3. మరియుం దగిన — ఆ వ. 4. గొలిచి యుండగ — అ ; గొలిచి యుండ — ప.
 5. జేముడించుచు నప్పలుకులు — ఎ. 6. వడుచుం — పెక్కు ప్రతులు. 7. యతని
 పాదంబులపయిం బడి యేడ్చుచు — ప. 8. బెరయ నిట్ల — పెక్కు ప్రతులు ; నెలుంగు
 డగ్గుతిక నిట్ల — ప ; నెలుంగు గద్గదిక పడ నిట్ల — అ.

9 సీ. జననాథ శల్యుండు సమసే సౌఖ్యుఁడు గీ

టడఁగె నులూకుండు మడిసె సకల

సంశస్త్రకులు గడచనిరి కాంభోజ¹శ

తానీకములు దెగటాతె యవన

²పార్వతీయమైచ్చబలములు ద్రుంగె నల్

దిక్కుల మన్నీ³లుఁ దక్కుగలుగు

నరనాయకులును జచ్చిరి ⁴కుమారులు గల

యందఱుఁ దెగిరి కర్ణాత్మజులును

తే. బొలిసి ⁵రయ్య వృకోదరుపలుకు దప్ప

కుండఁ ⁶దద్గదాదండప్రచండనిహతి

రెండుదొడలును విటిగి ధరిత్రిఁ ⁷బెలుచఁ

గూలి రూపటి ⁸రారాజు ధూళిబుంగె.

10 వ. మఱియు ధృష్టద్యుమ్నుండును శిఖండియు నుత్తమౌజుండును యుధామ
న్యుండును లోనుగాఁ ¹గలపాంచాలురును జేదిమాతస్యప్రభద్రకప్రభృతి
బలంబులు లోనుగా ²నవశిష్టజనంబులును నీమనుమ లై నప్రతివింధ్యాది
ద్రౌపదేయులును సకలరథసామజఘోటకసుభటసమేతంబుగా మృతిఁ బొంది
రిట్లు కౌరవశిఖిరంబును బాండవస్కంధావారంబును విధివశంబున ³వనితావ
శేషంబు లయ్యె నిందుఁ గృష్ణ⁴కృతవర్ములు నశ్వత్థామయుఁగా మువ్వు
రును నందుఁ బాండవు లేవురును గృష్ణ⁵సాత్యకులుగా నేడ్వరును భవ
త్సుతుండయిన యుయుత్సుండును శేషించి ⁶రివ్విధంబునఁ ⁷బదునొకండు
నేడతొహిణులు నఖిలక్షోణికి దుర్యోధను నధిపుఁ ⁸గావింపనుం జంపనుం

9 1. శతానీకులునుం - ఇ. 2. పార్వతేయులు - చ.ట ; పారశీయ - శ. 3. లు నుక్తు - శ.చ. 4. కుమాళ్లు, గుమాళులు, గుమారులు - అని పాఠములు. 5. రంశ - ఆ.త. 6. ననిలోనదద్గదాదండ - అ. 7. యందు - ఏ. 8. కురురాజు - ఖ.

10 1. గలుగు - ఎ. 2. గలయవశిష్ట - కొన్ని ప్రతులు. 3. నిరవశేషంబు - పెక్కు ప్రతులు. 4. కృతవర్మాశ్వత్థామయు - పెక్కు ప్రతులు ; కృతవర్మాశ్వత్థామలు - కొన్ని ప్రతులు. 5. సాత్యకులునుంగా - పెక్కు ప్రతులు. 6. వినుమివ్విధంబు - కొన్ని ప్రతులు. 7. పదనకొండు - పెక్కు ప్రతులు. 8. గావింపంజంప - ఆ.ఐ.

⁹బూను కాలం బగుటయు నాలంబున నిశ్శేషత్వంబు ¹⁰నొందె నని చెప్పు
టయు నమ్మహిపతి మూర్ఛిల్లె విదురుండును వివశుం డై యొఱగె గాం
ధారి¹¹యుఁ గోడండ్రును జె య్వేది పుడమిం బడిరి తక్కటిచుట్టంబులు
¹²మొగంబులు మొగుడం జిత్రరూపంబు చందం బైరి సంజయప్రయత్నం
బున నందఱుం ¹³గ్రమంబునం దేటి రప్పుడు మేను వడంక నమ్మానవ
నాథుండు నలుదిక్కులకు మొగంబు ద్రిప్పి విదురు నుద్దేశించి పుత్రహీనుండ
ననాథుండ నగుటయెఱింగితిఁ దమ్ముండ యిటమీఁద నీవ నాకు గతి యగు
మనుచు మగుడ నిగుడుమూర్ఛాతిశయంబునం బరవశుం డయిన నతండును
¹⁴నారీజనంబును ¹⁵శీ తాం బు సేచనంబుల¹⁶ను లలితవ్యజనపీఠనంబులను
¹⁷గొండొక సేపునకు సేదదేర్చినం గూర్చుండి యక్కురువిభుండు గుంభ
నిక్షిప్తభుజంగంబుచందంబున నిశ్వాసంబు ¹⁸నిగుడ్చుచు నూర కున్నం
గనుంగొని ¹⁹యక్కాంతాసముదయంబును సంజయుండును రోదనంబు
సేసిరి పదంపడి యవ్వించిత్రపీఠ్య²⁰నందనుండు.

11 ఆ. అనఘు వశము గాదు ¹మనసు గొడండ్రమీ
వదినెఁ జుట్టములను సదనములకుఁ
బుచ్చు మనియెఁ బలుకు ²లచ్చుపా టడఁచు గ
ద్గదిక డై న్యమెసఁగ విదురుతోడ.

12 క. ¹అనుటయు నాతం డందఱు
కును ²మెలపునఁ జెప్ప వగలఁ గుందుచు నల్ల
ల్లన ³తమనిలయంబులకును
జనిరి మఱియు నేడ్చుచుండె సంజయుఁ ⁴డలఁతన్.

9. బూని - పెక్కు ప్రతులు. 10. నొందిరని, బొందిరని, వొందిరని - అనిపాఠములు. ప్రముఖ దేవీనివహంబులును, గోడండ్రునుచెయ్యేది - ఆ.ప. 12. మనంబులు - పెక్కు ప్రతులు. 13. గ్రమంబున - కొన్ని ప్రతులలో లేదు 14. నారీజనంబును - కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 15. శీతల జల-పీ.శ.ప. 16. నుల్ల సిత-త.వ. 17. పెద్ద సేపు - ఆ.ఇ. కొన్ని ప్రతులు. 18. నిగుడించుచు - కొన్ని ప్రతులు. 19. యక్కాంత లును సంజయుండును - పెక్కుప్రతులు. 20. తనయుండు - చ.

11 1. మనము - పెక్కు ప్రతులు. 2. నచ్చు - పెక్కుప్రతులు.

12 1. అనిన విని యాతడం - వ పెక్కు ప్రతులు. 2. మెలుపున, మెలుపున - అని పాఠములు. 3. తమతమ నిలయములకు - కొన్ని ప్రతులు. 4. డడలన్, డంతన్ - అని పాఠములు.

13 వ. అమ్మేదినీళ్ళరుం డేది గతి యని దుఃఖాతిశయంబునఁ జేతులు విదిర్చి యా
¹సూతనందనుదిక్కు మొగం బయి.

14 క. చావరు నొవ్వరు పాండవు
 లేవురు నని నీవు చెప్ప నిప్పలుకులు దుః
 ఖావేశకరము లై చే
 శోవృత్తి దహింపఁ జొచ్చె దుర్భరభంగిన్.

15 క. తనయు లని నందఱుం బడి
 రనఁగా విని పెక్కు¹పటియ లై పోవక యి
 ట్లునికి యరయ వజ్రమయం
 బని ²తలఁపఁగఁ దగుమదీయ మగుహృదయంబున్.

16 ఉ. కన్నులు ¹చీకు లై సుతనికాయము ²బాలవిహారలీలలుం
 తెన్న గుప్తాయ మొంది విలసిల్లుతెఱంగును జూడఁ గాన కి
 ట్లున్నను బంధుకోటి సమయోచిత³లాలనఁ బల్కుపల్కులన్
 విన్నవి వీను లిప్తు గొఱవిం ⁴దముఁ జూడినయట్ల పొక్కెడిన్.

17 వ. అని దుర్యోధను నుద్దేశించి.

18 సీ. ఇట రమ్మ నన్నఁ గౌఁగిటఁ జేర్చు కొడుక మీ
 యమ్మనూరార్పరావయ్య వృద్ధు
 లగుమమ్మ విడుచుట ¹దగునె యేగతిఁ బోవు
 వారము ²సెప్పుము కారవేంద్ర
 యంధత్వవికలుల నరయక యి ట్లుపే
 టించితి ³నామీదఁ గృపయుఁ బ్రియము

13 1. సూతు - వా. కొన్ని ప్రతులు ; సూత - కొన్ని ప్రతులు.

14 1. వ్రయ్యలై పోవ - ఇ. 2. తలపుదు - ల; తలపందగు - వ. కొన్ని ప్రతులు.

16 1. చీకుచీకులయి - శర. 2. బాల్య - ఐ. 3. వేశల - ఉ.వ. 4. గొని - ఐ.గ.ట.వ ; వెన - పి.శ.ష.

18 1. తగవె - ఇ.చ. 2. చెప్పుమా - ల. కొన్ని ప్రతులు. 3. నామీది - పెక్కు ప్రతులు.

నెక్కడ వోయె భూమీశులు గొలువంగ
నుండు ⁴దీ వ ట్టొంటి నున్న వాడ

తే. వధికబలదుర్ని వారుండ వై ననీకుఁ
జాండుపుతులచేత నప్పాటఁ జావు
వచ్చె నిచ్చలు భక్తిమై వచ్చి ⁵కొలిచి
⁶గారవింప నిం కెవ్వరు గలరు నాకు.

19 వ. కయ్యంపుమాట పుట్టినయప్పుడు నీవు నాతోడ

20 శా. చాపాచార్యుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు నశ్వత్థామయుం గల్గి నా
కీపాండుక్షీతిపాల¹పుత్రు లెదు రిం దెవ్వాఁడు ²దృవ్యదుభ్బజా
³వ్యాపారుం డనిఁ గర్ణుఁ ⁴దొక్కరుఁడు మాయం జేయు ⁵మద్భాణవి
ద్యాపారీణత ⁶గెల్తు ⁷నొక్కఁడన యే నయ్యేవురన్ ప్రేల్మిడిన్.

21 తే. మున్ను చెప్పిన¹వారు ²గా కెన్నఁ గలరు
సుమ్ము శాస్త్రాక భగదత్త సోమదత్త
శకుని భూరి³శ్రవ శృల శల్య సింధు
రాజ విందానువిందాదిరథికవరులు.

22 క. ఏనును ¹గర్ణుఁడు దమ్ములు
నా నలువురు ²వీరు లైన నటు సూడు పృథా
సూనుల ³నెట్ల జయించెద
నో నమ్ముము ⁴నా బలంబును గలితనంబున్.

4. నీవిటునెట్లు - వ. కొన్ని ప్రతులు. 5. నిలిచి - ల. 6. గారవింపగ నెవ్వరు - ఈ.ఎ.త.వ.వీ.శ.ష.

20 1. పుత్రకులలోనంగ ; పుత్ర కులయం-బ. 2. దీవ్యదుభ్బజా-ఇ.ఎ.ఖ.గ ; దీవ్యదుభ్బజా-వ. 3. వ్యాపారుండగు - ఆ.ఈ.ఓ.ఔ.ట.త.ద.న.వ. 4. దొక్కరుడ - కొన్ని ప్రతులు. 5. దద్భాణ - కొన్ని ప్రతులు. 6. గెల్తు - ఐ.గ. 7. నొక్కరుడనే - ఈ.ఉ.ఓ.ఔ. కొన్ని ప్రతులు.

21 1. వార కాకెన్న - గ. 2. నాకెన్న - ఎ.వ. 3. శ్రవసుశర్మ - అ.ప ; శ్రవ ప్రభృతి - ఓ ; శ్రవకళింగ - శ ; శ్రవసుల - ల.

22 1. దమ్ములు (డు) గర్ణుడు - పెక్కు ప్రతులు. 2. ధీరులయిన - ఉ. 3. నెట్లు - పెక్కు ప్రతులు. 4. నాదు నేర్పునుం గలితనమున్ - ఖ.

- 23 క. అని యూఱడిల్లఁ బలికిన
విని భవదీయానివార్యవిక్రమమునఁ జాం
దు¹నరేంద్రసుతులు దెగుదుర
యని తలఁచితి ²నీవె తెగితె యవ్వీరులచేన్.
- 24 క. ఆమరనదీ¹తనయుఁడు సిం
హము గాక నరుండె పార్థుఁ డట్టిమహాత్మున్
²సమయించె ³నట్లు జంబుక
నముని కిఖండిఁగొని విధి కసాధ్యము గలదే.
- 25 చ. శరగురుఁ ¹డట్టియోధుఁ డటె చచ్చె ననిన్ ²దొర గానివానిచే
వెరవున లావునన్ ³జనులు వెక్కసమందఁగఁ జేయుసింధుభూ
వరుఁ డటె రిత్త వోయె ననివార్యుల బాహ్లిక సోమదత్తులం
బరు లవలీలఁ జంపి రటె వల్కుడు నే మని ⁴యేను దై వమున్.
- 26 క. ¹నీనమ్మినభూరిశవుఁ
డేనిక ²లావతఁడు నెందు నెనలేని మగం
డై నభగదత్తుఁడును వ
మ్మై³నతెఱం గట్టే యేమి యందుఁ గుమారా.
- 27 ఉ. నచ్చినకర్ణువిక్రమమునం బరపీరులయం దొకండునుం
జచ్చుట లేదు ¹దుర్దమము ²శల్యభుజావిభవంబు లోకముల్
మెచ్చినయట్టి ³దందు నొకమేలు వినంబడ దమ్మహాత్ములన్
ముచ్చులఁ జంపి⁴నట్టులు పరుల్ ⁵దెగటార్చిరి దై వ మిచ్చినన్.

- 23 1. సుతప్రవృత్తులు — ఎ. 2. నీవెదెగితెయనివారలచేన్ — వ.పీ.శ.ష ; నీవుదెగితె — పెక్కుప్రవృత్తులు.
- 24 1. సూనుడు — వ. కొన్ని ప్రతులు. 2. సమయించు — ఘ. 3. నెట్లు — వ.
- 25 1. నట్టి — చ.వ. 2. కొర — ఇ.ఘ.వ.వ. 3. బరులు, జెలులు, జలము — అని పాఠములు. 4. నేడు — ఆ ; నేను — ఖ.ఘ.వ.
- 26 1. నానమ్మిన — శ. 2. బలశాలి యతని కెనలేని — వ. 3. తెఱంగెట్టిదేమి — పీ.శ.ష ; తెరగులిట్టిదేమి — ల. కొన్ని ప్రతులు.
- 27 1. యుక్తమున — అ.ప. 2. శల్య — పెక్కుప్రతులు. 3. దందురొక — ఈ.ష ; దంద్రురొక — వ. కొన్ని ప్రతులు. 4. నట్లరిసమూహము సంపెను (రి) — వ. కొన్ని ప్రతులు. 5. పరులైగ దీర్చిరి — శ.

- 28 తే. ¹కొడుక తమ్ములు దోడ్పడఁ²గడఁగి శతు
వరుల ³గెలిచెద నంటివొక్కరుఁడు దక్క
కుండ నీతమ్ముఁగుఱ్ఱల నూచముట్టు
గొనియె ⁴నే విధి యేగతిఁ జనుదుఁ జెపుమ.
- 29 క. కదిసి పవనజుఁడు బెట్టుగ
గద ¹వ్రేసినఁ దొడలు విఱిగి కయ్యపునేలన్
మద మఱి పడి²నప్పుడు నీ
మది నే మని తలిఁచితో కుమార యెఱుంగన్.
- 30 వ. అని పెక్కు¹భంగుల విలపించి.
- 31 చ. తలఁపఁగ భాగ్యవంతుల కుదాత్తశుభం బగుఁ గాక పుణ్యహీ
నుల కది గల్గ నేర్చునె తనూభవు లాటడిఁ బోయి రింకఁ గా
నలఁ జరియింపఁ ¹బోవుటయ నా కుచితం బటు గాక చండి నై
నిలిచితి నేని ²మాటలనె నిచ్చలు భీముఁడు ³చూఁడుచుండఁడే.
- 32 క. విను దుర్యోధన¹దుశ్శా
సనులఁ ²బలికి పలికి నిచ్చ చావుగ నప్పా
వని ³యలఁచుఁ గాన నడవికిఁ
జనుటయు మే లై న తెఱఁగు సంజయ నాకున్.
- 33 వ. అని ¹పలికి యత్యంతదుఃఖదూషితస్వాంతుం డగుచు నమ్మహీకాంతుండు
నిట్టూర్పు ²నిగిడించి యా సూతనందనున కి ట్లనియె.
-
- 28 1. కొడుకు — ఘ.చ.ల. 2. దొడగి — క.జ. 3. గెల్చె — పెక్కు ప్రతులు.
4. విధియింక నేగతిజనుదు చెపుమ — ఓ.ఘ.ల.శ.
- 29 1. వ్రేచిన — అ.ప. 2. యప్పుడు — కొన్ని ప్రతులు.
- 30 1. భంగులం బలవించి — కొన్ని ప్రతులు.
- 31 1. బోవుటయె — క.గ.చ ; బోవుటలు — శ. 2. మాటలను — పెక్కు ప్రతులు.
3. సూడు — కొన్ని ప్రతులు. సూడకుందునే — ఉ ; చూడు చుండెడిన్ — శ.ష.
- 32 1. దుశ్శాసనకర్ణులఁ బలుకునట్లు సంతతమును బా — శ. 2. దలచి తలచి — చ.
3. నెరుగకుండ — చ.
- 33 1. బల్లియభ్యంతరంబునకుంజని — త. 2. నిగుడించి — పెక్కు ప్రతులు.

- 34 క. సురసరిదాత్మజుఁడును శర
గురుఁడును గర్జుండుఁ దెగుటకుం దలఁకక యె
వ్వరిజాహుబలము గొని ¹యే
మరి కోల్తల ²నేసి రొక్కొ మనవా రనికిన్.
- 35 వ, అని తన¹కొడుకుచలం బూహించి.
- 36 చ. మును విదురుండు సెప్పె నతిమూర్ఖమనో¹గతి యైనయీసుయో
ధనుచరితంబు ²గీ డఖిల³ధాత్రిజనంబుల⁴కుం బొనర్చు నా
శన మని ⁵దానిఁ గొంద అవిచారులు పాటిగఁ ⁶బట్ట రై రి నా
కును మది వారి⁷కెట్టుల కుత్సిత మయ్యె విధాతత్రిప్పనన్.
- 37 క. అప్పు ¹డటు లతఁడు సెప్పఁగఁ
దప్పఁ దలంచినఫలంబు ²దగఁ గుడువక³పోఁ
జొప్పడునె సూతనందన
చెప్పు మనికి నెవ్వఁ ⁴డమరు సేనాపతియై.
- 38 చ. దురమున నర్జున¹ప్రకటదోర్విభవంబు నెదుర్పఁ ²జాలు ను
ద్ధరుఁ డొకరుండు గల్గెనె విధూతవిరోధిబలుండు శల్యుఁ డె
వ్వరిభుజశక్తిఁ ³జిక్కెఁ గురువర్గము సంక్షయ ⁴మట్లు సెల్ల దు
స్తర⁵బలభాసిభీమునిగదం బడియెం గురుముఖ్యుఁ డెమ్మెయిన్.

34 1. క్రమ్మర — అ.ఐ.ఔ.క.గ.జ.న.వ. 2. చే(సే)సిరొక్కొ—కొన్ని ప్రతులు.

35 1. కొడుకుల చందం — ద

36 1. గతుడైన — వ. 2. ముందఖిల — చ. 3. ధాత్రికివీడొకరుండొ. — చ.
4. కున్నొనర్చు — అ.ఆ.ఎ. కొన్ని ప్రతులు. 5. వారి, వాని, దాన — అని పాఠములు.
6. బట్ట — త. 7. కెట్టులటులు — ఉ ; కెట్టులటు (టు) — ఔ.న.ల.

37 1. డతడట్లు సెప్పగ — అ.ఐ.ఖ.ద. కొన్ని ప్రతులు ; డితడ (డి) ట్లు — కొన్ని ప్రతులు.
2. దాగుడువ — ఐ.గ. 3. దా (తా) వ. 4. డమరె — పెక్కు ప్రతులు.

38 1. హోకర — ఇ.ఉ. 2. బోలును — ద. 3. గూలె — ఐ. 4. మెట్లుసెల్లె — పెక్కు
ప్రతులు. 5. జయశాలి — వ ; బలశాలి — అ.వ ; జయభాసి — వ ; బలశోభి — శ.ష.

39 వ. కృపకృతవర్మాశ్వత్థామ ¹తేబ్బంగి బ్రతికిరి ధృష్టద్యుమ్నశిఖండి ప్రముఖ
పాంచాలురును ²జేదిమాతస్యప్రభద్రకప్రభృతిబలంబులును నామనుమలైన
ప్రతివింధ్యాదిద్రౌపదేయులును దక్కునుం ³గలుగుయోధవీరులు ⁴నెవ్వి
ధంబున మృతిఁ బొందిరి పాండవు లేవురును ⁵బద్మనాభసాత్యకులును
యుయుత్సుండును నెత్తెఱంగునఁ దెగటాఱక ⁶తప్పి ⁷రింతయుఁ ⁸బరి
పాటిఁ ⁹దేటపడం జెప్ప మనిన విని ¹⁰సంజయుండు ధృతరాష్ట్రున
కి ట్లనియె.

40 ఉ. సూతసుతుండుఁ ¹జేయఁ గలశూరులు దర్పసమగ్రభూపతి
²ప్రాతముఁ జెక్కుదంతిరథ వాజిభటావలులు భుజాబల
స్థితులు పాండునందనులచేఁ దెగటారిన నోడి వీటికిన్
నీతనయుండు హినరథినీయుతుఁడై ³యటు లేఁగి నెవ్వగన్.

—: కృపాచార్యుండు దుర్యోధనునకు హితోపదేశంబు చేయుట :-

సం. 9-3-8

41 వ. మందిరంబుఁ ¹బ్రవేశింపక యొక్కబయల నిఖిలబంధుమిత్ర ²పరిజనవృతుం
డై నిలిచె నయ్యవసరంబునఁ గృపార్ద్రచిత్తుం డై కృపాచార్యుం డన్నరేం
ద్రున కి ట్లనియె.

42 క. సమరము మిముబోంట్లకు ను
త్తమ¹ధర్మం ²బిదియ తొంటిధాత్రీశులు కృ

39 1. తేమి భంగి - పెక్కు ప్రతులు. 2. జేదిమాతస్య నామనుమలైన - పెక్కు
ప్రతులలో లేదు. 3. గలయోధులు - పెక్కుప్రతులు. 4. నేమిభంగి - న. 5. కృష్ణ
సాత్యకులు - అ. 6. బ్రదికిరం - ఓ.ల. 7. రంతయు - పెక్కు ప్రతులు.
8. పరిపాటించి చెప్పమనుటయు - అ. 9. ఎరింగింపుమనుటయు - వ. 10. సూత
సూనుం డి ట్లనియె - వ.

40 1. సేయ - శ; చేయ - అ. 2. వ్రాతము భూరిదంతి - ఇ.ఈ. 3. యరిగెం
భయంబునన్ - ఘ.ల.

41 1. బ్రవేశింప నొల్లక - ఒ.క. 2. పరివృతుండై - పెక్కు ప్రతులు.

42 1. కర్మం - పెక్కు ప్రతులు. 2. బిదియ (యె) య - అని పాఠములు.

త్యము³గఁ గొని యాచరించిరి

⁴తమకు సుగతి గోరి కీర్తి⁵స్ఫురణమెయిన్.

43 క. ఐనను నొకపలు కడ్డము

గా నొడివెద ¹దాని లెస్స గా విని ²యది మే

లై నను ³జేసెదు గాదే

న్మానెద నేర్పడఁగ వినుము మనుజాధీశా.

44 చ. అమరనదీ¹తనూభవుఁడు నస్త్రగురుండును గర్జుఁడుం బరా

క్రమమహానీయు లాహవధురంధరు ²లట్టిర ³తక్కుఁ గల్గు భూ

రమణులు బంధుమిత్రులు దురంబున నందఱఁ జాండునందనుల్

సమయఁగఁ జేసి రట్లు ⁴భుజశక్తియు దైవబలంబు నెక్కుడై.

45 చ. ¹వెరవును లావునుం గలుగువీరులు ²పోరులఁ బడ్డ హీనతం

³బొరసితి మస్త్రశస్త్రహతి భూవర ⁴చిక్కిన⁵వారు నొల్లఁ బో

యిరి విను పాండురాజసుతు లేవురు ⁶గంటికి రెప్పచంద మై

హరి తముఁ గావఁ గా వెలసి రక్షతదేహ⁷విలాససంపదన్.

46 క. శ్వేతాశ్వ¹పాటవం బు

ద్వ్యోతిత మై మెఱయఁగాఁ ²జతుర్దంతరుచి

3. గాగనాచరించిరి—బ.క.జ.బ వీ.శ.ప. 4. తమకునుగతి — ఆ.ఎ.క.న. కొన్నిప్రతులు.
5. స్ఫురణముగన్ — క.జ.

43 1. గాని, దీని, నీవు — అని పాఠములు ; అదియు లెస్సగైకొను మిదిగా — చ.

2. య (యి)ది పొందైన, యిట పొందైన, మది పొందైన, యదియలైన — అని పాఠములు ; (ను)మిదిగా దేనియు నక్రూర్యము తగ మానుము—చ. 3. జేసెద—ఐ.ఘ.ప.

44 1. తనూజుడును — ఖ. 2. లందరు, లట్టిరు, లట్టుల, లద్దిర, లిద్దెన, లందలి — అని పాఠములు ; లున్నతవంశులట్టి — శ. 3. వీరు వారు భూ — ప. 4. భునసాహసవృత్తి బలంబుకె — చ.

45 1. వెరవులు — జ. 2. పోరున, పోరులు, పోరును — అని పాఠములు. 3. బొరసిరి యస్త్ర — ఇ.ప. 4. తక్కిన — పెక్కు ప్రతులు. 5. యోధులెల్ల — చ. 6. నెప్పటికన్న నందమై — చ. 7. విహార — ఘ.

46 1. పాటవము విద్వ్యో — ఎ.ట.ప. 2. జతుర్దంతాంత — ఘ ; జతుర్దంతసము — చ.

స్థిత మగుగజముక్రియ నరుఁ
డాతతకురు³నై న్యసరసియందుఁ ⁴జరించున్.

47 క. జ్యోరవము ¹నాదముగ నతి
ఘోరత వైరు లనుకరటి²కోటికి ³రయదు
ర్వారం బగు⁴నర్జునకం
రీరవము శితాస్త్ర ⁵నఖపటిష్ఠతఁ జూపున్.

48 తే. అర్జునోదగ్ర¹దవ²శిఖి హరిమహాని
లంబు ప్రేరేప వై రిబలప్ర³క్తిర్ణ
గహనదహనవిహార ముగ్రముగఁ జలుపఁ
దేటి³చూడను ⁴రాకున్ని దెల్ల మధిప⁵.

49 ఉ. ద్రోణుఁడు సూతనందనుఁడు ద్రోణ¹తనూజుఁడు నేను శల్యుఁడుం
ద్రాణపరాయణత్వమున దర్పము సూపఁగ ²నీవుఁ దమ్ములు
బాణపరంపరల్ ³గురియ ఫల్గునుఁ డందఱ మీటి సైంధవ
ప్రాణము ⁴నాఁచికోలు ⁵నరపాల తలంపఁగ మర్త్యకృత్యమే

50 ఉ. ఇంతకుమున్ను సెల్లెఁ బదియేడుదినంబుల సంగరం బతి
¹శ్రాంతతఁ ²గుండి రిందుఁగలనై నికు ³లద్దెసఁ గల్గుయోధు లా
⁴క్రాంతవిరోధి⁵దర్పుఁడు పురందరనందనుబమ్మికల్మి ని
శ్చింతత నుల్లసిల్లెదరు చెక్కు ⁶చెమర్చక కారవేశ్వరా.

3. సేన - చ.వ. 4. జరించెన్ - బౌ.ద.

47 1. గాఢ - క.జ ; నాదమున - ఐ.గ.వ. 2. ఘోటకచయ - బౌ.ఖ.ఘ.చ.ల.
3. భయ - ఇ.ఉ ; విను - శ. 4. ఫల్గున - పెక్కు ప్రతులు. 5. శిఖి - త.

48 1. దావాగ్ని హరి - ఐ.గ. 2. శిఖి - పెక్కుప్రతులు. 3. చూడంగ - కొన్ని ప్రతులు.
4. రాకుంట - ప. 5. ఈ పద్యము తరువాత 'అది యెట్లంటేని' అను వచనము కొన్ని
ప్రతులలో కలదు.

49 1. సుతుండును - ఆ.ఉ.ఘ.చ.ల. 2. నిచ్చ (చ్చ) - ఘ.ల. 3. బరప - ఓ.
4. గోలుపుచ్చి - క ; గాచిపోవ - ఇ ; గాచికోలు - శ. 5. జనపాల - ఎ.ట.ప ;
నరపాలక చూడగ - ఇ.క.

50 1. శ్రాంతము - ద. 2. బొంది, నొంది - అని పాఠములు. 3. లందరు నట్టి - ఇ ;
లందును - ఎ.చ ; లద్దెసయోధులెల్లనా - ఖ. 4. శ్రాంత, శ్రాంతి, క్రాంతి - అని
పాఠములు. 5. గర్వుడు - త ; యప్పుడు - న. 6. చెమర్చరు - పెక్కు ప్రతులు.

51 క. బలివిక్రమఘను లగు¹దొర

లిలిగిన మనసేన మేదినిశ్వర విను క

న్నులు పెడి²న ట్లున్నది యీ

కొలఁదిం బొరి³గొనుట నరునకు⁴ సుకర మగు⁵.

52 వ. అని చెప్పి కృతవర్మశత్రుగురుపుత్రులను ¹దన్ను నెన్ని.

53 క. దామోదరుతమ్ముండును

భీముఁడు నిరుగెలఁకులందుఁ జేర్చి తఱుమ ను

ద్దామగతి నడరుకవ్వడి

కే మిందఱుఁ ¹దలఁప నొక్కయెత్తు కుమారా.

54 చ. అనిలసుతుండు ¹పూన్కి ²బలుపారఁగఁ గొండొక దీర్చె ³నేపు నొం

దినభుజ⁴సంపదం గొఱత దీర్పఁగ నింకఁ గడంగ కుండునే

మనకు నజాతశత్రునిసమంచితమార్దవ మూఁది సంధి సే

య నుచిత మైనకాల మిది యాగ్రహముం జొరనీకు చిత్తము⁵.

55 క. సమరము నిష్కారణవై

రమునం బాట్లై ¹నెల్ల రాజులు ²భరతో

త్తములును మడిసిరి ³విడు యో

పము దీర్ఘక్రోధుఁ డై నపతి కీ డొందు⁴.

56 క. ¹తమకు బలం బెక్కినతటి

సముచిత ²మగు ³విగ్రహంబు శత్రుల కుత్సా

హము ⁴మీఱినపుడు గర్త

వ్యము సంధి యనంగ విందు ⁵మార్కులచేత⁶.

51 1. వారలిగిన—వీ.శర.ప ; దొరలిగిన విను కౌరవేశ్వరా వీనులు—చ. 2. నట్లున్నవి - ఆ.ఇ.చ. 3. గొనగ - చ. 4. సమకూరెన్ - చ.

52 1. దన్నును నెన్ని, దన్నును నెన్ని కొనియె - అని పాఠములు.

53 1. మరయ - న.వ ; జూడనొక్క, గూడనొక్క - అని పాఠములు.

54 1. పూని—చ. 2. పొలు, బొలు—అని పాఠములు. 3. నేర్పు—ఇ.చ. 4. శక్తిచే—ఎ.బ.

55 1. వినుము - ఊ. 2. ధర్మో—ట. 3. విను - ఇ.ఉ.

56 1. తమకునుబలమెక్కిన - అ. 2. ముగ - ఊ.శ. 3. నిగ్రహంబు - ఐ.చ; విక్రమంబు - ద. 4. మీరినయెడ - ఈ ; తొలగినపుడె - చ. 5. మార్కులచేతన్—త.

57 క. కలవా రెల్లను దెగి ¹నీ

తలన నిలిచెఁ గార్యమధిప తగ ²నొడఁబడు మి
ట్టల మగునాత్మ³వినాశము
కలుగుట ⁴యది విపులపాతకం ⁵బండ్లు బుధుల్.

58 క. తనకై కాదే మది నె

ల్లను గోరుట వినుము దాఁ బ్రళయ మొందెనయే
నిని ¹వారని²యుద్యోగం
బునకు ఫలంబేమి రాజపుంగవ చెపుమా.

59 క. నినుఁ గాచికొనుము నీ వు

న్నను ¹సర్వము గల్గు ధర్మనందమనిఁ ²దగం
గను మతఁడు ³రాజు నని తన
మనమున నెక్కించుకొనఁడు మదగర్వంబుల్.

60 తే. రాజ్య¹భాగంబు ²దగ ధృతరాష్ట్ర³నకును
నీకు నన్నదమ్ములకు నాన్యపతి యొసఁగు
³నాతఁ డెపుడుశుశ్రూషసేయంగఁ గోరు
గురుజనములకుఁ గావునఁ గూడుటొప్పు.

61 చ. హరియును గా దనండు గరుడా¹న్వితు లై తగ ²నమ్మహాత్ము లె
ప్పరుసునఁ గార్యనిశ్చయము పల్కినఁ గీచకవై రియుం బురం
దరతనయుండునుం గవలు దానికి మా ర్పలుకంగ నెమ్మొయిం
జొర రగు సంధి ³యెట్లు ననసూయత నూల్కొని చేయు మిత్తటిన్.

57 1. నీ తల నిలిచెం—కొన్ని ప్రతులు. 2. దొడఁబడని—పెక్కు ప్రతులు ; దొడరగని—చ.
3. విభావము — ఈ.త. 4. కది — పెక్కుప్రతులు ; కను — బ. 5. బనిరి — ఎ.

58 1. వానికి ను — అ. 2. యుద్బోధంబునకు — ట.వ.

59 1. సర్వము — పెక్కు ప్రతులు. 2. పీఠిం — ఈ.ఎ.ట. 3. రాజు — వ.

60 1. భోగంబు—ఉ ; భారంబు — పెక్కు ప్రతులు. 2. దగు — ఊ.ట. 3. చిత్తమెప్పుడు
శుశ్రూషసేయగోరు — కొన్ని ప్రతులు.

61 1. న్వితుడై — కొన్ని ప్రతులు. 2. నమ్మహాత్ముడె — కొన్ని ప్రతులు. 3. యట్టున —
వీ.ప ; యట్లయిన — ఘ ; యెట్టులన — శ.

- 62 ఆ. ¹ఇంత ²చెప్పు టనికి నే నోడి ప్రాణర
క్షణము సేసికొనుట గాదు నీకుఁ
బధ్య ³మని⁴యుఁ దఱిమి పల్కితి విను విన
వేని ⁵నొచ్చి ⁶తలఁచె దిట్టులగుట.
- 63 వ. అని యగ్గౌతముండు శోకాయ త్తచిత్తుం ¹డగుచుం దనకు హితోపదేశంబు
సేసిన విని దుర్యోధనుం²డు వేడినిట్టూర్పు నిగిడించి యొక్కింతసేపు
చింతాక్రాంతుండై యూరకుండి ³వ్రాల్చినకనుదోయి విచ్చి ⁴యవ్వప్రవరు
మొగంబుసూచి యిట్లనియె.
- 64 చ. చెడుటకు ¹నోర్వ కీ విటులు చెప్పితి నాకు ²హితంబు నెయ్య మె
క్కుడు గలయట్టిచుట్టమునకున్ నయశిక్ష దగుం గదా ³భరం
పడి బవరంబులం బెనఁగుభంగిని గార్యము దెల్పఁ ⁴జాలిన
ప్పుడు నిను రక్షణార్థి ⁵వని భూసురసత్తమ యే నెఱుంగుదున్.
- 65 వ. నీకూర్మి పేర్మింజేసి దొలఁగింపం ¹జూచి సంధి కర్తవ్యంబని పలికితివి గాని
యప్పలుకులు నాకు రుచియింప వెట్లంజేసి.
- 66 సీ. శపటంపుజూదంబు ఘటియించి రాజ్యంబు
గాని ¹ధర్మజునిమది గుండఁ జేసి
సభ కేకవస్త్ర ²రజస్వల నమ్మెయిఁ
బాంచాలి ముందల పట్టి యీడ్చి

62 1. ఇంతనీకు చెప్పుచేనోడి - చ. 2. చెప్పుటిల్లయే (నే)మోడి - ఎ.వ. 3. మనియ, మనుచు-అని పాఠములు. 4. తలంచి పలికితి-ఐ. 5. చొరఁదలంతు నెట్టులయిన-శ. 6. తలచితిట్లు, తలచెదెట్లు - వ.

63 1. డయి-వ. 2. దు వెండియువేడి - పెక్కు ప్రతులు. 3. మోడ్చిన - అ.ఆ.ఇ.వ.శ. 4. యవ్వప్రవరుగూర్మిపేర్మింజేసి యవని - చ; యవ్వీరవరు - వ.

64 1. నోర్వలేకిటులు-ఆ ; నోర్వకిట్లుతగ-ఇ ; నోర్వకిట్లునీకి-ఘ. 2. హితంబెసేయు-శ; హితంబుసేయు - ఇ. 3. భరం - గ ; పదం - ఇ.శ. 4. జాలుదె, చోటనె, జూపిన - అని పాఠములు. 5. యని - ఇ.శ.

65 1. బూని - ఆ.ఊ.భ.ఘ.ల.శ.ష ; గోరి - ఎ.

66 1. రాజమదియట్లు-అ.ఈ. కొన్ని ప్రతులు. 2. రజస్వలయైయున్న పాంచాలి-ఐ.ఓ.

సంధిసేయఁగఁ బూని శౌరి యేతెంచిన
 3నవ్విధంబున 4నప్రియం బొనర్చి
 పలువురు గూడి సౌభద్రు 5నొక్కని బాలుఁ
 గిట్టి యత్తెఱంగునఁ గీ టడంచి

తే. 6నేడు దుశ్శాసనుని తొమ్మునెత్తు రనిల
 సుతుఁడు 7మదమునఁ ద్రావుట సూచికొఱఁత
 ప్రతినదీర్చునతండని భయముఁ 8బొంది
 పొందుగోరిన నదియేల పోసగుఁ జెపుమ.

67 ఉ. రాజులు భక్తిఁ గొల్వఁగ ధరావలయం బఖిలంబు దర్పవి
 భ్రాజిత¹వృత్తి నేలి యనురక్తులఁ బ్రోచుచు శత్రు²కోటికి
 న్దేజము ³దప్పఁ జేయుచు ⁴నతిప్రమదంబున నున్న నాకు నిం
 కాజియె కాక యొక్కనిదయం గనురాజ్యసుఖంబు లేటికిన్.

68 వ. నిశ్చయం బిట్టిద యగుటంజేసి.

69 ఆ. ¹పోదుతు నెట్లు పాండు²పుత్రులతోఁ
 గయ్య మేను నీవు దీని కియ్యకొనుము
 పలుకు వినమి ³గాఁ గఁ ⁴దలఁచకు ముచితంబు
 తెఱఁగు ధీరజనుల కెఱుఁగరాదె.

70 చ. విభవమునుం బ్రతాపమును విశ్రుతకీర్తియు మాయ ధర్మపు
 త్రభటసమానవృత్తమున దైన్యమునొందుట కోర్వ ¹రాదు వీ
 తభయతఁ ²బోరఁ బేర్కొని యుదాత్తపదంబున కేఁగి భీష్మకుం
 భ భవజయద్రథాదు లగు³బంధుల ⁴మిత్రులఁ గూడు తొప్పగున్.

కొన్ని ప్రతులు. 3. నతనికి గడునప్రియం—ఘ. 4. కప్రియంబు—వా ; నప్రియంబు—
 పెక్కు ప్రతులు. 5. నొక్కరు—పెక్కు ప్రతులు. 6. నేను—వ. 7. దురమున—వ.ఖ ;
 దోయిట ద్రావంగ—చ. 8. నొంది, గూరి—అని పాఠములు.

67 1. శక్తి—వ.శ.ష ; భక్తి—ఘ. 2 కోటులం—త. 3. దవ్వు—పెక్కు ప్రితులు;
 మీరజూపుచు—చ. 4. ననింద్య పరాక్రమ లీల నున్నదా—వీ.శ.ష.

69 1. పోదునెట్లు—క. 2. పుత్రులతో నింక గయ్యమునకు దీని—త. 3. గానపలుకులకు—అ.
 4. బలుకకు—ఇ.శ.ష.

70 1. నేల—అ.ప. 2. నేడు—అ ; బోరమార్కొని—అ.ప. 3. బాంధవ—అ.
 4. నెల్లను—ఎ.ర.ట.ప.

71 వ. అంత ¹వలవ దిమ్మాట మగ²పాడి కాడితిం గాని.

72 ఆ. ఏను దెంపు చేసి యీయున్నరథికజ
నంబుతోడఁ ¹గడఁగి ²నడవఁ బెట్టుఁ
దటిమి పాండురాజతనయుల ³మర్దింతు
ననఘ నీవు మెచ్చునట్లు ⁴గాఁగ.

73 చ. అన విని ¹చుట్టు నున్ననృపు లందఱు సంతస మంది యన్నరేం
ద్రుని వినుతించి యోటమికి ²రోయుట నొందిన³చింత వంత యె
ల్లను దిగఁ⁴ద్రోచి నెమ్మనములన్ రణకౌతుక మావహిల్లు నా
ననములు దోఁప దర్పవచనంబుల సేనకు ను బొనర్చుచున్.

—: దుర్యోధనుఁడు శిబిరంబు విడిచి సరస్వతీతీరంబు చేరుట :—

సం. 9-4-49

74 వ. ¹చెలంగి కృపకృతవర్మాశ్వత్థామశకునిశల్యులు గార్యంబువిచారించి కౌర
వేశ్వరు నాలోకించి మన మీరాత్రి శిబిరంబున నిద్రించుట యొప్పు దెట్లనినఁ
గర్జుం ²దెగటార్చుటం జేసి పేర్చినయుబ్బునఁ బాండవులు పైకొని పరా
క్రమింప ³నప్పశింపఁ గలుగుఁ ⁴బోయని తలంచెదము వినుము వంచనఁ
దొలంగి⁵యుండి మనకుం గలచతురంగంబుల ⁶నాయితంబు సేసి⁷కొని

71 1. వలపటిమాట — ఊ. 2. పాటికినా — కొన్ని ప్రతులు.

72 1. గూడినడవ — ఏ.ఘ త. 2. నడువ — ఎ.త. 3. మర్దించుట — ఇ. 4. గాను—చ.

73 1. చుట్ట — పెక్కు ప్రతులు. 2. రోషము — అ.ఊ. 3. యంతచింత యల్లను — ఖ.
4. ద్రావి, దావి — అని పాఠములు.

74 1. చెలంగిన — కొన్ని ప్రతులు. 2. దెగటార్చినబేర్చి — పెక్కు ప్రతులు. 3. నప్ప
శించుట — పెక్కు ప్రతులు. 4. బోయని పెక్కు ప్రతులు. 5. యుండి—పెక్కు ప్రతులలో
లేదు. 6. నాయత్త పరచుకొని — అ.ఏ. 7. కొని వేకువం — పెక్కు ప్రతులు.

పెనఁకువం బన్ని వారికి వెఱఁ ⁸గగునట్టిబెట్టిదంపుటురవడిం గదిసి రణంబు
సేయుద మ టైన జయంబు గొన వచ్చు ననిచెప్పిన నవ్వసుమతీపతి
ప్రీతుం డై యది లెస్స⁹వెర వట్లచేయుద మని సముచితభంగిం దగువారల
కెఱింగించి కదలి యచటికి ¹⁰రెండామడ ¹¹యగు ¹²సరస్వతిపొంతం బయ
లికి బలంబులం గొని చని సకలజన¹³వాహన సహితంబుగా నమ్మహా
నదియం దిచ్చానురూపస్నానపానంబు లాచరించి వయ్యు తెఱంగున
¹⁴వెనుక ¹⁵నడతెంచిన వివిధాహారంబులం ¹⁶దుష్టిఁ బొంది యిష్టా
¹⁷లాపంబులు ¹⁸సెల్లుచుండ నున్న ¹⁹సమయంబున ము న్నాకర్జంబు నడ
పినదొరలును జిత్రసేనాదిభవత్కుమారులును గర్జు²⁰కొడుకు ²¹సత్యసేనుం
డును లోనై నయాప్తజనంబు లమ్మనుజనాథున కి ట్లనిరి.

75 చ. వెరవును లావునుం ¹గలిగి విక్రమసంపద సొంపు మీటి భూ
వర భవదీయ మైన బలవర్గము ²నొడ్డన మేర్ప వీఁ కమైఁ
బురికొలుపంగ ³నిర్భయతఁ ⁴బోరెడునట్లుగఁ దాను ⁵ముంద రై
తిరముగఁ జేయఁ ⁶జాలు నొకధీరు నొనర్పుము పై న్య⁷నాథుఁ గన్.

76 వ. అనిన విని ¹వృషస్కంధుండును ²బీనదీర్ఘ భుజార్గళుండును భర్గవర లబ్ధి
³జన్ముండును ⁴దివ్యాస్త్రవేదియు ⁵నవ్యాహతవిక్రమోద్ధాముండును నగు
నశ్వత్థామ నాలోకించి యాదరభరితుం డగుచు నాధరణీవరుం ⁶డతని
కి ట్లనియె.

8. గు వుట్టు, గుపడు - అని పాఠములు. 9. వెరవిట్ల - పెక్కు ప్రతులు. 10. యోజన
ద్యయం - అ. 11. గడ - ఇ. 12. సరస్వతీనదిపొంతం - ఎ. 13. వాహినీ - ఆ.
14. నుండి వివిధా - కొన్ని ప్రతులు. 15. వచ్చిన వివిధ - ఇ. 16. దృష్టి - కొన్ని
ప్రతులు. 17. హారంబు - జ. 18. సేయుచున్న - క.జ ; సెల్లుచున్న - ఈ ఎ.ట.
19. సమయంబునమున్నా - పెక్కు ప్రతులు ; సమయంబుమున్నా - వా. 20. పుత్రు
డగు - అ.ప. 21. చిత్రసేనుండు - ఖ ; సత్యలోచనుండు - గ.

75 1. గలిగి - వీ.శ. 2. నున్దననేర్పు - గ. 3. నిర్భరత - గ.ఐ. 4. బోరెడు - వా ;
బోరెడు - పెక్కు ప్రతులు. 5. ముంగలై - కొన్ని ప్రతులు. 6. బోలు - ఘ.చ.ల.
7. పాలుగాన్ - ఊ.

76 1. దృఢ - ఖ. 2. నభినవ - ఈ.ఔ.త ; నవీన - క. 3. జనితుండును - ఆ.ప.
4. దివ్యాస్త్రసంవేదియు - ఆ.ఓ.ఔ.ఖ ఘ.చ.ల. 5. నత్యాయత - క.జ 6. డతని
లో - ఆ ఇ.ఉ. కొన్ని ప్రతులు.

- 77 అ. అనఘ నీవు నాకు నాచార్యు¹నట్టుల
 నేడుగడయుఁ ²గాన హితము సెప్పఁ
³దగు బలాధినాథుఁడుగఁ జేయ నర్హుని
 నెల్ల వినఁగ నిశ్చయింప వలయు.
- 78 చ. అనుటయు నాతఁ ¹డిట్టు లను నజ్ఞన²పాలున కాజినై పుణం
 బును మహనీయశౌర్యమును భూరిబలంబును సర్వ³సత్త్వవే
 ధనముఁ బరాక్ర⁴మోద్ధతియు ⁵దైర్యసమగ్రతయుం ⁶గలండు శ
 ల్యుని రథినీపతిత్వమహిమోజ్జ్వలుఁ జేయుము కౌరవేశ్వరా.
- 79 క. ¹నినుఁబట్టి పాండుపుత్రులఁ
 దనమేనల్లురఁ ²దొరంగె ధరణీశ్వర యీ
 తనిఁగడచిన పర³మహితులు
 మనకుఁ గలరె యితఁడు లోకమాన్యుఁడు గాఁడే.
- 80 తే. కార్తికేయుం ¹డధీశుఁడుగా నమర్త్యు
 లెలమిఁ ²బురికొని దైత్యుల ³గెలుచుకరణి
⁴మద్రవిభుఁ డగ్రణిగ ⁵నేచి మనము నడచి
 కడిఁది పగఱ జయింతము కౌరవేంద్ర.

77 1. చె (డ) ట్లట్లయే — ఇ. ఈ. ఉ. ట. వ. 2. నాకు — ఇ. 3. నగు — అ. ఏ.

78 1. డిట్లనియే — కొన్ని ప్రతులు. 2. నాథున — ఐ. గ. 3. శస్త్ర—వీ. ష ; శస్త్రసా—శ ; తత్త్వవే — ఆ. ఘ. చ ; తత్త్వభే— అ. ఎ. ఏ. ఔ. 4. మోన్నతి — ఆ. ఉ. ట. ఔ. ఘ. చ. 5. ధర్మ — ఖ. ఘ. చ. 6. గలట్టి — ఉ ; గడంగు — చ.

79 1. విను — ఒ. 2. దొడంగు — ఖ. 3. మహితుడు మనకు గలడె — అ. వీ. శ. ష.

80 1. దునధికుండు — చ ; డధీనుండు — న ; డధీశుడుగాడె — ఆ. 2. బరికొని, బొరిగొని, బలిగొని, బనిగొని — అని పాఠములు. 3. గెలిచినట్లు — పెక్కు ప్రతులు. 4. మద్రినాథుని బలిమిచే మనము — వీ. శ. ష ; మద్రపతిగ్రేణి నేచినమనము — గ. 5. జేసి, నమర్చి — అని పాఠములు.

- 81 వ. అనిన విని సమస్త¹జనపతులును జయజయశబ్దంబులతో శల్యుం బరివేష్టించి
సంగరోత్సాహంబు²నం బొంగిరి కురు³నాథుండును గద్దెయ డిగి ⁴సవిన
యంబున నమ్మద్రవిభున కభిముఖుండై యిట్లనియె.
- 82 ఉ. పొచ్చెము లేని నెయ్యమునఁ బూని విపద్దశ నొంప కుండఁ గా
నెచ్చెలిఁ గావఁ జూచుమహానీయున కిట్టిద కాల¹మిప్పు డీ
వచ్చుపడంగ నీభుజబలాతిశయంబున ²నద్భుతంపు గె
ల్పిచ్చి కృతార్థుఁ జేయు నను నే నినుఁజెందియుఁ ³దూలఁ బోదు నే.
- 83 క. పూనుము చమూపతిత్వము
నానమ్మినవారు నేను ¹నరవరబలసం
తానంబుతోడఁ బరిజన
మై నడచెద మాకృమింపు మరి²వర్గంబున్.
- 84 చ. అన విని శల్యుఁ¹డిట్లనియె నమ్మనుజేంద్రున కిప్పు డింతప్రా
ర్థన మొనరింప నేల వసుధావర యే నినుఁ జేరి²నష్ట నా
ధనమును బాణమున్ బలవితానము నీకు సమర్పణంబు సే
సిన³యవి గావె నీపనుపు సేసెదఁ గౌరవసేనఁ గాచెదన్.
- 85 మ. భుజవీర్యంబు¹న నచ్యుతార్జునులు నన్ బోలంగ లే రల్క వ
చ్చి జయింపంగఁ గడంగినన్ సురలు నాచే ²నొత్తు రే నేచి య
క్కజపుంజేవయు లావు ³జూపువడికిం గొంతేయు ⁴లే యోర్తు రా
ప్రజయున్ నీ ప్రజయుం ⁵దలంగఁ జెలఁగం బాటింతు నాటోపమున్.

- 81 1. జగతీశులు-వా. పెక్కు ప్రతులు ; జనపతులు-వీ.శ.ష. 2. నకు నుత్సహించిరి-వ.శ. 3. విభుండు-వీ.శ.ష. 4. గౌరవంబుగా - వీ.శ.ష.
- 82 1. మిమ్మహిన్నచ్చు - త. 2. కద్భుతంబు - ఆ.చ.వ ; నద్భుతంబు - వీ. కొన్ని ప్రతులు. 3. రిత్త - ఐ.ఘ.
- 83 1. నరవర - పెక్కు ప్రతులు ; నరపతి - వా. 2. సైన్యంబున్ - ఎ.ట.వ.
- 84 1. డిట్టులను - కొన్ని ప్రతులు. 2. నప్పు - వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 3. యదిగాదె- పెక్కు ప్రతులు.
- 85 1. న (ల) గేశవా - బౌ.క.ఘ.చ.న ; కచ్యుతా - త. 2. నేర్చి - ఘ. 3. జూపినను నా కౌంతేయులెట్లోర్తు - వీ.శ.ష.స. 4. లెట్లోర్తు - చ.వీ. 5. గలంగ - పెక్కు ప్రతులు.

86 చ. ¹అఱిముఱి బాణజాలముల నక్కడినై నికులం ²దెరల్పెదన్
గుఱుకొని నాకు మాఱుకొని కోల్తలఁ జేసిన వీరవర్గమున్
నఱికెదఁ జూచుభేచర³గణంబుల కచ్చెరుపా టొనర్చెదన్
బఱపెదఁ బాండునందనులఁ బాఱక నిల్పిన ⁴రూ పడంచెదన్.

87 శా. గంగానందను¹పోటు మెచ్చక గురుం గా దంచు రాధాతనూ
జుం ²గీ డాడుచు నీతఁ డెవ్వఁ డొకొ యంచున్ శల్యుఁడే యిట్టివా
నిం గయ్యంబు³ల మున్ను గాన మనుచు న్వేభంగులం ⁴జూప తె
ల్లం గీర్తింప ⁵ధనుఃకళానిపుణశీ⁶లాభేలతన్ జూపెదన్.

—: దుర్యోధనుఁడు శల్యుని సేనానాయకుంఁగాఁ జేయుట :—

సం. 9-6-5

88 వ. అని పలికిన నీసుతుం¹డు ప్రీతుండై ²కనకకలశంబుల ³సరస్వతీజలంబులు
దెప్పించి శాస్త్రోక్తప్రకారంబునఁ దగురాజులుం దానును ⁴సేనామధ్యం
బున ⁵భద్రవిధానోపేతంబు గా ⁶నమ్మద్రవిభు ⁷నభిషేకించి బలాధిపత్యపట్ట
⁸బంధంబు నిర్వర్తించిన శంఖభేరిప్రముఖమంగళ⁹తూర్యరవంబులు ¹⁰సెలంగ
నై నికసింహనాదంబు లుల్లసిల్ల నప్పు డాశల్యు నుద్దేశించి దీవనలం
బొగడ్డల నఖిలజనంబులు¹¹ను ముఖరు లయి రిట్లు సంతసిల్లి సపరివారం
బుగాఁ గురుభూమిశ్వరుండు ¹²విశ్రామంబు నొందె నట్టియెడ మున్ను

86 1. ఈ పద్యము 'ప' ప్రతిలో లేదు. 2. గలంచెదన్ — అ.ప ; దెమల్పె — ఖ.ల.
3. జనంబు — ఉ. 4. రూపుమాపెదన్ — ఘ.వ.ల.

87 1. పాటు — శ. 2. గీటాడుచు — అ.ట.వీ. 3. నదొల్లి — పెక్కు ప్రతులు,
4. బొంగిచాలం — ఐ.గ. 5. ధనుష్కళా — ఎ.త.వ. 6. లాభేలతన్, లాచాతురిన్.
లాశూరతన్ — అని పాఠములు.

88 1. డైన దుర్యోధనుండు ప్రీతుండై — ఖ. 2. కనకకలశంబుల — పెక్కు ప్రతులలో
లేదు. 3. సరస్వతీనదీజలం — ఓ.ఔ.వ. 4. సేనాధి పత్యంబునకు మంత్ర — ఊ.ఐ.గ.ద.
5. భద్రదంతివిధానోపేతంబుగా — అ.ప ; భద్రపేతాననోపేతంబుగా — ఔ.త.వ ;
భద్రపేతానమేతంబుగా — ఎ ; భద్రశోభోపేతంబుగా — చ. 6. పతి — అ.ఈ.ప.
7. నభిషిక్తుంగావించి బలా — ఈ.త ; నభిషిక్తుంజేసి బలా — వ ; నభిషేకంబు చేసి
సేనాధి — అ.ప ; నభిషేకంబు చేసి — శ. 8. బద్ధంబు — పెక్కు ప్రతులు. 9. తూర్యం
బులు సెలంగ — పెక్కు ప్రతులు. 10. సెలంగెనవల — ఓ. 11. సుముఖులయి
రట్లు — కొన్ని ప్రతులు ; బ్రస్తుతించిరిట్లు — అ.ప. 12. విశ్రమించె — వీ.శ.ప.

సమరజయంబునం బ్రమోదభరితుం డగుచు నిజశిబిరంబునకుం జనిన పాండ
వాగ్రజుండు బంధుమిత్రపరిజనంబులఁ దమతమ¹³విడిదలకుం బోవం బను
వక యుచితప్రదేశంబునఁ జేరోలగం బుండి మనవారివలనివిశేషంబు లరయఁ
జారులం ¹⁴బనిచిన వాఁడై వారలు మగిడి వచ్చు¹⁵నంతకు ¹⁶నే మేని
వినోదంబులం బ్రొద్దు వుచ్చి ¹⁷యక్కడి యుత్సాహంబు ¹⁸తెఱుం
గంతయు విని యచ్యుతునాననం జాలోకించి యిట్లనియె.

- 89 చ. కురుపతి మద్ర¹రాజుఁ దనకున్ బలముఖ్యునిఁగా నొనర్చి సం
గరమున ²కుత్సహించె నధికప్రమదంబున వారిసేనయుం
దిర మయి పేర్చి యున్నయది దీనికి నెయ్యది సేయువార మీ
³వరయుము కార్యవృత్తి హృదయంబునఁ జాండవరక్షణోత్సుకా.
- 90 వ. నీ వెట్లు నిశ్చయించి ¹పలికె దట్ల చేయుదు ²ననిన నమ్మహి కాంతునకు
మురాంతకుం డిట్లనియె.
- 91 సీ. శల్యు ¹నెఱుంగుదు శౌర్యదైర్యంబు
²లగ్గల మాతనికి బాహు³బలఘనుండు
గాంగేయకుంభజకర్ణుల ⁴మిగిలెడుఁ
గాదేని సముఁ డగుఁ గాని యసదు
గాఁ దలంపఁగరాదు కౌరవపతి మాన్యుఁ
జేయుట నధికవిజృంభణంబుఁ
జూపు భీమునకు నర్జునునకు ⁵నెనయంగ
రాదు సాత్యకి కోర్వరాదు పార్ష

13. శిబిరంబు ; లకు - ఇ. ఊ.క.చ. 14. బుత్తెంచిన, బంచిన - అని పాఠములు 15.
నంతకు నెమ్మది - అ.ప. 16. దత్సమయోచిత వినోదంబుల బ్రొద్దు - ఖ. 17. మనవారి
యుత్సాహ-అ.ప. 18. తెరంగువిని - పెక్కు ప్రతులు ; తెరంగెరింగి యచ్యుతు -
ఈ.ఊ.ట.

89 1. నాధు - కొన్ని ప్రతులు. 2. కుత్సహించియధిక - ప.న. 3. రరయుడు-ఐ.గ.చ ;
దరయుము - వ.

90 1. పలికెట్లుచేసెద - పెక్కు ప్రతులు. 2. ననినవినియమ్మహి - పెక్కు ప్రతులు.

91 1. నేనెఱుగుదు - కొన్ని ప్రతులు. 2. గలవాతనికి - ఐ.బ.ఖ.గ.చ. 3. బలము
నందు - పి.శ.ప ; బలయుతుండు - ఖ ; ఘనబలుండు - ప. 4. గడచెడు, మీరెడు -
అని పాఠములు. 5. జెనయంగ, జేయంగ, జేరంగ - అని పాఠములు.

తే. తునకుఁదత్సోదరులకు మార్కొని పెనంగి
బ్రదుక ⁶రాదు నీవీట నాబల్లిదునకు
నెదురురథికు⁷నిఁ గాన ⁸ననేక హేతి
నిపుణశార్దులవిక్రమ నీవు దక్క.

92 క. ఒరులయినఁ బెక్కు ¹దినములఁ
బొరిగొను నీబలము నెల్లఁ ²బొరివోవ నతం
డరిభంజన నీవై నం
బరమోత్సాహమున నెల్లి ³పడ వై తతనిన్.

93 ఆ. ¹అతఁడు మేనమామ యనుకృప దక్కుము
రాజధర్మమును బురస్కరించి
యతుల విక్రమక్రియా పాటచంబున
నవ్విరోధినామ మడఁపవలయు.

94 క. ¹గాంగేయుని గుంభజుఁ గ
ర్ణం గడచితి మింక నుద్ధరుం డగుమదే
శుం ²గూల్పు మంతతోడఁ దె
గుం ³గురుపతిసని జయంబు ⁴గొనుము కడంకన్.

95 వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డతని కి ట్లనియె.

96 ఆ. అనఘ నీవు చెప్పి¹నట్టులు సేసెద
మున్ను పలికినాఁడ ²నన్నరేంద్రు
కడిమి నాకుఁ బాలు గాఁ బూని యుద్యోగ
వేశయందు ³నెల్ల వినుచు నుండ.

6. రాదిటదీటుగాబల్లి - శ. 7. నధికుగాన నెందు హేతి - వ.శ. 8. నేరనెందు హేతి - ఓ

92 1. విధముల - వీ.శ.ష.స. 2. బొడవడగనతం - ఓ ; బొడవణచునతం - బౌ ;
బొలివోవ - ఎ.ప.ఐ.క.గ.ఘ.చ.జ.ల. 3. పడవై తువనిన్ - అ.ఆ.ప.న.వ.

93 1. అతడు మీకుమేన - చ.

94 1. గాంగేయకుంభజుల - ఇ.వీ.శ.ష 2. గూల్పు-ఈ.గ.ట వ గూల్పుమతని- క.న.ష.
3. గురుపతి నీ జయంబు - అ.ఆ.ఇ.జ.ట ; గురుపతి నీవుజయము - డి.ద ; గురుపతి
యును నీజంబు గొనుము - క. 4. గొనుడటమీదన్ - చ ; గొనుము నరేంద్రా - ఓ.

96 1. నట్ల సేసెద సేను-పెక్కుప్రతులు. 2. పన్నరేంద్రు-ఐ.క.గ. 3. జనులు వినగ సేను-అ.ప.

97 వ. సదనంబునకుం జని సుఖనిద్ర¹ సేయు మని ¹పలికి పద్మనాభునిఁ దనతమ్ములను ధృష్టద్యుమ్నశిఖండిసాత్యకిప్ర²ముఖులను దక్కటిపరిజనంబులను ²నిజమందిరంబులకుం బోవం బనిచి ³వీతశల్యం బై నమాతంగంబు⁴చందంబున శయ్యాతలంబు ⁵సేరె ⁶బలం బంతయు నత్యంత ⁷సంతుష్టం బై విశ్రాంతి నొందె ⁸నారాత్రియే నిట ⁹వచ్చి నీకుఁ గర్ణవృత్తాంతంబుసెప్పి నీవు వనుప మగిడి చని తెలతెల వేగునప్పుడు కౌరవసేనాసన్నివేశంబు సేరితి నాసమయంబున.

98 క. కురుపతి పడవాళ్లం దగు
దొరలకడకు సత్వరముగ దురమునకు ¹భటో
²త్కరము ³ననువు సేయుటకై
బరవసము దలిర్పఁ ⁴బనిచెఁ జార్ధివముఖ్యా.

99 వ. పనిచిన ¹నెల్లవారు నుల్లంబుల నుత్సాహంబు లుల్లసిల్లఁ దమతమ చతురంగంబులకు సవరణలు సంఘటింపం దొడంగినఁ ²దూర్యంబులు సెలంగ నొండొరులఁ బిలుచునెలుంగులు నింగిముట్ట రథనేమిగజపద తురంగఖుర పుటభటచరణ³సంఘట్టితం బగుధరణీతలం బద్రువ బహుశంబగు నులివు చంద్రోదయసమయ ఘూర్ణమానం ⁴బగుమహార్ణవంబునినదంబు ననుకరించె నట్లాయితం బై శల్యశకునికృతవర్మాశ్వత్థామలును దక్కునుం గల యోధవరులును నొక్కెడ ననుజసహితుం డై యున్నమనుజపతిసన్నిధిఁ గూడి యతండు వినఁ దమలో నిట్లనిరి.

97 1. పలికి యప్పద్మ - పెక్కుప్రతులు. 2. దమదమ విడిదలకుం - వీ.శ.ష. 3. విగత - ఇ.జౌ.న. 4. చందంబగుచు - కొన్ని ప్రతులు. 5. సేరిసుఖనిద్రచేసె - అ; సేరి సుఖంబుండె-ప; సేరిసుఖనిద్రచెందెనంత-చ. 6. బలంబులు - అ.ప. 7. సంతుష్టులై - అ.ఐ.గ; సంతుష్టాంతరంగులై - చ. 8. నాటిరాత్రి - వీ.శ.ష. 9. వచ్చికర్ణ - అ.జౌ.క.ఖ.గ.

98 1. బటో - పెక్కుప్రతులు. 2. త్కరముల వెడలించుటకై - అ; త్కరములననిసేయు - ఊ. 3. పనువు - శర. 4. బలికె - ట.

99 1. యెల్ల - ఊ. 2. దూర్యనినదంబులు - ఊ.జౌ.క.ఘ.న; దూర్యనినాదంబులు - బి. 3. సంఘట్టనంబున - అ.ప; సంభరితంబగు - ఓ.జౌ.ఘ.న.ల. 4. బగునర్ణవం - ఊ.ఎ. ఘ.ట.త.వ; బగుమహార్ణవనినదం - అ.ఆ.ఊ.ఎ.చ.న.

- 100 క. ఒకఁ ¹దొకఁడ పాండవులఁ దాఁ
కక ²సై న్యోపేతగాఢగతి ³నందలు నొ
క్కొకతల గాఁ ⁴దలపడి వా
రికడంక యుడుపఁగవలయుఁ గ్రీడయ పోలెన్.
- 101 వ. మన మొకళ్లొకళ్లకుఁ బ్రా పగుచు నేపారి పోరినం జుల్కన గెల్పు గొన
వచ్చు ని త్రైటంగు మనకు సమయంబు నుండి యట్లు గాక యెంటి ¹పెనం
గెడివాఁడును ²బెనఁ గెడివానిఁ గని ³కూడుకొనినవాఁడును బంచవిధ
పాపంబుల నొందఁగలవాఁ డని యొందొరులకుం జెప్పికొని కదలి
యుద్దామసామర్థ్యంబున నమ్మద్రవతిముంగలి యై ⁴నడవం జనునప్పుడు.

—: కౌరవసైన్యంబు యుద్ధసన్నద్ధంబై వెడలుట :—

సం. 9-7-10

- 102 సీ. చంచరి¹ కావళియుం²కృతుల్ ³గల్పించు
కర్ణ యుశంయుళాకలనములును
ధరణీపరాగసంతానంబు గబళించు
కరళీకరచ్చటాస్ఫురణములును
ఘంటికా⁴టంకృతికాంతి ⁵సంభావించు
నిర్భరబృంహితోనిచ్చినములు
⁷నంబుదభాగంబు ⁸నల్పంబు గావించు
నున్న తగాత్ర⁹సముద్ధతులును

- 100 1. దొకఁడు-క.ట.ల.వీ.శ.ష ; దొకడె-ఖ. 2. సైన్యంబెల్ల-చ. 3. నందరమున్నొ-
అ ఉ ఔ.వ. 4. బై బడి - ద.ల.వ. కొన్ని ప్రతులు.
- 101 1. పెనగు వాడును - అ.ఆ.స. పెనగులాడనివాడును - వీ.శ.ష ; పెనగినవాడును -
ఉ.ఐ.బ.గ. 2. బెనఁగువాని - వీ.శ.ష ; బెనంగువాని - అ ; బెనగినవాని - బ ;
బెనగెడువాని - ఆ ఇ ఎ ఘ జ.ట. 3. కూడికొనని - కొన్ని ప్రతులు ; కూడుకొనని-
వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 4. నడువనడచి రప్పుడు-వీ.శ.ష ; నడువ-కొన్ని ప్రతులు.
- 102 1. కావళి - శ.ష. 2. కృతులర్పించు - వీ.శ.ష.స. 3. గల్పించు ; గంపించు -
అని పాఠములు. 4. ఠంకృతి - పెక్కు ప్రతులు. 5. సంపాదించు - ఆ.ఓ.ఖ.ఘ.చ.ల ;
నిభావించు - వ. 6. నినదములును - చ. 7. నంబుద - ఖ. 8. నందంబు - బ ;
నట్టిట్టుగాజేయు - ఖ ; నడ్డంబు - ల ; నల్లన - చ. 9. సమున్నతములు - ఈ ;

తే. జారు ¹⁰భీషణరేఖలు భూరిమదభ
రాభిరామయానంబులు నాహవోచి
తోగ్ర¹¹కల్పననాభంగులు నుల్లసిల్లఁ
గరులు ధాత్రితలంబు గ్రక్కదల నడచె.

103 చ. గతిబహుతాలసత్తుర¹విఘట్టితమేదిని జీవితేశక
ల్పిత²నఖరేఖలం జెలువు పెంపు వహించుపురంధ్రఁ బోల ను
ద్ధత³ముఖబంధురాంగ⁴లలితంబులు నూర్జితకింకిణీర్పు⁵ణ
త్కృతిపటు⁶హేషలుం దగ నుదీర్ణము లై నడచెం దురంగముల్.

104 సీ. మీఠిన¹యుబ్బున ²మీఁదికిఁ ³గాళ్ళులు
సాఁచురథ్యంబుల ⁴చటులతయును
⁵లలి బెండ్లికినిఁ బోవుచెలువున విలసిల్లు
సూతజనంబు విస్ఫూర్జితంబు
జతనంబు⁶మేలిమిఁ జారు⁷ఘోరము లగు
నవయవంబుల విభవాతిశయము
⁸బిరుదుల నుదృటస్ఫురణంబు లై క్రాలు
కేతనంబుల సముద్వోజితంబు

తే. సొంపు ⁹మిగులంగ జోదుల యంప¹⁰పొదుల
దీప్తులును లేత¹¹నవ్వులదీధితులును
¹²హార¹³రశ్మిలుఁ గీడ్చెర నగుచు వెలుఁగఁ
దేరు లరిగె నుద్దామతఁ గౌరవేంద్ర.

సమున్నతులను - ఓ.న. 10. భూషణ - అ.ప.న. 11. కల్పితాభరణములుల్ల - అ.ప.

103 1. విఖండిత - పెక్కు ప్రతులు ; విఘట్టన - ఓ. 2. నవ - ఎ.ప.వ ; బహు - ఔ. 3. దృఢ - ప ; ముగ-బ ; మగు - వ. 4. కలితంబుల - ఈ.ఔ.త ; లసితంబులు - ప. 5. ణంకృతులు సెలంగహేషలను - పీ.శ.ష. 6. ఘోష (లం) లుం - కొన్నిప్రతులు.

104 1. రయమున - ప. 2. మీఠికి - పెక్కు ప్రతులు. 3. గాళ్ళును - పెక్కు ప్రతులు ; మోరలు - శ ; నిరుగాళ్ళు - ఔ. 4. చతురతయును - ఓ.చ. 5. లీలఁ బెండ్లికిఁ బోవు పోలి (కె) క - ఈ.ఎ.ఐ.గ.చ.ట.పీ.శ.ష ; లీల బెళ్ళికి బోవు పోలిక - వ. 6. బలి మియు - ఇ ; మేలిమిచారు - ప.పీ.శ.ష. 7. పూర - ఊ.వ ; ఘోష - చ. 8. బిరుదు సైనిక రథ - చ. 9. మీరగ - చ. 10. గముల - అ.ప. 11. నగవుల - పెక్కు ప్రతులు. 12. హార - పెక్కు ప్రతులు ; హారగుచులు - ఐ.గ ; హారరశ్మి లకును దోడులై వెలుంగ - పీ.ష ; నిబ్బరంబుగ దశదిశల్నిండివెలుంగ-శ ; హారరశ్మి లను దిరమగుచు వెలుగ - ఈ ; హారరశ్మిలు నొగి బెడ్డగైవెలుంగ - ఔ.ట.ప.వ. 13. రుచులు - ఐ.గ.

- 105 చ. కడఁకయు లావునుం ¹గడఁగి గట్టిగఁ గూర్చి యొనర్చి²నట్టి పే
³రొడఁకులఁ దామ్మియుం ⁴గడిమియుం గలయుం ⁵బరికించి యందు ⁶నే
 ర్పిడుకొని గాఢభంగి రచియించినచందము నెమ్మనంబులం
 గడుఁ జెలు వొంద ⁷నుబ్బి వడిఁ గాల్చల మేఁగెఁ గరం బుదగ్రతన్.
- 106 వ. ఇట్లు కురుబలంబు సమరతలంబు చేరం బోవునంశం బాండవబలంబును జను
 దెంచె ననిన విని యాంబికేయుండు సంజయున కి ట్లనియె.
- 107 తే, సురనదీసుతుచావును గురునిచావుఁ
 గర్జుచావును వినిననాకర్ణములకు
 శల్యుచావు దుర్యోధనుచావుఁ జెప్పి
 యధిక¹తరముగ ²సంతోష మావహింపు.
- 108 క. అన్ముద్రవిభుని ధర్మజుఁ
 డెమ్మెయిఁ ¹బరిమార్చెఁ గౌంవేంద్రుని భీముం
 డెమ్మెయిఁ ²గీ టడఁచె రణం
 బెమ్మెయిఁ ³బరిపాటిఁ జెల్లె ⁴నేర్పడఁ జెపుమా
- 109 వ. అనుటయు ¹సంజయుం డమ్మనుజపతి కి ట్లను వగచుకొలంది కడ చనియె
 ధీరుండ వై వార్త లవధరింపుము.
- 110 క. గంగాసుతగురుకర్ణుల
 సంగరమునఁ బాండుసుతులు సంపుట గన్నా
 రం గనియు నీతనయు లా
 సం ¹గూరిరి ²వారిఁ జంపు శల్యుం డనుచున్.

- 105 1. గలిగి - వీ.శ.ప. కొన్ని ప్రతులు; గడగి - ఇ. 2. పేర్చి - ఈ.త. 3. రొడ
 కులు - వీ.శ; రొడల(లు)ను - ఔ.గ.న. 4. గలిమి - ఐ.గ.ల. 5. బిసికించి -
 కొన్ని ప్రతులు. 6. నేర్పడి - పెక్కు ప్రతులు; 7. నుద్దవిడి - వీ.శ.ప; నట్టి
 గతిం - ఇ; నబ్దిగతిం - ఉ; నుబ్బివడి - ఊ.ఎ.ఘ.ట.ద.ప.
- 107 1. తరమగు - పెక్కు ప్రతులు. 2. శోకంబునావహించె - ఈ; శోకంబు నావ
 హింపు - ఎ; సంతోషమాచరింపు - ల; సంతాపమాచరింపు - చ.
- 108 1. గీట(ణ)డచె - ఎ.ఉ.ఔ.క.చ.జ.ట.త.ద.ల. 2. బరిమార్చె - ట. 3. బాటిల్లె
 నాకు నేర్పడ చెపుమా - ట. 4. నెరిగింపుతగన్ - చ.
- 109 1. నతండ - ఆ.ఉ.ఔ; నాతండ - ఓ.ఘ.
- 110 1. గూడిరి - ఖ.ప. 2. వారింజయించుశల్యుండనుచున్ - క.

- 111 వ. దుర్యోధనుండు దిక్కు మాలి యుండియు ¹నడియాసంజేసి తన్ను సంపన్నునిం గాఁ దలంచుచు.
- 112 చ. అనుజులుఁ దాను శల్యునిఁ బ్రియాతిశయంబునఁ జేరఁ బోవ నా యన మును కర్ణుఁ డర్జునశగాహనిఁ గూలిన నుబ్బి భీముఁ డా ర్చిన నడ లొంది తల్లడిలుచిత్తము లూటట నొంద వారలం గనుఁగొని పల్కులకా శ్రుతిసుఖం బొనరించె నుదగ్రమూర్తి యై.
- 113 వ. ఇట్లు సమరోత్సాహసమగ్రుం డయినమద్రపతి సర్వతోభద్రవ్యూహంబు ¹వన్నించె నందు ముఖంబున ²మద్రపతి గర్ణపుత్ర³ప్రముఖ పరివృతుం డై తాను నిలిచె వలపట శకయవనసమేతుం డై కృపాచార్యుండును దాఁపటఁ ద్రిగర్త⁴సహితుం డై కృతవర్మయు వెనుకఁ గాంభోజ⁵సహాయుం డై యశ్వత్థామయు నడుమఁ గురువీరపరి⁶రక్షితుం డయి ⁷కౌరవేశ్వరుండును నతని⁸ముందటఁ గరిఘటాగ్రభాగవర్తి యై బహులచతురంగంబులతో⁹డ శకునియు నిలుచు నట్లు గా నొనర్చి పేర్చి యురవణించె నంతక¹⁰మున్ను పాండవులు మూఁడు¹¹మొగంబులు గా మోహరించిరి ధృష్టద్యుమ్న శిఖండిసాత్యకు ¹²లగ్రేసరులుగా భీమార్జును లగ్రజనగ్రభాగంబున ¹³శోభిల్లి ¹⁴శితారూపవిద్యోతితం బై నశల్యుకేతనంబు ¹⁵సూచి తోచి నడచి రనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డప్పటికి మనకుఁ ¹⁶బాండవులకుం గల నేనాంగంబులకొలంది యెఱింగింపు మనవుడు సంజయుం డాజన

111 1. నయ్యాసం జేసి — ఈ.ఎ.ప.ఐ.ఔ.గ.జ.ట.వ.

113 1. వన్నించెయందు — ఊ. 2. శల్యుండు — వీ. 3. ప్రకరపరి — కొన్ని ప్రతులు. 4. సహాయుండై — కొన్ని ప్రతులు. 5. సహితుండై — కొన్ని ప్రతులు. 6. వృతుండై — పెక్కు ప్రతులు. 7. నీ కొడుకును — అ. 8. ముంద (ర) రం — ఊ.జ.త. 9. నీమరందియు — అ.ఎ; బలశిశకుని — ఆ.ఎ.ట. 10. మున్న — ఆ.ఈ. 11. మొగ్గరంబు (లు)గా — ఇ.ప.జ: మొనలుగా — ఓ.న; మూకలుగా — చ. 12. లునగ్రేసరులు — చ. 13. శోభిల్లిరి — ఊ.ల.వ.వీ. 14. శితారూపవిద్యోతి — వీ.శ; పేతాంగరూపవిద్యోతి — ద; శితతాశరూపవిద్యోతి — ఎ.వ; శిలారూప — వ; శితారూపవిద్యోతి — ఇ.ఘ.జ.ట. 15. చూ (చి) చు కొని — ఔ.క.ట.త. 16. బాండునందనులకుం — కొన్ని ప్రతులు.

17 ప్రతి కి ట్లను మనకుఁ బదునొకండువేలు రథంబులును బదివేలు నేడునూలు గజంబులును రెండులక్షలుహయంబులును మూఁడుకోట్లు పదాతులును వారికి నాటు¹⁸వేలు రథంబులును మూఁడు¹⁹వే లేనుంగులును లక్ష గుఱ్ఱంబులును కోటికాల్బలంబులును గలిగియుండె నయ్యెడ్డనాబు లొం దొంటి గెలుచు నగ్గలిక డగ్గటియె నట్టియెడ.

114 ఉ. ఒండొరులన్ జయించుమతి నుద్భటలీలలఁ జాల నొప్పి య ప్పాండవకౌరవుల్ పెనఁగుభంగిఁ గనుంగొనువేడ్క ¹నొక్కొ యీ తాడు మహాద్రి నెక్కె ననఁ దద్దయుఁ జెన్నగుబింబకాంతి న ర్కుం డభిరాముఁడై పొదుపుగొండపయిన్ వెలుఁ గొందె ²జూడఁగన్.

115 చ. అరసి యనాగతం బెఱుఁగునట్టిమనంబులు గల్గుపాండుభూ వరసుతబంధుమిత్రకురువర్గసుహృజ్ఞనకోటు లత్తటిం బొరసె నతిప్రమోదమును భూరివిషాదము ¹నాఁగ నంబుజో త్కరము ²వికాస మయ్యెఁ గుముదంబులు మీలన ³మొందె నెంతయున్.

116 సి. కుంజరనికురంబకుంభ¹స్థలీసంగ
సిందూరరుచులతోఁ జెలిమి చేసి
కేతనప్రవాతసంకీర్తితమాణిక్య,
రశ్మల²గెడ విహారంబు సలిపి
నై నికనికర³వక్షస్థలపరిలిప్త
కాశ్మీర⁴దీప్తులఁ గౌఁగిలించి
దండనాథోత్కరచండ⁵భావోద్వృత్త
చతుః⁶ప్రభలుఁ దారు సరస మాడి

17 నాథున కిట్లను — కొన్ని ప్రతులు. 18. వేల — కొన్ని ప్రతులు. 19. వేలమాతం గంబులు లక్ష హయంబులును — ఆ.

114 1. జేసి — ఘ ; బూని — చ. 2. నెంతయున్ — వీ.ష.

115 1. గాఁగ — శ. 2. వికాసి యయ్యె — జ. 3. మయ్యె — ఓ ట.వ ; బొందె — కొన్ని ప్రతులు.

116 1. స్థలంబులు — ఐ. 2. తోవిహారం — అ.వీ.ష ; కీర్తివిహారం — ఈ ; యెడ విహారం — ఆ.ఎ.ట.వ. 3. వక్షస్థలి — ఇ.ల. 4. దీధితుల్ — శ.స. 5. ఛాలో — ఉ.శ. 6. ప్రభలతోడ — అ.వీ.శ ; ప్రభలతో (న) ను — ఆ.ఖ.

తే. యంశుజాలంబు లుభయనైన్యంబులందుఁ
బరఁగి బహువిధశస్త్రాస్త్రక్రిరణతతుల
బెరసి ⁷పరభాగలక్ష్మి దీపించి ⁸మెఱయ
జాన్యరమాణీయుఁ డగుచిత్రభానుఁ డొప్పె.

—: కురుపాండవుల పదునెనిమిదవనాటి యుద్ధప్రారంభము :-

సం. 9—7—43

117 వ. ¹ఇట్లు పూర్వసంధ్యాసమయంబునఁ దార్కొని భేరిప్రముఖ తూర్యనిస్వ
నంబులు నింగి వొంగం జెలంగ.

118 క. ఒండొంటిఁ దాఁకి హేతులు
మండఁగఁ ¹దచ్చార్ణతతులు మహి రాలఁగ ను
ద్గండతఁ గలయం బెరసెను
రెండుమొనలుఁ గ్రూరతరపరిస్ఫురణము లై.

119 వ. ఇత్తైఱంగునఁ దలపడి.

120 క. అరదంబులు నరదంబులఁ
గరులు గరుల హరులు హరులఁ గాల్వరు మఱి గా
ల్వరఁ దాఁకి ¹పెనఁగెఁ గడుభీ
కరభంగులు మెచ్చు²దేర గగనచరులకున్.

121 చ. పెనుపును నాకసం ¹బవియు బృంహిత²ముల్ దము నుగ్రగర్జిత
స్వనములతోడిమేఘములచందము గా నొనరింప మీఁది యో
ధనికర మేయు సాయకవితానము ³భీషణవృష్టి ⁴గా రయం
బునఁ బలుకొన్న యేనుఁగులపోరునఁ దేరులు దేలె నెత్తుటన్.

7. యంబరలక్ష్మి - ఐ.వ ; పార్థిగాభగలక్ష్మి - స. 8. వెలయు, బెరయు, మెరయు -
అని పాఠములు.

117 1. అట్టి - ఇ.ట.ద.ల.

118 1. దచ్చార్ణ - బ.

120 1. పెనగిరతి - బి.శ. 2. సేయ - ఎ.ట.న.

121 1. బద్రువ - గ. 2. నాదములుగ్ర - ఆ.వ.న; ఘట్టమునుగ్ర - త ; ముల్ సము
దగ్ర - ఊ.ఖ.చ. 3. భీకర - ఏ.క.చ.జ.బ.వ ; భీకరలీల - ఇ; భీకరదృష్టి - బ.
4. కారణం - ఉ.ఉ.

- 122 తే. కరులగమి వొదిలి¹రథముల్ గాలుకొనఁగ
 నీక మంలిన ఘోట²కానీకములను
 బిరుదుమగ³ల మొత్తములను బిండిపీఁచు
 సేయు బలితంపునేర్పు ల⁴చ్చెరువుఁ ⁵బెనుఁప.
- 123 క పటురయమున నాశ్వికు లొ
 క్కటఁ బెక్కం ద్రెక్కి¹రథనికరము²లు ఝడితి
 త్రుటితాకృతులుగ విహరిం
 చుట యెక్కుడు వేడ్కసేయ సురగణము³నకున్.
- 124 క. పలువుర¹నొక్కఁడు నొక్కనిఁ
 బలువురుఁ దెగటార్చుటయును బలుదెఱఁగులమూఁ
²కలు పలుదెఱఁగుల దలఁపడి
 పొలియించుట ³పొలియుటయును బొరి మగ్గిముగ్గన్.
- 125 క. చలమునఁ బోక పెనఁగు కా
 ల్పలముపయిం దురగమును నిభంబులును రథం
 బులుఁ గూడి ¹కవిసి యింతిం
 తలు ²దునియలు సేత ³యనుచితక్రొర్యముగాన్.

- 122 1. రథికుల్ - కొన్ని ప్రతులు ; రథికుల్ తెరలజేయ బరచినట్టియా ఘోటక-ట.ప.వ.
 2. కప్రకరముల(లు)ను - కొన్ని ప్రతులు. 3. లు (ల) నమర్చిన-ట.ప.వ. 4. చెలువు-
 అ.ల. 5. గాఁగ - వీ.శ.ప. కొన్ని ప్రతులు.
- 123 1 యోధనికరములు ఘటిత - త. 2. లనువెసం-ఓ.ట. 3. లకున్ - పెక్కు ప్రతులు.
- 124 1. నొక్కండొక్కరుబలు - ఆ.వ. 2. కలుదల - కొన్ని ప్రతులు ; కలుగూడి
 (బహువిధంబుల) పలు దెరంగులదల - బ.భౌ.జ ; కలువలపటరణముననుంబొలి - న.
 3. తలపగనచ్చెరువునైయుదగ్రంబులుగన్ - కొన్ని ప్రతులు ; పొలియించుటయును
 దగ్రంబులుగన్ - బ.భౌ.జ.
- 125 1. కదిసి - ప.బ.చ. 2. తునుకలు - కొన్ని ప్రతులు. 3. యధిక దారుణమయ్యెన్ -
 వీ.శ. కొన్ని ప్రతులు.

126 క. తెల్లని¹సవరణ మెఱయ స
ముల్లసితము లగు తురంగములమొత్తము చం
²చల్లలితపక్షములు శో
భిల్లుగతుల నొప్పునంచపిండుం బోలన్.

127 వ. అయ్యిరువాఁగు¹ను బేరు వాడు నప్పుడు.

128 క. గుణనినదము ¹రథనేమి
²క్వణనంబుం దురగఖురరవముఁ గరిఘంటా
రణనమును పేఱిసంఘ
ర్షణనాదముఁ దూర్యఘోషసంపదఁ ³గడచెన్.

129 సీ. నెత్తుటఁ ¹దోఁగియు నిగిడి పోరెడు²వీరు
లలరి³న నడ⁴మోదుగులవిధంబు
గ్రక్కున దెగిపడి ⁵కదలెడుబాహు
దండములు మహాభుజగముల⁶భంగి
యవని రక్తాక్తంబు లై యున్న ⁷యట్టిబల్
దలలు గెందామరకొలనిపగిది
దఱచుగా నెఱి దప్ప నొఱగినగజములు
గులిశభగ్నాచలకులమునట్లు

126 1. సవరములుమెఱయ — శ ; చాయలుమెఱయ — థ ; మేనులు మెఱయ — ఓ.బ.
2. పుల్లశవక్షంబులు — వ ; చల్లసిత — ప.

127 1. బెనంగు నప్పుడు — ఎ.ప ; ను బోరాడునప్పుడు — ఘ ; ను బేరువా(రు)డినప్పుడు — అ.ఖ.ల.ష.

128 1. రణ — వా. కొన్ని ప్రతులు — రథ — కొన్ని ప్రతులు. 2. క్షణమునుదురంగ — అ.ఓ.చ. 3. నొందెన్, నణచెన్ — అని పాఠములు.

129 1. గడుదోగినిగిడి — శ ; దొణగియునిగిడి — వ 2. ధీరులడరిన — న. 3. పూచిన — అ. 4. మ్రోదుగులు — కొన్ని ప్రతులు; మ్రోదువులు — ఓ.స. ఈ రూపములు 'శర'లోలేవు. 5. కాతెడు — ల. 6. కరణి — ఓ.క.చ.జ. 7. పుట్టుపుల్ — స.

తే. దునిసి తొఱగినజోదులతొడలు సామ
జములకరములు నొండొంటి⁸చందములు గ
నుంగొనగ వింత లగుటను సంగరాంగ
ణంబు రమణీయమును భీషణంబు ⁹నయ్యె.

130 తే. ఏమి చెప్పుదు ¹రౌద్రంపు²తెసకమందుఁ
దఱచు³మెదళులు తొంపులు నులుము లై న
యెమ్ము తిసుకయు సితచామరమ్ము లంచ
లయ్యె రుధిరంపుతేరుల కప్పు శధిప.

131 క. విను మయ్యేలులలో ¹వా
హనములె యోడలుగఁ జూడ నక్కజ మగు ను
క్కున నుద్దామవిహారం
బొనరించిరి వీరయోధు లుర్వీనాథా.

132 వ. ఇవ్విధంబునం బోరు ఘోరం బై ¹చెల్లుచుండ నుల్లసితవిక్రమవిజృంభితు
లగుభీమపార్థులు నలిరేగి నారాచప్రముఖనానావిశిఖంబుల మన²మొనఁ
గనుపు గొట్టిన నది ³బెగ డొంది మగిడిన నమ్మేటిమగ లుబ్బి ⁴పొండ్ర
దేవదత్తంబు⁵ల నొత్తుటయు ధృష్టద్యుమ్నుండును శిఖండియు గౌంతే
యాగ్రజు ⁶మున్ని డికొని తఱుమఁ దోడన కవలును ⁷గడంగి ర ట్లాటోప

8. చందమనఁగ-శ.ప. కొన్నిప్రతులు. 9. నయ్యె-పెక్కు ప్రతులు ; లయ్యె - వా

130 1. ర క్తంబునెసగుచుండ - ద. 2. నెసకమందు - ఉ.బ.ఓ.త ; నెసక మెసగ - ఒ.బ.న.
3. మెదడులు - అ.ఆ.ప.ఒ.

131 1. వాహనము (ల)లు - కొన్ని ప్రతులు.

132 1. చెల్లెనుల్ల - కొన్ని ప్రతులు. 2. మొనలు - వ ; మొనల - ద.
3. యుబ్బునం - ల. 4. పాంచజన్యదేవదత్తంబులొ - ఈ.చ.ట.త.ద. 5. లొత్తుట -
పెక్కు ప్రతులు. 6. మున్నిడు - ఆ.బౌ.ఖ.చ.వ. 7. తొడంగి - ల.

దీపితు లై న పాండవేయులయురవడికి ⁸నో టటి నీబలంబు ⁹హాహా
కారంబులతోఁ ¹⁰బలుదెసలఁ బఱవం ¹¹దొడంగినం గనుంగొని ¹²శల్యుండు
సారథి కి ట్లనియె.

133 ఉ. అల్లదె కంటె పాండుతనయాగ్రణితేగు సితాశ్వుయుక్త మై
తెల్లనియెల్లి నొప్పినది తీవ్రత మార్కొని యాన్మపాలుశో
భిల్లుట మాన్మఁగా వలయు భీషణభంగి రథంబు వోవ ని
మ్రొల్లజనంబు నాకడిమి యేర్పడ నేఁ డెఱుఁగంగఁ జేసెదన్.

134 ఆ. సురల నైన ¹గెలుతు దురమున విను నాకుఁ
బాండు²పుతుఁ లెదురె భండనమున
నేర్పుబలుపుఁ జూపి నిన్ను ³మెప్పింతు నా
చేతి⁴బరువు సూడు సూతవర్య.

135 వ. అనుటయు వాఁడు పాండవబలంబుల కెదురు గా నరదంబు సముచిత
రయంబున నడప నమ్మద్రపతి సముద్ర¹సముద్రేకంబుచందం బైనయా
సై న్యంబు ²సరభసత్వంబు చెలియలి³కట్టయుంబోలి యుడుపుట యచ్చెరు
వై యుండె నట్లు శౌర్య⁴ధైర్యంబుల నుల్లసిల్లుశల్యుం జూచి మనమూఁక
లును మగుడ నిగిడిన సంగ్రామంబు భీషం బయ్యె నందు నకులుండును
గర్జ⁵పుతుఁ డగుచిత్రసేనుండును దలపడి యొండొరువులోకుఁ గృతా
స్త్రుత్వంబును సమరవిశారదత్వంబును జూపుచుంబెనంగునెడ నా సూత
⁷పౌత్రుండు.

8. నోడి మనబలం - ఏ ; నోటరి మనబలంబు - అ.ప.చ. 9. లాహా - ఆ క.ద.వ.
10. దెసలకుంబరచినం - పెక్కు ప్రతులు. 11. దొడంగిన - పెక్కు ప్రతులలోలేదు.
12. శల్యుండు తన సారథి - అ ; శల్యుండునిజసారథి - ద.

134 1. తనయులెదురె - చ. 2. బరువు - అ. 3. మెచ్చింతు - ద.వ ; నొప్పింతు - వ.
4. బలువు - ఓ.త.

135 1. సముద్రితంబయిన చందంబున సై న్యంబు - ఐ ; ముద్రేకంబైనచందంబున - వీ.శ.
2. సందంభంబు - ఒ.చ.జ.న.ల.వ. 3. కట్టయైనిలువ - వీ.శ.వ. 4. భుజవీర్యం
బుల నుల్లసిల్లు - కొన్ని ప్రతులు. 5. నకులనందనుండు - వ. 6. కచ్చెరువగు - వ.
7. పౌత్రుండు - పెక్కు ప్రతులు ; పుత్రుండు - వా.

—: కర్ణుకౌడుతులు చిత్రసేనసత్యసేనసుశర్మలు నకులునిచేతఁ జచ్చుట :-

సం. 9-9-12

- 136 చ. నకులునిచాపదండము ఘనప్రదరంబునఁ ¹దున్ని భాస్వరాం
బకము²లు మూఁడు ³దీప్రగతి ఫాలతలంబున ⁴నాటి త్రుంచె ఘో
టకములఁ గేతనం బిలఁ బడఁ ⁵విదళించి వధించె ⁶సూతు భే
టకమును ఖడ్గముం గొని ⁷కడంగ బయిం బరఁగించె భల్లముల్.
- 137 క. అనిశితభల్లములు దన
మేనికి రాకుండఁ బలుక మెఱయ జడియుచున్
వే ¹నిగిడి ²కదిసె మాద్రీ
సూనుం డా³సూతసూతిసూనునరదమున్.
- 138 తే. కదిసి మీఁదికి లంఘించి మద మెలర్ప
గళము దునిమిన ¹నమ్మస్తకంబు దొల్లెఁ
గర్జపూరకిరీటసంకలితవివిధ
రత్నరోచులు ²మెఱయ ధరాతలమున.
- 139 వ. ఇట్లు చిత్రసేనుండు వడినం కనుంగొని కాంతేయపై నికు లార్చినం తేర్చిన
శోకరోషంబులు మనంబుల ముప్పిరి గొన వానిసోదరులు సత్యసేనుండును
సుశర్ముండును నప్పాండుపుత్రుపైఁ గవిసిన నతండు వేఱొక్కతే రెక్కి
బలువి లైత్తి దండధరప్రచండమూర్తియై మార్కొనిన నబ్బిరుదుమగ
లయ్యరదంబు భల్లంబుల నఱకం దొడంగి¹న నుఱక చిఱునవ్వు ²నవ్వి.

136 1. ద్రుంచి—పెక్కు ప్రతులు. 2. అమూట దీప్ర — శ. 3. శీఘ్ర—ఐ. ; తీప్రముగ—ఓ.
4. నాటజేసి — ఖ. 5. విహరించి వధించె — ల.వ. కొన్ని ప్రతులు. 6. సూత — ల.
7. కడంగినవై బరగించె — ల.వ. కొన్ని ప్రతులు.

137 1. నిగుడి — ఐ.ష. 2. కవిసె — వ. 3. సూనుసూతు — వీ.శ.ష ; తనయుసూను
రథంబున్ — ఔ ; సూనుసూను రథంబున్ — పెక్కు ప్రతులు.

138 1. దన్మస్తకంబు — కొన్ని ప్రతులు. 2. వెలయ — ఓ.త.

139 1. ననవ్వీరుండు — వ. 2. నవ్వుచు — వీ.శ.ష.

- 140 చ. కడువడి సత్యనేనుతురగంబులఁ గూల్చి శరాసనంబుఁ జ
క్కడిచిన నొందుతేరికి రయంబుమెయిం జని యన్యచాప మె
క్కిడుటయు నక్కుమారునిశితేషుయుగంబున నొంచి ¹నొంచెఁ గ
వ్వడియనుజన్ముఁ డుగ్రుఁ డయి వానిసహోదరు ²రెండుతూపులన్.
- 141 తే. అతనిధను వాసుశర్ముఁ డుద్ధతి ¹చలిర్పఁ
²ద్రుంచుటయు నొందువంట బల్ దూపు లొడలఁ
బఱపి వాని³శిరంబును నఱకి సత్య
సేనువిలు ద్రుంచె ⁴నాపాండుసూనుఁ డధిప.
- 142 శా. ఆరాధేయ¹తనూజుఁ డన్యధను పుగ్రాకారుఁ డై యెత్తి దు
ర్వారప్రక్రియ ²నేసె నావిశిఖముల్ వారించి యాతం డతి
క్రూరస్ఫార³శరత్ప్రయం బతనివఱ్ఱో⁴భిత్తిఁ గీలించి వే
నారాచంబులు రెండు ⁵దమ్మునిమెయిన్ ⁶నాటెన్ గడున్ బెట్టుగన్.
- 143 క. ¹వా రలిగి యొక్క²యుమ్మడి
సారథిఁ దెగటార్చి ³యార్చి చాపము దునియం
దేరు వికలముగ మేను వి
దారితముగ నేసి ⁴రత్యుదగ్రస్ఫురణన్.
- 144 వ. ఇవ్విధంబున.

-
- 140 1. త్రుంచె - శ. 2. డేడు - ల.
- 141 1. యెలర్ప-పెక్కు ప్రతులు. 2. దునుముట-ఐ.గ. 3. సిడంబు-ఓ.చ.ద.న.వ.బ.వ.
శ.ష. 4. నమ్మాది - అ.ప.
- 142 1. కుమారు డన్య - వ. 2. నేసి వాని శరము ల్వారించి - గ. 3. శరద్వయం -
పెక్కు ప్రతులు; శిలీముఖం బతని - న.ప. 4. వీధి - అ.డి.ఐ.ఖ. 5. మాదిజ
మెయిన్ - ఐ.గ. 6. నాటించెదాబెట్టుగన్ - ల.
- 143 1. వారిరువురు నొక్కుమ్మడి-ల.వీ.శ.స; వారలిగి యొక్కుమ్మడి-వ. 2. మాటున-ఓ.
3. పేర్చి - అ.ఓ.జ.బ; యతని - ల. 4. రుగ్రదర్ప - పెక్కు ప్రతులు.

- 145 మ. పరధుండున్ వినికృతచాపుఁడు శరావిధ్దుండు నై మేదిని
 1వర 2నీపుత్రుఁడు చంచదుగ్రతర²జిహ్వాం బై నచండాహి 4నాఁ
 గర మాభీలతఁ బొల్చుశక్తిఁ గొని యల్కున్ సత్వరుం ⁵డయ్యె సు
 స్థిరసంరంభత ⁶సత్యనేనుఁ బడవై చెం జూప అగ్గింపఁగన్.
- 146 ఆ. అన్న¹పాటు సూచి యనుజుఁ డుల్లంబున
 నడలు కనలుఁ గదుర నంపవానఁ
 గప్పె నకులు నంతఁ గాంచి భీము²కుమారుఁ
 డెయిదె నతనియరద మెక్కి నతఁడు.
- 147 వ. ఇట్లు ద్రౌపదేయుం డగుశ్రుతసోమునియరదం బెక్కి బలువిల్లు గొని
 యక్కుమారుండును దోడుపడ నాసుశర్ముని బటుశరపరంపరలం బొదివినఁ
 బొలి¹వోక యతండు.
- 148 తే. వాఁడితూపులు ¹నకులుమై మూఁడు నాఁటి
 యిరువదింటఁ దత్పుత్రునియురము నొంప
 నర్థచంద్ర²బాణాహతి నవ్విరోధి
 శిరము ³దునిమె నప్పాండు భూవరసుతుండు.
- 149 శా. మాద్రీ¹పుత్రునిచేతఁ గర్ణసుతు లీమాడ్కిం బడం ²జూచి వీ
 రోద్రేకం ³బెడలంగ నీసుతుబలం బొక్కుమ్మడిన్ విచ్చిన
 నృద్రాధీశుఁడు సింహనాదము ⁴రణస్మృద్ధిసముల్లాసమున్
 రాద్రోప్రక్రమసూచకంబులుగ సంరంభస్ఫురన్మూర్తి యై.

145 1. శ్వర — క.చ.న. 2. పుత్రుండును — ఖ.చ. 3. రూపం — ఖ ; భవ్యం — త.
 4. భీకర — ఖ. 5. డయ్యె — పెక్కు ప్రతులు. 6. చిత్ర — ఖ.

146 1. పడుట — చ.న.ల. 2. నికొడుకె — పెక్కు ప్రతులు.

147 1. వోవక — పెక్కు ప్రతులు.

148 1. నకులుపై — ల. 2. బాణంబున నవ్విరోధి — త. 3. ద్రుంచె — ద.

149 1. సూనుని — కొన్ని ప్రతులు. 2. గాంచి — పెక్కు ప్రతులు. 3. బడరంగ —
 ఐ.బ.క.ఖ.గ ; బుడలంగ — శ. 4. ధనుస్మృద్ధి — ఇ.ఉ.జ.వ. 5. ప్రక్రియ —
 ఐ.బ.బౌ.క.బ.వ.

- 150 తే. హస్తతల మెత్తి నిలునిలు మని యదల్పఁ
బోకతిరిగి యమ్మాకలుపోరి కమరెఁ
బాండవేయుల ¹మొనలు సుద్దండవృత్తి
నురవణించిన సంగర ముగ్రమయ్యె.
- 151 చ. అడరి ధనంజయాదు లగునక్కడి¹వీరులు విక్రమింప ని
క్కడ భవదీయచందనముఖ²ప్రభవోద్భటయోధవర్గము
ల్వడిఁ దలుమంగ నప్పు³డు బలద్వయమున్ విశిఖాగ్ని ⁴పేర్చి యె
క్కుడ⁵యినభీతి ⁶నొందె రణఘోరత భూవర యేమి సెప్పుదున్.
- 152 వ. ఇట్లు ¹మథితం బయ్యును బౌరుషంబుపెంపున నిరువాఁగును వేగంబు
²గుండక వింతచందంబునం బేర్చు³క్రందు గగనచరులకు గన్నులపండువుగా
బృంహితద్వనులను ఘంటానినదంబులను నేమినిస్వనంబులను గేతుకింకిణీ
క్వణనంబులను ⁴రింభారవంబులను పేషాఘోషంబులను భుజా⁵స్ఫాలనంబు
లను సింహనాదంబులను ⁶దిక్తటభేదనం బొనర్చనద్భుతోత్సాహంబున
నాహవక్రీడ ⁷సలుపుచుండఁ బుండరీకాక్షరక్షితు లగు పాండుపుత్రుల బల
శౌర్యసంపదల సొంపునం బెంపొదవు ధృష్టద్యుమ్నశిఖండిసాత్యకిప్రముఖు
లైన దండిమగలు గూడికొని తలుమ ⁸దారుణనైపుణంబున ⁹బాహు
టోపంబు సూపినఁ గార్చిచ్చు గవిసినం¹⁰గలంగు మృగకులంబుకై వడిం
గౌరవనై న్యంబు దై న్యంబు నొందిన.

150 1. బలము - ద.న.వ.

151 1. వారలు, యోధులు—అని పాఠములు. 2. ప్రబలోద్భట—ఆ.ఈ.ఉ.ఎ.ద.వ.వీ.శ.ష; ప్రముఖోద్భట - ఔ.త. 3. డనివారణ నయ్యిగు వాగు వారు - వీ.శ.ష. 4. దేర్చి, దేలి, నేర్చు, బేర్చి - అని పాఠములు 5. దునగు, దువడి, దుగడు, దుగను, దుగతి—అని పాఠములు. 6. నొందిరని - వీ.శ.ష ; బొందిరణ - కొన్ని ప్రతులు.

152 1. మర్దితంబయ్యును - ఐ.క.గ.జ.బ.వ ; విమథితంబులయ్యును - ఓ.వ. 2. నుగ
డంకయునుగుండక బెగడువడక గగన - వీ.శ.ష. 3. కయ్యంబు - న. 4. ధను
ష్ఠంకారంబులను - వీ.శ.ష ; శంభారవంబులను - ల.వ. కొన్ని ప్రతులు. 5. స్ఫాల
నధ్వానంబులను - పెక్కు ప్రతులు. 6. దిక్తటంబులు బీటలువార - వీ.శ.ష. 7. చె(సె)
లుచుండ-ఆ.ఔ.క.ఖ.చ.జ. 8. దారుణవిక్రమంబు-చ. 9. మహా-న. 10. గలంగు -
'న' ప్రతిలో లేదు.

153 క. పెనుకొంపి¹లోపల²ను బ్రుం

గిన³ధేనువు నెత్తుపోలికిని శల్యం డ

మొనఁ దనభుజబలమునఁ గలఁ

గని యట్టుగ సలిపె శౌర్య⁴గర్వము మెఱయన్.

154 వ. నిలిపి పేర్చిన సమయంబున మనదిక్కున నుల్కాపాత ప్రముఖంబులగు
దుర్నిమిత్తంబులు ¹వొడమిన నీకొడుకు²లు గూడుకొని చేయం గలనై ని
కులం ³గూర్చికొని తిరం బయి పెనంగి రట్లు పెనంగునెడఁ గడంగి ⁴తల
కడచి మిగిలి మద్రీపతి ⁵మార్గణాసారంబు వరగించుచుఁ జాండవాగ్రజు
నగ్రీభాగంబున నున్న భీమసేనసాత్యకిధృష్టద్యుమ్నశిఖండిద్రోపదేయ
మాద్రేయులఁ దాఁకి పది⁶పదిప్రదరంబుల నొప్పించి కదిసి యన్నరపతికిని
బదితూపుల వేడిమి సూపి మలసినఁ జాంచాలప్రభద్రకబలంబు లాజ్ఞెష్టి
⁸బిరుదుచుట్టు ముట్టిన.

155 ఉ. వాలి యతండు బాహువిభవం ¹బలరించినఁ బేర్చి ²రాద్రతం
గూలుగజంబులుం గెడయుగుట్టపు³తండముఁ ద్రెళ్లుతేరులుం
గీ తెడలించినట్ల పడుకేతువితానము నుగ్గునూచ మై
రాలుపదాతి⁴వర్గములు రక్తపుటేఱులుఁ బ్రేవుప్రోవులున్.

156 వ. మఱియు¹ను.

153 1. లోనగడు - క. 2. మునింగిన - అ ప ; నుగ్రుంగిన - బౌ వ. 3. మదళరి - న.
4. గర్వమెలర్పన్ - చ.

154 1. పొడగనియునునీ - ఓ వ. 2. లవిసరకుగొనకచే - అ. 3. బురికొల్పుకొని - జ.
4. తల మిగిలి - పెక్కు ప్రతులు. 5. చండకాండంబులు - అ.ప. 6. పదిపటుప్ర
దరం - పెక్కు ప్రతులు. 7. మలసి - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 8. మగనిం - ఇ.ఉ.ఎ.

155 1. బడరించిన - ఓ.బౌ.ట.వ.పి; బెడలించిన - ఎ ; బెడరించిన - ఈ ; బొనరించిన -
ఇ.బ.గ. 2. యుగ్రతన్ - ద ; రాద్రీమున్ - పెక్కు ప్రతులు. 3. దట్టులు -
ఎ.ట.వ ; దట్టువు మూక - ఇ. 4. వర్గమును - పెక్కు ప్రతులు.

156 1. నయ్యవసరంబున - అ.బ.

157 క. ఏరూపు లయిన ¹రూపఱ

ఘోరా²శను లట్ల శల్యక్రూరాస్త్రంబుల్

కౌరవులు వొంగఁ బాండుకు

మారులనేనవయి ³దొరఁగె మనుజాధీశా.

158 వ. అట్లు ¹దొరుగుదారుణమార్గశాసారంబున ²వెగడుపడి యాబలంబు పాండ
వాగ్రజువెచుక కొదిగిన ³నమ్మహిపతి ⁴పురికొలిపికొని శల్య మార్కొని
నిశిత⁵విశిఖవర్షంబునం ⁶బొదివిన నమ్మద్రవిభుండు ⁷గ్రూరనారాచం బత
నిమే నుచ్చివో నేయ నా ధర్మనందనునకుఁ దలకడచి యే డమ్ముల నవ్వు
డముడియు సహదేవుం డయిదుతూపులను నకులుండు నవశరంబులను
బ్రతివింధ్యాది⁸ద్రౌపదేయులు ⁹బహుశాణక్షరంపరలను నవ్వీరు ¹⁰నేయ
నప్పుడు కృపాచార్యుండును గృతవర్మయు శకునియు దత్సుతుం డులూ
కుండును నీకొడుకులుం గవిసిరి గురుపుత్రుండు ¹¹మందహాసంబు¹²తో
నమందగతి వచ్చి వారిఁ గూడికొనియె నక్కడి¹³పై నికులును ¹⁴రథసంబున
నా రథికవరులఁ దాఁకి రట్టియెడ.

159 క. కృపుఁడును ధృష్టద్యుమ్నుఁడు

నుపమాతీతాతిఘోరయుద్ధంబున బా

హుపటుశ్వమ్ములు ¹సూపి ర

ధిప యొండొరులకు ²సమత్వ³దీప్తాకృతు లై .

157 1. రూపరి, రూపరు — అని పాఠములు. 2. శనియట్ల — ద. 3. దొరుగు — పెక్కు ప్రతులు.

158 1. దొరగు శరా సారంబున — త. 2. వెగడియాబలం — ఆ. 3. నమ్మనుజపతి — పెక్కు ప్రతులు. 4. పటుగతింబైకొని — పెక్కు ప్రతులు; చటులగతిపైకొని — త. 5. మార్గణంబు లం బొదివి — ఏ. 6. బొదువ నమ్మద్ర — బ.జ. 7. గ్రూరంపు నారసం — పెక్కు ప్రతులు. 8. ద్రౌపదీతనయులు — ఇ.ఓ.ఘ.జ. 9. బాహు — వా; బహు — పెక్కు ప్రతులు; బహువిధ బాణ -- ఈ. 10. పై బరగించిరప్పుడు — పెక్కు ప్రతులు. 11. దర — పెక్కు ప్రతులు. 12. తోమందగతి — పెక్కు ప్రతులు. 13. దొరలు సంరంభంబున — ఏ. 14. బరవసంబున — ఊ.క.ఖ.ఘ.చ.న.ల.

159 1. సూప (పి) ధరాధి — ఇ.ఔ.ట.వ. 2. సమగ్ర — ఆ.ఎ.ఔ.ట.ద.న.ప.వ.వీ.శ.స. 3. దీప్తములయ్యెన్ — ఆ.ఎ.ట.ద.ప.

- 160 క. ¹ఒకని నొకనిఁ ²బదిపదిసా
యకముల నొప్పించె ³వీరు లగుపాండుకుమా
⁴రకు లేవుర నంతట ద్రో
ణకుమారుఁడు మోము చిఱుకనగవున నొప్పన్.
- 161 ఆ. వాయుతనయు ¹ఋశ్యవర్ణాశ్వముల మద్ర
పతి గరిత్రిఁ గూల్చె నతఁడు దేరు
డిగి నిజగదా²పటిష్ఠత. జూపె ³గౌ
రవ్యపై న్యము⁴నకు రాజముఖ్య.
- 162 క. అనిలజునియశ్వములఁ గూ
ల్చినయప్పుడు ¹శల్యునిం గలితనము మెఱయం
దనయంప²వెల్లిచే ముం
చె నకులుతమ్ముండు నీదుసేన దంకన్.
- 163 తే. అతనిహయములు నమ్మద్రపతిశరములఁ
బడిన నప్పాండవునిఁ దలకడచి బలము
పొదివె నయోధముఖ్యుఁ దత్పుత్రుఁ డపుడు
గదిసె నాసహదేవుపైఁ గడిమి ¹మెఱయ.
- 164 చ. కవిసిన ¹దట్ట²కెం పడరుకన్నులతోడఁ గృపాణపాణి యై
యవనికి దాఁటి యాతనిశరావలి దుగ్గించుచుఁ గిట్టి తేరిపై
కి వడిఁ జలంబుమై ³నరిగి కేళియపోలె శిరంబు దుగ్గించి పో
యె వెను బొగడ్త ⁴కెక్క ధరణీశ్వర యొందురథంబు మీఁదికిన్.

-
- 160 1. ఒకనొకనిని — ఊ ఎ ; ఒకరొకరుని — ఘ. 2. పదిపది — ట. 3. వీరు — అ.ఖ.ద ; వీరులగుయోధులకు — ఆ.ఓ.త. 4. రకులగునయ్యేవురద్రోణ — ఇ.ఈ.ఉ.ఎ.ట.ఠ ; రకులనునేవుర నాద్రోణ — ఊ.గ ; రకులన్నేవుర నాద్రోణ — ద.
- 161 1. చిత్ర — వీ.శ.ష.స ; దీప్త — ల. 2. ప్రతిష్ఠ — చ. 3. కౌరవుల — కొన్ని ప్రతులు. 4. లకు — కొన్ని ప్రతులు.
- 162 1. శల్యుదాక్షిణి శౌర్యమునన్ — వీ.శ.ష. 2. వెల్లువున, వెల్లువున — అనిపాఠములు.
- 163 1. వెలయ — ఇ.జ.
- 164 1. దండి — అ ; నట్ల — ఈ.త ; దంట — వ.శ ; దప్పి — వ ; దండ — ఊ. 2. కెం పాదవు — చ. 3. నెగసి — ఆ ఊ ; నెగిరి — ఐ గ. 4. కెక్కి — ద.వీ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

165 వ. ఇవ్విధంబున.

166 క. సుతుఁ డీల్గిన మద్రమహీ
పతి శోకక్రోధవేగభరి¹తాత్మకుఁ డై
శితశరపరంపరల ను
ద్ధతిఁ బాండవనై నికులమదం బడఁగించెన్.

—: శల్యభీమసేనుల గదాయుద్ధము :—

సం. 9—10—42

167 క. ¹ఉరవడి రథికజనంబుల
దెరలిచి ²యేపారుతనదుతేరు మెఱయ ను
ద్ధురగతిఁ గౌంతేయాగ్రజు
నరదమునకుఁ గవిసి ³వాలురమ్ములు నిగుడన్.

168 సీ. కనుఁగొని భీముండు గన్నుల నిప్పులు
¹రాల శుండాల²క్రీలాలరంజి
తంబును ³రిపునై న్యదై న్యప్రదంబును
నాత్మీయవాహినీహర్ష కరము
నై ⁴శతధారామహా⁵భుజగక్షమా
ధరశృంగసమ⁶త నుదగ్ర మగుచు
నెనిమిది⁷యంచుల నెసఁగు మెఱుంగుల
దారుణం బగుగదాదండ ముగ్ర

166 1. తాత్మండ్లై - పెక్కు ప్రతులు.

167 1. ఉరువడి - పెక్కు ప్రతులు. 2. యేపారి - పెక్కు ప్రతులు. 3. వాడియమ్ములు-
ఘ; వాలుటమ్ములు - ఆ ఎ ఓ గ.చ ల.

168 1. రాలు - న. 2. లీలాకరాంచి - త. 3. మన - చ. 4. శరధార - త ;
శతధార - పెక్కు ప్రతులు; 5. భుజంగ - పెక్కు ప్రతులు; జంగమ - ఊ న.
6. సముదగ్ర-ఆ; రసమగ్ర-ఐ.గ; రముదగ్ర-త. 7. యమ్ములు-ఘ; యంబులు-ట.

తే. రేఖ⁸ సారించి రాద్ర ముద్రే⁹క⁹ మందఁ
¹⁰గదిసి నంద్రాధిపు¹⁰తురంగములఁ జదియ
¹¹మోఁదె నాతండు దోమరమునఁ నదీయ
 పులవతుంబు భేదించె నృపవరేణ్య.

169 క. ¹ఉరమున నాటినఘనతో
 మర²మును డాచేతఁ బెట్టికి మారుతి మద్రే
³శ్వరుసూతు ⁴వై చె దానన
⁵ధరణిని బోరగిలఁబడ ⁶మదగ్రస్ఫురణన్.

170 మ. విరథుం డై పొలివోని¹దర్పమున నవ్వీరుండు ఘోరంపుము
 దగ్గరముం గేలనమర్చి తేరు డిగి ²దుర్దాంతాకృతిన్ వజ్రభా
 సురశక్రుండును దండచండయముఁడున్ శూలోగ్రఫాలాతుఁడున్
 సరి ³సేయం ⁴దగువారు గాఁగఁ బొలిచెన్ ⁵సంస్తుత్యసంరంభతన్.

171 వ. ఇ ట్లవష్టంభవిజృంభితుం డై న¹యాసేనాధిపతిఁ జూచి ²యేచి ³భీముఁ
 దుర్దామ⁴రభసంబున నతని కి ⁵సన్ముఖంబు గా నడరినఁ బణవాది

8. విహరించి — ఒ ; మొనరించి — వ ; సవరించి — న. 9. మొంద — పెక్కు ప్రతులు.
 10. గదిసి, గదిసె, గవినె — అని పాఠములు. 11. మోఁదె — క.ఖ.న ; మోది — జ ;
 మోదుడును — అ ఏ.

169 1. పురపుర నాటిన — శ ; తిరమున — ఏ. 2. మట — అ ; మటు — ఏ. 3. శ్వర
 సూతుని — ఏ ; శ్వర సూతు — ఐ. 4. నేనె — ఈ.త ; వై చెనప్పుడు — అ.ఏ ; వై చె
 నాతడు — ఇ. 5. ధరణికి బోరగిల — త.ద. 6. బడె — ఈ ఎ.ఘ. 7. మదస్ఫురణన్ —
 అ ఉ.ఎ.గ ; మదస్ఫురణమెయిన్ — ట.ల.

170 1. తీరమున — వీ.శ.ప.స. 2. దుర్దాంతస్ఫురదృష్టజ — త. 3. వో.(పో) ల్పం — ఐ.గ.
 4. గల — శ ; దగువాడు — అ ఒ.గ. 5. సంరంభసంస్తుత్యమున్ — ఉ.ఎ.ఖ.ట.త.బ.ల.

171 1. శల్యజూచి — అ ఏ. 2. యేచి — పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 3. భీమసేనుండు —
 పెక్కు ప్రతులు. 4. సంరంభంబున — ట.ల. 5. సన్ముఖంబుగా — ఒ.బౌ.చ.వ.

⁶వాదిత్ర⁷ నిర్భరనినదంబులు సెలంగె నప్పు ⁸డయ్యిరువాగు ⁹నిరువుర నేనిక పోరు మాచువిధంబున గనుగొను¹⁰చు గదారణంబునకు శల్యుండు దక్క మారుతి మార్కొనఁ జాలుమేదిమగలు నివ్వడముడి వెలి గా నిమ్మద్రవతి మీదఁ గవియునట్టిజెట్టిబిరుదులుం గలరే యనుచు నచ్చెరు ¹⁰వొందు చుండ.

172 ఆ. మంధలప్రచారమహితాకృతులు గర్జ
నలుగఁ బొలిచి మాటు మలసి అంకె
లెసఁగఁ బోరి కమరి ²గో పారువృషభ³యు
గంబు⁴నట్లు వారు గవిసి రధిప.

173 చ. మరమున నిమ్మెయిం గడిసి మద్రవిభుండును భీమసేనుడున్
గదలమెఱుంగు లాకసము ¹గప్పఁగ ²నుద్భటభంగి ³దిరిప్పి జె
ట్టిదముగ వేయ నిప్పులు వడిం దొర గించె ⁴నమగ్రవిస్మయ
ప్రదర⁵వనంగు ⁶తై య⁷వి పరశ్వరహోరవిభుట్టనంబునన్.

174 వ. ఇట్లు దొడంగి.

175 క. ¹ధిక్కారంబులు చరణద
భక్తారంబులును మెఱయ బలువు వెరవు పే
రుక్కును ²నెక్కుడు వేగము
నక్కజములు గా నుదీర్ణు లై పోరునెడన్.

6. వాదిత్ర - కొన్ని ప్రతులలో లేదు ; భేరిమృదంగ - చ. 7. డిరువాగు - ఈ.ఉ.ఎ. గ.జ.ట.త. 8. నయ్యిరువుర - పెక్కు ప్రతులు. 9. చుండగ - క.ఘ.చ.వ. 10. వందు చుండ - పెక్కు ప్రతులు.

172 1. బొలిసి - ఈ.ఎ.ట. ; బొరసి - క. ; వెలిసి - చ. 2. రే (యే) పారి - ఇ.ఐ.గ. 3. యుగ్మంబు - ఏ.మ. 4. పగిది - ఘ. ; నట్లుపోర - చ.ఉ.త.

173 1. గప్పగ - పెక్కు ప్రతులు. 2. నుజ్జ్వల - త. 3. జేరి - త. ; దిరిప్ప - ల. 4. నునగ్ర - ఖ.చ. 5. విభంగులై - అ.ఎ.ఒ.బౌ.క.ఘ.వ.స. 6. లయ్యెడ - ఊ.ఐ.గ. 7. విరళశ్వర - ఘ.

175 1. ధిక్కారణంబులు - ఆ.ఈ.ఊ.ఐ.ఒ.స.స. 2. వేగము నిరువురు నక్కజము - ఉ.ఎ.త. ; వేగము నెక్కుడు - త.

176 చ. వెరవున ¹నంగముల్ నుసులవ్రేటులు వమ్ముగఁ దాఁకినపు డి
క్కర²దనప్రహారములఁ గంపము ³నొందకయుండుమేదిని
ధరములఁ బోల్పఁ ⁴బట్టగునుదగ్రపుమూర్తు ⁵కిద్దఱుండు ని
ఘరరభసంబు శౌర్యము పటుత్వముఁ ద్రాసునఁ ⁶బెట్టి⁷నట్లగున్.

177 వ ఒక్కొక్క¹మా టుబ్బున.

178 క. ఎనిమిదియడుగుల¹కొలఁదిని
²వెనువెనుకకుఁ బోయి ³గిడి వేగంబునఁ గి
ట్టిన⁴తగళులకై వడిఁ దాఁ
కు⁵నగంబులభంగి దోచు గురు⁶కులముఖ్యా.

179 వ. ఇతైఱంగున బెనంగి నెత్తుట జొత్తిల్లినయంగంబులు పుష్పితకింశుకంబులఁ
బోలఁ బరిశ్రమంబు నొందియుఁ బొలివోవనీదర్శంబున.

—: గదాయుద్ధమున మూర్ఛితుడైన శల్యునిగృవుడు
తొలంగం గొనిపోవుట :—

సం. 9—11—23

180 క. ఇరువు¹రును సందు ²సూడక
వెర వెడలినయాగ్రహముల వ్రేసినగద తొం
డొరులమెడలకెలఁకుల బ
ల్లరములు దాఁకుటయు వా రిలం బడి రధిపా.

176 1. నంగముల్ మసల — అ ; నంగముల్ నొసల — ఆ జ ; నంగముల్ను సుల — వ.ష ;
నంగముల్నులియ — శ. 2. రథవాహినీచయము — అ ; చరణప్రహారములు — ఆ.
3. బొందుచునున్కి—అ ; నొందనిభూరి—పి.శ.ష. 4. బట్టగును—ప 5. నిందరందు—త.
6. దూచి — అ.ప 7. నట్లగున్ — పెక్కుప్రతులు.

177 1. సమయంబున — వ.పి శ.ష.

178 1. కొలదికి — పెక్కు ప్రతులు. 2. వెనుకకు నెపోయి — ఐ.గ. 3. మగుడి —
పెక్కు ప్రతులు ; నెగడి — ఘ. 4. యెడతగర్లువడి — ఆ ; యెడఁదగరులగలి — ష ;
యెడఁదగళ్ళు తల—శ ; యెడదగరులవడి—న ; యెడదగరులువడి—స. 5. నిభంబులు—
ఈ ఉ ద ; నిభంబులుదోచు భంగి — ఉ.ఎ.ట ల. 6 వర — ఈ ఉ త.

180 1. రయందును — ఆ.ఐ.ఖ.గ.త.ల ; ర (రు) సందులు — ఒ.న. 2. సూడక — పి.శ.ష.
పెక్కు ప్రతులు.

181 వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహావీరుగు మూచ్చల్లుటయు నుభయవై న్యజనంబులును హాహాకారముఖరు లై రట్టియెడఁ గృపాచార్యుండు శల్యుకడకుఁ దన రథంబు రయంబునం బఱపించి.

182 క. పడియును గద విడువనియ
క్కుడిఁదిమగని ¹గుచ్చి యెత్తి గారవమున నం
²దిడి తొలఁగం గొనిపోయెను
వడముడి ³దెప్పటియె నంత వసుధాధీశా.

183 వ. తెప్పిటి లేచి చూచి సేద దేఱనియమ్మద్రవతిం బేరుకొని యుద్దండగదా దండమండితం బై నకరంబునం బిలిచె నయ్యుద్ధతి ¹సహింపఁజాలక సింహ నాదంబుతోడఁ ²దూర్యన్వనంబులు సెలంగఁ గురు³భూవరు⁴ముందరిపై ని కులు ⁵రథసంబుగా నెఁడునుఁ గూడి⁶కొని తఱుమఁ గవిసినం గౌంతే యాగ్రజునగ్రభాగంబు⁷న రథికులు చేకితానపురస్స⁸రు లై యూర్పులు నింగిముట్ట నయ్యనిల⁹తనయుఁ దలకడచి ¹⁰వారిం దలపడి పెనంగి రప్పుడు.

184 శా. ఆ రవ్యవిభుండు వజ్రకఠినం బై యొప్పు¹ప్రాసంబు ²దీ ప్తాకారోజ్జ్వలవృత్తి నెత్తి నిజపై న్యం బుబ్బునం గ్రాలఁ గే లీ³కల్పంబు గ మింట జంట మెఱుఁగు ల్నిండం బ్ర⁴దీప్తక్రమ ⁵శ్రీకాంతుం డగుచేకితానుఁ బడవై చెం జూప అగ్గింపఁగన్.

182 1. యరదమునను-చ ; గుచ్చియెత్తె - ఇ. 2. విడుకొని-చ. 3. యును దెలిసె - ఖ.

183 1. సహింపక సింహ - పెక్కు ప్రతులు. 2. దూర్యనిస్వనంబులు - అ. ఆ. ఊ. ఓ. ద. వ. 3. భూవిభుని ముందర - అ. ఔ. న. ల ; భూమీశ్వరునిముందర - ఈ. త ; పతిముందర - వీ. శ. 4. ముందటి-పెక్కు ప్రతులు. 5. సరథసంబుగా-ఏ. త. ల ; మసరథసంబుగా-చ ; సంరంభంబుగా - ఘ. 6. కొని - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 7. న - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 8. రంబుగా నార్పులు - అ ; రులైయార్పులు - పెక్కు ప్రతులు. 9. తనయుం గాంచి-న. 10. వారిందలపడి-వీ. శ. ప. ప్రతులలో లేదు. 11. కడంగి-వీ. శ. ప.

184 1. పాణంబు - న. ల. ఈ పాఠము ప్రకరణానుకూలము కాదు. 2. దీప్తాకారోజ్జ్వల - ల ; దీప్తాకారోద్భటభంగి - ఒ. జ ; దీప్తాకారంబుల - చ. 3. కృత్యంబు - ఏ. 4. దీప్తోజ్జ్వల - ఒ. 5. శ్రీ కారుండగు - శ.

185 వ. ఇట్లు చేకితానుఁడు ¹వీతాసుం డైనం ²గని కాంతేయులు గోపాటోపం
బున నై న్యో³పేతగతిం గడంగి కారవ⁴నై న్యంబుపైఁ ⁵బటు⁶బాణంబులు
⁷గురియుచు నడరిన శల్యుండు ధర్మపుత్రుని దుర్యోధనుండు ధృష్టద్యుమ్ను
నమ్మహీపతిపనుప ⁸నశ్వత్థామత్రిగర్తులు మూఁడు వేలరథంబుల⁹వారు
వివ్వచ్చుని మహోత్సాహంబున మార్కొనిరి ¹⁰తక్కిటియోధులు సేనయు
నవ్వీరోధివమాధిని గలయం బెరయుటయు ¹¹నక్కజంబయ్యె నప్పుడు
¹²పెంధూళి ¹³యెగసి చూడ్కులు నిగుడ కున్నను నై నికుల సింహ
నాదంబు¹⁴లు సెలంగంజే దుటయు బిరుదులు ప్రకటించుటయు బోధ
కంబుగా బోరిన బోరన దొరఁగు¹⁵శోణితం బారేణువు నడంచినఁ
బ్రయం బంది యిరువార్గును వ్రేయుండు పొడువుం డనునెలుంగులు
నింగి ముట్టఁ ¹⁶బెనంగు నట్టియెడ.

186 చ. బరవస ¹మొప్ప మద్రపతి పాండవముఖ్యునిమీఁదఁ గాండముల్
గురిసిక నా²న్యపాలుఁడు నకుఁరితుఁ డై పదు³నాల్గుతూపు ల
న్నర⁴పతిమేనఁ గ్రుచ్చి యెలనవ్వున నొప్పిన నమ్మహీశుపే
రురమున నాటె నారథికుఁడొక్కసముజ్జ్వలబాణ ⁵మే డైఱన్.

187 వ. నాటినం గనలి యమ్మునుజేంద్రుండు చంద్రసేనుం డనుతదీయ చక్రరక్షకుం
దునిమి న¹వనారాచంబులు సారథిమేన నిగిడించె.

185 1. విగతాసుండు — పెక్కు ప్రతులు. 2. గనుంగొని కాం — పెక్కు ప్రతులు.
3. పేతంబుగా — ఆ ప చ.ల. 4. బలంబుపై — పెక్కు ప్రతులు. 5. బటు — పెక్కు
ప్రతులలో లేదు. 6. బాణజాలంబులు — పెక్కు ప్రతులు. 7. బరగించుచు — పెక్కు
ప్రతులు. 8. నశ్వత్థామయం — పెక్కు ప్రతులు. 9. వారును బిభత్సుమహోత్సా
హంబున — పెక్కు ప్రతులు. 10. తక్కిటి — ఆ. 11. నక్కజంబయ్యె యుండె — పెక్కు
ప్రతులు. 12. గెం(కెం)ధూళి-ఇ.ఉ.ఓ క.గ.ఘ.చ. 13. బెనంగుబెసిసంజూడ్కులు-న.
14. లున్ బెరువాడుటయు — పెక్కు ప్రతులు. 15. రక్తంబారేణువు — వీ శ.ష.
16. బెనంగిరట్టి — అ.ఉ.ఘ.ల ; బెనంగెనట్టి — ఇ.ఎ.ఐ క.ఖ.గ ; బెనంగిరప్పడు — వ.

186 1. వృత్తి — ఇ. 2. నృపాలకుడ — పెక్కు ప్రతులు. 3. నాలుగమ్ములన్ — ఘ.
4. పీరు — పెక్కు ప్రతులు. 5. ముద్ధతిన్ — ల ; మేర్పడన్ — శ.

187 1. వడి నారసం బాసూతునిమేన — ఐ గ.

- 188 ఆ. అపుడు శినివరుండు ననిలపుత్రుఁడుఁ జేచి
బలము శయ్యఁ దీవ్రభంగి బొందువ
నాతఁ డాధనంజ²యాగ్రణిఁ బటుతిర
పంచ³మార్గణముల నొంచె నధిప.
- 189 క. ¹విను మిరువదియేడమ్ముల
శినిమనుమని² యుబ్బడంచెఁ జేదిరథికులం
దునిమెం దీవ్రశతోత్కర
మున నిరువది³యేవురన్ సముద్భటభంగిన్.
- 190 క. కవలు తనమీఁద ¹రయమునఁ
గవిసిన ²నిశితతరసాయకములను మౌర్ఖి
రవము సెలంగఁగ వారల
యవయవముల నినిచె నతఁ డహంకృతి మెఱయన్.
- 191 చ. కనుఁగొని ధర్మసూతి భుజగర్వ మెల్లర్పఁగ ¹బెట్టు గిట్టి శ
య్యనిమెయిఁ దీవ్ర²మార్గణసముత్కరముం బరగించి కేతువుం
దునిమిన నాతఁ ³డాపతికిఁ దూపులవేడిమి సూపి వాయుసూ
నునిఁ గవలన్ శినిప్రవరు నొంచె ⁴వడిం బదియేసి యమ్ములన్.

- 188 1. శీఘ్ర - ఖ.ఘ.చ.న. 2. యాగ్రజు - పెక్కు ప్రతులు. 3. సాయక - త.
- 189 1. వినుమిరువది - ఊ.ఖ.గ.ట.ద.న.ల.వ. 2. యుబ్బణంచి - పెక్కు ప్రతులు.
3. యేవురను - పెక్కు ప్రతులు ; వేవురను - అ.ఇ.ద.
- 190 1. నురువడి - ఒ.జ. 2. శితశాత సాయకంబులు - పెక్కుప్రతులు ; దశనిశితసాయకం
బులు - అ.ఊ.ల ; శితనిశిత సాయకంబులు - ఇ.ఎ.
- 191 1. బిట్టు - ఉ.ఎ.ట.ల. 2. బాణము - క.న. 3. డాతనికి - అ.ఇ ఈ.ఉ.ఊ.ఎ.ట.ల.
4. బతిన్ వడినేసె - చ.

192 ఉ. నొంచి మదించి భేచరమనో¹హరుఁ డై వడి ధర్మపుతు² స్రు
క్కించి మహోగ్ర³బాణ⁴పరికీలిత⁵దేహునిఁ ⁴జేసె దానఁ గో
పించి శితాస్త్రముల్ గవలు భీముఁడు సాత్యకియుం ⁵గడంక గు
ప్పించిన వానిఁ ద్రుంచి శరపీడిత⁶దేహుల జేసె ⁷వారలన్.

193 వ. చేసి యొండొక¹భాసితధ్వజం బెత్తించి ²మెఱసిన.

194 సీ. భీముఁ డాతని¹మెయి బెడిదంపు²నారసం
బడరించి వెండియు నట్టి ³వేడు
వఱపె సాత్యకి శతబాణంబు లతనిపై
బెట్టేసె మాద్రితొల్పట్టి ⁵యేదు
⁶తీవ్రాస్త్రముల సహదేవుండు పదునాలు
గమ్ముల నవ్విరునంగకములఁ
బరగించి రమ్మద్రవతి భీమసేనాదు
లై నయన్నలువుర నతిరయమున

తే. వరుస డెబ్బదిమూఁటను ⁷నిరువదేను
వాఁడితూపుల నేనింట మూఁడుమార్గ
ణములఁ బీడితులుగఁ జేసి నఱకె భల్ల
నిహతి సహదేవుచాపంబు నృపవరేణ్య.

192 1 గతుడై — వీ.ప.న. 2. చయ—శ.ప.న. 3. వతుని— పెక్కు ప్రతులు ; గాత్రుని — న.
4. జేయ — కొన్ని ప్రతులు. 5. గడంగి కుం — పెక్కు ప్రతులు. 6. గాతుల — న.
7. నందరన్ — ఐ.ఖ.గ.

193 1. భాసుర — పెక్కు ప్రతులు. 2. మెఱసిన — కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

194 1. పయి, వైని, బలు, మీర — అని పాఠములు. 2. నారాచ మడరించి — ఇ.వీ.శ.ప ;
నారాస మడరించి — పెక్కు ప్రతులు ; శరములు నడపించి వెండియు నపుడు — ఈ
పాఠమున నఖండ యతి—ఖ. 3. వైదు — ల ; బెగడు — అ.ప. 4. నూలు — వీ.శ.ప ;
బహు — క. 5. యేదు — పెక్కు ప్రతులు ; యేను — క.ఖ. 6. దీప్తా — జ ;
దివ్యా — ఓ.గ.ఘ. 7. నఱువదేను — వ. ఇచట సాధు శకటరేఫములకు ప్రాసకూర్ప
బడినది.

- 195 శా. ఆమాద్రీసుతుఁ డన్యచాపభరుఁ డై యత్యుగ్రజాణంబులన్
మామా యెక్కడఁ బోయె దంచు ¹వెస నమ్మదేశు నేయంగ ను
ద్దామోదగ్రత భీమసాత్యకులు శాతప్రస్ఫురన్మార్గణ
స్తోమంబుల్ ²గురియంగ ధర్మసుతుఁడుం దూపుల్ మెయిం ³గువ్వఁగన్.
- 196 చ. కలయఁగ నెత్తురుల్ ¹దొరఁగ గై రికన్నిర్భరజాలరంజితా
చలమును బోలి ²పొల్పెసఁగి శల్యుఁడు వారల నస్త్రపంచకం
బుల వెస నొంచి త్రుంచెఁ గురుభూవర ధర్మజుచాప ³మమ్ముతో
బలమును శౌర్యమున్ సురలు ప్రస్తుతి ⁴సేయ మహోగ్రమూర్తి యై.
- 197 ఉ. వేటొకచాప మెత్తి పృథివీవర ¹ధగ్ధతనూజు. ²డింతతో,
దీఱఁగఁ జేయుదుం బగ యతిప్రకటంబుగ నంచు సూతుమైఁ
దూఱఁ దురంగ³మాంగములు దూఱులు వోవఁగ శల్యు⁴నెమ్ములన్
⁵గీఱ సిడంబు గాఁడ బరగించె సముజ్జ్వలచండకాండముల్.
- 198 వ. ఇవ్విధంబున విజృంభించిన.
- 199 క. కోపించి యతఁడు దర్పా
¹టోపం బుగ్రముగ ²దశపటు³ప్రదరము లా
⁴భూపాలు⁵మేనఁ జొనిపిన
⁶భూపాలక యాత డొల్లఁ బోవుటయు వెసన్.

- 195 1. వడి—పెక్కు ప్రతులు. 2. నిగుడింప—ఇ.ఉ.ఎ.ట.వ. 3. గప్పగన్—ట వ.వీ శ.ష.స.
- 196 1. గురియ — ఐ.గ. 2. బెంపెసగి — అ. 3. మప్పుడా — వీ శ.ష.స ; మబ్బులో—ఈ ;
డండమున్ - ఓ. 4. సేయగ నుగ్ర — వ ; సేయగరుద్ర — ఊ.
- 197 1. ధర్మజు డింతతోడనే — ట వ.ఖ. 2. దుగ్ధితన్ — శ. 3. గాత్రములు — ఐ.గ ;
ముల్తనవు — చ. 4. నమ్ములన్ — ఐ.గ ; డమ్ములన్ — ఖ ; నంగముల్ — వ.
5. గేటి — చ.ల.
- 199 1. టోపముదగ్ర — వా ; టోపంబుగ్ర—పెక్కు ప్రతులు. 2. శత — అ.ప ; ఘన—జ.
3. ప్రదరములన్ — బ ; ప్రదరంబుల్ — బ. 4. యేపారుచుమైజూపిన — బ ;
యేపారుచుమైజొనిపిన — బ జ. 5. మీస — వీ.శ.ష. 6. భూపాగ్రిణి — ఎ.ట.

—: ధర్మరాజు శల్యునిబాణంబులచేత మూర్ఛితుం డగుట :-

సం. 9-11-66

- 200 క. శై నేయుఁ డడరి యుజ్జ్వల
నానావిశిఖముల మ¹నరవతిఁ బొదువం
²దా నలిగి విల్లు దునియలు
గా నొకభల్లమున నేసె గర్వోద్దతుఁ డై .
- 201 క. ఆరథి¹వరుని నకులుని
మారుతి సహదేవు ²మూఁడుమార్గణముల నే
పారఁగ బలుపారఁగ రయ
మారఁగ నొప్పించె నమ్మహాభుజుఁ డధిపా.
- 202 వ. అంతం దెలిసి యక్కొంతేయాగ్రజుండు మద్ర¹పతిని ముద్గరంబున ²నేయ
నవ్విరోధిపై సాత్యకి దోమరంబును వృకోదరుండు ³భల్లంబును నకులుండు
శక్తియు సహదేవుండు గదయును బ్రయోగించిన ⁴నయ్యోధవరుండు
వాని నన్నింటిని ⁵మింట మెఱుంగు ⁶లడర వెడఁదయమ్ములు వరఁగించి
త్రుంచి యార్చినం బేర్చిన⁷కోపంబున నా కృష్ణానుజుండు సారథి మూఁడు
వాఁడితూపుల ⁸నవ్విరోధి రెండు⁹బాణంబుల బెట్టేసినఁ గో¹⁰ధదీప్తుం డై
యాశల్యుండు ప్రచండకాండంబుల నయ్యేవురను స్రుక్కించిన జూచి
నీ¹¹పుత్తుం డతనిచేతఁ బాండు¹²పుత్రులు ¹³పొలియుదు రని తలంచె
నట్లు భాసమానుండై ¹⁴న సేనాపతిం గని భీమసేనుండు సహింపక
¹⁵తెంపున బెట్టు గిట్టిన.

200 1. నాథుంబొదివెన్ — ఐ.గ ; నరవతి బొదివెన్ — పెక్కు ప్రతులు. 2. దాను (న)
గలిగి విలు — అ.ఊ.ప.వ.శ.ష ; దానవి యెల్లను దునియలు — త.

201 1. వరుడు — ఊ.ఐ.గ.చ.చ.ల. 2. దీప్ర — కొన్ని ప్రతులు ; చండ — ఐ.గ.

202 1. పతిని — క.ఖ.ల ; విభుని — ఐ.గ.చ.జ.త.వ. 2. వైవన — పెక్కు ప్రతులు.
3. భల్లత్రయంబున — కొన్ని ప్రతులు. 4. నానెఱ బిరుదు — అ.ప. 5. మంట — ఖ ;
వింట — బ. 6. లడరు — వా ; లడర — పెక్కు ప్రతులు. 7. కోపంబున — కొన్ని
ప్రతులు. 8. నవ్వీరుని — పెక్కు ప్రతులు. 9. నారసంబుల, నారాచంబుల — అని
పాఠములు. 10. దీప్తుండై యా శల్యుండు ప్రచండ — పెక్కు ప్రతులు ; దీప్తుం డై
ప్రచండ — వా 11. సుతుండతని — పెక్కు ప్రతులు. 12. సుతులు — పెక్కు ప్రతులు.
13. సమయుదురని — పెక్కు ప్రతులు. 14. యా సేనాపతిం — వ. కొన్ని ప్రతులు.
15. తెంపున — కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

- 203 క. శని¹మనుమఁడు గవలను దో
డన యురవడి నడరి పొదువుటయు నగ్గలికం
జెనఁగె నతం డానలువుర
కనలుఁ గడంకయును సరకు ²గాఁ ³గొన కధిపా.
- 204 వ. ఇట్లు పెనంగుచుండఁ బాండవాగ్రజుండు మున్ను దనచేతఁ జచ్చినచంద్ర
సేనుతోడివాని ద్యుమత్యేనుఁ దల ద్రెవ్వ ¹వేసిన జక్రరక్షకహీనుం
డయ్యును ²బొలివోవనికనలున శల్యుండు సటలు వెఱికినం ³గోపించు
సింగంబుచందం బై సమీరణ⁴సుతాదు లగుజోదులనలువురయంగంబులఁ
దురంగనికరశరీర సారథినికాయసహితంబుగా బహువిధవిశిఖంబులు వరఁ
గించి ⁵నెత్తురులు దొరఁగించినం ⁶గని యాధర్మనందనుండు విషాదంబు
నొంది నిజాంతర్గతంబున.
- 205 క. హరి¹వచనంబు లసత్యతఁ
బొరయఁగ నేర్చు నొకొ మద్రభూపతిబాహు
స్ఫురణము భీమాదిరథిక
వరు లోర్వని యట్లు గాఁగ వ్రాలెడిఁ దోడ్తోన్.
- 206 వ. అని ¹తలపోసి తనబలంబునకుఁ ²జేయి వీచినఁ దోయధివీచివితానవిలా
సంబుచందఁబునఁ జతురంగంబులు శల్యునిపైఁ గవిసిన నా³ధైర్యధౌరే
యుండు మందరనగంబు⁴లీలఁ గైకొని వారలం గలంచి పాంచాలపుత్ర
ప్రభృతియోధాప్రకరంబులను బాండవాగ్రజునిం బరమసాంద్ర⁵తీవ్రశరాంధ
కారంబునఁ గప్పి సింహనాదంబు చేసిన.

203 1. వీరుడును - ఇ. 2. గైకొన - ఊ. 3. గా గొనడధిపా - ఒ.క.శ.

204 1. వేసిన - చ.ల. 2. బొలివోవని - పెక్కు ప్రతులు ; బొలివోని - వా ; బొలి
వోవని శల్యుండు - పెక్కు ప్రతులు. 3. గనలు - పెక్కు ప్రతులు. 4. నందనాదు -
అ.ప. 5. వారల వెగడు పఱచినం విషాదంబు నొంది యా ధర్మనందనుండు నిజాంత -
ఇ.ప.ఒ.ట.ల. 6. వారల వెగడుపరచినం గని యా ధర్మనందనుండు - పెక్కు ప్రతులు.

205 1. వాక్యంబుల - వ.పి.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

206 1. తలంచితన - ఇ.ఉ.ఎ.ట. 2. చేయు - పెక్కు ప్రతులు. 3. శౌర్యధుర్యుండు -
పి.శ.ష కొన్ని ప్రతులు. 4. పగిదిలీల - అ.ప. 5. వీరులను - అ.ప. పెక్కు ప్రతులు.
6. తీవ్ర - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

207 క. దివిజగరుడఖచరాదులు

వివిధవచనరచన తెసఁగ వినుతించిరి శా
త్రవ¹భీకగుఁ డగునమ్మ
ద్రవిభునిరణవిహారణములు ధరణీనాథా.

208 వ. ఆ సమయఁబున.

209 తే. గురుసుతుఁడు పెను¹బ్రాపుగా నరునిఁ ²బొడవి

యధిపసఁశ ప్తకులు వివిధాస్త్రతతులఁ
గప్పి రతఁ డందఱను జండకాండ³విదళి
తాంగులుగఁ జేసె దోర్గిల యతిశయిల్ల.

210 చ. తెరలక వారు పైపయి నుదీర్ణసముద్ధతిఁ గ్రమ్మి వాజులన్
హరిని ¹సిడంబుపైఁ ²గదియ నాతఁడు సేడ్పడ బాణవర్షముం
గురిసిరి కౌరవేంద్రుమొనకుం బ్రమదం ³బగుఘోరభంగి న
ప్పరుషపరాక⁴మస్ఫురణ పార్థివసత్తమ కాన మెయ్యెడన్.

211 వ. ఇట్లు సవ్యసాచికిఁ జేయార్ప రాకుండ దర్పంబు సూపిన నా¹భూవర
కుమారవర్యుండు వీరాగ్రహ²వేశంబున విజృంభించి భల్లార్ధచంద్ర³తురికా
ముఖనారాచప్రముఖవిశిఖపరంపరలు వరఁగింప నవి యాసై నికులరథ్యంబులం
గూర్చియుఁ ⁴గేతనంబులు ⁵ద్రుంచియు బాణంబులు నఱకియు బాణా
సనంబులు ⁶విజీచియు సూతుల గీటడంచియు నరదంబులఁ జెక్కియు
మైమఱువు⁷లు పొళ్ళుసేసియుఁ జామరంబులు దునిమియు నాత
పత్రంబులు రూపుమాపియు నెత్తురు లు⁸రలించియుఁ గండలు దొరిఁ
గించియు నెమ్ములు ⁹వగిలించియుఁ గాళ్లు ద్రుంచియుఁ జేతులు

207 1. భీషణుడగు — ప, ఐ. బ. ఓ. ఔ. జ. ట. వ.

209 1. పొపు-వీ. కొన్ని ప్రతులు. 2. దొడరి-ప. 3. దారి తాంగులుగ-పెక్కు ప్రతులు.

210 1. సిడంబునుం — వ. వీ. శ. ష. 2. గదియ — కొన్ని ప్రతులు. 3. బుగ — అ. ఆ. ఊ. ఎ. ట;

211 1. భూపాలకుమార, భూపకుమార — అని పాఠములు. 2. తురికాముఖ — వీ. శ. ష. తురికప్రవర — అ; తురప్రకరనా — పెక్కు ప్రతులు. 3. గేతనాతపత్రంబులు — ఐ. గ. వ. 4. దునిమియు — అ. 5. ఖండించియు — ప. 6. లరువుళ్ళు — పెక్కు ప్రతులు. 7. దునిమియు వక్షంబులుప్రచ్ఛియు — ఓ. ఔ. గ. ఘ. చ. 8. గురియించి, గురిపించి, వరపించి — అని పాఠములు. 9. విదళించియు — అ; పెగలించియు — ఆ

¹⁰దునిమియు ¹¹ప్రయ్యలుగా వతుంబులు ¹²చీటియు మర్మంబులఁ
¹³జొచ్చియు మకుటంబు ¹⁴లు దుల్చియుఁ దలలు రాల్చియుఁ బ్రాణం
బులు ¹⁵పీల్చియు రాద్రం ¹⁶బావహించిన లయకాలకుద్రునిసంక్రీడనంబు
చందం¹⁷బు దోచె నప్పుడు రథికవరసహస్ర¹⁸ద్వితయంబు ¹⁹దెగటాఁ
న వ్యాడిమగండు ²⁰వేరడవి దహించుదావపావకుని²¹చందంబున వెలింగెఁ
దదీయతేజోమహిమ సహింపక యుద్ధామగతి నశ్వత్థామ గదిసి యక్క-వ్వ
డిం దొడరి ²²దురం బొనర్చె నందు.

212 పీ. అతఁడు పండ్రెండు వాలమ్ము లాబీభత్సు
మెయిఁ గ్రుచ్చి కృష్ణుని మేనియందుఁ
¹బది వాఁడితూపులు వఱపిన మదిలోన
నగ్గించి యవ్వీరుఁ డలఁతి²నగవు
తోడ రథ్యముల సూతునిఁ గూల్చి యాతని
తనువున ³నెఱ తెగగొనక నాఁడు
మూఁడుమార్గణములు ముసలంబు పరిఘంబు
నాతఁడు నిగిడింప నదియు నదియు

తే. నన్నరుఁడు దోడుతో⁴డ నై దాఱునిశిత
కాండములఁ ద్రొంచి పటసాయకత్రయంబు
సొనిపె ⁵నవ్విప్రు మేన మాఱ్కొనియె నపుడు
గడఁగి యప్పార్థ సంశయకవ్రజంబు.

10. చిదిమియు - కొన్ని ప్రతులు. 11. వతుంబులు ప్రచ్చియు - కొన్ని ప్రతులు.
12. చీరియు - వీ.శ.ష; సేటియు - కొన్ని ప్రతులతో లేదు. 13. సొంచియు -
పెక్కు ప్రతులు. 14. దునిమియు - వీ.శ.ష; లుడిపియు - ఐ; మెదిపియు - త.
15. విడిపించియు - త. 16. బావహిల్లం బోరలయ - అ.పి; బావహించినప్రళయ
కాల - కొన్ని ప్రతులు. 17. బొందె నప్పుడు - క.ఖ.ఘ. 18. ద్వయంబు - అ.డి.పి.
19. దెగటార్చి యవ్యాడి-వ. కొన్ని ప్రతులు. 20. వెదురుటడలి-ఓ.బౌ.క ఖ.ఘ.చ.ల;
కారడవి - త. 21. విధంబున - పెక్కు ప్రతులు. 22. రణంబొ - ఇ.

212 1. పదియు వాలమ్ములు మది నొవ్వంబరికించిన - త. 2. నవ్వు - కొన్ని ప్రతులు.
3. ప్రాణముల్ గొనగనాట - ఖ. 4. నాఱునైదు - పెక్కు ప్రతులు. 5. నవ్విరునొడల-
డి.త.న.ప; నవ్విప్రు నొడల - పెక్కు ప్రతులు.

213 వ. ఇత్యైఱంగున.

—: సురథుఁ డను పాంచాలకుమారుం డశ్వత్థామచేఁ జచ్చుట :—

సం. 9—13—35

214 క. సురథుఁడు గురుసుతుపైఁ దన
యరదము వఱపించి ¹యేయ ²నప్పాంచాలో
త్తరు నొకనారసమునకును
నెర సేసె నతండు గినుక యెసకం బెసఁగన్.

215 వ. ¹ఇత్యైఱంగున.

216 ఆ. ¹సురథుఁ గూల్చి యతనియరదంబుపైకి ²ను
ద్ధురత నరిగి గురుసుతుండు చండ
కాండసమితి నిగుడ గాండివిఁ వాఁకి సం
శస్త్రకులకు సంతసం బొనరె.

217 వ. ¹అయ్యవసరంబున.

218 క. కురుపతి ధృష్టద్యుమ్నుని
యురవడిఁ దగ నిలువరించి యుద్ధతి మెఱయన్
శరపం చకమున ¹నొంచెను
బరఁగించెను ²మఱియు ³నవతిబాణము లొడలన్.

213 1. అట్టియెడ — పెక్కు ప్రతులు ; వీ.శ.ష. ప్రతులలో లేదు.

214 1. యేగె — ఉ. 2. నప్పాంచాలవీరసుతుడు బాణచయముల — శ.

215 1. అట్టియెడ, అయ్యవసరంబున — అని పాఠములు.

216 1. నరుని — అ. 2. నుద్దండ వృత్తినరిగి — ఐ.గ.

217 1. కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

218 1. నొంచియు — అ.ఊ.న ; నొంచెన్ — ఎ.ల. 2. వెండి — ఏ ; నతడు — ట.
3. సస్త్ర — పెక్కు ప్రతులు.

- 219 తే. అతఁడు డెబ్బదియమ్ముల నతని నొంప
న న్నరేంద్రుండుఁ జేడ్చడ ననుజసమితి
బలయుతంబుగ నడరి ¹యబ్బలియుమీఁదఁ
²గురిసి రస్త్రశస్త్రంబులు ³నరవరేణ్య.
- 220 క. ఆపాంచాలోత్తముఁ డు
ద్దీపితకోపుఁ డయి వారిఁ ¹దీప్రవతరశరా
టోపంబునఁ గలఁచె రయం
జేపారఁగ నాత్మసేన కేడ్డెఱ ²మెఱయన్.
- 221 చ. కృపకృతవర్మలం గడిమిఁ గిట్టి ¹శిఖండిప్రభద్రకుల్ మహా
గ్రపువడి దోడ్చడంగ భుజగర్వము సూపిన నాబలాధ్యులుం
గుపితమనస్కు లై బలుపుఁగోల్తలఁ ²జేర్చినలావు చేవ క
య్యపువెర ³వేపు చాల్మి సరి నచ్చెరుపాటున ⁴ముంచెఁ జూపఱన్.
- 222 వ. అప్పుడు శల్యుండు యుధిష్ఠిరభీమసేననకులసహదేవ¹సాత్యకులపైఁ బటు
బాణంబులు గుప్పించి నొప్పించిన.
- 223 క. నకులుఁడు ¹రథసంబున సా
యకదశక మతనియురంబునందుఁ జొనుప స
భ్రుకుటి యగుచు నయ్యల్లునిఁ
ద్రికాండముల నొంచి యతఁడు దీపించె నృపా.

-
- 219 1. యబ్బలము—ట.వ. 2. గురిసెనస్త్ర—క.గ.ట.వ ; గురిసెనానాస్త్రసమితియు—ఘ;
గురిసె నానాస్త్ర శస్త్రముల్ — ల. 3. కురువరేణ్య — ఊ.ఎ.చ.జ.న.వ.
- 220 1. దీప్రవతరశరా — పెక్కు ప్రతులు. 2. మిగులన్ — పెక్కు ప్రతులు ; సూపెన్—త.
- 221 1. గడంగి — ఎ. 2. జేసిన — ఓ.క.చ.ట ; జేసియు — ఖ ; 3. పుక్కుతాల్మి — అ.ప;
వేపు చాల్మియును నచ్చెరు — ఐ. 4. ద్రుంచె జూపముల్ — చ.ల.
- 222 1. సాత్యకులపై — పెక్కు ప్రతులు ; సాత్యకి ప్రముఖులపై — వా.
- 223 1. సరథసముగ — ఒ వ.

224 క. తక్కువీనలువురు వొదిలిన

నొక్కొకనిశరీరమున మహాగ్రాస్త్రంబుల్

¹పెక్కులు వెసఁ బఱపి మదం

బెక్కి ²నకులుధనువు దునిమె నిషుసహితముగన్.

225 వ. ఇట్లు శల్యుండు విశృంభించినఁ గోసించి.

226 మ. నకులుం డొండొకచాప మెత్తి పటుబాణశ్రేణిఁ ¹బర్హింపఁ గి

చకవిధ్వంసి ²నిగిడె పట్టిశరముల్ శై నేయుఁ డుద్దీప్తసా

యకముల్ దొమ్మిది యేయ ధర్మ³సుతుఁ డీరై దమ్ము లమ్మద్రనా

యకు⁴పై నన్నియుఁ బిన్నతమ్ముఁడును దోడై నాట నాటెం గడున్.

227 తే. అతఁడు ¹వెస నవస ప్తతి శిత²శిలీము

ఖముల సాత్యకి నొంచి మార్గణము³తోడ

ధనువు ద్రుంచి రథ్యమ్ముల ధరణిఁ గూల్చి

⁴పదిపదుల్ బలుఁదూపులు వఱపెమేన.

228 క ఇవ్విధమున ¹శినివీరుని

క్రొవ్వు చెఱచి పాండుపుత్రకుల బాణంబుల్

నివ్వటిలనీక నలువుర

నవ్వీరుఁడు నొవ్వ ²నేసె నదృఢత భంగిన్.

224 1. పెక్కువెసం—కొన్ని ప్రతులు ; పెక్కు దెసల—ఓ ; పెక్కుదెసం—ఏ. 2. యతని—ఎ.

226 1. బర్హింప — పెక్కు పోతులు, 2. నిగుడ్ప — పెక్కు పోతులు. 3. ననయుండై దమ్ముల — ఊ. 4. మై — కొన్ని ప్రతులు.

227 1. నవదశసప్తతి — ఖ. 2. శరములఁ గడిమి — నీ.శ.ష ; శరముల కణగి — చ.ట. 3. తోన — పెక్కుప్రతులు. 4. పదియు బదియు — పెక్కు ప్రతులు. 5. నూపులం బొదివె మఱియు — పెక్కు ప్రతులు.

228 1. శినివరుని — కొన్ని ప్రతులు ; శై నేయునిక్రొవ్వు — ఓ. 2. జేసె — ఓ.

- 229 ఉ. పాండవు లట్లు మద్రపతి బాణములం ¹దెరలంగఁ జూచి తా
నొందొకతేరికిం జని సముద్ధతి సాత్యకి దాఁకె నాతనిం
జండ²తర³ప్రచారణవిశారదుఁ డై వెన వారు గూడి యు
ద్ధండత సూపి రక్కజపుదర్ప మెలర్పఁ బెనంగె నాతఁడున్.
- 230 ఉ. ఏవురతోడ ¹నట్లొకఁడ యేచి పెనంగుటఁ గౌరవేంద్ర యో
ధావళి చూచి కూడికొని యా²రథికోత్తముగాధవిక్రమ
శ్రీవిలసిల్ల నంపపెనుఁజీఁకటి యాకస మెల్లఁ ³గప్పఁ గాఁ
జేవయు లావుఁ జూపుటయుఁ జేడ్పడి రావ్రతివీరు లందఱున్.
- 231 వ. సేనయు నొక్కుమ్మడి ¹నద్దిక్కు దఱిమినం గని కృష్ణార్జునులు ²నిజ
పై న్యంబు ³సమస్తంబు ⁴నేకముఖంబు సేసి ⁵మార్కొని రాసమయంబునఁ
గిరిటి ⁶కృపకృతవర్మలను సహదేవుండు సౌబలుని ద్రౌపదేయులు గొం
దఱురాజులను శిఖండి యశ్వత్థామను భీమసేనుండు సుయోధనునిఁ
⁷దాఁక బాండవాగ్రజుండు దనకు ⁸నకులుండు ⁹బాసట గా శల్యు నిలువ
రించెఁ దక్కునుం గల యోధు¹⁰లుం దక్కటేసై నికులుం ¹¹దలపడి క్రమం
బున నెల్లబలంబులును గలయం బెరసె నిట్లు ¹²మార్కొని ¹³యంతకంతకు
రణంబు సమ్మర్థదారుణం బయ్యె నత్తటి నమ్మద్రపతి రౌద్రంబు రూపు
దాల్చినతెఱంగునం బొంగి పాంచాలయాదవాదిరథివరులకును ¹⁴బాండు
కుమారులకును వారింపఁ గొలఁదిగాక రథచిత్రగతుల మెఱయ నెక్కడ
జూచినం దాన యై నానావిధవిశిఖవితానంబుల నంబరభాగంబు ¹⁵సంపి

- 229 1. దలరంగ - ఒ.వ ; దరలంగ - ఏ ; దలకంగ - ఖ ; దఱుగం - త. 2. శర -
ఇ.ఎ.ట ; రథ - క ; కర - వ. 3. ప్రసారణ - కొన్ని ప్రతులు ; ప్రహారణ - త.
- 230 1. నొక్కడటువేచి - ఆ.జ ; నిట్టులొకఁడేచి - ఘ.న.ల. 2. రథికోత్తముగూడి -
పెక్కు ప్రతులు ; రథికుల్దగగూడి - ఏ ; రథికోత్తముజేరి - వ. 3. నిండగా - ఒ.
- 231 1. నల్దిక్కువారుదఱిమినం - వీ.శ.ష. 2. తమబలంబు - ఒ. 3. సమస్తంబు -
కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 4. నొక్క మొగంబు సేసికొని - కొన్ని ప్రతులు ; సమ్ము
ఖంబు సేసుకొని - ఒ. 5. మార్కొని - కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 6. కృపాచార్య
కృత - పెక్కు ప్రతులు. 7. దాక - కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 8. నకులుండు -
కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 9. సహాయంగా - ఐ.గ. 10. లువారిం - అ.ఏ. 11. దల
పడిరీక్రమంబున - కొన్ని ప్రతులు ; దలపడిరట్టియెడగ్రమంబున - వీ.శ.ష. 12. మార్కొని -
పెక్కు ప్రతులు. 13. కంతకుంబేర్చిరణం - కొన్ని ప్రతులు. 14. పాండవాదిరథి
వరులకు వారింప - ఘ ; బాండవులకు వారింప - త. 15. సంవృతంబు - ఈ.ట.త ;

హితంబుసేసిన మధ్యందిన¹⁶గతం బయ్యును మార్తాండబింబంబు ¹⁷దోపక
యుండె నట్టియెడ.

232 సీ. కరులఁ ¹ద్రుంచెడువేళ గిరులఁ దున్నాఁడు సం
క్రందనుకై వడిఁ గానవచ్చు
నరదముల్ దెరలించునప్పుడు ²పటమొగుల్
విరియించుబలుగాడ్పువిధము ³మెఱయు
హయములఁ జెండాడ నరుగు చోట్లను లేళ్ల
గమిఁ గిట్టుకోల్పులికరణి యొలయు
⁴భటులకు నరుగుచోఁ బసలేని పెనుఁ ⁵గాన
⁶దరికొనుచిచ్చుచందంబు ⁷గలుగు

తే. గసి మసంగిన⁸యంతకుకరణి యంత్య
కాలరుద్రుని⁹దర్ప మకాండమృత్యు
ముఖము నుగ్రభావము దోచుమొనయు వీర
సమితిఁ దెగటార్చు నప్పు జాశల్యునందు.

233 వ. ఇట్లు విజృంభించి ¹యదృతవిక్రమంబున నుల్లసిల్లు ²నమ్మద్రపతి
మభయసైన్యంబులజనంబులు ప్రశంసించి రంత కంతకు నగ్గలం బగునగ్గలికఁ
జెలంగి యతండు భల్లాది³కాండపరంపరలు పటురయంబునఁ బరఁగించు
పరమాభీలభంగికి నోహటించి ధర్మజుమోహరంబు దెరలి మరలి పటవం
దొడంగిన నన్నరవరుం డదల్చి కరతలం బెత్తి నిలునిలు మని నివారింప

తిమిరంబు—ఐ.గ ; నచరించు మధ్యందిన—చ. 16. మార్తాండ బింబంబుదోపకుండె—ఐ;
17. దోపకుండె — పెక్కు ప్రతులు.

232 1. జెండెడు నపు — ఊ.ఎ.బౌ.ఖ జ.ద.న ; జెండినయెడ — ఐ.గ ; జెండెడియపు — చ.
2. పెనుమొగుల్ — వీ.శ.ష ; బలుమొగుల్ — ఆ.ఈ.ఊ.క ; పటుమొయిల్ — గ.
3. దోచు — ఐ.క.గ. 4. కాల్వర నిర్జింప గడగెడు నప్పుడు గార్చిచ్చు చందంబు గాన
వచ్చు — ఐ.గ ; భటుల దఱిగెడు నపు వెకొనిపెను — ప ; భటుల కలిగి నపుపసలేని — చ;
5. గాలి — ఉ.ఖ.త. 6. దార్కొనుచిచ్చు — క. 7. నొందు — కొన్ని ప్రతులు.
8. యంతకు నొక్క యంత్య — అ ; యంత (కు) యుగడకయంత్య — ఉ.గ ; యుద్ధతి
గడక నంత కాల — శ. 9. దర్పమకాల మృత్యు — వ ; దర్పంబుగాగమృత్యు — ఐ.గ.

233 1. యదృత — పెక్కు ప్రతులు. 2. నమ్మద్రపతి—ప.ఐ.త. 3. ప్రచండకాండ — ఇ.క.ఘ.

నిలువ దయ్యె నయ్యుధిష్ఠిరుండు పౌరుషంబుపెంపునఁ దెంపు ⁴సేసి యా
శల్యునిఁ దాఁకి దర్పంబు సూపినం జూచి మగుడ నిగిడి ⁵సేన పోరికిం
బురికొనియె నప్పుడు పాండవాగ్రజుండు దమ్ములను దొరలను దనపాలికిఁ
⁶బిలువం ⁷బంచి వారలతో నిట్లనియె.

234 చ. అమరనదీసుతాదు లగు¹నక్కడివీరుల మీర లందఱుం

గ్రమమునఁ బిల్కుమార్చి భుజగర్వము సూపితి రేను శత్రు²పై
న్యమథనకల్య శల్యుఁ దెగటార్చెద నాకిది కృత్య మీసము
ద్యమ మనివార్య మై ³నెగడునట్టి తెఱంగు వినుండు చెప్పెదన్.

235 వ. ¹నాతేరికి నకులుఁడును సాత్యకియు వలపటను సహదేవుండును ధృష్టద్యు
ముండును డాపటను గావలి యై రావలయు వెనుకం గదిసి వివ్వచ్చుం
డును ముందటి²కేలన ³మొనసి వడముడియును ⁴నడచునది యింత యేమిటి
కన ⁵వలదు న న్నొండె నతం డతని నొండె నేను సమయించుట యవశ్యం
జును గలుగం జూచితి నిట్లు తెంపు చేసి యమ్మద్రావతి మార్కొను నాకు
దుర్దమప్రయత్నంబు కర్తవ్యంబు కృపకృతవర్మాశ్వత్థామసౌబలసుయోధను
లయ్యోధముఖ్యు రక్షింపం జేయు పరాక్రమంబునకు మీరు ప్రతివిక్రమం
⁶జాచరించుచుండు నుదీర్ణం బగుమదీయజాహు⁷పాటవంబున నమ్మేటిమగని
గీటడఁగించువాఁడ నని పలికిన నారథికవరులును దక్కునుగల⁸వార
లమ్మానవపతిపూనికి నగ్గించి యతనిరథంబు సవిశేషకల్పితంబు ⁹గావించి
యతండు సెప్పినతెఱంగున సన్నద్ధు లై సముద్ధతిం దేజరిల్లుటయుఁ దత్తై
న్యం బుత్సాహదీప్తం బై కడంగినఁ గరిఘంటారవంబులును రథనేమిసిస్వ
నంబులును దురంగకింకిణీకృణనంబులును సుభటసింహ నాదంబులును నిస్సా

4. సేసి మామాయని పేరెలుంగెత్తి యాశల్యు-వా ; సేసి యాశల్యు-పెక్కుప్రతులు.

5. సేన పెక్కుప్రతులలో లేదు. 6. బిలిచి వారలతో - ట. 7. బనిచి - ఈ.ప.ఘ.త.

234 1. నద్భుత - ఆ.వ. 2. పై న్యము దలకంగ - వ. 3. నిగుడు - పెక్కుప్రతులు.

235 1. నేను శల్యుం దెగటార్చునపుడు నా తెరికి - అ.ప. 2. కెలంకుల - ఆ.క.ఖ.ఘ.ట. 3. గదిసి భీముండును - ట. 4. సదువలయు నదుమ నేను వచ్చు వాడ యిదియంత యేమిటి కనవలదు - అ. 5. వలవదు - ఆ.ఉ.జ.త. 6. జాచరింపు - క.ట.వీ.శ.ష. 7. బలంబున - ఏ. 8. తగువారల - బ.గ.వ ; వారలయ్యోధవరుపూనికి - పీ.శ.ష. 9. గావించి - పెక్కు ప్రతులు ; సేసి - వా.

ణాదితూర్యనినదంబులును¹⁰ బెరసి యంబరంబు పిక్కటిల్లఁ జేసె నివ్విధం
బున యుధిష్ఠిరుం డుద్భటుం డై¹¹యురవడించిన.

—: శల్య ధర్మనందనుల ద్వంద్వ యుద్ధము :—

సం. 9—15—54

236 క. ¹కురువిభుఁడు దనదు² మొనలకు

బరవస ³మొప్పంగ మద్రపతి మును శార్వో

⁴ధ్వురుఁ డయి ⁵కడఁగ నడరి య

వ్వరూఢినిం దాఁకె ధరణి వడవడ వడఁకన్.

237 వ. అట్టియెడ.

238 క. పులులు దల¹పడినయుబ్బును

²బలుపును దోచంగ మద్రపతిధర్మసుతుల్

తరిపడి యొండొరువులపై

నలఘుప్రదరములు వఱపి రధికరయమునన్.

239 వ. వారి నాలోకించి యుభయనైన్యంబులు ¹విజృంభించి ²సంరంభంబునం
గలయం బెరసినఁ గ్రొందుకయ్యం బయ్యెనందు.

240 ఉ. నీతనయుండు సింహకమనీయతరం బగుభీమునుల్లస

తేతన మర్దచంద్రశరతీవ్రహతి³ మణికింకిణీనినా

దాతిశయంబుతోడఁ బడునట్లుగ నేసి శరాసనంబు బల్

వాతిశరంబునం దునిమె వారివరూఢిని యే పడంగఁగన్.

10. నుంబరగి — కొన్ని ప్రతులు. 11. శల్యాంతక ప్రక్రియ నురవడించిన — అ.ప.

236 1. కురువీరుడు — శ ; కురువిభుడలరగ మొనకున్ బరవస — ఖ ; కురువిభుడును
నమ్మొనకును బరవస — గ.న. 2. మొనకును — పెక్కు ప్రతులు. 3. మోగంగ —
ఉ.ప.క.ట.త ; మలరంగ — చ. 4. ధురుడై కడంక — పెక్కు ప్రతులు. 5. కడంగిన
మఱియు నవ్వరూఢి — ఎ.

238 1. పడ్డయుబ్బున — గ. 2. నలుపునుదోచంగ ధర్మనందన శల్యుల్ — పెక్కు ప్రతులు;
బలుపునుదోచగను ధర్మపతి సుతశల్యుల్ — వ.

239 1. విజృంభిత-ఉ.ప.క.ఘ.ట.వ ; విజృంభ సంరంభులై — ఈ ; విజృంభించి సంరంభులై —
కొన్ని ప్రతులు. 2. సంరంభులై గలయ — కొన్ని ప్రతులు.

241 చ. అతఁడు ¹ప్రదీప్తకోపముఖుఁడై ²పటుశక్తి నురంబు వైచినం
బతి యరదంబుపైఁ బడియె బల్వగుమూర్ఛ మునింగి యప్పు డా
యతధను వెత్తి సూతుతల యక్కురు³ఘస్మరుఁడే⁴ డొల్ల వే
గ తొలఁగ నీడ్చెఁడేరు దురగంబులు మూఁక గలంగి ⁴సాం పఱన్.

242 క. కని యశ్వత్థామయుఁ గృపుఁ
డును గృత¹వర్ముఁడును ²నెక్కుడు బరవసమునన్
మనసేనకుఁ దలమిగిలిన
మనుజేశ్వర కవిసెఁ గ్రీడి ³మద ⁴మెలరారన్.

243 క. అమ్ముఖమున సమరము ¹రా
ద్రమ్ము పెనిచె మద్రవిభునిఁ దలకడచి యనీ
కమ్ము బహులాస్త్రశస్త్రచ
యమ్ముల ధర్మజునిఁ బొదివె నత్యుగ్రమునన్.

244 వ. పొదివిన నయ్యుధిష్ఠిరుండు

245 చ. అరదము చిత్రసంచరణ మక్కజమై విలసిల్లఁ దేరులుం
గరులును హోటకంబులును గాల్బలముం దనచేతఁ ¹గూలఁగాఁ
బొరలఁగ మేదినిం దునియ ప్రోవులు గా రుధిరంపురొంపి బుగ్గిం
గ రణ²విహారముం జలిపెఁ గౌరవనాథ యనేకభంగులన్.

246 క. ¹నరులు మృదు వితఁ డనంగాఁ
బరగు యుధిష్ఠిరుఁడు శత్రుబలముల కతిని

241 1. ప్రకోపదీప్త - పెక్కుప్రతులు. 2. వృధు - ఊ.ల. 3. పుంగవుడేసె - ఊ.ఐ.గ. 4. పెంపఱన్ - ఊ.ఐ.గ.చ.

242 1. వర్మయును - పి. కొన్ని ప్రతులు. 2. వెంగడున్ రభసమునన్ - శ ; వర్ముండు నుం గడు రభసమునన్ - ఊ.ఉ.ప.త.న.వ. 3. మనమలరారన్ - త. 4. మేపారన్ - ఊ ; మెసలారన్ - ఎ.

243 1. రాద్రమ్ముగదుర - అ ; రాద్రమ్ముగుడును - ఊ.

245 1. దూలగా - ఊ.త.వ. 2. విహారముల్ సలిపె - శ.ప.

246 1. పరులు - ల.పి.ప ; పరులితడు మృదువ (డ) నంగా - క.ఖ.చ.వ ; పరులకు

మృదుః ²డయ్యె నపుడు సురల
చెరు వందిరి చూచి ద్రోణుశిక్షఁ బొగడుచున్.

247 క. మునుము ¹బయలై ²న నలిఁ జే
ర్చినయమ్మనుజేందు ³మీఁద శతవిశిఖము లే
పున నిగిడించుచు శల్యుఁడు
దనరుఖజా ³బలముతోడఁ దఱిమెం బెలుచున్.

248 క. అప్వీరుని వాలంపఱ
¹క్రొవ్వు నడఁచి తనదునంపకోల లడరఁగా
నవ్వసుధాధిపుఁ ²డల్లని
నవ్వాలయఁగ ³మాటుకొనె ఘృణారహితుం డై.

249 వ. ఇవ్విధంబున మార్కొని ధర్మజమద్రప్రతులు నిజశంఖంబులు ¹పూరించిరి
భేరి ²ప్రముఖతూర్యస్వనంబులు నింగి ³వొంగారఁ జెలఁగె నయ్యిరువురు
నొండొరులపైఁ జండ ⁴కాండపరంపరలు ⁵పరగించి తనువులనెత్తురు లురి
లించి పూచిన ⁶బూరువుల ⁷పాలుపు దాల్చి రట్టియెడఁ గనుంగొనుజనంబులు.

250 చ. వెరవును లావుఁ జేవయును వీరల కారయ ¹నొక్కరూప దు
స్తరభుజశక్తి ²ధర్మజుఁడు శల్యునిరూ పడఁగించి యివ్వసుం

మృదువితడనగా - ట ; ప (న) రులు మృదుం డితడనగా - వ.ష.స. 2. డనిసుర
లచ్చెలు వందిరి ద్రోణుని శిక్ష సన్నతించుచు నధిపా - స.

247 1. చితములై - త. 2. సవిదజేర్చిన - ఇ ; సరిజేర్చిన - ఉ.వ. 3. విక్రమమునం
దరిమెం - ఓ ; బలముమెరయ దరిమె నరేంద్రా - ప.

248 1. క్రొవ్వెల్ల నడంచి యంప కోలల - వీ.శ.ష ; క్రొవ్వడ (చుచు) చియు నతనియంప
కోలల - ఊ.జ. 2. డెట్టని - అ.ఉ.ఎ.ప.బౌ.ట.త.ల ; డల్ల ననవ్వలరగ - గ. 3. మాటు
కొనియె నయరహితుండై - ఈ.ఎ.జ.వీ.శ.ష ; మార్కొనియె ఘృణా - ల.

249 1. పూరింప భేరి - పెక్కుప్రతులు. 2. ప్రముఖ నిఖిల తూర్య - ఆ.ఇ.ఓ.ఘ.ట ;
మృదంగ నిఖిల తూర్య - చ ; నిఖిలతూర్య - ఊ. 3. ముట్టజెలంగె - వ. 4. కాం
డంబులు వర - శ. 5. దొరగించి - పెక్కుప్రతులు. 6. మ్రోదు (గు) వుల - ఆ.ఇ.
ఉ.ఎ. 7. చెలువు - ల.

250 1. నేక - ఊ.ఖ. 2. తమ్ములును - ద. ఈ పాఠము ప్రకరణానుగుణముగా లేదు.

ధర గొను నొక్కొ నేఁ డితనిఁ దాసమయించి సమస్తమేదిసి
శ్వరుఁడుగఁ ³జేయ నోపు నొకొ శల్యుఁడు గౌరవరాజనందనున్.

251 వ. అని సందేహాడోలాయమానమానసు లై ¹రప్పుడు.

252 తే. ¹మద్రపతి ధర్మజునివిల్లు రాద్ర మెసఁగఁ
ద్రుంచి నూటమ్ము ²లేసి యుద్ధరతఁ జేర్చె
నతఁడు వేటొక్క ³ధను వెత్తి యతని ⁴ధనువుఁ
దునిమి వెస నేసె ⁵మున్నూటు తూపు లధిప⁶.

—: విరఘఁడయిన శల్యుని నశ్వత్థామ చనరథముపై నిడుకొనిపోవుట :—

సం. 9-15-65

253 ఉ. తోడనె ¹చేరి ²వాహములఁ ద్రుంచి మదంబున సూతుప్రాణముల్
క్రీడయపోలెఁ బుచ్చికొని కేతువుఁ గూల్చిన ³సేన విచ్చెఁ జే
యాడక యున్నశల్యుని రయంబున నాత్మరథస్థుఁ జేసి పె
న్నీడునఁ బొంద కుండఁ దొలఁగించెను ద్రోణసుతుండు భూవరా.

254 వ. ఇట్లు శల్యుండు సమరవై కల్యంబు నొందుటయు ధర్మనందనుం డార్చి
పేర్చి తదృలంబుఁ దఱిమె నంత నమ్మద్రపతి యొండు ¹రథంబు ²గల్పించు
కొని కడంగి యాకాంతేయాగ్రిజుపైఁ గంకపత్రంబులు ³నిగిడించుచు
⁴నిగిడినం గని యద్దెసఁ జేయఁ గల ⁵సై నికోత్తములు సరభసంబు⁶న

3. జేయు నొక్కొతగ శల్యు - అ.ప ; జేయ బాలు నొకొ - ఊ.ఐ.గ.

251 1. చూచు చుండి రప్పుడు - వ.పీ.శ.ష.

252 1. ధర్మజుండప్పు డాతని ధనువు రాచ్ర - చ. 2. వేసె నుద్ధరత - ఓ.త.ల
3. విలుగొని - పీ.శ.ష ; విల్లెత్తి యతని - అ.ప ; ధనువున నతని - పెక్కుప్రతులు.
4. విల్లు దునిమి - ఊ.ప.ఘ.జ. 5. నన్నూటు - ద. 6. వ. అంతనయ్యుధిష్ఠిరుండు
వేటొక్క విల్లెత్తి - 'చ' ప్రతిలో అధిక పాఠము కలదు.

253 1. చేరి - న. 2. మావులను - గ. 3. విచ్చెసేన - పెక్కు ప్రతులు.

254 1. రంధంబెక్కి కడంగి - ద. 2. సుకల్పితంబుగావించుకొని - పెక్కు ప్రతులు.
3. బరగించుచు - ల. 4. గవిసినం - పీ.శ.ష ; గదిసినం - ఊ ; నిగుడినం -
పెక్కు ప్రతులు. 5. రథికులు సరభ - పీ.శ.ష. 6. గా - పెక్కు ప్రతులు.

చయ్యోధవరు ⁷నెదుర్కొని⁸రప్పు డతఁడు సాత్యకిఁ బది⁹సాయకంబులను
భీమసేన నకులసహదేవుల శరత్రయంబు¹⁰లను స్రుక్కించి యెక్కుడుమదం
బునం బొదలినయంగంబులతో నలిరేఁగి ¹¹మఱియు నప్పుడు పొగడం
¹²దగి యుండె నాకర్ణింపుము.

255 శ్లో. కమలాకరము లీలఁ గలఁచి యాడెడు గంధ
దంతా¹వళము సముద్దండతయును
దరమిడి మృగసముత్కరము ఘోరంబు గా
వధియించుకంతీరవంబు²నేపు
నీరసారణ్యంబు నిర్భరాటోపతఁ
గాల్చు దావాగ్నియుగ్రక³్రమంబు
⁴ప్రకట⁴ప్రకాంతిఁ బురత్రయంబును ⁵సమ
యించు ఫాలాతుని యేడ్చెఱయును

ఆ. ⁶బోల్పఁ బట్టు లయ్యె భుజగర్వశౌర్య ప్ర
తాపదుర్దమప్రకోపములకు
⁷మద్రవిభుఁడు గోలుమసఁగి ⁸శాత్రవసైన్య
హాననకేళి నలుపు నవసరమున.

256 వ. ¹ధర్మనందనుం దల ²మిగిలినచతురంగంబుల నివ్విధంబున విని³హితంబులు
సేసి యమ్మహిపతిపైఁ ⁴గవిసించం గని కవలును శై నేయుండును ⁵భీమసే

7. మార్కొని - అ.ఊ.ప. 8. నుటయునతం - పెక్కుప్రతులు. 9. బాణంబులను -
బ.జ.బ. 10. నను - కొన్ని ప్రతులు. 11. మఱియు నప్పుడు - పెక్కు ప్రతులలో
లేదు. 12. దగునా - పెక్కు ప్రతులు.

255 1. వళంబు నుద్దండ - బీ.శ.ప. 2. నేర్పు - గ ; సొంపు - ఖ ; నెరపు - ఇ.
3. పరిబల - ప.వ. 4. విస్ఫూర్తి - చ ; విఖ్యాతి - శ. 5. దహించు - చ.
6. బోల్పబట్టయ్యె భుజగర్వ భూరి శౌర్యకోప దుర్దమ భీమ ప్రతాపములకు - 'అ'
ప్రతిలో సగము పద్యము తేటగీతిగా మార్ప బడినది. కాని ఉత్తరార్థము ఆటవెలది
గానే నిలిచియున్నది ; బోల్పబట్టయ్యె భుజగర్వ శౌర్య ఘోరరణ తీవ్రకోపములకు -
'ఖ' ప్రతిలోను వై పద్ధతిసే మార్పు కలదు. 7. మద్రనాథుడు వెన - ఖ. 8. సైన్యంబు
లహానన - క.

256 1. ధర్మనందనునకుందల - పెక్కు ప్రతులు ; ఇవిధంబున ధర్మనందనునకుం దలకడచి
పొదివిన చతురంగంబుల నిహితంబుల జేసి - వ. 2. కడచి - అ.బ.ఓ. 3. హతం
బులు - పెక్కు ప్రతులు. 4. గని - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

నుండును దోడ⁶ నడువ నతం డమ్మేటిమగని మార్కొని⁷ పట్ట మార్గణంబు
 లు⁸రంబున⁹ నించి నొంచె నప్పుడు¹⁰ కురువిభుండు వనుప మన¹¹ నై నికులు
¹²దల మిగిలి శల్యునికిఁ బ్రాపయి యప్పువనతనయ¹³ ప్రభృతులతోడఁ
¹⁴బెనంగి రతం డాపాండవాగ్రజుమేనఁ జండ¹⁵ కాండసప్తకంబు¹⁶ నినిచిన
 నజ్జననాథుండు నవనిశిత¹⁷ నారాచంబు¹⁸ లవ్వీరు¹⁹ నంగంబుల నాటించె
 నిట్లు²⁰ దలపడి కోలుపులు²¹ పోలికఁ జేరేనుంగుల తెఱంగున బలుసింగం
 బుల²² చందంబునం బోరి యొండొరుల నొప్పించి రప్పుడు.

257 సీ. శల్యుండు బలునారసము¹ పాండవాగ్రజు

నురమున నాట నత్యుగ్రదీప్త

ఘోరనారాచ మాకుఁతీసుతుం డేయ

నతఁడు మూర్ఛిల్లిన² నలరె నధిపుఁ

డమ్మద్రపతి తేటి యలుకఁ గెంపారెడు

కనుఁగవతోఁ జండ కాండ³ మొకట

నయ్యుధిష్ఠిరు నొంప నాతండు పసిఁడిమై

⁴మటు వాటుతూపుల నటికి⁵ వై చి

తే. వాలురమ్ములు దొమ్మిది వక్షము⁶న ని

గుడ్ప నయ్యోధవరు డతికూ⁷రభల్ల

⁷యుగళఖండితచాపుఁ జేయుదును నొండు

ధనువు గొని యవ్విభుండు దత్తనువు సించె.

6. నడర - పెక్కు ప్రతులు. 7. బలు - అ.ప.క. 8. రయంబున - ఐ.ఖ.గ.చ.ల.వ.
 9. నిగుడించె - శ.ప; నొప్పించె - క. 10. నీకొడుకు - అ. 11. సేనంగలుగు
 దొరలు శల్యునికి - అ.ప. 12. దలమిగిలి - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 13. ప్రముఖు
 లతో - అ.ఊ.ఐ.గ. 14. బెనంగనాపాండవాగ్రజు - కొన్ని ప్రతులు. 15. కాండం
 బులు సొనిపిన నజ్జన - ఐ.గ. 16. సొ (జొ) నిపిన - కొన్ని ప్రతులు; గుచ్చిన-
 వీ.శ.ప; నించిన - ప. 17. సాయకంబు - కొన్ని ప్రతులు. 18. అమ్మేటిమగని
 యంగంబుల నాటించి - వీ.శ.ప. 19. మేనంబరపె నిట్లు - అ.వ; నంగంబునంబఱపె-
 పెక్కు ప్రతులు. 20. దొడంగి - పెక్కు ప్రతులు. 21. కై వడినేనుంగు - అ.చ.
 22. భంగింబోరి - వీ.శ.ప; చందంబున బొదివి పోరి - చ.

257

1. నను ధర్మజు-త. 2. నలరి యతడు-అ; నలరి రధిప-ఐ జ; నలరె నధిపయమ్మద్ర-స.
 కొన్ని ప్రతులు. 3. మొకటి - కొన్ని ప్రతులు. 4. మటువుబల్దూపుల - ఒ.జ; యిరు
 వాలు తూపుల - న. ఈ పాఠమున సాధురేఫ శకటరేఫలకు యతి మైత్రి చెప్పబడినది.
 5. పేసె - ఔ. 6. ననుగూర - అ.ఓ. 7. యుగవిఘట్టితచాపు - న; యుగళఖండిత
 బాహు - వ.

- 258 క. బాసట యై భీముఁడు పె
 త్రేసెను ¹మద్రపతి ²నాతఁ డిరువురతోడం
 జేసెం గయ్యము ³గృపును
 ద్భాసితవిక్రమముతోడు⁴పాటు గలుగఁగన్.
- 259 వ. అట్టియెడఁ గంకటాంతరంబు ధరియించి కడంగి.
- 260 ఆ. మద్రవిభుఁడు ధర్మమారుత¹సుతుల మై
 మఱువు లుఱక నఱికి మార్గణములు
 దొమ్మిదింట ²రెంటఁ ³దూఁటులు సేసె దో
 ర్దండములు ప్రదీప్తదర్పుఁ డగుచు.
- 261 క. ఆలో ధర్మజుసారథిఁ
 గూలఁగఁ గృపుఁ డేయ మద్రకుంజరుఁడు భుజా
 లీల ¹మెఱయంగ హయము
 ల్నాలుగు ²నొకవేల్చిడిని నిలం బడ³వై చెన్.
- 262 వ. ఇవ్విధంబున విరధుండై యమ్మహీకాంతుం డంతర్గతంబున.
- 263 క. గెలుపుము ¹శల్యుని నీవని
 పలికి ²ముకుందుండు నన్నుఁ బనిచినవాఁ డ
 ప్పలుకులకు ³నసత్యత్వము
 గలుగఁగ నేర్చు నొకొ దై వఘటనబలమునన్.

- 258 1. మద్రదేశు డప్పు డిరువుర-ఖ ; మద్రదేశ్యురుండు నిరువుర — త. 2. వారలిరువుర-చ. 3. నృపు — ట.త ; క్రూరోద్భాసిత — ఊ. 4. పాటుంగలిగెన్ — పెక్కుప్రతులు; పాటుగనధిపా — న.
- 260 1. పుత్రుల — చ. 2. నొడలుదూటుగజేసె — ఐ.గ. 3. దుఱుములుసేసి — త.
- 261 1. మెఱయ నా (గా) హయ — క.ఖ.జ. 2. నొక్కటనగ్రక్కునంబడ నేసెన్ - ఐ.గ. 3. నేసెన్ — పెక్కుప్రతులు.
- 263 1. నీవనిశల్యుని — క ; శత్రునినీవని — ట.న ; ధర్మజునీవని — వ. 2. మురాంత కుడు — ఐ.గ. 3. నసత్యతయు — ఎ.బ.ఓ.వ.

- 264 వ. ¹అని శంకించియుఁ గొంకుపోవక యజ్జగన్నాథు²వచనంబున³కు నన్యథా త్వం బేల గలుగు నని యద్దేవునిం దలంచి యామాట యమోఘంబు గావలయు నని ప్రార్థించి వెండియు.
- 265 చ. స్ఫురిత¹షడర్థ నేత్రునిఁ ద్రిశూలసముజ్జ్వలు నిర్గుణు²గుణా దరసము³పాత్తమూర్తిఁ గలితప్రభవస్థితి⁴సంహృతిక్రియా నిరతి⁵వివర్తితత్రిభువనమహానీయుని దైత్య⁶మర్ది ⁷న ప్పురుషవరుం జతుర్భుజు ⁸విభుత్వమహోన్నతు నాశ్రయించెదన్.
- 266 తే. భండనమునేయు ¹నరునగ్రభాగమునఁ బ్ర చండ²శూలోగ్రహస్తు దై శత్రుకోటి గీటడంచుచు నేఁజూడఁ ³గేలి సలుపు దేవు జయసిద్ధికై ⁴సన్నుతించు భక్తి.
- 267 వ. అనుచుఁ ¹బురుషోత్తమునిఁ జిత్తమున నిలిపి ²యున్నతం బైనపూర్వ కాయంబుతో మంద³ప్రకారంబున మార్గణంబు లమ్మద్రవతి⁴దెస నిగిడింప నతఁ ⁵డవిబెండువడుట గాఁ దలంచి తఱిమి యఱిముఱిశరంబులు గురి యుటయు ⁶నప్పుడు.

- 264 1. అని పలికి శంకించి - పెక్కు ప్రతులు. 2. వాక్యంబునకు - పీ.శ.ష. 3. కనత్య త్వంబేల - ట.న.
- 265 1. లలాట - ఊ. 2. గుణోత్తరు - ఘ.శ ; గుణోత్తము - చ. 3. దాత, పాంత - అని పాఠములు. 4. సంవృత - చ. 5. నివర్తిత - పెక్కు ప్రతులు. 6. మర్దనుం - పీ.శ.ష.న. కొన్ని ప్రతులు. 7. వత్పురుషుజతుర్భుజున్ భుజగభూషు మహోన్నతునాశ్రయించెదన్ - త. 8. నిభృత - ఐ.గ ; విభుబ్రభవోన్నతు - ఉ.
- 266 1. సముదగ్రభావమున - త. 2. శూలాగ్ర - ఉ.ఊ.ఎ.ఏ.ఐ.ట.న.వ.శ. 3. గ్రీడ - అ.ఓ.క.ఖ.ఘ.చ.ల.వ. 4. సంస్తుతించు - పెక్కు ప్రతులు.
- 267 1. నప్పురహరు-ఊ. 2. నిరతంబైన-ద ; యవహితంబైన-అ.ఏ ; యాయితంబైన తేరి (రు) తో పూర్వరధిక నికాయంబుతో-ఈ.త. 3. ప్రచారమ్మున-ఎ. 4. మేన-ల ; మీద-చ. 5. డది-వా ; డవి-కొన్ని ప్రతులు. 6. అప్పుడు-పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

- 268 చ. పవనసుతుండు విల్ నటికి బాణయుగంబున ¹మేనునొంచి శా
త్రపులు దలంక నారథికురధ్యములన్ దరఁ గూల్చి సూతుకం
ఠవిదళనం బొనర్చి ప్రకటస్ఫురణం²బునఁ గంటకంబు భ
ల్ల³వితతి ⁴ఘోర⁵సంహతి నిలం బడ నేసె రయం ⁶బెలర్పఁగన్.
- 269 వ. ఇవ్విధంబున.
- 270 క. ¹విరధుండు నచాపుఁడు వ
ర్మరహితగాత్రుండు నై న మద్రవిభుఁడు భా
సుర²ఖడ్గచర్మశోభిత
కరు డై ³తేరు డిగి కన్నుఁగవఁ ⁴గెంపారన్.
- 271 మ. జముచందంబున ¹నేచి ధర్మసుతుపై సంరంభదుర్దాంత²ద
ర్పమునన్ వే కవియంగఁ ³జండబలదుర్వారుండు భీముండు ద్రుం
చె ⁴మదంబారఁగ వాలునున్ బలకయున్ శీఘ్రత్వ సందీప్తుఁ డై
తమది క్కార్పులుఁ దూర్యనాదములు ⁵నత్యంతంబు శోభిల్లఁగన్.
- 272 వ. అమ్మద్రపతి ¹నేర్పును జేవయుం గలపరిజనంబులు చేర్పఁ గంకటగదా
దండంబులు ధరియించి యుధిష్ఠిరుమీఁద సురవడి ²నడరె నప్పు డప్పాండ
వాగ్రజునకు బాసటయై సాత్యకిధృష్టద్యుమ్న శిఖండిద్రౌపదేయమాద్రేయు
లేయుసాయకంబు³లు సరకుగొనకగదం జిత్రంబు గా జడియుచు వడముడి
విక్రమంబునఁ ⁴దవులంబడక నిగిడె నశ్వసూతరహితం బగురథంబుపై
నున్న యన్న రేంద్రుండు తనదెసకు సింహ⁵చంక్రమణత్వసుందరుం డై
వచ్చునప్పీరు నాలోకించి ⁶సక్రోధం బై నయవష్టంభంబున ⁷నుద్దీపితుం డై.
-
- 268 1. తొమ్మునొంచి — ఏ ; తొమ్ముగ్రుచ్చి — అ. 2. బెలరార ఘోరభ — బౌ.ట.
3. విహతి-ట. 4. గంకటంబును - బౌ.ట. 5. సంహృతి-అ.ఐ.గ. 6. బొనర్పగాన్-త.
- 270 1. విరధు డకృత చాపుడువర్మ రహిత - ఐ.గ. 2. చర్మఖడ్గ - అ.ఖ.ఘ ; ఖడ్గవర్మ-
ఐ.క.ట. 3. కనుగవలకెంపు గడలు కొనంగన్ — ఊ. 4. కెంపడరన్ — చ.
- 271 1. నేర్చి — అ. 2. గర్వమునన్ — అ.ఉ.ఎ.ఏ.ఐ.వ. 3. గాఢ — ఐ. 4. మహిన్
రాలగ — ఖ. 5. లనౌద్ధత్యంబు — ప.వ. కొన్నిప్రతులు.
- 272 1. యేపును — ఇ.ఉ.ఎ. 2. నడరె, నడరి — అని పాఠములు. 3. అనతండు-అ.
4. దవులు బడక — పెక్కు ప్రతులు; దవులువడక — ద.న.వ.శ.ష. 5. సంక్రమణత్వ-
పెక్కు ప్రతులు; విక్రమణత్వ — ఈ.ఖ.ల; విక్రమఘనసత్వ — త. 6. సక్రోధుం డై
యవ — ఐ.ఘ.ట.ధ.న.ల. 7. నుద్దీప్తుం డై - వ ; విజృంభించియుద్దీప్తుం డై — ఈ.త.

- 273 క. ఇతని సమయింప నయ్య
చ్యుతుఁడు ననుం ¹బనిచె నాకు నొనరించిన²పా
లితఁ డని తలంచి మొగ ము
గ్రత ³నొందఁగ శక్తిమీఁదఁ గను⁴దో యొలయన్.
- 274 వ. హృషీకేశు నుద్దేశించి.
- 275 ఉ. నీ దెస ¹నాదుచిత్తమున నెక్కుని యుండెడుభక్తి భద్రసం
పాదిని గావు టచ్చెరువె భక్తజనాభిమత²ప్రదాన³వి
ద్యాదయితత్వ మేర్పడ జయం బొడఁగూర్చుము దేవ సంశ్రితాం
హోదళనంబు నీకు ⁴వ్రత ముల్లము ⁵నాపయి నిల్పు మిత్తటిన్.
- 276 వ. అని హృదయంబునఁ జార్చిరించి యప్పార్థివోత్తముండు.
- 277 ఉ. అచ్చపుభక్తి¹కిఁ మదిఁ బ్రయంబున నొందినఫాలలోచనం
డిచ్చిన²స్థితి²యోగమును నెక్కుడుభక్తియు నావహిల్లఁగా
నిచ్చలు గంధపుష్పముల నిష్ఠమెయిం బరిశోభితార్చనం
³బిచ్చుచుఁ దాను గొల్వ నుతి కెక్కినయమ్మహనీయశక్తికిఁ.
- 278 మ. ప్రణతుం డై రభ¹సోదయాభినవదర్పస్ఫూర్తి శోభిల్లుచు
²నృణి³దండద్యుతి⁴మంజరి⁵స్ఫురణము ⁶నృంశోభిఘంటాపటు
క్వణనంబున్ రిపునై నికప్రకరదృక్కర్ణవ్యథం జేయ భీ
షణ⁷రేఖం బగు⁸దానిఁ బుచ్చుకొని చంచన్మష్టి⁹దృష్టుద్దతిఁ.

- 273 1. బంచె — ఉ.వ. 2. వాడితడని — ఈ ఉ.ఎ ఘ జ.ల. 3. బొరయగ — ఆ.క.ఘ.చ.
4. దోయలరన్ — పెక్కుప్రతులు ; దోయలయన్ — ల.
- 275 1. నాకుజిత్త — ఏ. 2. వ్రదాయి — క.ఖ.గ.ల. 3. విద్యోదితతత్వ — ఐ.గ.
4. నీగలయుల్లము — ఘ.ల. 5. నాదెస — ద.
- 277 1. నెమ్మది — ఊ.ఔ. 2. యోగమున - పెక్కు ప్రతులు. 3. బిచ్చుటదాని(ను) —
ఘ.వ ; బిచ్చుచుదాని — ఊ.ఎ ఔ.క.ద.
- 278 1. సోగ్రవీరభయ — ఐ.గ ; సోదయాదిమణి — ఒ.బ. 2. నృణిరత్నద్యుతి — స.
3. చండ — వ. 4. పుంజవి — వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు. 5. స్ఫురితమున్ — ద.
6. న్రంజిల్లు — ఎ.ఒ.వ. 7. రోషంబగు — ఘ.ల. 8. పాణి — ఇ ఉ.ఎ.ఏ.ఓ.ఔ.చ.వ.స.
9. దీప్రోద్దతిన్ — కొన్ని ప్రతులు.

279 వ. అభిరామభీమా కారుం డై .

280 తే. నెరయుకినుకఁ ¹బెన్వెడఁద యై నిప్పు లురులు
కన్నఁగవ శల్కఁ ²జూచిన నున్నయునికి
నతఁడు ³నీలు గాకుండుట యరిది యయ్యె
మాకుఁ జూడంగ నప్పుడు మనుజనాథ

281 వ. ఇట్లు రాద్రోద్రోకంబునఁ బరత్రయ¹దాహ²దోహలి యగు శూలాయుధు
లీల దోఁప దుర్నిరీతుండై .

282 ఉ. ఘోర¹తర²ప్రకార మగు³కుంచిత⁴బాహువిలాస మొప్ప వి
స్తారము వింత ⁵యానురము ⁶సారతరంబుగఁ ⁷జూచి వజ్రధా
రారుచినన్ని భప్రచరరశ్మలు పర్వఁగ బిట్టువెచ్చె న
ద్వారుణశక్తి నవ్విభుఁ డుదాత్త⁸సమిత్యతికల్య శల్కనిన్.

283 తే. అట్లు పాండు¹భూపాలకు నగ్రసుతుఁడు
మద్రనాథుని ²వై చిన రాద్ర మెసఁగ
గంకటముదూఱి వత్సంబు ³గడచి వెన్ను
వెడలిచని యమ్మహాశక్తిపుడమిఁజొచ్చె.

—: ధర్మరాజు శక్తిప్రయోగించి శల్కనిం జంపుట :—

సం. 9-16-50

284 వ. ఇట్లు శక్తి ¹బెట్టిదంపు²టురువడి నుచ్చిపోయిన.

280 1. బెన్నుప్పలై - వ. 2. జూచిన యున్న యునికి - పెక్కు ప్రతులు ; జూచుచున్న యునికి - శ.ష. 3. నివురు - అ.ఎ.

281 1. హనన - ఖ; దాహన - చ. 2. దోహలియైయెసంగుశూలాయుధు - ఇ.ఈ.

282 1. ఘన - ఓ. 2. ప్రకారుడయి - ఐ.గ; ప్రకారమునగుంతిత - ఓ; ప్రకాశము నగుంచిత - స. 3. కుంభిత - క.ఖ. 4. బాణ - ఉ. 5. యైయు - పెక్కు ప్రతులు. 6. చారు - పెక్కుప్రతులు. 7. నుగ్ర - ఉ.ఎ.వ; బూన్చి - ఐ.ఓ.గ. 8. సముద్యుతి - ప.

283 1. భూపాలునియగ్ర - ఇ.ఈ.డి.ప.చ.జ.త. 2. సమయించి - ఓ. 3. గాడివెనుక, గాడివెంట, గాడివేగ, గాడివీపు - అని పాఠములు.

284 1. బెట్టిదంపు - పెక్కు ప్రతులు ; దేహంబునుచ్చిపోయిన - ఘ; భేదించి నుచ్చి పోయిన - చ. 2. గతి నుచ్చిపోయిన - పెక్కు ప్రతులు ; టురువడి - గ.శ.ష.

285 చ. తతమున ముక్కునం జెవులఁ గన్నుల ¹నొల్కెడురక్తమంగ మా
ప్లుతముగఁ జేయఁగా నతఁడు బోరగిలం బడియెన్ ²ధరం గద
ద్వితయము ³సాఁచి ధర్మజునిదిక్కు శిరంబుగ వజ్రదారుణా
హతిఁ బడు భూరిభూధర ⁴మహాత్తరశృంగముభంగి భూవరా.

286 ఆ. భూమిమీఁద నిట్లు బోరగిలం బడి
మద్రనాథుఁ డొప్పె మానవేంద్ర
లేమయురము ¹నందు లీలమై వ్రాలిన
ప్రాణ ²నాథుఁ బోల్పఁ బట్టు గాఁగ.

287 ఆ. ధర్మ ¹సంగరమున ²ధర్మజుచే జచ్చి
పొలిచెఁ జూడ మద్రభూవిభుండు
విధియుతంబు గాఁగ ³వేలిచి ⁴విడిచిన
నాటి యున్నయగ్ని ననుకరించి.

288 మ. కని శల్యానుజుఁ డేచి ధర్మసుతు ¹నుగ్రస్ఫూర్తి శోభిల్లఁ దాఁ
కిన నాభూపతి చిత్రచాపధరుఁ డై కేళి ²సమప్రక్రియన్
³ధనువుం గేతువుఁ ద్రుంచి ⁴తోడన సముద్యద్దీప్తఫల్లాహతిం
దునిమెం గుండల ⁵కాంత మైనశిరమున్ దుర్ధాంతదర్పంబునన్.

289 వ. ¹ఇట్లు శల్యుండు సోదరసహితంబుగాఁ బడినఁ జాండవనై న్యంబు జనంబులు
వృత్రవధం ²బొనరించుపాకశాసనుఁ బ్రశంసించుబృందారకు ³ల చందంబున

285 1. జిల్కెడు - క ; నొల్కుచు - ఖ. 2. వెసం - ఏ. 3. సాగ - పెక్కు ప్రతులు;
గాగ - ఘ.త ; తోడ - ఎ. 4. మహాతత - చ.త.

286 1. మీద - ఔ.క.ట. 2. విభునివలప - పెక్కు ప్రతులు; విభునితోడ - ఇ.ఉ;
నాథువలప - అ.ఏ.క.ఖ; విభుడనంగ - త.

287 1. సంగ్రహమున - జ. 2. ధర్మునిచే - ఊ. 3. వేల్చిపోవిడిచిన - క; వేల్చియు
విడిచిన - చ; వెలిచీరవిడిచిన - బ. 4. విడువగనా - ఖ.

288 1. శీఘ్రస్ఫూర్తి - పెక్కు ప్రతులు. 2. సమగ్రీక్రియన్ - ఐ.గ; సమగ్రీక్రియన్ -
చ.త; గతిస్వేగమే - శ. 3. దనరం - క. 4. తోడనె - ఓ.క.ఖ.చ. 5. కాంతి
యైన - ఎ.ఘ; దీప్తమైన - ట.

289 1. ఇతైరంగున శల్యుండు - పెక్కు ప్రతులు. 2. బుచ్చేసిన పాక - పెక్కు ప్రతులు;
బొనర్చు పాక - అ. 3. లట్లుధర్మ - వా; ల చందంబున ధర్మ - పెక్కు ప్రతులు.

⁴నగ్గించి రమ్మొగ్గరంబునం దూర్యనినదంబులు సింహనాదంబుఁ జెలంగఁ గలంగి కురుసేన ⁵విటిగి పఱచినం బోనీక పొడువుం డనుచు సాత్యకి వెను ⁶కొనుటయుఁ గనుంగొని కృతవర్ముండు మార్కొనియె నయ్యాదవ సింహులరణంబు దారుణం బయ్యె నందు.

290 సీ. కృతవర్మ సాత్యకి నతి¹శతశర²దశ

కమున నొంచి తురంగములయుబ్బు
నుడిపి ³విల్లునుముటయును నొందువింట న
బృలియుఁ డాతనిమేనఁ బది⁴మెఱుంగు
⁵టమ్ములు వఱపి రథ్యమ్ముల నరదంబు
సూతుని నఱికినఁ జూచి కృపుడు
దనతేరిపైఁ జెట్టుకొని తొలఁగించె⁶న
వీరుపోరికి మూఁక వెఱచి పఱచెఁ

తే. గడఁగి వెనుకొన్నపాండవోత్కరము నొకఁడ
నిలువరించె ⁷నుద్దండుఁ డై నీతనూజుఁ
డంత వేఱొక్కతే రెక్కి యరుగుదెంచి
తాఁకె హార్దిక్యుఁ డరిసేన తల్లడిల్ల.

291 వ. ఇ ట్లెదిర్చి పేర్చినయలుకఁ బాండవాగ్రజుండు గృతవర్ముని ఘోటకంబు
లను గీటడఁగించినఁ గురునందనుం డా¹హృదికనందనుని నిజస్యందనంబున
నిడుకొని ²యవ్వలికిం గొనిపోయె నప్పుడు కృపాచార్యుండు గదిసిన
నయ్యుధిష్ఠిరుం డాటమ్ము తెమ్ములం గీలింప నతండు పదాఱుతూపుల
నాఘాపాలునిఁ దదీయతురంగంబుల నేసె నాసమయంబున.

4. గొనియాడిరమ్మొహరంబునం — అ ; గీర్తించిరంత నమ్మొ — ఈ.ఎ ; గీర్తించి
రమ్మొ — ఇ.ఉ. 5. పఱచె — పెక్కు ప్రతులు. 6. కొనినంగనుం — పెక్కు ప్రతులు.

290 1. శతశరముల నొదిగించి వాజుల నుబ్బణించి — కొన్ని ప్రతులు. 2. శతకము(న)ల-
అ.ప.బ ; చంక్రమమున — శ. 3. విలువెసర్దుంచుటవేఱొక్కవింట, విల్వెస దుగ్గిం-
చుట వేఱొందువింట, విలువెసదుగ్గించుట వినుమొండు వింట — అని పాఠములు.
4. శరములు — శ.ష. 5. నడిగుచ్చి హయముల దడయక సమయించి — సూతుని
జంపినం జూచి — శ. 6. నవ్విరథుజూచిన మూక విచ్చి పఱచె — ఆ.ఇ.ఉ.ఊ.ఎ ; నవ్విరు
బోరిన మూకలు వెఱచి — ఘ. 7. సముద్ధతి — వీ శ.ష ; నుద్ధతుడై — క.ఖ.గ.ఘ.

291 1. హార్దిక్యుని — వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు ; హార్దిక్యనందనుని — త.ల. 2. తొలగం
గొని — ఈ.ఎ.చ.వ ; యవలకుంగొని — ఆ.ఊ.ఔ.వ.

292 తే. భద్రకరి నెక్కి చామర¹ప్రకరవీజ
నములు ధవళాతపత్రవిభ్రమసమ్మద్ధి
యతిశయిల్ల నై న్యోత్సాహ మావహిల్ల
బొలిచె నెంతయు భవదీయపుత్రుఁ డధిప.

—: శల్యచుట్టంబు లొక్కపెట్ట ధర్మరాజుం జుట్టుముట్టుట :—

సం. 9—17—3

293 ఉ. అమ్మనుజేంద్రు¹ముందటికి నార్పులతోఁ జనుదెంచి శల్యచు
ట్టమ్ములు సత్వరమ్ముగఁ గడంగి యనేకులు వీరయోధు లు
గ్రమ్ముగ వీరకఁ దేరులు పొగడ్తుకు నెక్కఁగ ²దీప్త మైన కో
పమ్మున నేచి పాండవులపై ³నడరం గని పేరెలుంగునఁ.

294 వ. అన్నరనాథుండు.

295 తే. ¹మీర లేర్పడ ²వడిఁదల మిగిలి³చనఁగ
వలదు ⁴నామ్రమాల ⁵బలుపారి నిలువు⁶డనియె
వారు నిలువక ⁷పాండవబలము చేవ
దలుగఁ జొచ్చి యుధిష్ఠిరుఁ డాకి రధిప.

296 వ. ఇట్లు చలంబున నవ్విభుం ¹దలపడి వివిధాస్త్రంబు²లు గుప్పించి నొప్పిం
చినఁ గవ్వడియును వడముడియుఁ గవలును ³ద్రౌపదికొడుకు లేవురును
గోవిందుతమ్ముండును ధృష్టద్యుమ్నుండును శిఖండియును జండరయంబున

292 1. ప్రభలువెలయనమరు — అ ; ప్రభలువీవనమరు — ఏ.

293 1. ముందటికి — టా.ఖ.చ.ట.ర.వ. 2. దీవ్ర — అ.ప. 3. నడువం — ఏ.

295 1. మీరలెవ్వరు — వీ.శ.ష. 2. వడముడి — ఘ.చ.ల. 3. నడవ — ఏ.ఐ. 4. పలు
మారు మారలు — ఖ. 5. బొలుపారి — ఏ.ఐ.న.శ.ష. 6. డనగ — వీ.శ.ష. కొన్ని
ప్రతులు. 7. పాండవవరుని సేనదరియ — ఐ.గ; పాండవధ్వజునిచేవ — కొన్నిప్రతులు;
పాండవధ్వజునిచేవదెలియ — ఏ.ద.వ ; పాండవధ్వజుని చెంత — ట ; పాండవధ్వజుని
బెదర దరియజొచ్చి — చ.

296 1. గదిసి — వీ.శ.ష. 2. లుగుప్పించి నొప్పించినఁగవ్వడి — పెక్కు ప్రతులు ; ల నొప్పిం
చినఁగవ్వడి—వా.వీ.శ.ష. 3. ద్రౌపదీయులు — ఏ ; ద్రౌపదీ పుత్రులు — ఆ.ఓ.వ.

నుద్దండచతురంగసమేతు లై యారథికులఁ బొందువుటయును ⁴వారలు
వీరోద్రేకంబున నైన్యసాగరంబున నున్మదమకరప్రకరంబులవిధంబున విహ
రించి రట్లు పాండవసేనాసంక్షోభ⁵సంపాదు లగునాజ్ఞో⁶దుల⁶యాటోపం
జాలోకించి గాంధారపతి గాంధారేయు ⁷నాలోకించి.

297 తే. మద్రవిభువారి ¹నిమ్మెయి మార్తు ²రాఁగి
కొనఁగ మనకు నుపేక్షింప³జనునె యనుడు
⁴నతఁడు నామాట వినక వారరిగి రేమి
సేయువారోము చెప్పు మౌచిత్య మనియె.

298 వ. అని నన్ను నాపరివారంబును రక్షింపను దగ వెఱింగింపను నర్హుండ వీవ
కాదె యనుమాట లాడిన నతండు ప్రీతుం డై బలపరిపాలనంబును గర్జంబు
సెప్పుటయును దనపనిగా మనంబునంబూని యవి దోచునట్టి యుచితవచ
నంబుల నవ్వసుమతీసతికిఁ బ్రియం ¹జాపాదించి.

299 చ. వినుము నరేంద్ర పైనికులు విక్రమలీల నరాతిసేన సా
చ్చినఁ బతి గావ కున్న ¹నుపజీవులు మెత్తురె యన్నఁ గాతుఁ గా
కని ²బహుతూర్యనాదములు నార్పులు³నుం జెలఁగంగఁ ⁴ద్రోచి య
జ్ఞనపతి వీకమై నడరె పైన్యయుతంబుగ సత్వరంబుగన్.

4. వారు — వా.వీ.శ.ష ; వారలు — పెక్కు ప్రతులు. 5. సంపాద(కు)నులగున
జ్ఞోదుల — పెక్కు ప్రతులు. 6. యాటోపం జాలోకించి — పెక్కు ప్రతులు ; యాటో
పంబు విలోకించి — వా. 7. నుద్దేశించి — పెక్కు ప్రతులు.

297 1. నిమ్మెయి — పెక్కు ప్రతులు ; నమ్మెయి — వా. 2. రలమి — పెక్కు ప్రతులు.
3. ననువె — ఊ ; జనుదెయతడు — చ ; జనునె మనకు — ఒ. 4. నపుడు — ఔ.గ.చ.
5. మయిప్పుడౌచిత్య — ఐ.గ.

298 1. బు నాచరించి — వ.

299 1. రిపుసేనలు — అ.ఒ.జ. 2. పటు — ఐ.గ. 3. నింగిజెలంగ — ఆ.ఈ ; తెన్న
లరంగ — ఔ.ట. 4. జూచి — అ.

300 క. అంత ధనంజయకిమ్మి
రాంతక¹ముఖయోధ²వరమహాస్త్రప్రకరం
బంతకుకడ కనిచెఁ బరి
శ్రాంతం బగుమద్ర³నాథు⁴రథికచయంబున్.

301 వ. ఇవ్విధంబున.

302 మ. అరులం గీ టడఁగించి పాండుసుతునై న్యం ¹బుబ్బి పైఁ గ్రమ్మినం
²గురుభూనాయకుసేన ³నొచ్చి కలయం గూలన్ ధరన్ గుంపు లై
తిరుగం బాటఁగఁ జొచ్చె ⁴విచ్చె మరలన్ దిగ్భ్రాంతి వాటిల్ల స
త్వరతన్ నల్గడఁ బాటె నవ్విభుఁడు గర్వం బేది వెల్వెల్లఁగన్.

303 క. మనవారి కపుడు భీష్ము¹ని
చనుటయుఁ గోదండ²గురునిసమయుటయును గ
ర్హునిపొలియుటయును గ్రొత్తై
మనమున వెనుఁబాటు గదిరె మనుజాధీశా.

304 వ. అప్పు డద్దిక్కుజనంబులు.

305 చ. ధరణికి నింక నాయకుఁడు ధర్మ¹తనూజుఁడు నేఁ డవశ్యముం
గురుపతి ²గూలు నెవ్వగలకుం ³గుదు రయ్యెడు నాంబికేయుఁ డు
ద్ధరు లగుపాండునందనుల దుర్దమభంగి యెఱింగి ధర్మత
త్పరులకు గెల్పు ⁴భ్రాతృ హరిభక్తులఁ బొందవె భూరిసంపదల్

300 1. వర — ఏ ; సుత — చ. 2. వరులయస్త్ర — వీ.శ.ష. 3. నాథ — కొన్ని ప్రతులు. 4. సైన్యచయం — ఔ.ఖ.ట.

302 1. బుగ్రతంగమ్మినం — ఇ. 2. కురుభూపాలకుసేన నొంచెగల — ఏ.జ. 3. నొంచె గలయం — పెక్కు ప్రతులు ; నోరై గలయం — ల ; జొచ్చెగలయం — క ; 4. బేరై మరలెన్ — ద ; విచ్చిపరచెన్ — ఘ.ల.

303 1. దుసనుట — కొన్ని ప్రతులు. 2. గురుడు — కొన్ని ప్రతులు.

305 1. సుతుండగు — వీ.శ.ష.స. 2. గూల్కు — ఏ ; గూల — ద. 3. గొలువనయ్యె, గొలదయ్యె — అనిపాఠములు. 4. భ్రాంతి — ఊ.

306 వ. అని రట్టియెడ నీకొడుకు నిజసారథిం జూచి మనబలం బాహవంబున కోహ
టించి పాతెడు నిత్తఱి నేను బరవసంబు నేసినఁగాని నిలువ దవ్విధంబు
నకు రథం బనువై యుండఁ జేసి చేరఁ దెమ్మనిన వాఁ డట్ల చేయ నతం
డేనుంగు డిగ్గి రథంబెక్కి యెక్కుడు¹మగఁటిమిం బొంగునంగంబులతో
నై నికుల కడ్డంబు ²సని యెలుం గెత్తి.

307 ఉ. ఎక్కడఁ బోవ వచ్చు ¹గిరు లేవియుఁ గానన²భూము లైనఁ దో
నెక్కియుఁ జొచ్చియుం బగతు రేడ్తెఱఁ గిట్టి చలంబునం దలల్
ద్రొక్కక ³తక్క రట్లయిన దుర్గతి ⁴వాటిలుఁ ⁵బోక నిల్చి బే
రుక్కునఁ బోరినన్ సుగతి యొండె⁶ను ⁷సంపద యొండె ⁸జొప్పడన్.

308 వ. అట్లుం గాక.

309 క. పాండవబల మల్పం బై
యుండం గృష్ణుడు ధనంజయుండును ¹డప్పిం
బెండువడఁగఁ గని మనకును
గం డడఁగఁగ నేల గెలుపుగై కొన వచ్చున్.

310 వ. అని పలికి కరతలం ¹బెత్తి నిలు నిలు మనిన నీబలం బతని నగ్గించుచు మరలె
నమ్మేటిమగండు ముంగలి యయి నిలిచి పొంగారం గవియు²కాంతేయ
నేనాసముద్రంబునకుఁ జెలియలికట్ట ³యయ్యె నయ్యవసరంబునందు
మునుకొని వడిం దలుము వడముడిం బొదిచి మనపదాతిప్రకరంబు దర్పం
బున నార్పులు బొబ్బలుం జెలంగ బహువిధాస్త్రశస్త్రంబులు వరగించినం

306 1. మదంబునం - అ.వ. 2. జొచ్చి, చని, నిలిచి - అని పాఠములు.

307 1. నిరజేనియు—అ ; నర్మలైనను—చ ; గిర్మలైనను—ఎ.ఘ త.ల.వ ; గిర్మలెక్కియు -
ఇ.గ.ట.న. 2. భూములేనిదా - ఒ ; భూములేనిదారె - పి.ష. 3. బోవ(రె)
ట్లయిన - ఏ.ట. 4. వాలను - వ. 5. బోర - కొన్ని ప్రతులు. 6. జయం
బున నొండె - వీ.శ.ష.స ; ధరాతల మొండె జేకురున్ - చ. 7. దుర్గతి - వ.
8. చేకురున్ - బౌ.క.ఘ.ల.

309 1. దర్పంబెండు - ల.

310 1. బెత్త—వా ; బెత్తి—చెక్కు ప్రతులు. 2. పాండవ—ట. 3. చందంబుననాగియున్న-

బెరిగినమదాతిరేకంబున గదా⁴దండంబు ధరియించి ఘోరాకారుం డగుచుఁ
దేరు డిగ్గి పేరడవిఁ ⁵గూల్చు పెనుగాలికై వడి నతం దేకవింశతిసహస్ర
సంఖ్యసుభటుల నేలపాలు సేసె నప్పడు.

311 క. కరిహయరథబృందం బు

ద్ధురత నడరెఁ బాండునృపసుతులమూఁకలపై
నరుఁ డబ్బలంబునకు ని
ఘ్నరగాండివముక్తశరపటుత్వము సూపెన్.

312 క. నకులసహదేవులును సా

త్యకియును రభసమున వాలురమ్ములు నిగుడన్
శకునిపయిఁ ¹గవిసి రతఁడును
బ్రశటస్ఫురణంబునం దిరం బై ²పోరెన్.

313 చ. సమదగజాధిరూఢుఁ ¹డయి సాల్వుఁడు పాండవసేనఁ జొచ్చి ఘో
టములఁ ²గలంచుచున్ ³గజఘటల్ విరియించుచుఁ గాల్పలంబుఁ జి
త్రముగ వధించుచున్ రథకదంబములన్ ⁴సమయించుచున్ మహా
గ్రముగఁ జరించువిస్ఫురణఁ ⁵గన్గొని కోవసముద్భటాకృతిన్.

—: ధృష్టద్యుమ్నసాత్యకులచేత సాశ్వఁ డేనుంగుతోడఁ బీనుంగై పడుట :—

సం. 9—19—24

314 వ. ధృష్టద్యుమ్నుం డెదుర్కొనిన నతనిఁ ద్రొక్కించువాఁ డై యవ్వీరుండు
వారణ¹పతిఁ గొల్పిన నతండు.

యవసరం — చ. 4. దండదారుణఘోరా — అ.జ ; దండధార(ధర)ఘోరా — ఆ.ఐ ;
దండాతిఘోరా — ఇ.ఉ.ఎ.ఓ.ట.వ ; దండంబు బుచ్చుకొని దండధర ఘోరా — ఔ.ఖ.
గ.ట.న. 5. గాల్ప బెనుగాలి గూడిన యగ్నికై వడి — ఖ.

312 1. గురిసిరాతడుప్రక — ఘ.వ. 2. పొలిచెన్ — చ.

313 1. డగు — పెక్కు పశ్చితులు. 2. నుగూల్చుచున్ — అ ; నుగీటణంచుచున్ — ఏ.
3. గరి — క.ఖ.గ.ఘ.చ.ల. 4. విదళించుచున్ — ఒ ; భీమయింపు(చు)చున్ — వ.
5. గై కొని — ఇ.ఉ.ఎ.వ.

314 1. పతిడికొల్పిన — వీ.శ ప.చ ; పతిపురికొల్పిన — ద.ల.

315 మ. పటునారాచ¹చయంబు కుంభయుగభీ²భాగంబునన్ బెట్టు నా
టుటయుం గ్రొవ్వటి పాతె నగ్గజము ³సాటోపంబుగాఁ గ్రమ్మటిం
చుటకున్ సాల్వుని⁴ మెచ్చెఁ గన్గొనుజనన్తిమంబు కోపోద్గమో
దృటవేగంబున వచ్చి పట్టె ⁵నది యాపాంచాలుతే రుగ్ర మై.

316 క. ఆతఁడు గద చేతం.గొని
భీతి ¹గదురుమనముతోడఁ బృథ్వికి దాఁటన్
సూతాశ్వసమేతం²బుగ
నాతే రయ్యేనుఁ గెత్తె నాకసమునకున్.

317 ఆ. ఎత్తి త్రిప్పి ¹యాడి యిల²తోడ వేసి ³పా
వములఁ జదుపఁ జూచి దారుణాస్త్ర
తతులు నిగుడఁ బవనతనయశిఖండి ⁴సా
త్యకులు సాల్వుఁ దాఁకి రతిరయమున.

318 క. అతఁ డందఱ ¹బాణంబులు
విశధంబులుసేసి యస్త్రవిద్యాపారి
ణత సూపె నవ్విధం బ
దృఢ²ము ³నినిచె గగనచరతతులచిత్తములన్.

319 వ. అప్పుడు.

315 . 1. చయంబు - కొన్ని ప్రతులు. 2. భా (భా) లంబునన్ - కొన్ని ప్రతులు. 3. సాటో
పంబు (సం) మై - అని పాఠములు ; నాటోపంబునం - పెక్కు ప్రతులు. 4. నుతిం
(చె) చ - క.ఘ.చ. 5. నపుడా పాంచాలు - శ.

316 1. యడరు - ఇ.ఉ.ఎ. 2. బగు - ఈ.వ.శ.

317 1. యాడె - శర ; యూచి - శ. 2. బడ - డ. 3. రధ్యముల - ఆ.ఇ.ఈ.ఉ.ఎ.వ.శ.
4. సాత్యకియునపుడు సాల్వుదాకిరధిప - చ.

318 1. వాలమ్ములు - క.ఖ.ఘ.ల. 2. మనిగగనచరులెల్ల బొగడుచునుండన్ - వీ.శ.ష ;
భంగింబెనిచెను సుగతతుల చిత్తములన్ - ఏ. 3. బెనిచె - అ.ఘ.వ.

- 320 తే. అజ్జపాటించి మదివెఱ యుజ్జగించి
రయము మె¹ఱయ నప్పాంచాలరాజ సుతుఁడు
²గదిసి యెగసి కుంభస్థలి ³గదఁ బగుల్పఁ
గొండ గూలి న ⁴ట్లక్కరి గూలె నధిప.
- 321 క. ఆలోనన శినివరుఁడు వి
శా¹లాస్యప్రదరని²హతి సాల్వనిశిర మా
³భీలముగఁ ద్రుంప నాతఁడు
గూలిన మనమూఁక విచ్చెఁ గురువంశనిధి.
- 322 ఉ. ¹వాలి యెలుంగు సూపి కృతవర్ముఁడు పైన్యము నిల్వరించి యు
న్మీలితవిక్రముం డగుడు ²మేమెయి నాతనిఁ దాఁకె నస్త్రవి
³ద్యాలసితుండు సాత్యకి యుదగ్రత ⁴వారలు ⁵పోర వారిదో
⁶ర్జిలలు సూచి ⁷రోటువడి చెందు⁸బలంబుల యోధవీరులు॥.
- 323 వ ఇట్లు పెనంగు చుండి.
- 324 క. కృతవర్ము నొంచె నెనిమిది
శితశరముల శినివరుండు శినివరుచాపం
బతఁడు దునిమె బలువిలుగొని
యతనిహయంబులను సూతు నాతఁడు ¹గూల్చెన్.

- 320 1. మెఱయంగ పాంచాల - శ.మ. 2. కదియనేసికుంభ - అ ; కదిసి యలిగికుంభ - ఊ.క ; కదిసి యక్కర్తి కుంభంబు గడు బగుల్ప - ఘ. 3. గదనుగుప్ప - ఖ. 4. గతిగరి గూలె - పీ.శ.ష ; యట్టుల గూలె గజము - ఏ ; యటుకరిగూలెనధిప - ఖ.
- 321 1. లాస్త్రిప్రకరనిహతి - ఊ ; లాస్త్రిప్రతతినిట్లుసాల్వ - ఐ.గ. 2. నవతి - ఇ.ఉ.ఎ. 3. భీలతద్రుంపగ నాతడు - పీ.ష ; భీలతద్రుంచిన నాతడు - శ ; భీలగతిద్రుంపనాతడు - ఎ.బ.ల.
- 322 1. వారి - కొన్ని ప్రతులు ; వారి యెలుంగు నెత్తికృత - త. 2. వేడిమినాతడు - ఘ. 3. ద్యాలసితుండు - ఘ. 4. నట్టులవారు బోరు - ఏ ; మార్కొని పోరెవారి - శ ; మీరగ బోర - ఖ. 5. నట్లుపోరుదో - అ ; వారిదైన (దు) దో - ఇ.ఉ ; వీరువారునే - త. 6. పారుట - ఘ. 7. పొల్పరిరి - పీ.శ.ష. 8. దెలుంగుల - ఓ.పీ.శ.ష.
- 324 1. ద్రుంచెన్, నొంచెన్ - అని పాఠములు.

- 325 మ. విరథుం డై యభిరామశూలమున నవ్వీరుండు శై నేయు ¹వై
 చె రయం బార నతండు భల్లమునఁ ద్రుంచెం బెక్కు²తుండంబు లై
 తోరుఁగం జూచి విషాది యై ³నిజరథస్థుం జేసి తద్బాణగో
⁴చరతాదుర్దశ ⁵కావృతోద్యముఁ గృపాచార్యుండు దప్పించినన్.
- 326 క. మన¹సేన ²విటిగె ³నృప సి
 తనయుం ⁴దొక్కరుండు ⁵నత్యుదగ్రీతఁ గుంతీ
 తనయుల నద్దెసఁ గల యో
 ధనికాయముఁ బొదివె బాణధారలఁ ⁶బెలుచన్.
- 327 మ. పతి యిమ్మై సముదీర్ణవిక్రమకళాపారీణుఁ డై విద్విష
 చృతురంగంబులయందు నొక్కటియు ¹విస్ఫారోల్లసస్మార్గణా
 హతికిం దప్పక యుండునట్లుగ సమగ్రాశ్చర్య²సంపాదకో
 ద్దతబాహోవిభవంబు సూపె సురబృందస్తోత్ర³పాత్రోద్ధతిన్.
- 328 వ. అప్పుడు రెండు¹వీళ్ల నతనిపాటిమేటి²మగలు లేరనుబుద్ధి నాకుం బొడమెఁ
 బదంపడి పాండవులును జేయఁగల³వారలును నవ్వీరుం బొదివిన నతం
⁴డందఱు కన్ని రూపులై ధర్మసుతుని ⁵శతశరంబు⁶లను భీమసేను డెబ్బది
-
- 325 1. నొంచె - ఎ. 2. ఖండంబులై - వ. 3. నను - ఎ. 4. చర సందర్శననాపు
 తోద్యము - చ. 5. నావృతోద్యము - కొన్ని ప్రతులు; నాదృతోద్యము - ఊ;
 కాద్రితోద్యము - ఉ.ఐ; నావధోద్యము - శ.
- 326 1. మొనలు - ఆ. 2. విటిగినను - చ; విటిసీచన - ఖ. 3. చెదఱుటగని యప్పుడు
 రాజ రాజు కడుపడి గుంతీ - ఈ.ఎ. 4. దొక్కడును నత్యుదగ్రీత గుంతీ - అ.ప.
 5. నత్యుదగ్రీతగుంతీ - పెక్కు ప్రతులు; దగ్రీతరముగ గుంతీ - వా.పి.శ.ష.
 6. చేతన్ - ల. కొన్ని ప్రతులు.
- 327 1. విస్తారో - న. 2. సంపాదనో, సంపాదితో, సంపాతనో - అని పాఠములు.
 3. పాతస్థితిన్ - పెక్కుప్రతులు; పాత్రంబుగన్ - పి.శ.ష.
- 328 1. దిక్కులనితని - ఐ గ. 2. విలుకాడు లేడని నాకు దోచెనంత - పి.శ.ష.స; మగం
 డెక్కుడ లేడని కొనియాడిరి నాకుం జూడనట్ల యుండె నంతం దొడరి - ప. 3. వీరులును
 నయ్యనఘుం బొదిలిన - పి.శ.ష; వారును - పెక్కు ప్రతులు. 4. డందఱుకన్ని
 రూపులై - పెక్కు ప్రతులలో లేదు; దుధర్మ - పెక్కు ప్రతులు. 5. శరశతంబునను - అ.ప;
 శతశరత్రయంబులను - డౌ. శరత్రయంబునను - ట. 6. అనొంచి భీమ - ఒ.ఖ.ఘ.

7సాయకంబులను సహదేవుని 8నైదింటను నకుల నలువదినాల్గింటను ధృష్ట
ద్యుమ్నుని సప్త9మార్గణంబులను ద్రౌపదేయుల 10నైదైదుతూపులను
11సాత్యకి మూడుకాండంబుల నొప్పించి సహదేవుధనువు దునిమిన
12నక్కుమారుండు వేటొక్క13విలు గొని చలంబున నక్కురు14విభుం
గదినఁ దక్కటిరథికులుం గూడికొని యొక్కొక్కరుండు పెక్కుమ్ములు
వైఁగురియఁ 15గేలి15చందంబున వాని నన్నింటి వారించుచుఁ దత్తనువుల
శోణితంబు పూరించుచు నాజెట్టిజోదు జెట్టిదుం దై పెనంగమన17యోధు
లుం 18బురికొని యద్దొరల మార్కొనిరి 19మనవై న్యంబు దై న్యంబు విడిచి
మరలి వారిబలంబులఁ దలపడియె నట్టియెడ.

329 క. భీముఁడు గురు1తనయుఁడు ను

ద్దామభుజా2వీర్యశౌర్య3దైర్యములు జన
స్తోమము లగ్గింపఁగ సం
గ్రామ మొనర్చిరి నితాంతగాఢ1స్ఫూర్తిన్.

330 చ. పరుషపరాక్రమస్ఫురణఁ బాండవముఖ్యుని వాజులం జతు
1శ్శరహతిఁ గూల్చె సౌబలుఁడు సత్వరుఁడై సహదేవుఁ డమ్మహీ
శ్వరుఁ దనతేరిమీఁద నిడి సంగర2మధ్యము వాపె నాతఁ డొం
డరదము మీఁదికిం జని రయంబున 3నయ్యరిఁ దాఁకె నుద్ధతిన్.

331 క. శరములఁ 1బొదివిన నాతఁడు

దిర మై 2యేయంగ 3రణము దివిజగరుడభే

7. మార్గణంబులను - అ.ఆ.ఊ.ఎ ; మూడు మార్గణంబులను - పెక్కు ప్రతులు.
8 నేడింటను - ఐ.శౌ.గ.ట ; నైదు శరంబులను - శ. 9. సాయకంబులను - పెక్కు
ప్రతులు. 10. బంచ బాణంబులను - పెక్కు ప్రతులు; బంచవింశతి బాణంబులను - ఊ.
11. సాత్యకిని - పెక్కు ప్రతులు. 12. నమ్మాది కడపటి పట్టి - అ.ప.
13. ధనువుగొని - అ.క.ఘ.జ ; చాపంబుగొని - పెక్కు ప్రతులు. 14. పుంగవుం - ఒ.
15. కేళీగతివాని - ఎ; 16. గతివాని - ఇ.ఉ. 17. యోధవరులు, యోధవీరులు -
అని పాఠములు. 18. గూడుకొని - ప. 19. మన - పెక్కుప్రతులలో లేదు.

329 1. సుతుడును - ప. 2. శౌర్యవీర్య - అ.ప.వ ; గర్వశౌర్య - ఘ. 3. దర్ప -
ఐ.క.గ.ఘ.చ. 4. స్ఫురణన్ - బౌ.ట.

330 1. శ్శరముల - ఘ.ల.శ.ష. 2. భూమికిబాప - అ.చ. 3. నాతనిదాకియుద్ధతిన్ - ఖ.

331 1. బొలిచిన - అ ; బొదలిన - బౌ. 2. యరయంగగరము - త. 3. నతడు - ఈ;

చరసిద్ధప్రకరాద్భుత

⁴కరప్రకారమున నొప్పెఁ గౌరవ⁵నాథా.

332 సీ. శకుని¹నందనుఁడును నకులుండు నొందొరు

లకుఁ జండబాహుబలంబు సూపి

రతులశౌర్యమున సాత్యకికృతవర్ములు

పోరిరి విలుద్రుంచి కౌరవేంద్రుఁ

జేసె ధృష్టద్యుమ్ను నేచి యొండొకవింట

నతని నాతఁడు నొంప నక్క²జంపుఁ

గయ్య మయ్యిరువుర కయ్యె ద్రౌపదిపుత్రు

లేవురు ³పతిఁ గిట్టి యింద్రియములు

తే. జాలిశునిఁ జిక్కువఱిచిన⁴పగిది ⁵దలరఁ

జేయ నతఁ డీడఁబోవక సాయుకములు

పెక్కు రయమున నిగిడించి యక్కుమార

వితతి⁶గలఁపఁ దత్సంగర మతిశయిలై.

333 వ. మఱియు ననేకు లనేకులం ¹బొదివి పోరాడ నంతకంతకుఁ బేర్చినయగ్గలిక
మొగ్గరంబులు రెండునుం గలయం బెరసినం ²బేర్చిన పెంధూళి భానుబిం
బంబు గప్పె యప్పుడు ³దొరుగు⁴నరతురంగమాతంగరుధి⁵రధారల నడం
గిన నధికం బై నసంగరంబునకుం గడంగిన కౌంతేయుల యురవడికి నోహ
టించి మన ⁶మోహరంబు ⁷దొరలు మరలిన మరల నీక ⁸నీకొడుకు పురి
కొలుపుకొని తఱిమినం గనలి ధర్మసుతుండు.

గీ.రము — చ. 4. కరప్రకారములను నొప్పె — ఐ.గ ; కరములను నొప్పెజాల — గ.
5. ముఖ్యా — ఈ.త.

332 1. సుతుండును — ఈ.త. 2. జముగ — ఈ.ప.త. 3. గృపు — పెక్కుప్రతులు.
4. భంగి — వ.శ.ష. 5. దలర, దరల, దనర, దలక, దలప — అని పాఠములు.
6. నలప — ల.వ. పెక్కు ప్రతులు.

333 1. దొడరి — పెక్కు ప్రతులు. 2. బర్చిన — పెక్కు ప్రతులు. 3. దొరగు —
కొన్ని ప్రతులు. 4. కరినరతురంగరుధిర — వ.పి.శ.ష. 5. రంబులనడగిన — అ.ప ;
రధారాపాతంబుల నద్దూళియణంగిన — చ. 6. మొనలు — ఓ. 7. దెరలినమరలనీక —
పెక్కు ప్రతులు. 8. తనయుడు — పెక్కు ప్రతులు.

- 334 తే. మూఁడు ¹నారాచములఁ గృపు వాఁడి చెఱచి
²వాలి కృతవర్మహయముల నాలుగింటఁ
 గూల్పఁ దనతేరిపై నిడి గురుసుతుండు
 దొలఁగఁ ³గొంపోయె నవ్వెరఘుని నృపాల.
- 335 చ. కురువతి చూచి చిత్తమునఁ గోపము ¹పెంపెసలార నేడునూ
 అరదము లాతనిం బొదువునట్లు²గఁ బంచిన నొక్క పెట్ట బం
 ధురతర ³వారివాహములు తోయజజాంధవుఁ గప్ప⁴చాడ్పు దోఁ
 ప రయముమైఁ గడంగి ⁵యవి పైకొని యవ్విభుతోఁ బెనంగఁగన్.
- 336 క. కనుఁగొని శిఖండిముఖయో
 ధనికాయం బడరి యారథప్రకరంబు
 సునిశిత¹శరప్రకరములఁ
 దునుమాడె² రౌద్రరసము ²దొలుకాడంగన్.
- 337 వ. ఆ సమయంబున ¹మనదెస నుల్కాపాతశర్కరావర్షాదు లగు²నుత్పాతం
 బులు గలిగె వానికి శంకింపక శకుని గడంగి యోధవరులతో మీరు కోల్తల
 సేయుం డేను ³వెడముట్టునఁ దాఁకి ధర్మనందనాదులను సమయించెద
 నంచు సముద్ధతిం ⁴గదిసె నప్పుడు ⁵మద్రదేశబలపురస్సరం బైన యమ్మోహ
 రంబు రథసంబునం దఱిమి పాండవ⁶సేనాసంరంభంబున కోర్వక తిరిగిన

- 334 1. నారాచముల — పెక్కు ప్రతులు. 2. పోలగృత — ఒ. 3. గొనిపోయె — పెక్కు ప్రతులు.
- 335 1. సొంపెసలార — పెక్కుప్రతులు. 2. గలంచిన — ఆ. 3. వారిదౌఘములు — ఐ.గ ; వారిదంబులును — ఖ. 4. లీల — వీ.శ.ష ; నట్లు — ఊ. 5. యనిబై — వ.శ ; యటబై — త ; యును — చ.
- 336 1. తీవ్రశరంబులదును — ఊ ; శరజాలంబుల — అ.ప.ఘ ; శరనికరములన్ — వ. 2. దొలు — పెక్కు ప్రతులు ; దొల — వా ; దొలుకొత్తంగన్ — జ.
- 337 1. నీసేనదెస — పెక్కుప్రతులు. 2. దుర్నిమిత్తంబులు గలిగిన — ఊ. 3. వెడ — స. పెక్కుప్రతులు ; వెనుకముట్టున, వెనుకదిక్కున, వెంటనంట, వెంటనంటి — అని పాఠములు. 4. జనియె — పెక్కు ప్రతులు. 5. మద్రదేశ. మద్రదేశ — అని పాఠములు. 6. సేనచెలంగిన తత్సంరంభంబునకు సహింపక మనసేన తెఱలిననా

నాసుబలసూనుండు ప్రబలతురంగ⁷దశసహస్రంబులతో వేగంబు మేఱయ
వై రి⁸సేగవెనుకఁ గిట్టి యేను గలుగ మీకు భయం జేల యని యక్రూరవ
నై నికులం జేరుకొని యదల్చి ⁹యూర్చిన నాకౌంతేయవాహిని కలంగిన
గని ధర్మనందనుండు సహదేవు నాలోకించి

—: శకుని సహదేవు లాశ్విక సహాయులై ఘోరంబుగాఁ బోరుట :-

సం. 9—21—32

338 ఆ. వేగ ¹దాకు మైదువేలగుఱ్ఱంబులు
ద్రౌపదీతనూజతతియు నీవు
శకుని ²ననుడు నతఁడు సంరంభజృంభియై
యట్ల ³చేయ ఘోరమయ్యెఁ బోరు.

339 వ. ¹అట్టియెడ.

340 సీ. ¹లీలఁ గట్టియ²తోడఁ గూలంగ ³వై చియు
దొంకెన⁴పోటులఁ ⁵బొంక మడఁచి
పడఁ⁶ద్రోచియును వాలఁ ⁷గడికండములుగప్రే
సియుఁ గతారంబులఁ ⁸జీరి చెఱచి
గీటడంగించియుఁ గిట్టి యొండొరుఁ బట్టి
కొని ⁹మల్లుచందంబు నసికిఁ జొచ్చి
నేలకు ¹⁰వంచియుఁ గేలిమై ¹¹గళముపై
నెక్కియుఁ బెక్కండ్రు రొక్క మొగిన

సుబలసూనుండ ప్రబలతురంగ — వీ.శ.ష. 7. శత — ఐ.గ. 8. సేనచెదర — క.ఖ ;
సేనచెదర — ఓ. 9. యూర్చిపేర్చినన్ — పెక్కు ప్రతులు.

338 1. దాకుడైదు — ష. 2. నణపననుడు — అ.ఐ. 3. పాయ — వ.

339 1. అట్టియెడ — వీ.శ.ష. ప్రతులలో లేదు.

340 1. లీలమైగట్టిగూలంగ — క ; లీలగద్దయతోడ — వ. 2. తోన — కొన్ని ప్రతులు.
3. నేయుచు — గ. 4. వ్రేటుల — ఏ ; పోట్లను — కొన్ని ప్రతులు ; యలుగుల — త.
5. బింక — ఊ.క. 6. వైచి — కొన్ని ప్రతులు ; ద్రాచివాలున — కొన్ని ప్రతులు.
7. గడికం (ఖం) డలుగను — ఏ.వీ.శ.ష.న ; గడిఖండములు — కొన్ని ప్రతులు.
8. జీరిపోడిచి, జేరిచెరివి, చెరివి చెరివి, జెఱచిచెఱచి, జీరివిటిచి — అని పాఠములు.
9. జెట్లయందంబున — అ ; మల్లుతనమ్మున — శ. 10. దెచ్చియు, జొచ్చియు, వైచియు,
వచ్చియు — అని పాఠములు. 11. దళముపై, రథముపై, హరులపై, తలలపై,

అ. ¹²యెక్కుటయు ¹³సహించి యుక్కునఁ జెనఁగియు

నుఱక వివిధగతుల ¹⁴నుబ్బి చెలఁగి

బొమ్మలాడినట్లు ¹⁵పోరి యారావుతు

లధిప నెరయ మెఱసి రందు నిందు.

341 వ. మఱియు ననేకప్రకారంబుల భండనంబు¹ సేసిరి పదంపడి యమ్మాద్రీకుమా
రుని ²పీఠోద్రేకంబునకు నోహటించి గాంధారీసోదరుం డారువేల³తురంగం
బులతోడం ⁴దిరిగె నతండును ద్రిసహస్రహయశేషసేనా⁵సమేతుం డై
యన్నకడ కరిగె నాసౌబలుండును⁶ జుట్టి వచ్చి ధృష్టద్యుమ్నుని⁷ మొనపైఁ
బడిన నతండు ⁸పై న్యసముద్దండసంరంభం జెసంగ విక్రమాటోపంబు సూపిన
యపుడు పంచసహస్ర⁹త్రిశతహయంబులు వడిన రౌద్రంబు రూపు దాల్చిన
ట్లాయుధఖండనాస్థిభంజన¹⁰శబ్దశ్రవణంబునను రక్త¹¹మాంసమేదోస్థిమస్తిష్ఠ.
¹²మజ్జాసమ్మేళనదారుణరణతలదర్శనంబునను దదీయ¹³విస్రగంధాఘ్రాణం
బునను యోధులు ¹⁴వీతచేతస్కులై రి తెగినతల యొకచేతను నెక్కుట జొత్తి
ల్లినకరవాలం బొకకరంబునను బట్టుకొని ¹⁵యట్టలాడినట్లు పెనంగి యాశ
కుని హతా¹⁶వశిష్టంబు లై న సప్తశతాశ్వంబులతోడఁ దొలంగి యచ్చటి జనం
బులతోఁ గురుపతి యెచ్చట నున్నవాఁ డనిన¹⁷ ¹⁸వార లతని కిట్లనిరి.

మస్తిష్ఠిపై — అని పాఠములు. 12. యెక్కినను — అ.ప ; నెక్కుటయు — వీ.శ.మ.
13. సహించక — త. 14. నుబ్బిచెఱచి — ఖ. 15. బొలిచియు — అ ; బొలిచియారా
హుత్తు — ప ; బొలియునారావుతు — స.

341 1. బొనర్చిరి — జె.న. 2. సంగరంబున — క. 3. గుఱ్ఱంబులతోడ — కొన్ని
ప్రతులు. 4. దిరిగిపోయె నహదేవుండు మూడువేల హయంబులతో నన్న — ప.
5. సమన్వితంబుడై — ఎ ; సమన్వితంబుగా — ఘ.చ. 6. పోయిపోయి పోకతిరిగి
యడ్డంబు చుట్టివచ్చి — అ.ప. 7. సేవపై — ద. 8. సముద్దండపై న్య పెక్కు
ప్రతులు ; పై న్య — వా. 9. త్రిశతహయంబులు వడిన — పెక్కు ప్రతులతో
లేదు. 10. శబ్దంబునను రక్తమాంస — ఆ. 11. మాంసమస్తిష్ఠ — అ. 12.
మజ్జనమేళన — పెక్కుప్రతులు. 13. విస్రగంధా — కొన్ని ప్రతులు. 14. వీత
చేతనులై రి — కొన్ని ప్రతులు ; విచేష్టితులై రి — ట.త ; నిశ్చేష్టితులై రి — ఇ ;
నిశ్చేష్టితతనులై రి — న. 15. యేటులాడినట్లు — న. 16. వశేషంబై న. — ఐ.గ.క.
17. యడిగినవార — అ.ల. 18. వారలిట్లనిరి — వా ; వార లతనికీట్లనిరి — పెక్కు
ప్రతులు.

- 342 ఉ. అల్లదె కంటె పూర్ణశశియట్లు కడుం జెలు¹వొందెఁ జూడఁ బే
రెల్లి రథప్రతాన ²మదె యేపున సంగరకేళిఁ జాల శో⁶
భిల్లెడు నయ్యెడన్ ³రిపువిభీషణవిక్రమణప్రకార⁴గా
ఢోల్ల⁵సనుండు భూపతి మహాన్నతి ⁶నొప్పెడుఁ బొమ్ము చెచ్చెరన్.
- 343 వ. అనిన విని తల యెత్తి చూచి తత్ప్రదేశంబున కరిగి యద్ధరణీశుం గని
యతని కి ట్లనియె.
- 344 క. పొలియించితి ¹నే గుట్టం
బులఁ దేరుల కుఱికి యింక భూరిరయమునన్
బొలియింప వలయుఁ బ్రాణం
బులు డాచిన వశమె పొందుపుత్రుల గెలువన్.
- 345 వ. రథంబులు గజంబులు దెగినం గాని కాలుబలంబుల సమయించుట పని గా
దనిన నమ్మాటకు సైనికులు సంతసం బాది ¹బరవసంబు సేయ నమ్మహీ
నాయకుండు సముత్సాహదోహలి యై తఱిమిన మనమూఁకలు కడంక
యెలర్ప దర్పస్ఫురితంబు లగుచు నురవణించినం ²గని గాండివి గోవిందున
కి ట్లనియె.
- 346 క. మొనసి చనుదెంచు¹దుర్యో
ధనసేనాసముదయంబుఁ దఱియ ²నురవడిం
జననిమ్ము మనరథము నా
సునిశితబాణముల సమయఁ జూచెద ³దీనిన్.

342 1. వంది — ఖ; వందె — ఉ.ఘ. 2. మొనరించుచు — ఖ; మది — ఈ.ప.ఐ.
3. విపుల — ఊ.ఐ.గ. 4. కోపోల్లస — ఊ. 5. సమందు భూమిపతి యొప్పెడు
జేరగ బొమ్ము — ఇ; సనంబు — ఐ.గ. 6. జూపెడు — చ.

344 1. నే దురంగంబుల — పెక్కు ప్రతులు.

345 1. బరవంబు — ఊ. 2. గనుంగొని — వ.

346 1. దుర్యోధను — పెక్కు ప్రతులు. 2. నురువడిం — పెక్కు ప్రతులు. 3. వీనిన్,
వానిన్ — అని పాఠములు; పేర్కిన్ — క.

-: దుర్యోధను మౌర్ఖ్యం బుద్ధేశించి కృష్ణార్జునులు సంభాషించుట :-

సం. 9-23-18

347 వ. అనుచు ¹నమ్మెన యాలోకించి నిరూపించి.

348 క. ¹పెనఁకువ ²యెడతెప్పక పదు
నెనిమిదిదివసములు ³సెల్లె ⁴నేఁ బెనఁగంగా
⁵వనధిం బోలెడుకురుబల
మనఘా కనుఁ ⁶గొనఁగ ⁷గోష్పదాకృతి యయ్యెన్.

349 అ. దైవ ¹మిట్లు గల చునే ²వీరి మదిమది
నుండిఘోరమైన యుద్ధమునకుఁ
³దొడఁగ వలయు ⁴నట్టి ⁵తోడరువు కావించి
కొనిరి చీకురాజుకొడుకు లేచి

350 చ. అమరనదీ ¹సుతుండు ²వడినప్పుడు వీరలబుద్ధి సంధికా
ర్యమునకుఁ ³జొచ్చు నింక నన యాత్మఁ దలంచితి నమ్మహాత్ముఁడు
నృముచిత ⁴వాక్యవృత్తిఁ ⁵గురునాయకుఁ ⁶దేర్పఁగ ⁷జూచెఁ ⁸జిత్తదో
⁹షమహిమ నద్దురాత్ముఁడు ¹⁰ప్రశాంతత నొందఁడ యెన్ని భంగులన్.

347 1. మనమొన - పెక్కు ప్రతులు.

348 1. పెను - పెక్కు ప్రతులు. 2. సెడితప్పక - ల; యెడతప్పక - కొన్ని ప్రతులు; యెడతేర్పక - ఇ.బ. 3. చనియె - వ. కొన్ని ప్రతులు. 4. నేపెనగంగా - ఒ.జ.ట; నేర్పెనగంగా - చ. 5. వననిధి - కొన్ని ప్రతులు. 6. గొనుము - కొన్ని ప్రతులు. 7. శోషితాకృతి - ఉ.వ.స.

349 1. మిటుదలంచునే, మిట్లుదలంచునే - అని పాఠములు. 2. వీరు - ఈ.ఎ.బె.ఖ. 3. దొడరవలయు - కొన్ని ప్రతులు. 4. నిట్లు - క. 5. దొసగులు - ఖ.

350 1. తనూజుడువడు - ఓ. 2. వడునప్పుడు - బె.న; దెగినప్పుడ - త. 3. నింక జొచ్చునని - ఇ.ఈ.ఉ.ఎ.వ; జొత్తురింకయని - ఖ. 4. శౌర్య - అ; కార్య - క.చ.న.బ; వృత్తితోడగురు - ఊ. 5. నృపసత్తముదేర్పడజొచ్చె - త.వ; గురు సత్తము - ద. 6. దీర్పగ - ఓ; చెప్పగ - ఖ; దెల్పగ - వ; దేర్పడ - ల. 7. వింటిజింతదో - చ. 8. చిత్తరో - ఏ.క.ఖ. 9. మడర - ఐ.గ. 10. ప్రశాంతి వహించడెయెన్ని - త.

351 క. గంగా¹తనయుఁడు దెగినను

సంగరమున కుత్సహింపఁ జనునే తమకుఁ

వెంగలు లని యప్పుడు దెలి

యంగా నెఱిఁగితి సుయోధనాదులఁ గృష్ణా.

352 ఉ. దఁతియుఁ దాను ¹నాజి భగదత్తుఁడు ²గూలఁగఁ జూచి సింధుభూ

కాంతునిచావు ³దెల్లముగఁ గన్గొని యాతనిఁ గావఁ ⁴బూని య

ట్లంతలు రాజు లెల్ల సమయం గని ద్రోణునిపాటు ⁵గాంచి యా

వంతయు ⁶నాత్మలోనఁ దెలియండు సుయోధనుఁ ⁷డెంతమూర్ఖుఁడో.

353 క. తనయనుజు లకట దుశ్శా

సను¹డును లోనై నవారు సమసినచందం

²బును బంధుసహితముగఁ గ

ర్తుని గీటడఁచినవిధంబునుం జూడఁ డొకొ.

354 క. అది యెల్ల నేల చెప్పఁగఁ

దుది శల్యుని¹పాటు గనియుఁ దోఁప డితఁడు బ

ల్లిదుఁ డని ధర్మజుడెసఁ దలఁ

పిది కురుపతి బుద్ధికొలఁది యేటికి వగవన్.

351 1. నందనుదెగి - ఉ.త ; సుతుడునుదెగి - త.

352 1. గూడ - త. 2. గూలిన - వ. 3. దెల్లమిగ - ఊ ; దల్లడముగాగను - త. 4. జూచి - ఈ.ఉ.త. 5. జూచి - అ.ఉ.ఏ.మ. 6. నాత్మలోదెలియడయ్యె - అ.ఉ ; నాత్మలో దెలియకుండె - ఇ.ఉ ; నాత్మలోనెఱుగడట్టి - ఖ ; నాత్మలో దెలియ డట్టి - చ. 7. డెంతమూర్ఖుడో - పెక్కుప్రతులు ; డెట్టి మూర్ఖుడో - చ.

353 1. డాదిగనెల్ల - అ ; లాదిగనెల్ల - ఏ ; డు వోయినవారు - త. 2. బునుజూచుచు గర్జుండని చనుటయు దా జూచె బంధు సహితముగ దగన్ - వ.

354 1. చావు - ఐ.గ.

- 355 క. ¹క్షోణీరాజ్యార్థము దనఁ
ప్రాణము గలుగంగ నీఁడు రారాజు జగ
త్రాణపరాయణ²కరణధు
రీణుం డగు³పాండుసుత⁴గరిష్ఠున కెట్లున్.
- 356 వ. ¹కావునఁ గొఱంతయును దీర్పవలసియున్న దనిన విష్ణుండు జిష్ణున కి
ట్లనియె.
- 357 ఉ. ¹అక్కడ సంధి²కిం జనిన³యప్పుడు ⁴నన్విదురుండు కృష్ణ నీ
విక్కడ కేల వచ్చి⁵తి విహీనవివేకుఁడు ⁶దుర్మదాంధ్యముం
⁷దక్కునె సంగరంబ యుచితం బగుకృత్యముగాక యిమ్మెయి
స్మక్కున నూర్పుగల్గఁ ⁸గుజనుండు సుయోధనుఁ డుర్వి యిచ్చునే.
- 358 వ. అని బోధించె నదియునుంగాక దుర్యోధనుండు జనియించినప్పుడు మును
లిప్పాపాత్ముండు నిఖిలక్షత్రియతయపేతు వగు నని యాదేశించిరి గాదే
యనిన నర్జునుం డతని కిట్లనియె.
- 359 తే. అన్మహాత్ములు నెప్పి¹నయట్ల యయ్యె
నున్న ²వారలఁ బొలియించి తన్ను విడిచి
కాని విడువండు ధృతరాష్ట్రసూనుఁ డుర్వి
ధర్మసూనున ³కిది నిశ్చితంబు గృష్ణ.

355 1. క్షోణీరాజ్యపదము దన - శ. 2. శౌర్య - వ ; కరుణ - కొన్ని ప్రతులు. 3. ధర్మ
సుతు - అ ఏ. 4. గరిష్ఠుండెందున్ - క ; గరిష్ఠిని కెందున్ - ఎ ; గరిష్ఠున కెపు
డున్ - ఐ.గ.

356 1. కావున నీ కొఱంతయు - వీ.శ.ష.

357 1. అక్రట - ఇ.ఐ.బ.గ. 2. కేజనిన - ఉ.ఓ.గ. 3. యప్పుడనెన్ - ద. 4. నన్విదు
రుండు - కొన్ని ప్రతులు. 5. తవిలేకుడు మూర్ఖుడు దుర్మదాంధతం - చ. 6. దుర్మ
దాంధతన్ - వీ.శ.ష.న ; దుర్మదాంధుడున్ - ఖ.ద. 7. దక్కుడు - ద. 8. నధముండు - త.

358 1. డచ్యుతున - అ.ఉ.

359 1. నయట్టులయ్యె - అ.ఇ.వ ; నట్లయ్యె నింక - ఈ. 2. వారిని - పెక్కుప్రతులు.
3. కిదియనాతలపు - అ.ఓ.వ.

- 360 క. ¹దుర్బల మగు నమ్మాకను
 దోర్బల మెసంగంగ నిపుడ త్రుంచెద ²నాదు
³ర్నిర్బంధపరుడు దనదగు
 దౌర్బల్యము ⁴గనుచు మదము దక్కి కనుగొనన్.
- 361 వ. రయంబున రథంబు ¹గడపు మనుడు నుత్తంగ మాతంగ మహీరుహశోభి
 తంబును సాంద్రస్యందన²గుల్మగహనంబును బహుళహయక³క్షాకీర్ణంబును
 సముద్భటసుభటలతా⁴లలితంబును నై నసుయోధను సేనాకాననంబునందు
 మాధవమహావాయువు ధనంజయ⁵దారుణానలంబు దరికొల్పిన.
- 362 క. ఆకృష్ట¹వర్తుడు డుజ్జ్వల
 భీకరశరజిహ్వా లడరఁ బేర్చిన నధిక
 వ్యాకులత ²నొందె రోదసి
³నాకౌకససమితి మెచ్చు⁴నం బొదలంగన్.
- 363 వ. ఇట్లు ¹దారుణరణవిహారణంబు సలిపి సవ్యసాచి యాపై న్యంబు²నిపతితవిఘ
 టితభ్రాంతపలాయితంబు సేసినఁ దెరలక నిలిచి కురువతి కరతలం బెత్తినిలు
 నిలు మని యెలుంగు సూపిన నది మగుడఁ బురికొని ³నిగిడి నేమినినద
 ఘంటాక్వణనకింకిణీ⁴నిక్వాణంబులు సెలంగఁ బాండవబలంబుఁ దాఁకిన ధృష్ట

- 360 1. దుర్బలులగు నిమ్మాకల — ఊ.ఘ ; దుర్బలమగు నీమ్మాకను — కొన్ని ప్రతులు.
 2. నేనా, నన్నా — అని పాఠములు. 3. దుర్బుద్ధి — కొన్ని ప్రతులు ; దుర్బుద్ధియు
 తుడు — బ.జ. 4. దక్షిష్టక్రిదాగనుగొనగన్ — ఇ.ఉ.ల.
- 361 1. న (డ) దు పు — కొన్ని ప్రతులు. 2. గుల్మలతాగహనం — కొన్ని ప్రతులు.
 3. పక్షాకీర్ణంబును, కక్ష్యాకీర్ణంబును, కక్షావికీర్ణంబును — అని పాఠములు. 4. లలితం
 బును — ఇ.ఈ. 5. మహా — ఈ.
- 362 1. వర్ణుడు — గ ; ధన్వుడు — శ ; వర్ణుడు — ఘ జ ; పార్థులు — ఔ.క ఖ. 2. బొందె,
 బొంది, బొంద, మొంద — అని పాఠములు. 3. నాకౌకససమితి — ఇ.ఉ.ప ; నాకౌరవ
 సమితి — ఊ.వ ; నాకౌ(క)ఘప్రతితి — క.ఖ.జ.ల ; నాకౌకఃప్రతితి — ఘ ; నాకౌ
 తుకసమితి — వ. 4. నంబుదులనంగన్ — ఊ.
- 363 1. దారుణ విహారంబు — పెక్కు ప్రతులు. 2. నిపతితవిహతవిఘ — పెక్కు ప్రతులు.
 3. నిగిడిరథనేమి — కొన్ని ప్రతులు ; పొదివిరథనేమి — కొన్ని ప్రతులు. 4. రణనం
 బులు — అ.ఇ.ఈ ఉ ప ; రవంబులు — కొన్ని ప్రతులు ; క్వాణనంబులు — అ.త ;

ద్యుమ్న శిఖండి⁵శతానీకు ⁶లయ్యనీకంబు ననేకవిధసాయకనికాయంబులం
గప్పి రప్పుడు ధృష్టద్యుమ్ను నరదంబుచక్కటికి సంరంభంబున.

364 ఉ. భూపతి ¹మించి యాద్రువదభూపతనూజునురంబు నిర్భరా
టోపత యుల్లసిల్లఁగఁ బటుప్రదరంబుల ²నొంప నాతఁ డు
ద్దీపితకోపుఁ డై ³హరులు ద్రెళ్లఁగ సారథి దొల్ల ⁴నేయఁగా
నే పటి తేరు డిగ్గి యతఁ డెక్కె ⁵హయోత్తముఁ ⁶గౌరవేశ్వరా.

365 వ. ఎక్కి ¹కొండొక ²తొలంగి మాతంగ³ఘటలం బురికొల్పిన నవి పురందరనం
దను నరదంబుఁ ⁴బొదివిన నవ్వీరుండు ఘోరనారాచధారల ⁵నవ్వారణంబు
లపైఁ ⁶గురియం ⁷గని గదాహస్తుం డై ⁸యరదంబు డిగ్గి యనిలపుత్రుండు
⁹గవిసినఁ ¹⁰దుండంబు లవిసియు ¹¹దంతంబులు ¹²దునిసియుఁ ¹³గుంభం
బులు వగిలియుఁ ¹⁴బ్రక్కలు చదిసియు వెన్నులు ¹⁵విటిగియు నగ్గజంబు
లొఱుచు నెత్తురులు గ్రక్కుచుఁ ¹⁶దెరలుచు సుడి¹⁷వడుచుండ వెండియుం
బై పైనురవణించుకరులం గనుంగొని ధర్మజనకులసహదేవులును ¹⁸ధృష్టద్యు
మ్నాదియోధులు నద్దిక్కు తఱిమి రట్టియెడ నశ్వత్థామ కృతవర్మకృపా
చార్యులు దుర్యోధనుఁ ¹⁹దేగములలోనంగానక కలనం బడియెనో యని
యనుమానించుచు నచ్చటిమానవపతులం గురుపతి యెచ్చట నున్నవాఁ

స్వనంబులు-ఘ. 5. ప్రభృతులయ్యనీకంబు-అ ఏ వ. 6. లయ్యోధనికరంబున-శ.ప.

364 1. మించి, యొర్చి, యుబ్బి, వచ్చి, ముట్టి - అని పాఠములు. 2. నాతడేయను -
ఐ.గ. 3. హరుల - పెక్కు ప్రతులు. 4. వేసినం - త. 5. హయంబును -
ఖ.పి.శ.ప ; హయోత్తమమునరేశ్వరా-చ. 6. గౌరవోత్తమా-పెక్కుప్రతులు.

365 1. కొండొక (దిక్కు) దవ్వు తొలంగి - అ.ఏ.ఐ.గ. 2. తొలంగిమత్త మాతంగ-ఈ త.
3. ఘటలంగూర్చుక - అ.ఏ. 4. చుట్టుముట్టిన - క. 5. వారణ సమూహంబుల
పయిం-చ. 6. గురిసినగదా - ఇ; గురిసినగని-ఎ 7. గలిత - ఏ. 8. తేరుడిగ్గి - ఆ.
9. గవిసి (గవిసి) మోదినం-ఉ.ఎ ఓ.వ ; గవిసినలిరేగి - చ ; గవిసిననవి - ఒ ద.శ.ప.
10. తొండంబు - పెక్కు ప్రతులు ; దొండంబులు దునిసి - ఊ ; తొండంబులు
విటిచి - చ ; తుండంబుల - ప. 11. గండంబులు విటిచియు - ఊ. 12. పెటి
కియు - చ. 13. శిరంబులు - ఇ ఉ ; కుంభస్థలంబులు - ఓ ఔ. 14. ప్రక్కలు
చేసియు - చ. 15. బగిలియు, వాలమ్ములు దునిసియు నిట్లగ్గజంబులు బొరలుచు
నెత్తురులు - ఏ ; విటిచి చివర వందర లాడిన నగ్గజంబులు బొరలుచు నెత్తురులు-చ;
విటిగియు వాలంబులరిసియు నట్లం గజంబులు బొరలుచు నెత్తురులు-అ. 16. జిరజిరంది
రుగుచు సుడివడుచుండ-ఓ.న.వ. 17. వడుచు జిర జిర దిరుగుచుండ వెండియు - ఈ.
18. ధృష్టద్యుమ్న శిఖండి ప్రముఖ యోధ వరులును నద్దిక్కు-ఖ.ల. 19. తేరుగిమిలో-

డని యడిగిఁ గొందఱు శకుని²⁰దెసఁ దొలంగె ననఁ ²¹దక్కటివా రతని
వెదక నేల బ్రదికి²²యుండె నేనియుఁ కనికొందము పాండవులమీఁద నుటికి
²³పోడుతము గాక యనిన ²⁴విని యట్ల చేయ నారథికత్రయంబును దద
నీకంబును వెడలి ²⁵సౌబలుఁ డున్న చక్కటికిం జనియె నిట్లు దిక్కుమాలిన
యమ్మొన చుట్టు ముట్టి.

—: దుర్విషహ ప్రభృతి కురుకుమారులు భీమునిచేఁ జచ్చుట :—

సం. 9-24-41

366 క. పాంచాలకుమారాదులు

దంచితభుజబలము మెఱయ నమ్ములవెల్లి

ముంచిరి నిజకరిహరిరథ

సంచయసంరంభ మెసఁగ జగతీనాథా.

367 వ. ¹అప్పుడేను ధృష్టద్యుమ్నునిబారి కొకభంగిఁ ²దొలంగ తప్పియు నద్దెస
నద్దామగతి చతుశ్శతస్యందనములతో నడరుసాత్యకిచేతఁ బట్టువడితి నట్టి
యెడ వడముడి కుంజరప్రకరభంజన విహరణపారీణతం బేర్చి యార్చినం
జూచి నీకొడుకులు దుర్విషహదుష్ప్రదర్శనప్రముఖులు శిత³విశిఖంబులు
గురియుచుం గవిసి యబ్బలుమగనిం బొదివిన నతండు రథం బెక్కి
యెక్కుడుమదంబున భల్లనారాచాదిబాణంబులఁ బ్రాణంబులు గొనినం
గనుంగొని ⁴హతశేషంబైన భవదీయబలంబు గ్రోధశోకావేశంబున నప్పిరుఁ
జుట్టుముట్టిన నాజెట్టిజోదు పంచశతరథంబులును దంతిశతసప్తకంబును
దురంగాష్టశతంబును బదాతిదళ సహస్రంబును దనసాయకసముదయంబుల
వేగంబున సమయునట్లుగా సంక్రీడనంబు ⁵సూపినం దక్కటివారు దేటిచూ
డనుం జాల కంతంత నిలువ భవత్కుమారమారణం బప్రతిహతం బై
చెల్లుటకు నుల్లంబు వికసిల్లె ⁶శిష్టైకసోదరుం డైన సుయోధనునిఁ దెగిన

ఇ.ఉ.గ.ట.ద.న. 20. దెసగలంగె — స ; మునుమునకుం దొలంగె — చ.

21. గొందఱతనివెదక — అ.ఇ.ఎ.ప. 22. యుండినగనుగొందము — పి.శ.ష.

23. పోట్లాడుదము — స. పెక్కు ప్రతులు. 24. వినియును నిలువక — పి.శ.

25. సౌబలుని యున్న, సౌబలుని యున్న దిక్కునకు — అని పాఠములు.

367

1. అప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నుని — ద.పి.ష. 2. దొలంగియునద్దెస, దప్పితొలంగియు —
అని పాఠములు. 3. విశిఖనికరంబులు నిగుడించుచు గవిసి — పెక్కు ప్రతులు. 4. హత
శేషులైన — అ.ఉ.ఉ.ఎ. 5. సలిపె, సలిపిన — అని పాఠములు. 6. శిష్టసోదరుండైన,

వానినకాఁ 7గొని తన్ను నప్పుడు కృతార్థునిఁగాఁ 8దలంచుచు మల్లచఱచి
9నం గించిదవశిష్టం బై నయాకారవనై న్యంబు 10వెగ డంది టీచ్చవడియె
నయ్యవసరంబున గుట్టపుఁ 11దండంబులతో సుదర్శనుండు దాను నున్న
12సుయోధను నాలోకించి గోపాలదేవుండు దేవేంద్ర 13పుత్రున కిట్లనియె.

368 సీ. 1అరు లడంగిరి యుధిష్ఠిరుఁ డాది యగు భవ
ద్భాతలు నీపరిపాలనమున
నుల్లసిల్లిరి సంజయుని 2బాడుదల వట్టి
కొని వచ్చి సాత్యకి వినుతి 3కెక్కె
నెలమి ధృష్టద్యుమ్నుఁ డెంతయు నొప్పె ని
ప్పుడ కూడి తఱుము మీప్రోవుగట్టి
నిలిచినహాయములం బొలియింపవలయు నిం
దున్నాఁడు చూచితె 4యొడ్డు చక్కఁ

తే గా నమర్చుచుఁ జూడ్కులుగలయదెసల
బొరినిగుడ్చుచు ధృతరాష్ట్రపుత్రుఁ డల్ల
వాఁడె తెల్లనిగొడుగుతో వాఁడి దక్కి
నివురు 5గప్పిన నొప్పలు నిప్పువోలె.

369 క. ఇతనిని భవదీయోజ్జ్వల
శితనారాచ 1ప్రసార 2శీఘ్రాభీలో
ద్ధతి గత 3జీవితుఁ జేయుము
గృతకృత్యుఁడ వగుదు జగము గీర్తింపంగన్.

నిశ్శేష సోదరుండైన, నష్ట సోదరుండైన, దృష్టైక సోదరుండైన - అని పాఠములు.

7. కాదలంచి తన్ను - ఈ.ఎ; కాదలంచు చుం దన్ను నప్పుడు - ఊ. 8. గొని మల్ల-
అ.ఊ. 9. తన్ను నగించె నవశిష్టంబై న యా కారవ నైన్యంబుదై న్యంబు నొంది టీచ్చ-
శ.ష. 10. దై న్యంబు నొంది టీచ్చ - వీ. 11. దళంబులతో - పెక్కు ప్రతులు.
12. దుర్యోధను - పెక్కు ప్రతులు. 13. నందనున కిట్లనియె - పెక్కు ప్రతులు.

368 1. పరు - కొన్ని ప్రతులు. 2. నిటు - వీ. 3. గాంచె - వీ.శ.ష. 4. యొండు -
కొన్ని ప్రతులు. 5. గవిసిన నొప్పెడు - పెక్కు ప్రతులు.

369 1. ప్రచార, ప్రహార - ఎ.వ. 2. శీఘ్రపటుబలో - ఐ.గ. 3. జీవుని - ఇ.ఎ.ప.క.చ.ట.

- 370 క. వినుము ధృతరాష్ట్రనందను
 లనిలతనయుచేతఁ బొలిసి రందలు నిం కొ
 క్కనుజుండు నితండును ని
 ల్చిన¹వా రయ్యిరువు రిపుడు చెల్లెద రెట్లున్.
- 371 వ. అనిన విని సవ్యసాచి సవినయంబుగా నయ్యంబు¹జాతు వీక్షించి.
- 372 చ. అమరనదీతనూభవుని నస్త్రకళాగురుఁ గర్ణుని² మహా
 సమరమునం దనేకబలసంఘముల³ బలవన్నప్పాలవ
 ర్గములను మద్రరాజు దుదిగాఁ దెగటార్చె భవత్ప్రసాదది
 వ్యమహిమ యింక నల్పతరవై రిసమూహము ¹దాని కడ్డమే.
- 373 వ. ఇన్నూఱురథంబులు నూజేనుంగులు రెండు వేలకాబుమానిసియు సౌబలుని
 తోడి యేనూఱుగుఱ్ఱంబులు నింతియ కాదె యీసేన యిది కృపాశ్వత్థామ
 కృతవర్మలు గలసి నిలుప నిలిచినయది యేచు దఱి యలుముట కలిగెనే
 నింతవట్టును ¹బరిమార్చెద నిమ్మాక పడియును బాటియుం దనచుట్టు
 బయలై న సుయోధనుం డెట్లయ్యెడినో యటు సూడుము మార్కొనియె
 నేని మదీయ మార్గణాగ్నికి నా²హుతి నేసి కపటద్యూతంబున నపహృ
 తంబు లైనసకల³ధనంబులు నలుఁగు మొన మరల్చినవాఁడ నై పాండవాగ్ర
 జునిచింతవంత యంతయుఁ బుచ్చివై చెద నేఁ డెల్లపనులు సక్త నయ్యెడుఁ
 గరిపురపురంధ్రీజనులు తమపతులుఁ బుత్రులుం బొలియుట విని పాండవు
 లుద్దండబాహువీర్యశౌర్యసమగు⁴ లని యెఱింగెదరుగాక యనుటయు
⁴నన్నరుమాటకు మెచ్చుచు నతండు.

370 1. వారిరువురును నేడు చెల్లెద రెండున్, వారిరువురును నేడు చెల్లెదరెట్లున్ — అని పాఠములు.

371 1. జాతుసభినందించి — వీ.శ.ప; జాతుసభిపీక్షించి — వ.

372 1. మాకు — ఈ.ఎ.వ; గెల్వ — శ, నీకు — ఐ.గ.

373 1. సమయించెద నిమ్మాక — ఏ.ఐ ఖ.ట.త. 2. సుయోధనపశుపునాహుతిచేసి — ఏ.
 3. రత్నంబులు — పెక్కు వ్రతులు. 4. నన్నరుమాటకు మెచ్చుచు — పెక్కు ప్రతు
 లతో లేదు.

- 374 చ. అరదము గౌరవేంద్రుడెసకై నడపంగఁ గెలంకులం గడం
గిరి నకులానుజన్ముఁడును గీచకవై రియుఁ గౌరవేశ్వరుం
బొరిగొన నుత్సహించి వడి భూవర వారి కెదిరె సౌబలుం
డరిబలముం దదీయరథికావలియున్ వినుతింప నుగ్రుడై.
- 375 వ. తక్కటివారు ను కైక్కి పురికొని రాశకునియు సుశర్ముండును సవ్యసాచిని
సుదర్శనుండు సమీరనందనుని నీయగ్రనందనుండు సహదేవునిం దలపడి రట్టి
యెడ.
- 376 క. వడముడిఁ దలమిగిలి రయం
బడరఁగ సహదేవుఁ డత్యుదగ్రత మెఱయం
దొడరి భవత్సుతు మార్కొని
నిడుదవెడఁదతూపు లేసి నెఱిఁ దూలించెన్.
- 377 ఉ. కట్టియ ¹వై చె నెన్నుదురు గాఁడ భవత్తనయుండు మాద్రీ లేఁ
బట్టి నతండు సోలియును జాహిరపోవక తేరి ²యావిభుం
గిట్టి ³నిశాతజాణచయకీలితదేహుని జేసె రావుతుల్
కట్టుపకాసు లై నరునిఁ గప్పిరి శక్తులఁ దోమరంబులన్.
- 378 వ. గాంధారదేశీయు లగునాశ్వికు లట్లు పొదివిన నొదవినకినుకఁ గ్రూర¹భల్లం
బుల శిరంబులు ధరం దొరిఁగిఁచినఁ దిగ్రత్తస్యందనసందోహం బడరి గోవింద
పురందరపుత్రులపైఁ బటుప్రదరపరంపరలు వరఁగించి విజృంభించిన² నవ్విజ
యుండు.

376 1. ఈ పద్యము పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

377 1. వోయి చెన్నుదురు - చ. 2. యవ్విభుం - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 3. నిశాత -
పెక్కు ప్రతులు ; నివాత - వా.

378 1. భల్లంబుల తదీయ - పెక్కు ప్రతులు. 2. యవ్విజయుండు - పెక్కు ప్రతులు.

379 సీ. సత్యకర్మునిశల ¹చారుకుండలపరి

స్ఫురితత్వ మొందుచు ధరణి దొల్ల

నేసి మృగంబుపై ²కెరఁగుసింగమ³పోలె

గిట్టి ⁴సత్యేషుని ⁵గీటడంచి

బహుదినసంచితప్రకటకోపానల

జ్వాలలు ⁶సాకారశీలఁ బర్వు

తెఱఁగున నరుణదృగ్గీప్తిజాలంబును

శర్ముపై నిగిడించి సాయకత్ర

తే. ⁷యంబొడలనాటుటయుఁ దద్రథంబు లొక్క

పెట్టఁ గవిసిన నన్నిటిఁ బిలుకుమార్చి

రథ్యములఁగూల్చి యతనియురంబు ఘోర

భల్లమున వ్రచ్చి ⁸నిర్జితప్రాణుఁ జేసె.

380 వ. ఇవ్విధంబునఁ ద్రిగర్తపతిం బ్రేత¹పతి²పాలి కనిచి మనదెసజనంబులు భేదంబుం
దమవారు మోదంబు నొంద నతనినందనుల నేడ్వర నెనమండ్ర ముప్ప
దుండ్ర మూఁడుమూఁడు³గోలలం దలలు నటికెఁ దత్తైన్యశేషంబు జారి
సమరె భీమసేనుజారిం బడినసుదర్శనుండు దదీయశరజాలంబు ⁴నదర్శనగతుం
డై పదంపడి ⁵తచ్చరవిఖండితకంఠుండైనఁ గోపంబు దీపింప ⁶వగ మిగుల
నక్కుమారుమూఁక యమ్మారుత⁷సుతుఁ జుట్టు ముట్టిన నతండు బెట్టిదంబు
లగు తూపులనది రూపడంగు న త్లేపున ⁸విహారింపఁ గనుంగొని సహింపక
మహీపతిముందటిబలంబు బరవసంబున⁹ం గవిసిన నక్కొంతేయనైన్యంబును
¹⁰సరథసంబున నెదిర్చి పేర్చినసమయంబున సౌబలుండును సహదేవుం

379

1. సార — ఆ. 2. కెగయు — న; నెగురు — ఊ.ప. 3. పోల్కి — అ.బ. 4. సత్య
శ్రీవు, సత్యసేను — అని పాఠములు. 5. గీటడం (ణం) చి — పెక్కు ప్రతులు;
గీంచి — వా. 6. సహకార — చ. 7. యంబుమెయి, యంబుమై — అని పాఠములు.
8. నిర్జత — ఆ.బ.పీ.

380

1. పురంబునకు గాపురంబనిచి మనవారికి — అ.ప. 2. ప్రోలికి — ఇ. 3. కో(గో)లలం—
కొన్ని ప్రతులు 4. నంతకదర్శనుండై — ఈ. 5. తదృల్ల — కొన్ని ప్రతులు.
6. వగలు మిగుల — ఉ.ప. 7. తనయు జుట్టు — ఊ. 8. విహరించినం గనుంగొని — అ.
9. చేసినం గొంతేయ — ఆ; వై గవిసిన — ఊ. 10. సరంభంబున — కొన్ని ప్రతులు.

దాఁకినం దత్సుతుం దులూకుండు ¹¹బాసట యై యడరె వడముడియుఁ
బిన్నతమ్మునికి బాసట యయ్యె నాశకుని ¹²మాద్రీతనయునిఁ బ్రదీప్తబల్లి
త్రయంబున నొప్పించి పదినారాచంబు లతనిమేన గుప్పించినం గోపించుచు
నయ్యిరువురు సాయకనికాయం ¹³బు నిగిడించిన నాగాంధారరాజు మొగ్గ
రంబునఁ గత్తళంబులు ¹⁴గరవాలంబులు ¹⁵పల్కాణంబులు మోరలు ¹⁶గం
తంబులు చరణంబులు గరంబులు శిరంబులు దునియలై తొరఁగిన ధాత్రి
చిత్రాకారం బై యుండె నిట్లుదనతురగ సముదయంబు ¹⁷సమయటయుఁ
జలం బెడపక నీమఱంది యన్నకులానుజుం గిట్టి.

381 క. పెనుగడఁత దొడ్డ¹యత్తళ
మునవై చిన నతఁడు మూర్ఛమునిఁగి రథము మీఁ
దన పడినఁ గనలి యప్పా
వని పొదివెను గౌరవేంద్రవాహినిఁ గడఁకన్.

382 వ. ¹పొదివినయవ్వీరునారాచంబులతా కున.

383 క. అది గొంత పుడమిఁ బడ ను
న్నది పాటినఁగని యదల్చి యవనీశుఁడు బె
ట్టిద¹ముగ నెలుఁగు సూపెను
మద మారఁగ నబ్బలంబు ²మగుడువిధమునన్.

384 వ. ఇవ్విధంబున దొర యటిమి తటిమి యమ్మొన కుశ్మాహంబుగాఁ జటుల
వాహం బగురథం బెక్కి శకునిఁ గూడుకొని ¹కవిసిన.

11. తోడ్పడియె - పెక్కు ప్రతులు. 12. వాయుతనయుంబ్ర - ఎ. 13. బలునిగుడిం-
పెక్కు ప్రతులు. 14. సబళం (లం) బులుగర - పెక్కు ప్రతులు. 15. గాళ్ళుమో
రలు - పెక్కు ప్రతులు. 16. గంధరంబులు - కొన్ని ప్రతులు. 17. సమయజలం -
పెక్కు ప్రతులు.

381 1. తోమరమున - శ.

382 1. పొదువుటయు నవ్వీరు - ఊ ; గదిసిన యవ్వీరు - ఎ.

383 1. మగు - పెక్కు ప్రతులు. 2. మగుడు నటులుగాన్ - పెక్కు ప్రతులు ; మరలు
నటులుగాన్ - ఒ.వ.

384 1. కదిసిన - ఒ.ట.

385 తే. పాండవుల సైన్యమును సముద్దండలీల
 మాటు¹కొనె నంతలో మూర్ఛదేహి నకులు
 తమ్ముఁ డమ్మామపైఁ బదియమ్ము లొక్క
 పెట్టఁ గ్రుచ్చి యాతనివిలు బెట్టు²ద్రుంచె.

—: ఉలూహఁడు సహదేవుచేత మృతుండగుట :—

సం. 9—26—23

386 సీ. ఆసౌబలుండు శరాసనాంతర దీప్తుఁ
 డగుటయు నకులుఁడు ననిలసుతుఁడు
 దాఁకిన వారి నతండు పెక్కమ్ముల
¹నొప్పింప నతనితనూజుఁ డనిల
 సుతసహదేవుల సునిశితశరవర్ష
 మునఁ గప్ప నయ్యులూకుని ననేక
 సాయకంబుల నొంచి శకునిమై నలువది
 యమ్ములు నాటించి యనుచరులను

తే. బెగడు పటిచె నాభీముండు బెట్టులూకుఁ
 డడరి యన్నకులానుజు నంపవెల్లి
 ముంప నతఁ డేచి పటుభల్లమున శిరంబు
 ద్రుంచె నన్నలయెదలు సంతోష ²మొంద.

387 క. తనయుఁడు వడ శకుని కనుం
 గొని శోకం బాత్మ ¹నారఁ గూరఁగ నశ్రుత్
²కనుఁగొనలయందు నినిచె
 న్మనుజేశ్వర విదురు³భాషణంబులు దలఁచెన్.

385 1. కొనియెనంతకు మూర్ఛ — ఊ.ఓ.ట.త.ల. 2. దునిమె — పెక్కు ప్రతులు.

386 1. నొప్పించె — ఉ.ఎ.ఒ. 2. మొదవ — వీ.ష ; మంద — పెక్కు ప్రతులు.

387 1. గదురగొననశ్రుతతుల్ — ఈ. 2. కనుగవయందును నినుచున్ మనుజేశ్వర — ఉ.
 3. మాటమదిలో దలచెన్ — వీ.శ.ష ; పలుకు మదిలో దలచెన్ — ఓ.

- 388 వ. అట్లడలుచు నిట్టూర్పు నిగుడ సహదేవుపై నడరి మూఁడునారాచంబులు
నిగిడించిన.
- 389 చ. అవి వెసఁ ద్రొంచి యాతనిశరాసనముం దునుమాడె నక్కుమా
రవరుఁ డతం డనిందితపరాక్రముఁడై పటుఖడ్గయష్టిదీ
ప్తవిపులముద్గరంబున విభాసితశక్తిని వై వఁ దోడుతో
నవియు ననేకజాణముల నాన్యపసూనుఁడు నుగ్గు సేసినన్.
- 390 క. కనుఁగొని పార్శ్వచరులు వి
చ్చిన శకునియుఁ బాటె నుల్లసిల్లిరి కుంతీ
తనయులు దదీయసేనా
జను లార్చిరి కురుభుఁడు విషాదము ¹నొందెన్.
- 391 వ. ఇట్లు పాటిన.
- 392 చ. అరదము సత్వరంబుగ ¹శరావళి ²పెల్లుగఁ బర్వఁ బాండవా
³వరజుఁడు పోవనీక పొదువన్ ⁴వడిఁ బింగలివారు పోరికిం
బురికొని త్రోచినన్ సుబలపుత్రుఁడు ⁵దత్తురగవ్రజంబుతో
బరవస మొప్పఁగా నతనిపైఁ గవినెం గృతనిశ్చయాత్ముఁ డై
- 393 వ. కవినెం ¹గని గుణంబు సారించి ²శరాసారం ³బడరించి యాసహ⁴దేవుం
డిట్లనియె.
- 394 చ. తలఁకుట యొప్పునే నృపతి¹ధర్మము నూఁది యెదిర్చి ²యేమెయిన్
నిలుచుట యొప్పుఁ గాక మహానీయుల ధర్మతనూభవాదులం

390 1. బొందెన్ - పెక్కు ప్రతులు.

392 1. శరాసనముక్త శరంబు లొప్పన - శ. 2. వెల్లువ - ఉ ; బెట్టుగ - ల. 3. వర్వరబలు
డోలిమైని బొదువంగడు నిగ్గునమర్చి - శ. 4. ద (ను) న చెంగటి - ఆ. ఈ. వ ; వడి
చెంగటి - అ ; వడి (గను) నుంగలి - చ జ. ల. 5. సత్తురగ - పెక్కు ప్రతులు.

393 1. గనుంగొని - కొన్ని ప్రతులు. 2. శరంబులడరించి - ల. వ. కొన్ని ప్రతులు.
3. నిగుడించుచునా - ఖ. 4. దేవుండతనికిట్ల - పెక్కు ప్రతులు.

394 1. ధర్మమయూధి-ఎ. ఐ. గ ; ధర్మము-నొంది-శ. 2. యేమెయిన్ - పెక్కు ప్రతులు.

బలికిని వీవు ³జూదపునెపంబునఁ దత్ఫల ⁴మందె దిప్పు మా
చలము బలంబు ⁵నేర్పడియెఁ జచ్చిరి మీయవివేకు లందఱున్.

395 వ. ¹మమ్మ నపహసించినవారిలోఁ గురుకులదాహకుం డొక్కరుండు ²తక్కి
నద్దురాత్ముండు సూచుచుండ భవదీయశిరంబుఁ దాలఫలంబు³లగుడంబునం
బడవై చుపగిదిఁ బటుభల్లంబున డొల్ల నేసెద మామా పాఱక నిలువుమీ
యని యట్లు బహుభంగుల బలికి యతం డేయుసాయకంబుల⁴ వారించి
⁵దశమార్గణంబులు మేనఁ జొనిపి.

396 క. తురగములు ¹సిడము గొడుగును
శరాసనముఁ దునిమి యార్వసాహసమున ని
ఘ్నరశక్తిఁ ²బూనె నాతని
యురఃస్థలము ³వై వ శకుని యుర్వివాధా.

397 మ. సహదేవుం ¹డది శాతభల్లమున నుత్సాహోగ్రుఁ డై ²త్తుంచి దు
స్సహభల్లద్వితయంబునం గరయుగ³స్వైరచ్చిదాకేలి స
ల్పి హసద్వక్త్రనిలాస మొప్పెసఁగ నాభీల⁴ద్యుతిస్ఫారభ
ల్లహతిం గంఠము ద్రుంప మస్తకము డొల్ల⁵ డొల్ల ⁶మేను⁷ మహిన్.

3. జూదము — కొన్ని ప్రతులు. 4. మొందె — కొన్ని ప్రతులు. 5. నేర్పడగ —
అ.డి; నేర్పెటిగి — ఖ.

395 1. మమ్మపహసించిన — పెక్కు ప్రతులు. 2. చిక్కి — వీ. కొన్ని ప్రతులు. 3. కుతా
రంబు — క.వీష. 4. లుద్రుంచి — పెక్కు ప్రతులు. 5. పటు — అ; శత — ఖ.

396 1. గొడుగుసిడమును — ఇ.ఉ ప క. 2. బూనె — వీష; బూని — కొన్ని ప్రతులు.
3. వైచె — పెక్కు ప్రతులు.

397 1. డది — కొన్ని ప్రతులు. 2. త్తుంచె — శ. 3. స్ఫారచ్చిదా — పెక్కు ప్రతులు.
4. స్ఫురద్భోర — శ. 5. ద్రెల్లె — అ.ఇ.ఉ.ఐ. 6. మేనుర్వివై — శ. 7. వడిన్ — ఈ.ఘ.

398 వ. ఇట్లు కౌరవులదుర్నయంబునకు మూలం బగుశకునిఁ దెగటార్చి చేర్చియా
ర్చిన యనుజన్ము నాలోకించి ధర్మతనయ¹ప్రముఖులు పరమప్రమోదభరితాం
తఃకరణు లై నిజశంఖంబులు పూరింప శౌరియుఁ బాంచ²జన్యరావంబున
ర³దసి నింప ³సుయోధనుసేన చెదరక బెదరక ⁴నిలిచి యాసౌబలునై న్యంబు
సహదేవునిపై ననేకాస్త్రశస్త్రంబులు గురియుచుఁ గవిననం గవ్యడియు
వడముడియు నవి యన్నియు ⁵మోఘంబు లగు⁶నట్లు చేసి యమ్మాఁక
బలువడనేసి యుల్లాసభాసితు లై నం గని జనపతి శోకాకాంతమతి యై
హతశేషు లై న నిజసైనికులంబురికొల్పిన వారలు రక్షక⁷రహితు లయ్యును
దెంపు⁸పెంపున ⁹శంకింపక యాసవ్యసాచిం బొదివి ¹⁰తదస్త్ర¹¹శిఖాసందో
హంబున ¹²మందిపోయి రక్కురురాజు దనచుట్టును బయ¹³లగుటఁ గలయం
జూచి కట్టెదురఁ జెలంగు నాకాంతేయులం ¹⁴గనుగొని తొలంగిపోవం
దలంచె ననుటయు నాంబికేయుండు సంజయుదిక్కుమొగంబై .

399 తే. అట్లు మనసైన్యములు దెగటారినపుడు
కుంతికొడుకు¹లలో బల మెంత ²గలిగె
నకట నాకొడు కెట్టివాఁడయ్యెఁ జెపుమ
యనుడు నతఁడిట్లు లనియె నమ్మనుజపతికి.

400 వ. అట్టియెడ రెండువేలురథంబు లేడునూలుగజంబు లై దువేలుగుట్టంబులు
పదివేలు ¹కాలుమానిసియుఁ దానును ధృష్టద్యుమ్నండు ²సంగరాంగణం
బున మెఱసి ³యుండె.

398 1. ప్రభృతులు-అ. 2. జన్యరావంబున-ఉ.ట ; జన్యనినదంబున-చ. 3. సుయోధ
నుండు - ఘ చ.ల. 4 నిలిచి - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 5. మందునట్లు -
వీ శ.ష. 6. నట్లుచేసియమ్మాక - పెక్కు ప్రతులు. 7. హినులయ్య - ల.
కొన్ని ప్రతులు. 8. పెంపు - వీ.శ ప. ప్రతులలో లేదు. 9. చలింపక - ఇ ఉ.వ.
10. తదీయ నిశిత శిలీముఖాగ్ని జ్వాలల మ్రిందిపోయి రక్తురు - వీ శ.ష. 11. విశిఖ -
ఖ చ జ. 12. మడిసి - ఖ 13. లగుట చూచి - శ.ష. 14. గనికలంగి - అ ;
గనుగొనికలంగి - పెక్కు ప్రతులు.

399 1. లకును - పెక్కు ప్రతులు. 2. నిలిచె - ఇ.

400 1. కాలు మూకయు గలిగి - అ ; కాల్యలంబును - ఉ.ప.చ. 2. సంగరావష్టంభం
బున - ఒ.జ ల. 3. యుండె దదనంతరంబ - వీ.శ.ష.

401 క. ¹పలువలనిమూఁకలోఁ గాల్

నిలువక గుట్టంబు డిగ్గి నీకొడుకు గదా

కలిత²భుజుం దై యొక్కఁడుఁ

దొలఁగి చనియె నేమి చెప్పుదుం గురునాథా.

402 వ. ¹అని ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుండు ²దుర్యోధనుపలాయనం బెఱింగించె
ననిచెప్పిన విని యటమీఁదివృత్తాంతం బె ట్లయ్యె నని యడుగుటయును.

403 ఉ. సంగవి¹దూరతా²కలితశాంత³రసస్ఫుట⁴రోహదీర్ఘబో
ధాంగసమాశ్రితాపదుదయజ్వలనప్రశమ⁵ప్రవర్తకా
పాంగమరీచిరూప⁶వితతామృతవీచివిహార వాసవో
త్సంగత⁷లోపలాల్యపద⁸సంస్మృతివారణ దైత్య⁹దారణా

404 క. ఆశ్చర్య¹కరణకరుణా

నిశ్చల²శుచిహృదయ³భావనీయ⁴విహారణా

పశ్చిమ⁵నాడీ⁶సరణ పు

ర⁷శ్చరణధ్యేయ ⁸భక్తరమణవిధేయా.

401 1. పలువలని - అ ; వలవని - ట.న.వ. 2. భుజుడగుచు నొక్కడు - ల.వీ శ.ష. కొన్ని ప్రతులు.

402 1. అని యిట్లు ధృత - పెక్కు ప్రతులు. 2. సుయోధను - పెక్కు ప్రతులు.

403 1. దూరితా - పెక్కు ప్రతులు. 2. కరణ - అ ఏ. 3. రసస్ఫుట - స. 4. దోషదగ్ధ, రోషదీప్త, లోహదీప్త, లోమదిగ్ధ - అని పాఠములు. 5. ప్రవర్తితా - వ. కొన్ని ప్రతులు. 6. కలితామృత, విగతామృత, సతతామృత, విషతామృత, విరతామృత - అని పాఠములు. 7. రోహకావ్య - చ ; లోపభాగ్య - అ.క ; రోహతాల్య - ల ; లోభభోగ్య - జ. 8. సంస్మృతి తారణ - పెక్కు ప్రతులు ; సంస్మృతి తారణ, సంశ్రిత తారణ, సంభరితారుణ - అని పాఠములు. 9. వారణా, మారణా - అని పాఠములు.

404 1. కలిత - చ ; ధుర్య - అ.త ; శరణ - గ. 2. సుఖ - ఇ.ఈ.ఉ ; రుచి - ఏ. 3. పావనీయ - ఇ.త.వ. 4. విహారా - వీ.శ.ష. 5. తాళి - వీ.శ. 6. హరణ, చరణ, శరణ - అని పాఠములు. 7. శ్చరణాధ్యయన - ఈ.ఖ. 8. భక్తి - పెక్కు ప్రతులు.

405 మాలిని. ప్రణవమయ¹గరిష్ఠోపాయ సంవేద్యభూమా
²భణనమనన³దురాస్పారవిస్తార⁴సీమా
 గుణ⁵విభవనిరాసా కుంతితోల్లాసధామా
 గణనరహితలీలా కల్పనిత్యాభిరామా.

గద్యము. ఇది ¹శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మచామాత్యపుత్ర
 బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన
 శ్రీ మ దాంధ్ర మ హా భా ర తం బు న
²శల్య పర్వం బు నం దుఁ
 బ్రథమాశ్వాసము.

-
- 405 1. గరిష్ఠోపాయ - పెక్కు ప్రతులు. 2. చరణసవన - వీ శ ; చరణమనన - కొన్ని ప్రతులు. 3. దురాస్పార - కొన్ని ప్రతులు. 4. భూమా - ఇ. 5. భవన, వచన, వినుత, విగుణ, రహిత - అని పాఠములు
- 406 1. శ్రీమదాంధ్ర - కొన్ని ప్రతులలో లేదు ; శ్రీమదాంధ్ర మహా భారతంబున - కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 2. యుద్ధ పంచకంబున శల్య - ల.

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

శల్యపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

- 1 క. ¹శ్రీకరుణనిపుణపదప
ద్మా కేవలసత్త్వపద్మ మాయావ్యవధూ
త్యేకాయనగమ్యా మధు
రా²కృతి³సర్వత్రమ్య హరిహరనాథా.
- 2 వ. దేవా వై శంపాయనుండు జనమేజయున కి ట్లనియె నట్లు నిజపుత్రిండు
పరాజయంబు నొందుట యాకర్ణించి నూంబికేయుండు.
- 3 క. మద మడఁగి యొక్కరుండును
గద చేకొని రాజరాజు కాల్నడ నెట వో
మదిఁ దలఁచి ¹తలఁగె²నొకొ యా
పద లిట్టివి కలవె ³మనుజపతులకు నెందున్.
- 4 వ. ¹అనంతర²వర్తనంబు తెఱం గెఱింగింపు ³మనుటయు ⁴నజ్జననాథునకు
సంజయుం డి ట్లనియె.

1 1. శ్రీకరుణ - ఎ.చ; శ్రీకరుణై పుణ - ఉ; శ్రీకరుణనిపుణాస్పద - ఘ.
2. మృత - ఐ.ఘ; కృత - కొన్ని ప్రతులు. 3. సర్వత్ర - గ.ద వ శ ష.స; సర్వ
స్వ - ఊ.చ. 'ఎ' ప్రతిలో ఈ పద్యస్వరూపమిట్లున్నది. "శ్రీకరుణనిపుణచరణ
వ్యాకోచాంభోజ నిత్యవాసముదితసు, శ్లోకమునిచిత్తభృంగమ, హాకరుణామిళితా,
పాంగ హరిహరనాథా."

3 1. తలఁగె - ఐ.గ. 2. నెట - ఓ.వ. 3. భూమిపతులకు - చ.

4 1. అని చింతించియనంతర - కొన్ని ప్రతులు. 2. వర్తనంబెఱింగింపు - ఇ.ఉ.ప.
3. మనవుడు - ఘ. 4. నాంబికేయునకు - ఇ.ఉ.ఊ.క.ఘ.చ.పీ.శ.ష.

5 సీ. ¹ఏకాదశాక్షాహిణీశుఁ డై పెంపునఁ
 బొంపిరివోపునప్పుడమి తేఁడు
 వెనుక నొక్కరుఁడును జన లేక యేకాకి
 యై పోయె నచటికి ననతిదూర
 మై యుత్తరము ముట్టినట్టితూర్పున నొక్క
 ²మడు పున్న దానిలో నడఁగియుండు
 వాఁడుగా నట్లు లవ్వలనికిఁ జని చని
 విదురువాక్యంబులు మఱిఁ దలంచి

ఆ. యధిక మతిన్మౌనాలు ననుజుండు ⁴సెప్పె ⁵న
 ట్లకట దానిఁ గొనన యనుచు శోక
 తప్తచిత్తుఁ డయ్యె దైవ మెవ్వరి ⁶నెట్లు
 చేయఁ ⁷జాల దేమి ⁸సెప్పఁ గలదు.

6 వ. అట్టియెడ సుడిసి చిక్కిన మూఁకలు వీఁకమై నెదిర్చినం బొదివి నిరవశేషం
 బుగా సమయించి కృష్ణసారథికంబును ధవళహయంబును గ¹పింద్ర కేతనం
 బును నగుచుజ్వలస్యందనంబున నప్పురందరనఁ దనుండు బాధుమిత్రాభినంది
 తుం ²డై యొప్పె నప్పుడు పొలి³కలక నీబలం బఖిలంబును బెనుగాలిం
 బడిన పేరడవిపగిదిం ⁴గానంబడు చుండె నందుఁ గృపాశ్వత్థామకృతవర్మలు
 మువ్వరు బ్రదికి పోయి రాసమయంబున ధృష్టద్యుమ్నుండు నన్నుఁ గనుం
 గొని నగుచు సాత్యకి నుద్దేశించి.

7 తే. వీని నేటికిఁ బట్టితి వీఁడు బ్రదికి
 ¹యిచట వర్తించి మనకు నెగ్గేమి సేయు
 నప్రయోజన మిది ²విడు మనిన నేల
 విడుతు నీద్రోహితల దెగ³నడుతు ననుచు.

5 1. ఏకాదశాక్షాహిణీశుఁడై — పెక్కు ప్రతులు. 2. మడుగున — అ.ప.భా.
 3. నిమాటలు — వా. 4. సెప్పి — కొన్ని ప్రతులు. 5. నట్లగుట — పెక్కు ప్రతులు.
 6. నేమి, కేమి — అనియు పాఠములు. 7. నేరదేమి — పెక్కు ప్రతులు; నేరఁ
 దేమి — అ.క.ట.త. 8. చే (సే)యువాడ — ప.ట.

6 1. గపింద్ర — పెక్కు ప్రతులు; కపి — వా. 2. డగుచునొప్పె — పెక్కు
 ప్రతులు. 3. కలను — వా. 4. గానంబడు — ఇది పెక్కింటలేదు.

7 1. యెచట — కొన్ని ప్రతులు. 2. విడువనిన — పి. 3. ప్రేతుననుచు — కొన్ని ప్రతులు.

8 వ. అశైవేయుండు వాలు వెటికి ¹వ్రేయం ²జూచునంతఁ గృష్ణదైవపాయనుండు
సన్నిధిచేసి యతని వారించి సంజయుం జంపుట యనుచితంబు ముందల
విడువు మని యానతిచ్చిన నతండును ³వినతుం డై యట్ల కాక యని పలికి
నన్ను ⁴విడిచెఁ ⁵గృష్ణదైవపాయనుండు మదీయాననం జాలోకించి బ్రదికి
పోయి తెక్కడకైనం బొమ్మనుటయు ⁶నమ్మునీంద్రు వీడ్కొంటి ⁷నంత
నతఁ డంతర్ధానంబు సేసె నేను దత్ప్రదేశంబు వాసి నీసుతుండు సనినచక్క
టికిఁ గ్రోశమాత్రంబు వోయి ⁸దైవపాయనం బనం బ్రసిద్ధం బైనయమ్మ
డువు సమీపంబున.

9 తే అతనిఁ గాంచితి ¹నతఁ డ్రు ²లడర నడలు
చూడ్కి నామోము చక్కఁగాఁ జూడ కోర
వోవఁ జూచుచు దీనతఁ బొంది యునికి
గని మనంబున శోకంబు ³గదుర నేను.

10 వ. ఒక్కింతసేపు పలుకు వెలువరింపఁ జాలక యూర¹కుండి యెట్టకేల కెలుంగు
దెచ్చుకొని పారాశర్యప్రసాదంబున బ్రదికినతెఱంగు ²సెప్పిన నమ్మహీకాం
తుండును గొంత³ప్రొద్దు నిశ్చేష్టితుం డై యుండి పదంపడి నాదెసఁ జూచి
మనదెస బ్రదికిన⁴వారు గలరే ⁵యనినఁ గృపాచార్యాదిరథికత్రయంబును
జేరుకొని వారలు బ్రతికిపోయిరి తక్కురుండును బ్రదుకుట లేదని యెఱిం
గించిన నిట్టూర్పు ⁶నిగుడించుచు నామూఁపుపైఁ జేయిడి యన్నర⁷నా
థుండు నన్ను నీకడ ⁸కనుపం దలంచి ⁹నాతో నిట్లనియె.

8 తెగవ్రేయం - వీ.శ.ష.స. 2. జూనె - జూనిన - అనియు పాఠములు. 3. నమ్మ
హాత్మునకుఁ బ్రత్యుత్థాన వందనంబాచరించి వినతుండై యట్లకాకయని నన్ను - చ.
4. విడిచె - వా. 5. కృష్ణదైవపాయనుండు - పెక్కింటలేదు. 6. నమ్మహా
ముని - పెక్కుప్రతులు; నమ్మహాత్ముని - ఐ.గ. 7. నంత - పెక్కు ప్రతులలో
లేదు. 8. మాత్రంబువోయితి - కొన్ని ప్రతులు. 9. దైవపాయనప్రసాదంబున - ఇ.ఉ.

9 గన్నులనశ్రు - అ; నాతండునశ్రు - ఈ.ఐ.గ. 2. లలరు - అ. 3. గదిరి
యేను - అ.ప; గదిరినేను - త.

10 1. కుండితినెట్ట - కొన్ని ప్రతులు. 2. సెప్పితి - పెక్కుప్రతులు. 3. సేపు -
వీ.శ;ష. 4. వారునుం - కొన్ని ప్రతులు. 5. యని యడిగికృపా - కొన్ని ప్రతులు.
6. నిగుడించుచు - పెక్కు ప్రతులు; నిగుడించి నామూఁపు - అ.బా. 7. పతి
- అ.ప. నన్ను - పెక్కు ప్రతులు. 8. కుఁబోవంబనిచి - కుజనంబనిచి - అనియు పాఠ
ములు. 9. నాతో - ఇది పెక్కుప్రతులలో లేదు.

11 తే. మాటుమానిసి లేకుండ మడిసి రెల్ల
 వారు నీదెసఁ జాండుభూవర¹తనూజు
²లాప్తులుం దాము నున్న వా రాహవమునఁ
 బడక తొలఁగితిఁ ³బోటులఁ బడియు నేను.

12 వ. అని.

13 క. కౌంతేయులచారిం బడ
 నింతియ నీరి చాలు రాజ్య మెల్లను ¹దారై
 పొంత ననుఁ ²బెట్టుకొని యొక
 కొంత యొసఁగిరేని ³నట్టికూ డేమిటికిన్.

14 క. అనుజులఁ దనుజుల మత్పరి
 జనులను ¹సమయించి వారు సమరోల్లాసం
 బున మెఱయఁ జూడ నేర్తునె
 జననాథున ²కింతవట్టు ³సంజయ చెపుమా.

—: దుర్యోధనుఁడు ద్వైపాయనం బనుమడుఁగున డాఁగియుండుట :—

సం. 9-28-51

15 క. ఇమ్మడువులోన డాఁగెద
 నిమ్ముల నెచ్చటికి నైన నేఁగెదఁ ¹దగు వృ
 త్తమునఁ దొలఁగి నిలిచి మఱి
 యెమ్మొయి³నేనియును దీర్తు నేఁ బగయ⁴ సుమీ.

11 1. కుమారు - ప.చ. 2. లాప్తులునుదారు - పెక్కు ప్రతులు. 3. బోట్లను - కొన్నిప్రతులు.

13 1. వారై - పెక్కుప్రతులు. 2. బెట్టికొని - ఆ బ. 2. యట్టి - కొన్ని ప్రతులు; వా. ప్రతిలో 'రేనినట్టి' యనిద్రుతాంతముగా 'పని' పదమువాడబడుటకు ఆకరము కానరాదు.

14 1. బొలియించిన - ప. 2. కితైఱంగు - కొన్ని ప్రతులు. 3. చయ్యన - అ.

15 1. నేనెచటికైన - ఎ ; వేఱెచటికైన - జ. 2. దుర్వృత్తమున - శ ; గూఢ వృత్తమున - క. 3. తోనైన నైనను - అనియు పాఠములు. 4. యనుమీ - పెక్కు ప్రతులు.

16 వ. అని ¹చెప్పి యమ్మడువు సొచ్చి మాయావిశేషంబున జలంబులు శరీరంబు
సోక కుండ ²సంస్తంభనంబు నేసికొని ³యుండె ⁴నంతరథ్యంబులు పరిశ్రాంతి
నొంది ⁵తూఁగాడ నస్త్రు ⁶శస్త్రాదిక్షతంబు లగునవయవంబులతోడ రాజదర్శన
విషణ్ణు ⁷లగుచుఁ గృపకృతవర్మాశ్వత్థామ ⁸లచ్చట మెలంగి డబ్బాటుగా
నన్నుం ⁹గని సంజయా ¹⁰బ్రదికితే యని పలికి కురుపతి ¹¹ప్రాణంబులం గలఁడే
యని ¹²యడిగిన నజ్జననాథుఁ డొక్కండును ¹³బాటుతెంచి నీరిలో డాఁగి
యున్న తెఱం గెఱింగించి యాహ్రదంబు సూపి ¹⁴యే మిరువురము
¹⁵నొండొరులతో నాడినమాటలు దేటవడం జెప్పిన వార లత్యంతవిషాదంబు
నొంది.

17 చ. ¹నరవరుఁ డేము సంగరమునం ²బడ కున్కి యెఱుంగఁ డక్కటా
³బరవస మేది వచ్చెఁ బిదపన్ వినియున్ మముఁ ⁴గూర్చికోలు ⁵దు
స్తర మనుబుద్ధి ⁶నిప్పటికి శత్రుల ⁷క న్మొఱఁగం దలంచి యీ
వెరవున ⁸డాఁగె సర్వపృథివీపతి దుర్దశ నిట్లు పొందునే.

18 వ. అవ్విభుండు పెనుఁబ్రావై నిలిచిన నేము పగతురతోడం జెనంగం జాలుదు
మనుసమయంబున విజయవిజృంభితు లగుపాండవులు సబలంబుగా నచ్చేరువ
నడతెంచిన నా ¹రథికులు దా రచ్చోట నిలుచుట కార్యంబు గా దని తలంచి
ననుఁ గృపాచార్యురథంబు ²మీఁద నిడికొని మనశిబిరంబున కరిగి రందు.

16 1. నాతోడఁ జెప్పి నికొడు కామడువుఁ సొచ్చి మునింగి మాయా విశేషంబున జలం
బులు (తన్ను) తన శరీరంబు - అ.ప. 2. సంస్తంభంబు, స్తంభనుండు, జలస్తంభంబు
అనియు పాఠములు. 3. డాఁగియుండె-ఇ.పీ.శ.ష. 4. నంతనట-ఐ.గ. 5 తూఁగాడు-
ఎ.ప.ట. 6. కృతంబులగు-పెక్కుప్రతులు. 7. తైన-పెక్కుప్రతులు. 8. నెందేనియుఁ
దొలఁగివచ్చి యచ్చట - అ. 9. గనుంగొనిసంజయా - చ. 10. బ్రతికివచ్చితి
వేయని - అ.ప. 11. ప్రాణంబుననున్నవాడే - అ.ప. 12. పలికిన అడుగు
టయు - అనియు పాఠములు. 13. పఱతెంచి - పీ.శ.ష. 14. యజ్జనపతి
యును దానును - క.ఖ.గ.ఘ.చ. 15. నొండొరువులతో - ఆ.ఇ.ఉ.ట.ఠ.ఘ.చ.జ.

17 1. వరవరయేము - ఊ. 2. బడకుంటయెఱుంగ - ఔ.ట.వ ; బడకుండుతెఱింగి -
ఈ.ఖ.త. 3. బరువగుటిట్లు - చ. 4. గూర్చు - కొన్నిప్రతులు. 5. దుష్కర -
పెక్కుప్రతులు. 6. నప్పటికి - పెక్కు ప్రతులు. 7. దామొఱఁగం - ఇ.ఉ ;
కున్మొఱఁగం - ఔ.ట. 8. డాఁగిపృథ్విపతి వీఱడిదుర్దశ - ఆ.ప.

18 1. రథికవరులు - ఇ.ఉ.ఐ. 2. వై నిడికొని యవలంగొని పోయిరంత నవ్వీరవరు
లందఱుమన - ద.

- 19 చ. ¹కలగొనఁ జాటుచున్ సతులు గన్నల నశ్రు²జలంబు లొల్క ³పీఁ
పులపయి ⁴పెన్నెఱుల్ ⁵విరియఁ ⁶బొడ్డఁగ లాలలు రోదనధ్వనుల్
సెలఁగఁగ మోములుం దలలుఁ జేతులుఁ ⁷గెంపుగ ⁸మోఁదికొంచు భ
ర్తల సహజన్ములన్ సుతులఁ దండ్రులఁ జేర్కొని యార్తి నొందుచున్.
- 20 వ. హతశేషు లై నపతాకాతపత్రచామర¹భృదాది²జనంబులవలన సకలజనసంక్ష
యంబు వినుచు నేలంబడి పొరలుచు లేచు చునికి యత్యంతకరుణం బై
యుండె నప్పుడు మాన్యవనితాజనంబులకావలి³వారునుం గడంగి వారలం
దగినవాహనంబులపై ⁴నిడికొని యిక్కడకు వచ్చిరి తక్కినభీతజనంబులు
పలు⁵దెసలం జాటి రట్టియెడ నీకొడుకు యుయుత్సుండు శోకసం⁶తప్త
చిత్తుండై.
- 21 శా. గంగానందనుఁ డాది గాఁగఁ గురుసంఘం బెల్ల సంగ్రామధా
త్రిం గూలెం బతి యొక్కరుండు పటుకౌంతేయప్రతాపంబుపే
ర్చిం గీడ్పాటున కోర్చి ¹పాతె విధి నామేఁ బ్రాణముల్ ²నిల్పె నా
కుం గాంతా³జను⁴లం దగంగఁ బురికి గొం చేఁగు టర్హం బగున్.
- 22 వ. ఏకాదశాక్షాహి¹ణీభర్త మన్నించు²మానవతులు గాసి యగుదురే యని
మనంబునం దలపోసి ³రథంబు డిగి యత్తైఱంగు శౌరికి నజాతశత్రునకు
నెఱింగించిన నప్పాండవాగ్రజుండు పరమ⁴కృపాపరు⁵డు గావునఁ బ్రీతుఁ
డై శౌరియాననం బాలోకించి యది ⁶మేల కాదె యని పలికి యతం డను

19 1. కలఁగఁగ - ఆ.వ ; కలఁగొని - అ.ప ; కలఁగను - ఇ.త 2. కణంబు - ఊ.ల.
3. గొప్పలపయి - ఘ. వేనలుల్ - కొన్ని ప్రతులు. 5. బొరయ - అ;
బెరయ - చ. 6. పువ్వులురాలఁగ - అ.ట ; భోరునబాలలు - ఈ ; బొందఁగ
లాలలు - క.ఖ. 7. తెంపుగ, బెట్టుగ, గొప్పగ - అనియు పాఠములు. 8. మొత్తు
కొంచు -; మోదుకొంచు - అనియు పాఠములు.

20 ధరాది - కొన్నిప్రతులు. 2. ప్రముఖజనంబుల - పెక్కుప్రతులు. 3. వారలు
వారలం - కొన్నిప్రతులు. 4. నిడుకొని - పెక్కుప్రతులు. 5. దెసలకుం బోయిరి -
తొలంగిరి - అనియు పాఠములు. 6. తప్తుండై - పెక్కుప్రతులు.

21 1. పోక - అ. 2. నిల్పె - కొన్నిప్రతులు. 3. మణులం - అ; జనముల్ - ఇ;
జనమున్ - ఖ. 4. లందఱంబురముకున్ - అ.

22 1. ణీశ్వరుండుమన్నించు - ఖ.ఘ.చ. 2. మాన్యవనితలు - ఐ. 3. రథంబుడిగి -
కొన్నిప్రతులలోలేదు ; చని - పెక్కు ప్రతులు. 4. కృపాకుండగుటయు - కొన్ని
ప్రతులు. 5. డగుటయు - కొన్నిప్రతులు. 6. మేలుగాకయని - పెక్కుప్రతులు.

మతి సేయ నవైశ్యాపుత్రుఁ బరిరంభణంబు సేసి లెస్స తలంపు తలంచి తని
సంభావించి వీడు కొలిపిన నతండు రథారూఢుం డై రథ్యంబు⁷లఁ ద్వరితగతి
నడపి భూపతి⁸ప్రేయసీజనంబుల ⁹కథ్యతు లగువృద్ధకంచుకులం గలసి
వారును దానును వారల నుచితప్రకారంబు¹⁰లఁ దేర్చి పురంబు ప్రవేశించు
నప్పు డెదుర విదురుం గాంచి.

- 23 చ. అతఁ డడుగంగ శల్యసుబలాత్మజులుం బలమంతయు¹ రణ
క్షితిఁ ¹బడు టేర్పడం బలికి చెప్పె దురంగము డిగ్గి మేదిని
పతి యొకరుండు పాణుటయుఁ జాండవముఖ్యుఁడు పీఠిఁ ²బంపఁగా
నతివల ³నిల్లు సేర్చుటకు నై యిట రాకయు మానవేశ్వరా.
- 24 వ. అనిన విని యతండు శోక¹వ్యాకులుం డగుచు నవైశ్యాపుత్రుం బొగడి
కాలోచిత²కృత్యం జాచరించి లెస్సచేసి తని ³పలికి మఱియు నిట్లనియె.
- 25 తే. ¹ఎప్పుడును సంజయుఁడు వచ్చి యెఱుఁగఁ జెప్పుఁ
బలికి సమర²విశేషంబు ³లతఁడు నేటి
తెఱగు చెప్పెడిఁ గాక యేతెంచి ⁴మున్న
మనము వినిపింప గాఁ ⁵దగ దనఘ ⁶దీని.
- 26 వ. ఒండు¹ముఖంబున నివ్వార్తనగరు సొరకుండునట్లు గా సంవిధానంబు సేయ
వలయు ²నీవు దుర్యోధను³ప్రియాజనంబులను దద్రక్షకులను దోడ్కొని

7. లతిత్వరితగతి - పెక్కు ప్రతులు. 8. ప్రియాంగనాజనంబుల - అ పి; ప్రియాజనం
బుల - పెక్కు ప్రతులు. 9. కడనధ్య - ఐ గ. 10. నందెచ్చి, లందెచ్చి - అనియు
పాఠములు.

23. 1. బడుట తల్జన్ - ఐ.గ. 2. నన్పఁగా - పెక్కుప్రతులు. 3. నట్లు చేర్చు
టకునై - ఊ.

- 24 1. వ్యాకులితచిత్తుండై యాత్మైవర్ణి కాంగనా - అ పి. 2. కృత్యంబాలోకించి -
ఒ జ.త.వ. 3. పలికి విదురుండు మఱియు - అ.

- 25 1. ఎప్పుడు సంజయుఁ డిటవచ్చి - ఐ గ చ. 2. విషయముల నతఁడు - ఐ.గ;
నిశ్శేషంబులతడు - వ. 3. భంగి - శ. 4. మున్న - వీ.శ.ష. 5. వలువ
దనఘ, వలధనఘ - అనియు పాఠములు. 6. చరిత - ఘ.

- 26 1. విధంబు, తెఱంగు - అనియు పాఠములు. 2. నిట్ట, నిట - అనియు పాఠములు
3. ప్రియాంగనాజనంబులను ప్రియస్త్రీజనంబును - అనియు పాఠములు.

భవదీయమందిరంబునకుం జనుము ⁴తక్కటివారి నంతంత నడఁకువతో నిలువ
నియమింప వలయు నని పలికి తానును యుయుత్సుండును సావధాన
⁵ప్రయత్నంబున నవ్విధానంబు సంఘటించి నీతమ్ముండు పెద్దమొగసాలం
జాలుమానుసులం గావలివెట్టి యభ్యంతరంబు ప్రవేశిం⁷చి యుండె
నక్కడఁ ⁸గౌరవపేనాసన్నివేశం బత్యంతవిరళజనం బయ్యె ⁹మున్న
మాతంగతురంగసుభటబృంహిత¹⁰ హేషిత¹¹ భాషణంబులవలన శబ్దాంతరంబు
గర్జగోచరంబు గానియట్టియాశిఖిరంబు ¹²నిశ్శబ్దం బయి యుండె ననిన
విని యాంబికే¹³యుం డి ట్లనియె.

27 క. సూతసుత యిట్లు పగతుర

చేత మనబలంబు రాజసింహులు బంధు

¹వ్రాతమ్మును సమసినఁ దుది

నేతెఱఁగున నడచితిరి నరేంద్రుఁడు ²మీరున్.

28 వ. అనుటయు నమ్మహీకాంతునకు సంజయుం డి ట్లనియె నంత నయ్యెడకుఁ
గౌంతేయులు పై న్యంబును దారును సుయోధనాన్వేషణపరు లయి
రయంబున నరుగుదెంచుకలకలంబు వీతెంచిన.

29 క. కృతవర్మయుఁ గృపుఁడును గురు

సుతుఁడును గనుఁగొనుచు వొండుచోటికిఁ జని ర

ట్లతిరభసంబునఁ గుంతీ

సుతులచటికి వచ్చి నీదుసుతుఁ ²బలుగడలన్.

4. తక్కిన — కొన్ని ప్రతులు. 5. పృథాన యత్నంబున — ఐ.గ. 6. రమంది
రంబు — పెక్కుప్రతులు; రనివాసంబు — ఖ. 7. చెనక్కడఁ — పెక్కు ప్రతులు.
8. గౌరవపతిపేనా — ఆ.ఎ. 9. మున్నూలు — వ. 10. హేషా — అ.ప.
11. భాషితంబుల — కొన్ని ప్రతులు. 12. నిర్జనంబయి, నిర్జనంబుగా, నిశ్చేష్టంబయి —
అనియు పాఠములు. 13. యుండు సంజయునకిట్లనియె — ఎ.వ.

27 1. వ్రాతంబులు, వ్రాతమ్ములును, వ్రాతంబును — అనియు పాఠములు. 2. మీరల్ — ఎ.

29 1. నను — పెక్కుప్రతులు. 1. నలుగడలన్ — కొన్ని ప్రతులు; నల్లడలన్ — ఇ.ఉ.

30 వ. అన్వేషించి కానమికి విషాదంబు నొందుచు మరలి చనిరి చనునప్పు డజాత
శత్రుండు నీపుత్రునగరిలోనిజనంబులఁగృహతోడం గనుంగొని వెఱవకుండుఁ
1డని పలికి చనియెనట్లు వారు నిజశిరంబునకుం జనుటయు మనయోధ
వరులు నేను 2మనంబున నడలు గదుర నమ్మడువుకడకుం బోయితిమి
కృపాదు లగు మువ్వరు3దమరాక యెఱింగించి యమ్మనుజపతి కి ట్లనిరి.

—: కృపకృతవర్మాశ్వుత్థామలు దుర్యోధనుఁగని సంభాషించుట :—

సం. 9—29—41

31 క. తెమ్ము కురునాథ కడఁగుము
వ మ్ముం గొని పాండుపుత్రమథనమునకు పై
న్య మ్మడియును నీచేతఁగృ
శ మ్మయ్యెడుఁ జమ్ము వలదు శంకింపంగన్.

32 వ. అట్లు కాక గెలిచి భూమి 1యేలుట యొండె 2జచ్చి నాకలోకసుఖం
బనుభవించుట యొండె3గానీ నీయట్టివాని కిట్టితెఱంగు కర్తవ్యంబు
గా దని పలికిన విని యవ్విభుండు వారల కి ట్లనియె.

33 చ. తనువు ఘనాస్త్ర1శస్త్రములతాఁకున 2నొప్పిని డప్పి వుట్టె నా
మనము వశంబు గా 3కెడలె మాటల చందము సూడ మీరు డ
స్సినయటు లున్న వార లనుజీవులు లేరు తొలంగి నేటిమా
4త్ర నిలువుఁ డెల్లి 5పైకొని యరాతుల గెల్తము లావు వచ్చినన్.

34 వ. 1అనవుడు నగ్గురునందనుండు.

30 1. డనుచుంజనియె — పెక్కు ప్రతులు. 2. మనంబుల — పెక్కు ప్రతులు.
3. నవ్వసుమతీశునకుఁ దమరాక యెఱింగించి యిట్లనిరి — పెక్కు ప్రతులు.

32 1. గొనుట — ఊ.వ. 2. గాదేనిచచ్చి — వీ శ.వ. 3. గాక — కొన్ని ప్రతులు

33 1. శస్త్రములు దాకిన — పెక్కు ప్రతులు. 2. నొప్పినదప్పి — పెక్కు ప్రతులు.
3. కడలి, కడరి, దిపుడు, దెడల — అనియు పాఠములు. 4. తననిలుఁడెల్లి — ఘ.
5. గైకొని — అ.బొ.చ. 6. గెల్తము — వ.

34 1. అనవుడుగురు, అనుటయుగురు — అనియు పాఠములు.

35 ఉ. ఏ లనుమాన మేను సమయించెద ¹వైరము నేటి²తోడఁ బాం
చారుర ³నెల్లఁ దీవ్రశరజాలములం ⁴బొలియించి కాని భూ
పాలక పుచ్చఁ గత్తశము పాటిగఁ బట్టుము నాదుమాట లి
య్యాలితనంబు ⁵వాపెదఁ బ్రియం బొనరించెద నీకుఁ దండ్రీకిన్.

36 వ. ¹అనియె నప్పు డనిల²సుతునివేట³కాటులు మాంసభారంబులతోడఁ బరి
శ్రాంతులై జలపానార్థం బమ్మడువునకు వచ్చి రంతకుమున్ను ధర్మసందనుం
డొక్క బోయం⁴బొడఁగని దుర్యోధనుండు ⁵దొలఁగెం జెట్టుచేమల నడంగి
యుండునో మీరు ⁶మెలంగునెడల నరయ వలయు ననిన ⁷వాడును
వృకోదరునిమృగయులలోనివాఁ డగుటఁ దమవారికి నెదురు వోయి
యమ్మాట తెఱం గెఱిఁగించుటం జేసి యప్పని మనంబులం దున్నట్టి
యాబోయ లట్లు కెలన నేమరి సల్లాపంబులు సేయు చున్న యన్నర
నాథునియారథికవరుల వచనంబులు విని పూర్వాభ్యాసంబువలన నయ్యుక్తి
ప్రత్యుక్తులపరిపాటి దేటవడిన నన్నీటితో నీకొడుకు డాఁగి ⁸యుంట
నిశ్చయించి తమలో మెల్లన నిట్లనిరి.

37 క. ఈ రథికులు తను నిమ్మెయిఁ

బోరికిఁ ¹దలుమంగఁ దాను బురికొన కిచటం

గౌరవపతి డాఁగి²నగతి

³బోరనఁ జని చెప్పవలయు భూనాథునకున్.

35 1. వైరుల — ఏ ఐ.గ.ట.న. 2. తోన — ఎ. 3. నెల్లితీవ్ర — ఉ. 4. సమయించి, పొలిపుచ్చి, బొరియించి — అనియుపాఠములు. 5. నాఁపెద—వ; బాపెద — కొన్నిప్రతులు.

36 1. అనునప్పుడు — పెక్కుప్రతులు. 2. తవయు, నందను — అనియుపాఠములు. 3. కాడ్లు, కాండు అనియు పాఠములు. 4. గనుంగొని—అ.ఉ. 5. సమరంబున విరిగి తొలంగినవాడు కాననంబునం జెట్టుచేమలలో నెందేని—అ.ప. 6. డాఁగియున్న వాడో నీవు గహనసంచారుండవునీవు మెలంగిన యెడల — అ.ప. 7. వాడును సబోయకెఱింగించిన — ప. 8. యునికి — పెక్కుప్రతులు.

37 1. బిలువం — అ. 2. యునికి — పెక్కు ప్రతులు. 3. బోరున — కొన్ని ప్రతులు.

- 38 తే. అతఁడు పసదన ¹మొసఁగు మారుత²తనయుని
మున్ను గని మెచ్చు వడయుద మన్నరేండ్రు
నతఁడ కాన్పించు మనల రయమునఁ బోవ
వలయు మాంసభారంబులు ³వలదు ⁴లెండు.
- 39 వ. అని ¹మోపులు డిగవిడిచి వెసం బాటి రయ్యవసరంబునఁ ²బాఁడునందనులు
నీనందను వెదక ననేకచారులం బొలికలని కెలంకులకుం బుచ్చి యాతండు
తమ కగవడమికిఁ జింతాకాంతు లై యుండ నాబోయలు ³భీమునిపణి
హారులఁ ద్రోచి⁴కొనుచుం దర్శందిరంబు దటిచుం జొచ్చి యతనిం గాంచి
యమ్మడువున ⁵నమ్మహిపతి డాఁగి యునికి యెఱింగించి.
- 40 క. తమవిన్నమాట లన్నియుఁ
గ్రమమునఁ ¹జెప్పిన నతండు గడుఁబ్రియమున న
ర్థము లొసఁగె వారికి ననే
కములు² వహింపంగఁ గొలఁదిగా కుండంగన్.
- 41 వ. ఒసంగి యాలుబ్ధకుల నగ్రజుఁ గానిపించి దేవా ¹దుర్యోధనుండు
ద్వైపాయనహ్రదంబున ²నొక్కఁడుద్రవిద్యంజేసి ³జలంబులు నిజశరీరంబు
సోఁక కుండునట్లుగాఁ జేసికొని డాఁగియున్న వాఁడు వీరెఱింగి వచ్చిరని
యతనికి విన్నవించి యా⁴సుయోధనగురునందనాదులనల్లాపంబు లేఱి
గించిన నతండు పరమహర్షంబున నాబోయలకు⁵ బహువిధంబు లగు
పసదనంబు లిచ్చి తక్కినతమ్ములకును గృష్ణునకుఁ ⁶జెప్పికొని ⁷వారుచు
సకలబంధు మిత్రపరిజనంబులును దోడన చనుదేర నుద్దామగమనంబున.

38 1. మిచ్చుమారుత - క. 2. తనూజమున్ను - పెక్కు ప్రతులు. 3. వైచి-ఎ.ఓ.
4. రండు, నేడు - అనియు పాఠములు.

39 1. మాంసభారములు డిగ - అ. 2. పాఁడురాజనందనులు - చ. 3. భీమసేను -
ఏ.ఓ.చ. 4. కొని యతని మందిరంబు - వీ.శ.ష. 5. కురుషతి - అ.

40 1. నెఱిగింప - జౌ. 2. లగు భాములుకొలది - అ.

41 1. సుయోధనుండు - ఆ.ఎ. 2. నెందేనియొక్కఁడుద్ర - పెక్కు ప్రతులు. 3. జలం
బులు నభిమంత్రించి - అ.ప. 4. సుయోధనాదుల - పెక్కు ప్రతులు. 5. కుపసదనం
బుచ్చి - కొన్ని ప్రతులు. 6. నవ్వార్త యెఱుంగఁ జెప్పి - అ.ప. 7. కదిలి -
పెక్కు ప్రతులు.

- 42 తే. తురగఖురపుటరథనేమికరిపదాతి
ఘట్టనంబుల నేల గ్రక్కదల శ.ఖ
పణవనిస్సాణకాహశరణన మెల్ల
1దెసలఁ బరఁగంగ వచ్చె నదైసకునధిప.
- 43 వ. అట్లు యర్మ1నందనుం డేతెంచుకలకలం 2బాలకించి యంతకమున్ను రణో
త్సాహంబునకై రాజు 3నిగ్బంధించు చున్న యగ్గురుపుశ్రకృతవర్షు
లతని4తో నిట్లనిరి.
- 44 మ. ధరణీనాయక పాండు1పుత్రులు సమద్ధా2మోర్ధా3 వీరె వ
చ్చిరి వీరి4 వడిఁ 3గిట్టి తాఁకుదమొ నీచిత్తంబు పోరాటకుం
జొరదే నిప్పటికిం దొలంగి చని యెచ్చోనైన నేముండి చె
చ్చెర రూపించినవేళఁ 4జెప్పినెడకుం జేరంగ నేతె తుమో
- 45 ఆ. 1అనుడు నాన్మపాలుఁ డయ్యోధవసులతో
నిప్పు డనికి నుత్సహింప కెచటి
కేనిఁ దొలఁగిపోయి యిచటికి మగుడంగ
రండు పగలు 2సనిన రాత్రి 3యగుడు.
- 46 వ. వారు వారణపురంబున కనివారణఁ 1బోయెదరు వోవుదురుగాక
యిచ్చేరువఁ బోయిరేనియు నివృద్ధువున 2నాయునికి యెలుంగలే రట్లు
గాక యెఱింగిరేయు నన్నుఁ జేరరాదు మదీయవిద్యా3విశేషసంస్తంభి

42 1. దిశలఁ — అ.ఉ.బ.ఓ.క.ట.త.

43 1. తనయుం — ఓ. 2. బాలించి — పెక్కు ప్రతులు. 2. నిందేర్చుచున్న — ఆ.
3. నికిట్లనిరి — పెక్కు ప్రతులు.

44 1. సూనులు — పెక్కు ప్రతులు. 2. మోగ్రతన్ — ఇ; మోన్నతి — ఐ.గ. 3. దాకి
పోయదమొ — పెక్కు ప్రతులు. 4. నుండియుటకున్ — అ.

45 1. అనిన — ఊ.చ. 2. వోయిరాత్రి — వీ.శ.ప. 3. యందు — క.ఖ.జ.

46 1. బోయెదరుగాక — పెక్కు ప్రతులు. 2. నేనునికి — వీ.శ.ప. 3. విశేష స్తంభితాం -

రాంభో⁴దుర్గంబున నిర్భయుండ నై యుండెదఁ బొం డనినం బొగులు
మనంబులతోడ నారథిక్⁵జనంబులు వోవం బతి జలంబులు శిలాసదృశంబులు
గాఁ బరి⁶స్తంభించె నేనును బాండుసూనుల చారు లెల్లకడల మెలంగుట
జేసి రాజు నప్పుడు వెలువరించుట కర్జంబు గా దనియు నతనితోయ
⁷స్తంభవై దగ్ధ్యం బెలుంగుట నొలసినయూటనుముందటియట్ల వారల
తోడం జని చని చిత్తంబు గలంగినం జాలక యరదంబు డిగ్గి⁸యచ్చట
నొక్కయెడ నొదిగి నిలిచెద నని వారలకుం జెప్పి యమ్మడువు⁹నటుత
నొక్కపలుపు ¹⁰గలపొదయూటమిం దూటి పొంచియుండితి వారలు
దూరంబు సని యొక్కపిపులవటంబు¹¹పొంత విశ్రాంతి నొంది ¹²నీనందను
వలనికిం జనినహృదయంబులతోఁ దదీయకార్యచింతాభరంబు పట్టుకొనఁ
దదనుబంధసంభాషణంబులు సేయు చుండిరక్కడ.

47 క. కలకల నవ్వుచుఁ ¹బొలుచుం

బలుకుచుఁ దమకెలఁకులందుఁ బాంచాలకుమా

రులు సనుదేరఁగఁ బాండు సు

తులు ²వచ్చిరి సంతసంబు³తో మడుపునకున్.

48 వ. ఇట్లు వచ్చి ¹ధర్మ²తనయుండు భవత్తనయమాయాస్తంభితం బైనయాజలా
శయంబు నిరూపించి తత్ప్రకారం బెఱింగించి యచ్యుతునితో నల్లన
నిట్లనియె.

పెక్కు ప్రతులు. 4. గర్భంబున - అ ; దుర్గమంబున - త. 5. వరులరుగఁ గురుపతి -
వీ శ.ప. 6. స్తంభించుఁ గొనియెనంత నేనును - అ.ప.ఖ. 7. స్తంభవై దగ్ధ్యం -
పెక్కు ప్రతులు. 8. యాచక్రటి - పెక్కు ప్రతులు. 9. సరస - ఆ. 10. గలిగియివ
తాళించు పొదరిల్లు దూరిపొంచి (కొని) యుండితి - అ.ప.ఖ. 11. క్రింద - ఊ.ఓ.ఘ
12. రారాజువలనికిఁ - ఐ.గ.

47 1. బెలుచుం - కొన్ని ప్రతులు ; నుబ్బుచు - ఐ.గ. 2. చనుదెంచిరి ముదంబుతో -
అ.ప ; చనుదెంచిరి సంతసంబుతో - ఖ. 3. తోడనరేంద్రా - ఓ.

48 1. భవత్తనయండు - ప.ఘ. 2. నందనుండు, సూనుండు - అనియు పాఠములు.

49 క. చొర రాదు మనుజులకు నె

వ్వరికిని ¹నిజ్జలము కౌరవక్షితి²పతి ని

ర్భరమాయా³సంరక్షా

⁴భరితం బై కాన వీతభయుఁ డాతండున్.

—: ధర్మరాజు మడుగున డాగియున్న దుర్యోధనుని దూఱనాడుట :-

సం. 9-30-6

50 క. అని వెండియు ¹నాపతి గురు

జననాథుగుఱించి పలుకు శక్రుఁడు దోడై

చనుదెంచెనేని పో వ

చ్చునె నాచేఁ దప్పి ²యిందుఁ జొచ్చినఁ ³దనకున్.

51 వ. అనిన విని యచ్యుతుం డతనికి నల్పస్వరంబున ని ట్లనియె.

52 ఉ. మాయలు గల్గు¹దుష్టులకు మాయపుభంగులె మందు గాక ని

ర్మాయత నుల్లసిల్లెడు పరా క్రమ²లీలలు ³గొల్పు నెట్లు దై

తేయులు దొల్లి మాయల నతిప్రబలాత్మకు లైనఁ దద్బద్ధో

పాయముల⁴ జయింపరె నృపాలక విష్ణుఁడు నింద్రుఁడుం దగన్.

53 వ. హిరణ్యకశిపు వృత్రవనప్రకారంబు వినమె రావణుండు హోమాదిమాయా

క్రియావిఘాతంబునఁ గాదె రాము చేతనిర్జింపం¹బడె నరకాసురు నేను

బరిమార్చిన తెఱం గెలుంగవే వీఁ డగపడునట్టివిధంబు సూచికొ మ్మనిన

విని యప్పాండవాగ్రజుండు జలాంతర్గతుం డై యున్నభవన్నందను

నుద్దేశించి యిట్లనియె.

49 1. నిమ్మడువు - వీ శ.ప 2. వరుఁడు దుర్భర - ఐ. 3. సంరక్షణ 4. పరిణత మటుగాన, సంరక్షణ పరిణత మైగాన - అనియు పాఠములు.

50 1. నిట్లనునజ్జనపతికురురాధుఁ గుఱించి శక్రఁడు దోడై - ఎ.ఐ. 2. యెందుసొచ్చి - పెక్కు ప్రతులు. 3. నైనన్ - ఏ.

52 1. శాత్రువుల - ఒ ; దుష్టకుని - ఐ.గ. 2. భంగులఁగొల్పు - ఆ.ఓ ; వంతులు గోలుపోరె - త. 3. చెల్లు, గొల్పు, గెల్పు - అనిపాఠములు.

53 1. బడియె - పెక్కుప్రతులు.

- 54 చ. ఇటు తగునే సుయోధన మహీవలయంబున నిట్టిదై న్య మె
 చ్చట వినఁ జూడఁ ¹గల్గెనె యసంఖ్యలు రాజులు నీకుఁగాఁగఁజ
 చ్చటయును బంధు²మిత్రులు విశుద్ధచరిత్రులు ³పోర నట్లు త్రుం
 గుటయును ⁴జూచి ⁵తేమిటికిఁ గ్రుంకితి నీళ్లను జావు దప్పునే.
- 55 ఉ. శూరుఁడ వండ్రు ¹నిన్ మడుపు సొచ్చట ²శార్యముచొప్పె మాన మే
 యూరికిఁ బోయె ³నాజి నృపు లోడుదురే నృపుఁ డన్న మాత్రయే
 కౌరవవంశజాతుఁడవు గష్టపుఁ⁴జచ్చట దెచ్చుకొంటి నీ
 పేరును బెంపు ⁵మాలి యరిబృందము ⁶నవ్వఁగ ⁷నిట్లు సేయుదే.
- 56 తే. ఊత్రధర్మంబు ¹విడిచినఁ గలదె యిహము
 బరముఁ బేరోలగంబునఁ బలుకువలుకు
 లెల్ల మఱచితె విను మని ²పొల్లు లైనఁ
 గష్ట³పాటు గా ⁴కుసు తేల గావ వచ్చు.
- 57 చ. కొడుకులు దమ్ములుం గలన ఘోరపుఁజావులు సావఁ జూచి యె
¹ట్లాడఁబడె నీదుబుద్ధి యొడ లోముట కై నిను రాజరాజ యి
 మ్మడువున ²కిడ్చి తెచ్చె ³విధి మానము ప్రాణముకంటెఁ జాల నె
 క్కు డగుట నెప్పఁగా వినవొకో కడునీచతఁ బొంది తక్కటా.

54 1. గల్గెనె - ట; గంటిమె - చ. 2. మిత్రులును సూనులును గౌత - చ.
 3. నట్లుపోర - ఆ.ఎ.ఉ. 4. పోరి - ఇ.ఉ. 5. రేమిటను - అ.ప.ఖ.

55 1. నిమ్మడుపు - ఈ.ఊ.బౌ.ద.ల - నిన్ + మడుపు - అనుచో'న్'కు పరసవర్ణము
 వచ్చి ఈరూపమేర్పడినట్లున్నది. 2. మానముచొప్పె - చ; బుద్ధితలంపె - త.
 3. యిట్టి - చ; నాడి - వ. 4. జావును - పి; జావిటు - అ.ప.బ.ఖ. 5. దూలి
 యరి - వ; దూలనరి - ఆ.ఎ; గూలనరి - ఐ.గ. 6. గవ్వఁగ - జ. 7. నింత
 సేయుదే - ఐ; నీరుసొత్తురే - ఊ.

56 1. విడిచినఁ గలదె - ఐ.గ. 2. పొల్లు - పెక్కు పోతులు. 3. పాటదిగాకసురలకుఁ
 గావ వశమె - ఇ. 4. కేటికి ఘనతవచ్చు - అ.ఖ; కేటికిఁ గలుగు సుఖము - ప;
 కసువేలగావవచ్చు - ట.

57 1. ట్లాడఁబడి తీవు - చ. 2. కిట్లు - ఐ. 3. మును - ఎ.బ.ట.

- 58 శా. అంభో¹గర్భము సొచ్చి పాండుసుతబాహు²గర్వదుర్వారసం
రంభం ³బోర్వక డాగి ⁴యుండె నట రారాజిస్సిరో ⁵చచ్చుచో⁶
గాంభీర్యంబును ⁶దైర్యమున్ విడిచి దోర్గర్వంబు⁷బెండయ్యెనే
శుంభోన్మానము ⁹దూలె గా కని జనస్తోమంబు ¹⁰నిందింపదే.
- 59 తే. కర్ణశకునిదుశ్శాసనుల్ ఘనులు గాంగఁ
దలచి వారలఁ గొనిమమ్ముగెలుచువాడ
వై మనంబున శంకింప కట్లు కీడు
చేసి తా¹తూపు దప్పిన గాసి యైతి.
- 60 వ. నీకొలంది ²గంటి మగపడితి వింక ³నెందుఁ బోవచ్చు నని⁴మఱియు
నిట్లనియె.
- 61 మ. భయముం ¹బాయఁగఁ ద్రోచి ²వీరగుణముం బాటించి సంగ్రామని
శ్చయబుద్ధిం దలకొల్పి పాడుషము³మై జా వొండె గెల్పొండె గా
క యధీరత్వము ⁴నాకు ⁵నీడె యని వీరకం బేర్చి ⁶వే తాకు మెం
తయుఁ బే రయ్యెడు రమ్ము లె మ్మొదిగినన్ దైన్యమ్ము ⁷వచ్చుం జుమి.

- 58 1. మధ్యము - బా. 2. దర్ప - చ. 3. బోర్వక - జ. 4. పోయె - ఘ.చ.
5. నిట్టిచో - చ. 6. శౌర్యమున్ - ప. 7. చేరయ్యెనే - ఊ. 8. న్మార్గము-చ.
9. గూలె - ఓ. 10. నిందింపరే - ఉ.ఐ.గ.ట.

- 59 1. పూన్ని - ఖ.వీ.ష ; ప్రాపు - గ.ఘ ; పూపు - కొన్ని ప్రతులు.

- 60 1. నీకొలఁ దింతటి దని గంటి మడుగు నంబడి యగపడితింక నెక్కడం బోయెదవనిపల్కి
వెండియు - చ. 2. గంటిమొంటినగ - అ.ప. 3. నెక్కడ - అ.ఊ. 4. పలికి వెండియు-
కొన్ని ప్రతులు.

- 61 1. బారఁగ - అ.ఊ.ఎ.ప.చ. 2. ధర - వ. 3. చే - ఓ.ఖ.జ. 4. వీరత్వము - ఇ.ఉ.
5. నిందయని - అ.ఎ.ప ; నిట్టిదని - బా.క ; నేదియని - ఘ.త ; నేలయని - చ.
6. పోరాడు - ఐ.గ.వ.వీ.శ.ష. 7. చిక్కుంజుమి - ఖ.

62 చ. అని ¹మము నోర్చినం బృథివి యంతయు నేలఁగ వచ్చు ²నీవుచ
చ్చిన ³సురసద్మ⁴సౌఖ్యములు చేకులు రెండుదెఱంగులందు ⁵నొ
ప్పనియది లేదు ⁶దాఁగ నగుబాటును బ్రాణము⁷చేటుఁ ⁸దెచ్చుకోల్
⁹విను మము నీ వెదుర్పఁ దగు వేయువిధంబులఁ జాటి ¹⁰చెప్పెదన్.

63 వ. తెంపు చేసి ¹మామీఁద నులుకుట నీకు ²ధాత నిర్మించిన పరమధర్మము
³పురుషుండ వై తేని దీని ననుష్ఠింపు మనిన వినియవ్వసుమతీ⁴శునకు
సుయోధనుం డి ట్లనియె.

—: దుర్యోధనుఁడు నీరిలోన యుండి ధర్మజున కుత్తరం బిచ్చుట :—

సం. 9-30-35

64 సీ. నరుఁడు ప్రాణభయంబుఁ బొరయుట యరు దయ్య
వినుము తెల్లఁబుగా మనుజనాథ
రథవాహసారథిరహితుండ ¹నగుటను
బాణాది హేతిసంపదలు లేమిఁ
బరివారశూన్యత వాటిల్లుటను బంధు
మిత్రసహాయులు² మిడి యడంగఁ
జచ్చుట³యునుబోట్ల నొచ్చి మేనును డప్పి
గూరి ⁴చిత్తంబును బోరి కెలయ

62 1. మొన - క. 2. నీవు పెక్కు ప్రతులు ; లేక - వా.వీ.శ. 3. పరలోక - ఘ ;
సురలోక - వ. 4. సౌఖ్యమును - ఆ.ఎ.ఒ.ల. 5. నొప్పని - చ. 6. దాఁగి -
పెక్కు ప్రతులు ; దాఁగి - ఐ.బె.త. 7. బెట్టి - చ. 8. దెచ్చుట - ఇ.
9. విను మెదిరింపఁగాఁ దగును - ఆ.ఓ ; వినుమటులెమ్ము - కొన్ని ప్రతులు.
10. చెప్పితిన్ - కొన్ని ప్రతులు.

63 1. నామీఁద - ఆ.ఎ. 2. విధాత - ఉ.డి.బె.న.వ. 3. పురుషుండవై -
కొన్ని ప్రతులు. 4. పతికి - ఎ.

64 1. నైధినుర్బాణాది - ఖ.ఘ.చ.ల. 2. అమ్మెయినడంగి (గ) - త.ల.వీ.శ.వ.
3. యునుబోట్ల - పెక్కు ప్రతులు ; టబోటుల - వా.శ.వ. 4. చిత్తంబున -

తే. కునికిఁ 5 జేసియుఁ 6 దొలఁగితి నొదిఁగి నేద
 7 దేర్చుకొని 8 రణమునకు 9 నుదీర్ణవృత్తి
 వచ్చువాఁడను 10 11 నీవు మీవారు విశ్ర
 మింపుఁ 12 డంతకు మఱిరండు 13 సొంపు 14 సూప.

65 వ. అని పలికినఁ జాండవాగ్రజుండు.

66 క. ఇందాక విశ్రమించితి
 1 మిందు నినుం దడవి కంటి మిప్పు డిచట నీ
 కుం దేతె డప్పి కురుపతి
 నందన ర మ్మింక రణమునకు నాయిత మై.

67 వ. అనుటయు.

68 తే. ఎవ్వరికిఁ గాఁగ రాజ్యంబు 1 నెల్లభోగ
 ములును గోరుదు 2 రక్కుమారులు ను 3 నాదు
 తమ్ములును లేరు తురగ 4 రథ 5 ద్విపప్ర
 హీన 6 యయ్యె నీహోణియు నేల పెనఁగ.

69 చ. ద్రుపదతనూజులఁ గెలిచి దోర్బలసంపద నుల్లసిల్లి మి
 మ్మచ 1 జితదర్భహీను లగునట్లుగఁ జేసి సమ స్తభూపతి
 త్వ 2 పదము గఁటినేనియు వృథా 3 రథసం 4 బది యింపు గాదు క
 ర్ణుపడుట భీష్ము 5 లేమిని గురుండు 6 మృతుం డగుటఁ ధరాధిపా.

కొన్ని ప్రతులు. 5. జేసితి-అ. 6. దొలఁగియు-అ.ఐ.శ. 7. దీర్చి-ఎ.గ ద.న.ట వ. 8. యుద్ధకయ్య-అనియు పాఠములు. 9. నత్యుదీర్ణ-ఘ.చ.ల. 10. నై తీవు-పెక్కు ప్రతులు. 11. మీరు-అ.చ.ల. 13. డుండకమఱి, డందాకమఱి, డేగుటగని-అనియు పాఠములు. 13. తెంపు - అ.ప; పెంపు - త. 14. మీర - ఊ.ఒ.చ.వ.

66 1. యెందుల నినువెదకి - అ; యెందునునినుదడవి - పెక్కు ప్రతులు.

68 1. శీసు - అ; లెల్ల - వ.శ. 2. నక్కు, నాకు-అనియు పాఠములు. 3. దారు-ప. 4. రథాలి పొలిసెనింక నిలమీఁదిభ్రాంతికై యేలపెనఁగ-చ. (ఈ పాఠమున మూడవ పాదమున అఖండయతి చెల్లుచున్నది). 5. ద్విరదము-ఘ.ల; ద్విరద విహీన-గ.ట.శ; ద్విపభట-అ.ఒ.జ.పీ.ప. 6. మయ్యె-పెక్కు ప్రతులు. 7. కి - పెక్కు ప్రతులు.

69 1. హృత, చిత, గత, హత, జయ - అనియు పాఠములు. 2. పదవి - పెక్కు ప్రతులు. 3. విరసం - ప. 4. బసనుబ్బులేదు - వీ.శ.ష.స. 5. లేమియు - అ.ప.శ. 6. మృతుఁడౌటను ధారుణీశ్వరా - ఐ.గ.

- 70 క. తన వారు¹ దాను² గూడఁగ
ననుభవసుఖ³ మందఁ⁴డేని యది రాజ్యమె రా
జునకు భవత్పరిజనములు
ననుజన్ములు బ్రదికి రేలు మఖిలధరిత్రిన్.
- 71 క. ఏ నింక సమరమొల్ల మ
హీనాయక¹ నీక యుర్వి నిచ్చితి శాంతిం
²గానకుఁ జని వల్కలపరి
ధానుఁడ నై ³తప మొనర్చెదను ⁴మునుల⁵కడన్.
- 72 ఆ. ఓడి ¹వచ్చినాఁడ నుద్ధతి నా కేల
యుడుకు ²మాని ³నీవయుర్వి యేలు
గుట్టములును నేనుఁగులు లేనిబయలు ⁴నీ
తలనె ⁵కట్టికొనుము ధర్మతనయ.
- 73 చ. అన విని ¹యన్న రేశ్వరుఁడు హాసము²తో నతనింగుఱించి యి
ట్లనుఁ దనుజానుజన్మసుహృదాప్త³సహాయులు సన్నఁ గాదె శ
ల్యునిఁ గొని మమ్ము గెల్చి సకలోర్వియు⁴ నేలుట కుత్సహించి తీ
⁵పనుపుట లేల మాను మిది పాటిగఁ బట్టుము ⁶రెమ్ము పోరికిన్.

- 70 1. దారు - ఆ.చ; యన్న - ఊ. 2. గుడువఁగ - వ. 3. మందితేని - న.
4. లేని - కొన్ని ప్రతులు.
- 71 1. యుర్వినీకునిచ్చితి - అ.ఇ; యుర్వినీకయిచ్చితి - ఉ; యేలుముర్వియిచ్చితి -
కొన్ని ప్రతులు; నీకురాజ్యమిచ్చితి - వీ.శ.ష. 2. గావలలోవల్కల - చ.
3. తపముసలిపెదను - వీ.శ.ష. 4. మునివృత్తిన్ - ఐ.గ. నెడన్ - ఆ; తొద్దన్ - శ.
- 72 1. యిచ్చినాఁడ - క. 2. మాలి - పెక్కు ప్రతులు. 3. నీవుపుడమి - పెక్కు
ప్రతులు. 4. నీతలన (ను)కు - కొన్ని ప్రతులు. 5. గొట్టు - కొన్ని ప్రతులు;
జుట్టు - ఔ.
- 73 1. యమ్మహేశ్వరుఁడు - ఆ.ఎ.ఓ.త.ద.వ; యన్న రేశ్వరుఁడతి - శ. 2. తోఁగురు
నాథుతోడ - ఔ. 3. జనంబులు - త.శ. 4. నేలఁగను - ఆ.ఎ.ఓ.వ. 5. వనటర
లెల్ల - ఇ.ఉ; పనపుటలెల్ల - కొన్ని ప్రతులు; పనుపుటమాను తెల్లమిది - ఔ. ఔ.
6. రమ్ము - వీ.శ.ష.

74 సీ. నీ¹యీగి ²నేను భూ³నాయకుఁడగుటొల్ల
 రా⁴కోటికిఁ ⁵బరిగ్రహము ⁶సమనె
 నిను ననిం దెగటార్చి ⁷నేలఁ జాలించెద
 నను ⁸సోర్పితేని ⁹పెంపున సుఖంపు
 మేమిటివాఁడ వై యిచ్చితి పుడమి నీ
 కనియెడు మాట ¹⁰యిట్లాడె దిపుడు
¹¹నీవు ధరితి యీ నేర్చినఁ గురుకులం
 బునకు¹² ని ట్లాటడిఁ ¹³బోవ నేల

తే. శాంతి నొందుటకై ధర్మసంవి¹⁴భాగ
 కరణ మొనరింప వచ్చినకమలనాభు
 వాక్యవృత్తిఁ జాటింపక వాఁడిసూచి
 మోపి¹⁵నంతై న ¹⁶నుర్వి యీనోప నంటి.

75 క. ఏమివిధంబునఁ ¹బొరలియు
 భూమి కురున్మపాల నీకుఁ బుచ్చుకొనఁగ రా
 కీమెయి దై న్యఁడితి²నా
 కేమార్గము వట్టి యిచ్చె దేర్పడఁ జెపుమా.

76 క. అరులకు సిరి యిచ్చి నను
 వెర¹విడియుం గలఁడె దీని విడువుము నాకు
 ధర యిచ్చి తేనియును నినుఁ
 బొరి²గొన కే వి³డువ నటిమి పోరుట యొప్పున్.

74 1. యీవి-బ.బౌ.చ.జ.ల. 2. యేను - గ. నేధరణీశుఁడనగుటొల్ల - జ. 3. నాయక
 దగనొల్ల - గ. 4. బ్రతిగ్రహము - కొన్ని ప్రతులు. 5. సన్నె - కొన్ని ప్రతులు
 6. నేనె - చ. 7. గెల్చి - అ. 8. పెంపునభవింపు - చ. 9. యిట్లాడితీవు -
 వీ.శ.ష; యెట్లాడెదీవు - ల; యిట్లాడితిపుడు - అ ఏ.ఐ.ఖ.చ. 10. నీవధరితి -
 కొన్ని ప్రతులు; నీవనాకిచ్చుటనిజమైన - ద; నీవధరితి - అ. 11. కిట్టులాటడి -
 ఊ.ఎ. 12. బొంద-వ.వీ.శ.ష, బొందు-జ.గ. 13. ధాన-వీ.శ.ష.న. 14. నంతయు -
 కొన్ని ప్రతులు. 15. భూమి, నేల, పుడమి - అనియు పాఠములు.

75 1. బోరియు - బౌ.ట.న.వ. 2. గాకే - ఊ.ఘ.

76 1. వెర్దియు, విడియు - అనియు పాఠములు. 2. గొనియెడఁ గాక బ్రతికి
 పోనిచ్చెదనే - త. 3. విడువంగడిమి పోరుట - ఇ; పుడమియెల్లఁబోరుట - బౌ.

- 77 క. నాచే నీ¹ప్రాణంబులు
నీచే నా²జీవితంబు నిజ మున్నవి యి
న్నీ చత యవకార్యము రా
జోచిత³కర్మకృతసి⁴శ్చ⁴యుండ వగుము నృపా.
- 78 వ. అని వెండియు నిట్లను జతుగ్మహంబు దహించితి పాములం గఱపించితి
నీటం ద్రోయించితి విషాన్నంబు వెట్టించితి వెన్ని కపటోపాయంబులు
సేసినను నీచేతఁ జెడక యునికి యెఱుంగవే యింక నట్ల యమ్మాయలం
బ్రయోజనంబు లేదు.
- 79 క. లే తెమ్ము బిరుద వై ర
మ్మాలమునకు నీవు నెఱుంగు దవ్విధము కడున్
మే ¹లొందు ²తెరవు లే దిం
కేల యొదిగి కష్టపడ నరేశ్వర ³చెపుమా.
- 80 వ. అని యివ్విధంబున ¹నమ్మనుజేంద్రుండు మఱియుం బలుకఁ బెఱవారు
నట్ల పలికి రనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు.
- 81 తే. ఇట్లు¹జంకింపఁబడి మఱియేమి నేనె
నాతనూజుండు ²మున్ను నెన్నఁడును ³జంకఁ
బడినవాఁడు గాఁ డక్కట పుడమి నాల్గు
సెఱుగు⁴లును వెఱుఁ దన⁵పంపుసేయ బ్రదికె.

-
- 77 1. ప్రాణంబును - కొన్నిప్రతులు. 2. జీవనంబు - అ. 3. కృతకర్మ - కొన్ని ప్రతులు. 4. యుండపుగమ్మి - ఘ.
- 79 1. లొందు - పెక్కుప్రతులు. 2. తెఱుగునీకింకేల - వీ.శ.ష.స. 3. నిమన్ - పెక్కు ప్రతులు.
- 80 1. నన్నరపతి పలుకఁబెఱవారు - వీ.శ.ష.
- 81 1. ఝంకింపఁ - శంకింపఁ - అనియు పాఠములు. 2. మందరె - పెక్కు ప్రతులు. 3. ఝంకె - కొన్నిప్రతులు ; జంకె - క.ఖ. 4. తెల్లను - వీ.శ.ష. 5. వలపు-వ.

82 క. పరిజనహీనత దీనతః

బొరసినయెడ ముట్టుకొని రిపుప్రకరము ని
ఘృరవాక్యమ్ముల ¹నమ్మెయిఁ
బరితాపము సేయ నేమిభంగి² నిలిచెనో.

83 వ. అనుటయు సంజయుం డమ్మనుజపతి కి ట్లనియె నట్లు ధర్మశనయుండును
దమ్ములుఁ ¹గొడుకులును ద్రుపదపుత్రులును ²బొదువుకొని ³పలుకుపరుసని
పలుకులకుఁ జిత్తం బుత్తలపడ నాననంబు ⁴పల్లటిల్లఁ గరంబులు ⁵విదిర్చి
దురం బొనర్చువాఁ డై యప్పాండవాగ్రజున కి ట్లనియె.

84 సీ. ¹మీ రేవురును బరివారబాంధవమిత్ర

సహితుల రఖిలాస్త్రశస్త్రవంతు
లరు కరిస్యందనతురగసమేతుల
రేనొకరుండ విహీనసహచ
రత్వంబు విగతాయుధత్వంబు ²వాహన
³హీనత నొందితి నేవిధమున
నని ⁴యొనర్పఁగ వచ్చు నది గాక ⁵పోటుల
డస్సితి గడు మీకు డప్పి లేదు

తే. వరుసఁ ⁶దగ నొక్కఁడొక్కఁడ వచ్చి పోరుఁ
⁷డిపుడ వెడలి మిమ్మందఱ నెల్ల ⁸చెలులఁ
జుట్టముల రూపుమాపెదఁ ⁹జుట్టుముట్టి
వలువు ¹⁰రొక్కనితోఁ బోరఁ బాడి యగునె.

32 1. నిమ్మై - కొన్ని ప్రతులు. 2. భంగి బ్రతికెనో - వీ.శ.ష; భంగినొదిగెనో - ఎ. ఓ.వ; భంగినినిలిచెన్ - అ.ఈ.ఊ.న.వ.

83 1. గొడుకులును - పెక్కింటలేదు. 2. బొదివికొని - పెక్కు ప్రతులు. 3. పలుకు పలుకులకు - వా. 4. పల్లటిల్లమానసంబుదూల - ఔ.ఖ.ట.త.న.వ. 5. విదుర్చుచు - ఊ.ఘ.చ.వ.

84 1. మీరలేవురు-ఖ.ఘ.త.వ. 2. వాహనాభావంబు - పెక్కు ప్రతులు. 3. హీనత్వ మొందితి - అ. 4. నోర్వవచ్చు మిమ్మదిగాక - ఎ.ఓ.వ. 5. పోట్లను, పోట్లాడి, పోట్లాడ - అనియుపాఠములు. 6. గద - ఊ.ఔ; వెన - ల. 7. డరిమురిగజెదిర మిమ్మునందరను చెలులఁ - చ. 8. జనులఁ, బలము, వెలుచ - అనియు పాఠములు. 9. జెండి వలువురును నొకనితోఁజెనంగఁగరూఢి - ల. 10. రొక్కనితోఁజెనఁగుట - పెక్కు ప్రతులు.

- 85 వ. అట్లు మీరు ¹సాలరేని.
- 86 ఉ. తమ్మునిన్ను గేశవునితమ్ముని ద్రౌపదియన్నదమ్ములం
¹గ్రమ్మన ²గీటడంచెద నొకండన యే నిదె వచ్చి బాహుద
 ర్పమ్మున ³నిర్లవారమును భానుడు దోచి ⁴సముజ్జ్వలాత్మతే
 జమ్మున ⁵రూపుమాపు ⁶క్రియ ⁷సజ్జత నిల్వము ⁸స్పృహిరుండ వై.
- 87 తే. ¹వినుము నీకు గృష్ణునకును వెఱచి కాదు
 ముంద రేనట్టు లాడుట యెందుఁ జెల్లు
 సమరధర్మంబు తెఱఁగు దెల్లముగ నెల్ల
 వారలకుఁ ²దెల్పుటకుఁ గాని వసుమతీశ.
- 88 వ. నేడు మిమ్ముందఱు ¹సమయించి భీష్మద్రోణకర్ణభగదత్తబాహ్లికజయద్రథ
 శకుని శల్యాదు లగుబంధుమిత్రసహాయులముఠంబు దిర్చెన నని పలికినం
 బాండవాగ్రజుం ³డిట్లనియె.
- 89 చ. సమరము పాడి నీ వెఱిగి శత్రుల గెల్వంగ నుత్సహించుటొ
 ప్పు మనుజనాథ ¹యొక్కఁడును బూని మహద్భుతబాహుసంపదఁ
 మము వడిఁ ²దాఁకెదం బిలుకు మార్చెన నంట ³యుదాత్త మైవదై
 ర్యమహిమ గాదె యిట్లనిన యంతన ⁴యేనటు లేల చేసెదన్.

-
- 85 1. నావహంబునకుం జాలరేనియు - చ.
- 86 1. గ్రమ్మన - అ.ఆ.మ.చ.వ; గ్రమ్మిన - ద; గ్రమ్మున - ఊ.ఛౌ.మ.జ.
 2. గీటణంచెద - పెక్కు ప్రతులు. 3. నెల్లవారలను - పెక్కు ప్రతులు. 4. తమమ్ము
 నాత్మ - ఊ.త. 5. తమమ్ముఁ బాపు - అ. 6. క్రియఁ జక్కఁగ - వీ.ప.
 7. సమ్మతి, సంజ్ఞత, సజ్యత, సత్యత, చాలుదు అనియు పాఠములు. 8. దర్పమే
 ర్పడన్ - అ.బ.జ.బ.
- 87 1. వినుదు మీకును హరికిని వెఱచికాదు - అ; వినుము గోవిందునకు నీకు వెఱచి
 కాదు - బ; వినుము కృష్ణునకు నీకు వెఱచికాదు - ఇ.ఉ.త. 2. దెల్పుటయ - ఎ.ఐ.
- 88 1. బరిమార్చి - వీ.శ.ప; సమయించెన - కొన్ని ప్రతులు. 2. ద్రథాదులగు - అ.
 3. డతనికిట్లనియె - పెక్కు ప్రతులు.
- 89 1. యొక్కఁడుఁడనూని-వీ.శ.ప; యొక్కఁడవుఁ బోయి-ఆ.ఓ.వ. 2. దాఁకెదన్-అ.
 3. యవార్య - ఐ.గ. 4. యిట్లులదైచేసెదన్, యిట్లొక నేల చేయుదున్ - అనియు
 పాఠములు.

- 90 చ. వలసినయస్త్రశస్త్రములు వాహనముం గొను మొక్కరుండ నిన్
గలన జయించువాఁ డతనిగర్వము ¹నీ వడఁ గించితేని యీ
యిల సకలంబు గై కొని వహింపుము రాజ్యవిభూతి ²వాఁడు నిన్
దలపడి పోరుఁ ³జుట్టలును ⁴దక్కటివారలు ⁵నిల్చి చూడఁగన్.
- 91 వ. అనిన విని భవన్నందనుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె.
- 92 చ. అరదము లెక్కి ఘోరవివిధాస్త్రచయంబుల మున్ను పోరమే
నరవర క్రొత్తచందము రణంబు కరంబు ప్రియంబు సేయు వి
ష్ణురగదలం బదాతు లయి శూరతయున్ మహనీయ¹ధీరతా
స్ఫురణమునుం బొగడ్త వడఁ బోరుట మే లని నిశ్చయించితిన్.
- 93 తే. వింతకూరలు ¹గుడుపున వేడ్క సేయు
భంగి సంగ్రామమున నూత్నభంగు ²లెడఁదఁ
గౌతుకము సేయుఁ గావున గద ³ధరించి
నిను సహా⁴దరులను యోధులను జయింతు.
- 94 చ. అనుటయుఁ బొంగి ధర్మసుతుఁ డాతనితో గద నొక్కరుండ నేఁ
గొనియెద నీదుప్రాణము లకుంతితబాహువిలాసభాసి నై
యనవుడుఁ బుట్ట¹లోపలి మహాభుజ²గేంద్రుఁడు ³రోజునట్టు రోఁ
జె నధిప యవ్విభుండు దనచిత్తము నప్పలుకుల్ గలంచినన్.

- 90 1. గీటడఁగించి తేని - వ.శ. 2. వొందు - వ. 3. జుట్టములు - కొన్ని ప్రతులు.
4. దక్కిన - ఖ.వ. 5. జూచుచుండఁగన్ - అ.ప.
- 92 1. వీరతా, శౌర్యతా, ధైర్యతా - అనియు పాఠములు. 2. స్ఫురణతయుం -
ఊ.వీ.శ.ప.
- 93 1. గుడువఁగ - వ ; గడుపున - కొన్ని ప్రతులు. 2. లెదకు, లడర, లెడల, లెదల -
అనియు పాఠములు. 3. ధరింతు - కొన్ని ప్రతులు. 4. దరబంధులననిజయింతు - వ.
- 94 1. లోపల - పెక్కు. 2. గేంద్రము - అ. 3. రోజు భంగి - అ.వ.త.

—: దుర్యోధనుడు గదామండితుడై హ్రదంబు వెడలివచ్చుట :-

సం. 9-31-45

- 95 వ. అట్లు నిశ్వాసంబు నిగుడ నొడలు పొంగఁ బటుకశాఘాతంబునం గెరలు
 శూక లాశ్వంబుచందంబునఁ గెరలి జలస్తంభం బుడిపికొని మడుపు సంఘో
 భింప నషహాసితశైఁ సారోదారంబును గనక²పట్టికామండితంబున నై నగరా
 దండంబు విపులాంసపీఠంబున నమర్చుకొని ³వెడలె నట్లు సందంభ
 విజృంభితుం డై.
- 96 తే. గదయుఁ దానును రుచిరశృంగమునఁ బొల్పు
 పర్వతము గ్రేణి సేయునీపట్టిఁ జూచి
 కాలదండంబు చేకొని లీలఁ ¹దోచు
 జమునిఁ గా మదిఁ దలఁచిరి జనము లెల్ల.
- 97 వ. అతనిఁ గనుంగొని పాంచాలురును బాండవులును.
- 98 తే. చిటుతనగవుతో నొండొరు¹చేతు లప్ప
 శించి నిర్భరసంతోషలీల నొప్పి
 రమ్మహీనాథుఁ డయ్యపహాస మెఱిఁగి
 బొమలు ముడివడఁ గను²గవఁ ³బొడమఁ గెంపు.
- 99 వ. కోపావేశంబు నొంది యుద్వృత్తతారకంబుల వారల ¹నెల్ల నాలోకించి.
- 100 క. ఈ ¹గెలి వే లార్చెద బా
 హాగర్వము మెఱయ విమ్ము నందఱను మహీ
 భాగమునఁ గూల్చి నెఱపెద
 నాగద²బలు పెట్టు లై న నగుఁ డందాక³.

- 95 1. శైల-పెక్కు ప్రతులు ; శిలా-వా. 2. ఘంటి-జ.వీ.ష. 3. మడుపువెడలె-అ.
- 96 1. దోచు - పెక్కు ప్రతులు ; బొల్పు - వా.శ.ష.
- 98 1. చేతుల - పెక్కు ప్రతులు ; చేతల - వా. 2. దోయి - అ.న.వ. 3. బొడమె-
 కొన్ని ప్రతులు.
- 99 1. నెల్లంగనుంగొని - వీ.శ.ష.
- 100 1. గెలుపెల్లార్చెద-కొన్ని ప్రతులు. 2. కాశలము మగతనంబుగడంక³ - బొ.ట.న.వ.

- 101 తే. అనుచుఁ ¹బోటులఁ దొరుఁగురక్తాంబుధార
 లంగమెల్లను ²గప్పిన నప్పు డొప్పె
 గావినెలయేఱు తెల్లెడఁ గలయఁ బర్వఁ
 బొలుచు కులపర్వతంబు చాడ్చున నతండు.
- 102 వ. అట్లు హోరాకారుం డై నిలిచి నీకొడుకు పాండు¹రాజుకొడుకులు బంధు
 మిత్ర పరివారసమేతంబుగా నడరి యొక్కపెట్ట తన్నుం బొదువుదు రని
 శంకించి పాండవాగ్రజుడెసఁ గనుంగొని.
- 103 ఉ. రం డిట యొక్కఁడొక్కఁ డ దురం బొనరింపఁగ మీరు పల్వు రొ
 క్కండను నేను ¹హేతిహత²కాయత డస్సినవాఁడ నన్న నా
 తం డభిమన్యు బాలుని నధర్మతఁ ³బ్రౌధు లనేకయోధు లొ
 క్కండన కెట్లు చంపి రటు గాఁ గొను మిబ్బవరంబు నావుడున్.
- 104 వ. నిరుత్తరుం డై యున్నభవత్తనయున కాధర్మతనయుం డిట్లనియె.
- 105 క. ఏ నట్లు సూపి చెప్పితిఁ
 గాని యది రణంబుపాడి ¹గామి యెఱుఁగుదున్
²రా నీను నీదువయి మ
 త్సైనికులను వెఱవ కాయితము గమ్ము నృపా.
- 106 క. తల ¹సక్క ముడిచికొని ²ద్రం
 డలవడ బంధించి పోరి కమరి నిలుపు నీ
³వలచిన ⁴యట్టివ యిచ్చెద
 నలఘుశిరస్త్రాణకంకటాదులు నెమ్మిన్.

101 1. బోట్లను పెక్కు ప్రతులు. 2. గప్పఁగ — పెక్కు ప్రతులు.

102 1. రాజసుతులు — వీ.శ.ష.

103 1. బాణ — ఉ.న.వ. 2. కాయుడ — అ.అ.ఉ.ద. 2. మీరల — ఈ ; పోడల — వ.

105 1. గాని యెఱుఁగుదున్ — ఐ. 2. రానీనింకిటునిలు — ఈ ; రానీనటునీవై — గ.

106 1. చిక్క — క. 2. దిండలవడ — కొన్ని ప్రతులు. 3. వలసిన — వీ.శ.ష ; కొన్నిప్రతులు. 4. వన్నియు — వీ.శ.ష.

- 107 వ. మఱియు నొక్క తెఱంగు నీమనంబున మెచ్చును నచ్చెరువును నెలకొనం
బలికెద నాకర్ణింపుము.
- 108 తే. ఓటికొను మీవు నొకని మా యేవురందు
వాఁడు ¹నీతోడ²గదఁ బోరువాఁడు వానిఁ
జంపి మహి యేలు ³వానిచేఁ జచ్చి త్రిదివ
సౌఖ్యమొందుము చేసితి సమయమేను.
- 109 వ. అని పలికి యుజ్జ్వల¹వివిధవర్మంబు లాతనిముందటం బెట్టించి.
- 110 క. విను జీవము¹తో నిన్నుం
జననిచ్చుట యొండు దక్క సమరంబున గో
రినయది నీ కొనఁగెద నిం
తన చెడియెనె యకట యన్నదమ్ములకూర్ముల్.
- 111 వ. అనిన విని నీతనయుం డిట్ల కాక నీవు నా కలిగెదవే యని కనకచిత్రి
తంబు లగు శిరస్త్రాణకంకటంబులు గై కొని ధరియించి కాంచనాచలంబు
ననుకరించుచు గద చేత నమర్చి పాండ వాగ్రజుం గనుంగొని.
- 112 సీ. కవలతో నొకఁ డొండె గాండినియొండెవృ
కోదరుఁ డొండె నీవొండెఁ జేత
గద గొని యెక్కటికయ్యంబునకుఁ బూని
యేర్పడ నిలిచిన నీక్షణంబ
సమయంగఁ జూచెదఁ గ్రమమున మీరెల్ల
నొకఁడొక్కఁడేతేరఁ బ్రకటబాహు
దగ్గంబు వొగడొంద ధరఁ గూల వ్రేయుచు
వచ్చెద మఱియు నీవారితోన

108 1. గదఁగొనిపోరునీతోడ—అ.ప. 2. గదఁ—పెక్కుప్రతులు ; గదఁ—వా; గడు—క.జ.
3. మతనిచేఁ—పెక్కు ప్రతులు.

109 1. వివిధాయుధ వర్మంబుల - పీ.శ.ష.

110 1. తోడనినుం - అ.ప ; తోడనునిను - క.జ ; తోడుతనిను - బ.జ.

తే. నలిగి యెవ్వఁడు దాఁకిన నట్ల నాదు
గదకు ¹నెర²సేసి ³పేర్చెదఁ ⁴గడు గదార
ణంబు నాతోడఁ జేయ మన్మథహారుండు
గోడఁగ లేఁడు మీకెందుఁ ⁶బోఁ గలదు నేఁడు.

113 వ. ¹ఇవ్విధంబున దుర్యోధనుం డుద్ధతుం డై ²మఱియుం బెద్ద యెలుంగునఁ
బలుకుచుండ నతండు ³విన కుండఁ ⁴బద్ధనాభుండు పాండవాగ్రజున
కి ట్లనియె.

114 చ. ఇతఁడు గదారణంబు కు నీకొఁదిన్ నినుఁ బిల్చినన్ మరు
త్పతిసుతుఁ గోరినం జిటుతతమ్ములలో నొకనిన్ వరించినన్
మతి సెడి రొక్కొవీర లనుమాటకుఁ జాత్రము ¹గామె సాహసం
బుతటియె మేదినిశ యిది బుద్ధి దొఱంగి ²తనుగ్రహంబునన్.

115 చ. ఒకరుఁ జంపితేని సకలోర్వియుఁ ¹గైకొను ²మంట నీవు మున్
శకునికి మాయజూదమున సంపదలెల్లఁ ద్రయోదశాబ్దభో
గ్యకృతి నమర్చి ³యొడ్డి నటు ⁶లై నది పందెపుఁ గయ్య మయ్యె శ
త్రుకులము నెల్ల దుఃఖపడి త్రుఁచుట దాఁ దుదిఁ బందె మాడనే

116 చ. నర¹వర యెక్కటెక్కటి పెనంగఁగ భీముని నై నఁ బన్పఁ గా
దరయఁగ భీముకంటె గదయందలి కౌశల మెక్కు డీమహీ
శ్వరునకు భీమమేన బలసంపద మిక్కిలి దానఁ బోవునే
వెరవునఁ గోలుపోదె భుజవీర్యము ²పోరుల నెందుఁ జూడమే.

112 1. నరి - చ ; బలి - శ. 2. యిచ్చి - వీశ.ప. 3. వే (ప్రే) సి పుచ్చెర-అ.ఓ.
4. గదరణంబు - ఏ ; గదవిహరణ - చ. 5. గవయ లేఁడెందు మీకుఁబోగలదు -
వీ.శ.ప. 6. గలదెపోర - అ ; గలదుపోర - ఏ.

113 1. అని యివ్విధంబున - పెక్కుప్రతులు. మఱియు నాటోపంబున - అ ; నాటోపం
బునఁబెద్ద - ఏ. 3. వినకుండ్ల మెల్లన - అ. 4. కమల - ఇ.ఉ.

114 1. గామె - పెక్కుప్రతులు ; గాదె - వా. 2. తివాగ్ర - కొన్నిప్రతులు.

115 1. యేలుమంటి - అ ; జేకొనుమంటి - వ. 2. మంటి - పెక్కు ప్రతులు.
3. యోడిన - ఇ.ఉ.ఊ.ఔ.ఖ.ఘ.చ.వ. 4. గాని - అ.

116 1. పతి - అ. 2. కయ్యములందు - ఊ.ఘ.చ.అ ; నెందులబోరు - అ ; వారల
యందు - క.

117 వ. అనిన విని ¹మహాబలనందనుండు వసుదేవనందనున కి ట్లనియె.

—: శ్రీకృష్ణుడు భీము నగ్గించి దుర్యోధనుతోడి గదాయుద్ధమునకుఁ బనుచుట :—

సం. 9-32-15

118 మ. గద నాచేతికి వచ్చినప్పుడు మహాగ్రక్రీడమై లోకము
ల్పదునాల్గున్ సమయింతుఁ బొమ్మనుసముల్లాసంబు ¹న నొందు దు
ర్మదసంరంభ ²వికత్తనుం డయినకౌరవ్యాధముం డెట్లు నా
కెదు రై ప్రాణముతోడఁ బోవు ³నృపు నిట్లే లొత్తై దీమాత్రకున్.

119 తే. వాని¹గద భార²మునకు నొవ్వకయు నాదు
పటుగదాదండ³ముద్దండబాహుదర్ప
లీలవిలసిల్ల వ్రేయుదు నేలఁ ⁴గూల
సంతసముతోడిమెచ్చు పుట్టింతునీకు.

120 వ అనుటయు నచ్యుతుండు ప్రియం బెసంగ నా¹కిమ్మీరమర్దను మొగంబునఁ
జూడ్కి నిలిపి.

121 మ. బకవిధ్వంసన మాచరించితి హిడింబప్రాణముల్ గొంటి కి
చకనిర్మూలనకేలి సల్పితి జరా¹సంధాంగకవైర్వరభం
జకలీలఁ ²విలసిల్లి తీ ³వవి మనుష్యస్ఫూర్తి⁴మాత్రంబులే
యొకమర్త్యుం డెదు ⁵రెట్లు నీకు మది⁶నే నూహింప కి ట్లాడితిన్.

117 1. గంధవహ — అ ప.

118 1. నంబొందుదు — వీ.శ.ష ; తోనుందుదు, తోనుండుదు — అనియు పాఠములు.
2. వితర్క — చ.వీ.ష.స ; వికర్త — ఇ.ఈ.ఉ.ఐ గ.త.స ; ఏవర్త — బ.జ.
3. నిల్వఁగలఁడే యింకేల శంకింపఁగన్ — అ.ఈ.

119 1. గదకుభరంపడవలదునాదు — అ.ఈ. మనుమాటవలదు — స ; మనుమాట
మాను — ఆ ; మునకోర్వవచ్చునాదు — కొన్నిప్రతులు ; మునకోర్చిపోని — వీ.శ.
ష ; మునకోర్చివరుస — ఘ.చ. 3. విస్ఫార — ఈ.ఎ.ఓ. 4. బడఁగ — వీ.శ.ష.

120 1. సమీరనందనునకిట్లనియె — వీ.శ.ష.

121 1. సంధానక — ఊ.ఎ. 2. వెసఁజేసి, పట్టివి — ఘ.ల. 3. వని, వది — అనియు
పాఠములు. 4. మాతుండవే — ఊ.ఎ.ప.ఖ ; మానంబెవే — అ. 5. రెట్లు — వా.
6. నే — పెక్కు ప్రతులు ; లో — వా.

122 క. కాళింగాదిక్షోణీ

పాలుర నున్మదమహాద్విప్రకరములన్

నేల నిడి కాలఁ జమరితి

వాలిన¹కురున్యపకుమార²వర్గంబులతోన్.

123 వ. అని ¹పలికి కురుపతిదెసఁ గటాక్షవీక్షణంబు ²నిగుడ వెండియు.

124 తే. వాలిదుశ్శాసనునిఱొమ్ము వ్రయ్యఁ జీరి

నీవు నెత్తురు ద్రావంగ ¹నిన్ను నతఁడు

సూచు²చుండియు ³వెఱసొచ్చిస్రక్కెఁగాక

కవియఁజాలెనె నీపయిఁ బవనతనయ.

125 చ. అగ¹పడి ²కచ్చువెట్టి యితఁ ³డాడినమాటల కిష్ట బల్లిదుం

డుగఁ గొని యేను బల్వురుఁ గడున్వడి నీతనిఁ ⁴జంపకుండ ⁵నే

మిగ సమయంబు సేసి తిది మేలొకొ యంటి నృపాలుతోడ నీ

మగఁటిమి ⁶చందముల్ నలఁచి మారుతనందన ⁷యూటడిల్లితిన్.

126 చ. తులువతనంబునన్ సభకు ద్రోవది ముందల వట్టి యీడ్చి య

ట్లలఁపఁగఁ జూచి నీవు ¹దగ నాడిన రెండుదెఱంగులందుఁ బెం

పొలయఁగ దుస్ససేనుపని యొక్కటి దీర్చితి తీర్పు మింక బా

హుల కసివోవ వీనిపని²యుం ద్వరితక్రమవిక్రమంబునన్.

122 1. యక్తురుకుమార — పెక్కుప్రతులు. 2. వర్గముతోడన్ — ఇ.ఉ,ఐ.గ.చ.

123 1. పొగడి — ఓ.బౌ.గ.చ.ట ; వొగడి — ఈ, 2. తెసఁగ — బౌ.

124 1. నిన్నతండు — పెక్కుప్రతులు. 2. చుండఁడె — పెక్కుప్రతులు ; చుండెను — అ. 3. వెడ — అ.

125 1. వడె నంచుఁబట్టి యపుడాడెడు — ఓ.బౌ ; పడకచ్చు — అ. 2. కప్పువెట్టి — వ. 3. డాడెడు, డాడెడి — అనియు పాఠములు. 4. జుట్టుముట్ట — ఘ.చ. 5. నెమ్మిగ — పెక్కు ప్రతులు. 6. జూచియున్ — ఆ. 7. యూటకుండితిన్ — ఐ.

126 1. తెగ — ఇ.ఉ.ఓ. 2. యుద్భటవికృతి — ఐ.గ.

- 127 తే. ¹తరజయము నొంది కట్టుము పట్ట మఖల
ధరణిరాజ్యంబునకు ధర్మతనయుఁ బ్రీతి
²బంధులకు నెల్లఁ గన్నులపండువగుచు
నీవుఁ దమ్ములు సుఖవృత్తి నెలవుకొనుఁడు!
- 128 వ. అని మఱియును.
- 129 చ. బరవస మొప్పు నీవు గదపండువు సేయఁ దలంచి తాఁకినం
గురుపతి నిర్జితుం డగుటకుం బవనాత్మజ ¹యేచు బూట పో
టరితన మెల్లఁ జూపుము కడంగుము నీ వని ²యేలిమాటమై
నరవర ధర్మసూనుఁడు వినఁ విజయం ³బొసఁగెఁ మఱిందికిన్.
- 130 వ. ఇవ్విధంబున వృకోదరునకు ¹మనోజయప్రదఁబులగుమాట లాడి దుర్యోధ
నుఁడు దండి మగం²డు ³శ్రమంబునుంజాలఁగలడు⁴నీవతిప్రయత్నంబునఁ
జెనఁగవలయుఁజుష్టి యనిపలికె నప్పుడు సాత్యకి యాసమీగనందచు నగ్గించెఁ
బాంచాలురుఁదక్కునుంగలుగు⁵ధరణీశులు నబ్బలుమగనిఁ బ్రశంసించి రతం
డగ్రజనాననం బాలోకించి.
- 131 చ. వినుము నరేంద్ర యేను బలవిక్రమముల్ వొగడొంద నిక్కుల
ఘ్నునిపయి నామనంబు ¹నతి²కోపము పార్థుఁడు ఖాండవంబునం
దనలముపర్వఁ జేసినటు లగ్గలికన్ నిగిడించెదన్ గదం
గొనియెదఁ బ్రాణముల్ మహి యకుంతిత⁴శాస్తిగ నేలు మంతయున్

127 1. తరమజయమొంది - పెక్కు ప్రతులు. 2. బంధువులకెల్ల - కొన్ని ప్రతులు ; బంధుజనులకుఁ గన్నుల - అ.

129 1. నీదుపోటు - అ: 2. మేల, మేలు - అనియు పాఠములు. 3. జెనఁగె - వ.

130 1. మనోజయప్రదంబులగు - పెక్కు ప్రతులు ; జయప్రదంబులగు - వా.వీ శ.ష. 2. డశ్రమంబునుం - త వ. 3. గదసాధన మేటియనంజాల - అ ప ఖ.చ. 4. నీవతనితో నతి - అ 5. జగతీ - అ.

131 1. పటుకోపము పెక్కు ప్రతులు ; బలుకోపము - వ. 2. క్రూరత - బ. 3. పొంద - అ.ప ఖ. 4. సుస్థితి - కొన్ని ప్రతులు ; శాశ్వత - కొన్ని ప్రతులు ; వృత్తిని - ఖ. 5. యెంతయున్, నట్లుగ - అనియు పాఠములు.

- 132 ఆ. మహితకీర్తి పుష్పమాలికఁ బూన్చెద
నిన్నుఁ జీకురాజు నేఁడు ¹వనరుఁ
గాక శకుని²బుద్ధికతమునఁ ³దమ కింత
⁴పుట్టె నని తనూజుపొలియు టెఱిఁగి.
- 133 వ. అని పలికి ¹సన్నాహంబు ²శోభిల్లుచుండ గదాదండంబుఁ గేలనమర్చి
వృత్రున కభిముఖుం డగువాసవుండునుంబోలె దుర్యోధనుదిక్కు మొగంబై
³నిర్యూహం బై నశుండాలఁబు ⁴చందంబున ⁵నున్న యన్నరపతిఁ
గనుంగొని తమయన్నయుఁ దమ్ములు నెమ్మనంబుల సంతసిల్లఁ దానును
సమరోల్లాసభాసీతుం డగుచు ⁶నతని కి ట్లనియె.
- 134 ఉ. ఇ ట్టిది క్రూరకర్మమని యించుక ¹గొంకక లక్కయింటఁ జి
చ్చొట్టితి మాయజూదమున నుత్తము ధర్మజుఁ దూలఁ బుచ్చి తా
చుట్టలుఁ బెద్దలుం జెలులుఁ ²జూడఁగ ³ద్రోవది భంగపెట్టి తి
ట్టటన కింకఁ దత్ఫలము ⁴లన్నిటి నొందుము చేరి తగ్గ మై,
- 135 సీ. గాంగేయకుంభజ కర్ణశల్యాదులు
నీకుఁ గాఁ బెనఁగి యనేకబంధు
మిత్రులు ¹మడిసిరి ధాత్రీపతులుఁ ²దోడు
దెచ్చితి పలువురఁ జచ్చి రంత

- 132 1. దనరు - అ.చ ; తన దురాశ - ఎ. 2. బుద్ధిశకుని వ్రతమునఁ - ఎ. 3. తనకింత - ఐ.త.వ. 4. పుట్టె - వీ.శ.
- 133 1. సమర-అ.ప.బ. 2. శోభిల్లుచుండ - పెక్కు ప్రతులు ; శోభిల్లుచుండ-వ.వీ.శ.వ. 3. నిర్యూధంబైన - ఆ.వ ; నిర్యూహపారంబైన - చ. 4. నుంబోలెనున్న - అ. 5. శోభిల్లుచునున్న - ఐ.గ. 6. నీతనయునకి ట్లనియె - గ.
- 134 1. రోయక - అ.ఊ.చ ; గొంకక - వ.వీ.శ ; కానక - న. 2. జూచుచునుండఁగ నింతినొంచితి - శ. 3. ద్రోవది - పెక్కు ప్రతులు. 4. లన్నియుఁ బొందుము - పెక్కు ప్రతులు.
- 135 1. బొలిసిరి - అ.ప.శా. 2. దోడువచ్చిరి - ఐ.వ ; దోడువచ్చినవారలు - చ.

వట్టువారును దోడఁబుట్టువు³లెల్లను
 గూలి రంతటికిని మూల మైన
 శకుని గీటడఁగె నింకొకరుఁడ వీ వున్న
 వాడఁపు విను నిన్ను నేఁడు నాదు

తే. గదకు నెరసేసి లోకంబు కల్మషంబు
⁴లేసు బాపెద నీరజ్జు లేల నా⁵కుఁ
 జక్కనై రమ్ము మద్భజా స్తంభశుంభ
⁶దుగ్రకేళికిఁ బాత్రమై యోట దక్కి.

136 చ. అనుడు నెదిర్చి నీతనయుఁ డాతని కిట్లను నేల రిత్తగ
 ర్జనములు గానవే పటు¹భుజాకలితోగ్రగదా²సముద్భటున్
³నను నిటు రమ్ము సూపుము రణంబున నీదుబలంబుఁ జేవయున్
 మన మిటు చేరి నిల్చి వెడ⁴మాటలు నాడుచు నున్కి యొప్పునే.

137 క. వినుము గదారణమున ననుఁ
 జెనయఁగ వాసవున కై న జెల్లదు నీవీ
 యనిఁ బాడి దప్ప కుండఁగ
²జెనఁగుము ప్రాణంబుతోడఁ బ్రదిలెదు భీమా.

138 వ. అనిన విని పాంచాలురుం దక్కినజనపాలు¹రుం బ్రశంసిం²చి మత్త³మాతం
 గంబుఁ దాలశబ్దంబుల నుబ్బిం జేయు⁴నోజ ⁵నారాజుఁ ⁶ప్రహర్షంబు నొం
 దించిరి ⁷గజబృంహితంబులు హయ ⁸హేషితంబులును జెలంగె నాయు

3. ల్బలమును - కొన్ని ప్రతులు. 4. లెల్ల, నేను - అనియు పాఠములు. 5. నేఁడు -
 కొన్ని ప్రతులు ; నీకు పెక్కు ప్రతులు. 6. దుగ్రతకుఁ బాత్రముగ మొగమోటదక్కి-అ.

136 1. భుజాబలశాలి సముద్భటార్భటుల్ - ఊ. 2. సముద్యము - కొన్ని ప్రతులు.
 3. న్ననువుగరమ్ము సూపుము రణంబున - ఈ. ఈ పాఠమున అఖండయతి ; ద్విత
 ద్వితసంధియుఁ గనఁబడుచున్నది. 4. మాటల, మాటలె - అనియు పాఠములు.
 5. మంట నొప్పునే - ఊ.వ ; నున్కి యుక్తమే - క.

137 1. దానవుని - అ. 2. జెనగియు - పెక్కు ప్రతులు.

138 1. నతనిం-ఎ ఒ.గ.వ. 2. చిరి-ఊ.ఎ.బౌ.గ.ఘ.చ.ల. 3. మాతంగంబులతాళ-బౌ ;
 మాతంగంబుదాళ, మాతంగంబులనాదం, మాతంబులజలద - అనియు పాఠములు.
 4. సింహంబు చందంబున నారాజును ప్రహర్షంబు నొందించిరి - ఘ. 5. నారాజు-
 ఇ ఊ ఓ. 6. ప్రహర్షణంబు - బౌ.ల.వ. 7. యప్పుడుగజ - అ.ప.ఖ. 8. పలునుహే-

ధంబు లెక్కుడుమెఱుంగులఁ బొలిచెఁ దదనంతరంబ యెల్లవారును నెడ
గలుగఁ ⁹గూర్చుండి రమ్మహావీరులు దలపడువారై వీరోద్రేకంబునంజేసి
యతిలోకం బగు ¹⁰నవష్టంభంబున విజృంభించి యొండొరుల నవలోకించి
¹¹రట్టియెడ.

—: భీమదుర్యోధనుల గదాయుద్ధము సూడ బలరాముఁడు వచ్చుట :-

సం. 9-33-2

139 సీ. యదుకుల¹దీపకుం డగురాముఁ డవ్వార్త
 యంతకమును విని యక్కుమారు
 లాత్మశిష్యులు ³గాన నాహవ మీక్షింపఁ
 దీప్రయానమున నేతెంచి దృష్టి
⁴గోచరుం డగుటయుఁ గురునాథ తగ నెల్ల
 వారు నెదుర్కొని గారవమునఁ
 బ్రణమిల్లిన⁵ నతండు ప్రత్యభివందన⁶
 మాచరింపంగ ధర్మాత్మజుండు
తే. ⁷సమ్మదంబునఁ బరిరంభణమ్ము సేసె
 నరుఁడు గవలుకు ద్రౌపదీనందనులును
 వందనం ⁸బొనరించిరి వారి ⁹నాతఁ
 డర్హభంగి భాషణముల నాదరించె.

వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు; ఘోషంబులు — ఇ.త ; ఘోషితంబులు — చ. 9. గలసి-
కొన్ని ప్రతులు; గలిగి—కొన్ని ప్రతులు. 10. నవష్టంభ విజృంభణంబున—చ.వీ.శ.ష.
11. రట్టి యవసరంబున — పెక్కు ప్రతులు; యట్టి సమయంబున — ల.

139 1. దీపకుఁడైన రాముఁడు వార్త— పెక్కు ప్రతులు. 2. యంతయు, యంతకు —
అనియు పాఠములు. 3. గానయాహవ — 'ల' మున్నగు పెక్కు ప్రతులు. ఈ
పాఠమున 'కాన' పదము కళగా స్వీకరింపఁ బడినది. 4. గోచరంబగుటయుఁ — పెక్కు
ప్రతులు. 5. రతఁడును బ్రత్య — వ. మున్నగు పెక్కు ప్రతులు. 6. సంజాచరించు
టయు — ఇ.క్షి.చ.వ. 7. సంప్రమంబున — ఒ. 8. బాచరించిరి — క్షి.ఎ ఘ.జ.ట.వ.
9. నతఁడు (నాతఁడు) నర్హమగు భాషణంబుల — అ ఏ.వీ.శ.ష.

- 140 క. ¹హరియును సాత్యకియు వినయ
భరితాంతఃకరణు లగుచుఁ ²బ్రణతులయిర ³న
య్యిరువురను గ్రుచ్చి ⁴జెరయం
బరి⁵రంభణ మాచరించెఁ బరమప్రీతిన్.
- 141 వ. ఇతైఱంగున నెల్లవారలు నాబలదేవునిఁ గాంచి కుశలప్రశ్నంబుసేసి
రయ్యాదవపుంగవుండు సదుత్తరం బిచ్చి యేను బోయి పెక్కు²దినంబు
లయ్యె నని యుగ్గడించి మిమ్మునిందఱను జూచుటకును నాశిష్యులగదా
యుద్ధం బనుసంధించుటకును వచ్చితి ననియె ³నమ్మరుత్సతుండును
⁴భవత్సతుండును గదలు సేతులన యుండ నతనిఁ జేరి భక్తిం బ్రణామంబు
లాచరించిన నతం డాదరించె ⁵నంత. గాంతేయాగ్రజుండు రాహిణేయుతో
నన్నదమ్ములయిరువురయెక్కటిపోరు సూడు మని పలికి వారట్లు ⁶ద్వంద్వ
యుద్ధంబునకు సన్నద్ధు లై నతెఱం గెఱింగించిన నతండు లెస్స కాక
యని ⁷యనుమతి సేసె ⁸నని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకు రామునాగ
మనంబు సెప్పె ననిన విని తదీయప్రవర్తనశ్రవణకుతూహలాయత్తచిత్తుం
డై నజనమేజయుండు వై శుపాయనున కిట్లనియె.
- 142 తే. ఉభయవాహినిసంగరోద్యోగసమయ
మున హలాయుధుఁ డేతెంచి మురహరుండు
¹పాండు రాజసూనులయెడఁ బక్షపాతి
యని విరాటాదిబంధులు వినఁగఁ బలికి.

140 1. హరిసాత్యకులిరువురు — వీ శ ష. 2. బ్రణమితులైన, బ్రణమిల్లిన — అనియు పాఠములు. 3. నాదరమొనవ — వీ.శ.ష. 4. చేరం బరి — వీ.శ.ష. 5. రంభము(ణ) చేసె నతఁడు — కొన్ని ప్రతులు.

141 1. కుశలసంప్రశ్న — వీ.శ.ష. 2. దివసంబు — ఉ.త వ. 3. మరుత్సానుండును, మరుత్పుత్రుండును, అనియు పాఠములు. 4. భవత్సానుండును, భవన్నంపనుండును— అనియు పాఠములు. 5. నప్పుడు — పెక్కు ప్రతులు. 6. గదా — అ జ బ.౦ వీ శ ష. 7. యంగీకరించె — వ. 8. నని యిట్లు — పెక్కు ప్రతులు.

142 1. పాండవుల యెడఁ గడుపడు, పాండు నృపసూనుల యెడపడు, పాండురాజతనూజుల పడు — అనియు పాఠములు.

- 143 క. హరి యెఱుంగని చక్కటియును
 బురుషార్థము నా కెఱుంగఁ బోలునె యీని
 స్మరత వినఁ జూడఁ జాలక
 సరస్వతీతీర్థమునకు జనియెడు బుద్ధిన్.
- 144 వ. మీ కెఱింగించి పో వచ్చితఁ బోయి వచ్చెద ¹నని వాసుదేవ²ధర్మజు లొడఁ
 బడి యనుపఁ జనియె నని వింటి బలదేవుండు తీర్థయాత్ర నిర్వర్తించిన
 తెఱంగును భీమసుయోధనులగదాయుద్ధం³బు చెల్లినభంగియు నతనికాలోన
 నచటి కేగుదేర సమకూరినవిధంబును వివరించి చెప్పు మనిన జనమేజయు
 నకు వై శంపాయనుం డి ట్లనియె.
- 145 సీ. వినుము నరేంద్ర యవ్విధమునఁ జని యమ్మ
 హాత్ముండు ¹గోమతి నాశ్రియించి
 దాన్వార్థబహుపదార్థంబులు దనయగ్ని
 హోత్రంబు దెచ్చుట కుచితజనులఁ
 బుచ్చె ననేకవిప్రుల నాప్తపచివుల
 వలయురథద్విపాశ్వములగముల
 రావించెఁ దండులప్రముఖభోజన సాధన
 ములు ²సంపన్నహృద్యములు గాఁగ
- ఆ. దేరఁ బనిచె నిట్లు తీర్థయాత్రాసంవి
 ధాన మాచరించి మాననీయ
 మగుసరస్వతీమహాంభోధిసంగమ
 స్థానమునకుఁ జనియె సనినయముగ.

144 1. ననిచెప్పివాసు - పెక్కు ప్రతులు. 2. ధర్మ నందనులొడఁ బడి, ధర్మపుత్రులొడఁ
 బడి - అనియు పాఠములు. 3. బగుటయెఱింగిన భంగియు నతనికి నాలోనన యచ్చ
 టి నరుగుదేర సమకూరిన - పెక్కు ప్రతులు.

145 1. గోమతి నాశ్రియించి - అ. 2. సంపూర్ణ - ఏ.గ. 3. సంయమమున - ఇ.ఉ;
 సమ్మదముగ - అ.

146 వ. ¹అది ²ప్రభాసం బనుపేరం బరఁగు ³నట్లందులకుఁ జని తీర్థసేవనం ⁴బనుష్ఠించి
⁵యంతనుండియుఁ ⁶బధిశ్రాంతిప్రయాణంబుల సరస్వతి⁷చేరువ నడచి తదీయ
 సకలతీర్థంబు లాడుచు నన్నపానంబుల వాసనశయనయానంబులను ధేను
 కనకరత్నాంబరాభరణాదిద్రవ్యంబులను ⁸విప్రుల నతిప్రీతులఁ జేయుచు
 బాలవృద్ధవనితావికలాంగదుర్బల⁹ప్రాయులఁ బరిశ్రాంతు ¹⁰తై నయెడలఁ
¹¹దడిమికొనియభేష్టప్రకారంబుల శరీరస్థితి నడపింపఁ దగువారి నియోగించి
 మఱియు ననేక¹²ధర్మంబు లాచరించుచుఁ గురుక్షేత్రంబునకు వచ్చె
 ననుటయు జనమేజయుఁ డాతీర్థవిశేషంబులు వివరించి ¹³చెప్పు ¹⁴మనుడు
 వై శంపాయనుం డి ట్లనియె.

147 క. మును చనియెఁ బ్రభాసమునకు
 నని చెప్పితి నతని నది మహాత్తరతీర్థ
 మ్ము నరేంద్ర యందుఁ జంద్రుఁడు
 దన¹యక్షుం దీర్చుకొని గతవ్యథుఁ డయ్యెన్.

—: ప్రభాసతీర్థ ప్రభావవర్ణనము :—

సం. 9—33—36

148 వ. అత్తైఱం గెఱింగించెద ¹దక్షకన్యకల నశ్విన్యాదులగుసప్త వింశతి²సంఖ్యలఁ
 జంద్రుండు వివాహం బయ్యెనందు రోహిణి రూపాతిశయవతి యగుటం
 జేసి తదాసక్తుం డైన ³దక్కటివారు వగ నొంది ⁴తండ్రికడకుం జని

146 1. అదియును — అ.ప. 2. ప్రభాసతీర్థంబనఁ బరఁగు — ప.ఘ. 3. నందునని — ఐ.గ. 4. బొనరించియంత — ట ; ఆచరించి — ల. 5. యందు తిలకపయప్రయా — ఆ. 6. గతిపయ — త.ల.వ.వీ.శ.ప ; బ్రతిస్రోత (ః) ప్రయా — కొన్ని ప్రతులు. 7. నదికిం జేర — చ. 8. బాహ్మణులనతి — పా. 9. ప్రముఖులపథశ్రాంతులై — ఊ ; ప్రాయంబులబరి — ఖ.వ. 10. లయినవారిఁ గూర్చికొని విశిష్టప్రకారంబుల — అ ; లయిన యెడలం దఱమికొనక యభేష్ట — ఐ. 11. దరమికొని — కొన్ని ప్రతులు. 12. ధర్మకర్మంబాచరించుచు — ఉ.జ. 13. చెప్పుమనియడిగిన వై శంపాయనుండు — పెక్కు ప్రతులు. 14. మనుటయు — కొన్ని ప్రతులు.

147 1. యము — ఊ.ఎ.ప.ఐ.ఒ క.గ.చ ; యక్షము — కొన్ని ప్రతులు.

148 1. దక్షుని కన్యలయందశ్విన్యాదులయిన — పెక్కు ప్రతులు. 2. సంఖ్యలం — పెక్కు ప్రతులు. 3. దక్షుని — పెక్కు ప్రతులు. 4. తండ్రిఁ జంద్రుని — కొన్ని ప్రతులు;

చంద్రుని యన్యాయం బెఱింగించిన ⁵నాప్రజాపతి చంద్రునితో నుగ్గడించి
యది చాల నధర్మం బింక నిట్లు సేసి తేని శపింతుఁ జుమ్మి సముఁడవై
వర్తింపు మనుటయు నమ్మాట⁶దెస ననాదరంబు సేసి యతండు వెండియుఁ
⁷దొంటియట్ల వర్తించిన నెఱింగి యమ్మహాత్ముండు గోపించి యఱుఁదెవులు
గొను ⁸మని ⁹శాపం బిచ్చిన నయ్యోషధినాథుండు నానాటికిఁ గృశం
డయ్యెనట్లాతెవులుచేత నతండు పోడిమి ¹⁰మాలిన నోషధులు ¹¹ప్రస
చెడియె దానఁ బ్రజలు డయ్యెం ¹²జొచ్చిరది చంద్రకార్యపాతుకం
బగుట ¹³యనుసంధించి.

149 క. దేవత లక్ష్మతాంశునితో
నీ వేటికిఁ గృశుఁడ వై తి నిక్కము చెపుమా
నావుడుఁ దనతెఱఁ గేర్పడఁ
గా వారికి ¹నతఁడు సెప్పెఁ గౌరవముఖ్యా.

150 క. విని వారలశనిఁ దోడ్కొని
చని పార్థింపుటయుఁ దగఁ బ్రసన్నుం డై యి
ట్లను దతుఁ డఖిలభార్యా
¹జనులయెడన్ నడవవలయు ²శశి సమవృత్తిన్.

151 వ. అట్లు నడచుచు సరస్వతీ¹జలనిధిసంగమకలితం బై న²తీర్థంబుజలంబుల
నిమగ్నుం డై ³వృద్ధిఁ బొందు వరుసన పదియేనుపదియేనుదినంబులు
సంక్షయంబును బ్రవర్ధనంబు ⁴నొందం గలవాఁ డని చెప్పి వెండియు.

తండ్రికిఁదమ పెనిమిటి — త.వ. 5. నాదక్షప్రజాపతి — కొన్ని ప్రతులు. 6. యెడ —
కొన్ని ప్రతులు. 7. తొల్లింటి యట్లరోహిణియందు వర్తించిన — అ.ప.ఐ. 8. మని
యతనికి — పెక్కు ప్రతులు. 9. శపియించిన — ఊ.చ. 10. మాలుటయు ;
దూలుటయు, చెడిన — అనియు పాఠములు. 11. బని — వ. 12. జొచ్చిననది —
పెక్కు ప్రతులు. 13. యెఱింగి — అ.ఓ.

149 1. ఁజెప్పెనతఁడు — పెక్కు ప్రతులు.

150 1. జనములయెడ — కొన్ని ప్రతులు. 2. సమమగుబుద్ధిన్ — ఎ.ఓ.వ.

151 1. జలధి — ఇ ఊ.ఎ.ఓ.చ. 2. తీర్థజలంబుల — పెక్కు ప్రతులు. 3. పదియేను దినం
బులు వరుసన వృద్ధిఁ బొందుచుఁ బదియేను దినంబులు సంక్షయంబు — వీ శ.ప.
మున్నగు — పెక్కు ప్రతులు. 4. బొందంగల — పెక్కు ప్రతులు.

152 క. అమవస నమవస నాతీ

ర్థమునఁ గృతస్నానుఁడై ¹సుధాకరుఁడు ప్రవృ
ద్ధిమహితతనుఁ ²డగు నని యతఁ
డమరుల ³వీడ్కొల్పి యామృగాంకునితోడన్.

153 వ. వనితలకు విప్రులకు నవమానం¹బు సేయకుమీ యః పలికి వీడ్కొలిపె నట్లు
శాపమోక్షంబు జని చంద్రుం డాతీర్థంబునకుఁ జని తదీయ²జలస్నానంబున
³నాప్యాయితశరీరుఁడై లోక⁴ప్రభాసుం డయ్యె నదిగారణంబుగా నాతీ
ర్థంబు ప్రభాసుం ⁵బచుపేరం బ్రసిద్ధి నొందె నం దుండి యారోహిణీ
⁶నందనుం డరిగి ⁷చమసోద్భేదనం బు తీర్థంబున నొకరాత్రి వసియించి
⁸యుదపానంబునకుం బోయె దానివిశేషం ⁹జాకర్ణింపుము.

154 క. త్రితుఁడనఁ¹గా ద్వితుఁడన ²నే

కతుఁ ³డనగఁ ⁴తపస్విసుతులు గల రావిప్ర
త్రితయము భూపాలురకును
గ్రతుదీక్ష లొనర్చి ధేనుగణముం బడసెన్.

155 వ. ¹వడసి యొక్కట ²నేతెంచునెడ నయ్యేకతద్విక్షలు నిజభ్రాత యగు
త్రితుని వంచించి తా రాగోవుల దొలంగ నడిచి కొనిపోవువారుగాఁ
జాపబుద్ధి కుత్సహించి రాసమయంబునఁ దెరువున నొక్కవృకం బున్నఁ
దద్భయంబునం దొలంగం బోయి ప్రమాదంబున ద్రితుండు నూతం బడిన
నయ్యిరువురు నతనినుపేక్షించి ³ధేనువులం గొనిపోయి రమ్మునికుమా

152 1. సుధాంశుండుప్రవృ - ఊ.ఓ క.చ. (ఈ పాఠమున అఖండ యతి చూపబట్టెడి).
2. వగునని - పెక్కు ప్రతులు. 3. వీడ్కొలిపెన (నామృ) మృగాంకునితోడన్
వీడ్కొలిపె నప్పుడమృతాంశునితోడన్ - అనియు పాఠములు.

153 1. బెన్నడునాచరింపకుమీయనిపలికి - పెక్కు ప్రతులు. 2. జలంబులస్నాతుండై -
వీ.శ.ష. 3. పూతశరీరంబున - వీ.శ.ష. 4. ప్రభాసమానుండయ్యె - ఇ.ఉ.ప.త.
5. బచంబ్రసిద్ధి - పెక్కు ప్రతులు. 6. సుతుండరిగి - ఇ.ఉ.ఉ. 7. సముద్భేదనంబను,
మనోద్భవంబను, చమసోత్పథంబను, గిరిచ్ఛేదంబను - అనియు పాఠములు. 8. యుదక -
పెక్కు ప్రతులు. 9. బువినుము - వీ.శ.ష.

154 1. గనేకుఁడనఁగాఁ గృతుఁడనఁగ - శ. 2. మద్గాతుండన - చ. 3. డనంగాఁ
బృథ్విసురలు గలరా - త.వ. 4. తపస్వివరులు - ఎ.ఓ.ఘ.చ.

155 1. ఇట్లు వడసి - వీ.శ.ష. 2. తెచ్చునెడ - పెక్కు ప్రతులు. 3. దొక్క - అ.

రుండు నిర్జలం ⁴బై నయయుద్ధపానంబున నుండి సోమపానంబు సేసినం
గాని యీదురితంబు వాయ దని తలంచి ⁵యజ్ఞసాధనంబునకుఁ ⁶బ్రతి
విధులు సంకల్పరూపంబున సంపాదించికొని ⁷క్రతువొనరించిన దేవతలు
సన్నిధి సేసి హవిర్భాగంబులు గైకొనిరి సరస్వతీజలంబు ⁸తత్కూపంబున
⁹నుద్గతం బై యాసవనపతి నుద్ధరించె ¹⁰నయ్యమరులు వరం బడుగు
¹¹మనిన నమ్మహాద్విజుండు.

156 తే. ¹విను ²డు³ప³స్పర్శ మిందుఁ జేసిన⁴యతండు
⁵వడయు వాఁడు మహితసోమపానఫలము
వరము నా కిది యనుటయు వార ⁶లట్లు
లవుట సంప్రీతిమై నిచ్చి దివికిఁ జనిరి.

157 వ. అట్టి ¹యయుద్ధపానంబు²న సేవించి ³వివశనంబునకుఁ జనియెఁ దత్తీర్థంబు
హీనజాతులకుఁ బొడసూపక ⁴నశించుఁ గావున ⁵వినశనం బనం బరఁగె
⁶మఱియు భూమికంబున⁷కుఁ బోయె నది యప్పరోగీతన్మత్యవిహారభూమి
యగుట ⁸భూమికం బనఁ బ్రసిద్ధం బయ్యెఁ బవంపడి గంధర్వతీర్థంబు⁹నకు
నేఁగె నది విశ్వావసుప్రభృతిగంధర్వతపస్సిద్ధిస్థానం బం దుండి గర్గసోత్తం

3. తొట్టులం - అ. ప. 4. బై యున్నయయుద్ధ (యుద్ధక) పానంబున - కొన్ని ప్రతులు. 5. యజన, యాగ - అనియు పాఠములు. 6. బ్రతినిధులు - కొన్ని ప్రతులు; బ్రకరంబులు - గ. ఐ. 7. క్రతువునడరించిన - ఐ. గ; క్రతువొనరించె - పెక్కు ప్రతులు. 8. జలంబులాకూపంబున - పెక్కు ప్రతులు. 9. నుద్గతంబులై - పెక్కు ప్రతులు. 10. నయ్యమరవరులు - కొన్ని ప్రతులు. 11. మనుటయు నమ్మహాత్ముండు - చ.

156 1. వినుము - ఊ. ఘ. 2. కర - ఆ; స్పర్శన - ఊ. 3. స్పర్శన మిందు - చ. 4. నరుండు - అ. ఆ. ఈ. ఎ. ఓ. వ. 5. బడయవలయును మహిసోమ పాన ఫలము - అ. ఊ; వడయు సోమపానము సేయు ఫలము ప్రీతి - గ. ఐ. 6. లట్లతివిరి - అ. ఊ; లట్లయవుడ - కొన్ని ప్రతులు; లట్లయవుట - కొన్ని ప్రతులు.

157 1. యెడనుపక, అట్టియుదక - అనియు పాఠములు. 2. ననుపస్పర్శనంబాచరించి, నుపస్పర్శించి, నుపసేవించి - అనియు పాఠములు. 3. వివశనంబునకుం - ఘ. చ. త. వ. శ. 4. వశియించు - కొన్ని ప్రతులు. 5. వినాశంబు (నంబు) నా - కొన్ని ప్రతులు. 6. నందుఁ గుంకులిడి యచ్చోటుఁ బాసి - అ. ప. ఖ. 7. కుంజనియె - ప. ఐ. ఖ. గ. 8. సుభూమికంబునాఁ - ఇ. ఈ. ఉ. గ. 9. నకుంజనియెనది - కొన్ని ప్రతులు;

బున¹⁰కుఁ జనియె నందు గర్గుండు సన్మునిసేవితుండై చిరకాలఁబు వసించె
నచ్చోటు గదలి యా¹¹ బలభద్రుండు.

158 ఆ వినుము శంఖతీర్థమునకు నై సర్గిక
మునకు నాగధన్వమునకు వరుసఁ
జనియె నాగధన్వ మనునది వాసుకి
స్థాన మచటఁ దొల్లి సకల¹ సురులు.

159 వ. నాగేంద్రత్వమునకు వాసుకి నభిషేకించి రందుండి యా¹ నీలాంబరుండు
²నై మిశంబున కరిగె నయ్యెడం దొల్లి సరస్వతి యనునేలు దూరంబై
యుండ నై మిశారణ్యవాసు లగుమునులు గ్రతువు సేయం దొడంగిన
నాసరస్వతి వారల సంభావించుటకు మలంగి పాణినకతఁబు³నం దటసమీపం
బయ్యె నవ్వితేషంబు విని విస్మితుం డగుచు నాహాలాయుధుం డా⁴తీర్థం
బుఁ గొనియాడి సప్తసారస్వతంబునకుం ⁵బోయె నచ్చట మంకణుం
డనుమహాముని వసించుఁ దొల్లి నలిన⁶భవుసత్రంబున నై మిశారణ్యమునుల
యాగంబున గయుని క్రతువున ⁷నృద్ధాలకునధ్వరంబున వసిష్ఠుసప్త
తంతువున గురునిసవనంబున వెండియు నొక⁸మఱి యాపరమేష్ఠియజ్ఞంబున
హిమవత్సుష్కరాదు లై నతత్ప్రదేశంబులకు సుప్రభయుఁ గనకాక్షియు
⁹విశాలయు ¹⁰సురతన్వయు ¹¹నోఘమాలయు సువేణియు సువేణియు
విమలోదకయు ననునామంబుల నారీవేషయుక్త యై సరస్వతి చని యజ
మానసకలదేవమునిసంభావన వడసె నట్టిసప్తాకారంబుల నాసంయమియాశ్ర
మంబునఁ బ్రవర్తించుట నది సప్తసారస్వతం బనం బరఁగె నమ్మంకణుని
చరితంబులు మఱియునుం గల వాశ్చర్యకరంబులు¹² వినుము.

నకరిగెనది—కొన్ని ప్రతులు. 10. కరిగె నందు—పెక్కు ప్రతులు. 11. నీలాంబరుండు,
బలభద్రదేవుండు, బలదేవుండు — అనియు పాఠములు.

158 1. మునులు — ఎ.

159 1. బలభద్రుండు — త.వ. 2. నై మిశారణ్యంబున కరిగె — కొన్ని ప్రతులు.
3. న నై మిశంబునకు సమీపం బయ్యె-ఈ. 4. జలంబులఁ దీర్థంబాడి యచటఁ గదలి — ఏ.
5. జనియె — ఐ.ఓ.గ.జ. 6. సంభవు — అ.ఊ.ఏ.న.ల. 7. నౌద్ధాలకు యధ్వ —
కొన్ని ప్రతులు. 8. పరినప్పుర — అ.ద. 9. నుతనువును—అ.చ; విశాలాక్షియు — ఊ.
10. సుధన్వియు, సుధన్వయు, సుతనువును, సరసయు, విశాలయు — అనియు పాఠ
ములు. 11. విశాఖమాలయు, సువేణియు, మేఘమాలయు — అనియు పాఠములు.
12. లాకర్ణింపుము — పెక్కు ప్రతులు.

—: మంకణ మహాముని మాహాత్మ్యాభివర్ణణము :—

సం. 9—37—1

160 స్త. అతఁడు సరస్వతి నవగాహనము సేయు

¹చుండి యాచేరువ నోర్తు తడుపు
గట్టుక ²నీళ్లాడఁగాఁ ³జూడఁ దనదు శు
క్లము నిర్గమించిన ఘటసురక్షి
తము సేయ ⁴సప్తభేదము లొంది యది ⁵సత్పు
రుషు లై రి ⁶వారు మరుద్గణంబు
⁷నకు సంజననకారణం బై రి వినుమొక్క
నాఁ డత్తపస్వి వ్రేల్పాటి దర్భ

ఆ. ⁸గంటిఁ గూరయసరు గాఁజీన నర్తించె
నతఁడు తవముసిద్ధి కాత్మఁ ⁹బొంగి
జగము లెల్లఁ దాన సంక్షోభ మొందె ని
ర్జరులు భీతిఁ జనిరి శంభుఁ గాన.

161 వ. కని యాతయు నెఱింగించిన ¹నదేవోత్తముం డాభూదేవోత్తముపాలి
కరిగి యిది యెంతటివిశేషంబు దపంబు ²లిట్టివే నర్తించుట మాను మని
పలికి తన ³యంగుటంబు వ్రేలం గీఁజీన నందు భస్మంబు గాఁజీన నాసంయమి
సిగ్గు వడి దండప్రణామంబు సేసి.

160 1. చుండనచ్చేరువ — అ.ఇ.ప ఘ.జ. 2. నీరాడ — ప. 3. జూచి తనదు — అ.ప ఘ.
4. సవన — అ; సత్వ — బౌ. 5. సప్తఋషులై రి — పెక్కు ప్రతులు; సప్త మును
లై రి — చ. ఈ పాఠమున యతి భంగమైనది. 6. వారమ్మరుద్గణంబు — ఉ.
7. నకునుజనన — ఇ.ఉ.శ. 8. గంటిశాకరసముగాకనఁ జింతించి యతడు — ,
గండి శాకరసముగాఁజీనఁ జింతించి యతడు గంటిగూర రసము గాఁజీనఁ జింతించి
యతడు — అనియు పాఠములు. 9. బొంగె — ఇ.ఉ.ప.బౌ.ట.

161 1. నదేవుండు నామంకణపాలికరుగుదెంచి మునిసత్తమా — అ. 2. సిద్ధించె — కొన్ని
ప్రతులు; సిద్ధి యిట్టిదియె — కొన్ని ప్రతులు. 3. యంగుష్ఠంబు — పెక్కు ప్రతులు.

162 అ. దై వ ¹మెల్లఁ దలఁప నీవ సమ స్తజ
గంబులకును నేడుగడయు నీవ
²కర్మ³ఫలదుఁడవును గర్మప్రదుండవు
నీవ కరుణ నన్నుఁ గావు మభవ.

163 వ. అని వెండియు ననేకప్రకారంబులం ¹బ్రశంసించినం బ్రసన్నం దై పశుపతి
యతనికిఁ దపఃప్రభావం బక్షీణంబు గా వరం బిచ్చి చనియె నమ్మహాముని
నృత్యంబు మానిన జగంబులసంక్షోభంబు శాంతం బయ్యె ²నట్టియమ్మ
హాత్మునినివాసం బై నసప్తసారస్వతంబు³ననుండి యాసీరి యాశనంబు
నకుం బోయె వినుము ⁴తొల్లి రఘురామునిచేతఁ జచ్చినమహాదరుం
డనునసురతలపునుక యొక్కతపస్వికాలఁ దగిలి పుచ్చ రా కున్న నతండు
వేదనం బొందుచుండం గని యార్యులు నౌశనం బనుతీర్థంబు
శక్రకుండు దపంబుసేసినచో టందుఁ బొమ్మ నీదురితంబు వాయు ననిన
మహాదరనామధేయుం డగు నాసంయమి యచ్చటికిం జనినఁ గపాలంబు
ముక్తం బయ్యె దానంజేసి యది కపాలమోచనం బనం బరగు నచ్చోటు
గదలి పృథూదకంబున ⁵కరిగెఁ దదీయవిశేషంబు వినుము గాధియనుమహా
రాజుకొడుకు విశ్వామిత్రుం డనునోతండు.

164 అ. తండ్రియట్ల ¹సకలధాత్రీశు దై యుండి
దనుజమథనమునకు దండు నెడలి
యరుగునెడ వసిష్ఠునాశ్రమంబునపొంత
విడియఁ ²బరిజనములు వినయ మెడలి.

162 1. మనఁగనీవదలఁపసమ స్త - ఊ ; మెల్లనీవదలఁప - ఔ.క.ఖ. 2. ధర్మ - ఈ.
3. ఫలదమీఁద గౌరి పతివి నీవకరుణతోడ నన్నుఁ గావు మభవ - అ.ప.

163 1. బ్రస్తు తించిన-ఇ.ఉ. 2. నట్టి యమ్మహితాత్ముని-కొన్ని ప్రతులు. 3. నంగుంకి యం
దుండి యాసీరపాణి యాశనంబునకుం జనియె-కొన్ని ప్రతులు. 4. తొల్లి - కొన్నింట
లేదు. 5. కరిగెఁదద్విశేషంబు - పెక్కు ప్రతులు; కుం జనియె - వా. 6. కుమా
గుండు - పెక్కు ప్రతులు.

164 1. యఖిల - ఘ. 2. బడిరిజనులు - వ. బడిన జనులు - క ; బరిజనంబు - కొన్ని
ప్రతులు.

165 వ. అందు దుర్నయంబు లాచరించిన నమ్ముని కోపించి నిజహోమధేనువు
నాలోకించి ¹నీబలంబు పనుపు మనిన నది దన²మాహాత్మ్యంబున నచట
నావహిల్లిన హోరాకారు లగువీరులఁ బనుప వార లారాజువరూధిని మడి
యించిన ³శేషించినజనంబులు పలుగడలం పాటి రట్లు దురవస్థం బొందు
⁴నాసేనం జూచి యగ్గాధినందనుం డెల్లశక్తులకంటె దవశ్శక్తి యెక్కు
డగుట యెఱింగి యాశ్చర్యదాకంబునఁ దపంబు ⁵సేయుచుండ దానికి
దేవపతి విఘ్నంబు సేయ మఱియు నియమనిష్ఠుఁడై బ్రహ్మచేత
బ్రాహ్మణ్యంబును బడసె నత్తిర్థంబుగనుండి యాబలభద్రుండు బకాశ్ర
మంబున కరిగె నయ్యెడఁ బకుం డను మునీంద్రుండు తొల్లి.

166 క. ధృతరాష్ట్రం డనుధరణీ
పతి ¹దన్ను నధఃకరించి పలికినఁ కోపా
న్వితుఁడై హోమ మొనర్చెను
²మృతనరమాంసముల నతనికిం గీ డొదవన్.

167 ఆ. నలుకఁబడినయడవి తెఱఁగున నతనిరా
ష్ట్రంబు సకలజంతు సముదయములు
¹మడియ విన్ననయ్యు ²నడలి యాభూపతి
యత్తపస్విపాలి కరుగుదెంచి.

168 వ. దండప్రణామం జాచరించి పెక్కుభంగులఁ ¹దేలించి మున్ను ధేను
నిమిత్తం బగుదుర్భాషణంబు²ల నింత పుట్టుటం జేసి యాసంయమికి

165 1. నిజబలంబు - అ ; యీ బలంబు సమయింపు - ఇ ఉ ; యీ బలంబు జదుపు - త.
2. మాహాత్మ్యంబున - కొన్ని ప్రతులు. 3. శేషించిన జనంబులు - పెక్కు ప్రతులలో
లేదు. 4. నాత్మసేనం - పెక్కు ప్రతులు. 5. సేసె - కొన్ని ప్రతులు.

166 1. దన్నును ధిక్కరించి - ఏ శ. 2. మృత - ఉ.ప.ఔ.ట.త. 3. గీడొందన్ -
పెక్కు ప్రతులు.

167 1. నలఁత, నులియ, నరియ, నురియ, మఱియు - అనియు పాఠములు. 2. నడలి,
నలికి, నలిగి, నెఱిగి - అనియు పాఠములు.

168 1. దేర్చి, దేర్చి, వినుతించి, నుతియించి, దలంచి - అనియు పాఠములు. 2. ననంత -

ననేక ధేనువు³లనొసంగి దురితోపశాంతి యొనర్చె నట్టి బకాశ్రమంబున
నుండి రేవతీరమణుండు యయాతంబునకుం⁴బోయె నందు యయాతి
యజ్ఞంబున భోజనసమయంబున ఘృత⁵దుగ్ధాదులయందు విప్రుల డెయ్యది
గోరిన నది యెల్ల సరస్వతి సుపూర్ణ⁶మనోరథంబు గా నొసంగుచు వచ్చె
నయ్యెడఁ గదలి ⁷వసిష్ఠావగాహంబునకు ⁸వచ్చెఁ దత్ప్రదేశంబు దొల్లి
విశ్వామిత్రునాశ్రమం బతండు వసిష్ఠునెడఁ తపోవిషయమత్సరంబునఁ
గుపితుం డై .

169 సీ. అతని వధించుటకై సరస్వతి ¹మదిఁ

దలఁచిన నానది తత్క్షణంబు

సౌమ్యవేషంబున జనుదెంచి నిభృతయై

పనియేమి యనిన సమ్మని వసిష్ఠు

గొనిరమ్ము నాకడ కని ²పంచెఁ బంచిన

వార లిద్దఱు తపోవై భవంబు

నకు భయ మందుచు నరనాథ యరిగి వ

సిష్ఠున ³కప్పని సెప్పెఁ దెలియ

తే. నాతఁ డవ్యాహినికి నిట్టులనియె నన్ను

నీవు గొనిపోక తక్కిన నీకు శాప

మిచ్చు నగ్గాధిసుతుఁడు దదిచ్చనలుపు

మించు⁴కేనియుఁ ⁵గొంకక యెప్పుడై న.

170 వ. అని యనుజ్ఞ యిచ్చిన సరస్వతి యత్తపస్వి తనచేరువ నొకప్పుడు జప
యుక్తుండై యుండఁ గూలాప¹హరణంబు సేసి ²వటుత నమ్మహాత్ముం
గొని³పోయిన నతం డాంగిరసమంత్రముల నత్తరంగిణిం ⁴బ్రణుతించె

పెక్కు పృథులు. 3. తొనంగి - కొన్ని ప్రతులు. 4. జనియె - ఘ.చ. 5. పక్వా
న్నాదుల - వీ.శ.ష. 6. మనోహరంబుగా - పెక్కు ప్రతులు. 7. వసిష్ఠోపవాసంబు
నకు. వసిష్ఠాశ్రమంబునకు, వసిష్ఠప్రవాసంబునకు - అనియు పాఠములు. 8. జనియె -
పెక్కు ప్రతులు.

169 1. మతిఁ - ఓ.వ. 2. పనిచె, పుచ్చె - అనియు పాఠములు. 3. కపుడు - జౌ.
4. కై నను - ఆ. 5. గొడుక - ఏ; యెలమి మిగుల - త.

170 1. పహారంబు - పెక్కు పృథులు. 2. వటుద - వీ.శ.ష. 3. పోవ - పెక్కు ప్రతులు;
పోయి యొప్పించిన విశ్వామిత్రుండు ప్రీతుండై - ఇ.వీ.శ.ష. 4. బ్రహంసించె - వీ.శ.ష.

నదియు ⁵సంప్రీతయగుచు ⁶నమ్ముని ⁷విశ్వామిత్రునకు సన్నిహితుం జేసిన
నతని నగ్గాధిసూనుండు వధియింప సాధనం బన్వేషించునాలోన వంచించి
⁸యాప్రవాహం బవ్వసిష్ఠుఁ దొలంగించినఁ గోపించి విశ్వామిత్రుండు
శోణితవాహిని ⁹వగుమని ¹⁰శపించిన నొక్కసంవత్సరం బత్తటిని ¹¹దైత్య
సేవితయై యుండె నత్తిర్థంబునకుఁ గొందలుమును ¹²తేతెంచి యాదుర
వస్త నాలోకించి.

171 తే. అమ్మహానది నడిగి వా రత్తెఱుగు
దెలిసి నిజయత్నబలమునఁ దీర్చు దీతె
¹నట్టిదురవస్థ వారలు నాఘఁ బ్రీతి
²యానఁ జలిపిరి ³పావనస్నానవిధులు.

172 వ. అప్పుడు గొందలు బ్రహ్మరాక్షసు లమ్మునులకుఁ బ్రణమిల్లి తమచేసినవిప్ర
ద్వేషగురుజనావమానదుష్టాన్నభక్షణాదులగు పాతకంబులు వేఱవేఱ
యుపన్యసించి యే మియ్యెడ వసియించి యున్నవారము మాకు
నిష్కృతి యనుగ్రహింపవలయు ననుటయు వార లాపనికి సరస్వతిం
త్రార్థించిన నమ్మహానది యరుణానదివలన నట్టితెఱుం గగు తెఱుంగుం
గావున నిగూఢంబుగా నరుణందనలోనికిఁ దెచ్చి దీన మజ్జనంబు నేయుఁ
డని యనుమతి సేసిన.

173 ఆ. అజ్జలము¹ల గ్రుంకి యాబ్రహ్మరాక్షసుల్
తనువు లచట విడిచి ధర్మపరుల
గతికిఁ బోయి రట్టు లతిగూఢ మై యున్న
యరుణతెఱుఁ గెఱింగి యమరపతియు.

5. ను సంప్రీత, ను ముదమ్మున — అనియు పాఠములు. 6. నమ్మునీంద్రుని — పెక్కు
ప్రతులు. 7. వీడ్చొని చనియెనంత — వీ.శ.ష. 8. తత్ప్రవాహం — వీ.శ.ష.
9. విగమ్ముని — కొన్ని ప్రతులు. 10. శపించి — కొన్ని ప్రతులు. 11. దైత్య
ప్రేరితయై — ఎ ; దైత్యశీలతయై — వ. 12. లరుగుదెంచి — కొన్ని ప్రతులు.

171 1. నధిప — పెక్కు ప్రతులు. 2. యానసలిపిరి — వీ.శ.ష. 3. యానది — ఎ.ఐ.గ.వ ;
వాసర — వ ; వాసవ — ట.

173 1. ల — పెక్కు ప్రతులు ; న — వా.

174 వ. తాను సఖ్యంబు సేసి నమ్మించి నముచి జంపిన¹ పాపంబు తదీయస్నానంబు
నం బాపి కొనియె నట్టి పుణ్యాస్థానంబునుండి ²యత్తాలధ్వజుండు సోమతీర్థంబు
నకుం జనియె నది సోముండు రాజసూయంబు చేసినచో టయ్యెడ నని
మిషులు పణ్ముఖునకు నిర్జర సేనాధి³పత్యంబునకు నభిషేకంబు సేసి రతండు
తారకాదు లై నయసురులం దెగ⁴టార్చె నతనిజననాదివృత్తాంతంబు కౌరవ
వంశజాతుండ వగునీకు వినఁ దగుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

—: పూరస్వామి ప్రభావాభివర్ణనము :—

సం. 9-43-56

175 ఆ. హరుఁడు దనదువీర్య మగ్నియం దిడిన వ
హింపఁజాల కజున కెఱుఁగఁ జెప్పి
యతఁడు వనుప దాని నగ్ని గంగాగర్భ
¹భూతముగ నొనర్చె భూపవర్య.

176 వ. తేజోమయం బైనయాగర్భంబు గంగ హిమవన్నగంబుమీద సముత్స్ప
ష్టంబు సేసినఁ గనకమయం బైనశరస్తంబంబున నగ్నిసన్నిభుం డగుకుమా
రుండై యొప్పె నయ్యెడ మెలంగుకృత్తిక లక్కుమారుం గని పుత్రార్థిను
లై యందఱు¹నొక్కపెట్ట వీఁడు ²మాకొడు కని పలుకుచుఁ గరతలంబుల
³నెత్త నప్పు డయ్యార్వుఱ⁴చన్నులుం జేసిన ⁵నద్దారకుండు చంద్రనిభంబు
లై నయాననంబు లాఱు దాల్చి ⁶సప్తమాతృస్త్యపానంబాచరించిన
విస్మయప్రమోదభరిత లై వారలాశిశువు నెప్పటియెడన యునిచి ర
ట్లయ్యగ్నిభవుండు గాంగేయుండును ⁷శరజన్ముండును గార్తికేయుండును
నయ్యె నయ్యెడకు బృహస్పతి యేతెంచి జాతకర్మాద్యనుష్ఠానంబుల

174 1. పాతకంబు - పెక్కు ప్రతులు. 2. తాళ - కొన్ని ప్రతులు. 3. పత్యాభిషేకంబు
సేసి - పెక్కు ప్రతులు. 4. టార్చివేర్చి (రెచ్చె) న - పెక్కు ప్రతులు.

175 1. పూరమున - అ.

176 1. నొక్కట - కొన్ని ప్రతులు. 2. నా - పెక్కు ప్రతులు. 3. నెత్తిరప్ప -
కొన్ని ప్రతులు. 4. చన్నులు చేప - వీ.శ.ష. 5. నబ్బాలకుండు - కొన్ని ప్రతులు;
నక్కుమారుండు-అ; నత్తారకాంతకుండు - త; నత్తారకహారుండు - ఖ. 6. సకల,
సమస్త, నయ్యార్గుర - అనియు పాఠములు. 7. శరజన్ముండును - ఇది పెక్కు ప్రతు

నిర్వృత్తించి పోయెఁ దత్ప్రదేశంబు దనమహానుభావంబున జాతరదూప
మయం బై యుండు.

177 క. విను మక్కుమారుఁ డుత్తను
మనఁ దగియెడుతపము దనవిహారముగా వ
ర్ధన మొందె¹ధాత్రిధాత్రిగ
ధనురాగమమునుశ్రుతులును ²దనుఁగొలువంగన్.

178 వ. ఒక్కనాఁ డక్కుమారుం జూచువేడుక శివుండు శైలకన్యకయుం దానుఁ
బ్రకృష్టజలపరాక్రమంబులు నానాప్రకారవదనశరీరంబులు గలుగు ప్రమథ
గణంబు గొలువ నయ్యెడకుఁ జనుదెంచె నప్పుడు బ్రహ్మవిష్ణులును
సింద్రా³ది²దిక్పాలురును రుద్రా⁴దిత్యమరుద్వసుప్రభృతీసకల⁵సురులును
గరుడగంధర్వకిన్నరకింపురుషసిద్ధవిద్యాధరయతాదిదివ్యులును మునులును
మఱియుఁ బితృదేవతలును ననుచరసమేతు లై ⁴యేతెంచిరి మూర్తిమం
తంబు లై యోషధిసరిత్సముద్రపర్వతంబులు నరుదెంచె నిట్లు నిజదర్శన
కౌతుకంబుగ వచ్చిన యమ్మహాసమూహంబున కభిముఖుం డై యోగ
బలాన్వితుం డగు నబ్బాలుండు రా నన్నీలగ్రీవుండు నిరీక్షించి ⁵యంతర్గ
తంబున.

179 తే. ఉమయు నగ్నియు గంగయు నుండ నన్ను
¹గౌరవంబున ²నధికునిఁగాఁ దలంచి
చక్క నాపాలి కేతెంచునొక్కొ వీడు
సంభృతస్నేహ³భక్తివిప్రసంభుఁ డగుచు.

అలో లేదు. 8. రూపంబై — పెక్కు ప్రతులు.

177 1. నాగమమ్ములు ధనురాది శుక్రతులు వరుసఁ — వీ.శ.ప ; ధాత్రిమీదను, ధాత్రి
నెంతయు — అనియు పాఠములు. 2. దగుఁ గొలువంగన్ — కొన్ని ప్రతులు ; దను
వర్ణింపన్ -- ఊ.

178 1. నుత్కృష్ట - ఘ.వ.పీ.శ.ప. 2. దిక్పాలురును — కొన్ని ప్రతులు ; దిక్పతులును —
కొన్ని ప్రతులు. 3. సురముని వరులును — అ. 4 చనుదెంచిరి — వీ.శ.ప. 5. యాత్మ
గతమున, యంతరంగంబున — అనియు పాఠములు.

179 1. గౌరవంబున — కొన్ని ప్రతులు. 2. నధికుండుగా, నధికంబుగా — అనియు పాఠ
ములు. 3. భరిత — అ.ఎ.ఐ.ఒ.గ.వ.

- 180 క. అనుచుండఁగ నమ్మువ్వురు
తనతనచిత్తమున నట్ల తలఁపఁగ నది యె
ల్లను దివ్యబోధమునఁ ¹గని
కొని యబ్బాబుండు ²యోగకుశలత ³వెలయన్.
- 181 వ. మూర్తిచతుష్టయంబు దాల్చి యన్నలువుర యొద్దకు నేకకాలంబునం
జనినం గని యెల్ల ¹వారు ²నదృతమగ్నమానసు లై రక్కుమారుండు
పదంపడి యొక్కరుం డై పొలిచి నిలిచె నప్పుడు.
- 182 చ. హరుండును గంగయున్ శిఖయు నంబికయుం ¹బ్రణిపాతపూర్వని
ర్భరవినయంబుతోడఁ దగఁ బద్మజుఁ జేరి మహాత్మ యిక్కుమా
రురుచిరమూర్తికిన్ గుణగురుత్వవిభూతికి నీడు గాఁగ ని
మ్మర ²సి యుదాత్త మైన ³పద మన్న నతండు ప్రియం బెలర్పఁగన్.
- 183 వ. ¹దేవహితపరుం డగుటంజేసి చిత్తంబునఁ దలపోసి వీఁడు ²దేవసేనకుం బతి
యగుం ³గాక యని నిశ్చయించి ⁴వారల వీక్షించి యవ్విధ ⁵యెల్లవారును
వినం దెలియఁ బలికి శక్రవరుణాదు లగుమేటివేల్పుల నబ్బాలునకుం జూపి
వీరు నీకు రక్షణీయులని ⁶యప్పగించె నయ్యమరవరు ⁷లక్కుమారు నభి
షేకంబు ⁸సేయుద మని ⁹వారిజాసనుం బురస్కరించుకొని ¹⁰యెల్ల
వారును దోడన యరుగుదేర సరస్వతీ ¹¹సమీపంబునకుం ¹²జని సకలరత్న

- 180 1. గనుగొని, గనిగొని, గైకొని—అనియు పాఠములు. 2. దివ్య-అ. 3. మెఱయన్—
కొన్ని ప్రతులు.
- 181 1. వారలు—పెక్కు ప్రతులు. 2. నానంద—వీ.శ.ప.
- 182 1. బ్రణవార్థ—అ.ఈ; బ్రణవాది—ఇ; బ్రణతాత్మ—జ.ల. 2. య—వీ.శ.ప.
3. వర—అ.
- 183 1. దేవలోకోపకరుండగుటంజేసి—ఖ. 2. దేవసేనాపతియగుం—వీ.శ.ప; దేవతా
సేనలకుంబతి—చ. 3. గాక యని వారల—బౌ.క.త. 4. యమరుల వీక్షించి—జ.
5. వారలకుం దెలియఁ—వీ.శ.ప. 6. యప్పగించిన—పెక్కు ప్రతులు. 7. లక్కుమా
రునకు—అ ఈ.ఊ. 8. సేయుండన వారువారి—ఊ. 9. వారిజభవుం—ఐ.గ.
10. యెల్లదేవతలును—ఏ; యెల్లదేవతలలో—అ. 11. తీరంబునకు—అ.ఊ.వ.
12. వచ్చి—ఈ.ఊ; వచ్చిరివచ్చి—ఖ; కరిగి—ఒ.జ; జనికనక—అ.

మయం ¹³బై నదివ్యపీతంబు ¹⁴హిమవంతుండు వెట్ట నందాభూతపతిపుత్రు
నునిచి బృహస్పతి¹⁵హోమకార్యంబు నిర్వర్తింప నీశానవిష్ణు¹⁶విధి కౌశికులు
లోనుగా నమరముఖ్యు లభిషేకద్రవ్యంబులు సారస్వతజలపూర్ణమణికనక
¹⁷కలశంబులు ధరియించి గంధర్వాప్సరోగణంబులు సంగీత¹⁸మంగళంబాచ
రింప మహామునిప్రకరపుణ్యహ¹⁹ఘోషంబులు నెలంగ నుమా²⁰శ్రీసర
స్వతీశచీప్రముఖు లై నపుణ్యాంగనలు దీవనలతో సేస²¹లొలుక నభిషేకించి
²²సమ్మోదంబున ²³సేనాధిపత్యంబునకుం బట్టంబు గట్టిరి తొల్లి తత్ప్రదే
శంబున దేవతలు జలాధి²⁴పత్యంబునకు పరుణు ²⁵నభిషిక్తుం జేసి రవ్వ
రు²⁶ణాభిషేకంబుకంటెఁ గుమా రా భిషేకం బొప్పె నప్పావక
సంభవునకుఁ గామ²⁷దమనకమలభవశార్ఙ్గశతమఖ²⁸ప్రముఖు లగుసకల
ప్రభువులు దమతమయనుచరులయందు రూపగుణబలపరాక్రమాధికు లై న
వారి ²⁹నేటి భీమఘంటాకర్ణ³⁰సంక్రమదండధరసహితు లగు ననేకవీరుల
నొసంగి వారల బెరసి వర్తించుటకుఁ దగిన సేనాంగసముదయంబు
³¹నన్మహితాత్మునకు మూలబలంబుగా ³²నొనర్చి రబ్బలంబులఁ జిత్రా
భరణ వర్షాయుధధరులును వివిధప్రకారాకారులు నగు గజకర్ణనికుంభ కుము
దాదులై న సైనికులు మెఱసి యుల్లసిల్లి రమ్మాఁకలతో శత్రుభయంక
రంబు లగుచు మాతృకాగణంబులు ప్రభావనీవిశాలాక్షి³⁴పాలితాపుర
స్సరంబు లై ³⁵పొలిచె నట్టియెడ.

13. బగు — పెక్కు ప్రతులు. నలంకారశోభితంబుగా 14. హిమవంతుండు — చ.
15. దగు — ఐ.గ;హిత — చ ; 16. కమలాసనులు — వీ శ.ష. 17. కుంభములును
ధరియించి — ఆ.ఓ. 18. మంగళగానంబులు, మంగళపాఠంబు — అనియు పాఠములు.
19. వాచనారవంబులు నెలంగ — వీ.శ,ష. 20. రమా — వీ.శ.ష. 21. లుచల్ల —
అ.ఇ ఎ.ట.వ; లు చిలుక — చ. 22. రాసమయంబున — వీ.శ.ష. 23. దేవసేనాధి —
ఐ.గ.ల.వ. 24. పతిత్వమునకు — కొన్ని ప్రతులు. 25. నకభిషేకించిరి, నకభిషేకంబు —
అనియు పాఠములు. 26. ణాభిషేచనంబు — కొన్ని ప్రతులు. 27. దహన —
ఈ.ఊ.ఘ.వ ; వాహ — చ. 28. ప్రభృతులగు — పెక్కు ప్రతులు ; ప్రముఖసకల —
వీ.శ.ష. 29. నేర్చి, నెఱింగి — అనియు పాఠములు. 30. సంక్రమణ — పెక్కు ప్రతులు,
సంక్రందన — ట.వ. 31. నన్మహాత్మునకు — ఆ ఐ.గ. 32. నమర్చి — పెక్కు ప్రతులు.
33. ప్రభావధీ — వ.వీ.శ.ష; ప్రభావసే, ప్రభావినీ — అనియు పాఠములు. 34. కాపా
లికా — ఆ ; పారికా — ఎ.ఫ. 35. పొలిచిరట్టి — కొన్ని ప్రతులు.

184 సీ. శంకరుఁ డుదితభాస్కరనిభభృజమును

వాసవుఁ డసురవిధ్వంసకరణ

పరిణతశక్తియు హరి బలవర్ధని

యగు వనమాలయు నగజ యెపుడు

మాయనివెలిపట్టుదోయిని గంగయు

జ్వల¹సుధామయకమండలువు గురుఁడు

దీప్తదండము వై నతేయుండు మహీతమ

యూరంబు ²వరుణుం డుదార³రూప

తే. మైనతామ్ర⁴చూడంబును ⁵నర్థవిభుఁడు

దర్పితచ్ఛాగమును ⁶శతదశభవుండు

⁷లసితకృష్ణాజినంబును⁸ నసమసమర

జయము నొసఁగిరి ప్రీతి నాపణ్ముఖునకు.

185 వ. ఇట్లు సిద్ధస్వరూపదీపితుం డైనయతని నాపోవక చూచుచు శంకరుండు
వీని కీ¹విభవంబునకు ననాయాసంబున నమరవిరోధి²నాశంబు ³గావించుటకు
వలయు నని తలంచి భూత⁴మయం బగు⁵మహా⁶పై న్యంబు సమర్పించె
నప్పు ⁷డిండ్రాదిబృందారకులు నిజబలసందోహంబులతో నాబర్హివాహనుఁ
బరివేష్టించిరి శంఖభేరీపణవగోముఖప్రముఖతూర్యంబులు దిక్కులు పీక్క
ట్లెల్లఁ జెలంగె నట్లు ⁸మహాతి యగు⁹దేవసేనకుఁ బతి యై యమ్మహా
సేనుండు సురముఖ్యులఁ జూచి మీ కెవ్వరినేనియుం జంపను జెలుపను

184 1. కాంతిగల — వీ.శ.ష. 2. నగ్నియు — ఆ.ఎ.ఓ.వ. 3. దూత — ఇ. 4. కంధ
రము — ఔ.క.త. 5. నబ్ధివిభుఁడు — కొన్నిప్రతులు ; నబ్జభవుఁడు, నబ్జవిభుఁడు —
అనియు పాఠములు. 6. శారదావిభుండు — ఆ.ఓ 7. నసిత, అతుల అనియు
పాఠములు. 8. నమర — ఒ.గ.

185 విజయంబునకు — ఎ. 2. వినాశంబు — కొన్నిప్రతులు. 3. నొందింప — అ.ఊ
4. భయంకరంబగు — ఊ.చ.ల. 5. తనమహా — ఆ.ఎ.ప.ఓ.వ. 6. సేన — వీ
శ.ష. 7. డిండ్రాది ప్రముఖ, డిండ్రాది ప్రభృతి, డిండ్రాదిప్రభూత — అనియు
పాఠములు. 8. 'మహావిభూతియగు — అనియు పాఠములు. 9. దేవ — పెక్కు

వలసియున్నది యట్టిబల్లిదంపుఁ¹⁰బగఱం బరిమార్చెద నని వరం బిచ్చిన
వారలు ¹¹బహుప్రమోదంబు నొందిరి సేనయార్చినఁ ద్రిలోకంబులు
నాదమయఁబు లయ్యె నవ్విధంబున విశాఖుని నుత్తమపదస్థుఁగఁ గావించి
విరించివైకుంఠశ్రీకంఠులు నిజేచ్ఛఁ జనిరి పదంపడి యగ్గుహుండు దేవ
తలు దారకాసురునివలన ¹²నలంగి యునికి యెఱింగి.

186 క. బలయుతముగ నడచిన న

బృలియుండు ననేకదైత్యబలములతో న

గ్గలిక ¹నెదురు నడచెను ద

దృలయుగమున కక్కజంపు భండన మయ్యెన్.

—: యమారస్వామి తారకాక్షం జంపి దేవతలకు ముదంబుసేయుట :-

సం. 9—45—63

187 వ. అట్టియెడ.

188 క. తనవొరలుఁ దాను దారక

దనుజేంద్రుఁడు గార్తికేయుఁ దాఁకిన నమృతా

శనగణసమ్మదసంపా

దనుఁ డగుచును శక్తి యతఁడు ధరియించె నృపా.

189 వ. అమ్మహనీయసాధనంబున ననేకకోటిశక్తు లుద్భవించి నానాదానవప్రక
రంబుల బడలువడం ¹జేసి యుల్కాసహస్రంబుల పిడుగులతండంబుల
మ్రోతచందంబున ²విరావం జావహిల్ల నది ప్రయోగించి యమ్మహో
త్ముండు మహిషప్రిపాదభృతోదరు లను దనుజసేనాపతులం బొలియింప
నిలింపపై న్యంబులు సంరంభంబున ³దైత్యబలంబులం దెగటార్చె నక్కుమా
రుండు ⁴ప్రయోగింప నాశక్తి ⁵పగతు⁶రం బిలుకుమార్చి క్రమ్మఱఁ గర

ప్రతూలతోలేడు 10. వైరి — ఔ. 11. బహుశ (ల) — పెక్కుప్రతులు. 12. గలంగి —
ల.పి.శ.ప.

186 1. నెదురవచ్చిన — ఆ. నెదురువచ్చిన — ఓ.వ.

189 1. జేపెనులా — కొన్నిప్రతులు. 2. అంబుదరావంబా, పరివారంబుననా, పీరా
రావంబా — అనియు పాఠములు. 3. ననుజ — న.పి.శ.ప. 4. ప్రయోగించిన
యా — అ. 5. దైత్యులఁ — ఘ. 6. రఁదెగటార్చి — అ.ఎ.ఓ.వ ; రఁబరిమార్చి—

తలంబునకు వచ్చు చుండె ⁷నత్తారకుం డట్లు దమవారు సమసిన సక్రోధుం
డై యగ్గుహునిఁ గిట్టి బెట్టివం బగు నతని శక్త్యస్త్రంబులతాఁకునం
⁸బడియె నిట్లు జయంబు సేకొని యక్కార్తికేయుండు వెలింగె విబు
ధులు ప్రమోదంబు నొందిరి పదంపడి.

190 క. బలికొడుకు ¹బాణుఁడనియెడు
²బలవదసురవల్లభుండు బాధించు నమ
ర్త్యులఁ గౌంచపర్వతాశ్రయ
బలిష్ఠుఁ డయి జగములెల్ల ³భయముం బొందన్.

191 వ. ¹దాని విని యమ్మహాసేనుండు.

192 మ. కడిమిం బోయి మహాగ్రశక్తినిహతిం గ్రౌంచంబు భేదించి యె
క్కుడు ¹దర్పంబున వచ్చి మార్కొనిన ²రక్షోనాథుఁ దత్తైన్యంబులం
గడువేగంబున రూపుమాపి మునిసంఘంబుల్ ప్రళంఘింపఁ బె
ల్లడరన్ నిర్జరదుందుభి ³ధ్వనులు పుష్పాసార ⁴మొప్పారఁగన్.

193 వ. త్రిభువనానందకరుం డై విజయ ¹విభవాతిశయంబున నొప్పె నిట్లఖిలలోక
సంభావనీయం బగు ²పణ్ముఖుచరితం ³బు లాకర్ణించి కృతార్థుండ ⁴వైతి
కారవాన్వయపావన - యాబలదేవువృత్తాంతంబుకొఱంత విను మతం
డ తీర్థంబునఁ బ్రతిష్ఠితుం డైన కుమారునకుఁ బ్రదక్షిణప్రణామంబు లాచ
రించి యందలిపెద్దలు కుమారాభిషే ⁵కంబు నెప్పఁ జెవుల ⁶పండువు సేసి.

ఘ.శ.ష. 7. నట్లు తమవారు సమసిన - ఆ.ఓ. 8. గూలె - అ.డి.

190 1. మహిషుఁడని - డ.న.వ. 2. బలవంతుఁడసురవిభుఁడు - ప. శ.ష ; బలవంతుఁడు
లోకమెల్ల భయపడఁగ నమ - ఏ. 3. భయమందంగన్ - పెక్కు ప్రతులు ;
భయమొందంగన్ - ఒ.న.

191 1. విదారింపుచుండ దానివిని - అ.ఏ.

192 1. దర్పంబున - అ. 2. నాదునైన్యంబులం - శ.న. 3. స్వసము - అ
4. మేపారగన్ - జ.క.ఖ.ఘ.బ.

193 1. విభాతిశయం - డి.ఒ.జ.త ; భాసితాతిశయం - ఈ. 2. యక్కుమారు -
వీ.శ.ష. 3. బాకర్ణించి - పెక్కు ప్రతులు. 4. వైతివింకనాబలదేవ - వీ.శ.ష.
5. కంబుప్రకారంబు నెప్ప, కప్రకారంబు నెప్ప - అనియు పాఠములు. 6. పండువు
గానలయచు - వీ.శ.ష ; పండువుగావిని యచ్చోటువాసి - అ.ఎ.

- 194 ఆ. అగ్నితీర్థమునకు నరిగె నయ్యెడఁ దొల్లి
యగ్ని డాఁగియున్న నమరు లచటి
1 కేఁగుదెంచి కాంచి 2 రిద్ధశమీ 3 గర్భ
లీనుఁ డై న4యతని మానవేంద్ర.
- 195 వ. భృగుశాపంబునం బ్రాపించు సర్వభక్షకత్వంబునకుఁ జాలక దొలంగి1న
యగ్నిదేవు నట్లు 2 గని 3 బ్రహ్మాదిదేవత లమ్మునివచనం బమోఘంబు
గావున నీవు సర్వభక్షణుం డయ్యు 4 మాలో నగ్రపూజ్యుండ వని యొడం
బటిచి నిఁజ్ఞానంబునకుం జనువప్పు డత్తీర్థంబు పరమపావనం బని తజ్జ
లంబులఁ గృతస్నాను లైరి యందుండి యా5 సీరి కాబేరతీర్థంబునకుం
జనియె 6 నది కుబేరుండు దపంబు సేసి ధనాధిపత్యంబు మొదలై నవరం
బులు వడసి1నచో టయ్యెడ గదలి యతండు.

—: ప్రభావతియను మునికన్యక మహిమాభివర్ణనము :—

సం. 9—47—2

- 196 సీ. బదరిపాచన 1 నామ పరమతీర్థమునకుఁ
జనియె భరద్వాజతనయ తొల్లి
యచటఁ 2 బ్రభావతి యనునది యింద్రుండు
పతిగాఁగఁ గోరి తపంబు సేయ
నతఁడు వసిష్ఠునాకృతి దాల్చి వచ్చిన
నయ్యింతి యర్ఘ్య3 పాద్యాదు లిచ్చి

- 194 1. కరుగుదెంచికాంచిరచట — ఊ. 2. రెలమి — అ.ద. 3. వృక్ష — ఎ. 4. వాని
మానవేంద్ర — వీ.శ.ష.
- 195 1. యట్లున్నయగ్ని — వీ.శ.ష. 2. గనితెచ్చి, తలంచి, తెలిసి — అనియు పాఠ
ములు. 3. సర్వభక్షణుండయ్యుఁడైభువనపావనుండు (నంబు) గావరంబిచ్చి
బ్రహ్మాదిదేవతలు — ఇ.వీ.శ.ష. 4. మాలోనగ్రపూజ్యుండవని యొడంబటిచి —
ఇది పెక్కుప్రతులలోలేదు. 5. కామపాలుండు, సీరపాణి — అనియు పాఠములు.
6. నదిమున్ను కుబే — అ.ప. 7. నచ్చోటుగదలి — కొన్నిప్రతులు.
- 196 1. మనఃబరఁగు — వీ.శ.ష. 2. ప్రతాపని, శుభావతి, శృతివతి — అనియు పాఠ
ములు. (1) గమనిక — 'భరద్వాజస్య దుహితా రూపేణాప్రతిమాభువి సుచావతీ
నామ విభో కుమారీబ్రహ్మచారిణి' అని మూలము. భం 9—47—2. ఇట్లు మూలమున
ఇట్లు మూలమున ప్రభావతిఅనుటకు మాటుగా సుచావతీ అని కాన్పించు చున్నది.
(2) కుంభకోణసృతిలో ఇట శృతావతీ అనికలదు. 3. పాద్యంబు — చ.ల.వీ.శ.ష.

భక్తితోఁ జేరి మత్పాణి శక్రన కిచ్చు
దాన నప్పునిక మానఁ గాని

తే. వలయుపనిఁ బంపుఁ డన్న నవ్వొలయ నమ్మ
హాత్ముఁ డది యట్ల యగుఁ 4గాని యతివ వీనిఁ
6బక్వములు సేయుమని కొన్ని బదరిఫలము
లానితంబినిచే నిచ్చి యవులనుండ.

197 వ. అదియును గృతస్నానయుఁ గలితధౌతపరిధానయు నై 1ప్రాయికగ్ని
రాజఁబెట్టి యాఫలంబులు జలంబులతోడఁ గూడ నెక్కించి వండుచుండ
నవి పాకంబునకు రాకయుండ వెండియుఁ దనసవరించినకాష్ఠంబు2లు
గ్రమంబున 3నిడి యనలంబు ప్రబలంబు 4సేయఁ గాష్ఠంబులు సమసెఁగాని
యారేఁగుఁ5బండ్లురియవయ్యెఁ గాష్ఠంబులు 6గలయెడకుం బోయి తెచ్చు
నంత కగ్ని 7యాతెనేని దుష్పాకం బగు నని యామగువ తనకా లింధ
నంబుగా నిడి బాకంబు సేయఁ 8గనుంగొని పాకశాసనం డచ్చెరు వొంది
ప్రత్యక్షం బై 9శుభాంగి నీదుని10పాతిశయంబునకు మెచ్చితి భవదభిమతం
బిచ్చితిని తనువు విడిచి త్రిదివమ్మునకు రమ్ము సర్వపాపహారం బై
యీతీర్థంబు లోకత్రయ11ప్రఖ్యాతం బయ్యెడు మనీయె నమ్మహాభాగయు
నాసుమనోవిభునకు 12మనోరమ యై వెలసె నట్టిబదరిపాచనంబుననుండి.

198 ఆ. ఇంద్రతీర్థమునకు నేఁగె నాబలభద్రుఁ
డచట నూలుక్రతువు లాచరించి
యనిమిషేశ్వరుండు గనియె శతక్రతుఁ
డనుప్రసిద్ధితోడ నతులపదము.

4. గాక - పెక్కు ప్రతులు. 5. వినుము - ఇ. నాకు - ఐ.గ. 6. పాచనము -
ఆ.ఎ.ఓ ; భక్త్యములు - గ.

197 1. పొయి - కొన్ని ప్రతులు ; పోయి - ఎ.క. 2. తెల్ల - పెక్కు ప్రతులు ;
చెల్లం - ట.న. 3. నిడుచు - పెక్కు ప్రతులు, 4. సేయఁగాష్ఠ - కొన్ని ప్రతులు.
5. ఫలంబులు విరియవయ్యె - చ; బండ్లెప్పటియట్లు నుడుకకున్న - త. 6. తీగల-
అ.డి. 7. యాతీన - పెక్కు ప్రతులు. 8. గనుంగొని యప్పునికకుఁ బాక -
ఆ.ఔ.క.త.న. 9. శుభాసతీ - ఘ ; శుభాంగీ - డ. 10. పాతివ్రత్యాతిశయం
బునకు - చ. 11. ప్రఖ్యాతివడయు - వీ.శ.ష. 12. హార - కొన్ని ప్రతులు.

199 వ. అచోట గదలి హలాయుధుండు రామతీర్థంబునకుం ¹బోయెఁ బలు
మాటు రాజుల నెల్లను బొరిగొని పరశు²రాముం డత్యుక్తుం డై ప్రియ
శ్చిత్తంబుగా నయ్యెడఁ ³గశ్యపునుపదర్శనంబున ⁴రాజసూయంబులు
నశ్వమేధంబులు వాజిపేయంబులు ననేకంబు లొనర్చి యమ్మునీంద్రునకు
దక్షిణసమ స్త్రక్షోణియు నొసంగె నందుండి ⁵యయ్యెకకుండలుండు
యామునఁ బునకుం జనియె నది వరుణుండు రాజసూయంబులు సేసినప
ట్టచ్యుధ్వంబునవసానంబున దేవాసురులకు సకలభూతసంక్షయకరం బగు
చున్న సంగరంబు ప్రవర్తించె.

200 అ. ¹అచట గదలి యాతఁ డాదిత్యతీర్థసం
సేవనమున కరిగె ²ధీవిశాల
యందుఁ గ్రతు వొనర్చి యాదిత్యుఁ డుజ్జ్వల
³జ్యోతిషాధిపత్యశోభి యయ్యె.

201 వ. ద్వైపాయనుండును శుకుండును గృష్ణుండును ¹జైమినియు మఱియును
²దేవల³జై గీషవ్యాదు లగునై ప్రికు లనేకు లయ్యెడ నద్భుతయోగసిద్ధిం
బొందిరి.

202 తే. అచటనుండి సారస్వత మను¹వసిష్ఠ
తీర్థమున కేగె నాబలదేవుఁ డధిప
యందుఁ దొల్లి నిష్ఠాతిశయంబుమై ²ద
ధీచి యనుముని నియమంబు లాచరించె.

199 1. జని - కొన్ని ప్రతులు. 2. రాముండు ప్రాయశ్చిత్తంబుగా - పెక్కు ప్రతులు.
3. గశ్యపుఁడువస్త్రస్థగాఁగ - వీ.శ.ష; గశ్యపోపదేశంబున - కొన్ని ప్రతులు.
4. రాజసూయంబులు - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 5. యాబలరాముండు. యయ్యదు
కుంజరుండు, యయ్యదుఘనుండు - అనియు పాఠములు.

200 1. అచట - కొన్ని ప్రతులు. 2. చెలువుమిగుల - అ.ఈ ఏ; నావిశాల - కొన్ని
ప్రతులు; భూవరుండు - ఖ. 3. జ్యోతిరాధిపత్య - పెక్కు ప్రతులు.

201 1. జైమినియు - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 2. దేవయోగులు - వీ.శ.ష; దేవత
లును - కొన్ని ప్రతులు. నాదిగాఁగలనై ప్రి - వీ.శ.ష.

202 1. విశేష, విశిష్ట - అనియు పాఠములు. 2. దధీచుఁడను - పెక్కు ప్రతులు.

203 వ. అనియమాచరణంబునకు ¹నింద్రుండు శంకించి ²తద్విఘ్నంబు కరణంబు³కు
⁴నలంబున యనునప్పరోవనితం బుత్తెంచినఁ దదీయదర్శనంబున నమ్ముని
 వీర్యంబు స్థలించిన వాని సరస్వతి గర్భంబుగా ధరియించి పుత్రుం గాంచి
 తపస్విజనగోష్ఠి నున్న యత్తపోధనుకడకుఁ దెచ్చి వీడు నీకొడుకు భవత్తే
 జంబు వృథ వోసీక యేను వహించి కాంచితి వీనిం గైకొను మనిన
 నతండు వాని నెత్తికొని యాలింగనంబును ⁵మూర్ధఘ్రాణంబును జేసి
⁶యాసరిధ్వర నాలోకించి నీవు బ్రహ్మ⁷సరస్సున జనియించితి పుణ్యనదుల
 యందు మేటి వని సంస్తుతించి ⁸నీజలంబులం దర్పణంబు సేసిన ⁹విశ్వేదేవ
 తలుఁ బితరులు గంధర్వులుఁ ¹⁰దృప్తు లౌదు రని యనుగ్రహించి యిక్కు
 మారుండు నీ పేర సారస్వతుం డనం బరఁగుఁ బదంపడి పండ్రెం డేం
 డ్లనావృష్టి ¹¹యైన నయ్యాపదఁ ¹²బొంద కుండఁ బెక్కండ్రు¹³మునుల
 రక్షించి ¹⁴వేదాధ్యయనంబులు సేయించునని ¹⁵చెప్పి ¹⁶యొప్పగించిన
 సరస్వతి ప్రీతయై తనయుం గొని చనియె నాకాలంబున.

204 క. ¹అమరులకు నసురుల³కుఁ గల
 హము గలిగిన³ బలవిరోధి యాయుధనికురుం
 బము సవరించుమహోద్యో
 గమునఁ బ్రవర్తించె వీరకౌతుక మాలరన్.

205 వ. అ ట్లుద్యోగించి.

203 1. శక్రుండు - పెక్కు ప్రతులు. 2. తద్విఘ్నంబునకు - వీ.శ.ష. 3. నకతని
 శీలంబు నమయ - అ ఓ. 4. నలంబున - పెక్కు ప్రతులు. 5. మూర్ధ్ని - పెక్కు
 ప్రతులు. 6. యాసరస్వతి - జ బ.ల ; యాసరస్వతీనది నుద్దేశించినీవు - మ. 7.
 శిరస్సు, తేజము. శిరంబు - అనియు సారములు. 8. నిజజలంబులం - ఈ.ఉ.
 వ. 9. విశ్వ - పెక్కుప్రతులు. 10. దృప్తులుగాలరని - పెక్కు ప్రతులు. 11.
 యయ్యెడు - శ.ష. 12. బొరయ - పెక్కు ప్రతులు. 13. మునుల - పెక్కు
 ప్రతులు. 14. వేదాధ్యయనసంపన్నుండగునని - వీ.శ.ష. 15. నిర్దేశించి - ఇ.ఉ.
 16. యొప్పగించిన - పెక్కుప్రతులు.

204 1. 'త' ప్రతిలో ఈ పద్య మి ట్లున్నది:-
 అమరులకు నసురులకుఁ గల
 నమరిన యాయుధము లొప్ప నందరికిని దా
 సమత దగవేడ నిచ్చుచు
 విమలయశోనిరతుఁ డగుచు వెలసె నతండున్.

2. కునుసమర - వీ.శ.ష. 3. నను హరియు సాధన నికురుం - వీ.శ.ష.

- 206 చ. జగముల నెందునుం బడయఁ జాల కతండు ¹దధీచియస్థులం
చగియెడునాయుధం²బు లగుఁ ³దత్వరతం జని ⁴వేడ నాతఁ డి
చ్చు గురుతరాక్ష యోజ్జ్వలయశో⁵నిరతుం డని పంపఁగా నిలిం
పగణము ⁶వోయి వేడి⁷న నృపాలక ⁸యిచ్చె నతండు ప్రీతితోన్.
- 207 వ. ¹ఇచ్చి యతం డవ్యయలోకంబున కరిగె నమరవరుండును దదస్థుల వజ్రా
యుధంబు ²నొనర్చి పేర్చె నంత నాసారస్వతుండు ద్వాదశ³వార్షికం
బగుననావృష్టి⁴దురితంబునఁదన్నుం జేరి పిన్న యనక విద్యావిశేషకలితం
బై నగౌరవంబున ⁵శిష్యత్వంబు ⁶భజియించినయటువదివేపురు మునుల
సరస్వతీ⁷ప్రభావజనితం బగునన్నంబున ⁸రక్షించుచు వేదంబుఁ ⁹జదివించె
నా¹⁰సారస్వతతీర్థంబున నుండి యాసంకర్షణుండు వృద్ధకన్యాశ్రమంబు
నకుం బోయె నయ్యెడ గర్గవంశ ¹¹వర్యుం డగు¹²ఖని యనుతపోధ¹³నుండు.
- 208 తే. పరమతపమున నొకకన్యఁ బడసి పెంచి
¹దేవమునకు నేఁగె నది తప²స్థిరతఁ బూని
³పతి వరింపంగ నొల్లక బ్రహ్మచర్య
మున ⁴వెలింగి యయ్యాశ్రమమున వసించె.

206 1. దధీచునస్థులం — కొన్ని ప్రతులు. 2. బులుగఁ — అ.ప.ఐ.ఖ.గ.వ. 3. దత్వరత — అ.ఓ.ఖ. 4. వేడుఁ డాత — కొన్ని ప్రతులు. 5. భరితుండని — ట.వ ; నిలయుం డని — చ. 6. లోలి — బ.జ. 7. నను పన్నుగ నిచ్చె — అ.ప. 8. యాతఁడు నిచ్చె — థ.

207 1. ఇట్టిచ్చి — వ.శ.ష ; అట్టిచ్చి — వీ ; ఇచ్చియవ్యయ — పెక్కు ప్రతులు. 2. నొనర్చి యసురుల నోర్చె, నొనర్చి యసురుల నోర్చి, నొనర్చి యసురుల నొప్పించె — అనియు పాఠములు. 3. వర్షంబులనా—వీ.శ.ష. 4. దోషంబున—కొన్ని ప్రతులు. 5. శిష్యత్వ నియతిం — వీ.శ.ష. 6. జరించి — వీ.శ.ష ; భరియించిన — ఎ ; భజించిన — ఐ. 7. ప్రభావంబున — నన్నంబుఁ బెట్టి — అ. 8. సంరక్షించుచు — ఈ ; రక్షింపుచు వేదంబులు — పెక్కు ప్రతులు. 9. జదివించు చుండె, నడిపించె, జదివింపుచుండె — అనియు పాఠములు. 10. సరస్వతీ — పెక్కు ప్రతులు, 11. సంభవుండగు—వీ.శ.ష ; వరుండగు, కరుండగు — అనియు పాఠములు 12. కుణి, మణి, గుణి -- అనియు పాఠములు. గమనిక :- 'ఖని' యనుపేరు 'సోరెన్న' మహాభారతనామానుక్రమణికలో లేదు. 13. ధనవర్యుండు — ఉ.క.

208 1. దేవపథముననేఁగె నస్థిరతఁబూని — చ. 2. స్థితియ — కొన్ని ప్రతులు. 3. పతినివరి. యింప — బ.వ. 4. పెరింగి — అ.

- 209 వ. పదంపడి యత్యంతవృద్ధయై పరలోకగమనంబు గోరె నప్పుడు యదృచ్ఛా
సన్నిహితుం డై ననారదుం డక్కన్యక కి ట్లనియె.
- 210 క. విను పాణిగ్రహణము సే
యనివనితకుఁ బుణ్యలోక మప్రాప్యము గా
వున నేయుపాయమున నై
నను దగియెడువరు వరింపు నలినదళాక్షి.
- 211 ఆ. అనిన నిజతపంబు¹నర్దంబు లంచంబు
గాఁగ నిచ్చి యదియు గాలవాత్మ
జుని వరించె నతఁడు సుదతి²తో సమయంబు
పలికికొనియె ధరణిపాలవర్య.
- 212 వ. సమయంబు నేకరాత్రసహవాస¹సమ్మతకలితం బట్లు పాణిగ్రహణసంస్కార
వతి యై యావృద్ధకన్యక డై వయోగంబున నారాత్రి మనోహరయౌవ
నయుఁ బరమానులేపమాల్యాం²బరభూషణాభిరామయు నయ్యె నమ్ముని
నియుఁ బ్రీతుండై ³యన్నాతినంగతి ⁴నన్నిసి గడపెఁ బ్రభాతంబున
⁵నన్నితంబిని యతని కి ట్లనియె.
- 213 నే. ఒక్క రేయి ¹పాల నాయునికి గాఁగఁ
బలికికొన్నార మది ²సెల్లె నలఘుచరిత
పోయి వచ్చెద నని దివంబునకుఁ బోవ
నుత్సహించె నమ్ముని మది నుమ్మలింప.

210 1. కన్యకు - ఏ.గ.

211 1. నందర్థముంకువగాఁగ - అ.ప.ఖ. 2. కి - వ ; తో సమయమాచరించె ధరణి
నాథ - చ.

212 1. సంకల్పితంబనిన సమ్మతించి - అ.ప.ఖ. 2. బరాభిరామయు మణిభూషణ భూషి
తయు - పి.శ.ష ; బరాభరణాభిరామయు - కొన్ని ప్రతులు. 3. యయ్యింతి -
పి.శ.ష. 4. నారేయి - పి.శ.ష. 5. నత్తన్వితయతని - అ.ఉ.

213 1. గృహిణి - చ. 2. నెక్కె - ఘ.

214 వ. ఇ ట్లుత్సహించి యిత్తీరంబున దేవఋషిపితృతర్పణపరుం డై యొక్కనాఁ
డుపవసించినవాఁడు పంచాశద్వత్సరపరిపూరణీయం బగునై ప్రికబ్రహ్మచర్య
ఫలంబు వడయువాఁడని పలికి తనువువిడిచి దివంబున కరిగె గురువం
శోత్తమా యయ్యెడ నారేవతీ¹పతి శల్యుండు రణంబునఁ బాండవులచేత
నిహతుండగుట విని వగచుచు నచ్చటికిఁ జేరువ యగుశమంతపంచకం
బునకుం జని ²యందులమునులఁ గురుక్షేత్రవిశేషంబు లడిగిన వార లతనికి
నది ప్రజాపతి యుత్తరవేది యనియును సమస్తదేవతలు నందు ³వరిష్ఠంబు
లగుసత్రంబు లాచరించి రనియును దానిఁ గురుం డనురాజు దున్నుటం
జేసి దానికిఁ గురుక్షేత్రంబనునామం⁴బు గలిగె ననియు నెఱింగించిన
⁵నయ్యేకకుండలుం డాభూమీశ్వరుఁ డేమి ప్రయోజనంబునకు దున్నె
⁶ననుటయు నాతపోధను లి ట్లనిరి.

—: కురుక్షేత్ర ప్రభావాభి వర్ణనము :-

సం. 9—52—4

215 సీ. ఇందుఁ బుట్టినజను ¹లెల్లను దుదిఁ ద్రిది
వంబున కరుగంగవలయు నని మ
నంబునఁ గోరి యన్నరపతి దున్నంగ
నింద్రుఁడు సనుదెంచి యేల యిచటఁ
²దునియెడ వనిన నమ్మనుజాధిపతి తన
కోర్కి నెప్పిన గేలిగొనుచుఁ జనియెఁ
బలు³మఱు నద్దేవపతి వచ్చి వెండియు
నుల్లసమాడుచు ⁴నుండు నత⁵ని
ఆ. ⁶నతఁడు నిష్ఠ ⁷గుండ కనిశంబు దున్నంగ
వరముఁ బ్రీతి నొసఁగువాఁడు గాఁగ

214 1. రమణుండు — క.ట.త. 2. యందలి — పెక్కు ప్రతులు. 3. గరిష్ఠంబులగు, బ్రసిద్ధంబులగు, విశిష్టంబులగు, నిష్ఠంబులగు, బరివేష్టించి సత్రంబు, దుపదేష్టంబులగు— అనియు పాఠములు. 4. బయ్యెనని — పెక్కు ప్రతులు. 5. నయ్యదుకుంజరుండా — కొన్ని ప్రతులు. 6. ననియదుగుటయు — కొన్ని ప్రతులు ; దవనిన — వ.

215 1. లెల్లవారునుదుది—అ ఊ ఓ.క.ల. 2. దున్నెదునీవని యన్న భూపతి తన—అ.ప.ఖ ; దున్నెద—కొన్ని ప్రతులు. 3. మారు—కొన్ని ప్రతులు. 4. నుండ, నుండె, నున్న— అనియు పాఠములు. 5. డు — అ.ట.వ.స. 6. తనదు — అ.ఖ.స. 7. వదలకనిశంబు,

⁸నమలెలు టుగ నిశ్చయము సేసి యాశక్రుఁ
డచటి ⁹కేగుదెంచి యతనితోడ.

216 వ. ఈపుణ్యక్షేత్రంబున ¹నిరాహారు లై దేహంబు విడిచినవారలకునిందు
సమరంబు ²సేసి సమ్యక్ప్రకారంబున మృతిఁ బొందినసమస్త³జంతువులకును
సురలోకప్రాప్తి గలిగెడు మని ⁴వల్కి నిజస్థానంబునకుం జనియె నట్లు
చను చుండి యాశతమఖుఁడు సుభావనాతిశయంబున.

217 క. గాలిఁ గురుక్షేత్రంబున
¹ధూలి తనువుఁ ²జెడి ³నరునిదుష్కర్మములం
దోలి యతనికి ధరిత్రిం
⁴ధూలి ⁵మధురలీల మై ⁶నతులగతి యొసఁగున్.

218 వ. అని నిర్దేశించినఁ గురునృపాలుండును గృతకృత్యం దై సంతోషించె
నని ¹చెప్పటయు నాప్రలంబవైరి ప్రమోదభరితుం డగుచు మెలంగి
యశ్వత్థమధూకామబిల్వాదిభూరుహోపశోభితం బైన నిజపూర్వాశ్రమం
బుఁగనుంగొని యిది యెవ్వరియాశ్రమం బని యడిగిన నమ్మును లియ్యెడఁ
దొల్లి విష్ణుదేవుండు దపంబుసేసినచోటు మఱియు శాండిల్యప్రభృతు లిందు
యోగసిద్ధిఁబొంది రనిన విని యయ్యాశ్రమంబుఁ గొనియాడి తత్ప్రదేశం
బున బహిఃపరివారంబు నెల్ల ²వీడుకొల్పి యొక్కపుణ్యాచలం బెక్కి
దానితటంబున ³సమస్తలంబున ముని⁴జనసహితంబుగ నాసీనుం డయ్యె
నాసమయంబున నిచ్చటికి ⁵జటామండలకలితుండును ⁶గుశచీరచ్ఛాయా
సుందరుండును గలహప్రియుండును నగునారదుండు హేమదండంబును

తోడన నిశంబు - అనియు పాఠములు. 8. నమరవరుగ - అ. 9. కరుగు - ఎ.

216 1. నీరాహారులై - ఆ.వ. 2. న సమ్యక్ప్ర - పెక్కు ప్రతులు. 3. జనులకు, జీవులకు -
అనియు పాఠములు. 4. వల్కి వరంబిచ్చి దేవపతి - అ.

217 1. ధూళి, దూలి, గూలి, దేలి - అనియు పాఠములు. 2. జెడ్డ - వ. 3. యతని - ట ;
యతఁడు - అ ; నరుఁడు - ఆ. 4. ధూళి, నోలి, జాలి - అనియు పాఠములు ;
నోలి సురల గతిని సంతతోన్నతి నమరుఁ - ఊ. 5. యమర - కొన్ని ప్రతులు ;
సురల - ఇ ఉ.ఊ. 6. సుసంగతి గలుగుఁ - చ.

218 1. చెప్పిన - పెక్కు ప్రతులు. 2. నిలిపి - చ. 3. న సేకమునిజన - కొన్ని
ప్రతులు. 4 గణ - ఇ.ఉ. 5. జటాకమండల - ల. 6. కనకతాంతిని (భ)
జచ్ఛాయా - పెక్కు ప్రతులు ; గుశచీరచ్ఛాయా సుందరుండును - ఇది వీ.శ.ష.

మణికమండ⁷లువును ⁸గచ్ఛపవీణయుం బొలుపుమెఱయ నేతెంచిన
నెల్లవారలుం బ్రత్యుత్థానప్రణామంబు లాచరించి సుఖోపవిష్టుం జేసి
పరివేష్టించి రాదేవమునిం గొల్చియుండి యబ్బలదేవుండు.

219 క. కురువృత్తాంతం బడిగినఁ

గర మేర్పడఁ జెప్పె నతఁడు గాంగేయుండున్

గురుఁడును గర్ణఁడు శల్యుఁడు

వరుస ననిం దెగుట కౌరవక్షితి నాథా.

220 వ. మఱియును మృతు లై ననృపకుమాగాదియోధ¹వరులం జెప్పి పదునెని
మిదిదివసంబులఁ జెల్లినసంగరంబు తెఱంగును సంక్షేపరూపంబునఁ తెలియఁ
బఱికి దుర్యోధనపై న్యం బంతయు సమయుటయు నందుఁ గృపాశ్వత్థామ
కృతవర్ములు బ్రదికిపోవుటయు నన్నరపాలుఁ డోడి పాటి ద్వైపాయన
హ్రదంబుసొచ్చి జలంబుల సంస్తంభించి ²డాఁగుటయు నది పాండవు లెఱింగి
సపరివారంబుగా జనుదెంచి యమ్మడువుఁ జుట్టుముట్టి బెట్టిదంపు మాట
లాడుటయు దానం గనలి యమ్మనుజవరుండు మడువు వెడలి వచ్చుటయు
నెఱింగించి బిరుదుమగ లగుపగతురు పెక్కండ్రు పొదివి³కొని యుండం
గురుపతియు నుక్కు దక్కక యున్నవాఁ ⁴డద్దండితనంబుఁ జూచిన
మెత్తు వీవని ⁵యుగ్గడించి.

221 చ. అతనికి భీమసేనునకు నాహవ మయ్యెడు నొంటిమై మహా

దృఢతబలశౌర్య ¹ధైర్యములఁ బొల్చుభవత్ప్రియశిష్యులన్ ²సుఖ

క్షీతులఁ గనుంగొనం దలఁపు చిత్తము³నన్ మొలతెంచునేనిఁ బొ

మ్మతుల⁴గదాకృతోజ్జ్వలవిహార ము⁵దారనిరూఢి ⁶నొప్పెడున్.

ప్రతులలో లేదు. 7. లంబును గక్షపాలయు - అ. కనకపు - ల. 8. నంబుచేసి -
ట.వ.వీ.

220 1. వీరులు - వా.వీ.శ.ష. 2. డాఁగియుండుటయు - పెక్కు ప్రతులు 2. కొనంగురు
పతి - వ.వీ.శ.ష. 3. డాతనిదండి - ఊ.జ. 4. యగ్గించిఁ యెఱింగించి -
అనియు పాఠములు.

221 1. ధుర్యుధన - కొన్ని ప్రతులు. 2. సురక్షితుల - ఔ.త.ద. 3. నంగలదేనివే - గ.అ.ఈ.
4. గదాయుధోజ్జ్వల విహారుల వారలఁ జూడనొప్పినన్ - చ. 5. గానఁగ - అ.
6. నెక్కిడిన్, నొప్పగన్, నొందెడున్, నొప్పినన్ - అనియు పాఠములు.

- 222 వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రునిం దక్కటిమునులను వీడ్కొని యచలంబు డిగ్గి
యభ్యంతరపరిజనంబుల నిజపురంబున కనిచి యన్నీలాంబరుం డరదంబు
సమీపంబునకుఁ జని సరస్వతి నాలోకించి.
- 223 చ. అరయఁగ మేటిపుణ్యనదులందు సరస్వతి సౌఖ్యసంపదల్
నరులకుఁ గల్గు నిజగమునం బరలోక¹మునందు నీసరి
ద్వార నొకఁనాడు సేరినను వాసవముఖ్యసమస్తదేవతా
వరులును నిందు మేల్ వడయవత్తురు ²సంస్మృతి సాలు ³సిద్ధికిన్.
- 224 తే. అనుచుఁ బలుమాటు చూచుచు నధికభక్తి
మోడ్చుఁగేలు శిరంబున ¹మోపికొనుచుఁ
బుణ్యతమనిజమూర్తి విస్ఫూర్తి మెఱయ
నమ్మురారాతిపూర్వజుఁ డరద మెక్కి.
- 225 వ. అతిత్వరితగమనంబున ద్వైపాయనహ్రదంబునకుఁ జనుదెంచె నయ్యెడ.
- 226 తే. ధర్మపుత్రాదులును సుయోధనుండు నతని
గన్న తెఱఁ గాంబికేయుండు ¹విన్న ²తెఱఁగు
నధిప మును చెప్పినాఁడ నట్లన్నరేంద్ర
కుంజరుఁడు విని యిట్లను సంజయునకు.

—: పాండవ దుర్యోధనులు ద్వైపాయనహ్రదంబు విడిచి పారికలనికిఁ బోవుట :—

సం. 9-54-3

- 227 క. బల¹భద్రుఁడు సనుదెంచిన
నలఘుగదాస్ఫురితభుజసహాయత్వసము
జ్వలుఁ డగుమత్పుత్రునికుం
దెలివి మిగులకున్నె రణముతెఱఁ గెట్లయ్యెన్.

223 1. సుఖంబు - వ ; ములందు - ఔ. 2. సంస్మృతి - జల. 3. శుద్ధికిన్ - కొన్ని ప్రతులు.

224 1. మోపు - అ.ఖ.గ.

226 1. చర్మ - ఏ. 2. భంగి - పెక్కు ప్రతులు.

227 1. చేవుఁడు - ఊ.

228 క. అనుటయు నతఁ డిట్లను న

జనపతికి హాలాయుధుండు సనుదెంచిన నె
మృనము దెలివొందె నూపులు
దనరె మొగం బలరె నీదుతనయున కధిపా.

229 వ. ఇట్లు స్తీతుం డై యాతండు ధర్మనందనుం జూచి శమఁతపంచకంబు ప్రజా
పతియుత్తర¹వేది యనఁ బ్రసిద్ధం బై నపుణ్యస్థలం బయ్యెడం బ్రథనంబున
²నిధనంబు నొందినవారికి సద్గతి యగుట ధ్రువం బని విందు ³మిప్పటి⁴పాలి
కలనికిం ⁵బోవుద మనిన నతం డాదైవపాయనశ్రాదం శాసీమలోనిది గామి
యెఱుంగుం గావున నమ్మాట కియ్యకొని తదభిముఖుం డై పోవ నా
దుర్యోధనుండును గదా⁶కలనంబున నంసపీఠంబు పాలుపార మత్తగ జేంద్ర
యానంబున నమరప్రస్తూయమానుం డగుచుఁ జన శంఖభేరీప్రముఖతూర్య
స్వనంబులు సెలంగె నిట్లు పాండవపరివృతుం డై యచటికి నీ కొడుకు నడచి
⁷యమర్షసముజ్జ్వలుం డై .

230 క. నిలిచిన సకలజనులు నెడ

¹గలసి ²బలసి నిలిచి రపుడు గదయుఁ ³బసిఁడి ⁴క

త్తశము మెఱయ నతనియెమరఁ

జెఱువొందె బకారి హేమశిఖరియుఁ బోలెన్.

231 చ. కనుఁగొని దర్ప¹మంథరము గా నతఁ డిట్లనుఁ బాండవాగ్రజ

మృనకు వడిం బెనంగఁగ సనుం బవనాత్మజుఁ జూచు వేడ్క ని

229 1. వేదియనియుఁ బ్రసిద్ధం—ఘ ; వేదియుననఁ బ్రసిద్ధం—చ. 2. మృతినొందిన—ఎ ; వధంబు — ఖ. 3. మెప్పటి — వా ; మిప్పటి — గ ; నెప్పటి — ఘ. 4. పారిగల పాలిగల — అనియు పాఠములు. 5. బోదమని — పెక్కు ప్రతులు 6. దండంబంస పీఠంబునం బాలుపార — ఊ ఎ ; కలితాంస పీఠంబు పాలుపార — ఖ. 7. హర్షసము జ్వలుండై — త.ల.

230 1. గలిగి — పీ.శ.ష. 2. బలిసి — కొన్ని ప్రతులలో లేదు ; మెలిసి — వ. 3. పసిఁడి కత్తశము — పెక్కు ప్రతులు ; పసిఁడి గత్తశము — వా. మరి కొన్ని ప్రతులు. 4. కత్తలము — పెక్కు ప్రతులు.

231 1. ముద్ధతము, ముద్ధరము, సుందరము, ముందనర — అనియు పాఠములు.

జన²తతి యంతకంత కిటు సందడి గాఁ ³దనయిచ్చఁ గ్రమ్ముదెం
⁴చునొ యుప⁵వేశనిశ్చలతఁ జూచిన మే లఖిలప్రియంబుగన్.

232 వ. అని భూపాలుర నెల్ల నాలోకించినం బాంచాలాదు లగునయ్యందఱను ధర్మ
 నందనుండు గూర్చుండ నియోగించి బలదేవ వాసుదేవ సహితంబుగఁ దాను
 నాసీనుం డయ్యె నమ్మహీనాథమండలంబున సితప్రభుం డైనయన్నీలాంబ
 రుండు తారకామధ్యవర్తియై మెఱయుమ్మగాంకు ననుకరించె నట్టియెడ
 భీమసేనుండును దుర్యోధనుండును.

233 సీ. ఆఖిల¹గర్జనశోభితదేహు లై
 యుద్భటవృషములయొప్పుఁ దాల్చి
²రోష³మహావిషభీషణవదను లై
 చండోరగంబుల⁴చంద మొంది
 మద⁵సముజ్జృంభితమండితాకారు లై
 భద్రద్విపంబుల⁶పగిదిఁ ⁷బొల్చి
 చారుగదాశృంగసందీప్తమూర్తులై
 మహితపర్వతములమాడ్కి మెఱసి

ఆ. వాసుదేవయుగము వరుణద్వయంబువై
 శ్రవణయుగ్మకంబు రామయమము
 వోలె దర్శనీయలీల వహించి యం
 బోధియుగళ మనఁగఁ ⁸బొంగు మిగిలి.

234 వ. ఒండొరులం జుఱచుజం జూచుచుఁ ¹బరస్పరహృదయ²విదారణంబు లగు
 దారుణభాషణంబు లెసఁగ ³శుంభదవష్టంభంబు⁴నం బొలిచి నిలిచి రనిన విని
 యాంబికేయుండు.

2. పతి-ఇ.ఎ.ప.ఔ.ల.వ ; పతులంత-ఊ. 3. దమ-కొన్ని ప్రతులు. 4. చునునిఖిలైక
 నిశ్చలత - ల. 5. దేశ - ఈ.గ.త.వ.

233 1. గర్జిత - అ.ఊ.చ.వీ.శ. 2. రోషంబునను మహాభీషణ - ఊ. 3. మహాటోప -
 ఇ.ఉ.ఎ.వీ.శ.ష. 4. సరివహించి - ఊ. 5. సముజ్జృంభణ - ఇ.చ.ల. 6. భంగి
 బొలిచి - ఊ. 7. నొప్పి - చ. 8. బొలుపు - గ.

234 1. బరస్పర దారుణం బగు - చ. 2. వి దారంబులగు - క. 3. నవష్టంభంబున
 నిలిచి - ఈ ; బొలిచి యవష్టంభ విజృంభణమున నిలిచిరని - ఖ. 4. న నిలిచిపోరి
 రనిన - గ ; న నిలిచి పొలిచి రనిన - ఆ.ఈ.ఉ.త.ద.ల.

- 235 క. తనుఁ ¹బదునొకఁ డతఁహిణు
 అనూనవిభవమునఁ గొలువ నఖిల²నృపులుఁ బం
 చినపని సేయ నెగడునా
 తనయుం డే కాకియుం బదాతియు నయ్యెన్.
- 236 తే. సకల¹ధరణికి నాధుఁడై సంపదలకు
 నెల్ల భాజన మగుకొర వేంద్రుఁ డనద
 తనము దోవంగ గదఁ జేతఁ గొని వినిశ్చ
 యమునఁ బోరికి²నమరెనే యక్కటకట.
- 237 వ. ¹ఏ మనం గలదు సంజయా దైవంబ నేర్పుం గాక యని ²పనివి యూర
 కుండె నట్లున్న యమ్మానవపతికి సూతసూనుం డిట్లనియె.
- 238 క. నీసుతుఁడు సమరవిషయో
 ల్లాసంబున ¹నంగకంబులం బొం గారం
²గా సు³స్వరమున నా⁴కుం
 తీసూనుసిఁ బిలిచెనుద్ధతి⁵ రణమునకున్.
- 239 వ. ఆ సమయంబున.
- 240 క. ఉర్వీవలయము వడఁకెను
 బర్వము గాకయును రాహు భానునిఁ ¹బట్టెం
 బర్వతము లురిలె వఱకులు
 సర్వదిశల నఱచె నభము శర్కర గురిసెన్.

235 1. బదనొకండతఁహిణుల — క.గ.ఘ.ల ; బదనొకండతఁహిణుల — ఘ ; బదునొక
 యతఁహిణుల — వీ. 2. విభులు — ఘ.

236 1. ధారుణీ (ణి) పులసర్వసంపదలకు—ఐ.గ ; ధారుణి నాధుఁడై —చ. 2. నిలిచెనే—ఘ.

237 1. ఏమియనం గలదు, ఏమి సేయం గలదు, అనియు పాఠములు. 2. వగచి—అ.డి.ఘ ;
 పలికి — కొన్ని ప్రతులు ; పనిచి — త.

238 1. నంగకములునవిహంగారన్ — ట. 2. తా — వ. 3. స్వరమున — ట. 4. కుంతీ
 సుత మధ్య మునిఁబిలిచినేరణమునకున్ — ఐ.గ ; కుంతీసుతుఁ బిలిచెనురణమునదీకొను
 వాఁడై — ఐ.

240 1. గప్పెన్ — కొన్నిప్రతులు.

241 వ. మఱియు నిర్హతపాతప్రభృతిమహోత్పాతంబులు ¹గలిగె వాని నెల్ల నను
సంధించి ²గంధవహనందనుండు గాంధారీనందనుం ³జూపి ధర్మ⁴నందనున కి
ట్లనియె.

242 సీ. ¹అశ్రమంబున ²గెల్వ నగు నాకుఁ ³జూపఱు
గొనియాడఁ బోరాడి కూల్చి తొడలు
పొడిసేసి యిన్నీచుఁ బొలియింతు మద్గదా
దండసముద్దండతావిభూతి
యవధరింపుము వీనియాయువు దెగటాఱె
నిక్కులపాంసను నిట్టు లేను
గదిసియుఁ గ్రమ్మఱఁ ⁴గరిపురంబునకుఁ బో
నిత్తునే ధృతరాష్ట్రుఁ డింక వగలఁ

ఆ. బొగులువాఁడు గాక పోడిమితో నుండు
వాఁడె ⁵వీఁడు మనల వాలి పఱుపఁ
దొల్లి పడినపాటు లెల్ల వెలారింతు
నధిప నీమనమున హర్ష మెసఁగ.

243 వ. అని పలికి దుర్యోధనాభిముఖుం డై .

244 క. నెఱి మాలి ¹వీరి నీతఁడు
పఱచినపాటులకుఁ దగినఫల మగు నని యి
త్తైఱఁగునకు నియ్యకొని చూ
పఱువొగడఁగ నిన్ను ²నిపుడ ³పడవై చుటకున్.

241 1. వొడమిన - బౌ. 2. వాహసూనుండు - గ. 3. జూచి - ట. 4. తన
యున - ఘ.

242 1. ఆశ్రమంబున - ఆ.ఐ.ఒ ఓ.బౌ.గ.వ. ఇట ఆశ్రమంబున అనఁగా కొంచెపు శ్రమ
మున అనిభావమగును. 2. బోర - వ. 3. జూపఱల్గొనియాడ - శ. 4. గజ
పురమునకు - చ. 5. వీడుమనలమున్ను వాల్లిపఱప - ఎ ; వీడుమనల నిన్నిపాట్లు
పఱప - ఐ.గ.

244 1. నీవుమమ్ముల - ఊ.వ. 2. నాజిబడవై చుటకున్ - క.త. 3. ప డ్దవైతు
ననిన్ - అ.

- 245 తే. ¹అమరి యున్నాడ నాబారి కగ్గ మైతి
²పడుదుగా కింక నీకు నెక్కడకుఁ బోవ
వచ్చు ననవుడు నిది యేల పెచ్చు³పెరిగిఁ
⁴యాల మెడసేసి యనిలజ ⁵ప్రేతె దిట్లు.
- 246 వ. అని కురువిభుండు వెండియు ని ట్లనియె.
- 247 క. పలుకుల వెఱపించెద వా
కొల దియె దుర్యోధనుం డకుంతితఱాహా
బలుఁ డిదెయవలీల నినుం
బొలియించెడిఁ బలుకు లుడిగి పోరాడు ధృతిన్.
- 248 శా. వ్యూహాభావము సూచి నన్నసదుగా ¹నూహించెదో భీమ మ
ద్భాహాచండిమసారదుర్గమగదాదండంబు దృష్ట్యద్భవ
ద్దేహోల్లాసము నెట్లు దీనదశకుం దే²నోర్చునౌ చూడుమీ
యాహా ³పుట్టెడు లాఁతి⁴చూపఱకు హాహా పుట్టు మీవారికిన్.
- 249 ఉ. నా కెదురై వినాకియుఁ బినాకము వట్టక యుద్ధతి¹గదా
భీకరవృత్తి చూపుటకుఁ జేర్చిన నెక్కుడు వేర్చి చీరికిం
గై కొన కే వడంచి భుజగర్వ²సమున్నతి నిర్వహింతు నీ
కే³కడ డాఁగ వచ్చు గద నే నని సేయుటకుం గడంగినన్.
- 250 వ. అని మఱియును.

- 245 1 అనుచు నాతండునాబారి — ఐ.గ; అని మరియు నేడు — అ.ప. 2. పడుదు
గాక నీకింక నెక్కడికిఁబోవ — ఎ.క.గ వ.శ. 3. పెరిగెదేల యెడసేసి యనిలజ
ప్రేతెదిపుడు — ఊ.ప.శ.
- 248 1. నూహించితో — ఒ.క.జ; నూహించితే — ఈ. 2. నోర్చునో — పెక్కు
ప్రతులు; నేర్చునో — అ వ; నోపునో — వా. 3. పుట్టెడు — వ; పుట్టగ — అ ప.
4. వారలకునాహా — ఊ; రాజులకు నాహా — ఏ.వ.
- 249 1. మదా, మహా — అనియు పాఠములు. 2. సముద్ధతి — పెక్కు ప్రతులు.
3. కణగంగ — కొన్నిప్రతులు; కడకేగు — కొన్ని ప్రతులు.

- 251 క. గదఁ గయ్య ¹మెన్నఁదొకొ చే
యుదు భీమునితోడ ననుచు నుల్లంబునఁ గో
రుదు నెప్పుడు నిప్పుడు నా
కది యొదవె విధి²కృతిం గృతార్థుడ నై తిన్.
- 252 వ. ¹నీ విట చక్కనయి రమ్ము.
- 253 చ. ¹అన విని యెల్లవారు భవదాత్మజు మెచ్చి నుతించి రయ్యో
²ధనుఁ డరివీరు ఁట్లు ప్రథితంబు³గఁ దన్ బొగడం బ్రమోది యై
వినుచుఁ ⁴బ్రవర్ధితం బయినవీరగుణంబున ⁵నుల్లసిల్లె నా
తనిపయి భీము⁶డుద్యతగదాస్ఫురణన్ నడచెన్ నరేశ్వరా.
- 254 వ. అప్పుడు కుంజరబృంహితంబులును హయ¹హేషలునుం జెలంగె నిట్లు తన
మీఁద నడచువడముడిం ²జూచి నీకొడు కదల్చుచు గదాసముల్లాసంబు
భాసమానంబుగ వీక నెదుర్కొని ³తాఁకిన.

-: భీమసేన దుర్యోధనుల గదా యుద్ధము :-

సం. 9-56-1

- 255 సీ. చండగదాపరస్పరఘట్టనంబుల
మింటఁ బెల్లడరెడుమంటగములఁ

- 251 1. మెన్నటికిఁజేయుదు - ఁ ; మెన్నటికొ - ఏ.ట. 2. వశమునం గృతార్థుడ నై తిన్ - ఖ.
- 252 1. చక్కనై యిటురమ్ము - పెక్కు ప్రతులు.
- 253 1. అనుటయునెల్ల, అనవుడునెల్ల - అనియు పాఠములు. 2. ధనుఁడరివీరుడి(డ)ట్లు - ఐ.బి.గ.జ ; ధనుఁడరివీరునట్లు - ల ; ధనులరివీరులిట్లు - న. 3. దగన్ - డి.ఖ.చ. 4. బ్రవర్ధితంబులగు వీరగుణంబులు - చ. 5. నుల్లసిల్లె, నుల్లసిల్లి, నుల్లసిల్లు - అనియు పాఠములు. 6. దుర్భట - వీ.శ.ష ; దుద్ధతి - ఐ.జా.గ.గ.
- 254 1. హేషితంబులు - కొన్నిప్రతులు. 2. జూచియేచినీకొడుక - పెక్కు ప్రతులు. 3. తాకుటయు - డి.ఖ.చ.

బరమఘోరము లగు¹పదతాడనంబుల
 నొలయువసుంధరాచలనములను
 నుదృటక్రోధసముద్రేకములఁ జూడ్కు
 లం దుల్లసిలైడు నరుణరుచుల
 దారుణధ్వను లగుతర్జనలీలలఁ
 బరగుపర్వత²గుహప్రతిరవముల

తే. ననిమిషుల³దృష్టు మిటుమిట్లు గొనఁగ భుజగ
 పతియుఁ గూర్మంబు సంకటపడఁగ దరణి
 కిరణములు ⁴వెల్కుఁ బాఱ దిక్కరులు బెదర
 నొప్పె ⁵నత్తోలితాకు మహోగ్ర మగుచు.

256 వ. ఇట్లు తలపడి మండల¹ప్రచారవివిధప్రకారంబులం బుడమికిం జిత్రగదా²సారణ
 బహుభంగుల నింగికిం గ్రొత్త³యొ ప్పొలయం దమ⁴లావును వేగంబును
 నేర్పును ⁵దర్పంబును జూపఱకు ⁶వెఱుగుఁ బట్టింప నంతకంతకు నెక్కు
 డగు మదంబులం ⁷బొదలెడు బాహుదండంబుల బలనై పుణంబు ⁸లగ్గింపం
 బేర్పు⁹భీరంబుల నొండొరులసంరంభంబుల సరకుగొనక యక్కురుపాండవ
 పుంగవులు జంభవాసపులచందంబునం బెనంగినం బలుదెఱంగు లైన గదా
 ప్రహతులం దునియలుఁ బటియలుఁ దుముళ్లునై సీసకంబులు కత్తశంబులు
 ధరాతలంబునం దొఱంగె నట్టియెడ.

255 1. పాదతాడనముల — వీ.శ.ష. 2. మహా — కొన్నిప్రతులు. 3. దృష్టి—ల.ష.
 4. వెల్కు, వేడ్డ, బెక్క — అనియు పాఠములు, 5. నత్తోలుతాకు పెక్కు
 ప్రతులు.

256 1. ప్రచారోల్లసితవివిధ — ఊ. 2. హరణ, ప్రహరణ, ప్రసారణ — అనియు
 పాఠములు. 3. యింపొలయ — ఐ.గ. 4. లాగును — కొన్నిప్రతులు. 5. దర్పంబు
 మెఱయ నంతకంతకు — అ. 6. వెఱుపు — ఎ.ఖ.ఘ.ల.ష. 7. బొదలెడు — ఇ.ఉ ;
 నెక్కుడ — పెక్కుప్రతులు. 8. లగ్గింప—కొన్నిప్రతులు; లుగ్గడింప నంతకంతకెక్కుడై
 పేర్పు — చ ; లుగదలింపబేర్పు — ఐ.గ. 9. భీకరంబుల—ఊ.ఇ.గ.చ.వ.

257 మ. ఒకది క్కుద్ధతిఁ ¹బూన్చి యొందుదెస ²వ్రేయున్ మేను పంచించి వేరి
తకుఁ దప్పన్ వడివేరియు నొడ్డనమునం ³దప్పించి వేగంబు గుం
దక ⁴నొప్పించుఁ ⁵జలం బెలర్పఁగ గదాదండంబు దూలించుఁ బాం
దుకుమారుం దుఱ ⁶కట్లు కౌరవవిభుండుం గేలి సల్పుం ⁷దగన్.

258 వ. మఱియును శిశువీశేషంబులు ¹వెలయ నుల్లసిల్లి.

259 మ. గదతోడన్ గద చుట్టి రాఁ దిగుచుచున్ గం దొప్ప లంఘించి మా
ఱు¹దెసల్ గైకొనుచుం గడంగి పలుమాఱుం దాఁకుచుం బాయుచుం
బదబాహాకటిమధ్యవక్షముల సంభావ్యత్వరాచిత్రితో
నమదనానా²గత రేఖలన్ ³మెఱయు భీమత్వత్సుతుల్ ⁴దీప్తులై.

260 ఉ. తప్పినయప్పు వ్రేటు దముఁ దాఁకినయప్పు డనేక¹భంగు లై
యొప్పులు బల్పులున్ మెఱయ నుల్లములన్ ²సకలాంగకంబులం
³గప్పఁ దలిర్చు కోపములఁ గ్రమ్మెడు రక్తములన్ సురవ్రజం
బప్పటి కప్పు వింత యగునచ్చెరు వొందఁగఁ బోరి రేపునన్.

261 వ. ఆసమయంబున.

262 సీ. ¹వితతవీరాగ్రహావేశా²దిదర్శిత
చిత్తులై యొందొరు ³నొత్తరించు

257 1. జూచి - పెక్కు ప్రతులు ; జూపి - ఎ.ఘ. 2. వేరియన్ - పెక్కు ప్రతులు.
3. దప్పించున్ వీరకవం - ఐ.గ. 4. యొడ్డించు - ఇ ; లీలంజలమేర్పడంగన్ - ఐ.
5. బలంబెలర్ప - కొన్ని ప్రతులు ; జలంబుదప్పక - త ; బలమేర్పడంగని - ఐ.గ.
6. నునట్లు - కొన్ని ప్రతులు. 7. వడిన్, వెసన్ - అనియు పాఠములు.

258 1. మెఱయ - కొన్ని ప్రతులు.

259 దెసం - దెసం - ఊ.ఎ.ఘ.వీ.శ.ష. 2. గతి - పెక్కు ప్రతులు. 3. మెఱయ - పెక్కు
ప్రతులు, 4. దృప్తులై - ఏ.ఖ.

260 1. భంగులన్ - చ.త.వ. 2. దమయంగకంబులం - వ. 3. గప్ప - ఘ.చ.శ.స ;
గప్పి - న.

262 1. విపుల - ఈ ; వితతి - ఐ.వ. 2. శాతిదర్శిత - పెక్కు ప్రతులు. 3. నొత్తరించి -

4నుగ్రమహోద్ధతి నుద్భటాటోపతీ
 వ్రములగుసమరవిభ్రమము 5లంగ
 6సంగతంబులు గాఁగ జయవాంఛనాత్మర
 తుణములవలన్ని నెపుణము 7వెడలు
 టయు 8ననర్గళనిరూఢప్రహారంబులం
 దంద బెట్టిరువు 9రయందు సూడు

తే. వడఁగఁ దాఁకిన శోణితప్రసరణంబు
 నిరతిశయ మైన 10వెడ సోలి నిలిచి గదలు
 నామకరముల నూఁదియు వారు మగుడఁ
 బోరి 11కెలయుట నిర్భరాద్భుతము సేసె.

263 వ. ఇట్లు 1దై ర్యధుర్యోజ్ఞాహంబులం బొదలి

264 శా. రాద్రోల్లాసము మూర్తినంకలన 2ఘోరం బై పొరిం బేర్చెనా
 3నుద్రిక్తం బగునూత్నరక్తమున మగ్నోన్మగ్నతం బొల్చి త
 ర్జద్రూపోగ్రగదా 4యుగంబు 5విసరత్సంధ్యాంబుదద్వంద్వభా
 స్వద్రేఖాలలితంబు చెన్నువడసె 6 వారిద్దఱుం బోరఁగన్.

265 క. సుర లచ్చెరువును మెచ్చును
 బిరికొనుచిత్తములతోడఁ బెద్దయుఁ బొద్ద
 య్యిరువుర గెలుపోటమి తెఱఁ
 గరసి నిరూపింప నేరరైరి నరేంద్రా.

కొన్ని ప్రతులు. 4. నుద్ధతినుగ్రమహోద్భటా — అ.ఓ.త. 5. లనఁగ, లమర, లెసగ — అనియు పాఠములు. 6. సంతసంబులు — ఎ.వ ; సంగరంబులు — ఏ.వ. 7. వెడలు — పెక్కు ప్రతులు. 8. నిరర్గళ — ఓ ; నగ్గల — ఐ.గ. 9. రుసందు — ఖ.ఘ.ద.ల.వ.స. 10. వేదననిలిచి — ఐ.గ. 11. కమరుట — అ.ఊ.ఘ.వ ; తెరలుట — త.

263 1. శార్యదైర్య — కొన్ని ప్రతులు.

264 1. ఘోరాకారతన్నిల్పిరా — చ. 2. నుద్రేకంబగు — పెక్కు ప్రతులు. 3. రుద్ధ ద్రూప — పెక్కు ప్రతులు ; చంచద్రూప, రుద్ధద్రక్తోగ్ర — అనియు పాఠములు. 4. యుధప్రహర సంధ్యాంభోధరద్వంద్వ — ఐ.గ ; యుగాంతవిహారత్సం — ఘ. 5. విలసత్సంధ్యాం — అనియు పాఠములు.

266 తే. ¹అప్పు డప్పుడ తలపడినట్టు లప్పు

డేచి విలసిల్లు మేనులయెట్టచెలుపు

గలయఁ బూచిననడ మ్రోదువులఁ²దలంపఁ

బట్టుగా ³దొప్పె నధిప నీపట్టిదోయి.

267 వ. ఇవ్విధంబున ¹నొండొరులకు ²వట్రపడక యమ్మేటిమగలు సాటోపసంరంభం
బులం బెనంగి రందు గాంధారీనందనుండు ³వలపలించి ⁴చుట్టుకొని రా నది
సరకుసేయక బకవైరి⁵ దాపలించి తిరిగినం బెరిగినయీరసంబున నుల్లసి
తుం డై ⁶యాభూవల్లభుం డతనిబరియెముక ⁷లగల వ్రేసిన నవ్వీరుం
డక్కారవపతికదంబుతో నగ్గర బీటువోవ వ్రేయం బాయక మగుడం
⁸బూన్చి ⁹సారింചినం దోరంపుమెటుంగు ¹⁰తెసంగం జెలంగుశబ్దంబులు
నింగి ముట్ట బెట్టిదం¹¹బుగఁ దా వెరవునం ¹²దిరిగి యద్దరణీకుండు శిరస్తా
డనంబు ¹³సేసెఁ జేసినం గౌంతెయుండు ¹⁴గంపింపమి యక్కజం బై
యుండె నంత నగ్గలం బగునలుక నవ్వడముడి పుడమిజేనివెడఁద¹⁵యురం
బుపలక్షించి లాఘవఘోరంబుగదాదండంబు ద్రిప్పి వైవ నాతం డది
మేనినుసులునం దప్పింపనది యిల చలింపం ¹⁶బడిన నన్నుసులు ¹⁷తెఱ
పిన యుటికి యద్భుతవేగుం డగు నావాయుపుత్రుండు గద పుచ్చుకొని
తిరుగుసందున దుర్యోధనుండు తదీయవక్షఃస్థలంబు దారుణ¹⁸ప్రహారంబున
నొప్పించిన నతండు పాండవపాంచాలురచి త్తంబు¹⁹లుదూల²⁰సోలియు

266 1. అపుడపుడు గ్రొత్తదలపడి - పీ.శ.ష ; అపుడు క్రొత్తగాఁదలపడి - జ ; అపుడు
దలపడి పోరుచునట్టు - న.వ. 2. విధముగ - ఇ.త. 3. బొలిచిరధిప - ఔ.ట ;
నొప్పిరధిప - త.వ ; జొచ్చిరధిప - వ.

267 1. నొండొరువులకు - అ.ఇ.ఉ.గ.ఘ. 2. బట్టు - కొన్నిప్రతులు 3. పచరించి - అ ;
పలవరించి - ఏ ; వెలవరించి - ఔ. వలపరించి - అ.ఇ.ఉ.గ.న.వ. 4. పట్టు - ఇ.
5. బకారి - అ. 6. యాభూపాలుండనిలతనయుబరి - అ.పీ.శ.ష. 7. బగుల -
కొన్ని ప్రతులు 8. జూచి - కొన్ని ప్రతులు. 9. వైచిన - ఘ. 10. తెగయ -
అ.ఉ.ఔ.త.వ. 11. బగు - కొన్నిప్రతులు. 12. దిగిచి - ఔ ; గదిసి - త.వ.
13. సేసిన - అ.ఆ.చ.ద. 14. గంపింపకయునికి, గంపింపకయుండియు గంపింపకతివిరి,
గంపింపమికి, గంపింపక-అనియు పాఠములు. 15. యురఃస్థలంబు-అ.ఉ.ఎ ఓ ట.వ.
16. బడియె-ఇ.ఉ ఒ.ట.త. 17. తెఱపినుటికి - పెక్కుప్రతులు. 18. ప్రహారణంబున-
ఉ.ఖ.చ.వ ; ప్రహతి నొప్పించిన - ఔ.త. 19. లగల - త. 20. సొమ్మసిల్లంబోయిన

నాలోనన తెలివొంది బలవిక్రమంబులు మెఱయ నమ్మేది నీపతి పార్శ్వ
భాగంబు బెట్టడిచిన మ్రోఁకరిలంబడియును ²¹వీఁక చెడక యెగసి
²²యజ్జగతీపతి తన్ను నగుచు నార్చుపగతురు సిగ్గువడ నగ్గలికసొంపు
పొంపిరివోవఁ బవనశనయుఘాలకర్ణమధ్యప్రదేశంబు పటుప్రహతిం బగిల్చిన
నొల్లంబోయి శీఘ్రంబునం ²³దేఱి యమ్మహా²⁴బలనందనుండు గండ
²⁵తలంబునం దొరుగునెత్తు రనుమదంబున మత్త²⁶కరి ననుకరించుచుఁ
దుండంబుచందంబునం జెలు వొందుగదయల్లార్చి పేర్చి వ్రేటుగొనిన
మెడకెలను దాఁకి నీకొడుకు మహా²⁷పవనపతితం బగు సాలంబుపోలికిం
గూలినం గని ధర్మ²⁸పుత్రప్రముఖులు ప్రమోదంబు నొందిరి గ్రక్కున లేచి
కాలాకారుం డై ²⁹ధాత్రీనాథుఁడు ³⁰చిత్రభ్రమణంబుల వెగడుపటిచి
పలువ్రేటుల నొప్పించినం ³¹గిమ్మీరవైరి వసుధం ద్రెళ్ళుటయు నది
సావుగాఁ గొని యక్కురుసిఁహుండు సింహనాదంబు నేయ ³²నవ్వా
యుసుతుండు సావమి యెఱింగి యాభూపతి సెనంగుభంగియుఁ గనుం
గొని మెచ్చి సురప్రకరంబులు ³³పుష్పవర్షంబు గురియం బరులకుం భయం
³⁴బొలసె నంతం దెలిసి భీమసేనుం డు³⁵ద్వృత్తలొచుం డై వీరావష్టం
భంబునం ³⁶బొలిచె నప్పుడు సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్న నకులసహదేవు లే మేమి
యని సుయోధను ³⁷సంగ్రామంబునకుం బిలిచిన విని యావృకోదరుండు
వారల వల దని వారించి విగతభేదుం డగుచు నాకేశుండు నముచిం దాఁకిన
³⁸తెఱంగున రారాజుం దలపడి ³⁹బహుచిత్రగతులం జరింపం జూచి
సవ్యసాచి జనార్దనున కి ట్లనియె.

నాలోనన — ఘ ; పోయిననాలోనన — చ. 21. వీఁక నెగసి — పెక్కు ప్రతులు. 22. యజ్జనవరుండు — ఆ.ఎ ; యజ్జగతీవరుండు — పెక్కు ప్రతులు. 23. తెలిసి—కొన్ని ప్రతులు. 24. బలోద్ధతుండు — పెక్కు ప్రతులు. 25. స్థలంబునం — కొన్ని ప్రతులు. 26. గజంబున — న.వ.పి.శ.ష. 27. వాత — చ.న.వ. 28. సుత— పెక్కు ప్రతులు. 29. నీబిడ్డఁడు — అ.ప. 30. చంద్రమణంబుల — ఘ. 31. నీతమ్మనికొడుకు — అ.ప. 32. నగ్గలిచూలి — అ ; నవ్వాయుసునుండు — పెక్కు ప్రతులు. 33. పుష్పనికరంబులు — పెక్కు ప్రతులు ; కుసుమనికరంబులు, కుసుమములముసురు — అనియు పాఠములు. 34. బెసఁగె — ఖ. 35. దుద్రిక్త— వీ.శ.ష ; డరుణ — ఒ.ఈ.చ.జ.ల. 36. నిలిచె — పెక్కు ప్రతులు. 37. ననికిం — అ.ప. 38. చదంబున — కొన్ని ప్రతులు. 39. బహువిధగతులం — కొన్ని ప్రతులు.

—: శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునుతో భీమదుర్యోధనుల చారిత్రమృంబు చెప్పుట :—

సం. 9-57-2

268 క. భీముని ¹సుయోధనుని సం

గ్రామంబుతెఱంగుఁ ²జూడఁ గా నెవ్వరియం

దేమే³ నధికతఁ దోచెడి

నీమది నున్నట్లు చెప్పు నీరజనాభా.

269 చ. అన విని శౌరి యిట్లనియె నర్జునుతోడ గురూపదేశసం

జనీతసమన్వయంబు సదృశంబ తలంపఁగ నిద్దఱందుఁ జా

వనిమెయి లావు పెద్ద కురువల్లభుఁ డారయఁ ¹గౌళలంబు పెం

పున నధికుండు దత్పరతఁ బూని శ్రమం బధికంబు సేయుటన్.

270 ఆ. లావు ¹గలిగి మొక్కలమ్మునఁ గీచకా

రాతి సొచ్చి ధార్తరాష్ట్ర వెరవు

వలన నొచ్చుచున్నవా డు గావున ధర్మ

సంగరము నరిది జయము గొనుట.

271 వ. అన్యాయంబునం జంపువాఁ డింతియ మాయలుగల పగఱ మాయాప్రకా

రంబులం బరిమార్చుటయ తగు నింద్రునివృత్త¹వధవ్యాపారంబు వినమె

జూదంబునప్పు డనిలసుతుండు సుయోధనుతోడలు విలుగ నడచువాఁడ

నని ప్రతిన వట్టినవాఁ డది యట్లుండె గదాయుద్ధంబు నాభికి దిగువ యైన

శరీరభాగంబు నొప్పించుట ధర్మంబుగా దది యొందుమైఁ గండడఁచి మఱి

పరిభవరూపఁబుగ నూరుభంగంబుసేసి ప్రతిజ్ఞ నెఱపువాఁ డిది తలంపునం

బెట్టక పెనంగె నేని ధర్మనందనునకు దైన్యంబు దెచ్చు నట్లగుటఁ బూనికి

268 1. దుర్యోధనుసంగ్రా - ఇ.ఉ.ల. 2. జూచికనుమెవ్వరి - ఇ.ఉ. 3. మెయివడిగా, దోచెను - వీ.శ.ష.

269 1. నైపుణంబు - పెక్కుప్రతులు.

270 1. బలిమి - అ.

271 1. వధాది వ్యవహారంబులు - త.న.వ; వధోపాయంబులు - కొన్ని ప్రతులు;

2-పేర నూరులుభంజించి వధియించుట తప్ప నొం దుపాయంబు లేదు ధర్మనందనునివలన మనకు భయం బావహిలై నె ట్లనిన భీష్మద్రోణప్రముఖ బలవదరాతులం బొలియించుటం జేసి జయంబును యశంబునుం జేకుటి యున్నయెడ నవి సందిగ్ధంబు లైనయట్లు గా నొకని జయించి సామ్రాజ్యంబు గొను మని దుర్యోధనుతోడం బలికి యతనితోడం గదాసమరంబు నకు భీమసేనుం జొనిపె నింత³నిర్బుద్ధి యగునె హతబంధుమిత్రపరివారుం డై రాజ్యంబునం దాస విడిచి మడుపు సొచ్చినవాని వెదకి వెలార్చి యెక్కటికయ్యంబునకుఁ బిలుతురే పదుమూఁడువశ్యరంబులు మత్సరాధికుం డగునగ్గాంధారేయుండు భీము జయించుట కయిగదాపరిశ్రమం బాచరించె సూర్యతిర్యగ్గతినముల్లాసంబున మెఱయుచున్నవాఁ డీభీమునకుం బెద్దకాలం జేని శ్రమంబు లే ⁴దిమ్మహాభాగుండు ధర్మంబు దొఱంగి యైన నిక్కులపాంసనునిం బిలుకుమార్పకున్న నింక నించుక సేవునకుఁ దాన తెగుఁ దెగిన మీకు నెల్ల నిప్పాపాత్ముండు రాజగుట కోర్వవచ్చునే యనుటయు.

272 క. విని క్రీడి యపుడు మారుత

తనయుఁడు దనుఁ జూడ నూరుతలము కర¹తలం

బున నప్పళించె నతఁడును

²గనికొనియెను సన్న యగుటఁ గౌరవ³ముఖ్యా.

273 వ. ¹కనికొని యధర్మం బైన నూరుభంగంబు సేయు మని కృష్ణాను²మతి జిష్టుండు వనిచె నాకు నొందుమెయి నెట్లునుం బగతు³పాటు లేక ⁴తక్కి నే నవ్విధం బాచరింతుఁ గాక యని మఱంబున నిశ్చయించి వివిధగతులఁ జరియింపం గురుపతియు ⁵బాహుచిత్ర⁶ప్రచారంబుల నుల్లసిల్లఁ దత్సం గ్రామం బామిషార్థిగరుడద్వయసమరంబు చందంబున దర్శనీయం బై యుండె నట్టియెడ.

వధాది వ్యాపారంబులు-కొన్నిప్రతులు. 2. నెరప, నెరయ, నెరపి, దీర, తేర-అనియు పాఠములు. 3. దుర్బుద్ధి - కొన్నిప్రతులు. 4. దిమ్మహానుభావుండు - పెక్కుప్రతులు.

272 1. పుటం - పెక్కు ప్రతులు. 2. గనుగొనెనది - వీ.శ.ప. 3. నాథా - కొన్ని ప్రతులు.

273 1. కనుంగొని - పెక్కు ప్రతులు. 2. మతంబునజిష్టుండు - కొన్ని ప్రతులు. 3. నగుపాటులేక - పెక్కుప్రతులు. 4. తక్కిన - పెక్కు ప్రతులు. 5. బాహుచిత్ర - పెక్కు ప్రతులు. 6. ప్రచారంబుల - పెక్కు ప్రతులు.

274 ఆ. పాండురాజసుతుఁడు పటుతరోల్లాసి యై
వై చుటయును ధరణివల్ల భుండు
1తొలఁగ దాఁచె రయము2దలకొని గదఁబుచ్చి
కొనియె నాబకాంతకుండు 3నుటికి.

—: దుర్యోధనుఁడు భీముగదాదండమునఁ దొడలు విజిగిపడుట :—

సం. 9-57-45

275 క. ఆలోనం గురుధరణి
పాలుఁ డడరి వ్రేయుటయును బవనసుతునిమై
సోలె నది గానఁ డాపతి
కేలీవిభ్రమము దోఁపఁ గ్రేళ్లుఱికె నృపా.

276 చ. ఉఱికినఁ దేటి పై కుఱికి యుగ్రత ఖీముఁడు వ్రేయ నవ్విభుం
దుఱక మహాధృతస్ఫురణ నూర్ధ్వ1పరిభ్రమణంబు సేసినం
దెఱపి యతండు గాంచి సముదీర్ణరయంబున వైచెఁ జెన్దొడల్
విఱిగి నగాగ్ర ముద్భటపవిప్రహతిం బడుచాడ్పునం బడన్.

277 వ. అప్పుడు మహోల్కాపాతంబులును జాఁసుమాంసర క్తవర్షంబులును
వికృతంబు లగుకరితురగబృంహితపేషాఘోషంబులును మఱియు ననే
కోశ్పాతంబులును గలిగిన నట్లు కౌరవపతి వడుటకు నుబ్బునం బొదలిన
పాంచాలురుం బాండవులు నుద్విగ్నచిత్తు లైరి వియత్తలం బంతయు
నొక్కమోతగా నగ్గదాయుద్ధవిశేషంబు లగ్గించుచు సురగరుడఖచ
రాదులు నిజస్థానంబులకుం జని రిట్లు తనగదతాఁకునఁ దొడలు విఱిగి
సింగంబుచేతం గూలిన గంధశుండాలంబుచందంబునం బడి యున్న నీకొడు
కుంజేరం జని భీమసేనుండు.

274 1. తలఁగ — స. 2. దళుకొత్త — స. 3. నులికి — ఖ; గినిసి — చ.

276 1. పరిస్ఫురణంబొసర్చినన్ — ఉ.గ.

- 278 తే. ఏకవస్త్రఁ బాంచాలి న ట్లీడ్చి తేరఁ
బనిచి సభలోనఁ ¹బటిచినపాపఫలము
ననుభవింపుము దుష్టాత్మ యనుచు
వామచరణమున బెట్టిదము గాఁగ శిరము దన్నె.
- 279 వ. తన్ని ¹యలుక మలుగక యశనియాననం బాలోకించి.
- 280 క. పసు లని యార్చుచు మము ను
ల్లస మాడినధగ్మహీనులను నృపధర్మం
బెసఁగఁగ ¹నే మిదె ²యిప్పుడు
పసు లని యార్చెదము మగుడ బంధుద్రోహి.
- 281 క. విను ¹మేను కల్లసారెలు
గొని కపటపునెత్త మాడుకుశలతఁ గా దొ
ప్పనివారు నేపడంచుట
ఘనబాహు²స్వైరకేళిఁ గాని దురాత్మా.
- 282 వ. అని పలికి పెలుచ నవ్వి ధర్మనందనగోవిందపాంచాలప్రకరపార్థసాత్యకినకుల
సహదేవుల నాలోకించి.
- 283 ఆ. శంక లేక కడఁగి సభ కట్లు పాంచాలి
నంట రానిదాని నొంటి చీర
తోన యున్న సాధ్వి వేనలి వట్టి యీ
డ్పించి నతనిఁ జూడుఁ డంచుఁ బొదలి.
- 284 వ. పాంచాలి సేసినతపంబు పెంపున ¹నీశోభనంబు సమకూఱె ²ననిన విని
వారు ప్రమోదంబు నొంప మిక్కిలి సంతసంబునం దేలి యక్కురుఘస్మ
రుండు నర్తించుచెన్ను దోఁపఁ ³జెలంగి.

278 1. బలికిన - ఐ.న.

279 1. యంతనిలువక - ఊ ; యలుకమగుడక - ఈ.ట.న.వ.

280 1. నేమిచ్చటనిదె-అ.వ స ; జయించిమేమి దెపసులని-ట న.వ. 2. మిమ్మును-జ.ద.

281 1. మేము - పెక్కుప్రతులు. 3. స్ఫురణకేళి - కొన్నిప్రతులు.

284 1. నీజయంబు - ఆ వ. 2. ననుటయు - అ ఊ ఖ.చ. 3. జెలంగుచునిట్లనియె - కొన్నిప్రతులు.

- 285 చ. మును మము గొడ్డువోయి రని ముష్కరతం జెడనాడినట్టిదు
 ర్జనుల ననిం గడంగి ధృతరాష్ట్రతనూజుల ¹బంధువర్గమి
 త్రనికరనై న్యకోటిసహితంబుగఁ గీటడఁగింపఁ గంటి మిం
 క నమరలోక మైన నరకం బయినన్ సరి మాకు నారయన్.
- 286 క. అని గదఁ జేకొని నృప నీ
 తనయునిమెడ వట్టి యదిమి తల గ్రమ్మఱఁ ద
 న్నినఁ గని మును దన్నుట నె
 మ్మన మెరియతదగ్రజుం డమర్షముతోడన్.
- 287 వ. ¹హర్షావేశలఘుచారిత్రుం డగునమ్మారుతపుత్రున కి ట్లనియె.
- 288 చ. తల యది యేల తన్నెద వధర్మము నొందుట కాత్మ రోయఁగా
 వలవదె రాజరా జనుజవర్గముఁ దక్కినబంధుకోటియుం
 గలపరివారముం దెగిన గౌరవ మేదకఁ బోరి సంగర
 స్థలమునఁ బడ్డ నీతులువచందముచేత జనంబు మెచ్చునే.
- 289 క. మును లోకము ధ్మాపరుం
 డనఁ బరఁగినవాఁడ విట్టు లనుచితకృత్యం
 బునకుఁ జనఁ దగునె దీనం
 గనియెడుఫల మేమి ¹దూష్యగర్వం బేలా.
- 290 వ. అని దూటి దుర్యోధనుం జూచి బాష్పాకులలోచనుం డై
- 291 నీ. విధి ప్రతి¹కూలుఁ డై ²వేరంబు పుట్టించి
 మాకు నీవును మేము నీకు నలిగి
 యితరేతరద్రోహ³మతిఁ దెగియింతలు
 సేయుట గావించె నీ యధర్మ

285 1. నై న్యబంధు-వీ ; బంధుమిత్రపుత్ర - కొన్నిప్రతులు.

287 1. మహారోషావేశలఘు చారిత్రుండగు మారుతపుత్రు - క.న.వ.

289 1. నీకు - ఊ.

291 1. కూలమై - ద.బ.వీ. 2. విరసంబుఁబుట్టించి - ఎ.న.వ. 3. మతిగల్గి - వీ.శ.ష.

పరతయు ⁴లోభంబు బాల్యంబు మదమును
 నిన్ను నింతకుఁ దెచ్చె నీకతమున
 నాకు బాంధవకులనాశంబు వాటిల్లె
 ధృతరాష్ట్రకోడండ్రు తీవ్రశోక

తే. కారి యయినవై ధవ్యంబు కారణముగ
 నన్ను నిందింతు రనువచనములు మొదలు
 గాఁగ బహువిలాపంబులఁ గరుణ మావ
 హిల్ల దురపిల్ల ⁵నుల్లంబు దల్లడిల్ల.

292 వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కి ట్లనియె.

293 చ. అనిలసుతుం డధర్మమున నమ్మెయిఁ గౌరవమేదినీశ్వరుం
 దనయెదురన్ వధింపఁగ గదాసమరాఖిలధర్మవేది నాఁ
 జనినహలాయుధుండు గని సంజయ యే మని పల్కె నంత వాఁ
 డనుజులకున్ మఱిందులకు నట్టియెడ న్నొగ¹మోడ నేర్పునే.

294 చ. అన¹వుడు నాతఁ ²డిట్టు లను నమ్మను³జేంద్రున కప్పు రోహిణీ
 తనయుఁడు కోపవేగమునఁ దామ్రముఖుం డయి లేచి బాహు లె
 త్తి నృపతులార చూచితిరె తెల్లముగా బకవై రివిక్రమం
 బునతెఱఁ గిట్టివాని మనభూములఁ గంటిమె యెన్నఁ డేనియున్.

295 వ. గదాయుద్ధంబున నాభికి దిగువ యగుశరీరభాగంబు నొప్పించుట ధర్మంబు
 గా దను శాస్త్రోక్తి వినమె వీఁడు విచ్చలవిడిఁ ¹దెంపు సేసె నని పలుకు
 నమ్మహాత్మునిమనంబున రోషానలంబు ²సముత్థితం బగుటయు ³నప్పుడు.

4. మదములోభంబును గ్రోధంబు నిన్ను—ఐ.న.ల.వ.వీ.ష. 5. నంగంబు దల్లడిల్ల—ఎ ;
 నమ్మేదినీశ్వరుండు—ట.న.

293 1. మోడఁడేమియున్—వీ.ష.

294 1. వినియాత—ఈ.వ. 2. డిట్లనియె—పెక్కుప్రతులు. 3. జేంద్రునితోడ—
 ఆ.ఎ.వ.

295 1. తప్పుచేసె—ఐ.చ.ద.న.వ. 2. సముద్భూతం—ఘ.న.వ ; సముద్ధూతం—ద.
 3. నతండు—పెక్కు ప్రతులు.

296 క. నిజరథముమీఁదిహలమును

భుజశిఖరమునం దమర్చి భూమి యద్రువ వా
యుజుడెసకు ¹నడచె నుద్భట
గజరపుచంక్రమణరేఖ గతియం దొలయన్.

—: శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామునకుఁ గోపోపశమనంబు చేయుట :—

సం. 9-59-7

297 వ. దానికిం బవమానసూనుండు సోదరభుజబలనిజబలంబు లేకముఖత్వంబున
నెప్పుడుం గలుగు మనోబలంబువలనం జలింప కుండె నట్టియెడ వేగంబు
విన¹యవినతుం డగుచు నచ్యుతుం డడ్డంబు సొచ్చి దీర్ఘవృత్తపీనంబు
లగుబాహువుల హలాయుధు బట్టి కైలాశశైలంబు గదిసినయంజన
మహీధరంబుమాడ్కి నొప్పి ²యనూనస్వరంబున నతని కిట్లనియె.

298 క. తనవృద్ధియు మిత్రునివ

ర్థనమును దత్సఖసన్మృద్ధి ప్రబలుటయును శ
త్రునిదెస నిన్నియుఁ జెడుటయు
ననుషడ్విధములను దన్ను నతిశుభ మొందున్.

299 వ. ఏతత్ప్రకారంబు విపరీతం బగుట యొప్పు దట్లు గావున మిత్రునకుం గీడు
వాటిల్లి నెడ నేర్పు గలుగునేని మైత్రిపరుం డయినపౌరుషశాలి యది
శమింపం జేయు సత్యపరాక్రము లగుపాండవులు మనకుఁ బరమ మిత్రులు
విశేషించి మనమేనత్తకొడుకు లనీతిపరులచేతం బరిభవింపం బడినవారు
గావున వీరల కభ్యుదయంబు గలిగించుట నీకుం గర్తవ్యంబు.

300 తే ప్రతిన నెఱపుట నృపులకుఁ బరమధర్మ

మగుట మనమునఁ జర్చింపు మనిలసుతుఁడు
గద సుయోధను తొడలు భగ్నములు సేయు
వాఁడు గా సభఁ ¹బూనినవాఁడు గాఁడె.

296 1. నడచె — న.వ.

297 1. యావనతుం — పెక్కు ప్రతులు ; యానతుం — వీ. 2. యనునయవాక్యంబుల
నతనికి — అ.ఎ ఓ వ.

- 301 వ. అట్లుం గాక మైత్రేయమహాముని శాపంబున దుర్యోధనుతొడలు భీమసేను
గదాఘాతంబున భగ్నంబులు గాగలయవి యై యుండె నిప్పు డట్లయ్యెం
గావున దీన దోషంబు దోషదు క్రోధం బుపసంహరింపుము కుంతీనందనుల
యభివృద్ధి మనకు సమృద్ధి జేయు ననిన నతనికి హలాయుధం డిట్లనియె.
- 302 తే. ఓపి ధర్మార్థకామంబు లొకటి నొకటి
నాశ మొందింపఁ కుండంగ నడపవలయుఁ
గాక ధర్మంబు సెడ నర్థకామములను
గోరుపురుషుండు నిందకుఁ గుదురుగాఁడె.
- 303 క. మునిశాపంబును బ్రతినయు
ననిచెప్పితి గలుగుఁ గాక యని విను ధర్మం
బునవానిన్ నెఱపక యి
ట్లనిలసుతుఁడు గలఁచె గాదె ¹యన్నెటి యెల్లన్.
- 304 చ. ¹అచ విని కృష్ణుఁ డిట్టు లను నాతనికిన్ నిను ²నిజ్జగంబు ధ
ర్మనిరతమానసుండు మధురత్వనిరూఢుఁడు దోష³దూరుఁ డం
చనిశము సంస్తుతించును మహాత్మ యడంపుము ⁴క్రోధ మీతఁడుం
దనదుప్రతిజ్ఞ కై రిపు గదాహతుఁ జేసె నధర్మ మే లగున్.
- 305 వ. అదియును నిలిచి మార్కొన్నయప్పుడును నడచు నెడను గాదు పొడవెగసి
పైకుఱికినఁ దన్నుం గాచికొనుటయుం బ్రతిన నెఱపుటయును గారణముగా
దొరకొనిన నాభికి దిగువ గదా యనియుడిగి చావ వచ్చునేగద నూరుభం
గంబు సేయుదు ననుభీమసేనుపూనికి పదుమూఁడువత్స¹రంబులేని ²వేఁచిన
యది యక్కులపాంసనుం డేల తలంప కుండె మఱచెనేనిం జెడుఁ గాక మన
కేమి కలియుగంబు³చొరవ యాసన్నం బయ్యె నివ్విధంబులు ధర్మంబు లై

303 1. యందఱఁ జూడన్ — చ.

304 1. అనుటయుఁ గృష్ణుఁ — చ.ఖ. 2. నిష్ట సత్యధర్మ — ఎ. 3. హీనుడం —
పెక్కు ప్రతులు. 4. కోప — పెక్కు ప్రతులు.

305 1. రంబులనాడుకొనినయది — ఆ.ప.వ. 2. డాఁచినయది — ద.వీ.ప; పూంచెయున్న
యది — స; రాఁజినయది — ఖ.వ; కాచినయది — ఔ.న.ల. 3. చేరువ — క.ఖ.

చెల్లకుండునే యట్లుం గాక పుట్టినంతనుండియుం గపటంబున నపకారంబులు
సేయుచున్న వీనిఁ గపటప్రకారంబునఁ బడవై చుట ధర్మహాని యై తోఁపదు
వీఁడు పాండవయాదవ⁴వంశవర్ధనుం డగుసుభద్రానందనుం దెగటార్చినతెఱుం
గెలుంగమే యనిన నాబలదేవుండు బలు మొగంబుతో ⁵నిట్టి చెనఁటగెలుపు
గెలిచిన భీముండు వొగడు వడయుం గాక రణధర్మంబు దప్పక పెనంగిరిట్టి
ధర్మాత్ముం డైన దుర్యోధనునకు త్తమలోకం బయ్యెడు మనుచు నతనికిం
జెప్పి రథాధి రూఢుం డైన పాండవేయ పాంచాల యదుప్రవరులు చిన్నంబోవ
నిజపురంబున కరిగెఁ దదనంతరంబ వాసుదేవుండు ధర్మపుత్రు నాలోకించునెడ
నతండు దీనానంబుతోడ మానసంబు విషాదంబు నొంద నూరకున్న
నారాయణుం డతని కిట్లనియె.

306 ఆ. బంధునాశకుండు పాపాత్ముఁ డీసుయో

ధనుఁడు వీని సమరధరణిఁ గూల్చి

శిరము దన్నె భీముఁడరయంగ నది యధ

ర్మంబె నీకు నేల మఱుగఁ జెపును.

307 వ. తలఁ దన్ను వాఁడ ననుప్రతిజ్ఞయుఁ గీచకారాతికిం గలదు గాదె యనిన
విని కుంతీనందనుండు దేవకీనాదనున కి ట్లనియె.

308 క. కురుకులము పొలియుటకు మది

యెఱియంగా నున్న నాకు నితఁ డీరాజు⁶

శిర ముఱక తన్ని యిమ్మొయిఁ

బరిభవ మొందింప వగపు పాటిల కున్నే.

309 తే. ఇతఁడు వఱిచినపాటులు హృదయకీలి

తంబు లై భీమసేనుండు తగవు మాలె

నేమి సేయంగవచ్చుఁ బోనిమ్ము పుణ్య

పాపచింత యిం కేటికిఁ బద్మనాభ.

- 310 వ. అనుటయు నట్ల కాక దీని నింత గొనియాడ నేల యని యతండు భీమ
సేనపక్షపాతంబున నతనిచింత గీటునం బుచ్చె వివ్వచ్చుండు నెఱయం
బ్రియం బందనిదెందంబుతోఁ గీడు మే లాడక యూరకుండె నమ్మారుతి
మోదం బెసఁగ మోడ్పుఁగేలు ఫాలతలంబున మోపికొనుచు నుత్ఫుల్లంబు
లగు¹లోచనంబులనొప్పి నిజాగ్రజుం జేరం జని యి ట్లనియె.
- 311 చ. పరిభవకారి యైన కులపాంసనుఁ డాహవభూమిఁ గూలెఁ ద
త్పరమతి వైరముం బెనిచి పాపవినిశ్చయ ¹కారకత్వని
ష్ఠురు లగుదుస్ససేనుఁడును సూతసుతుండును సౌబలుండుఁ ద్రుం
గి రితనికంటె మున్ను మహికిం బతి వీవ భరింపు మున్నతిన్.
- 312 వ. అనిన విని ధర్మ¹తనయుం డతని కి ట్లనియె.
- 313 క. హరితలపు గూడఁ గురుపతిఁ
బరిమార్చితి ప్రతిన¹తోడఁ బగ దీర్చితి నీ
²కరయంగ దై వబలవి
స్ఫురితభుజాబలము లింత చొప్పడి యున్నే.
- 314 వ. అని సంభావించె ననిన విని యాంబికేయుండు సంజయు నుద్దేశించి.
- 315 తే. అట్లు వడియున్న యక్కారవాధినాథుఁ
జూచి పాండు¹తనూజులు సోమకులును
నేమి నేసిరి నా కది యెఱుఁగఁ జెప్పు
మనుడు నతఁ డిట్టులనియె నమ్మనుజపతికి.

310 1. నేత్రంబుల - వీ.

311 1. కారిపర్వ - ఘ.

312 1. సుతుండు, నందనుండు - అనియు పాఠములు.

313 1. నెఱపివగ - ఒ.వీ.శ.ప ; నెఱపువని - ఆ క.ఘ.జ.వ ; నెఱపువగ - ఓ బౌ. 2. కర
యంగదై వ బలంబును - ఐ గ.

315 1. కుమారులు - కొన్ని ప్రతులు.

316 వ. దేవా యేమి సెప్పుదుఁ బాండవులును బాంచాలురునుం దక్కఁజీభూప
తులునుం గృష్ణసహితంబుగా నుబ్బునం బొంగి చీరలు వీచువారును
విందులు వినరువారును గుణధ్వని సేయువారును శంఖంబు లొత్తువారును
భేరిపణ¹వాదులు మోగించువారును జెలుచ నార్చువారును ²నయి
పేర్చినం బృథివికి వ్రేగగున ట్లుండె నితైఱంగున జెలంగి మారుతినూరె
లం జేరి యిట్లనిరి.

317 మ. గదనే ర్చెక్కుడు గల్గుదర్పఘనుఁ డీకౌరవ్య రాజన్యుఁ డు
న్మదలీలం బయి నట్లు ¹జెట్టుటికిన న్వంచించి పో కిట్లు సే
యుడె వీ²వాటునఁ జెవ్దొడల్ విటిగి వీఁ డుర్విం ³బడెన్ మాకునొ
ప్పు దలిర్పం బులకాంకురంబు లెస గం బో విప్పుడుం జూడుమి.

318 ఆ. పరులచేతఁ గాని పని యైనవృత్తవ
ధంబుఁ బోనియరివధంబు నిర్వ
హించి యున్ననిన్ను నే మింద్రుఁ గొనియాడు
నమరులట్ల పొగడెదము సెలంగి.

319 క. అవమానంబులు సేసిన
యవినీతుల దుస్ససేనుఁ డాదిగఁ గలవా
రి వధించి ¹యడుగు పగతుని
యవుదల నిడి తింతవార అవనిం గలరే.

320 వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల బ్రశంసించిరి భీముచేసినగదాసమర
ధర్మవిరోధంబు లాఁతిరాజులమనంబుల నుండునో యని శంకించి కృష్ణుం
డెల్లరాజులం గలయం గనుంగొని యి ట్లనియె.

316 1. వాదితూర్యంబులు - కొన్ని ప్రతులు. 2. నవ్వువారునునయి - కొన్ని ప్రతులు.

317 1. జెట్టడరి - కొన్ని ప్రతులు ; జెట్టుటికి - కొన్ని ప్రతులు. 2. వాటున - పెక్కు ప్రతులు. 3. బడెన్ - పెక్కు ప్రతులు.

319 1. యలఘు - చ.

- 321 ఉ. చక్కటి లేనియాలమునఁ జంపె ననన్ వల దీదురాత్మకుం
డక్కటికఁబు లేక ¹సతి ²నంతలు సేసిననుం గృపారతిం
దక్కక తండ్రిపా లడిగె ధర్మజుఁ డన్నెఱిసేయఁ డయ్యె వీఁ
డుక్కివుఁ డిట్టి³చావునకు యుక్తుఁ డగుం దలపోసి చూడఁగన్.
- 322 క. విదురాదులు సెప్పఁగ ను
న్మదుఁ డై యీఁడయ్యెఁ దగినమాత్రయు భూసం
పద వీఁడు పాండవుల కిది
యది ¹యగునె బకారి ప్రతిన కగ్గం బై నన్².
- 323 ఆ. నేలఁ గూలి ¹మానువోలె ని ట్లున్నయి
ప్పాపశర్ము గుఱిచి పాడితెఱఁగు
తేట²వడఁగ ³మాట లాట దా నేల మీ
రెక్కుఁ డరదముల మహీశులార.
- 324 వ. అని యిట్లు పుండరీకాక్షుండు ¹దన్న నాజేపించుట యాకర్ణించి కౌర
వేశ్వరుండు గోపాయత్తచిత్తుం డై పిలుందు మోవ లేచి చేతుల భూతలం
బూఁది కొని బొమముడితోడిచూడ్కి యతనిసయిం బఱపె నప్పు డపర
భాగంబు విఱుగ వ్రేటు వడి యలిగి తల²యెత్తి చూచుమహానాగంబు
చందంబు దోఁచె నట్లుప్రాణాంతకరణం బై నవేదనాభరంబు దలంపక
కూర్పుండి మున్నాకృష్ణుండు జిష్ణుతోడ సంభాషించుటయు నతం
డూరుతలంబుఁ గర³పుటంబున నప్పశించుటయు వెడవెడ గనుటం జేసి
⁴భీమవాటునం దొడలు విఱిగి పడినప్పు డప్పటిబుడిబుడిమాటలు నాన

- 321 1. సభ — వ. 2. నంతపరాభవమందఁజేసినం — ఎ. 3. చొప్పునకు — వ.
- 322 1. యనునె — పెక్కు ప్రతులు. 2. దీనిపిమ్మట కొన్ని ప్రతులలో 'అని మఱియును' అను వచనము కలదు.
- 323 1. యిట్లునెఱిచెడియున్నయిప్పావ — ఖ. 2. పాటుమాటలేటికి నాడమీరెక్క — ఐ.గ ; పడఁగ నేల మాటలాడెవరు — వీ.శ.ష; పడఁగనేల మాట లాడఁగను మీ — ఊ. 3. మాటలాడంగ నేల — కొన్ని ప్రతులు.
- 324 1. దన్నధిజేపించుట, దన్నునధిజేపించుట-అనియు పాఠములు. 2. యెత్తినమహా- పెక్కు ప్రతులు. 3. తలంబున - కొన్ని ప్రతులు. 4. భీమువ్రేటునం - పెక్కు ప్రతులు.

న్నయు దీనికిం గా⁵కేమి యని యూహించి చేయునది లేక యవుడు
గఱచుచున్నవాఁ డగుట నగ్గోపాలదేవునితో ని ట్లనియె.

-: తొడలు విఱిగిపడిన దుర్యోధనుఁడు గృష్ణు నాక్షేపించుట :-

సం. 9-60-27

325 సీ. కంస¹దాసునిపుత్ర కానవు నీమరా
చారంబుఁ ²గృహయు లజ్జయును లేక
ప్రేలేదు నీవు నెప్పినఁ బార్థుచేసిన
సన్నగై కొని గదాసంగరంబు
పాడి దొఱంగి యిప్పాపకర్ముఁడు వై చెఁ
గాక చక్కటితోడికయ్య మైన
లీల మిమ్మందఱ నేలపాలుగఁ జేయ
నే శిఖండి గడంగి యేసె ననఁగ

తే. నర్జునుఁడు శాంతనవుఁ గూల్చునట్లు చేసి
తస్మైగురుచావునకుఁ బాండవాగ్రజన్ము
బొంకు మని ³పంచి తరదంబు పుడమిఁ గ్రుంగఁ
గర్జుఁ ⁴జంపించి తే మనఁ గలదు నిన్ను.

326 క. భూరిశ్రవుఁ ¹డొక్కనితోఁ
బోరంగ ²నేయించి తట్లు ³పోడిచీకటి
నం⁴హోరహితు నై ంధవుని నరు
బారిపటిచి తిట్టినీకుఁ బల్కులు ⁵సనునే.

5. నోపునని — ఈ.డి.జ.ల.

325 1. దాసీపుత్ర — ఇ.ఉ.క.త.న. 2. నీతి—వ. 3. పంచితి రథంబు—ల. 4. నేయించి—ట.

326 1. నొక్కరు (రి) — కొన్ని ప్రతులు. 2. చెయిదుగించునట్లు బోధించితియం —
అ.ప.ట.ట. 3. పోచీకటి — ఇ.ఉ.ఘ.న.ల; పోయి గదిసియుం — అ.ప.ఖ.గ.
4. నహోరబడ — వీ.ష. 5. దగునే — ప.వీ.శ.ష.

327 క. నను భీష్ము గురుని సూతసు

తుని భూరిశ్రవు జయద్రథుం జక్కటి ద
ప్పనియనిఁ ¹గోల్పుచ్చఁగ వ
చ్చునె నీకుం గవటశూర సుచరితదూరా.

328 వ అనిన విని యచ్యుతుం ¹డతని నవలోకించి నీవు భీముని ²బాలునిఁ బాము
లం గఱపించియు విషం బిడియు నీటం ద్రోచియుం బలుమాటుం జంప
దెగితివి గొంతియుఁ గొడుకు లేవురును నిద్రించుసమయంబున ³జతు
గృహంబు దహించి తివి ⁴ధర్మోత్తరచరిత్రుం డగు నజాతశత్రుసంపదలఁ
⁵గవటద్యూతంబున నపహరించి ⁷తంత దనివిం బోక యాజ్ఞసేని నేక
వస్త్ర రజస్వలం గొలువులోపల భంగపెట్టి తాపొద్ద నిన్ను నిట్టి దురవస్థ
కుం దేరం దగి యుండ నట్లు పోయి సమయంబు నడపి నీచేసినసకల
దుష్కృతంబులు సహించిన యిప్పండ వాగ్రజుండు వనుప నేను బుడమిపా
లడుగ వచ్చిన ⁹నీ నేరవై తి నీనేరమి ని ట్టైతి భవదీయం బగులోభంబునం
బాపనిశ్చయంబున మదంబున శాంతచిత్తు లగుశాంతనవద్రోణులకుం బ్రాణ
హాని వాట్లై వినుము ద్రుపదునితపోయజ్ఞ ¹⁰ప్రభావంబుల నదియ పనిగా
జనియించిన శిఖండిధృష్టద్యుమ్నులాభీష్మ ¹¹గురులమరణంబు ¹²లకుఁ గార
ణంబులు గాక తక్కుదురే ¹³పెక్కండ్రతోడం బోరి డస్సినసాత్యకిం
జంపువాఁ డై నభూరిశ్రవుం ¹⁴జంప కుందుమే యనేకప్రాధయోధు
లొక్కరుని బాలు సౌభద్రుం బొదివి చంపినం బూనినపూన్కి ¹⁵నిఖి
లోపాయంబుల నెఱవక పుణ్యాత్మయైన పాంచాలి నరణ్యంబునం బరిభవిం

327 1. గూల్పింపఁగ - శ.ష ; గూల్పంగావచ్చునె - వ.

323 1. డతనియాననంబాలోకించి - వీ.శ.ష ; డతనినాలోకించి - కొన్ని ప్రతులు.
2. బాలుని - ఇది పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 3. లక్ష్మయిల్లు - అ.ప ; జతుర్గృహంబు -
కొన్ని ప్రతులు. జతు శబ్దము ఉకారాంత నపుంసక లింగము. కావున ఈ 'జతుస్' అను రూపము విలక్షణముగా కన్పట్టుచున్నది ; జతు గృహంబున దహనంబు దరికొల్పి
తివి - వీ.శ.ష. 4. ధర్మోత్తరుండగు - వీ.శ.ష. 5. గవటపు జూదంబున -
కొన్ని ప్రతులు. 6. బాడిశకునికై తవంబున - వీ.శ.ష. 7. తంతఁ బోక - వీ.శ.ష ;
యంతటందనివోవక - కొన్ని ప్రతులు. 8. జుపనుపుననేను - వీ.ష. 9. నాఁడినేరక -
వీ.శ.ష. 10. మహిమనదియ - ఖ. 11. ద్రోణుల - ఒ.న. 12. లకుఁ గాక -
అ.ప.గ.ల.ష. 13. పెక్కండ్రు రాజుల-డి.చ.జ.వీ.శ.ష. 14. బొలియింపకుండుదుమే,
బొరియింపకుండుదు (మే) రే - అనియు పాఠములు. 15. వివిధో-కొన్ని ప్రతులు.

చినపాపాత్ముని పైంధవునిబ్రదికి పో విడిచి యర్జునుం ¹⁶డగ్నిం బ్రవే
శించునే యిన్నీతిపరులచరిత్రంబులు నిర్మలంబులు ఘోష ¹⁷యాత్ర నిన్ను
గంధర్వులు పట్టుకొని పోవునప్పుడు నీవారెల్లం బాజీన నర్జునుండు నిన్ను
విడిపించుట యెటుంగవే గాంగేయకుంభజకర్ణాశ్వత్థామకృపు లుద్దామ
సమగ్రపై న్యంబులతోడ నడవ నీవు ¹⁸విరటునిగోవులం బట్టికొని పోవు
¹⁹చోట మీరంద ²⁰ఱుఁ దనసమ్మోహనాస్త్రంబున మూర్ఛితులైన సమ
యంబున ²¹నర్జునుండు ²²నిన్నుం గాచుట యెటుంగ రాదె నీ ²³వాపా
దించిన పాపంబుల కెల్ల మూలం బైనకర్ణునరదంబు ²⁴ధరణిం గ్రుంగినఁ
గవ్వడి వాని నేయ కేల కాచికొని యుండు నుండె నేనియు భూసుర
శాపంబున నత్తైనరథంబునకు నిష్క్రమి గలుగునే కావున నన్నీచు సమ
యించుట సముచితంబు యుధిష్ఠిరుండు శల్యుండెగటార్చినతెఱుం ²⁵గొప్పు
నొప్ప దని యుగ్గడింపక మేలుసేసితి పాండునందనులు పుట్టినంతటినుండి
నేఁడు దుదిగా నీయెడ ధర్మవిరోధం బాచరింపరు కురుకులంబునకు
గుద్దలి గొని దుర్ద్యూ ²⁶తంబు నీవ తొడరితి దాన నింతలు వుట్టెఁ ²⁷బవను
పట్టి పట్టినప్రతిని యెటుంగవె గద నూరుభంగంబు సేయుదునని పలికి
పిడికిటం బొడుచునే ²⁸యనియెల్లరు ²⁹వృధాజల్పంబు లూరకుండు మను
టయు నజ్ఞననాథుండు ³⁰జనార్దనున కిట్లనియె.

329 చ. చదివితి ¹నెల్ల వేదములు జన్మము లొప్పుగ జేసితి ²రమా
స్పద మగువృత్తిఁ బొల్చి నరపాలకు తెల్లను గొల్వఁ గంటి దు

16. డగ్నిప్రవేశంబుసేయునే - పెక్కు ప్రతులు. 17. యాత్రయందు - అ.ఎ.ప.ఘ.
18. విరటువసులం - పెక్కు ప్రతులు. 19. నపుడు - ఔ.ట.ల.వ. 20. యనర్జునుని -
ఈ.ఖ.పీ.శ.ష. 21. నర్జునుండు - ఇది పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 22. మిమ్ముం -
పెక్కు ప్రతులు. 23. వాచరించిన - పెక్కు ప్రతులు. 24. ధరంగుంగిన, నేలఁ
గుంగిన, పుడమిఁ గుంగిన - అనియు పాఠములు. 25. గొప్పదని - పెక్కు ప్రతులు.
26. తంబుదొణం (డం) గితి - పెక్కు ప్రతులు. 27. బవన తనయుఁడు - వా.పీ.శ.ష ;
బవను పట్టి - పెక్కు ప్రతులు. 28. యిదియేల - కొన్ని ప్రతులు. 29. వృధాలాపం
బు - వ. 30. జగన్నాథున - వ.

329 1. వేదశాస్త్రములు - అ ; నేను వేదములు - పెక్కు ప్రతులు. 2. గ్రమా - ఈ.ల

ర్మదరిపు గాఢ³గర్వపరిమర్దనకేళి యొనర్చి⁴తిం దగం
దుది ⁵నని ⁶మిత్రబాంధవులతోఁ ద్రిదీపంబున కేగు టొప్పదే.

330 వ. నీకుం జూడ నెట్టివాఁడ నై నను నాకేమి మీరింకఁ బశ్చాత్తాపదుఃఖతు
లగుచు నుందురు గాక యనియె నప్పు డతనిపైఁ బుష్పవర్షంబులు
గురిసె దేవదుందుభులు ¹మొరసె దిశలు దెలివొందె మృదుసమీరణంబు
సుగంధి యై వీతెంచె సంతయు ననుసంధించి యక్కొంతేయులు దారు
ధర్మంబు ²దొలంగి గాంగేయద్రోణ కర్ణ³శల్యదుర్యోధనాదుల వధించుట
యత్తఱిం గ్రొత్తయై తోచినఁ జిత్తంబుల వగయు లజ్జ⁴యు మిగులం
⁵బొడమి మొగంబులఁ దోవ విన్ననై యున్నం జూచి వెన్నుండు తత్సమీ
పంబునకుం ⁶జని ⁷వారలతో నిట్లనియె.

331 సీ. గాంగేయగురుకర్ణకౌరవపతులఁ ¹జ
క్కటి యనిఁ బరిమార్చఁ గాన మైతి
మని మీరు వగవకుఁ ²డద్దొర లుగ్రాస్త్ర
వేదులు ప్రస్ఫుటవిక్రమమున
³నడరి ⁴వారల గెల్పు టరిది గావున నేను
బహువిధోపాయముల్ వన్ని ⁵యిట్లు
దీర్చితిఁ గాక యత్తీవ్రపరాక్రము
లలఁతులఁ బోదురే యట్లుఁ గాక

3. దర్ప—ఖ.జ.త.వ ; కర్మ—ఇ.ఉ ; వర్గ, సైన్య—అనియు పాఠములు. 4. పేర్చితిం—
ఎ.వ. 5. (చ) సని — అ.ప.జ.వ ; నిక — త ; తగ — ఎ.ఉ. 6. విప్ర — వ.

330 1. మ్రొసె — ఇ.ఔ.క.ట.త. 2. దొలంగి — ఊ. 3. శల్య — ఇది పెక్కు ప్రతు
లలో లేదు. 4. యుఁబొగులు — ఈ ; యును — ఒ.ఖ.జ. 5. బొడమెడు — అ.ప ;
బొడమిన — త.శ. 6. జేరి — క ; వచ్చి — త.వ. 7. వారలకిట్లనియె — పెక్కు
ప్రతులు.

331 1. జక్కుని — పెక్కు ప్రతులు ; చిక్కుని—ప. 2. డందలు దివ్యాస్త్ర—ఈ ; డందలు
శీఘ్రాస్త్ర—ఎ.ఉ.ట ; డద్దొరల్ శస్త్రాస్త్ర—ఇ.ఉ ; డద్దొరల్ శీఘ్రాస్త్ర—ప.ఒ.ఖ.ఘ ;
డ తిరభుల్ శీఘ్రాస్త్ర—త. 3. నలరి—ప ; నరిది — త. 4. వారిని—ఇ. 5. పగర — జ ;

తే. వారి విధి యివిధమునఁ జావంగఁ జేసె
దై వఘటనలు దప్పింప మీవశంబె
సురలు దనుజుల గెల్చినచొప్పు లిట్ల
సంతసపుసమయంబున వంత లేల.

—: పాండవులు గృష్ణసాత్యకులతోఁ గౌరవశిబిరంబునకుం బోవుట :—

సం. 9-61-3

332 వ. కృతకృత్యుల మైతిమి ప్రొద్దునుం జూచి వాల్మీకి సేనయు నై నికవరులును
విశ్రమింప వలయు బోదము లెం డనినఁ బాండవులు దెలివొందఁ జూచు
లురునుం దక్కిన భూపాలురునుం బ్రమోదంబు నొంది రప్పుడు కృష్ణుండు
పాంచజన్యంబు పూరించిన నర్జునుండు దేవదత్తంబును యుధిష్ఠిరుం
డనంతవిజయంబును భీమసేనుండు పాండ్రంబును నకులసహదేవులు
సుఖోషమణిపుష్పకంబులును బూరించిరి సకలధర్మోత్తములును దమతమ
శంఖంబు లొత్తిరి భేరిపణవాదితూర్వంబులు మ్రోసె నాసముత్థితనినా
దంబులు నింగి నిండె నిఖిలజనంబులం బాండవేయులం బొగడునులివు
దిక్కుల దీటుకొనియె నిట్లుబునం జెలంగుచు వార లందఱు నచ్చోటు
గదలిరి కౌంతేయులుఁ గౌరవశిబిరంబునకుం జనిన సాత్యకి యనుగమనంబు
సేసె ధృష్టద్యుమ్న ప్రముఖు లై నద్రుపదజ్ఞాతులును ద్రౌపదేయులునుం
దక్కినధరణీశులును దమవిడిదలలం గానివిశ్రమంబునకు వెరవుగా దని
తలంచి తా రందుఁ బోయి నాటిరాత్రి నిలిచి రేపకడ గరిపురప్రయాణం
బున కొదవం జనుదెంచువారుగా విన్నవించి ధర్మతనయు ననుమతి
వడసి నై న్య సమేతంబుగాఁ బోయి రట్లు వార లటు పోవ నప్పాండు

పగయు—చ. 6. యివిధంబులఁ బోరఁ జేసె—ఇ ; యీ క్రమమునఁ జావంగఁ జేసె—త.
7. దనకు వశమె — ఊ. 8. నసురుల — ఘ.వ.

332 1. బుఁ బొందిరి — అ.ఎ.ఖ ; బునఁ బొంగిరి — ఐ.ఓ.త.ద. 2. పూరించుటయు —
కొన్ని ప్రతులు. 3. నకులుండుసుఖోషంబును, సహదేవుండు మణిపుష్పకంబును —
ఆ.ప. 4. ధరణీశులు — ఔ.ట ; ధీరోత్తములు — ఆ.ఉ. 5. మొరసె — ఉ.ఉ.
6. సముదితకొన్ని ప్రతులు. 7. ముట్టి—కొన్ని ప్రతులు. 8. నిఖిల—కొన్ని ప్రతులు.
9. దిక్కులు పిక్కటిలైనట్లు — చ. 10. ప్రభృతులైన — అ.ఎ.క. 11. దక్ష్కటి —
కొన్ని ప్రతులు. 12. ననువొందనేతెంచు — ఆ.ఎ.ఓ. 13. తులై పోయి — పెక్కు

నందనులు సని సంగీతప్రవర్తకసంఘంబులు ¹⁴విరిసి చనిన రిత్తయై యున్న
రంగస్థలంబుచందంబునం బాడరియున్నయాశిఖిరంబుఁ బ్రవేశించి నీనందను
నగరు సొచ్చిన నచ్చట నున్నపరిచారకులును దత్సహవాసులును మణికన
కాదివస్తుసంచయాధ్యక్షులును నయ్యుధిష్ఠిరుం గాంచి యాదరణంబు వడసి
రక్కుంతి¹⁵నందనులు రథంబులు డిగ్గునవసరంబున వాసుదేవుండు వాసవి
వాలోకించి.

333 క. కవదొనలును గాండీవము

నవల నిడం బనుపు ముంద రరదము డిగు మే

¹న విదప డిగియెద శుభకర

మపు నవ్విధ మట్లుసేయు మనుడు నతండున్.

334 తే. ధనువు తూణీర¹యుగళంబుఁ గొనుచు రథము

డిగుడు ²శౌరి పగ్గంబుల నొగల ముడిచి

డిగియెఁ గేతనకపియు భూతగణయుతము

³గాఁ దొలంగె నత్తైరు తత్త ణమ మండె.

-: అగ్నిదత్తం బైన యర్జునురథంబు గాలిపోవుట :-

సం. 9-61-14

335 క. తురగంబులతోఁ గూడఁగ

నరదము సకలంబు నుజ్జ్వలానలశిఖలన్

¹సురసురఁ బోయినఁ గని య

న్నరుఁ ²డచ్చెరువంది కృష్ణునకు నభిముఖుఁ డై

ప్రతులు. 14. విడిచిచన — పి.శ.ష. 15. పుత్రులు — పెక్కు ప్రతులు.

333 1. దివియెదఁబిదపను శుభ — అ ; ను వెనుకడిగియెద — అ.ఐ.గ.ట.వ.శ ; నువినుము
రథమున్ డిగ్గిననవునశుభము—బొ ; నువిదప — స.ప, పలప్రాసవిషయమున చర్చకలదు.

334 1. యుగ్మంబు — ఐ.గ. 2. శౌరియుఁ బగ్గముల్ — అ డి.ఖ. 3. గాఁగఁ దొలంగె
నత్తైరు — పెక్కు ప్రతులు.

335 1. సురసుర — పెక్కు ప్రతులు ; జరచుర — వా. 2. డద్భుతమంది — డి.

336 వ. వినయంబుతోడ మోడ్పుఁగేలు ఫాలతలంబునఁ ¹గడియించి ²వినతుం
డై దేవా యిట్టియాశ్చర్యంబుం గలదె యీరథంబు³దగ్గం బగుటకుఁ
గారణం బేమి నాకు వినం దగునేని యానతి మృనిన మురారాతి యతని
కి ట్లనియె.

337 క. గురుకష్టల¹యస్త్రాగ్నుల
నెరిసినయది ²మున్న దీని నిటు గా కుండం
³భరపడి రక్షించితి సం
గరము దెగినఁ దొలఁగి యిపుడు గాల విడిచితిన్.

338 వ. అని చెప్పి యప్పు డద్భుతరసమగును లగు చున్న తక్కటిపాండవు¹లం గనుం
గొని యలరుమొగంబున నలఁతినవ్వు కాంతి దళుకొత్తఁ గౌంతేయాగ్రజుం
గౌఁగిలించికొని యే నుపప్లావ్యంబునకు వచ్చి నిన్నుఁ గనిన నీవు నాకు
మధుపర్కం బిచ్చి వివ్వచ్చుఁ జూపి వీఁడు నీకు రక్షణీయుండు సుమీ ²యని
యప్పగించి తేనును నియ్యకొంటే నట్ల నానఱుండును సురక్షితుం డై
వీరక్షయకరం బగుమహాసంగరంబు భవద్భీమనకులసహదేవహితంబుగ
నిస్తరించి ³జయంబు ⁴గైకొనియె నిట మీఁదం జేయ వలయు కార్యం
⁵బులు నడపు ⁶మనవుడు నతం డచ్యుతున కి ట్లనియె

339 తే. ద్రోణకర్ణదివ్యాస్త్రముల్ క్రూరభంగిఁ
గవియున్నప్పుడు మము నీవు గావకున్న
¹బ్రదుకు టెంతద వ్యధిక²శుభంబులకు భ
వత్ప్రసాదంబు గని కాదె వాసుదేవ.

336 1. గీలించి — వీ.శ.ష. 2. వినయుం — వా. విధేయుండగుచు — చ; వినయం
బున — ల. 3. బగ్నిచేత దగ్గం — ఆ.

337 1. శస్త్రా — అ.ఇ.ఉ.ప.భౌ.ఖ.ట. 2. దీని మున్న యిటు — ఇ.ఉ.భౌ.ట.న.వ; యైన
దీని — చ.ష. 3. బరువడి — శ.ష.

338 1. గలయఁ గనుంగొని — పెక్కు ప్రతులు. 2. యనినా కప్పగించిన నేనును — చ.
3. విజయంబు — అ.ఉ.క.త. 4. జేకొనియె — ఘ; జేకొంటనిట — ఎ; గైకొనియె
నీవు — ఆ. 5. బానతిమ్మనుటయు — చ. 6. మనుండు, మనుటయు — అనియు
పాఠములు.

339 1. బ్రదుకుటకు దవ్వుగా దెశుభంబు గనుట మీ ప్రసాదంబునన — చ. 2. శుభంబులిటు
భవత్ప్రసాద భాజనులగు వారి కరుదె — ఎ.ఓ.ట.

340 వ అని వెండియు.

341 క. ¹మునిపతి కృష్ణద్వైపా
యనుఁడు ప్రబోధించె ²నన్ను నచ్యుతుఁ డేది
క్కున ³నుండు నెమ్మి నాది
క్కునకు జయము గల్గు నని యకుంతికకరుణన్.

342 వ. అసుటయు మాధవుం డమ్మనుజేంద్రున కిట్లనియె.

343 క. మనకుం గౌరవులకుఁ బదు
నెనిమిది యతౌహిణులు మహీశ్వర ¹కల వ
²ప్పెను మొన లన్నిటిలో న
ర్జునునకుఁ ³బాటి యని యొక్కరునిఁ బేర్కొనుమా.

344 తే. ¹ఈశ్వరుఁడు క్రీడి కస్త్రంబు లిచ్చుచోట
మత్సముండవు గమ్మని వత్సలిత్వ
²గౌరవంబునఁ బల్కె నిక్కము³గ నంత
వాఁడు గాఁడె నీతమ్ముఁడు వసుమతీశ.

345 చ. కరుణ జనించి శాత్రవుల గాండివి సంపఁగ నొల్లఁడయ్యె నేఁ
బరువడిఁ ¹దేర్చి యైక్యపరిభావ²నిరూఢము గాఁగ జేసినం
దిర మయి పోరికిం గృతమతిన్ మఱి చొచ్చి సరిత్సుతాదులన్
వెరవున గీ టడంచెఁ దనవిక్రమ మెందుఁ బ్రసిద్ధి కెక్కఁగన్.

341 1. పనివడి — గ. 2. నాకు — చ. 3. నుండెనేని — ల ; నెమ్మినుండు, నెలమి
నుండు, జెందియుండు, వసియించును, నిల్చి యుండు — అనియు పాఠములు.

343 1. వినుమ — ఐ గ. 2. మొనలన్నిటిలోపల — ఆ.ఎ.ఓ.ఖ. 3. సాటి — అ.ప.బౌ.ద.వ ;
పాడి — ఇ.న.ల.

344 1. శర్వుఁడర్జునునకు నస్త్రచయము లిచ్చి—ఆ.ఎ.ఓ.వ ; అభవుఁ డర్జునునకునుదివ్యాస్త్ర
మిచ్చి — న.వ. 2. గౌరవంబునఁ బలికె, గౌరవముగాఁగఁబలికె, గౌరవమ్మునఁ బలికె,
కారణంబునఁ బలికె — అనియు పాఠములు. 3. నకంత — కొన్ని ప్రతులు.

345 1. దేర్చి — క ; దీర్చి — ఘ ; తెచ్చి — అ.ప.జ. 2. మురూఢము — పెక్కు ప్రతులు.

- 346 క. ¹అచ్చెరువు ²సంపుటకుఁ దన
యిచ్చుఁ జొరక కేలి సలిపె నిన్నాళ్లును వి
వ్వచ్చుఁడు హిత మేఁ జెప్పినఁ
బొచ్చెము లే కంతరంగమున ³నిల్పెఁ దగన్.
- 347 క. ఏ నుపదే¹శించితి ననఁ
గా నొక²పెం పెంచినాఁడు గాని తలంపన్
మానవనాథ సురేశ్వర
సూనుఁడు నాయట్టివాఁడ చు ³మ్మేపనికిన్.
- 348 క. నిమిషార్థంబున దై¹త్రో
కృమును సురాసురయుతంబు గా నోర్పుం గో
పము పొడమినఁ గవ్వడి క
య్యమునం¹గురుబలము ²గెలుచు టరుదే తలఁపన్.
- 349 వ. అని పలికె నిట్లు సల్లాపసౌఖ్యం బనుభవించి వాహనమోచనం జాచరిం
చిరి తదనంతరంబ కౌంతేయులు గమనీయాభరణంబులుం గనకరాసులును
రత్నసంచయంబులుం మొదలుగా మహనీయవస్తువిస్తారంబునం బ్రస్తుతి
పాత్రం బై ననీపుత్రు¹భాండాగారంబుఁ జేకొని నాఁడు పొలిగలనికిం
బోవక యున్నరథరథ్యమాతంగతురంగంబులం జూచికొని రాసదాసీకుబ్జ
వామనగణంబులం గైకొని యధిక²ప్రమదసమదచేష్టితంబుల నుల్లసిల్లిరి
కొండొకసేపునకు శౌరి వారలతో నిట్లనియె.

-
- 346 1. అచ్చుగఁ జెప్పుటకుం - చ. 2. జూపుటకు - ఆ.ఓ.ట.త.న.వ ; గఁజెప్పగ - అ.ఖ ;
జెప్పుటకు - ఊ. 3. నిలుపుదన - పెక్కు ప్రతులు.
- 347 1. సించెద - కొన్ని ప్రతులు. 2. టిప్పించి - ఈ.చ. 3. మ్మేపనికి - ల, మ్మేవ్వరికి,
మ్మేవ్వనికి - అనియు పాఠములు.
- 348 1. గౌరవుల గెలుచు - ఊ. 2. నోర్చుటరుదే - ఐ.గ.
- 349 1. భండారువు, భండారంబు - అనియు పాఠములు. 2. ప్రమదాభీప్షితంబుల - వీ ;
ప్రమదాభీప్షితంబుల - ష ; ప్రమద చేష్టితంబుల - శ.

- 350 ఆ. వీడు పాడు గాన విశ్రాంతి కియ్యెడ
మనము మనల¹వలదు మంగళార్థ
ముగ శుచిప్రదేశమున కేగి యచ్చోట
నుచితవర్తనముల నుండవలయు.
- 351 క. అనిచెప్పి పాడు నృపనం
దనులం దన తమ్మునిన్ ముదం బెసంగంగఁ దో
డ్కొని పోయెను వసుదేవుని
తనయుఁడు శిఖిరంబు ¹వెడలి ధరణీనాథా.
- 352 వ. ఇట్లు వోవునప్పుడు శౌరిసారథియైనదారకుఁడు మున్నెప్పుడును విడి
దలం దమతేరు ¹నశ్వంబులనుం బరికించి యుండెడువాఁడు ²బోయలు
సీకొడుకు మడువున దాఁగినయునికి జెప్పిన నయ్యెడకు వచ్చు కౌంతే
యులతో వీ డెల్ల నొక్కతలగా వెడలివేడుకఁ జూడం జనుదేరఁ దాను
నయ్యరదంబున ³శైబ్యసుగ్రీవమేఘ⁴పుష్ప⁵వలాహకం⁶బులం బూన్చికొని
వచ్చుటం జేసి తా నప్పుడు కౌరవశిఖిరంబునకుఁ ⁷దోడన యరుగుదెంచెం
గావున నొదవి సుకల్పితస్యందనుం డై యద్దామోదరుదృష్టిపథంబు ⁸నిల్చె
ధర్మనందనుండును దమ్ములును సాత్యకియును సముచితవాహనంబులు
దెప్పించుకొని యారోహణంబు సేయ నన్నారాయణుండు నిజరథా
రూఢుం డై యత్తైఱుగునం బోయి.

350 1. జనదు — చ.

351 1. వెడలి — కొన్ని ప్రతులు.

352 1. బరికించి — వీ.శ.ష ; బరికిల్పించి — స ; బరిరడించి — ల.వ ; బూన్చికొని — ఘ ;
బరికించికొనియుండెడు—పెక్కు ప్రతులు. 2. బోయలువచ్చినీ—అ.ఎ.వ. 3. సైన్య —
పెక్కు ప్రతులు. శ్రీకృష్ణునిరథాశ్వములలో నొకటియైనదిగా 'సోరన్ సెన్' శైబ్యము
గానే గ్రహించెను. అట్లనుటయే యుక్తము. 4. పుష్పక — ఏ.ఖ.త. 5. బలాహక —
కొన్ని ప్రతులు 6. బులనువాహనంబులం బూన్చి — పెక్కు ప్రతులు 7. దానును
నరుగు — అ.ఎ.వ ; దోస — కొన్ని ప్రతులు. 8. నిలిచిన — అ.

- 353 తే. ¹ఓఘవతి యనఁ బరఁగిన యొక్కపుణ్య
తటిని ²చేరువఁ గల్గిన దానితీర
భూమియం దర్హ మగుతలమున వసించి
రమ్మహాత్ములు చిత్తంబు లలర నధిప.
- 354 వ. అని యిట్లు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుఁ బాండవులవిజయం¹బు
తెఱంగుఁ జెప్పె నని వై శంపాయనుండు.
- 355 క. జనమేజయునకు నిట్లను
విను మప్పుడు ధర్మసుతుఁడు విష్ణునివదనం
బునఁ జూడ్కి నిలిపి కరిపుర
మునకుం బోవలయు ¹నీకుఁ బురుషార్థనిధి.
- 356 వ. అని పార్థిం చె ననుటయు నమ్మనుజపతి యమ్మహీసురవరున కిట్లనియె.
- 357 చ. అని ధృతరాష్ట్ర నందనుల నందఱు గీ టడఁగించి ¹వేడి యా
యనకడ కచ్యుతుం ²బనుపునంతటికార్యవిశేషమేమి గ
లెనొ మునినాథ యాన్యపతికి³ మది నాకు వినంగ వేడ్క పు
ట్టినయది యతెఱంగు ప్రకటింపు పరిస్ఫుట³వాక్య⁴సంపదన్.
- 358 వ. అనవుడు నాసంయమి యిట్లనియె.
- 359 ఉ. కౌరవముఖ్యు ధర్మ¹గతి గానితెఱంగునఁ గ్రీడి ²పంపఁగా
మారుతి ³గూల్చె నట్లగుట మాన్యచరిత్రుఁడు ధర్మసూతి గాం

353 1. యోగ - అ.ల; వ్యోమ - వ. 2. కి - ఎ.

354 1. బెరింగించెనని - పీ.శ.ష.

355 1. నిపు - - పెక్కు ప్రతులు.

357 1. వెండి - కొన్ని ప్రతులు. 2. బనుచు - కొన్ని ప్రతులు. 3. కార్య - ఓ.ఖ.వ.
4. పద్ధతి³ - అ.

359 1. విధి - ఒ.క.జ. 2. యొప్పుగా - వ. 3. గూల్చెఁ గౌరవసమాజవరేణ్యుని-

ధారి శపించు దీని ⁴విని త మ్మని యాత్మఁ దలంచి యిమ్మెయిం
గూరినభీతి నవ్వనితకుం దగుభంగి శమం బొనర్పఁగన్.

—: శ్రీకృష్ణుడు గాంధారి నూజడింపఁ గరిపురంబునకుఁ బోవుట :-

సం. 9-61-40

360 వ. పనిచెం గాని ధృతరాష్ట్ర నుద్దేశించి కా దట యచ్యుతుం డరిగి యప్పటి
కుచితం బగువిధంబునఁ గార్యంబు నడపె నాకర్ణింపు మట్లు దన్నుఁ
బ్రార్థించిన నప్పురుషోత్తముండు పనితెఱం గడిగి పాండవాగ్రజుండు
సెప్ప విని రథారూఢుం డై యతిరయంబునఁ గరినగరంబున ¹కరిగి
మొగసాల నిలిచి యాంబికేయునకుఁ దనరాక యెఱిఁగించి పుచ్చి తగం
జొచ్చి యంతకమున్న గాంధారిద్వితీయుం డై కొడుకులదెస వగలం
బొగులు చున్న యమ్మహీకాంతునివలని కారుణ్యంబున నతనికడకుం
జనుదెంచి యున్నకృష్ణద్వైపాయనమహామునిం గసి వినయసంభ్రమంబులు
²దలకొనఁ దత్పాదంబులకుఁ బ్రణమిల్లి యక్కురురాజునకు ³గాంధారరాజు
నందనకు నమస్కరించి కులపతిసన్నిధి యగుట నిలాతలంబునం గూర్చున్న
యజ్ఞననాథుసమీపంబున నాసీనుం డై .

361 ఆ. అన్న రేండు పాణి యల్లన ¹తనకరా
బ్జమునఁ గీలుకొల్పి బహుళబాష్ప
²కలితవదనుఁ డగుచు గళమున ³నెలుఁ గురి
యాడ వగచి యమ్మరాంతకుండు.

362 వ. తత్ప్రదేశంబున నున్నకనకకలశజలంబుల ముఖప్రతాపనంబు సేసి యెలుఁగు
నూలుకొనం జేసి యిట్లనియె.

వీ.శ.ష; గూల్చెనప్తుజనమాన్య — కొన్ని ప్రతులు. 4. విదితంబుగనాత్మ — ఊ.చ ;
విదితంబనియాత్మ — ల ; వినితమ్మునిగంచుఁ దలంచి — వీ.శ.ష.

360 1. కరిగినగరిమొగ — కొన్ని ప్రతులు. 2. దళుకొత్త — ల. 3. గాంధారికి నమస్కరించి — కొన్ని ప్రతులు.

361 1. కరతలాబ్జమున — ఏ. 2. గళిత — చ. 3. నెలుఁగెత్తియాడ — వ.

362 1. కుంభంబుల జలంబుల — ఐ.గ. కలశంబుల జలంబుల — కొన్ని ప్రతులు ; కలశోదకంబుల — ఎ. 2. నంబాచరించి యెలుంగు — పెక్కు ప్రతులు.

363 చ. అకట కులం బకారణమ యంతయు ¹నాశము నొందె నిట్టిదా
నికిఁ జొర నొల్ల రైరి మహనీయచక్రము నాఁడు పాండవు
ల్సకలము నీ నెఱుంగుదు చలంబును నీసును దక్కి నన్ను సం
ధికి నిట ²రా నొనర్చుట మదిం దలపోయు మ దెట్టిశాంతియో.

364 వ. ¹అని యంత నిలువక.

365 క. గొలువరె జూదము లెందును
గలదే తలఁబట్టి ¹పుణ్యకాంతఁ ²గొలువులో
పలి కీడ్చి తెచ్చివలువ³ల
నొలుచుట యే మనఁగవచ్చు నుర్వీనాథా.

366 క. దానికి నొచ్చినమనముల
తో నడవికిఁ బోయి బహుశదుఃఖంబుల న
ట్లూని విరాటుపురిం బడఁ
¹గానియిడుమ వడియు వారు గనల²ర కంటే.

367 ఉ. ఏవుర కుండ నొక్కొకటి యిమ్మని యూళులు వేఁడి కాన రై
¹రే వల దన్న నీకొడుకు తెమ్మెయి ²మానర లోభగర్వముల్
నీవును నట్ల ³కాక మహనీయమతుల్ విదురాదిబాంధవుల్
వేవురు సెప్పరే యధిప వింటె తగం బలు కొక్కఁ డేనియున్.

368 క. కాలోపహతమనస్కుఁ ¹డు
²మేలుతెరువు వట్టు నెట్లు మెయికొని యది యిం
కేల తలపోయ ³నుడుపం
జాలుదురే నరులు దై వ⁴సంపాదితముల్.

363 1. నాశన మొందె - ఖ. 2. బుచ్చియొర్చుట - ఎ.

364 1. అని మఱియు నంత - కొన్ని ప్రతులు.

365 1. యన్య - ఎ. 2. ను సగలో - ఘ. 3. లట్లొలుచుట - కొన్ని ప్రతులు.

366 1. గా నిడుమలఁ బడియు - కొన్ని ప్రతులు. 2. రుకంటే, రెకంటే - అనియు పాఠములు.

367 1. రీ - ల.శ. 2. మానిరె - కొన్ని ప్రతులు. 3. లోక - ఇ.ఉ.

368 1. లు - కొన్ని ప్రతులు. 2. మేలి - కొన్ని ప్రతులు. 3. కుడుపం - వ. 4. సంపా
దనముల్ - అ.డి.ప.ఖ.

369 వ. అని వెండియు నిట్ల¹సియెఁ బాండవులు గల్మషాయత్తచిత్తులు గామియు
మీరు నెఱిలేమియు విచారింపు మేను మ్రొక్కి వేడికొనియెద వారల
దెసఁ గోపంబు లేకుండ వలయు నట్లుం గాక నీకును గాంధారికిని వలయు
పరలోకక్రియాకలాపంబులు వారియంద నిలిచెం గావున వారికి శుభంబు
²గోరుట లెస్స మీచిత్తంబు నొప్పించితి ³నని యెప్పాట దురపిల్లెడునో
ధర్మజుతెఱం గెఱింగెదుగాక యని పల్కి ⁴గాంధారరాజనందన నుద్దేశి
శించి.

370 ఉ. నీ కెన వచ్చు రాజ¹రమణి² ధరనెందును గంటి మే నృపా
నీకము ²వించు నుండ సుతునిం దగు³పల్కుల నంత యొత్తుదే
నా కది సిక్కెఁ జిత్తమున నాఁటిబ్రయం బగుచుండు ⁴నిప్పుడు⁵
⁵లోకవిరుద్ధవృత్తిచపలుం డితఁ డి మ్రొలుఁగండ యేమియున్.

371 క. నీమాటకు దుర్యోధనుఁ
డామెయిఁ దాఁ ద్రుళ్లి పడక యవుఁ గా కని నాఁ
డే మేనిఁ గొంతయక్కట
భూమి ¹యొసఁగె నేని యింత వుట్టదు సుమ్మి.

372 వ. కీడు వుట్టునని నీవు ¹సెప్పితి చెప్పిన మాటయుం దలకూడెఁ బాండవుల
వలనందప్పు ²లే దని యెఱుంగుదు గాదె వారల కలుగ కుండునది

369 1. ను — పెక్కు ప్రతులు. 2. గోరుటయ (యే) — కొన్ని ప్రతులు. 3. ననియెప్పాటదుర(పి)టిల్లెడి(డు)నోధర్మనందను తెఱంగెఱుంగుదువు (రు) గాదె — పెక్కు ప్రతులు. 4. గాంధారి నుద్దేశించి — వీ.శ.ష.

370 1. రమణీమణినెందును — అ.ఓ.త.వ. 2. మెచ్చునొంద — ఇ.ఉ. 3. భంగుల — ఆ ; మాటల — ట.వ. 4. నెప్పుడు — పెక్కు ప్రతులు. 5. పాకవిశుద్ధ వృత్తిదల పండెయితండెఱుఁగండయేమియున్ — ఘ.

371 1. యొసఁగనింత వటువుట్టదు — కొన్ని ప్రతులు ; యొసఁగ నింత వట్టు వుట్టదు — కొన్ని ప్రతులు.

372 1. సెప్పితి నీచెప్పిన — కొన్ని ప్రతులు. 2. లేమి యెఱుంగుదు — కొన్ని ప్రతులు.

నీ వలిగి చూచినం ³ద్రోకంబులు భస్మీభూతంబు లగునట్టితపఃప్రభావంబు
నం ⁴బ్రసిద్ధవు గావున నిన్నుం బ్రార్థించెద నని ⁵పల్కిన నద్దేవి యది
యంతయు నీచెప్పినట్టిద యని వెండియు.

- 373 చ. విపులవిషాదతాపమున వేదన నొందు మదీయబుద్ధికుం
దపగత మయ్యె నీదువచనామృతసేచనఁజేసి యిట్టిచో
నవరిమితప్రభావ విను మంధుఁడు దీనుఁడు ¹వృద్ధు నైనయా
నృపు నరయంగఁ జాండవులు నీవును ²యుక్తులు గారె యెమ్మెయిన్.
- 374 వ. అని ¹పయిచీరచెఱంగు మొగంబున నదిమిఁకొని యెడ్చినఁ గృష్ణుండు
వివిధవాక్యంబుల ²నద్దేవిం దేర్చి ధృతరాష్ట్రునకు మనస్తాపోఽశమనంబుగాఁ
బలికె నట్టియెడ నశ్వత్థామయుత్సాహం బమ్మహాత్మునకు హృదయగోచ
రం బగుటయు దిగ్గన లేచి పారాశర్యుచరణంబులకు ³వినతుం డై
యవ్విభున⁴కుం బ్రణమిల్లి యతనితో ని ట్లనియె.
- 375 క. గురుసుతుఁడు పాండవులకుం
గర మల్గును వారిఁ బొదువఁ గా ¹నతఁ డీ ప్రా
ద్దురవడిఁ గదియును బోయెద
దురపిల్లకునుయ్య మది ²విధూతకళంకా.
- 376 చ. ¹అన విని ²రాజు దేవులు మురారికి ³నిట్లని నెంతయున్ ⁴రయం
⁵బునఁ జనుమయ్య పాండునృపపుత్రిల నెమ్మెయి ⁶నైనఁ గాచికోల్

3. తిభిభువనంబులు — పెక్కు ప్రతులు. చతుర్దశభువనంబులు — వ. 4. బ్రశస్తవు-
కొన్ని ప్రతులు. 5. పలికినవిని - ఒ.చ.జ.

- 373 1. వృద్ధుఁడైన — కొన్ని ప్రతులు 2. నుక్తులు — కొన్ని ప్రతులు.
- 374 1. పైఁటకొంగు — అ.ప; పయిచీరకొంగు — కొన్ని ప్రతులు; పయిచీరచెంగు — వ.
2. నద్దేవినురార్చి — వీ శ.ప. 3. బ్రణతుండై, బ్రణమిల్లి — అనియు పాఠములు.
4. కుంగాంధారికిం బ్రణమిల్లి — కొన్ని ప్రతులు.
- 375 1. దానీప్రా, దానేప్రా, నతఁడే — అనియు పాఠములు. 2. విదూర, విఘాత —
అనియు పాఠములు.
- 376 1. అనవుడు — ఒ. 2. రాజదేవులు — క; రాజుదేవియు — చ.వ. 3. నిట్లను
నెంతయున్ — ఎ.ఐ.ఒ.చ.ద.వ; నిట్లనినెంతయున్ — ఇ.ఉ; నిట్లనురక్తి నెంతయున్ —
త; నిట్లరెట్లునుం - ప. 4. ప్రి(బ్రి)యం — అ.ఊ.ప.ఖ. 5. జనుము రయంబు
తోడఁ బురుష ప్రవరుల్ దగువారిఁ గాచుకో — త. 6. రక్షదీయులన్ — అ.ఎ.ద.

7వినుతి గదయ్య నీకు నిను 8వేయివిధంబుల 9నాశ్రయించు తె
ల్లను 10ఫల11మొందఁ జేయఁగఁ 12దలంచుట పెంపు 13సుమయ్యకేశవా.
—: శ్రీకృష్ణుండు కరిపురంబుననుండి పాండవులయొద్దకు వచ్చుట :-

సం. 9-62-72

377 వ. పొమ్ము పునర్దర్శన మయ్యెడు మని వీడ్కొల్పిన వాసుదేవుండు వెడలెం
దదనంతరంబ వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు వారల1తో 2మీకు శోకోపశమనం
బుగ నిప్పుడు శారి సెప్పిన3వచనంబు లాచరణీయంబులు 4నుండి యని
యుపదేశించి వెండియు వలయు5వాక్యంబుల వారి6కి 7నాశ్వాసంబు
గావించి యంతర్దానంబు 9సేసె నితైజంగున గొవిందుండు కృత10కృత్యం
డై 11వెలువడి యరదం బెక్కి యతిత్వరితగతి నోఘవతీతీరంబున 12కరిగి
పాండవులం గని తాను ధృతరాష్ట్ర13సన్నిధి గాంధారిం గనుటయు వార
లకు దుర్యోధనుండు 13దెగియె నని నెట్టనం జెప్పక 14జెరసుంబల్కులుగా
నయ్యాంబికేయుని 15యుపేక్షనుం గొడుకుల 16కీడునం 17దత్తులంబు
నకు సంక్షయంబు 18వాటిల్లుట యుగ్గడించుటయు నాసందునఁ పాండవుల
19వలనఁ బాపంబు లేమి దెల్పుటయును నారాజును దేవులును 20వారిం
గోపింపకుండం బ్రార్థించుటయు నుపచారవచనంబులచందంబున వార
లావృద్ధులకు నిస్తారకు లనిపలుకుటయు విశేషించి గాంధారికి నుచితభాష
ణంబుల న21త్యంతోపశాంతి 22గలిగించుటయు నప్పలుకు లన్నింటను దుది

7. వినుమటు గాచికొమ్ము - అ.ప.ద ; వినుమటు గాన వారు - ఊ. 8. వేయి—
పెక్కు ప్రతులు. 9. నాశ్రయింపుడె - క ; నాశ్రయించుడె - త. 10. బలమంద -
త. 11. మందఁ జేయ - పెక్కు ప్రతులు. 12. దలంపుట - ఒ.ఖ.ద. 13. గదయ్య-
వ.ష ; వివేకవై భవా - ఖ.

377 1. తోడ - అ.ఊ.బ. 2 మీరు - ఊ.త. 3. విధంబులాచర - అ.ప ; 4. సుమో-అ ;
సుమ్మీ - ప. 5. కార్యంబులు - చ ; వాక్యంబులు - ఎ.బౌ. 6. కాష్టోదంబులు-శ.
7. విశ్వాసంబు - బ ; నాశ్వాసంబులు - ఇ.ఐ.ఖ.గ.చ. 8. బొనర్చి - ఎ.ఓ.
9. నొందె-అ.ప.ఘ ; బొనర్చె - ఎ. 10. కృత్యండై వారణపురంబువెలువడి-అ.ప.
11. వెడలి - ప. 12. కుంజని - పెక్కు ప్రతులు. 13. దెగెనని - ఇ.ఊ.త.వీ.శ.ష.
14. పరుసపుఁ బలుకులు - వీ.ష.స ; బిటుసు పలుకులు-ఊ.ఖ. 15. యపేక్షము-ల ;
యుపేక్షయుఁ - వీ.శ.ష ; యుపేక్షయుం - ద ; యుపేక్షం గొడుకుల - క.ట.త.
16. కీడునుం(ను)-కొన్ని ప్రతులు ; కీడు చందంబున - జ. 17. దత్తులంబునకెల్ల -
అ.ప. 18. వాటిల్లుటయు నాసందున - త.వీ.శ.ష. 19. దెసం - పెక్కు ప్రతులు.
20. వారివలన - కొన్ని ప్రతులు. 21. నత్యంతశాంతి - ప.చ.న. 22. గావించుటయు-

నయ్యిరువురు దనచేసినది సామాన్యంబున ననుష్ఠించిన యాచక్షమయ
²³సమాగమంబుగాఁ గొనినమాత్రయ కాని యొండెఱుంగక యుని
 కియు నగ్గాంధారరాజనందన దనకు మగనినప్పగించుటయు నెఱింగించి
 యంతక మున్న వచ్చి యావిచిత్రవీర్యపుత్రుకడం బారాశర్యుం డున్న వాఁ
 డమ్మహాశ్వుం డే నిట వచ్చిన పిదప ²⁴నాదంపతులకు నాయొనర్చిన
²⁵యువదేశంబు దృఢం బగునట్టిమాట లాడ నోపు ననియు ²⁶నతని
 యునికియట్లు ²⁷గాఁ దన²⁸పోయినవని సఖలం బగుట²⁹యుఁ బాండునందను
 లకుఁ ³⁰దెలియఁ జెప్పె నని వై శంపాయనుండు జనమేజయున
 కి ట్లనియె.

378 క. విను మోఘవతీతీరం

బున ¹కమ్మెయిఁ బాండురాజపుత్రులు ప్రిశ్రిం
 జనిన తెఱఁగు సంజయుచే
 విని ధృతరాష్ట్రుండు శోకవిహ్వలుఁ డగుచున్.

379 వ. అతని కి ట్లనియె.

380 ఆ. తొడలు ¹విఱిగి నేలఁబడి²యుండఁ దలదన్ని
³నట్టిభీమసేనుఁ ⁴డగ్రజుండు
 ననుజచయముఁ దాను నరిగినపిమ్మట
⁵నెట్టు లయ్యె నమ్మహీశ్వరుండు.

బౌ.ఘ.జ.ట.వ ; పుట్టించుటయు - చ. 23. సమాగమంబుగా - పెక్కు ప్రతులు ;
 సమాగతంబుగా - ఇ.ఉ. 24. నాదు పలుకులకు - ఒ బ. 25. యువశమనంబు -
 పెక్కు ప్రతులు; యువశమంబు - బ. 26. ప (బ) లికి యిట్లు - కొన్ని ప్రతులు.
 27. గోవిందుండుదన - కొన్ని ప్రతులు. 28. పోయినవచ్చినవని - కొన్ని ప్రతులు.
 29. యక్ష్మాంతేయులకుం - పెక్కు ప్రతులు. 30. తెలిపెననిచెప్పివై శం - పెక్కు ప్రతులు.

378 1. నిమ్మెయి, నమ్మెయి, కిమ్మెయి - అనియు పాఠములు.

380 1. విఱుగ - ఇ.ఉ. 2. యున్న - పెక్కు ప్రతులు. 3. యట్లు - పెక్కు ప్రతులు.
 4. డగ్రజన్ము - అ.ప 5. నమ్మహీశుఁ డెట్టులయ్యెఁ జెపుమ - స.

389 వ. మఱియును.

390 మ. చెలులం జుట్టలఁ ద్రోచి యర్థిజనులన్ శ్రీమంతులన్ జేసి వి
ప్రుల భవ్యస్థితి ¹మన్ని యాగములు పేరుం బెంపు ²శోభిల్ల ని
ట్టలపుం ద్యాగము ³దానమున్ ⁴నడపి ⁵నిష్ఠం బెక్కు నెల్లించి యు
జ్వలతేజంబున నిద్ధభూతి ⁷భుజగర్వస్ఫూర్తిఁ బొల్పారితన్.

391 క. పగవారి నాశ్రయింపక
మగఁటిమియును ¹బ్రాభవంబు మానము ²నెందుం
బొగడొంద నుల్లసిల్లితిఁ
దెగునంతకు లక్ష్మితో ³బ్రదిప్పుడ నై తిన్.

392 క. సమరము శమంతపంచక
సమీపమున ధర్మవృత్తిఁ జలుపఁగ నత్యు
త్తమలోకము సమ¹కూఁజెను
విమలాత్ముడ నై తి ²నొండు³వేయును నేలా.

393 తే. ¹ఎదిరి పెనగంగఁ జాలక నిదురవోవ
నొంచు తెఱఁగున విషము వెట్టించు పగిది
²నింటఁ జిచ్చిడు³చాడ్పున ⁴నిట్లు సేసి
పడయుదురుగాక ⁵రాజ్య మప్పొందుసుతులు.

389 1. అని వెండియు — కొన్ని ప్రతులు.

390 1. నుంచి — పెక్కు ప్రతులు; బూన్చి — శ; నిల్చి — వ. 2. శోభిల్లి — ఇ.ఖ.జ.
3. దానమున్నతగరిష్ఠం — ఖ. 4. నడల — ద. 5. నిష్ఠల్ — అ.ఊ.ఘ.ద. 6. నిందు
మాడ్చిచిరగర్వ — అ.ఊ.ప.ఖ.ద.వ. 7. బలగర్వ, స్థిరగర్వ, నిజగర్వ, జితగర్వ,
బలుగర్వ — అనియు పాఠములు. 8. శోభిల్లితిన్, బెంపారితన్, బొల్పొందితిన్ —
అనియు పాఠములు.

391 1. భుజబలాభిమానమునెందుం — వీ.శ.ష. 2. దోడ్తో — అ.ఊ.ప; నేడుం — ఎ.
3. బ్రసిద్ధు — చ.

392 1. కూడెను — అ.ఐ.గ.జ. 2. నింక — కొన్ని ప్రతులు; నెందు — ఘ. 3. వేయననేలా — చ.

393 1. ఎదురు — క. 2. నిట్లు — క. 3. చొప్పున — వ. 4. నెంత — వీ.శ.ష.
5. రాజ్యంబుపొందు — ఉ.ఘ; రాజ్యముపాడు — ఊ.ఐ.గ.

394 వ. అని యంత నిలువక.

395 ఆ. పాపకర్ము లయినపాండుతనూజులు
సమరధర్మ ¹మెడలి జయము గొనుట
²గురుసుతునకుఁ గృపునకుం గృతవర్మ³కు
దేట⁴పలుపు నాదుమాట గాఁగ.

396 క. దేవవ్రతగురుకర్ణుల
దేవసములఁ బాడి దొఱఁగి ¹తెగటార్చుటయున్
నీవు ²దలఁపించి వారల
³తో వెండియు నిట్లు అనుము దుర్జనదూరా.

397 ఆ. కపటధర్మకంచుకంబున వెలసిరి
గాని సత్య¹పురుషకార²పరులు
గారు పాండుసుతులు వారల నమ్మంగఁ
³గాదు ⁴సేత గుండె⁵కాయ యిడిన.

398 వ. ఇది నామాట గాఁ జెప్పు మని ¹పలికె నప్పు డచ్చేరువపల్లెలవారు దన్నుం
జూడ వచ్చిన నజ్ఞనంబులఁ గలయం గనుంగొని గాంగేయుండును గుంభ
సంభవుండును మొదలై నబంధుమిత్రులను ²లక్షణుండు ³లోనుఁగాఁ గల

395 1. మేదిజయము — పెక్కుప్రతులు. 2. గురుతనూజకృపులకుం — ఐ.గ. 3. కెరుగఁ
జెప్పుమాటలెల్ల ననియె — ఐ.బౌ. 4. పఱచునట్టి మాటతోన, పఱచు మిట్టిమాట
వేగ, పఱచి చెప్పుమాట గాఁగ, పడెడు నట్టిమాటతోన — అనియు పాఠములు.

396 1. దెగటార్చుటయున్ — వా.వీ. మున్నగు పెక్కుప్రతులు; తెగటార్చుటయున్ —
వ.శ.ష. 2. దలపింపు — పెక్కుప్రతులు. 3. తోవిననిట్లునుముమఱియు — ఏ.ద.

397 1. ధర్మకార — ఊ.బ.చ.జ.ద.వ 2. సములు — ఐ.జ. 3. రాదు — రాయియిడిన—
ఐ.గ. కొన్ని ప్రతులు. 4. శాంతగుణనికాయవినుము—ఊ. 5. కాయలిడిన—చ.ట.న;

398 1. పలికియప్పు — పెక్కుప్రతులు. 2. లక్షణాది కుమారులను — వీ.శ.ష; లక్షణ
బ్రభృతి కుమారుల — ఘ; లక్షణుండు — అ.అ.ఇ; లక్షణుండు — వా.
మఱికొన్ని ప్రతులు. గమనిక:— సంస్కృతమున 'లక్షణంచాత్మజా — (చిత్ర
శాలాప్రతి) — అని లక్షణశబ్దమే ప్రయుక్తమై యున్నది. 'సోరస్ సేన్' లక్షణ
పదమునే యీ యర్థమున వేర్కొనెను. 3. మొదలైన, లోనైన — అనియు

4కుమారులను బేరుకొని వారు మున్ను సనుటం జెప్పి వారు సనినతోకంబ
తనకుఁ 5జాటిల్లుట యుగ్గడించి తన 6దేవులును దుస్సలయు నాదిగాఁ
గల7యబలలు దాను 8తేనిపిమ్మటఁ 9బొందుదురవస్థలు వాక్రుచ్చి 10పనివిన
విని 11వారలు 12గన్నీ రొలుక 13నుమ్మలికంబుగూరునుల్లంబుల14తోఁ జని
రందుఁ గొంద టశ్వత్థామ15ప్రముఖరథిక16త్రయం 17బయ్యెడ 18మెలం
గుట యెఱింగి వారలకు 19రాజరాజువార్త సెప్పిన వారలు సత్వరంబున
నచ్చటి కరుదెంచి యరదంబులు డిగ్గి.

—: కృప కృతవ ర్మాశ్వత్థామయ దుర్యోధనుంజేరి విలపించుట :—

సం. 9—64—3

399 సీ. కడు బెట్టిదం 1బగు గాలివేఁ గూలిన

మహాసీయసాలభూరుహము2పోల్కిఁ

బ్రబలకిరాతమార్గణములఁ ద్రెల్లిన

3రాజితవన్య వారణము4మాడ్కిఁ

పాఠములు. 4. కుమారులను దుశ్శాసన ప్రభృతిసోదరులం — చ ; కుమారులను దుస్ససేనుండు మొదలైన తమ్ములను — వ. 5. గలుగుట — ఆ.ఓ.వ. 6. దేవియు—
కోన్ని ప్రతులు. 7. సతులు — వీ.శ.ష ; భామినులను — ఐ.గ ; స్త్రీజనంబులు — ద.
8. తేమికివనట — వీ.శ.ష. 9. బొందునవస్థలు — కొన్ని ప్రతులు. 10. నొడివిన,
పలికిన — అనియు పాఠములు. 11. వారు — పెక్కు ప్రతులు. 12. గన్నీరు
దొరుగ — అ.ప. 13. నుమ్మలించినం — ట ; నుమ్మలికంబునం — పెక్కు ప్రతులు.
తో మగుడిమగుడిచూచుచుం — ఔ.క.ట.త.న.వ. 15. ప్రభృతి — పెక్కుప్రతులు.
16. వరు — పెక్కు ప్రతులు. 17. లున్నెడ, లున్నయెడ — అనియు పాఠములు.
18. మెలంగి వారలకు — పెక్కు ప్రతులు. 19. రారాజు — పెక్కు ప్రతులు.
20. డిగ్గనుటికి — అ.ప.

399

1. బుగా, బున, బుగ — అనియు పాఠములు. 2. పగిది, భంగి, భాతి — అనియు
పాఠములు. 3. రాజితవన మృగేంద్రంబు కరణి—ఓ.జ. 4. కరణి — కొన్ని ప్రతులు.

గల్పాంతో వాయుసఖస్ఫురణంబున
నివిరి పోయిన మహార్ణవము⁶కరణిఁ
గాల⁷పగ్యయమునఁ ⁸దూలి మేదినిమీఁదఁ
బడిన పూర్ణేందు బింబంబు⁹పగిది

తే. ¹⁰దుఃస్థుఁడై యుండియును నొప్పు దొరుఁగకున్న
యన్న రేళ్వరుఁ గనుఁ గొని యడలు¹¹నెడల
తోడ మేనులు దూలఁగఁ దొట్రువడుచుఁ
జేర యాతనిచుట్టు నాసీను లెరి.

400 వ. ¹ఆసీను లై నయెడ నగ్గురుసుతుండు.

401 ఉ. ¹అక్కట యెప్పుఁ బల్వరు ²ధరాధిపతుల్ గొలువంగ నుండు నీ
³వొక్కరుఁ డున్న ⁴వాఁడవు మహాన్నతపీఠ మలంకరించునిన్
⁵దెక్కలిఁ ⁶దాఁకి ధాత ⁷యిల ⁸ద్రెళ్ళెడునట్లుగఁ జేసె నీబలం
బెక్కడఁ బోయె నైన్యపతు లేలొకొ యిక్కడ రారు భూవరా.

402 తే. ¹కడలుకొనఁ జుట్టుఁ బట్టెడుగొడుగు లెవ్వి
యెసక మెసఁగంగ ²సీవురు లేల పట్ట

5. భాను సంఘ — చ ; వాయు సంఘ — ఇ.ఉ.బౌ.ద. వాయుసఖ — ఘ.జ.
6. రీతి, మాడ్కి — అనియు పాఠములు. 7. పగ్యంబున — త.వ. 8. దూలి — అ.ఉ.
9. మాడ్కి, కరణి — అనియు పాఠములు. 10. ధరణిఁబడియుండియును నొప్పు
దలుఁగకున్న — బౌ.క.వీ.శ.ష.స. 11. నెడల — ఐ.ఓ.గ.శ.

400 1. యిట్లాసీనులై యున్న రథికత్రయంబులో గురునందనుండు — కొన్ని ప్రతులు ;
అట్లాసీనులై (దై) గురునందనుండు — కొన్ని ప్రతులు.

401 1. అక్కట యెప్పుడు బలుధరాధి - అ. అక్కడ యెప్పుడు బలుధరాధి - ఈ.ఉ.
ఎ.బ.ఓ.బౌ.క.ఘ.ద ; అక్కట యెప్పు పల్వరు - ల. 2. ధరాధిపులు - బౌ.ఖ.
3. వొక్కఁడయున్న - ఒ.వీ.ప ; వొక్కఁడు నున్న - ఆ.ఇ.త.న.శ ; వొక్కట నున్న -
ఐ. 4. వాఁడవె - పెక్కు ప్రతులు. 5. దెక్కలిధాతఁదాఁకి - వీ ; దిక్కరి మాలి
ధాత - వ. 6. దైవమిట్టులిల - అ ; దైవమేల యిల - ఊ ; నేలనినుద్రెళ్ళెడు -
ఖ. 7. యిటు - ఇ.ఈ.ఉ.ఓ.వ. 8. ద్రెళ్ళగఁ జేసెనె (యిట్లు) యట్టి - అ.ప.ద.

402 1. తలిరుకొనఁ - ల ; తడిలుకొనఁ - ఏ.బ.ఓ.బౌ ; తడలుకొను - ఘ ; తడలుబడు,
గడలుకొన, అడి (డ) లికొని, గుమురుకొని, కడలుకొని - అనియు పాఠములు. ఈ
పాఠమున ల, డ లకు పాఠాస. 2. శృంగార మేలచేయ - అ ; చామరమేల - ఆ ;
చామరలేల - శ ; గిడిగిళ్లునేల, గిడిగిళ్ళునేవి - అనియు పాఠములు. విసరువారెందు

³రంగమున నాననంబున నవని⁴ధూళి
⁵గదిరె జలక మే లాడవు¹కారవేంద్ర.

403 చ. అనిమిషవాహినీ¹తనయుఁ డస్త్రగురుండును నీకు నెప్పుడుం
 గనువెలుఁ గై ²చరింతురు వికర్ణుఁడు దుస్ససేనుఁడున్
 నిను నొక³యప్పుఁ బాయ రవిసీతు లొకో నృప వారలెల్ల నె
 మ్మనమున శంక లేక యొకమాటును ⁴నిక్కడఁ జేర ⁵రెవ్వరున్.

404 క. నీయెడఁ జంచల ¹యయ్యెను
 శ్రీ యెవ్వరి నచలన్మత్తిఁ జెందెడు ²విధి య
³త్తై యున్న వారి నిట్టులు
 యే నింక నేమి నేయుదు నధిపా.

405 తే. అని విలాపంబు నేసిన ¹విని విభుండు
 గన్నుఁగవ ²నశ్రు లురులంగఁ గరపుటములఁ
 దుడిచికొనుచు డగ్గుత్తి³దొడరు నెలుఁగు
 నెట్లకేలకు నూల్కొల్పి యిట్టులనియె.

వోయి — వ; నీగిరులేల — త, 3. వంసమున — అ.ఊ.చ. 4. రజము — ఊ
 5. గదియ, గదుర — అనియు పాఠములు; గదిసిజలకంబు లాడవు — ల.

403 1. సుతుఁడునస్త్ర — పెక్కు ప్రతులు. 2. చరింపను — ఖ. 3. మాటు, నాడు, బాటు —
 అనియు పాఠములు. 4. నీకడ — కొన్ని ప్రతులు. 5. రక్తటా, రిచ్చటా, రెంత
 యున్ — అనియు పాఠములు.

404 1. మయ్యెను — ఒ.ద.న; మయ్యును — ఉ.జ. 2. నవి (ది) యో — ఒ.క.బ.
 3. యాయున్న — ఒ; యాయున్న — క; త్తైయున్న — ఓ.ట.వ.

405 1. నవని విభుఁడు — ఆ.ఓ.ఖ.త.న.ల.వ. 2. గ్రమ్మునశ్రులు గర — పెక్కు ప్రతులు.
 3. దోడ — ఔ.ల; దొడర — అ.ఘ.ద.శ.

406 క. మనుజులకు ¹నిట్టిచందము
మును ధాత సృజించి²నది ప్రమోదము భేదం
బును వచ్చును బర్యాయం
బున ³దీని నెఱుంగవలదె ⁴పురుషుం డనఘా.

407 వ. అని యారథికవరుల ¹నాలోకించి.

408 సీ. ¹పయిపయి నెంత లాపదలు వచ్చిన వైన
నుత్సాహ మెడలక ²యుద్ధమరులు
³చేడ్చడునట్లుగాఁ ⁴జేసెడిబంధులు
మిత్రులు సోదరుల్ పుత్రు⁵లట్లు
బలసమేతంబుగా భండనంబునఁ ద్రుంగ
⁶నొక్కఁడు నిల్చుట యొప్పు నెట్లు
మద్యాహువీర్యంబు మహిత⁷ధైర్యంబును
⁸దలమున్నకై న ⁹సద్ధర్మవృత్తి

తే. సంగరము సేయఁ జాలక శత్రు లిట్లు
¹⁰నొంప సద్గతి వడయుట ¹¹సొంపు గాదె
యదియుఁ గాక ¹²విద్విషులచే నాజిఁ బడక
యుండ మిముఁ ¹³గాంచునమ్మేలు నొదవె నాకు.

-
- 406 1. నీడు - ఏ. 2. నాఁడు మోదము - ఐ.గ. 3. నని యెఱుంగంగ, నిది యెఱుంగంగ, దాని నెఱుంగ - అనియు పాఠములు 4. పురుషునకనఘా - గ.
- 407 1. వెండియు నాలోకించి, నందఱ నాలోకించి, నెల్ల నాలోకించి - అనియు పాఠములు.
- 408 1. పై పైన చింత యాపదలు - జ ; పై పయి నెంతెంత యాపదలు - బ. 2. యుండి యరుల, యుండునరుల, యుండు హితులు, యుద్ధమతులు, యోధవరులు - అనియు పాఠములు. 3. చేడ్చడు - కొన్ని ప్రతులు; చెప్పెడు - చ త. 4. జేసితి - పెక్కు ప్రతులు. 5. లెల్ల - ఖ. 6. నొకరుండు, నొక్కట, నొక్కండ - అనియు పాఠములు. 7. శౌర్యంబు - పెక్కు ప్రతులు. 8. మన బలంబును దలమునుకలైన - ఎ; మనమును మేనమద్ధర్మవృత్తి - ఘ. 9. సద్ధర్మవృత్తి - కొన్ని ప్రతులు. 10. పంపుఁ జేయుట సద్గతిపెంపు - చ. 11. పెంపు - కొన్ని ప్రతులు; తెంపు - కొన్ని ప్రతులు. 12. విద్వేషిచే - ఒ ఖ జ. 13. గాంచుటయు నాకు నొదవెమేలు - వీ.శ.ష ; గాంచు మేలొండు - న.వ.

- 409 చ. వినుఁడు మహానుభావుఁ డగువిష్ణు నెఱింగి యెఱింగి ¹యే మిముం
గొని నెఱ వేది ²కాదె పగకుం దలకొంటి జయంబు ³గోరి మీ
రును బలశార్యసంపదను ⁴రూపముగాఁ బొగ డొందు భంగులం
బెనఁగితి రేమి సేయుదురు ⁵బెట్టిదుఁ డై విధి ⁶తప్పఁ ⁷జూచినన్.
- 410 వ. ¹వగవ కుండుం ²డని యే బొద³లోనం బొంచి యున్నది మొద⁴లుగ
గదాయుద్ధంబుపాడి ⁵విడిచి వడముడి ⁶పుడమి⁷తేనిం బడవై చి తలదన్నుట
⁸తుదిగానై నవృత్తాంతం బెల్ల నప్పు డారథికవరులకుఁ దేటపడం బలికిన విని
పాండవులదెస ⁹నీసును ¹⁰రోసంబు నెత్తి గురునందనుం డరుణాననుం
డగుచు నవుడు గఱచి కఠినాక్షరకలితంబు గానక్కారవేశ్వరున కిట్లనియె.
- 411 ఉ. పాండవు లట్లు మజ్జనకుఁ ¹బాపవిధిం దెగఁ జూచి²నప్పుడుం
జండతర³ప్రకోపము నసహ్యపు⁴కోకము నిట్లు చిత్త మొం
డొండఁ ⁵గలంప వే నిపుడ యొక్కఁడుఁ ⁶దక్కక యుండ వారి ను
ద్దండ⁷మదస్త్ర⁸వహ్నిఁ బరిదగ్దులఁ జేయక యెట్లు లుండుదున్.

409 1. మిమ్మునే - అశ్శి.ఉ.ప. 2. నాఁడు - ఘ. 3. గోరు - త.వ. 4. చూఢికి నెక్కుఁగ
బెక్కు - ఆ.ఉ. 5. బెట్టిపమై - ఘ. 6. చంప - ల. 7. జూడఁగన్ (గాన్) -
ఉ.ఐ.గ.

410 1. మీరింకవగవ - వ. 2. డనినేను - వీ; డనిననేను - శ; డనియెనంతనే - న.
3. లోఁ జొచ్చి యున్న - ట.న.వ; లోనంజొచ్చి - న; లోన నాబొంచియున్న -
ఇ.ఉ.ఘ.జ 4. లైన - కొన్ని ప్రతులు. 5. దప్పిన - అ. 6. తొడిబడపుడమి - అ.
7. తేనినొడిచి - కొన్ని ప్రతులు; తేనినొప్పించి - ఖ; తేనినోర్చి - ఉ. 8. తుది
యైన - పెక్కు ప్రతులు. 9. నెత్తినక్రొత్తయలుక - న; నెత్తినయలుకం - ఆ.
10. రోషంబుననెత్తియగురు - ఎ.జ; రోషంబుననెత్తిగురు - బ; రోషంబునెత్తి-
కొన్ని ప్రతులు; కోపంబెత్తి - త.

411 1. బాపమునం - ఇ; బాపమతిం - చ. 2. రట్లపుం - అ. 3. ప్రరోపము - బ.వీ.శ.ష.
4. గోపము, రోషము - అనియు పాఠములు. 5. గలంప నిపు చనియొక్కఁడు -
పెక్కు ప్రతులు; గలింగె నీవు చనియొక్కరుని జెదరంగనీకయు - ఖ. 6. ద్రిక్కుక -
ఐ.గ.ట.వ; జి(చి)క్కుక - ఔ.త.న. 7. మహాస్త్ర - పెక్కు ప్రతులు. 8. శస్త్ర -
ఆ.ఐ.ట.వ.

- 412 తే. వినుము సత్యంబు వలెక్కద మనుజనాథ
యడరి యందఱఁ బాంచాలు రాది గాఁగఁ
గలుగు¹బాంధవమిత్ర²సంఘములతోడఁ
గూడ ⁴నేడిదె కృష్ణుండు సూడఁ ద్రుంతు
- 413 వ. పనుపు మనిన హృష్టుం డై యజ్ఞనపతి గృపాచార్యుం గనుఁగొని ¹యొక్క
కలశంబున జలంబు నినిచికొని ర మ్మనుటయు నమ్మహీసురవరుం²డు
దమ్ముం జూడ ³వచ్చి యచ్చట నున్న సమీపాశ్రమమునికుమారులం
బ్రార్థించి యొక్కకలశంబు ⁴దెప్పించి దానిం దోయపూర్ణంబుఁ గావించి
తెచ్చిన.
- 414 చ. ¹అతనికి నెమ్మి నిట్లనియె నమ్మనుజేంద్రుఁడు నీవు వేగ మం
చితముగ ద్రోణపుత్రు ²నభిషిక్తునిఁ జేయుము ప్రీతి మ³చ్చమూ
⁴పతియుఁగ భూసురుండు నృపుపంపునఁ గయ్యముసేత లోకవి
⁵శ్రుత మగుధర్మ మట్లగుటఁ ⁶జూపె యొనర్చెద ⁷నవ్విశేషమున్.
- 415 వ. అనవుడు నతండు సంప్రీతుం డై యగ్గురునందనునకు సేనాధిపత్యాభి
షేకం ¹బాచరించిన.
- 416 ఉ. ఆరథికోత్తముం డధికహర్షముఁ ¹బొందుచు నమ్మహీశ్వరున్
గారవ మొప్పఁ ²గ్రుచ్చి యిటిగోఁగిటఁ జేర్చి యుదాత్తసింహనా

- 412 1. బాండవ - కొన్ని ప్రతులు. 2. వర్షముల - త.వ. 3. నెల్ల - అ. 4. నీరేయి - కొన్ని ప్రతులు ; నేడేగి - ఊ ; నేటికి - బ.
- 413 1. యొక్క కనక - ఆ.ఈ.వ. 2. దచ్చటఁ దమ్ముం - వీ.శ.ప. 3. జనుదెంచి యచ్చట - పెక్కు ప్రతులు ; వచ్చిన సమీ - వీ.శ.ప. 4. దెప్పించుకొని - పెక్కు ప్రతులు ; పుచ్చుకొని జలపూర్ణంబు - ఆ. 5. దోయంబులు సంపూర్ణంబు - ఐ.
- 414 1. అతిశయవృత్తి నిట్టులను - అ. 2. నభిషేకము - అ. 3. నచ్చమూ. తచ్చమూ - అనియు పాఠములు. 4. పతియగు - కొన్ని ప్రతులు ; పతియుగ నీవు భూసురుఁడ పంపఁగ - ఏ ; పతియుగనన్న నవ్వు - త. 5. స్తుతుఁడయి వేర్చునట్లగుట - ఆ.ఓ. 6. జూపి - కొన్ని ప్రతులు ; జెప్పి - త. 7. నిర్విశేషమున్, తద్విశేషమున్, నావి శేషమున్ - అనియు పాఠము.
- 415 1. బొనర్చిన - అ.ఐ.గ ; బొనర్చిన సంతసం బంది - ఏ.
- 416 1. బొందుచు - ఆ.ఏ.ఘ. 2. గాబిగియ, బెద్దవడి, నెత్తికొని, గ్రుచ్చియిడి, గ్రుచ్చి

దారవ³ ముల్లసిల్లగఁ బ్రయంబుమెయిం గృహ¹యాదవోత్తముల్
సేరి కెలంకులం జనగఁ జెచ్చెర నేగె నుదగ్రమూర్తి యై.

417 వ. ¹ఇ ట్లశ్వత్థామకృపకృతవర్ములును మహోద్యోగంబున.

418 క. అరినిరవశేషనిరసన
పరమానంద¹ప్రచరితపాండవపుత్రో²
త్కర బాంధవనికర పరి
స్ఫురణాధ్య తదీయశిఖరమున కభిముఖు లై

419 వ. చని రని యట్లు ధృతరాష్ట్ర¹నకు సంజయుం డశ్వత్థామోత్సాహం¹బు
తెఱంగెఱింగించె నని వై శంపాయనుండు పెప్పిన విని జనమేజయుం డట
మీదివృత్తాంతం బెఱింగింపు మని యడుగుటయు.

420 మ. శ్రుతివాక్యార్థమయ¹ప్రభావమునిసంస్త²త్యానుభావా శచీ
పతిముఖ్యానిమిషా³భి⁴వాద్య⁵నిరసదాభివై కవేద్యా మహో
న్నత⁶హేతుత్వవిరాజమానచరణా నద్రూపదుత్తారణా
⁸సతతోన్నిద్ర విదై కభక్తసులభా ⁹సంవిత్ప్రభావల్లభా

421 క. సిత¹నీలాదిక²వర్ణా
³హితవై కృద⁴దూర⁵మాన⁶సేవ్యాధారా

యును — అనియు పాఠములు. 3. ముప్పతిల్లగ — ఐ గ. 4. యూధపోత్తముల్ — శ.

417 1. ఇట్లు సమరసముల్లాసభాసమానులై — ఆ. ఎ. ఓ. ప. వ.

418 1. రసభరిత — ఆ. ఈ ఓ. ట. వ; ప్రభరిత — ఇ. ఉ. ఊ. ఐ. గ. ఘ. త. ద. ల. శ.

419 1. బెఱిం (ఱుం) గించె — వీ. శ. ప; బు చెప్పెనని — ఆ. 2. బెట్లయ్యెనని — పెక్కు ప్రతులు.

420 1. స్వభావ — పెక్కు ప్రతులు 2. త్యప్రభా — అ. ఊ. ఒ. బ. 3. ద్యవాచ్య — న.
4. వంద్య — కొన్ని ప్రతులు. 5. నైరహంభావైక — పెక్కు ప్రతులు; నిరతాభా
వైక — బ; నిరహంకారైకవీర్యా — చ. 6. విభాజ — ఎ; తత్వత్సురరాజ — ఘ.
7. సద్రూప — ఏ ఒ బౌ బ. 8. సతతానిద్రవివేకభక్తి, సతతోన్నిద్రవివేకభక్తి(క్తి) —
అనియు పాఠములు.

421 1. నీతోత్పల — అ; నీలాధిక — కొన్ని ప్రతులు; నీలాద్రిక — బౌ. క. 2. వర్ణా — చ.
3. శ్రీత — వీ. ప; శృతివైకృతి, హృతి, నివృత — అనియు పాఠములు. 4. దూప —
ఆ. ఊ. ఓ. ట. 5. మాన్య — వీ. ప; సంజ్ఞాదూరా — ఏ. 6. సేవ్యాధారా, సేవ్యా

శతదశభసత్యవతీ

⁷స్తుతాదిబుధ⁸మతిలతా⁹ప్రసూనాకారా.

422 మాలిని. ¹భరిత²వికసనాంతః ³పద్మనిశ్రేణికాసం
చరణ⁴పరిణ⁵తత్వశ్లాఘనీయక్రమోద్య
న్మరుదుపగమలీలా⁷మధ్యమానేందుబింబ
⁸క్షరదమృత⁹వికారోత్సారణానందరూ¹⁰పా.

గ ద్య ము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర¹ కొమ్మనామాత్యపుత్ర² బుధారాధన
విరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబయిన శ్రీమహాభార
తంబున శల్యపర్వంబునందు సర్వంబును
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతమునందలి శల్యపర్వము సమాప్తము.

కారా, నిత్యోదారా - అనియు పాఠములు. 7. స్తుతాది - ఇ ; సుతబుధముఖ్యా
ర్చిత ప్రసూనానందా - ల ; సుతబుధ - త ; సుతవిబుధ - ఈ ఒ ఊ. ఔ. చ ; సుత
బోదామర - అ ; సుతమానసకమలహంస సుస్థిరరూపా - ఆ ఎ ఓ. ట ; సుతమాన
కమలహంస సువమలరూపా - ప. 8 ముఖార్చిత - ఊ. 9. ప్రసూనసుగుణోదారా -
ఈ ; ప్రసూన సుగుణాధారా - స ; ప్రసూనానందా - జ. ఓ. ష ; ప్రసూనకరాజ్ఞా - గ.

422 1. భరితసుకవినాథా - ఊ. 2. వికసనాశా - ఒ ; వికసనాత్మా - ఐ. గ. చ. వ ;
వికసకాంతా - ఎ. 3. పద్మినీ - పెక్కుప్రతులు. 4. వివిధ - ఒ. 5 తత్వా -
కొన్ని ప్రతులు ; తత్వశ్లాఘ్యుచారుప్రమోద్య - ల. వ ; తత్వాసాధునిర్యతక్రమోద్య -
ఆ ఊ. 6. స్మరదప - ఒ. త ; స్మరదుప - వ ; మరుదురగ విమాలా - ట. 7. నవ్య
పూర్ణేందుబింబా - ఎ ; మధ్య పూర్ణేందుబింబా - ఔ. క. చ. ట. త. న. వ. 8. క్షరదవ
ధృత - చ ; క్షర దమర - త. వ. 9. విరోధోత్సార - ఐ. గ ; వికాసోత్సార,
వికాసాకార, విదాహోత్సార, విలాసోత్సార - అనియు పాఠములు. 10. “గుణవిభ
వనిరాసాకుంతితోల్లాసధామా గణనరహితలీలాకల్పనిత్యాభిరామా” అనెడి పద్యము -
'శ' ప్రతియందు కలదు.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

సౌప్తికపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

-X ❧ X-

- 1 క. శ్రీమత్కౌస్తుభరత్నో
ద్దామారుణరశ్మిభూతిధవళమరీచి
స్తోమ¹పరభాగరమ్య మ
హా²మహితస్ఫురితవక్ష హరిహరనాథా.
- 2 వ. దేవా వై శంపాయనుండు జనమేజయున కి ట్లనియె.
- 3 తే. సంజయునిచేత గురుసుతోత్సాహ¹మట్లు
వినినధృతరాష్ట్ర²ఁ డిట్లను వీరవర్యుఁ
డనగఁ జాలునశ్వత్థామయును సహాయ
రథికులును విక్రమించినక్రమము సెపుమ.
- 4 వ. అనుటయు నమ్మానవపతి కాసూతసూనుం డి ట్లను నవ్విధంబునఁ గురుపతి
యశ్వత్థామ ¹కభిషేకంబు సేయించిన నాకృపాచార్యుండును గృతవర్మయు
²గురుపుత్రునుత్సాహంబున కు³పోద్బలకం బగు నుద్యోగంబునఁ జొదలి
రమ్మువ్వు⁴రు మహీపాలుండు పాండవులం బరి⁵మార్చుట⁶కుం బనిచిన నట్లు
పూని ⁷దక్షిణంబు ముట్టిపడమట నున్న పాండవశిబిరంబున కభిముఖు లై
చని రత్తైఱంగున ⁸నవ్వీటికెలని కనతిదూరంబుగాఁ జని యారథి⁹క⁹వరు
లాలించి.

1 1. వర — ఓ.క. 2. మహిమ — ఏ.బి.ట.డ.స.

3 1. శీల — బి.ణ.

4 1. కునభి — ఆ.ఈ.డి.ఎ.పి.బౌ.క.ఘ ; నభి — ఉ.వి.బి.ఖగ.చ.ట.డ.ణ.బి.ల.
2. నగ్గురు — పెక్కు ప్రతులు. 3. పోద్బలంబగు — ఐ.ణ.బి. ; పోద్బలంబగు —
పెక్కు ప్రతులు. 4. రనమ్మహీపాలుండు — పెక్కు ప్రతులు. 5. మార్చిరండని — ఉ;
మార్చుండని — డ. 6. కనిచిననట్లు — ప. 7. దక్షిణాభిముఖంబుముట్టి — ల.
8. నవ్వీడిదల — ఈ. 9. వరులచ్చటి కలకలంబానించి — డ.

- 5 ఉ. అందలివార లెల్లను జయంబునఁ బొంగుచుఁ జేరెలుంగు లం
దండ ¹చెలంగఁ గా²బలుక ³నార్యుగ నొత్తిలి నవ్వు నాకసం
బదిన⁴యట్టిమోత విని యక్కడ వోవఁగ ⁵నుల్కి రప్పు ద
మ్ముం దడవన్ వడి⁶ వెడలు మూ⁷కులమోయుటగా ⁸దలంచుచున్.
- 6 వ. ¹ఉలికి యట వోవు టుడిగి యెచ్చ²టి కేనియుం దొలంగి ³నిలిచి మఱి
కర్జంబుఁ ⁴జూచికొనువా రై యారథికవరులు ⁵మగిడి తూర్పుదెస
కొంత⁶ద వ్వరిగి రనిన నమ్మాటలు వెడవెడ వినుచుం ⁷దనకుం జాబ్బిల్లిన
దురవస్థ ⁸చింతించుచు నాంబికేయుం డి ట్లనియె.
- 7 సీ. సంజయ కురురాజు సమయునే యిట్లు భీ
మునిచేత బలశౌర్యముల ¹నజయ్యుఁ
డని నమ్మియుండితిఁ దనయులు నూర్వురు
మడియుట ²వినియు నామనము పెక్కు
పటియలై పోవని³భంగిఁ జూడఁగ తాత
నొనరించినది గాఁగ నోపు నింక
⁴నడియరితనమున నప్పాండవుల నాశ్ర
యింపఁగఁ జాల నే నెక్కడేనిఁ
- ఆ. బోదుఁ ⁵గాక ⁶యట్టిభూపాలుతండ్రినై
ప్రాభవమునఁ బేర్చి పరమదైన్య

- 5 1. తగంగ — అ.ఈ. 2. బెలుచనార్యుగ — బ.శ.ష. 3. నార్పులనొత్తి — ప.
4. నొక్క — పెక్కు ప్రతులు. 5. నల్కి — ఈ.ఎ.బ ; నేలయంచు — గ.డ.
6. లమోతలుగా — ఊ.ఘ.ట ; లమోతయన్ — ఎ.ఓ. 7. దలంపు — ఒ.జ.ట.

- 6 1. ఉలికి — పెక్కు ప్రతులు. 2. టనేనియున్ — పెక్కు ప్రతులు. 3. యుండి —
ఊ.క.చ. 4. జూచుకొను — పెక్కు ప్రతులు. 5. మగిడి — పెక్కు ప్రతులు ;
మరలిమన పీటిదెనకుంగొంత — స. 6. దడవరిగి — ణ. 7. దమకు —
చ.ప.ల. 8. స్థకుచింతిం — ఎ.ల. 9. చింతింపుచు — పెక్కు ప్రతులు.

- 7 1. నజేయు — పెక్కు ప్రతులు. 2. వినగ — అ.ఇ.ఊ.ఎ.ఖ.గ.ఘ.ప.వ ; వినిన —
ట.వ ; వినినాదు మనము — జె. 3. దీం — ఎ.ఓ.ఖ.చ.ట.డ ; దిబ్బంగి — ణ.వ.
4. నడగి యనాథనై యప్పాండ — ఎ.ఖ ; నడరిరేరీతి — ఓ ; నరియుడి — ఐ.బ ;
నతిదీనవృత్తినేనప్పాండ-ల. 5. గాని — కొన్ని ప్రతులు. 6. యిట్లు — పెక్కు ప్రతులు ;

వృత్తి కోర్వఁ ⁷దగునె విన ⁸వశమే మాట
లామరుత్తనూజఁ ⁹డాడ నాకు.

8 వ. అని. పలికి యశ్వత్థామప్రభృతు లేమి సేసి రనుటయు నజ్ఞనప్రతికి సంజయుం
డి ట్లనియె.

9 క. ¹ఇమ్మెయి నారథికవరులు
గ్రమ్మటి చని యడవి సొచ్చి కని రొకమడు వం
²దిమ్ముల సూతజనులు ర
థ్యమ్ముల ³నీళ్లకును ⁴దిగువ నప్పుడు ⁵దారున్.

10 వ. రథంబులు డిగ్గి యంబుపానంబు సేసి యామోఁతదెస నాఁలించు చుండిరి.

11 తే. అంతఁ బశ్చిమధరణీధరాగ్రపశ్చి
మంబునకుఁ బోయె మార్తాండమండలంబు
సాంధ్యసమయకృత్యంబులు సలిపి రపుడు
రథిక¹వర్ములు మువ్వరు రాజ²ముఖ్య

12 వ. ¹సలిపి వా రొక్కవటవిటపిసమీపంబున నాసీను లై ²రాసమయంబున

13 తే. వారిముఖమండలములతో పారిజములు
¹మొగిడె శోకతమంబుతో ²నిగిడె దిమిర
పటలి బహు³విచారములతోఁ ⁴బరగఁ బొల్చె
భూతభేతాశగణములు భూపవర్య.

యట్లు—ప. 7. నగునె—అ.ఇ.జె.గ.చ.ణ.ల ; వశమే — ప.ప.ఖ.జ.వశములె — శ.ప.
9. డాడుచుండ — ణ.ల.

9 1. అమ్మెయి — పెక్కు ప్రతులు. 2. దిమ్ములను సూతజనులశ్వచ్ఛుల — ఉ.
3. నీళ్లకు దిగువ — అ.ఇ. 4. దివియ — ఐ.ఒ.ఓ.ఖ.ట.ణ.ల. 5. దారున్ — కొన్ని
ప్రతులు ; దామున్ — అ.ఈ.ఎ.జె.చ.

11 1. ముఖ్యులు — పెక్కు ప్రతులు. 2. వర్య — ఖ.ఘ.

12 1. తదనంతరంబావటమూలంబున — గ. 2. యుండిరంతనిశాసమయంబున — ఉ.

13 1. మొగుడె — ప.బౌ.చ.వ ; మొగిచె — ఈ.ఎ.న.శ ; ముణిగె — ట. 2. నిగుడె —
పెక్కు ప్రతులు ; నిగుడె—ల. 3. విచారములతో—అ.బౌ.వ ; విహారములతో—ఉ.ఘ.
4. పరిధవించె — ఓ.ణ.వ ; పరగబొల్చె — పెక్కు ప్రతులు. 5. రవములు — ప.జ.

- 14 క. కలుగు గురుసుతున ¹కెట్లుం
గలహం బని చూడ సమరగణ ²మధికకుతూ
హలమున వచ్చె³నొ యచఁజు
క్కలు⁴దోచెన్ గగనవీధిఁ గౌరవనాథా.
- 15 వ. ఇట్లు రాత్రి యగు¹ట దివాచరంబు లై నజంతువు లు²పశాంతవర్తనంబు
లయ్యె రాత్రిచరంబు లై నవి సంచరింపం దొడంగె ³నప్పు డమ్మువ్వురు
నెవ్వగలఁ ⁴గూరినమనంబులతోఁ గురు⁵బలం బకారణంబ పొలియుట
యగ్గడి⁶చి తత్సంబంధకలితంబు లై న⁷భాషణంబులు ⁸చెల్లుచుండ నుండి
⁹దప్పి గూరి ¹⁰కొండొక సేపునకు మహితలంబు¹¹న మేనులు వైచి
¹²వందురుచుండి రందుఁ గృపకృత¹³వర్ములు నిద్రవొందిరి గురునందచుండు
క్రోధాతిశయంబునం జేసి నిదురవోవక ¹⁴వటవిటపంబు గలయం గనుం
గొను¹⁵వాఁడు తదీయశాఖోపశాఖల నానాకాకంబులు ¹⁶నిలీనంబు లై
నిద్రించుచుండ నాలోకించె నయ్యవసరంబున.
- 16 సీ. ¹మిడుగుఁగుఱుగములు ²గ్రమ్మినయట్లు
³నిగిడెడు రోచులు గలమిడి⁴గుడ్డుదవర
మెఱుఁగారు కెఁజాయ ⁵మెఱసినయెఱకల
⁶మోపున నెసఁగు పెన్మోఁతతోడ

- 14 1. కిమ్మెయి — ఐ.బ.వ. 2. ములుకెతూ — వ. 3. ననగ — ఐ.బ.వ. 4. వొడి
చెను — కొన్ని ప్రతులు; వొలిచెను — కొన్ని ప్రతులు.
- 15 1 టయు — పెక్కు ప్రతులు. శాంతవర్తనంబు — అ.ఇ.ఉ.క.ఘ; ప్రశాంత
వర్తనంబు — పెక్కు ప్రతులు. 3. నట్టియెడ నమ్మువ్వురు — పెక్కు ప్రతులు.
4. నూనిన — వ. 5. కులం — ఆ.ఏ.బె.జ.ల. 6. చుచుతత్సం — కొన్ని ప్రతులు.
7. అన్యోన్య భాషణంబులు — ఐ.బ. 8. చెలంగు చుండ — ఐ.బ.న.వ. 9. దప్పి—
పెక్కు ప్రతులు. 10. కొంత సేపునకు — అ.ఇ.ఉ.ఓ.ట.ణ.వ. 11. వై — ఆ.ఈ.ఉ.
ఓ.వ; నందు — ల. 12. వందు చుండి — ఆ.ఎ.ఐ.బ.ఓ.ల; కుందుచుండి — డ.
13. వర్ములు—పెక్కు ప్రతులు. 14. యవ్విటపంబు—పెక్కు ప్రతులు; యవ్వటంబు —
కొన్ని ప్రతులు. 15. చుండ — ఓ.ట; చుతదీయ — ఎ.ఖ.వ; చుండె — ణ.వ.
16. నిమీలితనయనంబులై — ఉ.ప.
- 16 1. మిణుగురు — పెక్కు ప్రతులు. 2. గ్రమ్మెడునట్లు — ఐ.బ.వ. 3. నిగుడెడు —
పెక్కు ప్రతులు. 4. గుడ్డు నొప్ప — కొన్ని ప్రతులు; గుడ్డునొప్ప — ఏ.ఐ.బ.ఓ.
బె.క.జ; గుడ్డుదోప-ఎ.గ; గుడ్డు మెఱయ—డ; గుడ్డు బొడమ-ట. 5. నెఱసిన—
ఈ.ప.బె.జ.ల. 6. మోపున — కొన్ని ప్రతులు; ప్రోపున — ట; ముంపున — క;

⁷గాళులభీషణాకారత వేళ్లతో

⁸లీలమై ⁹నెగసినశైల మనఁగఁ

గరముగ్ర¹⁰మగు మొగ మిరుదెస¹¹మురియించి

యామిషంబులయిక్కలరసికొనుచు

తే. నచటిబయలెల్లఁ దానయై యక్కజంపుఁ

జందము¹²ను ఘోర మైన¹³నిస్వసముఁ జండ

గతియు భూతానభీకరము¹⁴గా ను

లూక మొక్కటి¹⁵వచ్చే భూలోకనాథ.

—: అశ్వత్థామ యలూకంబు కాకంబులఁ జంపుట నాలోకించుట :—

సం. 10-1-39

17 ఁ. వచ్చి ¹యవ్వటవిటపంబు ²నూఁది యక్కాకంబుల నాలోకించి యంగంబుల యుద్భటత్వం బుడిపికొని గమనంబు ³తిన్నదనంబు దలకొనఁ జొచ్చి వాని ⁴నాక్రమించి.

18 ఉ. కొన్నిటికంఠముల్ ¹నులుపుఁ గొన్నిటికాళులు ద్రుంచు నుగ్రతం గొన్నిటి²పక్షముల్ ³నరుకుఁ గొన్నిటిపొట్టలు వ్రచ్చులీలమైఁ గొన్నిటి ⁴నప్పళించుకొని కోలెముకల్ నులుమాడు ⁵నిట్టు లయ్యన్నిటి నయ్యలూకము రయం బెసఁగఁ వధియించె భూవరా.

మొంపున — ఊ.ఘ. 7. గాల విభీషణా — ఈ.ఉ.న.ప.ల.ష.స ; గాలాగ్ని భీషణా — ఆ ; గాఢవిభీషణా — అ.ఇ.ఊ.క.ఘ ; గాఢ భీషణ మహా కారతగణక మై - ఐ.ఒ.ట.డ.ణ.వ. 8. లీలతో — ఐ.ఒ.ట.డ.ణ. 9. నెగసిన — ఇ.ఔ.ట.వ. 10. ముగ — ఎ.గ.ఘ.ల. 11. మొరయించి — ఆ ; మొగియించి — ఎ ; మెఱయగ — శ. 12. న — పెక్కుప్రతులు. 13. నిస్వసము — వా ; నిచ్చలము — శ. 14. నగునులూక — ఇ.ప.ఔ.ణ ; నగుచులూక — ఈ.ఐ.ఒ.చ. 15. యచటికి లోకనాథ — శ.

17 1. యవ్వట విటపంబు — పెక్కు ప్రతులు. 2. నమూగి యున్న — ణ.వ ; ల మూగి యున్న — ఐ.ఒ. 3. సందిగ్ధంబుగ — ఐ.ఒ.ఒ.ట.ణ. 4. లోనుసొచ్చి — పెక్కు ప్రతులు.

18 1. నలపి — ఆ ; నలిచి — డ ; దునుము — ఈ.ఒ.ఖ ; నలుపు — ఇ.ల ; నునుము — ణ ; నులుము — ప.వ ; చిదుము — క.వ. 2. పక్షముల్ — కొన్ని ప్రతులు. 3. నరుకు — కొన్ని ప్రతులు. 4. గొగిలించుకొని — అ.ఈ.ఉ.ఐ.ఒ.ఒ. ; కండ్లు బో బొడుచు గొన్నిటి పుచ్చములూడ నీడ్చుచో నన్నిటి — శ. 5. నట్లుగా నన్నిటి — కొన్ని ప్రతులు ; నల్కమై — ఈ ; లీకన — డ.

- 19 వ. ఇవ్విధంబున నిద్రావివశంబు లై నయ వ్యాయసంబుల వివిధంబులగువధంబుల
గీటడఁగించి యాకౌకికంబు శత్రువులం బొదివి సమయించినమేటిమగని
మాడ్కి మోదంబు నొందినం గని యగ్గురునందనుం డాచందం బొనర్చు
టకు డెందంబున నుత్సాహంబు వొడమి పొంగి తనలోన.
- 20 తే. ఇష్టిహంగమ ముపదేశ మిచ్చె నాకు
నిద్రవోవంగ శత్రుల నిగ్రహింతు
నింత లెస్సగునే ముందరేమి తెఱఁగు
గాన¹నై తిసి నాపూనుకార్యమునకు.
- 21 వ. అని వెండియు.
- 22 ఉ. పాండునరేంద్రనందనుల బాంధవ¹పుత్రయుతంబు గాఁగ ను
ద్దండత² వధింతు నని దర్ప మెలర్పఁగఁ గౌరవాధినా
థుండు వినంగఁ బల్కితిని³ దుర్దమదోర్బలు లమ్మహా⁴త్మకుల్
గండున⁵ బెట్టు పైఁ బడుట కార్యము గాదు దలంచి చూడఁగన్.
- 23 క. అరవాయి గొనక¹ బెట్టుగఁ
బరిగొని యక్కడి²దిమగలపై³ నడరుట⁴యు
ద్ధురగతి నగ్నిజ్వాలో
త్కరముపయి⁵ మిడుత⁵యులుకు కరణియ కాదే.
- 24 వ. పాండవులం బరిమార్చువని నేడ చేయక మఱిచేసిననారాజునిర్గతప్రాణుం
డై న నాకెలనం బెవ్వరి కెక్కెడుఁ జక్కటితోడిబవరంబున నబ్బలుమగల
గెలువరాదని యిట్లురియాడునాచిత్తంబుచింతాపరంపర వాయ నీపక్షి
విచేష్టితంబు లోచనగోచరంబయ్యుఁ బగతురఁ దెగటార్చునెడ నన్యాయం
బనక యుపాయంబెయ్యది దొరకొనిన దాన నుత్సహింపవలయుట శాస్త్ర
సిద్ధంబ కాదే యెట్లనిన.

20 1. నై తి నా పూనిన కార్య - పెక్కు ప్రతులు.

22 1. మిత్ర - పెక్కు ప్రతులు. 2. నే పడంతునని - ఎ. 3. సుదుర్జయ - అ. ఇ. ఊ. క. ఘ ; సుదుర్దమ - ఐ. బ. ట. వ ; నిదుర్జయ - వ. 4. త్మలన్ - కొన్ని ప్రతులు ; త్మలొక్కం డననిట్లు - చ. 5. బెట్టు - అ. ఇ. ఊ. ఔ. క. ఘ. ట.

23 1. బెట్టుగ - కొన్ని ప్రతులు. 2. పగర - గ. 3. నడుచుట - ఎ. 4. విస్ఫుర - ఔ. 5. యడరు - పెక్కు ప్రతులు ; గడగి యడరుట గాదె - అ ; యరుగగడగుటకాదే - ప.

25 తే. ¹ఎత్తినప్పుడు విడియుచో నిటకటంపుఁ
బెరువునందు ²నడపు సెడి తిరుగఁబడిన
యట్టియెడ నిద్రవోయెడునవసరమున
శాస్త్రపుల ³బెట్టు పైఁబడి చంపవలయు.

26 వ. అనునీతివాక్యంబులు విందు నంగీకృతక్షత్తధర్ముం డగువానికి నిట్టివి
కర్తవ్యంబు లట్లుఁ గాక పాండవేయులు పితామహగురు లై నభీష్మద్రోణు
లఁ దెగటార్చునెడం జక్కటి ¹గలతెఱంగున సంగరంబు చేసిరె యంగ
రాజును రారాజును బరిమార్చిన²భంగులఁ దలంపం గూడునె కావునఁ
గల్మపోపాయు లగుకాంతేయుల నిద్రాసమయంబున ³గొబ్బున నిగ్రహిం
చుట నీతియ కాని నింద్యంబుగాదని నిశ్చయించె నట్లు క్రూరవ్యవసాయుం
డగునగ్గురుసుతుండు దనమామను గృతవర్మను మేలుకొల్పి యిట్టిసమ
యంబున నిద్రించితి మని లజ్జించు చున్న యారథికవరులతో నిట్లనియె.

27 సీ. ¹మొగదప్పితిమి రణమున మన మకట ము
వ్యరము రారాజు నొక్కరునిఁబాండు
తనయులు దమవారుఁ ²దారును బెక్కండు
³గూడి చుట్టును ముట్టి ⁴గుల్లపఱచి
రేకాదశాక్షాహిణీశ్వరుఁ డట్లొంటి
మెయిఁ జిక్కి పోరుచుండియును బాడి
దప్పఁ డవ్విభుని నధర్మవిక్రమమునఁ
బాపాత్మకుం డగుబకవిరోధి

25 1. ఎత్తునపుడు - ఆ. ఈ. ప. ఐ. చ. జ. డ. బ. వ. 2. ను బడిచెడి - ఊ. క. ఘ ; నవడిచెడి - చ.

మూలం : ప్రస్థానేప్రవేశే చప్రహర్తవ్యం రిపోర్బలం
నిద్రార్తం అర్ధరాత్రేచ తథానష్ట ప్రణాయకం
భిన్నయోధం బలం యచ్ఛద్విధా యుక్తంచ యదభివేత్. 10-1-51, 52.
3. బిట్టు - ఊ. ఐ. బ. ఓ. ఔ. క. వ.

26 1. బవరంబుచేసి - ఐ. బ. ఓ. ఐ. 2. భంగులు - పెక్కు ప్రతులు. 3. గొబ్బున -
పెక్కుప్రతులలో లేదు.

27 1. మొన - ఐ. ల. శ. ప. 2. ననిలోన బెక్కండుగూడగవడిముట్టికోలుపరచి - ఐ.
3. గూడజుట్టును - పెక్కు ప్రతులు. 4. కోలుపఱచి - పెక్కుప్రతులు ; ముట్టుకోలు

అ. గూర్చె నంతఁ బోక కురుదేశరాజ్యాభి
 పిక్త మైనయతనిశిరము దన్నెఁ
 బరిభవంబు నొంచెఁ బ్రాణాంతకరవేద
 నాతిశయముక⁵ంటె నన్న రేంద్రు.

28 క. లావును వెరవును గలుగుమ
 హాపీరు లనేకులట్టు లన్నిదినము లా
 భూవిభునకై పెనఁగి ¹జయ
 మీ వలఁతులు గాక పోయి రే మన వచ్చున్.

29 ఆ. ఎవ్వ రెంతఁ జేసిరేనియు విధి యొండు
¹దలఁప నాఫలంబు దలఁగ కేల
 యుండు నిట్లు గాఁగ నున్నది కాకేమి
 యెసక మెసఁగు² గౌరవేంద్రుమనువు.

30 వ. అని పలుమాట లాడి మీ¹మది ²కలంగకున్న దేని యీమహా³వ్యసనంబు
 నకుఁ గర్తవ్యం ⁴బెద్ది చెప్పవలయు ననినఁ గృపాచార్యుండు ధనురాచార్య
 నందనుమొగంబు గనుంగొని నీవు చెప్పఁ దలఁచినయంతవట్టునం జెప్పి
 కార్యం బడిగితేని నాకుఁ దోచినదానిం జెప్పెద ⁵విను మని యిట్లనియె.

పఱచి — వ. సూ. 5. నీచాత్మకుండగు కీచకారి — పెక్కుప్రతులు.

28 1. జయంబె వలతులగ నకపోయి — స.

29 1. దలచుగాక ఫలముదప్పకేల — ప ; దలఁపదత్ఫలంబుదలగకేల — స ; దలఁపగా
 ఫలంబు దప్పకేల — పెక్కుప్రతులు. 2. కౌరవేంద్రుడనఘ — ఖ ; కౌరవేంద్రు
 మనువు — ఒ.ఓ.క.వ ; కౌరవేంద్రునకును — ల.

30 1. మతి — ఎ.ప.బౌ.డ.ల. 2. గలకయున్నదేని — కొన్నిప్రతులు. 3. వ్యవ
 సాయంబునకు — అ.ఇ.క.ఖ.ఘ. చ.ణ. 4. బెయ్యది — పెక్కు ప్రతులు. 5. సని
 యిట్లనియె — పెక్కుప్రతులు.

—: కృపాచార్యుఁ డశ్వత్థామఁ నీతివిశేషంబు లెఱింగించుట :—

సం. 10-2-1

31 సీ. ¹ప్రారంభముల కెల్ల ²పౌరుషమును దై వ
మును ³సాధనములు వినుము వాని
లోన నొక్కటిచేతఁ గానేర ⁴దనఘ త
త్ఫలసిద్ధు లెట్లన్నఁ దఱచు వాన
కారుపొలంబునఁ గల్గెనేనియుఁ గొల్పు
గావింప నేర్చునే కలవిధమున
వల నేర్పడఁగ దున్నఁ ⁵బొలములో నైన
వర్షంబు లేకున్న ధాన్యంబు లగునె

ఆ. కాపు లావు వెరపు గల్గకర్శనము సే
యంగ వృష్టి దగినోయట్లు గలుగ
ఫలము గల్గునట్లు పౌరుషంబునకు దై
వంబుతోడుపాటు వలయు నెందు.

32 వ. అదియునుం గాక.

33 క. తగుపని కుద్యోగించుచుఁ
దగవెఱిఁగెడు²హితుల క³నుమతంబుగఁ జేయన్
జగతీసురవర⁴కార్యము
లగు ⁵వారికిఁ గలుగు విధిసహాయత్వంబున్.

31 1. ప్రారంభమునకెల్ల — కొన్నిప్రతులు. 2. పౌరుషంబును — పెక్కుప్రతులు.
3. సాధనంబులు — పెక్కు ప్రతులు. 4. వన — కొన్నిప్రతులు ; దన — వా
పెక్కుప్రతులు. 5. వర్షంబులేకున్న బొలములో ధాన్యంబుబొందగలదె — య.
6. యపుడు — పెక్కుప్రతులు.

33 1. కుద్యోగింపుచు — ఊ. 2. ప్రజల — డ. 3. కుచితంబుగ — ల. 4. కడు
నొప్పెడు నగణితమగు వానికిర్తి యఖిల ధరిత్రి — ఊ.క.ఘ.వ. 5. వానికి —
ట.ఁ.ల.

- 34 క. ¹ధర్మము దప్పక ²నయగతిఁ
గర్మాచరణంబు ³నడపఁగా ఫల⁴సిద్ధిన్
నిర్మలయశ మగుఁ ⁵దప్పదుఁ
పేర్మి నెడదె నింద రా దభేద్యోత్సాహః.
- 35 ఉ. ¹నీతి ²దొఱంగి కార్యముల నెట్టన యాగ్రహవృత్తిఁ జేసినం
ప్రీతిగ సిద్ధిఁ బొందినను భీతి³యుఁ ⁴గుత్సయుఁ బుట్టు భూజను
⁵త్యేతురు చేటు సేతలు ఫలింపక తక్కిన మున్న వచ్చు న
త్యాతురతాస్పదంబు లగునాపద ⁶సిద్ధవివేకవై భవా.
- 36 ఉ. క్రోధము లోభ¹ముఁ భయముఁ ²గూరినచిత్తముతోడ దుష్క్రియా
సాధనవృత్తి దుర్జనుఁడు ³సజ్జను ⁴లాఁగఁగఁ జేయుకార్యముల్
బాధలఁ ⁵బెట్టకున్నె ⁶సిరి పాయఁగ జేయక యున్నె వానిఁ దీ
వ్రాధి నితాంతదుఃఖహృదయత్వము దేరక యున్నె వానికిన్.
- 37 చ. వినుము కురుక్షిత్తీశుఁడు వివేక¹విదూరుఁడు క్రోధలోభముల్
మనమునఁ ²బేర్చినన్ దురభిమానము³నన్ ⁴హితు లెంత చెప్పిన
న్వినక బహుప్రకారముల ⁵నిందకు నోర్చి పరాభవించె న
జ్జను లగుపాండుపుత్రుల ⁶నసత్పథ⁷వృత్తికిఁ జేటు దప్పునే.

- 34 1. ధర్మపు - ఖ.జ. 2. నియతింగర్మా - క.వ.శ.ష ; నియతింధర్మా - ఐ.బ.
3. చలపగా - ఇ ; గడవగా - వ. 4. సిద్ధుల్ - ఈ చ.శ.ష.స. 5. దప్పదు - ప;
దప్పినఁబేర్మి - వా ; దప్పినబేర్మి చెడునునిందవచ్చు (రాదె) పృథులోత్సాహ - వ.
- 35 1. నీతులుగాని కార్యములు - ఊ.క.ఘ.స. 2. దొరంగు - ణ 3. జగుప్సయు -
పెక్కు ప్రతులు. 4. గ్రౌర్యముపుట్టు - ఊ.గ. 5. త్యేతురు - ఉ ఖ.శ.ష.
6. తెల్లనునానికిస్మృహిన్ - చ : విందువివేకభూషణా - ణ.ల,
- 36 1. మున్నాదల - ఊ.ఘ.వ. 2. గూడిన - ఉ.గ.వ. 3. సాగగలాపున - శ.
4. దాగగ - ఇ.ఊ.క.ఘ.వ ; లాఁడఁగ - ల.వా.ష.లాగగ - కొన్ని ప్రతులు.
5. బొందకున్నె - పెక్కు ప్రతులు. 6. క్షితిఁబాయఁగ - శ.
- 37 1. విహీనుడు - ఈ. 2. మెరియింపగా - ఆ.ఐ.బ.ఔ.వ. 3. తో - ల. 4. హిత
వెంత - ఆ ; హితులెన్ని - ప. 5. వేదనకోర్చి - డ. 6. కసత్పథ - ఐ.బ.వ.శ.
7. వర్తికి - ఆ.ఇ.ల.

- 38 వ. అని పలికి ¹తమ్మునతండు మీమది గలఁగ²కున్న ³దేని కర్తవ్యంబుఁ జెప్ప
వలయు నని యడిగిన⁴నమ్మాటగురించి.
- 39 క. జగమెఱుఁగఁగ దుశ్శీలుం
డగుభూనాథుండు వోయినట్టులె పోఁగాఁ
దెగడుం జేటుఁ గలిగి ¹వగ
మిగులను మది గలఁగదే యమిత్రధ్వంసీ.
- 40 వ. అది యట్లుండె మన ¹కిప్పు డిది కర్తవ్యం బని నిశ్చయింప మనమేమి
నేర్తుము తగవు ²తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము.
- 41 క. మన మందఱమును ధృతరా
ష్ట్రునికడకుం బోయి కార్యసూత్ర మతనిచే
వినవలయు నాతఁ డెయ్యది
గని ¹పలికిన నదియ మనకుఁ గర్తవ్య మగున్.
- 42 వ. అమ్మహీకాంతుండు.
- 43 క. తానును గాంధారియు నె
ద్దానిం గార్యంబు గాఁగ దలఁచి ¹పనిచినన్
దానికిఁ గా దన వలవదు
పూని యనుష్ఠింత మదియ పొగ డొందించున్.

38 1. కియతండు - వా ; కితమ్మునతండు - ప.ల. పెక్కు ప్రతులు. 2. కయున్న దేని - వా.శ.ష : కున్న దేని - పెక్కు ప్రతులు. 3. దీనికిఁగర్తవ్యంబు - శ.ష. 4. నమ్మాటలుగ్గడించి - వా.శ.ష ; ననమ్మాటగురించి - పెక్కుప్రతులు.

39 1. వగ మిగిలెను - ఎ ; వగ మిగిలెను - పెక్కు ప్రతులు.

40 1. కునిట్టిది కర్తవ్యం బని - అ.ఇ.వ ; కు నిది కర్తవ్యం బని - అ.ఐ.బ.ఔ.ల ; కు నిప్పు డిది - పెక్కు ప్రతులు. 2. చెప్పెన నాకర్ణింపుము - పెక్కు ప్రతులు.

41 1. పనిచిన - ఈ ; పలుకును - ఐ.బ.వ.

43 1. పలికినన్ - ప.

- 44 వ. వారలకడ విదురుండు నుండు ¹నమ్మువ్వురు విచారించి చెప్పినకార్యంబు
నకు నిందగలుగ దట్లుం గాక యెట్లు పొరలినను దై వోపహతంబు లగు
కార్యంబులు సిద్ధిఁ బొందునె ²యడిచిపడ వలవదు విచా³రించికొంద ⁴మన
వుడు శోకదందహ్యమానమానసుం డగుచు నగ్గురుపుత్రుండు కృత
వర్మను నతని నాలోకించి.

—: అశ్వత్థామకృపాచార్య కృతవర్మలతోఁ దనపూన్ని స్థిరీకరించుట :—

సం. 10—3—1

- 45 సీ. ¹వెర విట్టి²తెఱఁ గిది వెంగలితన మని
³యెల్లవాఁడును దనయెఱిఁగినట్టి
⁴తెఱఁగున నిజకార్య ⁵దృష్టియ కయికొను
నొరులనేర్పులు పట్ట నొల్లఁ డాత్మ
బుద్ధియ మే లని పొగడు నన్యులచిత్త
వృత్తుల నిందించు వివిధగతులఁ
జెందెడునాత్మీయ⁶చేతఃప్రవర్తన
మరయఁడు దాన శాల్యమునఁ దలఁచు
- ఆ. తలఁపు గీడు చేసి యెలప్రాయమున నొండు
తలఁపునందుఁ బట్టుకొలుపుఁ బ్రీతి
ముదిమి వచ్చి⁷నతఱి నదియును విడిచి ⁸య
న్యంబు లైననేర్పు లాచరించు.

44 1. నమ్మురుషు నడిగి — ఐ.బ.హె.వ; నమ్మువ్వుర నడిగి చేసిన — పెక్కు ప్రతులు.
2. యీచిడిపిపట్టు వలవదు — ఎ. 3. రించు — కొన్ని ప్రతులు. 4. మనుటయు —
పెక్కు ప్రతులు.

45 1. వెరవిడి — బ.ఓ.ట.ణ.వ.వ. 2. తనమిది — ఓ.ట.ప; తెఱగని — ఎ.హె.క.ఖ.వ.ష;
తెఱగున — శ. 3. యెల్లవారును — పెక్కు ప్రతులు; యెట్టివాడును — క.వ;
యెల్లవారలు తమ — ష. 4. తె(ర)రువున — కొన్ని ప్రతులు. 5. దృష్టికనుంగొను—
శ.ష.న.నూ. 6. చిత్త — ల; చరిత — ణ 7. బొందు — ఊ.క.ఘ; బొంద — ణ.
8. నప్పుడది — పెక్కు ప్రతులు. 9. యన్యంబు నేర్పుగాగ నాదరించు — పెక్కు ప్రతులు.

- 46 క. ఆపదఁ బడి యొక్కఁడు స
ద్యాపారము గాఁగఁ జూచి ²దాని నడపు శ్రీ
ప్రాపించిన నరుఁ డొండొక
చూపున వర్తించు నని విశుద్ధపదముగన్.
- 47 క. ¹తగు నని మరణాదుల²కై
తెగువదెసన్ మానవుండు దృఢ³సిశ్చయతం
దగిలినయది పరమహితం
బుగ వదలక నడుపు నన్యబుద్ధులు గొనమిన్.
- 48 వ. ¹మీ రెఱుంగనియది లేదు నాకుం దోఁ చినకర్జంబు మన కందఱకును శోక
నాశం బగునట్టిది దాని వినుండు ²చెప్పెదఁ బ్రజాపతి ప్రజల ³సృజించి
⁴విప్రునకు ⁵దమంబును ⁶తత్రియునకుఁ దేజంబును ⁷వై శ్యునకుదక్షత్వంబును
శూద్రునకుఁ ద్రివర్ణానుకూలతయు ⁸వలయుగుణంబులుగా ⁹విధించెం
గావున ¹⁰శాంతుండు గానివిప్రుండును దేజస్వి గానిరాజును దతుండు

- 46 1. యొక్కటి సద్యాపారము - పెక్కు ప్రతులు ; యొక్కటి సద్యోపాయము - అ. ఈ ;
యొక దెస సద్యోపాయము - ఇ. 2. దాని నడపు - ట.ష.స.
- 47 1. తగునెడ నిజ శత్రులపై - ఎ. 2. పై - పెక్కు ప్రతులు. 3. మగునియతిం - ట.ఇ.వ ;
ముగనియతిం - వ. 4. నడచు - ఒ.ఓ.ట.డ ; నడుచు - ఇ.
- 48 1. మీయెఱుంగని - పెక్కు ప్రతులు. 2. చెప్పెద - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 3. సృజి
యించి - పెక్కు ప్రతులు. 4. విప్రులకు - కొన్ని ప్రతులు. 5. తపంబును - వ ;
ధర్మంబును - ల ; దమంబును, తపంబును అను పాఠభేదములు రెండున్నూ సరేమో.
సంస్కృత పక్షమేమో చూడవలయును. 'బ్రాహ్మణేదమ మగ్ర్యంతు' అని తృతీయా
ధ్యాయము గనుక విప్రులకు దమంబును అనే పాఠమే వ్రాయడమైనది భండార్కరు
ప్రతిలో "బ్రాహ్మణేదమ మవ్యగ్రమ్ - (10 - 3 - 19) అని కలదు. 6. రాజులకు -
పెక్కు ప్రతులు. 7. వైశ్యులకు - కొన్ని ప్రతులు. 8. గావలయు గుణంబులు -
ఉ.ప.చ.జ.ల. 9. విధియించె - ప.గ.చ.ప.వ. 10. దాంతుండు - ప.ఐ.ఖ.గ.

గానివై శ్యుండును ద్రివర్ణానుకూలుండు గానిశూద్రుండును ¹¹నిందం
బడుదు రది యట్లుండె నేనును విప్రకులంబు¹²నందు జనపూజితం బైన
వంశంబునందు జనియించి భాగ్యహీనత ¹³వలన రాజోచిత¹⁴ధర్మం బను
ష్ఠించితి నడుమ ¹⁵నాన్నిష్ఠ వదలి విప్రధర్మంబు మహనీయం¹⁶బైన నది
యాచరించువాడ నగుట నామదికిం జూడ మేలైయుండ దది¹⁷యుంగాక.

49 తే. మేటివిల్లును దివ్యాస్త్రకోటియును ధ
రించి ¹మెఱయంగ నాజి వధించెఁ ద్రాడి
నొక్కఁడు వాఁడును రూపుతోనుండునట్టె
యెట్లుతలయెత్తిమెలఁగుదు నేను ²జెప్పుడ.

50 క. వాఁడు మొదలుగాఁ బగతుర
వాఁడి గలుగుతూపుగముల¹వలన మెఱసి యే
నేఁడు ²వధింతును నెవ్వగ
వేఁడిమిఁ బడజాల ³కొక్క వెరవు దలఁచితిన్.

51 క. లే దింకం బగయని ధను
రాదులదెస వాహనములయందును సంత్య
క్తాదరు లై పగతురు నేఁ
డాదమఱచి ¹నిద్రవోదు రది తఱి పొడువన్.

11. నిందింపం బడుదు—పెక్కు ప్రతులు. 12. న జన్మించి—పెక్కు ప్రతులు. 13. వలన—
పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 14. ధర్మంబులను — ఐ.బ.ఓ. 15. నన్నిష్ఠ — ఔ.ట ;
యన్నిష్ఠ — డ.ణ. 16. ననునది — ఊ.ఎ.ఔ.ఖ.గ.చ.జ.ణ.వ. 17. యనుంగాక —
పెక్కు ప్రతులు.

49 1. మెఱయుచు - ఊ.క; మెఱయుదు - ఇ.ఓ.ఖ.ట.డ.శ. 2. జెప్పుచు — ప.

50 1. వలను—పెక్కు ప్రతులు. 2. వధించెద—పెక్కు ప్రతులు. 3. నొక్క—ఇ.ఘ.ట.

51 1. నిద్రింతు రిప్పుడ యరిగెద పొడువన్ — ఓ.గ.డ.

- 52 అ. ఓడిపోయి డప్పి¹నూని గట్టును జెట్టు
జేరి²యొదిగి యున్న వారి గాఁగ
మనలఁ దలఁతు రరులు³మనముల నావంత
శంక లేదు సంతసంబు ఘనము.
- 53 చ. మదమునఁ¹దేలి యేమటినమార్తుర²దాడిగఁ బోయి³జెట్టు ము
ట్టెద శరజాల సత్వరపటిష్ఠతఁ బల్వరఁ ద్రుంతుఁ గొందఱు
జదువుదు నుల్లసత్పరిఘసంహననఁబునఁ గొన్ని కంతముల్
చిదుముదు నేల రక్తపరిషిక్తము గాఁ⁵గరవాలధాలన్.
- 54 తే. గెలుపునూట నొదవు¹నగ్గలపునిద్రఁ
బీనుఁగులుఁబోలె నున్న యాబిరుదుమగల
జంపి పీనుంగుఁ బెంట గావింపవలయు
శిబిర మెల్లను భూతముల్ సెలఁగుచుండ.
- 55 వ. ¹అని వెండియు.
- 56 క. కరిహయనరశవముల భ
గ్న¹రథంబుల²నెరసి ద్రుపద³నందనగాత్రో
త్కరము పడి³యుండఁ జూడక
పరిభవతాపోప శాంతి వడయఁగ నగునే.

-
- 52 1. నొంది - ఔ ; గూరి - చ.డ. 2. యున్న యట్టివారి - శ. 3. మనమున - పెక్కు ప్రతులు ; తలతు రరులు నాదు తలపున నావంత శంక - స.
- 53 1. జేరి - ఐ.బ.ఖ.ప.వ ; బొంగి - గ ; గౌరి - వ. 2. దాకగ - ఊ.ఘ. 3. బిట్టు - కొన్ని ప్రతులు. 4. గొందఱ - ఉ.ఔ.జ.ట. 5. కరవాలధారలన్ - ఐ.బ.ఓ.గ.ట.వ.శ. కొన్ని ప్రతులు ; కరవాలలీలన్ - వా.
- 54 1. నగ్గల మొలయ నిద్ర - పెక్కు ప్రతులు.
- 55 1. ఇ.ప.చ.శ.ష. ప్రతులలో యీ వచనము లేదు.
- 56 1. రథములను - వ ; రథములును - ఏ.ఔ.క.జ. 2. జెరసి - పెక్కు ప్రతులు. 3. యున్న - డ.

57 శా. ధృష్టద్యుమ్నుని ¹ముట్టి పట్టుదు మదోద్రేకం బడంగింతు ను
 త్కృష్టాస్త్రంబులఁ ²జంప నల్క పశుభంగిం జంపినం గానిపో
 దిష్టావా ప్తి యనంగ నా ³కిదియె ⁴కాదేయిప్పుకొంతేయులన్
 గప్తస్త్వైరోవిధాభియోగమృతులం గావించు నుగ్రాకృతిన్.

58 క. అలిగినవినాకిచందం

బలవడ శిబిరంబుఁ జొచ్చి ¹యందఱఁ బగఱం
 బొలియిం²చెద శుద్ధుఁడ గా
³వలదే జనకునకు నాదువల నేర్పడఁగన్.

59 క. పాండవులం బాంచాలురఁ

జండభుజావిభవ మెసఁగ సమయించి కృతా
 ర్థుండ నయి ¹పెంపు దేజము
²గండును దక్కొండు లేదు కార్యము దలఁపన్.

60 వ. అనవుడుఁ గృపాచార్యుం డి ట్లనియె.

61 సీ. ¹పటిచిన²దానికిఁ బగ మాటు పలుపంగ

నుత్సహించుట ³కడునొప్పు గాదె
 దై వయోగంబునఁ దగిన⁴యుద్యోగంబు
 నీమానసంబున నెలవుకొనియె
 మాకు నీ⁵పూన్కి సమ్మత మేము ⁶దీనికి
 నీ తోడివారము నీవు డస్సి

57 1. గిట్టి - ఐ.బ ; మున్న - డ. 2. జంపకల్త - ప. 3. కదియ - పెక్కుప్రతులు.
 4. భూయిష్టంబు గొంతేయుల-వా.శ.ప ; కాదేయిప్పు కొంతేయుల-పెక్కుప్రతులు.
 5. వధాభి - పెక్కు ప్రతులు.

58 1. యందలి - ప. 2. చెద - పెక్కు ప్రతులు ; శును - వా.శ.ప. 3. వలవదె-ఘ.ల.

59 1. పేరుపెంపును - పెక్కు ప్రతులు ; పరగుదుమరి - డ. 2. గండ నగుదు నొకటి
 లేదు - ఊ.ఘ.

61 1. బరపిన - ణ. 2. వారికి - వా ; దానికి - పెక్కు ప్రతులు. 3. యది యొప్పు-
 పెక్కుప్రతులు. 4. యుత్సాహంబు - ఐ.బ.ఓ.ణ. 5. మాడ్కి-ఊ. 6. నీతోడివారము

యున్న వాడవు నిద్రయును లేక ⁷యున్నది
⁸వెడగరపడి⁹యె దీ యడవిలోన

అ. ¹⁰నెమ్మి డప్పిదేట నిద్రించి వేగినఁ
 దెలివితోడ నత్యుదీర్ణవృత్తిఁ
 గడఁగి యేము దోడ ¹¹నడతేర ¹²నడరిన
 నరిగణంబు ¹³గెలుతు వశ్రమమున.

62 మ. వరదివ్యాస్త్రవిదుండు బాహు¹ఘనుఁ డశ్వత్థామ పైఁ బోవ ను
 ద్ధురలీలన్ గృతవర్మయుం గృపుఁడు నుద్యోగస్ఫురన్మూర్తులై
 వెరవుం జేవయుఁ ²జూపి తో నడవ దోర్వీ ర్యోద్ధతిన్ మార్కొన
 న్నరయోధావళి గాదు దేవ³తతికి న్నా దెమ్మెయిం ⁴జూడఁగన్.

63 వ. అని మఱియును.

64 చ. విను ¹కృతవర్మ దివ్యశరవేది బలాధ్యుఁడు శౌర్యశాలి యే
 నును సమరోద్యమంబునకు నూల్కొనఁ జాలుట నీవెఱుంగు ది
 ట్లని గణుతింప రాదు గురునట్టిడ యీతఁ డనంగవచ్చు ²ని
 న్ననఘచరిత్ర³ యిట్టిరథికావలి ³వైరుల ⁴నెట్లుఁ జేయదే.

65 వ. కావున గోదండంబు నెక్కుడించి ¹కంకటం బూడ్చి నిద్రింపు మేము నిద్రా
 గమనంబున జడులమై యున్న వారము ప్రభాతం బగుటయు నెల్లవార

నీవునుం బోర డస్సి - ఏ.బి.జ. 7. నీవును - ణ. 8. వెడగుదు - పెక్కు ప్రితులు ;
 బెడగుదు - ణ ; వేగిర - చ.శ.ష స. 9. యెవ వేలయింత - శ.ష.స. 10. నిలిచి -
 ఓ.ట.ణ.న.ల ద. 11. నడువంగ - ఐ.బ.ఓ ట.ణ. 12. నడచిన - పెక్కు ప్రితులు.
 13. గెల్చెద శ్రమమున - పెక్కు ప్రితులు.

62 1. బలుడ - ఘ.డ.వ.శ. 2. జూపదోనడువ - పెక్కు ప్రితులు. 3. వతికిన్ రాదె -
 ఎ.ఐ.ఓ.ణ. 4. జూచినన్ - పెక్కు ప్రితులు.

64 1. కృతవర్మ - సం ; - కృతకర్మ - వా. పెక్కు ప్రతులు. "అహంచకృతవర్మాచ
 ప్రియాంతం త్వాం నరోత్తమ అనుయాస్యావ సహితౌ ధన్విన్ పరతాపినౌ"
 (భండార్కరు 10-4-12.)

2. నన్ననఘ - వా. కొన్ని ప్రతులు ; నిన్ననఘ - పెక్కు ప్రితులు. 3. యెవ్వరి-
 టౌ.బ.ణ.వ. 4 నేమసేయదే - టౌ ; నెట్లు సేయదే - జ.వ ; నట్లచేయదే - ఈ.

65 1. కంకటంబు పుచ్చి-ఈ.ఎ.ఐ.ణ.ల ; కంకటంబుడించి - వ ; కంకటంబుదివిచి - వ.

లకు ²నుల్లంబు దెలివొందు నప్పుడు గడంగి ³యోధులం బొదివి పేరు
వాడి పొలియింతము మనము పాఠశాలసహితంబుగాఁ బాండవులం దెగ
టార్చుటయొందె వారిచేతం దెగుటయొందె నయ్యెడుం గాక రిత్త మర
లుదుమే యనిన మామకు నశ్వత్థామ యిట్లనియె.

66 తే. అలుక యెత్తినవానికి నర్థ¹చింత
కునకు నాతురునకుఁ గామగోచరాత్ము
నికిని వచ్చునే వినునిద్ర నీవు నెఱుఁగు
²దెఱిగియుండి యిట్లేటికి నేఁ పనన్ను.

67 క. ఎన్నఁబడి జను లెఱింగిన
యిన్నాలుగు తెఱఁగులందు నెయ్యది యైనన్
గన్న మొగుడ నీ¹దటె నా
కిన్నియుఁ గలుగంగ నిద్ర ²యేటికి వచ్చున్.

68 చ. గురుదేశవంత నాతురతఁ గూరెద వైరిఁ దలంచి కోపసం
భరితుఁడ నయ్యెదన్ సమరభంగి¹నిరూపణచింత నొందెదం
గురుపతికిం బ్రియం ²బెసఁగఁ గోరుట నుత్తలపాటు సెందెదం
బురుషవరేణ్య యే నిదుర వోవఁగ నెమ్మొయి నేర్తుఁ జెప్పుమా.

69 శా. సారాచారనిరూఢుఁ డై నధనురాచార్యున్ వధింపంగఁ గ
న్నారం జూచితి వీవుఁ దత్పరిభవం ¹బట్టుండె భగ్నోరుఁ డై
రారా జెంతయు దీనవృత్తిఁ జెవులారం బల్కుఁగా² విన్న యే
నీరే యూరక నిద్ర³వోదునటె యిట్లేలంటి ⁴ధీరోత్తమా.

2. నుల్లంబులు - పెక్కు ప్రతులు. 3. యరుల - పెక్కు ప్రతులు.

66 1. చిత్తునకును - ఈ.వ. 2. ఎఱిగియెఱిగి యిట్లేటికి (నేపనన్ను) నేచెదనఘ-ఈ.వ.

67 1. దట - కొన్ని ప్రతులు. 2. యెట్టులు - అ థి.ఎ.ప; యెమ్మొయి - ఓ.ట.ణ.వ.

68 1. నిషూదన - ప. 2. బొసగ - ణ.

69 1. బట్టుండ - ఓ.కౌ.క.ఖ.డ.ణ; బట్టున్న - ట. 2. వింటినే - డ; విన్ననే -
ఓ.కౌ.చ.శ.ష; విన్నయా - ణ. 3. వోవుదునె - ణ. 4. ధీరోత్తమా - ఎ.జ.

- 70 ఆ. మనము వినఁగ రాజు పనవినభంగి కె
క్రూర¹చిత్తుఁ డైనఁ గుండకున్నె
కరుణ ²లేక యున్నపురుషున కేనిఁ గ
న్నీరు దొరుఁగకుండునే మహాత్మ.
- 71 చ. అతఁడు మదీయసఖ్య¹పరుఁ డక్కట యేఁ గసుగంద కుండ నా
క్షితిపతి యిమ్మెయిం బరులచేతఁ బరాభవ ²మొందె దానిఁ జూ
చితి ³మును లోకు లన్ని భునిచేటును బాండుతనూజకోటియు
న్నతియును జెప్ప వింటి నది నామది ⁴సూఁడెడు నిద్ర వచ్చునే.
- 72 వ. అదియునుంగాక.
- 73 ఉ. కవ్వడియున్ ముకుందుఁడును గావలిగా భయ మేది యున్నవీ
డెవ్వరి కై న ముట్టుకొని యే నని పేర్చి జయింప వచ్చునే
యెవ్విధి నై ననుం బగఱయే పడఁగించుట పొరుషం¹బ యే
నొవ్వక గెల్తు రాత్రిమెయి నూల్కొని ²తాఁకితినేని ³మాతులా.
- 74 ఆ. ఇట్లు నిశ్చయించి యెసకంపుఁ¹గడకతో
నున్నవాఁడ నిట్టినన్ను మాన్ప
రామి యెఱుఁగ కంటి రారాజుమన్నన
వమ్ము చేసి మరలవచ్చు నెట్లు.
- 75 క. సమయింతుఁ బొదివి సౌప్తిక
సమయంబున నెల్లభంగిఁ జతురంగసమే
తము గాఁగఁ బాండునృపసుత
సముదయమును ద్రువదభూపసంతానంబున్.

70 1. చిత్త మైన - పెక్కు ప్రతులు. 2. లేని కఠిన పురుషున కైన - ఎ.ఓ.గ.ఘ.జ.ణ.న.ల.

71 1. వరుడ - ణ. వా. 2. మొంది యుండ - ఈ ; మొందె నట్లు సూ - ఓ ;
మొందనట్లు చూ - ణ. 3. నటలోకమవ్వి - ఎ ; మను - ప. 4. నొంచెడి - శ.ష ;
సూడెడి - ఐ.చ.

73 1. బనే - ఆ ఐ.ఒ.క.డ. 2. తాకిరయేని మార్తురన్ - ప. 3. మార్తురన్ -
అ.ఒ.ఓ.గ.

74 1. కినుకవో - ఈ ; కడకఁబో - అ.ఆ.ఉ.ఘ.చ.శ.

76 వ. సమయించి మఱి విశ్రమించియు నిద్రించియు సుఖించెద నీవు నిద్ర పేరు
సెప్పి యుద్యోగంబు మాన్పి మరల్పఁ జూచెద విది ¹తగ వగునే యనిన
గురునందనునకు గౌతముం డి ట్లనియె.

—: కృపాచార్యుఁడు నిద్రాసత్తులఁ జంపఁదగదని యశ్వత్థామకు హితవుచెప్పుట :-
సం. 10-5-1

77 చ. అలుక మనంబునం గదిరి నాతఁడు దాను నెఱుంగఁ ¹దొడ్లచేఁ
²దెలియఁడు కార్యతంత్రములు ధీమహితుం డగువాని ³కై ననుం
జెలులును జుట్టలుం దగిలి చెప్పఁగఁజొప్పడుఁ 4గాక తక్కుని
ర్మల మగునీతితంత్రము దిరం బయి చిత్తమునందు నిల్చునే.

78 క. మతి నెప్పుడుఁ దా ధర్మ
స్థితినూహించుచును హితులు ¹నెప్పెడివెర వు
ద్ధతి దక్కి యాచరించుచు
జితేంద్రియత గలిగి నడవఁ జెందు శుభంబుల్.

79 తే. దుష్పథంబులఁ ¹జొరనీక తొలఁగఁ దివుతు
రాప్తజనములు దగ వశ్యు లయిన²వార
లందుఁ బుణ్యంబు దొలఁగనియతఁడు దొలఁగు
దొల గ నేరఁడు ³భాగ్యంబు దొలఁగువాఁడు.

80 క. మతిమంతు లై నవారికి
హితు లగువెరవుగలవార లెఱిఁగింతురు దు
స్థితి గాకుండఁగఁ గార్యము
గతి ¹యొత్తియుఁదప్పులిడియుఁ గడవఁబలికియున్.

76 1. తగునే — పెక్కు ప్రతులు.

77 1. దొడ్ల — డ. 2. తెలియఁగ లేదు కార్యములు — ఐ. 3. కేనియుం — ఐ.
4. కాత చిక్కు — శ.

78 1. చెప్పువెరవులుద్ధతి — కొన్ని ప్రతులు.

79 1. జన — కొన్ని ప్రతులు. 2. వారి యందు — కొన్ని ప్రతులు. 3. పుణ్యంబు — వ.

80 1. యెంత యు నొత్తి నొడివి కడవ బలికినన్ — ప.స; యెంతయు దప్పు టదియుఁ
గడవబలికినన్ — శ.

- 81 క. నాపలుకు¹పట్టి యాగ్రహ
 దీపితుఁ ²డగు టుడిగి మదికిఁ దిన్నతనము నీ
 వాపాదింపుము ³చలమును
 గోపము ⁴గ్రౌర్యంబు విడువు గుణరత్ననిధి.
- 82 వ. అత్తైనం బశ్చాత్తాపంబునం బడవు నిద్రించినవానిని నాయుధంబులు విడి
 చినవానిని వాహనవై కల్యంబు నొందినవానిని శరణుసొచ్చినవానిని ¹దల
 వీడినవానిని వధియించుట ధర్మంబుగా దీసనుయంబున సమస్తనై న్యంబును
 బాండన పాంచాలురు నిద్రవోవుదురు నిదుర సావునట్టిదికాదె పీమంగులుం
 బోలెఁ బడి యున్నవారింబొడిచి పాపంబు గట్టుకొని నరకంబునఁ బడుట
 మేలె మహాస్త్రవిదు లగురథికముఖ్యులయందు మేటియనం బరఁగి యింతకు
 మున్నేమిటం గల్మషంబు లేనినీయట్టివానికిట్టిదుష్కర్మంబు గర్తవ్యం
 బగునె యిది మదుగుఁజీరయందు మసిదాఁకిన ట్లయ్యెడు సూర్యసంకా
 శుండ వగునీవు సూర్యోదయసమయంబునఁ బ్రకాశప్రకారం బైనపరాక్ర
 మంబున కుపక్రమింపు మనవుడు నశ్వత్థామ గృపాచార్యున కి ట్లనియె.
- 83 సీ. ¹నీచెప్పినది యెల్ల నిజము శాసింపంగఁ
 దగువాఁడ వై హితం బగుదెఱంగు
 నా కెఱింగించితి నీ కేను జెప్పెద
 నేర్పడ ²వినుమయ్య యెల్లనృపులు
 గనుఁగొనుచుండ మజ్జనకుని సన్న్యస్త
 శస్త్రుని నట్లు పాంచాలరాజు
 సుతుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుఁ డతిపాతకంబని
 కొంకక తల పట్టుకొని వధించె
- ఆ. ³భీష్ము నాశిఖండిపేరఁ గృత్రిమసమ
 రమున నర్జునుండు సమయఁజూచె

- 81 1. పట్ల - ణ. 2. డవుగాకమదికి - డ. 3. సలము - వా ; చలము - పెక్కు ప్రతులు ; సమరము - ఈ ; సకలము - వ. 4. వేగిరము విడువు - పెక్కు ప్రతులు.
- 82 1. దల చీర విడిచిన - ణ. 2. సమస్తనై న్యంబును - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.
- 83 1. నీవు చెప్పినదెల్ల - ప. 2. జూడవె - ప. 3. భీష్ముని శిఖండి నెపమున బేర్చి యుగ్గి సమరమున నర్జునుండును సమయ జూచె నరద మప్పుడు గ్రుంగిన నతడు డిగ్గి

నరద ముర్విఁ గ్రుంగి యనువు దప్పిన డిగ్గి
యెత్తుచుండఁ గర్ణు నేసె ⁴నరుడు.

84 ఆ. చేయి నరుడు దునుమఁ బ్రాయోపవేశ¹ప్ర

వృత్తమైఁ బ్రశాంతచిత్తుఁ డై న

పుణ్యపురుషు ²నట్టిభూరిశ్రవునిఁ గృష్ణు

ననుజుఁ డట్లు ³సంపె నాగ్రహమున.

85 చ. పలుపురు గూడి కౌరవనృపా¹లకు నొక్కరుఁ జుట్టు ముట్టి వి
చ్చలవిడిఁ జాపకర్మ మనుశంక యొకించుకయేని లేక యూ
రులు గద నుగ్గు సేయఁగ మరుత్సుతునిం బురికొల్పి నిన్నిభం
గుల మును వారె కాదె చెడఁగొచ్చిరి సంగరధర్మ సేతువున్.

86 వ. వారి నెట్లు నిందింపవు ¹మమ్ము నెట్లు వారించెద ²వాలింపుము.

87 ఆ. తొడలు విటిగి నేలఁ బడియుండి ననుఁ గని

మానవేంద్రుఁ డట్లు దీనవృత్తి

నాడెఁ గొన్ని మాట లవి యంతరంగంబు

నందుఁ ¹జిక్కి కినుక యలఁత సేసె.

88 వ. వాని వెలార్పవలయు మజ్జనకహననసంతుష్టుం డగుధృష్టద్యుమ్నండు లో
నైన యప్పాపాత్ములఁ జాపఁబు తెరువున రూపుమాపెద దీనంజేసి కీట
జన్మంబు పాటిల్లినను మేల కాని యీకడంక మాన నేర నన్ను వారింప
నెవ్వరివశం బగునని దిగ్గనలేచి యగ్గురు తనయుండు రథం బెక్కినం గనుం
గొని యగ్గౌతముండును గృతవర్ముండు.

యెత్తుచుండగ గర్ణుని నేసె నరుడు - శ. 4. నతడు - కొన్ని ప్రతులు.

84 1. పృవృత్తమున - శ ; పృవృత్తుడై - ఐ.బ ; పృవృత్తిమై - ఐ.ల.ష ; పృవృ
త్తిమై - వా. పెక్కు ప్రతులు. 2. జంపె - ఉ.ఐ.ల. 3. మీరు గనుగొనంగ -
ఉ.ఐ.ల.

85 1. లుని నొక్కరు - ఎ.ల.

86 1. వదలకనన్నెట్లు వారించెద - ఐ. 2. వాకర్ణింపుము - పెక్కు ప్రతులు.

87 1. నెక్కి కినియునట్లుచేసె - శ.ష ; చక్క నిలిచియలఁతఁజేయు - జ.

- 89 ఆ. ఏకనిశ్చయమున నిట యేగుదెంచితి
మనఘ నీవు నేము నధిపుపనికి
నిట్టిమమ్ము వేటు పెట్టి యెక్కటికార్య
మాచరించువాడ వగుట దగునె.
- 90 చ. అనవుడు నాతఁ డిట్టు లను నమ్మహితాత్ముల కే నవశ్యముం
జని ద్రుపదాత్మజుం బొదివి చంపెద దుర్గతిఁ ¹బోవుచావుగా
ఘనభుజశక్తి శౌర్యము ²నకంపితదై ర్యమును ³ వెలుంగ మీ
రును దెలివొంది ⁴కూడికొన రూఢికి ⁵నెక్కుద మెల్లభంగులన్.
- 91 ఆ. ఒండు తలఁపు లుడిగి రం డని పోవ నా
రథికవరులు గడఁగి రథము లెక్కి
మొనసి చనిరి వారు మువ్వురు నగ్నితఁ
యంబుఁ ¹బోలి యొప్పి యప్పు డధిప.
- 92 వ. అట్లు చని నిద్రావివశం బై నపాండవశిఖిరంబు డగ్గటి రనిన విని ధృత
రాష్ట్రుండు సంజయున కి ట్లనియె.
- 93 ఆ. రాజుఁ గూల్చి జయముఁ దేజంబుఁ ¹బొందిన
యత్యుదగ్రవిభవులై నయరుల
శిఖిర మాక్రమింపఁ జిత్తంబులందుఁ దెం
పొదవి మువ్వు రట్లు గదియు టరిది.
- 94 వ. వారు చేసినవిధంబు వివరింపు మనిన నాసూతసుతుండు విచిత్రవీర్యనంద
నున కి ట్లనియె నట్లు శిఖిరద్వారప్రదేశంబునకు నడచి సహాయులం గడచి
యశ్వత్థామ యుద్ధామరభసంబున జన నుత్సహించె నట్టియెడ.

90 1. బొందు - కొన్ని ప్రతులు. 2. నఖండిత దేజము నవ్వెలుంగుమీ - ఇ. 3. వచ్చి
నను - స. 4. నెక్కుదురెల్ల - కొన్ని ప్రతులు ; నెక్కుదురెల్ల - కొన్ని ప్రతులు.

91 1. బోలె నొప్పి - కొన్ని ప్రతులు.

93 1. దక్షిణ - పెక్కు ప్రతులు.

—: అశ్వత్థామకు శివుడు భూతాకృతియై తోచుట :—

సం. 10—6—1

95 సీ. ఊరితశోణిత మగుశార్దూలచర్మంబు
పరిధాన¹కరణి విభాసితముగ
నురగాత్మకము లైసయుపవీతము²లు హార
ములు నంగదంబులు పొలుపుమిగుల
వివృతవిశాలాస్యవివరంబు నిశితదం
ష్టా³నికరంబు ఘోరంబు గాఁగ
భాసురకాంతి వికాసంబు ³లగులోచ
నంబులు బహుసహస్రంబు లొప్ప

తే. నుగ్రమును సుందరంబును నుజ్జ్వలంబు
నై మహాకార మద్భుత మావహింప
భూత మొక్కటి భీషణస్ఫురణ మెసక
మెసగ నగ్గురుపుత్రుకట్టెదుర నిలిచె.

96 క. విను మాభూతం బిట్టిది
యని కలరూ పేర్పఱింప నమరులకు వశం
బె నరేంద్ర తదాకృతి గనుఁ
గొనిన⁴ భేదిల్ల¹వలయుఁ గొండకు నై నన్.

97 వ. ఇ ట్లతనియగ్రభాగంబున నావిర్భూతం బైనయమ్మహాభూతంబు నాస్య
కుహరంబున నాసికావివరంబు¹లఁ జెవు²లఁ గన్నుల నన్నింట ³మంటలు
వెడలి మింట నడ⁴రఁ దదీయతను తేజో మరీచినంఘంబుల శంఖ చక్ర గదా
⁵హస్తులై హృషీకేశు లనేకులు వెడలి రి ట్లఖిలభూతభయంకరం బగు
నమ్మహాభూతంబు నాలోకించి యవ్వీరవరుండు.

95 1. కరణ — క.ణ.ప.ల. 2. ను — ఎ.ప.ల. 3. గలుగులోచనములు — ణ.ప.ల.

96 1. కున్నె కొండయునై నన్ — ణ ; వలయు గొండల కై నన్ — ఓ.

97 లును — ణ. 2. లును — ణ. 3. నుధూమ జ్వాలా సహితంబులగు మంటలు — ణ.వ.
4. రె — ణ. కొన్ని ప్రతులు. 5. శోభితహస్తులై — కొన్ని ప్రతులు.

- 98 చ. హృదయమునం గలంక యొకయించుక యేనియు లేక వీరసం
పద యలరంగ భల్లముఖబాణతతుల్ ¹నిగుడింపఁ బెద్దగా
వదనము విచ్చి భూత మనివార్యవిధంబునఁ ద్రావె బాడబం
బుదధిజలంబు దాగైడుమహోగ్రసముద్ధతి వాని నన్నిటిన్..
- 99 చ. అతులశరంబు లట్లు వృథ యైనఁ గనుంగొని ప్రాణి రశ్మిమం
డితమహానీయశక్తి ¹నిగుడించిన భూతముఁ దాఁకి యంత్యకా
లతిమిరవై రిమండలవిగ్నమహోల్కయుఁ బోలెఁ బిన్నపి
న్న ²తునియ లై యడంగె నరనాథ యతండు విషాద మందఁగన్.
- 100 చ. ఆలఘుతరాత్మ ¹సారుఁ డగునగ్గురుపుత్రుఁడు ఘోరఖడ్గమున్
బిలగతసర్పముం ²దిగిచి భీషణ ³రేఖ నటించుభంగి న
గ్గలపురయంబునం బెఱికి గాఢవిముక్తము గాఁగ వై చిరం
బొలుపటి పోయె దూదిక్రియ భూతశరీరసమాగమంబునన్.
- 101 తే. సరభసంబు ¹గఁ దోమరసమితిఁ జక్ర
వితతిఁ బరగించి పేర్చె నవ్వీరవర్యుఁ
డదియు నదియును దోడ్తోడ నల్ల నగుచు
మ్రింగె నమ్మహాభూతంబు మేదినీశ.
- 102 క. ¹అలిగి యతండు నితాంతో
జ్వ ²లగద వై చుటయు నదియు సత్వరశీలన్
జలచర మామిషముంగొను
³పొలుపు నెఱయ మెఱయ మ్రింగె భూతం బధిపా.

98 1. పరగింప - ణ ; నిగుడింప - ప.ల.

99 1. నిగుడించిన - ణ.ప.ల. 2. తునియలై - సం.

100 1. శీలుడగు - ఊ.క. 2. దిగుచు - క.ల ; దిగిచి - వా. పెక్కు ప్రతులు.
3. శీల - ణ.

101 1. న - ణ.ల.

102 1. అలయక - డ. 2. లుడై గద వైవ నదియు - ప ; లుడై గద - ఈ. 3. పొలుపున
నెఱయంగ మ్రింగె భూతం బధిపా - ప ; పొలుపున మెరయ మ్రింగె నపుడు
భూతం బధిపా - అ.క.ఖ.చ.ణ.

- 103 ఆ. ఇవ్విధమున సకల హేతులు వమ్మయి
పోవ నతివిషణ్ణబుద్ధి యగుచు
నట్లు నిట్లుఁ జూచు నతనికి బహుజనా
ర్థములు దోచి రంబరమున నెల్ల.
- 104 ఉ. భీకరవిష్ణురూపములు ¹పెక్కిటు లొక్కటఁ దోచఁ దీవ్రతా
పాకులమానసుం డగుచు నగ్గురుసూనుఁడు దుర్మదంబునం
జేకొన నైతి నట్లు కృపుచెప్పిన సత్యహితోపదేశముల్
నా కిది పెద్దయే యని మనంబున నిట్లని ²వల్కె వెండియున్.
- 105 ఆ. మహిత ¹శాస్త్రకలితమార్గంబు విడిచి ని
జేచ్చఁ బగలు గెలువ నెవ్వఁ డరుగు
వాని నయ్యధర్మవర్తన²కార్యమ
యెవ్విధమునఁ జెలుచు నింత నిజము.
- 106 సీ. గోవు బ్రాహ్మణు లాలకుని వృద్ధు నందుని
సఖుఁ దోడఁబుట్టువు జడుఁ బ్రమత్తు
మత్తుని గురుని నున్నత్తుని సుప్తు¹ని
నంగన భీతుని నస్త్రశస్త్ర
నిహతి నొప్పించుట విహితంబు గా దని
యార్యులు నెప్పుడు రట్టిధర్మ
మార్గంబు దొఱఁగి దుర్మంత్రంబుమైఁ బగ
యడఁగింపఁ గడఁగినఁ నసురవృత్తిఁ
ఆ. ²జేట గాక కార్యసిద్ధి గా నేర్చునే
పెద్ద యెత్తికొనిన భీతి మగుడఁ
బడుట కష్టసరణి బలిమి³ దయ్యముతోడఁ
జెల్ల దింక నేమి సేయువాడ.

104 1. పెక్కులు లొక్కట - అ.క.జ.ణ.ల.వ.శ ; పెక్కుయి యొక్కట - డ. 2. పల్కు-
పెక్కు ప్రతులు.

105 1. ధర్మశాస్త్ర మార్గంబు - ఖ.చ.ప. 2. కార్యమ - చ.డ.ణ.శ.

106 1. రణాంగణ భీతుని - ణ ; నినంగనాభీరుని - అ.ఊ.ప.క.జ.ప.శ ; ని నంగనాభిరతుని-
ఖ.గ.చ.స. 2. చెడుట-డౌ ; చేటు-పెక్కు ప్రతులు. 3. దైవము-కొన్ని ప్రతులు.

- 107 ఉ. అకృమవృత్తి గీడుతెరు వై ¹ఫలియింపద ద్రోణసూతి దు
ర్విక్రమ²నింద కర్ణుఁ డె సవిస్మయ మైనమనంబు భూతవృ
త్తిక్రమ³వేది గాదు గణుతింపఁగ నేమియొ యిమ్మహాద్భుత
ప్రక్రియ కాదికారణము పాపనిరూఢుఁడు ⁴నీతిఁ గాంచునే.
- 108 వ. అని పెక్కుభంగుల వగచి పల్లటిల్లినచిత్తంబుఁ బట్టుకొల్పి యిట్లని నిశ్చ
యించె.
- 109 శా. భావం బేకముఖంబుఁ జేసికొని యాపద్భావతఘానున్ మహా
దేవుం బర్వతకన్యకాప్రియు దయార్ద్రీభూతచేతస్కు లో
కా¹విర్భావవివర్ధనాలయకృతివ్యాపారపారంగతున్
దేవేంద్రప్రముఖామరార్చితుని భక్తిప్రౌఢతం గొల్చెదన్.
- 110 ఆ. అఖలదేవతామయాత్ముఁ డదేవుఁ డ
డ్లగుట నిఖలదై వికాపదుదయ
నిరసనం బొనర్చు నియతి నప్పరమేశుఁ
గొలిచి యిపుడ కీడుదొలగఁద్రోతు.
- 111 వ. అని యిట్లు నిశ్చయించి నియతుం డై రథంబు డిగ్గి ధరణీతలంబునం
గూర్చుండి భావంబున భూతనాథు నెలకొలిపి యక్కుంభజసంభవుండు.

107 1. ఫలియింపద — అ.బ జ.వ ; ఫలియింపదు — ఆ.ఁ ; ఫలియింపదె — వా. కొన్ని ప్రతులు. 2. వృత్తి కర్ణు డె — ఁ. 3. వృత్తి — ట ; సిద్ధి — ఁ. 4. కాన నేర్చునే-ప

109 1. విష్కార — ఘ.డ.ఁ.న.ప.

—: అశ్వత్థామ శివున కాత్మోపహారం జౌనంగ నిశ్చయించుట :-

సం. 10-7-4

112 పీ. స్థాణు¹నుగ్రుని శివు శర్వు నీశానుని
 భద్రప్రదుని² శంభు³రుద్రు గిరిశు
 నవ్యయు శ్రీకంఠు హరుఁ బరమేశ్వరుఁ
 బురహరు నజుని శంకరుఁ ద్రినేత్రు
 బహురూపు విశ్వరూపత్వసంవ్యాప్తుని
 నంబికా హృదయేశు నమగవంద్యు
 గణనాథు విభు శూలఖట్వాంగధరు జటా
 మండలాలంకృతమౌళి నభవు

ఆ. నాశ్రయించి యతని కాత్మోపహార మ
 ర్పించువాఁడఁ గాక⁴ పెక్కుతలఁపు
 లేల నాకు⁵ నమ్మహేశ్వరేశ్వరుఁ డెట్టి
 గతి⁶ యొనర్చె నది సుఖంబ కాదె.

113 వ. అని తలంచి భూతకృత్యం బై నపరాక్రమప్రతిబంధరూప¹ం బుగ్గ²డించి.

114 క. ఏ నీయాపదఁ గడచిన
 నానాభూతోపహారనవ్యార్చన నీ
 శానునిఁ బ్రీతుం జేసెద
 బూని ప్రమథగణము నన్నఁ బొగడునటులుగన్.

115 చ. అని హృదయంబునం బలుకునమ్మహానీయచరిత్ర ముందటం
 గనకపువేది దోఁచె నధికద్యుతిజాలము లుల్లసిల్ల నం
 దరలము విస్ఫురత్పటుశిఖావలి నొప్పి¹ వెలింగె దానికి
 న్మనము చలిర్చ నిశ్చయమునం దెలివొందె నతండు నెంతయున్.

112 1. రుద్రుని — ఆ.ఎ.శౌ.ఖ.ట.ణ.వ. 2. శంభు — పెక్కు ప్రతులు ; కుంభు — వా.
 కొన్ని ప్రతులు. 3. భవుగిరిశు—ఎ.ఖ.ణ. 4 యొందు—ఆ.ఉ.శౌ. 5. నమ్మహేశుడు
 దాడెద్దిగతి — ప. 6. యొనర్చినను — కొన్ని ప్రతులు.

113 1. రూపదురితంబు గురించి — ఈ.ప.గ. 2. గురించి — పెక్కు ప్రతులు.

115 1. వెలుంగె — పెక్కు ప్రతులు.

116 వ. అప్పుడు ప్రదీప్తనదనులుఁ బ్రజ్వలితనేత్రులు నేకపాదులుఁ గరితురంగ
 సింహసూకరాననసమానముఖులును దీప్రదంష్ట్రాకరాశాస్యులును మఱియు
 ననేకప్రకారంబు లగువక్త్రాంబులం బొలుచువారును వక్రాంగులు దీర్ఘ
 దేహులు హ్రస్వశరీరులు నతిస్థూలకాయులుఁ గృశమూర్తులుఁ బింగళ
¹గాత్రులు సీలతనులు మఱినానావర్ణంబులు గలుగువారును బంచ ²శిఖులును
 జటాధారులును ³గిరీటధరులును మఱియు బహుభంగికంబులై మౌళితలంబు
 లం ⁴బొలుపొందువారును లోనుగా వివిధవిశేషవికృతస్వరూపు లగునసం
 ఖ్యాతప్రమథులు చిత్రాంబరమాల్యాంగరాగంబులు రత్నకనకమయభుజ
 గాస్థిమాలాఘాషణంబులును ధనుస్తూణ కృపాణ ముసల ముద్గర పరశు భిండి
 వాల శూలప్రభృతిస్ఫారప్రహరణంబులు మెఱయ మృదంగ పణవ డమరు
 ఘంటా గోముఖాదితూర్యంబులు మొరయ విస్ఫురద్వజపతాకాకుంచికలు
 శోభిల్లుఁ బాడుచు నాడుచు నార్చుచు బొబ్బలిడుచు ⁵నవుడుగఱచుచుఁ
 ద్రుళ్లుచు గురువులువాలుచుఁ గరటిబృంహితంబులుఁ గంఠీరవగర్జితం
 బులు శంఖరవంబులు భేరీధ్వనులుం బోనియెలుంగులు సెలంగ బెట్టిదంబు
 లగుపలుదెఱంగులపలుకు తెసంగ బ్రహ్మద్వేషు లగువారిమాంసరుధిరం
 బులఁ బూర్ణంబు లగుకపాలంబులు గరతలంబులం గొని యాభీలంబు లగు
 భక్షణపానంబు లాచరించుచు సోమపాన శమదమ తపోబ్రహ్మచర్యప్రము
 ఖంబు లగు తమవిశిష్టకర్మంబులకు భవుండు విస్మయంబు నొందుంగాని
 యష్టగుణం బగునై శ్వర్యంబు ⁷నొందియుఁ దారు విస్మితులు గానియట్టి
 మహానుభావు లద్దేవునకు గౌరవి గజముఖపద్మములకంటె నర్మిలికిం బట్టగు
 భవ్యులు దివ్యజనస్తవ్యు లయ్యున్త్రు గురుతనూభవు తెం పెఱుంగుటకు
 సౌప్తికవ్యాపారఘోరత్వంబుఁ గనుంగొని వినోదించుటకు వచ్చి యతని
 చిత్తంబునకు బెదరు పుట్టించువారై ⁸భీషణాకారంబుల నుల్లసిల్లిన
 నాధైర్యధుర్యుండు.

1. లోచనులు - గ ; నేత్రులు - ప.వ. 2. శిరస్కులును - ఎ.ప.చ.ణ.స ; ముఖు
 లును - డ. 3. గిరీట ధరులును - పెక్కుప్రతులు ; గపాల ధరులును - వా. 4. జెలు
 వొందు వారును - పెక్కు ప్రతులు. 5. శూల - ఒ.ణ.ల ; స్థూల - వా. పెక్కు
 ప్రతులు. 6. దాటుచు ద్రేవుచు - ఈ ; దాటుచు గీటుచు - ఎ ; దాటుచు గ్రుంకుచు -
 ఒ.వ ; దాటుచు గెరలుచు - డ ; దాటుచు గేలిచూపుచు - ఊ.క.వ ; దాటుచు
 క్రేపులాడుచు - ణ ; దాటుచు నెగయుచు - చ. 7. నొసంగినందనివిచాలనియట్టి - ణ.
 8. భీషణ కరణంబుల - కొన్ని ప్రతులు.

117 మ. వెఱ పావంతయు లేక వారిఁ గలయన్ వీడించి నెమ్మొమునం
జిలునవ్వున్ మదిఁ దెంపుసొంపు ¹వెలయం జెల్వంబు రెట్టింప నం
దఱుఁ గీర్తింప రథంబుమీఁది ఘనకోదండంబు చేనంది చి
చ్చుటకం జేరె నుదాత్తభంగి మహనీయోత్సాహసందీప్తుఁ డై .

118 ఆ. ఇన్విధమునఁ జేరి యవ్వేదిలోఁజల
భాసమానుఁ డై న ¹పావకుండు
దేహ మొక్కయాహుతిగఁ జేయుటకుఁ దగు
నంత లేకయునికి నతఁడు సూచి.

119 క. తనయరదముమీఁదం గల
¹ధనుర్వితానము లసత్ప్రదరజాలములం
గొనివచ్చి వేదియం దిం
ధనములుగాఁ బేర్చి తెంచు దలకొనుమదితోన్ .

120 వ. పేర్చి యవ్వర మేశ్వరు నుద్దేశించి.

121 క. తెఱఁ గెట్టిదియో నామది
¹నెఱుఁగ మదాత్మోపహార మిచ్చెద నీకుం
గఱకంత వరము నాకుఁ బ
గఱఁ బరిమార్పంగ శక్తి ²గలుగుటయ చుమీ.

122 వ. అని ప్రార్థించి.

123 క. ఆంగిరసకుల ¹జనిత మీ
యంగము శిఖయందు దీని నాహుతిగాఁ జే
యం గంటి భవద్భక్తి సు
సంగతమతితోఁ గృతార్థజన్మఁడ ²నై తిన్.

117 1. నొలయం — ఆ.ఎ.గ.డ.ణ.

118 1. పావకుండు — పెక్కు ప్రతులు ; పావకునకు — వా. కొన్ని ప్రతులు.

119 1. ధనురాదికహేతి బాణ తతులన్నియునున్ — ఖ.ణ.వ ; ధనురస్త్రవితానములు — ఆ.ఓ.చ ; ధనుర్వితానంబులుం బ్రవర జాలములుం — పెక్కు ప్రతులు.

121 1. నెరుగను నాత్మోపహార—ఆ.ఈ ఏ.బా.చ.జ.ట.ణ ; ఎరుగక యాత్మోపహార—ల.వ.
2. గలుగనిమ్మి — ణ.శ.ష.సం.

123 1. జనితము నంగము మీకీపుడు — ణ. 2. నగుదున్ — అ.ఇ.

124 క. అని పలుకుచుఁ బరమేశ్వరు
మనమున నిడి యూర్ధ్వబాహు మహితాకారుఁ
డును ఘనసమాధి ¹యగుచున్
విను ముఱికెను గురుసుతుండు వేదికపైకిన్.

125 ఆ. ఉఱికి మంటలోన నుల్లంబు తెలి¹వొక
యింతయేనిఁ గుండ కిద్దమూర్తిఁ
²దేజరిల్ల నున్న ధీరవర్యునకుఁ బ్ర
త్యక్ష మయ్యె శివుఁడు దయ దలిర్ప.

—: అశ్వత్థామకు శివుఁడు ప్రత్యక్షంబై భిక్షంబొసంగుట :—

సం. 10-7-59

126 వ. ¹ఇ యైదుర నిల్చినభక్తవత్సలుం డగుభవానీవిభుండు దరహాసితముఖుం
డగుచు దివ్యావలోకనామృతంబు వెల్లిగొల్పిన నవ్వేదియందుఁ గమలా
కరంబు²లో నున్నచందంబునఁ ³బ్రమోదంబు నొంది యున్న యన్నరో
త్తమునకు నారాయణప్రియుం డి ట్లనియె.

127 క. ¹ఇమ్మెయి నీ దగు సత్క
ర్మమ్ము విశేషమునఁ జేసి మానస మత్యం
తమ్ము ప్రియ మందె నీకు వ
ర మ్మొసఁగఁగ వచ్చితిన్ ధరాసురవర్యా.

128 వ. అనవుడు.

124 1. సు సమాధియునగుచును - జ ; సమ్మోదియు నగుచును - ఇ శ.

125 1. వోక - ఎ.ట బ.శ.ష.సూ. 2. దేజరిల్లుచున్న - ఊ.ఎ.క.శ.ష.

126 1. ఇట్లు తన యైదుర - పెక్కు ప్రతులు. 2. లోనున్న కమలంబు - ఇ; లోనున్న మరాళంబు - ఎ ; లోనున్న మదకరి - ట; లోనున్న గజంబు - డ ; లోనున్న పద్మంబు - ఇ. 3. డెందంబు ప్రమోదంబు - అ ఔ.ఖ.గ.ఘ.జ.ట.డ.ణ.

127 1. రమ్మిట - పెక్కు ప్రతులు; రమ్మిదే - ఏ జ ; రమ్మిచటికినీ - డ ; రమ్మిట నీ కర్మ విశేషమ్మునను - ఈ.ఖ ; ఇమ్మెయినీసాహసకర్మమ్ము - శ.ష ; ఇమ్మెయినీనీదు సత్కర్మమ్మునకుం జాల మెచ్చి మనమున నత్యం - ఇ.

- 129 తే. ¹తనువు పులకలప్రోవు గా మనము గాఢ
సంభృతానందముగ శరాచార్యసుతుఁడు
వితతసంభ్రముఁ డై వేది వెడలి సాగి
మ్రొక్కి లేచి ఫాలంబున ²మొగిచెఁ గేలు.
- 130 వ. అప్పుడు.
- 131 చ. అతని మొగంబు మీఁద నొలయన్ మధురం బగుచూడ్కి పార్వతీ
పతి మృదురీతి నిట్టు లనుభవ్యము లై నతపంబు ¹సత్యము
న్దృతియును ²శాచముం గలిగి నిశ్చలభక్తి యొనర్చు గృష్ణుఁ డ
ప్రతిమ³సపర్య నాకు ననురక్తుఁడ నేనును నమ్మురారికిన్.
- 132 క. అతనికి సన్మానము సే
యుతలంపున భూతరూపయుక్తుఁ డ నై వ
చ్చితి నినుఁ బాంచాలురపై
నతిస్ఫుగణఁ బోవ నీక యడ్డంబై తిన్.
- 133 తే. తెల్లముగ నీదుచిత్తంబు తెఱఁ గెలుంగ
¹వలసి నే నిట్ల²నేకమాయలు పొనర్చి
యస్త్రశస్త్రనిరాసంబు నాచరించి
కేలి సలిపితి వేయును నేల ³చెపుమ.
- 134 వ. కృష్ణసన్మానంబును గృతం ¹బయ్యెఁ బాంచాలురకుఁ గాలంబు డగ్గటియె
²నేఁడు దెగుదురు నీవు నాయనుగ్రహంబు వడసి తని ³యొక్క మహా
నీయఖడ్గం బవ్వొస్త్రనిచేతి కిచ్చుచు నతం డెలుంగకుఁడఁ దేజోరూపంబున
-
- 129 1. తనువు పులకోద్గమంబుగ మనము గాఢ సంభృతానందముగ శరాచార్య సుతుఁడు
వితత సంతుష్టుడై వెలువెడలి సాగి మ్రొక్కి ఫాలతలంబున మోడ్చుకేలు - ఉ.
2. మోడ్చు - కొన్ని ప్రతులు ; మోడ్చె - కొన్ని ప్రతులు ; మోపె - ణ.
- 131 1. శుద్ధి సూన్య - ణ. 2. శాంతము - ణ. 3. సఖుండు నాకు - డ.
- 133 1. దలచి - ఐ.ఐ.ణ. 2. నేకంబు పన్నవలసె - డ. 3. చెప్ప - పెక్కు ప్రతులు ;
పలుక - ఎ.
- 134 1. నని నీయుత్కృష్ట సాహసంబునకు సంతసిల్లితి పాంచాలురుకును-ణ ; నీయుత్కృష్ట
సన్మానంబునకు-శ. 2. నీచేతం-అ. ఇ ఊ ; నేడు నీచేతం-ఎ.ఐ.క.ఘ. 3. పలికిమహా -

నతనితనువున నావేశించె నిట్లు ⁴రుద్రుం దొలసిన యగ్గురునందనుం డమంద
హర్షమయమూర్తి యై యతులస్రభ నొప్పె మున్ను భూతంబుచేత నప
హృతంబు లై నయస్త్రుశస్త్రంబులును బిదప వేదియం దిడినయాయుధంబు
నమ్మహావీరునితేరపైఁ బూర్వప్రకారంబున నుండె నప్పుడు ప్రమథగణంబు
లదృష్టాకారంబులై యమ్మహాత్మునిఁ బరమాత్ముఁ గొలుచుచందంబున బలసి
రా రథారూఢుం డై పాండవశిబిరంబునకు నాతండు నడవఁ దోడన ⁵కృప
కృతవర్ములు నడచి రనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కిట్లనియె.

135 చ. అతఁ డటు లేపునం జనఁగ నాకృపుఁడుం గృతవర్మయున్ మహా
న్నతవరలాభగర్వితమనస్కుఁడు ద్రోణసుతుఁడు వోవఁగా
నితనిక్రియఁ ¹బరోద్ధతి. సహిష్ణుత గల్గునె యొడ్ల కంచు సం
భృతభయ²చి త్తవృత్తు లయి పెంపఱఁ బోరు గదా పిటిందికిన్.

136 వ. ¹మఱియును.

137 మ. పటువేగంబున ముట్టి ద్రోణసుతుఁ డప్పాంచాలలోకంబుఁ ద
క్కటిభూపాలుర ద్రౌపదీతనయవర్గంబున్ భుజాభేలనో
దృటఖడ్గోల్లసనంబుపా ల్పటిచి తద్దాత్రీతలం బెల్ల నె
త్తుట జొత్తిల్లఁగఁ జేసెనే రిపుచమూదుర్వారఘోరాకృతిన్.

138 క. పాండవశిబిరముఁ జొచ్చి య
ఖండిత¹పౌరుషము వెలయఁ గాఁ గలశజపు
త్రుం డది యంతయు మత్పు
త్రుం డరిగెడితెరువునం దరుగఁ ²జేసెఁ గదే.

కొన్ని ప్రతులు ; పలికి యొక్క - కొన్ని ప్రతులు. 4. గండొలసిన - ఐ.బ.బౌ.క.ఖ.
ఘ.వ ; పొలిచి యగ్గురు - శ.ప ; వరంబు వడసి - ణ ; కృతార్థుండగ్గురు - ఎ.
5. కృపకృతవర్ములు - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

135 1. బరోద్ధతి - బౌ.ణ.న.ప.శ.ష.స. 2. చిత్తులై మగుడి పెంపరి పోరుగదా - ఐ.ణ ;
చిత్తతందొలగి - చ.

136 1. పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

138 1. శౌర్యంబు మెరయగా - ణ. 2. జేసెనొకో - కొన్ని ప్రతులు.

- 139 వ. ¹సమరప్రకారం బంతయు సవిస్తరంబుగా నెఱిగింపు మనుటయు ²నతం
డి ట్లనియె.
- 140 తే. ఇవిధంబున గురుసుతుఁ డేపుమిగిలి
చనఁగఁగృపుఁడును గతవర్మయును దలిర్చు
కడఁక ¹నతనితో నడచిరి గాని వారి
వలన నించుకయును నరవాయి లేదు.
- 141 వ. ఇట్లు తనకెలంకుల నడచునవ్వీరుల నాలోకించి యాచార్యసుతుఁడు
సంతోషించి.
- 142 ఉ. మీరును దెంపు సొం పెసఁగ మిక్కిలి బీరము లావు చూపఁగాఁ
గోరి కడంగి పైఁబడుటకుం దగి యుండదు వీడు మీబలో
దారతప్రాపునం జని యుదగ్రభుజావిభవంబు ¹పెంపు సొం
పారఁగ నవ్వీరోధించయంబు సమస్తము నేన త్రుంచెదన్.
- 143 వ. అని యిట్లు వారి నగ్గించి వాకిట నిలిపి మహనీయశాణశాణాసనంబులు
వహించి ¹సుప్రసుప్తసకలజనం బైనయాశిబీరంబుఁ జొచ్చి తాను ²మున్న
గతాగతజనంబులవలనఁ బ్రసంగాధీనతం జేసి యవ్విడిదల³తెఱంగు లిట్టిట్టివి
వారిసన్నివేశంబు లిచ్చ టిచ్చట⁴నని సాభిజ్ఞానంబుగా విని యునికికతంబున
నరసి కొని పోవ నేర్చి తొలుత ధృష్టద్యుమ్నుసదనంబునకు⁵ నరిగి శాణ
శాణాసనసహితం బైన యున్న రథంబు డిగి రుద్రు నుద్దేశించి మానసంబున.

- 139 1. తత్ప్రకారం — పెక్కు ప్రతులు. 2. నమ్మనుజ పతికి నతండిట్లనియె — పెక్కు
ప్రతులు.
- 140 1. తోడన నడచి — ఔ.ణ; వెనుకొని — డ.
- 142 1. నేర్పుపెం — పెక్కు ప్రతులు.
- 143 1. సంప్రసుప్త — పెక్కు ప్రతులు; సాంప్రసుప్త — చ. 2. మున్న — పెక్కుప్రతులు.
3. తెఱంగు లిట్టిట్టివారి — పెక్కు ప్రతులు; తెఱంగును నిట్టిట్టివి — వా; తెఱంగు
లిట్టిట్టివి — ఆ.ఎ.చ. 4. టివనియునుసాభి — కొన్ని ప్రతులు. 5. కుంబోయి —
పెక్కు ప్రతులు.

- 144 క. పూనితి నిష్ఠమెయి ¹న్నిను
నానాభూతోపహార నవ్యార్చన నీ
కే నొనరిం²చెద నది యీ
శానా కై కొనుము సుప్రసన్నుడ వగుమీ.
- 145 వ. అనుచు నరిగి.
- 146 తే. అచటిజనములు పగలింటి యాహవమున
శ్రమము¹బొందియు నిశ్శేషశత్రునాశ
నమున నూటట ²జేసియు నమితనిద్ర
నొంది యత్యంతవివశులై యుండ నతడు.
- 147 వ. మందగతిం బ్రవేశించి యన్వేషించి.
- 148 చ. ¹తెరయును మేలు²కట్టు దగు దీవియలుం జెలు వొంద మేటిచ
ప్పరమునఁ ³జాలహృద్య మగుపాన్పున ⁴నూటడి నిద్రవోవున
గురువధకారి గాంచి ⁵మదిఁ గ్రోధము మోదము సందడింప సు
స్థిరతఁ బదప్రహారమునఁ ⁶దెల్పెఁ దృణీకరణాభిరాముఁ డై .
- 149 వ. తెలిపినఁ ¹గను విచ్చి తన్నుం జూచి యెఱింగియుఁ గలంగక రణదుర్మదుం
డై న యాద్రుపదనందనుఁడు దిగ్గన లేచినం దనచేతివిల్లు విడిచి యతనితలఁ
బట్టుకొని పెడ మఱులఁ ²దిగిచి యబ్బలియుండు.

-
- 144 1. న్నును - పెక్కు ప్రతులు. 2. పగనది - పెక్కు ప్రతులు.
- 146 1. నొందియు-పెక్కు ప్రతులు ; బొందిన యునికినిశత్రునాశ-డ. 2. జెందియు-
పెక్కు ప్రతులు.
- 148 1. తెరలును - అ.ఎ.ఐ.బి.బి.ఐ.ఐ. 2. కట్టులును - ఊ.క.ఘ ; కట్టుబలు - అ.ఇ.
3. జారు - పెక్కు ప్రతులు. 4. నూట - పెక్కు ప్రతులు ; నేమరి - ఓ. 5. మది
పెక్కు ప్రతులు ; కడు - వా.శ.ష ; మదిగ్రోత్తగ గ్రోధము సందడింప-ఐ.ఓ.ఐ.ల.
6. దెల్పెనుద్రౌణీకరణాభిరాముడై -స.
- 149 1. గన్నులు - పెక్కు ప్రతులు. 2. గుదియించి - కొన్ని ప్రతులు.

- 150 ఉ. నేలఁబయిం బడం దిగిచి నిష్ఠుర¹భంగి నురఃస్థలంబు మో
కాల నొగిల్చి యేపున మొగం బతిదారుణముష్టి ²నొంచె ని
ద్రాలసవృత్తి నంగములయందు బలంబును బుద్ధినేర్పునుం
జాలని యవ్విరోధి వివశత్వముఁ ³బొందఁగఁ జేసె వ్రేల్చిడిన్.
- 151 వ. ఇవ్విధంబున ¹తనచేత ధృష్టద్యుమ్నుండు.
- 152 చ. వివశత ¹భీతిఁ బొంది కడువిహ్వలుఁ దై తనుఁ జూడ ద్రోణసం
భవుఁడు వెసఁ శరాసనము వాపి గుణంబు తదీయకంఠముం
దవులఁగఁ ²జేర్చి ³వాగురవిధం బొడఁగూర్చి మనంబు విక్రమో
త్సవమున ⁴నుబ్బుఁగఁ బశువుఁ ⁵జంపెడుచాడ్పునఁ ⁶జంపువేదుకన్.
- 153 వ. ¹ఉరంబును ²మెడయును నిరుగాలం ద్రొక్కినఁ ద్రోచియు దైన్యంబు
దోఁప గోళ్ల ³గీటియు నిస్తరింప లేక ⁴యెలుంగు వెడల కున్న నెట్టకేలకు
మాట వెడవెడ యెలుంగ వచ్చు⁵తెఱంగునఁ బాంచాలవరుం డమ్మహీ
సురవరున కి ట్లనియె.
- 154 క. గురుపుత్ర శస్త్రనిహతిం
¹బొరిపుచ్చుము తడయ ²నేల పుణ్యగతికిఁ జె
చ్చెరఁ బోవునట్లు సేయుట
పరికింపఁగ ³మేల కాదె ⁴పగతుర కై నన్.
-
- 150 1. వృత్తి — ఐ ఒ.వ ; తన్దదురఃస్థలంబు — ఈ ; భంగి నురంబుదన్ని — ఏ.చ.
2. నొంచి — పెక్కు ప్రతులు. 3. నొందగ — పెక్కు ప్రతులు.
- 151 1. తనచేత — పెక్కు ప్రతులు.
- 152 1. నొంది భీతి బడి — పెక్కు ప్రతులు ; నొంది భీతి భర — ఓ.డ. 2. జేసి — కొన్ని
ప్రతులు. 3. యాసుర — ఐ ఒ ఓ.వ.శ.ష ; నాసుర — ణ ల. 4. నుబ్బుమై-శ.
5. జంపిన — కొన్ని ప్రతులు. 6. జంపె — కొన్ని ప్రతులు ; జంప — జ.ణ.
- 153 1. ఉరంబు — ఏ.జ. 2. మెడయు — వా ; మెడయును — పెక్కు ప్రతులు.
3. గిల్లియు — పెక్కు ప్రతులు. 4. యేరు పరువంగ వచ్చినట్టి — ఓ.ణ. 5. నెట్టతెఱం
గున — పెక్కు ప్రతులు.
- 154 1. బొరియించుము — ఒ ; బొరిమార్పుము — ణ. 2. కేను — ఖ. 3. మేలు —
పెక్కు ప్రతులు. 4. పగతునకై నన్ — కొన్ని ప్రతులు ; పగతుడనై నన్ — డ ;
పగతురనై నన్ — కొన్ని ప్రతులు.

155 వ. అనిన విని యశ్వత్థామ యతనిమొగంబు చూచి

156 క. వినుము గురుద్రోహికిఁ గ

ల్లనె యుత్తమగతి నితాంతకుత్సితభంగిం

దువిమితి¹వి నీవు గురు నే

నును ²దుర్విధకరణమున నినుం దెగఁ జూతున్.

157 ఆ. అనుచుఁ బెలుచ నొంప నచ్చటిజనము¹లు

గలఁగి యపుడు మేలుకాంచి చూచి

భయము ²దోష గడిఁదిబలు³గాముగాఁ దమ

యుల్లములఁ దలంచి యొదిఁగి యుండ.

—: అశ్వత్థామ నిద్రావరవశుండగు ధృష్టద్యుమ్నుం జంపుట :—

సం. 10-8-21

158 ఉ. ¹కాలను గేలనుం జదిపి గంధకరిం దెగటార్చు సింహముం

బోలుచుఁ బేర్చి యాద్రుపద²భూపసుతున్ ³సమయించె ⁴వేదన

తోలఁగ రోజుగా బలుమటుం ⁵బొరలంబడి లాల గ్రక్క న

వ్యాలుమగండు ⁷ప్రాకృరిభవంబుఁ దలంచుచుఁ ⁸గౌర్యధుర్యుఁ డై.

159 క. ధృష్టద్యుమ్నుని ¹ని ట్లతి

కష్ట²విధిప్రాప్తమరణుఁ గావించి మహా

వష్టంభోజ్జ్వలుఁ³డును సం

హృష్టాత్ముఁడు నగుచు వింట నిడియె గుణంబున్.

156 1. గురునీపును - శ.ష. 2. దుర్విధకరణము - పెక్కు ప్రతులు ; తద్విధికరణము - గ.

157 1. లక్ష్మల కలమున - పెక్కు ప్రతులు. 2. గదుర - పెక్కు ప్రతులు. 3. గ్రహముగ - ఆ.ఎ.బౌ.

158 1. కాలునగేలునం - ఊ.క.శ.ష. 2. పుత్రకునిన్ - కొన్ని ప్రతులు. 3. పరిమార్చె - ల. 4. రోదనన్ - శ ; నుగ్రుడై - ష. 5. దగరక్తముగ్రక్తస్రక్త - ఆ.ఎ. 6. లాడగ - ఊ.క.ష. 7. ప్రాకృరి భవంబు - పెక్కు ప్రతులు ; వాక్పరి భవంబు - డ.ణ.వా.శ.ష. 8. ధైర్య - బౌ.ఖ ; శౌర్య - ఊ.ఊ.ఘ.శ.ష.

159 1. దుర్గతి - చ. 2. తర - చ. 3. డతదుసుహృ - ట.

160 వ. ఇట్లు సజ్యం బయినచాపంబు ముట్టి నమర్చి యాచార్యునందనుండు.

161 ఆ. చప్పరంబు వెడలి చనుదెంచి ¹యల్లని
నగవు ²నెఱయ సూతుమొగమునందుఁ
జూడ్కి ³వొలయ ⁴రత్నసుందరం బగునిజ
స్యందనంబు⁵పైకిఁ జనియె నధిప.

162 మ. అరదం ¹బిమ్మెయి నెక్కి ²యుబ్బి శిబిరం బాప్రార్థ నిశ్శేషతం
బొరయం జేయుకుతూహలంబు మది నుప్పొంగన్ అసన్నేమి ని
ష్ఠుర³నాదంబు ప్రమోద⁴ముం బెనుప రక్షోభూతచిత్తంబులం
బరవీరావలియిండ్లకందు⁵వ లెడం ⁶బాటించుచుం బోయినన్.

163 తే. పీనుఁ గై ¹యున్న పాంచాలసూనుఁ జూచి
రక్షకులును దదీయపురంద్రులును స
మగ్రశోకాంధకార²నిమగ్నచిత్త
³వృత్తు లై యేడ్చి ⁴రెలుగులు మిన్ను ముట్ట.

164 క. ఆకలకలమున మేల్కొని
యాకెలఁకులయిండ్లరాజు లది యే మనుచున్
వే ¹కదియం గనియాజను
లాకులరవ మెనఁగ నిట్టు లనిరి నరేంద్రుఁడ.

161 1. యెల్లని—స ; మెల్లని—క.ఘ ; యల్లన—ఈ.ఎ.బౌ.గ.ణ.ప.శ.ష. 2. మెఱయ —
ఈ.ట.డ.ప ; వెడలి — ఓ ; తోడ — జ. 3. వొరయ — ఐ.బ.ఓ.బౌ ; నిలిపి — డ.
4. నతడు — శ.ష. 5. మీదికరిగెనధిప — పెక్కు ప్రతులు ; నెక్తైజనవరేణ్య — ఉ.

162 1. బుద్ధతినుబ్బియెక్కి — శ.ష. 2. వేగ — పెక్కు ప్రతులు. 3. రావంబు — గ ;
ఘోషంబు — ఆ.ఎ. 4. మున్నెరప — ఈ.క.ఘ.ప.శ.ష. 5. వలుదా — ఆ.ఎ.
6. భావింపుచున్ — పెక్కు ప్రతులు.

163 1. పడ్డ — ఏ. 2. నిర్మగ్న — పెక్కు ప్రతులు. 3. ఖిన్నుడై — ఏ.ఖ.జ.శ. 4. రెలుగుల
విశ్వమగల — ఆ.

164 1. కవియం — ఆ.ఎ.బౌ.చ.డ ; కలియం — ఈ.గ ; కదియఁ గదియఁగా జను — శ.

- 165 క. ¹రక్కసుఁడో మానిసియో
నిక్క మెఱుంగము వధించె నృపసూనుని ²ప్రీ
³దొక్కగుఁ ⁴దుద్రుఁడై రథ
మెక్కి ⁵యరిగె⁶దున్ దురాత్ము⁷నెయిదుఁడు కడఁకన్
- 166 వ. అనిన విని యన్నరపతులు తల లెత్తి చూచి పోనీక పొదువుం డనుచు
సపరివారంబుగా ¹నడరి యశ్వత్థామం బొదివిన నుద్దామ²ప్రకారంబునం
దిరిగి ³మూఁపులు ⁴పెరుగ గొనయంబు ⁵సారించి.
- 167 మ. ఖరనారాచపరంపరావిహరణక్రౌర్యంబునన్ ¹శాతని
ఘోరభల్ల²ప్రవిసారదారుణత³రక్షోణీశులం ⁴దదృటో
త్కరముం గేలియవోలె గీటడఁచె దోర్గర్వం బఖర్వంబుగా
వెరవుం జేవయు భూతముల్ వొగడ నప్పిరుండు ధీరోద్ధతిఁ.
- 168 వ. తదనంతరంబ యుత్తమౌజునితోఁగిలి చొచ్చి కృపాణపాణియై యరదంబు
డిగ్గి ¹యరసికొని యతనియభ్యంతరమందిరంబుఁ బ్రవేశించి.

- 165 1. రక్కసియో—అ.ఎ.ఐ.క.ఖ.ణ.వ. 2. దానొక్క—గ. 3. దొక్కెండు—ఆ.డి.క.ఘ.
4. దుద్రుఁడై—ఎ.ఓ.ణ.వ. 5. చనెడు నీరు—క.వ. 6. నద్దురాత్ము—ఎ.ప.గ.జ.ట.ప.
7. నేయుడు—పెక్కుప్రతులు; నేయుండనుచున్—శ; నెయిదుండనగన్—ష.

- 166 1. నడచి—ప; నడిచి—శ.ష. 2. పరాక్రమంబున—ఒ.వ; రథసంబున—ఖ.ప;
భీమరయంబున—శ.ష. 3. మూకలు—ట. 4. విరిగి—ఖ; విరగ—గ.ట;
వెరుగ—శ.ష. 5. సంధించి—ఐ.బ.ణ.వ; చెక్కించి గుణంబు సారించి—డ.

- 167 1. ఘోర—శ.ష; సార—ప. 2. ప్రవితాన—ఈ.చ.ద.ప; ప్రహారాది—డి.క;
ప్రవిఘాత—ఐ.ఒ.ట.న; ప్రవిహార—ష; ప్రవిఘాత—శ. 3. నాక్షోణీశులం—
పెక్కు ప్రతులు. 4. దదృటోత్కరముం—ఒ.ణ.

- 168 1. యరసికొని యతని—పెక్కు ప్రతులలోలేదు.

169 సీ. ¹అక్తిలికిడి మేల్కనునతని ధృష్టద్యముఁ

బట్టినక్రియఁ దలపట్టి ²యూడ్చి

యాతనిఁ జఁపినయట్టులు పశుమర

ణాత్తి³కాతుకమున నవనిఁ బెట్టి

⁴చంప నచ్చేరువఁ జప్పరంబున శయ

నించుయు ధామన్యుఁ ⁵డెఱిగి కడఁగి

చనుదెంచి రాక్షసుఁ డని తలంచుయు ⁶గొంకు

పెట్టక పెనుగద బెట్టు వ్రేయ

అ. వ్రేటు వడి చలింప కాటోపదీపితుఁ

డగుచు గురుతనూజుఁ డక్కుమారు

⁷నగ్రజస్మఁ బోలె నుగ్రత ⁸వధియించెఁ

గాని ⁹ఖడ్గలీల గలుగ¹⁰దయ్యె.

170 వ. ఇట్లు ద్రుపదపుత్రుల నొక్కుమ్మడి నిరువుర గీటడంచి ¹యబ్బలుమగండు.

171 శా. కాలాకారతఁ బేర్చి దోర్లసితఖడ్గస్ఫారసాంద్రప్రభా

జాలం బొప్పఁగ ¹నిట్లు సొచ్చి లఘుసంచారంబు శోభిల్లఁ బాం

చాలవ్రాతముఁ గ్రీడమై దునిమె రక్షశ్రేణి మాంసంబుఁ గి

లాలంబుం గబళించి త్రావి మదలీలాలో²లతంగ్రాలఁగన్.

172 వ. అట్టియెడ.

169 1. అక్తిలి - అ.ఆ.ఉ.ప.న ; అంకిలి - పెక్కు ప్రతులు ; అప్పుడు - క ; అంతన-ణ.
2. తిగిచి - పెక్కు ప్రతులు 3. శయంబున నతని బట్టి - కొన్ని ప్రతులు. 4. చంపె-
కొన్ని ప్రతులు ; చంపినజేరువ - అ.ఉ.ఎ.బౌ.ఖ. 5. డేచి - ప.జ. 6. నట్టుగొట్టక -
పెక్కు ప్రతులు ; నతండడిదము వెరికియునట్లవై చె - ఎ. 7. నగ్రజులనుబోలె -
పెక్కు ప్రతులు. 8. దెగటారె - పెక్కు ప్రతులు. 9. ఖడ్గనిహతి గలుగ-క.వ ;
శస్త్రనిహతి గలుగ - వ ; పండలీల - గ. 10. దయ్యె - అ.ఇ.గ.

170 1. నలిరేగి యబ్బలు మగండు - కొన్ని ప్రతులు ; యబ్బలియుండు - కొన్ని ప్రతులు.

171 1. నిండ్లు - పెక్కు ప్రతులు. 2. శాలితం - కొన్ని ప్రతులు ; కారతం - ఉ.ఎ.ట.

173 శా. నిద్రాసక్తునిఁ గొంతమేల్కొనినవానిన్ సుప్రబుద్ధాత్ముఁడై
యుద్రేకంబును శౌర్యసారమును బాహుశ్లాసముం జూపఁ జం
చద్రేఖం దిర మైనవానిఁ దను నుత్సాహోగ్రతం దాఁకి యు
న్ని¹ద్రపై²రసముద్ధతిన్ మెఱయువానిం ³దున్నె నేకాకృతిన్.

174 వ. మఱియు నతఁడు.

—: అశ్వత్థామ కరితురంగంబులపై కుఱికి నఱకుట :-

సం. 10-8-39

175 సగ్ధర. ¹తుండంబుల్ నుగ్గును² గై ³తొరుగఁగ జులుకంద్రుంచుఁ గుంభస్థలంబు
ల్లిండించున్ మౌక్తికంబు ల్గలయఁగఁ జెదరంగాయముల్ ప్రేవుఁ బ్రోవుల్
⁴చండంబుల్ సాంద్రరక్తప్రవమున బెరయన్ జాల్వడన్ ప్రేయు నిమ్మై
శుండాల్ శ్రేణి మాయించుచు వెలిఁగి హయస్తోమశాలాగతుం డై.

176 ఉ. కొన్నిటిపాదముల్ నలుకుఁ గొన్నిటిమోరలు పెక్కు లీలమైఁ
గొన్నిటికంఠముల్ దునుముఁ గొన్నిటివీపులు వ్రచ్చు నుబ్బనం
గొన్నిటి సర్వగాత్రములు కూరవిచేష్టితవిభ్రమంబు ¹దోఁ
ప న్నులుమాడు బ్రౌఢబలభాసితభూరిభుజాపిహారు డై.

177 వ ¹ఇబ్బిగిఁ బీనుంగు ²పెంట లైనపాంచాలురవిడిదల వెడలి విజయోద్ధా
ముండగు నశ్వత్థామ ³చల్లడము దట్టి మొదలయినపరికరంబులు పాటించి

173 1. ద్రాస్తోక - శ.ప. 2. ద్రుంచె - పెక్కు ప్రతులు.

175 1. తొండంబుల్ - పెక్కు ప్రతులు 2. నూచె - ఉ.ఎ.ణ. 3. తొరుగగ - పెక్కు ప్రతులు.
4. చండంబుల్ సాంద్రరక్తప్రవమున బెరయన్ బల్విడిన్ ప్రేయునిమ్మై - పెక్కు ప్రతులు.

176 1. లోప్ప - పెక్కు ప్రతులు.

177 1. ఇబ్బిధంబునం దిరిగి - పెక్కు ప్రతులు. 2. పెంటయైన - పెక్కు ప్రతులు.
3. భల్లాది సాధన పరికరంబులు - ఉ.క.ను ; బల్లిదులైన ఘనులలోగిళ్ళకు - ఆ.ఎ.

యున్న ⁴గనపతోఁగిళ్ళకుం జని తొలుత దొరలం దునుముచుఁ బరిజన
మాతంగతురంగమండలంబులముట్టి విదళనవిసోదంబులు సలుపుచు నొక్కొక్క
యెడ మార్తురు మేల్కొని పన్ని మార్కొనిన మారి మసంగినట్లు
మృత్యుదేవత గెరలిన చాడ్చున జముండు నలిరేఁ గినకరణిఁ గనుపుగొట్టి
కాలుకాలం బెనంగిన పీనుంగులను గనకరత్నవలయంబులఁ జెలువందు
చేతులను దునిసిపడినకరికరంబులతో నరసమాడుచెల వునం జలనంబు
నొందుచరణంబులను నాపులించుతలలను వేదండదంతఖండంబులను ఘోటక
ముఖలేశంబులను రథావయవశకలంబులను మడుపులు గట్టునెత్తురులను
⁵గుప్పలు గొనుకండలను బెనంగొనుప్రేవులను బెనుతిట్ట లగునెమ్ములను
మూర్తిమంతంబులయినట్టి యద్భుతంబునకు భయానకంబునకు బీభత్సంబు
నకు నన్నేల నెల వగునట్లుగాఁ జేయుచుఁ జెలంగి చెలంగి మలంగి మలంగి
తనకరవాలలీలలు భూతబేతాళంబులకుఁ బ్రీతిఁబెనుపఁ జతురంగంబులం
బాటినను బీటువోయినను ⁶దురలినను గలంగినను దొలంగినను దఱిమినను
నఱిమినను గిట్టినను ముట్టినను దాను వానిం బొదివి పొలియించుచు
బలువిడియు నుబ్బును వెరవును బరుసఁదనంబు నొక్కచందంబునఁ జెల్ల
నందొక్కటినై నను దక్కనీక యంతకంతకు నెక్కుడగుకోపంబున నాటో
పంబుదీపింప ⁷నాదరఁ జిక్కినయెముకతునుకలు గోటదొడలకై వడి గలిగి
రుధిరానులేపనంబున నాభీలం బగునసిపట్టిక ఘోరాకారయైనరాక్షసి
పగతుర గీటడంగించుటకుఁ దనకుఁ దోడువచ్చినతెఱంగున మెఱయఁ
జేదిపై న్యసన్ని వేశంబు లోనుగాఁ గలపలుచోట్లఁ గమలాకరంబు సొచ్చిన
ఘనలాలాయంబు రేఖయుఁ గేలివంబుఁ దఱిసినమత్తశుండాలంబు
పోల్కియును గాంతారంబు దరికొనుదావపావకువిధంబును దోఁప విహ
రించుచు వలయుతటి ⁸రథం బెక్కుచుఁబాదచారి యై విక్రమించుచు
వెరవు ⁹దొరకొన నప్పుడు నగ్గలికమై బెరయఁ బెనంగి పగతురరక్తంబున
సిక్తంబై నశరీరంబు దారుణప్రకారంబున నుల్లసిల్లఁ దన్ను సకలజనులు
దానవుం డని తలంపఁ ¹⁰బెంపారుభీషణోద్ధతిఁ బ్రవర్తిల్లు పరాక్రమక్రీడ

4. కడమ — ఈ; ఘనుల — జ. 5. గుంపులుగొను — పెక్కు ప్రేతులు.
6. మరలినను దెరలినను — పెక్కు ప్రేతులు. 7. కరవాలధారం జిక్కిన — కొన్ని
ప్రేతులు. 8. నరదం బెక్కుచు — పెక్కు ప్రేతులు. 9. దొరకొననప్పుడు నగ్గలిక -
వ; దొరకొని యప్పుడు డిగ్గుచు నగ్గలిక — వా; దొరకొనునప్పుడు — కొన్ని
ప్రేతులు; దొరకొనినప్పుడు — కొన్నిప్రేతులు. 10. బెంపారు — పెక్కు ప్రేతులు.

నతిశయిల్లి రాజమందిరంబు సొర ¹¹నప్పళించుచు దద్దారంబున కభి
ముఖుండై యరిగె నట్టి యెడ.

178 సీ. కలయంగ వీడుమేల్కొని యమ్మహావీరుఁ
దొక్కడ మెలఁగుటయు నతండు
దొలుత ధృష్టద్యుమ్నుఁ ద్రుంచి తద్భంధు సం
తతి ¹గీటడఁచి యోధదంతి తురగ
చయముల నెల్లను సమయంగఁ జూచుచు
రాకయుఁ గర్ణ పరంపరావ
గతమున² సన్నాహగాఢమై యెక్క డె
క్కడ యని కడఁగి శిఖండి ద్రౌప

తే. దేయులును దానుఁ బన్ని యుద్వృత్తశౌర్య
³మానతుంగప్రభద్రక⁴మాతస్య⁵తతులు
తోడ బలువిడిఁ దలుమంగ ద్రోణతనయు
ముట్టి శస్త్రాస్త్రచయముల ముంచుటయును.

179 వ. వారల నేర్పడ నాలోకించి.

180 ఉ. అగ్గురునందనుండు హరిణావలిఁ గాంచి కుభృత్తటంబు వే
డిగ్గుమృగేంద్రుఁచాడ్పునఁ గడిందిమగంటిమి యుల్లసిల్లఁ గా
డిగ్గి రథంబు చోద్యపువడిం ¹గలయన్ బెరసెం గరంబులం
దగ్గల మైనభేటకము నద్భుతఖడ్గముఁ దేజరిల్లఁగన్.

11. నప్పళించి తద్దార - పెక్కుప్రతులు.

178 1. గీటణంగించిదంతితురగ - పెక్కు ప్రతులు. 2. గ - పెక్కు ప్రతులు. 3. భంగి
ద్రౌపదప్రభద్రక - ఐ.ఓ.ఓ.శ.ష.స. 4. బలవితతులు - ష.స. 5. పతులు -
కొన్ని ప్రతులు.

180 1. గవిసెంగినుకం - శ.ష.స.

- 181 మహాప్రగ్ధర. చతురంగ చేద కేళీసరళస¹కలనాశ్చర్యధౌరేయనానా
గతులం దన్నెల్ల వారుం గడిదియసుర నాఁగా నతిక్రూర ²చేష్టా
స్తతి యొప్పం జొచ్చి ³సై న్యాస్త్రముల నతనియస్త్రంబులం ద్రుంచి వీఁకం
బ్రతివింధ్యం ⁴గిట్టి ⁵రెండై పడఁగ దునిమెఁ దద్భాసమానాంగయష్టిన్.
- 182 వ. ¹ఇన్విధంబున ధర్మతనయనందనుని నడుము దెగ నడిచి యార్చిపేర్చిన.
- 183 మహాప్రగ్ధర. అతి¹శోకక్రోధవేగవృథితహృదయుఁ దై యశ్వ²సాదిత్వ³వీరో
ద్ధతిఁ ⁴జౌధస్ఫూర్తి పెల్వొందఁగ ⁵సబళముఁ దద్గాత్రముం ⁶జొన్న ⁷బూచె
న్మృతసోముం ⁸డల్ల బట్టె న్గురుసుతుఁ డది⁹యున్ స్రుక్కు చెన్నార నల్క
స్తృతఖడ్గం దై నఁ జేయు నిర్భరముఁ దురగము న్వేల్మిడిం ద్రుంచివై చెన్.
- 184 వ. ఇన్విధంబునఁ ¹జిత్రవధంబునకు ²గోచరుండైన కీచకాంతకతనయుం
గమంగొని.
- 185 మహాప్రగ్ధర. నినుఁ గూడ ¹వీఁడె ²వచ్చెన్ నృపుఁ డనుచు శతానీకుఁ డాభీలచక్రం
బున నశ్వత్థామవతుంబునను ³రుధిరముం బొంగఁగాఁ జేయ ⁴నప్పా
టున నీడంబోక ⁵బల్వేటున నిలంబడ నాటోపముం జూపి యంతం
దనివో కాదుర్జయుం డాతనిశిరమును ⁶దద్గాత్రముం బాపె లీలన్.

181 1. రచనా — ఐ.బ.బౌ.న.వ.శ. 2. ఖేటోద్ధతి — ష. 3. సై న్యోత్తరముల వెనక
స్త్రంబులం — డ; కూర్మాస్త్రముల — క.వ. 4. దొందురెండై — ఐ.బ.న.వ.
5. గండేర్పడగ — ఈ.

182 1. ఇట్లు ధర్మనందన నందను నడుము — పెక్కు ప్రతులు.

183 1. వేగక్రోధశోక — శ.ష. 2. సందీప్త — బ.ఓ.డ.న.వ.శ. 3. తీవ్రోద్ధతి — అ.ఇ.ఉ.క.
ఘ.వ; ధీరోద్ధతి — ఈ.ఖ.చ.శ; వాతోద్ధతి — ఐ.డ.న; పాతోద్ధతి — ఓ. 4. మూ³
స్ఫూర్తి — శ.ష. 5. నొకగద — శ. 6. దాక నేసెన్ — శ.ష. 7. జూచెన్ —
కొన్ని ప్రతులు; జొచ్చెన్ — కొన్ని ప్రతులు. 8. డల్లబట్టె — ఈ ఉ.న; డల్క
తోడ — శ.ష. 9. యున్నుగ్గుగాజేయ — శ.ష.స; యేనుంగు చెన్నార — కొన్ని
ప్రతులు; యేనుంగుచేనాగ — కొన్ని ప్రతులు.

184 1. ప్రేత పతి పురంబునకు — ఐ.బ.ఓ.న.వ; జమునకు — గ. 2. గోచరంబైన —
పెక్కు ప్రతులు.

185 1. వచ్చెన్నిజమనుచు — శ.ష; వచ్చెన్ రిపుడనుచు — పెక్కు ప్రతులు. 2. రుధిరము
నుప్పొంగజేయంగ — పెక్కు ప్రతులు. 3. నప్పోటున — ఓ. 4. బల్వేటున —
పెక్కు ప్రతులు. 5. గాత్రంబు (నుం) నం — కొన్ని ప్రతులు.

- 186 వ. ¹ఇట్లు నకులసూనుండు సమసిన.
- 187 మహాస్రగ్ధర. శ్రుతసేనుం డప్పు కోపన్పురదరుణమరీచుల్ దలిర్పంగఁ జతు
ర్ద్వితయం ¹బుం గెంపునం బొందినచెలువము సందీప్తహోరంబుగా ²బె
ట్టతనిం జంచద్గ³దన్ వేయిఁగ నుట⁴క తదాస్యచ్చిదాస్సారకేళీ
చతురుండై యక్కుమారున్ జముకడ కనిచెం జండోదోర్ధర్వ ⁵మొప్పన్.
- 188 వ. ఇతైఱంగున వికృతాననుం డై పడి మృతుం డైనసహదేవసుతుం జూచి
రోషంబు¹నం బేర్చి.
- 189 మహాస్రగ్ధర. వితతజ్యానాద మాశావితతి నినిచి దోర్వేర్య మేపార బాణ
ప్రతతిం ద న్ముంప వీఁకం బలుక జడియుచున్ ¹బల్విడిం బేర్చి చంచ
ద్గతిఁ గ్రీడం దంతి ²హేలాదళనరతమ్మ గేంద్ర ³స్ఫురన్మూర్తి దోఁవక
శ్రుతకీర్తిం గిట్టి కంఠత్రుటనవిలసనారూఢి నవ్విప్రుఁ డొప్పెన్.
- 190 వ. ఇట్లు ద్రౌపదీతనయపంచకంబు పంచత్వంబు నొందినఁ గ్రోధాతిరేకంబునఁ
బ్రభద్రకులును శాంతనవాంతకుండును ధృష్టద్యుమ్నాంతకుఁ జుట్టు ముట్టి.
- 191 చ. శరములఁ దోమరంబులను జక్రములన్ వెసఁ గప్పి ¹బెట్టు ము
ద్గరకరవాలకుంతముఖదారుణ హేతుల నొంప నాతఁ డు
ద్ధురగతులం బ్రభద్రకులఁ ద్రుంచుచుఁ గేళి యొనర్పఁ ²గా శిఖం
డి రుచిరమార్గణంబు భ్రుకుటీస్థలి ³నొంచె సముద్భటోన్నతిన్.

- 186 1. అట్లర్జున తనయుండు గీటణంగిన — డ . ఇట్లు పురందర పౌత్రుప్రేత పతి పురంబున
కనిచి — ఐ.బ.
- 187 1. బుగ్రంపు చెన్నొంది — ఆ ప జ ; బుగ్రంపు సొంపొంది — ట ; బుగ్రంపు నవ్వొంది—
ఇ.ఓ.బౌ.క.డ ; బుగ్రంబునంబొంది — గ.ప.స. 2. బిట్టతనిం — ఐ.బ.డ. 3. తిన్ —
అ.ఇ.క. 4. కతదాస్య—ఆ.ఆ.ఇ గ జ డ.వ. 5. దోర్దండ—పెక్కు ప్రతులు. 6. హేతిన్—
అ.ఇ.క.వ ; లీలన్ — ఈ.గ.
- 188 1. ననేచి — కొన్ని ప్రతులు ; ననెదిర్చి — ఆ.ఎ.
- 189 1. ప్రౌఢతన్ — ఊ.ఘ ; బర్వివేగంబ — క. 2. రేఖా — శ. 3. క్రమస్ఫూర్తి—
పెక్కు ప్రతులు.
- 191 1. చేరి — పెక్కు ప్రతులు ; ఖడ్గ — బౌ. 2. నా — పెక్కు ప్రతులు. 3. నాటి—
కొన్ని ప్రతులు ; నాటె — కొన్ని ప్రతులు.

—: అశ్వత్థామ శిఖండిం పౌదివి చంపుట :-

సం. 10-8-66

192 క. గురుసుతుఁడు క్రోధ¹మయమగు

బరవసము²న నప్పు డాద్రుపదనందనుమే

నిరువఱి³య గాఁగ ⁴వేసెను

⁵శిరము నుదగ్రతఁ గృపాణశిఖ మెఱయఁగన్.

193 వ. ఇవ్విధంబున దొరలు దెగినను బాంచాలప్రభద్ర¹క¹మాతస్యపై న్యశేషం
బులువోక ²పెనంగిన నతండు మాతంగవితాన³విదళనం బప్పుడు సలిపిన
కంతిరవంబు తనమీద ⁴హరిణకులంబు గవిసిన నెట్టి దగు నట్టివాఁ డగుచుఁ
బేర్చి యార్చె నత్తెఱఁగుతుములం⁵బునఁ ⁶బొడగానమిఁ బాండునంద
నులు కృష్ణసాత్యకులును నాశిబిరమున ⁷లేకయునికి యెఱింగె నప్పుడు
గనుంగొను జనంబులకు నిశం డశ్వత్థామ యనుబుద్ధి ⁸బొడమె నది
యెట్టనినఁ గురుపాండవులు భండనంబుఁ ⁹జేయం దొడంగినయది
మొదలుగా రాత్రి లచ్చటిజనులు నీలతనువును రక్తాస్యనయనయు రక్తాంబర
ధరయు రక్తమాల్యానులేపన¹⁰యు నగు లేమ ¹¹యొక్కతి ¹²దమవీటి
వారు నిద్రపోవుచుండఁ దలలు వీడ మేనులు వికృతంబులై ¹³వ్రేలం
బాశంబులఁ గరితురగసహితంబుగా బంధించి ఘోరసంరంభంబునం దెచ్చి
తెచ్చి యశ్వత్థామయగ్రభాగంబునం బెట్ట నుగ్రభావంబున నతండు దును
ముచు నార్చు చుంకిఁ గలలు గాంతు రట్లగుటంజేసి నిద్రాసక్తులం జంపు

192 1. మయుడయి — శ.ష. 2. గదిసియామృషద — పెక్కు ప్రతులు. 3. యలుగా
వ్రేసె — కొన్ని ప్రతులు. 4. వ్రేసె — కొన్ని ప్రతులు. 5. శిరంబు మున్నగుగృపాణ-
అ.ఆ.ఇ.ఎ.ఓ ఔ.స. కొన్ని ప్రతులు

193 1. మాతస్య — పెక్కు ప్రతులు. 2. పొదివిన — కొన్ని ప్రతులు. 3. విదళన
వేహరం బప్పుడు — పెక్కు ప్రతులు. 4. బాలహరిహరిణంబులు — కొన్ని ప్రతులు.
5. బులను-అ ; బునను — కొన్ని ప్రతులు. 6. బొడం గానమి-శ.ష. 7. లేకుంట-
ఐ.ఒ.ఓ ; లేకునికి — కొన్ని ప్రతులు. 8. పుట్టి — ఊ.క.వ. 9. జేయుమొదలుగా
రాత్రి — ఐ.ఒ. 10. యనునై యొక్క తెదమవీటి — అ. 11. యొక్కతె —
కొన్ని ప్రతులు. 12. తల వెంట్రుకలు వీడ — డ. 13. యుండం బాశం — ఊ.ఖ.ఘ.

టయు నవ్విధంబు¹⁴ నార్పును ¹⁵నేర్పడ ననుసంధించి యక్కలలఫలంబు
గాకేమి యని తలంచి చొచ్చి పోటునకు నయ్యరాతి రాత్రిమై వచ్చుట
నిశ్చయించి ¹⁶యశ్వత్థామగా నెఱింగి రవ్వీరుండు ¹⁷మెలుంగు ¹⁸మెఱచి
నట్లు వివిధగతులఁ జరించినం జెండాడినం జూచియు నీడంబోక రణ¹⁹క్రిడ
²⁰సల్పిన నబ్బలు ²¹మగండు సముద్దండబాహుదండవిలాసుండై .

194 మహాస్రగ్ధర. ¹తలలన్ హస్తమ్ములం బాదములఁ దనువులం దత్ప్రదేశంబుఁ గప్పం
దొలఁగించున్ వానిఁ గ్రొన్నెత్తురు వఱపి హయస్తోమదంతిప్రతానం
బుల మేదోమాంసఖండంబుల దనుజమహాభోజనం బావహించు
నృలఁగం బాటుం జెలంగు ²న్నలి నెసఁగు జయోన్మత్తుడై మానవేంద్రా.

195 తే. అట్లు ¹విహరించి హతశేషు లై నజనులు
పాటఁ గనుఁ గొని రథమెక్కి పటురయమున
వారి వెనుకొని మెలుఁగువాలారుతూపు
గములు వరగించి యందఱ సమయఁ ²జూచి.

196 క. ¹ఆకలన నట్లు సేసి మ
హాకుల జనతతులు ²గాఁగ నన్య³స్థలులున్
భీకర⁴రథగతులనుద
గ్రా⁵కృతి యై మెఱసి యమ్ము లడరింపంగన్.

14. నక్షలకలం బెరింగి - ఆ.ఎ. 15. నేర్పును - ఐ.బ.ఖ. 16. యట్లశ్వత్థామ-
కొన్ని ప్రతులు. 17. మెలుపు - ఈ. 18. మెఱసినట్లు - ఇ.ఈ.ఉ.బ.ఓ.శ.ష.
19. క్రియ - అ.ఇ. 20. సల్పరబ్బలు - కొన్ని ప్రతులు. 21. మగండును - కొన్ని
ప్రతులు.

194 1. తలలున్ హస్తంబులున్ బాదములుదనువులుం తత్ప్రదేశంబుగప్పం-కొన్ని ప్రతులు.
2. నృనమలరజ - ఈ ఏ.బి.చ.ల ; నృదమేళగ - వ.

195 1. తనచేత - బ.వ. 2. జేసి, జేసె - అని పాఠములు.

196 1. ఆకదన మటు - స. 2. గలుగు - పెక్కు ప్రతులు. 3. స్థలముల్ - పెక్కు
ప్రతులు. 4 తర - ఈ. 5. కృతుడై దరిసి - ఈ.బి.ఖ.చ.ట.

197 వ. ఇట్లెసఁగు బహుశకోలాహలంబున హయంబులు నిభంబులుఁ గట్లు దెంచు
 కొని కలయం బాఱఁ బాటుటయు గోడికలకై ¹దంత²పాతకలహంబు
 లం గెరలు³గుండ్రక్రందునను నొండొంటిమదగంధంబులు సహింపక
 మార్కొని పారాడు సామజంబులసమ్మర్దంబునను గాళ్లు దునిసియుఁ
 జేతులు నలిసియు నురంబు లవిసియు వెన్నులు విఱిగియుఁ బ్రక్కలు
 నొగిలియుఁ దలలు పగిలియుఁ జాఁపకట్టు వడి చదిసియుఁ గ్రంకల నిఱక
 టంపుఁ ⁴జోట్లమానవకోట్లు పీనుంగు ⁵తిట్ట లగుచుండఁ బలకయుఁ వాలు
 నుం గొని యవ్వాలుమగఁడు వేడుకం దేరు డిగ్గి యగ్గజంబులను ఘోట
 కంబులను బొదివి ⁶పాటవాటోపం బొప్ప విపాటన వినోదంబు సలిపె
 నప్పుడు గొందఱు నెఱయ మేల్కననిశ్రమను భయంబునను బాదంబులు
 గుదివడఁ బాట ⁷లేక నెల వెడలినయెలుంగుల నస్తవ్యస్తపుమాట లాడఁ
 గొందఱు జనకసహోదరాదు లగుబంధువులఁ ⁸జేరుజేరం బిలుచుచుం దిరిగి
 కనుదిరిగి తమవారు గానివారలచెట్టులువట్టుకొని చనఁ గొందఱు కైదువులు
 గొని కదిసి నిదురకన్నుల⁹ం బొదువుచెలులను జుట్టంబులను బగఱ యని
 సమయింపఁ గొందఱు తెదురుగాఁ ¹⁰జనుదెంచిన¹¹వా రిది యేమి యని
 యడుగ నశ్వత్థామ సొచ్చి ¹²పొడుచుచున్నవాఁ డనిన వాసుదేవార్జునులు
 శిఖిరంబున లేమి నప్పాపాత్మున కిట్లుసేయ వచ్చెంగాక వారున్నఁ దన్ను
 గాసి సేయరే యని పలుకఁ గొందఱుభీభత్సుం డిట్టి పరాక్రమంబు
¹³సేసినం జూచి మనంబున రోయకుండునే యతం డెన్నఁ డేనియు
 వాహనవికలుఁ డై నవానిని జేత నాయుధంబులు లేనివానిని ¹⁴దల వీడిన
 వానిని వెఱచినవానిని వెఱఁగుపడినవానిని నిద్రించువానిని నొంచునే
 యని యర్జునునగ్గింప నయ్యందఱు నగ్గురునందనుండు గురుతరం బయినకు
 రురాజుపరిభవంబు నప్పటప్పటికిఁ దలంపఁ జెంపారుదారుణ క్రూరత్వంబునఁ

197

1. దంతి — ఐ ; దండ — ఉ.బౌ.చ ; కెరలునుత్తమాశ్వంబుల క్రందున — ఎ.
 2. పాద — పెక్కు ప్రతులు. 3. గూంట్ల — పెక్కు ప్రతులు ; నుత్తమాశ్వంబుల — ఆ ;
 చునొండొంటి — శ.ష. 4. జోట్లను — పెక్కు ప్రతులు. 5. పెంటలగు — కొన్ని
 ప్రతులు. 6. కోపాటోపం — ఐ.బ.ఓ ; ప్రతాపాటోపం — శ.ష ; విపాటనాటోపం — క ;
 పటాటోపం — ఈ ; పట్టియాటోపం — ట. 7. లేకల్త వెడలి — శ.ష ; లేక వెడ
 వెడ వెడలి — ఆ.ఎ. 8. వేటువేట — శ.ష. 9. బొదువు — పెక్కు ప్రతులలో లేదు.
 10. బరతెంచిన — పెక్కు ప్రతులు. 11. వారి నిదియేమియని యడిగిన — పెక్కు
 ప్రతులు. 12. పోటు పొడుచు చున్న — పెక్కు ప్రతులు. 13. సేసినం — పెక్కు
 ప్రతులలో లేదు. 14. దలవీడినవానిని వెఱచిన వానిని — పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

గోలు మసంగియించుకయరవాయిఁ గొనక చెండియుం ద్రుంచియుం
జించియుఁ దుంగమడుగుఁ జొచ్చిన మాతంగఁబుపగిది ¹⁵బడలువడం జేసె
నా సమయంబున.

198 సీ. ఆయోధవరుశారి కగ్గంబు గాక ద
వ్వుల భీతిఁ ¹దలలచీరలును వీడఁ
బాదంబు ²లట దొట్టువడఁ బాటి కొందఱు
మానవాధీశులు సై నికులును
విడిదల వాకిట వెడలుచోఁ గృపకృత
వర్మలఁ గని వటువట్లు వట్లు
పెదవులు దడుపుచు సదయతఁ గావరే
యనుచు మ్రొక్కఁగ నమ్మహాత్ములపుడు

తే. రాక్షసావేశ³సంభృత క్రౌర్యులగుట
నధిపయాత్మీయచూనుషహాని దల ప
లేక వారలఁ బొదివి యనేకభల్ల
దారితులఁ జేసి రందఱఁ దరతరంబ.

199 క. ధరణి నెఱి దప్పనొఱగిన
కరిహయనరచయము లొఱలఁగాఁ గరుణము భూ
వర ¹యొరసె శిబిరమునఁ దన
కరయఁగఁ జేరుగడ లేమి నదివృథయయ్యెన్.

200 వ. అట్టియెడ.

15 బడలు - ల.ష.

198 1. దలలు—పెక్కు ప్రతులు. 2. లును—ఒ ఓ ఔ.శ ష. 3. సంహిత—ఐ.ఒ.ఓ ఔ.డ.

199 1. యొలసె — పెక్కు ప్రతులు ; యాశిబిరమునందన — డ.శ.

201 మహాప్రగర్థర. దనుజప్రాతంబు కాంతాతతియును బ్రజలుం దారు నానావిధోగ్ర
ధ్వనులాకాశావక్తిర్ణ త్వమహిమః ¹బొరయం దంష్ట్ర లత్యంతఘోర
త్వనిరూఢిం బొంద ²నార్పుం దటచుగ నగు ³నుత్తారసల్లాప⁴ముల్ సే
⁵యు నలిం గ్గిందారఁ బై పై ⁶నురవడిఁ ⁷గలియున్ హుంకృతాభీభంగిన్.

202 వ. ఇవ్విధంబున వివిధవికారాననంబులు ¹బహుభంగికకరపాదంబులు గలుగు
నపరిమితక్రవ్యాదులు ²గలిసి మేదోమాంసమస్తీష్కమజ్జంబు లానుచుం
జవి యైన వానిం బుత్రమిత్రకళత్రాదుల కొసంగుచు నన్యకోటి బెరసిన
యెడఁ ద్రోదోపు లాడి యవియుఁ గైకొనుచుం గీలాల పానంబున
మత్తిల్లి నృత్యంబులు సేయుచు మఱియు ననేక³ప్రకారంబుల విహారంబు
సలుపుచు నుల్లసిల్లిరి పదంపడి ⁴యటబీనుఁగు లొలుటయును దానవ
గణంబుకలకలంబును డిందువడియె నప్పుడు జగంబులు గొని కాలిన
కాలాగ్నియుంబోలెఁ జాండవశిబిరంబు నిరవశేషంబుగా సమయించి
⁵శమియించి చాపాచార్యనందనుండు ⁶మే నెత్తుట జొత్తిల్లి మోహం
ధ్యంబుతోఁ గలిసి యునికిం జేసి సాంద్ర⁷తరరక్తసిక్తంబులైన బాహు
ఖడ్గంబు లేకద్రవ్యంబుచందంబు నొంద మరలి తాను బ్రవేశించుతఱి
నెట్లుండె నట్ల నిశ్శబ్దం బైనయవ్విడిదల నెడలుచుండఁ దెలతెల వేగె
నిట్లు ప్రతిగ నెఱపి కృపకృతవర్మల పాలికిం జనుదెంచి వారలతో
నిట్లనియె.

201 1. బెరయం - చ. 2. గాంచున్ - శ ; నేర్చున్ - వ. 3. నుత్తాల - పెక్కు
ప్రతులు. 4. మన్ - పెక్కు ప్రతులు. 5. యనుబీలంగ్రందుపై పై-ఐ.బి.వ.శ.ప.
6. నురువడి - పెక్కు ప్రతులు. 7. గలియున్ - పెక్కు ప్రతులు.

202 1. నానాప్రకార శరీరంబులు బహుభంగి - పెక్కు ప్రతులు. 2. గలిసి-అ.ఇ.ఉ.ఐ.బి.
3. విహారంబులు సలుపుచు-పెక్కు ప్రతులు. 4. యెడయెడ-శ.ప. 5. శమయించి-
కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 6. పేరిన నెత్తుట-పెక్కు ప్రతులు ; పెన్నెత్తుట-ఖ.శ.ప.
7. తర - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

—: అశ్వత్థామ పాండవశిబిరంబు వెడలి కృపకృతవర్మలఁ గూడికొనుట :—

సం. 10—8—140

203 సీ. సకలపాంచాలురు సమసిరి పాంచాలి

కొడుకు లందఱు జముకడకుఁ జనిరి
చేదిమాత్యప్రభద్రాదిబలంబులు
నిరవశేషంబుగా నేలఁ గలిసె
మాటలు పెక్కేల మానిసి గుఱ్ఱ మే
నుం గనుపేరెల్లఁ ద్రుంగెఁ జాండు
భూవరనందను లేవురుఁ గృష్ణుఁడు
సాత్యకియును నెందుఁ జనిరొ కాని

తే. తండ్రియును నేలి నాతఁడు దై న్యపడిన
దాని కరులపై వచ్చి యీశానువరము
¹గాంచి మీరలు పెనుఁ బ్రాపుగాఁగ వీడు
దఱియుటకు నెంతదగునంతపలుపఁగంటి.

204 వ. అని చెప్పిన వినుచు మున్ను రాక్షసావేశంబునంజేసి నీచపరాక్రమంబు
లాచరించి తదనంతరంబ తెలిసి యారథికవరులు ¹వగం బొగులుచున్నవారు
గావున నగ్గురునందను ²నగ్గింపం దలంపక యూరకుండి తమమనోవికృతి
యతం డెఱుంగ³కమున్న ⁴తలలు వంచుకొని తగు తెఱంగు⁵నఁ బొగడిన
నతండు.

205 తే. పాండుతనయులు నాచేతఁ బట్టువడుట
¹తెగుట గలిగిననను గొంతపొగడఁ దగును
²చలముమై రిత్త³వాండ్రను జంపుటరయ
మీరు గొని⁴యాడు⁵నంతటిపౌరుషంబె.

-
- 203 1. మీరు పెనుప్రాపుగా గనుమీశు వరము గాంచి వీడటు దరియంగ గంటినేను — చ.
- 204 1. వగలంబొగులు — పెక్కు ప్రతులు. 2. నగ్గింపక యూర — గ.డ. 3. కున్నం—ఆ;
కుండం — ఎ. 4. తలంచికొని — పెక్కు ప్రతులు. 5. ననతనింబొగడిన నతండు —
పెక్కు ప్రతులు.
- 205 1. తెగుటయును గల్గినను—ఊ. 2. చలముమయిరిత్త — ఊ ; చలము మెయి — ఊ.ఘ.
3. కాండ్రను — అ.బౌ.క.ఘ ; కాండ్రులం — అ ఎ. 4. యాడునెంతటి—ఈ ఎ.బౌ.
5. టది యెంత పౌరుషం — జ.

206 వ. అనిన విని వారలు ధృష్ట¹ద్యుమ్నప్రముఖపాంచాలురను బ్రతివింధ్యాది
ద్రౌపదేయులను జేరుకొని ²వారివారిబలంబులను ³మాతస్యనీకప్రభృతి
పై న్యంబులను నొక్కరూపే⁴నియుఁ ⁵ద్రిక్కుకుండ నొక్కరుండవ రెండు
జాములలో నేలం⁶గలిపితి కరం బచ్చెరువు గాదె ⁷యని యతనిం గాఁగి
లించు⁸కొని రనుటయు సంజయునకు ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె.

207 క. కురుపతికి ¹జయము గోరెడు
గురుపుత్రుఁడు మున్న యేలొకో ²యిటు³తటికిం
జొరక యెడమడిసికను మఱి
వెరవుం జేవయును జూప వేడుక వడియెన్.

208 వ. ¹అనినయమ్మహీపతి కతండిట్లనియె.

209 ఉ. పాండునృపాలనందనుల బాహుబలంబున కోడి యాతఁ డు
ద్దండతఁ గుంది యుండి వసుధావరునూరులు నుగ్గుసేసి భీ
ముండు దదు త్తమాంగము ¹సముద్ధతిఁ దన్నిన దాన శోకముం
జండతరప్రకోపము ²నసహ్యాపువేదన సేయ నత్తటిన్.

210 ఆ. ¹గురునిగావుతెఱఁగు ²క్రోధమై మనమున
నావహిల్లుటయు³ మహాగ్రహమున
బాసయిచ్చి రాజుపనుపును బడసి యు
దగ్రవృత్తి ⁴నరిగి యట్లు సేసె.

206 1. ద్యుమ్నాది పాంచాలు—ఇ.శ.ష. 2. వారిని వారి—కొన్ని ప్రతులు. 3. మాతస్య ప్రభవ్రక ప్రభృతి—అ.ఇ.ఉ.క.ఘ.చ. 4. నియుంజిక్కుకయుండ నొక్కరుండవురెండు—ఆ 5. జిక్కుకుండ—కొన్ని ప్రతులు. 6. గలుపుట కరం—పెక్కు ప్రతులు. 7. యనిపలికి యతనిం—పెక్కు ప్రతులు. 8. కొనిరనినసం—శ.

207 1. మేలు—ఔ.ఖ. 2. యిట్లనికిం—ఒ. 3. దటికి—కొన్ని ప్రతులు.

208 1. అనుటయు నమ్మహీపతి కతం డిట్లనియె—ఈ.ప.ఔ.చ ; అనిన సంజయుం డమ్మహీ పతి—డ.

209 1. నునుద్ధతి—ఒ. 2. నసహ్యాత పెద్దయుజేయ—ఇ.ఉ.ఘ.వ.

210 1. గురువు చావు—జ. 2. క్రోధమై—జ. 3. యునునాగ్రహము—కొన్ని ప్రతులు. 4. నాతఁ డట్లు చేసె—కొన్ని ప్రతులు.

- 211 ఉ. తావెసఁ బోవునప్పు బల¹దర్పసమగ్రులు పాండవుత్రుల
చో వసియింపకున్కిఁ ²దనచూచిన ³కార్యమతం దొనర్చె దే
వావలికై న నత్తెఱఁగు ⁴నాక్రమలీలలు ⁵సెల్ల నేర్చునే
భూవర వారలున్న ⁶విధిపోకలఁ బోవుట ⁷గాక యంతయున్.
- 212 వ. అని చెప్పి విను మట్లు కృపకృతవర్మల చేత సంభావితుండై కుంభసంభవ
సంభవుడు వారలతో మన మిఁక మనుజుపతి కడకుఁదడయక పోవలయుఁ
బుణ్యంబున ¹మనము పోవునంతకుం బ్రాణఁబులు గలిగియుండేనేని
యిత్తెఱుం గెఱింగింత మనుటయు వారలట్ల కాక యని యచోటు గదలి
యమ్మువ్వురును భూవల్లభసల్లాప ²కుతూహలంబున రయంబునం జనుదెంచి.

—: అశ్వత్థామాదిరథికత్రయంబు దుర్యోధనుం గనుంగొనుట :—

సం. 10-9-1

- 213 తే. రక్తసంసిక్తమైనధరాతలమున
నార్తిఁ ¹బొరలుచు నూర్పు లందంద సంద
డింప జీవంబు వెడల ²నుంకింపఁ జేష్ట
లొయ్యనొయ్యన యడఁగంగ నున్నయధిపు.
- 214 మహాస్రగ్ధర కని శోకం బాత్మలం దగ్గలముగ రథముల్ గ్రక్కునఁడిగ్గి ¹భూమిఁ
²ధనువుల్ పోవై చి బాష్పోద్గమము పొదువువక్త్రంబులఁ విప్రలాపం
బును³ దైన్యం బావ⁴హిల్లం బొరలుచుఁ బొలి నా⁵భూభుక్ శాంతదృష్టిం
గనుఁగొంచుం ⁶జేరి కేలుగముపయినిడుచుం గొఁగిటం జేర్చుకొంచున్.

- 211 1. దర్పము గల్గిన — గ. 2. తన శూరత నాతడొనర్చె గాక (గాదె) దే — శ.ష.స.
3. కార్యమొనర్చినట్లు — ఊ.ఘ; కార్యమొనర్చె గాక — క. 4. నాగ్రహలీల — గ.
5. చెల్లవచ్చునే — క.వ. 6. పలుబోకల — గ. 7. గాదెయింతయున్ — ఖ.
గాదె యెంతయున్ — శ.

- 212 1. మన పోవునంతకు — పెక్కుప్రతులు. 2. కుతూహలంబునం జనుదెంచి — పెక్కు ప్రతులు.

- 213 1. బొందుచు — ఒ.ఘ.వ. 2. నూకింప — పెక్కు ప్రతులు.

- 214 1. వారల్ — శ.ష. 2. ధనువుల్ వేవైచి — కొన్ని ప్రతులు. 3. న — పెక్కు ప్రతులు.
4. హింపం — ఎ.ప.జ.ప.శ. 5. భూవరుం గొంత దృష్టిన్ — పెక్కు ప్రతులు;
భూవరుం డాత్మదృష్టిన్ — ప; భూవరుం దీనదృష్టిన్ — ఎ; భూవరుంగాఢదృష్టిన్ — డ.
6. వెమ్ము — ఊ.ప.ఘ.జ; నెమ్మి — ఈ.చ.డ; మోము — ప; బ్రీతి — శ.

215 చ. పురపుగఁ బొక్కి యాన్యపతిపుంగవుచుట్టును నుండి యక్కటా
ధరణి సమస్తమున్ భవదుదారమహోజ్ఞకు లోను సేసి యి
ప్పురుసున ¹నీవు దీనతకు భాజన²మైతి విధాత కెందు దు
ష్కర మగుకార్యముం గలదె కౌరవనాయక మ మ్మెలుంగుదే.

216 క. ¹అన నప్పలుకులు వెడవెడ
విని యావిభుఁ డల్లఁ గన్న విచ్చిన వదనం
బుఁకఁ జూడ్కి నిలిపి కలశజ
²తనయుం డిట్లనియె గద్గదగళుం డగుచున్.

217 చ. ఆమితబలంబు దర్పమును నద్భుత ¹ధీరతయున్ గదాపరి
శ్రమముఁ బొగడ్త కెక్కునినుఁ జక్క²నెదుర్చుట గాక పోర రం
ధ్రము గని యొక్కఁ డుద్ధతి గదం దెగటార్చుట ³గల్గె నట్టె యిం
కమగల కెట్టివారలకుఁ ⁴గల్గ దపాయము దైవ మల్గినన్.

218 చ. దురమునఁ ¹దెంపుఁ జేవయును దుర్దమశీల వెలుంగుచుండ ను
స్థీరత శమంతపంచకవిశిష్టతలంబుఁ బోరి ²సద్గతిన్
బొరసె³దు నీకు నై వగళు పుట్టదు ⁴బంధులు రాజు దేవులుం
దిరియుదు రింక వారి ⁵దగు దీనత కోర్వక యుమ్మరించెదన్.

215 1. నిట్లు — ఈ.ఎ.ఓ. బౌ.ఖ.ల ; నిప్పు — జ. 2. మైతె — ఆ.ఇ.

216 1. అని రప్పలుకులు — కొన్ని ప్రతులు ; అను నప్పలుకులు — గ ; అని రప్పలుకులు
దన మది విని యా ధరణికు డపుడు వీరల గనుగొన్నను గలశజతనయుం డిట్లనియెం
గద్గదిక కంఠ మందకు కొత్తన్ — ప. 2. తనయుడనియె గద్గదంపు ధ్వని యలవడ
గాన్ — చ.

217 1. విక్రమమున్ — క జ.స. 2. నెదుర్చునరాతి వర్గమున్ నమరగ జూరయ్యమరు
లైనను నీకెదు రంగ నేరింక మగల — ప. 3. నొండు గల్గెనిం — ప ; గల్గెనింక నె—చ ;
గల్గె నెట్టులిం — ప ; నెట్టి బింకముగలదెట్టివారలకు — శ. 4. గల్గు నపాయము —
అ.ఇ.ఊ.క.ఘ ; గల్గదె యాపద — డ ; గల్గదెకయ్యము — గ ; గల్గదుపాయము —
ఈ.ఐ.బ.

218 1. దెంపు — కొన్ని ప్రతులు. 2. యంచున్ బొరసిరి — శ. 3. దు — ప.ట.ప.
4. బంధులు — ట ; నాకును — శ. 5. కగు — కొన్ని ప్రతులు.

- 219 ఉ. ¹సీరి యనారతంబుఁ దనశిష్యులలోఁజల ²నెల్ల నిన్ను దు
ర్వారపరాక్రమాధ్యుఁ డని వర్ణన సేయుట గేలి ³చేసి యా
మారుతికిఁ జయం ⁴బొసఁగె మాలవిధాత్యుఁడు వాని ⁵గెల్పుకో
లేరికి సమ్మతం బగునె యిట్టి⁶ది దీనను బెంపు గల్గునే.
- 220 చ. కురువర నీమగంటిమియుఁ గోల్తలయున్ బలముం జలంబు దు
స్తర¹గతిఁ బేర్చి భీమునకుఁ జావక పోవఁగ రాని²యట్టి దై
నరు బెదరించి కేశవుమనంబు గలంచి యధర్మ వృత్తికిం
జూరుఁ ³డని పంచె దీని దివిజుల్ గని రికిట వేయు నేటికిఁ.
- 221 ఉ. ¹ధర్మము ²మాని యూరులు గదం బొడి ³సేసినయంతఁ బోక దు
ష్కర్ముఁడు వాయుజుం డెడమ⁴కాల శిరంబటు⁵ దన్నెఁ జూచి యా
ధర్మసుతుండు ⁶శాంతిఁ దగ దానికిఁ జేయఁడ యాతఁ ⁷డెప్పు నం
⁸తర్మదదుష్టుఁ డీగెలుపు దైన్యము సేయదె కీర్తి మాయదే.
- 222 క. కౌరవనాయక నీదు గ
దారణ¹గౌరవము సకలధరణీజనచే
తోరంజనమై నిర్మల
సారయశోధనము నీకు సంపాదిం²చెన్.

219 1. సీరియు సంతతంబు - శ.ష. 2. నిన్ను ప్రేమ - కొన్ని ప్రతులు. 3. చేసెనే - పెక్కు ప్రతులు. 4. బొసగి - పెక్కు ప్రతులు. 5. కెట్టిగెల్పేరికి - పెక్కు ప్రతులు ; గెల్పుదానేరికి - ఐ.బ.ఓ. 6. జయంబున - డ.

220 1. ధృతి - పెక్కు ప్రతులు ; ముగ - ఈ.ప.ఛౌ.గ.చ ; మతి - శ. 2. దట్టిదై-
ల.ఇ.ఈ.ఐ.బ.వ. 3. మని - కొన్ని ప్రతులు.

221 1. ధర్మపు - కొన్ని ప్రతులు. 2. దక్ష్తి - పెక్కు ప్రతులు. 3. చేసియునంత-
కొన్ని ప్రతులు. 4. కాలను దన్నె శిరంబు - శ.ష. 5. దన్న - పెక్కు ప్రతులు.
6. శాంతి - కొన్ని ప్రతులు. 7. డెప్పుడుం - పెక్కు ప్రతులు. 8. ధార్మికు
డంట యాగెలుపు-ఐ.బ ; ధర్మపథంబు దప్పదనిదైన్యము-శ ; ధర్మగర్విష్టుడేగెలుపు-
ఆ.ఎ.

222 1. కౌశలము - ఖ. 2. చున్ - పెక్కు ప్రతులు.

- 223 వ. అని పలికి తనమానుషంబు తెఱం గూహించి.
- 224 చ. కుడువఁగఁ గట్ట బంధులకుఁ గోటివిధంబులఁ బెట్టి జన్మము
 ల్నుడువ ననేకధర్మవిధులం బొగ డొందఁగఁ జాలునట్టియె
 క్కుడుసిరి యిచ్చి పేర్మి నొకకొండగ మన్విననీవు సావఁగా
¹నొడ లిటు ²తోమితిం గురుకులోత్తమ యే నొకసేవకుండనే.
- 225 వ. అని తన్నుఁ ¹దాన నిందించుకొనుచు మఱియు.
- 226 ఉ. న్యాయము దప్పకుండఁగ రణంబొనరించి దివంబు గైకొనం
 బోయెద వందు రాఁ దగినపుణ్యము సేయుట లేదు గాని ¹మా
 చేయు ²మనంబునుం ద³నియఁ జెందఁగఁ బడ్డవిరోధివర్గమున్
⁴నీయెడ కిం పొనోర్పఁగ గణింపఁగ భాగ్యము గల్గె భూవరా.
- 227 ఆ. ¹పుణ్యలోకమునకుఁ బోయిన యప్పుడు
 ద్రోణుఁ గాంచి నీకు ²ద్రోహి యైన
 జనవినింద్యచరితుఁ జంపె ధృష్టద్యుమ్ను
 ననఘ నీతనూజుఁ డనుము తొలుత.
- 228 వ. అని నామాటగా నమస్కరించి కౌగిలించుకొనుము మఱియు వలయు
 సల్లాపంబులు సేయుము బాహ్లికసోమదత్త భూరిశ్శ్రీవనైస్సంధవప్రముఖ
 భవదీయబాంధవజనంబులతో నాచేసిన కుశలప్రశ్నంబుగా సంభావింపు మది
 యట్లుండె రేయింటి తెఱంగెఱింగించెద.

- 224 1. కుడుగక చూచితిం - శ. 2. నోమతి - అ.ఇ.
- 225 1. దాన - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.
- 226 1. నా - కొన్ని ప్రతులు; కా,ంతేయు మనంబునందనివి - ఉ. 2. రణంబునం దునియ
 జేయగ - డ. 3. తనివి - ఉ.శ. 4. నీయెద - ఉ.శ.ప ; ధీయుతనీదువద్దగణ
 తింపగ - డె. 5. రుగణుతింపగ - పెక్కు ప్రతులు.
- 227 1. పుణ్యలోకంబునకు నీవు పోయినపు డ ద్రోణునిం గాంచి నీకును ద్రోహుడైన-ఈ.
 2. ద్రోహుడైన - పెక్కు ప్రతులు.

229 సీ. అమృతంబునింపు కర్ణములకు నొసఁగెడు
మాటలాకర్ణింపు మనుజనాథ
శాత్రవ¹శిబిరంబు సౌప్తికవేళఁ బ్ర
వేశించి నీచుఁ ²గిల్బిషమయాత్ముఁ
దొలుత ధృష్టద్యుమ్నుఁ ద్రుంచితిఁ బశు³మర
ణంబుగాఁ దదనంతరంబ కవిసి
వానిబంధుల నెల్ల వరుస గీటడఁగించి
ద్రౌపదీసుతుల నందఱను బొదివి

తే. మిడుకమిడుకంగఁ జంపి యప్పుడమియెల్లఁ
దునియ పెంటగఁ గరివాజిమనుజతతుల
నెల్ల నఱికితిఁ బాండవు లేవురును ము
రారియును ⁴సాత్యకియును నాశారిఁబడరు.

230 వ. ¹అని చెప్పి.

231 ఉ. ఏ మటు ¹పోక శారి మది నేర్పడ మ ²గని డాఁగురించెనో
యేమిటి కెందుఁ బోయిరో నరేంద్ర యెఱుంగము ధర్మదూష్య సు
గ్రామ విధంబు²లం జయము గల్గియు వారికి దక్క దయ్యె వా
రే మయి ³రేమి మాకెలస మెక్కె నెఱుంగుము మమ్ము ముప్పురన్.

232 వ. అని కలిపి కొని ¹పలికి కృపకృతవర్మల వలనుం జూపి.

233 క. వీరి పెచుఁబాపు వడసినఁ
గౌరవకులనాథ యేనకా దరయంగాఁ
జీరికిఁ ¹బోవని వారును
వైరుల సమయంగఁ జేయ వలఁతులకారే.

229 1. నైన్యంబు — ఆ ఎ.బౌ.ట. 2. విద్విషు దురాత్ము — ఈ. 3. హననంబుగా — ఈ ప.చ. 4. సాత్యకులును నాదు బారి — ఆ.ఎ.బౌ.ఖ.

230 1. ఈ వచనము కొన్ని ప్రతులలో లేదు.

231 1. పోవ — కొన్ని ప్రతులు. 2. నన్ — పెక్కు ప్రతులు. 3. రేని — ఐ.ఒ.ఓ.ప.

232 1. పలికి — పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

233 1. బోయిన వారలు — గ.

- 234 వ. అనిన నమ్మాటలు మనఃప్రియంబు లై నాలుకకు లావిచ్చిన నాభూవరుం
డమ్మహీసురవరున కిట్లనియె.
- 235 క. నీవును ¹నీయోధవరులు
నావైరులఁ ²బఱచినంత యాచార్యుండున్
దేవప్రతుండుఁ బఱచిరె
భావింపఁగ దుష్కరంపుఁ బని యిది యనఘా.
- 236 ఆ. కర్ణ మనము పెద్దగాఁ గొని¹యాడుదు
మతనికంటె శల్యుఁ డధి²కుఁ డందు
³రతఁడు నతఁడు నిట్టి⁴యాక్రమంబున నాకుఁ
బ్రయము సేయఁ జాలిరే మహాత్మ.
- 237 వ. అని యమ్మువ్వుర మొగంబులు గలయం గనుంగొని మీరు కృతకృత్యులరు
సుఖుల రైయుండుఁడు పునర్దర్శనంబు త్రిదివంబున¹నయ్యెడుఁ గాక
వగలు మాని పొం డని పల్కి ప్రాణంబులు విడిచిన వార లవ్వసుమతీ
పతిఁ గౌఁగిలించుకొని వలగొని వచ్చి మరలిమరలి చూచుచు నరదంబు
లెక్కి యరిగి రంత నుదయగిరిశిఖరంబు ఖరకరుండు వచ్చె నేను సితైఱంగు
నీ కెఱింగింపవచ్చితి నాహవప్రకారం బంతయు నీకు వినిపించుటకు నాఁడు
²మునీశ్వరుండు నన్నుఁ బనిచి యొసంగిన దివ్య³దర్శనత్వంబు నీ కొడు
కుతోడిద యయ్యె నని యిట్లు సంజయుండు ధృతగాష్ట్రునకు నశ్వత్థా
మాదిరథికత్రయవ్యాపారకథనపూర్వకంబుగా దుర్యోధనులోకాంతరగమ
నంబు సెప్పె ననిన విని ⁴యటమీఁదఁ జాందునందను లెవ్విధంబునం
బ్రవర్తించి రని యడుగుటయు⁵.

235 1. నియోధవరులను - కొన్ని ప్రతులు. 2. బరచి - పెక్కు ప్రతులు.

236 1. యుండుదు - కొన్ని ప్రతులు. 2. కబలుడు - ఈ. 3. నతడు - ఈ.
4. యాహవంబున - ప.శ.ష.

237 1. నయ్యెడుమని - ఉ.క.ఘ. 2. కృష్ణదైవపాయనముని - కొన్ని ప్రతులు.
3. దృష్టినికొడుకు-ఐ.బ. 4. జనమేజయనరేంద్రుండట మీన-ఉ.గ. 5. వైశం
పాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె - డ.

238 మహాస్రగ్ధర. పరమజ్ఞేయస్వభావాభవభయహరణప్రౌఢనామానుజావా
కర¹భేలచ్చక్రశూలా కలుషహృదయసాంగత్యవై ముఖ్య²శీలా
కరుణాయత్తాంతరంగా కమలభవమహాకంజసంవాసభృంగా
దురితధ్వాంతప్రదీపాతులనిరసనసంస్తుత్య³నిర్భాసరూపా.

239 క. పరిణామ¹గమ్యనిగమా
పరనిష్ఠాసంపదచలభావనరమ్యా
²నిరుపమ సౌందర్య తప
శ్చరణ³నిరతహృదయకమల ⁴సముదిత సూర్యా.

240 మాలిని. చరణయుగళకాంతిస్ఫారలీలా¹నిరూఢా
దరసుఖమయయుక్తా ధర్మ²శీలానురక్తా
సురసముదయ³రతా ⁴సువ్రతానంగ హేలా
కర⁵మహిమకటాక్షా గాఢసర్వానుపేక్షా.

గద్యము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర
బుధారాధన విరాజి తిక్కనసోమయాజి
ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభారతంబున
సౌప్తిక పర్వంబు నందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

238 1. శీలాచక్ర - బ.ఓ.న శ.ష ; కేళీచక్ర - గ.ట. 2. శీలా - పెక్కు ప్రతులు.
3. నిర్వాణ రూపా - ఆ.ఎ.డ.

239 1. నియమగమ్యా పరినిష్ఠా - ఏ.బ ; నియమా - పెక్కు ప్రతులు. 2. నిరుపాధిక
శౌర్య - అ.ఇ ఊ.బౌ.క.ఘ.ట.వ. 3. నియతహృదయ - ఏ.బౌ.వ. 4. సమధిక
సూర్యా - వ ; సముదయ సూర్యా - ఈ.

240 1. నురూఢా - అ.ఇ ఎ.బ.ఓ.ఖ.ప.ల ; నురూపా - డ. 2. లీలానురక్తా - కొన్ని
ప్రతులు. 3. పక్షా - వ. 4. సువ్రతానంద - ఎ.చ. 5. మహిత - కొన్ని ప్రతులు.

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

సౌప్తికపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

- X ❦ X -

1 క. శ్రీశాశ్వతత్వ¹కరణక

లాశాలిదయా²దినిర్మలజ్ఞాన³మయా
నాశోత్పత్తిరహిత శు
ద్ధాశయసంభజన ⁶మహిత హరిహరనాథా.

2 వ. దేవా ¹వై శంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు సూర్యోదయం
బైన యాసమయంబున సమీరనందనాదిసోదరులును శౌరిసాత్యకులుం బరి
వేష్టింపనున్న ధర్మతనయు పాలికిఁ ²బఱతెంచి ధృష్టద్యుమ్నుని సారథి
సాష్టాంగదండప్రణామం³బు నేసి కరకమలంబులు ⁴మొగిడ్చి.

3 సీ. నరవర మనవీడు ¹నడిరేయి ²కృతవర్మ
యును గృపాచార్యుండుఁ దనకుఁ దోడు
గా వచ్చి జనులు నిద్రావివశాత్తులై
యుండనశ్వత్థామ ³యొకఁడు సొచ్చి
తొలుత ధృష్టద్యుమ్నుఁ ద్రొంచి తత్సోదర
తనయాదిపాంచాల తతులముట్టి
యన్యాయవిధి⁴ని నింద్యం బైన విక్రమ
లీలాతిశయమున నేలఁ గలిపి

1 1. కరుణ - పెక్కు ప్రతులు. 2. వినిర్మల - పెక్కు ప్రతులు. 3. నిధి - ఆ.ఎ.
సుజన - ఊ.ద.న.వ.

2 1. జనమేజయుండటమీద కథాశ్రవణకుతూహలుండై యడిగిన వై శంపాయ
నుం డిట్లనియె నట్లు సూర్యోదయం బైన - ఊ.ఘ.వ. 2. జనుదెంచి - కొన్ని
ప్రతులు. 3. బాచరించికరంబులు - పెక్కు ప్రతులు. 4. మొగిచి యిట్లనియె -
పెక్కు ప్రతులు.

3 1. నడురేయి - పెక్కు ప్రతులు 2. గృపకృతవర్మలు బాహుగర్వంబు తోడు -
శ.ష. 3. యొకడ వచ్చి - ఐ.బ. 4. వినింద్యం బైన - పెక్కు ప్రతులు.

ఆ. చేది బలము నెల్లం జెండి మాతస్యప్రభ
ద్రకులు మేలుకాంచి ద్రౌపదేయు
5 లను శిఖండిః 6 గూర్చికొని తన్నుఁ దాకిన
7 బెట్టు 8 చంపె నంతవట్టువారి.

4 వ. మఱియును.

5 స్రగ్ధర. వీడెల్లం 1 దల్లడిల్లన్ వివిధగతులమై విక్రమోల్లాస మొందం
గ్రీడాకల్పంబుగా నాకృతిగని ప్రకశంకించి 2 దైత్యుం డనం జెం
డాడెన్ 3 శీర్షప్రజంబున్ హరులగముల వేటాడె నేనుంగులం దు
న్నాడెం గౌతేయ హేలాభ్యసనలసితబాహార్గళాభీషణుండై .

6 తే. అడవి దరమిడి నలుకంగ నందుఁ గల వి
1 హంగమంబులు 2 గలగొన నలుచు తెఱఁగు
3 దోచె నాతఁడు యోధులఁ దునుమఁ 4 గలఁగి
యన్యజనము లాక్రందించునప్పు డధిప.

7 క. అఱచినఁ బఱచిన వ్రేళులు
గఱచిన నతఁ డించు 1 కయును గరుణింపక యం
దఱ 2 నులుముసేసె 3 కుంపుల
4 యుటికి ఖడ్గ 5 దారుణోల్లసనములన్.

8 వ. ఆ సమయంబున.

5. లును — పెక్కు ప్రతులు. 6. గూర్చికొని — పెక్కు ప్రతులు. 7. బిట్టు — అ. ఈ ఎ. జౌ. ఖ. 8. చంపె — పెక్కు ప్రతులు.

5 1. దల్లడిల్లెన్ — బ.ల. 2. దైత్యుండునా — అ. ఈ.ప.గ.చ; దైత్యుండనాచెం — పెక్కు ప్రతులు 3. యోధప్రజంబున్ — ఎ.ప.జౌ.చ. 4. సంక్షోభలీలా — డ.

6 1. హంగములు భీతి దోచంగ నరచు భంగ — క.ఘ. 2. వలగొని — ఐ.బ.ల. 3. దోప నా యోధవరులను దునుమగలగి — ఊ.క.ఘ 4. గడగి — అ.ఇ.గ.ఘ.

7 1. కేని కరుణింప — ఈ.చ.ట. 2. నుగ్గుచేసె — పెక్కు ప్రతులు; నుగ్గు చేసి — ఏ.చ. 3. కుప్పల — ఐ.బ.బ.వ. 4. నరకె — ఏ.చ. 5. దారుణోల్లా సమునన్ — అ.ప.బ.

9 మహాస్రగ్ధర. కృపుఁడున్ హార్దిక్యుఁడు వాకిట నిలిచిభయాక్షి ప్రయోధ ప్రజంబున్
నృపులున్ వే సీర్గమింప నివ్వవిధశరముల నేడినిం గూల్చుచున్ ఘో
రపుసంరంభంబు దుర్వారముగఁ గెరలి రౌద్రంబురూపంబు దాల్చు
గుసిత కప్రవ్యాదులో నాఁ గుచరితనిరతిం గూరతాధుర్యు లైనన్.

10 వ. తత్ప్రదేశంబు నవ్వీటిలోనుంబోలెఁ బీనుంగు పెంట యయ్యె నట్లు శిబి
రంబునం గల కరితురగనరనికరంబులు నిశ్శేషత్వంబు నొందె నాయు
శ్శేషంబుకతంబునం గృతఃస్మరణచేతం బట్టువడి యతండు ¹ముందల విడువ
నిట వచ్చితి నని చెప్పినం బాండవాగ్రజుండు.

11 తే. శోక¹వేగసంతప్తుఁ డై ²సొలసివ్రాల
సంభ్ర మమ్మునఁ బట్టిరి సాత్యకియును
³గవలు భీమసేనుండును గరతలముల
నుమ్మలికము నెమ్మనములఁ ⁴గ్రమ్ముదేర.

12 వ కొండొక సేవునకు మూర్ఛ దేటి యన్నరపాలుం డెలుంగు రాల్పడ నిట్లనియె.

-: ధర్మరాజు తనపుత్రు లశ్వత్థామచేఁ జచ్చుట విని పలవించుట :-

సం. 10-19-9.

13 పీ. ఎట్టి¹వారలకైన నెటుఁగంగ నగునె²కా
ర్యంబులగతు లుపాయంబు ³బలుపు
వెలయంగ నట్లు శత్రుల బంధుమిత్ర పు
త్రామాత్యయుతముగ నాహవమున
⁴నందఱ నేఁ దెగటార్చినవాడనై
విజయంబు సేకొని విభవ మెసఁగ

10 1. ముందల — పెక్కు ప్రతులు.

11 1. వేదన తత్తుడై — ఈ.ఊ.క.ఘ.చ.వ. 2. సొగసి — ఈ.ఉ.ప.శౌ.జ.బ; సొగిసి —
ఆ.ఇ.ఎ.ఒ.క.ఖ.గ. 3. నరుడు — ఈ; కవ్వడియు భీమసేనుండుకర — జ; కవ్వడి
యును భీముండును కరతలమున — ప 4. క్రమ్ముదేర — పెక్కు ప్రతులు.

13 1. వారికినైన — పెక్కు ప్రతులు 2. కార్యముల మేలును నుపాయంబు —
ఐ.ఒ.శ.స. 3. బలిమి — శ.ప. 4. నరయనందరదెగటార్చినవాడనై — ఐ.ఒ.ఓ.డ.

నిట యేగుదెంచితి నట బంధుమిత్ర పు
తామ్రాత్యయుతముగ నస్మదీయ

తే. బలము నెల్లను ముట్టి శత్రులు నితాంత
హారముగఁ దెగటార్చిరి కుత్సితంపు
విధము వాటిల్లె నస్థిర⁵విజయమునఁ బ
రాజయమనియాడు నింక ధరాజనంబు.

14 సగ్ధర. బాణజ్వాలానితాంతప్రసరణముల శుంభద్విషత్వాన్ద్రవై న్య
శ్రేణీకాంతారముల్ చూర్ణితములుగఁ బటుక్రీడమై¹ దేజరిల్లెన్
ద్రోణాచార్యాగ్ని వేడిం దొడరక మెఱసెన్ దోర్విలాసంబు వైరుల్
²ప్రాణంబుల్ నాచి³కోల్ దప్పదు తుది విధి యబ్బాలురం ద్రెళ్లవై చెన్.

15 మహాసగ్ధర. శర¹దుష్టాభీషణం బై చటుల రిపుమృగస్వైరవిధ్వంసశీలా
స్ఫురణన్ శోభిల్లు రాధాసుతుఁ డనుపులి ²విస్ఫూర్జితంబున్ సహింపన్
వెరవున్ దర్పంబు గల్గెన్ ³వికల రిపులచే వీటిఁ బోయెం గుమారో
త్కర మిం కేమందు నాఽత్పరికలన ప్రమాదంబునం గాక యున్నే.

16 సగ్ధర. శాతాస్త్రస్ఫూరవీచీసముదయరథసాశ్చర్యసంపాదిహేలా
స్ఫీతంబై క్రమ్ముదేరన్ బెదరక ¹కలఁచెన్ భీష్మవారాళిఁ ²దుచ్చా
రాతివ్యాపారదుర్వారతఁ దెగియెఁ గుమారవ్రజం బక్కటా ని
ద్రాతంత్రావ్యాప్తి నక్రూరతఁ బొరసి భుజాప్రాధి వమ్మయ్యెఁ జమ్మి.

5. విజయమును పరాజయమ యని యాడుధరాజనంబు — డ.

14 1. దేజరిల్లన్ — పెక్కు ప్రతులు. 2. ప్రాణంబుల్ దాచికోల్ — ఆ.ఎ.బ.బౌ.ఖ.న.
బ.స; ప్రాణంబుల్ గాచికోల్ — అ.ఇ.డి.పి.క.ఘ.డ.వ; ప్రాణంబుల్ దాచికోల్ — స.
3. కోలుంబడుటకు — ఈ.చ; కోల్చుంపక — శ; కోల్తైస్సక — ఒ.బౌ.వ.

15 1. జిహ్వ — బ.శ.ప; విద్యా — ప. 2. విస్ఫూర్తి పెంపున్ — ఒ.ఓ.బౌ.ట.డ.న.బ.
వ.శ.ప. 3. వెలయ — ఆ.ఎ; వికట — ఈ.ఓ.చ.ట.

16 1. గడచెన్ — బౌ.వ. 2. దుష్టా — ఒ.ఓ.బౌ.ఖ.న.బ.వ.

- 17 అ. అధిక ¹బలము గెల్చి యవనీపతులు గొంద
ఱతివిహీనరిపులయాక్రమమున
మడిసి రకట జలధి²వెడలి సన్నపుఁ ³గ్రయ్య
మునిఁగి రూపడంగుజనులమాడ్కి.
- 18 చ. జనకుఁడు ¹లేమికిం గడువిషాదము ²నొందెడికృష్ణ యిమ్మెయిం
దనయులు భ్రాతలుం దెగుట దా విని మూర్ఛ మునుంగు నెమ్మనం
బును ³నవశంపుమేను నయి భూస్థలిఁ ద్రెళ్లక యున్నె ⁴తెళ్ళదే
నిని బటుశోక వేగమున నిర్భరవేదనఁ ⁵జెంద కుండునే.
- 19 క. మున్నిట్టితెఱఁగు శోకం
బెన్నఁ¹దు దా ననుభవించి యెఱుఁగ దకట నేఁ
డన్నెలఁతయలఁతపెల్లన
²నెన్నియవస్థలకు వచ్చి యెట్లయ్యెడినో.
- 20 వ. అని వగలం బొగిలి పాంచాలి రావింపం దలంచి తనపనుపున నవ్వెలంది
ద్రుపదవిరాటులు చచ్చినమఱునాఁడు తదీయ¹పత్నులకు శోకాపనోదంబు
సేయుటకై సుభద్రయు నుత్తరయును దోనరుగ విడిదలనుండి విరాటు
పురంబునకరిగి ద్రుపదుండును గొడుకులు నవ్వీటికి వచ్చునాఁడు దోడన
వచ్చి కోడండ్రును దానును నందయున్న యాద్రుపదు²పత్నినివిరాట
పత్నిం గాంచి పదంపడి సుభద్ర యర్జును ననుమతి వడసి ద్వారవతికిం బోవ
నమ్మత్స్యపురంబున నునికింజేసి యగ్నరనాథుండు నకులు గనుంగొని
యతిత్వరితగమనంబునకుం దగురథంబునం జటులంబులై న రథ్యంబులం

17 1. బలుల — శ.ష. 2. గడచి — డ. 3. గయ్య — టౌ.జ ట.డ ప.శ; గాల్వ — డి.ఘ. 4. పడిన యట్టి — ఒ.న.వ.శ.

18 1. చచ్చిచన్ — ఆ.ఎ; లేమినిం — జ. 2. బొందెడు — పెక్కు ప్రతులు. 3. నవశంబు — కొన్ని ప్రతులు. 4. తేరినన్నిని — శ; ద్రెళ్ళదేనిని — టౌ; తెఱ నేవిని — వా. పెక్కు ప్రతులు. 5. బొందకుండునె — పెక్కు ప్రతులు.

19 1. దునుంగుడిచిచూలు — ఒ. 2. దన్నెఱుఁగని పరవశమునఁ దానెట్లగునో — ఒ.బ.వ.శ.

20 1. పత్ని జనంబులకు — పెక్కు ప్రతులు 2. పత్నిని విరాటపత్నిం — పెక్కు

బూన్చికొని ³యుపప్లావ్యంబునకుం జని ద్రుపదనందనను దక్కును ⁴మన
దెసం గలుగు నంగనలను ద్రుపదమత్స్యపతి⁵పతుంబుభామలనుదోడ్కొని
యవ్విడిదలకుం జను⁶దెమ్మని చెప్పి యేము నయ్యెడకుం జనుదెంచెద మను
టయు నతండు తదుక్తప్రకారం⁷బున జనియె నజ్జనవల్లభుండు తక్కటి
తమ్ములును దామోదరసాత్యకులును నడలుచుఁ దన్నుం బొదివికొని చనఁ
గౌరవశిఖిరంబునం గల⁸జనంబులు గొల్చి వోవ నేచ్చుచు నిజశిఖిరంబున
కుంబోయి తత్ప్రదేశంబున.

- 21 మహాస్రగ్ధర. స్ఫురదశ్వత్థామచంచద్భజలసదసి విస్ఫూర్జితకూరధారా
పరి¹కృత్యావ్యక్తగాత్రప్రకరులసఖులన్ బంధులం బుత్రులం దాఁ
గరుణం ²బుప్పొంగ నార్తిం గనుఁగొని వికలాంగత్వముం బొంది మూర్ఛా
పరతంత్రుం డై ధరిత్రిం ³బడినఁ బడిరి తద్రాభతలుం గేశవుండున్.
- 22 వ. ఇట్లు పడి సాత్యకిప్రయత్నంబున నందఱుం దెలిసిరి ధర్మనందనుండు వెడ
వెడ దెలిసియు మగుడ నిగుడు నడలున మనంబు మునుంగ వెగ¹డొంది
నందనులతనువు²ల మీఁద³వదనంబు బాష్పాంబుధారాశ్రాంతంబుగాఁ బ్రక
టాక్రందనంబు సేయుచుఁ బలివించు⁴చుండఁ గృష్ణాదునులు సముచిత
భాషణంబుల బోధించిరి తక్కటివారును దగుమాటల ⁵నుపచరించిరి కొం
డొక సేపునకు నవ్విభుండు రోదనంబు దక్కి.

ప్రతులు ; పత్నింగాంచి — వా. 3. నీవుపప్లావ్య — కొన్ని ప్రతులు. 4. మన
దెసం — కొన్ని ప్రతులలోలేదు. 5. పతుంబుల — పెక్కు ప్రతులు. 6. దెమ్మ
మేమును నయ్యెడకు వచ్చెన — పెక్కు ప్రతులు. 7. బుననతిత్వరితంబుగా —
ఈ.ప.చ.ట. 8. హతశేషులైన జనంబు తమ్ముచూచి భయంబు నొంద వారల
కభయం బిచ్చుచు జని నిజశిఖిరం — డ.

- 21 1. పికావ్యక్త — ఎ.ఒ ఓ.ఔ.బ.వ. 2. చొప్పంగ — అ.ఎ.చ.జ.శ. 3. బడియె—
ఆ.ఎ.

- 22 1. డందుచు — పెక్కు ప్రతులు. 2. లంటిచూచి — శ.ష. 3. వ్రాలుచు
వదనంబు — పెక్కు ప్రతులు. 4. చుండ — పెక్కు ప్రతులు 5. ననున
యించిరి — పెక్కు ప్రతులు

- 23 తే. పుత్రులకు బాంధవులకును మిత్రతతికి
నగ్నికార్యంబు వొగులుచు నాచరించి
యొక్కచోట నాసీనుడై యుండె ద్రుపద
తనయ వచ్చుట ¹వార్చి నెమ్మనము ²దలక.
- 24 వ అద్దేవియు నకులు¹నిచేత నుపప్లావ్యంబున సుతసోదరమరణప్రకారంబు
వినుటం జేసి.
- 25 క. అల త గదిరి నోరెం¹డగఁ
బలవించుచుఁ దోడుతోడ ²బాష్పజలం బ
గ్గలమై క్రమ్మఁగ ³సొలయుచుఁ
దెలియుచు నాతనికి నడలు దీపింపగన్.
- 26 వ. అరుగుదెంచి యంతంత నవసీకాంతుఁ గాంచి యధికశోకాకాంతయై
యార్తిం గూరి యాక్రందనంబు సేయ నమ్మాద్రీపుత్రుం దొయ్యర
యయ్యంగన నరదంబు డించె నుచితవాహనంబుల నెక్కి తోడన వచ్చిన
వనితాజనంబు లవతరణంబు సేసి వనట వందురుచుఁ బరివేష్టించి రప్పు
డావధూరత్నంబు.
- 27 క. పెనుమంచునఁ జెలు ¹వేదిన
వనజంబునుబోలె నశ్రువారివరీతా
ననము ²చెలువెడలఁ గొడుకులఁ
బనవుచుఁ జరణములు తొట్టువడ దీనగతిన్.

23 1. వినియు - ఉ; చూచి - ఎ.క.ఘ; కోర్చి - గ వ. 2; దలక - ఉ.ఉ.ఎ.ప.
బ.బౌ.ఘ.ట.వ.

24 1. చేత - పెక్కు ప్రతులు.

25 1. డన్ బలవించు - కొన్ని ప్రతులు. 2. బాష్పంబువుల - శ.ప. 3. సొగి
యుచు - పెక్కు ప్రతులు; సొగసియు - వ.

27 1. వెడలిన - ఆ. ఎ.బౌ. 2. పొలుపెడల - ఐ.బ.ట.బ; పొలుపడగ - వ.

- 28 వ. కొన్ని యడుగులు వచ్చి వసుధాతలంబున వ్రాలిన వేగంబు ¹వాయునంద
నుం డాద్రుపదనందనఁ గ్రుచ్చి యెత్తి ధర్మసూనుసమీపంబునకుఁదెచ్చిన
నమ్మగువ మగుడ నిలం బడి యమ్మహిపతియాననం బాలోకించి యెలుంగు
రాలుపడ దై వమానుషంబులు సుసంగతంబు ²తై యుండుటయు నతనికి
సామ్రాజ్యంబు చొప్పడుటయు నుగ్గడించి.
- 29 చ. కలిమికి నొప్పుగాఁగ బలగంబయి నీకడ నాతనూభవుల్
మెలఁగఁగఁ జూడ గానన యమేయభుజాబలశాలి విక్రమో
జ్జ్వలుఁడు సుభద్రపట్టి¹యును వ మ్మయి పోయె ననూనభోగముల్
గలగినయేనియు² మఱవఁగా వశమే మన కాకుమారులన్.
- 30 వ. అని యప్పు డశ్వత్థా¹మోద్దామరణకరణస్మరణంబు దనచిత్తం బుత్తల
పెట్టఁ గోపంబు దీపింప నాసీన యై.
- 31 క. భూరమణ గాఢనిద్రం
గూరినసమయమున ముట్టికొని నాసుతులం
గ్రూరతఁ దెగ¹టార్చెను బా
పారంభుఁడు గురుతనూజుఁ డక్రమలీలన్.
- 32 క. ఆది యాటని పెనుఁజిచ్చై
మదిఁ ¹గాల్పఁ దొడంగె దీని మాన్ప నుపాయం
బు దలంప నొండు లేద
య్యదయుని ²ముట్టుకొని నామమడఁచుట దక్కన్.

28 1. చని వాయునంద — పెక్కు ప్రతులు 2. లగుట యతనికి — పెక్కు ప్రతులు.

29 1. యటు — పెక్కు ప్రతులు ; సహజన్ములు లేకనునెంత భోగముల్ — ఐ బ.

30 1. మదారుణ — శ.ష.

31 1. జూచెం — పెక్కు ప్రతులు ; టార్చెను — ఖ.ప.

32 1. గాల్ప — పెక్కు ప్రతులు. 2. ముట్టికొని — కొన్ని ప్రతులు.

- 33 క. వాయుసుతుఁ బనిచి నేడటు
 నేయింపక తక్కితేనిఁ జెప్పెద వినుమేఁ
 బ్రా॒యోపవేశ¹మున నీ
 కాయ ముపేక్షింతుఁ ²జుమ్ము కౌరవనాథా.
- 34 వ. అనుటయు నమ్మనుజపతి యమ్మానిని కిట్లనియె.
- 35 క. ఊతిపతితనయులు పోర
 స్మృతిఁ బొందుట తగునకాదె నీసోదరులున్
 సుతులు నతిపుణ్యపురుషో
 చితసుగతులు గనిరి వగలఁ జేడ్పడనేలా.
- 36 వ. మనస్వినివైన నీ కుపశమించుట గర్తవ్యంబు శోకంబు దక్కు మశ్వత్థామ
 యొనర్చినపరాభవంబునఁ బుట్టినయలుక దాని సమయింపక పోదని
 చెప్పటయ కాదు నాతలంపును నిట్ల వాఁ డడవిం గలసినవాఁడు
 గానోపు సమయించుట నీ కెల్లెఱుంగ నగుఁ జెప్పు మనిన నప్పొలతిఁ
 యప్పాపాత్మునకు సహజం బైనశిరోమణిగలదు దానిం దెచ్చి యిచ్చిన
 జూచి జీవంబుతో నుండెద ననితలంచితి నని పరుషాక్షరంబుగాఁ బలికి
 యప్పవమానతనయుఁ దనపాణితలంబున సంస్పర్శించి.
- 37 ఆ. ఉత్రధర్మ మాత్మఁ గైకొని రయమున
 నఁగి పాపకర్ముఁడైన కుంభ
 జన్మతనయు ముట్టి చంపుము నామది
 కనలు నడలు నుడిపి కావు నన్ను.
- 38 వ. ¹వెండియు.

33 1. నంబున - పెక్కు ప్రతులు; మత్తినై - ఐ.ఒ ఓ.బౌ. 2. విజము - ఇ.

39 1. అని వెండియు - పెక్కు ప్రతులు.

—: ద్రౌపది యశ్వత్థామం బరిభవింప భీమసేను నియోగించుట :—

సం. 10—11—21

39 సీ. జతుగృహదాహావసరమునఁ జేసిన

సముదీర్ణ తరపారుషంబుతోడ

నత్యుగ్రుఁ డగుహిడింబాసురు¹వచ్చిన

చోటఁ గైకొన్ననిష్ఠురతతోడ

యతులు పొదివిన యపుడు²వాటించిన

యాభీలదోర్బలవ్యాప్తితోడ

సమధిక³బలుఁడు గీచకునియేఁచినయెడఁ

బూనినవిక్రమ ⁴స్ఫూర్తితోడఁ

ఆ. గూడ ⁵నిన్నుజనులు గొనియాడునట్లుగఁ

జనుము ⁶నీదుబలముఁ జలము ⁷మెఱయ

⁸గీటడంపు మనల గెలిచితి నని గర్వ

మున దనర్చుద్రోణతనయు ⁹నెట్లు.

40 వ. ఆనిన విని యగ్గురుపుత్రుడెసం బొడమిన¹మయర్షంబున మేను వొంగఁ
బవమానసూనుండు ద్రుపదనందనతో ధర్మనందనుం డాడిన ²మాటలశ్వ
త్థామపైఁ బోవుట కను³మతిగా నంతరంగంబున నంగీకరించి.

41 మహాస్రగ్ధర. కనకప్ర స్థితరత్నోత్కరపరి¹విసరత్కాంతిరాజన్నిజస్యం
దనముం బన్నంగ నత్యాదరమున నకులుం డా నియోగించె నాతం
డును దీప్తోత్సాహుఁడై గండున ²సబలరయాటోపరథ్యాది³సత్సా
ధనయోగం బొప్ప సారథ్యమునకు నమరెం దన్మనోవృత్తియు క్తిన్

39 1. వ్రచ్చిన — పెక్కు ప్రతులు ; జంపిన — ఆ. ఈ. ఎ. ప. జ. ప. శ. ప. 2. సాధించి
నయా — ల. 3. బలుని — ఊ. ఐ. వ. 4. స్ఫురణ — క. వ. 5. నెగి — ఐ. బ. ఔ.
బ. వ. 6. నీవు — ఆ. జ. 7. నెరయ — కొన్ని ప్రతులు. 8. గీటణంచు —
ఆ. ఈ. ఎ. ఓ. ఔ. క. గ. జ. ట. డ. 9. విప్లు — కొన్ని ప్రతులు, ముట్టి — కొన్ని ప్రతులు.

40 1. యమర్షణంబున — ఆ. ఉ. ఊ. ఎ. గ. ట. 2. మాటలనశ్వత్థామ — కొన్ని ప్రతులు.
3. తంబుగా — ఈ; గుణంబుగా — క.

41 1. విలసత్కాంతి — కొన్ని ప్రతులు. 2. రభస. — ఆ. ఎ. 3. సంపాదన — శ. ప.

42 ష. ఇట్లు సహదేవపూర్వజుం దనకు సారథిం జేసికొని సమీరనందనుండు కోడం
డగదాదండాది¹ హేతिसంపన్నం బైన² యారథంబెక్కి³ బిరంబు వేంబ
వెడలి గురుశన³యాది⁴ యోధులయరథంబులచొప్పు వట్టికొని⁵ యతి
త్వరితగతిం జని కురుక్షేత్ర⁶సంచారిజనంబులం గని యశ్వత్థామ యెక్కడ
మెలంగెనో యెఱుఁగుదురే యనియడిగి⁷ వార లతండు కృపకృతవర్మల
తోడం గరినగరంబుదెసకు నరిగి⁸ ముగిడి భాగీరథీతీరంబున కరుగుదెంచి
యయ్యెడనయ్యిరువురుం బాసి⁹ యొక్కవలని కరుగం దానును గృష్ణ
ద్వైపాయన మహాముని యాశ్రమంబున⁹కై తొలఁగి తత్ప్రదేశంబున
వసియించె నని చెప్పుటయు నద్దిక్కు తేరు నడప నియోగించినట్టియెడ
ధర్మనందనునకు వసుదేవనందనుం డిట్లనియె.

43 చ. అనిలసుతుండు శోకమును నల్కయుఁ జిత్తమునం గరంబు పే
ర్చిన గురుపుత్ర ముట్టి¹కొనఁ జెచ్చెరఁ బోయెడు నీతఁడొంటి యా
తనిపయిఁ బోవ భూరమణతప్పదె కార్యము పెద్దగూర్తు వీ
వనజులలోన నాతనికి నందఱుఁ బోవుట మేలు పోరికిన్.

44 వ. వినుము సకలవృథివియు దహింపఁ జాలునట్టిబ్రహ్మశిరోనామకంబను దివ్యా
స్త్రం బశ్వత్థామకుద్రోణుం డిచ్చెఁ బ్రియాతిశంబున వివ్వచ్చునకు నొసంగె
నశ్వత్థామ వివ్వచ్చుతోడి¹మత్సరంబునఁ దదీయబల²నై పుణ్యంబునకు నస
హ్యంబు వడుఁ బదంపడి యెఱింగి పాండవులపై వీడు దీనిం బ్రయోగింప
కుండవలయు ననితలంచి యమ్మహనీయసాధనంబు మనుష్యుల³పైఁ
బ్రయో⁴గించుకొలఁది గాకునికియుం గలదు గావున సర్వధర్మవిదుండైన
యగ్గురుం డొక్కనాఁ డస్త్రవిషయసంభాషణసమయంబున నతనితో నిట్ల
నియె.

42 1. సాధన సంపన్నం - ఓ. 2. యరథంబెక్కి - కొన్ని ప్రతులు. 3. యాదుల
యోధుల - పెక్కు ప్రతులు 4. యోధుల - పెక్కు ప్రతులలో లేదు 5. సత్వర
గతింజని - పెక్కు ప్రతులు. 6. సంచారికాజనంబు - కొన్ని ప్రతులు. 7. ముగిడి -
పెక్కు ప్రతులు 8. యొక్కక్క వలని - కొన్ని ప్రతులు. 9. కరిగి - డ.శ.ష.

43 1. కొని - కొన్ని ప్రతులు.

44 1. వైషమ్యంబున - క. 2. నైపుణంబు - పెక్కు ప్రతులు ; నైపుణ్యంబు - చా.
3. మీద - పెక్కు ప్రతులు. 4. గింపఁగొఱగామియుంగలదు - శ.ష.

- 45 క. మనుజులపై బ్రహ్మశిరం
 బనునస్త్రం జేసితేని నశుభంబొలయున్
 విను మెన్ని యాపదలు వ
 చ్చిన ¹నపరోపాయములన చెఱుపుము పుత్రా.
- 46 వ. అని చెప్పి మనోగతం బవశంబై నాలుకకు వచ్చిన వీఁ డెట్లును సజ్జనుల
 వృత్తంబునఁ బ్రవర్తిల్లెడునే యని యతండు విన నుగ్గడించె దానికి నశ్వ
 త్థామ విషాదంబునఁ గుంచెయుండుఁ గాని యగ్గురుని చెప్పినట్లు సదుప
 దేశకరణ నిష్ఠుండుగాఁ డతనికి దురభిమానంబును గలదు వినుము ¹చెప్పెదఁ
 జిరజీవిత్యంబును భర్గవరప్రసాదజనకకారణంబును గలిగి యుండు ననియును
 దివ్యాస్త్రశస్త్రవిద్యారహస్యంబునకు మూలం బైన యగస్త్యుచేత
 ద్రోణుండు వడసినబ్రహ్మశిరోనామకంబు దనకుం గల దనియును దత్పృథ్వా
 వంబు దేవమనుజుదనుజులొకంబులు భస్మీభూతంబులు సేయు నని యుండుం
 గావున మున్ను మీరు వచవాసులరై యున్నతఱిఁ దాను మాపురంబు
 నకు వచ్చి యాదవకుమారులతోడివినోదంబులం దగిలి యుండి యొక్కనాఁ
 డే నొంటిమై నుండ నాకడకుం జనుచెంచి నగుచు నిట్లనియె.
- 47 తే. విను మగస్త్యుఁడు మాతండ్రి వినుతతపము
 పేర్చి కెంతయు నాత్మలోఁ బ్రీతిఁ ¹బొందె
 బ్రహ్మశిర మనుదివ్యాస్త్రరత్న ²మొసఁగె
 నగ్గురుండు నా కిచ్చె నత్యాదరమున.
- 48 వ. ఆదివ్యాస్త్రంబు నీ కిచ్చెద నీవు నాకుఁ జక్రం బొసంగ వలయు నని
 పలికిన ¹నే నద్దురభిమాని నాయెడం బరమస్వర్థ గలిగియ ట్లగుట యెఱిం
 గియు నొం డనక యతనికి మదీయచక్రధనుర్గదాఖడ్గంబులు సూపి
 వీనితోన నీకు ²ధరింపఁ ³బ్రయోగింపశక్యం బైనదాని ధరింపు మని చెప్పి

45 1. ననోపాయ - ల ; కపటోపాయ - ఇ.ట.చ.వ; పరమోపాయ - ఊ.ఐ.ఓ.ఘ.వ.

46 1. చెప్పెద జిరజీవి - గావున మున్ను - ప. తక్త అన్ని ప్రతుల యందును లేదు.

47 1. బొంది - పెక్కు ప్రతులు. 2. మొసగ - గ.డ.

48 1. నే - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 2. ధరియింప - పెక్కు ప్రతులు. 3. బ్రయోగింప-

⁴నీవు నీయస్త్రాంబు నాకునీ వలవదు ⁵మిత్రుని కోరినోయది యిచ్చుచుండి
దానికి మాటుగా నొకటి పుచ్చుకొనుట పురుషార్థంబు ⁷తెరువే యను
టయు నతండు సుదర్శనంబు ⁸వలయించినఁ బుచ్చు కొమ్ముంటి నమ్మా
టకు ముదితుం డగుచు నమ్మాథుండు ⁹దనవామకరంబునఁ జక్రం బవలం
బించి యెత్తం జాలక ¹⁰దక్షిణపాణిం బట్టి యెట్లు ¹¹గదలఁ ¹²దివియ
శక్తుండు గాక యుభయహస్తంబులును ¹³లావు సేసి ¹⁴తివిసినను నది కదల
కుండె నాతండు ¹⁵డల్సి నిలిచి వివర్జ్యం¹⁶డై యున్న ¹⁷నతని నాలోకించి
యిట్లంటి.

49 తే. అధిక ¹నిష్ఠమై బ్రహ్మచర్య వ్రతంబు
తోడ రుక్మిణీయుతముగాఁ దుహిన్ శైల
తటమునందుఁ బండ్రెండు వత్సరము లుగ్ర
తప²మొనర్చి యిమ్మహితసాధనము వడసి.

50 వ. ¹దివిజదానవగంధర్వాది సమస్తభూతంబులు నాతోడి యెత్తురాకుం డెదు
నట్టి దోర్విర్యంబున ²వెలసి వర్తిల్లుదు నట్టిది దీని ³మహత్త్వంబు నన్నీ
చక్రం బింతకమున్న బలభద్ర ప్రద్యుమ్న సాంబాది యాదవశ్రేష్ఠు లెవ్వరు
నడుగరు ⁴గాండివి శ్వేతాశ్వ కపిర్వజంబులు దహి⁵బలంబునఁ బడసి
యెక్కటికయ్యంబున రుద్రు మెప్పించి పాశుపతంబు గొనియెఁ బ్రాణం

కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 4. నీవు - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 5. మిత్రునికి - అ.ఇ.శ. 6. దానియిచ్చు - డ. 7. తెరంగే - గ.చ.డ ; సేయవనుటయు - శ.ష. 8. వలయు ననిన - ఈ.ఐ ; గోరిన - డ.శ.ష. 9. దన - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 10. కరంబున - కొన్ని ప్రతులు. 11. గదల్చు - ఈ.ప.ప.చ.జ. 12. దివియ - కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 13. లావునంజన - ఈ. వ ; లావునం దివిచిన - ఒ.కె.వ. 14. తిగిచిన - అ.ఇ.ఉ.క.ఘ.వ. 15. డల్సి నిలిచిన - ఉ.ఒ.కె.ఘ. 16. డగుచునున్న - ఈ.ఖ.చ.జ. 17. నతని - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

49 1. మైనట్టి - శ.ష. 2. ముజేసి - ఈ.జ.డ.

50 1. దేవదాన - ఖ. 2. మెలంగుదునట్టిది - ఐ.ఒ. 3. మహత్త్వంబు - కొన్ని ప్రతులు. 4. గాండివి - పెక్కు ప్రతులు. 5. మహిమంబున - పెక్కు ప్రతులు.

బులకంటె నేనతనికిం గూర్తు నద్దేవసమునకు నొసంగఁ ⁶దగనిది యెద్దియు లే దట్టి యర్జునుండును దీని నడిగెనే భరతవంశాచార్య పుత్రుండవు సకల జనమాన్యుండవు నీ విల్లెఱుగక యడుగుదె దీని నెవ్వరితోడ రణంబుసేయఁ దలంచి యడిగి తనిన నగ్గురునందనుం డి ట్లనియె.

51 చ. సకల ¹జగత్ప్రసిద్ధ మగు చక్రము నీ మోసఁగంగ నిష్ఠ వుచ్చికొని భవత్ప్రదాంభురుహసేవ పదంపడి చేసియైనఁ బోరికి నిను నియ్యకొల్పి మదిఁ బ్రీతి ²యెల్లఁ జెనంగి నీకు నోడక విలసిల్లి యెల్లఁ బొగడం పొను³పొందఁగఁ గోరి వేడితిన్.

52 వ. ఈ చక్రంబు¹ నీక ధరియింపం దగియుండు గాక నాకిది లేకున్న నేమి యగు నెట్లును నీతోడ సంగరంబు సేయంగలవాఁడ ననియె నేను నవ్వుచు నట్లకాక యని ద్రోణాచార్య పుత్రత్వ బహుమానంబున ²మాననీయ రథ్యంబులు నభిరామ ³రత్నాంబరాభరణంబులు ⁴నిచ్చి పుచ్చినం జనియె నట్టి మహాహంకారంబునకుఁ గారణంబైన బ్రహ్మశిరోనామకం బనుదివ్యాస్త్రంబు నవ్యాహత సంరంభుండును ⁵నసద్వ్యాపారారంభుండును గ్రూరదగ్ధుండును నగునశ్వత్థామచేత భీముండు బాధితుండు గాకుండ వలయు నని పలికి పద్మనాభుండు సాత్యకి సహదేవులం జూచి మీరు శిబిరంబున నిలువుండని నియోగించి.

6. వియచి - కొన్ని ప్రతులు.

51 1. జగత్ప్రసిద్ధము - పెక్కు ప్రతులు ; జనప్రసిద్ధ - వా 2. దలిర్ప - పెక్కు ప్రతులు 3. పొందుట - పెక్కు ప్రతులు.

52 1. నీవ - కొన్ని ప్రతులు 2. మహానీయ - పెక్కు ప్రతులు. 3. రత్నాభరణ - పెక్కు ప్రతులు. 4. యనిచి, నొసంగి - అనిపాఠములు. 5. నసద్వ్యాపారారంభుండును - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

—: ధర్మజధనంజయకృష్ణు లశ్వత్థామ మీదికిఁ బోవుట :-
సం. 10-13-1

53 పి. ప్రద్యోతితానేకరత్న రోభితమును
సంభృతాయుధ ¹వరిష్ఠంబు నైన
మాన్యరథమ్మున శై బ్యసుగ్రీవంబులను
మేఘపుష్పవలాహాకములఁ
బూన్పించియాభీలభుజగారి కేతనం
బెత్తించి వేనొగలెక్కుటయును
గాండీవధరణోద్భటుండును దూణీర
యుగళసన్నాహసముజ్జ్వలుండు

అ. నై ధనంజయుఁడు రథారోహణము సేసె
నగ్రజుండు నెక్కి ననికి నమరి
యొప్పి రమ్మరారియును వారునప్పుడు
బలహరుండు నశ్వములును బోలె.

54 వ. ఇట్లు సన్నద్ధం బైనయారథంబు భాసురప్రతోదంబు పుచ్చుకొనియద్దా
మోదరుండు ¹వటస నయ్యుత్తమరథ్యంబుల రయాతిశయంబున సమీర
నందనస్యందనంబు గొండొక సేపునకుంగూడె నప్పుడు భాగీరథీరంబునఁ
గ్రొధాయత్తచిత్తుం డగుచు నశ్వత్థామ యున్నయెడ రోయుచుఁ
బోవునప్పావని నమ్మవ్వరు ²వారించి రట్టు ³వారించిన నిలువక ⁴వా
ముందటం జని యతండు సూడ్కి యట ⁵నిగిడించి.

55 చ. సలిలసమీపదేశమున సంయమిసంఘము గొల్వఁగా సము
జ్వలమయమూర్తి యగుసాత్యవతేయుఁ డు ¹తారకారణం
బులనడుమం బ్రదీప్తుఁ డగుపూర్ణసుధాంశుని²యట్టు లుండన
వ్వలనికిఁ బోక భక్తినిభివాదనము మదిలోనఁ జేయుచున్.

53 1. పటిష్ఠంబు — పెక్కు ప్రతులు.

54 1. నడువ — ఊ.ఐ బ.బౌ. 2. వారించిరట్టు — కొన్ని ప్రతులలో లేదు.
3. వారించిన — కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 4. వారలముం — పెక్కు ప్రతులు
5. నిగుడించి — పెక్కు ప్రతులు.

55 1. తారతారకంబుల — పెక్కు ప్రతులు. 2. బోలియున్న — ఐ.బ.డ.శ.ష.

- 56 వ. కెలంకులు గలయం బరికించి ¹యొక్కెడ.
- 57 ఆ. మేన ¹భసిత మలది మాననీయతపఃప్ర
యుక్తి²నాదరించి యున్నద్రోణ
తనయుఁ గాంచి చాపదండంబు సజ్యంబు
సేసి మహితశరముచే నమర్చి.
- 58 వ. ¹భ్రుకుటితవికట ఫాలభాగుం²డై.
- 59 తే. ఓరి ధాత్రీసురాధమ క్రూరకర్మ
కపటధార్మిక యత్యంతకల్మషాభి
యుక్తిఁ ¹బోయినరేయి మహోగ్రవృత్తిఁ
దగిలి తెంత²వేగిరమునఁ దపసి వైతి.
- 60 వ. ఇట్టు లొదిగినఁ జావు దప్పునే లేలెమ్ము తపమ్ముసాలు రణమ్మునకు రమ్మని
కఠినాక్షరంబులుగాఁ బలికె నటు వలుకునాభీమసేనుం గనుంగొని యతని
వెనుకఁ గదియ నడచినసవ్యసాచి¹ధర్మజులం జూచి సవ్యధం బగునంతః
కరణంబుతో నగ్గురునందనుండు వారలదివ్యాస్త్రవేదిత్వం బూహించి
దుస్సహంబగునమ్మహోదురితంబునకుఁ దలంకి బ్రహ్మశిరోనామకం బ²ను
దివ్యాస్త్రంబు దలంచి యొక్క యిషికంబు వుచ్చికొని యం దయ్య³
స్త్రంబు నావహించి యపాండవం బయ్యెడు మని దారుణభాషణంబుల
తోడ రోషప్రదీప్తుం డగుచుఁ బ్రయోగించిన.

- 56 1. యొక్కయెడ - కొన్ని ప్రతులు.
- 57 1. భూతియలది - ఊ.బ.ఓ.ఔ.ఖ.గ.ఘ.డ.బ.శ.ష. 2. యాచరించి - ఊ.ఐ.బ.ఓ.ఖ.ఘ.బ.
- 58 1. భ్రుకుటివికట - పెక్కు ప్రతులు. 2. యిట్లనియె - కొన్ని ప్రతులు.
- 59 1. మైనదురేయి - ఈ.ప.చ. ; బోయిననదురేయిను గ్రవృత్తి - బ. 2. వేగంబున పెక్కు ప్రతులు.
- 60 1. ధర్మజకృష్ణులను - ఊ.ఐ.బ.ఓ.ఔ.ఖ.ఘ. 2. గుమహాస్త్రంబు - పెక్కు ప్రతులు. 3. స్త్రరత్నంబు - పెక్కు ప్రతులు.

61 స్రగ్ధర. ఆదివ్యాస్త్రంబునం దుద్యత ¹మయి ఘనఘోరాన్ని ²యర్చిద్వితానం
జేదిక్కుం దానయై పెల్లె³సగుచు ఘవనం జెల్ల భస్మంబుగా నా
పాదంపం జేర్చుమాడ్కిం ⁴బరగి పెరిగినం బాధునిం జూచి తద్దా
హోదర్పజ్ఞాన⁵ముద్రా వ్యపగతభయుడై యంబుజాకుండు ⁶వల్కున్.

62 వ. అర్జున యర్జున యిది బ్రహ్మశిరోనామకం బను దివ్యాస్త్రంబు దీని నొం
డస్త్రంబు ప్రతిహతంబుఁ జేయం జాలదు బ్రహ్మశిరంబు నీవునుం బ్రయో
గించి దీనినుడిపి నిన్నును నీసోదరులను గాచికొనుము సత్వరుండ¹వు గమ్ము.

63 క. అనవుడు నవ్వీరుఁడు స
య్యన నరదము డిగ్గి నియతుడై ¹ధనురాచా
ర్యుని సంస్మరించి చాపము
గొని మంత్రముతోడ శరము గుణమునఁ గూర్చెన్.

:- అశ్వత్థామార్జునుల బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రంబు లొండొంటిం దాఁపఁట :-

సం. 10-15-1

64 వ. కూర్చి తొలుత గురునందనునకుం ¹గీడు వొందకుండ వలయునని ప్రార్థించి
పదంపడి నాకును సోదరులకును శుభం బయ్యెడు మని పలికి యస్త్రదేవతలకు
నమస్కరించి యస్త్ర మస్త్రంబునన శమియించుఁ గావుత మని శివంబుఁ
జింతించుచుం బ్రయోగించిన నాదివ్యాస్త్రంబు కల్పాంతజ్వలనంబునుం
బోలె నాభీలజ్వాలామాలాకరాళం బై ²యుప్పరం జెల్లను దనమయం
బుగా ³నిగిడి యశ్వత్థామాస్త్రంబు గ్రమ్మటింప నుత్సహించిన నదిక్రమ్మ
ఱక పెరిగి సముద్ధామధామం బగుటయు నయ్యస్త్రద్వితయంబు నాటో
పంబున.

61 1. మగుచును - అ.ఉ.ఎ.జౌ. 2. కీలాతిత - అ.ఉ.ఎ.జౌ. 3. సగగభువ - పెక్కు
ప్రతులు. 4. బరగె బరగినం - పెక్కు ప్రతులు. 5. తీలావ్యవ - అ.ఇ.ఉ.ట.ఘ.
6. వల్కెన్ - ఉ.ఎ. కొన్ని ప్రతులు.

62 1. వగుము - కొన్ని ప్రతులు.

63 1. గురునకు భక్తి నమస్కరించి - ఐ.బ.డ.

64 1. గీడొందకుండ - పెక్కు ప్రతులు. 2. యంబరంజెల్లను - కొన్ని ప్రతులు.
3. నిగుడి - పెక్కు ప్రతులు.

65 మహాస్రగ్ధర. జలధుల్ ఘూర్ణిల్లె నుల్కాశతములు వడియెం జండ భానుండుమాసెం
గుల్మై లంబుల్ వడంకెం గురిసె ¹నురవడిఁ ఘోరపాషాణధారా
వలి నాకాశంబు ధాత్రీవలయముఁ దిరిగెన్ వజ్ర²నిర్ఘోష మెందుం
జెలఁగం³జొచ్చెన్ లనం బచ్చెరువును భయముంజెంది నిశ్చేష్ట మయ్యెన్.

66 వ. ధర్మాత్ముం డగునారదుం డప్పడు సాత్యవతేయునకు సన్నిహితుం¹డయ్యె
నతండును భరతకులోద్వహుండగునస్పారాశర్యుండను గూడి యిట్లు
జగద్భయంకర²ప్రక్ర మోద్దాము లగునయ్యర్జునాశ్వత్థామల నుపశమింపం
జేయుట కై నడుమ నిలిచి యయ్యిరువురు నాకర్ణింప నిట్లనిరి.

67 క. పలువురు మహాస్త్రివీరము
లలఘుభుజావీర్యశౌర్యులవనిఁజనిరి వా
రలు దీనిఁ బ్రయోగించుట
గలిగెనె మానవులపై నకల్మషులారా.

68 వ. అనిన విని సవ్యసాచి దివ్యాస్త్ర ¹జ్వాలాకలాప మధ్యంబున నిస్సంభ్రము
లై యున్న సర్వధర్మరక్షణ సర్వలోకహితాచరణపరిణతులగు నప్పరమ
మునులం గమంగొని తత్కాలోచితానుష్ఠానం²బు నూహించి యమ్మహాత్ము
లతో నిట్లనియె.

69 తే. అస్త్ర ¹మస్త్రముతో శాంత మగుటఁ గోరి
సొలవ కట్లు ప్రయోగింపవలసెఁ గాని
యొందుదలఁపునఁ గా దది యుడుపవలయు
నేని యుడిపెదఁ ²బరమమునీంద్రు లార.

65 1. రవముతో ఘోర - అ.ఇ.వ ; మెరుపుతోగూడ - ఉ.వ.బ.శ. ; మెరుపుతో ఘోర
ష ; మెరుపుతో ఘోర - న ; మొరము (?) తోగూడ ఓ.ట. 2. నిర్ఘాతభీతిన్ -
శ. 3. జొచ్చెన్ననం - శ.

66 1. డైతాను ను భరత - ఏ.బి.ఖ.ట.వ. 2. వరాక్ర మోద్దాములగు-ఘ;వ.

68 1. ద్వయ జ్వాలా - పెక్కు ప్రతులు. 2. బూహించి - ఐ.బి.ఘ.డ,ల.న; బులొ
నరించి - శ.

69 1. మస్త్రంబుచే శాంతియ - పెక్కు ప్రతులు. 2. భవ్య మునీంద్రు - కొన్ని
ప్రతులు.

- 70 క. ఏను మదస్త్రం బుడుపం
గా నీపాపాత్ముఁ డస్త్రఘనదహనమునం
దానేర్చు నందఱును మీ
మానసములఁ దలఁపవలయు మా సేమంబుల్.
- 71 తే. అనుచుఁ జయ్యన యస్త్రవిద్యాప్రవీణ
మానసుండగు నగుఁ డయ్యహీన రూప
సాధనము నశ్రమంబున సంహరించె
1 మెచ్చి యమ్మహామును లెదఁ బిచ్చలింప.
- 72 చ. తపమును బ్రహ్మచర్యమును దానము సత్యము గల్గునాసురా
ధిపతనయుండు దక్క సముదీర్ణముగా 1 నిగిడించి యమ్మహా
గ్రపుమహితాస్త్ర మొండ్రకును రాదు మగుద్బంగ నట్టిభంగి భూ
మిపతుల కాదు దేవతలు మేకొనఁ జాలరు కౌరవేశ్వరా,
- 73 వ. బ్రహ్మశిరోనామక బగునమ్మహాస్త్రంబు దలంచి బ్రహ్మతేజోమయం బగు
టం జేసి యిట్లుప్రయోగించి వారింపశక్యంబు గాకుండు వారింపిరేని
వారింపిన వారిన తలద్రెంచు గురుభక్తియు వ్రతయుక్తియు నెక్కుడు
గలుగుట నక్కారవశ్రేష్ఠుండు నివారణపటిష్ఠుండయ్యె నవ్విధఁబునఁ
గన్వడి యాదుర్నివారసాధనంబు వారింపట నాలోకించి యమ్మునీశ్వగు
లమ్మాహాత్మ్యఁబూహించి రశ్వత్థామ నిజాస్త్రసంహారంబు సేయఁజూచి
యది శక్యఁబు గా కుండుటయు దీనమానసుండగుచు మాననీయో
పాయం డగుసాత్యవతేయున కి ట్లనియె.
- 74 తే. చంపెఁ గురువిభు 1 నాకు లజ్జాకరముగ
భీముఁ డదియు నధర్మసంగ్రామవృత్తి
నంతఁబోవక వచ్చిప్రాణాపహార
మాచరింపఁగఁ బూని నన్నాక్రమించె.

71 1. మెచ్చియా మునులెడదల బిచ్చలింప - వ.

72 1. నిగుడించి - పెక్కు ప్రతులు.

74 1. మున్ను లజ్జాకరముగ - ఓ; మును జలజాకరమున - వ.

- 75 చ. పరిభవజాతరోషమునఁ బ్రాణభయంబునఁ జేసి యిమ్మహా
శరము వివేకవర్జితవిచారుఁడనై యిటు ¹లేసితిన్ మునీ
శ్వర యిది పాండుభూవసుతవర్గము ²నంతటినేర్పుఁ గాని ³యె
ప్పరునున మాన దివ్యిధము పాపమ యేనియు ⁴దాని ⁵కోర్చితిన్.
- 76 వ. అనిన విని యమ్మునిపతి యతనియానవంబునఁ జూడ్కి నిలిపి మీతండ్రి
యిప్పాండవమధ్యమునకు వాత్సల్యంబున నీయస్త్రం బొసంగె నీయోధ
వరుండు నీకుఁ గీడు దలంపఁడు భవదస్త్రం బుప¹శమించుటకు నైన నిజా
స్త్రంబు ప్రయోగించె మేము వలవ దన్న నుపసంహరించె ని ట్లస్త్ర
విద్యావై దగ్ధ్యంబు సడిసన్న కవ్వడి వధింప నీకు వశంబగునే నీయస్త్రం
బితనియస్త్రంబుచేత నివారితం బయ్యెడు నది యట్లుండె విను మమ్మహా
స్త్రంబు మనుష్యవిషయంబుగాఁ బ్రయో²గించువానికి నశుభం బగు నొకని
చేతఁ బ్రయోగింపఁబడి యన్యనస్త్రం బు³పశమించెనేని యద్దేశంబునకుఁ
బండెం ⁴డేం డ్లనావృష్టిదురితం బగుం గావునఁ బాండవులను నిన్నును
నిద్దేశంబును రక్షించుటకుం జెప్పితి ⁵మెప్పాటనయిన దీని నుపసంహరింప
వలయుఁ దపంబునకుఁ జొచ్చినవాఁడవు రోషంబునకుఁ ⁶దొలంగ సుఖవి
⁷గమ్ము ధర్మంబున జయఁబు గొన ⁸నోపిన యిప్పార్థుండును బ్రీతుండై
చనవలయు భవదీయశిరోమణి యీతని కి మ్మట్లయిన నితండ కాఁడు
పాండవులందఱును నీ దగుజీవనంబు నపహరించినంతయ సంతసిల్లుదు రిది
సమీచీనం బయినసంధిప్రకారం బిట్లు సేయుట మేలనుటయు నుమ్మలి
కంబుతో నగ్గురువందనుండు పరాశరనందనున కి ట్లనియె.

75 1. చేసితిన్ - పెక్కు ప్రతులు. 2. సంతతి - బ.ష.స. 3. యిప్పరునున - పెక్కు ప్రతులు. 4. నింద - ఐ.వ. 5. కోర్చెదన్ - డ.

76 1. శమియింపజేయుటకై - కొన్ని ప్రతులు. 2 గించిన వానికి - పెక్కు ప్రతులు. 3. చేత శమించునేని - బ.వ; చేనుపశమించెనేని - శ.ష. 4. డు వత్సరంబులనా వృష్టిదోషంబు గలుగుగావున - పెక్కు ప్రతులు. 5. నెప్పాట - కొన్ని ప్రతులు. 6. దొరంగి - కొన్ని ప్రతులు 7. గమ్ము ధర్మంబున - ల. 8. నొల్లనియప్పార్థుండు - ల. కొన్ని ప్రతులు.

“నహ్యధర్మేణరాజ్ఞిః పాండవో జేతుమిచ్ఛతి”

77 సి. పాండునందనులకుఁ బ్రాఁతెరత్నంబులు

కౌరవనాథుభండార మెల్ల

గైకొన్నవారు నాగభయంబుఁదస్కర

భయము¹ను దానవభయముదేవ

భయమును ²బొరయపు బాధింప దాఁకలి

తృష నిద్ర³రోగంబు దీనికతన

నిట్టిరత్నము వీరి కీజాలుదునె ముని

నాయక నీవచనం బలంఘ్య

ఆ. మగుట దీని నీకు నర్పించితిని మద

స్త్రంబు పాండవేయ⁴రాగపాత్ర

గర్భములకు హానిఁ గావించి సంతృప్తి

బొంది తాఁ బ్రశాంతిఁ బొందుఁగాత.

78 క. అన విని కృష్ణద్వైపా

యనుఁ డట్టులు సేయు మొంటి కాస పడకు మీ

యని ¹పలుక నప్పలుకునం

గనియెను దనపలుకు తప్పుగా నతఁడు మదిన్.

79 వ. కని పాండవేయ¹రాగపాత్రగర్భంబు లని తత్సంతానసంజాతగర్భంబులనెల్ల

నుగ్గడించినవాఁడ నయితి నది పారాశర్యుండు పాండవేయభార్య

గర్భంబు³లన పేరు²కొనుటగాఁ జేసి యొంటి కాసపడకుమీ యనియె దీని

77 1. దేవాసుర భయము వహింప - ప. 2. బొందవు - వ; బొందదు - బ.
3. శోకంబు - ఓ ఔ.డ.బ 4 రాజపాత్ర - బ.ఔ.బ.వ.

73 1. పలికినయప్పలుకున - ప ఓ ఔ,బ.సూ.

79 1. చార-ఈ.గ.ప. 2. లన్నియుబెరు-ఎ.ఐ.బ. 3. కొంటినని తలంచి యొకటి - డ.

నెఱింగినవాఁడఁ 4గానేని యిది యనమతిగా భావించి సకలగర్భ విధ్వంస
నంబు గావించెదం గాక యని నిశ్చయించి యమ్మునీంద్రునితోనట్లచేయు
వాఁడ ననిపలికె వారలసంవాదప్రకారంబు హృషీకేశుండెఱింగి వీఁడు
సంయమివరుమాట గీటునం బుచ్చి తనవలసినట్లుసేయువాఁ డయ్యె నిప్పా
పాత్ము నుపక్రమంబునకు నడ్డపడి చూచెదఁ గాకున్నఁ దుది నాచేయు
తెఱం గున్నదియ కాదెయని వితర్కించె నప్పు డశ్వత్థామచేతోవృత్తి
సాత్యవతేయుం డెఱిఁగియుం గృష్ణుం డెఱుంగుటయు నతం డతనితో
సల్లాపంబు సేయం దలంచుటయుఁ గనుంగొని యూర కుండె.

—: శ్రీకృష్ణుఁ డుత్తరగర్భంబు దగ్ధంబు గాకుండఁ జేయ నిశ్చయించుట :-

సం. 10—16—1

80 క. వనజాతుఁడుద్రౌణికి ని
ట్లనుఁ దునిమితి పాండుపుత్రు లందఱఁ శాపం
బునఁ 1బోయితి గర్భంబుల
దునిమెద 2నందొకటియైనఁ దొలఁగింపఁ3దగున్.

81 క. ఏనొక్కనిఁ జాండవసం
తానార్థము 1గాఁగనిత్తు ధర్మముల మహా
దానంబులఁ గ్రతువుల జన
తానందితుఁడగుచుఁ 2బెంపుఁ దలకొనువానిన్.

82 తే. అట్టిగర్భంబు 1నిలుపు తక్కన్ని గర్భ
ములును భవదస్త్రమున దగ్ధములుగఁ జేయు
మనుడు సంరంభజృంభితుఁ డగుచుద్రోణ
తనయుఁ డిట్లను నమ్మురాంతకునితోడ.

4. గానేల - పెక్కుప్రతులు.

80 1. బొందితి - వ. 2. దొకరినైన తుది నిలువ దగున్ - డ; దొక్కడైన దొలగింప
దగున్ - వ. 3. నగున్ - ఈ.ఘ.చ.

81 1. గానొనర్తు - ల. నిలుపదలకొనువానిన్ - శ.

82 1. నిలుచుకృన్ని - ఊ. నిలుచును నన్యగర్భ - డ; నిలుచుఁగా కన్యగర్భ - శ.

83 వ. పక్షపాతంబున నీ విట్లు పలికిన నే న ట్లేల చేయుదు మదస్త్రంబునకు
లక్ష్యంబులుగా గర్భంబు లొందు గలుగు లేకుండు నదియట్లుండె విరాట
నందన యగు నుత్తరగర్భంబు రక్షించెదనని చూచె దప్పనికిఁ బూనితేనియు
నాయస్త్రంబున నవశ్యం బదియును విధ్వంసంబు గావించునని పలికినఁ
బద్మనాథుండు.

84 క. అశఘుఁ డభిమన్యుతేజం
బనూనమై మాత్యపుత్రియం దున్నది నీ
తునుముట గలిగిననుం ద
త్తనయున కే నాయు విచ్చె¹దను దీర్ఘముగన్.

85 క. అనిన విని నగుచుఁ గుంభజ
తనయుం డిట్లనియె నస్త్రదగ్ధుని బ్రతికిం
చినమేల కాదె నీవి
న్ననువు నెఱింగెదము కాక నరసఖ దీనన్

86 వ. అని పలికి పరమాదర¹ణీయు లగుసాత్యవతేయదేవకీనందనులవాక్యంబు
లాదరింపక పాండవసంతానసకలగర్భవిషయంబుగా నస్త్రప్రమోచనంబు
సేసిన నుపలక్షించి వాసుదేవు డతనితో నిట్లనుఁ ద్రికాలవేది యగునొక్క
బ్రాహ్మణుం డుపప్లావ్యంబునకు వచ్చియుత్తరను జూచి నీపుణ్యంబునఁ
బ్రాణంబులు పరిక్షీణంబులై నపుత్రుండు జనియింపం గలవాఁ డది కార
ణంబుగా భవదీయగర్భస్థునకుఁ బరిక్షిన్నామధేయం బగునని పలికె నమ్మ
హాత్మునివచనం బన్యతంబు గానేరదు ²భవత్యుత్యం బకృతసమంబ యబ్బా
లకుండు పాండవవంశకరుండగు ననిచెప్పి తనచిత్తంబున రోషంబావహిల్లు
టయు బాలఘాతి వగు నీకు నశనంబు దుర్లభంబై సహాయరహితుండ వై
దుర్గంధర క్తంబున నంగంబు దగ్ధం బగుచుండ మూఁడువేలేండ్లు దిరుగుము
నాచేత రక్షితుండై యక్కుమారుండు గృపాచార్యువలనధనుర్వేద

84 1. పతిదీర్ఘముగన్ - బ.

86 1. ణీయంబులగు - జ.ట.ల. 2. భవత్యుత్యసమయం బబ్బాలకునిం బొంద డతందు

విదుండై సర్వశస్త్రాస్త్రంబులువడసి బహుసః వత్సరంబులు వసుధఁ
బాలిం¹పగలవాఁడు వానికి⁵జనమేజయుం డనుమహారాజు ప్రభవించి నీవు
సూచుచుండనుజ్జ్వలుండై ప్రవర్తించు మదీయంబు లగు తపస్సత్యంబుల
మహనీయప్రభావంబులు సూడు మని యాడె నప్పుడు కృష్ణద్వైపాయ
నుండు గురునందనున కిట్లనియె.

87 తే. బ్రాహ్మణుఁడ వయ్యునిట్లు క్రూరతకు రోయ
కస్మదీయ¹వాక్యంబుల నాదరంబు
సేయకీపాపకర్మంబు సేసినాఁడ
వచ్యుతుఁడు వల్కినట్టుల యగుము నీవు.

88 వ. అని యిట్లు శపియించి నీచకర్ముండ పొమ్మనిన విని యశ్వత్థామయమ్మ
హోత్మునియాననం బాలోకించి మునీంద్రా నీవు మనుజులలోన¹నుండువాఁడ
వని ప్రతిశాపం బిచ్చి నీకడన యేను వర్తిల్లఁగలవాఁడ నీవును శౌరియు
సత్యవాదు లగుదురు గాక యని ²తనశిరోమణి పాండవుల కిచ్చి తపోవ
నంబునకుం జనియెఁ బాండవులునుగృష్ణుండును నమ్మునీంద్రునకు నమ
స్కరించి వీడ్కొని యతిత్వరితగతి నరుగుదెంచి.

89 క. అరదములు డిగ్గి వగలం
బరితాపముఁ బొందు చున్న పాంచాలిగాం
చిరి తమచేతోవృత్తులఁ
గరుణము మగుడంగఁ బొడమఁ గౌరవనాథా.

90 వ. అట్లు గాంచి యక్కాంతచుట్టు నాసీను లై రప్పు డగ్రజుండు వసుపఁ
బవనతనయుం డమ్మణి యద్దేవికి సమర్పించి.

పాండవ - స. 3. శాస్త్రంబులు - జ. 4. రాజ్యసుఖంబు లనుభవింపగల
వాడు - జ. 5. పారిషితుండను - పెక్కు ప్రతులు.

87 1. వాక్యముదెసనాదరంబు - గ.జ.ల.

88 1. యుండు - వా ; నుండు - కొన్ని ప్రతులు. 2. పలికి తన - పెక్కు ప్రతులు.

—: భీమసేనుఁ డశ్వత్థామ శిరోరత్నంబు ద్రౌపది కేచ్చుట :—
సం. 10-16-25

- 91 క. పగతుపని సక్కనయ్యెన్
వగమానుము రాజధర్మవై శిష్ట్యము పెం
పుగ నాదరించి నీతా
ల్మిగదా భూపాలు నుమ్మలికముం బాచున్.
- 92 చ. జనపతి పంపఁ గేశవుఁడు సంధికిఁ బోయెడునపు నీవు నె
ప్పిన గరువంపు రాజసపు బెట్టిదపుం దగుమాట తెల్ల నె
మ్మనమున నెక్కినన్ నిలుపుమా వగవం బని యేమి సంగరం
బునఁ బగవారుపేర్చి పొరిపుచ్చక పువ్వులకోల సాఁతురే.
- 93 క. వినుము ధృతరాష్ట్రవంశం
బున మగ¹పిఁచంబు నెల్లఁ బొలియించితిఁ గృ
ష్ణునికారుణ్యము జిష్ణుని
పెనుఁబ్రాపును ²గలుగ నేచు విగతభయుఁడనై .
- 94 ఉ. త్రావితీ దుస్ససేచురుధిరం బరముగ్రత ¹బేర్చి వ్రచ్చిక్రి
డావిధి వాని యగ్రజుతోడల్ ²వడి నుగ్గుగఁ జేసి ³యార్చి యా
భూవరుమౌళిఁ దన్నితి నృపుల్ గని సంతస⁴మందనింత హ
ర్షావసరంబు శోకసమయంబుగఁ ⁵జేయుట నీకు⁶నర్హమే.
- 95 క. గురుతనయుఁ డగుటఁ బ్రాణము
హరియింపఁగఁ జొరక విజయుఁ డశ్వత్థామం
బరి¹భూతుఁ జేసియాయుధ
²పరిగ్రహముతోడ ³లజ్జఁ బాయంజేసెన్.

93 1. పింఛంబు—జ.ల. 2. గలిగి—ఓ.క.జ.

94 1. బేర్చి—పెక్కు ప్రతులు ; చీటి—వా ; వ్రచ్చి నేను—ఊ. ఘ. వ ; వ్రచ్చిత్రివ్ర—క.
2. గద—ఈ.ప.ల ; పెర—ఊ. ఓ.బౌ ; వెసనుగ్రత—ఘ ; వెసనుగ్రత నుగ్గుజేసి—ఊ.వ.
3. వై చి.ఆ.ఈ ఎ ; యేచి—ఇ.ఉ.ప.బ.ఓ.బౌ.గ.చ.జ డ.బ.ల. 4. మందిరింత—ఖ శ.ప.
మందునట్లు—ట ; మంద నిట్టి—ఊ.బౌ.ఘ.వ ; మంద నింతి — ఆ.ఈ.ఎ.ప.ఓ.గ.డ.వ.
5. జేయగ — ఎ. 6. పాడియే — ఊ.ఘ.బ.

95 1. భూతుండుగ నాయుధ — అ ఇ. 2. పరిహరణము — ఓ. 3. మణియుఁబాయఁ
గఁజేసెన్ — డ.వ.స.

- 96 వ. చూడామణి గోలుపోవుటంజేసి యాకుంభసంభవసంభవుకీర్తిశరీరంబు
వడియె ముఱికిఁబొంది యున్న దింతియ యిటు¹వై రంబు పేరులేకుండఁ
దీర్చుట యెవ్వరికింజను నేమియుఁగీడాడఁ దెఱపిలేక ధర్మతనయుఁడు
నిర్మలకీర్తికి భాజనంబై యుల్లసిల్లెడు నూటడిల్లుము.
- 97 తే. అనినఁ గొండొక తెలివొందునాననంబు
తోడ¹నుత్థితయై²న యాతోయజాక్షి
³ప్రభలు పర్వంగ⁴నొప్పునాపద్మరాగ
రత్నమటచేత⁵నిడికొని రాజుఁజూచి.
- 98 వ. భీమసేను నుద్దేశించి.
- 99 ఉ. నామన మార దీనిఁ గని ¹నందముఁ బొందితి నింత సాలు నా
కీమహనీయరత్నము వహింపఁగ ²నర్హుఁడితండ యంచు నా
భూమిపుచేతఁ బెట్టుటయు భూవర యాతఁడు ద్రౌణి గౌరవ
శ్రీమది భక్తిఁ బెంపఁగ ధరించె శిరంబున దానిఁ బ్రీతుఁడై.
- 100 వ. ఇవ్వి ధంబున.
- 101 తే. విలసితం బగునమ్మణి చెలువు మిగుల
మౌళియందు ధరించి యమ్మనుజనాథుఁ
డుదయ¹రాగనితాంతసముజ్జ్వలేందు
బింబమునఁ బొల్చుపూర్వశైలంబు వోలె.

- 96 1. వై రంబను పేరు - పెక్కు ప్రతులు ; వై రంబను పేరు - ఈ ట ; వై రంబు పేరు - స.
- 97 1. నందిత - కొన్ని ప్రతులు. 2. పుల్ల - ఆ.ఎ ; పల్కె - ఊ ఐ ఒ ఓ.ఘ. 3. ప్రభల జెలువొందుచున్న - క. 4. బొల్చు - కొన్ని ప్రతులు. 5. నిడుకొని - పెక్కు ప్రతులు.
- 99 1. నప్పడు సంతసమయ్యెజాలు - ఎ.ఖ ; నప్పుడె సంతసమయ్యెఁ జాలు - శ.ష.స. 2. నర్హమె యర్హుడంచు - ఏ.చ.
- 101 1. శిఖరాగ్రరాగ సముజ్జ్వ - లు.

102 వ. ఇతైఃఱంగునం బాండవాగ్రజుండు పాంచాతీకిఁ జిక్రియం బాచరించి తత్ప్ర
భృతికాంతలును సహదేవప్రీయుభవురుషులును పీనఁ బవనతనయుం దశశ్చ
త్రానుఁ బొడఁగనుట మొగతై గురునందనుండు చూడామణి యిచ్చుట
తుది యైనవృత్తాంతం బంతయుఁ దెప్ప వాభూషణభుండు లోనుగా నెల్ల
వారును నపత్యబాధకం జైనయాజ్ఞహ్మిరంబుప్రభావం బూహించి
కృష్ణప్రీతివిధానంబు గలుగుట నూఱడిల్లయు నెట్లుగునో యను
శంక నుండి రత్తటి నుత్తరకుం దక్కఁ బాండవేయవంశవధూజనంబులకు
గర్భంబులు లేక యుండె నయ్యస్త్రోత్తమం బివ్వెరాటపుత్రియుదరంబున
నున్నపిండంబు బాధితంబు సేయుట గనుంగొని యప్పుండరీకాక్షుండు
ద్రాణితోసల్లాపంబు సేయుచునరంబున నయ్యస్త్రాఘాతవేదన లేకుండఁ
దనచిత్తవృత్తిన యుడిపెం గాన నవ్వితేమం బయ్యభిమన్యువల్లభయాదెగా
నెవ్వరు నెఱుంగ రది యట్లుండెఁ బుత్రులదెస వగ దొఱంగకున్న
యాధర్మనందనుండు దేవకీనందనున కిట్లునియె.

103 చ. బంధున శార్యసంపద నభంగపరాక్రములై సద్రోషదే
యుల నొకరుండ ముట్టికొని యుద్భటవిక్రమ ముల్లసిల్ల దు
ర్బలుల వధించు చాడ్చునఁ గృపాణకళాలతితంబు లొప్పవి
చ్చలవిడిఁ ద్రుంచె నట్టె గురుసంభవుఁ డంతకు నెట్టు సాలెనో.

104 ఉ. ఉద్యోగ¹స్ఫురితుం డజయ్యభుజవీర్యుం డీర్ఘ²విక్రాంతసం
పద్యోగ³ప్రథితుండు శక్రిసుతసంభావ్యక⁴మోద్యద్ధను
ర్విద్యావై భవశాలి సంగరకళా⁴విస్తారసంవేది ధృ
ష్టమృముం ⁵డతఁ డోర్వకున్ని యెటులశ్వత్థామయుద్రేకమున్.

102 1. కృష్ణప్రతి - పెళ్ళ ప్రతులు.

103 1. పార - అ.క.

104 1. స్ఫురణుండజేయ - శ. 2. సంక్రాంతి - శ.ష; విక్రాంతి - పెళ్ళ ప్రతులు.
3. ప్రతిముండు - ఊ; ప్రవరుండు - శ.ష. 4. విస్ఫార - పెళ్ళ ప్రతులు.
5. డనినోర్వ - కొన్నిప్రతులు.

105 క. తక్కును గలపా.చాలుర

నొక్కఁడ శిఖిరంబు ¹సొచ్చి యుక్కుదలిర్పం

బెక్కండ్రఁ దునిమె²నటె యిది

యక్కజ³మగు నేమికతన నధికుం డయ్యెన్.

106 వ. అనిన నమ్మహి కాంతునకు మురాంతకుం డి ట్లనియె.

—: ధర్మరాజునకుఁ కృష్ణుఁడు శివప్రభావంబు చెప్పుట :—

సం. 10-17-6

107 చ. హరుఁ ¹బరమేశ్వరేశ్వరుఁ గృపాతిశయా²ద్దు నమేయమూర్తి శం

కరు నచలై కభక్తి³రసగమ్యుని నవ్యయు నిందుమౌళిఁ ద

త్పరమతి నాశ్రయించి ⁴యనపా⁵య⁶బళోద్భటశౌర్య⁷సంపదన్

గురుతనయుండు గాంచి యధికుం డగుటం బగదీర్చె నమ్మెయిన్.

108 చ. శివుఁడు ప్రసన్నుఁ డైన ¹నట చేయునె యెవ్వరి కైన రాజపుం

గవ యమరత్వమైన బలఘస్మరు గెల్వఁగ నోపునట్టిద

ర్పవిభవ ²మైన నిచ్చుఁ ³బరిపంథు ల⁴నేకులు నొక్కరుండు బా

హువిలసనంబు ⁵హోరముగ నోర్వఁగఁ జాలుట ⁶యీగి చోద్యమే.

105 1. నందునుక్తు — ఊ.ఓ.బౌ.ఘ 2. నిదికడున — ఈ. 3. మతడేమి — పెక్కు ప్రతులు.

107 1. బరమేశునీశ్వరు — ప.శ.ప.స ; బరమేశ్వరున్ శివు — గ. 2. దరమూర్తి రుద్ర — శ.ప. 3. గత — అ.అ.ఇ.క ; రత — డ.ప.ల ; నత — ఎ.ఖ.గ.జ. 4. యనివార్య — ప.శ.ప. 5. మహోద్భట — అ.ఇ.క. 6. సంపదల్ — పెక్కు ప్రతులు.

108 1. నదిచెల్లదె యెవ్వరికైన — ఈ ; నటచేయక — అ.ఇ.క.వ. 2. మిచ్చుచుండు — ఈ,ఎ.ప.ఘ.చ.ల. 3. ప్రతిపతుల — ఈ.గ.చ. 4. నెల్లను — పెక్కు ప్రతులు. 5. చెల్వముగ — ప.శ.ప. 6. యేమి — క జ వ ; కేమిచోద్యమో — శ.

109 ఉ. ¹తెల్లమి గాఁగ ²నేను శివదేవు నెఱుంగుదు భూతసంచయం
తెల్ల జనింప ³నిల్వఁగ లయింపఁగఁ ⁴జేయు ⁵నతండె యవ్విభుం
దుల్లమునం ⁶దలంప భువనోత్కరవిశ్వవిధాన⁷యుక్తి వ
ర్తిల్లుచు నుండు భక్తికి విధేయుఁ డపేయుఁడు కారకేశ్వరా.

110 వ. అమ్మహాదేవుని దివ్యలీలలు నెప్పెద నాకర్ణింపుము.

111 సీ. భూత¹సంచయ²వృద్ధి బుద్ధిఁ దలంచి య
పృరమేశుఁ గా నఁగ బ్రహ్మయరిగి
తనదుమనోవృత్తి దగ నెఱింగించిన
నమ్మహాత్ముండు తదభిమతంబు
గావింపఁబూని తపోవిభవం జేమి
పనులకు నై నను ³బ్రథమసాధ
నంబని యూహించి ⁴యంబుసమర్పిత
నిజమూర్తియై తపోనిష్ఠనుండె

తే. నావిరించియు నద్దేవదేవురాక
బహుసహ⁵స్రవర్షంబులు వార్చియుండ
నిజతపఃప్రభావంబున నిపుణ⁶చిత్తు
దక్షుఁ డనువానిసృజియించె ధరణినాథ.

112 వ. ఇట్లు సృజియించి ¹యవ్వరించి యతని నాలోకించి ప్రజల సృజియింపు మని
పంచిన నతండు పెద్దవా రొండ్లు లేరై రేని²యు సృజియించెద ననిన
నప్పరమేష్ఠి పరమేశ్వరుండు జలనిమగ్నుండై యున్నవాఁ డేను నిన్ను

109 1. తెల్లము - పెక్కుప్రతులు. 2. నీవు - శ. 3. నిల్వఁగ - ప.శ.ష. 4. జేయుచు
నుండు - ఐ.బ. 5. నతండ - పెక్కుప్రతులు. 6. చలిర్ప - డ. 7. వృత్తి - బ.
8. దు సత్యము - డ.

111 1. సంభవ వృద్ధి - ప. ఐ. ఓ. ఔ. 2. వృద్ధి - పెక్కు ప్రతులు. 3. బరమ
సాధ - ఉ. శ; ధర్మ సాధ - ప.బ. ఓ. ఔ. 4. యంబుధి నిర్మగ్న - ఐ. బ. ఓ.
ఔ. డ. బ. శ., యంబు సమర్పిత - ఉ. ఘ. వ.; యంబు సమూర్జిత - వా.
మూలం. "దీర్ఘకాలం తపస్తే పేమగ్నోఽకంభసిమహాతపాః" 10-17-11.5. స్రాబ్ది
ములకోర్చి భక్తి నుండి - శ.ష. 6. వృత్తి - ప.ప.

112 1. య - వా; య - పెక్కు ప్రతులు. 2. యు - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

నియోగించెద నింక సృజియించుపెద్ద లెవ్వరును లేరు సృజియింతువుగాక
యనవుడు నమ్మహాత్ముండు దేవాసురమనుష్యతిర్యగాత్మక భూతంబుల
సృజియించిన ³నా కొని యవి దక్షప్రజాపతి భక్షింపం గవిసిన.

113 ఆ. అతఁడు బ్రహ్మపాలి కతిరయంబునఁ ¹జాటి
భూతతతులు నన్నుఁ బొందువకుండ
నాఁగవలయు వాని కాహారములు గల్పి
తములు సేయవలయుఁ దగమహాత్మ.

114 వ. అనిన విని యా జగత్కర్త యోషధులును ఫలమూలాదిభక్ష్యసంపదుప కా
రంబు¹లుగా వృక్షలతాగుల్మంబులను గల్పించి యా భూతంబులకు వాని
నాహారంబులుగా సమర్పించి మఱియును బలిష్ఠభూతంబులకు దుర్బల భూ
తంబులు భక్ష్యం బగుం గాక యనియు నాదేశిం²చె నంత నా భూతంబులు
ప్రీతంబు లై చని తత్ప్రకారంబున వృద్ధి నొంది సంతాన రూపంబున సమృ
ద్ధంబు లగుచు నుండెఁ బెద్దకాలంబునకు జాలేందుధరుండు జలంబులు వెడలి
వచ్చి భూతకోట్ల నాలోకించి కోపించి నిజలింగంబుఁ బుచ్చి నేలనిడినం గని
యానీరజాసనుండు భవునిం బ్రశమనవాక్యంబుల ననునయించుచుఁ జేర
నరిగి లింగంబు నిట్లేల చేసి తనుటయు నద్దేవుండు.

115 క. భూతంబుల సృజియించుట
కై తోయములందు మునిఁగియత్యుగ్రతపః
స్థీతుఁడనై వచ్చితి నొరు
చేతసృజనమగుట నిట్లు సేసితి దీనిన్.

116 వ. భూతంబుల సృజియించుటకుం గాక లింగంబు ¹దన కేల యని పలికి సంరంభ
విజృంభితుం డగుచు మాల్యవంతంబునకుఁ జని మహాతపంబు సేయుచుండ².

3. నవియాకొని - పెక్కు ప్రతులు.

113 1. నేగి - ఈ ఎ.ప.చ.జ ; జని - ఏ.బ.ట.బౌ. డ ; బోయి - ఊ.గ.ఘ.ప.శ.ష.

114 1. లగు - పెక్కు ప్రతులు. 2. చిననా - పెక్కుప్రతులు.

116 1. దక్షైల - స. పెక్కుప్రతులు. 2. పెద్దకాలంబునకు - పెక్కుప్రతులు

117 క. ¹ఆసమయంబున లింగము
భాసురగతిఁ జూడ నొప్పె బ్రహ్మాదులకుం
జేసిరి పూజలు వారలు
వాసవ ముఖ్యామరాది వర్గముఁ దారున్.

118 వ. ¹అంతం పెద్దకాలంబునకు.

—: రుద్రుఁడు దేవతలు సేయు యజ్ఞంబు సేరుట :—

సం. 10-18-1

119 క. ¹సురలోక్కు మహాధ్వరమా
చరింపఁగ దలంచి ద్రవ్యసంపద మిగులం
²దొరకొల్పి భాగయోగ్యా
మరుల నిరూపించి యతిసమాహితమత్తులై.

120 వ. తొడంగి యనుష్ఠానప్రపంచప్రవర్తకు లగు చుండిరి గాని రుద్రుని మహాను
భావం బెఱుంగమింజేసి యయ్యోగమూర్తికి భాగకల్పనం బొనర్పరైరి
దాని నెఱింగి.

121 సీ. ¹అతులతపోమయం బయి యద్భుతావహం
బయిన దైర్ఘ్యంబున నతిశయిల్లి
బాలార్క సన్నిభప్రభఁ దేజరిల్లెడు
నట్లుగా నొక్క శరాసనంబు
సృజియించి దానికి శింజిసి ప్రముఖంబు
లగునంగకములు యజ్ఞాంగ కల్పి
తములు గావించి ²యుద్ధామకోపానల
జ్వాలలు ³సాకారలీల నిగుడఁ

117 1. ఈవద్యము ఏ.ష. ప్రతులందు పక్షతక్తీనవానితో లేదు. మూలమునందును దీని ప్రసక్తి లేదు.

118 1. పెక్కుప్రతులతో లేదు.

119 1. సురలోకమహాధ్వరమ్మా - వా ; సురలోక్కు మహాధ్వరమా - పెక్కు ప్రతులు.
2. బురికొల్పి - ఖ.శ.ష.

121 1. అమల - శ.ష. 2. యుదగ్ర - అ.ఇ.క. 3. సహకార - అ; నాకార - ఔ ;

ఆ. గేలియం దమర్చి కృత్తివాసుఁడు సుర
శ్రేణి¹క్రతువు నియతిఁ జేయునెడకు
నరుగుదెంచె సత్వరాభీల హేలాపి
కాసభాసి యగుచుఁ గౌరవేంద్ర.

- 122 మ. ధరణీచక్రము ¹ద్విర్దిరందిరిగెఁ బాతాళంబు ఘూర్ణిల్లె భూ
ధరముల్ పెల్లగిలెన్ దిశావలయ ముత్కంపంబు నొందెన్ దివా
కరచంద్రాగ్ను²దీప్తి మాసె సురలోకం బాకులం బయ్యె న
ప్పరమేశుం ³డటు తా మరుత్కృతుపరిభ్రంశార్థియై వచ్చినన్.
- 123 చ. అనిమిషసంఘమెల్లను భయంబునఁ జేష్టలు దక్కి యధ్వరం
బు ¹నడప నేర్చు ²లేది కురుభూవర చిత్రగతప్రకార మ
య్యె ³నడరి యేసె నాక్రతు⁴వు నీశుఁడు డెందము గాఁడ బాటిపో
యె నది మృగంబుచందము వహించి హుతాశనసంయుతంబుగన్.
- 124 వ. ఇవ్విధంబున యజ్ఞం ¹బప్రకాంతం బగుటయు నిర్జరులు ²నిశ్చేతనులై
రందు సవిత్సనిజాహువులును బూషునిదంతంబులును ³భగునిలోచనంబు
లును ద్రిలోచనుండు గోదండ్రాగ్రంబునఁ దునీయను డొల్లను బగులను
బొడిచె నప్పుడు ⁴దలరి దివిజులు యజ్ఞాంగంబులతోడం గూడఁ బలుగడలం
బాటం దొడంగిన.

హుంకార — ఘ. 4. నియతిక్రతువు జేయు — పెక్కు ప్రతులు.

- 122 1. సంచలించెవెన — ఐ.బ.బ.వ. 2. లదీప్తులైరి — పెక్కు ప్రతులు. 3. డటులా
మరు — ఖ.ల.శ.ష ; డజరామరక్రతు — ఎ.
- 123 1. నడుపు — పెక్కు ప్రతులు ; నగలవేడ్కచూడ — ఆ.ఎ ; నడుపుచొప్పు — ట ;
నడవలేకపోయె — క.వ ; నడవనేరులేడ — బ. 2. లేక — పెక్కు ప్రతులు.
3. నెనసిననేసె — శ. 4. వుమేశుడు — ఊ.ఐ ఓ ఘ.
- 124 1. బుప్రకాంతంబగుటయు — ఆ.ఈ.ఎ.ప.క.చ స ; బుప్రకాంతంబగుటయు — ప.
2. నిశ్చేష్టితులై — ఔ.గ.బ.ల.శ.ష.స. 3. భగుని — పెక్కు ప్రతులు. మూలం
“భగస్యనయనేతథా” 10-18-16 ; భృగుని — వా.శ. 4. దలరి — పెక్కు ప్రతు
లలో లేదు ; బెదరి — అ.ఇ ; దత్తరిల్లి — ఈ.ప.చ.ట ; దలంకి — బ.

125 క. ఆదేవు¹డు పారందలు
నే²దిక్కులఁ బోవకుండ ³నెయిది క్షయంబా
⁴పాదించుచు నతి నాఁగెం
గోదండము ⁵నారి సాచి గుమురులు గొనఁగన్.

126 తే. ఏయనొల్లక ¹యమరుల నివ్వధమున
²బొదివికొని యీశ్వరుఁడు దూలపుచ్చ వార
లొక్క మొగి వింటిగొనయంబు పెక్కుదునియ
లయ్యె³డుమ యనవుడు నది యట్ల యయ్యె.

127 వ. ఆలోన.

128 క. సుర ¹లాక్రతువుం దారును
శరణం బనుపలుకుతోడఁ ²జరణానతు లై
కరుణకుఁ బాత్రములగుటయు
శరణాగతవత్సలుఁడుఁ బ్రసన్నతఁ ³బొందెన్.

129 వ. ఇట్లు ప్రసన్నుండై .

130 తే. ¹అత్మకోపంబు ²పుచ్చి జలాశయమున
వై చి పాలేందుధరుఁడు దేవతలనాద
రమున వీక్షించె నమ్మహోగ్రంపు³రోష
మనల⁴రూపమై ⁵యిగిరించె నజ్జలముల.

125 1. దంతవారల - పెక్కు ప్రతులు ; డట్లనందర - ఉ ; డట్టులందర - అ.ఇ.ఎ.క.
2. దెసలం - పెక్కు ప్రతులు. 3. నెయ - శ ; నేది - వ ; నేసి - ఉ,
4. పాదించుటగానాగెం - శ ; పాదించుచునెరినాగెం - ఏ,చ. 5. సాచిసాచి -
పెక్కు ప్రతులు ; సాచికదిసి - ఐ.బ.వ ; సాచియపుడు - డ.శ.ష.

126 1. నమరుల-శ. 2. బొదువుకొని - ఆ.ఎ.ఏ.క.చ 2. డమ-పెక్కు ప్రతులు.

128 1. లోకేశుడు - క. 2. శరణాగతులై - బ.క.ట. 3. నొందెన్ - కొన్ని
ప్రతులు.

130 1. అట్టి - ఊ.మ ; అతడు - ఐ.బ ; అతను - బ.వ. 2. నపుడు - శ.ష.
3. కోప - అ.ఇ.క.ఖ.ట.శ.ష 4. రూపంబుతోద్రావె - డ. 5. నిలిచెను - ష ;
దహించె - ప.

- 131 వ. ఇ తైఱంగునఁ గృపాయ తచిత్తుం ¹దై సర్వేశ్వరేశ్వరుండు సవిత్మనకుఁ
బూషునకు భగునకుఁ గరంబులును దంతంబులును నయనంబులును
నొసంగి యజ్ఞం బెప్పటియట్ల ప్రవర్తిల్ల ననుగ్రహార్ద్రభావంబునం
బనిచిన.
- 132 క. అమరులు భక్తింగ్రతుభా
గమునప్పరమేశ్వరునకుఁ గల్పించి రతం
డు మనంబునఁ బ్రీతుండై
సమాహితుం డయ్యె జగము సంతోషించెన్.
- 133 వ. అట్టివి ¹యద్దేవదేవుని దివ్యలీల లతండు కోపించిన భువనంబు ²లస్వాస్థ్యం
బును బ్రసన్నుండైన సుఖత్వంబును గను నాభూతనాథుండు గురుసుతు
నకు సన్నిహితుం డయ్యెఁ గావున నయ్యోధవరుం డొక్కరుండ శిబిరంబు
ప్రవేశించి యితైఱంగుపరాక్రమంబాచరించెఁ గాని యివ్వితేషం బారథిక
వరునిశక్తి నైనది గాదిది చిత్తంబున నిడం బనిలేదు భీష్మద్రోణకర్ణశల్యాదు
లైన మహావీరులం బోరఁ బరిమార్చ దొరకొనుటకును దర్పదుర్దములైన
ధృశరాష్ట్రనందనాగ్రేవులైన దుశ్శాసన దుర్యోధనులఁ జలంబు నెరయ
వక్షోరక్తపానంబున నూరుభంజనంబునం ⁴బరిమార్చుటం జేసి ప్రతిజ్ఞాపూర
ణాచరణశోభనంబు నొంద ⁵సంభావించుటకును గారణంబైన భవదీయ దైవ
మానుషయోగంబునకుఁ బరమానందంబు నొందుమని యిట్లు గోవిందుండు
ధర్మనందనునకు నాశ్వాసం బొనరించె నని జనమేజయునకు వై శంపాయ
నుండు సెప్పుటయు.

134 స్రగ్ధర. సాయంప్రాతర్హృత ప్రజ్వలిత హుతవహస్వైరనిర్ధూతజాడ్య
స్థాయ¹చేతః ప్రసాద² ప్రస్ఫుమరవిమలప్రాధ³బోధానుమోదీ

- 131 1. దై న సర్వేశ్వరుండు - పెక్కు ప్రతులు ; దైయప్పరమేశ్వరుండు - శ.ప.
2. ప్రభావంబున - కొన్ని ప్రతులు.
- 133 1. యద్దేవుని - పెక్కు ప్రతులు ; 2. లస్వస్థంబులును - కొన్ని ప్రతులు ; లు
విధ్వంసంబులు - కొన్ని ప్రతులు. 3. ప్రతాప పరాక్రమంబులనైనదిగాదు యిది -
ఊ.ఐ.ఒ ఓ ఘ. 4. బరిభూతులం - పెక్కు ప్రతులు. 5. సంభవించుటకు - పెక్కు ప్రతులు.
- 134 1. శ్రివత్సాద - కొన్ని ప్రతులు 2. దాస్పదవిమలతర - ప.స ; దాప్రశమన
విమల - శ ; దాస్పద ధృతవిమల - ఐ.ఒ.ఒ ఓ ఘ. 3. లీలానుమోదీ - కొన్ని

మాయా ⁴వ్యాపారదూ గా ⁵మఖతతిహృతినిర్మాణ సంపాద్యమానా
శ్రేయోరాజత్తిలోకాశ్రిత జన⁶దురిత⁷క్షేపలీలా⁸విలాసా.

135 క. ¹సురనికరానందకరా

సురారికాంతావిలాస శోభాపహరా

కరుణాసక్తమనస్కా

సరిద్వరా బర్హిబర్హ చారుశిరస్కా.

136 మాలిని. అకలుష ¹హృదయాభివ్యక్త సర్వోపయుక్తా

సకలనిగమ వేద్యా ²స్వాస్థ్యవిద్యోపపాద్యా

ప్రకృతివికృతిభావప్రాప్త సాంఖ్య ప్రదీప్తా

సుకృతమయవిలాసా సుస్థిరానంద భాసా.

గద్యము. ఇది శ్రీ మదుభయ కవి మిత్త కొమ్మనామాత్య పుత్త్ర

బుధాశాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతంబైన ¹శ్రీ

మహాభారతంబున సౌప్తికపర్వంబునందు సర్వంబును

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము నందు సౌప్తికపర్వము సమాప్తము.

ప్రతులు 4. యోగాను - శ.ప. 5. మధుర విహృతి - పెక్కు ప్రతులు.
6. ముదిత శ్రీవిలాసా విశాలా - క. 7. క్లేష హరీవిహరీ - ఎ. 8. విశాలా -
పెక్కు ప్రతులు.

135 1. సురనికర కరణ భీకర, సురప రికాంతా విలాస శోభనహారా - శ

136 1. గుణసక్తా అంచితస్థానయుక్తా - ఈ.ప.గ.చ. 2. స్వస్తి - కొన్ని ప్రతులు ;
స్వచ్ఛ - శ.ప.

137 1. శ్రీ మహాభారతంబున - పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

శ్రీమదాంధ్ర మహా భారతము

శ్రీపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

—→0←—

- 1 క. శ్రీ సాంగత్య విధాయి వి
కాసోల్లాసిత కటాక్ష కరుణామయ మూ
ర్తి సార బోధ ¹భరిత
వ్యాసాది మనో²నివాస హరిహరనాథా.
- 2 క. దేవా జనమేజయ జగ
తీ వరుడు గుతూహలము మదిన్ ¹మొల తేరం
గా వై శంపాయనవద
నావేశిత ²దృగ్విలాసుడై యి ట్లనియెన్.
- 3 వ. తన సుతుండును ¹నైన్యంబును బాండుసుతుల చేత ²నట్లగుట సంజయు
వలన విని ధృతరాష్ట్రం డెబ్బంగి వర్తించె నశ్వత్థామ కృప³కృతవర్మ లా
రాత్రి తమ చేసిన పరాక్రమంబు తెఱంగు దుర్యోధనున కెఱింగించి
పోయిరని వింటిఁ బదంపడి కరినగరంబు దెస కరిగి మగిడి రనియు నాకర్ణిం
చితి వార⁴లట యెవ్వలనికిం జని⁵రేల మగిడి రశ్వత్థామ కృష్ణదైవ్పాయ
నాశ్రమంబునకుం బోవం దక్కిన యిరువురు ⁶నెక్కడ వోయి రవ్వధంబున
విజయంబు నొందిన ధర్మనందనుం డేమి యాచరించె నంతయుం బరిపాటిం
దేటపడం జెప్పు మనిన నమ్మునివరుం ⁷డి ట్లనియె.

1 1. మహిత - ఇ.ఈ. 2. నిధాన - డ.

2 1. మొలువంగా - గ. 2. దృగ్విలోలుడై - డ.

3 1. తత్సైన్యంబును - ఈ.ఐ. 2. నీల్గుట - ఈ. చేతందెగుట - ప.బ.గ. 3. కృత
వర్మ - అ.ఉ. 4. లటనెవ్వలనికిం - ఐ.వీ.ప; లటయెప్పనికం; లటయేమి
పనికిం - వ. 5. రెట్లు -- ఆ.ఇ. 6. నెందుబోయి - పెక్కుప్రతులు; నెందెందు
పోయి - వ; రెక్కడెక్కడపోయి - అ.ఉ.క.గ.వ. 7. డు జనమేయున
కిట్లనియె - అ.డ; డమ్మునుజపతి కిట్లనియె - క.

- 4 తరల. ధరణినాయక¹ యట్లు పుత్రశతంబు వై రికులంబుచే
నిరవశేష² తనొందుట³ మహనీయ గౌరవహీనతం
బొరసి³ కొమ్ములు దున్న మ్రోడ్పడు భూరుహంబునుబోలె ని
4ర్భర విపద్వికలాత్ముడై ధృతరాష్ట్రుడు⁴ డుల్లము⁵ వమ్ముగన్.
- 5 వ. చింతాభరంబున¹ నూరక యున్నంజూచి సంజయుం డతని కిట్లనియె.
- 6 అ. నీకు నితరు¹లట్లు శోకింప² దగునె యె
వ్వరిఁ దలంచి³ యింక వనరువాడ
వీవు శోకమునకు నెయ్యది తుది⁴ యిది
వలవ⁵ మడుగు⁶ వినుము వసుమతీశ.
- 7 వ. పదునెనిమిది యక్షాహిణులు సమసెఁ బితామహ పితృభాతృ పుత్ర పౌత్ర
1సఖి² సుహృత్సహాయులుం దెగి రందు వగపునకుం బని³ గానివారలు
గలరే యేది కొలందిగా వగచె దందఱకు నగ్నికార్యం⁴బు నిర్వర్తింపను
దగిన వారలకుం దిలోదక⁵ ప్రదానంబులు సేయను వలయుఁ 6బొలిగలనికి
7వేంచేయు మనుటయు.
- 8 క. విపులార్తిఁ¹ గూరి మనుజు
ధిపయాభూవల్లభుండు ధృతి² లేమిం జం
డపవన పతితం బగు³ పా
దపంబు చందంబు దోప ధరణిం బడియెన్.
-
- 4 1. యట్లు — ఈ.ఉ.బౌ.గ. 2. ముబొందుటన్ — పెక్కుప్రతులు ; తనొందనమ్మహ — గ.వ. 3. కొమ్ములు — ఆ ఇ.ఈ.ఉ.ఊ.వా. 4. ర్భరదశావికలాత్ములై — ట. 5. నొవ్వగ — అ ; వేపగాన్ — ఇ ; — ఇ ; తుంగగాన్ — ఈ ; వెమ్మగన్ — వా.
- 5 1. నూరకుండుటం — బౌ ; నూరకుండుటకు — కొన్నిప్రతులు ;
- 6 1. లట్లు — ఉ ; నట్లు — గ. 2. నగునె — ఆ ఉ.ఊ.ప బ. 3. నీవువనరువాడ వింక — పెక్కుప్రతులు. 4 మొదల్ — ఊ. 5. దుడుగవయ్య ఇ ట. 6. నీవు — ఈ.
- 7 1. బంధు — ట. 2. సుహృదాది — ప.ఐ. 3. లేని — గ. 4. బులు — ఆ.ప.ల. 5. పిండవ్రదా గ చ. 6. బోరికలనికి — చ. 7. విచ్చేయుమనుటయు — చ.డ.ల ; విజయం చేయుమనుటయు — కొన్నిప్రతులు.
- 8 1. బొంది — ఈ ; గూలి — క.వ. 2. లేమిని — ఆ.బ.బౌ. 3. పాదపమను — చ ; పాదపమగు — గ.

- 9 వ. ¹పడి యుండి తల దోర్చికొనుచు నిట్లనియె.
- 10 వసంత తిలకము: ¹హా పుత్రవర్గ మిటు లాఱడిఁ బోవ దీప్త
వ్యాపార మేది మది ²వందుచు దీనవృత్తిం
బ్రాపించి యన్యుల³కృపం బరికింప నింకే
నోపన్ ⁴భవం బెడలి యుండఁగ జీవి⁵తోడన్.
- 11 క. ఎఱుకలు విఱిగిన ¹గరుడని
తెఱఁగునఁ దేజంబు నెడిన దినకరుగతి నం
దలు బంధులు దెగి విభవం
బఱి వెలవెలఁబాటు చునికి యది ²బ్రతుకగునే.
- 12 సీ. సంధికిఁ ¹గృష్ణుండు సనుదెంచి పెక్కు భం
గులఁ ²జెప్ప భీష్ముండు గుంభజుండు
నట్లు ³హితార్థులై యంతలంతలు మాట
లాడిరి జామగ్నాద్వైత న
మునివరు లవ్విధంబున ⁴నొత్తి చెప్పి రా
బుద్ధులన్నియును దుర్బుద్ధి నగుటఁ
⁵బాటింప నైతి ⁶లోభమునఁ బాండు నృపాలు
పాలు తత్సుతులకుఁ బంచి ⁷యీని
- తే. నాకతంబునఁ బొలిసిరి నందనులును జెలులుఁ
జుట్టంబులును సహాయులును ధైర్య
మెట్లు కలుగు ⁸వైదికముల కెట్లు మనసు
గొలుపుఁ బ్రాణంబుతో నెట్లు నిలువవచ్చు.

- 9 ఇట్లుపడినయాంబికేయుని సంజయుండెత్తి శిశిరవీధులందేర్చిన — పి.బి.బి. 2.
పోయుచు — ఈ.చ.వ.
- 10 1. ఆపుత్ర — ఊ.ఐ.చ. 3. వందరి — వ.పి. 2. లుకృపం — ఆ.ల. 4. భరం
బెడలి — వ. 5. తార్థిన్ — ఈ.
- 11 1. గరుడని — పెక్కుప్రతులు. 2. బ్రతుకగునే — కొన్నిప్రతులు.
- 12 1. కైకృష్ణుండు — ల. 2. జెప్పె — ఈ.ఊ.ఎ.ప.ఓ.క. 3. హితార్థులై —
గ.వ. 4. నోలిచెప్పి — జ; నొత్తిపలికి — కొన్నిప్రతులు. 5. బాటింప — వ.
6. లోభంబునఁపాండునిపాలుతత్సుతులకు — కొన్నిప్రతులు; లోభంబునఁపాండు
నృపాలు భాగంబును బంచియీని — ల. 7. యీన — స. లౌకిక — ఈ.ఊ.వ.

- 13 క. ¹నాకీడు దలఁప నేరక
²శ్రీకి నెడపి పాడి యింత సేయక పుత్రా
 నీక నుహ్మద్బాంధవులం
 బోకార్చితి బ్రదుకుటింకఁ బొసఁగునె చెపుమా.
- 14 వ. దైవంబు దుఃఖభాజనత్వం బొనర్చుటం బూర్వజన్మాచరితం బై న సుకృతంబు
 లేమిగాన నయ్యెడు వయఃపరిణా¹మంబునఁ బంచభూతక్షయంబున దుర్వి
 నయపరిపాకంబున సకలబంధునాశంబును సమయప్రాప్తంబు లయ్యె నింక
 బ్రహ్మపదప్రాప్తియ తగు నదియైయున్నది యది యాచరించుట ²సంశిత
 వ్రతపరావాదులై న పాండుసుతులు చూతురు గాక యనిన విని యజ్ఞనపతి
 శోకంబు శాంతంబు సేయుటకు సఁజయుం డిట్లనియె.
- 15 క. శ్రుతులును శాస్త్రములు బహు
 శ్రుతులవలన వింటి శాంతి చొప్పడవలదే
 మృతికి నృపు ¹డలుదురె ధీ
 యుతు లీవిధమునకు రోయ కుండుదురె నృపా.
- 16 వ. తొల్లి సృంజయుండు పుత్ర¹శోకార్తుండై నమరముని సత్తముండగునారదుం
 దుపన్యసించిన యితహాసం బభిమన్యు మరణ ²శోకసంతప్తుండై న ధర్మతన
 యునకుం బరాశతనయుండు సెప్పిన చొప్పునన యేనును జెప్ప నాకర్ణించితి
 గాదె సుహృజ్జనంబు లుప³దేశించిన మాటలు విననైతి నని నీవ చెప్పె దుమ్మ
 లింపం బనియేమి నీకును నీకొడుకునకు మంత్రులు దుశ్శాసనుండును
 గర్జుండును శకునియు నలె యేమిసెప్పఁగల దవధరింపుము.

- 13 1. ఆకొలఁది - ల. 2. శ్రీకైతగుపాడి - గ.శ.ష.స ; శ్రీకినెడపి - స. కొన్ని ప్రతులు.
- 14 1. పాకంబున - క.గ. 2. సంశితత్రాణ - ఆ ; శంసిత - వ ; సత్యవ్రత - గ ; సునీతి - చ ; సంభృత - జే.
- 15 1. లడలుదురె - అ.చ.వ.వీ.
- 16 1. శోకాయత్తుండైన - ఉ. 2. శోకాక్రాంతుం - ఏ.బ. 3. శింపనమ్మాటలు - కొన్ని ప్రతులు.

17 ఆ. కొలుత నులుకు గాని కొడుకెన్నఁడును గార్య
తంత్రమునకుఁ జొరఁడు దాని నీవు
మాన్పనొల్ల వతని మగఁటిమియును లావు
నచ్చి లోభ ¹మెదఁ బెనంగొనంగ.

18 క. అద్యులు దఱితోఁ దగియెడు
కార్యమనుష్ఠింతు రట్టు గా కప్పని మా
త్సర్యమునఁ దిగిచి పట్టి య
నార్యులు దుదిఁదూర వగతు రాపదయైనన్.

19 ఆ. జున్ను దెప్పరంపు జో¹తైన చటి నున్నఁ
జూచి విలుగఁబడుటఁ జూడకాత్మఁ
దీపుఁగోరి యులుకు తిండికాఁడునుబోలె
నయితి వగచు టింక ననుచితంబు.

20 క. వగచినఁ బోయిన కార్యము
మగుడునె వగవంగ లోకమాన్యుం డగునే
వగ పుణ్యగతికి మూలమె
వగ ¹పెల్లవిధముల నుడుగవలయు నరేంద్రా.

21 మత్తకోకిల. తాన చుట్టు దగిల్చియగ్ని యుదగ్గితం దరికొన్నఁ ¹రా
వానుభూతికి నోర్వఁజాలక యప్రయోజనవాక్య సం
తాన శోషితవక్త్రుఁడై ²యతిదైన్య మొందెడువానియ
తైన నీదు విలాప మన్యుల ³కాడఁ బట్టగు భూవరా.

17 1. యెడఁగఁ బెచ్చుపెలుగ - జ శ.

19 1. జొంపనచటి - జ ; జొవైనచటే - త.

20 1. పెల్లివిధమునను నుడగ - వ.

21 1. రావానుభూతి - చ.వ. 2. తుది - వ. 3. కాటపట్టగు - స. కొన్ని
ప్రతులు.

22 అ. ¹నీవుఁ గొడుకుఁ బలుకు నిష్ఠురవచనంబు
 లను సమీరగతుల నతిశయిల్లు
 పార్థురోషవహ్ని పాల్పడి రధిప నీ
 వారలెల్ల నింక ²వగవఁ ³దగునె.

23 వ. అని యనేకభంగులం బలికిన సంజయు పలుకులకుం జెవి¹యొడ్డిధైర్యంబు
 చిక్కఁబట్టి యంకిలి ²దేటిన యవ్విభు నాలోకించి యెల ³నేలంబడి పొరలేదు
 లెమ్మని పలికి విదురుం డిట్లనియె.

—: విదురుఁడు భ్రతరాష్ట్రునకు దుఃఖోపశమనంబు చేయుట :-

సం. 11-2-1

24 క. పెరుఁగుట స్రగ్గఁగ ¹రుచులఁ
 బొరయుట యశుచంబు గాఁగఁబుట్టుట సావం
 జెరయుట పాయఁ బదార్థో
 త్కరముల ²నై జమది యెట్లు దప్పింపనగున్.

25 సీ. బిరుదులనై నను బిటికివాండ్రునై నఁ
 జంపుచోఁ గడవఁడు జముఁడు నేర్పు
 లావును మర్త్యుని చావు మాన్పఁగ లేవు
 రణ మొనర్చినఁ గాని రాదె మరణ
 మెయ్యది ¹యవధి యిందెల్లవారును దెగు
²వారకా కది గడవంగ వశము
 గాదింత యుమ్మలికం బేల యట్లును
 గాక నీ సుతులు సంగ్రామ కేళి

22 1. నీదుకొడుకు — కొన్నిప్రతులు. 2. వనరఁజనుచె — వ. 3. బన్నె, జనునె — అని పాఠములు.

23 1. యొగ్గి — ఈ.ఎ.శ. 2. దేటునవ్విభు — కొన్నిప్రతులు. 3. నేలంబొరలేదు — కొన్నిప్రతులు.

24 1. జవులం — స. కొన్నిప్రతులు. 2. నై జంబులెట్లు — కొన్నిప్రతులు.

25 1. నియతి — కొన్నిప్రతులు. 2. వారలేవిధిగడవంగవశము — జ.

తే. సలిపి యిందుగ్రిని కతిఘటై చనిరి యజ్ఞ
దానవిద్యాత పోలబ్ధ మానసియ
గతులు సమరానివర్తన మృతుల యరుగు
నట్టి గతులకుఁ బాటిగా వండ్రుబుధులు.

26 వ. కావున వారికి వగవం బని లే దది ¹యట్లుండె సంసారంబు న మాతృ పితృ
సోదరదార పుత్ర సహస్రంబు లనుభవ గోచరంబు లయ్యె నం దెవ్వరికి
వగచెద వని వెండియు.

27 తే. యౌవనంబును రూపంబు జీవితంబు
ద్రవ్యసంచయములు ననిత్యములుగావె
వీని హానికి వగపవివేక మగుటఁ
బండితులు వగఁగూరరు పౌరవేంద్ర.

28 వ. పాండిత్యసంపన్నుండ వగునీవు బంధు ¹జీవహానికి వగవ ²దగునె వగవ
కూరకునికి మే లాకర్ణింపుము.

29 ఇంద్రవజ్ర. చింతా ¹పరత్వంబునఁ జెందు దుఃఖా
క్రాంతత్వ ముర్వీశ్వర కానఁ ²గీడుం
³జింతింపఁ డార్యాత్ముఁ డచింతనుండై
యంతఃపరీతాపము నార్పజాలున్.

30 క. ప్రియవస్తు వెడలుటయు న
¹ప్రియంబు వాటిల్లుటయుఁ బరిజ్ఞాన విని
శ్చయహీనులైన యల్పా
శయులకు దుఃఖంబుఁ జేయు జగతీనాథా.

26 1. యెట్లంటేని - స. కొన్నిప్రతులు.

28 1. జీవిత - కొన్నిప్రతులు. 2. బనిలేదు - కొన్నిప్రతులు.

29 1. భర - జ వ.శ. 2. నెప్పుం - వీ.శ.ప. 3. జింతింపకార్యుండ చింతనుండై - స.

30 1. ప్రియములు - కొన్నిప్రతులు.

31 వ. పండితుల నవి గలంఁజు జాల వనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డతని ఓక్కు
¹మొగంబుగాఁగఁ గూర్చుండి నీ సుఖాపితంబులకతంబున ²శోకంబు డిందు
 పడియెఁ పండితులు ప్రియాప్రియవస్తు వియోగ సంయోగంబు ³వలన
 జనించు మానసదుఃఖంబుల నేమిటంజేసి పొరయ కుండుదు రది నెప్పు
 మనుటయు నమ్మనుజపతి కతం డిట్లనియె-

32 క. ఈ లోకము నిస్సారం
 బాలోక్కిపంగ ¹ననఁటియట్టుల యనితా
 లోలతఁ బొందని పురుషుం
 డేలా నెవ్వగలఁ ²జెందనిచ్చు మనంబున్.

33 తే. అరయవచ్చినఁ దనమేను నెరవతనకు
 వొండు రూపులు దక్కక యునికి యరుదె
 యనుతలంపు ¹ధృవంబుగ నలవరించి
²బుధజనంబులు శోకంబు ³బొరయ రధిప.

34 సీ. ఒకయింట నుండి వేఱొక యింటి కరిగిన
¹విధమును వస్త్రంబు విడిచి యొండు
 వస్త్రంబు గట్టిన ²వడుపును నై యుండు
 నొడలు దొరంగి ³యొండొక్క యెడలు
 గై కొంట నృప విను కడవకు సారెపై
 నమర మృత్తిక యిడునపుడు విరియు
 టయు వెరవారఁ బట్టఁగ రాక ⁴చెడుటయు
⁵వానియెత్తెడునెడ వ్రయ్యుటయును

31 1. చై కూర్చెండి — ఒక చ ; బుగాఁగూర్చుండి—కొన్ని ప్రతులు. 2. నాశోకంబు — ఈ.చ. 3. బులవలన — కొన్ని ప్రతులు.

32 1. నధిప — వీ. 2. జేరనిచ్చు — కొన్ని ప్రతులు.

33 1. దృఢంబుగ — పెక్కు ప్రతులు. 2. పండితులు వగఁ గూరరు పొర వేంద్ర — జ. 3. బొందరధిప — పెక్కు ప్రతులు.

34 1. విధమున — కొన్ని ప్రతులు. 2. వడుపువు — చ. వరుస నై యుండు నీయెడలు దొరంగి — చ. 3. గాక.ధ. కొన్ని ప్రతులు. 4. దాని — ఒక ; వాని — వా. పెక్కు ప్రతులు.

తే. నెత్తి యొకచోట డించిన నెడలుటయును
నెండి యవియుటయును నాజ మిడినఁబొలి
పోవుటయు వాడుజనులచేఁ గొలియుటయును
గలుగుగతి మేని కెట్లును గలుగుఁజేటు.

35 వ. అది యెట్లంటేని గర్భాధాన వేశయందును కింహావస్థయందును బ్రహ్మాతి
మాత్రంబున బాల్యంబునను యౌవనంబునం బ్రౌఢత్వసమయంబునను
వార్ధకంబునం గర్మానురూపం బగుచాళంబు కరీరంబునకు సంపాత్తం¹బగు
నిదికొలంది యని యెఱుంగరా దట్లగుటం దమతమ సుకృత దుష్కృ
తంబుల తెరువు²లఁ బోయిన నీ తనయాదులవలని వగలంబొగులం బ్రయో
జనంబు లేదు ప్రాజ్ఞులు వివేకంబున సంసారంబు దుఃఖబహుళంబని యెఱింగి
⁴తద్రూపగహనంబు గడచి శాశ్వత సుఖంబుఁ బడయుదురనిన వినియాంచి
కేయుండు సంసార దుఃఖబహుళతయును ⁵తద్రూపగహనత్వంబును నెఱింగింపు
మనుటయు నవ్విభునకు పిదురుం డిట్లనియె.

36 తే. కలసి శుక్లశోణితములు ¹కరుడుగట్టి
విను మమేధ్య మధ్యమనఁ బ్రవృద్ధిఁ బొంది
కాలవశత నప్పిండ మంగంబు లెల్లఁ
గలిగి శిశువయి మారుగతి యెలర్చు.

37 క. వెడలునెడ గాఢసీడం
బడిసుడివడి యోని నొత్తువడి యొకభంగిన్
వెడలఁగ గ్రహభూతముల
ప్పుడు ¹దొడఁగి యనేక దురితములు గల్పించున్.

38 వ అట్లు ¹ జనియించి మనుజుండు.

35 1. చైయుందునది — కొన్నిప్రతులు. 2. అంచినతనయు — కొన్ని ప్రతులు,
3. వగలంబ్రయోజ — కొన్ని ప్రతులు; వగలంబం బ్రయోజ — అ.డి.బి.చ.
4. తద్రూపగహనంబు — ఈ న. 5. తద్రూపగహనత్వంబు — కొన్ని ప్రతులు.

36 1. కరడు — కొన్నిప్రతులు.

37 1. గణి — వ.

38 1. జనియించిన మనుజుండు — కొన్నిప్రతులు.

- 39 క. బాలత్య బున నవివే
కాలోలత శుచియు నశుచి యైనదియు సమం
బై లీల జుగుప్సిత¹విధి
శీలత నొందంగ దుర్విచేష్టలఁ దిరుగున్.
- 40 క. యౌవనమున విషయపర
త్యావేశము దుఃఖకార్యయై యలఁపఁగ నా
నావిధదుర్వినయములకుఁ
దావలమైమెలఁగు నిందితప్రక్రియలన్.
- 41 మత్తకోకిల. వృద్ధుఁ డైనతటిన్ బలంబును వీకయుందఱుగంగ దు
ర్బుద్ధి వాఙ్మీల మ్రగ్గి యింద్రియముల్ విశక్తతఁబొంద ¹దో
షోద్ధతి²రుజు లు²ద్భవింపఁగ నొందురూ పగుపాశసం
బద్ధుఁడేసి జముండు ³దివ్యుఁగఁ జాయునబృహముం దుదిన్.
- 42 వ. కావున సంసారంబు దుఃఖబహుళం బగుట విస్పష్టం బదియట్లుండె లోభ
క్రోధ మదోన్మత్తులై దుర్మతు లింద రమింతు రిందలి ¹సుఖలేశంబునకై
యొండొరులం జెఱుపను జంపను జొచ్చి ధర్మపథంబు దప్పి యమకింకరుల
²చేతం బడుదు రితైఱంగు బుధులవలనఁ దెలియ విని విమలస్వాంతులు
సన్మార్గంబున వర్తిల్లి నిత్యానందస్వరూపు లగుదురు దీని గహనత్వంబు
పెద్దలచేత వినినఁబయింగు సెప్పెద నాకర్ణింపుము.

39 1. విధిశీలత — కొన్ని ప్రతులు.

41 1. చర్వోద్ధతిన్ — కొన్ని ప్రతులు. 2. లుప్సతిలఁగ — కొన్ని ప్రతులు.
3. ద్రిప్పఁగ — ఈ.బ.బె.చ.వ.

42 1. సుఖావేశంబుల — పెక్కు ప్రతులు. 2. చేతఁ బీడం బడుదు — కొన్ని ప్రతులు;
చేత బాధలంబడుదు — కొన్ని ప్రతులు.

—: విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రునకు సంసారగహనంబు తెజం గెజీంగించుట :-

సం. 11-5-1

43 తరువోజు. అతిదుర్గమ మగునరణ్యప్రదేశమున¹ నవనీసురుం దొకఁడరుగుచు నుండ
మితి లేని ఘోరంపు మృగములు శరభమృగపతి ప్రముఖముల్ మిక్కిలిభయము
మతి కావహించుచు మార్గంబునందు మల్లడి గొనుడు నున్మార్గయానమున
ధృతి దూలఁ జన నవి తిరిగె² వెన్వెనుకఁ దెక్కఁకాటు దోఁతెంచి రాతనికి

44 వ. అట్టియెడ.

45 తోటకము. గరు¹పాఱఁగ మేను ప్రకంపమునం
బొరిఁ దొట్రు వడం బదముల్² దొలఁగం
జొర³ నెచ్చొటు లేమి నసువ్యయభీ
భర మొందినఁ జేడ్చడు⁴ భావముతోన్.

46 తే. దెసలు గలయంగఁ జూచుచు దిక్కు దనకు
నెవ్వరును లేమి¹ వెగడందు నెంతదవ్వు
సనిన² నడవికిఁ గడ లేమియును మృగవ్ర
జంబు పొదువుటయును గొందలంబు సేయు.

47 వ. అప్పు డాభీషణారణ్యంబున నేదిక్కు సూచినను దఱచుగా నొడ్డినయురులు
దోఁచె ఘోరాకార యగునొక్కయువిద యతనిం గౌఁగి¹లించుకొనియెఁ
బంచశి²రంబులును నగనిభంబులు నగునాగంబు లనేకంబు లవ్వనంబునం
గ్రందుకొనం దిరుగుచుండెఁ దత్ప్రదేశంబున నొక్క³యుదపానంబు వల్లీ

43 1. నవనీశయొకనరుఁడరుగుచునుండ — పీ.స. కొన్ని ప్రతులు. 2. వెన్వెంటఁ దెక్కలి
కాండ్రు — స. కొన్ని ప్రతులు.

45 1. పాఱడు — కొన్ని ప్రతులు. 2. దొరుగం — కొన్ని ప్రతులు. 3. నెచ్చట —
కొన్ని ప్రతులు ; నెచ్చట — శ ; నేర్పు (లు) ను — ఊ.బ. 4. భారము — ఊ.ట.

46 1. వెడగందు — ఆ.జ. 2. నతనికి — చ.

47 1. టంజేర్చికొని — పీ.శ.ప. 2. శిరస్సంబు — ఔ.గ.జ.వ ; శిరంబులగు నిభంబు
లనేకం — ఆ.ఈ ప.చ. 3. యుదకస్థానంబు — వ ; యుధకావాసంబు — ఊ.బ.ఔ ;

వితానంబుచేత సంవృతంబై మీదఁదృఢంబులు ⁴వరఁగి నిగూఢం బై యున్న నప్పురుషుం డానూతంబడి యొక్కబలుదీఁగం దనిలి తలక్రిందై వేలుచుఁ గొమ్మనున్న పనసపంటిచందంబున ⁶నుండె నట్లయ్యవస్త ⁷నొందియు నక్కా పంబులో నొక్క భీమభుజంగంబు నాలుకలు ⁸గ్రోయ నాటుదలలును బండ్రొండు కాళ్లును గృష్ణశబల వర్ణంబును గల ⁹మహాగజం బానూతిదరి నున్న తరువుఁజేరం జనుదేర ¹⁰నందు శాఖోపశాఖల నానావర్ణంబు లగు మధుకరంబులు మధుసంచయనం బాచ ¹¹రించి వర్తింప సితాసితంబు లగు ¹²మూషికంబు లమ్మహీరుహంబు మూలంబు నలుకుచుండ.

46 ఉత్సాహవృత్తము. ధరణినాథ విసుము మధువుధార లెల్లప్రొద్దునుం దొరుగుచుండ నత డు వాని దోహలమున నానుచుం బొరయఁడెప్పుడృప్తి ¹వగలప్రోకయైచయట్టి దు స్తరపుటున్కి కొల్లఁబాటుఁ దన్కఁ డించుకేనియున్.

49 వ. ఇట్లున్నయతనికి నా ¹బహువ్యాశంబులం ²దెక్కలికాజుల యురుల వల నను నయ్యుగ్రకామినీకారణంబుననుం బంచశిరస్కంబులగు సామజంబుల సందడి నాకూపంబులో నున్న యద్దారుణదర్శికరంబుకతంబునను నూతి దరిం జరించునగ్గజంబు ఘోరత్వంబునం జేసియు మూషికంబుల తరుపతన హేతుభావంబునను ³నాచంచలచంచరీకంబుల కారించుటనుం జేతో ⁴వృత్తంబు ⁴వికలతాయత్తంబైయుండ ⁵నతండు జీవితాశయు విడువం డనిన విని విదురునకు ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె.

ఉదకపానంబు — ఎ.క.చ. 4. వెరిగి — కొన్నిప్రతులు. 5. డాపురుషుండా — ఆ.ఈ.ఎ. 6. నొందెనట్ల — జ. 7. నుండియు — ఉ.ట. 8. గ్రోయుచుం(డె)డ నాటు — కొన్నిప్రతులు. 9. యొక్కమహా — పెక్కుప్రతులు; మహానాగంబా — కొన్నిప్రతులు. 10. నందుల — కొన్నిప్రతులు. 11. రింపసితాసితంబు — ఆ.ఈ.ఎ. 12. మూషికంబు — పెక్కుప్రతులు.

45 1. గీడు — స. పెక్కుప్రతులు.

49 1. బహుముఖ — కొన్నిప్రతులు. 2. లవలనం — కొన్నిప్రతులు. 3. నాచంచ రీకంబు — కొన్నిప్రతులు. 4. వృత్తి — క.జ.వ. 5. నన్నరుండు — కొన్ని ప్రతులు.

50 క. మనమునఁ గృపవుట్టెడు న

ట్లకయముఁ గీడై నయునికి కాతండెమ్మైఁ

గనియెను విడుమర దానిన్

వినవలతుం జెప్పవే వివేక¹నిరూఢా.

51 కవిరాజవిరాజితము. అనవుడు నిట్లను నన్నరపాలున కాతఁడు మోక్షము నర్థి¹జగ

జనులకుఁబుట్టుట సన్మతిఁగోరి విశారదు లాదరసంభృతులై

యనఱుసుదుస్తరమైనభవంబున కచ్చగు నీ యితిహాసము బో

ధనమహనీయ విధంబు¹నఁ జెప్పిరుదాత్తగుణాశ్రయతామహితా.

52 వ. కావున నేతత్స్వరూపం బభివ్యక్తంబుగా వివరింప వలసి యుండు వినుము

చెప్పెద నాదు¹ర్గంబు సంసారగహనంబు వాలుమృగంబులుఁ దెక్కలికా

టులు నురుచు రోగంబులు కామినిజర పంచశిరస్కంబు లగుగజంబు లింద్రియ

²ప్రపంచంబు లా కూపంబున నున్ననాగం బంతకుండు తీఁగ జీవితాశకూ

పంబు నుపాంతంబున నున్న యవనీరుహంబాయువు దానిదెస³ నడచు

సామజంబు సంసత్సరంబు తదీయశిరంబు లాటును ఋతువులు తత్పాదం

బులు పండ్రెండు మాసంబులు ⁴తరుమూలంబు నలుకు నెలుక

లహోరాత్రంబులు మధుకరంబులు కామంబులు మధుధారలు

కామరసంబులు ⁵మధుసంచయనంబాయువు వాని వలన మానవు లాసక్తు

లగుదు రిట్టిసంసారచక్రంబు పరివర్తనంబు బుధు లెఱుంగుదురు వారు

దీనిపాశంబులు ద్రెంపంజాలుదు రనిన విని యాంబికేయుండు విదురు

నకిట్లనియె.

50 1. నిభానా - ఓ.చ.

51 1. మదింజనులకు - అ ఈ.ఊ ఎ.చ. 2 గ - పెక్కుప్రతులు.

52 1. దుర్గమంబగు నరణ్యంబుసంసార - కొన్నిప్రతులు. 2. పంచకంబు - ఐ.క. జ వ. 3. దెసకునడచు - కొన్ని ప్రతులు. 4. తరువునలుకు - కొన్నిప్రతులు. 5. మధుసంచయనం బాయువు - పెక్కుప్రతులలోలేదు. గమనిక - అవనీరుహం బాయువు - అనియీవచనమందే వెనుక చెప్పబడినది. ఇచ్చట ఆయువుప్రసక్తి లేకుండుట ఉచితము 5. వర్తనప్రకారంబు - కొన్నిప్రతులు.

53 క. హి తముపదేశించితి వీ

¹వతినిర్మలచిత్తవృత్తి వగుట ²సుజనసం

స్తుతగుణయింకను జెప్పుము

ధృతికారకవచనపద్ధతిన్ విశదముగన్,

54 వ. అనుటయు విదురుం డవ్విభుచకిట్లనియె.

55 కవిరాజ విరాజితము.

అనయము లోలశమై విషయప్రచయం బను దుస్తర పంకమునన్

మునుగుచుఁ దేలుచు నుండఁగ గాలము ముట్ట¹రుజన్ జరనెవ్వగ పై

కొన దొర కొల్పి క్రమంబున నంగము క్రొవ్వును జెల్వును బాపి ప్రియో

జన రహితంబుగఁ జేసి యపాత్రవుఁజూ వొనరించుఁ గురుప్రవరా.

56 వ. అని మఱియును.

57 క. తేరు శరీరము దానికి

సారథి సత్త్వంబు తురగచయ మింద్రియముల్

దారుణ¹తర బుద్ధి ²వ్యా

పారము లొనరంగ గనప పగ్గము లధిపా.

58 క. నరవర యేర్పడ విను మ

త్తురగంబుల పటురయంబుతో ¹ననుసరతం

దిరుగు పురుషుండు ²సంస్కృతిఁ

బరువడి శ్రమియించు నవశభావ వ్యాప్తిన్.

59 క. వానిఁ దమయిచ్చ నెందుం

బోనీకుండంగ ¹నాగు పురుషుండు సంసా

రానేక దుఃఖభాజన

తానిరసమునకు నేర్పు ధరణీ నాథా.

53 1. నీవతి — కొన్నిప్రతులు. 2. సుజన — కొన్నిప్రతులు.

55 1. రుజన్ — కొన్నిప్రతులు.

57 1. చరబుద్ధి — కొన్ని ప్రతులు. 2. వ్యాపారంబులు దనరుజనుపపగ్గ — పి.శ.ష.స.

58 1. ననుసరతం — స. 2. సంస్కృతిపరుడై — కొన్నిప్రతులు.

59 1. జాలు — కొన్నిప్రతులు.

60 క. యముని యధీనం బిది దుః

ఖముల ననేకములఁ జేయఁగా నోపు నృపా

త్తమ యీరథ ¹మది యడఁతురు

విమల వివేకాపథమున విను మార్యజనుల్.

61 వ. ఆ పగ్గంబులు శీలం బను వెరవుతో నలవరించి తద్రథ వేగం బార్యు లుడుపు
దురు వారలు జనన¹మరణాదుల వలని భయంబు నుజ్జగించి పరమసుఖంబు
నొందుదు రింతయు నెఱింగి శాంతి నొంది పుత్రాది జ్ఞాతులకు నౌర్ధ్వదైహి
కంబులు సేయించి సుఖవి గమ్మనిన విని యమ్మాట లన్నియుం బోవిడిచి
తుదిం జెవి సూఁడి ²నట్టి దయనఁ బుత్ర³పరలోక క్రియావిషయం బగుమా
టకు శోకం బతిశయిల్ల మూర్ఛిలై నట్టి సమయంబునం గృష్ణదై పాయనమునీం
దుగ్గఁ డయ్యెడకు విజయంచేసిన విదుర⁴సంజయాదులు సంభ్రమంబున
నెదురు వచ్చి ⁵ప్రణతులై ధృతరాష్ట్రునకు శిశిరజలసేచన లలితవ్యజనవీజనంబుల
నాచ⁶రించిన నతండు సేదదేరుటయు నతని కమ్మహాత్మునిరాక యెఱింగిం
చిన నమ్మహిపతి ⁷యతనికి దండ⁸నమస్తారంబుసేసి గద్గదిక నెలుగు రాలుపడ
నిట్లనియె.

62 దోదకవృత్తము. ¹మానుషజన్మము మాన్యవివేకా

మానసదుఃఖ సమాజము నెల్లం

దాన ఘటించుచు దైన్యముదెచ్చు

గాన భవంబిది గాల్పనే తండ్రీ

60 1. మవియింతురు - కొన్నిప్రతులు.

61 1. మరణభయంబు - పెక్కుప్రతులు. 2. నట్లయినపుత్రి - కొన్నిప్రతులు. 3. పారలౌకిక
క్రియా - ఆ.డి. 4. సంజయులు - కొన్ని ప్రతులు. 5. బునఃబ్రణతులై - పెక్కు
ప్రతులు. 6. రింపనతండు - కొన్నిప్రతులు. 7. యతనికి - పెక్కుప్రతులలో వేరు.
8. ప్రణామంబు - కొన్నిప్రతులు.

62 1. 'తోటకవృత్తము' అని పెక్కుప్రతులలో కలదు.

63 మంజుభాషిణీశృత్తము. ధనమంతయుంబొలియ దారుణంబుగా
దన¹యప్రజంబు దెగ దైన్యమారఁగాఁ
దనబంధులందఱు మృతంబుఁ బొందనె
వ్వనినైన శోక మను వహి గాల్పదే.

64 ఉపజాతిశృత్తము. మునీంద్ర నిర్భాగ్యత ముట్టిచావుం
గానేరదయ్యెం గడుగట్టిచిత్త
బనూనమూర్ఛం దెగటారియుం దా
రానేరె నిమ్మేనికిఁ గ్రమ్మఱంగన్.

—: కృష్ణద్రోపాయనముని ధృతరాష్ట్రునికు దుఃఖౌపశమంబు సేయుట :—

సం. 11-8-12

65 వ. ఇంక నేమిసేయువాఁడ నని పలికి యూరకున్న యన్నరనాథునకు ముసి
నాథుం డిట్లనియె.

66 ఉత్సాహశృత్తము. నీవు ధర్మభంగి నెఱుఁగనేర్తు నీతికౌశలం
బావహిల్లు నీదుమనమునందు గాన నేనుశో
కావిలత్వ ముడుపఁబూని యరుగుదెంచితిన్ సుతా
భావజనిత దుఃఖవార్ధిపార ¹మెయ్యు పుత్రకా.

67 క. ¹భూతము లనిత్యములు నీ
వీతెరు ²వెప్పుడును ³విందహీనధృతిన్ నీ
చేతోగతి నలవరపుము
భూతానిత్యత్వ మదియ పుచ్చును వగలన్.

63 1. వశంబునకు — వ.

66 1. మొందు — పెళ్లప్రనులు;

67 1. భూతంబు లనిత్యములని యీతెరు — ఎ. 2. వెప్పుడును విడువహీనధృతి
మెయిం చేతోగతి — శ.ష.స. 3. విడువుమిద్దధృతిన్ — వ.

68 ఆ. అరయ జీవలోక మధ్రువమన నరు
నొడలి¹బ్రదుకుచావుఁ గడవదనఁగ
వినియునెల్లఁ గనియు వీతవివేకతఁ
బుత్రమరణమునకుఁ బొగులనగునె.

69 వ. అదియునుంగాక.

70 సీ. నీ వెఱుంగకయుండఁగా వచ్చెనే వై ర
బంధంబు కౌరవపాండవులకు
¹నీ పుత్రకుండ దీనికిఁ గారణం బిది
విధినిర్మితం బై నవిధము సువ్వె
కౌరవజాతినంక్షయ మవశ్యంబుగాఁ
గలయది యై చెల్లెఁగాక క్రొత్త
యైనదియే బంధు లాజివిహారత
త్పరతమై సద్గతిఁ²బడసినారు

ఆ. వారి కేల యింతవగవ నట్లును గాక
³విమలబుద్ధి యైన విదూరుఁ డిట్టు
⁴లగుట యెఱిఁగి బుద్ధి తగఁ జెప్పె నీకు జూ
దంబుసమయమునన దాని వినవ.

68 1. బ్రదుకుఁజావు - వా. కొన్నిప్రతులు ; బ్రదుకుచావు - ల.వీ శ.ష.

70 1. నీవుపుత్రకుండె - వ. 2. బడయువారు - చ. 3. చిత్తుడైన - పెక్కు
ప్రతులు. 4. తనరనెఱిఁగి నీకుఁదగఁజెప్పెఁ గటజూదంబు - వ.

- 71 దోదకవృత్తము. ¹దేవకృత్యంబులు ధీరులకై నన్
భూవర మాన్వంగ బోలునె ²యెట్లుం
గావున శోకము ³గాఱియ దల్లం
గా వలదే ⁴తుది గౌరవ మొప్పన్.
- 72 వ. దేవతలకుం గృత్యం బయినదానిఁ ¹దృత్ప్రత్యక్షంబున వింటి నది నీకు
మేలు గోరి చెప్పెద నాకర్ణింపు మే నశ్రమంబున నెం దయినఁ జరింతు
నొక్కనాఁడు దేవసభకుం బోయితి నందుఁ బరందరప్రముఖబృందారకులను
నారదాది మునిబృందములనుం గాంచి సుఖగోష్ఠి నున్న సమయంబున
భూదేవి యచ్చటికి వచ్చి యవ్విబుధులతో ని ట్లనియె.
- 73 క. మీరలు బ్రహ్మసభను మ
ద్భారము ¹మాన్పుటకు ²నలిని బనిఁ బూనితి రె
క్కారణమునఁ దడసితి రొకొ
యేరూపునఁ దలుఁగుదాన నేను భరంబున్.
- 74 వ. అనిన విని సర్వలోక ¹నమస్కృతుం డగునారాయణుండు నవ్వుచు నవ్వె
లంది కి ట్లనియె.

- 71 1. ఇది రుగ్మవతీవృత్తము — అని 'స' కొన్నిప్రతులలోను, కలదు; తోటక వృత్తము అని కొన్నిప్రతులలో కలదు. ఈ పద్యము 'స' సతిలో ఈ క్రిందివిధముగా నున్నది.

దేవకృత్యంబుల్ ధీరులకై నన్
భూవర మాన్వంబోలునె యెట్లున్
గావుననీశోకంబు దొఱంగం
గావలదే నీ గౌరవమొప్పన్.

2. యెందున్ — పెక్కు ప్రతులు, 3. గాదుదొఱంగం — శ.ప. 4. నుది — కొన్ని ప్రతులు; యిది — కొన్నిప్రతులు.

- 72 1. బద్మనాథుని సమక్షంబునవింటి — వీ.శ.ప. కొన్నిప్రతులు.

- 73 1. పా(బా)పుటకు — కొన్నిప్రతులు. 2. నై నవని — చ.వ.వీ.శ.ప; నతని — కొన్నిప్రతులు; నజుని — వ.

- 74 1. శరణ్యుండగు — అ.చ.వీ.శ.ప.

- 75 తే. వినుము ధృతరాష్ట్రుఁ డనురాజు ¹తనుజశతముఁ
బడయు దుర్యోధనుం డనఁ బరఁగు పెద్ద
కొడుకు నీభారమంతయు నుడుపు నతఁడు
తడయ కయ్యెడు నది వగఁ దక్కు మబల.
- 76 వ. ఎట్లనిన.
- 77 క. వానిం జంపను ¹గావం
బూని సకలరాజలోకమును నీసుమెయిన్
సేనాసముదయ ²ములునుం
దానుఁ గురుక్షేత్రసమర ³దారుణతఁ దెగున్.
- 78 వ. ¹సోదరసముదయసహితంబుగా నతండును మృతుం డగు దానంజేసి భవ
దీయ భారంబు వాయు నిశ్చింతంబునం ²జనుము భూతధారణం బాచిరిం
పు ³ము పొమ్మని పలికి యద్దేవిని వీడుకొలిపెఁ బదంపడి సకలప్రజాసంహార
⁴కారణంబై కల్యంశంబున దుర్యోధనుండు జనియించె నక్కుమారుండు.
- 79 తే ఒరులయున్నతి సయిరింప ¹నోపఁ డధిక
బలుఁడు కో ²ధి ³శూరత్వసంపన్నబుద్ధి
బుద్ధిసెప్పిన వినియెడు ³ప్రోడగాఁడు
⁴గానవై రంబు విడువఁడు కౌరవేంద్ర

- 75 1. తనయ - పెక్కుప్రతులు ; తనుజచయము - వ.
- 77 1. గావను - పెక్కుప్రతులు. 2. ములతో దాను - చ. ధాత్రింగూలున్ - వ ;
దారుణిని దెగున్ - బౌ.
- 78 1. పదంపడిసోదర - వ. 2. జనుమని పలికి యద్దేవిని - చ. 3. మనిపలికి -
పెక్కుప్రతులు. 4. కారణుండై - చ.వీ.
- 79 1. నొల్లఁడధిక - వ. 2. శూరత్వ - కొన్ని ప్రతులు. 3. పొడుపుగాఁడు - వ ;
పొడపుగాఁడు - కొన్ని ప్రతులు. 4. కండగర్వంబు విడువఁడు - వ ; వైర
మెప్పుడు విడువడు కౌరవేంద్ర - వ. గానవై రంబు విడువడు మానవేంద్ర - వ.

- 80 క. తమ్ముఁడు శకునియుఁ గర్ణుఁడు
నమ్మానవపతికిఁ దగినయనుచరు లతనిన్
సమ్మదమునఁ గలసిననృపు
లమ్మెయి ¹వారలు వినాశమగు చేలుడుగున్.
- 81 తోదకవృత్తము. ¹తమతమ తప్పులఁ దా రెరియంగా
విమలమతీయిటు ²వీరికినై శో
కమున దహింపఁగఁగాదు మనంబున్
సముచిత మిత్తటి ³శాంతము సుమ్మి.
- 82 వ. అని చెప్పిన నవ్విభుండు దనకుం బాండవాగ్రజుం డవమానం బాచరించు
¹ననుశంక నూని యునికి యమ్మహా²ముని దివ్యబోధంబునం ³దేటపడి
యుండుం గావున నత్తాపసోత్తముండు వెండియు ని ట్లనియె.
- 83 క. పాండవుల వలని¹క్రీడొ
కొండును లేదధిప ²నీదుకొడుకులు ధరణీ
మండల మంతయు ³మ్రింగిరి
పాండునృపతి భాగమునకుఁ ⁴బాపిరి వారిన్.
- 84 వ. దానంజేసి యిట్లు సకలకౌరవ్యులకు నఖిలభూపతులకు నిఖిలప్రజలకును
బొలియవలసె నిది యతయు మున్న ¹యెఱుంగుదుఁ గావున.

- 80 1. వినువారు నాశమగు - గ.వ.
- 81 1. లలితపదవృత్తము, తోటకవృత్తము, తోదకవృత్తము - అని పాఠములు.
2. వీరలకై - కొన్ని ప్రతులు. 3. శాంతియ - ఈ ; శాంతత - చ.వీ.ష ;
శాంతమ - శ.
- 82 1. నని - ఓ.బౌ.చ. 2. త్ముని - జ.వీ.ష. 3. దెలివిపడి - వ ; దెలిసియుండు -
ఊ.జ.
- 83 1. నగ్గీడొ - జ.ల.వీ.శ.ష. 2. నీవుఁ గొడుకులు - జ. 3. మ్రింగితి - జ.
4. బాపితి - జ.
- 84 1. యెఱుంగుం గావున - ఆ.ఇ.ఉ.ఊ.చ.

85 ఉత్సాహవృత్తము వినుము నారదుడు దీని వినఁగఁ జెప్పె ధర్మనం
దరున కతనిమనము కరుణ¹దవిలి యున్ని హింసకు²
గొనకొనంగఁ జొరమి నతఁడు కురుబలంబు³తోడ పొం
దునక వడఁడె ³జగము మెచ్చఁదొడఁగి పెక్కుభంగులన్.

86 తే. ఏను నతనికిఁ జెప్పితిం గాన నాతఁ
డధికయత్నంబుసేసెఁ దా నంతవడియు
వైర ¹మెమ్మెయి మాన్పంగనేరఁ డయ్యె
నియతిఁ దప్పింప నేరికి ²నేర నగునె.

87 క. ఏ నిది¹యంతయు నెఱుఁగుదుఁ
గాన వృథాశోకవహ్నిఁ ²గాలమికిని నీ
మానస³మునఁ గృపకలిమికిఁ
గా ⁴నొడివితి దేవగుహ్యగతియుఁ దెలిపితిన్.

88 భుజంగప్రయాతవృత్తము. వినీశుండవై ధర్మవేదిత్వ¹బుద్ధిం
దన ర్పొందు నీ విట్లు దైన్యాతిరేకం
బునం బొంది ²శోకాగ్నిఁ బొక్కంగఁ గుంతి
తనూ³జాగ్రజుం డాత్మఁ దాఁ గుంద కున్నే.

89 క. డెదము తిర్యగ్యోనుల
గరుణాసమగ్రమై యుండు భవ
న్నందనుఁ డజాతశత్రున
కుం దచ్చరితాబు నీవుఁ గొంత యెఱుఁగవే.

85 1. దడిసి - కొన్నిప్రతులు. 2. తోడి - పెక్కుప్రతులు: 3. బుధులు - ఏ.బి.

86 1. మెమ్మైన - జ.శ. 2. నెఱుఁగనగునె - ఐ.జ.

87 1. యెంతయు - అ.అ.శ. 2. గొగుటగని - ఊ. 3. మునధృతి నిలువంగా - అ. 4. నొత్తిలి - కొన్నిప్రతులు.

88 1. భూతిం - కొన్నిప్రతులు. 2. శోకాగ్నిబొందంగ - చ. 3. జప్రభుం - ఎ.ఓ.క.

- 90 మానినీవృత్తము. కావున నీదెసనాతనికి¹ విముఖత్వము గల్గదు భక్తిమెయిం దావినయం¹ బెసయం గొనియాడుట దప్పదు కాంచెద వాతనిపై నీవును నెయ్యముఁ గారుణికత్వము నెక్కినఁ దమ్ములు నవ్విభుఁడు స్వేపుర పెట్టుగ సంతతికల్మియ నీమది నిల్పుము పెం² పొలయన్.
- 91 తే. దైవకృతము నాపంపు చిత్తమునఁ బెట్టి పుత్ర¹ శోకంబు విడు పాండుపుత్రు లధిప తగరె నినుఁ గొనియాడి పుత్రత్వవృత్తిఁ బరఁగ నది కీర్తిధర్మసంపాది గాదె.
- 92 వ. వనట యనియెడునగ్ని నెటుక యనియెడు¹ నీటనార్పుము పాణింబులు ధరియింపుము సముచిత² వృత్తిఁ జరియింపుమనిన విని చింతాక్రాంతుండై³ కొండొక సేపూరకుండి ధృతరాష్ట్రుఁడు తేజోధనుండగు⁴ నత్తాపసోత్తమున కిట్లనియె.
- 93 క. మును శోకానలతాపం బుర బొగులుట నొం డెఱుంగఁ బోలక దుఃఖం బుర మునుఁగ వలసె నీదువ చనములు విని మునివరేణ్య శాంతుఁడ నై తిన్.
- 94 క. ధరియించెదఁ బాణిము మది¹ నెరియక యుండంగ శొక మేఁ దొఱఁగెదని ర్భగ బాంధవంబునొందెదఁ బురుషోత్తములై న పాండు² పుత్రకులదెసన్.

90 1. బెసగం - కొన్నిప్రతులు. 2. పొనరన్ - కొన్నిప్రతులు.

91 1. శోక ముడుగు పాండు - ఆ.ఇ.ఉ.

92 1. నీళ్ల - ఇ.ఐ.చ. 2. భంగి - పెళ్లుప్రతులు. 3. కొంతసేపూర - కొన్ని ప్రతులు. 4. నత్తపోధనున - అ.ఎ.

94 1. యెరియక - కొన్నిప్రతులు. 2. పుత్తులదెసకున్ - కొన్నిప్రతులు.

95 వ. అనుటయు నమ్మహాత్ముం డట్లగుట మేలని పలికి యంతర్ధానంబుఁ జేసె
నిట్లు ప్రబోధితుం డై యాంబికేయుండు గొండొక ప్రొద్దురకుండి సంజ
యుం బేరుకొని పయనం బాయితంబు సేయుమని చెప్పి విదురుతో సేవు
గాంధారిని గుంతినిం దక్కుఁగల కౌంవవధూవర్గంబును దోడ్కొని రావ
లయు మనము పొలికలసికిం బోవుచున్నవార మని యెఱింగించి వెలువ
రింపు మనిన నయ్యిరువురు ¹నట్లచేసిన.

—: ధృతరాష్ట్రుఁడు సవరివారంబుగాఁ బొలికలనికిం బోవుట :—

సం. 11-9-5

96 క. ఆరం గూరినశోకము

¹భారంబున మేను దూలఁ బరవశగతి గాం
ధారి చనుదెంచె నవ్వసు
ధారమణులికడకు జనవితానము ²వొగులన్.

97 వ. కుంతీప్రముఖం బైన కురువృద్ధచారీజనంబును బరివార¹వనితాజనసహితం
బుగాఁ దరతరంబ యరుగు²దెంచె నట్టియెడ.

98 సీ. చేతులు నడుదలసేర్పు టుత్కటశోక

మాకారములు దాల్చినట్టులుండ
విరిసిన¹వేనలుల్ వెన్నులఁ బ్రక్కల
నెఱసి చూపఱ దృష్టి నీటుసేయ
నందొద దొరఁగెడు నశుజలంబుల
పెంపున మోములు ముంపఁబడఁగ
నేమియుఁ దొడవులు లేమిఁ బాడఱియున్న
యంగంబులందు దైన్యంబు నెఱయఁ

తే. బతుల నన్నలఁ దమ్ముల సుతుల హితులఁ
బేరుకొని ²వాతులెండంగఁ బ్రేముడించి

95 1. నట్లు - కొన్నిప్రతులు.

96 1. భారమ్మున మనముదూల - ఊ. 2. గొలువన్ - చ.

97 1. వనితా సమేతంబుగా - పెక్కుప్రతులు. 2. దెంచిరట్టి - ఈ.గ.చ.

98 1. వెంట్రుకల్ - కొన్నిప్రతులు; పెన్నెరుల్ - ఊ.గ.చ. 2. గోలు - ఊ.ట.

³పనుపుపలుకులు నినువాని వనటఁదేల్పఁ
గురుకుమారనారీఁనకోటి వచ్చె.

- 99 క. చెలులై నఁ జూడఁ బయ్యద
దొలఁగుటకును సిగ్గు వడువధూజనతతి య
త్తలయెదు రనేకవస్త్రం
బులతో¹నంగమును వికృతిఁ బొందఁగ ²నడచెన్.
- 100 క. కొండొక వగిపున కేనియు
నొండొరువులఁ ¹దెచ్చునట్టి యువిదలు చిత్తం
బొండొండ వనట మునుఁగఁగ
నొం డెవ్వ²రుఁ దెలుపలేక ³యుండి రవశులై.
- 101 వ. అట్టియెడఁ బరంబున నచ్చ టచ్చట.
- 102 తే. విపులహర్మ్యతలంబులు వెడలునట్టి
వెలఁదిమొత్తముల్ వొల్పె ¹బల్వేఁటకాటు
పతులఁ జంపిన గిరిగుహోప్రతతి వెడలఁ
బాటుసింగంపుఁ ²బెంట్లకుఁ బాటియగుచు.
- 103 క. మున్నెన్నఁడు నెవ్వరికిం
గన్ను లెదురఁ బడనియట్టికాంతలు జను లె
ల్లన్నిలిచి చూడ వెడలిరి
కన్నులు గమరన్ సుహృన్నికాయంబులకున్.

3. పనుపు - పెక్కుప్రతులు.

- 99 1. నంగములు - పెక్కు ప్రతులు ; నంగమును - వా. 2. నడచెన్ - కొన్ని ప్రతులు.
- 100 1. దేర్చునట్టి - కొన్ని ప్రతులు. 2. తెడలపలేక - కొన్నిప్రతులు ; దుడలపు లేక - శ.ప. 3. యుడిగిరవశులై - కొన్నిప్రతులు.
- 102 1. బల్వేంట్ కాటు - జ. 2. బిండుకు - కొన్నిప్రతులు.

104 వ. అప్పుడు కురుపీఠాగానంబులయందు హాహాకానంబు లెనంగనిట్లు వనితా
జనప్రాతంజేతెంచి ధృతరాష్ట్ర¹సూరల నాక్రంశనచ్చను²లు నెలంగ నెలచె
వెదురుండు దగ్గుత్తికపడుచు గయ్యువెదల సూరాద్భుతం దగువారల
సుచిత³వాహనంబులపై నీనిడియె కర్ణుణీనాథుండు నిజయోగ్యయానం
బునఁ జన దోడన యా తమ్ముండును గాంధార్వీశ్రవ్యతులం దోడుకొలి
సంజయసహితంబుగాఁ జనియెఁ బిన్నల పెద్ద లనక సకల పారలోకంబునకు
శోకంబావహిల్లినం బెత్తెన రోదన శిషి⁴నాదంబుల విక్కులు వికటవల్లెఁ
బ్రళయ కాలజ్వలనజ్వాలలం బొదువంబడు జంతువు లాక్రొవించు చందంబు
దోచెఁ బురిఁ గలవై శ్శ⁵శూగ్రీ కిల్చి కర్మార తక్షక⁶ తౌరక⁷ స్వర్ణకారక
రజకాదు లమ్మహిషతి బలసి చని రివ్వెదంబునం గ్రోశమాత్రంబు⁸చని రాసను
యంబున.

105 సీ. ఆచార్యసుతుఁడుఁ గృపాచార్యుఁడును గృత
వర్మయు నెదురుగా వచ్చి¹రథము
లంతంత డిగ్గి శోకార్తినంగంబులు
దూల బాష్పంబులు దొరుగుచుండఁ
గా ధృతరాష్ట్రుని గాంచి గద్గద కంఠ
లగుచు నాతని కిట్టు లనిరి నీడు
తనయుండు భుజబలవర్షంబు దుర్వార
శౌర్యంబు మెఱయంగ సంగరంబు

తే. సేసి యింద్రాదిసురల మెచ్చించి వారి
²కతిథి యై చని పరమసుఖానుభవము
దగిలె నేము మువ్వరమును దక్క నమ్మ
హీశుతోడన సైన్యంబు లెల్లఁ జనియె.

106 వ. అనినఁ దదనంతరంబ.

104 1. తెనంగ - కొన్ని ప్రతులు. 2. యావంబుల - చ. 3. నునిచె - కొన్ని ప్రతులు. 4. ప్రలాపంబుల - ఓ.బె.వ. 5. శూర - కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 6. శూరత - కొన్ని ప్రతులలో లేదు. 7. నడచి - పెక్కు ప్రతులు.

105 1. లేరు - పెక్కు ప్రతులు. 2. కరిదియై - చ.

-: కృపాచార్యుఁడు గాంధారి నూరార్చిన ప్రకారము :-

సం. 11-10-5

- 107 తే. తనుజశోకార్త యైనగాంధారిఁ జూచి
యడలు తనదు¹చిత్తంబున నతిశయిల్ల
నలఁతఁ ²దేర్పఁగఁ ³దలఁచి తా నల్లఁ జేరి
యమ్మహాదేవితోడ నిట్లనియెఁ గృపుఁడు.
- 108 మణిమాలావృత్తము.
భవదీయసూను¹లరిపై న్యపజ్జిఁ గొని కాల్చిరెల్లఁ బొగడన్
వివిధాస్త్ర శస్త్రమయసాంద్రవృష్టిఁ ²దెగటాఱి పెంపు మిగులన్
దివి కేఁగి యందు మహనీయతేజ మెసఁగంగ హృద్య³బలభి
ద్ధు⁴వ సౌఖ్యసంపదలు గాలచి సంతోషమునఁ ⁴దేలి రేల వగవన్.
- 109 స్వాగతవృత్తము. అం దొకండును రణావని భీతిం
బొంద ¹కేటులను బోటుల డప్పిం
బొంది యైనఁ బొలి వోవఁ²డ దానం
బొంది రూర్ధ్వగతిఁ బుణ్యచరిత్రా.
- 110 వనమయూరవృత్తము. పోర నొడ లస్త్రపరిపూతముగ ధీరో
దారతఁ బిఱిందికిఁ బదం బిడక దృప్య
ద్వైరితతి నొంచి తెగువా రగుట మేలు
ర్వీరమణకోటి కని వేరములు సెప్పన్.
- 111 క. దానాద్యుత్తమకర్మవి
ధానంబులఁ బడయుగతు లుదాత్తరణమునం
జా నేర్చు¹వాని చనియెడు
మానితగతిఁ బోల వండు మహనీయాత్ముల్.

107 1. చిత్తమున శోకమతిశయిల్ల - ఐ. 2. దీర్పఁగ - కొన్ని ప్రతులు. 3. నిలిచి - కొన్ని ప్రతులు.

108 1. తమాలావృత్తము - ఇ. 2. దగనాడి - కొన్ని ప్రతులు. 3. బహుశద్ధువ - కొన్ని ప్రతులు 4 బొంది - కొన్ని ప్రతులు.

109 1. డేటులను - కొన్ని ప్రతులు. 2. డు - కొన్ని ప్రతులు.

111 1. వారు - కొన్ని ప్రతులు ; వానికనియెడు - జ.

- 112 వ. కావునం గురుకుమారుల మరణంబు సంభావనీయం బది చా న ట్లుండె
బాండుకుమారులు గెలిచితి ¹మని సంతసించి లే దది యెట్లనిన.
- 113 నర్కుటవృత్తము. వినుము మరు త్తనూభవుడు విశ్రుతధర్మగతిం
జనక కురుక్షిత్తీశ్వరునిజంపె గదాసమరం
బున నది యే మెఱింగి చనిపోయిన రేయి గడుం
గనలున మట్టి మువ్వరముఁ గౌర్య ముదగ్రముగన్.
- 114 వ. పాండవశిబిరంబున.
- 115 బంధురవృత్తము.
¹ సకలరథములను నఖిలగజములున్ సర్వహాయంబులతో బెరయన్
శకలములుగ భటనికరమఖిలముం జావఁగ ద్రౌపదిపుత్రులతో
² నొకఁడును బ్రదుకక పొడిపొడియుఁగ నయ్యుర్వికి వారలమామలమ
స్తకములు కడమ వడక వడి బలిగా సంతస మందఁ బిశాచకతుల్.
- 116 వ. సమరంబు సేసితి మట్లగుట ¹నప్పాండవులవిజయంబు ²వితథంబయ్యె³నిట
యేముసేయం దలంచినదాని నెఱింగించెద ⁴నాకర్ణింపు మే మట్టిసమయం
బున ⁵వారలాశిబిరంబున లేమింజేసి యాభంగి⁶పరాక్రమం బాచరింప
నోపితిమి గాని యమ్ముహూబలుల మార్కొన శక్తులము గా మవ్వీరు లట్లు
దమతనయులు⁷ మాతెగువం దెగటాటుట విని శోకక్రోధాక్రాంతంబు
గునంతరంగంబులతో మమ్ము వెనుకొనుట దప్పదు ⁸వారలపారికిం దప్పి
పోవలయుం బోయెద మది ⁹తలం పనుజ్ఞ యిమ్ము నీవు నుమ్ములింప కుండు
మని పలికి ధృతరాష్ట్రునుద్దేశించి దేవా ధర్మపుత్రాదులచారిం బడక తొలం
గట ¹⁰భీతు లగుమాకుం గర్తవ్యంబై యున్నయది ¹¹మీచేత ననుజ్ఞాతు

112 1. మనుసంతసంబు — ఈ.పీ.ప.స.

115 1. బంధూకవృత్తము — ఈ. 2. దొకరు;డు — జ.పీ.శ.ప.

116 1. టంజేసిపాండవుల — కొన్ని ప్రతులు. 2. విథలం — ఒవ ; వృథం — జ.
3. నది యట్లుండెనిట — కొన్ని ప్రతులు. 4. మాకర్ణింపుమట్టి — కొన్ని ప్రతులు.
5. పాండవులా — కొన్ని ప్రతులు. 6. పరాక్రమింపనోపి — ఆ.ఐ.వ. 7. లట్లు —
కొన్ని ప్రతులు. 8. వారలపారికిం — పెళ్లుప్రతులలోలేదు. 9. తలంపునకనుజ్ఞ —
కొన్ని ప్రతులు. 10. భీతులమగు — కొన్ని ప్రతులు. 11. మీచేత — కొన్ని ప్రతులు.

లమ¹² నీ నింకదై వక్చతం బలంఘనీయం బగుటఁ దలంచి వగ పుడుగు¹³మని
యచ్చట నాకృపకృతవర్మాశ్వత్థామ లారాజునకు నుద్దేవికిం బ్రదక్షిణంబు
¹⁴గా వచ్చి మరలి మరలి వారలం జూచుచుఁ దేరు లెక్కి ¹⁵భయంబున
రయంబున నరదంబులు దోలుకొని గంగాతీరంబున కరిగి యచ్చట నన్యో
న్యాయమంత్రణంబు సేసి పాసి రందుఁ గృపాచార్యుఁడు గరి¹⁶పురి కేతెంచెఁ
గృతవర్మ నిజపురంబునకుఁ జనియె నశ్వత్థామ కృష్ణద్వైపాయనాశ్ర
మంబు¹⁷ నాశ్రయించి గ్రక్కునం దపస్వి యయ్యెఁ దదనంతరంబ ధర్మజ
భీమార్జునులు దాడిమై వచ్చి యతని ముట్టుకొని రావృత్తాంతంబంతయు
నీవిన్నయదియ తరువాతికథ నెప్పెద విను మద్విధంబునఁ గృపప్రముఖ
రథికులు మువ్వయం దన్ను విడిచి చనిన నాంబికేయుండు గ్రోత్తయైన¹⁸
నెవ్వగ పెల్లునఁ జిత్తంబు విషాదవేదనాయుత్తం బగుచుండ నెడనెడ నిలు
చుచుఁ జనుచుండె నక్కడ నయ్యజాతశత్రుండు గురునందచుశిరోరత్నంబు
దెచ్చి యిచ్చి యట్లు పాంచాలి నూరాశ్చియున్నంత నట వోయిన జనంబుల
వలన వై చిత్రవీర్యుండు ¹⁹పాలిగలనికి వచ్చుచున్నవాఁ డనివిని తడభిగ
మనోన్ముఖుండై .

—: ధర్మరాజు దమ్ములతోడ ధృతరాష్ట్ర నొద్దకుఁ బోవుట :—

సం. 11-11-1

117 తే. తనయు లందఱుఁ బొలియుట ¹వినినయడలు

మానసంబు దహించి నవ్వునాజవిభుఁడు

వొగులచును ²వచ్చెనను తలపోతఁ జేసి

యుల్ల సుక్కటికమున జొత్తిల్లుచుండ.

12. మైతిమినీనింక — బ.వ.వీ.శ.మ. 13. మీయనియెనాకృప, మీయనియాకృప—
అని పాఠములు. 14. గావించి — చ. 15. భయంబునరథ్యంబులు — కొన్ని
ప్రతులు ; రయంబునరథ్యంబులు — ఏ న. 16. నగరంబునకేతెంచె — పెక్కు
ప్రతులు. 17. నాశ్రయించి — పెక్కు ప్రతులు. 18. నెవ్వరఁజిత్తంబు — పెక్కు
ప్రతులు. 19. పోరికలసితి — కొన్ని ప్రతులు.

117

1. వినియుచడలు—బ ; వినినయడలు—ల. 2 వచ్చె—వా ; వచ్చు — కొన్ని ప్రతులు.

- 118 క. వదనమున విన్నదనముం
గదురంగ హరిఁ జూచి రాజుఁగాన వలయు నా
కదియెట్లు నుడుగ వచ్చునె
కదలుం డని ¹వలికి చనియెఁ గలనివలసికిన్,
- 119 ద్రుతవిలంబితవృత్తము. చనఁగ ¹నాతఁడు సాత్యకి వాయునం
దనుఁడు గాండివి దమ్ములు సూరెలం
²జనిరి ద్రౌపది సంభృతశోక యై
చనియెఁ జుట్టపుఁజానలు నుట్టిరాన్.
- 120 ప. ఇట్లు సూత్యపాంచాలభామలు నరిగిరి తొలునాఁడు దుర్యోధనుండు
మన్నించు మానవతులం గరినగరంబునకుం గొని చని యారాత్రి యందు
నిలిచి ధృతరాష్ట్రం బొడగానక రేపకడ మగిడి వచ్చి యున్నయుయుత్సుం
డును నమ్మానవపతితోన చనియె నట్లు ధర్మసూనుండు సని సమరతలంబు
దళియునంతకు నయ్యెడకు నాంబికేయుండు సనుదెంచె నరనిముందటి
¹వలసి ననితాజనంబు లక్కొంతేయాగ్రజుం గనుంగొని కరంబు ²తెత్తి
యెడుచు నెదుర్కొని.
- 121 సీ. ధర్మవేదిత్వ మీ ధరణీశ్వరునకు నెక్కడి
యది కృపయెందుఁగలదు తలఁపఁ
దండ్రుల మామలఁ దాతలఁ గొడుకులఁ
దోడఁబుట్ట పులను ద్రుంచివై చెఁ
గూర్త ¹మెఱయంగ గురుజనంబులఁ గూల్చె
నఖుల సంబ ధులఁ జంపె నదఁచుఁ
డని పల్కుదురు కొందఁ²బుప్పార్థుఁ జేరి
గాంగేయుని ద్రోబునిఁ గెడయఁ ³బొదువఁ

118 1. పనిచి - వ.

119 1. నప్పుడు - ఎ.ఓ,చ.వ. 2. జనగ - కొన్నిప్రతులు.

120 1. వలసి - కొన్నిప్రతులలోలేదు. 2. తెత్తికొని - కొన్నిప్రతులు.

121 1. నెఱయంగ - కొన్నిప్రతులు. 2. విష్ణుఁజేరి - కొన్నిప్రతులు. 3. బొదువ -

ఆ బనువనెట్లు నేర్చి తని పల్కుదురు గొంద
 అకట సింధురాజు ననుజమగనిఁ
 4దునిమి తేటిరాజ్య మని పల్కుదురు గొంద
 అతఁడు మోము వాంచి యరుగు చుంద.

122 వ మఱియుం గొందఱు.

123 క. ఇందఱఁ జంపితి నని¹యు
 బృం దీఅద గ్రుపదతనయపట్టుల నభిమ
 న్యుం దెగటార్చితి మఱఁదుల
 సందఱ మ్రింగితి విభూతి యన ²నీ కెద్దీ.

124 వ. అని పలుకుదు రిట్లు బహుప్రకారఁబులం బలుకుచుండం బలుకు వెలువరిం
 పక పుత్రశోకార్తుఁ డగునప్పాండురాజపుత్రుండు పుత్రశోకార్తింల బొగులు
 విచిత్రవీర్యపుత్రుకడకుం జని తత్పార్శ్వవర్తులచేత నావేదితుం డగుచు
 నాభూవల్ల భుపాదంబులకుం బ్రణతుండగుటయు.

125 శుద్ధవిరాటివృత్తము. ¹ఉల్లం బప్రియ మొందఁగ్రొత్త సం
 ధిల్లన్ నెవ్వగ దీనవక్త్రుఁడై
 యొల్లంబోవుచు నుచ్చె సవ్విభుం
 డల్లం గొఁగిట నాన్మపాలకున్.

126 వ. ఇవ్విధంబున నాలింగనంబునేసి ¹సాంత్యవచనంబుల ²నుపచరించెఁ దదనంత
 రంబ భీమార్జుననకుల సహదేవులు సేరిన నతనియొద్దివారు వారిం బేరువేర
 నెఱింగించిన

కొన్నిప్రతులు. 4. జంపితేటి రాజ్యసంపదయందురు — వ.

123 1. యుబ్బంది దినాద్రుపద — చ. 2. నింకేదీ — కొన్నిప్రతులు.

125 1. మాత్రాయనవృత్తము — ల.

126 1. సాంత్యన — కొన్ని ప్రతులు. 2. ననూనయించె — కొన్ని ప్రతులు.

- 127 తే. భీముఁ డనుమాట విని యతిభీమ మైన
యలుక యనువహ్ని యవ్వీరుఁ డనువనంబు
దరికొనంగ నుంకింప నధర్మవిధికి
నాయితం బగునయ్యాంబికేయుఁ జూచి.
- 128 క. మన సెటిఁగి హృషీకేశుఁడు
దవమనమున నిద్దురాత్ముతలఁ పొప్ప¹దిసీ
యనుచుం బవనజు నద్దెసఁ
జన కుండఁగఁ బట్టి వీతసంభ్రమలీలన్.
- 129 వ. ధృతరాష్ట్రం డిట్టివాఁడు గాఁగలవాఁడని తొల్లియెఱింగి త్రికాలవేది యైన
కృష్ణుం డయోమయంబుగా భీమప్రతిరూపంబు సేయించి సంగ్రహించి
నిగూఢప్రకారంబునం దత్ప్రదేశఁబునకు దెప్పించినవాఁడు గావున
గ్రక్కున నయ్యినుపరూ పజ్జగతీశ్వరుం జేర¹నిలిపె నిలిపిన నది భీమసేనుండ
కాఁదలంచి.
- 130 క. కోపం బుత్కట మై యా
రూపము నిరుగేలఁ బట్టి¹క్రూరతఘోరా
టోపం బెసక మెసఁగ నా
భూపతి వెసఁ గౌఁగిలించి పాలుపట విఱిచెన్.
- 131 లయవిభాతి. పెరుఁగఁగ నిజాంగములు సరభసపరిస్ఫురణ
మరుదుగ జనావలులు నిరుపమవిధం బి
న్నరపతి బలంబనఁగఁ గరయుగముతో లవియ
నురము సదియం బెలుచఁ దొరుఁగఁగఁ బొరిన్ నె
త్తురులు ముఖరంధ్రములఁ బరవశత మానసము
బొరయుటకుఁ జొచ్చియును సరిగొనఁగఁ గంటిన్
¹వరసుతున కిప్పు డనుపరమపదవిన్ మగుడఁ
గురున్యపతి యాప్రతిమఁ బొరి నిటులు పుచ్చెన్.

128 1. దువీ - కొన్నిప్రతులు.

129 1. నిలిపినది - పెక్కు ప్రతులు.

130 1. క్రూరత - స. పెక్కుప్రతులు ; రూఢత - వా.

131 1. వరసుతుల కిప్పుడనుఁ బరమమగు విందనుచుఁగురు - స.

- 132 వ. ఇతైఃఱంగున దశసహస్రసామజసమానబలుం డగునయ్యంధన్మపతి గంధవహ
నందనప్రతిరూపంబు భగ్నంబుసేసి ¹పెంపున నెడఁద నిర్భరహర్షంబు
నొందియు ²మెఱమెచ్చునకై భీమునిం బేర్కొని హాహాకారంబు లెసంగ
రోదనంబు సేసినఁ జిలునవ్వనం దన వదనకమలం బొప్పం గమలనాభు
డతని కి ట్లనియె.
- 133 తే. అడల నేటికి ¹నీచేతఁ బడఁడు భీముఁ
డిపుడు భంజింపఁబడినది యినుపరూపు
వినుము నీకోప మెఱిఁగియ వెనుకకతనిఁ
దిగిచి యేను నీముందట దీని నిడితి.
- 134 క. బలమున నీతో దొరయఁగ
నిల నెవ్వఁడు గలఁడు నీ మహితభుజశాఖల్
తలఁపఁగఁ బ్రళయాంతకుదం
ప్త్రులు వీనిం దగిలి వశమే ¹చాకుండంగన్.
- 135 వ. కావున.
- 136 ఉపేద వజ్రావృత్తము. మరుత్తనూజుం ¹బరిమార్పఁ ²జూచుం
బరిస్ఫురత్కొపని బద్ధుఁ డై యి
ద్ధరా³విభుండం చిదితల్గనే సం
స్మరించి యీ⁴కోపు నమర్చికొంటిన్.
- 137 తే. తనయశోకాతురుండ వై ధర్మమెడలి
యనిలసుతుఁ దెగటార్చెద నని తలంచి
తట్టిపని ¹యేల నీచేత నగు విధాతృ
లీలఁ బరికింప ²నేరక బేలవై తి.

132 1. పెంపునెడ, పెంపునెడత — అనిపాఠములు. 2. నెదిరిమెచ్చునకై — కొన్ని ప్రతులు.

133 1. నీచేతఁబడి — జ.శ.

134 1. చావకయుండన్ — కొన్ని ప్రతులు.

136 1, బరిమార్ప — పెక్కు ప్రతులు; బొరిమాన్ప — వా, 2, జూచుం — అ.ఓ
3. వరుం — కొన్ని ప్రతులు. 4. రూపు — పెక్కు ప్రతులు.

137 1. యేలనీచేతనగు — స. పెక్కు ప్రతులు. నీదుచేనేలయగు — వా. 2. కిట్టేల — ఊ.వ.

- 138 వ. అనియును గాక.
- 139 క. విను మొకని నేల భవదను
జనిపుత్రుల నెల్లఁజంపఁ జొప్పడినను నీ
తనయులు మగుడఁగ ¹వత్తురె
యకయము పాశంబు సేసి తాఱడిఁబోవన్.
- 140 స్రగ్వీణీవృత్తము. ఓము నీ పుత్రుచే నెన్నియే భంగులన్
¹వేమఱుంబాటు నీ²వెంట భావించుచున్
సామసంపాది వై సైపు మాతప్పులన్
³భీమహత్త్వంబు సంధిల్లు ⁴నీ కిమ్మెయిన్.
- 141 వ. అని ¹చెప్పెనప్పుడు ధృతరాష్ట్రపరిచారకు లతనియవయవంబులరుధిరంబు
స్రతాశనంబున నపనయింపం దలంచి జలంబులు దెచ్చి యెఱింగించిన నజ్జనపతి
యప్పని యాచరించె నప్పుండరీకాక్షుండు వెండియు నవ్విభున కిట్లనియె.
- 142 సీ. జగతీశ వేదముల్ సదివితి శాస్త్రముల్
వింటవర్తిల్లితి వృద్ధగోష్ఠి
నఖిలపురాణ పర్యాయోచనముసేసి
తెల్లధర్మంబులు నెఱుఁగు దిట్లు
నేతప్పు దలఁపక నెవ్వఁగ బొందెదు
కనలెద వేచు శంతను సుతుండు
గురుఁడును విదురుండుఁ గూర్కొని కూర్కొని
చెవులఁ బోయమె సవిశేషకార్య
తే. వచనములు సంజయుఁడు పెక్కువరుస లుభయ
బలవిధంబులు దెలియఁగఁ బలుకఁ డెట్లు
నీకు నాబుద్ధు¹లన్నియు నెమ్మనమునఁ
జేర్పఁబోలవ యిం కేమిసేయ వచ్చు.

139 1. నేర్తురె - క.వ.

140 1. బాములం బొందుటప్పాట భావించుచున్ - ఊ బ.వ. 2. వింత - కొన్ని ప్రతులు.
3. భీమ సేనాహితంబేల - ఏ. 4. నీకెమ్మెయిన్ - కొన్ని ప్రతులు.

141 1. పలికె - కొన్ని ప్రతులు.

142 1. లేమియు - కొన్ని ప్రతులు.

- 143 క. భీమార్జునుల రణసము
ద్దామత్వం బెఱిగి యెఱిగి తగునే తొడరం
గా మనుజుల కప్పీరుల
నేమనఁ గల దింకనేల యీచందంబుల్.
- 144 క. ¹తనమేలుఁ గీడుఁ దా మదిఁ
గనుచు హితులు సెప్పుబుద్ధిఁ గైకొని శుభముం
గొనకొని నడపుపతికి వ
చ్చునె పశ్చాత్తాప మెట్టిచోట నరేంద్రా.
- 145 ప్రణవవృత్తము. నీయుల్లం బొకనియతిం గార్యం
బాయత్తంబుగ ననుసంధింపం
జేయం జాలవు చెడు¹తెర్వుం బోఁ
బాయం ²దోవవు బలిమిం బుత్రున్.
- 146 తే. ద్యూతమున గెల్పు ¹నెపమున నుటికి పుణ్య
కాంతఁ దల వట్టికొని సభాభ్యంతరమున.
కీడ్చి ²వలువ నొలుచుటయు నెఱిగి సుతులఁ
జంపె నని భీముఁ జంపఁ దలంప నగునె.
- 147 వ. నీయవినీతియుం గొడుకుల దుశ్చరిత్రంబునుం దలంచి శోకరోషంబు¹లు
విడిచి శాంతుండవై యుండు మనిన నుపేంద్రునకునన్న రేంద్రుం డి ట్లనియె.
- 148 జలదవృత్తము. నీ పలుకెల్ల నిక్కమ యనింద్య గుణా
యీ పురుషార్థహాని సుతు లీల్గుట కుం
దాపముఁ బొంది తాల్మి దిగఁ ద్రావి మహా
కోపుండ నై నఁ బాటిలెఁ దగుం గినియన్.

144 1. తనమేలును గీడునుదాఁగనుగొని హితమతుల బుద్ధికై కొని — ఇ ఉ.గ.వ.

145 ప్రణవవృత్తమని అ.క. 1. ప్రోవం — కొన్ని ప్రతులు. 2. బులవు — బౌ.

146 1. చేపున — స. 2. వలువుల నొలుచుట యెఱిగి — స.

147 1. లుడిగి — కొన్ని ప్రతులు.

149 క. తెలిసితి నీమాటలఁ బు

త్రులదెస నెవ్వగల నెల్ల దొఱఁగి యనుజ పు
త్రుల నాకుఁ బ్రియ మొనర్పం
గలవారుగ నడచువాఁడ గంసారాతీ.

150 వ. అనుటయు నమ్మహాత్ముండు భీమార్జునకులసహదేవులం ¹గానిపించినఁ
గ్రమంబున నమ్మానవపతి వారలం గౌఁగిలించుకొని దీనించె నప్పు డాశ్రిత
వత్సలుం డగు శ్రీవత్సలాంభనుండు యుయుత్సునకుఁ దదీయ సంహృ
నంబు సముచితప్రకారంబున నడపె నట్లు గాంచిన వణిక్కన్యా జాతునెడం
బొడమిన వాత్సల్యంబునవై చిత్రవీర్యం డతనిఁ దిగిచికొని యక్కునం జేర్చి
కొనియెఁ దదనంతరంబ యద్ధరణీవిభుండు ధర్మపుత్ర ²ప్రభృతు లగు నయ్యే
పుర నుద్దేశించి మీరు గాంధారిం గనుం డని పంచిన నప్పాండవేయులు పద్మ
నాభపురస్సరంబుగాఁ జని వినయంబున వినతులై న నద్దేవి దీవింప నొల్లక
యుల్లంబు నిజతనూజుల మరణంబునకుం దాపంబు నొంద శాపం బిచ్చునది
యై యజాతశత్రు ³నుద్దేశించిన నత్తైఱఁగు సకలప్రాణి ⁴చిత్తవృత్తంబులు
దనదివ్యబోధంబునం ⁵దేటపడం గనియెడువాఁడును మనోజవుండును
సర్వలోకసంపూజ్యుండును నగు సత్యవతీసూనుం డెఱింగి తత్క్షణంబ సన్ని
⁶హితుం డై యఖిల జనంబు లభివందనంబు సేయం గైకొనుచు నక్టోడలింజేరి
యోహో శపింపకు ⁷శమింపు మని పలికి మఱియు ని ట్లనియె.

∴ ధర్మజుని శపింపఁ బూనిన గాంధారిని వ్యాసుఁ డూరార్చుట :-

సం. 11-13-6

151 సీ. పాండవేయాగ్రజుపై నల్క మానుము

రాజసం బేల యీరాజు ధర్మ

150 1. గ్రమంబునంగానుపింప నమ్మానవ - పెక్కు ప్రతులు. 2. ప్రముఖు - కొన్ని
ప్రతులు. 3. నుద్దేశించె - కొన్ని ప్రతులు. 4. జాతం (లం) బులచిత్త -
పెక్కు ప్రతులు. 5. దెలివిపడం - వ. 6. హితుండ్లై యఖిల - పెక్కు ప్రతులు.
హితుండయ్యునఖిల - వా ; హితుండయ్యెనఖిల - వీ.శ.ష. 7. శపింపకు మని
పలికి - ఆ.ఎ.ఓ.టౌ.క.

పగుఁడు నీ వించుక పాటించి వినవమ్మ

చెప్పెదఁ గౌరవశ్రీఘ్నఁ డనకి

జనుచుండి తల్లి దీవన యిమ్ము జయముగా

నాకని పలికిన నా కుమారు

తోడ నీపేర్మికి నీడుగాఁ గొడుక ¹యె

క్కడ²నుండు ధర్మమక్కడకు ³జయము

ఆ. సేరు ననవె భూరిభోరయుద్ధంబున

గెలుపుగొనిరి గాన తలఁప ధర్మ

పరుల కాఁగవలయుఁ బాండుతనూజు ల

సూయ లేనిబుద్ధిఁ జూడు ⁴మెట్లు.

152 మేదినివృత్తము. విను మిటులేటికిం జనినవృత్త మూఁది యల్గ

జనము నుతించు నీదుగురుసారధీరబుద్ధి

నిను నతిశాంతచిత్త ¹యని నిక్క మేనుఁ గందు

మనమున నిట్టి నీ కగునె మత్సరంబు వత్సా.

153 వ. ధర్మంబు పరిగ్రహించి నీ కొడుకులగు పాండవులదెస రోషంబు ¹నిగ్ర

హింపు మనిన గంధవతీనందనునకు ²గాంధారిరాజనందన యిట్లనియె.

151 1. చెక్కడగల్గును ధర్మమక్కడకు—న. 2. గల్గు—పెక్కు ప్రతులు. 3. జయంబు—
కొన్ని ప్రతులు. 4. వీరి - కొన్ని ప్రతులు.

152 1. వని - కొన్ని ప్రతులు.

153 1. నీమదివిడువు - అ ; వలసదను గ్రహింపు - క.వ. 2. గాంధారి యిట్లనియె—
కొన్ని ప్రతులు.

154 సీ. ఏ నసూయాగ్రస్తః గాను వీరలః జెడ
 1దలఁతునె యెట్టు లుమ్మలికఁ జేసి
 2కలఁగితిఁ గాక యిక్కొత్తేయవర్గంబు
 గొంతికె ట్లట్ల నాకుచు భరింప
 వలదె దుర్యోధనుతులువతనంబున
 శకునియుఁ గర్ణదుశ్శాసనులును
 దుష్టాత్ము లగుటచు ద్రుంగెఁగౌరవకుల
 మడరి పాండవులు 3గయ్యంబుపాడిఁ

తే. జంపి రందఱ నది మది నొంపఁజాల
 దచ్యుతుఁడుసూడఁ గురుపతి ననిలసుతుఁడు
 4దగునె గదపోర నాభికి దిగువ నొంచి
 5చంప నత్తెఱఁ గుల్లంబు 6నొంప కున్నె.

155 క. విడుతురె శూరులు రణమునఁ
 బడునట్టియవస్థ తమకుఁ బాటిల్లిననుం
 బుడమి సనుస్తజనంబులు
 నడపెడుతెఱఁ గలుక తప్పనకు రాకున్నే.

156 వ. అనిన భీముండు1 భీతికంపితుండగుచు గాంధారికి వినతుండై వినయంబున
 నిట్లనియె.

—: భీముడు గాంధారికిఁ గోపోపశమంబుగా నుత్తరంబు లిచ్చుట :—

సం. 11-14-1

157 సీ. తలపోసి 1చూడంగ 2ధర్మ మయ్యె నధర్మ
 మయ్యెనేఁ బ్రాణభయంబుకతన

154 1. దలఁచెనెట్టు — పెక్కు ప్రతులు. 2. కనలితి — ఓ. 3. కయ్యంపుఁబాడి —
 కొన్ని ప్రతులు. 4. తివిరి — ఏ.ఓ. 5. చంపె — పెక్కు ప్రతులు.

156 1. దతిభీతుండగుచు — జ.వ.వీ.శ.

157 1. చూడనధర్మమయ్యెనొ ధర్మమయ్యెనొ — ల. 2. దగనాకునిదిధర్మ — జె.

నట్లు సేసితిఁ గృపయార ³నై రింపుము
 నీదుపుత్రుఁడు లావు ⁴నేర్పుఁ గలఁడు
 గావున ⁵నమ్మెయిఁగాని ⁶యోర్వంగ రా
 దదియట్టు లుండె ధర్మాత్మజునకుఁ
 బాడితో వచ్చెనే పరిభవం బతనిచే
 ద్రాపది యేకవస్త్రయు రజస్వ

ఆ. అయునుగాదె యపుడు దయమాలి కొలువున
 కీడ్చితేరఁబంచి యేమియనియె
 నతఁడు విననె యూరు లప్పుణ్యకాంతకుఁ
 జూపుఁజెఱుఁగవే విశుద్ధచరిత.

158 వ. తత్కాలోద్దీప్తితం బై నకోపంబున నెసంగు మనస్సంతాపంబు దాల్చి దహిం
 చిన దదూరుభంగంబు గదా¹దండఁబునం జేయంగలవాఁడ నని యప్పేరోల
 గంబునఁ బ్రతిన వట్టితి నుత్తమక్షత్ర ధర్మజ్ఞులు ప్రతిజ్ఞాహాని నిందితురు
²గాన పూనిక నెఱపితి విను మాసభలో నప్పుడ తొడలు పొడిసేసి యతనిం
 దెగఁ జూడఁ ³దగియుండ నజాతశత్రు⁴నాజ్ఞ మిగులరామింజేసి యమ్మ
 హాత్ముచేసిన సమయంబు దప్పింపక యవ్విధంబున విపినంబున కరిగి యనేక
⁵దుఃఖంబులంబడి ⁶మగిడి యజ్జననతి సంధిగోరి శౌరిం గౌరవసభకుం
 బుత్తెంచుటకుం దగుమాటలాడు నవసరంబున నేనును.

159 తే. అన్నదమ్ముల మై యుండి యకట¹మనల
 నొరులు దల లెత్తి చూడ నొండొరులతోడఁ
 బెనఁగ నేటికి ²నీనేల పెద్దవారి
 బుద్ధి విని పంచికుడుచుటపోల ³దొక్కొ.

3. సై పుము — చ.వ. 4. నేర్పును — కొన్ని ప్రతులు. 5. నమ్మెన — వ.స; నమ్మెన — కొన్ని ప్రతులు. 6. నొంపంగ — బౌ.

158 1. ఘాతంబునం — వీ.శ.ష. 2. గావునంబూనికె — పెక్కు ప్రతులు 3. దగవై
 యుండ — వ. 4. నాజ్ఞంజేసి — పెక్కు ప్రతులు. 5. దుఃఖంబులందియు —
 అ.జ.శ.ష. 6. పూనిదీర్చి మగుడివచ్చియు నజ్జన — ఏ.

159 1. మనకు — కొన్ని ప్రతులు; మనము — కొన్ని ప్రతులు. 2. నీనేలఁబెద్ద —
 వీ.శ.ష. కొన్ని ప్రతులు; నీసునఁబెద్ద — ల. 3. దొండు — స. కొన్ని ప్రతులు.

160 వ. అని నీకొడుకునకుం జెప్పి పుత్తైచితి దానను శాంతిం బొందక యద్దు
 'రాచారుండు చలంబున వైరంబుఁ బెనిచె నట్లుగుట నవశ్యంబును ధర్మరాజు
 నకు రాజ్యంబు ²నేకొనుటయు నాకుఁ బ్రతిజ్ఞ దీర్చుటయుం గర్తవ్యంబు
 లయ్యెంగావున ³నేమిభంగినై నం బగదీర్పవలసె నీవును సువిచార వింతయు
 విచారింపు మనవుడు నద్దేవి యతని కిట్లనియె.

161 క. ఆచావు సావదగున
 న్నిచునకున్ వానివలన నిక్కం బరయన్
 నీ చెప్పినయన్నియుఁగల
 వా¹చెల్లుయుఁ దగవ నీకు నది యట్లుండెన్.

162 తే. వైరి ననిఁ జంపుదురుగాక వ్రచ్చినెత్తు
 రెత్తికొని కోలు కూరాత్ము తెచట నైన
¹నెన్నఁ జేనియుఁ గలిగిరే యీవు దక్క
 నది వృకోదర వృకవిధ మసురభంగి.

163 వ. అనవుడు ననిలపుత్రుండు సుబలరాజపుత్రి కి ట్లనియె.

164 జలధరవృత్తము. ఆసభలోని కట్లు ద్రుపదాత్మజఁదాఁ
¹గాసిగనీడ్చి వల్వొలువఁ ²గాఁ గినుకం
 జేసినబాసకై పెదవిఁ జేర్చితి దు
 శ్వాసను శోణితం బిది నిజం బరయన్.

165 వ. అదియునుంగాక విను మతని నేఁ బొదివినప్పుడు.

160 1. రాత్ముండు — ప.ల. 2. గైకొను — కొన్ని ప్రతులు. 3. నెబ్బంగి —
 కొన్ని ప్రతులు.

161 1. చేతయు — కొన్ని ప్రతులు.

162 1. నెవ్వరేనియు — కొన్ని ప్రతులు.

164 1. జైసిగ యీడ్చి వల్వలొలువం గినుకం — నీ.స, 2. గానలుకన్ — శ.ష. కొన్ని
 ప్రతులు.

166 క్రౌంచపదవృత్తము.

కారవ సేనావీరులు లావుం గడిమియుఁ ¹జలమును గడఁక ²యెలర్పన్
ధీరతసాంపుం గ్రూరతపెంపుం దెగువయు నెఱవఁగఁ దెరలక వీఁకన్
బోరనఁ ద్రోవంగా రభసం బేపును గలితనమును బొలుపు వహింపన్
వారు భయంబుం గూరుటకుం గావలసెను రుధిరము వదనము సేర్పన్.

167 వ. ఆరెండుపనులకై యట్లు ద్రావుటగా నటించితిం గాని.

168 తే. అన్యజనముల శోణిత మైనఁ ద్రావు
టధిక పాతక మని విందు ననుజురక్త
మాన నేనంత వెట్టిసే యంత పాప
కర్ముడనె తల్లి యంత నిష్కరుణ మతిసె.

169 వ. అనుటయు.

170 తే. అంధులకు నూత కొలగా నకట యొకని
నైన నిలుపక నూర్వర నదయ వృత్తి
మ్రింగి తం దెవ్వఁ డేనియు మీకు నెగ్గు
లాచరింపని వాఁడు లేడయ్యె నయ్య.

171 క. ఒక్కరుని నీవు సంపక
తక్కిన ¹నంతటనె ప్రతిన దప్పునె విభవం
బెక్కఁగ మీ యన్న నతం
డెక్కటి రాజ్యంబు సేయ నీడె కుమారా.

172 వ. అని పలికి ధర్మనందను దెస మనసు నిగుడం బుత్రపౌత్ర వధ సంపీడితస్వాంత
యగు నగ్గాంధారి క్రోధ పరుషాక్షరంబుల నమ్మహారా జెచట నున్నవాఁ
డని¹న నా భూపతి భయకంపిత గాత్రుం డగుచుం జేతులు మొగిచి సవిన
యంబుగా మెత్తని మాటల నిదె వచ్చితి దేవీ యేను బాండవాగ్రజుండ
ననుచుం జేరం బోయి.

166 1. జలమును — వ. 2. యునొప్పన్ — ఊ వ.

171 1. యంతట — పెక్కు ప్రతులు.

172 1. యడిగిన — కొన్ని ప్రతులు.

- 173 క. నీపుత్రులఁ ¹జంపించిగ
పాపాత్ములఁ గ్రూరచిత్తుఁ బరివాదార్హున్
శాపంబునఁ జొలియింపుము
భూపాలకవల్లభాభిప్రాజిత ²చ-చా.
- 174 క. ధరణిం గల రాజులకుం
బరి¹వారమ్మునకుఁ జాపు పాటిల్లుటకై
పరుషత గైకొన్న యుధి
స్థిరు దారుణదండకలితుఁ జేయం రగదే.
- 175 మత్తకోకిల. జీవ మేటికి రాశ్యమేటికిఁ ¹జెల్లుఁ జుట్టల బిడ్డలం
జావఁ జూచిన యట్టి ద్రోహికి సర్వభోగము లేటికిన్
నావుడున్ మఱు మాట లాడఁగ నాలు కాడక యుండి య
ద్దే యూర్పు నిగిడ్చె నష్టము దీర్ఘముం బరుషంబుగన్.
- 176 వ. ఇట్లా ధృతరాష్ట్రమహిషి యతనియుచితవచనంబులు విని యూరక
యందె నతం డంజలిపుటంబు ఫాలంబున మోపి యానతుండయ్యెఁ బట్టా
వృతనయన యగు నప్పతివ్రత దృష్టి పట్టంబునంచునందునం జని యజ్జనపతి
పదనఖంబులం జెందిన నవి గందినం జూచి సవ్యసాచి జనార్దను పెనుకకుం
జనియె సమీరసుతుండును మాద్రీసుతులునుం దిరుగుదువడి రప్పుడు గాం
ధార రాజనందన క్రోధంబు దక్కి ధర్మ పుత్రాదులదెస మాతృభావం బలవడ
¹సాంత్యనస్వరంబునం గుంతి సందర్శనంబు సేయరన్నా యని ²పలికిన నప్పు
రుష సత్తములు చిత్తంబుల కలంక డిందు వడ నందఱు నొక్కటఁ గుంతి
యున్న³దెసకుఁ ⁴జన నక్కుంతిభోజనందన వారిం ⁵గలయం గనుంగొని.

173 1. జొలియించిన — ఆ ; ననిజంపిన — వ. 2. చరితా — ప. 2 వ.

174 1. వారంబులకు — కొన్ని ప్రతులు.

175 1. జెల్లుల — స. కొన్ని ప్రతులు.

176 1. శాంతస్వరంబునం — ఊ.త ; సాంత్యనవచనంబుల — కొన్ని ప్రతులు. 2. నియమించిన—జ పీ శ ప ; పంచిన—వ. 3. యెడకుం—పెక్కు ప్రతులు. 4. జనుచుండ—పెక్కు ప్రతులు. 5. గనుంగొని — కొన్ని ప్రతులు.

∴ పాండవులు పుత్రీదేవికడకు గాంధారి వంపురం బోవుట :-

సం. 11-15-9

177 అంబురహవృత్తము.

పెద్దయుఁ గాలము వారలఁ ¹జూడఁగ బ్రేముడించుచు ²దుర్భరా
పద్మశ ³నొందుట నమ్మహితాత్ముల⁴పట్టు లందఱుఁ ద్రుంగుటం
దద్దయు ⁵కమునంబొరి నశ్రులధార తొల్క⁵వగర్పుతో
నద్దురవస్థ తెఱంగుగనుంగొని యంతకంటెను నార్తు లై.

178 వ. చరణంబులు దొంగిల్లం జని తచ్చరణంబులమీఁద వ్రాలి.

179 తే. పద్మ నందఱపైఁ జేతులిడుచుఁ బెలుచ
నేడ్చి యడ్డేవి వారల నెత్తివేలు
చేటమేనులు ¹నివ్వరుచు వివిధదారు
ణాస్త్రశస్త్రవ్రణప్రచయములు గాంచి.

180 క. అచ్చోటులంటిచూచుచు
వెచ్చని¹యూర్పులు నిగుర్చు ²వేగుచుఁ బొగులుం
³గుచ్చి కపుంగిటఁ జేర్చును
వచ్చితిరే నృపకుమారవగులార యనున్.

181 సీ. ఆనమయంబున నప్పాండుభూపాల
పత్నికి శోకాగ్ని ¹ప్రజ్వరిల్లఁ
²దత్సమీపమునకు ద్రౌపది విన్నని
మోముపైఁ గన్నీరు ముసుఁగు వడఁగఁ

177 1. జూడక — చ.ఐ చ.ప. 2. నిర్భరా — జ. 3. నుండుట — కొన్నిప్రతులు.
4. పట్టనందఱు — బ. 5. వెగు (గ)ర్పన్ — కొన్నిప్రతులు.

178 1. నిమురుచు — వ.

180 1. నిట్టూర్పులడరవేగుచు — పెక్కుప్రతులు ; నిట్టూర్పులడర వెసఁబొగులుచుదా—
జ. 2. వెక్కుచు — చ. 3. గుచ్చియుఁగొంగిట — కొన్నిప్రతులు.

181 1. ప్రజ్వలిం (రిం) ప — కొన్నిప్రతులు. 2. దత్సమయంబున — కొన్ని ప్రతులు.

బదముల³నట దొట్టుపాటు వాటిల్లంగ
దైన్య మాకారంబు దాల్చినట్లే
తెలుగునఁ జనుచుచి దేవి సౌభద్రాదు
తైన నీమనుమ లెం దరిగి రెంత

తే. యేనిఁ గాలంబు నినుఁ జూడ రిప్పు డిచటి
కేల రా రంచు నడుగులమ్రొలనె
వ్రాలె వికలాంగియై తెంచి వైన నెండ
దాఁకి ¹వందినతీగ చందంబు దో.ప.

182 వ. ఇట్లు మేదినింబడి రోదనంబు నేయు న¹య్యున్నలిపింద పొటగి తాగుచుం
బెద్దయెలుంగున నేడ్చి గ్రుచ్చి యెత్తి యక్కునం కేర్చి యూరార్చి
యత్తన్వీయుం దనయులుం దోడన చనుదేరఁ గుంత గాంధారి కడపం
²జనియె నప్పుడు ద్రౌపది యాధృతరాష్ట్ర పత్ని పాదంబులకు మొక్కి
³యడలున వెక్కుచున్న దేవి యమ్ముద్దయ నుద్దేశించి.

183 మత్తకోకిల. పుత్రియిట్లగు నమ్మకోకముఁ బొందె ¹కుందుచు నున్న నీ
గాత్ర ²మొండొకకీడు పాదేలి కందుఁ జాండుతనూభవుల్
పుత్రవర్గము గన్నచో నెదఘారి³తానముఁ ⁴బొందుడుం
బొత్తహీనతఁ బడ్డగొంతికిఁ జాయనేర్చునె నెవ్వగల్.

184 క. ¹నిను నే నిట్టూరార్చెద
నను నీ పూరార్ప వలదె నానీ తెలుగుల్
విను మొక్క రూప మనకె
మనఁ గలదు విధాత క్రూరుడై పలువంగన్.

3. నడ — వీడ ; నటు — అవక. 4. కంచెన — ఇ.బ.న ; వాచెన — కొన్ని ప్రతులు ; నలిగిన — బా.

182 1. నయ్యలివేణి — బ. 2. బోయె — కొన్ని ప్రతులు ; ఎనునప్పుడు — బ.
3. యేడ్చి యడలున — వ.పీ.ప.

183 1. కందుచు — ఇ 2. మందాక — ఇ.చ. 3. శోకిము — కొన్ని ప్రతులు.
4. బొందరే — కొన్ని ప్రతులు.

184 1. నినునేనిట్టూరార్చెన — వెక్కుప్రతులు ; వినునేనిట్టూరార్చెన — వా.

- 185 ప్రహరణకలితవృత్తము. ఇది యిటు లగు టల్లెటిఁగి ¹పలికె నా
విదురుఁడు సభఁ గోవిదులు వొగడఁగా
నది వినియును నే నడఁపన దురితం
బొదవె ²గలఁక సే³టొలయ కుడుగునే.
- 186 వ. ఇట్లనియెదం గాక నాచేతఁ బోవునే యెవ్వరు నేమిసేయుదురు కాలవశం
బున నవశ్యభావి యైనది యయ్యె నుపశమింపు మని పలికెనని యిట్లు పాండ
వులు ధృతరాష్ట్రుని గాంధారిని ¹ననునయింపిన తెఱంగెఱింగించిన నాభంగి
నుపశమితక్రోధ యైన గాంధార రాజనందనపదంపడి యెవ్విధంబున వర్తించె
ధర్మతనయు²ననంతర వర్తనం బెప్పాటఁ జెల్లె నని యడుగుటయును.
- 187 శిఖరిణీవృత్తము. తపస్సాస్వధ్యాయా¹దిక్షపితమలచిత్తప్రకలితా
విషజ్జాలజ్వాలా విరమణ సుధావృష్టి లలితా
జపా పుష్పక్షీర చ్ఛవికిరణసంసర్జనధురా
సపర్యానిర్వాహ²ప్రచుర కలన³స్థైర్య మధురా.
- 188 క. సాత్యవతేయాది మహా
మత్యవగమ్య ప్రకారమధురనిలాసా
సత్యత్వా¹నంతత్వని
రత్యయ²శుభసారమయ సమగ్ర వికాసా.
- 189 మాలిని. సదసదనభిషిక్తా సంభృతానంద భక్తా
విదళితదురి¹తాలీ విశ్వనిర్వాహ శాలీ
మదవదసురభేదీ ²మానసానుప్రమోదీ
వదనజనితవిప్రప్రావైభవానంద దీప్రా.

185 1. పలుకఁడే — చ ; పలుకునే — కొన్నిప్రతులు 2. నకటసేటొలయ — చ.స.
3. బొదవ — అ.ఐ.ఓ.

186 1. ననుసరించిన — పెక్కుప్రతులు. 2. నుత్తరవర్తనం — గ.చ.

187 1. తిక్షపి — కొన్నిప్రతులు. 2. స్తవస — నీ.శ.ష. 3. నా — అ.జ.

188 1. సంపత్వ — చ. 2. సుఖ — పెక్కుప్రతులు.

189 1. కారీవిశ్వనిర్వాహకారీ — కొన్నిప్రతులు. 2. మానిమానప్రమోదీ — ఇ.గ.వ ;
మానసీయప్రమోదీ — చ ; మానహాసప్రమోదీ — కొన్నిప్రతులు.

గద్యము. ఇది శ్రీ మదుభయకవిమిత్రకొమ్మనామాత్యపుత్ర
 బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన
 శ్రీమహాభారతంబున స్త్రీ పర్వంబునందుఁ
 బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

శ్రీపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

-X ❦ X-

- 1 క. శ్రీమత్కీర్తి మదత్యభి
రామాకృతి ¹నద్గుణాభిరతిమత్పుణ్య
గ్రామాకృతి ²మత్సం³ప
త్యామోదితభ క్తలోక హరిహరనాథా.
- 2 వ. దేవా వై శంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు పాంచాలి ¹నూట
డం బలికినయనంతరంబ పతివ్రతాశిరోవణియు మహాభాగయు సశ్యవచ
నయు నగు నయ్యాంబికేయుభాగ్యకుం జారాశర్యమునీంద్రవరప్రదా
నంబునం బ్రాప్తంబై తాత్కాలికం బయిన దివ్యద్వప్తివిభవంబున నిజవ్రత
హాని లేని తెఱంగున సంగరతలం బఖిలంబును నధికవిస్తార ²దూరప్రాప్తం
బయ్యు ³నాలోకనగోచరం బగుటయు.
- 3 మణిగణచికరము. గొడుగుల పటేయలు గుఱుకులు గొనుటన్
సిడములతునియలు నెదరి యునికి బెం
¹దడిగలుఁ ²బడగలు దఱచు మురియలై
పుడమిఁ గలయుటకుఁ బొగు లొలయ మదిన్.
- 4 క. నులుమైన కాల్యలంబులు
నటవట లయి యున్నయట్టి యరదంబులుఁ బెం
దఱ చగు ¹సూతాంగకములు
నొఱగిన రథ్యముగములు నుల్లమలంపన్.

1 1. మద్గుణా-ఇ క.ల. 2. మత్సవమర్త్యామోదిత-స. 3. పాదామో-కొన్ని ప్రతులు.

2 1. సూరార్చి యనంత-ఐ.క. 2. దూరంబయ్యు-ఇ ఉ.గ. 3. నులోచనగోచరం-ప ఐ.బ.

3 1. దడబడిపడ-కొన్ని ప్రతులు; దొడలును బడగలుదునిసి-క.గ.ల. 2. యెడలును-ల.

4 1. శూరాంగ - ఉ.

5 లయగ్రాహి. రావుతులతుండములు ¹మావఁతులనుగ్గుఁ దుర
 గావలిశవంబులు గజావయవరాశీ
 భావభయదస్థలులుఁ బ్రేవులును గండలును
 బ్రోవులయి పెన్నెదడుపై విరిసి రక్త
 స్రావమునఁ బెల్లయిన ²లేవమునఁ జూడఁగడు
 నేవ మగుపట్ల మృతభాగవతు లయ్యున్
 జీవములఁ జాయరొకొ నా వికచవక్త్రముల
 తో వఱలురాజులు మనోవికృతి సేయన్.

6 లయగ్రాహి. హోర¹రుచులున్ హృదయహో²తరమూర్తులగు
 వారు హరినీలమణి ³భారవిలసత్కే-
 యూరబహులాంశుచయ చా⁴తర రేఖులగు
 వారు నవనజ్రుచిరోరు ఘృణి మత్కో-
 టీరరమాణీయు లగు వారు ⁵గరుడాశ్మమయ
 భూరికటకద్యుతివిహారపరిశోభా
 స్ఫూరు లగు వారలును బోరఁబడి నెత్తురులఁ
 గూరుటఁ ⁶గరంబెడఁద కారటము సేయన్.

7 లయగ్రాహి. అమ్ములును విండ్లుఁ బరిఘమ్ములును దోమరచ
 యమ్ములును గుంతనికరమ్ములుఁ ¹గనత్థ
 డమ్ములు నహీనముసలమ్ములును జక్రనివ
 హమ్ములును లోనగునసమ్మత²మహోగ్రా
 స్త్రమ్ములును గండలును నెమ్ములుఁ గపాలములు
 సమ్మిళితరూపశకలమ్ములయి సంగ్రా
³మమ్ముతులదారుణవిధమ్మగుటఁ దెల్పు టధి
 కమ్మగుకలంక హృదయమ్మన కొనర్పన్.

5 1. మావుతుల - కొన్ని ప్రతులు. 2. లేవమును - ల; లేవయును - గ.వీ.శ.

6 1. రుచులన్ - ఊ; రుచులున్ - వా. పెక్కు ప్రతులు. 2. వర . ల. 3. చారు-
 కొన్ని ప్రతులు. 4. తనురేఖులగు - గ.ల వీ.శ; తనురేఖగల - చ. 5. గరుడాండ
 మయ - పెక్కు ప్రతులు. 6. కరం - ఏ.బ; గరం - వా. పెక్కు ప్రతులు.

7 1. గదాఖడ్గ - ఇ; గనత్తాండమ్ములును - చ.ల. 2. మహాశస్త్రమ్ము - వ. 3. మమ్మ
 పుడు - వ.

8 లయగ్రాహి. కుత్తుకలబంటి యగునెత్తురులు దోయికుల
 నెత్తి ¹చవి గ్రోలుచును జిత్తములు ²దృష్టిన్
 జొత్తిలి నితాంతమదమత్తములుగాఁ జటల
 నృత్తములు సేయుచుఁ జలత్తనువికారో
 ద్వృత్తపటుహాసముల రిత్తలగుదుర్వచన
 వృత్తులను నొండొరుల³నొత్తికొని మాంసం
 బత్తి తినుటన్ వికటవృత్తులగురాక్షసుల
 మొత్తము పరితుభితచిత్తత యొసర్పన్.

9 సీ. ప్రేవులు గండలు పెటికిపేటాడి యం
 గదఁగొని మెదళు ల¹గల్పికొనుచు
 రాగిలి రక్తంబు ద్రావుచు లోచన
 గుళికల ²నొలిచి మ్రింగుచును గుండె
³కాయ లాదటమెయిఁ గబళించుచును గ్రొప్పు
 దెమలిచి నమలుచు నెముకయూట
 చవి గొనియానుచుఁ జావకయున్న రూ
 పులు సచ్చటకుఁగాఁగఁ జెలుచఁదన్ని

తే. కొనిన దెఱఁజాయఁ జాటుచుఁ జెనకి తొడరి
 కాటు లాడుచు నున్నసృగాలములును
 గాకములు ⁴కాపులుఁగులును గ్రద్దలును వృ
 కంబులును మానసము వికలంబు సేయ.

10 వ. అగ్గాంధార రాజనందన ¹కలను గలయంగనుంగొనియెఁ దదవసరంబున
 సాత్యవతేయుండు కౌంతేయుల రావించి బంధుశవంబులకుఁ ²గాలోచితా

8 1. నలిఁ - కొన్ని ప్రతులు. 2. ప్రితిన్ - కొన్ని ప్రతులు. 3. నొత్తికొని - ఎ ;
 నెత్తికొని - వా. పెక్కు ప్రతులు.

9 1. గప్పి - కొన్ని ప్రతులు. 2. డొలిచి - గ.చ ప ; దిగిచి - ఇ. 3. కాయలులావు
 మై - ఆ. 4. గాళ్ళ - గ. 5. రాఁ (రాం) బులుగు - కొన్ని ప్రతులు.

10 1. కలను - పెక్కు ప్రతులలో లేదు. 2. గాలోచితోపచారంబుగా - స ; గాలోపచార

చార సహితంబుగా నగ్నిసంస్కారంబు సేయుం డని³పనిచి యంతర్ధానంబు
సేసె వారు ధృతరాష్ట్రం బొదివికొవి వాసుదేవపురస్సరుం యి యప్పనికిం
జనుచుఁ గౌరవకాంతలఁ దత్ప్రదేశంబునకు నడపించిన నప్పడఁతులు పతు
లును సుతులును సోదరులును బ్రాత్రులును మిత్రులును గుణపంబులై
పడియున్నఁజూచి చెయ్యేది మేదినినొఱగువారును దావిడిచి యఱచు
వారును బురపురం బొక్కువారును బడిపొరలుచుఁ బొగులువారును
4వేనలులు వీడి వెన్నుల విరయం దిరుగువారును బలవించు వారును
బేర్కొని యగ్గించువారును మ్రొన్నడువారును మోములుం దలలును
మోఁదుకొనువారును నై ర ప్పు డాదుర్యోధనజనని జనార్దనం
బేర్కొని చేరంబిలిచి పరమశోకార్త యగుచు నతని కిట్లనియె.

—: గాంధారి పౌలికలను చూచి కృష్ణునితోఁ జెప్పి దుఃఖించుట :—

సం. 11-16-18

- 11 సీ. చూడము ధృతరాష్ట్రం కొడండ్రఁ గన్నార
వీరె కన్నీరు పై వెల్లిగొనఁగ
దీనతఁ బొందెడు నాననంబులవిప్ర
లాపంబులై న సల్లాపములను
నడలు చొండొరులకు నన్నలఁ దమ్ముల
రూపించి వేర్వేఱఁ జూపుటయును
బొరిమొగంబులు సూచి పురపురఁబొక్కుచుఁ
దలలల్లఁ దూలంగ నిలుచుటలును
తే. గలిగి ¹యలిగెడువారి కన్నులకుఁబండు
వగుచునున్నారు కాకులు మగల తనువు
లెక్కియున్నను చేష్టలు దక్కి కొంద
అడువఁజేయాడ కున్న వా రంబుజాక్ష.

సహితంబుగా — ఆ.ఇ.ఎ.క. 3. వలికి — గ.వ. 4. గొమ్ముడులు — గ.వ.వీ.శ.ష.
5. నుంజేరం — కొన్ని ప్రతులు.

12 మాలిని. కూలియుఁ ¹గాంతి యిగుర్చుఁగఁ దేజముగుందక వహ్నులుగ్రూరశిఖా
జాల మడంగియుఁ ²జాయ వెలింగెడుచందము నొందిరి శల్బుఁడు తాం
చాలుఁడుఁ గర్ణుఁడు జాపగురుండును శాంతనవుండు నిజంబున ³
తాలుఁడు వీరిప్రభం గడచెం ³గుణభద్రునిఁ గంటె సుభద్రసుతున్.

13 ఆ. ప్రభువు లంతనంత ¹రాజిల్ల నెడనెడ
వీరయోధ²తతులు వెలుగుచుండ
గ్రహచయమునఁ దారకప్ర³కరంబునఁ
బొలుచు గగనతలముఁ బోతెఁ గలను.

14 సీ. అర్జున భీష్మ¹చాపాచార్య భీమ క
ర్ణాదుల మహిత దివ్యాస్త్రవితతు
లాడిన నొండొకకీడు రానేరమి
వీతనికారమై వీరయోధ
చారుశరీరసంచయ ముండఁగా దీనిఁ
గంక శివాగృధ్రకాకకులము
లాదిగాఁ గలుగుక్రవ్యాదముల్ ²పీఁకు వీఁ
కాడుట నెంగిలి యయ్యెనకట

తే. హంసతూలికాతల్పములందుఁ బొందు
భోగిజనముల మృదుగాత్రములు ముకుంద
కంటెఁబరుసని ధరణిభాగము³నఁ గూలి
యున్నయవి సూచవారల యుల్లము ముడుక.

15 క. చెవిని ¹సొగియించువీణా
రవమును గానంబు వేణురావము నిత్యో
త్సవముగ వినురాజులకడ
శివా²రుతము ³చెలఁగుచునికి చిత్త మలంచెన్.

12 1. గాంతియుఁ గుర్చుఁగ - జ.ల.శ ; గాంతి యెలర్చుఁగ - వ. 2. జాల - కొన్ని ప్రతులు. 3. గుల - కొన్ని ప్రతులు.

13 1. భాసిల్ల - వ. 2. వరులు - కొన్ని ప్రతులు. 3. చయం - కొన్ని ప్రతులు.

14 1. ద్రోణ - చ. 2. పీఁకి పంకాడుట - జ. 3. ననొరిగి - కొన్ని ప్రతులు.

15 1. సొగ - కొన్ని ప్రతులు. 2. రమయె సంగు - చ. 3. తెనఁగు - డి.స.

- 16 తే. ¹సారచందనహృద్యకస్తూరికాది
²వేపనాలిప్తి ముందెడు భూపవర్యు
³లకట శోణితసంకదిగ్ధాంగు లగుటఁ
గనుట ⁴కోర్వ రాదయ్యెడుఁ గమలవాభ.
- 17 క. వనితలు మేలపుమెయి మెలు
పునఁదిగించిన నొప్పుహారములు మొదలగు ప్ర
న్ననితొడవులు గ్రద్దలు దివి
య నరేంద్రులు గొందఱునికి యచ్యుతకంటే.
- 18 క. ప్రాణంబులు విడిచియును గృ
పాణాదులు విడువకున్న భటులారయ స
ప్రాణులపోలెం బ్రధన
క్షోణికిఁ దొడవగుచు నున్కి చూడుము కృష్ణా
- 19 క. సూర్యును ¹వందిజనము లిం
పారఁగ విను తింపనొప్పునట్టి మహీశుల్
నారీజనములు ²సుట్టుం
జేరి పనవుచుండ నునికిసేసె నలంతఁ.
- 20 తే. ¹కూరు మొన పెట్టినట్టులు గొంద టుజ్జ్వ
ళాయుధములు గంకటములు నమర నున్నఁ
జూచి చావనివా రని ²చూడు చేర
నరుగ కున్నవి కంక ³గృధ్రాదు లనికి.

16 1. చారుచందన - కొన్ని ప్రతులు. 2. వేపనాలిప్తి ముందెడు - ఏ.ఐ.వ.స.
3. లకట - పెక్కు ప్రతులు. 4. కోర్వంగరాదయ్యకమల - క.జ.వీ; కోర్వరా
దయ్యె నాకు నోకమల - ల.

19 1. వందిజనము లింపారఁ గవినుతింపనొప్పు - పెక్కు ప్రతులు; ను వందిజను లింపా
రఁగ నుతియింపనొప్పు - వా.వీ.శ.ప; ముందెడి జనులింపారఁగ నుతియింప - వ.
2. సుట్టుం - కొన్ని ప్రతులు.

20 1. కూరుకుచున్న యట్టులు - వ.శ. 2. చూడఁజేర - కొన్ని ప్రతులు.
3. వృకాదు - కొన్ని ప్రతులు.

21 వ. ఇది యంతయు ¹నీచేసాధితం బైన ²కార్యంబని పలికి వెండియు.

22 సీ. అట్టలకడ నుత్తమాంగముల్ గానక
యలమట నలుగడ ¹లరయువారు
దలలు చేతులఁ గొని తనువు ²లత్తలమునఁ
దఱచు పీనుఁగులలోఁ దడవువారు
శిరములు ³మేనులఁ జేర్చి భావించి ని
జాస్యముల్ వ్రేసికొంచఱచువారు
తునియలు పెక్కై నఁ బనివడిగూర్చి రూ
పులు గనుంగొని మూర్ఖ⁴ మునుఁగువారు.

తే. నైన కౌరవపాంచాల మానినీజ
నముల నచ్యుత చూడుము నాథజనక
పుత్రసోదరశవముల పొంత⁵కేఁగి
పెక్కుదురవస్థ లొందెద రక్క టకట.

23 తే. ¹అవయవములు ²రూపఱగఁ ³గ్రద్ధాదభక్షి
తంబులై యున్కిఁ గొన్నిశవంబు లుండ
తెఱత సూచియు ⁴నవి గొంద తెఱుఁగఁజాల
⁵రయ్యెదరు సూడు తమబంధు లగుటఁ గృష్ణ.

24 క. ఇట్టివి యెల్లను గనుఁగొను
కట్టిఁడితర మొంచునట్లుగా నేమొకొ తొ
ల్పుట్టువునం జేసితి వీ
చుట్టల నీటు సూడకుండఁ జొప్పడ దయ్యెన్.

21 1. నీచేత - పెక్కు ప్రతులు. 2. కార్యం - ల.

22 1. నరయు-పెక్కు ప్రతులు. 2. లుత్తలమున-అ.డి. 3. మేనులుచేర్చి-ఇ బ.చ.
4. బొరయువారు - పెక్కు ప్రతులు. 5. జేరి - బ.

23 1. అవయవంబుల గృధ్రాదులరసి భక్షణంబు జేసినఁ గొన్నిశవంబు - డి.
2. రూపేని - ఓ.బొ ; రూపెడలి - ల ; రూపెడల - క.న. 3. క్రవ్యాది - బ.వ.
4. నదె - పెక్కు ప్రతులు. 5. రయ్యచూడుము తమ - బ.

25 క. అని ¹పలుకునపుడు దుర్యోధనుని కళేబరము దృగ్గతంబగుటయు న
వృణిత యిలఁ ద్రెల్లె నటికిన
యనటిక్రియఁ మూర్ఛఁ జిత్తమవశంబై నన్.

—: గాంధారి దుర్యోధనుని కళేబరంబు చూచి పలవించుట :—

సం. 11-17-1

26 వ. ఇట్లు మూర్ఛిల్లి కొండొక సేపునకుం దెలిసి గాంధారి పరిచారిక లూఁదికొని
పోవ నప్పుత్రశవంబుకడకుఁ బోయి.

27 తరల. విపుల వక్షము మీఁద నశ్రులు వెల్లిగొల్పుచు వ్రాలి యో
న్యపఱికుంజర కౌరవేశ్వర నేల నిమ్మెయి నీయుదా
త్తపుశరీరముఁ బొందఁ బాడియె తల్లి వచ్చిన భక్తితో¹
నుపచరింపక లాఁతివై యిటు లూరకుండుట యుక్తమే.

28 వ. అని మఱియు ననేక ప్రకారంబులం బలవించుచు హోహోకారంబు లెసంగ
రోదనంబు చేసి యాసుబలనందన తన సమీపంబునకుఁ జనుదెంచియున్న
యువేంద్రున కిట్లనియె.

29 మంగళమహాశ్రీ వృత్తము.

ఈతఁడు రణంబునకు నెత్తిచనుచుండి¹నను నెంతయును భక్తిఁగని నాకుం
బ్రీతియెసఁగం బలికి ప్రేమ మొలయం బొగడి పెద్దయు వినీతినిరతుం డై
చేతులు మొగిడ్చి జయసిద్ధి²యుఁగ దీవన విశిష్టదయ నిమ్మనిన ధర్మం
బేతల ననూన మగునిద్దజయ మాతలకు నెట్లయిన సిద్ధ మగు నంటిన్.

30 వ. ఇట్లన నేల యంచెనీ.

25 1. పలి (కె) కి — కొన్ని ప్రతులు.

27 1. మై — పెక్కు ప్రతులు.

29 1. నను — పెక్కు ప్రతులు ; యను వా.పి.ష. 2. యగు దీవన — కొన్ని ప్రతులు.

- 31 మానినీవృత్తము. జూఁము ¹నప్పుడు సర్వజనంబులు చూచి భయంపడి యిప్పనియి
మేదిని సేనలకుం గురుకోటికి మృత్యువు గాని నిజం బలఁతిం
బో దని యాడరె యమ్మెయి నాదగుబుద్ధికిఁ దోఁచిన సత్యము దా
మోదర పాటిలదే కొడుకంచుఁ బ్రియోక్తులు వల్కిన బెంపు నెడున్.
- 32 వ. వినుము దీవనకుం చొరక మధ్యస్థపుమాట లాడుటయ కాదు మఱి నే నప్పు
డతనితోడ.
- 33 తే. ¹ఆహవంబునయందు నీ వోహటించి
పోవ సడి వచ్చు సడికంఁటెఁ జావుమేలు
శస్త్రజీవి²తఁ బరలోక సౌఖ్య మనుభ
వింపు మమరత్వసంపద వెలయుమంటి.
- 34 క. అని చెప్పి ¹యుంటి నాచె
ప్పినయట్టు²లు సేసి యితఁడు పేరును బెంపుం
గని యుండఁగ నిట్లడలున
మునుఁగు టరయ గడుపుశోకమున పెంపునుమి.
- 35 ఆ. ¹అరివిమర్ది యితనికై వగ పేటికిఁ
బుణ్యలోకమునకుఁ బోయెననుచు
నుండ నోపెనేని నుల్లంబు ధృతరాష్ట్రు
దిక్కులేమిఁ ²దలఁచి పొక్కుకున్నె.
- 36 వ. అని వెండియు.

- 31 1. చందము - పెక్కు ప్రతులు.
- 33 1. ఆహవాభ్యంతరముననీ - గ.వ ; ఆహవాగ్రంబునందునీ - బ.జ.శ ; ఆహవంబున
నీవటులోహటింప - ఈ.ఐ. 2. క - వీ.శ.ష.
- 34 1. యుండ - కొన్ని ప్రతులు. 2. ల - కొన్ని ప్రతులు.
- 35 1. 'ఊ' ప్రతిలో ఈ పద్యము ఈ క్రిందివిధముగా నున్నది.
"అరివిమర్దన యీతండు నరుగు పుణ్య
లోకమునకును ననుచుండు రూఢిమీర
రమణ నుల్లంబునను ధృతరాష్ట్రునకును
దిక్కు లేమియు దలపోసి పొక్కుచుండు.
2. జ - చి - బ.వ ; జేసి - జ.

37 సరసిజవృత్తము:

శ్రీరమ్యత్వంబారగఁ బెంపూర్జితముగ మణివిరచితమకుటములుం
దారుం జూడఁ సారవిభూతిఁ ధరణిపు లనిమిషధవనిభు లగుచుఁ
భూరిప్రీతిన్ ¹సూరెలఁగొల్పఁ భువనవినుత మగు పొలుపువెలయ ము
న్నీ రా జుండున్ దారుణదైవం బిటువఱచునె తుది నితనిఁ గటకటా.

38 తే. కనక¹బహురత్నమయపీఠమున మృగాతు
లాలవట్టంబు లిడఁజెలువమరునట్టి
కౌరవేంద్రుండు ²పెనునేలఁ గంక³పక్ష
పవనహతుఁడయ్యెఁ జూచితె పద్మనాభ.

39 క. ఈరాజు భీమసేనును
దారోగ్రహరాక్రమమున ధరణి నొఱగి దు
ర్వారమదవారణము కం
తీరవము విహారమునఁ బడినగతిఁ బొలిచెన్.

40 క. విదురుఁడుఁ దండ్రుఁడుఁ దనకుం
బదివేలవిధములఁ జెప్పఁజాటింపఁడు దు
ర్మదమునఁ దగియెడు బుద్ధులు
విధిమూఁడిన ¹మర్త్యుఁ డేల విను నుచితోక్తుల్.

41 క. పరునొకఁ డతాహిణు ¹లే
పొదవఁగ నలిఁగొలువ నొప్పు నుర్విశ్వరుఁడే
తుది నిష్పరివారుం డై
గదఁజేకొని యొంటి పోరి కలనిం బడియెన్.

37 1. సూరుల — వా ; సూరెల — పెక్కు ప్రతులు.

38 1. నవరత్న — ఊ. 2. చెడు — వ.శ. 3. గృధ్ర — ఈ.

40 1. మనుజుఁడేల — కొన్ని ప్రతులు.

41 1. లింపొదవగ బొదువంగనొప్పు — కొన్ని ప్రతులు ; లింపొదవఁ బొదువనొప్పు
నట్టియుర్వి — స.

- 42 తే. ధరణి గజఘోటకము లొప్ప భార్తరాష్ట్రు
¹తెల్లఁబొలుపారఁగాఁగంటినివ్వు²డవి వి
 నాశ మొందినఁ జాడఱి నలిననాభ
³యది పరాధీనముగఁ జూచుఁటటిదయ్యె.
- 43 వ. అని దుర్యోధన¹వల్లభ ²నిరీక్షించి ³మాధవు నుద్దేశించి ⁴యిట్లనియె.
- 44 ఆ. కొడుకుచావుకంటెఁ గోడలి¹యడలునఁ
 జెరిగి శోకవహ్ని దరికొనంగ
 నంతరంగ మిప్పు డగ్గల మెరియంగఁ
 దొడఁగె దీని కేదితుది యుపేంద్ర.
- 45 సీ. చూడు మిమ్ముద్దయ సుతుఁ జూచి వదన మ
 ల్లార్చుచుఁ బ్రాణేశునాననంబు
 వైఁ జూడ్కి ¹యడరించి పాణితలంబున
 నందంద ²నెమ్మొగ మడిచికొనుచు
 మరలఁ బుత్రునిదెస కరిగిన మనసు పే
 రడలున మునుఁగంగ నతనిచెన్ను
 మోమునఁ దనమోము మోపి మూర్ఛిల్లుచుఁ
 దెలిసి వల్లభునురఃస్థలము ³గ్రుమ్ము
 తే. నుడుకుఁ⁴గన్నీరఁ దడియంగ ⁵నొరలుచును వి
 చేష్టయై యూరకుండుచుఁ జెలులతోడఁ
 దిరిగి పొగులంగ వేనలి ⁶విరియ మేన
⁷నవులఁ దిరుగుచునున్నది యక్కటకట.

- 42 1. తెలమి - కొన్ని ప్రతులు. 2. డడరి - కొన్ని ప్రతులు ; దెదుర - ల ; విడిచి - వా. 3. యన్నవారల జూచితియుక్తుడక్క - ఈ.
- 43 1. వల్లభి - చ.జ.ల. 2. నువీక్షించి - కొన్ని ప్రతులు ; నుపలక్షించి - ఈ.ఐ. యగు భానుమతి నిరీక్షించి - న. 3. మఱియు మాధవు నుద్దేశించి - కొన్ని ప్రతులు. 4. యద్దేవి యిట్లనియె - కొన్ని ప్రతులు.
- 44 1. యలమట - ఇ.బౌ.వ.
- 45 1. వెట్టితాపాణి-ఇ.ఉ.గ.వ ; పచరించి-జ.శ. 2. నెమ్మోమునడచి-కొన్ని ప్రతులు. 3. గ్రమ్ము-కొన్ని ప్రతులు. 4. గన్నీరువడియంగ-ల.వీ.శ.ష. 5. నొరలుచును-ఈ.ఉ. 6. నెరయ - కొన్ని ప్రతులు. 7. పెదవులెండంగఁ దిరుగుచున్నది కట కట - గ.

46 వ. అని వెండియు

47 సీ. ఈసుమధ్యమ యిమ్మహీశ్వరు బాహు ¹త
 లంబున ²లలితోప లాలనంబు
 నొంది రాగిల్లెడునుల్లంబుతో మండు
 నింకిట నిమ్మగ్ధ నెట్లు సూడ
 వచ్చుఁ గనుంగొన వశము ³గాదిది యిట్టి
 కొడుకును ⁴మనుమండుఁ బుడమి నిట్లు
 పడియుండఁ జూచెడు పాపజాతికి నిప్పు
 డవియక ⁵నిగ్గడియైనయినుప

తే. గుండియకుఁ జేటు పాటింకఁ బుండరీక
 నయన యెన్నఁడు లేమి ⁶నిర్ణయముగాదె
 యింత కోర్చెడు ⁷నట్టివారెన్నఁడేని
 నుర్విసెందేని గలుగుదురొక్కొ ⁸యొరులు.

48 క. జననియు భార్యయు నేమై
 న నేమి వేదములు బొంకునకుఁ జొరమి నిజం
 బని పుణ్యలోక మగు నని
 తనకార్యము సూచె నిట్లు తగునె యితనికిన్.

49 వ. అని యనేక¹భంగుల విలాపంబుసేసి తక్కటితనయులదెస నాలోకించి
 విష్ణుదేవునితో ²నిట్లనియె.

47 1. బలంబున - ల. 2. లీలతోలాలనంబు - వ. 3. గానిదియట్టి - కొన్ని ప్రతులు.
 4. మనుమండు - చ 5. నిర్ణయమైన - ఇ.చ.వ ; కఠినంబునైన - ఊ ; నీగట్టి
 యైన - వ.శ. 6. నిశ్చయము - కొన్ని ప్రతులు. 7. వారు మున్నెవ్వరేని - వ.
 8. జనులు - కొన్ని ప్రతులు ; నరులు - ఔ.ట.వ.

49 1. విధంబుల - కొన్ని ప్రతులు. 2. వెండియునిట్లనియె - కొన్ని ప్రతులు.

- 50 భాస్కరవిలసిత వృత్తము.
కౌరవన్మపతి తనూజశతంబుం గంతు ¹పవనసుతుపటుభుజబీలా
ఘోరతఁ దడఁ ²బడ మేదినిపీఁదం ³గూఁతె వికటముఖకరచరణత్వం
⁴జేరి కయినఁ గనుఁగొన్న విషాదం బెంతయు మది నొలయఁగఁ
బ్రియకాంతల్
చేరి విలపనము దద్దయు నార్తిం జేయఁగ నునికి వనట ⁵తిరిఁ బెట్టన్.
- 51 తే. చందనార్చకుట్టిమములఁ జరణతలము
¹లొందుటకు నేవగించు నయ్యుచిదలెపుడు
నెత్తురుల ²దేవ మెక్కిన నేలఁబొరలు
చున్నవా రేమి నెప్పుడు నుడుకుపెర్చి.
- 52 క. బాలలుఁ దరుణులు శ్రౌఢలుఁ
దూలెడు వికలాంగకములతో డెందములన్
వాలిన విరహానలముల
పాలై వందురెద ¹రొక్కభంగిన యకటా.
- 53 క. బలదర్ప దైర్యశౌర్యో
జ్వలు లగుధృతరాష్ట్రసుతుల సతులకు నిట్లా
కులత ¹మెయి వనటపెల్లునఁ
దలరవలసె దిక్కుమాలి దై వము ²చెయిదిన్.
- 54 క. నిజభూషణాతపత్ర
ధ్వజకంకట ¹ఖండవేష్టితము లై నకురు
వ్రజగాత్రశకలములు వా
రిజనాభ కనుంగొనంగ రెట్టించె వగల్

50 1. యరినిల - కొన్ని ప్రతులు. 2. ఒడి - కొన్ని ప్రతులు. 3. గూఁతె - కొన్ని ప్రతులు
4. జే కినిఁ గనుఁ గొనంగ - వ. 5. యిగిరించెన్ - స; తిరిఁబెట్టన్ - కొన్ని ప్రతులు.

51 1. నోవుటకు - స. 2. దే(వ)మయెక్కిని - కొన్ని ప్రతులు.

52 1. రనేకభంగుల - ఈ.

53 1. మయి - వా; మెయి - కొన్ని ప్రతులు. 2. కతనన్ - గ.వ.

54 1. శస్త్ర - జ.

55 క. జననియుఁ దండ్రుయుఁ దొలుత
మునఁజేసిన పాపకర్మమునఁగాక సుయో
ధనుఁడు మొదలయిన నూర్వుర
ననఘుఁడు ధర్మజుఁడు నామమడఁపఁగ దగునే.

—: గాంధారి దుశ్శాసనుని కళేబరంబు చూచి విలపించుట :—

సం. 11—18—19

56 సీ. అచ్యుత ¹వీఁడెమహా²భీలభుజుఁ డగు
భీముగదాహతి భూమిఁ గూలి
యాతని చేత సర్వాంగంబులందును
గలుగు క్రొన్నెత్తురు కాంక్షఁ ద్రావఁ
బడి మఱి తెగ³టారి పడియున్నవాఁడు దు
శ్శాసనుఁడీతండు సభకు ద్రుపద
పుత్రి నీడిచి తెచ్చి పొలువతనమ్మునఁ
బతులసన్నిధిఁ గురుక్షితివిభునకుఁ

తే. గర్జనకుఁ జిత్తసంప్రీతి గాఁగ దూల
పుచ్చెఁ బెక్కువిధంబుల నొచ్చి యామృ
గాక్షి యప్పుడు మారుతి యంతరంగ
⁴మేర్పఁ దలపించుదానన యింతపుట్టె.

57 క. ఆసభనమ్మెయి నీదు
శ్శాసనుఁ డప్పాండుపుత్రసతిఁ గ్రూరాత్ముం
¹డై సంక లేక పెద్దయుఁ
గాసింబెట్టంగ నెఱిగి ²కలఁగినమదితోన్.

55 1. బ్రయులును — పెక్కు ప్రతులు.

56 1. కంటె — చ. 2. భుజబలుఁ డగు — ఈ.బ.వ. 3. టార్పఁ బడియున్న — జ.శ.ష.
4. మెరియ — వీ.ష.

57 1. డై సంకట పడఁ బెద్దయు — స ; డై సీర లొలువఁ బెద్దయు — డ.వ. 2. కనలిన — డ.

- 58 వ. ఏను ¹దుర్యోధనునితో నిట్లంటి.
- 59 తరువోజ. ¹హరిచేత రక్షితయైన పాంచాలి కగునయ్య యిమ్మెయి నత్యంతసేచ
పరిభవదుఃఖంబు²పాల్ సేత మీదు పరికింప కున్నగీడ్పాట్లకున్నె
యరి³కంజ కుంజరు⁴ డగు⁵భీముఁ బల్కు లనుబరిగోలల నలఁచుటమేలె
వెరవిడి వేవేగ విడువుము గారనింపు మీవంశపవిత్ర నోపుత్ర.
- 60 క. క్రూరాత్ముఁడు నీచుఁడు గాం
ధారవిభునిదొఱఁగు పాండుతనయులఁ బణ్య
ప్రారంభులఁ గూడి మనుము
కౌరవకుల మెల్ల బ్రదుకఁగా బొగ ¹డొందన్.
- 61 క. అని యెన్ని భంగులను జె
ప్పినఁ దా నప్పలుకు లెల్ల జెడచెవులం బె
ట్టె నుదగ్రుఁడు దగుకార్యము
¹గనునె వశంబగునె దైవ²గతిఁ దప్పింపన్.
- 62 తే. నాటి మాట లుల్లంబున నాటియుండ
¹నొవ్వుతోఁ దఱి వేచినేఁ డివ్విధమునఁ
బఱిచె భీముండు నొప్పింపఁబడినత్రాఁచు
పాము పగసాటి తెగటార్చుభంగిఁ గృష్ణ.

-
- 58 1. దుశ్శాసను - ఎ ఐ.చ.
- 59 1. అరయక పభలోన నత్తొయ జాక్షి నమ్మెయి దయమాలి యత్యంత సేచ - స.
2. పాల్సేయ-కొన్ని ప్రతులు. 3. కుంజ-ట. 4. రంబగు, రమగు - అనిపాఠములు.
5. భీమసేను ననయంబు పలుకుల నలఁచుటమేలె - ఓ.
- 60 1. డంగన్ - కొన్ని ప్రతులు.
- 61 1. గనుగొననే రండు - కొన్ని ప్రతులు. 2. గతియట్లుండెన్ - ఊ.
- 62 1. నేపుతో - కొన్ని ప్రతులు.

- 63 క. తగుఁ బగ దీర్చుట యిమ్మొఁ
దగ వగునే నెత్తురెత్తి త్రావుట భీముం
డు గడున్ ఘోరము సేసెను
మగల కతికుద్ర¹వృత్తమా పొగ దొసఁగున్.
- 64 శరల. కరములుం జరణంబు¹లున్ విరి గల్గి సాఁగి ²వికీర్ణమై
యురము నిర్భరవై కృతంబుగ మర్విద్రెల్లి సుతుండు గే
సరినఖంబుల ³వ్రవ్వఁబడ్డగజంబుచాడ్చున నుండఁగాఁ
గరుణ మాతృకు ⁴నింత మిక్కిలి గాక యున్నె జనార్దనా.
- 65 సీ. వీఁడె వికర్ణుడు వాఁడిమెలుంగు మే
ఘంబులగములమధ్యంబునందుఁ
దేజరిల్లెడు ¹చూడ్కి రాజిలుచున్నవాఁ
డతిసాంద్రహస్తి²కాయములలోనఁ
గార్ముకజ్యాకి³ణకరిన మై యున్న యి
బ్బాలుని ముంజేయి బాలగృధ్ర
⁴మోపదు కబళించియును జంచుపుటమునఁ
జీరంగఁ జూచితే శౌరి యితని
- శే. రమణి పొరిఁబొరి గన్నీరుగ్రమ్మఁ జుట్టు
మెలఁగి కాకులగ్రద్దలఁ దొలఁగనడుచు
చున్నయది ⁵పాసి యవివోవకున్న నిట్లు
సూతురే తల్లు లెందును సుతుల నకట.

- 63 1. వృత్తిమణియేమిటికిన్ - ఈ.
- 64 1. లున్నవి సాగిసాగి - కొన్ని ప్రతులు ; లున్ బరిగల్గి - స. 2. వివర్ణమై - ఎ.వ ;
విశీర్ణమై - వ ; ముదీర్ణమై - ప ; విదీర్ణమై - ఊ. 3. ద్రెవ్వ - కొన్ని ప్రతులు.
4. మీన మిక్కిలి - ఊ.జ.వ.
- 65 1. చూడ్కి - ల. 2. చయంబు - ఓ.చ.వ ; కాయములనడుమ - గ.వ. 3. కీర్ణ-
పెక్కు ప్రతులు ; కీర్ణకలితమై - వీ.శ.ప. కొన్ని ప్రతులు. 4. యొక్కటి -
కొన్ని ప్రతులు. 5. దలఁగ - కొన్ని ప్రతులు. 6. గాని యవి వాయవన్న -
కొన్ని ప్రతులు.

- 66 క. మారుతనందనునుగ్రపు
నారాచము లొడల నాటినం జచ్చియు న
వీరకుమారుం డుజ్జ్వల
చారుత్వముఁ బాయ కున్న చందముఁ గంటే.
- 67 క. అని¹మొన నెవ్వరికిని మా
కొన రానిఘనుండు దుర్ముఖుఁడు భీమునిచే
²వినిపాతితుఁడై భూరజ
మున ³బ్రుంగుడు వడ్డవాఁడు మురహర కంటే.
- 68 తే. నక్కతోడెలు వీనియాననమునగము
దిన్నయవి యట్టులయ్యును నున్నయొప్పు
¹దొరసి సప్తమినాఁటిచందురు²నిబోలె
చూడు భావించి దీపితశూరవంశ³.
- 69 మత్తకోకిల. శూరసేనుఁడు భీమసేననిషూదితుండయి చుట్టు నం
భోరుహానన లార్తి మూర్తతఁ బొందిన ట్లతిరూక్షహా
హారవంబులతోడఁ గ్రుమ్మర నల్లవాఁడె ¹వికారితా
కారుడై పడియున్న వాఁడు ²వృకంబుఁ ³బతులు జించినన్.
- 70 సీ. అంగంబు కోమలి మంతరంగంబు చా
తుర్యనిరూఢంబు శౌర్యఘనుఁడు
వీఁడె గొవింద వివింశతి యీతండు
¹సౌబగుండు మెలఁతలు సుట్టు నెపుడు

- 67 1. నొరులెవ్వరి - కొన్ని ప్రతులు. 2. ననిపీడితుఁడై - కొన్ని ప్రతులు. 3. బ్రుంగిన
వాఁడువాఁడె - కొన్ని ప్రతులు.
- 68 1. దొరసె - కొన్ని ప్రతులు; మెరసె - ఊ.ఓ. 2. నిబోలి - స; నిచెలువు -
కొన్ని ప్రతులు. 3. వర్య - ఊ.వ.
- 69 1. విదారితా - కొన్ని ప్రతులు. 2. మృగంబు - కొన్ని ప్రతులు; వృకంబువడు
ము - ఐ. 3. బడియు - కొన్ని ప్రతులు.
- 70 1. సౌబగొండు - వ.

నప్పరోగణ మమరాధిపుఁ గొలిచెడు
 చాడ్చునఁ జాయక సమ్మదంబు
 చిగురొత్త నుండుదు రగరుకస్తూరికా
 చందనాద్యనులేపశాలి యిపుడు

తే. గ్రద్దలును గాకులును జుట్టుఁ గదిసియుండఁ
 దఱచునెత్తుటఁ దోఁగిన తనువుఁ దాను
 నున్న వాఁడు గానాకర్ణ నోత్సుకుండు
 నక్క లఱచెడుచేరువ నక్కటకట.

71 తే. కనకపుంఖశరావృతగాత్రుఁ డైన
 దుష్ప్రహుఁడు చచ్చియుండియుఁ దోయజాత
 వికచనవకర్ణికారసంవేష్టనంబు
 గలుగు శైలంబు తెఱఁగునఁ బొలిచెఁ జూడు.

—: గాంధారి యభిమన్యుకళేబరంబు గనుంగొని ప్రలాపించుట :—

సం. 11-20-1

72 వ. ¹అని మఱియు నిట్లనియె.

73 అయవిభాతి. అరయ నిది పెద్దయని ¹యరుల మొనఁ జిత్తమున
 సరకుగొన కుగ్రమగుబరవస మెలర్పం
 ద్వరితగతిఁ జొచ్చి కురువరుఁడు దలరం గవిసి
 కరితతులుఁ దేరులనికరములుఁ దురంగో
 త్కరములును గాల్బలము ²నెరవులునుఁ గీటడఁగ
 శరగురుఁడు గర్జుఁడును గురుసుతుఁడు మద్రదే
 శ్వరుఁడుఁ గృపుఁడుం ³బరవ బరగి దివిజుల్ వొగడ
 ధరఁ బడి ముకుంద మన నరతనయుఁడొప్పెన్.

72 1. అని మఱియు - వా ; అని మఱియు నిట్లనియె - పెక్కు ప్రతులు.

73 1. పరుల - కొన్ని ప్రతులు. 2. నరవరులు - వీ.శ.ష.స. 3. బలువ - వీ.శ.స.

74 అ. ¹పాడిమాలి తన్నుఁ ²బలువురు పొదివినఁ
బోరి తద్ద డప్పిఁగూరి నిదుర
పోయెనొకొ సుఖద్రఘత్రుండు మృతుఁడైనఁ
జెలువ మింతయేల కలుగ నేర్పు.

75 సీ. ఉత్తర యిక్కుమారోత్తము నురమున
వ్రాలిమోమునఁ దనవదనకమల
మందంద ¹చేర్చుచున్నది మున్ను గన్నంత
మెలఁగంగ నేరక చెలులమాటు
గొను సిగ్గుపెంపున వనట నిట్లయ్యె ని
ప్పుడు మాటిమాటికిఁ బొలఁతిప్రియుని
గనుఁగొని ²బిగియారఁ గౌఁగిలించుచు శిర
మూరు³తలంబున నునిచి పాణి

తే. పల్లవంబున నానన మల్లనల్ల
దొడయుచును నిన్నుఁజూచుచుఁ దోడుతోడఁ
⁴బొడముపెల్లనఁ గన్నీరు దుడిచికొనుచు
నలఁత పెనువెల్లిఁ ⁵దేరెడు నంబు⁶జాక్ష.

76 వ. వింటె యవ్వనితవిలాపంబు.

77 సీ. భద్రచారిత్ర ¹సుభద్రను నిర్జర
ప్రతిమానులగు పాండురాజసుతులఁ
బాసి యెం దరిగితి పార్థునిపట్టి న
చ్యుతుని యల్లుని సమరోర్విఁ జెనసి
పరిమార్పఁ ²జాలిరెవ్వరు పెక్కుభంగుల
మాటలాడఁగ మఱుమాట లేల

74 1. పాడి దప్పి - ఔ.గ.చ.వ. 2. బదువురు - చ.

75 1. నేర్పు-వా ; చేర్చు-పెక్కు ప్రతులు. 2. బిగియమార-ఊ. 3. తల్పంబున-ల.
4. బొడమపెల్లి గ - ఊ ; బొడముపెల్లిగు కన్నీరు - స. 5. దెరలెడు - చ.
6. జాక్షి - వ.

77 1. సౌభద్ర నిర్జరపతి ప్రతిమాను - కొన్ని ప్రతులు. 2. జాలరెవ్వరుఁ బెక్కు - స.

యాడవు నాతోడ నస్త్రగురుండుఁ ద

త్తనయుండుఁ గృపుఁడు రాధాసుతుండుఁ

తే. ³బాడిమానసు⁴లఁద్రు నిన్బాలు నొకనిఁ
బొదిని రస్సిరా ⁵పెక్కండుప్రోడలిదియు
మగఁటిమియె క్రించుపనికిట్లు దెగినయప్పు
దుల్లములు వారలకు నెట్టులుండె నొక్కొ.

78 క. పాండవులును బాంశాలురు

దండిమగలు వారుసూడఁ దలఁకక నిన్నున్

భండనమునఁ బడవై వఁ¹గ

గండు గలుగు టద్భుతఁబు గాదె తలంపన్.

79 క. తనలేనిచోటఁ బలువురు

నినుఁ జుట్టును ముట్టి యొక్కనిం ¹జేరి వధిం

చిన వంచనకు ధనంజయు

²మన మెమ్మెయి మురియునొక్కొ మన్మథమూర్తి.

80 తరల. అరుల నెల్లను ¹గొల్చి మేదిని యంతయుఁగొని తేజమున్

సిరియుఁ బెంపును గీర్తియున్ విలసిల్లఁగా మనుచుండియుం

బురుషసింహులు పాంశభూవరపుత్రు లక్కట మోదముం

బొరయ నేర్తురె నిన్నుఁ గోల్పడిపోయి పుష్కరలోచనా.

81 క. నీమూర్తియందుఁ బాణము

లేమిఁ దెలిసి యుండఁ జంచలింపక జీవ

బేమికతంబునఁ గలిగియొ

నామేను దొఱంగి పోదు నాథ యెఱుంగన్.

కొన్ని ప్రతులు. 3. బాటి - కొన్ని ప్రతులు. 4. లందరుబాలు - కొన్ని ప్రతులు.

5. పెక్కండు యోధులు గదియనదియు - ఓ.చ.

78 1. మగండు - కొన్ని ప్రతులు ; నొకండు - కొన్ని ప్రతులు.

79 1. జెనసి - కొన్ని ప్రతులు ; జేసి - ఇ.జ.వ. 2. మనసెమ్మెయి మురియు - స.

80 1. గూల్చి - కొన్ని ప్రతులు.

82 సీ. చేవలోకంబున ¹నీవిప్పు డెవ్వతఁ

దీపారుపలుకులఁ ²దేర్చి కురులు

వుడుకుచుఁ దగ నన్నపోలై³లోలాత్మఁగాఁ

జేయుచున్నాఁడవు చెలువు నేర్పు

మెఱయంగ నచ్చర తెఱవలమనములు

గలఁచి యాడుదు గాక యలఁతిఁ బోదెఁ

యంగనాగోష్ఠి నున్నపుడు నానడవడి

బుద్ధిఁ దలంతె ⁴నిన్నొందఁ గాంచి

ఆ. యాటునెలలు వోయె నంతియ యింతియై

కాని లేదె తొంటిమేనఁ జేసి

నట్టి మేలు మోహనాకార యభిమన్యు

వీర నిర్వికార ⁵విమతసార.

83 వ. అను చున్నది యిట్లు పలవింప విరాటనందనం దదీయ జననీప్రముఖ
శాంధవస్త్రీజనంబు లచ్చటువాయం దిగిచి పొగులుచుం గొనిపోయిరి
వారలం గనుంగొనుము.

84 కవిరాజవిరాజితము. గురునిశరంబులు దాఁకిన మేదినిఁ గూలి విరాటుఁడు పేరిననె
త్తురుల మునింగిన మేనును దానును ధూళి సమీరుఁడు మోముపయిం
బొరిఁబొరిఁ జల్లగ నున్ని గనుంగొని పొడ్మఁగ నశ్రులు హా యనుచుం
బురపురఁ బొక్కెద రెమ్మెయిఁ జోపినఁ బోవక మూఁగెడుఁ బక్షితతుల్.

85 క. అకటకట యుత్తరుఁడు గొం

డొక కాంభోజుండునుం గడున్ బాలుఁడు వా

లిక కై దువు లాడిన నే

ల కొఱిగియొప్పి రభిమన్యు లత్మణుల క్రియన్.

82 1. దీపించునెవ్వతె — ఈ. 2. దేర్చి — కొన్ని ప్రతులు. 3. లోభాత్మ — వ
4. నీపొందుగాంచి — ఈ. 5. విమతహార — జ ; విమతశూర — క.డ.వ.

86 సీ. పాండుపుత్రుల భుజాబలమున ¹కులుకక
 యెవ్వరు పోవున నెదురు నడచె
 దుర్యోధనుడు గొంతి తొలుచూలి కెవ్వడు
 హృదయశల్యంబయి నిదుర నెఱుచు
 నట్టికర్ణుండు మదాంధసింధురము బ
 లో ధృత ద్విరద మహోగ్రవిక్ర
 మమునఁ గీటడఁగినమాడ్కి నర్జును బలు
 గడిమిచేఁ దెగటార్పఁ బడియె వీని

ఆ. బాహువిలసనమునఁ బడిన మహాయోధ
 వరు లనేకు లితఁ డవార్యరోష
 ధూషితుండు పరుషభాషణశీలుండు
²దైర్యధనుడు దానశౌర్యశాలి.

87 వ. విను మవ్వీరోత్తముండు.

88 క పిఱుదం గురుధరణీపతి
 నఱచేతం బ్రాణములు ¹ఘనారాతిబలం
 బుఱని తెగువ ముందటఁ బె
 న్గొఱలుట చిత్తమునఁ బెట్టికొని విహరించెన్.

89 తే. ఇతనిచుట్టును గలకలమెసఁగరోద
 నంబుసేయు పత్నినివహంబులోనఁ
 గంటె వృషసేనుతల్లి యగ్గలపుటడలు
¹మూర్తియైన తెఱంగున నార్తి ²దూలె.

90 వ. ఈ రమణీరత్నంబు ధరణీతలంబునం బొరలుచు.

86 1. కలుకక — కొన్ని ప్రతులు ; కలుగక — కొన్ని ప్రతులు. 2. శౌర్యధనుడుగాఢ
 వీర్యశాలి — జ.వీ.శ.ష.

88 1. గ నభియాతిబలం — కొన్ని ప్రతులు.

89 1. మూర్తియైన — ఏ.ఐ.ఓ.చ. 2. గూరె — కొన్ని ప్రతులు.

- 91 తే. పరశురాముని ¹కౌపంబు బాణశక్తి
²గ్రాహ త్రాహ్మణ³కౌపంబు రథము సిక్కు
 వలుప గాండీవధరు చేతిమెఱుగుటమ్ము
 మన్నిగొనియెనె యోకర్ణ మగలరాజ.
- 92 వ. అని మరియుంబలు దెఱంగులం బలవిలచి యుత్థితయై యాలోకించి.
- 93 తే. కాకులును గ్రద్దలును దిన్న¹గడును ద్రెస్సి
 యపరపక్షచతుర్దశి యమృతకరుని
 కరణి నొప్పెడు కర్ణమొగంబుమీద
 వనిత యందంద మోపెడుఁ దనమొగంబు.
- 94 ఉత్సాహవృత్తము. వాడిమగఁడు నిద్రపోవు వాలు¹మృగముఁ బోతెనై
 వీఁడె బాహ్లికుండు వృష్టి వీరచూడు చచ్చియుం
²బోడి దొఱఁగ కున్నయట్టిపొల్పుకన్ వెలింగె వె
 న్నిఁ డితండు ³బలము తెన్నియేనిఁ బెల్లు ద్రోచినన్.
- 95 తే. మేనఁ బాణము వాసినమీద మొగము
¹బొఱసి యుండునె యెందు నితైఱఁగుకాంతి
 తోడఁ బున్నమనాఁటి చందురుని చంద
²మమరెఁ జూడు మిక్కురు వృద్ధునాననంబు.

-
- 91 1. కౌపంబు - కొన్ని ప్రతులు. 2. గ్రాహ - కొన్ని ప్రతులు. 3. కౌపంబు - కొన్ని ప్రతులు.
- 93 1. గడమద్రెస్సి - పీ.ష.స.
- 94 1. మెకము - కొన్ని ప్రతులు. 2. పోడిమిం దొరంగకుండ - కొన్ని ప్రతులు ; బోడిమెట్లు దొరంగకున్న - కొన్ని ప్రతులు. 3. రిపుబలంబుతెన్నియేని ద్రోచినన్ - పీ.శ.ష.స.
- 95 1. మెఱసి - పెక్కు ప్రతులు. 2. మమరెనిక్కురువృద్ధుని యాననంబు - కొన్ని ప్రతులు.

— : గాంధారి సైంధవుని కళేబరము చూచి వాపోవుట : —

సం. 11-22-7

96 సీ. ¹పల్కుతప్పమి నెఱపంగఁ దలంచి యు
తాహ్లాంబు వాటించి సవ్యసాచి
దుర్యోధ²నుండును దొరలు ననేక సై
న్యంబులు ³నంతంత నడ్డపడఁగ
దెరలిచి ⁴వడి మెడదెవ్వ నేసినఁ బడి
యున్నాఁడు సైంధవుఁ డుఱకద్రుపద
తనయఁ గాననమునఁ గొనిచన్న నాడతాఁ
దెగినాఁడు గాఁడె కౌంతేయు లపుడు

తే. దయదర్శిర్పంగ దుస్సలఁ దలంచి యలుక
గ్రాంచి మందల విడిచిరిగాక దైవ
కృతము తప్పింపరాకున్కి కతన నిపుడు
వారు విడిచి రిమ్ముద్దియవలని కరుణ.

97 తే. హృదయము¹న వగలేని యట్టిట్టునట్టుఁ
దిరుగు చున్నది దుస్సల వరుని శిరముఁ
గాన ²కీకూతు నిమ్మెయిఁ గనుటకంటెఁ
దలఁప నెక్కుడు దుఃఖంబు గలదె కృష్ణ.

98 వ. ¹నాటిరాత్రి యరులు చేసికొనినప్రతిజ్ఞ వేగులవారిచేత దుస్సలవిని సైంధ
వునికి బుద్ధిచెప్పిన తెఱంగు లవి వినుము.

96 1. పలికితప్పమి — కొన్ని ప్రతులు. 2. నుడునొద్దిదొరలు — కొన్ని ప్రతులు.
3. నమ్మెయి — కొన్ని ప్రతులు; ననిమొన — చ; బలిమిని — ఈ.ఎ.ఐ.వ.
4. మెడద్రొంచి పొరిగొన్న వసమరిధరనున్నవాడు సైంధవుడు ద్రుపద — ఎ.ఓ.

97 1. గలంగఁ గలనను నిట్టునట్టు — వ. 2. దిక్కుతు — కొన్ని ప్రతులు.

98 1. ఈ వచనము పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

99 సీ. ¹విజయు ప్రితిజ్ఞకుఁ ద్రిజగంబుతోడఁ
 నడ్డంబు లేదు సుమ్మధికుఁ డంటఁ
 గురురాజునై న్యంబు బిరుదు నమ్మకుమంటి
 గురుఁడు పార్థునకు మార్కొనఁడ యంటి
 నను డాయ నొకనికై నను బుద్ధి గొన డంటి
 సమరంబు నీకు నసాధ్యమంటి
 ధర్మపుత్రుఁడు నిన్ను దయఁగాచుఁ బొమ్మంటి
 నామాట వినఁగదె నాథయంటి

ఆ. రాజశిలక రాజరాజకంఠిరవ
 రాజరత్న దివసరాజతేజ
 రాజరాజ యనుచు రాజన్య సైంధవ
 రాజుఁ బనుపుచుండె నాజితోప.

100 తే. తోడఁ బుట్టువు విధవ యై తొలఁగి యునికి
 కోర్చి చలమునఁ బతిఁ దెగటార్చి సంత
 సించితిరె తండ్రులార మీరంచుఁ జాండు
 పుత్రకుల దూఱుచున్నది పొలఁతి వింటె.

101 ఉత్సాహవృత్తము. తనయుఁగాచు పనికిఁబూని ధర్మపుత్రవాయునం
 దనులుఁ గవలుఁ జేయఁగలుగు దండిమగలు సేనలం
 గొని వడిం గడంగ సరకుగొనక నిల్చియొక్కఁడుం
¹బెరఁగియాఁగె సైంధవుండు బిరుదు దతుఁడుం గదే.

102 తే. తప్పు సైంధవుపైఁ బెట్ట దగునొ తగదొ
 పార్థుప్రతినకు నొక్కండ ¹పాత్రమయ్యెఁ
 దాన యందఱ నాఁగుట తప్పుగాదె
 యదియ సౌభద్రమృతిహేతు పగుటలేదె.

99 1. ఈ సీసము పెక్కు ప్రతులలో లేదు.

101 1. బెనఁగనోపె — బ.ఓ.

102 1. పాత్రమయ్యె — వ.

- 103 తే. బోరగిలఁ బడవఁడు గపోలమొకటి
పుడమిమోచినయది మోము పొలుపు సెడదు
వీఁడె చూచితె శల్యుండు వెడలియున్న
జిహ్వ దినియెడు వాయసశ్రేణి కృష్ణ.
- 104 క. ఇట్టవునె మాద్రితోడం
1బుట్టెననక యితని ధర్మపుత్రునకుఁ గడుం
బెట్టిదుఁడై చంపవలసెఁ
జుట్టపుఁ దనమేల రాజసుతులకుఁ గలుగున్.
- 105 క. 1సెల్లుఁడు యమతనయునితో
నెల్లగుణంబులను జాల నెనయును నని తా
నుల్లమున నిశ్చయించుం
జెల్లం బోపోరఁ బగఱచే ని ట్లయ్యెన్.
- 106 వ. అమ్మ¹హీవిభుండు.
- 107 భుజంగప్రయాతము. కురుక్షోణినాథుండు గోరంగ మైత్రి
ధురం దాల్చి తా¹నేర్పుతో సారథిత్వం
బరిశ్రేణి సంతా²సి యైపుని కర్ణం
బరిక్షోభితుం జేసె భాషాస్త్రపంక్తిన్.
- 108 ఆ. అధిక పంక ¹పతితమై యున్నయాఁబోతుఁ
బొదివియున్న మొదవు ²కదుపువోలె
నున్నవారు సూడు మువిదలు దైన్య మా
స్యముల నెలవుకొనఁగ శల్యు బలసి.
-
- 104 1. బుట్టువనక — స. కొన్ని ప్రతులు.
- 105 1. సెల్లుండు సువ్వెనీతోనెల్ల — ల.వ.శ.
- 106 1. హాభుజుండు కొన్ని ప్రతులు.
- 107 1. నేర్పుతో — చ.
- 108 1. మగ్నమై — కొన్ని ప్రతులు. 2. పదువు — కొన్ని ప్రతులు.

109 మత్తకోకిల. చూచితే భగదత్తు నీతఁడు శూరతామహిమ నరు
వీచినన్నిభజాణ సంక్తుల ²వెట్టిజేసె మహేంద్రుతో
నేచి పోదుబలాండు వోతె సహింస కీతని నిట్లు గాఁ
జూచి తాతనిమీఁది నెయ్యము సొంపునన్ మురమర్దనా.

110 క. పులుగులును ¹మెకంబులును
దొలిచి తినిన ²నెలవుదప్పి తొలఁగియుఁ గంచే
తల నున్న కనకదామము
పొలుపు దెగంబాయ దీన్మస్రం గమలాక్షా.

—: గాంధారి శరతల్పగతుండగు భీష్మునుద్దేశించి శోకించుట :—

సం. 11—23—14

111 సీ. బలశౌర్యముఁ దనహటిగా నెందును
మానవు నొరుఁ జూప లేనియట్టి
శంతనుపుత్రుఁడే శత్రులబాహు ద
ర్పంబున రణభూమిఁ బడియెఁ దన్ను
వాలాయమును గెల్వ వచ్చునె ¹చంపి కొం
డని పాండుసుతులవై నగ్గలంపుఁ
గరుణ మర్మము నెప్పెఁగాక యెమ్మొయినై న
నతినిష్ఠ యెప్పుడు నతనియందుఁ

ఆ. గలదు గాదె తండ్రి కార్యంబునకుఁ గాఁగ
రాజ్యముడిగి పూనె బ్రహ్మచర్య
మితనిఁజెప్పి చెప్ప నితరుండు ²పౌరుష
కలితసంభవుండు గలఁడె కృష్ణ.

109 1. దత్తునిన్దన — ఓ.చ.ప. 2. వేడిఁజేసి — స. కొన్ని ప్రతులు ; వెట్టిఁజేసి —

110 1. వృకం — గ.వ. 2. జెలువు — కొన్ని ప్రతులు ; జెలువు నెలవుదొంకియు —
3. గదుకంచే — కొన్ని ప్రతులు.

111 1. తనుజంపుడని — చ. 2. పురుషార్థకలిత — జ.

- 112 క. కురువంశ మెడల వచ్చినఁ
 బరమోపాయమున మగుడఁ బడసెన్ మడిసెం
 గురునికరము తోడన యి
 ప్పురుషార్థసారభూషణుఁడు గదే.
- 113 క. ¹దేవుఁడు గా కితఁడు నరుఁడు
 నా వచ్చునె నిష్ఠ పెంపునం బ్రాణంబుల్
 తావలసినపుడ విడువం
 గా వేడుక నునిచినాఁడు గాదె తనువునన్.
- 114 ఆ. తీవ్రబాణజాల దీప్తులు ¹పరగించి
²పాండుతనయ సైన్య బహుళతమము
 లీలఁ బదిదినంబులోలి విసోదించి
³యకట భీష్మభానుఁ డస్తమించె.
- 115 క. శరవణమునందుఁ బొలుపుం
 బొరసిన గాంగేయుతోడఁ బోల్పఁగ ననువై
 శరత్కంబునఁ దేజో
 భరితుఁడు గాంగేయుఁ డొప్పెఁ బంకజనాభా.
- 116 తే. అర్జునుఁడు వెట్టె¹నుతని కంపపాన్పు
 నకుఁ దగంగ నిశాతబాణముల మూట
 నలవరించినతలగడ యస్త్రజనిత
 వారిఁ దృప్తునిఁజేసె నవ్వీర²వరుఁడు.
- 117 క. వీరశయనమున గంగ కు
 మారుఁడు కల్పక్షయమున మార్తాండుఁడు సం
 చార మెడలి ధరఁబడి యొ
 ప్పారెడు చందమున వెలిఁగె నంబురుహోజ్ఞా

113 1. దేవర - కొన్ని ప్రతులు.

114 1. నిగుడించి - వ. 2. పాండవేయసైన్య-ఆ.డి. 3. యనఘ - కొన్ని ప్రతులు.

116 1. నితనికినంప - కొన్ని ప్రతులు. 2. రునతఁడు - కొన్ని ప్రతులు.

- 118 క. దేవప్రతుండు గీర్వా
 చావాసంబునకుఁ జనిన యట కురునికరం
 బేవాని నడిగి తెలియు¹నా
 కో విశ్రుత ధర్మ సంప్రయోగవిధంబుల్.
- 119 పీ. పగవారి మొనలను ¹పల్లెరులం గాల్చి
 మడిసెఁ గుంభజుఁ డనియెడు దవాగ్ని
 యెన్ని యస్త్రము లింద్రుఁ డెఱుఁగు నన్నింటను
 బరిణతుం డీతండు భార్గవునకు
 నెట్లట్ల సువిధేయ మిమ్ముహోత్సునకు ధ
 ను ర్వేద మితనికి సర్వవేద
 ములుఁ బరిచితము లియ్యలఘుతేజుని శిష్యుఁ
 గాదె పార్థుడు గార్ముకమున మేటి
- ఆ. యయ్యెఁ దక్కుఁ కౌరవాన్వయ ²జాతులు
 సాశ్యకియును నివ్వెశాలబుద్ధి
 నాశ్రయించుటను ³మహాస్త్రవిత్తము లైరి
 యోధు లింతవార లుర్విఁ గలరె.
- 120 క. వివిధమహాస్త్రంబులు గా
 లవశతఁ జెడఁ గాక శౌర్యలంపటు నియ్యో
 ధవరు¹నిఁ బగవారికిఁజే
 ర వశంబగు నెట్లు సంగరంబునఁ గృష్ణా.
- 121 తే. గురు¹ని మున్నిడుకొని కాదె కురుకుమారు
 లనికిఁ బిలిచిరి ధర్మపుత్రాదులయిన
 వాలుమగల నట్లంతటివాఁడుఁ బగలు
 నటక్తివెచినఁ బడియున్న తెఱఁగుఁ గంటె.

118 1. దురోవిశ్రుత - క.వ.శ.

119 1. బల్కాననముఁగాల్చి - బౌ.స ; బల్కారడవిఁగాల్చి - కొన్ని ప్రతులు.
 2. జ్ఞాతులు - ఓ జ. 3. ఘనాస్త్ర - కొన్ని ప్రతులు.

120 1. నిసెవ్వారికి - చ.

121 1. మున్నిడికొని-కొన్ని ప్రతులు ; మున్నిడుకొనిపోయి-జ.శ ; ముందటనిడికొని-గ.వ.

122 తోటకము. సతతంబును శిష్యులు సద్వినయా

న్వితులై ప్రణమిల్లెడు వీరిపద

ద్వితయంబు గడుంజెడఁ దిన్నవి సూ

చితె నక్కలు దై వముచెర్చిఁ గటా.

123 ఆ. ద్రుపదతనయుఁ డట్టై ¹ద్రోణునితలఁ గోయు

వాఁడు విధికి నెట్టివారి ²నెట్టి

తెఱఁగు సేయరాదు ³దీనికి నే మను

వార మిది యసంభవంబు గాదె.

124 సీ. కృపునితోఁ బుట్టువు కృపి తనభర్త దో

ణాచార్యుపాల దై న్యంబు ¹విపుల

వేణియు మొగమునవెంట ముసుంగు వ

డంగ రాల్పడిన యెఱుఁగుతోడఁ

బలవించి పలవించి బహుశిష్యులయ్యతి

రథవర్మ సస్త్రశస్త్రములు రథము

నవయవంబులును జితాకలనంబు సే

యుచు సామగాన సంయుక్తవదను

ఆ. లగుట సూచి సామమతికరుణంబుగాఁ

రాను బాడ జొచ్చె మానితాగ్ని

సొద నమర్చి యవ్విశుద్ధాత్ము నొండొక

యగ్నివోలెఁ బెట్టి రఁదుఁ గృష్ణ.

125 క. ¹కృపి మున్నగ శిష్యులు సొద

యపసవ్యముగాఁగ దిరిగి యరిగిరి శోకా

ర్తపు ²టొడకులతో గంగకు

నపగతశరవిద్యయయ్యె నవని కటకటా.

123 1. ద్రోణుల — ఆ ప.చ. 2. కెట్టి — కొన్ని ప్రతులు. 3. దీనినే మనఁగలవార — కొన్ని ప్రతులు.

124 1. గదుర — స. కొన్ని ప్రతులు ; మిగుల — ట.

125 1. కృపియును శిష్యులునాసొద — వ. 2. మేఱుతో — ల.

- 126 ఆ. సోమదత్త¹సుతుని జూడుము సాత్యకి
 దూష్యభంగి శిరముఁ దునుమ నొజగి
 యున్నవాఁడు గ్రద్ద²లొలిచి తినంగ నీ
 సుకృతపరునినిట్లు సూడవలసె.
- 127 వ. సోమదత్తుడు పుత్రశోకాయచిత్తుండై యుండి తన్ను సాత్యకి¹గదిసి
 నప్పుడు తనకొడుకునెడ నతండుసేసిన యధర్మం బుగ్గడించి గర్హించిన
 విధంబు మృతుండైనను మొగంబునం దోచుచున్నది భూరిశ్రవు²తల్లి
 యది యతనిని వల్లభుని బొరిఁబొరిం గనుంగొనుచు గద్దదకంఠంబుతో
 నాసోమదత్తు నుద్దేశించి.
- 128 సీ. ఓరాజ కల్పక్షయోప మానంబగు
 కౌరవజాతి సంక్షయము చూడ
 కున్నాఁడ వధికదానోజ్జ్వలు¹ బహుమహా
 ధ్వరకర్త భూరిశ్రవసుఁడు నీదు
 గారాబు పట్టి సంక్రందననందను
 దుర్విక్రమంబునఁ దునుమఁ²బడిన
 బాహువు సాత్యకి పాపకర్మంబున
 సంభిన్నమైన మస్తకము నై మ
- ఆ. హీతలమునఁ బడియె నిష్పణ్యాసంతతి
 దిక్కుసూడ వేల యొక్కమాటు
 కొడుకుచుట్టు నేడ్చుకోడండ్ర యలమట
 యరయ విట్లు దగునె యధిప నీకు.

126 1. తనయు - కొన్ని ప్రతులు. 2. లూచి - కొన్ని ప్రతులు.

127 1. గదిసి - కొన్ని ప్రతులు. 2. వసుతల్లి యతని - కొన్ని ప్రతులు.

128 1. మగుమహా - జ.

129 క. ¹వీ రేవురొంటి చీరలుఁ

దారును విరిదలలతోడఁ దద్దయు ²నడలుం

గూరి ³పలవించెదరు ⁴నిను

సారసికల భీతిరుతుల చందము దోఁపన్.

130 అ. ¹అలమునకు వెడలు నప్పు డిచ్చితి నీదు

పసిఁడి గొడుగు సుతుఁడు లసిత విభవుఁ

డగుట కది²నికృత్తమై పడియున్నది

యక్కుమారు రథమునందు జూడు.

131 క. అని ¹పనుపుచున్న యది య

వ్వనితను గోడండ్రఁజూడవళమే ఘనుఁ డ

ర్జునుఁ డిట్టిసీచర్మం

బునకెట్టులు సొచ్చె²నో కుపురుషుఁడపోలెన్.

132 కవిరాజవిరాజితము.

విను మదిసాత్యకి చచ్చుట కోర్వక వీరవరుం డగుపార్థుఁడు నే

సిన తగ వై నను నయ్యెనతం డటుచే నలుకన్ ముని యైనమహా

త్మునిఁగని యుబ్బుచు సాత్యకి యేమని త్రుంచె ¹శిరంబు కడంగి జగం

బున నొరు లింత నికృష్టపుఁగర్మము ²పొంతను బోదురె చక్రధరా.

133 క. ఇక్కురువరు ¹నాండ్రురలో

నొక్క తడ యతిరమ్యమూర్తి యుత్సంగమునం

దక్కర మిడికొని పనవెడు

నెక్కుడువగ నూనియదె మహీధర కంటే.

129 1. బడ్డ - కొన్ని ప్రతులు. 2. వీరెవ్వ - కొన్ని ప్రతులు ; 3. నార్తి - కొన్ని ప్రతులు. 4. విలపించె - బ.బా.డ. 5. విను - కొన్ని ప్రతులు.

130 1. అహవమున కరుగు - కొన్ని ప్రతులు. 2. నికృత్తమై - కొన్ని ప్రతులు ; నివృత్తమై - వా.వీ.

131 1. వనరు-బ.వ ; యేడ్చు-ఊ ; పలుకు-ఓ.చ.వ. 2. నొక్కొ - కొన్ని ప్రతులు.

132 1. గడంగిశిరంబు కొన్ని ప్రతులు ; దదీయశిరంబు - జ. 2. పొత్తున - క.చ.వ.

133 1. భార్యలలో - ఈ.వ ; నారులలో - కొన్ని ప్రతులు ; నాతులలో - క.వ.

134 సీ. ¹మెలుపారఁగాఁ బట్టి మొలనూతి మణులు గ
 దల్పుచుఁ దిగుచుచుఁ దగులొనర్చుఁ
 జనుఁగవమీఁది ²కల్లన వచ్చి లలిత వి
 మర్దనఁబున లజ్జ మరలఁద్రోచు
 నాభి యూరులు జఘనము మెత్తమెత్తన
 యొత్తి ముదంబున నుల్ల ³మూన్పు
 ననయంబుఁ దిన్నని యనువున గనయంబు
 ప్రీదులంగ మెలఁపి సొక్కొదవఁ జేయు

అ. నిక్కరంబు నెయ్య మెక్కింప ⁴నేరంగఁ
 దగిలి ⁵సంతతంబుఁ దలఁచునట్టి
 భంగి మెఱయ గీడువటుపంగఁ గొనియాడ
 వలఁతి నీటు సేయవలసె దీని.

135 అ. ఒరునితోడఁబోర హరి నూడ సిగ్గటి
 యేసె విజయుఁ ¹డతనియేటు సభల
 నమ్ముకుందుఁ ²డెట్టు లగ్గించు నట్టివి
 వ్వచ్చుఁ ³డేమిభంగి మెచ్చుఁ దన్ను.

136 వ. అని యిట్లు విలాపంబు చేసి యూరకున్న దిన్నాతిం దక్కటి యెలనాఁగ
 లేలిన దానిఁ బోలెఁ బొదివికొని యున్నవా రాలోకింపుము.

—: గాంధారి శకుని కశేబరంబు గాంచి యతనిచేత లుగ్గడించి శోనించుట :—

సం. 11-24-21

137 సీ. మేనల్లుఁ డగు నకులానుజు నేటులఁ
 బడియుండి శకునుల పాలు వడ్డ

134 1. పాలు — వ. 2. కొల్లన — చ. 3. మాన్పు — కొన్ని ప్రతులు. 4. గి — పెక్కు ప్రతులు. 5. నెలతల — జ.శ. 6. సంతతంబు న. — కొన్ని ప్రతులు.

135 1. డట్టి — జ.చ. 2. డట్టులగ్గించునట్టి — స. 3. డెట్టి — కొన్ని ప్రతులు.

శకునిఁ జూచితె మురసంహార యితఁడు ¹మా
 యాజాలమునకు నాఁ ²డోజ సకల
 మాయలు ³నీచేత మడిసె దుర్ద్యూతంబు
 నొనరించి రాజ్యంబు గొనియె ధర్మ
 తనయునిచే నిష్ఠ దనచెయ్యి ఫలియించె
 నని యనుజూదంబు నందుఁ బాణ

ఆ. మోటు ⁴పడియె నెత్తమాటకు నీతండు
 గఱచు పెల్లఁ గురునికాయచాశ
 మునకు నయ్యె నీ నృపుఁడ కాఁడె పాండునం
 దనులతోడి వైరమునకుఁ గర్త.

138 క. హిత మొనరించెద నంచున్
 ధృతిరాష్ట్ర తనూభవు¹నకుఁ దెక్కలి కాఁడై
 మృతి యొనరించెం దానును
 మృతుఁ డయ్యెను భ్రాతృపుత్ర మిత్రయుతముగన్.

139 మత్తకోకిల. వార లస్త్ర హతాంగు లై యవవద్య లోకము గాంచి రీ
 వైరకర్తయు నట్లు గాంచెను వారి నల్ప విచారులం
 బోరి కెత్తెడు నట్లుగాఁ దగఁ బొంది వెట్టులఁ ¹జేసె నీ
²క్రూరుఁ డందును నన్నదమ్ములకున్ విరోధము సేయఁడే.

140 క. రుచిరాంగదు ¹శస్త్రనిచయ
 నిచితాంగకునిం గళింగ నృపుఁ గంటి సమి
 ద్విచరణ విహరణమున నితఁ
 డచలిత ధృతి యగుట యెఱుఁగ నయ్యెడుఁ గృష్ణా.

137 1. మాయోపాయములకు - అ. 2. డోజ్జ - కొన్ని ప్రతులు. 3. నితనిచే -
 అ. ఈ. గ. వ. 4. పోయె - పెక్కు ప్రతులు.

138 1. లకు - కొన్ని ప్రతులు.

139 1. జేసియీ - కొన్ని ప్రతులు. 2. క్రూరుఁడెందును - కొన్ని ప్రతులు; క్రూరు
 డిమ్మెయి - అ వ; క్రూరకర్ముడు - ఊ.

140 1. శస్త్ర - ఎ. క. చ; నస్త్ర - వా. కొన్ని ప్రతులు.

141 ఆ. ఇతని ¹చుట్టు నున్న యెలనాఁగ లడలునఁ
గూరి ²వందియును ముకుంద యొప్పు
వాయ కున్న వారు బలితంపువడఁ బడ్డ
పుష్పదామకములపాలుపు దోఁవ.

142 ఉత్సాహవృత్తము. మానినీ జనంబు సేరి మగధనాథుఁ డగు జయ
తేను చుట్టు నేడ్వ ¹నధిక దీన నారములకు నా
మానసంబు సాంద్ర కరుణ మయతఁ బొందె మోహనం
బైన యిట్టి యేడ్పు లెందు నంబు జాక్ష వింటిమే.

143 సీ. కొ¹సల నాథుండు భాసుర ¹మూర్తి బృ
హద్బలు చుట్టుఁ బ్రియాంగనాజ
నంబులుసేరి కంపంబు² తోడఁ జెమర్చు
కరముల నభిమన్యు కరవిముక్త
శరములఁ బెఱుకుచుఁ బొరి మూర్ఛఁ బొరయుచు
నప్పటి కప్పటి కతని ³ముఖముఁ
దేటి చూచుచు విధిఁ దిట్టుచు శోకాగ్ని
నుల్లంబు లెరియంగ నున్నవారు

ఆ తునిమ్మివైవ నెండఁ దనికినఁ బెద్దయు
వంది చూడ్కి ⁴దిగువ వలను కలిమి
దొఱుగకున్న యట్టి తోయజంబుల చంద
⁵మయ్యెఁ జూడ వీరి యాననములు.

144 వ. ద్రోణ బాణ పరిపీడిత ప్రాణులై పడియున్నవారు ధృష్టద్యుమ్న నందనులు.

141 1. చుట్ట - ఊ.ఓ.వ. 2. కుంది - చ ; కంది - ల.

142 1. మధురధీర - కొన్ని ప్రతులు ; మధురదీన - జ ; మధురగీత - ఇ.ఉ.ఎ.బౌ.ట.వ.
నధికశోక - ఊ.క.వ.

143 1. కీర్తి - ల. 2. బులుదేహంబు నొలయంగ శోకార్తి నున్నవారు - ఊ.
3. మోము - పెక్కుప్రతులు. 4. దివియ - ఊ.ఓ.బౌ.చ. 5. మందమయ్యెవీరి -
కొన్నిప్రతులు.

145 మత్తకోకిల. అంగదంబులుఁ గంక¹ణంబులు హారవల్లులు నాదిగా
 నంగకంబుల భూషణంబులు హారికాంతి వెలుంగఁగా
 సంగరాంగణ భూమికిం దమచారుభావ మలంకియా
 సంగతిం గలిగింప నొప్పిరి శారి చూచితె వీరలన్.

146 నర్మకటము. త్వరిత రథాశ్వమారుత ¹గతస్ఫరితాకృతియై
 శరబహుళార్చిరుద్గమవిశాలతఁ బొల్పునను
 ర్గురుఁ డను చిచ్చుపై శలభకోటి గతిం బడి మ్రం
 దిరిఁ గనుఁగొంటె యేవుర నుదీర్ణులఁ గేకయులన్.

147 క. పంచాననంబు చేతం
 బంచత్వముఁ బొందియున్న బంధురకరిఁ బో
 లించుటకుం దగి యొప్పెం
 బాంచాలుఁడు ద్రోణు ¹కడిమిఁ బడి కంసారి.

148 క. ద్రుపదనృపాలుని ధవళా
 తపత్రమస్త్రంబులెచొటుఁదాఁకక ¹జిగియా
 రి పొలిచె శారద చంద్రుం
 దుపమా పాత్రంబు గాఁగ నుర్వి యనుదివిన్.

149 తే. ¹వల్లభులును గోడంద్రు నీ వసుమతీశ్వ
 రునకు నగ్నిసంస్కారంబు ²నొనరఁ జేసి
 యుమ్మలిక³మునఁ దద్దయు వెమ్మునంత
 రంగములతోడ నరిగిరి గంగ దెసకు.

145 1. టం — కొన్నిప్రతులు.

146 1. జవ — శ.ష.స.

147 1. బలిమి — ప.జ.శ.

148 1. బిగి — ట.

149 1. వల్లభులు — ఊ.ల.వ ; వల్లభులు — వా. కొన్నిప్రతులు. 2. నొనర — వీ.శ.ష.,
 కొన్నిప్రతులు ; నొరయ — వా. 3. మూననెంతయు — వ.

- 150 క. ద్రోణుఁడు ¹దలరం దలపడి
బాణకళా వేది చేదిపతి యుజ్జ్వలత
ద్వాణహతిఁ గూలి సమర
క్షోణి పరిష్కార మగుచు శోభిల్లె గడున్.
- 151 తే. తలయుఁ గాళులుఁ దమయూరుతలములందు
బెట్టికొని వీనిభార్యలు బెట్టిదంపు
టడలుతాఁకునఁ ¹గడు బెగడారఁ గూరు
నుల్లములతోడఁ బలవించు చున్నవారు.
- 152 క. మానవనాథు లనేకులు
వీని భుజావిక్రమంబు వేడిఁ బడిరి నీ
మేనమఱది శిశుపాలుని
సూనుండి ధృష్టకేతుఁ జూచితె కృష్ణా.
- 153 ఉత్సాహవృత్తము. అతనినందనుఁడు సుకేతుఁ డల్లవారె దోణి ¹పా
తితుఁడు వీనిఁ జూడఁగా మదిన్ సుయోధనుండుఁ ద
ష్ణుతుఁడు దోచుచున్నవారు శోకవహ్ని ²తాప మూ
ర్ఛితముగాఁగ బంధుజనుల చిత్తమెంత గుందునో.
- 154 తే. అల్లవారె యవంతీశు ¹లధికభాహు
బలులు విందానువిందులు బహుశభూష
ణోజ్జ్వలులు పడియున్నవా రుగ్ర ²పాయు
పతిత కుసుమితనవ ³సాలభంగి దోష.
- 155 వ. అని చూపి ¹యిట్లనియె.

150 1. దలరం - జ.పి.శ.ప.

151 1. బలుబెగడార ; గడువడువగనార - స.

153 1. సాధితుఁడు - ట. 2. గూరియూ - జ.

154 1. లతుల - అ.ఉ.వ. 2. పవన - గ.వ. 3. పాదములభంగి - పాదపముల
భంగి - ఐ.

155 1. చెప్పి వెండియు నిట్లనియె - కొన్నిప్రతులు.

156 సీ. శాంతనవుండు నాచార్యుండుఁ గర్జుండు
 భూరిశ్రవుండు గురుపుత్రకుండుఁ
 గృవుండు నైంధవుండును గృతవర్మయును గురు
¹రాజు నమానుషరథికవరులుఁ
 గలయంగ నెన్నెడు కొలఁదులవారె వా
 రలిగిన జెడుమ రయ్యమరులై న
 నట్టివీరుల²చారి కగపడి యుండియు
 నేమియుఁ గారై తి రీవుఁజాండు

తే. తనయు లందఱు నీకూర్మితమ్ముండును
 మహాద్భుతమ్మిది దలఁప భీష్మాదులై న
 వారి నటె పోర నిర్జింప వచ్చు నెట్టి
 పనియు భరమె దై వమునకుఁ బద్మవాభ.

157 వ. దై వంబు దుర్యోధనాదు¹లగు నూర్వురకు నొక్కెత్తున నిట్లగునే యని
 వెండియు.

158 తరువోజు. కురురాజు మొదలై న కొడులనెల్లఁ
 గోల్పోవు టిప్పుడు గోవింద కలిగె
 నరిగితి సంధిసేయఁగ రాక¹యున్న
 నటయప్పు నీ చెప్పులైనది కాదె
 పరవుహితంబుగఁ బలికిరి గంగ
 పట్టియు విదురుండు పాటించి పెక్కు
 వెరవుల ²నొత్తినవిననై తి నావి
 వేకుల ³చూపేల వృధవోవనేర్చు.

159 వ. అని పలికి పశ్చాత్తాపదుఃఖంబు పెల్లున నొల్లంబోయి తెలిసి చిత్తస్థాయి
 యైన పుత్రశోకం బడరి యలంతి గానియలఁతఁబెట్ట నూరకుండి యక్కా
 రవరాజపత్ని పద్మనాభుడెసఁ గనుంగొని కోపోద్దీపితయై.

156 1. రాజును మానవరథిక — కొన్నిప్రతులు. 2. పోరి — వ.

157 1. లకు — జ.

158 1. మగుడనట్లొప్పుకీవప్పుడనినట్లకాదె — శ.స. 2. జెప్పినవినడయ్యె — ఈ.ప.ఐ.
 3. చూచేల — శ.స.

160 సీ. ధృతరాష్ట్ర పాండుభూపతుల కుమారులు
 తమలోన నీసున సమరమునకుఁ
 దొడఁగిన నీవడ్డపడవై తి తగుచాలు
 మానిసుల్ గలిగియు మానసియ
 వాక్యండ్లవయ్యును ¹శక్యసమస్త కా
 ర్యుండనఁ జేర్కొనియును నుపేక్ష
 చేసితి కురురాజుఁ జెలుపన తిరిగితి
 నీఖిలరాజులఁ దదనీకములను

ఆ. నామ మడఁచి తెల్లభూములఁ జాడయ్యె
 నంతవట్టు ఫలము ననుభవింపు
 మేపడంగ నిన్ను శాపానలజ్వాళ
 దగ్ధమూర్తిఁ జేయుదాన వినుము.

—: గాంధారి శ్రీకృష్ణునకు శాపంబిచ్చుట :—

సం. 11-25-36

161 సీ. పూని పాతివ్రత్య¹పుణ్యఫలంబున
 సంపాదితం బైనసార²తపము
 బలిమి సాధనముగాఁ బలికెద నుత్తమ
 జ్ఞాతులఁ దమ³లోని సంగరమునఁ
 బొలియఁజేసితి గాన పొలియుదు రన్యోన్య
 ఘాతుకులై భవద్ జ్ఞాతిజనులు
 నీవును దప్పక నేఁడాదిగా ముప్ప
⁴దాటగు నేఁడైన యద్దినమున

160 1. వశ్య — బ.

161 1. మునఁబొలుపెసగంగ — గ.వ. 2. ఫలము — ఔ.వ.స. 3. లోని —
 ఇ.వ ; లోన — వా. పెక్కు ప్రతులు. 4. దాటవ యేడగు నద్దినమున — స.

తే. ⁵నరయ దిక్కెవ్వరును లేని ⁶యగ్గలంపుఁ
గుత్తితంపుఁ దెఱంగునఁ గూలువాఁడ
విట్లు మీ⁷వధూజనములు నేడ్చువారు
పతుల సుతులను బంధులఁ బనవి పనవి.

162 క. అని ఘోరంబుగఁ బలికిన
విని ¹విపులమనస్కుఁ డైన విష్ణుఁడు చిఱున
వ్వున ²నానన మొప్పఁగ న
వ్వనితకు ని ట్లనియె గౌరవస్తుత్యముగన్.

163 తే. మున్న కాదె యాదవులకు మునివరేణ్య
కలితదారుణశాపంబు గలదు నీకు
నేల చర్వితచర్వణ మిట్లుసేయ
దీన నీవేమి త్రవ్విత దానిఁజెపుమ.

164 క. యదువంశ ¹జాతులకుఁ ద
ప్పదునాశము వారి సురలుఁ బరిమార్పఁగ లే
దది కారణంబు ²గాఁగఁ దె
గుదు రొండొరుచేత ³రణము ఘోరత్వమునన్.

165 తే. అనిన పలుకులు విని పాండుతనయు లెదలు
వెఱపుపెంపున గంపింప విహ్వలించి
యాత్మజీవితముల ¹దెస నాసలపుడు
వదల విడిచిరి కౌరవ వంశవర్య.

166 వ. ఇట్లు పలికిన యచ్యుతుం డద్దేవి నుద్దేశించి లేవమ్మా మృతులైన సకల
బంధు మిత్రులకు నగ్ని కార్యంబులు సేయింప వలయు నని వెండియు¹.

5. నరయఁగావిక్తు డెసలేని యవసరమున — వ. 6. యగ్గతమున — జ. 7. బంధు — జ.

162 1. విమల — వ. 2. వదన కమల మొప్పఁగ వనితకు — జ.

164 1. జనితులకు — కొన్ని ప్రతులు. 2. గాన — జ. 3. గరము — ఆ.

165 1. యందునాశ — ఇ.బ.

166 1. నిట్లనియె — కొన్ని ప్రతులు.

167 సీ. వినుము గాంధారి నీ తనయుండు చేయుదు
 ర్నయము లెఱుంగవె నాకు నీకు
 శాంతనవునకు నాచార్యునకు బాహ్ని
 కునకుఁ దండ్రీకి మాన్వఁ గొలఁది గాని
¹దుర్మానమున నట్లు దొడరి యిట్లయ్యె మీ
 యపరాధమున వచ్చి నట్టికీడు
 నకు నింత నొవ్వంగ నను బల్కుఁ దగునె యు
 మ్మౌలికంబు ధృతిఁ బట్టి మాన్పుమింకఁ

తే. జేటునకుఁ జావునకు వగఁ జెందు జనుల
 కినుమడింపదె మానసమున నలంత
 రాచ కూఁతుండు సుతుల సంగ్రామ నిరత
 హృదయు లగువారిఁ గాంచఁ గోరుదుర కాదె.

168 వ. అని చెవి సూఁడి నట్లు పలికిర విని నిరుత్తరయై గాంధారి యూరకుండె నట్టి
 యెడ ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మనందమతో నీవు మన మొనలం గల జనులకొలంది
 యెఱుంగుదు చచ్చినవారి లెక్క దలంతేని నా కెఱింగింపు మని ¹ప్రశ్నిన
 విను మెఱుకపడ్డవా రుత్తమ జనంబులు డెబ్బదియాఱు కోట్లు నిరువది
 వేలును మ్రుక్కడి మూఁక యిరువదినాలుగువేలు ²మున్నూటయిరు
 వఁద్రుఁ దెగి రని చెప్పిన నమ్మనుజపతి వీరిందఱు నేగతికిఁ బోదురనుటయు.

169 తే. ఎవ్వరాత్మ దేహములు సమిద్ధ మైన
 యస్త్ర వహ్ని వేలిచిరి వా రమర లొక
 మునకుఁ జని ¹నిర్భరాంగనాజనవిలసితుఁ
 డైన యమరేందునకుఁ బూజ్యు లగుదు రధిప.

167 1. దుర్మార్గమున - జ ; దుర్మానియట్టులుదొడరి - స ; దుర్మదంబుననట్లు - ల.

168 1. యడిగిన - కొన్ని ప్రతులు. 2. నన్నూట - జ.

169 1. నిర్భరాదరంబుగవిలసితు - జ.స ; నిర్భరానందము ననులసితు - అ ; నిర్భరానంద
 జననశీలు - వ.

- 170 క. తఱచుగ శస్త్రాస్త్రంబులు
 నెఱఁకులు దూఱినఁ జలించి నిజదైర్యంబుల్
 మఱచి తెరలి చచ్చిరి కొం
 దఱు గుహ్యక గతికిఁ బోవఁ దగుదురు వారత్.
- 171 క. సమరమున నెత్తెఱంగున
 సమసిననుం గీడు తెరువు ¹చన రుత్తమలో
 కమునకు పోదురు జనములు
 ప్రముదితులై యండ్రు ²బుధులు పౌరవముఖ్యా.
- 172 క. అనిన విని నాథవంతులు
 ననాథులును నై న వీరి కందఱకుఁ గృపా
 ధనలోల చేయఁగావ
 చ్చున కాదే యగ్ని కార్యశోభనముఁ దగన్.
- 173 వ. అని పలుకుటయు ధర్మ నందనుం డిట్లను నీ యఖిల జనంబులు నా హితా
 గ్నుల ¹యట్ల యట్లుం గాక వీర లిందఱ కుదకదహన క్రియాకరణయోగ్యు
 లును లేరు మన మేది కొలఁదిగా నిప్పని సేయుద మని పలికి తారజ్ఞాత
 వాసంబు నిర్వహించి సముచిత ప్రకారంబున విరాటాదులచేతం బరిజాతులై న
 సమయంబున సంగతుండై యది మొదలుగాఁ జెల్లెడు శాంతిక పాష్టికాది
 శ్రాంతస్మార్తక్రియాకలాపంబులు నడపుచుం దమయొద్ద నున్న ధౌమ్య
 నాలోకించి విదురుని సంజయు²నిఁ గనుంగొని మీరు భరతకులులకుం ³దక్క
 ననాథవంతులై నవారలకు ⁴విధ్యుక్తంబుగా నగ్ని సంస్కారంబు సేయుం
 డని పనిచి యత్తెఱంగునకుం దోడుపడుటకై సూతజనంబులను దత్కాల
 సమాగతులైన కరిపురజనంబులోనం దగువారి ⁵నిరూపించి మున్న తెప్పిం
 చిన చందనాగురుఖండ ఔషధసన కస్తూరికా కుంకుమ ఘృత ⁶తైలప్రభృతు
 లగు వలయు వస్తువు లాధౌమ్య ముఖ్యుల కొప్పించిన వారయ్యవసరంబునం

171 1. చనరు మరుల్లో — అ.స. 2. మునులు — ట.

173 1. రట్లుగాక — ఓ.ఓ. 2. యుయుత్సుని — వీ.శ.ష. 3. దక్కినవారలననాథ — జ ;
 దక్కునుం గలుగు ననాథ — గ. 4. విధియుక్తంబుగా — పెక్కు ప్రతులు.
 5. నియోగించి — కొన్ని ప్రతులు. 6. తైలతండుల ప్రభృతులగు — డ.ల.

గూడికొనిన బహుశ్రాప్తాణ సంఘంబులతోఁ జని దుర్యోధన దుశ్శాసన
కర్ణశల్యాదులకు నభిమన్యు ఘటోత్కచ విరాట ధృష్టకేతు ప్రముఖులకును
దక్కును జేరెఱుకపడు నానా దేశాధీశులకుం బ్రచురకాష్ఠ సంచయంబులను
భగ్న రథావయవ ధ్వజభనుశ్చరకుంతాదులను సాదలు ⁷వేర్పించి పితృమేధ
క్రియలు నడపి చిచ్చునం జొనిపి యనాథవంతులైన భూకాంతుల ననేక
సహస్ర సంఖ్యలం బ్రోవులుగాఁ జెట్టించి సమగ్రదారుసముదయంబు ⁸లమర్చి
యగ్ని యిచ్చి రప్పుడు ఋగ్యజుః పకన రవంబులును సామగాననాదంబు
లును రమణిరోదన ధ్వనులును రోదసీకుహరంబు ⁹నిండె ధూమంబున దిక్కులు
పిక్కటిల్లెఁ జేతన భూతంబుల కెల్ల విపుల విషాదం బావహిల్లె నవ్విధంబు
నం దగవు నడపించి.

-: కుంతి ధర్మజునకుఁ గర్ణుండు దన కొడు కగుట దెలుపుట :-

సం. 11-27-1

174 సీ. భూవర కురువంశపుంగవుం డగు ధర్మ
తనయుండు ధృతరాష్ట్ర వినయ మొప్ప
మున్నిడుకొని యాఁడుమొత్తంబుఁ దోడ్కొని
బంధుజనంబులు బలసి రాఁగ
నరిగి గంగాస్నాన మాచరించి తిలోద
కప్రదానము సర్వ కౌరవులకు
¹నయ్యాంబి కేయుండు నక్కురు భార్యలు
ననుజులుఁ దానును నధిక నిష్ఠఁ

అ. చేసి రతని కడకు నా సమయంబున
²నడలు నెమ్మనమున నడరి క్రమ్ము
కన్న నీరు మొగము గప్పంగఁ జని కుంతి
యెల్లవారు వినఁగ నిట్టు³లనియె.

7. వెట్టించి - అ. వీ.ష. 8. లొనర్చి - కొన్ని ప్రతులు. 9. నిండి - కొన్ని ప్రతులు.

174 1. నాంబికేయుండును నక్కురు - జ.పి. 2. నడలు శోకవేదనములు గ్రమ్ము - ల. (అఖండయతి)

- 175 తరల. వినుము కారవ ¹కోటికిం దన విల్లు పెట్టని కోటగా
నని యొనర్చి భవద్భలంబుల నన్నిటిన్ మిము నేవురం
దనిపి యంబరచారులెల్లను దన్ను మెచ్చి నుతింపఁ జా
ర్థునిమహాస్త్రము బల్విడిం ²దలదుఁగింపఁ గూలిన కర్ణునిన్.
- 176 క. జనులెల్లను రాధేయుం
¹డనుటను మీరలును వాని నట్టులకా నె
మ్మనమునఁ దలంతు రటుగా
దనఘ ²మదీయాశ్మజన్ముఁ డాతం డరయన్.
- 177 ఆ. మీకు నగ్రజుండు ¹నాకుభాస్కరు²దంతు
లలితకవచకుండలములతోడఁ
బుట్టినాఁడు గానఁ బోయంగ వలయుఁ ది
లోదకంబు లమ్మహాన్నతునకు.
- 178 వ. అని తదీయ జన్మ¹ప్రకారంబును దివాకరు ²ప్రసాద ప్రభావంబును జెప్పు
టయు దుస్సహంబు లగు నమ్మాటలు చెవులు సూడినట్లయినఁ జాండ
వులు పరమదుఃఖావేశంబు నొంది రందు ³భీమామలు ⁴నివ్వెఱపడియుండ
ధర్మనందనుండు దల్లడిల్లుచుం దల్లితో నిట్లనియె.

- 175 1. సేనకుండన — కొన్ని ప్రతులు. 2. దను — ల.
- 176 1. డనవినిమీరలును — ఓ.ఔ ; డనుటయు మదిమీరువాని — వ ; డనుటయు మీరెల్ల
వాని — వ. 2. మదీయాగ్రసూను — ట.
- 177 1. మేటి — వ. 2. నకు — ఔ.ట.
- 178 1. కాలంబును — కొన్ని ప్రతులు ; కారణంబును — జ. 2. వరప్రకారంబును —
పెక్కు ప్రతులు ; ప్రసాదకారణంబును — వీ.శ.ష ; వరప్రసాదంబును — ల.
3. భీమార్జునులు — కొన్ని ప్రతులు. 4. నివ్వెఱగంది — కొన్ని ప్రతులు.

179 సీ. అనిలజార్జనుల మార్కొన నేర్చె నెవ్వని
యుత్సాహమూఁది సుయోధనుండు
వై దేహ పాండ్రాది వసుధేశు లెవ్వని
కడిమి సొంపున నరిగావులైరి
మనఁజెన్యకోటి యెవ్వరి బాహు ¹వీర్య సు
పద కోడి యంతంత నొదుంగు చుండు
నద్భుతం బొనరించె నమరుల కెవ్వని
యసమాన వివిధ దివ్యాస్త్ర మహిమ

తే. మమ్మునందఱు నెవ్వని మహితశక్తి
యెక్కుడై ²సంగరంబునఁ జిక్కుపడిచె
నట్టి కర్ణునిఁ గొంగున నగ్నిదాచి
నట్లు లెమ్మెయి దాచి తో యన్ను చెప్పుమ.

180 క. అర్జునుఁ ¹దొకరుండు దక్క ను
పార్జిత ²శౌర్యమున నమ్మహాబాహుని వి
స్ఫూర్జిత రథమున కెదురై
గర్జిల్లంగ రథికుఁ డెందుఁ గలుగునె జననీ.

181 తే. కర్ణుఁ దొలు చూలుగా నేల కంటి ¹తల్లి
నీదు ²మంత్రంబు పరమ విషాదకారి
యయ్యె మాకెల్ల ³నట్టి మహాబలై క
గణ్యుబ్రుంగుడు పఱచుట కారణమున.

179 1. ధైర్య - ఉ ; బలముఁ - డౌ. 2. సంతతంబును - గ.

180 1. దొక్కఁడు - కొన్ని ప్రతులు. 2. విఖ్యాతినమ్మహా - కొన్ని ప్రతులు.

181 1. వకట - ఊ. 2. మంత్రబలంబు విషాద - కొన్ని ప్రతులు. 3. నట్టిబలై క
గణ్యుఁగర్జుబ్రుంగుడు - జ.వీ.శ.స ; నట్టిమహాత్మశౌర్యసారుఁ గర్ణునిబఱచుట-ఊ.వ.

- 182 తరువోజ. భాను పుత్రునిచావు బంధుల నెల్లఁ బరమ సంతాపంబు పాల్పడఁజేసె
మానితబలుఁ డభిమన్యుండు పోర మడిసినప్పుడు నిట్టి మఱుకువ నాత్మ
మానదు ద్రౌపదేయుల నాశమునకు నుడుక దిష్టిధమున నుల్లంబు ద్రుపద
సూనులుదృతరాష్ట్రసుతులును¹ద్రుఃగుచొప్పున కిమ్మెయి²జొర దడల్జాల.
- 183 ఆ. అతఁడు మాకు నన్న యని మున్న ¹యెఱుఁగుఁగఁ
గన్నఁ గురుబలంబు గలఁగఁ ²బడక
³మనుదు మట్టులైన మనుజు⁴లోకమునకుఁ
⁵గలుగ దడలు మాకుఁ గలుగ దడలు.
- 184 వ. అని విలాపంబు సేసి విషాద¹శిథిల వర్ణంబులతో గోత్ర నామంబు లుగ్గడించుచు
నమ్మార్తాండ నందనునకుం దిలోదక ప్రదానంబు సేసెఁ దదనంతరంబ భీమా
ర్జున నకుల సహదేవులుం జేసి రట్లుకర్ణుండు పాండ వాగ్రజుండగుట యెఱింగి
గురువధూజనంబు ²లార్తనాదంబు లెసంగ నాక్రందించిరి దృతరాష్ట్రుండును
గాంధారి కుంతీ పూర్వకంబుగా నతనికి నుదకకర్మం బాచరించె నయ్యజాత
శత్రుండా ³దివేశ పుత్రుని వలని సౌభ్రాత్రంబు వలనఁ బరిచారికాసమేతంబు
గాఁ దద్భార్యల రావించి గారవించి యతనికై యనేకవిధపుణ్యకర్మంబులు
భూరిదక్షిణంబులుగా ననుష్ఠించి కృతకృత్యతానందంబు నొంది సకలబంధు
సహితంబుగా గంగాసముత్తరణం బాచరించె నని యిట్లఖిలజనాభినందితుం
డగు ధర్మనందనుండు గర్భం దమయన్న యని యెఱింగిన తెఱంగువైశం
పాయనుండు జనమేజయున కెఱింగించిన నజ్జనపతి కురు⁴వంశ్యుం డగు
నయ్యుధిష్ఠిరు వర్తనం బట మీఁద నెట్లు నెల్లెనని యడుగుటయు.

182 1. దెగిన — పెక్కుప్రతులు. 2. జొరదిట్టియడలు — వ ; జొరదు మది యడలు —
కొన్నిప్రతులు.

183 1. యెఱుఁగుట గలుగునేని కులముగలఁగఁ — ఊ.వీ శ.ష.స. 2. కుండ — కొన్ని
ప్రతులు ; కుండు — ఇ ఎ క.ల. 3. గొనుదు మెపుడు జయము మనుజులోకంబున —
ల. 4. లోకమునన — స. పెక్కుప్రతులు 5. కాదు మఱయు నెందుగలదె
యడ(రు)లు — వీ శ.ష.స ; కాదు నాకు నెదురుగలదె యెందు — కొన్నిప్రతులు ;
కాదు నాకు నెందు గలదె యెదురు — కొన్నిప్రతులు.

184 1. వేదనాయ త్తంబగు చి త్తంబున దీనవదన వివర్ణంబులతో గోత్ర — వీ.శ.ష. 2.
లుహోహాకారంబు లెసంగ — కొన్ని ప్రతులు. 3. రవిపుత్రుని — పెక్కు ప్రతులు.
4. వంశవరుండగు — కొన్ని ప్రతులు ; వంశకరుండగు — కొన్ని ప్రతులు.

185 మందాకాంఠము. వీణానాదప్రతిమ నిగమావిర్భవత్సారపుణ్య
శ్రేణీసంపాదిత ¹విమలతాస్తేమనిర్ణేపచిత్త
త్రాణక్రీడాకలనసతతోత్సాహవద్విష్య భావా
ప్రణాపానా ²హరణనిపుణప్రపావణీయానుభావా.

186 క. త్వంతాహంతానిరసన
శాంతాంతకరణయోగిజనవిజ్ఞేయా
చింతాసాగరమగ్న
భాంజనాధ్యేయపరమ ¹భక్తి విధేయా.

187 మాలిని. భరితనియమచేతఃపద్మవిజ్ఞానకేళి
పరిమళపరిపాక ప్రాధసంపర్కశాలి
పరిణ ¹తకృతదూష్యద్భంగిభూతాళి హేలా
కరణ ²భృతి జగత్సంస్కర్తృతానందశీలా.

గద్యము

ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర
బుధారాధననిరాజి తిక్కన సోమయాజి ప్రణీతంబైన శ్రీమహా
భారతంబున స్త్రీపర్వంబునందు సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము.
శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి స్త్రీపర్వము సమాప్తము.

185 1. సువిమలాశ్లేష - స. 2. దరణ - జ.శ.

186 1. భక్త - కొన్ని ప్రతులు.

187 1. తకృతి - కొన్ని ప్రతులు. 2. భృత - కొన్ని ప్రతులు. 3. త్వంతాహంతా
నందశీలా - స.

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

కర్ణ పర్వము

గద్య పద్య ప్రథమ పాద సూచి

-X ❦ X-

పద్యము	పుట	పద్యము	పుట
		అట్టి బల్లెదువనె	148
		అట్టి యెడం గృహ ప్రముఖ	95
అంగవంగ నిషాద	122	అట్టి యెడం గృహతవర్మ	174
అంత	87	అట్టి యెడం గృహకు	203
అంతఃగౌతమునూరువు	169	అట్టి యెడ	12
అంతఃదెప్పికో నిలనూరాంత	110	అట్టి యెడ	21
అంతకకోపవహ్నివివులా	193	అట్టి యెడ	92
అంతకుమున్ను	37	అట్టి యెడ	57
అంతనంశుమంతుం	33	అట్టి యెడ	122
అందు	17	అట్టి యెడ	131
అందుఁజాంచాలివీరు	130	అట్టి యెడ	169
అంబికానాథుఁడిట్లను	57	అట్టి యెడ	177
అంబుధిలోనొక్కయల్లులు	73	అట్టి యెడ	213
అకుటిలుండగునాకు	82	అట్టి యెడనాసూత	192
అకృతాస్త్రుఁడనగునాకు	57	అట్టి యెడనొక్కరథికుం	113
అక్కర్ణుండునిజరథంబు	138	అట్టి యెడమాద్రపిదపటి	137
అక్కుంభసంభవుచందం	113	అట్టిందడిగయ్యకంబున	102
అఖిలరక్షకుండవగు	218	అట్టి నొప్పింపఁ దూఁగాడు	112
అగుఁగాక యతని	40	అట్లద్భుతవిక్రమంబున	142
అగ్గలిక దండధారుఁడు	124	అట్లయిన నసత్యదోషంబు	158
అగ్గిసౌరం దలంచు	70	అట్లయ్యిరువురునుత్సాహం	134
అచ్చటిమూఁకనల్గడల	135	అట్ల య్యెడుంగాకయని	60
అట్టిదలోకపర్యవస	193	అట్లశ్వత్థామ పెనంగు	122

అట్లు సవ్యసాచి యడిగి	193	అనలుఁడుభాస్కరుండు	219
అట్లు దాఁటి చెట్టువై చిన	152	అనవినిధృష్టద్యుమ్నం	123
అట్లుదివిసిపోయి	39	అనవిని భూవిభుండు	59
అట్లుభీమ సేనుండు	16	అనవినిమర్కరాజులని	64
అట్లురాధేయకర	205	అనవినిమేనువొంగ	128
అట్లుసారథిరహితుం	135	అనవినియట్లచేసె	130
అట్లేచినకృపాచార్యుపై	111	అనవినియమ్మహీరమణుఁ	195
అడరిపటుపాణజాలం	133	అనవిని యమ్మహీరమణుఁ	161
అడరిసుర షణ్ణతమ్ముఁడు	119	అనవిని యమ్మురాంతకు	218
అడిగితి నే నినునా	82	అనవిని యత్తైత్తి	139
అతండుపడవాళ్లం	11	అనవిని యవ్వరిష్ట	87
అతండువిజృంభించి	123	అనవిని యాదేవుండ	190
అతఁ డభిమంత్రితపాణ	193	అనవుడు నచ్యుతుండు	218
అతఁడుప్రదీప్తఖడ్గము	23	అనవుడు నట్లకాకయని	59
అతఁడు వివిరోగవిశిఖ	174	అనవుడు నట్లకాకయని	57
అతఁడుహరులఁ దఱుమఁ	171	అనవుడు నతఁడిట్లను	134
అతనికి నాకునుంగలిగె	148	అనవుడు నద్దేవుండు	53
అతనికి పాసటయై	128	అనవుడు నద్దేవుండయ్య	51
అతనిచే నీ విక్కడకే తెంచు	151	అనవుడు నమ్మహీపతి	164
అతనిశిఖండిపాణముల	168	అనవుడు నయ్యసుర	48
అతని శిరస్త్రిణంబును	138	అనవుడు నలుకవొడమి	68
అతిగర్వసమున్నత	149	అనవుడు నగ్గిసూతసుతుఁ	70
అతిశిత కర్ణ పాణ	158	అనవుడు భీముఁ జూచి	103
అత్తజీఁగదుబెల్లుగ	36	అనవుడు రాజసూతివి	23
అత్తెఱంగున	206	అనవుడు సంజయుం	105
అత్తొమ్మిదింటిలోన	126	అనవుడు సూతుఁ డెంతయు	30
అదిదునుమాడిమేనఁ	142	అని కీర్తించుచు నరుఁ	219
అదినరుడెందమాడుట	110	అనికెంజాయ రంజిల్లు	153
అదియునుంగాక	139	అని గోపాలదేవు నాలోకించి	164
అదియెట్లంచేని	156	అని చెప్పిచూపెఁ బదంపడి	91
అదియొకఁడెలకారవ	2	అని చెప్పిప్రీతుఁడగు	44
అధిపయంతన గను	213	అని తఱిమి పలికిరి ప్రౌద్ధునుం	197
అనయముఁ గూర్కర్మల	51	అని తారతమ్యజ్ఞాన	74

అనితెగనిండఁదిగిచె	212	అనిన విని సంజయుం	3
అని తొడంగి హాహాకారంబు	4	అనిన విని సంజయునకు	39
అని ధర్మంబును దూఱంగ	235	అనిన సంజయుం దమ్మహి	174
అనినఁ గర్ణు డిట్టులనియె	35	అని పటునింహనాదము	102
అనినఁ గర్ణుఁ డిట్టులను	59	అనిపలికి కర్ణుండు	23
అనినఁ గృపాణంబు గొని	155	అనిపలికి కర్ణునిం	1
అనిన గృష్ణుఁ జూచి	120	అనిపలికి కలుషం	203
అనినఁ ప్రేయంబంచె	40	అనిపలికి కృష్ణునాననం	154
అనిన ధర్మనందనునకుఁ	150	అనిపలికి క్రమ్మఱంగ	155
అనిన నట్లకాకయని	50	అనిపలికి గొంతవచనం	101
అనిన నట్లకాకయని	147	అనిపలికి చూడు	109
అనిన నతం డతని	157	అనిపలికిన విని	61
అనిన నతండు గన్నీరొలుక	163	అనిపలికి మరణోద్యక్తుం	5
అనిన నాసూతనందను	35	అనిపలికి మఱియును	33
అనిన వారలందఱు	87	అనిపలికి యజ్ఞనపతి	198
అనినవిని	44	అనిపలికియతని	132
అనిన విని కర్ణుండు	173	అనిపలికియనంతరంబ	68
అనిన విని కర్ణుండు	75	అనిపలికియనెల	147
అనిన విని కెంపుసొంపు	45	అనిపలికి యవ్వితోకునకు	169
అనిన విని జామదగ్న్యం	58	అనిపలికి వెండియు	43
అనిన విని పశుత్వము	52	అనిపలికి వెండియు	66
అనిన విని యంత	3	అనిపలికి శంఖంబొత్తి	69
అనిన విని యంతరంగం	171	అనిపలికి సుర గణం	54
అనిన విని యచ్యుతుం	210	అనిపలికి హరుండు	52
అనిన విని యతండు	187	అనిపలికె నిత్రైఱంగున	11
అనిన విని యతఁ డతని	181	అనిపలికె నప్పుడు	199
అనిన విని యబ్బలు	143	అనిపలికె నానమయం	194
అనిన విని యమ్మనుజ	90	అని పాంచాతురు పార్థ	197
అనిన విని యాంబికేయుం	2	అని పార్థుఁజూచియతఁ	154
అనిన విని యల్లంబుల	202	అనిపెక్కుభంగుల	7
అనిన విని వాసుదేవుం	145	అనిపెలుచంబలికి	183
అనిన విని శల్యుండు	67	అని భల్లప్రకరంబులన్	121
అనిన వివ్వచుండు	146	అని మరియు ననేక	50

అని మఱియును	7	అనిలజుఁ డట్లు పెల్లెనఁగు	173
అని మఱియును	58	అనిలజునకు జాలఁచె	141
అని మఱియును	176	అనిలజుఘాలము గురు	20
అని మఱియునొక్కటి	52	అనిలజమీఁద నేయ	105
అనిమిషనాథుం డిచ్చిన	40	అనిలజసారథియును	21
అనిమిషవంద్యమాన	140	అనిలతనూభవుండు	16
అనిమొన శత్రులం	82	అనిలసుతుండు తీవ్ర	169
అని యంతం దనివోక	71	అనిలోఁదెరలుట	152
అని యంత నిలువక	70	అని వగచి యుధిష్ఠిరుం	141
అని యంత నిలువక	123	అనివధించెదఁ గర్ణునేనని	153
అని యగ్రజు నప్రియం	159	అనివర్తననుతిఁగ పయ	57
అని యడిగిన సంజయుం	91	అని పలికి సెజ్జడిగ్గి	161
అని యడిగిన సంజయుం	63	అని పలికిన విని	81
అనియడుగుటయు	140	అని విడిచె నకులుఁ	26
అని యతఁడు శల్యుఁ	59	అని విలాపించి మఱియు	5
అని యమ్మహాబలనందనుం	153	అని వెండియు	29
అని యాసూతనందను	46	అని వెండియు	65
అని యిట్లు కర్ణసారథి	60	అని వెండియు	73
అని యిట్లు కృష్ణుండు	211	అని వెండియు	92
అని యిట్లు మధుర	213	అని వెండియు	65
అని యిట్లమ్మహాత్ములు	190	అని వెండియు	165
అని యిట్లు సంజయుండు	139	అని వెండియు	170
అని యిట్లు సల్లాపంబు	168	అని వెండియు	193
అని యిత్తెఱంగున	77	అని వెండియు	215
అని యుల్లసంబాడి	84	అని సూతపుత్రుం జూపి	9
అనియె నట్టియెడ	76	అనుచుఁ గూడుకొని రథ	83
అనియె నట్లయ్యిరువురు	129	అనుచు దీనమానసం	76
అనియెనప్పుడు రాధేయుం	85	అనుచు శోకోపహతుం	2
అనియెనప్పుడు వారణ	171	అనుటయుఁగాక మిట్లను	74
అనియెనప్పుడు వివర్ణం	163	అనుటయు	319
అనియె నివ్విధంబున	71	అనుటయు గారవమున	47
అని యెలుగెత్తి చెప్పి	136	అనుటయు ధర్మసూనుం	162
అని యెలుగెత్తి పల్కు	184	అనుటయు నతండు	35

అనుటయు నతని	70	అప్పుడు నీకొడుకు	118
అనుటయు నట్ల చేసెద	65	అప్పుడు నీయందుఁజేయం	138
అనుటయు నాంజికేయుం	5	అప్పుడు ప్రతిసంభ్యుఁడైదు	19
అనుటయు నాతడిట్లనియె	3	అప్పుడు యుధామన్యుండు	35
అనుటయు భీతివేడి	30	అప్పురొగఁగంబు లాడుచుఁ	53
అనుటయు వాఁడట్ల	137	అబ్బలంబునకు జానకు	98
అనుటయు వినిమున్నాచూతం	75	అమరనదీ తనూభవుఁ	185
అనుటయు శల్యుండు	55	అమరులకు నజయ్య	118
అనుటయు సంక్రందన	90	అమరులకు నజయ్య	165
అనునప్పుడు విషవిస్ఫుర	210	అమరులకు నమరులకు	51
అనునవసరంబున	133	అమితబలంబగు బ్రహ్మాస్త్ర	209
అనుపలుకులు వినియుం	65	అమ్మహావీరు నాలోకించి	15
అనుభవశమరమ్య	61	అమ్మహాగోరి విక్రంభణంబు	99
అనేక చండకాండంబు	137	అమ్మాద్రీపుత్రుండు	23
అన్ననొచ్చెనన్నయ మ్మాట	146	అమ్మరారితవళహయము	118
అన్నరుని మూఁడుశరముల	57	అమ్మలబండ్లును రథ	44
అన్యచావలసితహస్త	96	అమ్మలుమూఁడుపాళ్లు	120
అప్పాంచాలోత్తముండు	129	అమ్మెయి భర్తనందనుని	40
అప్పాండ్య మహీపతి	127	అమ్మెయి నుగ్గొచ్చె మజియు	207
అప్పు డనిమిషముని	55	అయినను	51
అప్పు డయ్యనిలతనయుం	104	అయ్యవసరంబున	42
అప్పుడు	33	అయ్యవసరంబున	119
అప్పుడు	173	అయ్యరువురకు నొకటి	163
అప్పుడు	205	అయ్యరువుర యశ్చాబుని	36
అప్పుడు	214	అయ్యెడం గూడిన కాకంబు	75
అప్పుడు కురురాజు	114	అరవంబు చక్రంబు	210
అప్పుడు కృపనుబల	107	అరవంబు దిగ్గ నుజ్జికి	106
అప్పుడు గురుతనయాద్రిం	122	అరవంబున్ సిడమున్	193
అప్పుడు చేనెత్తురు	42	అరవంబెక్కి శరాసనం	66
అప్పుడు దివ్యు లన్నర	217	అరదము వోవనిమ్ము	118
అప్పుడు దుర్యోధన	148	అరద మెక్కి తటిమె	189
అప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నుండు	155	అరయ నెవ్వాఁడు నాకంటె	53
అప్పుడు నకులు డతని	17	అరుదిది నీవు నొవ్వక	149

అర్జునుఁడు నన్ను నోర్చిన
 అర్జునుఁడైంద్ర బాణము
 అర్జును నస్త్ర విద్యా
 అర్థచంద్ర బాణహతి
 అలఘు తరాయువు
 అలఘుపటు భల్ల పంచక
 అలవును వెరవును
 అలవు వెరవుఁ దలపఁ
 అలవెఱిగి పెనఁగు
 అలిగి కడంగి సూతసుతుఁ
 అలిగి కిరీటి మాగధ
 అలిగి జము నాలుకయుఁ
 అలిగిన మూఁడు లోకముల
 అలిగిన యన్నరనాథుని
 అలిగి నరుడైంద్ర మాదిగఁ
 అలిగి నొగనొగతోఁ
 అలిగి యతండువేటొక
 అలిగి యర్జునుం డాశీ
 అలిగి సుషేణుఁ డెంతయు
 అలుకం గెంపు గనుం
 అలుక మనంబునం
 అలుక వొడమి కర్ణుండు
 అల్లదె యర్జునధ్వజ
 అల్లదె యర్జున ధ్వజ
 అవియుం బ్రాకార గోపుర
 అవిరళ దర్శనస్థిర
 అవివేగంబ మరల్చి
 అవ్విక్రమ విశేషంబు
 అవ్విక్రమ విహారంబు
 అవ్విరించిం బ్రార్థించి
 అవ్వీరుం డవ్విప్రుని
 అవ్వీరు నాటోపంబు
 అవ్వేడిమ వెఱచఱచి

192

193

71

114

5

200

115

40

25

198

124

173

103

180

136

113

187

209

96

104

30

25

85

91

48

60

88

122

123

50

122

172

172

అ

ఆకులతఁ బొంది పలుకు

77

ఆచంద మెఁదుఁ గలదది

47

ఆటోప మడగి ఎచ్చటి

99

ఆతఁడును దురగ సారథి

193

ఆతఁడేయఁ గిరీటంబు

208

ఆతనిఁ దాఁకె వీఁక

36

ఆదిక్కు వారు భీముం

201

ఆద్రుపదనందనుండు

31

ఆధృష్ట ద్యుమ్నాదులు

131

ఆనినదంబునఁ బాండవ

215

ఆభూదేవుండును

123

ఆమహనీయచాపమున

43

ఆమువ్వరుఁ జలమున

133

ఆయిరువుర నిబిడ

107

ఆయుగ్రాహవ కేలినిట్లు

193

ఆయుధము విడిచి

87

ఆరథికుఁడు దలఁకక

199

ఆరథికు నచటఁ గానక

113

ఆరాజు నైదు వారిక

18

ఆరాధేయుం డాతని

93

ఆర్చి పెలుచ నట్టహాసం

206

ఆలలోని యాబోతును

4

ఆలోగర్లుని చేతం

151

ఆలోన

92

ఆలోనన యజ్ఞనపతి

34

ఆవెల్లికి నోర్వలేక

115

ఆసభనా దుష్టాత్ముడు

167

ఆసభలోనఁ గొన్న

181

ఆ సమయంబున

118

ఆ సమయంబున

132

ఆ సమయంబునం

87

ఆ సంకుల సమరంబు

98

ఇ

ఇట్టి కష్టపుఁ గేలికె	155
ఇట్టి నన్ను ననునయించి	163
ఇట్టి మాయందును	74
ఇట్టులను సంజయుం	59
ఇట్లుగు తెలుంగక	46
ఇట్లువల్పుచు	59
ఇట్లుభిసందించి యన్నరేం	47
ఇట్లురుగుచు నలుక	50
ఇట్లు కోదండంబు	23
ఇట్లు కాంతేయముఖు	56
ఇట్లు గలయం గనుంగొని	170
ఇట్లు గలిసిన మన	68
ఇట్లు గాండీవంబెత్తి	167
ఇట్లు చరాచరాత్మకంబై	53
ఇట్లు చితుర్ముఖు	19
ఇట్లు దలపడి	14
ఇట్లు దాసిన యాభిరామి	178
ఇట్లు దారుణభంగిం	134
ఇట్లు ద్రోణసుతుని యేపు	121
ఇట్లు నాటించిన నొచ్చి	27
ఇట్లు పాండవ సేనాపతి	116
ఇట్లు పాండుతనయు	25
ఇట్లు పాదచారులై	15
ఇట్లు పార్శ్వై కడంగి	114
ఇట్లు భానుదేవ చిత్ర	94
ఇట్లు భీము కడంగని	134
ఇట్లు మహావ్రభావంబైన	49
ఇట్లు మున్నీటిసీటిపయిం	76
ఇట్లు రథంబులవై	20
ఇట్లు విక్రమ విజృంభితుం	22
ఇట్లు విజృంభించిన	169
ఇట్లు విరదుండై వృకోదరుం	182

ఇట్లు విహరించుచుండ	74
ఇట్లు వెజచలుచి	173
ఇట్లు గంగారోత్సాహ	65
ఇట్లు కర్మ కేనుని	52
ఇట్లు సుకేతుండు	112
ఇట్లు సుస్థిరుండై	31
ఇట్లు సూతనందనుండు	257
ఇట్లు సూతపాత్రుండగు	179
ఇట్లుొప్పి యమృతముంగు	216
ఇతఁడు దాటాకె	139
ఇతఁడే ద్రుళ్లు నూపి	132
ఇతఁడెఱుంగున గవిని	99
ఇతఁడెఱుంగున బోసినం	133
ఇతఁడెఱుంగున	15
ఇతఁడెఱుంగున	24
ఇది యట్టిద మోసంబున	162
ఇది యొక ఇతిహాసమే	56
ఇది శ్రీమదుభయ కవిమిత్ర	220
ఇప్పురుసున భార్గవాస్త్రు	144
ఇప్పుడే నీకుబుద్ధులు	70
ఇ మ్మివ్వకమ్ము సారథ్య	45
ఇమ్మెయి సూతనందనుని	101
ఇరు తెలంకుల మూతలం	201
ఇరుదెసల నున్న	138
ఇరువదెను నిశిత	116
ఇది శ్రీమదుభయ కవిమిత్ర	61
ఇది శ్రీమదుభయ కవిమిత్ర	140
ఇరువురు నతిరథులు	190
ఇవ్విధంబున	12
ఇవ్విధంబున	17
ఇవ్విధంబున	109
ఇవ్విధంబున	215
ఇవ్విధంబునం	57
ఇవ్విధంబునం గాకం	75

ఇష్టిధంబునం దెచ్చి	77
ఇష్టిధంబున ఘోర	183
ఇష్టిధంబున నద్దెస	174
ఇష్టిధంబున నప్వీరోత్త	196
ఇష్టిధంబున మగధ	124
ఇష్టిధంబున రాధేయుం	100
ఇష్టిధంబున విక్రమ	207
ఇష్టిధంబున విక్రమించిన	134
ఇష్టిధంబున విరధుం	97
ఇష్టిధంబున వివిధ	121
ఇష్టిధంబున వివిధాస్త్రం	136
ఇష్టిధంబున వృకోదర	101
ఇష్టిధంబున వృషసేను	190
ఇష్టిధంబున సేనల	93

ఈ

ఈడఁబోక రాధాసుతు	104
ఈతఁడు దుర్దశం బొరసె	102
ఈతని నొవ్వఁ బల్కుటన	163
ఈరసమునఁ గదిసి	150

ఉ

ఉగ్రుఁడై దుస్స సేనుని	186
ఉడిపి తోడన కవ్వడి	200
ఉత్తమ కర్మ మిట్టిదని	170
ఉదయాచలమున	15
ఉబ్బి మాద్రీసుతు డెబ్బది	24
ఉరగంబు దునిమి	206
ఉఱక యడఁరి మెఱసిన	150
ఉఱక యశ్వత్థామ	136
ఉఱక సమీరసూనుఁడు	16

ఎ

ఎంగిళులు గుడిచి	77
ఎందఱు వొదిలిరి వారల	221

ఎందు వచ్చెదు నిలు	134
ఎక్కె నిట్టూర్పు నిగుడం	26
ఎట్లు పియమైనరెచ్చ నట్లు	63
ఎత్తి యత్తురంగంబుల	55
ఎఱికి సైన్యంబు సమరం	20
ఎద్ది పియము సేయు	36
ఎఱుఁగుదు మఱచితి	181
ఎలమిఁ గడచి పోవు	75
ఎల్లఁ జూడసిడము విల్లు	163
ఎల్ల భంగు లనేక	161
ఎవ్వరు సూపనేల నరు	69

ఏ

ఏచిన యా పురత్రయము	50
ఏను దపశ్రరణంబున	212
ఏనుధార్తరాష్ట్రహిత	70
ఏ నురము వ్రచ్చి నెత్తురు	183
ఏను సంధికిఁ బోయినఁ	166
ఏనూఱు రథంబులు వెనఁ	150
ఏనేమి తప్పు సేసిన	73
ఏనొండె నతనిచే	102
ఏమిర పసులని యార్వపు	185
ఏమీ తగవును ధర్మము	210
ఏలిన వాని పాటుగని	19
ఏసి మఱియు శిత	200

ఐ

ఐనను నిప్పటి దుఃఖము	169
---------------------	-----

ఒ

ఒంటి మెయి దాఁక	78
ఒండు శరాసన మెత్తి	30
ఒండొక విల్లు పుచ్చికొని	173

ఒండొరు కేతువుల్	20
ఒండొరుల మీద నుజ్జ్వల	150
ఒకటి కొకటి కంటెను	13
ఒకదేశంబు దాగోడ	34
ఒకళు లొకళుల హయముల	13
ఒనరింపుడు దివ్యరథంబు	53

ఓ

ఓపి యతని రణభారము	161
------------------	-----

క

కడంగి కృతవర్మతోడ	20
కడంగుము నీదుజాణము	127
కడఁబెక్కు వేలు దూపుల	120
కడువడి వదముడియును	57
కడు వెగడంది యున్న	137
కదిసిన నమ్మహాభుజుడు	114
కనకపుఁ గామతోమరము	31
కనదస్త్రంబుల నుజ్జ్వలొద్ధట	158
కన లధిక మైన	209
కనలి యప్పీరుండు	116
కనలి యాసూతపుత్రుఁ	179
కనలి యొండొక విల్లు	95
కని గాండీవధిరుండు	35
కని పాంచాలురు గోపం	93
కని ఫాలంబులు భూమి	50
కని యాటమ్ముల నెడనది	37
కని రాధేయుఁ డద్దివ్య	137
కని విందుండు ప్రదీప్త	15
కని సంశప్తకు లేచి	119
కనుగొన జల్మ నైన	12
కనుగొని భీమసేనుడు	174

కనుగొనె శల్ముఁ డిట్లనియె	139
కనుగొను మిర్చుడేను	148
కపికేతనము హస్త	192
కచ్చి యాలోన	103
కమల వన సున్నక	80
కమలాకరము తీలఁ	21
కమలాశను కట్టెదిరికిం	54
కరణ ఫల పరిత్యాగ	220
కరి కరి గిరి గిరి నంభో	198
కరి బృందంబులు ద్రౌక్ష్ణ	110
కరిహయ శవముల	38
కర్ణ మనోహరుల కాంతల	133
కర్ణసుతుఁడు పలక	187
కర్ణుండు పదిచండకాంనం	197
కర్ణుండు మనల మార్కొనం	130
కర్ణుం దొక్కరుండును	118
కర్ణుఁ డట్టె కలన	41
కర్ణుఁ డేపారి శిఖండి	135
కర్ణుని కేతువు గ్రాలెడుఁ	175
కర్ణుని మెయి నాలోనన	201
కర్ణుని యగ్రభాగంబున	189
కర్ణుసూనులలో నొకండు	165
కర్మ సూక్ష్మశిఖి గానక	156
కవల గురుండు భీష్ముండును	194
కవలతోఁ జెనఁగెడు	115
కాండమహాతరంగముల	81
కాడెని బిరుదు లాడక	153
కామఁ బాసిన కమలంబు	214
కార్ముకముఁ గేతువును	87
కాలాయన నారాచము	116
కావున నవ్వరమిమ్మటు	43
కావున నీకు నప్రియము	32
కావునఁ బ్రభుత్వసంపద	153

ఘ

ఘనతర వత్సవంత	32
ఘోరానేక శరాక్రతిం	143

చ

చంపి పాలిత ప్రతిజ్ఞంశ	159
చదల మెఱుంగులువర్వం	99
చనుటయు నజాతశత్రు	133
చరణములుం గరంబులు	30
చరమగిరినుండి పడి	23
చలంబు నెఱయ నతని	155
చిందంబుల మోక్షతకు	13
చిత్రచాపము క్తశిత	96
చిటునగవుతోడ మైమఱుఁ	210
చూచి తన్నప్పడు గ్రమ్మఱ	219
చూపి యక్కొంతేయులం	2
చూపుటయు నగ్గలంబగు	147
చెన్నునఁ బాంచాలురు	217
చేతులు చలలును బహు	122
చేయంగ వలయు వానిం	158
చేరి బహుచిత్రగతులం	13

జ

జనపతియుఁ గృప	186
జనములు భీష్మ ద్రోణులు	12
జనములు వృథా ప్రతిజ్ఞం	157
జనమేజయుని సూతుఁ	179
జనవల్లభ యొక సమయము	47
జనసంకుయంబు పెల్లె	87
జనులు విహ్వలు లగునట్టి	204
జనులెట్టిది మిత్ర విధంబని	82
జనులెట్టిది శత్రు విధంబని	82

జామదగ్నున్ జూచె చయ్యనఁ	57
జూరంబు వాడు మొలచిన	41

డ

డిశిరయమునఁ గడిగిన	38
దులిచిన చబ్బలుమగండు	207

త

తక్కటి రథకజనులు	180
తక్కటి నై నికు లనిన	7
తగువార లొరుల దెగడుట	59
తదనంతరంబ లోక	55
తదనీకంబు గజంబులు	124
తన కడిమ బంధ మోక్షము	110
తాకరముల్ నిగిడ్చి	107
తనకు నెదసొచ్చి	112
తనకుఁ బిమ్మిటియైన	2
తన యరదం బెద్రెఱ	150
తనువులఁ గర్ణ బాణములు	216
తనువులఁ బోటు బాణంబులు	100
తపము నుదాత్త శౌర్యము	190
తరమిడి చంపెఁ గీచక	103
తఱిమి తన మునుము	137
తఱిమి సుశర్మఁ దాకిన	109
తలఁచిన నెదకు సంతాపంబు	73
తలఁవంగ నద్గుణంబులకుఁ	9
తలకొని జలములు	76
తల్లి చన్నుల పాలేను	184
తల్లిదండ్రుల మాడ్కి	157
తళతళ మనియెడు	11
తానును వారును దూపుల	94
తారకాతున కొక్క తనయుం	49
తునిమి దోస్సారంబు	95

తునియలుగ జేసె హరులఁ	34
తురగ ద్వివరథ తూర్వ	122
తురగములఁ దాన నడవుచు	182
తురగ రింఖా ముఖోద్ధూత	11
తెగి మన కగ్గమై యరుగు	199
తెరలక కర్ణుఁ డవ్విజయు	200
తెలిపిన దామోదరుండునుం	194
తెలియ విన నీవు సెప్పిన	3
తెల్లము మిమ్ము నందఱ	39
తెల్లసీవిరులును వెల్లని	35
తే రతని యరదమునకుం	32
తేరు గదలక నీక వైరులు	109
తేరు మురారి దోణుసుతు	120
తేరుల చెక్కలు వారణంబుల	33
తోడరి భవ త్తనూజులు	177
తోడరుఁడు పొదువుం డేయుఁడు	201
తోడన కోదండము	182
తోడన హయసూతుల	112
తోడై డాపట వలపట	176

ద

దంతిఘటల్ మహాగ్ర	14
దమమున నియమంబున	47
దానం గనలి	27
దానం గోపం బగ్గలించి	15
దానం గోపించి	108
దాన బీటువోవక	182
దారుణాస్త్రజాలాంశుల	213
దీన వృత్తి శల్కండు	214
దీనికి నీవు కటకటం	211
దీప్త ప్రతాపంబగు	160
దుఃఖంబు నిస్తరింప	3
దుఃఖపరంపర ద్రొక్కున	6

దుర్యోధను చేసిన యవ	41
దృష్టాంతము సెప్పెదనని	81
దేవతలకు నైన దేవేంద్ర	86
దేవత లిచ్చిన తేరు	154
దేవా వై శంపాయనుం	1
దేవా వై శంపాయనుం	63
దేవా వై శంపాయనుం	141
దై వంబు బలవంతంబనిన	41
దొరలఁ గడచి బలంబు	180
ద్రౌపదీనందనులును	178
ద్రువదతనూజులుం	131
ద్రోణాచార్యుని యుగ్రపు	146
ద్రోణుండు బహుదివ్య	67
ద్రోణు పరాభవం బధిక	29
ద్విజపతి వృషభాంకోదీర్ఘ	140

ధ

ధనువు దునిమి కొమ్ములు	30
ధనువు దునిమ యెండు	112
ధనురాచార్యుని చావు సూచి	151
ధను వొం డుగ్రత నెత్తి	182
ధరణీచక్రము నీవ	215
ధర్మపుత్రుఁడు గురుతనయుతోఁ	113
ధర్మవాదులు ధర్మత త్త్వ	208
ధీరజనో త్తముండు	22
ధృతరాష్ట్రుండు మ్రానుపడి	3
ధృతి నొండు విల్లుగొని	114
ధృతి వొగ డొంద నేచి	22
ధృష్టద్యుమ్నండును బెండు	29

న

నకుల సహ దేవులును	174
నకులానుజుఁడు గృపాణం	22

నకులుఁడు సహదేవుండును	158	నాకొలఁది యిప్పు డెఱిఁగితి	77
నకులుఁడు సూతపుత్రుఁడు	23	నాగపాశబంధనంబుల	110
నడపుమనుటయు నమ్మాటఁ	64	నాదుర్జయమునఁ జేసియు	8
ననుఁ గృష్ణుకంటె నధికుం	46	నారాచము లాదిగుగల	43
ననుఁ జూడుము వేడుకకుం	151	నారాచాది మహోన్న	64
ననుఁ దగియెడు నతిథిం	120	నాపుడుఁ దేరు మద్రనర	103
ననుఁ దొఱగి నేవు పొఖ్యంబున	161	నిగుడు దవాన్నిజ్ఞానల	153
నను నింత నీచపుఁ బని	45	నిడుఁగేలున్ బలు తొడలు	214
ననుబోఁటి జోరునుం	203	నినదనమున్బటస్ఫురణ	213
నను బోఁటుల మనములు	119	నినుఁ దలవడఁ జూచిన	132
నను సుప్రసాద వృష్టిం	160	నిను నొంచు వాఁడె కర్ణుం	209
నన్ను సర్వసేనాధిపత్యంబునకుం	10	నిన్నుఁ దృణముఁ జేసి	154
నన్నెఱిఁగి యెఱిఁగి యిట్లనఁ	151	నిబిడ ఘంటావళి నికృతం	14
నరతనయుండు దత్తనువు	21	నిర్గత ప్రాణు రాధేయు	214
నరనారాయణులకు పెందును	196	నిలు నిలుమని తమ	127
నరవర చూడవే తెలియ	42	నీకుం బోలిన మొగ్గరంబు	13
నరవర పంపుమేను	155	నీకు నృద్ధ సేవ లేకున్కి	156
నరవర యెందుఁ జూడమె	24	నీకు వెఱపింప నయ్యెడు	33
నరసింహుండ సురేంద్రు	130	నీ కొడుకులు కవచియు	186
నరుఁ డదె కంటె కారవ	178	నీచులకు బలంబు నెట్టన	81
నరుఁడన్న వర్తనము	169	నీచెప్పెడు మెయి సూడంగ	134
నరుఁ డమ్మై వినివచ్చె	90	నీ తెఱఁగిట్టిదేనిరణ నిష్ఠకుఁ	153
నరుఁడు దీప్రకరార్పులు	63	నీ తోడ్పాటున నేఁ ద్రివిష్ట	187
నరునకుఁ బూని పల్కితి	65	నీ యట్టివాని విక్రమంబునుం	30
నరునకు సూత సూతి	53	నీ యస్త్రం బిచ్చుడు కర్ణాస్త్రం	209
నరుని ప్రతిష్ఠాభూవర	162	నీ వనేకగతులు నేర్తిది	76
నరునిశరంబులన్ రథ	65	నీ విక్రాంతియు నాపయిం	9
నవతి కారవ రథికులు	173	నీ విట్టివాఁడవని ధరణి	153
నవతి శరముల నవ	37	నీవు జూదంబాడఁగావై ర	159
నవ్వుచుఁ జూపంబు నడిమి	99	నీవు పొజ్జిండవు ప్రబలుండవు	10
నవ్వులకంటిఁ గాక యది	123	నూలు గతుల నీవువాలుదే	75
నవ్వెడు తలలను గ్రొవ్వారు	176	నృపుఁడును భీష్ముఁడుం	63
నాకుఁ గల సొమ్ము లెల్లను	50	నెట్టన యల్గినం దగునె	185

నెత్తుటఁదోగి మేను	207	పాండవనై న్యంబుల	123
నెటిదగఁ దేజితమై	142	పాండవాగ్రజుఁడు వర్పంబు	100
నేరకతొడరితిఁ గాల్కొన	76	పాండవు చావంబు ఖండించె	36
నొంచితోడన	34	పాండవుల నాజినోర్పు	105
		పాండవులయట్ల రాధాసుతుం	195
		పాండవులు ధర్మపరు లెవ్వలన	86
		పాండున్యపాగ్రనంపనుఁడుఁ	66
		పాండున్యపుసుతులలో	41
పంకజనాభుఁడున్ వినుగ	153	పాండుసూనుల తోడివగ	4
పటుతరమైన నారసము	106	పాండు్యుఁడా సేనలపై	125
పటునారాచముదీ ప్తి	23	పాయవడియసేన	176
పటుబాణప్రకరంబు	17	పార్థుడెసఁ బలుకుపుట్టినం	39
పటుసింహనాద తూర్వోత్కట	101	పాణీన జూచి కౌరవ	143
పట్టపగలింటి సూర్యుని	145	పాణిపాణి డయ్యుటయు	76
పదంపడి	184	పావనిఁ మున్నుగాఁ గవలుఁ	137
పదపడి పాండవయోధు	131	పావనికి నిషాదపతి	133
పదపడి యొకభంగి	151	పుండరీకాక్షుండు గాండివితో	199
పదపడిరాధేయుం	88	పులుఁగులలో నీవెక్కుడు	74
పదుమూఁడు వర్షముల్	148	పూనిక నెఱపి శోకం	167
పరిబాణంబుల నొంచి	106	పెక్కండ్రతోడఁ గర్ణుం	174
పనిపడి జామదగ్న్యుఁడు	73	పేరుగల రథికముఖ్యుల	171
పరదోషము నెప్పగ	34	పొడవునకు నెగనె	76
పరమధర్మపరులు	211	పొదివెడు నస్పడు	94
పరశురామువత్తం బయిన	203	పొరి బంధు పుత్రమిత్రుల	5
పరశురామునిచేతఁ	7	పౌరుషమేటికిదైవం	5
పరిచయసక్తచిత్తుఁడయి	42	ప్రకట మహార్థసౌరభ	219
పలకయు వాలునుం	25	ప్రజలకుఁ బతిఁ గాగఁ	51
పలికిన నేమిబీరములు	149	ప్రతిశరములు పాండ్య	126
పలుకులు వృథగా నన్నుం	25	ప్రమతివిదూరా సుమన	140
పలుదెస మంటలు ప్రబ్బఁగ	204	ప్రాణహాని వచ్చుపట్టున	157
పలువురకుఁ బుట్టినిచ్చలుఁ	72	ప్రీతి యెల్లర్ప బీరుల	87
పవనసుతుచేత వాభూధవుఁ	139	ప్రైవడి పోయెఁగాన ధృత	185
పాంచాలరఁ గేకయుల	138	ఫల్గునుండు మేఘబాణ	198
పాండవకోటి సూతసుతు	8		

బ

బంధుమిత్ర యుతంబుగఁ	11
బరవన మొప్పంగూర	26
బలమును శౌర్యముఁ దేజముఁ	165
బలవంతులగు దనుజుల	57
బలవిక్రమములు వినుతం	1
బలశాలియైన హంసముఁ	74
బలితపు వెన నాబోతుం	214
బలియురగు రాజులును	137
బలుగాలిన్ నలుదిక్కులం	94
బలునారసమున నేసిన	172
బలుసింధెగటార్చి మరలు	217
బలు పెసింగఁ బాండుపుత్రులఁ	36
బలుపెడి నుబూకుఁ డిరువది	27
బలుచిల్లుగ్రతనెత్తి	116
బాడుదలనొండెఁ బట్టుము	64
బాణజ్వాలలు బెట్టుపర్య	95
బాహువిలాసంబు మెఱయ	26
బాహువునొచ్చినం గినిసి	19
బీరమును లావుఁ గల్గిన	202

భ

భండనంబునఁ బాదుచేఁ	53
భండనము నేర్పుమెయి	43
భరితక్రోధ మహోగ్ర	202
భరితోత్సాహతఁ జేర్చి	196
భల్లం బొక్కటఁ జంపె	27
భల్లములు మూఁడు సిడము	181
భార్గవాభిధానంబగు	79
భార్గవాస్త్రంబున నొక్కనిం	72
భీమసేనునకు సేనాముఖం	152

భీమాస్త్ర శిఖర చక్ర	114
భీముఁ దపిల్చుచున్ రథము	167
భీముఁడుఁ పలును భర్తజు	195
భీమున్ రథవిహారణ	148
భువనము లన్నియు నొక్కఁబఁ	217
భూసుర శాపంబున నిదె	205
భ్రుకుటిసూర్జిశ ఛాలభాసుఁ	159

మ

మందరంబుచేత మధితమై	171
మనమునఁ గూర్తుగాన	215
మనము బలశౌర్యఘనుఁ	9
మనలోఁగయ్యెఁ జేటికి	6
మనుజేంద్ర కళలివగు	151
మర్కటేమలైన మార్గణం	25
మఱియు గురుపుత్రుఁడేయ	126
మఱియు నమ్మిందపతి	215
మఱియు నరుండు సూత	201
మఱియును	20
మఱియు నొక్కం డాకర్ణింపు	43
మఱియు నొక్క మహనీయ	24
మఱియు బహువిధోత్పాతం	65
మఱి యొక్కడెను జెప్పెద	72
మఱి యొక్కట నెప్పెద	69
మహిత మునులగు పిరెందు	191
మాధుని కోల్తలకుఁ	124
మాతండ్రి యెడఁజేసిన	128
మానకయున్న మఱియును	80
మానస సరసి వసింతు	74
మాయోపాయంబుల గాంగేయుం	7
మిగిలి యప్పాండవాగ్గజు	88
మితండ్రి కుఱికి నఱికిన	128
మీరు నిజంబు చెప్పితిరి	54

ముంచు మహోద్ధతి	114
ముందర శిఖండినిడి	7
ముందరి యట్లుగాదు	68
ముదమున నతఁడందఱఁ	97
మునులోకముచే సత్కృతి	5
మును విశ్వకర్మ చేవేంద్రునకై	42
మునుసభఁ బలకిన	183
మునుసహదేవుండగు	135
మూఁడఁజూహింబు లిమ్మెయి	133
మెఱయ వెలిమాపులును	196
మెఱసినం గుపిత	25
మెఱసినం జూచి	188
మెఱసిన నెఱసిన	122
మెఱుఁగు తోడిలలిత	60
మేఱువు వోలె నొప్పిన	86
మేలి మదావశంబులును	92
మేలు విలుగొని యఱువది	26
మొదలి రాజు నభయముగ	140
మొనసిక్రీడి మరియు	200
మొగ్గెడు వాహనంబులు	133

య

యవనశక సైన్యములు	119
యాదవ వీరచయంబు	39
యుధామన్యుండు గృపా	136

ర

రణంబు దారుణంబయ్యె	169
రథమవి తథమైనను	8
రథము రథమ్ము జేరఁగఁ	42
రథ్యగతులు నెఱయ	143
రథికవర్మదైన రాధేయు	218
రయమునఁ బంచవింశతి	106

రయమున వాని నన్నిటి	23
రాజరాజుఁ బాసిరాజ్య	168
రాతిఁ మైఁదాఁకి క్రూరత	67
రాదేయుండు నుదీర్ణ	134
రాముడు విమలవృత	56
రాయంచ మందగతిఁ జను	75
రెండుసేనల శంఖభేరి	192
రేపకడ సకల బలములు	42
రోపమహాటోప భీషణ	71

ల

లావులు రథాతిరథ	84
లీలంగేల నమర్చి	133
లేరిచట మగలు నీకును	166

వ

వంగాధీశుఁ గరింద్రుతో	131
వచ్చిన మఱిగెల్పుగొనన్	144
వడిఁ గృతవర్మ దాఁకిన	37
వడిఁ బొదివి భీముఁ డార్చిన	133
వనధివాసులగు నివాత	205
వనమునఁ బండ్లెండేడులు	13
వరంబులు గోరికొం డనవుడు	47
వరదివ్యాస్త్రవిదుండు	29
వరదు శరణ్యశశాంక	50
వరమువడిసిన యాదైత్య	48
వరవుడుల నూర్వురను	171
వరుణుఁడు నీళ్ళచే జెడునె	86
వఱకులు మన చేరువఁ	35
వలను శోభిల్ల నెవ్వఁడైన	69
వలవదు నన్నునుం గృపు	195
వలుఁద నారసంబు	137

వాడె కురుక్షితిపాలుడు	139	వినుమాదర ముత్సాహం	9
వాడు వడినం దక్కటి	167	వినుమిత్తెఱుగున నేన	44
వాని దునుమాడియా పాండు	207	వినుము కుమారవిప్రు	29
వానినెల్ల ద్రుంచి వలవచ్చి	172	వినుము నరేంద్ర చూడ	205
వాని మగిడించి	20	వినుము బ్రహ్మఘ్నుడన	123
వాయుసత్త్వండు వాయుజ	172	వినుము మహీసురు శాపము	213
వారలఁ గడచి ప్రభద్రకు	93	వినుము సత్యంబ పలికెదఁ	181
వారలపై నక్కురుభూనాథుం	131	వినుము సుభద్రపట్టి	182
వారల లోకవీరుల నవ	68	విను మేను జేయఁబూనిన	155
వారల వడికోర్వక	127	వినుమేను విక్రమింపఁ	45
వార లిరువుర నుగ్గింపు	138	వినుమొరులకు గాండివ	155
వారలు గెలఁకుల నడవఁగ	8	వినుసత్యం కాడెదఁ	182
వారికిఁ దోడ్పడి యక్కడి	93	వినుసత్య ధర్మరతుడగు	11
వారి వీక్షించి ఖచరులు	20	వియచ్చరులు వెలుగందిరి	93
వారొండొరుల శరపరంపర	107	విరటుని గోవులన్ మరల	77
వారికతూపులు మేనం	111	విరథుండై పాలివోని	28
వికల రథవ్రయత్ను	34	విరథుడయ్యెన కాని	35
వికల సాధనుడైన యవ్విభుని	116	వివ్వచ్చు విక్రమవిహారం	31
విజయుం దాఁకి పెనఁగుచో	7	వీఁ దొకరుండె యింక	13
విడుతు రాపుల బంధుల	84	వీనులకుం బలుకులు	59
వినత దురిత నిరసన	220	వీరికి జయంబుధృవం	191
విని కృతవర్మగాంచి	113	వెండిపింజఁ బొలుచు	32
వినిన జనంబు లీతఁ	67	వెండియుఁ బాంచాలరథిక	180
విను కర్ణునకే నోడితి	152	వెండియు నేపునఁ జై కొని	93
వినుత మహాస్త్రముల	83	వెండియు బలువిడినయ్యా	206
విను నీకిచ్చిన బాస	10	వెండియు సుశర్ముని	32
విను పాపదేశ సంజనితుండ	72	వెగడునఁ జెయ్యెది	109
విను పిచ్చుక కుంటతిరయ	8	వెగడుపడి చక్రరక్షకుల్	201
విను పిన్న నాడు నీవీ	156	వెడతలఁపు లుడిగి	185
విను పెద్దయు వినికిలేని	157	వెనుకొనిరాధేయుడు	25
వినుమల్లేచి నకులుఁ	131	వెరవునఁ దత్తనువుం	77
విను మతఁ డిమ్మెయి	201	వెరవునులావుదివ్య	149
విను మతని యోధజన	101	వెఁ జెక్కమ్ములు మనపై	121
విను మప్పలుకులు పాటిగ	154	వెస నతని యురము	103

వేడుకఁ జూడుమేను
వేఱొక్క విల్లెత్తివివ్వచ్చు
వైచిన నవ్వీరుండు
వైవస్వతు చందంబున

శ

శక్తులను దోమరంబుల
శక్రుతేరైన నడవంగఁ
శరణము వేడెదను
శరతల్పమున నుండి
శితశరము లుత్తమౌజుఁడు
శినివంశవరునితోడం
శిరమునఁ గంఠ దేశమునఁ
శిరమునఁ గర్ణంబుల
శీతార్త జనంబులు
శృంగములేని నీలగిరి
శైవేయుండును భీమసేనుఁడును
శైవేయుతోడవిందాను
శోకవారిధి పారంబు
శ్రమమునకై యేనుసకలాంబ
శ్రమమున సోలుచుండియుఁ
శ్రాంతిం బొందినవాఁడు
శ్రీ పరిణామ స్థితివిద్యా
శ్రీ మచ్చరణాంబుజ యుగ
శ్రుతకర్మ కోపించి క్రూర
శ్రుతకర్మనకులుని సుతుని

స

సంగరమేను పెక్కుదివసంబులు
సంజయ మురభంజనుని
సంతసపు వార్తపుచ్చుము
సకలదేశములను సన్మార్గ

170	సకల ధరణి వలయ	219
21	సత్యంబు నహింసయు	156
142	సత్యవ్రతంబును శాత్రవ	44
9	సత్యసేనుఁడు మూఁడు	31
	సమదాటోపత వాయునందనుఁ	133
	సమరము పెంపునెప్పెదవు	35
15	సరకుగొనండు పాండు	1
59	సరభసముగనన్ను	147
162	సరియగునాకుదివ్య	42
6	సహదేవుని తేరెక్కిన	138
136	సాత్యకియును శరంబులు	147
116	సాత్యకి వృషసేనుసత్త	96
123	సామజము వడిగనశ్వ	7
207	సామర్థ్య మొప్పనిశ్వం	52
40	సారథివడుఁడై రథిక	73
205	సారథి యెవ్వండనుటనుటయు	53
97	సారథి యెవ్వఁడాతనికి	8
17	సారథిలేమిని సాత్యకి	114
5	సారథుల యుబ్బువాజుల	180
79	సారవంతమై కర్ణునిసైన్య	90
202	సింహంబు బారిఁజొచ్చిన	117
196	సిదము కామసూడువడఁకెడు	65
1	సురగరుడఖచరవిద్యా	204
141	సురగరుడోరగవిద్యా	168
18	సురపతి తపంబు సేసినఁ	204
27	సురలై నంజలమెత్తి	148
	సూతతనయ నారాచ	17
130	సూతతనూజుఁ డబ్బలము	98
4	సూతతనూజుఁడు వడినం	214
194	సూతతనూజు మోహరము	90
84	సూతతనూభవుం డనిల	103

సూత తురంగ స్యందన	129	హయములు పగ్గముల్	142
సూత సుతుండు నీయెదుర	199	హరి కెక్క డరయ మద్రేళ్ళరు	43
సూతసుతుఁడు ధనంజయుఁ	130	హరిగలుగంగ నేటికి	154
సూతసుతుఁడు బలువిలు	24	హరిదెసఁ గన్గొని యాతని	22
సూత సుతుని మెడనెత్తురు	162	హరిమేని కాంతియును	170
సూతుల దెగటార్చికేతనం	26	హరియును బాండునందనులు	13
సౌబలు నీతియు గర్ణ	41	హరివెరవున ధవళాశ్వ	119
స్తుత్యానుభావ నిర్మల	50	హరి సనుదెంచినపు మన	195
స్వాతిగతుండగు శుక్రం	150	హరుఁడు దక్కఁ జాపధరుఁ	160
		హరులను సూతుఁజంపిన	111
హ			
హతశేషులై న సంశ్చ	111	హరు లమ్మహాత్ము లిరువుర	54
హయములఁ జంపి ముప్పది	179	హితము సెప్పఁదగనె	73

శ ల్య ప ర్వ ము

-X ❦ X-

పద్యము

పుట

పద్యము

పుట

అ

అంతం దెలిసి యక్కొంతేయా

272

అంత ధనంజయ కిమ్మిరా

297

అంత వలవదిమ్మాట

238

అంత దుర్నయంబు

370

అంభోగర్భము సొచ్చి

342

అకట కులంబి కారణ

425

అక్కట యెప్పు బల్వురు

435

అక్కడ సంధికిం జనిన

311

అగపడి కచ్చువెట్టి

356

అగ్నితీర్థమునకు నరిగె

380

అచటనుండి సారస్వత

382

అచటు గదిలి యాతఁడా

382

అచ్చపుభక్తికిన్ మది

291

అచ్చెరువు సంపుటకు

421

అచ్చోటు గదిలి హలా

382

అజ్ఞపాటించి మది

301

అజ్ఞలమునఁ గ్రుంకి

372

అట్టి యయ్యుదపానం

366

అట్టియెడఁ గంకటాం

288

అట్టియెడ

282

అట్టియెడ

306

అట్టియెడ

378

అట్టియెడ రెండువేలు

323

అట్టియెడ సుడిసి

328

అట్లడలుచు నిట్టూర్పు

321

అట్లుంగాక

298

అట్లుగాక గెలిచి

335

అట్లుగాక మైత్రేయ

408

అట్లు ఘోరాకారుండై

352

అట్లు దొరుగు దారుణ

261

అట్లుద్యోగించి

383

అట్లు ధర్మనందనుం

338

అట్లు నడచుచు సరస్వతీ

364

అట్లు నిశ్వాసంబు నిగుడ

351

అట్లు పాండుభూపాల

292

అట్లు మనసై న్యములు

323

అట్లు మీరు సాలరేని

349

అట్లు వడియున్

410

అడరి ధనంజయాదు

259

అతఁడందఱ జాణంబులు

300

అతఁడడుగంగ శల్య

333

అతఁడు డెబ్బది యమ్మల

277

అతఁడు పండ్లెందు వాలమ్ము

275

అతఁడు పసదన మొనఁగు

337

అతఁడు ప్రదీప్తకోప	283	అనవుడు నాసంయమి	423
అతఁడు మేనమామ	244	అని	330
అతఁడు వెసనవసప్తతి	278	అని కురువిభుండు	394
అతఁడు సరస్వతి	368	అని గదఁ జేకొని	405
అతనిఁ గనుంగొని	351	అనిచెప్పి కృతవర్మ	234
అతనిఁగాంచితి నత	329	అనిచెప్పి పాండున్యప	422
అతనికిట్లనియె	429	అనిచెప్పి యప్పుడద్భుత	419
అతనికి నమ్మినిట్లనియె	439	అనిచెప్పి యమ్మడువు	331
అతనికి భీమసేను	388	అని తనకొడుకు	230
అతని ధనువా సుశర్ము	257	అని తలపోసి తన	273
అతనివధించుటకై	371	అని దుర్యోధను	226
అతని హయములు	262	అని దూఱి దుర్యోధనుం	405
అతిత్వరిత గమనంబున	339	అని ధృతరాష్ట్రనందనుల	423
అత్తెఱంగెఱింగించెద	363	అని ధృతరాష్ట్రునకు	324
అది గొంత పుడమిఁబడ	319	అనిన నిజతపంబు	385
అది ప్రభాసంబనుపేరం	363	అని నన్ను నాపరివారంబు	296
అదియును గృతస్నానయు	381	అని నిర్దేశించిన	387
అదియును నిలిచి మార్కొన్న	408	అనినవిని తలయెత్తి	308
అది యెల్లనేల చెప్పఁగ	310	అనినవిని ధర్మతనయుం	410
అనంతర వర్తనంబు	327	అనినవిని ధృతరాష్ట్రుండు	406
అనఘ నీవు చెప్పినట్టులు	244	అనినవిని నీతనయుం	353
అనఘ నీవు నాకు	240	అనినవిని పాంచాలురుం	359
అనఘ వశముగాదు	225	అనినవిని భవన్నందనుండు	350
అనవిని కృష్ణుడిట్టులను	408	అనినవిని మహాబల	355
అనవిని చుట్టునున్న	238	అనినవిని యచ్యుతుం	340
అనవిని యన్నరేశ్వరుఁడు	345	అనినవిని యచ్యుతుం	414
అనవిని యెల్లవారు	395	అనినవిని యతండు	333
అనవిని రాజుదేవులు	427	అనినవిని యమ్ముసేంద్రు	389
అనవిని శల్యుఁడిట్లనియె	241	అనినవిని యుధిష్ఠిరుం	244
అనవిని శౌరి యిట్లనియె	401	అనినవిని వృషస్కంధుం	239
అనవుడు నగ్గురు	335	అనినవిని సమస్తజన	241
అనవుడు నతండు	439	అనినవిని సవ్యసాచి	316
అనవుడు నాతడిట్టులను	406	అని పయిచీర చెఱంగు	427

అనిపలికి కరతలంబెత్తి	298	అనిరట్టియెడ నీకొడుకు	293
అనిపలికి కురుపతిదెస	356	అనిలజుడు బోలె	431
అనిపలికి దుర్యోధనాభి	333	అనిలజుని యశ్వముల	262
అనిపలికినఁ బాండవా	344	అనిలసుతుండ ధర్మమున	406
అనిపలికిన నీసుతుండు	242	అనిలసుతుండు పూన్కి	234
అనిపలికి పెలుచనవ్వి	404	అని విలాపంబు సేసిన	436
అనిపలికి యత్యంత	229	అని వెండియు	420
అనిపలికి యుజ్వల	353	అని వెండియు ననేక	369
అనిపలికి సన్నాహంబు	358	అని వెండియు నాపతిగురు	340
అనిపలికెనిట్లు సల్లాప	421	అని వెండియు నిట్లనియె	426
అని పెక్కుభంగుల	229	అని వెండియు నిట్లనుజుతు	347
అని ప్రార్థించెననుటయు	423	అని శంకించియుఁ గొంకు	289
అని బోధించెనదియునుం	311	అని సందేహాడోలా యమాన	285
అని భూపాలురనెల్ల	391	అని సంభావించెననినవిని	410
అని మము నోర్చినం బృథివి	343	అని హృదయంబునఁ బ్రార్థించి	291
అని మఱియు ననేక	411	అనుచుండఁగ నమ్మువ్వురు	375
అని మఱియును	357	అనుచుఁ బలుమాటు	389
అని మఱియును	394	అనుచుఁ బరుషోత్తముని	289
అనిమిష వాహినీ తనయు	436	అనుచుఁ బోటులఁ దొరుగు	352
అనిమిష వాహినీ తనయు	431	అనుచు నమ్మొనయాలో	309
అని మోపులు డిగవిడిచి	337	అనుజులఁ దనుజుల	330
అని యంత నిలువక	425	అనుజులుఁ దానుశల్యుని	249
అని యంత నిలువక	433	అనుటయు	344
అని యగ్గతముండు శోకా	236	అనుటయుఁ బొంగిధర్మ	350
అని యడిగిన నమ్మానవ	430	అనుటయు నచ్యుతుండు	355
అని యడిగిన వై శంపాయ	222	అనుటయు నట్లకాక	410
అని యనుజ్ఞ యిచ్చిన	371	అనుటయు నతఁడిట్లను	390
అని యారధికవరుల	437	అనుటయు నమ్మహీ	334
అని యిట్లు పుండరి	412	అనుటయు నాతండందఱ	225
అని యిట్లు సంజయుండు	423	అనుటయు నాతఁడిట్లు	240
అని యివ్విధంబున నమ్మను	347	అనుటయు మాధవుం	420
అని యూరడిల్లఁ బలికిన	223	అనుటయు వాఁడు పాండవ	255
అనియె నప్పడనిల సుతుని	336	అనుటయు సంజయుం	348

అఖిలగర్జన శోభిత
అమాద్రీసుతుఁ డన్య
ఆరధికవరుని నకులుని
ఆరధికో త్తముండధిక
ఆరాధేయ తనూజుఁ డన్య
అలోధర్మజు సారధి
అలోనంగురు ధరణి
అలోననశినివరుఁడు
ఆశ్చర్య కరణకరుణా
ఆశై నేయుండువాలు వెఱికి
ఆ సమయంబున
ఆ సమయంబున
ఆ సమయంబున
ఆ సమయంబున మనదెస
ఆసీనులై న యెడనగ్గురు
ఆ సౌబలుండు శరాసనాంతర

391
271
272
439
257
283
403
301
324
329
274
392
397
305
435
320

ఇట్లు చేకితానుండు
ఇట్లు జంకింపఁబడి
ఇట్లు తలపడిమండల
ఇట్లుతస్సహించి యి త్తీరంబున
ఇట్లు దారుణరణ విహారంబు
ఇట్లు దొడంగి
ఇట్లు ద్రౌపదేయుండగు
ఇట్లు దై ర్యధుర్యోత్సాహం
ఇట్లు పాటిన
ఇట్లు పూర్వసంధ్యా
ఇట్లు పెనంగుచుండ
ఇట్లు పెనంగుచుండి
ఇట్లు ప్రీతుండై యాతండు
ఇట్లు మధితంబయ్యును
ఇట్లు రాద్రోద్రేకంబున
ఇట్లు వచ్చి ధర్మతన
ఇట్లు విభ్రంభించి

268
347
396
356
312
255
258
393
321
251
273
301
390
259
292
339
280

ఇ

ఇంతకుమున్ను సెల్లె
ఇంతచెప్పుటనికి నేనోడి
ఇందాకవిశ్రమించితి
ఇందుఁబుట్టిన జనులెల్లను
ఇంద్రతీర్థమునకు నేనె
ఇచ్చియ తండవ్యయ
ఇటరమ్ము నన్నుఁ గౌఁగిట
ఇటుతగునే సుయోధన
ఇట్టిదికూర్క కర్మచుని
ఇట్లవప్తంభ విజృంభితుం
ఇట్లశ్వత్థామ కృపకృత
ఇట్లు కురుబలంబు
ఇట్లు కౌరవుల దుర్నయంబు
ఇట్లు చలంబున నవ్విభుం
ఇట్లు చిత్ర సేనుండు వడినం

233
236
344
386
351
384
228
341
358
264
440
243
323
295
258

ఇట్లు పోవునప్పుడు శాకి
ఇట్లు శక్తి బెడివంపు
ఇట్లు శల్యుండు విజృంభించిన
ఇట్లు శల్యుండు సమర
ఇట్లు శల్యుండు సోదర
ఇట్లు శమరోత్సాహ
ఇట్లు సవ్యసాచికిఁజే
ఇట్లు సిద్ధస్వరూప
ఇట్లు దెర్పి పేర్పిన యలుక
ఇతఁడు గదారణంబు
ఇతఁడు పఱచిన పాటులు
ఇతనిని భయదీయోజ్వల
ఇతని సమయింప నయ్యద్యు
ఇతైఱంగున
ఇతైఱంగున
ఇతైఱంగునఁ దలపడి

422
292
278
255
293
249
274
377
294
354
409
316
291
276
276
251

ఇ తైఱంగునఁ జెనంగి
 ఇ తైఱంగున నెల్లవారలు
 ఇది నామాటగాఁ జెప్పు
 ఇన్నాఱు రథంబులు
 ఇమ్మడువులోన డాఁగెన
 ఇరువురును సందు సూడక
 ఇవ్విధంబున
 ఇవ్విధంబున
 ఇవ్విధంబున
 ఇవ్విధంబున
 ఇవ్విధంబునం బోరు
 ఇవ్విధంబునఁ ద్రిగర్త
 ఇవ్విధంబునఁ దుర్యోధనుం
 ఇవ్విధంబున చొర యటిమి
 ఇవ్విధంబున నమ్మహా
 ఇవ్విధంబున నొండొరులకు
 ఇవ్విధంబున మార్కొని
 ఇవ్విధంబున విజృంభించిన
 ఇవ్విధంబున విరధుండై
 ఇవ్విధంబున వృకోదరునకు
 ఇవ్విధమున శినివీరుని

ఈ

ఈ గెలివేలార్చెద బాహా
 ఈ పుణ్యక్షేత్రంబున
 ఈశ్వరుఁడు క్రీడి కస్త్రంబు
 ఈ రథకులు తనునిమ్మె

ఉ

ఉభయవాహిని సంగరోద్యోగ
 ఉభయునన్నియు గంగయు
 ఉరముననాటిన ఘన

266

361

433

316

330

266

257

263

290

297

254

313

354

319

267

399

234

271

238

357

278

ఉరవడి రథికజనంబుల

ఉర్వీవలయము వడఁకెను

ఉఱికినఁ దేటిపై కుఱికి

ఎ

ఎక్కడఁ బోవవచ్చు గిరులేని

ఎక్కికొండొక తొలంగి

ఎత్తిత్తిప్పి యాడి యిలతోడ

ఎదిరి పెరగంగఁ జాలక

ఎనిమిది యడుగుల కొలఁదిని

ఎప్పుడును సంజయుఁడు

ఎవ్వరికిఁ గాఁగ రాజ్యంబు

ఏ

ఏకవస్త్ర బాంచాలి నిట్టిడ్చి

ఏకాదశా షోహిణీభర్త

ఏకాదశాషోహిణీశుఁడై

ఏతత్ప్రకారంబు వివరీతం

ఏనట్లు నూపిచెప్పితి

ఏనింక సమరమొల్ల

ఏనుదెంపుచేసి యాయున్న

ఏనును గర్జుఁడు దమ్ములు

ఏనుపదేశించితి నన

ఏను మను విన్న యక్కోర

ఏమనం గలదు సంజయా

ఏమిచెప్పుదు రౌద్రంపు

ఏమివిధంబునఁ బొరలియు

ఏరూపులయిన రూపఱు

ఏఱికొను మీవు నొకని

ఏలనుమానమేను

ఏవులకుండ నొక్కొకటి

ఏవురతోడ నట్లొకఁడ

263

392

403

298

313

300

432

266

333

314

404

332

329

407

352

345

238

227

421

222

392

254

346

261

353

336

425

279

ఐ

ఐనను నొకపలుకడ్డము

232

ఓ

ఒండుముఖంబున

333

ఒండొంటిఁ దాఁకి హేనులు

251

ఒండొరులం జుజుచుటం

391

ఒండొరులన్ జయించు

250

ఒకఁ డొకఁడ పాండవుల

246

ఒకది కుక్కదొంగి బూన్చి

397

ఒకని నొకనిఁ బదిపది సాయక

262

ఒకరునిఁ జంపితేని నకలోర్వి

354

ఒక్కనాఁ డక్కుమారుం

374

ఒక్కరేయి నీపాల నా యునికి

355

ఒక్కంత సేపు పలుకు

319

ఒక్కొక్క మాటుబుప్పన

266

ఒరు లయినఁ బెక్కు దినముల

244

ఒసంగి యా లుబ్ధకుల

337

ఓ

ఓఘవతి యనఁ బరగినఁ

423

ఓడివచ్చినాఁడ నుద్ధతి

345

ఓపి ధర్మార్థ కామంబు

408

క

కంసదాసుని పుత్ర కావున

413

కట్టియవై చె నెన్నుదురు

317

కడఁకయు లావునుం గరఁగి

248

కడలుకొనఁ జుట్టుఁ బట్టెడు

435

కడమింబోయి మహోగ్ర

379

కడు బెట్టిదంబగు గాలిచే

434

కడువడి సత్యసేను తురగం

257

కదిసి పవనజుఁడు

229

కదిసి మీఁదికి లఘించి

256

కనికొని యధర్మంబైన

402

కని యంతయు నెఱింగించిన

388

కని యశ్వత్థామయుఁ గృపు

283

కని శల్యానుజుఁ డేచి

293

కనుఁగొని దర్ప మంధరము

390

కనుఁగొని ధర్మసూతి

269

కనుఁగొని పార్శ్వచరులు

311

కనుఁగొని భీముండు

263

కనుఁగొని శిఖండి ముఖ

305

కన్నులు చీకులై నుత

216

కపటంపు జూచంబు

236

కపట ధర్మ కంచుకంబున

433

కమలాకరము లీల

236

కయ్యంపు మాట పుట్టిన

227

కరి హయ రథ బృందం

299

కరుణ జనించి శాత్రువుల

420

కరులఁ ద్రుంచెడు వేళ

280

కరుల గమి పొదవి

252

కర్ణ శకుని దుశ్శాసనుల్

342

కలకల నవ్వుచుఁ బాలుచం

339

కలగొనఁ బాలుచున్

332

కలయఁగ నెత్తురుల్ దొరఁగ

271

కలవారెల్లను దెగి నీ

235

కవదొనలును గాఁడీవము

418

కవలలో నొకఁడొండె

353

కవలు తనమీద రయమున

269

కవిసినం గని గుణంబు

321

కవిసిన దట్టకెం పడరు

262

కార్తి కేయుం డధీశుఁడుగా

240

కాలోపహత మనస్కుఁడు

425

కావునఁ గొఱతయును

311

కాళింగాది ఊణి
 కీడు వుట్టునని నీవు
 కుంజర నికురుంబ
 కురుకులము పొలియటయు
 కురుపతి చూచి చిత్తమున
 కురుపతి ధృష్టద్యుమ్నుని
 కురుపతి పడవాళ్ళం
 కురుపతి మద్రరాజు
 కురువిభుఁడు దనదు
 కురువృత్తాంతం బడిగిన
 కృతకృత్యుల మైతిమి
 కృతవర్మయుఁ గృపుఁడును
 కృతవర్మ సాత్యకి నతి
 కృతవర్మ నొంచె నెనిమిది
 కృప కృతవర్మలం గడిమి
 కృప కృతవర్మా శ్వత్థామ
 కృపుఁడును ధృష్టద్యుమ్ను
 కొడుకు తమ్ములు దోడ్పడ
 కొడుకులు దమ్ములుం గలన
 కోపావేశంబు నొంది
 కొపించి యతఁడు దర్పా
 కౌంతేయుల బారింబడ
 కౌరవముఖ్యు ధర్మగతి
 క్షతమునకు ముక్కునం
 క్షతధర్మంబు విడిచిన
 ఊణి రాజ్యార్థము

గ

గంగాతనయుఁడు దెగినను
 గంగానందనుఁ డాది గాఁగ
 గంగానందను పోటు మెచ్చక
 గంగాసుత గురు కర్ణుల
 గతి బహుశా లసత్తుర

356 గదఁ గయ్య మెన్నఁడొకొ 395
 426 గదతోడన్ గదచుట్టి 397
 250 గద నాచేతికి వచ్చినప్పుడు 355
 409 గద నేర్పెక్కుడు గల్లు దర్ప 411
 305 గదయుఁ దానును రుచిర 351
 276 గదాయుద్ధంబున నాభికి 406
 245 గాంగేయ కుంభజ కర్ణ 353
 243 గాంగేయ గురుకర్ణ కౌరవ 416
 282 గాంగేయుని గుంభజఁగర్ణం 244
 388 గాంధార దేశీయులగు 317
 417 గాలిఁగురుక్షేత్రంబున 387
 334 గుణనినదము రథనేమి 253
 294 గురుకర్ణుల యస్త్రాగ్నుల 419
 301 గురుసుతుఁడు పాండవు 427
 277 గురుసుతుఁడు పెనుబాపు 274
 231 గెలువరె జూరము లెందును 425
 281 గెలువును శల్యునినీచని 288

ఘ

341
 351
 271 ఘోరతర ప్రకారమగు 292

చ

423
 293
 341
 311
 310
 332
 242
 240
 247
 246 చంచీరకావళి ఝంకృతుల్ 246
 395 చండగదా పరస్పర ఘట్ట 395
 412 చక్కటిలేని యాలమున 412
 415 చదివితినెల్ల వేదములు 415
 223 చని ధృతరాష్ట్ర మందిరంబు 223
 440 చనిరని యట్లు ధృత 440
 252 చలమునఁ బోక పెనఁగు 252
 227 చాపాచార్యుఁడు భీష్ముఁడుం 227
 226 చావరు నొవ్వరు పాండవు 226
 351 చిఱతనగవుతో నొండొరు 351

చెడుటకు నోర్వకే విటులు	236	తమ్ముల నిన్నుఁ గేశవుని	349
చెలంగి కృవకృతవర్మాశ్వ	238	తలఁకుట యొప్పునే	321
చెలులం జుట్టులఁద్రోచి	432	తలఁదన్నువాడనను	409
చేసియొందొక భాసిత	270	తలఁవఁగ భాగ్యవంతుల	229
చొరరాదు మనుజులకు	340	తలయదియేఁ తన్నెడ	405
		తలసక్క ముడిచికొని	352
		తాను సఖ్యంబు సేసి నమ్మించి	373
		తురగంబులతోఁ గూడఁగ	418
జగముల నెందునుం	384	తురగఖురపుట రథనేమి	333
జననయనచకోరానందను	223	తురగములు సిడము	312
జననాథ శల్యుండు సమసె	224	శులువతనంబునన్	356
జనమేజయునకు నిట్లను	433	తెంపుచేసి మా మీఁద	343
జముచందంబున నేచి	290	తెప్పిటి లేచి చూచి	267
జ్యోరవము నాదముగ నతి	233	తెరలకవారుపై పయి	274
		తెల్లని సవరణ మెఱయ	253
		తే జోమయంబై న	373
		తొడలు విఱిగినేల	
తండ్రియట్ల సకలధాత్రీ	369	తోడనెతేరి వాహముల	285
తక్కటివలువురు మోచివిన	278	త్రితుండనఁగా ద్వితుండన	365
తక్కటివారునుక్కెక్కి	317	త్రిభువనానందకరుండై	379
తత్ప్రదేశంబున నున్న	424		
తనకై కాచే మదిసెల్లను	235		
తనపొరలుఁ దానుదారక	378		
తనయనుజు లకట	310		
తనయుఁడు వడశకుని	320	దండప్రణామం బాచరించి	370
తనయులని నందఱుం	226	దంతియుఁ దాను నాజి	310
తనవారుఁ దానుఁ గూడఁగ	345	దానికిం బవమానసూనుండు	407
తనవృద్ధియు మిత్రుని	407	దానికి నొచ్చిన మనముల	425
తనుఁబదులొకఁ డతఁహిను	392	దాని విని యమ్మహాసేనుండు	379
తనువు ఘనాస్త్రశస్త్రముల	335	దామోదరు తమ్ముండును	234
తన్నియలుకమలుగక	404	దీవిజ గరుడ ఖచరాదులు	274
తప్పినయప్పు మేటుదము	397	దురమున నమ్మెయిఁ గర్ణుడు	221
తమకుబలం బెక్కినతటి	234	దురమున నర్జున ప్రకట	230
తమ విన్నమాటలన్నియు	337	దుర్బలమగు నమ్మాఁకను	312

దుర్యోధనుండు దిక్కుమాలి
 దృష్టద్యుమ్ను డెదుర్కొనిన
 దేవత లమృతాంశునితో
 దేవవ్రతగురుకర్ణుల
 దేవహితపరుం డగుటం
 దేవాజనమేజయ ధాత్రీ
 దేవాయేమి సెప్పదు
 దేవావైశంపాయనుండు
 దైవ మట్లు గలచానే
 దైవ మెల్లఁ దలఁప నీవ
 ద్రుపదతనూజులన్
 ద్రోణకర్ణదివ్యాస్త్రముల్
 ద్రోణుఁడు సూతనందనుఁడు
 ద్వైపాయనుండును శుకుండు
 ధనువు తూణీరయుగళంబు
 ధరణీకినఁక నాయకుఁడు
 ధరణీనాయక పాండు
 ధర్మచందనుం దలమిగిలిన
 ధర్మపుత్రాదులును సుయ్యో
 ధర్మసంగరమున ధర్మజుచే
 ధిక్కారంబులు చరణవ
 ధృష్టద్యుమ్నుం డెదుర్కొనిన
 ధృతరాష్ట్రుండను ధరణీ

న

నకుల సహదేవులును
 నకులుండొండొకచాప
 నకులుఁడు రభసంబున
 నకులుని చాపవండము
 నచ్చినకర్ణ విక్రమమునం
 ననుబదునొకఁడతౌహిణు
 ననుభిష్టు గురునిసూత
 నరవరయొక్క టెక్కటి

249 నరవరుఁడేము సంగనంబు
 299 నరుఁడు ప్రాణభయంబు
 364 నరులు మృదు వితఁడనఁగా
 374 నలుకఁబడిన యడవి
 375 నాకెదురై పినాకీయు
 221 నాగేంద్రశ్వమునకు
 411 నాచే నీప్రాణంబులు
 327 నాటినంగనలి యమ్మను
 309 నాతేరి నకులఁడును
 369 నిజరథము మీది హలమును
 344 నినుఁగాచికొనుము నీవు
 419 నినుఁబట్టి పాండుపుత్రుల
 233 నిమిషార్థంబున దైవలోక్య
 332 నిరుత్తరుండై యున్నభవ
 418 నిలిచిన సకలజనులు
 297 నిలిపి పేర్చిన సమయంబున
 338 నిశ్చయం బిట్టిద యగుటం
 286 నీకుఁజూడ నెట్టివాఁడ
 389 నీకూర్మి పేష్టం జేసి
 293 నీకెనపచ్చు రాజగమణిన్
 265 నీకొలంది గంటిమగ
 299 నీతనయుండు సింహ
 370 నీదెస నాదుచిత్తమున
 నీసమ్మిన భూరిశ్రవు
 నీమాటకు దుర్యోధను
 299 నీయిగి నేను భూనాయకు
 278 నీయెడఁ జంచలయయ్యెను
 277 నీవిట చక్కనయి రమ్మ
 266 నీవెట్లు నిశ్చయించి
 226 నీసుతుఁడు సమరవిషయో
 430 నెత్తుటఁ దోఁగియునిగిడి
 414 నెరయుకినుకఁ బెన్వెడఁద
 354 నెఱిమాలి పీరినీతఁడు

నేడు మిమ్మందఱ
నేలఁగూలి మానువోలె
నేలనాలుగు సెఱఁగులు
నొంచిమదించి భేచర

349
412
430
270

ప

పగవారి నాశ్రయింపక
పటునారాచ చయంబు
పటురయమున నాశ్వికు
పడియునుగద విడువని
పతియిమ్మై సముదీర్ణ
పదంపడి యత్యంత
పనిచిన నెల్ల వారు
పనిచెంగాని ధృతరాష్ట్ర
పనుపుమనిన హృష్టంజై
పయిపయి నెఱత లాపదలు
పరజయము నొంది కట్టుము
పరమతపమున నొక
పరిజన హీనత దీనత
పరిభవ కారి యైనకుల
పరులచేతఁ గానిపని
పరుష పరాక్రమ స్ఫురణ
పలపలని మూఁకలోఁగాల్
పలుకుల వెఱపించెద
పలువుర నొక్కఁడు నొక్కని
పవన సుతుండు విల్ నఱి
పసులని యార్చుచు మము
పాంచాల కుమారాదులు
పాంచాలి నేసిన తపంబు
పాండవబల మల్పంబై
పాండవులట్లు మజ్జనకు
పాండవు లట్లు మద్రపతి

432
300
252
267
302
385
245
424
439
437
357
384
348
410
411
303
324
394
252
290
404
314
404
298
438
279

పాండవుల నై న్యమును
పాండురాజసుతుఁడు
పాపకర్ములయిన పాండు
పులులు దలపడిన యుచ్చును
పూనుము చమూపతిత్వము
పెనఁకువయెడత్రైవ్యక
పెనుగడఁత దొడ్డయత్తశ
పెనుపును నాకసంబవియు
పెనురొంపి లోపలను
పొచ్చెము లేని నెయ్యమున
పొడుతునెట్లు పాండు
పొదివిన నయ్యుధిష్ఠిరుండు
పొదివిన యవ్వీరు నారాచం
పొమ్ము పునర్దర్శన మయ్యెడు
పొరిఁబొరిమోము బాష్ప
పొలియించితి నే గుఱ్ఱం
ప్రణతుండై రథసోదయా
ప్రణవమయ గరిష్ఠోపాయ
ప్రతిన తెఱపుట నృపులకు

320
403
433
232
241
309
319
251
260
241
237
283
319
428
223
303
291
325
407

బ

బంధు నాశకుండు పాపాత్ము
బకవిధ్వంసన మాచరించితి
బదరి పాచన నామ పరమ
బరవస మొప్ప నీవు
బరవస మొప్ప మద్రపతి
బల భద్రుఁడు సనుచెంచిన
బలయుతముగ నడచిన
బలవిక్రమ ఘనులగు
బలికొడుకు బాణుఁడని
బాసటయై భీముఁడు

409
355
380
357
288
389
378
234
379
288

భ

భండనము సేయు నరు	289
భక్తికరి నెక్కి చామర	295
భయముం బాయఁగఁ ద్రోచి	312
భరితవికసనాంతః పద్మ	441
భీముఁ డాతని మెయి	270
భీముఁడు గురుతనఁగుడు	303
భీముని సుయోధనుని	401
భుజవీర్యంబున నచ్యుతా	241
భూపతి మించి యా ద్రుపద	313
భూమిమీఁద నిట్లు బోర	293
భూరిశ్రవుఁ డొక్కనితో	413
భృగుశాపంబునం బ్రాపించు	380

మ

మండల ప్రచార మహితా	265
మందిరంబు ప్రవేశింపక	231
మధమడఁగి యొక్కరుండును	327
మదమున నిమ్మెయింగదిసి	265
మద్రవతి ధర్మజుని విల్లు	285
మద్రవిభుఁడు ధర్మమారుత	288
మద్రవిభు వారి నిమ్మెయి	296
మనకుం గౌరవులకు	420
మన మొకళ్ళొకళ్ళకు	246
మన రాజును దేవులు	431
మనవారి కపుడు భీష్ముని	297
మన సేన విటిగె నృప	302
మనుజులకు నిట్టి చందము	437
మమ్ము నపహసించిన వారిలో	322
మఱియు ధృష్టద్యుమ్నుండు	224
మఱియు ననేక ప్రకారం	307
మఱియు ననేకుల నేకులం	304

మఱియు నిర్హితపాత	393
మఱియును	260
మఱియును	432
మఱియును మృతులైన	388
మఱియును శిక్షావిశేషం	397
మఱియు నొకందు వింటె	431
మఱియు నొక్క తెలుగు	353
మహిత కీర్తి పుష్పమాలిక	358
మాద్రీపుత్రునిచేతఁ గర్ణ	258
మాయలుగల్గు దుష్టులకు	340
మాటు మానిసి లేకుండ	330
మీకెఱింగించి పోవచ్చితి	362
మీరలేర్పడ వడిఁదల	295
మీరేవురును బరివార	348
మీఱిన యుబ్బున మీఁదికి	247
మునిపతి కృష్ణ దై పాయ	420
ముని శాపంబును బ్రతినయు	408
మును చనియెఁ బ్రభాసము	363
మును మము గొడ్డువోయి	405
మునుము బయలైన నవి	284
మును లోకము ధర్మపరుం	405
మును విదురుండు సెప్పె	230
మున్ను చెప్పిన వారుగా	227
మూఁడు నారాచముల	305
మూర్తి చతుష్టయంబు	375
మొనసి చనుదెంచు	303

య

యదుకుల దీపకుండగు	360
------------------	-----

ర

రండిట యొక్క డొక్కడ	352
రథంబులు గజంబులు	303

రయంబున రథంబు	312	విని కీడియపుడు మారుతి	402
రాజులు భక్తిఁ గొల్వగ	237	విని వారలతనిఁ దోడ్కొని	364
రాజ్య భాగంబు దగ	235	వినుఁడు పస్పర్మమిందు	366
రాద్రోల్లాసము మూర్తి	398	వినుఁడు మహానుభావు	438
		విను జీవముతో నిన్నుం	353
		విను దుర్యోధన దుశ్శాసనుల	229
		విను పాణిగ్రహణము	385
		విను మక్కుమారుఁడు త్తమ	374
		విను మయ్యేలులలో	254
		విను మిరువది యేడమ్ముల	269
		వినుము గదారణమున	359
		వినుము దృతరాష్ట్ర నందను	316
		వినుము నరేంద్రయవ్విధ	362
		వినుము నరేంద్రయేను	357
		వినుము నరేంద్ర సైనికులు	296
		వినుము నీకు గృష్ణునకును	349
		వినుము శంఖ తీర్థమునకు	367
		వినుము సత్యంబు వల్కెద	439
		వినుమేను కల్ల సారెలు	404
		విను మోఘవ తీతీరంబున	429
		విపుల విషాద తాపమున	427
		విభవంబునుం ప్రతాప	237
		విరథుండున చాపుడు	290
		విరథుండున్ వినికృత్త	258
		విరథుండై పొలివాని	264
		విరథుండై యభిరామ	302
		వీడు పాడుగాన విశ్వాంతి	422
		వీని నేటికిఁ బట్టితి	328
		వెరవున నంగముల్	268
		వెరవును లావుఁజేవయును	284
		వెరవును లావునుం గలిగి	239
		వెరవును లావునుం గలుగు	232
		వేగతాఁకు యైదువేల	306
ల			
లావుగలిగి మొక్కలమ్మున	401		
లీలఁ గట్టియతోడఁ గూలంగ	306		
లెమ్ము కురునాథ కడఁగుము	335		
లేలెమ్ము బిరుదవై	347		
వ			
వగవకుండుం డనియే	438		
వడముడిఁ దలమిగిలి	317		
వడసి యొక్కట నేతెంచు	365		
వనితలకు విప్రులకుం	365		
వలసిన యస్త్ర శస్త్ర	350		
వాడితూపుల నకులుమై	258		
వాని గద భారమునకు	355		
వాయుతనయు ఋశ్య	262		
వాయునందనుఁడు గదా	430		
వార లలిగి యొక్క- యుమ్ముడి	257		
వారి నాలోకించి యుభయ	282		
వారు వారణపురంబున	338		
వాలి దుశ్శాసనుని తొమ్ము	356		
వాలి యతండు బాహు	260		
వాలి యెలుంగుసూపి	301		
వింతకూరలు గుడుపున	350		
వితత వీరాగ్రహ వేశాది	397		
విదురాదులు సెప్పఁగ	412		
విధి ప్రతికూలుఁడై	405		
వినయంబు తోడ మోడ్చు	419		

వేటొక చాపమెత్తి
వ్యూహభావము సూచి

శ

శంకరుడు దితభాస్కర
శంక లేక కడగి
శకుని నందనుడును
శరగురు డట్టియోధు
శరముల బొదివిన
శల్యుండు బలుసారసము
శల్య నెటుంగుదు శౌర్య
శనిమనుమడు గవలను
శూరుడవండునిన్ మడుపు
శై నేయు డడరి యుజ్జ్వల
శ్రీకరణ నిపుణపద
శ్రీగిరిజా సమవాయమహా
శ్రుతివాక్యార్థమయ
శ్వేతాశ్వ పాటవంబు

స

సంగ విదూరతా కవిత
సకలధరణికి నాథుడై
సత్యకర్ముని తల
సదనంబునకుం జని
సమదగజాధి రూఢు డయి
సమయంబు నేక రాత్ర
సమరము నిష్కారణ
సమరము పాడి నీవెఱిగి

271 సమరము మిము బోంట్లకు 231
394 సమరము శమంత పంచక 432
సహదేవుండది శాత 322
సితనీలాపికవర్ణా 440
సుతు డీల్గిన మద్రమహీ 283
377 సురధు గూల్చి యతని 276
404 సురధుడు గురు సుతుపై 276
304 సురనదీసుతుచావును 248
228 సురలచ్చెరువును 398
303 సురలనై న గెలుతు 255
267 సురసరి దాతృజుడును 230
243 సూత సుత యిట్లు పగతుర 334
273 సూత సుతుండు జేయ 231
341 సేనయు నొక్కుమ్మడి 279
272 స్ఫురిత పడర్ద నేత్రుని 289
327

హ

221 హత శేషులై న పతాకా 332
440 హరి తలపు గూడ 410
232 హరియును గాదనండు 235
హరియును సాత్యకియు 381
324 హరి యెటుంగని చక్కటి 382
392 హరి వచనంబుల సత్యత 273
318 హరుడు దనను వీర్య 373
245 హరుడును గంగయున్ 375
299 హర్షావేశలఘుచారితుగ్గిం 405
385 హస్త తలమెత్తి నిలునిలు 259
234 హిరణ్యకశిపు వృత్ర 340
349 హృషీ కేశు నుద్దేశించి 291

సౌప్తి క ప ర్వ ము

పద్యము	పుట	పద్యము	పుట
అంతం పెద్ద కాలంబునకు	533	అది యట్లుండె మన కిప్పు డిది	453
అంతఁ బశ్చిమ ధరణి	445	అది యారని పెనుఁ జిచ్చె	510
అందలి వారలెల్లను	444	అదియునుం గాక	451
అకషలుహృదయాభివ్యక్త	537	అదియునుం గాక	461
అక్రమవృత్తి గీడుతెరువై	469	అద్దేవియు నకులునిచేత	509
అఖిలదేవతామయాత్మ	469	అధిక నిష్ఠమై బ్రహ్మ	515
అగ్గురునందనుండుహరిణా	485	అధిక బలము గెల్చి	507
అచటి జనములు పగలింటి	477	అనఘుఁ డభిమన్యు తీజం	525
అట్టి గర్భంబు నిలుపు	524	అన నప్పలుకులు వెడ వెడ	496
అట్టియెడ	482	అన విని కృష్ణ ద్వైపాయను	523
అట్టియెడ	491	అనవుడు	473
అట్టివి యద్దేవ దేవుని దివ్య	536	అనవుడుఁ గృపాచార్యుం	453
అట్లు గాంచి యక్కాంతచుట్టు	526	అనవుడు నప్పీరుఁడు	519
అట్లు చని నిద్రావశంబైన	465	అనవుడు నాతఁ డిట్టులను	465
అట్లు విహరించి హతశేషులైన	489	అని కలిపికొని పలికి	499
అట్లైనం బశ్చాత్తాపంబునం	463	అని చెప్పి	499
అడవి దరమిడి నలుకంగ	504	అని చెప్పిన వినుచు మున్ను	493
అతఁడు బ్రహ్మ పాలికతి	532	అనిచెప్పి మనోగతం	514
అతఁడు మదీయ సఖ్య	461	అనిచెప్పి వినుమట్లు	495
అతడటు లేపునం జనగ	475	అని తన్నుఁ దాన నిందించు	498
అతనికి సన్మానము సేయు	474	అని తలంచి భూతకృత్యంబైన	470
అతని మొగంబు మీద	474	అనినఁ గొండొక తెలివొందు	528
అతి శోక క్రోధ వేగ వ్యధిత	486	అనిన నమ్మహీ కాంతునకు	530
అతుల తపో మయంబయి	533	అనిన నమ్మాటలు మనః	500
అతుల శరంబు లట్లు	467	అనిన యమ్మహీ పతి కతం	494
		అనిన విని నగుచుఁ గుంభజ	525
		అనిన విని యగ్గురు పుత్రు	512

అనిన విని యన్నర పతులు	481	అప్పుడు	474
అనిన విని యమ్ముని పతి	522	అప్పుడు వ్రదీప్త వదనులు	471
అనిన విని యశ్వత్థామ	479	అమరులు భక్తింగ్రతు	536
అనిన విని యా జగత్తర్త	532	అమితబలంబు దర్పమును	496
అనిన విని వారలు ధృష్ట	494	అమ్మహాదేవుని దివ్య లీలలు	531
అనిన విని సవ్య సాచి	520	అమ్మహీకాంతుండు	453
అనినా మారుగా నమస్కరించి	498	అమృతంబు నింపు కర్ణ	499
అని పలికి తనయ మానుషంబు	498	అరదంబిమ్మెయి నెక్కి	480
అని పలికి తమ్ము నతండు	453	అరదములుడిగ్గివగలం	526
అని పలికి పరమా దరణీయు	525	అరవాయి గొనక బెట్టుగ	448
అని పలికి యశ్వత్థామ	445	అరుగుదెంచి యంతంత	509
అని పలుకుచుఁ బర	473	అర్జున యర్జున యిది	519
అని పలుమాట లాడి మీ మది	450	అఱచినఁ బఱచిన	504
అని ప్రార్థించి	472	అలఱ గదిరి నోరెడగ	509
అని పెక్కు భంగుల వగచి	469	అలఘుత రాత్మ సారుఁ డగు	467
అని మఱియును	459	అలికిడి మేల్కను నతని	482
అనిమిషసంఘ మెల్లను	534	అలిగిన పినాకి చందం	458
అని యప్పు డశ్వత్థామోద్దామ	510	అలిగి యతండు నితాంతో	467
అని యమ్మువ్వుర మొగంబులు	500	అలుక మనంబునం గదిరి	462
అని యిట్లు నిశ్చయించి	469	అలుక యెత్తిన వానికి	460
అని యిట్లు వారి నగ్గించి	476	అస్త్రమస్త్రముకోశాంత	520
అని యిట్లు శపియించి	526		
అనిలసుతుండు శోకమును	513		
అని వగలం బొగిలి	507	ఆంగిరసకులజనిత	472
అని వెండియు	448	ఆకలకలమున యేల్పని	480
అని వెండియు	457	ఆకలన నట్లు సేసి	489
అని హృదయంబునం	470	ఆత్మకోపంబు పుచ్చి	535
అనుచుఁ జయ్యన యస్త్ర	521	ఆదివ్యాస్త్రగబునందు	519
అనుచుఁ బెలుచు నొంప	479	ఆదివ్యాస్త్రంబు నీకిచ్చెద	514
అనుచు నరిగి	477	ఆదేవుడు వారందఱు	535
అనుటయు నమ్మునుజపతి	511	ఆపదఁ బడి యొక్కఁడు	455
అనుటయు నమ్మానవ పతి	443	ఆయోధవరుబారి కగ్గంబు	491
అను నీతి వాక్యంబులు	449	ఆలోన	535

అ

[illegible]

ఓ

ఓడిపోయి డప్పినూని 457

ఓరీధాతీస్సురాధమ 518

క

కనకప్రస్ఫీతరత్నోత్కర 512

కనిపాండవేయరాగ 523

కనిశోకంబాత్మలం దగ్గల 495

కరిహయ నరశవముల 457

కర్ణమనము పెద్దగాఁగొని 500

కలయంగ వీరు మేల్కొని 485

కలిమికి నొప్పగాఁగ 510

కలుగు గురుసుతున 446

కవ్వడియున్ ముకుందు 461

కాలను గేలనుం జదివి 479

కాలాకారతఁ జేర్చి 482

కావున గోదండంబు 459

కుడువఁగ గట్ట బంధులకు 498

కురుపతికి జయముగోరెడు 494

కురువర నీమగంటిమియు 497

కూర్చి తొలుత గురు నందను 519

కృపుడున్ హార్దిక్యుడున్ 505

కృష్ణసన్మానంబును 474

కెలంకులు గలయం 518

కొండొక సేపునకు 505

కొన్నిటికంతముల్ 447

కొన్నిటి పాదముల్ 483

కొన్ని యడుగులు వచ్చి 510

కౌరవ నాయక నీదుగదా 497

క్రోధము లోభమున్ భయము 452

ఉత్తర ధర్మ మాత్మఁ గై కొని 511

క్షరిత శోణితమగు 466

క్షితిపతితనయులు 511

ఖ

ఖర నారాచ పరంపరా 481

గ

గురు తనయుఁ డగుట 527

గురు దెసనంత నాతురత 460

గురుని చావు తెలుగు 494

గురుపుత్ర శస్త్ర నిహతిం 478

గురుసుతుడు క్రోధ 488

గెలుపు నూట నొదవు 457

గోవు బ్రాహ్మణు బాలకుని వృద్ధు 463

చ

చంపెఁ గురువిభు నాకు 521

చతురంగచ్ఛేద కేళీ 486

చప్పరంబు వెడలి 480

చరణయుగళ కాంతి 501

చూడామణిగోలుపోవుటం 528

చేయినరుఁడు దునుమ 464

జ

జగ మెఱుంగఁగ దుశ్శీలుం 453

జతుగృహదాహావసర 512

జనకుఁడు లేమి కింగడు 507

జనపతి పంపఁ గేశవుడు 527

జలధుల్ ఘూర్ణి లై 520

త

తక్కును గల పాంచాలుర 530

తగునని మరణాదులకై 455

తగుపని కుద్యోగించుచు
తత్ప్రదేశంబు నవ్వీటి
తదనంతరంబ యుత్త
తన యరదము మోదం
తనువు పులకల పోవుగా
తపమును బ్రహ్మచర్య
తలలన్ హస్తములం
తానును గాంధారియు
తావెనఁ బోవు నప్పు బల
తుండంబుల్ నుగ్గునుగై
తెరయును మేలు కట్లు
తెఱగెట్టిదియోనామది
తెలిపినఁ గనువిచ్చి తన్నుం
తెల్లమిగాఁగ నేనుశివ
తెల్లముగ నీదుచిత్తంబు
తోడంగి యనుష్ఠాన
తోడలువిటిగి నేలఁబడి
త్రావితి దుస్స సేను రుధిరం

451
505
481
472
474
521
489
453
495
453
477
472
477
531
474
533
484
527

ధర్మాత్ముండగు నారదుం
ధృష్టద్యుముని నిట్లతి
ధృష్టద్యుముని ముట్టి

420
478
458

న

నరవరమనవీడు
నాపలుకు వట్టియాగ్రహ
నామనమారదీనిఁగని
నిద్రాన క్తునిఁగొంత
నినుఁగూడన్ వీఁడె
నీచెప్పినది యెల్లనిజము
నీతిదొఱంగి కార్యముల
నీవునునీయోధవరులు
నేలపయింబడందిగిచి
న్యాయముదప్పకుండగ

503
483
528
483
486
463
452
500
478
468

ప

పక్షపాతమున నీవిట్లు
పగతునిపని సక్కనయ్యెన్
పటువేగంబునముట్టి
పరమజ్ఞేయ స్వభావా
పరిణామగమ్యనిగమా
పరిభవజాత రోషమున
పఱచినదానికిఁ బగ
పలువురుగూడి కారవ
పలువురుమహాశ్రు
పాండవశిఖిరము
పాండవులం బరిమార్చు
పాండవులం బాంచాలుర
పాండుతనయులు నాచే
పాండునందనులకు
పాండు నరేంద్రనందను

525
527
475
501
501
522
458
484
520
475
443
458
493
523
443

ద

దనుజవాతంబు కాంతా
దివిజ దానవ గంధర్వాది
దురమునఁ బెంపుఁజేవ
దుష్పథంబులఁ జొరనీక
దేవావై శంపాయనుండు
దేవావై శంపాయనుండు

492
515
498
462
443
503

ధ

ధరణీనెఱిదప్ప నొఱగిన
ధరణీచక్రము దిద్దరం
ధర్మముదప్పకనయగతి
ధర్మముమాని యూరులు

491
534
452
497

పాండునృపాల నందను
 పీనుగైయున్న పాంచాల
 పుణ్యలోకమునకు
 పుత్రులకు బాంధవు
 పురపురబొక్కియా
 పూనితినిష్టమెయిన్నెను
 పెనుమంచునఁ జెలు
 పేర్చియప్పరమేశ్వరు
 ప్రద్యోతితానేకరత్ర
 ప్రారంభములకెల్ల

494

486

498

509

496

477

509

471

517

451

ముదమునఁ దేలియే

మనమందఱమును

మనము వినగరాజు

మనస్విరవైన నీకు

మనుజులపై బ్రహ్మశిరం

మాటియు నతండు

మాటియును

మాటియును

మహిత శాస్త్రకవిత

మడుగురుగములు

మీరును దెంపు సొంపెనగ

మీరెఱుంగనిది లేదు

మున్నిట్టి తెఱఁగు శోకం

మేటివిల్లును దివ్యాస్త్ర

మేనభసితమలఁది

మొగదప్పితి మిరణమున

457

453

461

511

514

433

475

504

468

446

476

455

507

456

518

449

బ

బలమున శౌర్యసంపద
 బాణజ్వాలానితాంత
 బ్రహ్మశిరోనామకంబగు
 బ్రాహ్మణుడవయ్య

529

506

521

526

భ

భావంబేక ముఖంబు
 భీకరవిష్ణు రూపములు
 భీమసేను నుద్దేశించి
 భూతంబుల సృజియిం
 భూతంబుల సృజియిం
 భూత సంచయస్పష్టి
 భూరమణగాఢ నిద్రం
 భ్రుకుటిక వికటఫాల

469

488

528

532

532

531

510

518

ర

రక్కసుఁడో మానిసియో

రక్తసంసిక్తమైన

రథంబులు డిగ్గియంబు

రాజుఁ గూల్చి జయము

481

495

445

465

ల

లావును వెరవును

లేదింకంబగయని

450

456

మ

మందగతిం బవేశించి

మతి నెప్పుడుఁ దాధర్మ

మతిమంతులైన వారికి

477

462

462

వ

వచ్చి యవ్వవిటపంబు

వనజాకుఁడు ద్రౌణికి

వరదివ్యాస్త్ర విదుండు

447

524

459

వాఁడు మొదలుగా	456
వాని వెలార్పవలయు	464
వాయుసుతుఁ బనిచి	511
వారల కడ పదురుండు	454
వారల నేర్పడ నాలోకించి	465
వారి నెట్లు నిదింపవు	464
వారి ముఖమండలము	445
వారు చేసిన విధంబు	465
వితతజ్యోనాదమాశా	487
విను కృతవర్మ దివ్య	459
విను మగస్త్యుఁడు మాతండ్రి	514
విను మాభూతం బిట్టిది	466
వినుము కురుక్షి తీశు	452
వినుము గురుద్రోహికి	479
వినుము ధృతరాష్ట్ర	527
వినుము సకలవృధివి	513
విలసితంబగు నమ్మణి	528
వివశతభీతిఁ బొంది	476
వీడెల్లందల్ల డిల్లన్	504
వీరి పెనుఁబ్రాపువడసి	499
వెండియు	511
వెరవిట్టి తెఱఁగిది	454
వెర పావంతయు లేక	472

శ

శరదంష్ట్రాభీషణంబై	506
శరములఁ దోమరంబు	487
శాతాస్త్రస్ఫారవీచి	506
శివుఁడు ప్రసన్నుఁడైన	530

శోక వేగ సంతప్తుఁడై	505
శ్రీమత్కౌస్తుభరత్నో	448
శ్రీశాశ్వతత్వకరణ	504
శ్రుత సేనుండపు కొవ	457

స

సంజయ కురురాజు	444
సంజయుని చేత గురు	448
సకలజగత్ప్రసిద్ధమగు	516
సకల పాంచాలురు	498
సమయించి మఱి	482
సమయింతుఁ బొదివి	481
సమర ప్రకారం బంతయు	478
సరభసంబుగఁ దోమర	467
సలిపివారొక్కవటవిటపి	445
సలిల సమీపదేశ	517
సాయం ప్రాతాహ్లాత	536
సారాచార నిరూఢు	460
సీరియ నారతంబు	497
సురనికరానందకరా	537
సురలాక్ష్మితువునం	535
సురలోక మహాధ్వర	533
స్థామ నుగ్రుని శివు	470
స్ఫురదశ్వత్థామ	503

హ

హరుఁ బరమేశ్వరేశ్వరు	530
హృదయమునం	467

శ్రీ పర్వము

— : 0 : —

పద్యము

పుట

పద్యము

పుట

అ

అంగంబు కోమల మంతరంగంబు

601

అని ఘోరంబుగ బలికిన

624

అంగడంబులుఁ గంకణంబులు

620

అని చూపి యిట్లనియె

621

అం దొకండును రణావని

564

అని చెప్పిన నవ్విభుండు

229

అంధులకు నూతకోలగా

578

అని చెప్పి యుంటి నా చెప్పిన

293

అక టకట యుత్తరుఁడు

605

అని చెప్పె నప్పుడు

271

అగ్గాంధార రాజనందన

587

అని చెవి సూడినట్లు పలికిన

625

అచ్చోటు లంటిచూచుచు

580

అని తదీయ జన్మ

628

అచ్యుత వీడెఁ మహా భీల

598

అని దుర్యోధన వల్లభ

292

అట్టల కడ నుత్తమాంగ

591

అనిన దదనంతరంబ

283

అట్టియెడఁ బురంబున

562

అనిన పలుకులు విని

624

అట్టియెడ

549

అనిన భీముండు భీతి

272

అట్లు జనియించి మనుజుండు

547

అనిన విని నాధవంతులు

626

అడల నేటికి నీచేత

570

అనిన విని సర్వలోక నమ

556

అతఁడు మాకు నన్నయని

630

అని నీకొడుకునకుం జెప్పి

577

అతని నందనుఁడు సుకేతు

621

అని పనుపుచున్న యదియ

616

అతి దుర్గ మగు నరణ్య

549

అని పలికి ధర్మ నందను

573

అదియునుం గాక

555

అని పలికి పశ్చాత్తాప

622

అదియునుం గాక

571

అని పలుకుటయు ధర్మ

626

అదియునుం గాక విను

577

అని పలుకుదు రిట్లు

566

అది యెట్లంటేని గర్భాధాన

547

అని పలుకు నపుడు దుర్యో

592

అధిక పంక పతితమై

610

అని మఱియుం బలుదెఱంగులం

607

అనయము లోలతమై

552

అని మఱియు

552

అనవుడు ననిలపుత్తిం

577

అని మఱియు

602

అనవుడు నిట్లను నన్నర

561

అని మఱియు ననేక

592

అని మొన నెవ్వరికిని

601

అని యనేక భంగులం	596	అపగ్గంబులు శీలం	553
అని యనేక భంగుల	544	అరంగూరిన శోకము	561
అని యిట్లు విలాపంబు	617	అరెండు పనులకై యిట్లు	578
అని యెన్నిభంగులను	599	అర్యులు దళితోఁ దగియెడు	543
అనిల జార్జునుల మార్కొన	629	అలమునకు వెడలు	616
అని విలాపంబు సేసి	630	అసభ నమ్మెయినీరు	593
అని వెండియు	593	అసభలోని కట్లు	577
అని వెండియు	596	అసమయంబున నప్పాండు	580
అనుచున్నది యిట్లు పలవినప	605	అహంబున యందు	593
అనుటయు	552		
అనుటయు నమ్మహాత్ముం	561		
అనుటయు నమ్మహాత్ముం	573		
అనుటయు	578		
అన్నదమ్ముల మైయుండి	576	ఇంక నేమి సేయువాఁడ	554
అన్యజనముల శోణిత	578	ఇందఱఁ జంపితి నని	568
అప్పుడాభీషణారణ్యం	549	ఇక్కురువరునాండురలో	616
అప్పుడు కురువీరాగారం	563	ఇట్టవునె మాద్రితోవం	610
అమ్మహీవిభుండు	610	ఇట్టివి యెల్లనుగను	591
అమ్ములును విండ్లు	586	ఇట్లననేల యంచేని	592
అరయ జీవలోక మధ్యవ	555	ఇట్లనియెదంగాక నాచేతఁ	582
అరయనిది పెద్దయని	602	ఇట్లాధృత రాష్ట్రమహిషి	579
అరయ వచ్చినఁ దనమేను	546	ఇట్లున్నయతనికి	550
అరివి మర్దియితనికై	593	ఇట్లుపలికిన యచ్యుతుం	624
అరుల నెల్లనుగెల్చి	604	ఇట్లుమాతస్యపాంచాల	567
అర్జున బీష్మచాపాచార్య	589	ఇట్లు మూర్ఛిల్లికొండొక	592
అర్జునుఁడు వెట్టెను తని	612	ఇట్లు మేదినిం బడి	581
అర్జునుఁడొకరుఁడు దక్కును	629	ఇతనిచుట్టును గలకల	606
అల్లవారె యవంతీశుల	621	ఇతని చుట్టునున్నయెల	619
అవయవములు రూపఱగ	591	ఇత్తెఱంగున దశసహస్ర	570
		ఇది యంతయు నీచే	591
		ఇది యిటులగుటలైఱిగి	582
		ఇవిధంబున నాలింగనంబు	568

అ

ఆచార్యసుతుఁడుఁ గృపా
ఆచాపు సావదగు

563

577

ఇది శ్రీ మదుభయ కవిమిత్ర 583
ఇది శ్రీ మదుభయ కవిమిత్ర 631

రణ

ఈతడు రణంబున నెత్తి 592
ఈరమణీ రత్నంబు 608
ఈరాజు భీమసేను 594
ఈలోకము నిస్సారం 546
ఈసుమధ్యమయిమ్మ పేశ్వరు 596

ఉ

ఉత్తర యిక్కుమారోత్తము 603
ఉల్లంబప్రియమొంద 568

ఎ

ఎట్లనిన 557
ఎఱకలు విఱిగిన 541
ఎవ్వరాత్మదేహములు 625

ఏ

ఏడ్వనందఱపైఁ జేతు లిడుచు 580
ఏనసూయాగ్రస్తగాను 575
ఏనిది యంతయు నెఱుగుదు 559
ఏను దుర్యోధనునితో 599
ఏను నతనికి జెప్పితిం 559
ఏము నీ పుత్రుచే నెన్నియేనీ 571

ఒ

ఒకయింటనుండి వేటొక 546
ఒక్కరుని నీవు సంపక 578
ఒరునితోడఁ బోర హరి 617
ఒరుల యున్నతి నయిరింప 557

ఓ

ఓరాజ కల్పక్షయోప 615

క

కనక పుంఖ శరావృత 602
కనక బహు రత్నమయ 594
కరములుం జరణంబులున్ 600
కర్ణు దొలుచూలుగా 629
కలసి శుక శోణితములు 547
కాకులును గ్రద్దలును 607
కావునం గురు కుమారుల 565
కావున 570
కావున నీ దెస నాతనికిన్ 560
కావుననే తత్స్వరూపం 551
కావున వారికి వగవం 545
కావున సంసారంబు 543
కుంతీ ప్రముఖంబైన కురు 581
కుత్తుకుల బంటియగు 587
కురుక్షోణీ నాథుండు 610
కురురాజు మొదలైన 622
కురువంశ మెడలవచ్చిన 612
కూరు మొనపెట్టినట్టులు 590
కూలియుఁ గాంతి యిగుర్పగ 589
కృపి మున్నగ శిష్యులు 614
కృపుని తోఁబుట్టువు కృపి 614
కొండొక వగవున కేనియు 562
కొడుకుచావుకంటె 595
కొఱుతనుఱుకుగాని 543
కోపంబుత్కటమై యారూప 569
కోసలనాథుండు భాసుర 619
కౌరవ నృపతి తనూజ 597

కౌరవ సేనా పీరులు
కూర్చరాత్ముడు నీచుడు

578

599

డ

గ

గరుపాటగ మేను ప్రకంప
గురుని మున్నిడుకొని
గురుని శరంబులు చాకిన
గొడుగుల పటియలు

549

613

604

555

డెందము తిర్యగ్యోనుల

559

చ

చంద నార్ద్ర కుట్టిమముల
చనంగ నాతడు సాత్యు
చరణంబులు దొట్టిల్లం
చింతాపరత్వంబున
చింతాభరంబున నూరక
చూచితే భగవత్తు
చూడ మమ్ముద్ది యసుతు
చూడము ధృతరాష్ట్రు
చెలులైన జూడబయ్యెన
చెలిని సొగియించు వీణా
చేతులు నడుదల సేర్పు

597

567

580

545

540

611

595

588

562

559

561

తగుబగ దీర్చుటయిమ్మై

560

తత్కాలో దీపితంబైన

572

తనమేలుగేడుచామది

576

తనయ శోకాతురుండవై

570

తనయుఁ గాచువనికి

609

తనయు లందఱుఁ బొలియుట

566

తనలేనిచోటఁ బలువురు

604

తన సుతుండును సైన్యంబు

539

తనుజ శోకార్తయైన

564

తపస్సాస్వధ్యాయాది

582

తప్పు సైంధవుపైఁ బైట్టఁ

609

తమ తమ తప్పులఁ

558

తమ్ముడు శకునియుఁగర్జుడు

558

తలుచుగ శస్త్రాస్త్రంబులు

626

తలపోసి చూడంగ ధగ్మ

575

తలయుఁ గాళులుఁ దమ

621

తానచుట్టుఁ దగిల్చియగ్ని

543

తీవ్రపాణజాల దీప్తులు

612

తెలిసితి నీమాటల

573

తేరు శరీరము చానికి

552

తోల్లి స్పంజయుండు పుత్ర

542

తోడఁబుట్టువు విధవయై

609

త్వంతాహంత నిరసన

631

త్వరితరథాశ్వమారుత

620

జ

జగదీశ వేదముల్
జననియుఁ దండ్రీయు
జననియు భార్యయు
జనులెల్లను రాధేయుం
జీవరేమేటికి రాజ్యమేటికి
జున్ను దెప్పరంపుఁ జోపైన
జూదమునప్పుడు సర్వ

571

593

598

628

579

543

593

ద

దానంజేసి యిట్లు సకల	553
దానాద్యుత్తమకర్మ విధానం	564
దేసలుగలయంగఁ జూచుచు	549
దేవకృతంబులు ధీరుల	556
దేవతలకుం గృత్యం	556
దేవలోకంబున	605
దేవప్రతుండు గీర్వాణా	613
దేవా జనమేజయ జగతీ	539
దేవా వైశంపాయనుండు	
దేవుడుగాకితఁడు నరుఁడు	612
దై వంబు దుఃఖభాజనత్వం	542
దై వంబు దుర్యోధనాదులగు	622
దై వకృతము నావంపు	560
ద్యూతమున గెల్పునెవమున	572
ద్రుపదతనయుఁడటై	614
ద్రుపదనృపాలుని	620
ద్రోణబాణపరిపీడిత	619
ద్రోణుఁడు దలరందలపడి	621

ధ

ధనమంతయుం బొలియ	554
ధరణింగల రాజులకుం	570
ధరణిగణ ఘోటకము	595
ధరణినాథ వినుము	550
ధరణినాయకి యట్లు	540
ధరియించెదఁ బ్రాణము	560
ధర్మంబు పరిగ్రహించి	574
ధర్మవేధిత్వ మీధరణి	567
ధృతరాష్ట్ర పాండుభూపతుల	623
ధృతరాష్ట్రుం డిట్టివాఁడు	569

న

నక్కతోడేలు వీని	601
నరవర యేర్పక విను	552
నాఁటిమాట లుల్లంబున	599
నాఁటిరాతి యగులు	603
నాకీడు దలఁప నేరక	542
నిను నేనిట్టూరాచ్చెద	531
నిజభూషణాతపత్ర	597
నీరు నితరులట్ల శోకింప	540
నీపలుకెల్ల నిష్కమ	572
నీమూర్తియందు ప్రాణము	664
నీయవినీతియుం గొడుకుల	572
నీయుల్లంబొక నియతం	272
నీవుఁ గొడుకుఁ బలుకు	544
నీవు ధర్మభంగి నెఱుంగ	554
నీవు పుత్రులఁ జంపించెన	579
నీవెఱుంగక యుండఁగా	555
నుఱుమైన కాల్యంబులు	555

ప

పంచాననంబు చేతం	620
పండితుల నవి గలంపం	546
పగవారి మొనలను	613
పడియుండి తలదోర్చి	541
పదునెనిమిది యత్రాహిణులు	540
పదునొకఁ డత్రాహిణు	594
పరశురాముని శాపంబు	607
పల్కతప్పమి నెఱవంగ	603
పాండవశిఖిరంబున	565
పాండవుల వలని	558
పాండవులును బాంశాలురు	604
పాండవేయాగ్రజువై	573

పాండిత్యసంపన్నుండ
 పాండుపుత్రుల భుజా
 పాడిమాలి తన్ను బలువురు
 పిఱుదం గురుధరణి
 పుత్రియిట్లగు నమ్మ శోకము
 పులుగులును మెకంబులును
 పూని పాతివ్రత్య పుణ్య
 పెద్దయుఁగాలము వారల
 పెరుగఁ గనిజాంగములు
 పెరుగుట స్రగ్గఁగరుచులం
 పోరనొడలస్త్ర పరిపూత
 ప్రభువులంతనంత
 ప్రాణంబులు విడిచియును
 ప్రియవస్తు వెడలుటయు
 ప్రేవులు గండలుపెఱికి

బి

బలదర్పదైర్య శౌర్యా
 బలమున నీతో దొరయఁగ
 బలశౌర్యములఁ దన
 బాలత్వంబున నవివే
 బాలలుఁ దరుణులు
 బిరుదులనై నను బిఱికి
 బోరగిలఁ బడ్డవాఁడు

భ

భద్రచారిత్ర సుభద్రను
 భరిత నియమచేతః
 భవదీయ సూనులరి
 భానుపుత్రుని చావుబంధుల
 భీమార్జునుల రణ
 భీముడను మాటవిని

545 భూతము లనిత్యములు 554
 608 భూవర కురువంశపుంగవుం 627

603

606

581

611

623

580

569

544

564

589

590

545

587

మ

మనమునఁ గృపపుట్టి 551

మనసెఱిఁగి హృషీకేశుఁడు 569

మరుత్తనూజుం బొరిమాన్పఁ 570

మఱియుం గొందఱు 568

మానవనాథులనేకులు 621

మానినీజనంబు సేరి 619

మానుషజన్మము మాన్య 553

మారుతనందను నుగ్రపు 601

మీకు నగ్రజుండు నాకు 628

మీరలు బ్రహ్మసభను 556

మునీంద్ర నిర్భాగ్యత ముట్టి 554

మునుశోకానల తాపంబున 560

మున్నకాదె యాదవులకు 624

మున్నెన్నఁడు నెవ్వరికిం 561

మెలుపారఁగాఁ బట్టిమొల 617

మేనఁబ్రాణము వాసిన 607

మేనల్లుడగు నకులానుజు 617

య

యదువంశ జాతులకు 624

యముని యదీనం బిది 553

యశోవనంబును రూపంబు 545

యశోవనమున విషయ 548

ర

603

631

564

630

572

569

రావుతుల తుండములు 586

రుచిరాంగదుశస్త్ర 618

వ

వగచిన బోయిన కార్యము	543
వదనమున విన్నదనముం	567
వనట యనియెడు	560
వనితలు మేలపుమెయి	590
వల్లభులును గోడండ్లు	620
వాడిమగఁడు నిద్రపోవు	607
వానిం జంపనుగానం	557
వానిఁ దమ యిచ్చనెందుం	552
వారలస్త్రహతాంగులై	618
వింటె యవ్వనితవిలాపం	603
విజయు ప్రతిజ్ఞకు	609
విడుతురె శూరులు	575
విదురుఁడుఁ దండ్రు	594
వినీతుండవై ధర్మవేదిత్వ	559
వినునే నిట్టూరార్చెద	581
విను మది సాత్యకే చచ్చట	616
విను మవ్వీరోత్తముండు	606
విను మిటులేటికిం జనిన	574
వినుము కారవకోటికిం	623
వినుము గాంధారి నీతనయుం	625
వినుము దీవనకుం జారక	593
వినుము భృతరాష్ట్రుండును	557
వినుము నారదుండు దీని	559
వినుము మరు తనూభవుఁ	565
విను మొకనినేల భవదను	571
విపుల వత్సము మీఁద	592
విపులహర్ష్యతలంబులు	562
విపులార్తి గూరి మనుజు	540
వివిధమహాస్త్రంబులు	613
వీఁడె వికర్ణుండు వాఁడి	600
వీణా నాద ప్రతిమ నిగమా	631
వీరశయనమున గంగకు	612
వీరేవు రొంటి చీరలుఁ	616
వృద్ధుడై న తఱిన్ బలంబు	548

వెడలు నెడగాఢ పీడం	547
వై రిననిఁ జంపుదురు	577

శ

శరవణమునందుఁ బొలుపుం	612
శాంతనవుండు నాచార్యుం	622
శూర సేనుఁడు భీమసేన	601
శ్రీమత్కీర్తి మదత్యభి	555
శ్రీరనిత్యత్వం జారక	594
శ్రీసాంగత్య విధాయి	539
శ్రుతులును శాస్త్రములు	542

స

సతతంబును శిష్యులు	614
సంధికిఁ గృష్ణుండు నను	541
సకల రథములను నఖిల	555
సది సదినభిషిక్తా	552
సమరంబు సేసితి మట్లగుట	535
సమరమున నె తెజంగున	626
సాత్యవ తేయాది మహా	532
సార చందన హృద్య	590
సూ రెలను వంది జను	590
సెల్లుఁడు యమతనయు	610
సోదర సముదయ సహితం	557
సోమ ద త సుతుని	615
సోమదత్తుండు పుత్ర	615

హ

హరిచేత రఠితయైన	599
హాపుత్రోవర్గమిటు	541
హార రుచులున్ హృదయ	558
హిత ముపదేశించితి	552
హిత మొనరించెద	613
హృదయమున హా లేని	605